۲۰۱

فهرست کتاب مستطاب مجالس المؤمنین که مشتمل است بر دوازده مجلس

مجلس اول در ذکر بعضی از اماکن شریفه که از زمان باستان ساکنان آن بشیعه

باخلاص ایشان اختصاص خاص حاصلست

[…] المعظمه — دار السلام نجف ۷ — اعراف ۷ — بیت الله الحرام ۸ — مدینه طیبه ۱۰ — غدیر خم ۱۰ — فدک ۱۳ — کوفه ۱۵ — مشهد نجف ۱۵ — حله ۱۵

[…] کربلا ۱۶ — دمشق ۱۶ — قاهره مصر ۱۶ — حلب ۱۷ — حمص ۱۷ — موصل ۱۷ — باب الکرخ ۱۷ — حویزه ۱۸ — جزایر خوزستان ۱۸ — شوشتر ۱۸ — بحرین ۲۰

[…]مین ۲۱ — جبل عامل ۲۱ — گرگ […] ۲۱ — جزیره اخضر و بحر ابیض ۲۱ — همدان ۲۱ — تبریز ۲۱ — قم ۲۲ — کاشان ۲۳ — آبه ۲۳ — شیراز ۲۳ — ری ۲۴ — […] ۲۵ — […] ۲۵

طالقان و قزوین ۲۵ — دیلمان ۲۵ — طبرستان ۲۶ — آمل ۲۶ — ساری ۲۶ — ارم ۲۶ — جرجان ۲۶ — استرآباد ۲۶ — تون ۳۰ — سبزوار ۳۰ — نیشابور ۳۰ — مشهد مقدس رضوی ۳۰

سیستان ۳۰ — کشمیر ۳۰ — تبت ۳۱ — **مجلس دوم** در بیان طوایفی چند که بتشیع مشهور اند — اوس و خزرج ۳۱ — بنو حنیفه ۳۱ — همدان ۳۴ — […]

[…] ۳۴ — شبام ۳۴ — منقر ۳۵ — ازد ۳۵ — دارم ۳۶ — خزاعه ۳۶ — […] ۳۶ — […] ۳۷ — نادریه ۳۷ — […] ۳۷ — بنی بکر ۳۷ — مزرعیه ۳۷ — […] ۳۷ — […] ۳۷

موسویه ۳۸ — رضویه ۳۸ — نجاریه ۳۸ — […] ۳۸ — مرعشیه ۳۸ — عقیلیه ۳۸ — دیلمیه ۳۸ — کرجیه ۳۸ — […] ۳۹ — صدیقیه ۳۹ — هزاره و کابل ۳۹ — بلوچ سند ۳۹ — **مجلس سوم**

در ذکر اکابر شیعه از اصحاب کرام حضرت سید الانام […] **مقدمه اولی** در تعریف صحابه […]

طایفه اولی در ذکر بنی هاشم و سادات ایشان […] — سید الشهدا حمزة بن عبد المطلب ۴۶ — […] ابوطالب بن عبد المطلب ۴۲

عبد الله بن عباس ۴۸ — عبید الله بن عباس ۴۹ — قثم بن عباس ۴۹ — فضل بن عباس ۵۰ — تمام بن عباس ۵۰ — عبد الله بن جعفر الطیار ۵۰ — محمد بن جعفر الطیار ۵۰ — عون […]

عقیل بن ابی طالب ۵۰ — عباس بن عتبة بن ابی لهب الهاشمی ۵۰ — عباس بن ربیعة بن الحارث ۵۱ — ربیعة بن الحارث ۵۱ — نوفل بن حارث بن عبد المطلب ۵۱ — مغیرة بن نوفل ۵۱

عبد الله بن ربیعة بن الحارث ۵۱ — عبد الله بن ابی سفیان بن الحارث ۵۱ — جعفر بن ابی سفیان بن الحارث ۵۱ — عبد الله بن الزبیر بن عبد المطلب ۵۱ — مسلم بن عقیل بن ابی طالب ۵۱

ابو سفیان بن الحارث ۵۱ — سعید بن الحارث ۵۱ — عبد المطلب بن ربیعة بن الحارث ۵۱ — عمر بن ابی سلمة بن عبد الاسد ۵۱ — **طایفه دوم** در ذکر غیر بنی هاشم از […]

[…] شیعه مرتضوی — مقداد بن الاسود ۵۲ — سلمان الفارسی ۵۲ — عمار بن یاسر العنسی ۵۳ — ابوذر جندب بن جنادة الغفاری ۵۵ — بریدة بن حصیب ۵۶

[…] ۵۷ — ابو الهیثم بن التیهان الانصاری ۵۷ — عثمان بن حنیف الانصاری ۵۷ — سهل بن حنیف ۵۸ — حکیم بن جبلة العبدی ۵۸ — حذیفة بن الیمان ۵۸

ابو ایوب الانصاری ۵۸ — ابی بن کعب ۵۹ — سعد بن عباده ۵۹ — قیس بن سعد بن عباده ۶۰ — سعید بن سعد بن عباده ۶۱ — […] ۶۱ — […] ۶۱

حجر بن عدی الکندی الکوفی ۶۱ — عدی بن حاتم الطائی ۶۲ — اسامة بن زید ۶۲ — ابراهیم ابو رافع ۶۲ — براء بن مالک بن النضر ۶۳ — براء بن عازب ۶۳ — براء بن معرور ۶۳

بشر بن براء بن معرور ۶۳ — عتبة بن عمرو بن ثعلبه ۶۳ — حارثة بن سراقه ۶۳ — حارث بن نعمان […] ۶۳ — حارثة بن نعمان بن امیه ۶۳ — حارث بن هشام بن المغیره ۶۳ — […] ۶۳

عوف الازدی الانصاری ۶۴ — عبد الله بن بدیل بن ورقاء ۶۴ — عبد الرحمن بن حنبل الجمحی ۶۴ — اسعد بن زراره ابو امامه ۶۵ — […] بن عباده الاسلمی ۶۵ — […] ۶۵

اسید بن حضیر بن سماک ۶۵ — ابی بن ثابت ۶۵ — ابی بن عماره ۶۵ — ابی بن قیس ۶۵ — ارقم بن ابی الارقم ۶۵ — ثابت بن زید ۶۵ — ثابت بن قیس ۶۵ — […] بن الضحاک ۶۵

حریث بن زید ۶۵ — زید بن ثابت ۶۵ — زید بن ارقم ۶۵ — عبادة بن الصامت ۶۶ — خباب الارت ۶۶ — عبد الغفار بن القاسم ۶۶ — محمد بن عمرو بن حزم ۶۶ — نعمان بن عجلان ۶۶

ابو ساسان و ابو عمرة الانصاری ۶۶ — مالک بن نویره ۶۶ — بلال بن رباح ۶۷ — حارث بن قیس ۶۷ — حارث بن هشام ۶۷ — عمرو بن ام مکتوم ۶۷ — هاشم […] ۶۷

ابو سعید الخدری ۶۷ — ابو الطفیل عامر بن واثله ۶۷ — جابر بن عبد الله ۶۷ — **مجلس چهارم** در ذکر اکابر و افاضل مؤمنین از زمره تابعین رضی الله عنهم

سید التابعین ابو القاسم محمد بن امیر المؤمنین ۶۸ — محمد بن ابی بکر ۶۹ — اویس القرنی ۶۹ — مالک اشتر النخعی ۷۰ — زید بن صوحان العبدی ۷۲ — صعصعة بن صوحان ۷۲

محمد بن ابی حذیفه ۷۳ — جعدة بن هبیره ۷۳ — سعید بن قیس الهمدانی ۷۳ — ربیع بن خثیم ۷۳ — […] بن مسعود ۷۳ — طرماح بن عدی بن حاتم ۷۴ — سعید بن جبیر ۷۵ — اصبغ بن نباته ۷۵

مسلم المجاشعی ۷۵ — جابر بن یزید الجعفی ۷۵ — میثم التمار ۷۶ — حبیب بن مظاهر ۷۶ — حارث بن عبد الله الهمدانی ۷۶ — حبة العرنی ۷۶ — رشید الهجری ۷۷ — عبد العزیز بن الحارث ۷۷

[…] الاسدی ۷۷ — سفیان بن ابی لیلی ۷۷ — محمد بن […] ۷۷ — ضرار بن ضمره ۷۷ — قنبر غلام امیر المؤمنین ۷۸ — عبد الله بن ابی رافع ۷۸ — […] ۷۸ — […] ۷۹

[…] بن عمرو ۷۸ — ثابت البنانی ۷۸ — […] ۷۸ — حارث […] ۷۸ — حارث بن قیس ۷۸ — حارث بن […] ۷۸ — خوات بن جبیر ۷۸ — زیاد بن عبید ۷۸ — […] ۷۸

سالم بن ابی الجعد ۷۸ — سلمة بن کهیل ۷۸ — سلیمان بن […] ۷۸ — سفیان […] ۷۸ — […] ۷۸ — عامر بن شرحبیل ۷۸ — عامر بن عبد الله ۷۸ — عبایة بن رفاعه ۷۸ — عبد الله بن […] ۷۸

عبد الله بن خباب ۷۸ — عبد الله بن […] ۷۸ — عبد الله بن شداد ۷۸ — عبد الله بن […] ۷۸ — عبد […] ۷۸ — عبد الرحمن بن ابی لیلی ۷۸ — علقمة بن قیس ۷۸ — […] ۷۸

[…] ۷۸ — عمرو بن دینار ۷۹ — الفاکه بن سعد ۷۹ — کعب […] ۷۹ — کیسان بن کلیب ۷۹ — لوط بن یحیی الازدی ۷۹ — منهال بن عمرو ۷۹ — […] ۷۹

المسور […] ۷۹ — […] بن […] ۷۹ — […] ۷۹ — النعمان بن […] ۷۹ — نعمان بن عجلان ۷۹ — […] الهمدانی ۷۹ — […] ۷۹

[…] ۷۹ — […] ۷۹ — […] ۷۹ — […] ۷۹ — […] ۷۹

شیخ محیی الدین العربی ۱۶۲ صدر الدین قونوی ۱۶۶ عبد الرزاق کاشی ۱۶۶ شهاب الدین سهروردی ۱۶۶ نجم الدین کبری ۱۶۷ سعد الدین حموی ۱۶۸ حکیم سنایی ۱۶۸ شیخ عطار ۱۷۳

مولانا جلال الدین رومی ۱۷۵ شیخ سعدی شیرازی ۱۷۶ حافظ شیرازی ۱۷۷ اوحد الدین کرمانی ۱۷۷ شیخ آذری ۱۷۸ رضی الدین علی لالا ۱۸۰ علاء الدوله احمد بن محمد البیابانکی ۱۸۰ سید علی همدانی ۱۸۱

سید محمد نوربخش ۱۸۲ شاه قاسم فیض بخش ۱۸۴ شمس الدین محمد [illegible] ۱۸۴ حاجی محمد خبوشانی ۱۸۶ فضل الله مشهدی ۱۸۶ شیخ کمال الدین حسین خوارزمی ۱۸۲ **مجلس هفتم** در ذکر [illegible]

حکمای اسلام و متکلمان اعلام ابو نصر فارابی ۱۹۱ الشیخ ابو علی سینا ۱۹۲ ابو علی بن مسکویه ۱۹۳ ابو الحسن احمد بن محمد الطبری ۱۹۳ ابو المعالی [illegible] ۱۹۴ محمد الغزالی الطوسی ۱۹۳

الحکیم المحقق نصیر الملة و الدین الطوسی ۱۹۷ الشیخ کمال الدین میثم البحرانی ۱۹۹ قطب الدین محمد الرازی ۱۹۹ شمس الدین محمد الآملی ۲۰۰ نصیر الدین محمد القاشی المشهور بالحلی ۲۰۰ السید العلامة الشریف ۲۰۱

امیر شمس الدین محمد بن السید الشریف ۲۰۱ جلال الدین محمد الدوانی ۲۰۲ امیر صدر الدین محمد شیرازی ۲۰۳ امیر غیاث الدین منصور ۲۰۳ شمس الدین محمد الخفری ۲۰۵ شاه طاهر ۲۰۵ **مجلس هشتم**

در ذکر ملوک و سلاطین [illegible] مشتمل بر مقدمه [illegible] **مقدمه** در ذکر ملوک عرب که بعد از واقعه کربلا جهت انتقام خون شهدا [illegible]

سلیمان بن صرد خزاعی ۲۰۶ مختار بن ابو عبیده ۲۰۷ معویة بن یزید ۲۰۹ زید بن علی بن الحسین ۲۰۹ یحیی بن زید ۲۱۱ عبد الله بن معویة بن عبد الله بن جعفر الطیار ۲۱۱ محمد و ابراهیم ابنی عبد الله المحض ۲۱۱

جند اول در بنی عباس عبد الله بن محمد بن علی بن عباس بن عبد المطلب ۲۱۲ منصور بن محمد ۲۱۳ محمد بن منصور ۲۱۳ هرون الرشید ۲۱۳ مامون بن هرون الرشید ۲۱۳ هرون بن المعتصم ۲۱۷ احمد بن المتوکل ۲۱۷ [illegible] ۲۱۸

احمد بن المرتضی **فرع** ابو مسلم مروزی ۲۱۷ **جند دوم** در متقدمین از سادات که سلاطین [illegible] بوده اند ادریس بن عبد الله المحض ۲۱۸ محمد بن ادریس ۲۱۸ [illegible]

عیسی بن ادریس ۲۱۸ علی بن احمد المشهور بحمود ۲۱۸ قاسم بن احمد ۲۱۸ یحیی بن علی ۲۱۸ ادریس بن علی بن احمد ۲۱۸ ادریس بن یحیی ۲۱۸ محمد بن ادریس بن علی ۲۱۸ **جند سیم** در سلاطین یمن

یحیی بن حسین ۲۱۸ محمد بن یحیی ۲۱۹ احمد بن یحیی ۲۱۹ یحیی بن احمد ناصر ۲۱۹ یحیی بن یوسف بن یحیی ۲۱۹ [illegible] محمد عبد الله بن محمد بن قاسم ۲۱۹ **جند چهارم** در شرفای مکه معظمه [illegible] ۲۱۹ حسن بن احمد ۲۱۹

عیسی بن جعفر ۲۱۹ حسن الملقب بابی الفتوح ۲۱۹ ابو عبد الله تاج المعالی ۲۱۹ حمزة بن وهاس ۲۱۹ امیر محمد الملقب بتاج المعالی ۲۱۹ ابو فلیته قاسم [illegible] ۲۱۹ امیر فلیته بن ابو قاسم [illegible] ۲۱۹

امیر تاج المعالی ۲۱۹ قاسم بن [illegible] ۲۱۹ امیر قطب الدین عیسی ۲۱۹ [illegible] بن عیسی ۲۱۹ داود بن عیسی ۲۱۹ منصور اخوه ۲۱۹ قتادة بن ادریس ۲۱۹ حسن بن قتاده ۲۲۰ ابو رافع ۲۲۰ ابو سعید ۲۲۰

[illegible] ۲۲۰ ابو الغیث ۲۲۰ حمیضه ۲۲۰ سید ابو [illegible] ۲۲۰ سید [illegible] ۲۲۰ سید [illegible] ۲۲۰ سید [illegible] ۲۲۰ **جند پنجم** در ذکر بنی فاطمه [illegible]

[illegible] اسمعیلیه گویند عبید الله [illegible] المهدی بالله ۲۲۰ محمد القائم بامر الله ۲۲۱ اسمعیل المنصور بالله ۲۲۱ معد بن اسمعیل المعز لدین الله ۲۲۱ نزار العزیز بالله ۲۲۲ [illegible] ۲۲۲

[illegible] ۲۲۲ [illegible] ۲۲۳ احمد المستعلی بالله ۲۲۲ منصور الآمر باحکام الله ۲۲۲ عبد المجید الحافظ لامر الله ۲۲۲ اسمعیل الظافر بالله ۲۲۲ عیسی الفائز بنصر الله ۲۲۲ عبد الله [illegible] ۲۲۳

فرع [illegible] ۲۲۳ **ذیل** [illegible] **جند ششم** سلاطین کیلان حسن بن زید ۲۲۶ محمد بن زید ۲۲۶ حسن بن قاسم ۲۲۶ محمد بن حسن ۲۲۶ حسن بن احمد ۲۲۶

[illegible] ۲۲۶ [illegible] ۲۲۶ حسین [illegible] ۲۲۶ مرداویج بن زیار ۲۲۷ وشمگیر بن زیار ۲۲۷ [illegible] ۲۲۷

قابوس بن وشمگیر ۲۲۷ منوچهر بن قابوس ۲۲۷ امیر کالیجار ۲۲۷ کاوس بن اسکندر ۲۲۷ **جند هفتم** در آل بویه عماد الدوله علی ۲۲۷ حسن الملقب برکن الدوله ۲۲۷ احمد الملقب بمعز الدوله ۲۲۸

بختیار الملقب بعز الدوله ۲۲۸ عضد الدوله ۲۲۸ مؤید الدوله ۲۲۸ فخر الدوله ۲۲۸ مرزبان بن عضد الدوله ۲۲۸ شیرزیل بن عضد الدوله ۲۲۸ خسرو فیروز ۲۲۸ مجد الدوله ۲۲۹ سلطان الدوله ۲۲۹

ابو علی المشهور بشرف الدوله ۲۲۹ ابو الفوارس الملقب بکمال الدوله ۲۲۹ ابو طاهر جلال الدوله ۲۲۹ مرزبان بن سلطان الدوله ۲۲۹ ابو منصور فولاد ستون ۲۲۹ خسرو فیروز بن ابو کالیجار ۲۲۹ **فرع**

[illegible] حسام الدین ۲۲۹ ظهیر الدین ابو منصور فرامرز ۲۳۰ ابو کالیجار گرشاسف ۲۳۰ امیر علاء الدوله بن امیر فرامرز ۲۳۰ **جند هشتم** در آل حمدان ابو الهیجا عبد الله بن حمدان ۲۳۰

حسن بن عبد الله الملقب بناصر الدوله ۲۳۰ غضنفر بن ناصر الدوله ۲۳۰ علی بن عبد الله سیف الدوله ۲۳۰ ابو المعالی شریف ۲۳۰ ابو الفضل سعد الدوله ۲۳۰ **فرع** [illegible] ۲۳۱ ابو [illegible] ۲۳۱

جند نهم صفاریه یعقوب بن لیث ۲۳۱ عمرو لیث ۲۳۱ **جند دهم** در حکام بنی عقیل حسام بن مسیب ۲۳۲ معتمد الدوله ابو المنیع قرواش ۲۳۲ زعیم الدوله ابو کامل ۲۳۲

بدران بن مقلد ۲۳۲ علم الدین ۲۳۲ شرف الدوله ۲۳۲ ابراهیم بن قرواش ۲۳۲ محمد بن شرف الدوله ۲۳۲ علی بن شرف الدوله ۲۳۲ **جند یازدهم** در بنی اسد ابو الحسن علی بن مزید ۲۳۳

دبیس بن علی الملقب بنور الدوله ۲۳۳ ابو کامل منصور بن دبیس ۲۳۳ سیف الدوله ۲۳۳ دبیس بن صدقه ۲۳۳ صدقة بن دبیس ۲۳۳ علی بن دبیس ۲۳۳ **جند دوازدهم** در ایلخانیه هلاکو خان ۲۳۳

سلطان [illegible] بن هلاکو ۲۳۳ سلطان [illegible] خان ۲۳۴ سلطان محمد خدابنده ۲۳۴ سلطان ابو سعید [illegible] ۲۳۶ **فرع** در ملوک سربدار امیر عبد الرزاق ۲۳۷ امیر وجیه الدین مسعود ۲۳۷ آقا محمد تیمور ۲۳۷ کلو اسفندیار ۲۳۷

امیر شمس الدین فضل الله ۲۳۷ خواجه علی شمس الدین ۲۳۷ خواجه یحیی کرابی ۲۳۷ خواجه ظهیر ۲۳۷ حیدر قصاب ۲۳۷ امیر لطف الله ۲۳۷ پهلوان حسن دامغانی ۲۳۷ سلطان علی مؤید ۲۳۷ **ذیل** در ذکر بعضی از سلاطین [illegible]

میر [illegible] ۲۳۷ **جند سیزدهم** در سلاطین علویه کیلان سید علی کیا ۲۳۸ محمد بن سید احمد ابن ابو محمد حسن [illegible] کارکیا رضا کیا ۲۴۰ کارکیا سید محمد ۲۴۰

کارکیا ناصر کیا ۲۴۰ کارکیا سلطان محمد ۲۴۰ کارکیا میرزا علی ۲۴۰ کارکیا سلطان حسن ۲۴۰ کارکیا سلطان احمد ۲۴۰ کارکیا [illegible] ۲۴۰ کارکیا سلطان حسین ۲۴۰ کارکیا خان احمد ۲۴۰ **جند چهاردهم**

در سلاطین [illegible] مرعشیه مازندران میر قوام الدین المشهور بمیر بزرگ ۲۴۰ سید کمال الدین ۲۴۱ سید علی بن سید کمال الدین ۲۴۱ سید مرتضی ۲۴۱ سید محمد ۲۴۱ سید عبد الکریم ۲۴۱ سید عبد الله ۲۴۱ [illegible] ۲۴۱

[illegible] ۲۴۱ میر کمال الدین ۲۴۱ میر عبد الکریم ۲۴۱ میر [illegible] ۲۴۱ میر عبد الله ۲۴۱ سلطان مراد خان ۲۴۱ میر عبد الکریم ۲۴۱ **جند پانزدهم** در ذکر ملوک طبرستان و رستمدار کیومرث [illegible] ۲۴۱

قارن بن شهریار ۲۴۱ رستم بن سرخاب ۲۴۱ شروین [illegible] ۲۴۱ اصفهبد شهریار ۲۴۱ داراب بن رستم ۲۴۲ اصفهبد علاء [illegible] ۲۴۲ رستم بن شهریار ۲۴۲ اصفهبد حسام الدوله ۲۴۲ نجم الدوله ۲۴۲ رستم بن قارن ۲۴۲

علاء الدوله ۲۴۲ شاه غازی رستم ۲۴۲ علاء الدین حسین ۲۴۲ شاه اردشیر ۲۴۲ شمس الملوک ۲۴۲ حسام الدوله ۲۴۲ شمس الملوک ۲۴۲ علاء الدوله ۲۴۲ تاج الدوله ۲۴۲ [illegible] ۲۴۲ [illegible] ۲۴۳

شرف الملوک ۲۴۲ فخر الدوله ۲۴۲ **فرع** اولاد کیا فخر الدوله ۲۴۲ کیا گشتاسف ۲۴۲ اسکندر ۲۴۲ میر حسین کیا ۲۴۲ شهریوش ۲۴۲ [illegible] ۲۴۳ [illegible] ۲۴۳

بیستون بن [illegible] ۲۴۳ فخر الدوله ۲۴۳ حسام الدوله ۲۴۳ اسکندر ۲۴۳ اسپنبار ۲۴۳ ملک اسپنبار ۲۴۳ ملک گیخسرو ۲۴۳ شمس الملوک ۲۴۳ [illegible] ۲۴۳ تاج الدوله ۲۴۳

سعد الدوله ۲۴۳ ملک کیومرث ۲۴۳ ملک کاوس ۲۴۳ ملک جهانگیر ۲۴۳ ملک کاوس ۲۴۳ ملک کیومرث ۲۴۳ ملک بیستون ۲۴۳ ملک [illegible] ۲۴۳ [illegible] ۲۴۳

سیادت ملک پیستون ۲۴ ملک کیومرث ۲۴۳ ملک [illegible] بن ملک کاوس ۲۴۳ **مجلس هشتم** در سادات مشعشع مولا [illegible] رستمان سید محمد بن سید فلاح ۲۴۴ مولا علی ۲۴۵ سلطان محسن ۲۴۵

سید ایوب ۲۴۵ سید فلاح ۲۴۵ سید بدران ۲۴۸ مولی سجاد ۲۴۵ **مجلس نهم** در امرای نامدار و سپهسالاران عالی‌تبار الامیر الشجاع المظفر ابراهیم بن مالک الاشتر ۲۴۶

ابو السرایا سری بن منصور الشیبانی ۲۴۶ ابو دلف القاسم بن عیسی العجلی ۲۴۶ الامیر الاعظم ابو الحسن الحارث ۲۴۸ القاید جوهر بن عبد الله المعروف بالکاتب ۲۴۸ الاسفهسالار [illegible] ۲۴۹ الامیر ابو الحسن [illegible] ۲۴۹

الامیر ابو الحارث ارسلان الترکی ۲۴۹ امیر قابوس بن ابی‌طاهر ۲۵۰ امیر سبکتکین الحاجب ۲۵۰ امیر محمد الدین سکین ۲۵۱ الامیر ابو علی عمید الملک ۲۵۱ الامیر ناصر الدوله ۲۵۱ الامیر سیف الدوله ۲۵۱ امیر عبد الله الشیبانی ۲۵۱ الامیر [illegible] ۲۵۱

الامیر حسام الدین حسن بیگ ۲۵۱ الامیر سلطان ایلخانی ۲۵۱ الامیر الاعظم بیرم خان ۲۵۱ الامیر الشجاع علی قلی خان خان زمان ۲۵۲ **مجلس دهم** در ذکر وزرای عظام و کاتبان کرام الاستاذ ابن العمید ۲۵۳

یعقوب بن داود ۲۵۳ ابو الحسن علی بن محمد الفرات ۲۵۳ هبة الله المعروف بابن عبد المطلب ۲۵۳ شرف الدین انوشیروان ۲۵۴ مؤید الدین محمد بن عبد الکریم القمی ۲۵۵ مؤید الدین ابو طالب ۲۵۵ ابو القاسم [illegible] ۲۵۵

ابو الفضل محمد بن الحسین المعروف باستاد ابن العمید ۲۵۶ ابو الفتح علی بن محمد ۲۵۶ کافی الکفاة صاحب بن عباد ۲۵۶ ابو محمد الحسن بن هارون ابن المهلب ۲۵۷ ابو طاهر محمد بن محمد بن بقیه ۲۵۸ ابو العلاء بن بطه ۲۵۸ [illegible] ۲۵۸

الحسن بن الفضل بن سهلان ۲۵۸ عمید الملک ابو نصر کندری ۲۵۸ سعد الملک آوی ۲۵۹ مجد الملک ابو الفضل ۲۵۹ استاد ابو منصور [illegible] ۲۵۹ تاج الملک ابو الغنایم القمی ۲۶۰ شرف الدین ابو طاهر بن سعد القمی ۲۶۰

ابو الحسن [illegible] ۲۶۰ معین الدین ابو نصر احمد الکاشی ۲۶۰ فخر الدین [illegible] ۲۶۱ معین الدین الوزیر فخر الدین ۲۶۱ الصاحب الاعظم شمس الدین محمد الجوینی صاحب دیوان ۲۶۱ خواجه عطا ملک ۲۶۲

بهاء الدین محمد بن صاحب دیوان ۲۶۳ شرف الدین هارون بن صاحب دیوان ۲۶۵ خواجه سعد الدین محمد ساوجی ۲۶۶ [illegible] کاتب ۲۶۶ خواجه میر علی تبریزی ۲۶۶ مولانا سلطان [illegible] ۲۶۶ مولانا [illegible] ۲۶۶

مجلس یازدهم در ذکر شعرای عرب کعب بن زهیر ۲۶۷ فرزدق بن غالب ۲۶۷ کمیت بن زید الاسدی ۲۶۸ السید ابو هاشم اسمعیل بن محمد ۲۶۹ دعبل بن علی الخزاعی ۲۷۲ ابو الطیب [illegible] ۲۷۴

[illegible] الدیلمی ۲۷۵ ابو الحسن [illegible] بن منصور ۲۷۶ ابو طالب عبد الله بن ابی طالب التیمی ۲۷۶ المطوق العبدی ۲۷۶ ابو الحسن [illegible] ۲۷۷ [illegible] ۲۷۷ ابو تمام [illegible] ۲۷۷

[illegible] ۲۷۸ ابو القاسم علی بن محمد بن جعفر البغدادی ۲۷۸ الادیب ابو عبد الله الحسین [illegible] ۲۷۸ ابراهیم [illegible] ۲۷۹ سدیف [illegible] ۲۷۹ [illegible] ۲۸۰

[illegible] ۲۸۰ ابو دهبل بن وهب ۲۸۰ مروان بن محمد السروجی ۲۸۱ عبد الله [illegible] الاسدی ۲۸۱ سلیمان بن قبه المزنی ۲۸۱ جمال الدین [illegible] ۲۸۱ [illegible] ۲۸۱

ابن [illegible] ۲۸۳ [illegible] ۲۸۳ علی بن محمد العلوی [illegible] ۲۸۳ وکیل [illegible] ۲۸۴ محمد بن حبیب الضبی ۲۸۴ ابو سعید النیلی ۲۸۴ ظل [illegible] الحسین [illegible] ۲۸۴ صفی الدین [illegible] ۲۸۵ [illegible]

[illegible] ۲۸۶ **مجلس دوازدهم** در ذکر شعرای عجم استاد ابو القاسم الفردوسی ۲۸۷ استاد ابو نصر علی بن احمد الطوسی ۲۹۲ استاد ابو زید الغضایری ۲۹۳ ملک الکلام [illegible] ۲۹۳ ابو المفاخر رازی ۲۹۴

امیر قوامی رازی ۲۹۴ [illegible] ۲۹۴ [illegible] ۲۹۶ مولانا حسن الکاشی ۲۹۶ خواجه کرمانی ۳۰۰ خواجه سلمان ساوجی ۳۰۲ مولانا کاتبی نیشاپوری ۳۰۳ مولانا لطف الله نیشاپوری ۳۰۳ امیر شاهی ۳۰۵

[illegible] ۳۰۵ [illegible] ۳۰۶ امیر [illegible] ۳۰۶ امیر [illegible] الحسینی [illegible] ۳۰۶ مولانا محمد بن حسام ۳۰۷ مولانا کمال شیرازی ۳۰۸ مولانا نظام [illegible] ۳۰۹

[illegible] ۳۱۰ مولانا [illegible] شیرازی ۳۱۱ مولانا [illegible] ۳۱۱ **خاتمه** در ذکر صاحب [illegible] ۳۱۲

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

نفحات دلگشای حمد و رشحات جانفزای ثنا که از مهب شمال الاعتقاد و منصب زلال الانقیاد چمن سپهر اخضر و انجمن انجم ازهر را معطر و مخضر سازد ملازم حضرت واجب الوجودیست که نهال آمال مجاهدان راه و مخلصان درگاه را جهت تمکین و وصول بجلوه‌گاه وصال و اذن دخول در سرابستان رحمت و افضال با تمام متابعت رسول مختار و تمسک باذیال آل و عترت اطهار بار ور ساخت و ساحت فطرت ایشان را از غبار دو ذوایب پرداخت و محفل بصیرت و معاندان شیطان سیرت را بعد از چند روز استدراج و اقبال در سلوک طریق ضلالت و اضلال بمضیق حنا بسد و مهلکه عقاب محکم ساخت و نسیم عطریات درود و تسلیم و شمیم گلشن آرای تحیت و تکریم که از چمن طرح یقین و سحاب فیض قرین قرنا بکم بماء معین هوای خوش و فضای عالم قدس را معنبر و منور گرداند ملازم روضه رضوان قرین کاملیست که چمن رسالت شکوفه بستان جلالت معتکف خلوت لی مع الله صاحب کرامت من یطع الرسول فقد اطاع الله مقصود ایجاد و تکوین مطلوب خطاب لولاک و تیس منقاد قلال قاف قبول همای هوای و ما محمد الا رسول و آل پاک او مشکوة عصمت و عصمت ... منتقل بامامت منصوص در صفوف وصایت و کرامت کا تم بنیان مرصوص علی الخصوص سر حقیقی و خلیفه مختصر ... میر و وصی و وزیر و ولی سید مختار قسیم الجنة و النار شاهسوار معرکه لا فتی مبارز میدان هل اتی خطیب منبر سلونی صاحب منزلت ... باب مدینه علم و رسالت سفینه محبت مولاکه اولاد ذی الذین امنوا و هاجروا مبتلای ذات الذین امنوا ثم کفروا و سیعلم الذین ظلموا علی حق بامرة المؤمنین معزول خبروان آمرتم علیا ولا را کم فاعلین مقصود کلمه صل اللهم محسود الذین یحسدون الناس علی ما آتاهم قاتل باغیان بقضیجش قایل اللهم انی استعدیک علی قریش والی دعای اللهم وال من والاه ... الجلیه و لکن الله انجاه آفتاب عالمتاب و رفعناه مکانا علیا بدر رسالت و جعلناه للمتقین اماما و ورثنا الکرم بحکم ... سید المرسلین هر قلبی که بسکه محبت او سکه نمرود و مردود دودمان ازل و ابد است و هر بدگوهری که خاک پای او را در تاج سر بندی نساخته سرافکنده دست رد و پایمال عتاب مولاست شعر

روا ز برای مرد بخون نیست ساز ❁ نخاک پای چون مرد و لیس ولاه ❁ ز دل عداوت او دیدار انکور ❁ نزیع لفظ بن زخم دامن جاداه ❁ گواه پاکی اصلت ولای شاه و دان ❁ کهر کال اعطا لیف علی ذات گواه

اما بعد بر ضمایر صافیه ارباب عرفان و اصحاب بصیرت و ایقان پوشیده نخواهد بود که از زمان خلافت حضرت علی مرتضی علیه الصلوة والتحیه تا ظهور دولت ابد پیوند سلاطین صفویه موسویه انار الله براهینهم الجلیه در میان شیعه علیه بلیه تقیه استیلاء تام داشته و مدار ظهور و بروز بر اصول و فروع فالجمع علما و فقهای معتزله ... مختلفه جمهور در انتشار احوال اکابر و صدور مذهب خود سعی ناتمام نموده کتب بسیار در آن باب تالیف نموده اند و چون علمای شیعه انارهم الله بنصره بعلت تمادی استیلای اصحاب شقاوت و شقاق و استعلای اهل نفاق همواره در زاویه تقیه متواری و مختفی بوده اند و خود را اشاعه و اخفی می نموده اند و داد اعلام احوال اکابر و اعلام این طایفه کرام را اقدام نکرده

نموده اند بلکه همیشه احوال خود را از اصحاب پنهان می داشته اند و بحکم التقیه دینی و دین آبائی در زمین دل محبت منزل کاشته مگر در جمع اسانید و احوال الرواة که چون استنباط الحکام از احادیث سید الانام و اخبار ائمه کرام موقوف بر تحقیق است باب اضطرار تالیف نموده اند و جهت احتراز از اظهار و تفصیل احوال ایشان بر اشارات و طریقه اجمال و اختصار نموده اند و معهذا اکثر آن تالیفات بسوختن و شستن دشمنان بعنایت مفقود گشته یا از حوادث جبر بعض آنها ایشان در خبایای و زوایای بیوت ملعبات بعضی و عنکبوت مقر شده و فرقه شاه بنا علی هذه المقدمات درین ایام که ضایع و بعد ایام ظهور دولت روز افزون شاهنشاهیست با نعمان طریق سوی مرتضوی را قوی ساخته و دست ولایت زلزله در ایوان عدوان کاخ عدوی و قصر طغیان قیاصره عثمانی و اموی انداخته خرابی اقالیم شیعه اثنا عشریه ترتیب یافته دولت علیه شاهیه صفویه موسویه انار الله براهینهم الجلیه چون استظهار آن دولت ... از بلیه تقیه بیرون آوردن قلم بسته و بذکر احوال بعضی از مشاهیر شیعه علیه از صحابه مرضیه و تابعان طریقه مرضیه از مجتهدان احکام و راویان کلام سید انام و حکمای اسلام و عظمای متکلمین کلام و سایر علمای اعلام و صوفیه کرامت مقام و سلاطین صاحب اقتدار و وزرای مملکت مدار و امرای عظام و همه شعرای فصیح الکلام اهتمام نمود و زبان وقت را بادای این چند بیت گشود شعر

شد آنکه اهل نظر بر کناره می رفتند ❁ هزار گونه سخن در دهان و لب خاموش ❁ بصوت چنگ بگوییم آن حکایتها ❁ که از نهفتن آن دیگ سینه میزد جوش ❁ شراب خانگی ترس محتسب خورده ❁ بروی یار بنوشیم بانگ نوشانوش

و بعد از استخاره و استمداد و استفاضه از باطن فیض مواطن حضرت امیر المؤمنین علیه الصلوة والسلام بترتیب این بزم حزم جزم کرده آن را بمجالس المؤمنین موسوم نمود و جهت اهدای قدم و مزید اعتنای ناظران منشرح الصدر رسد مجلس و پیشکاه بزم را مزین ساخت بنام نامی مجمع پروردگار دوام روزگار قطب هدایت خاتم معدلت و ولایت خلیفة الرحمن محمد بن الحسن مهدی صاحب الزمان صلی الله علیه و آبائه المطهرین بخروجه و ظهوره و ملاء المشارق و المغارب من نور عدله و بحق حضوره الحق بر وجهی چون ضمیر اهل محبت خالی از ازدحام اغیار آراسته و مجلس با سند خلد برین بجلیه و فیها ما تشتهیه الانفس و تلذ الاعین پیراسته ساخت مجلس ارائن شقایق حقایق و لطایف نظر بفسحت خرای حدیقه جان و صرف قربانی روضه رضوان کرد اینده و هوای صحبت او از برکات روایح انفاس قدسیه این طایفه علیه باحوال رحمه لطافت رسانیده شعر

چمن ز شقایق است الحق ❁ کلشن ز حقایق الحق ❁ غنچهای حدیقه نازاست ❁ تازه کلهای گلشن راز است ❁ زاده طبع پاک بازانست ❁ شعله شوق جان گدازانست ❁ آفتابیست چشم بد زو دور ❁ آسمانیست پر کواکب نور ❁ جلوه گر اسم زطالع رقیب ❁ نازنین شاهدی پری زیب ❁ یارب این نخل زندگانی را ❁ تازه دار میوه جوان را ❁ آب زجو بیار دل جوئیست ❁ که بخوبا بدین پرورد است ❁ چون نفس روح پرورش داری ❁ تا ابد سایه کسترش داری

امید که چون بر لطایف این مجالس نور که چون بزم سرور و ضحوه جلوه گاه مطلع العذاران شود انگیز و تر هنگامه رویان بی تقیه پرهیز است موجب ازدیاد اعتقاد مؤمنان اثنا عشریه و سبب ادای دعای خیر مجالس این فقیر سری نور الله بن شریف الحسینی المرعشی التستری بدعای مغفرت کسری کرد و من الله التوفیق و الامداد و بیده ازمة الهدایة و السداد فاتحه در تحقیق تعریف مطلق شیعه امامیه اثنا عشریه و وجه تقسیم بمنزله تعریفست مناسب نمود ذکر تقسیمی که ضابط اصول مذاهب اهل اسلام تواند بود و قبل از شروع در تقسیم لایق دیدیم تقدیم مقدمه نافعه در معرفت کیفیت انشعاب بنی آدم بمذاهب مختلفه و حاصل آن مقدمه بر وجهی قریب به آنچه محمد شهرستانی در کتاب ملل و نحل آورده آنست که چون نظام مقترن طوایف انام و محل اجتماع اصناف بنی آدم و مکان تحاسد و تنازع ایشان دهر و چرخ کم است و نظر هر یک بحکم انکه حب الشی یعمی و یصم اسماء مشتهای طبع خود

مقصود و نفوس ایشان بهوا و هوس و حب جاه و ریاست مجبول و مطبوع لاجرم جهة ترویج مطلوب خود احداث شبهها
نمایند و بسبب آن در ورطهٔ استبداد و استکبار در آیند و اول شبهه که در عالم پیدا شد شبههٔ ابلیس بود و منشا و مصدق
آن استبداد بود برای خود [illegible] آفریده خود کما قال [illegible] بود بر ماده آفرینش آدم که گل بود حیث
قال انا خیر منه خلقتنی من نار و خلقته من طین
[illegible] استبداد و استکبار هفت شبهه او ناشی شد
و بعد از وی در سایر خلایق آن شبهات سرایت کرد تا آنکه بعد از [illegible] هر یک بعضی از آن شبهها در نفوس
علمای آن پیغمبر پدید آمد و هر کدام از ایشان آنچه مناسب استعداد [illegible] میل و محبت تمام داشتند
فرا گرفتند و دلیل گفتن بر آن آغاز کردند و کتب خانهها از دلایل عقلی و نقلی برساختند و از کلام پیغمبر خود آنچه موافق
اعتقاد ایشان نبود تاویل کرده باعتقاد خود راست کردند و هرچه تاویل نتوانستند کرد متشابه نام نهادند و این اختلاف
و افتراق بحکم حدیث ستفترق در امت پیغمبر ما صلوات الله علیه و آله زیاده گردید و عدد متفرقان امت آن حضرت
به هفتاد و سه فرقه رسید چه ستیان ملت احمدی نیز چون آفتاب رسالت بحجاب غیب متواری و محتجب گشت ظلمت
هوا و ضلالت از مقر استتار بیرون آمد مزاج قلوب ایشان از اعتدال روی بانحراف می نهاد و مخالفت و اختلاف
ظاهر می شد و بحسب بعد از عهد رسالت و احتجاب نور وحی و عصمت هر روز ظلمات حب جاه و پیشوایی و آرزوی امامت
و در میان روایت در دماغ عظما و علما زیاده می گشت و در میان ایشان اختلاف پدید می آمد و از متقدم بمتاخر منتقل
می شد و ظلمات آن قرنا بعد قرن متراکم می گشت تا بحد بغی و ضلال و خصومت و جدال و تکفیر و قتال انجامید و مظاهر
بدع و ضلال اجبریه و قدریه و معتزله و اشعریه و ماتریدیه و حشویه ارباب حدیث و غیر هم ظاهر گردید و تفصیل آن
شبهات که منشا [illegible] اهل بدع و ضلالت است با دفع آن در کتب اهل کلام مذکور و در مصنفات علمای ملت
احمدی مسطور است و مخفی نماند که همچنانکه اول شبهه که در عالم پیدا شد شبههٔ ابلیس بود و منشاء آن استکبار
و استبداد او بود برای خود در مقابلهٔ نص الهی همچنین اول شبهه که در ملت محمدی علیه و آله شرایف التحیات ظهور
رسید شبههٔ عمر بن خطاب علیه اللعنه بود چه او نیز در مقابلهٔ نص حضرت رسالت پناهی کما یعرف بدواة و قرطاس
اکتب لکم کتابا لن تضلوا بعدی یعنی بیارید پیش من دوات و کاغذ تا از برای شما چیزی بنویسم که اگر بآن عمل نمایید
هرگز گمراه نشوید گفت ان الرجل لیهجر و فی بعض الروایات لیهجر حسبنا کتاب الله و [illegible] روایة الفت که ای
از غایت [illegible] استبداد مرض هذیان و پریشان می گوید یعنی در این وقت که بر زبان می آرد اعتماد را نشاید و برای
ما کتاب خالق و احتیاج بنوشته او نیست و بر متفطن خبیر واضح است که غرض او از القای این عبارات تدبیر
و تلبیس بود که آن کتاب برقم در نیاید تا مبادا آن حضرت امری را که در روز غدیر بصد [illegible] تکرر و تاکید فرمایند
زیرا که [illegible] چنانکه مولانا فاضل عارف قطب الدین انصاری شافعی در کتاب مکاتیب ذکر نموده [illegible]
و گفتن آنکه چون کتاب الله و سنت رسول الله صلی الله علیه و آله در میان است بمرشد چه حاجت بآن ماند که مریض گوید
چون کتب هست که اطبا [illegible] شده اند چرا مرا باطبا رجعت باید کرد مراجعت باهل استنباط می باید کرد و لو ردوه الی الرسول
و الی اولی الامر منهم لعلمه الذین یستنبطونه منهم کتاب حقیقی صدور اهل علم است که بل هو آیات بینات
فی صدور الذین اوتوا العلم [illegible] چنانچه امیر المومنین علی علیه السلام فرمود انا کلام الله الناطق
و هذا کلام الله الصامت اینست تمام کلام فاضل مذکور و این نیز بر اهل انصاف ظاهر و لایح است که قطع نظر از رکاکت
آن عبارت و نسبت هذیان به پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم با وجود آنکه جمیع انبیا و رسل خصوصا حضرت رسالت

پناه

پناه ختمی مآب بموجب آیه کریمه و ما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی در هیچ حکمی از احکام شرعیه الهیه
که منصب امامت از آن جمله است بی وحی حکم نفرموده اند اگر او را میل فساد و اختلاف کلمه امت نبود بایستی که از طلب آن حضرت
کاغذ و دوات از برای آنکه کتابی بنویسند که بعد از وی امت آن سرور گمراه نشوند خوشحال گشته با سایر اصحاب در آن [illegible] سعی
می ورزید بلکه اگر چون دیگر از اهل نفاق در این امر تهاون جایز داشتند او در آن باب سعی و اهتمام تمام مبذول داشته
آن نوشته را از حضرت می گرفت تا فاروق میان حق و باطل بروی از روی حقیقت صادق می آمد چه جای آنکه بادی منع آن او باشد
با آن غلظت و رکاکت عبارت که موالف و مخالف آن را در کتب خود روایت نموده اند چه در جمیع صحاح سته متسمیان باهل سنت و جماعت
که فی الحقیقه اهل سنت [illegible] مسطور است که چون پیغمبر صلی الله علیه و آله دوات و کاغذ طلبید و عمر در برابر آن عبارات
رکیک گفت میان اصحابی که در آن مجلس حاضر بودند نزاع و خصومت بهم رسید پس بعضی از اصحاب که غرض ایشان عدم اختلاف
و انتظام امت بود این معنی را غنیمت دانسته در مقام آن شدند که دوات و کاغذ را حاضر باید ساخت و بعضی دیگر با عمر موافقت
نموده از آوردن دوات و کاغذ مانع شدند تا آنکه نزاع میان ایشان بجایی رسید که در مجلس شریف آن حضرت آوازها بلند
کردند و چون حضرت را وقت سفر آخرت و محل توجه بدرگاه احدیت بود از شنیدن آن الفاظ رکیکه که ایشان در اثنای نزاع با یکدیگر
می گفتند ملال آمده از روی غضب اعراض فرمود که قوموا عنی فانه لا ینبغی عندی التنازع یعنی از پیش من برخیزید که این محل نزاع نیست
نقلست که ابن عباس هرگاه ذکر آن حکایت می نمود چندان سیل اشک از دیده می بارید که خاک و سنگ ریزه تر می شد و [illegible]
و می گفت که مصیبت بزرگ آن بود که نگذاشتند که رسول صلوات الله علیه و آله وصیت نامه املا نماید و امت را از غوایت ضلالت
و ضلالت نجات مستخلص فرماید بر حقیقت از آن وقت الی یومنا هذا هر چند فساد و تباهی و ضلالت و گمراهی که در میان امت
احمدی ظهور نموده حتی واقعه هایله کربلا سبب آن او بوده گناه همه آنها و عصیانها و آنچه در تاویل آن عبارات رکیکه از اتباع
ایشان منقولست بعینه مانند شبهات ابلیس است که موجب اضلال عقول ضعیفه شده بود یهدی الله لنوره من یشاء و من لم
یجعل الله له نورا فما له من نور و علی هذا القیاس حال باقی اقوال و افعال خسران مآل اشباه و امثال او نسبت بآل عدیم المثال
رسول متعال چه اگر نزول بعضی از آیات قرآن و کلمات شریفه فرقان را بشان خود منسوب سازند یا بعضی احادیث در اثبات علو قدر
و سمو فضل خود از لسان حقایق بیان حضرت رسالت پناهی افترا و وضع نمایند یا معانی بعضی آیات کریمه و احادیث شریفه را جهة
فریب عامیان بطریق تاویل جاهلان بر آنچه خود خواهند حمل کنند عاقل منصف را جای تعجب نیست و آنکه که نبود هدایه و اشعه
درایه بر احادیث و آثار ائمه اطهار تاویل و تفسیری که از نتایج خواطر الهام بدر ایشان صادر شده [illegible]
ظاهر است و تاویلاتی که محبان و اتباع آن طایفه افعال و اقوال قباحت مآل ایشان را خاصه نسبت باهل بیت علیهم السلام و قبایح
و دلایل و حجج که بر مقتضیات فاسده خود اقامت می فرمایند بعینه مثل تاویل علیل وزیر عظیم الوزر والتقصیر حجاج بن یوسف
علیه اللعنه است حرکات ناصواب او را [illegible] در حینی که حجاج مشرف بموت بود و سکرات [illegible]
برسید که سبب گریه امیر کبیر چیست حجاج از سر تاسف تمام گفت انواع ظلم و ستم که با طوایف امم خاصه با اهل بیت مطهر
مکرم و ذریه خواجه [illegible] عالم کرده ام وزیر بسبیل تسلیه و خوش آمد او گفت هر [illegible] که امیر جلیل را در سلطنت خود نموده
بدلیلی واضح است که همه بحجت و دلیل بوده حجاج در جواب گفت که اگر فردای قیامت نیز من امیر خواهم بود و تو وزیر مطلق العنان
خواهی بود آن حجتها و دلیلها رواج خواهد یافت و الا حال آنکه نزد تا [illegible] می شود تو وزیر [illegible] عذاب الیم و عقاب مقیم
باتش سوزان جحیم ابد الآباد خواهد گداخت و سیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون و بالجمله مثل ایشان در آن تعلیلات
فاسده و تاویلات کاسده بنابر آنست که چون نظر ایشان را غشاوه جاهلیه [illegible] خاطر ایشان می بود موهم زوال استقلال

در ریاست رسول متعال می‌بوده‌اند لاجرم جهت حفظ ظاهر اسلام خود بهانه چندی می‌ساختند و بعضی که چندی می‌پرداختند
و بوسیله آن جاهلان قوم و غافلان ایشان را در چاه التباس و اشتباه می‌انداختند الا بر هر عاقل منصف [illegible] مشتبه
نیست که آن حریفان دغا و روباهان معرکه وغا در ایام حیات حضرت رسالت همراه انتظار این فرصت داشتند تا آنکه
بعد از آن حضرت علم مخالفت اهل البیت او برافراشتند و بنا بر طمع جاه و غلبه هوا [illegible] دین و شریعه بوده‌اند
و ناشنیده انگاشتند القصه خود را بزرق و ریا جهت استمالت قلوب ضعفاء العقول بی‌جهلا متزین بزی خلفا و طرایق
ساخته پرده آزرم و حیا از میان برداشتند و امر خلافت را که صنو مرتبه نبوت و حق اهل بیت رسالت بود بر خود راست ساختند
و اکثر مردم نیز بواسطه طلب جاه و حب مال بنا بر متابعت ایشان علم معادات اهل البیت در میدان معاندت و مجادلت برافراشتند
همچون باقی صحابه که چون خلافت بحضرت امیر رسید جمهور ایشان از متابعت آن حضرت عدول ورزیدند و موافقت طلحه
و زبیر و معویه باغی را بر متابعت او گزیدند تا آنکه در کتب سیر آورده‌اند که پنج نفر از قبیله قریش در حرب صفین با حضرت
امیر همراهی نمودند و سیزده قبیله از ایشان با خانواده همراه معاویه بودند و نزد متأمل عاقل موافقت جمهور صحابه بر چنین
باطل در اواخر دلیل جواز موافقت ایشان بهتر از آن در اوایل و هم چون محاربان حضرت امام حسین ع از اولاد صحابه
و اعیان تابعین که سلطنتهای چند روزه دنیا را بر قتل جگر گوشه مصطفی و هتک حرمت حرم نور دیده مرتضی و بتول زهرا
و اولاد سرور سینه زهرا علیهم افضل صلوات الملک الاعلی اختیار کردند با وجود آنکه نزد بعضی از ایشان محقق بود که این
نوع روسیاهی موجب عذاب ابد و عقاب سرمد خواهد گردید و شعری که از عمر بن سعد وقاص علیه اللعنه در این باب منقولست
بر این معنی دلالت تمام دارد شعر

فوالله ما ادری و انی لصادق ۔ افکر فی امری علی خطرین
ءاترک ملک الری والری منیتی ۔ او اصبح ماثوما بقتل حسین
وفی قتله النار التی لا اطیقها ۔ ولکن لی فی الری قرة عین
و لو لم یکن للری ملک معجل ۔ وما عاقل باع الوجود بدین

و ترجمه این ابیات این بیتهاست شعر

کس واقف من نیست که خواهد بد که ۔ کار این هر دو بعقلم مشکل کین
آن یکی دولت سلطنت ملک ری ۔ وان دگر اثم و عقاب ز قتل حسین
قتل او موجب نار است مرا [illegible] ۔ بود لیک ز ری هست مرا قرة عین
اثر قتل حسین نیست و دولت نقد ۔ هیچ عاقل ندهد دولت موجود بدین

و چون از تقریر مقدمه که منشا انشعاب مذاهب انام و اختلاف آراء
کفر و اسلام بود فارغ شدیم شروع در تقسیمی که ضابط اصول جمیع مذاهب اسلامی تواند بود نموده می‌گوییم که جمعی که قایل‌اند
بمحسوس و معقول و حدود و احکام عقلیه و جمیع شرایع انبیا و شریعت حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله [illegible]
التحیات و معتقد ایشان آنست که شریعت آن حضرت ناسخ ادیان و شرایع ایشان است اسلامیان خوانند و منشعب [illegible]
می‌شوند زیرا که اگر طریق ایشان در تحصیل معرفت مبدا و معاد که کمال انسانی در آنست بلکه غرض از ایجاد نشاء امکان آنست
طریق فکر و نظر است آن جماعت را متکلم گویند و اگر طریق ایشان سلوک ریاضت و تصفیه باطن است آن طایفه را صوفی نامند
و هر یک از این دو طایفه در زمان ما منقسم می‌شوند بشیعی اثنا عشری و سنی و سنی باشعری و ماتریدی و تمامی متکلمین از معتزله
و باقی فرق شیعه و غیرهم قریب بپانصد سال که منقرض شده‌اند و در زمان ما از ایشان اثری نیست اما شیعی کسی را گویند
که خلیفه بحق بعد از حضرت پیغمبر ص امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام داند و سنی کسی است که ابوبکر را داند و اما شیعی اثنا
عشری از شیعه ایدهم الله تعالی جمعی‌اند که قایل بدوازده امام‌اند بتفصیلی که مذکور خواهد شد و ایشان بوجوهی که از پیش گذشت
می‌گویند که چون عالم [illegible] بنظام و محل تنازع و تحاسد اصناف بنی آدم است شاید که خالی باشد از لطف وجود یکی از حجتهای خدای تعالی
که بعد از انبیا اوصیا اند و ائمه هدی یا ظاهر مشهور یا غایب مستور تا لحفظ کتاب خداوند تعالی و سنت رسول مجتبی و اصل القواعد
و آل الاوصیا نمایند و بندگان را طریقه رضیه حسن معاش و معاد و منهج حکم الهی که شریعه صاحب آنست تعلیم فرمایند و انتظام

مناهی و تعدی و تباهی و رواج اوامر و نواهی حضرت پادشاهی جل شانه و عظم برهانه باز دارند و صدق مقدمه شرطیه
مذکوره نزد عقل سلیم بغایت ظاهر است و ثبوت ملازمه میان مقدم و تالی با آنکه در ظهور تالی مقدم است مولانا قطب الدین
انصاری شیرازی در یکی از مکاتیب خود اعتراف بآن نموده و گفته که چون باب نبوت مسدود شد و وحی از زمین منقطع شد
خدای تعالی بحق جل و عز وحی بر زمین کرد که ساکن باش که اگر من بعد [illegible] قلوب ایشان قلوب انبیا باشد
لاجرم در حدیث آمده که زمین می‌گوید [illegible] علی ظهری حجة خدای از زمین منقطع نشود و همیشه در زمین نوری از سلف
باشد که جا بجا دابة الارض امتحان مؤمن و کافر است او امتحان مقبل و مدبر باشد [illegible] خلیفه علیه السلام مکرر از اینجا فرموده که انا
دابة الارض منی کلامه و چون وجوب وجود حجتهای الهی در هر زمان بدلالت عقل و اعتراف خصم ظاهر شد می‌گوییم که آن
بعد از پیغمبر ما علیه و علیهم افضل صلوات الله الملک الاعلی منحصرند در دوازده به برهان عقل و نقل کما لا یخفی وجوب عصمت
امام است تا متابعت او توان نمود و امر و نواهی او محل اعتماد تواند بود و احتیاج بامام دیگر که مستلزم تسلسل است چنانکه
در وجوب انتهای سلسله ممکنات بواجب گفته‌اند لازم نیاید و غیر ایشان باتفاق موالف و مخالف معصوم نیست و دلیل
صریحست بر انحصار مذکور قول حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله بروایه مسلم و حمیدی و غیرهما از اکابر محدثان اهل سنه
که ان هذا الامر لا ینقضی حتی یمضی فیهم اثنا عشر خلیفة کلهم من قریش و در حدیث دیگر لا یزال هذا الامر قائما حتی یقوم الساعة
و یکون فیهم اثنا عشر خلیفة کلهم من قریش و در روایتی دیگر لا یزال الاسلام عزیزا الی اثنی عشر خلیفة کلهم من قریش الی غیر ذلک
من الاحادیث و در این احادیث تصریح است بر آنچه امامیه بر آن رفته‌اند که خلفا و ائمه بعد از حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله
و سلم دوازده‌اند و اگر امام دوازدهم را عمری دراز باشد که باندازه بقای زمان تکلیف امتداد یابد زیرا که ممکن نیست
قیام دین تا قیام ساعت بوجود خلفای اثنا عشر الا بر تقدیر مذکور و حاصل استدلال آنست که احادیث مذکوره دلالت
میکند بر امامت دوازده کس از قریش و قایل بانحصار در دوازده نیست الا طایفه امامیه اثنا عشریه که حصر آن در دوازده امام
معصوم قریشی از ذریه حضرت پیغمبر علیه السلام می‌نمایند بلکه چنانچه سابقا مذکور شد ممکن نیست حصر ائمه در غیر آن
دوازده که ایشان می‌گویند و اخبار صحیحه و روایات صریحه در آن باب دارند و بر عاقل منصف پوشیده نیست که حمل احادیث
مذکوره بر دوازده کس از شیوخ ثلاثه و حضرت امیر و امام حسن علیه السلام و هفت کس از بنی امیه بترتیب چنانکه در کتاب فصل
الخطاب و تاریخ الخلفا شیخ جلال سیوطی و غیر آن از کتب اهل سنت مسطور است عدول از منهج سداد بلکه عین عناد
و فساد است چه ایشان خود اطلاق اسم خلیفه بر چهار یار می‌کنند و می‌گویند که بعد از ایشان بموجب حدیث ملک عضوض
است و ایضا ظاهر است هیچ مسلمان قایل بآن نمی‌شود که بوجود یزید پلید [illegible] که حضرت امام حسین ع و اهل بیت و اصحاب او
از صحابه و تابعین را شهید کرده و قتل و اسر اهالی مدینه طیبه نموده و امر بسب حضرت امیر بر منابر فرموده و هم چنین
ولید بن یزید زندیق هدف کننده مصحف مجید که دوازدهم خلفای شیخ سیوطی است اسلام عزیز و گرامی باشد و اگر
ترتیب را اعتبار نکنند و تتمه دوازده خلیفه را بانتخاب هفت کس از بنی امیه و بنی العباس که ایشان اقرب بصلاح دانند
راست سازند همانا دایره تشنیع را بر خود وسیع‌تر خواهند ساخت و بنابر ظهور فساد و قصور این دو تاویل علمای فحول
و [illegible] بلکه از غلاة اهل سنت است در بعضی از رسایل خود اشاره بآن نموده و گفته که هذا ما قالوه و لکن لا مقنع فیه
و دلیل بر آنکه مراد از خلیفه قریشی در آن احادیث قریشی هاشمی است از اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله [illegible]
از معاندان [illegible] منقول است آنکه احمد بن حنبل در مسند خود از عباس بن عبد المطلب روایه نموده که قال رسول الله
صلی الله علیه و آله یا عم یملک من ولدی اثنا عشر خلیفة ثم یخرج المهدی من ولدی یصلح الله امره فی لیلة واحدة [illegible]

شاخ در کتاب صواعق محرقه خود آورده که اخرج الملا فی سیرة حدیث فی کل خلف من امتی عدول من اهل بیتی ینفون عن هذا الدین تحریف الضالین و انتحال المبطلین وتاویل الجاهلین الا وان ائمتکم وفدکم الی الله عز وجل فانظروا من توفدون واز این قبیل است حدیث مشهور که متفق علیه بر محققان جمهور یعنی قول حضرت رسول صلعم انی مخلف فیکم ما ان تمسکتم به لن تضلوا کتاب الله وعترتی اهل بیتی وانهما لن یفترقا حتی یردا علی الحوض زیرا که این حدیث مخبر است از انکه دنیا خالی نیست از یکی از عترت او که حافظ کتاب الله باشد وچنین کس امام اوست واز جمله اخبار صحیحه وروایات صریحه که طایفه امامیه اثنا عشریه در انحصار خلفای کرام در دوازده امام از ذریه حضرت سید الانام علیه وعلیهم السلام روایت می نمایند آنست که روایت نموده سید الاجل زین الملة والدین علی بن عبد الحمید الحسینی النجفی قدس الله روحه العزیز در شرح مصباح المتهجد از شیخ اقدم اعلم مقتدی الطایفة المحقة بین الانام شیخ ابو عبد الله محمد مفید که او رفع می نماید بامام همام جعفر بن محمد الصادق علیهما السلام که آن حضرت فرموده که حضرت رسول صلعم می فرماید حدثنی جبرئیل علیه السلام عن رب العزة جل جلاله انه قال من علم ان لا اله الا انا وحدی وان محمدا عبدی ورسولی وان علی بن ابی طالب خلیفتی وان الائمة من ولده حججی ادخلته الجنة ونجیته من النار بعفوی واوجبت له جواری واوجبت له کرامتی واتممت علیه نعمتی وجعلته من خاصتی وخالصتی ان نادانی لبیته وان دعانی اجبته وان سئلنی اعطیته وان سکت ابتدأته وان اساء رحمته وان فر منی دعوته وان رجع الی قبلته وان قرع بابی فتحته ومن لم یشهد ان لا اله الا انا وحدی او شهد ولم یشهد ان محمدا عبدی ورسولی او شهد ولم یشهد ان علی بن ابی طالب خلیفتی او شهد ولم یشهد ان الائمة من ولده حججی فقد جحد نعمتی وصغر عظمتی وکفر بآیاتی وکتبی ان قصدنی حجبته وان سئلنی حرمته وان نادانی لم اسمع نداءه وان دعانی لم استجب دعاءه وان رجانی خیبته وذلک جزاؤه منی وما انا بظلام للعبید فقام جابر بن عبد الله الانصاری فقال یا رسول الله من الائمة من ولد علی بن ابی طالب فقال الحسن والحسین سیدا شباب اهل الجنة ثم سید العابدین فی زمانه علی بن الحسین ثم الباقر محمد بن علی وستدرکه یا جابر فاذا ادرکته فاقرأه منی السلام ثم جعفر بن محمد الصادق ثم الکاظم موسی بن جعفر ثم الرضا علی بن موسی ثم التقی محمد بن علی ثم النقی علی بن محمد ثم الزکی الحسن بن علی ثم ابنه القائم بالحق مهدی امتی یملأ الله به الارض قسطا وعدلا کما ملئت جورا وظلما هولاء یا جابر خلفائی واولیائی وعترتی من اطاعهم فقد اطاعنی ومن انکر واحدا منهم فقد انکرنی بهم یمسک الله السماء ان تقع علی الارض الا باذنه وبهم یحفظ الله الارض ان تمید باهلها یعنی فرمود حضرت رسالت پناه علیه وآله شرایف صلوات الله که بمن گفت جبرئیل علیه السلام از رب العزة جل جلاله که بدرستی که فرمود آنحضرت که هر کس که داند که هیچ خدایی جز من نیست تنها و محمد بنده خالص من ورسول منست وعلی بن ابی طالب خلیفه منست وامامان که فرزندان اویند حجتهای منند داخل کردانم او را در بهشت ورستکاری دهم او را از آتش دوزخ بعفو وآمرزش خود وسایه کردانم بر او همسایگی خود وواجب ولازم سازم جهت او کرامت وفضل خود وتمام کردانم بر او نعمت وبخشش خود وبکردانم او را از بندکان خاص خالص خود اگر آواز دهد مرا بگویم لبیک واگر بخواند ودعا کند مرا جواب گویم واجابت کنم دعای او را واگر چیزی خواهد از من بر او دهم واگر خاموش شود وهیچ نگوید من ابتدا کنم با و بلطف وعطای بی انتها واگر بدی کند در مقابل رحم کنم بر او واگر بگریزد از من بخوانم او را واگر باز کردد بمن قبول کنم او را واگر در رحمت مرا بدست طلب بکوبد بر او باز کنم واگر کسی گواهی ندهد که خدایی جز من نیست تنها یا گواهی داد وگواهی نداد بر نبوت پیغمبر یا گواهی داد وگواهی نداد بخلافت علی ابن ابی طالب یا گواهی داد وگواهی نداد که امامان از فرزندان او حجتهای منند پس بدرستی که انکار کرده است نعمت مرا وخورد شمرده است عظمت وجلال مرا وکافر شده است بآیات من وکتابهای من اگر قصد کند مرا او را محجوب وممنوع از لطف خود خواهم ساخت واگر خواهش نماید او را

محروم خواهم کرد واگر آواز دهد مرا نخواهم شنید آواز او را واگر دعا نماید مستجاب نخواهم نمود دعای او را واگر بمن امیدی داشته باشد او را ناامید خواهم کرد وآنچه دانستی جزای اوست از من ومن ظلم وستم کننده نیستم بر بندکان یعنی ایچه بر ایشان می رسد جزای اعتقاد واعمال وپاداش افعال واقوال ایشانست پس برخاست جابر بن عبد الله الانصاری وگفت یا رسول الله بیان فرمای که کیستند ائمه که فرزندان علی ابن ابی طالب اند آنحضرت فرمود حسن وحسین سید ومهتر جوانان اهل بهشت بعد از ایشان سید عبادت کنندگان زمان خود علی بن الحسین بعد از او باقر محمد بن علی وبعد از این او را خواهی دریافت تو ای جابر پس سلام من بر او برسان مرویست از حضرت صادق که اخر آنکسی که از اصحاب رسول صلی الله علیه وآله باقی بود جابر بود واز همه بریع وبا اهل البیت پیوسته وآورده اند که عمر او نود وچهار سال بود ودر مدینه منوره وفات نمود بموجب حدیث نبوی واخبار مصطفوی آن مقدار از عمر مهلت یافت که بخدمت حضرت باقر رسید وآن سلام سعادت انجام آن حضرت بر او رسانید القصه حضرت رسالت صلی الله علیه وآله بعد از بیان اسم سامی حضرت باقر علیه السلام وبشارت ادراک خدمت شریفش بجابر می فرماید بعد از او جعفر بن محمد الصادق بعد از او کاظم موسی بن جعفر بعد از او رضا علی بن موسی بعد از او تقی محمد بن علی بعد از او نقی علی بن محمد بعد از او زکی حسن بن علی بعد از او پسر او که بر خواهد خاست بحق مهدی امت من ومی خواهد ساخت خدای تعالی بسبب او زمین را از نیکویی وراستی هم چنانکه پر شده از ستم وجور این گروه ای جابر دوستان وخالصان من ووالیان وبالکان امر من ومخصوص ترین نزدیکان وخویشان من اند وهر کس نافرمانی ایشان کرد نافرمانی من کرده است وهر کس انکار یکی از ایشان نمود انکار من نموده است بواسطه رحمت وجود ایشان خدای تعالی آسمان را نگاه داشته که بر زمین فرو نیاید مگر باذن واجازت آنحضرت وبسبب کمال نفس نفیس ایشان که محض لطف حضرت الهی با مشاهیر ایشان باز داشته شده است زمین که بجنبش در آید واهل آنرا بوبال ونکال زلزله الکبری مبتلا سازد الحمد لله الذی اکرمنا بولایتهم ومن علینا باتباعهم وجعلنا من الموقنین بان الحق معهم وفیهم وبهم فصل الله وسلم علیهم وعجل فرجهم واجعلنا من اعوانهم وانصارهم واحینا علی محبتهم وامتنا علی مودتهم واحشرنا فی زمرتهم بحقهم وحرمتهم لدیک وحقک وحرمتک لدیهم آمین رب العالمین واز جمله این حدیث متواتر مشهور است که حضرت پیغمبر اشارت بامام حسین نموده که هذا امام ابن امام اخو امام ابو ائمة تسعة تاسعهم قائمهم یعنی این فرزند من امام است پسر امام برادر امام پدر نه امام نهم ایشان قایم ایشانست ومراد بقایم ایشان امام نهم ثانی عشر یعنی محمد بن الحسن مهدی است خاتم الاوصیا صلی الله علیهم افضل الصلوات واشرفها الی یوم الجزاء وآنحضرت حی وقایم است بامر خداوند تعالی وبواسطه حکم ومصالح که قلیلی از آن بر مردم ظاهر است وباقی اسرار آن در پرده خفا مستور وهم چون دیگر مسایل تعبدیه از نظر ادراک هر قاصر دوراست بغیبت وعزلت از جماعتی چند مخصوص نه هر جماعتی مامور است وبا وجود آن نمی گذارد که در ارکان شریعت واصول دین وملت بهیچ وجه خلل واقع شود ودر احکام آن یک سر موی تغیر دست دهد چنانکه بر همگی واضحست که در امتداد مدت این غیبت با کثرت مخالفان وقلت موافقان بهیچ وجه قصوری در دین مبین واقع نشده وفتوری بارکان مذهب حق اهل البیت راه نیافته ودر هر عصر چنانکه مذکور خواهد شد مجتهدان وفقهای عظیم الشان بوده اند وتجدید بنیان مذهب شریف ایشان نموده اند واجماع که قول امام در آن حجت است در اعصار وامصار بتکرار ادوار منعقد شده وهمانا بعضی از ائمه کرام فرموده اند که انتفاع مردم بحاشر وجود فایض الجود مهدی موعود در زمان غیبت واختفای او علم ما نند انتفاع ایشانست بآفتاب در روز ابر وهمانا جناب مولوی در مثنوی معنوی اشارت بغیبت واختفای آن امام بشر و آفتاب هدایت نموده وگفته مثنوی در بشر روپوش است آفتاب فهم کن والله اعلم بالصواب

وازجمله حکم ومصالح غیبت آن حضرت یکی آنست که مؤمنان موقن از ظهر کافران ومنافقان ومخالفان معاند پیدا
شوند چنانکه در بعضی احیان معاینه ومشاهده می رود وچون آن حضرت بشمشیر ظهور خواهند فرمود اعتقاد را
که پیش از آنکه ایمان نیاورده اند بموجب آیه کریمه یوم یأتی بعض آیات ربک لا ینفع نفسا ایمانها لم تکن آمنت من قبل
بقتل خواهند رسید وان نوع مؤمنان که هر یک از ایشان انواع درجات عالیه نزد خدای تعالی خواهند داشت پیدا
نخواهد شد وهرچند نفع وجود آن حضرت در حال غیبت اندک باشد کمتر نخواهد بود از نفع حضور قرشی فجر
جاهل عاطل فاقد لتصرف عادم الشوکة ضرب فی الحکم که شارح مقاصد بیعت اورا موجب خروج از عهده واجب
و وسیله تفصی از مضمون حدیث مشهور من مات ولم یعرف امام زمانه مات میتة جاهلیة پنداشته وگفته
اذا لم یوجد امام علی شرایطه وبایع طایفة من اهل الحل والعقد قرشیا فیه بعض الشرایط من غیر نفاذ لاحکام
وطاعة من العامة لاوامره وشوکة بها یتصرف فی مصالح العباد ویقتدر علی العزل والنصب لمن اراد هل یکون
ذلک اتیانا بالواجب انتهی کلامه پس قدح نرساند در مطلب آنکه بعضی از ائمه اثنی عشر علیهم السلام بحسب ظاهر
ممنوع شده باشند از خلافت ومنصب امامت که خدای تعالی بجهت ایشان اختیار فرموده بود ودیگری غصب نموده
چنانکه قدح نمی رساند در نبوت انبیا علیهم السلام تکذیب کسانی که ایشان را تکذیب نمودند ودر نبوت ایشان شک واقع شد
بسبب نخوت وجحود که ایشان معترف بودند وابتلا ومعاندان وصدمات منافقان ضرر نقصان بذیل فضل وشرف
ایشان نرسید وقد قال امیر المؤمنین علیه السلام وما علی المؤمن من غضاضة فی ان یکون مظلوما ما لم یکن شاکا
فی دینه ولا مرتابا بیقینه وقال عمار بن یاسر رحمه الله یوم صفین والله لو ضربونا حتی یبلغوا سعفات هجر لعلمنا
انا علی الحق وانهم علی الباطل واگر ارباب معاندت متابعت شریعت شریفه نمایند یا حدود شریعت غرا وملت زهرا
در سایر اطراف واکناف دنیا چنانکه باید جاری نشود اثم وگناه آن در گردن ایشان است وما نعان ظهور او بواسطه مخالفت
وعدم نصرت که یکی از اسباب ظاهره غیبت است واکثر انبیا واوصیا را این حال واقع شده واین غیبت دست داده
وحضرت رب العزه جل شانه مقدار امتداد مدت آن غیبت بحسب مقتضای حکمت در هر زمان مقدر فرموده
وابتلا وامتحان بندگان بآن نموده وگاه بوده که مدتها از میان قوم خود غایب شده اند واوامر ونواهی ایشان بحسب ظاهر
بر جماعت جاری نشده واستبعاد طول حیات آن حضرت در امتداد این مدت ناشی از غایت معاندت است که دیده بصیرت
ارباب مخالفت را بغشاوه عصبیت وحمیت جاهلیه پوشیده والا کافه مخالفان باستداد حیوه بشری در اکثر از مدت
این غیبت پیش از آن وبعد از آن قایلند مثل مدت حیوه حضرت نوح نبی ومدت حیوه حضرت خضر علیه السلام
که از زمان حضرت موسی است تا این زمان که از سال هجرت پیغمبر ما صلی الله علیه وآله نهصد ونود وکسری شده زیاده از دو هزار
سال است وهمه معتقدند بوجود او در این مدت وغیبت او که اطول است از مدت غیبت حضرت صاحب الزمان علیه
افضل صلوات الرحمن وهمچنین جمعی بسیار از معمرین که در کتب ایشان مسطور ودر روایات ما وایشان مذکور است
وهرچند در دفع این استبعاد طایفه مخالف الحاجی گویند جواب ما است اینجا وایضا اتفاق است بر آنکه حضرت پیغمبر صلعم
گفته که یکون فی امتی کل ما یکون فی الامم السالفة حذو النعل بالنعل والقذة بالقذة وبر تقدیر انکار ایشان اعمار این امت درازی
چون بموجب حدیث مذکور جریان سنت حضرت الهی بتحقق بعضی از عمرهای دراز در این امت واجب باشد مناسب آنست که حصول
آن در اشهر واشرف اصناف آدمی باشد وهیچ صنفی مشهورتر وشریف تر از صنف صاحب الزمان نیست پس تواند بود که
عمر دراز در او جاری شده باشد واز جمله ائمه سنت استبعاد ایشان بآن شکسته می گردد دانست که بسیاری از اهل سنت

برآن

برآن رفته اند که دجال موعود پسر صیادی یهودی است که در زمان حضرت رسالت در مدینه متولد شده وبخدمت
آن حضرت رسیده واو الآن در بعضی از جزایر موجود است ومنتظر وقت ومخفی مانده که هرگاه تواند بود که
در این میانه باطل باشد که انتظار وقت می کشیده باشد می تواند بود نیز که در مقابل او حجتی باشد که منتظر وقت باشد
وبالجمله استبعادات از امور ممکنه خلاف عادات اصلا منظور عقلا نیست وچون امری در حیطه امکان باشد ودلیل
عقل ونقل بر وجوب وقوع آن دال واجبست نزد سایر عقلا تصدیق وقوع آن بهمه حال والله اعلم بحقایق الاحوال واما علت
حصر در دوازده امام آنست که امامت منتقل نمی شود الا بعد از موت امام سابق چنانکه حضرت امیر المؤمنین علیه السلام
بآن اشارت فرموده الا ان مثل آل محمد صلی الله علیه وآله وسلم کمثل نجوم السماء کلما هوی نجم طلع نجم فکانکم قد تکاملت
فیکم من الله الصنائع واراکم ما کنتم تأملون پس ممکن نباشد تجاوز امامت از امام دوازدهم الا بعد از موت او وچون
خدای تعالی آن امام را عمر طویل کرامت کرده که تا قیام ساعت خواهد بود لاجرم ائمه کرام از آن عدد تجاوز نخواهند نمود
وتحقیق آنست که وجه حکمت در این حصر نیز موکول بعلم خدا وتسلیم است چنانکه در وجه غیبت امام دوازدهم نیز گفته اند
وعلم ما بر این دوام از معقول علت مراد خدای تعالی در متشابهات قرآن که علم اجمالی داریم که آنرا وجوه صحیحه هست
واگر بتفصیل آنرا نمی دانیم وبنابراین اگر در این دو مطلب بعضی از وجوه مذکور شود از روی تبرع است نه بر سبیل وجوب
واز جمله آن وجوه آنکه اصحاب آن شریعت از زمان آدم صفی که فاتح شرایع وادیان بوده تا زمان پیغمبر ما که خاتم رسالت
صلوات الله علیهم شش پیغمبر بوده اند که سنت الهی بر آن جاری بوده که هر یک از ایشان را دوازده وصی بوده که حفظ شریعت
او می نموده اند مادام که تکلیف بشریعت او باقی بوده وهرگاه سنة الهی در عدد اوصیای آن انبیا که آدم ونوح وابرهیم وموسی
وعیسی وداود علیهم السلام اند بر وجه مذکور جاری شده باشد باید که طرد الباب عدد اوصیای پیغمبر ما که خاتم رسل
وشریعت او ناسخ شریعت کل است بر آن وجه باشد وناسخ تغییر وتبدیل جمیع آنرا نخواهد شد سنة الله التی قد خلت
من قبل ولن تجد لسنة الله تبدیلا وتفصیل اسامی اوصیای دوازده گانه هر یک از انبیای شش مذکور علی نبینا وعلیهم
السلام در کتاب جامع الانوار سید ... وتاریخ جهان آرای قاضی احمد غفاری وغیر آن مذکور است وایضا
تطبیق عالم علوی بعالم سفلی مستدعی آنست که چنانچه هر یک از نجوم سبعه سیاره را دوازده برج است که بر آن دوران
می کنند هر یک از انبیای سبعه را که بمنزله نجوم سبعه اند دوازده برج ولایت باشد که امور ایشان بر آن دوران نماید
والحق این وجهی است شریف ونکته لطیف وبر این نسبت اتفاق اکثر مشایخ کرام صوفیه مثل شیخ اعظم محی الدین اعرابی
قدس سره چه در فتوحات فرموده که بین الفلک الثامن والتاسع قد ... اثنی عشر برجا علی مثال النبی والائمة الاثنی عشر وشیخ
نور الدین آذری این معنی را بنظم آورده آنجا که می فرماید شعر

چنانکه هست فلک را دوازده تمثال | که آفتاب بر آن دور می کند مه وسال
بر آسمان ولایت دوازده برج است | چو آفتاب نبوت همه در اوج کمال
قضا چو آینه روح احمدی بنهفت | بر آینه داشت او دوازده تمثال
شد دوازده ماه ودوازده کوکب | با آفتاب نبوت نمود استقبال
ستارگان سپهر ولایت شرفند | که ایمنند ز نقصان احتراق وبال
ز آفتاب نبوت صدور این انجم | مثال صورت تفصیل اسم اجمال

وشیخ کامل سعد الدین حموی قدس الله سره العزیز در بعضی از تصانیف
خود ذکر کرده که اسم ولی صادق نمی آید الا بر ائمه اثنی عشر زیرا که غیر ایشان ولی امام نیستند بلکه ابدال واوتادند واین مضمون
تلمیذ او عزیز الدین نسفی در اکثر رسایل خود از او نقل نموده واگر تتبع کتب صوفیه کنند بیش از این تصریحات خواهند یافت
وبعضی از اذکیا انحصار اوصیا را در عدد مذکور بچند وجه مناسب بیان نموده اول آنکه اسلام مبنی است بر اصل شهادتین
شهادت وحدانیت وشهادت رسالت وهر یک از این دو اصل مرکب از دوازده حرف وامام حافظ آن دو اصل است

پس مناسب آنست که عدد کسانی که حافظان دو اصل باشند دوازده باشد هم چو عدد اصلین و لهذا آل آنحضرت
که ائمه اثنی عشرند در صلوات با او شریکند بخلاف آل و اولاد دیگر پیغمبران که چون دین ایشان در معرض نسخ و زوال بود
محافظان بر آل ایشان واجب نبود تا در آن معنی با پیغمبر خود شریک باشند و صلوات بر ایشان واجب یا مستحب بود
یا می گوییم که هر یک از کلمهٔ لا اله الا الله محمد رسول الله دوازده است و در این اشارتیست خفی بآنکه ذکر ایشان را علیهم السلام
دخلی تمام است در تکمیل ایمان و اسلام دوم آنکه عدد نقبای بنی اسرائیل بنص کتاب دوازده است پس سزاوار آنست که عدد
جمعی که امامة و نقابة امت محمدی نمایند دوازده باشد و هم چنین در لیلة العقبه که بیعة بحضرت پیغمبر صلوات الله
علیه و آله نمودند دوازده نقیب بودند سیوم آنکه اسباط و ابناء در بنی اسرائیل دوازده بودند پس مناسب آنست که ائمه
هدی که ابناء و اسباط پیغمبر مانند صلی الله علیه و آله دوازده باشند چهارم آنکه نور ولایة راه می نماید دلها را بسوی حق
هم چنانکه نور آفتاب و ماه راه می نماید خلایق را بمسالک و مسایق و مجال نوری که هادی ابصار است دوازده برج است
پس مناسب آنست که مجال نوری که هادی بصایر است چنین باشد و از این جا نکتهٔ شریف مفهوم می شود و آن اینست که قرار
یافته و در احادیث وارد شده که حامل ارض حوتست و حوت آخر برج است پس معنی حدیث آن باشد که حامل ارض
آخر بروج امامتست که حامل اثقال مصالح ادیان اهل الارض است تا قیام ساعة و او مهدی است علیه السلام پنجم مبنی بر
تمهید دو مقدمه است یکی آنکه حضرت پیغمبر صلوات الله وسلامه علیه فرموده که الائمة من قریش و حاصل آن اینست که ائمه
و اولیای آنحضرت از قریش اند و از غیر قریش نیستند و دیگر آنکه محققان علمای نسب بر آن اند که هر که از اولاد نضر بن کنانه
باشد او قریشی است پس اول کسی که صفة قرشیة با و رسیده و از او بحضرت پیغمبر صلعم منتهی گردیده اگر چه فی الحقیقه
شرف قریش از آن حضرت بایشان رسیده پس حضرت پیغمبر بمنزلهٔ مرکز دایره باشد نسبت بدو سلسلهٔ منتهیهٔ قرشیه
و امامة و هر یک از آن دو سلسله مانند دو خط اند که از مرکز بمحیط منتهی شده باشند و منتهای یک خط مالک بن نضر است
و منتهای خط دیگر آخر ائمه و اولیای آن حضرت و هر گاه اجزای خط متصاعد از مرکز محمدی تا مالک دوازده باشد
بر این وجه که محمد بن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف بن قصی بن کلاب بن مرة بن کعب بن لوی بن غالب
بن فهر بن مالک پس باید که اجزای خط متنازل از آن مرکز شریف نیز دوازده باشد و امام دوازدهم که محمد بن الحسن
صاحب الزمانست منتهی می شود زیرا که محالست که دو خط خارج از مرکز بمحیط متفاوت باشند و بالجمله هم چنانکه
حضرت پیغمبر صلعم منبع شرفیست که شرافت قریش از آن متصاعد می گردد و هم چنین معدن شرفیست که شرف ائمه
از آن متنازل می گردد پس باید که ائمه نیز دوازده باشند زیرا که ایشان خط نازل اند و خط نازل باید که مطابق خط صاعد
باشد چنانکه گذشت و بعضی از متاخرین فرموده اند که اکثر اشیای نفیسه در آفاق و انفس مشتمل بر این عدد واقع شده
و هم چنین اکثر اسماء الله الحسنی پس مناسب آنست که عدد ائمه هدی که از نفایس و ودایع خدا اند بلکه از جملهٔ اسمای حسنی اند نیز
چنین باشد و تفصیل این علم آنکه لا اله الا الله دوازده حرفست و هم چنین الرحمن الرحیم و هم چنین الحمید المجید و هم چنین
الرؤف الرحیم و هم چنین الحنان المنان و هم چنین الخالق الباری و هم چنین الواحد الکریم و هم چنین الواحد القهار
و هم چنین الظاهر الباطن و هم چنین التواب الوهاب و هم چنین الفتاح الرزاق و هم چنین المحسن المجمل و هم چنین المنعم
المفضل و هم چنین الباعث الوارث و هم چنین دیان یوم الدین و این و جراست آدم خلیفة الله و نوح خالص الله و موسی
کلیم الله و عیسی مسیح الله و محمد رسول الله و محمد حبیب الله و البشیر النذیر و هم چنین امیر المؤمنین و هم چنین علی بن ابی
طالب و هم چنین العروة الوثقی و هم چنین فاطمة بنت محمد و هم چنین الحسن المجتبی و هم چنین الحسین الشهید

و در انساب ... بالاتر از نضر ...
نمایند ... نضر مذکور است که ...
صفة قرشیه ۲

وهم

و هم چنین علی بن الحسین و هم چنین الامام الباقر و هم چنین الامام الصادق و هم چنین الامام الکاظم و هم چنین علی بن
الکاظم و هم چنین محمد بن الرضا و هم چنین علی بن الجواد و هم چنین الحسن العسکری و هم چنین القایم المهدی
و هم چنین محبهم فی الجنة و هم چنین عدوهم فی النار و از بدایع اتفاقات آنکه چون بعد از خاتم الانبیا دیگر رسالت نیست
بلکه وصایة و امامتست حروف لا نبی بعد احمد دوازده است و امثال این بسیار است وَكَذَٰلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ
وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ و بر طالبان طریق تحقیق و شاربان رحیق توفیق مخفی نخواهد بود که اگر چه این جرعه کشان جام انعام
از سواقی انهار فیض حضرت باقی آبهای عذب صافی و حیاض و جداول دلایل لب ریز وافی بر چمن این نامه بر فتوح جاری
و مفتوح کرده اند ولیک تشنگان بوادی حیرت و ضلالت رسانیده اند اما مقلدان تعصب کیش و برهمنان ضمیر قریش
با وجود آنکه از تشنگی بی قرارند و آب تحقیق در جگر ندارند معلوم نیست که لب بر آب نهند و هوای بتان خود را
در آن حوض طرد هند و لنعم ما قیل شعر هر که گردد مخالف دین ایمان باخته این بتان را بخت در کار برهمن کرده اند

مجلس اول در ذکر بعضی از اماکن لطیفه و مواطن شریفه که ائمه طاهرین و شیعه با اخلاص ایشان

اختصاص خاص حاصل است اگر چه بحسب حقیقت تمام عالم بطفیل ایشان مخلوق شده و جمیع ارض در تحت خلافة
حقیه ایشان واقع است بلکه در صداق حضرت فاطمه داخل چنانکه در احوال فدک مذکور خواهد شد العرش المجید
بدانکه شیخ اجل ابو الفتوح خزاعی رازی در تفسیر خود از حسن بصری نقل نموده که مراد از عرش و کرسی در قرآن مجید گاه
و روایة ثقة المحدثین محمد بن یعقوب الکلینی الرازی در کتاب جامع کافی بر این معنی دلالت واضح دارد و مراد
بان فلک هشتم است که از افلاک ثوابت گویند چنانکه از روایة اصبغ بن نباته که یکی از خواص شیعه حضرت امیر المؤمنین است
مستفاد می شود و آن اینست که اصبغ گفت که از آن حضرت شنیدم که فرمودند السموات و الارض و ما بینهما من شیء مخلوق
فی جوف الکرسی یعنی آسمانها و زمین و آنچه در میان ایشانست همه در میان کرسی است و مضمون این کلام موافق است مقال
حکمای اعلام و مختار قاضی بیضاوی و امثال او از علمای اسلام و آنچه در بعضی اخبار واقع است که ما السموات و الارض
عند الکرسی الا کحلقة فی فلاة نزدیکست بان روایة و وافق هدایة و بعضی از علمای تفسیر بر آن اند که مراد از کرسی در قرآن مجید
علم واجب الوجودست و بعضی بر آن اند که مراد از آن تمکن و سلطنت است و الله تعالی اعلم بحقیقة الحال و چون تعریف عرش را
بر کرسی نهادیم می گوییم که عرش عظیم را اختصاص خاص بحضور اهل اخلاص حاصلست چه در باب ثالث از کتاب شفای
قاضی عیاض مالکی مذکور است که روی ابن قانع عن ابی الحمراء قال قال رسول الله صلعم لما اسری بی الی السماء اذا علی العرش
مکتوب لا اله الا الله محمد رسول الله ایدته بعلی الحدیث و در مناقب ابن مردویه از ابو سعید خدری روایة نموده که
قال اقبلت ذات یوم قاصدا الی النبی صلعم فقال لی یا ابا سعید فقلت لبیک یا رسول الله قال ان لله عمودا تحت العرش
یضیء لاهل الجنة کما یضیء الشمس لاهل الدنیا لا ینال الا علی و محبوه و در بعضی روایات وارد است که بر پیشگاه عرش نوشته
شده که لا اله الا الله و محمد رسول الله و علی ولی الله و ناظر باین معنی است بیتی که مؤلف در بعضی از قصاید خود در
مدح حضرت امیر المؤمنین نظم نموده شعر کرده بر سر لوح نقش و بجود حق نقش عرش اعظم نام تو با اسم اعظم الله همراه
و در بعضی از غلاة اهل سنت که نصرت مذهب ایشان به کذب بر خدا و رسول می دانند نخواسته اند که خلفای ثلثه ایشان
از مثل فضیلت مذکور خالی باشند لاجرم از حضرت رسالت صلعم روایة نموده اند که قال لیلة اسری بی رایت علی ساق العرش لا اله الا الله
محمد رسول الله ابو بکر الصدیق عمر الفاروق عثمان ذو النورین الحدیث و بر صاحب عقل سلیم و فهم مستقیم مخفی نخواهد بود
که این روایة از جملهٔ تسویلات شیطان و محض افترا و بهتانست و چه گنجایش دارد که خدای تعالی اسم سامی خود و نام نامی رسول

مطهر را بر عرش مجید نویسد و با ایشان نام کسانی را نویسد که سالها در عبادت اصنام و کفر ملک علام کذرانیده باشند
دار السلام بهشت عنبر سرشت شعر جهان کاندرو هر کدایی پادشه یابی جهان کاندرو هرجان کم بیوی شادمانی بینی
و وجه تسمیه او بدار السلام سلامة اهل اوست از آفات و دیگر وجوه نیز کفته اند صاحب کشف الغمه از کتاب عز الدین عبد
الرزاق بن رزق الله بن ابی بکر محدث حنبلی رسعنی الاصل موصلی المنشا نقل نموده که قال ابن عباس قال رسول الله
صلی الله علیه و آله لما اسری بی الی السماء رایت علی باب الجنة مکتوبا لا اله الا الله محمد رسول الله علی حبیب الله الحسن والحسین
صفوة الله فاطمة امة الله علی باغضیهم لعنة الله و از کتاب مناقب ابو المؤید خوارزمی نقل نموده که کفت حسن بصری روایت نموده
از عبد الله که کفت قال رسول الله اذا کان یوم القیمة یقعد علی ابن ابی طالب علی الفردوس وهو جبل قد علا علی الجنة و فوقه
عرش رب العالمین ومن سفحه یتفجر انهار الجنة و یتفرق فی الجنة وهو جالس علی کرسی من نور یجری من بین یدیه التسنیم
لا یجوز احد الصراط الا و معه براءة بولایته وولایة اهل بیته یشرف علی الجنة فیدخل محبیه الجنة و مبغضیه النار
و ابن حجر متاخر در کتاب صواعق محرقه خود نظیر این حدیث را از ابن سمان باسناد او از ابو بکر از حضرت پیغمبر صلعم نقل نموده که
قال سمعت رسول الله صلعم لا یجوز احد الصراط الا من کتب له علی الجواز و از نفایس لذات جنت و شرایف عطایای واهب
بی منت که از برای سید بشر و شافع محشر اعطا نموده حوض کوثر است که حضرت امیر آنرا ساقی و سیرابی شاربان آن ابد الاباد باو
خواهد بود دوستان را بهره از آن نصیب بی اندازه و دشمنان ایشان از آن محروم ... است و آن حضرت در رجزی که در
ایام حرب صفین کفته اند بآن اشعار نموده فرموده اند شعر انا علی صاحب الصمصامة * وصاحب الحوض لدی القیمة *
اخو نبی الله ذی العلامة * قد قال اذ عممنی العمامة * انت اخی و معدن الکرامة * ومن له من بعدک الامامة *
و حضرت امام محمد باقر علیه السلام فرموده شعر نحن علی الحوض رواده نذود و نسعد وراده وما فاز من فاز الا بنا وما خاب من حبنا زاده
ومن سرنا نال منا السرور ومن ساءنا ساء میلاده ومن کان غاصبنا حقنا فیوم القیمة میعاده یعنی مائیم بر حوض کوثر آب دهندکان
می رانیم دشمنان را از حوض و دوستان را سعد و یاوری می فرمائیم بر حوض ... و رستکار نشد انکس که رستکار شد مکر
بوسیله ما و نومید نکشت از جنت هر که دوستی ما است توشه او و هر که شاد ساخت ما را بیابد از ما شادی را و هر که غمکین
کرداند ما را با انکه بر ما جفا کرد از بدی و ناپاکی میلاد اوست و هر که غصب کرد حق ما پس در روز قیامت وعده کاه آن
که جزای آن بیند و ظاهر در انکار این که حضرت امیر ساقی آن حوض است کسی از بنی امیه منع حوض نموده و شافعی در شعر مشهور خود
بآن اشعار فرموده و کفته شعر رب هب لی من المعیشة سؤلی * واعف عنی بحق آل رسولی * واسقنی شربة بکف علی *
سید الاولیاء و زوج بتول * و حضرت علامه دوانی که بظاهر شافعی مذهب بوده در رباعیات مشهور خود کفته رباعی
در وحدت طلب جان تو کوثر کن * در کوثر کثرت نه وحدت در کن * لا یظما اصلا ابدا شاربها * در ریبت ... در کن
و از لطایف متعلقه باین مقام آنست که محمود صباغ نیشابوری که یکی از اذکیای شیعیان است در ایامی که بزیارت حج رفته بود روزی بشریف
مکه او را با جمعی از اهل ما وراء النهر در باغی خرم طلبیدند برکنار حوضی نشانده بود در آن اثنا یکی از اهل ما وراء النهر بطمطراق
خود کفت که حوض کوثر مانند این حوض که برکنار آن نشسته ایم مربع است و روز قیامت چهار یار بر چهار رکن آن خواهند ایستاد
و ما را آب خواهند داد محمود چون آن سخن شنید بی قرار کردید و از جای برخاست و کفت نا معقول مکوئید که حوض کوثر مدور
و ساقی آن امیر المؤمنین حیدر است و شما را از آن یک قطره نخواهد داد و بسقر سقر خواهد فرستاد و در کتاب روضة الجنان
کافی تفصیل اقسام جنات و اشتمال او بر انواع لذات و اختصاص او بمؤمنین و مؤمنات مذکور است اکر خواهند بآن رجوع نمایند
اعراف قال الله تعالی وعلی الاعراف رجال یعرفون کلا بسیماهم الایة بدانکه جمع عرف باشد و آن بلندی باشد از زمین

چون

چون بالای تلهای آن و از اینجا ماخوذ است عرف الدیک یعنی تاج خروس و بنابر مناسبت ماخوذ میرزا قاسم کونابادی در شاه
نامه کفته شعر همه برج و باره ز سر تا بفرق * چو تاج خروسان بخون کشته غرق * و بعضی از مفسران کفته اند که اعراف مانع باشد میان
بهشت و دوزخ چنانکه کفت فضرب بینهم بسور له باب * و بعضی کفته اند برای آن اعراف خوانند که مردم او مردم را شناسند و بعضی کفته
مراد به اعراف صراط است و اظهر اقوال مفسرین اهل سنت که در تفسیر قاضی بیضاوی مجملا و در تفسیر شیخ ابو الفتوح رازی مفصلا ایراد یافته
آنست که ثعلبی امام اصحاب حدیث در تفسیر خود آورده باسناد آن جویبر بن سعید از ضحاک از عبد الله عباس که کفت مراد باعراف جای
باشد بلند از صراط و آن مردان که بر اعراف باشند حمزة بن عبد المطلب و عباس و علی بن ابی طالب و جعفر طیار ذو الجناحین و دوستان
خود را از دشمنان بشناسند بعلامتی و علامت آن باشد که دوستان ایشان سفید روی باشند و دشمنان ایشان سیاه روی و ظاهر است
که مراد بدشمنان سیاه روی اهل سنت و جماعت خواهد بود که فی الحقیقة اهل ستم و مجاعت اند یعنی همان دواعیان مجمل جبله خود
و دواعیان الحقه یدعون الی النار که داغ جبینشان ان اشد العذاب و تمغای سرپشتشان ان شر الدواب وجود ایشان نام ایشان میدارد
و بر مفارق ایشان سنک لعنت میبارد و اکر بعضی ازین جماعت خود را از ناصبیان مجامله بازمیدهند و تهمت محبت اهل بیت برخود مینهند
از مقوله یقولون بافواههم ما لیس فی قلوبهم خواهد بود و اکثر ایشان مانند اهل ما وراء النهر و شام بغض حضرت امیر را علیه السلام
شرط ایمان و اسلام میدانند و مبغض او را در روایت احادیث صدوق و ثقه میخوانند و از احمد حنبل که امام این قوم ملاعین است و لا ولد الزنا
خارجی است مشهور است که میکفت که الرجل لا یکون مؤمنا حتی یبغض علیا قلیلا و قاضی ابن خلکان که از اکابر ایشانست در کتاب وفیات
الاعیان در شان حال علی بن جهم قرشی ناصبی صریح کفته که محبت علی ابن ابی طالب با سنن جمع میبود و از اینجا ظاهر شد که اکر بعضی ظاهر
اینها محبان صورت لیکن باطن ایشان پر از کینه و رفتن ... کما هم ... الدنیا عارا و شنارا و فی الاخرة نارا و خسارا و شیخ اجل محمد بن
یعقوب الکلینی در کتاب جامع کافی باسناد خود از حضرت امام جعفر الصادق روایت نموده که آن حضرت فرمود که ابن الکوا روزی نزد حضرت
امیر المؤمنین آمد و کفت که یا امیر المؤمنین وعلی الاعراف رجال یعرفون کلا بسیماهم فقال علیه السلام ونحن علی الاعراف
نعرف انصارنا بسیماهم ونحن الاعراف الذی لا یعرف الله عز و جل الا بسبیل معرفتنا ونحن الاعراف یعرفنا الله عز و جل یوم القیمة علی الصراط فلا یدخل
الجنة الا من عرفنا وعرفناه ولا یدخل النار الا من انکرنا وانکرناه ان الله تبارک وتعالی لو شاء لعرف العباد نفسه ولکن جعلنا ابوابه وصراطه
وسبیله والوجه الذی یؤتی منه فمن عدل عن ولایتنا او فضل علینا غیرنا فانهم عن الصراط لناکبون الحدیث و موید این روایت
حدیث عمرو بن شیبه و دیکر راویان از صحابه کرام در انکه حضرت امیر المؤمنین ع قسمت کننده جنت و نار است و عمرو بن شیبه روایت کند
که رسول صلعم امیر المؤمنین را کفت یا علی کانی بک یوم القیمة و بیدک عصا عوسج تسوق قوما الی الجنة و آخرین الی النار کفت بنداری که
در نوبتی کرم فردای قیامت عصایی از چوب عوسج بدست کرفته باشی و کروهی را به بهشت میرانی و کروهی را بدوزخ و با دوزخ مقاسمی کنی
که هذا لی و هذا لک خذیه من عدایی و ذریه فانه من اولیائی و در ادراک از دشمنان و این را دست بدار که از دوستان اکر کفتم
کداین علی را مطیع نباشد از آتش ... سید شرار و شاعر کوید شعر علی حبه جنة قسیم النار والجنة * وصی المصطفی حقا امام الانس والجنة *
و در خبر است که حارث همدانی امیر المؤمنین علی را ع کفت من ... یکی از وقت نزع یکی بر صراط ... امیر المؤمنین او را کفت
مترس که دوستان من انجا ایمن باشند و هر کس از دوستان ما و دشمنان ما را آنجا بینند و من ایشان را بیوم و بشناسم و ایشان مرا بشناسند
انکه این بیت کفت شعر یا حار همدان من یمت یرنی * من مؤمن او منافق قبلا * یعرفنی طرفه واعرفه * بنعته واسمه وما فعلا *
وانت عند الصراط معترضی * فلا تخف عثرة ولا زللا * اقول للنار حین توقف للعرض * ذریه لا تقربی الرجلا * ذریه لا تقربیه ان له *
حبلا بحبل الوصی متصلا * اسقیک من بارد علی ظماء * تخاله فی الحلاوة العسلا * هذا لنا خالص لشیعتنا * اعطانی الله فیهم الاملا *
و از جمله حکایات نادره و آثار سایره که مناسبت تمام باین مقام دارد آنست که ابو الصلت هروی کفته که روزی حضرت امام مهبط وحی

بیان

معرفة

فائده

یا امیر المؤمنین

را الماجل ابن موسی الرضا علیهما السلام بمجلس مأمون رفت و او را با جمعی از مخالفان مباحثه افتاد و آخر سؤال ایشان این بود که از حضرت رسالت
صلوات الله علیه مرویست که فرمودند یا علی انت قسیم الجنة والنار چگونه باشد قسمت بهشت و دوزخ حضرت امام فرمود که قسمت چنان باشد
که محبت او موجب جنان باشد و عداوت او سبب دخول در نیران پس تمام اهل بهشت و دوزخ بر طبق تقسیم ایشان در محبت
و عداوت اوست مأمون و سایر اولیا و اعادی که در مجلس او حاضر بودند تحسین تقریر آن حضرت را تحسین نمودند و زبان ثنا بر او گشودند
ابو الصلت گوید که چون از آن مجلس بیرون آمدیم من گفتم یا ابن رسول الله امروز ید بیضا نمودی و آن مسئله را تقریر دلپذیر فرمودی
و دلهای مرده را زنده ساختی حضرت امام گفت یا ابا الصلت انچه گفتم بر وفق اصول و مذهب ایشان گفتم والا مذهب ما اهل البیت چنانست
که فردای قیامت حضرت امیر المؤمنین برکنار صراط که بر شفیر جهنم است بایستد و گوید یا نار خذی هذا فانه من اعدائی و ذری هذا فانه
من احبائی و از جمله فضایح اهل سنت و جماعة آنکه بعضی از علمای ایشان در کتابی که آنرا فضایح الروافض نام کرده گفته که شیعه مفوضه اند
زیرا که گویند که خدای تعالی روز قیامت بعضی از کارها را بعلی بن ابی طالب مفوض گردانیده و از این سبب او را قسیم الجنة والنار گویند
و حال آنکه خدای تعالی می گوید یعذب من یشاء و یغفر لمن یشاء من امرتم ام اکرم احدا و من علیکم ام اکرم احدا را فوض که بعلی کند
و چنان کند که ابو بکر و عمر و تابعان ایشان را بدوزخ فرستند و کفشگران ری و کلاه گران آبه و جولاهان قم و سفیهان ورامین را ببهشت
فرستند و شیخ اجل عبد الجلیل رازی در جواب گفته که اگر تفویض بمعنی مذکور باطل باشد قدح در بنای ری از افعال و احکام الهی لازم
می آید زیرا که اجماع امتست که باری تعالی را فرشتگان هستند در دنیا و در قیامت که حواله ارزاق عباد و حصر انواع مکلفان و عدد
قطرات امطار و مانند آن بدیشانست و همچنین بعضی از امور بفرشتگان رحمة و زبانیه دوزخ مفوض است و شریعة و کتاب
در دنیا با انبیا و اولیا مفوض است چون این مجبر مدبر از عظمت و سلطنت خدای تعالی بیخبر است و گویا قرآن مجید نخوانده که خدای تعالی
امور عظام را در دنیا و آخرت بملائکه و انبیا و ائمه علی تفویض فرموده چون امر مجبر بر این جمله منکر شد هیچ وقت از آن مشارکه با خدا
لازم نمی آید ارزاق بمیکائیل باید و حساب قطرات با سرافیل نگاه دارند و الکرام الکاتبین نویسند ارواح بحکم عزرائیل
باشد و همه اهل اسلام اثبات این احوال می کنند و کسی را مفوض بودن بمعنی که این مجبر توهم کرده لازم نیست اما اگر آتش دوزخ بموجب
حدیث صحیح که سنی و شیعی بر صحت آن متفقند بحکم امیر المؤمنین باشد شرکت با امیر المؤمنین لازم آید و شیعه مفوضه باشند
و چگونه تصنیف کند کسی که از مذهب خود خبر ندارد و نه از مذهب مسلمانان آگاه باشد و نه عرف داند و نه شرع و نه لغت
و معانی تا از سر بغض مرتضی قلم در میدان هذیان افکند و بنیاد دکه هست که ان سودای طبع حشو او را بعجله زایل کرده اند
مزینا درست که عذاب خدای تعالی فرماید اما در دوزخ باشند لواحة للبشر علیها تسعة عشر خذوه فغلوه خدای
فرماید اما فرشتگان کشند الا بحکم خدای تعالی باشد اما در فرمان مرتضی کشند پس اگر امیر المؤمنین قسیم النار باشد همان حکم
دارد و اگر انصاف بیش از دانند که مفوضه مجبر اند که جمع قرآن قدیم را تفویض کردند بعثمان و امامت را که رکن اعظم است تفویض
کردند باختیار امة بلکه باختیار عمر و شریعة را تفویض کردند بقیاس و استحسان فقها و خدای تعالی را معزول کردند از این شغل
تا بحقیقت مفوضه باشند پس خواجه مجبر باید که لب خود ببرد دیگری تهمت ناگفته است که گویند علی صحابه و تابعین را بدوزخ
فرستد و کفشگران ری و دیگر اهالی بلاد را که ذکری نام برده به بهشت برد حاشا که این مذهب شیعه باشد بلکه علی آنرا ببهشت
فرستد که خدای تعالی فرماید و آن اهل توحید و عدل و مقران بنبوة و امامة و تابعان شریعة باشند از هر شهر که باشند و هر پیشه که
و بدوزخ آنها را فرستد که منکران این اصول و فروع باشند اگرچه بزرگ صورت و محترم دنیا باشند ان اکرمکم عند الله
اتقیکم امنوا و عملوا الصالحات به پیشه و شهر تعلق ندارد جزاء بما کانوا یعملون بیت الله الحرام و او را کعبه نیز گویند بنا بر آنکه
بشکل مکعب واقع شده و او بر وجهی که قرآن مجید بآن ناطق است اول بیتیست که خدای تعالی جهة عبادة و تعبد بندگان خود

کفشگر

جولاهان

ورامین

آن را وضع فرموده و جمیع امم سابقه نیز مراسم تعظیم آن بجای می آورده اند و معترف بفضل و تقدم او بوده اند
و بیان آنکه در اصل یاقوت احمر بوده یا غیر آن که حضرت آدم را علیه السلام بمنزله کرسی بوده در وقت طوفان آنرا باسمان
بردند و بعد از آن حضرت ابراهیم ع مامور شد بوضع بیت در این موضع که بمکه موسومست و آنکه قبل از آن مردم در حج خود
بمکه که موضع بیت بود توجه می نمودند و دیگر خصایص و فضایل او در کتاب معجم البلدان و غیر آن مذکور است و بالجمله بیت الله
الحرام را نیز اختصاصی خاص با امام اهل اخلاص حاصلست زیرا که تولد آن حضرت بموجب بشارت غیبی و الهام لاریبی در اندرون
آن خانه ملائک آشیانه بود و پیشوا و معبد آدمی که در بیت الحرام تولد نموده و این فضیلتی است بی نهایت که حق سبحانه و تعالی آنحضرت را
از غایت عنایت بآن مخصوص فرموده و اظهار کرامة و اعلای لوای سیادة و امامة او بآن نموده و در کتاب بشایر المصطفی از یزید بن قعنب روایة
نموده که گفت من و عباس بن عبد المطلب و جمعی از بنی عبد العزی نزدیک خانه کعبه نشسته بودیم که ناگاه فاطمه بنت اسد مادر علی بن ابی طالب
که نه ماهه بود که علی حامله بود و آثار زاییدن بر او ظاهر شده بود بنزدیک خانه معظمه آمد و دست بدعا برآورد که یا رب انی مؤمنة بک و بما
جاء من عندک من رسل و کتب و انی مصدقة بکلام جدی ابراهیم الخلیل و انه بنی البیت العتیق فبحق الذی بنی هذا البیت و بالمولود الذی فی بطنی
الا ما یسرت علی ولادتی یزید بن قعنب گوید که مشاهده کردیم فاطمه را دیدیم که دیوار خانه شکافته شد و او بخانه در آمد و از چشم ما غایب شد
و دیوار بهم آمد و هرچند خواستیم که جهة تحقیق حال قفل در را بگشاییم نگشود پس دانستیم که در آن سری از اسرار الهی بود و چون چهار روز
از آن بگذشت فاطمه بیرون آمد و علی بر دست او و می گفت انی فضلت علی من تقدمنی من النساء لان آسیة بنت مزاحم عبدت الله
سرا فی موضع لا یحب الله ان یعبد فیه الا اضطرارا و ان مریم بنت عمران هزت النخلة الیابسة بیدها حتی اکلت منها رطبا جنیا و انی
دخلت بیت الله الحرام فاکلت من ثمار الجنة و ارزاقها فلما اردت ان اخرج هتف بی هاتف و قال یا فاطمة سمیه علیا فهو علی والله العلی الاعلی
یقول شققت اسمه من اسمی و ادبته بادبی و اوقفته علی غامض علمی و هو الذی یکسر الاصنام عن بیتی و هو الذی یؤذن فوق ظهر بیتی و یقدسنی
و یمجدنی فطوبی لمن احبه و اطاعه و ویل لمن ابغضه و عصاه و در این باب سید حمیری رحمه الله گوید شعر ولدته فی حرم الاله وامنه
و البیت حیث فناءه و المسجد * بیضاء طاهرة الثیاب کریمة * طابت و طاب ولیدها والمولد * فی لیلة غابت نحوس نجومها * وبدت مع القمر المنیر الاسعد
ما لف فی خرق القوابل مثله * الا ابن امنة النبی محمد * و بنا بر ظهور این کرامت خاص در باب این قبیله اهل اخلاص بعضی از اهل دل تولد
آن قبله محتاجان مقبل را سر ایجاب طواف آن خانه ارباب و کل داشته و در آن باب این بیت الفصیح را یادگار گذاشته شعر
طواف خانه کعبه از آن شد بر همه واجب * که ایجاد وجود آمد علی ابن ابی طالب * و از جمله وجوه اختصاص بیت الله الحرام بآن قبله طوایف امام آنست که
حضرت پروردگار در وقت ... دوش سید مختار صعود نمود و حرم محترم را از لوث اصنام دور فرمود شعر
چون سر بر آسمان نبوت نهاده پای * اصنام را بکین ده و چو سنگ بود * و کیفیت واقعه کسر اصنام در مبادی ظهور اسلام و جهالت کفار حضرت
در بعضی از احادیث شریف خود بآن اشارت نموده و فرموده انطلقت انا و رسول الله صلعم حتی اتینا الکعبة فقال لی رسول الله صلی الله
علیه و آله اجلس فصعد علی منکبی فلما ادرک ضعفی تحته نزل و جلس فصعدت علی منکبیه فجعلت ازیله عن یمینه و شماله
و من بین یدیه و من خلفه حتی اذا امکنت منه قال لی رسول الله اقذف به فقذفته فتکسر کما یتکسر القواریر ثم نزلت و انطلقنا و رسول الله
نستبق حتی تواریا بالبیوت خشیة ان یلقانا احد منهم و این حدیث را شیخ اجل علی بن بابویه قمی رحمه الله بهشت واسطه از حضرت امیر المؤمنین
روایت نموده و مضمون آنست که من با حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم رفتیم تا بکعبه رسیدیم پس آنحضرت امر فرمودند که بنشین
از برای من بر منکب من برآمدند پس قصد کردم که برخیزم آن حضرت مرا ضعیف دریافتند و از دوش من فرود آمدند و خود
نشستند و فرمودند که بر بالای منکب من برآی فرمان ایشان را بجا آوردم پس آنحضرت از جای برخاستند در آنحال که من بر منکب ایشان
بودم و بتحقیق که در آن وقت اگر میخواستم میرسیدم بکنارهای آسمان تا آنکه بر بالای خانه کعبه برآمدم و بر بام خانه صورتی از

فهمش لهدائره عقیل الهیة
لو شئت لنلت افق السماء
صعدت علی البیت وعلیه منار
ح

یا از روی بود در آن تنها بود که کفار قریش جمع کرده بودند پس آنها را از جانب یمین و از جانب یسار و پس و پیش خانه بر می داشتم و جمع
می نمودم تا آنکه قدرت بر همه یافتم پس حضرت رسالت پناه مرا فرمودند که آن صورتها را بینداز پس آنها را از بام خانه بزیر انداختم
و همه در هم شکست چنانکه شکستن شیشه ها پس فرود آمدم از بام خانه و باتفاق آن حضرت می رفتم بر وجهی که سبقت می کردیم
یعنی تندی میکردیم تا آنکه پنهان شدیم در خانه خود از بیم ملاقات یکی از مشرکان مکه و از این کلام که انطلقنا تا آخر چنین
معلوم می شود که این بت شکنی پیش از فتح مکه بود و حکمت در آنکه حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه و آله و سلم حضرت
امیر المؤمنین را علی بر دوش مبارک خود داشتند بر وجهی که شیخ شهید علیه الرحمه در رساله جمل حدیث از حضرت امام همام
جعفر الصادق ع نقل کرده آنست که حضرت امیر را سطاس ابطال بت پرستی می کند و شرک را برطرف می سازد و مقصود تنها
ارتفاع قدر حضرت امیر نیست بر خلایق و نیز استغفار است با آنکه حضرت امیر المؤمنین ع معصوم است زیرا که حضرت رسالت پناه
حامل وزر و گناه شده اند و چون حامل حضرت شاه ولایت پناه شده باشند باید که او از جمیع گناهان پاک و منزه باشد و نیز اشارت
بامت و اعلام ایشان با آنکه حضرت شاه ولایت از ظهر حضرت رسالت تخفیف می نماید بر ذمه ایشانست و حضرت امام جعفر صادق
علیه و آبائه السلام فرموده اند که حکمت در این زیاده از آنست که مسطور شد والحق این کرامتی عظیم است که خدای تعالی ابتدا آن مهر سپهر ولا
بآن شرف اختصاص داده بود در این باب یکی از شعرا فرموده شعر مرتضی آنکه شد مسند طاق نبوت آفتابیست که برج شرفش دوش نبی است
و از جمله حکایات مناسب این مقام کلامی استخوان تمام که جمهور اهل سنت بآن مشعوف و مغرورند و بر ارباب خصوص و علم ایشان
مذکور بود در کتاب مقامات شیخ حسین خوارزمی که محمود شهید وان نوشته مسطور است و آن اینست که آن محمود پیر شیخ طریقت ما
شهود او فرموده که گفت روزی در مشهد مقدس رضوی یکی از شیعیان را ملاقات نمودم و با او در اثبات حقیقت اهل سنت در بحث
و مناظره گشودم با او گفتم که تو معتقد هستی که کعبه بیت الله است و نیز اعتقاد داری که قبله جمیع کعبه است گفت در این چه تردد است
که من ملت اسلام ولیکن مذهب شیعه بعضی خاطرنشان من کرده اند که مذهب حق اینست و از آن سبب این مذهب اختیار کرده ام
با او گفتم که چون کعبه قبله اهل اسلام است در آن بیت الله مقام و قبله حنفی هست و مقام شافعی و مقام مالکی و مقام حنبلی هست
هرگز شنیده که مقام و محراب شیعی در آنجا بوده باشد از این استدلال کن که این مذهب حق نیست که اگر حق بودی این مذهب را
در خانه حق مقامی خاص حق بود از این سخن آن مرد شیعی متأثر شده از اعتقاد آن مذهب برگشته مذهب اهل سنت و جماعت اختیار کرد
و مخفی نماند که جواب این استدلال کثیر الاختلال در بیان احوال شیخ مذکور بر سبیل استیصال خواهد آمد و خلاصه آن اینست که
فرقه ناجیه امامیه اثرهم الله تعالی بنص تخصیص خود بر کنی مخصوص از ارکان کعبه واجب یا مستحب نمی دانند و بنا بر این بهر
از ارکان او که اتفاق افتاده توجه می نمایند و در عبادت خود بر مصطفی و مرتضی نمی افزایند و چگونه رکنی مخصوص نمایند و حال آنکه
بر وجهی که سابقا مذکور شد شرف ولادت مقتدای ایشان در وسط کعبه بجمیع ارکان آن رسیده و پرتو نور وجود با جود او بر در
و دیوار آن مکان شریف منبسط گردیده دیگر ظاهر است که تقسیم ارکان اربعه کعبه بر فقهای اربعه اهل سنت از جانب حضرت پیغمبر
واقع نشده و نه از جانب خلفای ثلثه و نه از جانب امیر المؤمنین و باقی ائمه طاهرین و نه از جانب سلوک طاغیه بنی امیه بلکه بعد از
سیصد سال از وفات حضرت پیغمبر صلوات الله علیه در زمان خلفای عباسی که حامی و غم ائمه اهل البیت و شیعه ایشان در مقام
ترویج مذهب مخالفین یا اهل سنت و جماعت شدند این تقسیم سمت اتفاق افتاده و مع هذا در ایامی که خلفای فاطمیه اسماعیلیه بر مغرب
و شام و حلب و حجاز و دیگر ممالک قیاسیه مستولی شدند مذهب هیچ کس از اهل سنت و جماعت آشکارا بمکه معظمه و مدینه
مشرفه نمی توانستند رفت چه جای آنکه در آنجا نام مقام خود بر زبان آرند یا نمازی بر اسلوب مذهب خود گذارند و هیچ صاحب
شعوری را در این تردید نیست که اگر انشاء الله تعالی حرمین شریفین زادهما الله شرفا در تحت تصرف اولیای دولت علیه شاهیه

مذهب ۲

تخصیص

صفویه

ورد هم

اگر بعد خانه و نیم آنجا جایز باشد که ۲

صفویه موسویه در آید و ساحت آن دیار فایض الانوار از لوث تصرف وجود نا محمود متغلبان سلاطین روم عثمانیه پرداخته
آید هر آینه جمیع ارکان کعبه معظمه در تصرف شیعه ائمه اثنی عشر خواهد بود و از اهل سنت و جماعت در آنجا کسی ظهور نخواهد
نمود القصه این مقدمات واهیه که آن معربیه مردود نا محمود بشیخ مرشد صاحب شهود منسوب ساخته بغایت بی اصل و مغز است
که خود بر انگشت عصبیت و حمیت جاهلیت درهم بافته و ندانسته که بر حرف بسیار رایک بار آن بت کعبه و شبهه را آنجا اثر باشد
که رحیه بنا شد و سر که آنجا اثر باشد که آب بدست نیاید والحمد لله علی التوفیق مدینه طیبه در قدیم الایام نام وی یثرب بود
و رسول صلی الله علیه و آله و سلم آن بلد طیبه را مدینه خوانده اند و در عجایب البلدان مسطور است که از خواص مدینه
طیبه آنست که غریب که بدانجا رسد بوی خوش شود و عطر در آن شهر بیشتر بوی دهد از مواضع دیگر و در معجم البلدان مذکور است
که مدینه در اقلیم دوم است و در زمین شوره زار واقع است و درختان خرما بسیار در آن دیار می باشد و آب نخل و زرع آن
از چاه و آبادانست و مدینه را سوری است استوار و مسجد در قرب بوسط آن واقع شده و قبر مطهر و مرقد منور حضرت پیغمبر
در شرقی مسجد است و بر آن بنائی است مرتفع که میان آن و سقف مسجد اندک فرجه ایست و الحال آنخانه مسدود است و در بغداد
در مسند احمد حنبل از حذیفه بن اسید الغفاری روایت نموده که چون اصحاب پیغمبر بمدینه آمدند بسبب آنکه خانه نداشتند
در مسجد خواب می کردند پس آن حضرت برایشان گفت در مسجد خواب مکنید که محتلم می شوید ایشان رفتند و در حوالی مسجد
خانها ساختند و درهای آن را بمسجد باز کردند دیگر باره حضرت رسالت معاذ بن جبل را پیش ایشان فرستاد و پیغام داد که سد
ابواب نمایند و اول بار در ابو بکر دو چار شد و بر او گفت که حضرت پیغمبر فرموده که از مسجد بیرون روی و در خانه خود را مسدود
سازی ابو بکر امتثال آن فرمان نموده سد باب خانه خود نمود پس عمر را از آن امر خبر داد و گفت که سمعا و طاعة بکنم اما التماس دارم
که رخصت فرمایند روزنه دهند و معاذ التماس او را بعرض رسانید و قبول نیفتاد و هم چنین بعثمان و حمزه خبر رسانیدند و هم قبول کردند
و چون هنوز خانه امیر المؤمنین علی مقرر نشده بود تردد می نمود که آیا او نیز داخل آن جماعت است یا نه تا آنکه حضرت رسالت صلوات الله
علیه و آله خانه که در میان خانهای آن حضرت بود جهت او نامزد فرمود و گفت که ساکن باش طاهرا و مطهرا و چون این سخن بحمزه
عم رسول الله رسید گفت ای محمد ما را از مسجد بیرون می کنی و کودکان بنی عبد المطلب در آنجا ساکن می سازی آن حضرت گفت اگر
اختیار دست من بودی غیر از شما کسی را در آنجا جای نمی دادم اما بخدا سوگند که اختیار از خدای تعالی است او داده است و عاقبه تو نیز بخیر
خواهد بود و بشارت ترا به بهشت و بهمان نزدیکی حمزه در غزای احد شربت شهادت چشید و بهشت عنبر سرشت خرامید و بعضی
از خارجیان در آن فضیلت بحضرت امیر حسد بردند و در خشم شدند و چون آن مضمون بسمع اشرف حضرت رسالت رسید
برخاست و خطبه آغاز نمود و در آن خطبه فرمود که ان رجالا یجدون فی انفسهم فی ان اسکنت علیا فی المسجد والله ما اخرجتهم
ولا اسکنته ان الله عز و جل اوحی الی موسی و اخیه ان تبوآ لقومکما بمصر بیوتا واجعلوا بیوتکم قبلة واقیموا الصلوة وامر موسی
ان لا یسکن مسجده ولا ینکح فیه ولا یدخله الا هرون و ذریته وان علیا منی بمنزلة هرون من موسی وهو اخی دون اهلی
ولا یحل مسجدی لاحد ینکح فیه النساء الا علی و ذریته فمن ساءه فههنا واومی بیده نحو الشام واحادیث صحیحه در این باب
بسیار است و جمیع مخالفان در آن موافق اند و پوشیده نخواهد بود که مردم اصیل مدینه طیبه از سادات رفیع الدرجات
همیشه بر مذهب امامیه بوده اند و اگر مردم عجم دخیل نزیل آنجا مذهب دیگر داشته باشند تعجب در مقصود اصلی نمی کند
چه ظاهر است که اعتبار بحال آنهاست که پدر بر پدر تا زمان حضرت پیغمبر از اهل مدینه بوده اند و اقتباس صفا باطن حاملان
و بود و ان خود نموده اند و بعضی از فضلای امامیه در بعضی از رسایل کلامیه حال متاملان آنجا را از جمله دلایل حقیت مذهب داشته
و گفته که شک نیست که اهل بیت رسول صلوات الله علیه و آله اعرف اند بمذهب رسول از غیر خود هم چنانکه اهل رئیس و پادشاه

اعرفند بمذهب او واقوال وافعال او از غیر خود بواسطهٔ شدت ارتباط ایشان باو وبعد اخبار از مباشرت ومعاشرت او
وهرگاه اقرب بپادشاه اعرف باشد از غیر خود بحال او اهل بلد پادشاه باید که اعرف باشند بسیرت آن پادشاه وعدل وظلم
ودین ومذهب او وهمچنین اهل هر بلدی که اقربیت ببلد آن پادشاه اعرف خواهند بود بحال او تا آنها که ابعد اند بواسطهٔ
کثرت وصول اخبار او بنزدیکان وسهولت اطلاع ایشان بر حال او وچون این اصل ثابت شد ظاهر است که اهل مدینه رسول
اعرف اند بمذهب رسول از غیر خود خصوصا که مرکز العباد با آنکه مدینه بالکلیه خراب نشده باشد واهل او تمامی فانی
نشده باشند وهمیشه تا زمان ما سلسلهٔ اسلاف آنجا با اخلاف منتظم بوده واحادیث مرغبه در استحباب مجاورهٔ آنجا
وارد گردیده تا آنکه مالک بن انس بنابر آن احادیث اجماع اهل مدینه را حجت دانسته ودیگر آنکه نور اسلام در آنجا ظهور یافت
وارکان دین در آن دیار بمرتبهٔ کمال واستواری پذیرفت تا آنکه بعضی بنابر آن گفته اند که مدینه اشرف از مکه وچون ثابت شد
که اهل مدینه اعرفند بمذهب رسول صلعم از غیر خود واطلاع ایشان بر اسرار آنحضرت بیشتر از دیگرانست واجماع ایشان بر مذهب
مالک حجت است ودیدیم ودانستیم که آنها که سید الاصل اند سادات وا... وغیر هم در ... ودلیل بر مذهب اهل البیت اند
وهیچ سید الاصل نیست که نه بر طریقهٔ ایشان باشد پس دانستیم که مذهب اهل البیت علیهم السلام که فرقهٔ ناجیهٔ امامیه اند مصداق آنها
مذهب حق باشد ودیگر مذاهب متکثره فاسد وباطل بل از حلیهٔ حقیقت عاری وعاطل وتفاصیل این طریق در کتاب تحفة الابرار گفته
که در روی زمین دو شهر بزرگ بود که مهبط وحی ومستقر رسالت بوده اند وساکنان این دو موضع شریف ومتاصلان ایشان
همگی شیعی اند در مکه شیعی زیدی ودر مدینه شیعهٔ اثناعشری واگر آبای ایشان را معلوم بودی که حق خلافت از آن خلفا
ثلثه بود وصیت بابنا کردندی وبمیراث طریقهٔ آبا بابنا ایشان رسیدی چنانکه در شهرهای دیگر که از آبا وابنا رسید خاصه
مدینه که مدفن اصحاب وبیت واین طریقه وحقیقت هر طایفه چنانکه بوده شناخته ودانسته اند ونص ووصیت هیچ کس بدیگری جز
وفرزند خود نخواهد وچون اهل این دو شهر شیعه اند دلیلست بر آنکه حق اینست وحقیت اهل مدینه بمرتبهٔ وضوح یافته که تا آنکه
وبسیاری از علمای اهل سنت گویند اجماع اهل مدینه حجت ودر بیع وشری وحرام وحلال وموازین ومقادیر حجه با اهل مدینه
وعرف ایشان رجوع کنند پس شهری که بدین صفت باشد چگونه شاید که اهل آن شهر کافر یا فاسق یا رافضی باشند پس باید که شیعه
برحق باشند والحمد لله الذی هدانا بلطفه للوفور واخرجنا من ظلمة الضلالة الی النور ومن لم یجعل الله له نورا فما له من نور
غدیر خم صاحب معجم البلدان گفته که خم نام موضع غدیریست که واقع است در میان مکه ومدینه در جحفه وبعضی گفته اند که
مقدار سه میل از جحفه دور است وحازمی گفته که وادی است میان مکه ومدینه نزد جحفه ودر آنجا غدیریست که حضرت پیغمبر
صلوات الله علیه وآله خطبهٔ مشهور را در آن خوانده اند وآن خطبه بروجهی که مشهور ودر السنه مذکور است در حجة الوداع
در تعیین امامت وخلافت حضرت امیر المؤمنین ع واقع شد وآن آخر مواقف واسفار حضرت سید مختار بود که در آنجا
اظهار رموز اسرار انجاب پروردگار باظهار آن مامور شده بود واز قرب وفات وانتقال خود بملا الاعلی اصحاب را آگاه کرده اند
وآن در روز هیجدهم ذی الحجة الحرام بود وباقی ذی الحجه ومحرم آن حضرت در قید حیات بودند ودر آخر ماه صفر بسفر آخرت توجه
فرمودند وگویا شاعر در این واقعهٔ هایله این بیت گفته شعر هرگز کرنک ... ماه صفر این قدر نبود * گویا که هم ... محرم گرفته است *
وتفصیل قصهٔ غدیر وتقریر آن بروجهی که در طرق مخالفان وبعضی از روایات ما واقع شده آنست که چون حضرت رسالت از حجة الوداع
رجوع فرمود در وقت پیشین که هوا در نهایت حرارت بود جبرئیل بیامد وراه او بگرفت واین آیه واین هدایه آورد که یا ایها الرسول
بلغ ما انزل الیک من ربک الآیه پس در آن وقت پیشین که نزول مسافر در آن وقت متعارف نبود در چنان هوای گرم که مردم
از غایت گرمی ردای خود را در زیر پای نهاده اند حضرت رسول صلعم در آن مقام نزول فرمودند وبلال را فرمود تا تکبیر کرد وخلق

جمع شدند وزیر درخت مغیلان را از خار وخاشاک پاک کردند واز پالان شتر منبری مرتب ساختند وچادری بر روی
آن انداختند وآن حضرت بر بالای آن رفته خطبه آغاز کردند ودر آن خطبه ذکر نمودند که خدای تعالی مرا امر بتبلیغ بعضی از احکام
فرموده وبواسطهٔ قرب من بلقای پروردگار تاکید در تبلیغ آن نموده ودر رفق قضا از آن وعید فرستاده ودر ابلاغ آن وعدهٔ
عصمت از آسیب مردم داده بعد از آن دست امیر المؤمنین علی را بگرفت وبرداشت چنانکه پای علی بسر زانوی پیغمبر ص
رسید وگفت الست اولی بکم من انفسکم یعنی آیا نیستم سزاوارتر بشما از نفسهای شما ای مسلمانان گفتند بلی یا رسول الله گفت من کنت
مولاه فهذا علی مولاه یعنی هر کس که من بدو سزاوارترم الاولی بنفس این علی بدو سزاوارتر است از نفس او آنگاه او را این دعا کرد
که اللهم وال من والاه وعاد من عاداه وانصر من نصره واخذل من خذله وادر الحق معه کیف دار وهنوز مردم متفرق نشده بودند
که این آیه نازل شد که الیوم اکملت لکم دینکم واتممت علیکم نعمتی ورضیت لکم الاسلام دینا پس حضرت رسالت صلوات الله
علیه فرمودند که الحمد لله علی اکمال الدین واتمام النعمة ورضاء الله تعالی برسالتی وبولایة علی بعدی آنگاه خطاب آنحضرت بتهنیت امیر
المؤمنین علی نمودند ومشهور است که عمر ابن الخطاب بلین صادق تهنیت او ادا نمود که بخ بخ لک یا ابن ابی طالب اصبحت مولای ومولی کل مؤمن
ومؤمنة ودر طریق اصحاب ما از عبد الله عباس وزین العابدین ع منقولست که در حال توجه حضرت رسالت بحج
وحی نازل شد باظهار فضایل حضرت امیر المؤمنین علیه السلام وولایه وامامت ووجوب طاعت او برکافهٔ انام پس آنحضرت بواسطهٔ
وقت وعدم فوریت امر در اظهار آن توقف فرمود وگفت ای پروردگار اندک روزگار است که این قوم از دین جاهلیه برگردیده اند
وهنوز در اسلام رسوخی پیدا نکرده اند می ترسم که امتثال این امر نمایند واذعان ولایة علی بن ابی طالب نکنند که اکثر عزیزان ایشان
در دست او کشته گردیده اند وبنابر این از او رمیده اند آنگاه آن حضرت متوجه حج شدند وچون در وقت مراجعه بغدیر خم رسید
وحی الهی بطریق ایجاب فوری مشتمل بر غایهٔ مبالغه نازل شد که یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک من ربک یعنی برسان بر وجه ابلاغ
فوری آنچه سابقا نازل شده بود بر تو از امر بر نصب علی بن ابی طالب وتو پیش از آن مامور بودی بطریق امر تخییری غیر فوری وبواسطهٔ
مصلحت وقت تاخیر آن نموده بودی وان لم تفعل فما بلغت رسالته وبعد از آن خدای تعالی بجهت تسلیه وتوطین خاطر حضرت
رسالت وعدم مبالات از قوم فرموده که والله یعصمک من الناس وبر عاقل منصف که بر عقل ووجدان خود تهمت نکند مخفی نخواهد بود
که مخاطبهٔ خدای تعالی با پیغمبر در آخر عمر هنگام وداع دنیا بعد از آنکه تبلیغ اسلام وصلوة وزکوة وصوم وحج وجهاد وغیر آن از احکام
نموده بود بقول خود که وان لم تفعل فما بلغت رسالته ونزول حضرت پیغمبر در زمان ومکانی که نزول مسافر در آن متعارف نبود و بالا
رفتن او بر منبر مرتب از پالان وگفتن او در حق امیر المؤمنین من کنت مولاه فعلی مولاه ودعا کردن او بر وجهی که مناسب شان ملوک
وخلفاست نخواهد بود الا بجهت امری عظیم الشان جلیل القدر مانند نصب وجعل امامت وخلافت نه از برای جهت اظهار محبت ونصرت
ونظایر آن خصوصا قول حضرت پیغمبر در آن خطبه که الست اولی بکم من انفسکم صریح است در ریاست دین ودنیا چه اولی بنفس مردم از مردم
پیغمبر است یا امام علیهما السلام وبعد از وقوع این خطبه بعد از نزول آیهٔ سابقه وآیهٔ لاحقه الیوم اکملت لکم دینکم الآیه لا بد است
که مراد از مولی متولی ومتصرف در امور مسلمانان باشد نه ناصر ومحب وغیر آن از معانی که در لغت مقرر شده چه جمیع مؤمنان در آن
شریکند وعلی هذا حاصل این کلام آنحضرت این میشود که علی ابن ابی طالب ولی متصرف است در حقوق مردم وتدبیر امور ایشان بعد از من
همچنانکه من الحال متصرفم در آن ومعنی امامت همین است پس بعد از تواتر حدیث مذکور ووضوح حجیت او بر وجهی که مسطور شد
اقدام بقدح ومنع آن یا تاویل آن بطریق تاویلات ملحدان چنانکه صاحب مواقف وامثال او از متاخران اهل سنت ارتکاب نموده اند
بنابر سوء فهم واستعداد یا فرط در عصبیت وعناد خواهد بود وچگونه قدح در آن توان کرد ...
وحال آنکه نزد جمهور ائمهٔ حدیث بدرجهٔ صحت رسیده بلکه متواتر بمرتبهٔ تواتر وبالاتر گردیده تا آنکه شیخ مفسر محدث شهاب الدین ابن کثیر ...

عاطرم
دین ۲
یعنی ۴
اول ۵

شافعی در تاریخ کبیر خود در ترجمه محمد بن جریر طبری شافعی ذکر کرده که او را کتابی است مشتمل بر دو مجلد ضخیم که احادیث غدیر
خم را در آن جمع کرده اند و کتابی دیگر که در او طرق حدیث طیر را اسناد کرده و نقل کرده از ابو المعالی جوینی شافعی که مشهور بامام
الحرمین است که او تعجب کرده و می گفته که مجلدی در بغداد بدست صحافی دیدم که در بیان روایات خبر غدیر خم بود و در ظهر آن مجلد
نوشته بود که المجلد الثامنة والعشرون من طرق من کنت مولاه فعلی مولاه و از ابو العلا عطار همدانی منقول است که می گفته که من این
حدیث را از دویست و پنجاه طریق روایت دارم و شیخ محمد بن جزری شافعی که از اکابر متاخران اند حدیثی رساله ایست مسند او اثبات
کرده تواتر حدیث غدیر را در آنجا از چند طریق مذکور است و بالجمله این خبر در غایت اشتهار بود و همه اتفاق دارند که متواتر و مشهور و در شیوع
و ظهور چون نور بر شاهق طور است و منکران کی توانند بود که از تتبع احادیث دور یا از حلیه عقل و انصاف مهجور باشند و آنچه
سابقا مذکور شد از توقف حضرت رسالت در تبلیغ امر بود که تا در اول باد بنابر مصلحت روزگار و خوف منافقان اهل زمان بوده
با آنکه ابن حجر متاخر در کتاب صواعق محرقه خود شطری از روایات آورده که دلالت واضح دارد بر آنکه قریش را با حضرت امیر
المؤمنین علیه السلام کینه و ضغائن بسیار بود و نفرت ایشان از ایشان بامامت و خلافت او را حق بود و ثعلبی که از روسای مفسرین اهل سنت
و اسلام فن حدیث ایشانست در تفسیر خود ذکر نموده که بعضی از کینه وران عداوت مضمر بعد از استماع قصه غدیر بواطنها و کراهت
خلافت حضرت امیر نمودند بلکه بطریق انکار وحی الهی در آن باب چو بودند و تفصیل آن بر وجهی که در تفسیر شیخ ابو الفتوح رازی مسطور
گشته آنست که شخصی از سفیان بن عیینه پرسید که سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ مِنَ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ
در شان که فرود آمد و آن سائل که بود که از خدای تعالی عذاب خواست و خدای تعالی او را در ربع هلاک ساخت سفیان گفت از من سوالی
کردی که پیش از تو از من کسی سوال نکرد بود مرا پدرم روایت کرد از باقر علوم انبیا محمد بن علی از پدران بزرگوارش که چون رسول علیه السلام
بغدیر خم دست علی را گرفت و او را بر منبر برد و گفت من کنت مولاه فعلی مولاه خبر در احیا و قبایل عرب منتشر شد و چون خبر بحارث
بن نعمان فهری رسید برخاست و بر شتر نشست و روی بلشکرگاه رسول نهاد و چون برسید از شتر فرود آمد و پای او را ببست
و روی بخیمه رسول نهاد و رسول صلعم در میان مهاجر و انصار نشسته بود خطاب بآن حضرت نموده گفت یا محمد امرتنا عن الله ان
نشهد ان لا اله الا الله وانک رسول الله فقبلناه منک ثم لم ترض بهذا حتی رفعت بضبع ابن عمک فرفعته و فضلته علینا فقلت
من کنت مولاه فعلی مولاه هذا شیء منک ام من الله یعنی ای محمد یا سیدی ما را گفتی که سه صد و شصت معبود رها کنید و بگوید
که خدا یکیست بگفتیم گفتی بگویید که من رسول الهم بگفتیم گفتی پنج نماز بجای آرید قبول کردیم گفتی ماه رمضان روزه دارید بپذیرفتیم
گفتی زکوة مال بدهید قرار گرفتیم حج فرمودی دیگر کردیم جهاد فرمودی بقبول تلقی کردیم پس از آن براین همه راضی نشدی و بآن اکتفا
نمودی تا آنکه بازوی پسر عمت را گرفتی و او را بر مردمان برافراشتی و بر ما تفضیل دادی و گفتی هر که من مولا و خداوند اویم علی مولا
و خداوند او است این چیزیست که تو گفتی یا آن که خدا فرموده تا رسول صلعم در جواب او گفت والله الذی لا اله الا هو
ان هذا من الله یعنی بآن خدای که بجز او خدای نیست که این بفرمان خدای کردم و گفتم حارث بن نعمان که این بشنید پشت کرد و روی
بجانب راحله خود نهاد و در راه می گفت اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَوِ ائْتِنَا
بِعَذَابٍ أَلِيمٍ بار خدایا اگر این که محمد می گوید حق است و از نزد تست بر ما از آسمان ببار سنگ یا ما را از زمین دیگر خود عذاب الیم بیار این هنوز
تمام نگفته بود که سنگی از آسمان بر سر او آمد و او را بر جای بکشت و خدای تعالی این آیه فرستاد که سأل سائل بعذاب واقع للکافرین
الآیة و ظاهر است که آن همه عناد و کفر و الحاد که حارث مردود در واقعه غدیر اظهار نموده نه از برای مولی بالحق حضرت امیر بود بمعنی دوستی و نصرت
و مانند آن که اهل سنت از روی عصبیت و عناد بر آن حمل می کنند بلکه بنابر فهمیدن معنی امامت و اولی بتصرف بودن آن حضرت
چنانکه صحابه دیگر که هم از اهل لسان بودند و مشاهده قراین حال و مقال می نمودند در آن روز فهمیدند و از جمله ظرایف آنست که حسان

سنگ

وامرتنا ان نصلی خمس صلوات فقبلنا منک وامرتنا ان نصوم شهرا فقبلنا منک وامرتنا ان نزکی اموالنا فقبلنا منک وامرتنا ان نحج البیت فقبلنا منک وامرتنا بالجهاد فقبلنا منک نسخه

اهل

اهل سنت در بعضی از رسایل خود در جرح حدیث غدیر ایراد نموده و گفته که چون حضرت رسالت برخلاف علی نص میکرد چرا بطریقه
دیگر احکام شریعت در میان جمهور اصحاب نکرد تا پوشیده نماند و هیچ کس انکار نکردی در سفر و بیابان بر پالان شتری بایست
چنانکه کسی دزدیده کاری کند مسئله بگفت آنچه بود منبر بجا بود و چون این کار نزد شیعه باثبوت برآید پنهان بود قبالم و گواهی بایست
تا کسی گوید که حاضر نبودم و دیگری گوید بدین چه امامت می خواست و اگر چنان بودی که ایشان می گویند بایستی که تصریح نمودی و توضیح آن
بر وجهی تبلیغ فرمودی چنانکه خدای تعالی فرموده است مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ و گفت
مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي
و چون در واقعه غدیر و دیگر آیات و احادیث که در شان حضرت امیر روایت می کنند تصریح براین وجه نیست ظاهر شد که قول
شیعه باطل است و جواب آنچه در منع ظهور حدیث غدیر در خلافت حضرت امیر گفته از مقدمات گذشته بغایت ظاهر است و اما
آنچه گفته که تقریر امامت آن حضرت در اثنای سفر و بر بالای جهاز شتر منافی منصب امامت جواب آن از شیخ اجل عبد الجلیل رازی
رحمه الله بر وجهی لطیف ادا نموده و فرموده که آن ناصبی ضال را بایستی که این اعتراض را اول با خدای تعالی کند و گوید که در شب تاریک با
و باران برخاسته بموسی غریب در بیابان از درخت گوئی انی انا الله چنانکه کسی کاری در دزدیده کند پس اگر منبری نهاده باشد
و تمام اهل عالم حاضر باشند معنی ندارد و هم چنین مکه و کعبه را گذاشته بنی هاشم و سایر قریش را معدوم انگاشته محمد را بکوه حرا
و بکوه حری برد و با او راز گوید چنانکه کسی کاری در دزدیده کند وجهی ندارد و اگر تقریر رسالت موسی در شب در کوه و بیابان و تقریر نبوت
مصطفی در غار حری نقصان نبوت ایشان نمی کند تقریر امامت حضرت امیر در بیابان و در بالای منبر پالان نقصان امامت او نکند
و اما آنچه گفته است که خدای تعالی اسامی بعضی از انبیا و نام مصطفی را در قرآن ظاهر کرده بایستی که بنام علی نیز تصریح کرده بگوید که امام
بعد از مصطفی اسلام است تا امت را در آن شبهه نماند ذکر با رب ناصبی مجبر دست از یفعل الله ما یشاء خود برداشته و اراده
و مشیت بیزار شده و ما للمالک را معزول کرده و چنانکه شیعیان گویند می گوید که چنین می بایست کرد و نمی داند که قیاس او
در این صورت با نبوت قیاس مع الفارقست که معرفت نبی سمعی است و معرفت امام عقلی و عجب است که با خدای تعالی مناقشه نمی کند که این
سرکشی است که مسلمانان را بیش از دو بر سبیل اطلاق و اجمال میگوید اقیموا الصلوة و مصرح نمی گوید که فریضه چندست و سنت
چندست و تعیین وقت نمی کند و در قرآن آیتی نمی فرستد که چند رکعت است و در سفر و حضر چگونه بجا آرند بلکه مبهم می گوید
اقیموا الصلوة تا امت مصطفی سرگشته شوند آنگاه بهمان اسلوب می گوید و آتوا الزکوة و تعیین نمی کند که از بیست دینار نیم دینار
و از ده من یک من تا فقهای اسلاف باشد شریعت نو فرا یابند و رای و اجتهاد با ما افکنند تا هفتاد و سه قول مختلف پدید آید و همچنین
در باقی ارکان شریعت پس اگر در این همه سمعیات اجمال و اهمال روا است تا بعثت مصطفی عبث نباشد و بعد از وی فرق میان
عالم و جاهل پدید آید مسئله امامت خود عقلیست اگر نام علی بتصریح نباشد نقصانی از آن روی نماید چه در عقل عقلا معلوم است
که امام می باید و جایز الخطا نباشد و قرآن و پیغمبر بیان نماید و گوید که این شخص کدام است و دل تو خوش است که نام علی در قرآن مصرح
نیست نمی بینی که نام دیگران هم چگونه ظاهر است بلکه ظاهر است که ناصبیان در حق ضمیر امیر المؤمنین ع روایت نزول آن نموده اند بدروغ
و تدوین و تعصبست و در تفسیر شیخ ابو الفتوح رحمه الله قصه غدیر بر وجهی ابلغ مسطور گشته که ایراد آن اگر چه موجب تطویل
از ذکر او است اما چون از قبیل هو المسک ما کررته یتضوع مشتمل بر فواید و اشارات بسیار است نخواست که این مقام از آن فواید
و اشارات خالی ماند و تقریر او اینست که حضرت رسول صلعم پیش از توجه بحجة الوداع بترسایان نجران بدو هزار حله مصالحه فرموده بود
و حضرت امیر را جهة تحصیل آن حلها بیمن فرستاده بود و چون بموجب امر الهی متوجه حج شد نامه بحضرت امیر نوشت که من بجانب
مکه بحج رفتم چون کار خود تمام کرده باشی از آنجا بمیعاد حج میا که آنجا ملاقات خواهد شد چون نامه نامی بحضرت امیر رسید

نشنیدم و بکس نگویدم
که این سخن بر هیچکس از خورد و کلان
و صغیر و کبیر مخفی نماند و طرح
خلافت و امامت بچه واسطه است
صح

بی آنکه منبری نهاده باشد

انچه از حلّها حاصل شده بود برداشت و با قوم خود متوجه مکه شد و چون نزدیک مکه رسید خلیفه بر قوم خود مقرر ساخت
و بتعجیل بخدمت حضرت رسالت شتافت و چون بیامد و بدر مکه بخدمت حضرت رسول رسید و ان حضرت کیفیت احوال
از او بپرسید و گفت یا رسول الله آنچه فرموده بودی تمام کردم و حلّها بستدم و در تنگها بستم و بیاوردم و چون نزدیک رسیدم آرزوی
دیدار تو بر من غالب آمد بنابران پیشتر از رفیقان خود آمدم انگاه آن حضرت از کیفیت احرام او پرسید گفت یا رسول الله شما
بمن ننوشته بودید که چه نوع حج کنم من نیت خود در نیت شما بستم و گفتم اللهم اهلالا کاهلال نبیک باز آن حضرت از او پرسید
که هدی اندی گفت بلی چهل و چهار شتر رسول صلعم گفت الله اکبر شاد کردی انی فی حجی و هدیک با من شاد کردی در حج و هدی
من بیت و شصت و شش شتر دارم ام بر احرام باش و باز گرد و قوم خود را بر گیر و بنزد من آی امیر المؤمنین ع چون نزدیک قوم آمد
دید که تنگهای حلّه را گشاده و حلّها را در بر کرده اند بر نایب خود خشم گرفت و او را ملامت نمود گفت چرا حلّها را با ایشان دادی
او جواب داد که مرا شفاعت کردند و خواستند تا خویشتن را بیارایند و در آن احرام گیرند حضرت امیر گفت سبحان الله هنوز
این حلّها را حضرت رسول ندیده چه وجه داشت که رها کردی تا آنها بپوشند و مبتذل سازند انگاه امر فرمود تا حلّها از آن
مردم بستدند و بپیشانیدند و در تنگها بستند مردم از آن خوش نیامد از آن حضرت آزرده شدند و چون آن حضرت
بیامد و حلّها را بخدمت حضرت رسالت تسلیم نمود آن جماعت شکایت حضرت امیر بخدمت او نمودند رسول ص گفت علی صواب کرد
چون ایشان آن جماعت از آن حضرت امیر می نمودند و سخنان ناملایم می گفتند رسول ص خشمناک شد و بر منبر بر آمد و خطبه
آغاز نمود و گفت ارفعوا السنتکم عن علی فانه خشن فی ذات الله غیر مداهن فی دینه زبان از علی بر دارید که او مردی درشت
در ذات خدای و مداهنه نکند در دین خدای مردم چون خشم رسول و مبالغه او در آن باب بدیدند زبان کوتاه کردند
و چون رسول ص حج بگذارد و در وقت مراجعت بغدیر خم رسید و آن منزل بود و صلاحیت نزول نداشت و آن مفرق
طرق بود که مردم پراکنده شدندی جبرئیل آمد و زمام ناقه رسول بگرفت و گفت خدای تعالی می فرماید که اینجا فرود آی تا پیغام
مهمی به این قوم بگذاری پیش از انکه متفرق شوند و هر گروهی راهی روند و این آیة آورد و بر رسول خواند و منادی در قوم
آواز داد که فرود آیید و کس فرستاد تا آنها که رفته بودند باز آمدند و آنان که نرسیده بودند رسیدند و در [illegible] چند دوح
بفرمود تا زیر آن درختان برفتند و رسول آنجا فرود آمد و بفرمود تا پالانهای شتر جمع کردند و بر هم نهادند و چیزی
بر او افگندند و رسول ص بر آنجا رفت و در حضور مهاجر و انصار خطبه بلیغ ادا نمود که آن خطبه معروف و مشهور است و بعد
از ادای خطبه و حمد و ثنای الهی قوم را وعظ کرد و ایشان را از قرب ارتحال خود خبر داد و گفت یا قوم بعث الیّ اللطیف و قد حان منی
خفوق من بین اظهرکم یعنی خبر مرگ من با من دادند و وقت رفتن من از میان شما نزدیک آمد و قد دعیت و یوشک ان
اجیب و مرا بخوانند و نزدیکست که اجابت کنم و انی مخلف فیکم ما ان تمسکتم به لن تضلوا کتاب الله و عترتی اهل بیتی و ان اللطیف
الخبیر اخبرنی بانهما لن یفترقا حتی یردا علی الحوض و من در میان شما دو چیز گذاشتم که اگر شما بدان تمسک کنید گمراه نشوید
کتاب خدای و عترت من اهل بیت من و خدای لطیف خبیر خبر داد مرا که این دو از یکدیگر جدا نشوند تا بر کنار حوض بمن رسند
انگاه گفت هل بلغت بار خدایا برسانیدم و فصل دیگر گفت و در حق علی گفت علی منی بمنزلة هرون من موسی الا انه لا نبی بعدی علی
از من آن منزلت دارد که هرون از موسی جز انکه پس من پیغمبر نیست انگه گفت اللهم هل بلغت بار خدایا آیا رسانیدم و فضلهای دیگر
آن حضرت ذکر فرمودند که در سیر و تواریخ مشروحست و در آخر هر فصلی در حق امیر المؤمنین حدیثی می گفت و می گفت اللهم هل بلغت
انگاه امیر المؤمنین علی را بر بالای منبر طلبید و بازوی او بگرفت و برداشت و بر مردمان عرض کرد چنانکه عروس را جلوه دهند
تا انکه مردمان سپیدی بغل هر دو را بدیدند بعد از آن ساعتی خاموش گشت انگاه گفت الست اولی بکم بانفسکم [illegible]

اولیتم

اولیتم قالوا بلی تقریر بخود تا اقرار کردند و چون اقرار کردند بی فصل [illegible] گفت من کنت مولاه فعلی مولاه اللهم وال من والاه و عاد
من عاداه وانصر من نصره واخذل من خذله هر که من مولای اویم علی مولای اوست بار خدایا هر که او را دوست دارد دوست دار و هر که او را
دشمن دارد دشمن دار و هر که ناصر او باشد ناصرش باش و هر که خاذل او باشد مخذولش کن انگه گفت اللهم هل بلغت بار خدایا
برسانیدم بعد از آن اصحاب گفت بشنیدید که آنچه خدای تعالی گفت رسانیدم گفتند بلی گفت اللهم اشهد علیهم بار خدایا گواه باش
بر ایشان پس از منبر فرود آمد و چون وقت نماز پیشین رسید نماز بگزارد و در خیمه رفت و علی را فرمود تا در خیمه دیگر رفت
برابر خیمه او انگاه صحابه را فرمود تا فوج فوج می رفتند و تهنیت او می نمودند و بر او سلام می کردند بامر المؤمنین تا جمله صحابه
و حاضران تهنیت کردند انگاه زنان خود را بفرمود تا برفتند و تهنیت بگزاردند و از جمله آنان که در این باب اطناب کرد عمر خطاب
بود که گفت بخ بخ یا علی اصبحت مولای و مولی کل مؤمن و مؤمنة خنک ترا ای علی در روز [illegible] سید و مولای من و مولای هر مؤمن و مؤمنه
و حسان بن ثابت انصاری بنزدیک رسول آمد و گفت یا رسول الله دستوری ده که در این باب بیتی چند بگویم که خدای و پیغمبر بپسندد
رسول گفت قل یا حسان علی اسم الله بگو بنام خدای حسان بر بلندی بر آمد و باواز بلند این بیتها انشا کرد شعر ینادیهم یوم الغدیر نبیهم
بخم واسمع بالرسول منادیا * یقول فمن مولاکم و ولیکم * فقالوا و لم یبدوا هناک التعادیا * الهک مولانا وانت ولینا * ولن تجدن منا لک الیوم عاصیا
فقال له قم یا علی فاننی * رضیتک من بعدی اماما و هادیا * فمن کنت مولاه فهذا ولیه * فکونوا له انصار صدق موالیا
هناک دعا اللهم وال ولیه * وکن للذی عادی علیا معادیا * فخص بها دون البریة کلها * علیا وسماه الوزیر المواخیا
رسول ص گفت یا حسان لا تزال مؤیدا بروح القدس ما نصرتنا بلسانک و شاعران در این باب شعرها بسیار گفته اند و در عهد [illegible] بود
و بعد از او کسی بر ایشان انکار نکرد اشارة حضرت رسول صلوات الله علیه دو با د علی ابن ابو طالب [illegible] عرض کرد [illegible]
[illegible] روز غدیر [illegible] بر دوستان عرض کرد از موافقت [illegible] شدند اخری شیخ محمد بن ابی جمهور در شرح کتاب
جمع الجمع گفته که قبول اعمال موقوفست بر ولایت و لهذا خدای تعالی بعد از تشریع جمیع احکام علیه فرموده فان لم تفعل فما بلغت رسالته
و بنا بر این نیز بعضی از اکابر شعرای متقدمین نسبت حساب خلق در روز معاد بحضرت امیر المؤمنین حیدر نموده و گفته شعر
والله لو لا حیدر ما کانت الدنیا و لا جمع البریة مجمع * والیه فی یوم المعاد حسابنا * وهو الملاذ [illegible] لنا والمفزع
اخری در تفسیر شیخ ابو الفتوح مسطور است که روزی از روز غدیر شبل بخدمت یکی از معرفان علوی رفت و چنانکه سنت
مؤمنان بود او را تهنیت کرد انگاه گفت ای سید می دانی که اشارت در آن چه بود که جبرئیل دست بدرت گرفت و برداشت و انگاه
ساعتی سخن نگفت سید گفت ندانم شبل گفت اشارت آن بود که زنان که از جمال یوسف خبر بودند زبان ملامت در زلیخا دراز کردند
و گفتند امرأت العزیز تراود فتاها عن نفسه قد شغفها حبا انا لنریها فی ضلال مبین او خواست تا طریق اتجال او بدیشان
نماید مجلسی بساخت و آن زنان را بخواند و در خانه [illegible] و یوسف را جامهای پاکیزه بپوشانید و گفت برای دل من از در
این خانه در آی و از در دیگر بیرون رو و ایشان را گفت می خواهم تا این دوست خود را یکبار بر شما عرض کنم برای دل من هر کسی یاری
پیش آرید گفتند چه کنیم زلیخا هر یکی را کاردی و ترنجی بدست داد و گفت چون او در آید هر کسی پاره ترنج ببرید و باو بدهید
گفتند هم چنین کنیم چون یوسف از در خانه آمد و چشم ایشان بر جمال او افتاد کارد بر نهادند تا ترنج ببرند از غایت دهشت
و حیرت دست خود را ببریدند و چون او برفت گفتند حاش لله ما هذا بشرا ان هذا الا ملک کریم زلیخا گفت این همانست که شما
برای محبت او زبان ملامت دراز کردید فذلکن الذی لمتننی فیه هم چنین حق [illegible] رسول ص اشارت کرد بان که این ها
مرد است که اگر دوستی در حق او سخن گفتم و در نص برای او [illegible] و زبان ملامت دراز کردید امروز بنگرید تا خدایتم
در حق او چه فرمود و او را چه پایه نهاد و چه منزلت دارد و فضایل روز غدیر بسیار و خصایص او بیشمار است و اگر هیچ فضیلتی

نباشد او را جز این که خدای تعالی در این روز این آیه فرستاد که الیوم اکملت لکم دینکم واتممت علیکم نعمتی الآیة در فضیلت
او کفایت است و از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایة نموده اند که کیف یوم الغدیر عید الله الاکبر وما بعث الله نبیاً الا وهو یعرف حرمته
وانه عید فی السماء والارض یعنی روز غدیر عید خدای است عید بزرگتر و خدای تعالی هیچ پیغمبری را نفرستاد و الا او را معلوم کرد
حرمت این روز و عبد الله بن سنان روایة کرد از صادق علیه السلام که گفت پیغمبران مقدم اوصیای خود را مثل این روز نصب کردند و در این روز
رسول علیه السلام علی را نصب کرد و بر جای خود بداشت و تفصیل فضایل این روز در کتب زیارات مسطور و شطری از آن در تفسیر ابوالفتوح
رازی مذکور است اگر خواهند بآنجا رجوع نمایند فدک صاحب معجم البلدان گفته که فدک قریه ایست در حجاز که میان او
و مدینه دو روزه راه است و بعضی گفته اند سه روز و آن قریه از کفار خیبر بود که بطریق مصالحه در تحت تصرف آن حضرت در آمده
بود و بموجب دین الهی خالصه حضرت رسالت پناهی شده بود و در آنجا چشمه آب روان و درختان خرمای بسیار بود و مخفی
نماند که این تحدید منافی آنست که صاحب کتاب بطریق با سناد خود از حضرت امام موسی کاظم علیه السلام روایة نموده که از آنحضرت
حدود فدک را پرسیدند در جواب گفت حد اول عریش مصر است و حد ثانی دومة الجندل و حد ثالث تهامه و حد رابع جبل احد
ولا شک صاحب البیت ادری بالبیت و بر هر تقدیر مراد بفدک قریه ایست که حضرت پیغمبر صلوات الله علیه در وقت نزول
این آیه وآت ذا القربی حقه آنرا بحضرت فاطمه علیها السلام بخشیده بود و بعد از وفات حضرت رسالت در تصرف او بود
و چون ابوبکر را علیه اللعنه خلیفه ساختند وکیل حضرت فاطمه را از آنجا اخراج نمود و چون آن حضرت مطالبه نمود که حضرت
رسالت آنرا بمن بخشیده اند ابوبکر بخلاف قانون شریعت از او گواه طلبید و با انکه او حضرت امیر و ام ایمن و ام سلمه را گواهی برد
ابوبکر تصدیق ایشان نکرد و چنانکه شیخ جلال الدین سیوطی در تاریخ الخلفا مذکور ساخته از احمق و جاهل تر بود
و حال آنکه بی گواه و بینه تصدیق ازواج حضرت رسالت در دعوی حجرها نمود و غرض ابوبکر و عمر از باز گرفتن فدک آن بود که اهل
بیت رسالت درویش شوند تا مردم بگرد ایشان نگردند و جمعیت ایشان پریشان گردد و از هم پاشد چنانچه پیش از آن بموجب نص
قرآن که هم الذین یقولون لا تنفقوا علی من عند رسول الله حتی ینفضوا نظیر آن تدبیر را در باره حضرت صلعم بجای آورده بودند
و در کتاب طرایف از بعضی اعیان مخالفین روایه نموده که چون فاطمه در رد فدک با ابوبکر بحث کرد و [illegible]
و سند او را [illegible] ابوبکر گفت [illegible] که
نحن معاشر الانبیاء لا نورث ما ترکناه صدقة اما هر گاه آن حضرت قبل از وفات آنرا باو بخشیده باشند ترا از آن منع نمیکنم
و خواست که در باب رد فدک کاغذی جهة او نویسد عمر بن خطاب او را از آن نوشتن منع نمود و گفت او زن است پیش از او
گواه طلب باید کرد و او ام ایمن و اسماء بنت عمیس را با حضرت امیر حاضر کرد تا گواهی دادند و ابوبکر کاغذی در باب رد فدک بجهة
حضرت فاطمه نوشته بود چون خبر بعمر رسید آن کاغذ را از دست او گرفته پاره نمود و گفت فاطمه زن است و علی ابن ابی طالب او را
درین گواهی جر نفع خود منظور است و گواهی دو زن کافی نیست حضرت فاطمه چون کلام عمر را استماع نمود گفت آیا شما از حضرت
رسالت نشنیده اید که ام ایمن و اسماء بنت عمیس از اهل جنت اند و هر گاه چنین باشد چگونه گواهی ایشان باطل خواهد بود ابوبکر
و عمر بسخن او التفات ننمودند آنگاه آن حضرت فریاد واابتاه برآورد و بخانه خود مراجعت نمود و بعد از آن زیاده بیمار شد
و در آن بیماری بحضرت امیر وصیت فرمود که نگذارد که ابوبکر و عمر بر او نماز گذارند و بجنازه او حاضر شوند و از این تقریر ظاهر شود
که آن ظلم که در باره فاطمه واقع شد از عمر بیشتر بود و لهذا گفته اند که صد ابوبکر و عمر تقدیری است و شاه طاهر علیه الرحمة در بعضی از قصاید
خود گفته شعر عدل تقدیری تقدیر ضلالت غلطات ۞ زانکه تحقیق شد این مسئله در باب فدک و در جزو خامس صحیح بخاری و جزو
ثالث از صحیح مسلم مسطور است که حضرت فاطمه در آن قضیه از ابوبکر آزرده شد و بر او خشم گرفت و بالکلیه از او انقطاع ورزید

و در مدت حیوة با او سخن نگفت و چون وفات یافت حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام او را در شب دفن کرد و بر او نماز گذارد و ابوبکر و عمر را
خبر نکرد بنابر وصیتی که فاطمه در آن باب کرده بود و روایتست که شخصی از اولاد برامکه از حضرت امام علی بن موسی الرضا علیهما السلام
سوال نمود که چه می گویی در باره ابوبکر و عمر آن حضرت فرمودند که سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر چون سایل الحاح نمود
در کشف جواب آنگاه آن حضرت فرمودند که این قدر میدانیم که مادر ما [illegible] صالحه بود که وفات یافت در حالتی که از ایشان آزرده و خشمناک
بود و بعد از وفات او خبری بما نرسیده که او از ایشان راضی شده باشد و پوشیده نماند که [illegible]
چون بخلافت عمر بن عبد العزیز رسید که صالح بنی امیه بود فدک را با غلات رسیده او با اولاد حضرت فاطمه علیها السلام رد نمود
که معاندان قریش و منافقان شام که در حوالی عمر بن عبد العزیز بودند با او گفتند که رد فدک باولاد فاطمه اعتراضی است از تو بر فضل
ابوبکر و عمر و طعن است برایشان و نسبت کردن شما ایشان را بظلم و جور عمر در جواب گفت که نزد من و شما بصحت رسیده که فاطمه
دختر پیغمبر بوده و دعوی فدک فرموده و در دست او بوده و از شان او نبوده که دروغ بر پیغمبر گوید با آنکه علی و ام ایمن و ام سلمه
بر وفق دعوای او گواهی دادند و فاطمه نزد من صادق القولست در هر چیز که دعوی کند و اگر چه گواه بر آن نداشته باشد و شهادت داده
آن حضرت که او اهل جنت است و من امروز رد فدک بر وارث او میکنم و بآن تقرب میجویم بحضرت پیغمبر صلعم و امید دارم که فاطمه و حسن و حسین علیهم السلام
در روز قیامت شفاعت من کنند و اگر من بجای ابوبکر می بودم و فاطمه نزد من آن دعوی کردی من تصدیق او می نمودم و در بعضی از روایات
واقع شده که چون عمر بن عبد العزیز فدک را بحضرت امام محمد باقر تفویض نمود مردم با او گفتند طعنت علی الشیخین او در جواب
گفت که هما طعنا علی انفسهما یعنی ایشان خود در آنکه غصب فدک نمودند ابواب طعن بر روی خود کشودند القصه عمر بن عبد العزیز بود که
از منافقان فدک را بحضرت امام محمد باقر تسلیم نمود و در دست ایشان بود تا عمر بن عبد العزیز وفات یافت و بعد از آن از خلفای
عباسی آنها که فضیلتی و انصافی و معرفتی بحق اهل البیت علیهم السلام داشتند مانند مامون و معتصم و واثق فدک را باولاد
فاطمه رد نمودند و چون نوبه بمتوکل ناصبی رسید آنرا از ایشان گرفته بحجام خود داد و بعد از آن معتضد رد او نمود و مکتفی باز
گرفت و مقتدر رد آن نمود و در کتاب لطایف الطوایف مذکور است که روزی هارون الرشید با امام موسی کاظم گفت فدک را
محدود کن تا بتو بگذارم که میدانم در آن امر ظلم با اهل البیت رفته است امام گفت اگر محدود کنم چنانچه حق است دانم دلت رضا ندهد
که بمن باز گذاری هرون سوگند یاد کرد که میگذارم امام فرمود حد اول عدن است رنگ هرون از این سخن بگشت گفت دیگر بگو
امام فرمود حد ثانی سمرقند است رنگ هرون زرد شد و گفت دیگر امام فرمود که حد ثالث افریقیه مغرب است رنگ هرون از زرد
بسرخی گشت از غایت غضب و گفت دیگر امام فرمود که حد رابع دریای ارمنیه رنگ هرون از سرخی بسیاهی گشت از بس که تیره و غلیظ
شد و مشتی محکم بر سر ریش افکند و بعد از آن سر برآورد و گفت ای کاظم تو حدود ممالک ما را نام بردی یعنی آنچه از ممالک
در حیطه تصرف تست حق بنی فاطمه است و بنی العباس غصب و ظلم کرده اند امام فرمود ای هرون من اول ترا گفتم که باین حدود راضی
نخواهی گشت و نوازش نخواهی کرد بعد از این قضیه هرون با امام دل بد کرد و بقصد قتل او میان بربست و روایتست که چون ابوبکر
چنانکه از پیش گذشت این حدیث موضوع را که نحن معاشر الانبیاء لا نورث ما ترکناه صدقة بر حضرت فاطمه علیها السلام خواند آن
حضرت در جواب فرمودند که وورث سلیمان داود لقد جئت شیئا فریا و چگونه این حدیث راست باشد که مؤدی باهمال و تقصیر
حضرت رسالت در انذار اهل بیت خود و حال آنکه خدای تعالی فرموده که وانذر عشیرتک الاقربین وقال تعالی یا ایها الذین
آمنوا قوا انفسکم واهلیکم نارا الآیة و بالجمله با وجود ورود این اوامر چگونه توان بود که حضرت رسالت انذار عشیرت خود که بموجب
نص صریح وانذر عشیرتک الاقربین بر او واجب بود نکرده باشد و وقایه ایشان از عذاب نار ننموده باشد و بر ایشان نگفته باشد
که میراث از پیغمبر نمی برند تا آنکه حضرت امیرالمؤمنین علی و عباس را و هیچیک از بنی هاشم و ازواج خود را از آن خبر نداده باشد

وهیچ احدی از ایشان در مدت حیات پیغمبر با مزار او نشنیده باشد و بعد از آن معنی بی خبر باشند که بعضی از ایشان طلب
میراث کنند و بعضی آن طلب را نهی باشند و حرامی را بر خود حلال سازند و خلاصه کلام آنکه عاقل منصف محال می داند که مسئلهٔ
میراث خود را با بوبکر تنها ظاهر سازد و هرگز اظهار آن نموده باشد به هیچ یک از بنی هاشم و از ازواج و بنات خود که با وی زیاده از
دیگران اختصاص داشتند خصوصاً حضرت امیر که شب و روز با آن حضرت می بود و از اسرار و پنهان او اطلاع داشت و بعد از
او مستقر بود و چه گنجایش دارد که آنجناب پیغمبری که در قرآن بصفت شفقت و رأفت بر مؤمنان مذکور است ترک شفقت بر نسل
دختر و عم و ازواج و سایر خویشان خود نماید و ایشان را از آن مسئله ضروری آگاه نفرماید و از جمله کلمات ناصواب ملا علی
قوشچی موافقت امثال خود از ذوی الاذناب در مقام جواب ایراد نموده آنست که حاکم را نمی رسد که بمجرد گواهی حکم کند اگرچه مدعی
معصوم باشد و به علم خود حکم می کند اگرچه شاهد نباشد و خطای این سخن ظاهر است زیرا که خود فرض عصمت کرده پس معلوم شد
نزد حاکم که مدعی راست می گوید و بنی حق گفت که حاکم بعلم خود حکم می تواند کرد با آنکه حضرت فاطمه امام حسن و امام حسین را
نیز بگواهی برد چنانکه در صواعق مذکور است و بیک گواه و سوگند مدعی مال ثابت می شود و فدک مالی بود که حضرت خیر الانام مدد
ایشان و بر منازعی پس منع او از آن نمودن و گواه از او طلبیدن و قبول گواهان او نکردن خلاف حق و محض ظلم و ستم باشد
و از جملهٔ آنچه دلالت می کند بر آنکه مدعی هرگاه معصوم باشد جایز است که حکم از برای او کنند بی گواه در روایه مشهور است که روزی
حضرت رسالت علیه السلام دعوی کرد بر اعرابی که این اسب را من فروخته و اعرابی منکر بود پس خزیمه بر وفق دعوای حضرت
رسالت گواهی داد آن حضرت خزیمه را گفتند که چگونه گواهی دادی و حال آنکه تو در وقت بیع اسب حاضر نبودی خزیمه گفت که در اخبار
که از خدا و اهل سموات بما می رسانی ترا تصدیق می کنیم بسبب آنکه علم داریم بصدق و عصمت تو پس بهمان علم می دانیم که در این
دعوی نیز صادقی آنگاه آنحضرت او را نوازش فرمودند و شهادت او را بشهادت دو کس برابر نمودند و شکی نیست در آنکه حضرت
امیر المؤمنین علی و فاطمه علیهما السلام بمقتضای آیهٔ تطهیر و غیر آن معصوم اند و اقل مرتبه بموجب آیهٔ کریمهٔ کونوا مع الصادقین
که باتفاق مفسرین در شان ایشان وارد شده در امر الصادقین اند و منزلهٔ ایشان در گواهی و راستی کمتر از خزیمة بن ثابت نخواهد بود
بر باقی ماند محال افراد این مواد الاضداد و مکابره و لداد و اگر مسلم داریم که حضرت فاطمه دعوی فدک را اثبات نتوانست نمود می
گوییم که چرا شیوهٔ احسان و مروت در فاطمه مرعی ننمودند و فدک را باو نبخشیدند و هرگاه ایشان را می رسید که بعد از خلافت حضرت
رسالت فدک را بخود و خالصهٔ خود سازند چرا نمی شد که آن را بحضرت فاطمه از روی مروت و احسان واگذارند و خاطر شریف او را از او
مگر حضرت فاطمه علیها السلام در مرتبه کمتر از خواهر خود زینب بود که چون شوهر او ابو العاص با دیگر کفار در روز بدر گرفتار شد
و خلاص ایشان بفدیه قرار گرفت زینب نیز همراه فدیهٔ دیگران جهت فدیهٔ ابی العاص مالی فرستاده بود که از آنجمله عقدی مروارید بود
که حضرت خدیجه باو داده بود و چون حضرت رسالت را نظر بر آن افتاد متأثر شدند با آنکه در آن ایام مسلمانان در غربت و تنگی بودند
و از ایشان استیهاب مال زینب نمود و استدعا نمود که ابو العاص را با او فرستند و آن جماعت منت بجان خود نهاده از طیب خاطر ابو العاص
بخشیدند چنانچه تفصیل آن در شرح ابن ابی الحدید معتزلی بر کتاب مستطاب نهج البلاغه مذکور است پس بر تقدیری که ابوبکر
فدک را خالصهٔ خود ساخت و در میان صحابه مشترک بودی می بخشید که تاسی و اقتدا بحضرت مصطفی نموده بطریقی که
آن حضرت طلب هبه و بخشش مال زینب از صحابه خود نمود او نیز استیهاب فدک از برای حضرت فاطمه نماید و چون ابوبکر مروت
ننمودند و در آزار خاطر آن حضرت اصرار کردند اقل مرتبه از مرتبه ابراء و در روز نفخ صور در السنه جمهور بتقصیر و قصور مذکور شدند
و در روز قیامت که حال حاکم او و فاطمه بکر محمد خصم معلوم است که حال بچه دستور خواهد بود و در بعضی از روایات واقع است که چون حضرت
فاطمه از ابوبکر مأیوس شد در ذیل بعضی از مقالات خود با او گفت فدونکها مخطومة مرحولة تلقاک یوم حشرک فنعم الحکم الله

و کونوا مع

ونعم

ونعم الموعد القیمة والخصم محمد و عما قلیل فسوف تعلمون و عند الساعة یخسر المبطلون و لکل نبأ مستقر و سوف تعلمون
و از جمله تعصبات و هفوات قاضی عضد ایجی است آنکه در این مقام از خدا و رسول شرم نداشته و حفظ آبروی ابوبکر را اهم بدانسته
و جهة رعایت جانب او اکتفا بقدح در عصمت حضرت فاطمه نموده بلکه متراقی بقدح در عصمت حضرت رسالت نیز کرده و از جمله واهیات
شارح مقاصد آنکه گفته که اگر فاطمه را در فدک حقی می بود و بر وجهی که شیعه روایت می کنند حضرت امیر در آن می بود بایستی که در ایام
خلافت خود آن را تصرف می فرمود و جواب این کلام واهی که از روی کمال عناد در کتب اصحاب بوجوه متعدده مذکور است
از آنجمله آنکه حضرت امام جعفر الصادق را پرسیدند که سبب چه بود که حضرت امیر در ایام خلافت خود در فدک تصرف ننمود
جواب فرمودند که در آن امر اقتدا بحضرت رسول صلعم نمود زیرا که عقیل بن ابو طالب خانهٔ آن حضرت را قبل از فتح مکه بغصب فروخته بود
و چون فتح مکه شد بعضی از اصحاب در آن اثنا حضرت رسالت را گفتند که الحال بخانهٔ خود نزول باید فرمود آن حضرت فرمودند که
مگر عقیل جهت ما خانه گذاشته ما از آن اهل بیتیم که مالی که از ما بظلم گرفته باشند با آن رجوع نمی کنیم دیگر آنکه ایشان که
بودند که فاطمه علیها السلام بغصب چیزی بیش ظلم نموده و اولاد او بر آن چیز مسرور کردند پس ایشان نیز اقتدا بحضرت فاطمه کردند
دیگر برای دفع تهمت بر طالبان واضح شود که گواهی امیر المؤمنین صلعم برای جر نفع نبود چنانکه ابوبکر را افترا کرد دیگر آنکه چون
حضرت امیر در ایام خلافت خود دید که اکثر مردم حسن سیرت ابوبکر و عمر را معتقدند و ایشان را به حق بودن اند قدرت بر آن نداشت
که کاری کند که دلالت بر فساد خلافت ایشان داشته باشد بنا بر آنکه مخالفت فعل ایشان دلیل است بر آنکه ایشان ظالم بوده اند
و لیاقت خلافت حضرت پیغمبر نداشته و چگونه قدرت بر آن داشته باشد و حال آنکه اکثر اهل زمان اعتقاد آن بود که امامت حضرت
امیر مبنی بر امامت ایشان است و فساد امامت ایشان دلیل فساد امامت او می ساختند و مشهور است که حضرت امیر در ایام خلافت خود
مردمان را از نماز تراویح که بدعت عمر است منع کرد و ایشان بفریاد آمدند و آوازها بلند کردند که وا عمراه وا عمراه تا آنکه آن حضرت بسبب مصلحت
وقت ایشان را بحال خود داشت و خلاصه کلام آنکه آن حضرت را در آن ایام نام خلافت بیش نبود و همیشه بعضی معارضهٔ منافقان
صحابه از ناکثین و قاسطین و مارقین که معتقدان سیرت خلفای ثلاثه بوده اند گرفتار بود و همواره از فقد تمکن و تعاضد
انصار و تخاذل اعوان شکایت می نمود تا آنکه قضات زمان او از او پرسیدند که الحال بچه طریق قضایای مردم را بپرسیم آن حضرت
در جواب فرمود که اقضوا بما کنتم تقضون حتی یکون الناس جماعة او اموت کما مات اصحابی یعنی بپرسید قضایا را که در زمان
خلفای ثلاثه بر وفق آرای ایشان می پرسیدید تا آنکه همه مردم در تابعیت من درآیند و موافقت نمایند یا من نیز بمیرم چنانکه اصحاب و مخلصان
شیعهٔ من مانند مقداد و سلمان و ابوذر و مانند ایشان از روی ضرورت در بلای تقیه روزگار گذرانیدند از این جهان فانی
رخت بسرای جاودانی کشیدند و از طرایف مناقضات مخالفان آنست که موفق بن احمد مکی که در میان ایشان باخطب خوارزم مشهور است
باسناد خود از ابن عباس روایت نموده که قال رسول الله صلعم یا علی ان الله تعالی زوجک فاطمة و جعل صداقها الارض فمن مشی
علیها مبغضا لها مشی حراما الحدیث و هرگاه تمام ارض در صداق حضرت فاطمه باشد نزاع کردن ابوبکر و عمر با او در زمین مخصوص
غایت مرتبه ظلم و بی انصافی باشد و سیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون کوفه از امهات بلاد اسلام است و اول شهری
که در مبادی فتح عجم بنا شده و چون سلطنت از بنی امیه به بنی العباس انتقال یافت و اهل کوفه بواسطهٔ تشیع و محبت خاندان
مرتضوی راضی بخلافت اولاد عباس نبودند و در ایامی که منصور عباسی کوفه را مستقر سریر حکومت ساخته بود نزدیک بآن
رسیده بود که کوفیان لشکر او را برباد و طلبی سازند و خلل در قواعد حکومت سلطنت او اندازند بنا چار منصور از آنجا بیرون آمده طرح بنای
شهر بغداد انداخت و او را دار الخلافه ساخت صاحب معجم البلدان در احوال خراسان آورده که در وقتی که محمد بن عبد الله بن
عباس داعیان خود را بهر جانب می فرستاد با ایشان می گفت که کوفه و سواد آنجا شیعهٔ علی و آل او اند بصره بشما نخواهند گروید اهل بصره

بدستوری

عمانیان دوازده امامی اند واهل جزیره خارجیان بجلفند واهل شام غیر از آل ابو سفیان وبنی امیه کس را نمی شناسند ودر محبت
بنی امیه وعداوت ایشان با بنی هاشم راسخ اند واما مکه ومدینه محبت ابو بکر وعمر بر ایشان غالب لکن بر شما است که از اهل خراسان
غافل نشوید وایشان را بجانب سادات حرکت کنید که مردم سپاهی اند ودل های ایشان از تعصب خلفای سابقین خالی است وهنوز با هوای
مختلف ونحل متنوعه ممتزج ومنقسم نشده ودر کتاب احتجاج شیخ طبرسی علیه الرحمة وغیره مذکور است که چون معویه بعد از وفات
حضرت امام حسن علیه السلام در مقام انتقام از شیعه اهل البیت علیهم السلام شد بهیچ کس از اولاد آن قدر بلیه نرسید که با اهل کوفه رسید
زیرا که اکثر مردم کوفه شیعه بودند وچون زیاد بن ابیه ملعون اهل آن دیار را می شناخت لاجرم معویه حکومت عراقین کوفه وبصره را باو داد
وان ملعون شیعه را بدست آورده در تحت هر حجر ومدر می کشت بعضی را گردن می زد وبعضی را دست وپای می برید وپاره را بر دار می کشید
وقومی را چشمها بر می کند وجمعی را زبان ومیان آواره می ساخت تا جای نکرد که کوی از شیعه در آنجا ظاهر بماند وشیخ بزرگوار ابو جعفر
طوسی طیب الله مشهده در کتاب امالی باسناد خود از عبد الله بن ولید روایت نموده که گفت در زمان بنی مروان بخدمت امام جعفر صادق
رفتیم آن حضرت از من ورفیقان من پرسید که شما چه کسانید گفتیم از اهل کوفه امام آن حضرت گفت در هیچ یک از بلاد اینقدر دوست
نداریم که در کوفه بعد از آن فرمود که ایتها العصابة ان الله هداکم لامر جهله الناس فاحببتمونا وابغضنا الناس وبایعتمونا وخالفنا الناس
ووافقتمونا وکذبنا الناس وصدقتمونا فاحیاکم الله محیانا واماتکم مماتنا فاشهد علی ابی انه کان یقول ما بین احدکم وبین ان یری ما تقر به عینه
ان یغتبط الا ان تبلغ نفسه بهکذا واهوی بیده الی حلقه وقد قال الله عز وجل فی کتابه وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا
وَذُرِّيَّةً فنحن ذریة الرسول صلی الله علیه وآله وسلم وبالجمله تشیع اهل کوفه حاجت باقامت دلیل ندارد وسنی بودن کوفی الاصل
خلاف اصل ومحتاج بدلیل است واگرچه ابو حنیفه کوفی باشد تا آنکه ابن کثیر در بیان احوال جعفر بن محمد بن قطرب زبیر عراقی گفته وکان یمیل
الی التشیع وهذا کثیر فی اهل تلک البلاد لا کثر الله امثالهم انتهی کلام ابن کثیر لا کثر الله امثالهم **حله** صاحب معجم گوید که ابن جبر حاء
تشدید لام بمعنی جای است که قومی نزول نمایند ودر زبان کثرت باشد وحله نام چند موضع است ومشهور تر آن حله طریق بنی مزید
وان شهری بزرگ است میان کوفه وبغداد که در اصل آن موضع آجام بوده که ناکاه ابتدا عمارت کرد ودر آنجا نزول نمود
امیر سیف الدوله صدقة بن منصور بن علی بن مزید اسدی بود وما ذل پدران او پیش از آن در حوالی سیل فرات بود وچون در ایام
که ملوک سلجوقی عبد الله هر یک را شغال داشتند او را مال وسپاه وترقیات بهم رسید در محرم سنه خمس وتسعین واربعمائه
بجامعین آمد والبجار که بیشه پر از سباع بود مضرب خیام اقبال فرمود وباندک روزی عمارت آن نموده از نفایس بلاد عراق شد
وشعرا در مدح حله اشعار بسیار است وتشیع اهل حله حاجت باقامت ادله ندارد وبسیاری از متأخرین فضلا ومجتهدین امامیه
از آنجا اند ودر تضاعیف این کتاب شطری از احوال ایشان مذکور خواهد شد ان شاء الله تعالی **مشهد نجف** صاحب معجم گوید که آن
در اصل نام بلندی است در ظهر کوفه که بمنزله سدی بود مر آب سیل را از خرابی کوفه وقبر منور حضرت امیر المؤمنین علیه التحیات والثنا
مقدس را شهید آنجا گویند بنابر آنکه در حوالی آن دو گنبد بوده که بر سر قبر مالک وعقیل که ندیمان جذیمة الابرش بود مدتی ساخته بودند وسلمی
ایوا غریبین نام کردند که غری آلوده کرده است ونعمان بن منذر که یکی از ملوک عرب بود چون کسی را می کشت فرمود تا آن دو قبر را بخون او آلوده می
وبالجمله نجف اشرف همیشه محل حلول اخیار شیعه امامیه ومقر نزول اصلحا واتقیای آن طایفه علیه بوده وهست واهالی آنجا از سادات
واتباع از اصیل ودخیل همگی شیعه امامیه اند کثر الله امثالهم وحشرنا فی زمرتهم بحق الحق واهله ودر فضیلت سالکی شهید مقدس
غری روایات بسیار واقع است وسید اجل رضی الدین علی بن طاوس قدس الله سره را در آن کتاب است مسطاب موسوم بفرحة
الغری فی فضل سالکی الغری اگر خواهند بآنجا رجوع نمایند **مشهد کربلا** صاحب معجم گوید که کربلا بمد موضعی است که حضرت امام حسین علیه السلام
در آنجا شهید کردند ودر طرف بر کوفه واقع است واشتقاق او آنکه کربلا است بمعنی رخاوت وسستی که در قدمین می باشد ومی تواند بود که بر
وستی آن زمین را کربلا نام نهاده باشند ومی تواند بود که از کربلت ماخوذ باشد بمعنی پاک کردن گندم وما نند آن از سنگ وریزه
وخاشاک بنابر آنکه گوی آن زمین از سنگ وریزه وما نند آن پاک کرده است وکربلا نام علف خاص نیز هست ومی تواند بود که بواسطه کثرت آن
علف در آن سرزمین بکربلا موسوم شده باشد ودر روایت که چون حضرت امام حسین علیه السلام بدان زمین هولناک رسید
اسب او باستاد وهرچند امام علیه السلام تازیانه بر او زد قدم از قدم بر نگرفت امام حسین علیه السلام پرسید که هیچ کس می داند که این زمین چه نام
دارد گفتند این را ارض ماریه گویند امام فرمود شاید که نام دیگر داشته باشد گفتند کربلا نیز گویند آن حضرت فرمود الله اکبر
ارض کرب وبلاء وسفك دماء این زمین کرب وبلا است این محل ریختن خون ما است واین محط رحال آل عبا است **شعر**
کربلا این زمین یقین کربلا بود ٭ اینجا نصیب ما همه کرب وبلا بود ٭ اینجا بود که تیغ بر آل نبی کشند ٭ واینجا بود که ماتم آل عبا بود ٭
والحال مشهد کربلا از اماکن متبرکه اعظم اضا رو ومجمع احیا دهر دیار کشتر واب روان وباغ ودرختان در آنجا فراوان کرده ودر فضیلت زمین
کربلا وثواب زیارت مرقد منور امام حسین علیه السلام روایات بسیار واقع است که شعرا مضمون اکثر آنها را در سلک نظم کشیده اند
مانند این بیت مشهور که **شعر** از آنکه بکربلا گذار است ٭ با آتش دوزخش چه کار است ٭ وما نند این رباعی ملا فضولی بغدادی
رباعیه آسوده کربلا بهر حال که هست ٭ گر خاک شود نمی شود قدرش پست ٭ بر می دارند وسجه اش می سازند ٭ می گردانندش از شرف دست بدست ٭
وملا جامی بان همه تعصب وجای این چند بیت نیز گفته **شعر** کردم ز دیده پای سوی مشهد حسین ٭ هست این سفر بمذهب عشاق فرض عین ٭
کعبه بگرد روضه او می کند طواف ٭ رکب الحجیج این تروحون این این ٭ از قاف تا بقاف پر است از کرامتش ٭ آن به که حیله جوی کند ترک شین وعین ٭
دمشق صاحب معجم گوید دمشق بکسر اول وفتح ثانی است نزد جمهور وکسر ثانی مستعمل است وآن قصبه شام است وبواسطه عمارت
ووفور درختان وکثرت آب روان واصناف میوه ودرختان او آن را بهشت این جهان گفته اند ودر بیان آن خلافت واظهار اقوال است
که از دمشق بن سام بن نوح بنا نموده واو برادر فلسطین وایلیا وحمص وارد بوده وهر یک از ایشان شهری بنا کرده وبنام ایشان
مشهور شد واز جمله عمارات نفیسه آنجا مسجد بنی امیه است که از او ولید بن عبد الملک مروان علیهم اللعنه ساخته ودر عمارت آن
این ملاعین بسیار اسراف کرده ومقصود او از آن مجرد اظهار اقتدار وکن اشتی یادگاری بر صفحه روزگار بوده همچنانکه دراین
زمان که دور دولت انا رعید اخمخان او زیک هرزه کاری مساجد ورباطهای پر کار سلاطین ماضیه جغتای اکثر در بلاد ماوراء النهر واقع شده خراب می سازد ودر موضع دیگر بالای آن همان مسجد طرح مسجدی دیگر ساده محقری بنا زده وبعضی گفته اند که خرج
هفت ساله ولایت شام در آن صرف شده ومردم هرچند زبان طعن در آن باب گشودند واو را باسراف واتلاف وخیانت در بیت المال اسلام
نسبت نمودند مؤثر نیفتاد وهم چنان در تصبیع وطلا کاری آن مبالغه می ورزید وگوش زمانه مضمون این قطعه در شان آن از دین بیگانه
می شنید **شعر** سمعتك تبنی مسجدا من خیانة ٭ ولست بحمد الله غیر موفق ٭ کمطعمة الایتام من کد فرجها ٭ لك الویل لا تزنی ولا تتصدق ٭
والحاصل چون نوبت ریاست بعمر بن عبد العزیز رسید آن تکلفات را نپسندید ودر رد جواهر وطلاهای آن ببیت المال اهتمام تمام ورزید
وقبر بسیاری از صحابه وتابعین در آن سرزمین واقع است اما خلفای عباسی در اوایل دولت خود قبور بسیاری از ایشان که از بنی امیه بود
یا در مخالفت حضرت امیر المؤمنین علیه السلام متابعت معاویه نموده اند از بیخ بر کندند والبحد در آنجا یافتند بسوختند وبباد فنا دادند ومرقع
آن قبور را شخم زده مزروع ساختند ودر روضة الصفا آورده که بعد از قتل اسیران بنی امیه عبد الله بن علی که عم سفاح بود فرمود
تا گور معاویه وسایر ملوک بنی امیه را بشکافتند مگر قبر عمر بن عبد العزیز که تعرض بآن نرسانیدند ودر قبر معاویه بغیر خاک نیافتند چیزی
نیافتند وکاسه سر عبد الملک مروان بنظر رسید که آن را آمد ومقصود هر را بهشام بن عبد الملک داشت کرد نه جسد واعضای او از
یکدیگر ریخته وجدا شده بود تازیانه بسیار زدند وبعد از آن جثه او را آویخته بسوختند وخاکستر بر باد دادند واز جمله وقاحت اهل
وجماعت که صاحب معجم ذکر نموده آنست که بعد از صد سال که حال آن قبور بدان منوال گذشته بود بعضی از اهل سنت بجای آن قبور سنگ

علامتی نهادند ونعم البدل از سنگ وکلوخ ترتیب دادند و تا الحال بزیارت آنجا هست میکنند واز حضای هم توقع ثواب دارند
دمشق وشعرا را در مدح و ذم آن اشعار بسیار است وچون ذم آن در نظر حقیقت شناس اهم است بذکر شعری که در آن باب گفته بود اقتصار نمود

شعر اذا فاخروا قالوا لنا الله مزبرق * جناب وللطاق سلاف مروق * سلاف ولکن الشراجین مزجها * فشاربها منها المخازی یشتق *
وقد قال قوم جنة الخلد جلق * وقد کذبوا وزد المقال ومخرقوا * فان الاباله جاهلیة بها * یکسر الخیرات والفسق ینفق *
لجیم حرون تغزوا وزینة * وراس بن بنت المصطفی فیه علقوا *

وبالجمله درایام حکومت سلطان سیف الدوله بن حمدان که از سلاطین شیعه امامیه بود وهمچنین درایام استیلای خلفای فاطمیه بر آن دیار تا مدتهای بسیار انوار ایمان وشعشعه تشیع از در و دیوار آنجا می تافت چنانکه شیخ جلال الدین سیوطی درکتاب تاریخ الخلفا بان اشارت نموده وگفته وفی سنه ستین وثلثمایه اعلن المؤذنون بدمشق فی الاذان بحی علی خیر العمل بامر جعفر بن فلاح نایب دمشق للمعز بالله ولم یجترا احد علی مخالفته وفی اربع وستین وثلثمایه وبعدها علا الرفض وفاش بمصر والشام والمغرب والمشرق ونودی بقطع صلوة التراویح من جهة العبیدی وایضا ذهبی ذهبا لله بنوع که از علمای شافعیه شام وقدح سنیان متعصب شام است بآن تصریح کرده ودرکتاب میزان رجال در ترجمه احوال ابراهیم بن یعقوب السعدی الجوزجانی از ابن عدی نقل نموده که ابراهیم مذکور شدید المیل بود بمذهب اهل دمشق که جامع از نصب وعداوت حضرت امیر المؤمنین علیه السلام باشد وبعد از آن انکار سخن ابن عدی کرده وگفته که نصب در بعضی از اوقات مذهب اهل دمشق بود همچنانکه رفض نیز در اوقات دولت بنی عبید مذهب ایشان بود والحمدلله که الحال نصب در آنجا معدوم است ورفض خلوه یکوم لنا سید اجل فاضل محدث لمیر نعیم الدین میرکشاه اصیل قدس الله روحه در بحث اهل شام از نصب وعداوت اهل البیت علیهم السلام در بعضی از ایام بمن مناقشه فرموده اند ودر حاشیه این مقام از کتاب میزان بخط شریف ایشان دیده که نوشته اند که لا بل جمیع اهل الشام ناصبیون ولم یعدم الی یوم القیمة یعنی دروغ گفته ذهبی که الحال نصب در ولایت شام نیست بلکه جمیع اهل شام ناصبی اند واز نصب خالی نخواهند بود تا روز قیامت ومخفی نماند که کلام سید اجل از روی مبالغه وتغلیب است والا بر همگنان ظاهر است که ساکنان محله خراب که یکی از محلات شام است همگی الحال نیز مؤمنان خالص الاعتقادند چنانکه هر کس از شیعه عراق که بطریق حج بشام میرسد بواسطه موافقت مذهب در آن محله نزول می نماید ومردم شام نزول ایشان را در آن محله دلیل تشیع خود میسازند ودر بعضی از تفاسیر مذکور است که چون کعب الاحبار از شام متوجه شد هر کس فرستاد وگفت چرا بمدینه می آیی که مهاجر وانصار رسول در اینجا مجتمع اند گفت در کتب اوایل خوانده ام که شام گنج خداست در زمین ومحل گنج خدا آنجاست از بندگان مؤمن خود وبظاهر آن گنج طایفه از بندگان مؤمن اند که در محله خراب میباشند زیرا که گنج در خرابه میباشد والله تعالی اعلم بحقایق الاسرار

مصر صاحب معجم گوید که الحال مدینه بزرگ مصر و دار الملک ولشکرگاه آنجاست واول کسی که آنرا احداث نمود جوهر غلام معز لدین الله علوی فاطمی اسمعیلی بود وسبب آن این بود که چون کافور اخشیدی که از قبل خلفای عباسیه والی مصر بود وفات یافت وقحط وفساد در مصر فراوان گشت اشراف واعیان آنجا رسولان ونامه ها فرستادند از معز التماس نمودند که خود بدولت واقبال بآن ولایت حرکت نماید یا از امرای دولت شخصی را که شایسته ریاست باشد فرستد وچون معز بر این قضیه اطلاع یافت همت بر تسخیر مصر مقصور گردانید جوهر مذکور را که سپهسالار لشکر او بود با جمعی از ارباب سلاح وکشتیهای مشحون بانواع اطعمه واصناف اغذیه که بر اهالی آن مملکت قسمت کند ارسال نمود وجوهر در سنه سبع وخمسین وثلثمایه با سکنه جمعیت تمام تر بعد از قطع مسالک بمصر رسید چشم اهالی آن دیار بدیدار او روشن شد وسورت جوع بصدقات المعز لدین الله تسکین یافت جوهر بنای اخشیدی نزول نموده بموجب فرموده میان فسطاط ومصر وعین الشمس به بنای مصر جدید که قاهره معزیه نام داشت مشغول شد وبالجمله زیاده از سیصد سال درایام خلافت خلفای فاطمیه مدار ظهور وبروز دریا در مصر برطایفه شیعه بود واهل سنت وجماعت که فی الحقیقه اهل [illegible]

مغلوب

مغلوب ومخذول ومطرود بودند چنانکه اسنوی مصری در مقدمه کتاب مهمات فقها آن تصریح نموده وگفته که وقد کان هذا الاقلیم عقیب انشائه مجمع علماء الشافعیه ومحط رحالهم فلما استولی العبیدیون المعروفون بالفاطمیین ملک مصر تدبیرا الی العلماء فقتلوا البعض ونفوا البعض وحملوهم بتعلیم الرفض واستمر الحال علی ذلک قریبا من ثلثمایه سنة انتهی کلامه وشیخ جلال الدین سیوطی در فواتح کتاب تاریخ الخلفا آورده که الذین قتلهم عبید الله وبنوه من العلماء والعباد اربعة آلاف رجل لیردهم عن الترضی عن الصحابة فاختاروا الموت ودر احوال سنه سبع وخمسین وثلثمایه گفته که وفی هذه السنة جاء العبیدیون فاخذوا مصر وقامت دولة الرفض فی الاقالیم المغرب والمشرق ومصر والعراق وذلک ان کافور الاخشیدی صاحب مصر لما مات اختل النظام وقلت الاموال علی الجند فکتب جماعة الی المعز یطلبون منه عسکرا لیسلموا الیه مصر فارسل مولاه جوهر القاید فی مائة الف فارس فملکها ونزل موضع القاهرة الیوم واختطها وبنی دار الامارة للمعز وهی المعروفة الآن بالقصرین وقطع خطبة بنی العباس ولبس السواد والبس الخطباء البیاض وامر ان یقال فی الخطبة اللهم صل علی محمد المصطفی وعلی علی المرتضی وعلی فاطمة البتول وعلی الحسن والحسین سبطی الرسول وصل علی الائمة آباء امیر المؤمنین المعز بالله وذلک فی شعبان سنه ثمان وخمسین ثم فی ربیع الآخر سنه تسع وخمسین اذن بمصر بحی علی خیر العمل وشرع فی بناء الجامع الازهر ففرغ فی رمضان سنه احدی وستین تمام شد کلام سیوطی ومضمون در تاریخ یافعی وغیر آن نیز مذکور است

حلب صاحب معجم گوید حلب شهریست بزرگ وسیع بسیار خوش هوا است واز ابن بطلان نقل نموده که در آنجا مسجد جامع است وشش بیع وبیمارستانی صغیر وفقها بر مذهب امامیه فتوی میدهند وآب خوردن ایشان از چاهها است که آب باران در آن جمع میشود و بر در حلب نهریست که آنرا عوجی گویند وآن در زمستان جاریست ودر تابستان آب ندارد ودر آنجا سیوف ویعقوب گویند که است مکانیکه از ولایت روم آمده نزد باب الجنان مشهد امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام که الخضر بعضی از صلحا در آنجا حضرت را در خواب دیده اند ودر اندرون باب عراق مسجد غوث واقع است ودر آن سنگیست نوشته که اعتقاد اهل آن دیار آنست که خط حضرت امیر المؤمنین است وابن کثیر شامی در تاریخ خود آورده که درایام سلطنت امیر سیف الدوله بن حمدان مذهب رفض در حلب رواج تمام داشت تا آنکه چون معز الدوله بن بویه در بغداد امر فرمود که سب صحابه معهود دین را بر دیوار مساجد بغداد نقش کنند او نیز در حلب بهمان امر فرمود ودر احوال سنه سبع وخمسمایه فرموده که چون ملک صلاح الدین ایوب از مهم ولایت مصر خاطر جمع کرد ومتوجه بلاد شام شد واز آنجا بحلب آمده در ظاهر حلب نزول نمود واهالی حلب مضطرب شدند واهل حلب در میدان باب العراق طلب نمودند با ایشان اظهار محبت وملاطفت کرد وگریه بسیار کرد وایشان را بجنگ صلاح الدین ترغیب نمود وهمگی تعهد موافقت نمودند و روافض بر او شرط نمودند که اعاده اذان بحی علی خیر العمل نماید ودر مساجد واسواق آنرا بگویند وآنکه جانب جامع شرقی که جامع اعظم است از ایشان باشد وآنکه اسمای شریفه ائمه اثنی عشر را علیهم السلام در پیش جنازه ها بگویند وآنکه بر جنازه ها پنج تکبیر بخوانند وآنکه عقود وانکحه ایشان بشریف ابی الطاهر ابی المکارم حمزة بن زهره الحسینی که مقتدای شیعه حلب بود مفوض باشد پس والی آنجا جمیع ملتمسات ایشان را قبول نمود وایشان در تمام شهر اذان بحی علی خیر العمل گفتند وبالجمله اهل حلب در اصل شیعی بوده اند وتا اواخر زمان خلفای عباسیه بمذهب امامیه اقتدا می نموده اند وظاهرا از آن زمان که آن ولایت در تصرف سلاطین رومیه عثمانیه افتاده مردم آنجا از قهر وجبر از مقتضای اصل وظاهر باز داشته اند بلکه در باطن ایشان نقوش وهمیه مذاهب باطله نگاشته اند مگر جوقی قلیل که بتایید الهی معتقد ومرابط تصبر وتحمل مینمایند وانتظار فرج آل محمد میکشند اللهم صل علی محمد وآل محمد وعجل فرجهم

حمص صاحب معجم گوید که آن بکسر اول وسکون ثانی وصاد مهمله شهریست بزرگ قدیم مشهور که در میان دمشق وحلب واقع است ودر آنجا زیارتگاه ومزارات مشهد امیر المؤمنین علیه السلام که در آنجا بعضی از صلحا آن حضرت را در خواب دیده ودر آن مشهد عمودیست که موضع انگشتان آن حضرت در آن نمایانست وقبر قنبر غلام حضرت امیر وقبور اولاد جعفر بن ابی طالب بعضی از ایشان نیز آنجاست ومخفی نماند که اکثر اهل حمص درایام بنی امیه

بودند و سبب ضلالت ایشان بر وجهی که از کتاب فتوح اعثم کوفی مستفاد می شود آنست که معاویه شراحیل بن سمط کندی را که از
رؤسای شام بود اضلال نمود و اهل حمص را در ورطه شبهه انداخت اضلال ایشان نمود و گفت که علی ابن ابی طالب عثمان را که امیر
مؤمنان بود کشته و میان امة محمد مصطفی صلعم تفرقه انداخته و چندین هزار کس از صحابه و تابعین را هلاک ساخته و اکنون
روی بشما خواهد آورد تا شما را از خان و مان آواره کند و در گرداب بلا و مشقت اندازد می باید که در مدافعه و مقاتله او با معاویه موافقت
کنید و در دفع شر او از خود اهتمام واجب دانید لاجرم اهل آن دیار بتحریض او فریفته شده با معاویه موافقت نمودند و بعد از آن
چون حق بر ایشان ظاهر شد از مذهب باطل باز برگردیدند و بمذهب شیعه گرویدند و مؤید این مقالات آنکه صاحب معجم گفته
که از عجایب آنچه من در حمص دیدم علم از فساد آب و هوای آنجا که عقل را نیز فاسد می سازد آنست که بدترین مردمان در عداوت حضرت
که در حرب صفین با معاویه همراه بودند اهل حمص بودند و بیشتر از همه در مقاتله آن حضرت مبالغه داشتند و چون آن حرب منقضی شد
و مدتی بر آن بگذشت همگی از غلات شیعه شدند تا آنکه بسیاری از ایشان نصیری اند و اصلح ایشان امامیه اند که سب سلف می کنند
پس در هر دو مرتبه ملتزم ضلال بوده اند و زمانی بر ایشان نگذشت که بر صواب بوده باشند اینست کلام صاحب معجم و بر هیچ عاقل مخفی
نیست که لیس هذا اول قارورة کسرت فی الاسلام چرا که سابقا از کتاب میزان ذهبی نیز مذکور شد این درباره اهل شام نقل افتاد و آنکه گفته در هیچ مرتبه
ملتزم صواب نبوده اند علی الاطلاق صواب نیست و هر که امامیه را بر صواب نداند کاینا من کان خطاکار است چنانکه در بعضی از فصول و ابواب این کتاب
بتمام از حیا و تمیز میان این طایفه عالی جناب و سنیان ذوی الاذناب جمیع ارباب الباب خواهد رسید و بالله التوفیق والتأیید **موصل**
بفتح میم و کسر آن غلط است مشهور صاحب معجم گفته که آن یکی از قواعد بلاد اسلام است و او را باب عراق و مفتاح خراسان گفته اند و بعضی
آن را موصل نام نهاده اند که وصل کرده است میان جزیره و عراق یا میان دجله و فرات و بعضی گفته اند که ملکی که آن را بنا کرده موصل
نام داشته و اول کسی که آن را احداث نمود راوند بن بیوراسف نام داشت و نام آن در زبان فرس نود اردشیر بود و بعد از آن در زمان اسلام
مروان حمار آن را عمارت کرد و ملحق با مصار کبار ساخت و در آنجا آب روان و باغ و درختان اندک است و گرمای آنجا بغایت گرم و سرما بغایت سرد است
و بالجمله در اکثر ازمنه خصوصا ایام سلطنة الحمدان اکثر آن دیار شیعی بودند و ما الحال نیز اکثر آن شیعی مذهب اند و در ایامی
که امیر علاء الدوله ذوالقدر که از جانب پادشاه صاحب قران مغفور بحکومت آنجا منصوب بود لطیفه مخالفت نمود و الخ بروم رفت و سلطان سلیمان
والی روم او را حاکم موصل ساخت چون هم ساله در آنجا میان دو محله که سنی و شیعی اند در موصل جنگ واقع می شد و در ایام
حکومت میر علاء الدوله مذکور که شیعی مذهب بود شیعه موصل مستظهر گشته با وجود آنکه در جنب اهل سنت و جماعت اندک بودند در بعضی
از ایام محرم تعزیه مقاتله اهل سنت و جماعت نمودند و چون اهل سنت بوی برده بودند که جرأت شیعیان در این مرتبه بنابر استظهار
بموافقه مذهب حاکم مذکور است مال بسیار دادند که حاکم در میان ایشان مدخل نماید علاء الدوله آن مال از ایشان گرفت و در وقت
آن دو طایفه جمعی کثیر را در لباس اهل آن دیار مسلح ساخته مدد شیعیان فرستاد تا در آن واقعه زیاده از هزار کس را از اهل سنت به تیغ
بی دریغ گذرانیدند آخر جمعیة الشیخ سنیان موصل نزد سلطان والی روم بشکایت رفتند و تعصب علاء الدوله را در قتل و امداد او را
با شیعیان در آن واقعه بعرض رسانیدند تا آنکه والی روم او را از آنجا عزل نموده بحکومت بعضی از دیار عراق عرب فرستاد **باب الکرخ** صاحب
معجم گفته که محله کرخ اول در وسط بغداد بود و دیگر محله ها بآن متصل بود اما در این زمان آن محله ایست جدا و در میان خرابه واقع است
و در حوالی آن عمارتهاست اما بآن متصل نیست و در میان شرقی و قبله آن محله باب البصره است که مردم آن همه سنی حنبلی اند و مسافت
میان این محله و باب الکرخ بقدر یک میدان اسب است و در جنوب باب الکرخ محله ایست که معروف است بنهر قلابین و مردم این محله نیز سنی حنبلی اند
و از میان قبله باب الکرخ محله ایست که آن را باب المحول گویند و مردم این محله نیز سنی اند و اهل کرخ همگی شیعه امامی اند و در میان ایشان هرگز
سنی پیدا نمی شود و صاحب تاریخ مصر در وقایع سنه احدی و اربعین و اربعمایه بتقریب ذکر فتنه که در بغداد میان شیعیان و سنیان

واقع شده گفته که اهل کرخ طایفه اند که بر ترتیب صحابه معهود نشو و نما یافته اند و از غایت کثرت و جلادت حکم خلیفه بغداد بر ایشان
جاری نمی شود زیرا که سلاطین آل بویه که بر خلفا مستولی بودند حمایة الجماعة بواسطه مشارکت مذهب می نمودند و ابن کثیر شامی
در کتاب تاریخ خود گفته که در سنه احدی و خمسین و ثلثمایه طایفه از روافض یعنی طایفه اهل کرخ بر در خانهای بغداد لعن معویه بن
ابی سفیان را صریح نوشتند و لعن آنکسی که فدک را بغصب از فاطمه گرفت و مراد به آنکس ابوبکر است و لعن آنکس که عباس را از شوری اخراج
نمود و مقصود از آن عمر است و لعن آنکس را که ابوذر را از مدینه اخراج نمود و مراد به او عثمان است و لعن آنکس را که از دفن امام حسن ع
پیش جد او منع نمود و مراد از آن مروان حکم است و چون این خبر بمعز الدوله رسید او را خوش آمد و تغییر آن ننمود مؤلف گوید که مراد از مانع
دفن حضرت امام حسن ع تنها مروان نیست بلکه مقصود اصلی از آن عایشه است که سر فتنه آن ظلم او بود و هم چنین ابن کثیر مذکور گفته
که در محرم سنه اثنین و ستین و ثلثمایه نزاعی واقع شد میان اهل سنت و رافضه و اهل سنت غالب آمده بعضی از خانهای باب
الکرخ را سوختند و چون غلبه اهل سنت بسبب تحریک ابو الفضل شیرازی سنی بود که وزیر عز الدوله بختیار بن معز الدوله بود و تعصب
جانب سنیان می نمود عز الدوله او را از وزارت خود عزل نمود و محمد بن بقیه را بجای او نصب نمود و در احوال سنه ثلث و ستین و ثلثمایه گفته
که در محرم این سال فتنه عظیم واقع شد در بغداد میان طایفه شیعه و اهل سنت و جماعت بسبب آنکه اهل سنت نیز از روی تعصب و جهل
زنی را عایشه نام کردند و او را بر شتری سوار ساختند و یکی از مردان خود را زبیر نام کردند و دیگری را طلحه و با جمعی بسیار بر سر شیعیان
باب الکرخ رفتند و گفتند که ما اصحاب جمل و با اصحاب علی ابن ابی طالب مقاتله می کنیم تا آنکه خلق بسیار از طرفین کشته شد و مردم دست
بتاراج اهل شهر بغداد بر آوردند و خلیفه بصد حیله تسکین آن فتنه نمود **حویزه** صاحب معجم گوید تصغیر حوزه است بمعنی گرد آوردن
شیء و آن موضعی است که آن را حاجز نمود امیر دبیس بن صدقه سدوی در ایام خلافت الطایع لله و بآن جهت در آنجا منزل نمود و خانها
ساخت که این دبیس آن دبیس است که از بنو مزید بود و بنای شهر حله نمود اما از همان طایفه بود و گفته که این موضع میان بصره و واسط و خوز
ستان واقع است در میان بطایح و در بیان بطیحه گفته که جمع بطایح است و بطیحه و بطحا بمعنی واحد است که آن پهن شدن آب سیل
بر روی زمین و ملحوظ در وجه تسمیه بطایح باسط همین معنی است زیرا که آب در آنجا بر زمین مستولی شده و منبسط گردیده و بطیحه
واسط زمینی است وسیع واقع در میان واسط و بصره که در اصل قریه ها بود بیکدیگر متصل و معمور و چون در ایام کسری پرویز آب
دجله طغیان بسیار نمود و فرات نیز بخلاف عادت زیادت شد از حبس راه آن عاجز آمد لاجرم آب در آن سرزمین راه یافت و آن
قری را فرو گرفت و مردم از آنجا جلا نمودند و چون آب کم شد و کسری عزم عمارت آن نمود مقتضای اجل مهلت او نداد و شیرویه که بعد از او پادشاه شد
بواسطه قلت مدت سلطنت فرصت تعمیر آن نیافت تا آنکه دولت اسلام ظاهر شد و عجم باشتغال حرب و آوارگی پیش آمد و مسلمانان را در آن
حال مهارت در عمارت زمین نبود لاجرم مدتها آن موضع خراب مانده بود و چون دولت اسلام استقرار یافت و احوال بطایح نزد سلاطین
اسلام مذکور شد عمال را بجهت تماشا بآن موضع فرستادند و ایشان در میان آن مواضع بلندیها دیدند که آب بآنجا نرسیده بود و صلاحیت
عمارت و زراعت داشت پس در آنجا قریه ها ساختند و جمعی در آنجا ساکن شدند برنج مزروع ساختند و در اوائل ایام آل بویه جمعی از دیلم
که قوم ایشان بودند بر آنجا مستولی شدند و آب کشتیهای آنجا را قلعه خود ساختند و از اطاعت سلطان بیرون رفتند و چون دولت دیلم
منقضی شد و بعد از ایشان دولت سلجوقیه نیز منتهی گردید و خلفای عباسی را قدرت هم رسید آن بطایح در تحت حکم ایشان در آمد
مؤلف گوید که بنابر این خبر ظاهر شد که متوطنان آن دیار در بعضی اوقات طایفه دیلمیان بوده اند و در بعضی از آن طایفه بنی اسد در آنجا
توطن نموده اند و این هر دو طایفه شیعه امامیه اند و از عظمای سادات و علمای آن در سنه تاسع سید محمد بن فلاح موسوی واسطی
که تلمیذ شیخ اجل احمد بن فهد الحلی الاسدی قدس سره بود بمیان آن قوم رفت و ایشان بمقتضای صفای صفیه او را بر خود حاکم ساختند
و او را بجماعه که الحال بمشعشع موسوم اند ترتیب نمود و باندک روزی سبقت در سلطنت هم رسانید و جمیع ولایت خوزستان و جزایر

دیاربکر و عراق عرب را در تصرف خود درآورد و از آن زمان مذهب امامیه در سایر بلاد خوزستان انتشار یافت و شعشعه
شیعه بر در و دیوار آن ولایت تافت و تا الحال حکومت اکثر آن دیار با اولاد سید محمد مذکور منوط و مربوط است و ان شاء الله تعالی شمه
از سابقه احوال ایشان در این کتاب مذکور خواهد شد **جزایر خوزستان** از بعضی ثقات شنیده که مشتمل بر سی و شصت موضع است
و دار الملک آن سدینه نام دارد و محصول آنجا برنج و خرما و ابریشم است و ماهی و انگور در آنجا بسیار است و مرغ و ماهی
میخا و ... از مرتبه متفاوت است و جمیع اهل آن دیار به مذهب امامیه اند و همگی مدام مواظب فرایض و سنن شرعیه اند و شرب خمر و زنا
و لواط و قمار و مانند آن از فسوق در میان ایشان مفقود است و تقیید ایشان در ... ایشان به مرتبه ایست که زکوة هر سال خود را یک ...
ده صد ... به خانه خود نگاه میدارند و از ... به هر جا که اصلح و افقر فقهای ایشان در آن دیار باشد می برند و تسلیم او می نمایند
که او بر مستحقان رساند اما با وجود این همه طاعات و عبادات در خون ریختن بی اختیارند و خود را از آن معاف نمی دارند و اکثر
اوقات در میان قبایل آنجا حرب و کارزار واقع می شود و در آن حروب خلق بسیار به قتل می رسد و در ایام پادشاه مغفور که عراق عرب و بصره
در تصرف سلاطین روم عثمانیه درآمد بعضی از مواضع جزایر به واسطه سوء موافقت قبایل آن دیار به تصرف رومیه درآمد و لیکن
در سه دفعه مخالف با هم موافق شدند و من بعد راه تصرف در آن دیار ندادند و از بعضی ثقات شنیده که در جزایر زیاده از سی هزار
کماندار و تفنگچی ... می رسد و همگی قوی هیکل و در نهایت قوت و توانایی و شجاعت و دلیری اند و اهل فضل خصوصا علما ...
در آنجا بسیارند مخفی نماند که صاحب معجم البلدان ... باب جزایر ذکر نموده و در باب دیگر ... علی ...
و ظاهرا آن ... که سابقا مذکور شد داخل ... این جزایر ... متصل ... آب ... و مذهب
مشفق ... **شوشتر** صاحب معجم گوید که تستر ... اعظم مدینه است در خوزستان و تستر معرب شوشتر است و بعضی گفته اند
که وجه تسمیه او به تستر آنست که یکی از بنی عجل که او را تستر نام بود آنجا را فتح نمود و به نام او موسوم گشت و این روایت چیزی نیست و صحیح آنست
که حمزه اصفهانی گفته که سوس با اهمال سینین مدینه ایست در خوزستان تعریب شوش با اعجام شینین و معنی آن در زبان عجم خوب
و نیکوست و چون مدینه شوشتر را بنا کردند بنا بر زیادتی خوبی و لطافت آب و هوا او را این نام کردند و دلالت زیادتی ... کلام ایشان
بر معنی زیادتی مطردات چنانکه دلالت صیغه افعل بر آن در لغت عرب مطرد است و ایضا حمزه گفته که شوش را به شکل باز ساخته اند
و شوشتر را به شکل اسب و جندیشاپور را به شکل رقعه شطرنج و در خوزستان انهار بسیار است و اعظم انهار نهر شوشتر است که ...
شاپور شادروان را برو ساخت تا آب آن مرتفع شد و در اندرون شهر که مکان رفیع واقع است جاری گردید و این شادروان از عجایب
بناهای عالم است و طول آن نزدیک به یک میل است و از سنگ و نوره و عمودهای آهن مرتب ساخته اند و فاصلهای آن را به سرب
مسدود کرده اند و گفته اند که در عالم بنایی از آن محکمتر نیست و ابن مقفع گفته که اول شهری که بعد از طوفان نوح بنا نمودند شوش و شوشتر
بود و بانی آن معلوم نیست و در شوشتر قبر براء بن مالک واقع است که در وقت فتح آنجا شهید شد و در آنجا طلسمها ... می یافتند
و از اهل شوشتر است سهل بن عبدالله بن یونس بن عیسی بن عبدالله شیخ صوفیه که به صحبت ذوالنون رسیده و صاحب کرامات
بوده و در سال دویست هشتاد و سه در بصره وفات نموده و در بعضی از تواریخ مذکور است که چون شاپور ذو الاکتاف بر روم ...
خود تفصیل یافته قیصر روم را اسیر کرد و بعد از آنکه شاپور را اسیر کرده بود قیصر را بیاوردند و با او لطف کرد و گفت دل خوش دار که
من ترا عفو کنم اما در بدل من خرابی بود تا وقتی که ولایتهای مرا خراب کرده آبادان کنی و عوض درختها که بریده درخت بنشانی و شادروان
شوشتر را ببندی و چنان کنی که مزارع صیفی در آن زمین پیدا شود و زرع ... در آنجا بتواند کرد چون قیصر بر جان خود ایمن شد
کس فرستاد تا صناع و مهندسان زبردست از روم بیامدند و ... بیاوردند و به عمارت ملک ایران مشغول شدند و ولایتها را آبادان
کردانید تا ... شد که اول ... و بعد از آن به عمارت شادروان شوشتر پرداخت و مهندسان و بنایان بیاوردند و بدان مشغول

کردانید و قیصر فرمود که هر روز بس هر روز هزار گوسفند روانه کنند در گردن هر یکی قدری زر یا نقره یا مس یا آهن یا سرب یا ارزیز
چنانکه هر بامداد هزار گوسفند می رسید و شب هزار گوسفند و بیشتر گوسفند ماده و ... و کل آن ... کردند و ...
محکم را دو دو بر یکدیگر می بستند بطول قلاوهای آهن ... می بستند بر همدیگر و در کاری نهادند تا آن شادروان ... روی آن رودخانه عظیم
با ایستاد و آب با عالی برد و در زمین ها انداختند و بستانها و باغهای خوب کردند چون از این جمله بپرداخت قیصر را گفت که لشکر تو
در جندیشاپور ... کرده اند ... از خاک قسطنطنیه خواهم که ... اگر خلاص خود می خواهی او را التزام کرد تا قیصر بفرستاد
و خاک از قسطنطنیه بیاوردند و آن ... را با ... تمام کرد آنگاه او را خلعت داد و از بند خلاص گردانید و به ولایت خود فرستاد و بعد از آن بیا
و مداین را بنیاد نهاد و ایوان بنا کرد و آنجا را دار الملک ساخت و از جمله آنچه در برکت شوشتر آنست که در تاریخ عضدی آورده
که چون هلاکوخان بغداد را بگرفت برادر خود ... تیمور را به واسط فرستاد و بکتیمور را به طرف شوشتر ... تیمور به واسط قتل و نهب کرد
و بکتیمور چون به شوشتر رسید حاکم شوشتر که از قبل خلیفه بود لشکر خود را برگرفت و به طرف بصره روانه شد و چون بکتیمور به
شوشتر رسید اکابر شهر فرمودند تا ... استقبال کردند و پیشکش و اقامه و علوفه بردند و اظهار انقیاد و اطاعت کردند
و هر چه فرمودند خلاف نکردند بکتیمور به هیچ وجه ... ایشان ... سید تاج الدین کرد که از اتابک ... بود با بکتیمور نوبین گفت البته
امروز در این شهر قتل کنم و غارت نمایم بکتیمور نوبین گفت ما از این شهر مخالفت و نافرمانی ندیدیم الا همه اطاعت ...
من ... را بکرم که ... این شهر را غارت و قتل کنم هر صنعتی ... که داشت کرد فایده نداد و بکتیمور او را منع کرد و ...
هم چنان ... بود و آن شب ... با مداد شهر را غارت و قتل کند ... و از همدیگر ...
که آواز از جمله لشکر شنیدند بکتیمور به خیمه او درآمد او را ... حالت بدید گفت که این از شومی ... او بود که بد و رسید
و شوشتر را شهر مبارک نام نهاد و روز دیگر لشکر را برگرفت و از آنجا رحلت کرد این است آنچه از کتب تاریخ و سیر در بیان احوال
شوشتر نقل افتاد و تحقیق عقاید اهل خوزستان به وجهی که از دیگر کتب به نظر قاصر رسیده آنست که در زمان امویه و عباسیه
اکثر اهل خوزستان معتزلی بوده اند و در اوایل مائه ثامنه سید اجل امیر نجم الدین محمود الحسینی المرعشی الاصل از دار المؤمنین
آمل به شوشتر آمد و دختر سید عضد الدوله را که نقیب سادات حسینی آنجا بود در حباله نکاح خود درآورده در آنجا اقامت
فرمود و مردم خوزستان را هدایت و ارشاد نمود جمعی که دلهای ایشان مستعد هدایت بود مستبصر گردیدند و گروهی در تقلید آبا اصرار
ورزیدند و بعد از آن چون آن ولایت در تحت تصرف سلاطین موسویه مشعشعیه درآمد و روزگار تقیه برآمد سید اجل
فاضل کامل امیر نورالله مرعشی که نقیب آن دیار بود به وجود ایشان مستظهر گردیده در دعوت بقیه اهل شوشتر به مذهب حق
ائمه اثنی عشر توجه بیشتر فرمودند تا اکثر اهالی آنجا بالکلیه به مذهب حق امامیه گرویدند و غیرت فزای اهل قم و کاشان گردیدند
و آنچه مؤلف کتاب نزهة القلوب گفته که اهالی آنجا بر مذهب بوحنیفه اند ظاهر خلاف واقع است چه اصلا مؤلف کتاب از پیران
معمر آنجا شنیده که در زمان ایشان و پدران ... ایشان مذهب بوحنیفه در آنجا رواج داشته باشد بلکه مسموع است که
شافعی یا اشاعره بوده اند و ایضا در کتبخانه های اهالی آنجا کتب فقه حنفی به غایت نادر است و کتب فقه و اصول شافعی بسیار و الحمد
مگر آنکه گویند که در زمان صاحب کتاب نزهة حنفی بوده اند و بعد از آن چون شیخ ابوالخیر پسر شیخ محمد جزری شافعی ...
بعضی از سلاطین گورکانی در آنجا مدت بسیار حاکم شد مردم آنجا را به مذهب شافعی درآورد و کتب شافعیه در آنجا شایع گشت
و لیکن صاحب کتاب نزهة را چندان اهتمام به تصحیح نقل نیست و آنچه از راوی هر وادی شنیده ... نهاده ... در تصحیح کلام او
بتکلف تاویل حاجت نیست از جمله آنکه در همین کتاب گفته که اکثر ... تابستان در شوشتر باد سموم وزد چنانکه بسبب باد ...
و بدین سبب بر بامها ... نخسبند و از غایت گرما مردم غریب آن دیار بعد از ... اقامت نتوانند کرد و هر جا که در ...

باشند چون آفتاب بجوزا رسد نتوانند برید انتهی کلامه و بر شاهد عدول از بعد شوشتر مخفی نخواهد بود که این کلمات خام و نا تمام است
چه باد سموم نمی باشد نعم الا در بعضی از صحراهای آنجا که بجانب خارد واقع است و در آنجا آب و آبادانی نمی باشد و کیفیت آن صحراها در ایام
تابستان رجوعی نیست و نیز مخفی نیست که اکثر خانهای اهالی آنجا سه مرتبه و چهار مرتبه بر بالای هم ساخته می شود و التزام این وضع
عمارت جهت کسب هوا و خوابیدن بر پشت بامهای بلند است و آنچه در باب درو کردن غله نقل نموده هم غیر واقع است آری شده که بالای بحر
آنجا در وقت درو کردن غله مطلب حاصل است و آنکه نوشته که مردم غریب در آن دیار بعد از چله بهار اقامت نتوانند کرد حال خلاف رسم
نیست زیرا که در آن شهر خصوصا در طول رودخانهای او آن مقدار سرداب و کریاس و شکافهای خنک هست که اکثر اهل شهر و غیر ایشان
در ایام تابستان کافیست بلکه بعضی خانهای کلین در آنجا هست که از سردخانه و کنار رودخانه مستغنی است و هذا با آنکه مردم
آنجا را میسر است که در حرخانه سازند و برف از کوهستان در دو روزه راه بیارند با آن نمی پردازند و در اکثر سالها بعد از نوروز سلطانی
تا سه ماه هم بهار و گل و لاله است و چون آن دیار فیض آثار مولد این خاکسار است شعر دیار بها حل الشباب تمائمی و اول ارض مس جلدی
ترابها اگر بموجب کلمه شریفه حب الوطن من الایمان بذکر شطری از محاسن و محامد آنجا اشتغال نماید معذور خواهد بود
بدانکه دار المؤمنین شوشتر بلدیست دلکش و چون نام خود در حسن و خوبی علم و خطه ایست جان فزا منتخب از دیاصوح دار السلام از هفت
اقلیم ربع مسکون چون فصل بهار در لطف مزاج و اعتدال طبع شباهت دارد و هوای بهارش بر لطافت باد هر صبحدم کرده ناز داد
شعر حبذا شهر شوشتر که بود هرچه جز اعتدال مهجور است معتدل حالیکه چو بهشت زآفت بهمن و خزان دور است
دلگشا روضه که هم چو سپهر ساختش پر مشاعل نور است در نظر سالک سوادش را هر طرف صد بهشت مستور است
از فلک طالب مرادش را هر نفس صد هزار منشور است شیخ نظامی در کتاب خمسه چند جا تعریف بهار شوشتر نموده و تشبیه
بهار بعضی از بلاد به بهار آنجا فرموده چنانکه در کتاب هفت پیکر گفته شعر هر طرف بهار شوشتری جایگاه تذرو و کبک دری
و از نفایس بقاع او که در غایت لطافت و رفعت است آستانه امام زاده واجب الاحترام است که آسمان از حباب علیاء او آستانه ایست و کهکشان
از خیابان کوچه باغ او نشانه کرسی عمارتش از گرمش کریم روا است و گنبد فایض النورش انوار طور را مساوات هوای دلکشایش چون
انفاس عیسوی روح افزا و فضای مجمع جان فزایش چون بیضای موسی معجزنما دیگر قلعه سلاسل که حصار فلک را حصیف خندق
خود شمرده و میدان مقابل او که از لطافت از میدان سعادت برده صفای مصلای او صلای گلگشت بگلشن شیراز داده و هوای صحرای او
در دم عیسوی جان نهاده مصر را از سوز فراق رود دجیل بر جاسد نیل و نیل را از غیرت زلال او سنگ در قندیل آوازه در قلزم و روی
سرو روی تازه و از غوغای بلند آوازه است که دجله از ذوق آن دیوانه و فرات از شوق در حرکات مستانه بند میزان که قطعه از شادروان
عجیب نشان است چون سد الف بر سراب افتاده و مانند سد سکندر در دفع یاجوج طغیان ثابت قدم ایستاده بند برجعیا و بلاد
ستونهای روزگار و رضا و اقتدار سلاطین کامکار آب فرات باز لال نهارش معارض نمودن و باد هرات را باشمال اشعارش نسیان
محاذی کشودن با صد بیکبال و آب بغداد پیوسته موج آبی و چرخ دولابی نخلستانهای چرخاب و خرانه و صوت ارغنون حکیم فارابی
از ناله حزین دولاب او ترانه قوس قزح از غیرت دایره وسیعش قوس خود را شکسته و هلال البروج از رشک منطقه رفیعش بجای
منطقه زنار بر میان بسته قندسازان عسکر و اهواز چاشنی شکر از عسل یافته او برداشته اند و حلوه پردازان مصر و حجاز مانند
دیبای زیبای او بر افشانده اند صحرای دربست لشکرگاه ریاحین و ازهار و فضای صحرای کرکر دستگاه عطر فروشان بهار
آبهای عذب بارانش کوثر ذخیره گاه خضر بدیگر دیگر یا از سر انگشت معجز موسی چکیده میدان شاهی خرد با سعه عرصه خیال
در جولان و تخت قیصر با ایوان کسری هم عنان و با تخت سلیمان توامان از صدای صدا ندای کوه توابع و فضای خوش هوای بهشت آسای
و در مصاعد و مناقب کوشک طال بکدام قدم پویم مقام خضر و سه تنان از ناسلامی و مزار شیخ و باد در سهیل آرا هر دم عقیده و اکرای او اناللحق
شمس الدین

اما مسجدیست که ساحه عروس معالی و مفاخر آن دیار بی سواد و مصادر مآثر و مکارم آن خطه بی سواد است چه بعد از وفات
پادشاه صاحب قران مغفور که انواع قصور و تفرقه و فتور بجمهور اهل ایران رسید باد بی نیازی حق بخیر آنجا وزید و نقش پریشانی
بر پیشانی آن دیار ظاهر گردید روزگار رضا از فتنها بکار برد و لشکر انبوه و بلا و انواع از کمین بر آورد و اسباب مکان با هم مواضعه
و موافقه نمودند یکی رفته دیگری حلول کرده یکی جای خود نکرده دیگری خبر نزول فرستاده چنانکه مسعود سعد گوید شعر
بلای مرا شاد در روزگار بر آید همی هر زمان دختری نخورده یکی ساغر غم تمام دمادم فراز آورد دیگری حوادث زمین نکالیده اکنون
یکی پاس ناکرده دیگری و از جمله اسباب ظاهری آن حوادث پر ملال اختلال حال سادات رفیع الحال آن دیارات که دین مبین را رکن
استوار و شرع متین را چون قلعه سلاسل محکم حصاری بودند و پرتو احسان و رعایت و سایه تربیت و حمایت ایشان جمهور اهالی آن کار
خصوصا اهالی آن دیار را شامل بود و هر کس که نوایب روزگار او را از پا در آورده بود دست او را گرفته مدد کردندی و بر سر کار بردندی و چون
صاحب قران مغفور رحلت فرمودند و بزرگان آن سلسله علیه هم او را مرافقت نمودند و ارث ملک ایران بمدافعه و اوضاع و زنگ و روم
مشغول گردید و نظر التفاتی حمایتش بآن مرز و بوم نرسید لاجرم نوایب روزگار که چون بر دیگران دست یافتی ایشان او را دستگیری کردندی
بر ایشان دست یافت و ترکان از اعراب اجلاف شوکه اخلاف آن سلسله بزرگوار گرفت و قهر جلال ایشان را صبح الکمال رسید
و رقبات و سیوف رجال ایشان سر بجراب کشید و قرض پر قرض که نزد کریمان کالحوض می نماید و از قبیل تضعیف بیوت شطرنج
با اندک حرکتی بمعنی غریب در طول و عرض می کند و در برابر اماخرض خانمانهای آنها دستی قوی دارد علاوه آن همه نوایب روزگار گردید لاجرم
از خلف آنکارت ایشان اکنون کاری بر نمی آید و مشکلی نمی گشاید بحرین صاحب معجم گوید که بحرین نام جمیع بلاد است که بر ساحل
دریای هند میان بصره و عمان واقع شده و بعضی گفته اند که بحرین قصبه هجرات و بعضی بر عکس گفته اند و بعضی هر کدام را بر سر خود داشته اند
و در آنجا چشمها و آبهای بسیار است و بلاد او بغایت وسیع است و بلاد مشهوره بحرین خطرات و قطیف و آره و هجر و بینونه و زراره و جوا
و سابور و دارین و غابه و در سال هشتم از هجرت حضرت رسالت علاء بن عبد الله حضرمی را جهة دعوت اهالی آن دیار فرستاد که اسلام آورند
یا قبول جزیه نمایند و نامه در آن باب بمنذر بن ساوی و اسبخت مرزبان هجر نوشت و چون نامه نامی بنظر آن دو رسید مسلمان
شدند و جمیع عرب که با ایشان بودند با بعضی از مردم عجم اسلام آوردند و اهل قری و زراعت از مجوس و یهود و نصارا به نصف غله و خرما
مصالحه نمودند و علا در آن سال مال آنجا هشتاد هزار دینار بخدمت حضرت رسالت فرستاد و بعد از آن حضرت علا را عزل نموده
حکومت آنجا به ابان بن العاص بن سعید بن امیه داد و تا وقت وفات حضرت رسالت صلعم بحکومت آنجا مشغول بود بعد از آن ابوبکر
علا را در آنجا حاکم ساخت و آن بجانب بیش عمر بن الخطاب رسید اورا معزول ساخته و مصادره نمود و بعد از اهانت و دشنام بسیار
دوازده هزار دینار از او گرفته به بیت المال فرستاد و این حکایت بر وجهی که محمد بن سیرین از ابو هریره نقل کرده و ظاهرا سبکی
تقریر آن حفظ ناموس خود را رعایت نموده در کتاب معجم البلدان مسطور است روی محمد بن سیرین عن ابی هریرة قال استعملنی
عمر بن الخطاب علی البحرین فاجتمعت لی اثنا عشر الفا فلما قدمت علی عمر قال لی یا عدو الله والمسلمین او قال و عدو کتابه سرقت
مال الله قال قلت لست بعدو الله ولا المسلمین او قال لکتابه ولکنی عدو من عاداهما قال فمن این اجتمعت لک هذه الاموال
قلت خیل لی تناتجت و سهام اجتمعت قال فاخذ منی اثنا عشر الفا فلما کان بعد ذلک قال الا تعمل یا ابا هریرة قلت لا قال
و لم وقد عمل من هو خیر منک یوسف قال اجعلنی علی خزائن الارض انی حفیظ علیم قلت یوسف نبی ابن نبی وانا ابو هریرة بن امیمة اخشی
منکم ثلثا و اثنتین قال افلا قلت خمسا قلت اخاف ان یضرب ظهری و یشتم عرضی و یؤخذ مالی و اقول بغیر علم و احکم بغیر حلم
که مغالطه عمر ابو هریره را با آنچنان دشنام و ملامت و او را در محل صحنه رسول خدا و بمبلغ مذکور عزل و التفات بعمله
او نا کردن اگر بنا بر ثبوت خیانت ابو هریره و استحقاق او مر آن دشنام را بوده و فاسق و خائن باشد چنانکه مر حرکت

وچون نوبت بعمر رسید ابو هریره آنجا گروانید و ابو هریره در زمان خلافت بسیار نموده

چنانکه وجه

واگر خیانت او ثابت نبود چنانکه از آخر کلام ابو هریره معلوم می شود وقوع آن دشنام از عمر و صدور مواخذه و مصادره او بر آن
مبلغ غایة فسق ونهایت ظلم باشد و بر هر تقدیر فسق یکی از آن دو نفر لازم می آید خاصه آنها شنیده که آنکه بطریق تخیلات
حشویه و تاویلات ملاحده باطنیه تاویل رکیک ارتکاب نمایند و ایضا در تشبیه عمر حال خود را بحال فرعون مصر بحال ابو هریره
بحال حضرت یوسف در التماس عمل مصر نکته ایست مبنی بر لطیفه ایست لایح که بر اذکیای اهل ایمان مخفی نخواهد بود و تشنیع اهل بحرین
و قصبات او مانند قطیف و لحسا از تقدیم الایام تا این زمان شیوع تمام دارد و ظاهر است و این خواهد بود که لطف الهی شامل حال اهل آن
دیار گشته که در بادی اسلام متوطن مدینه عامل آنجا ابان بن سعید بود که از جمله محبان اهل البیت بود و در تخلف از بیعت ابی بکر با حضرت امیر
و سایر بنی هاشم موافقت نمود و در زمان خلافت حضرت امیر ایالت آنجا بر وجهی که در تحفة الاحباب مذکور است متعلق بسعید بن عباس
رضی الله عنه مخصوص بود و بعضی از اوقات متعلق بعمر بن ابی سلمه بود که مادر او ام سلمه رضی الله عنها بود و در علم و فضل و عبادت
و عقل و سعادت و طیب طینت و صفای سیرت و نقاوه سریرت از اقران ممتاز بود و ایشان از آنجا تقریر حقیت حضرت امیر و کیفیت
بیعت غدیر نمودند و از مرآت فطرت ایشان قابلیه صافیه زنگ(?) اغیار را زدودند و مشهور است که عرب بحرینی یک سخ خلیفه را دشنام
داده بود بر خر نشانده گرد شهر می گردانیدند چون به عمر رسید که او چه گناه کرده است مردی گفت ابو بکر را دشنام داده است عمر سر خود(?) ... آنجا
بلیت نطاقه تقیه نیاورده و از روی درد با آن مرد عتاب نموده و گفت یا هذا لا تعز عمر و عثمان یعنی این دو کس عمر و عثمان را فراموش ساز
و بر من تهمت تقصیر منه از که من تقصیر نکردم و ایشان را نیز دشنام داده بودم **یمن** تفصیل احوال یمن و خوبی آب و هوا و وسعت
عرصه ملک او در کتاب معجم مسطور و مجمل آن در دانشمند(?) جهان مذکور است و در کتاب آثار عمان(?) مسطور است که یمن بلاد
وسیع است و در فضل او احادیث وارد شده و او را بواسطه آن یمن می گویند که یمین زمین است همچنانکه شام شمال زمین است
مؤلف گوید لهذا اکثر اهل یمن مؤمن و از اصحاب یمین بوده اند و اکثر اهل شام ناصبی و از اصحاب شمال و بنابر سعادت ازلی که اهل آن دیار را
شامل بوده حضرت امیر بر وجهی که در احوال غدیر مذکور شد بآنجا رسیده اند و بسیاری از اهالی آن دیار از یمن قدوم هدایت لزوم
مهتدی گردیده اند و از اکابر و اولیای آن دیار سهیل یمنی اویس قرنی است که بموجب الهام غیبی و اشارت لاریبی در حرب صفین بحضرت
امیر موافقت ورزیده و در آن جهاد بدرجه شهادت رسیده و در فتوح اعثم کوفی مذکور است که چون حضرت امیر بر مسند خلافت
نشست اهل یمن بطوع و رغبت بجهت تقدیم مراسم تهنیت روی بخدمت امیر المؤمنین نهادند و اول معارف که از یمن متوجه شدند
رفاعة بن وایل الهمدانی و وهب بن دیوار البجلی بود که با قوم خویش از بجیله آمدند و پیش از وصول ایشان امیر المؤمنین علیه السلام
خبر یافت و اشتر نخعی را بخواند و فرمود که با جماعتی از مشاهیر مدینه باستقبال ایشان رود اشتر با گروهی انبوه و تعبیه نیکو بیرون رفت
و چون بدیشان رسید با ایشان مرحبا گفت و نیکو پرسید و مراعات بسیار کرد و گفت در زمان سعادت و طالع میمون و فال همایون بحضرت
امام عادل و خلیفه باذل که مهاجر و انصار او را پسندیده اند و بر خلافت او اتفاق کرده رسیده اید خوش شد ... باید بود که ما شما را
دوست داریم و هم شما ما را و در پیش پیش ایشان می راند چون بمدینه رسیدند فرمود تا ایشان را در جای فرود آوردند که ... و زیاده
دیگر روز امیر المؤمنین همه ایشان را بخواند تا در آمدند و بعضی ایشان بشود اشراف آن قوم چون عیاض بن جمیل الازدی و رفاعة بن وایل الهمدانی
و کیسوم بن سلمة الجهنی و وهب بن دیوار البجلی و رفاعة بن شداد الخولانی و هشام بن ابرهة النخعی و حجیع بن جشیم الکندی و اخنس بن ... البکری
و عقبة بن ثمة الحمیری و عبد الرحمن بن ملجم المرادی این ده مرد معروف بحضرت خاص آمدند و شرط سلام و تحیت بجا آوردند و هر یک از ایشان
در مدح امیر المؤمنین قطعه شعری بگفتند و حضرت امیر جواب سلام ایشان بلطف هر چه خوشتر باز داد و ایشان را نزدیک خود بنشاند و لطف
و نوازش بسیار فرمود ایشان خوشحال شدند و گفتند که امیر المؤمنین را نیکو واضح و لایح است که ما شجاعت و مردانگی و مبارزت و فرزانگی
از آبا و اجداد میراث یافته ایم و در میدان محاربه مردان کار دیده و حمله مبارزان روزگار بر ... هر جا که ما را فرستی مظفر و منصور باشیم

و بهر مهم که نامزد فرمایی در اتمام آن بذل جهد کنیم و اشارت و فرمان ترا بسمع طاعت تلقی و استقبال واجب دانیم امیر المؤمنین همه ایشان را
شاکر گشت و بمواعید خوب مستظهر گردانید و انعامها داد و تشریفها ارزانی داشت و بخوشدلی و خرمی باز گردانید و در تحفة الاحباب
مذکور است که آن حضرت حکومت مملکت یمن را بمعتمد عبد الله بن عباس ... داد و از بعضی ثقات شنیده که در این روزگار
بسیاری از اهل آن دیار خصوصا ساکنان جبال و قفار شیعه زیدی و اسماعیلیه و قلیل از ایشان اثنا عشری اند و باقی مذهب اهل سنت
گرفته اند و صلاح معاش خود را در آن دیده اند و الله اعلم بحقایق الاسرار **جبل عامل** ولایتیست از اعمال شام معروف و مشهور مشتمل
بر قری و بلاد نامحصور در کتاب انساب سمعانی مسطور است که جبلی نسبت است بجبل و این نسبت بسیار است در هر اقلیم چه بعضی بجبال
همدان منسوبند و بعضی بخراسان و هرات مانند عبد الواسع جبلی شاعر مشهور و بجبله نیز این نسبت واقع است و آن بلده ایست
از بلاد شام نزدیک بحمص اشاد در معجم البلدان بعنوان مذکور از او تعبیر نموده و ظاهرا بواسطه شدت اتصال او را داخل در اعمال بعلبک
داشته و بنابراین قریه قرار که الحال از اصول قری جبل عامل است از قرای بعلبک شمرده و گفته که آن قریه ایست نزدیک آذان در طرف
کوه و در آنجا موبزی خوب پیدا شود که آن را اجوراین گویند و در آنجا قومی باشند که ایشان را بنی رجا گویند بکرم و اکرام ضیف و ...
معروف و مشهور اند و همچنین مقام ... که بقعه ایست از اصول بلاد جبل مذکور ساخته و گفته که آن زمینی است وسیع در میان بعلبک
و حمص و دمشق و در آنجا قریه های بسیار و آبهای روان خوشگوار بیشمار است و اکثر آب آنجا از چشمه کوهیست که آن را چشمه عین الجوز گویند
و قبر خضر و الیاس علیهما السلام در آن قریه واقع است و بالجمله تجلی انوار رحمت الهی همیشه شامل اهل جبل عامل بوده و نور محبت خاندان
از ناصیه ایمان ایشان چون بارقه نور از شاهق طور ظهور می نموده و هیچ قریه از آن نیست که جمعی از فقها و فضلا امامیه در آنجا نباشند
و جمیع اهالی آنجا از خاص و عام و وضیع و شریف در تعلیم مسایل اعتقادیه و احکام فرعیه طبق مذهب حق امامیه مبالغه تمام بجای آورده اند
و در تقوی و مروت و فقر و قناعت اقتدا بطریقه مرضیه صاحب و مولای خود دارند و با وجود تسلط رومیه همه بر اظهار مذهب خود ...
و از جمله تعصبات عوام شیعه آنجا یکی اینست که اگر بر ایشان می گفتند که ابو بکر در جواب یا در کوزه آب شماست البته آن را می ریختند
و خاک نیز از روی بر سر آن می ریختند و این ستم ظریفی در آنجا مدتی مستمر گردید و از این مرض بسیار به ایشان می رسید تا آنکه روزی سنی
از ملازمان عامل آنجا یکی از فقرای شیعه آنجا دوچار شد که از آسیا می آمد و جوال آرد بخانه می برد آنگاه بطریق معهود از روی ظرافت
با او گفت که ابو بکر در جوالت یعنی ابو بکر در انبان آرد تست آن فقیر چون خالی از زیرکی نبود در جواب گفت باکی نیست او را همراه سبوس
از آرد بیرون خواهم کرد و بعد از آن این جواب لطیف در میان مردم مشهور گردید و آن ستم ظریفی بآخر رسید **کرک نوح** قریه ایست قریب
بجبل عامل که قبر حضرت نوح ع در آنجاست و حضرت خاتم المجتهدین علی بن عبد العالی قدس الله روحه که از متاخرین مجتهدین امامیه
است از آنجاست و در معجم البلدان آورده که کرک بفتح اول و ثانی و کاف دیگر نام قلعه ایست استوار در کوهستان شام از نواحی بلقا میان
ایله و بحر قلزم و بیت المقدس و همچنین نام دیهی است بزرگ نزدیک بعلبک و در آنجا قبریست طویل که اهل آن نواحی می گویند که قبر
حضرت نوح است علیه السلام **جزیره اخضر و بحر ابیض** جزیره ایست در سرزمین ولایت بربر میان دریای اندلس که حضرت صاحب الزمان
و اولاد و اصحاب او در آنجا می باشند و از اندلس تا کنار آن جزیره پانزده روز راه است و از ابتدای آن مسافت دو روز راه معمور نیست
و آب در آنجا یافت نمی شود باقی مسافت معمور است و آبادیها بیکدیگر متصل و دیه بدیه پیوسته است و در ساحل آن دریا بیش
موضعی است بشکل جزیره که اهل اندلس آن را جزیره رفضه گویند چه سکان آن ساحل همگی شیعه امامیه اند و قوت ضروری
ایشان را از جزیره اخضر که مقام حضرت صاحب الزمان علیه السلام وکیل ناحیه مقدسه در سالی دو بار بکشتیها بار کرده از راه
بحر ابیض که محیط بآن ناحیه مقدسه است می آورد و با اهل آن جزیره قسمت کرده مراجعت می نماید و بعضی از ... اصحاب
شیعه بسعادت توفیق بآنجا رسیده و شرح آن قصه را که طولی دارد شیخ اجل سعید شهید محمد بن مکی قدس الله روحه ...

از اعاظم مجتهدان شیعه امامیه است باسناد خود روایت از آن شخص صالح نموده و در بعضی از مسائل خود آن را تحریر فرموده و سید
اجل صدر رجال معتمد امیر شمس الدین اسدالله شوشتری رحمه الله تعالی از صاحب الاشارع پادشاه صاحب قران مغفور در آن
رساله که در بیان حکمت و مصلحت غیبت حضرت صاحب الزمان نوشته مذکور ساخته و از آنجا معلوم می شود که آن حضرت را در آن
مقدسه اولاد و اصحاب هستند و در مساجد و منازل خود بطاعت و عبادت و تعلیم و تعلم مسائل دینی اشتغال می دارند و دیگر
حظیره مقدسه از سپاهیان لشکرها نیز مهیا شده و همگی انتظار فرج آل محمد می کشند والحق آن رساله ایست که محافظت آن
بر مؤمنان واجبست زیرا که ارباب معاندت در قضیه غیبت حضرت صاحب الزمان و خلیفه الرحمان بنابر عصبیت و حمیت
جاهلیت اظهار مخالفت و انکار می نمایند و وقوع آن را مستبعد می شمارند و هم چون مرد و خناس القای هر شبهه و وسواس ضعفاء
العقول و عوام الناس که سخنان ارباب حق را نشنیده اند و نور ایمان در دل ایشان نتابیده و حلاوت آن بمذاق ایشان نرسیده ...
خود از راه می برند و ... ضلال اضلال خود گرفتار ... و آن رساله در اثبات امامت و بیان بعضی از حکم و مصالح غیبت حضرت
و کشف ظلمه حیرت مخالفان ... و در بیان دلایل و دفع ... ارباب ضلال و اضلال ... کافی است و در بعضی از کتب معتبره
بنظر قاصر رسیده که بنو عبد المؤمن که در دیار مغرب می باشند و بر دقایق علم جفر اطلاع دارند همگی شیعه اند و اهالی دیار ایشان همه
تابع ایشانند والله اعلم بحقایق الامور. **همدان** بفتح ها و میم در کتاب نزهة القلوب مذکور است که همدان از اقلیم چهارم است
جمشید پیشدادی ساخت و دارا و قلعه که در میان شهرستان است ... داراب بن داراب ساخت اکنون آن قلعه ... خرابیست
در اول شهری بغایت بزرگ بوده است دور بارو ... دوازده هزار گام است هوایش سرد است و آبش از کوه اروند ... شهر چشمها
و میوه اش در غایت ارزانی بود مردم آنجا اکثر معتزله و مشبهه اند ... کلام او ... مؤلف گوید که در کتاب خرائج ... اجل
راوندی رحمه الله تعالی مسطورست که بعضی از خانواده های اهل همدان شیعی بوده اند و اکنون همه شیعه شده اند و از جمله اکابر
محدثان آنجا که در تشیع او تردد نیست سید المتألهین امیر سید علی همدانی است که تفصیل احوال او در مجالس صوفیه
از این کتاب مذکور خواهد شد و عین القضاة همدانی و غیرهما و در این دولت ابد پیوند صفویه موسویه انار الله براهینهم الجلیه
جمهور اهالی آنجا اثنا عشری مذهب و محبت شاه مردان ... همدان ... **تبریز** صاحب حبیب السیر گفته که تبریز را زبیده
خاتون که زوجه هارون الرشید بود بنا نمود و بعد از مدتی بزلزله خراب شد دیگرباره متوکل عباسی بتجدید عمارت آن پرداخت
و در ایام دولت القائم بامر الله در چهاردهم شهر صفر سنه ۴۳۴ ابو طاهر منجم شیرازی تبریز را گفت که ... زلزله ... عظیم
بساکنان این شهر می رسد بنابر آن ... مردم از دیوار ... تبریز فرمان ... حکم کردند و فرقه ... بموجب
ظاهر کذب المنجمون برب الکعبه عمل نمودند ... اتفاق زلزله واقع شد و بیش از چهل هزار کس در زیر خاک ماندند و روز دیگر حاکم
آذربایجان متصدی عمارت آن بلده گشته ابو طاهر منجم را احضار کرد که طالع وقت برج عقرب بود و گفت چون در این ساعت آغاز
تعمیر نماید تبریز بزلزله خراب نشود و استادان بنا در آن ساعت بنیاد کار کرده و بعد از آن بواسطه زلزله انهدام ... آن خطه را
نیافت و در زمان هلاکو خان و اولاد او تبریز دار السلطنه گشته چندان عمارات عالی آنجا ساخته شد که شرح آن تیسیر نپذیرد
و در زمان پادشاه مغفور ... تبریز معمورترین بلاد ربع مسکون ... و ... بود گویا که ...
بسلام آمنین آیت است در شان او و کریمه **جنة عرضها السموات** کنایه است از فسحت ساحت نشان او **شعر**

آب حیوانست آب ... سلسبیل | عرض جنت ... | آباد او ... | یا دجان بخش ... آب ... روان

و در تبریز باغستان فراوان ... و اشجار ... لطافت ... بوستان ... سرد می شود چنانچه در ...
سنوات برودت هوا و کثرت باران ... که دو سه ماه مردم ... نمی توانند کرد ... زمستان تبریز ...

آذوق

آذوق و سایر ضروریات آن فصل را در خانهائی که در زیر زمین ساخته اند ترتیب می نمایند و در وقت دم سردی در آن ... نشسته
بفراغت اوقات می گذرانند و چون اکثر مردم تبریز افیون می خورند در صباح هر کس که با ایشان سخن گوید جواب درشت شنود و بعد از آن
بیشتر که کیفیت ایشان رسیده باشد اگر از کسی صد دشنام شنوند بزبان تواضع و ملایمت جواب گویند مشهورست که تبریزیان ...
نخوت و تکبر باشند و ... میان مودت ایشان راه ... بنا علی هذا یکی از شعرا این رباعی ... **رباعی** هرگز نشود بطبع تبریزی دوست
مغز ... تبریزی پوست ... تبریزی خوب ... خواجه همام الدین تبریزی در جواب این رباعی
فرموده **رباعی** تبریز نکو و هرچه زانجاست نکوست ... بالطبع مخالفان موافق نشود ... با دیوان
اینست تمام کلام حبیب السیر مؤلف گوید که شاعر متقدم که رباعی در ذم اهل تبریز ... اختلاط ... آنجا
انداخته و مغز از پوست نشناخته ... آثار همگی ... در بوده ...
در ... خواجه همام اگرچه ... اکثر ... علماء ... علامه
شیرازی در شرح کلیات قانون مبالغه تمام در تعریف تبریز و خوبی آب و هوای آنجا نموده و قدوة الحکماء المتأخرین امیر غیاث الدین
منصور شیرازی در رساله اخلاق خلف صدق خود میر صدر الدین محمد نوشته که ان احسن الناس خلقا و خلقا اهل آذربایجان
وان بلاد تبریز بلدة طیبة و فیها ما تشتهیه الانفس وتلذ الاعین و وصفها بکل الالسن انتهی کلامه و مخفی نماند که در کتاب معجم
البلدان شرح قبایح اهل تبریز مذکور نیست و از کتاب دیگر چیزی بنظر نرسیده اما این قدر بتواتر معلوم شده که از زمان وصول
قطب الموحدین سید حیدر تونی قدس الله سره بآن دیار جماعتی از اهالی آنجا که بسلک ارادت او در آمده اند مذهب حق اثنا عشری
داشته اند و چون در طریقه سلوک حضرت میر مقرر بوده که در وقت ارادت مریدان تلقین لعن فراعنه زمان اهل بیت علیهم السلام نمایند و تقیه
بطریق سرگوشی نمایند لهذا الحال که تقیه برطرف شده خلفای او ... لعن ... طریق می نمایند ... خواهند ...
و اما جمعی دیگر از اهل تبریز که خود را مرید سید نعمت الله قدس الله روحه می دانند ... سنی شافعی بوده
والحال در آن دیار بعضی از سادات ... نعمت الله کسی که متهم به تسنن باشد نیست والحمد لله و ایضا ... مخفی نماند که
این بیچاره بوضوح رسیده که جماعت حیدریه تبریز در اصل همگی شیعی بوده اند و همان علامت در سلسله ارادت میر حیدر در آمده اند
یا ... سابقا سنی بوده اند و آن سید موحد ... تصرف بتایید الهی ایشان را هدایت و ارشاد نمود و احتمال اول نظر بحال بانی اصل تبریز
که زبیده خاتون بود ظهوری تمام دارد زیرا که زبیده شیعه غالیه بود چنانکه شیخ اجل عبد الجلیل رازی در کتاب نقض آورده که چون هارون
الرشید ... زبیده را در تشیع ... سوگند خورد که او را ... طلاق دهم ... کاغذی نوشت که ... یعنی بودی آنچه بودی
و ... زبیده فرستاد زبیده از غایت محبت مرتضی ... بر کاغذ نوشت که ... یعنی بودیم آنچه بودیم
و بدان حمد و شکر کردیم و ... و در آن پشیمان نیستیم و احتمال دویم نظر بحال مجدد عمارت تبریز که متوکل عباسی بوده بغایت ظاهرست چه
مقررست و مشهورست که متوکل سنی ناصبی بود لعنه الله والله تعالی اعلم. **قم** شهری عظیم و بلدی کریم است و از جمله بلادی است که همیشه دار
المؤمنین بوده و بسیاری از اکابر و افاضل مجتهدان شیعه امامیه از آنجا برخاسته اند و انتساب ... مقالات
منسوب بالیه است و در کتاب معجم البلدان و غیر آن مسطورست که بلده طیبه قم از مدائن محدثه اسلامیه است و اهالی آنجا همیشه شیعه
امامیه بوده اند و ابتدای بنای آن در سنه ثلث و ثمانین در زمان عبد الملک مروان علیهما اللعنة والنیران شد و آنجا بود که عبد الرحمن
بن محمد اشعث بن قیس که از قبل حجاج بن یوسف علیه اللعنه امیر سیستان بود و بر حجاج خروج کرد و در لشکر او هفده کس از علماء تابعین
عراق بودند چون پسر اشعث از حجاج منهزم شد آن جماعت بقم افتادند و از آنجمله چند برادر بودند نام ایشان عبد الله و احوص و عبد الرحمن
واسحق و نعیم پسران سعد بن مالک بن عامر اشعری و در آن موضع چند قریه بود که یکی از آنها کمندان نام داشت برادران مذکور در آنجا ...

نزول کردند بنی اعمام ایشان از اعراب عرب بر ایشان جمع شدند و آن چند موضع را از کثرت عمارت بهم متصل ساخته بنام کندان
که یکی از آن مواضع بود تسمیه نمودند و بعد از آن بمقتضای مثل مشهور که یحقّق فی العیبه ما شئت بعضی از حروف آن نام را اسقاط
نموده الفاظ دوی تقریب قم گفتند و ایضا در کتاب معجم البلدان مذکور است که مقدم برادران مذکور عبدالله بن سعد بود و او پسری
داشت که در میان شیعه کوفه نشو و نما یافته بود و امامی مذهب بود مقارن آن حال از کوفه بقم انتقال نمود و اهل آن دیار در قبل از آنکه
نقش اخبار اخبار را در لوح خاطر قرار کرد در متابعت مذهب ائمه اطهار و التزام احکام طریقه ایشان استوار ساخت و هذا اهم کرده آنچنانکه
پیدا می‌شود اینست تمام کلام صاحب معجم و اخبار که در فضیلت قم و اهل او از رسول و ائمه روایت شده بی نهایت است تا از امام جعفر صادق ع
روایتست که گفت الا ان لله حرما و هو مکه الا ان للرسول حرما و هو المدینه الا ان لامیر المؤمنین حرما و هو الکوفه الا ان حرمی و حرم ولدی
من بعدی قم الا ان قم کوفه الصغیره الا ان للجنه ثمانیه ابواب ثلثه منها الی قم تقبض فیها امرأه هی من ولدی و اسمها فاطمه بنت موسی
یدخل بشفاعتها شیعتی الجنه باجمعهم و هم از آنحضرت ع روایتست که گفت اذا عمت البلدان الفتن و البلایا فعلیکم بقم و حوالیها و نواحیها
فان البلایا مرفوع عنها و از حضرت امام رضا ع روایت کرده اند که فرمود للجنه ثمانیه ابواب فثلث منها لاهل قم فطوبی لهم ثم طوبی لهم
و سعد بن سعد الاحوص روایت کرده که فرمود یا سعد من زارها فله الجنه او هو من اهل الجنه و از حضرت امیر المؤمنین ع روایتست که فرمود
سلام الله علی اهل قم و رحمه الله علی اهل قم سقی الله بلادهم الغیث و ینزل علیهم البرکات فیبدل الله سیئاتهم حسناتهم اهل رکوع
و خشوع و سجود و قیام و صیام هم الفقهاء العلماء اهل الدین و الولایه و حسن العباده صلوات الله و رحمه الله و برکاته و از لطایف حکایات
که صاحب معجم در باب تشیع اهل قم ذکر کرده آنست که در زمان استیلای سلاطین اهل سنت و جماعت یکی از ایشان متعصبی را در آنجا
حاکم ساختند و چون او شنیده بود که اهل قم بنابر عداوتی که بر صحابه ثلاثه دارند در میان ایشان کسی که موسوم بابی بکر یا عمر یا عثمان
باشد پیدا نمی‌شود حکم با احضار اهالی آن دیار نمود و باعیان ایشان خطاب کرد که من شنیده ام که شما صحابه سه گانه را دشمن میدارید
و بنابر آن بر اولاد خود نام ایشان نمی‌گذارید بخدا سوگند که اگر از مردم خود کسی پیش من نیارید که ابوبکر یا عمر یا عثمان نام داشته باشد شما را
مواخذه و عقوبت بلیغ خواهم نمود آنگاه آن جماعت سه روز مهلت طلبیدند و از روی اهتمام بخانه هر یک از اهالی شهر خود رسیدند و تفحص
از مردی مفلوک منکوب سر و پا برهنه روی نا شسته احول که اقبح خلق خدا بود موسوم بنام ابوبکر بدیدند و این هم در اصل از اهل قم
نبود بلکه پدر او مردی غریب بود که در کنار از شهر قم رحل اقامت انداخته بود پسر خود را بآن نام مکرم و نامی ساخته بود القصه
ابوبکر مذکور را بهیئتی که مذکور شد در حضور حاکم قم بجلوه در آوردند و چون نظر حاکم بر آن حضرت ابوبکر کریه منظر افتاد آنجماعت را
دشنام و گفت بعد از چند روز که ابوبکر نام جهت امر آورده اید این چنین کسی است که اقبح خلق خدا است و در اثنای عتاب و خطاب یکی
از ظرفای قم عرض نمود که ایها الامیر هر چه خواهی بکن که در آب و هوای قم ابوبکر نام بهتر از این پرورش نمی‌یابد و چون امیر حاکم از لطافت طبع
بنود بی اختیار بخندید و ایشان را ببخشید و این حکایت بعینه در باب شیعیان سبزوار نیز مشهور است و حضرت مولوی در مثنوی معنوی
بآن اشعار نموده و فرموده شعر سبزوار است این جهان بیداد ما چو بوبکریم درو خوار و زار بهر حال ما ده هر یک از این دو شهر
آن حکایت را قابل است و تحقیق تخصیص بیکی دون دیگری امری است بیحاصل و در تاریخ ابن کثیر شامی مسطور است که در سال سیصد
و چهل و چند فتنه عظیم واقع شد میان اهل اصفهان و اهل قم که بآنجا برسم تجارت رفته بودند و سبب آنکه اهل قم در آنجا سب صحابه نموده بود
تا آنکه اهل اصفهان جمعی کثیر را از ایشان کشتند و اموال تجار را غارت کردند و چون آن خبر بملک رکن الدوله بویهی رسید بواسطه تشیع که
داشت در غضب شد و اهل اصفهان را مواخذه و مصادره بمال بسیار نمود و شیخ اجل عبدالجلیل رازی در کتاب نقض آورده که اصفهانی
از قمی پرسید که از کدام شهری گفت من از شهر دندان کنان مرد فرو ماند که گفت معنی مفهوم نیست قمی گفت معنی آنست که چون من کوهم
از قم کو آه و از اینجا معلوم می‌شود که قمی نباشد الا شیعی و اصفهانی نباشد الا سنی و الحمد لله و المنه که در ایام دولت سلاطین صفویه

موسوی

موسویه انار الله براهینهم الجلیه انوار ایمان و هدایت بر شیعه بر در و دیوار آن ولایه تافته که صد قم در اصفهان کرات و بادار المؤمنین
کاشان در برابر کوبی داشتند و ملا عبید زاکانی در بعضی از رسایل خود آورده که عمران نامی را در قم میزدند کسی گفت چون عمر نیست
چرا او را میزنید دیگری در جواب گفت که او عمر است و الف و نون را از عثمان دزدیده و بر آن افزوده و از جمله مآثر جرات و شدت اهل قم
که در اواخر کتاب کشف الغمه مذکور است آنکه در زمان بعضی از خلفای عباسی از اطاعت حاکم امتناع نمودند و هر که را بحکومت ایشان می‌فرستاد
با او محاربه و مقاتله نموده مجال تصرف نمی‌دادند و مکرر لشکرها بر سر ایشان فرستادند و چون ناصر الدوله نزدیک قم رسید اعیان
آنجا با تحف و هدایا استقبال او نمودند و گفتند ما بحکومت مخالف مذهب خود راضی نبودیم الحال که تو آمدی ما مطیع و رعیت
امتثال حکم تو می‌کنیم و در آن سال اهل قم زیاده از مال و جهات سالهای گذشته بناصر الدوله رسانیدند تا او بخلیفه فرستاد
و بعد از آن خلیفه از موافقت اهل قم با ناصر الدوله اندیشه نمود و او را نزد خود طلب فرمود و ایضا از مآثر جرات ایشان آنست که در روزگار
سلطان حسین میرزا والی خراسان یکی از سادات قم در شهر هرات بسر میبرد اتفاقا روزی در میان جمعی از سنیان هرات نشسته بود
و سخنی در باب خلافت صحابه سه گانه مذکور می‌شد سید مذکور در مقام ابطال خلافت ایشان در آمد و با آن نیز اکتفا ننموده زبان بطعن
و لعن گشوده آن جماعت او را گرفته نزد شیخ الاسلام آنجا که از اولاد ملا سعد الدین تفتازانی بود بردند و ادای شهادت بر رفض او کردند آنگاه
شیخ الاسلام مذکور او را برداشته بخدمت سلطان حسین میرزا برد و صورت حال را عرض نمود میرزا بنابر محبت سادات در مقام اصلاح
بآن سید خطاب فرموده گفت که ظاهرا در آن وقت ترا اسکاری کاری یا جنونی ادواری طاری شده باشد سید در جواب گفت که هرگز
در مدت عمر مرتکب تناول مسکرات نگردیده ام و آفت جنون و خرافت بپیرامن من نرسیده بلکه چون عداوت خلفای ثلثه را با آبا و اجداد خود
یقین دارم طعن و لعن ایشان از روی قصد ثواب بر زبان می‌آرم و آنرا از جمله عبادات می‌شمارم چون میرزا آن جواب شنید سر در پیش
انداخته ساکت گردید زیرا که با قطع نظر از محبت ذریه سید الانام علیه الصلوه و السلام از پاس سلطان شاه اسمعیل صفوی انار الله برهانه
که در آن زمان فرمان ولایه ایران و خلق سادات و شیعه خاندان ایشان بود ملاحظه تمام داشت شیخ الاسلام را که فی الحقیقه شیخ الحجر
و رئیس الکفره بود از مشاهده این تامل میرزا آتش عصبیت جاهلیه اشتعال یافته بمیرزا خطاب نمود که ای سلطان تو خلاوه دارالملوک
دین ما اهمال و مداهنه می‌نمایی و چون میرزا در آن زمان مفلوج شده بود و اولاد و ارکان او که تابع مشایعت او نمی‌نمودند بالضروره آن مهم را
برای شیخ الاسلام واگذاشت و آن معاند متعصب از روح مطهر حضرت رسول شرم نداشته حکم بقتل آن سید مظلوم نمود و بعد از
شهادت آن سید خویشان او بخدمت سلطان شاه اسمعیل رفتند و عرض تظلم خود نمودند و ایشان را تسلی داده حکم فرمود تا فرمانی
نوشته بایشان دادند که هرگاه ولایه خراسان در تحت تصرف آید و لشکر در آید شیخ الاسلام را ایشان بقصاص برادر خود قتل نمایند
و چون بعد از اندک زمان سلطان حسین میرزا وفات یافت و شیبک خان والی خراسان شد و پادشاه مذکور متوجه تسخیر آن ولایه شد
و شیبک را با سفاهت درک روانه ساخته بدار السلطنه هرات نزول اجلال فرمود خویشان آن سید مقتول که همراه اردوی معلی بودند
شیخ الاسلام را گرفته بنظر اشرف آن پادشاه دین پناه آوردند و بموجب عهد و فرمان سابق او را تسلیم آنجماعت نمودند تا بخون آن سید
مظلوم سنگسار ساختند و بعد چهار سوی بازار سوختند و خاکستر او را بباد دادند فقطع دابر القوم الذین ظلموا و الحمد لله رب العالمین
کاشان صان الله شأن اهلها عن الشین در کتاب معجم البلدان مسطور است که کاشان شهریست نزدیک اصفهان و در زبانها بقاشان
مذکور می‌شود و از آنجا طین کاشی می‌آورند و مردم آنجا همگی شیعه امامیه اند و در مذهب خود رسوخ تمام دارند و سمعانی در کتاب
انساب گفته که کاشان شهریست نزدیک بقم و از او تا اصفهان سی فرسخ راهست و گفته که من بآنجا رسیده ام و روزی چند آنجا اقامت نموده ام و مردم آنجا
همه شیعه اند و اهل فضل و علم در میان ایشان بسیار است و در آنجا بخدمت سید ابو الرضا فضل الله بن علی العلوی الحسینی الکاشانی
رسیدم و چند حدیث از او شنیدم و نوشتم و چند قطعه از شعر او نیز نوشتم و چون بدر خانه او رسیدم و جهت انتظار خروج او نشسته

و مفسد نیغتاق و راغزا امیر نامراد و تعدا نز
که امرالامرا خلیفه بود بر سر ایشان فرستاده

بود که خانها و نشستم دیدم که در کتابه ایوان او این آیه نوشته بود که یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت ویطهرکم تطهیرا
وشیخ عبد الجلیل رازی قزوینی در کتاب نقض خود نوشته که کاشان بحمد الله والمنه منور و مشهور بوده و هست و بزینت اسلام
و نور شریعت و مساجد و مدارس معظم برآراسته است و از جمله مدارس بزرگ مدرسه صفویه و مجدیه و شرفیه و عزیزیه با زینت و آلت
و عدت و اوقاف موجود و معمور است و مدرسان مانند سید امام ضیاء الدین ابو الرضا فضل الله بن علی الحسینی که در علم و فضل و زهد
بی نظیر است و غیر از ائمه و فقها و قضات و مقریان و مؤذنان در آنجا با ختم و مناظره و ذکر و فکر میکنند و جامع مشهد امام زاده علی
بن محمد الباقر که مجد الدین بنای آن در آن حدود نموده با زینت و عدت و آلت و رونق و نور و برکات قبله مرادات سلاطین
روزگار و سایر اهالی آن حوالیست و دیگر آثار در آنجاست که همگی دلالت میکند بر صفای ایمان و نور اعتقاد مؤمنان کاشان
عمرها الله بالعدل والتوحید وقول الرسالة واثبات العصمة فی النبوة والامامة و میر مخدوم شریفی شیرازی علیه ما علیه در کتاب
نواقض الروافض آورده که اهل کاشان را گمان آنست که ابو لؤلؤ که قاتل عمر بن خطاب بود چون او را بکشت گریخته بکاشان آمد و از خوف
اعدا در آنجا پنهان شد و اهل کاشان بواسطه محبت خاندان او را تعظیم و تکریم نمودند و از شر اعدا محافظت فرمودند تا آنکه آخر
در آنجا وفات یافت و مزار او در خارج شهر کاشان واقع است و بنا بر آن از او تعبیر ببابا شجاع الدین میکنند که میگویند هر که او دشمن
دین را کشته باشد شجاع دین است و بابا اگرچه در اصل لغت عجم نام پدر است اما گاهی اطلاق بر کسی که کاری عظیم کرده باشد میکنند
و بالجمله عوام و اوباش شهر کاشان در روز بیست ششم ذی الحجه که روز قتل عمر است صورتی از خمیر میسازند و شکم او را از دوشاب سرخ
پر میکرده اند و او را عمر نام می نهند آنگاه او را برداشته بحرکت و رقص در می آورند و مقارن آن نقاره الطبل و دهل و غیر آن از آلات لهو
بکار میبرند و در طعن و لعن عمر مبالغه بسیار بجا آورده فریاد و ولوله بسیار میکنند و [illegible] تا آخر آن بهمین کیفیت میگذرانند
و چون شب در رسد و میخواهند که از سر مزار بابای مذکور بخانهای خود مراجعت نمایند بعضی از اراذل و اوباش ایشان کارد بر آن خمیر
بر شکم آن صورت میزنند تا دوشاب از شکم بیرون می آید پس آنجماعت آن دوشاب را بجهة [illegible] میخورند و هم
در نظر اهل کاشان چون ابوبکر در نظر اهل سبزوار خوار و بی اعتبار است و لهذا ملا حیرتی گفته شعر خادم الله رو لایه قزوین
چون عمر در ولایة کاشان ء مولوی معنوی در مثنوی گفته شعر سبزوار است این جهان بی مدار ء ما چو بوبکریم در وی خوار و زار
و در بعضی از رسایل ملا حیدر کاشی مذکور است که شخصی در کاشان در از کوچه [illegible] شغالچی [illegible] پرسیده که
چه نام داری گفت ابوبکر گفت بد دست گفت عمر گفت بد دست گفت عثمان [illegible] متحیر ماند گفت چه بگویم [illegible]
[illegible] آبه باء موحده صاحب معجم گفته که ابو سعد الحافظ ابوبکر بن موسی بن مردویه نقل نموده که آبه قریه ایست از اعمال اصبهان و دیگری
گفته که قریه ایست از ساوه و جریر بن عبد الحمید ساکن شهر ری از آنجا بود و من میگویم که آبه در مقابل ساوه مذکور میشود و عامه آن را آوه
بواو و ها میگویند و اهل آنجا شیعه اند و اهل ساوه سنی اند و همیشه بر سر مذهب میان ایشان جنگ واقع میشود و در بیان تشیع اهل آبه
یکی از شعرای اهل سنت این قطعه را نقل نموده شعر وقائلة تبغض اهل آبة ء وهم اعلام نظم والکتابة ء فقلت الیک عنی ان مثلی
یعادی کل من عادی الصحابة اینست آنچه صاحب معجم در ترجمه آبه گفته و در ترجمه ساوه گفته که نزدیک بساوه مدینه ایست که آن را آوه گویند
و اهل آنجا شیعه امامیه اند و میان هر دو بقدر دو فرسخ راه است و همیشه در میان ایشان تعصب و نزاع واقع است و [illegible]
تا در سال ششصد و هفده که لشکر تتار بآن حدود رسید شنیدم که هر دو شهر را قتل عام کردند و شیخ اجل عبد الجلیل رازی در کتاب
نقض گفته که شهر آبه اگرچه شهریست بصورت کوچک اما بحمد الله والمنه بقدر بزرگوار است از شعار مسلمانان و آثار شریعت مصطفوی
و سنت مرتضوی و جامع معمور کبیر و صغیر همیشه مراسم جمعه و جماعات بجای آرند و بر تربیت عیدین و غدیر و عاشورا و [illegible] و ختمات
قرآن مهتم میدارند و مدرسه عز الملکی و عرب شاهی بمدرسان دانشمند چون سید ابو عبد الله و سید ابو الفتح الحسینی و دیگر علما

دیده زمی [illegible] گوینده [illegible] خاکستر است [illegible] روان همه خرها [illegible]

وفضلا

وفضلا مرتبی و محلی است و مشهد امام زاده عبد الله موسی و فضل و سلیمان اولاد امام موسی کاظم ع در آنجا شاهد متواتر است
که کل سخن من علما و فقها متبحر متدین و روایت کرده اند معتمدان از سید الاولین و الآخرین علیه الصلوة والسلام که لما عرج
الی السماء مررت بارض بیضاء کافوریة شممت منها رایحة طیبة فقلت یا جبرئیل ما هذه البقعة قال یقال لها آبه عرضت علیها
رسالتک وولایة ذریتک فقبلت فان الله تعالی یخلق منها رجالا یتولونک ویتولون ذریتک فبارک الله فیها وعلی اهلها
معنی آنست که مهتر انبیا فرمود در شب معراج نظرم بر بقعه افتاد سفید نورانی که بوی خوش آن بقعه بمشام من افتاد از جبرئیل
پرسیدم که این کدام بقعه است گفت این بقعه را آبه خوانند رسالت تو و ولایت آل تو بر وی عرض کردند قبول کرد باری تعالی از وی مردان را
آفریند که متابعت تو و فرزندان ترا میان بسته دارند مبارک باد بر آن شهر و بر اهلش ولایت و مودت شما و اگرچه اخبار در فضیلت آبه
بسیار است اما درین کتاب این قدر کفایت و در موضع دیگر از کتاب مذکور گفته که اعتقاد اهل آبه معلوم است که الا شیعی نباشد
[illegible] باشد که شیعی باشد و آبی الا خود شیعی نباشد و از اکابر متاخران آنجا میر شمس الدین محمد آوی است که از اجله صلحا
و فضلا و مقربان ملک خراسان سلطان علی بن مؤید بوده و شیخ اجل عالم ربانی شهید سعید قدس الله روحه کتاب لمعه
دمشقیه را بالتماس او نوشته و مصحوب او بسلطان مذکور فرستاده و مراد از بعض الدیانین که در خطبه کتاب مذکور واقع است
میر شمس الدین محمد مذکور است شیراز حفت بالامن والاقرار دار الملک فارس و از سایر بلاد فارس بشهرت و جامعیت ممتاز است
شعر چه مصر و چه شام و چه بر و چه بحر ء همه روستایند شیراز شهر ء در حبیب السیر مسطور است که بانی شهر شیراز پسر عم حجاج بن یوسف
محمد بن قاسم بن عقیل ثقفی بود و شیراز بوسعت ساحت و تکلف ابنیه و عمارت اتصاف دارد و در زمان عضد الدوله دیلمی نزدیک
بشیراز قصبه ساخت و سپاه را در آن مقام که موسوم بفنا خسرو گرد کرد و مشهور بسوق الامیر بود ساکن گردانید و اکنون آن موضع
خراب و بایر است و هوای شیراز در غایت اعتدالست و آب آن از قنوات جریان مییابد و بهترین کاریزهای آنجا قناة رکن آباد است که رکن
الدوله حسن بن بویه احداث آن نموده و خواجه حافظ در اشعار خود بلطافت و صفوت آن آب اشعار نموده و این بیت از آنجمله است شعر
شیراز آب رکنی و آن باد خوش نسیم ء عیبش مکن که خال رخ هفت کشور است ء و در شهر شیراز بقاع خیر و خوانق و مدارس و مساجد بسیار است
و مسجد عتیق که بانی آن عمرو بن لیث صفار است از آنجمله است مخفی نماند که نهال فطرت اصل اهل شیراز همیشه از نسیم محبت اهل البیت
در اهتزاز بوده و بنا بر همان فطرت ممتاز سلمان فارسی بشرف خطاب سلمان منا اهل البیت سرافراز گشته غایة الامر اکثر اوقات
بسبب استیلای ملوک و رؤسای اهل سنت نور ایمان در نهاد اهالی آن دیار مختفی و پنهان بود چنانکه در زمان ملک عضد الدوله
دیلمی شیوع و ظهور تمام داشت و از جمله اهالی آنجا سادات رفیع الدرجات خصوصا سادات اینجو بقدم تشیع مشهورند و همچنین
طایفه خاکیه و مانند ایشان از خاندان قدیم در سلک اهل ایمان منتظم بودند و بالجمله خاک آن دیار فایض الانوار از محبت اهل البیت
بی نصیب نیست ع که سعدی زین سعادت نیست بی بهر ء و اهالی آن حوالی از معتقدان خاندان نبوت خالی نیستند ع حافظ از معتقدان است
گرامی دارش ری صاحب معجم گوید که ری بفتح اول و تشدید یاء ثانی مدینه ایست از امهات بلاد و اعلام مدنهای ظاهر است
و من خود بشهر ری رسیده ام و آنجا را دیده ام و آن شهریست عظیم لطیف و عجیب که بنای آن محکم ملمع بکاشی کبود کرده اند و آن شهر
بزرگ عظیم بود که الحال اکثر آن خرابست و من در سال ششصد و هفده از هجرت که از خوف لشکر تاتار میگریختیم چون بآنجا رسیدم
دیوارهای عمارتهای آنجا را بر پا دیدم و بنابر بحال خود باقی بود و درون دیوارها بواسطه قرب عهد بخراب بطرف نشده بود و از یکی از
عقلای آنجا سوال نمودم که سبب خرابی این شهر چه چیز بود گفت سبب حقیقی اراده غالبه حضرت الهی بود و سبب ضعیف ظاهری آن بود
که در شهر ری سه طایفه بودند شافعیه که اندک بودند و حنفیه که از آنها بیشتر بودند و شیعه که سواد اعظم بودند زیرا که نصف اهل شهر شیعه
بودند و اهل روستا اکثر شیعه بودند و قلیلی از ایشان حنفی بودند و در میان ایشان شافعی مذهب نبود پس اول عصبیتی [illegible]

از وصال خلایق [illegible] را جان رستنی نمانده [illegible]

سنیان و شیعیان واقع شد و حرب و قتال در میان ایشان امتداد یافت تا آخر شافعیه و حنفیه بر ایشان غالب آمدند
و شیعه را برانداختند و بعد از افنای شیعه حرب و نزاع در میان شافعیه و حنفیه قایم شد و در جمیع حروب با وجود قلت شافعیه
ظفر ایشان را بود تا آخر بحسب تقدیر ابوحنیفه بالکلیه فانی شدند و این خرابها همه جای حنفیان و شیعیانست و این یک محله صغیر
که آبادان ماند محله شافعیانست و از شیعه و حنفیه کسی باقی نماند مگر آنکه مذهب خود را پنهان دارد و اصطخری گفته شهری بزرگ
از اصفهانست و نیز گفته که در مغرب زمین بعد از بغداد شهری معمورتر از شهر ری نیست دیگر چه عرض نیشابور از آن بزرگتر است و گفته
که طول و عرض ری یک فرسخ و نیم در یک فرسخ و نیم است و در خارج آن قریهاست که هر یک در بزرگی شهری است و فتح آن در زمان عمر بن
الخطاب بر دست عمار یاسر شد و از جعفر بن محمد رازی منقولست که چون مهدی عباسی در ایام خلافت منصور به ری آمد شهر ری که
الحال هست بنا نهاد و برگرد آن حفر خندق نمود و مسجد جامع ساخت و باهتمام یکی از کاشتهای او در سال یکصد و پنجاه و هشت
صورت اتمام یافت و مال و خراج ری همیشه دوازده هزار هزار درهم بود تا وقتی که مامون از خراسان متوجه بغداد شد و چون به ری رسید
اهالی آنجا از ثقل مال و خراج خود نزد او شکایت کردند و مامون دو هزار هزار درهم از مال ایشان تخفیف داد و منقولست از بعض علما که گفته
در توریة مکتوبست که الری باب من ابواب الارض والیها متجر الخلق و اصمعی در وصف ری گفته که الری عروس الدنیا والیه متجر الناس و در وقتی که
عبیدالله زیاد علیه اللعنه حکومت ری را نامزد عمر بن سعد وقاص نمود که لشکر برداشته بقتال حضرت امام حسین ع بکربلا رود و عمر را
در امر متردد شد و در خروج و قعود این ابیات بر زبان آورد اند که شعر اءترک ملک الری والری منیتی ۰ ام ارجع مذموما بقتل حسین
و فی قتله النار التی لیس دونها ۰ حجاب و ملک الری قرة عینی ۰ و آخر جد دنیا و ریاست بر او غالب شد و حکومت آنجا را بر قتل جگر گوشه مصطفی
و مرتضی اختیار نموده و از حضرت امام جعفر صادق ع روایتست که آن حضرت فرموده اند الری و قزوین و ساوه ملعونات مشومات و اهالی ری
در اصل اهل سنت و جماعت بودند تا آنکه احمد بن الحسن المادرانی بر آنجا غالب شد و اظهار مذهب تشیع نمود و در مقام تربیت شیعه شد
پس مردم به تصنیف کتاب در مذهب شیعه و تقریب جستند و از آنجمله عبدالرحمن ابوحاتم در فضایل اهل البیت علیهم السلام و غیر آن
کتابها تصنیف کردند و این در زمان معتمد عباسی بود و استیلای احمد مذکور در ولایت ری در سال دویست و هفتاد و پنج بود و او قبل از آن
در خدمت صاحب جیش تکین بن ساتکین ترک بود و از آن وقت که او بر ری استیلا یافت و مذهب شیعه را رواج داد تا الحال آن مذهب
استمرار یافته است آنچه از کتاب معجم نقل افتاده و مخفی نماند که آنچه از بعض عقلا در میان سبب خرابی ری روایت نموده خلاف
ظاهر است و ظاهر آن مرد عاقل بجوش آمده صاحب معجم که شافعی مذهب بوده تقریر خرابی ری بر وجه مذکور نموده و الا بر وجهی که آنکه
نقض [?] شافعیه در ولایت ری از آن کمتر و ناچیزتر بوده اند و شافعیه ابنا بر آنکه در اصول تابع اشعری جبری بوده اند
همیشه خوار و ساخته اند و چند مرتبه ایشان را الزام کرده بر بالای منبر فرستادند که اقرار به بطلان آن مذهب نمایند و در کتاب نقض
شرح شوکت شیعه ری و بیان مواضع و اماکن متعلقه بایشان نموده و گفته که اولا از مواضع متبرکه ایشان در آنجا مسجد بزرگان سید
تاج الدین کیکی رحمه الله بکلاه که قریب بود [?] که در آنجا ختمات قرآن و نماز بجماعت هر روز پنج بار و مجلس وعظ هر یک هفته دو بار
منعقد میشود و همیشه بعلما و فقها و سادات [?] شد و در عهد طغرلبیک بنای آن نموده اند دیگر مدرسه شمس الاسلام حسکا
بابویه که [?] بود و نزدیک سرای ایالت است و در آنجا نماز بجماعت و قرائت قرآن و مجلس وعظ و طریق خوی و تقوی ظاهر و معین بوده
و هست و در عهد سلطان محمد و سلطان ملکشاه بنا کرده اند و دیگر مدرسه میان این دو مدرسه است که تعلق بسادات کیکی دارد و خانقاه
خانقاه زنان گویند و مصلحان در آن مقیم باشند و در عهد سلطان محمد بنای آن نهاده اند دیگر مدرسه در دروازه آهنین که منسوب
سید زاهد ابوالفتوح هم در عهد دولت ملکشاهی ساخته اند و مدرسه فقیه علی جاستی که بکوی اصفهانیان خواجه میران در عهد سلطان
سعید ملکشاه ساخته اند و [?] در هیچ جا بقوت و سادات دارند و در آنجا مجلس وعظ و ختم قرآن و نماز جماعت همیشه

منتظم

منتظم است و مدرسه خواجه عبدالجبار مفید که [?] جمعی مردم فقیه و متکلم از بلاد عالم در این مدرسه بمطالعه و مباحثه اشتغال دارند
و در عهد سادات ملکشاهی و روزگار برکیارق [?] کردند و الحال معمور و مشهور است و مشحون بمدرس و طالب علم و نماز جمعه و ختم قرآن و حضور
فقها و اهل صلاح و بانی آن شرف الدین مرتضی است که مقدم سادات و شیعه است و مدرسه کوی فیروز که در عهد سلاطین مذکور بنا کرده اند
و خانقاه امیر اقبال که در عهد [?] کرده اند و در خانقاه علی عثمان همیشه منزل سادات عالم زاهد متدین بوده و در آنجا نماز بجماعت
و ختم قرآن متوارد و متواتر میباشد و در عهد سلطان ملکشاه بنای آن شده و هنوز معمور و مشهور است و مدرسه خواجه رشید
رازی به دروازه جاروب بندان که زیاده از دویست دانشمند در آنجا بدرس اصول دین و اصول فقه و سایر علوم شرعیه اشتغال دارند
و در عهد دولت سلطان سعید محمد کرده اند و کتبخانه دارد که بانواع کتب مزین است و مدرسه شیخ حیدر مکی بدر مصلحگاه که هم
در عهد سلطان محمد کرده اند و بیرون از این که شرح داده آمد دیگر چندین مدرسه معمور هست که در آنجا درس و بحث و تلاوت قرآن و نماز
و طاعات مستمر است و از مشاهد متبرکه ری مشهد سید عبدالعظیم حسنی و مشهد سید ابوعبدالله ابیض و مشهد سید حمزه موسوی است
که شرف و نسب و جلالت و فضل و کمال و عفت ایشان ظاهر است و در کتاب فضایح الروافض و نقض آن تصریح واقع شده که شهر ری
بیشتر از سنیان آنجا بوده آنچه صاحب معجم تعریض بشیعه ری کرده که مذهب شهر را باید داشت بلکه مذهب حق باید داشت
و با آنکه در ری اغلب رافضیند معمور باید بودن که بعض را اعتبار نیست و طالب غرض را جواب گفته که این سخن از قایل مذکور محض
مکابره است زیرا که آنجا سلمان و بوذر و مقداد و عمار و جابر و ابوایوب و خزیمه و زید بر امامت امیرالمؤمنین ع اتفاق نمودند میگویند که
آن فقه را هیچ وجه و اعتبار بکثرت مهاجر و انصار باشد و اینجا که از زمان بیشتر شیعه بودند گویند که بر کثرت اعتقاد اتفاق باشد
تا اینجا هرچه در اول میگوید آخر باطل میکرده باشد و این خود مذهب و اعتقاد شیعه است که اعتماد نه بر کثرت و قلت است بر عقل
و نظر و معرفت محق محق باشد اگرچه یکی باشد و مبطل مبطل باشد و اگرچه صد هزار باشد ان الحق لا یعرف بالرجال و انما الرجال
یعرفون بالحق والحمد لله الذی هدانا الی طریق الحق و تحقیقه و جنبنا عن الباطل الوخیم و تصدیقه ورام صاحب معجم گفته که آن
بلدیست نزدیک شهر ری و اهالی آنجا شیعه اند ورامین صاحب معجم گفته که آن مانند ساوه [?] است و زیاده در این عبارت دو احتمال دارد
یکی آنکه نام او مثل اول است با زیادتی یعنی زیادتی حروف دیگر آنکه مثل اولست در آنکه اهالی آنجا نیز شیعه اند و مراد او بزیادتی غلو در تشیع باشد
و محتملست که مراد هر دو باشد و ایضا صاحب معجم در ترجمه نوبها که قریه ایست از ری گفته که در این قریه ایست مانند مدینه و دکانها
[?] سلطان مسعود است که در این دیه بزرگ شیعه بشهرها و از آنجا بسیاری از اهل علم بیرون آمده اند و [?] رئیسی داشت
داعیه که عمارت حرمین شریفین کرد و مال بسیار در آن صرف نمود و پسر او حسین در این تاریخ بسیار میکرد و در خیرات و صدقات رفع
تمام داشت اما شیعی بود و در آن باب غلو عظیم داشت مولف گوید که از قدیم الایام همگی اهل ورامین از اطایبین و در دو سه جا [?]
[?] اند و از اعیان متاخرین سادات ایشان سید فاضل محبوب القلوب قاضی محمد است که مصاحب و ندیم مجلس پادشاه صاحبقران
مغفور شاه [?] بود و در بدیهه گوئی و حاضر جوابی نظیر خود نداشت و از جمله لطایف [?] او آنست که روزی در مجلس شاه
حاضر بود پادشاه صاحبقران مغفور تسبیح مرواریدی که سلطان سلیم عثمانی والی روم برسم تحفه فرستاده بود در دست مبارک داشتند
و در لطافت جوهر آن تامل میفرمودند و بخاطر اشرف رسید که آن تسبیح را آویزه گردن یکی از اهل مجلس سازند و از دور نظر بر کیفیت
صفای آن اندازند اتفاقا آقا جمال که جمله الملک و از [?] عالم و سکان جهنم بود در برابر نشسته بود آنحضرت تسبیح مذکور را آویزه
گردن او نمود و از دور ملاحظه لطافت جوهر آن میفرمود مقارن آن حال قاضی محمد مذکور این بیت مناسب مشهور بخواند شعر
تسبیح خارجی که ز [?] ۰ در گردن سگان جهنم طناب کرد ۰ و شیخ عبدالجلیل رازی در مقام نقد بعضی از بلاد شیعه گفته و اما
ورامین اگرچه دیهی است بمنزلت از شهرها باز نماند از آثار شریعت و انوار اسلام از طاعات و عبادات و ملازمت خیرات و احسان که آنجا

ظاهر است از برکات روح المدین ابو سعید اسعده الله فی الدارین مانند مسجد جامع و مدرسه رصوه و غیر آن با اوقاف
بسیار و در آنجا مدرسان ظاهر التدین و فقهای متورع بدرس علوم اشتغال دارند و در حرمین مکه و مدینه و شاهد
المشهرات ابو سعید از شمع نهادن و تربت قبرستان همیشه جاری است و در روز اسین دو هر رمضان هم طوایف اسلام از حنفی و شافعی
و شیعی از خان عام انعام ایشان محظوظ و بهره ور می کردند **دوریست** در این زمان آبادی است بفتح دال و راو و سکون شین
معجمه میگویند و در کتاب معجم مسطورست که دوریست بضم دال و سکون واو و راء نیز بالتقاء الساکنین درد و بعد از آن یای مفتوح
و سین مهمله ساکنه و تاء که دو نقطه بر بالا دارد از جمله قریهای ری است و از جمله مشاهیر آنجا عبدالله بن جعفر بن محمد بن موسی
بن جعفر دوریستی است که خود را از اولاد حذیفة بن الیمان میدانست و او یکی از فقهای شیعه امامیه است و در سال پانصد و شصت
شش بیغداد آمد و مدتی در آنجا اقامت نمود و از احادیث ائمه اهل البیت علیهم السلام که از شیخ خود محمد بن موسی فرا گرفته بود در
آنجا روایت نمود و بعد از آن بوطن اصل مراجعت نمود و بعد از سال ششصد باندک زمانی وفات یافت **طالقان قزوین** صاحب معجم
گوید که آن نام دو بلده است یکی در خراسان و دیگری در میان قزوین و ابهر و آن چند دیه است که نام طالقان بر آنها اطلاق میکنند
و از اکابر اهل طالقان صاحب ابن عباد مشهور است و پدر او عباد بن العباس ابو الحسن الطالقانی است و مخفی نخواهد بود که اهالی
ولایت طالقان قزوین همیشه از شیعیان شاه ولایت بوده اند و از ائمه اهل البیت علیهم السلام احادیث بسیار در فضیلت طالقان
و اهالی آنجا وارد شده و در بیان احوال صاحب الزمان علیه السلام از کتاب کشف الغمه مسطورست که روی ابن اعثم الکوفی فی کتاب الفتوح
عن امیر المؤمنین علیه السلام انه قال ویحا للطالقان فان لله تعالی بها کنوزا لیست من ذهب و لا فضة و لکن بها رجال مؤمنون
عرفوا الله حق معرفته و هم ایضا انصار المهدی فی آخر الزمان **گیلان** ولایتی است مشتمل بر جبال و بیشه و انهار و در صحرا و جبال
و در بیشهای آن تشابک اشجار بمرتبه ایست که صبا و شمال از ورود در آن افتان و خیزان میگذرد و آن ولایت منقسم بدو قسم
یکی لاهیجان و توابع آن و دیگری رشت و فومن و لواحق آن و والی ولایت لاهیجان و مضافات آن از قدیم الایام سادات رفیع الدرجات
که ذکر ایشان در مجلس سلاطین اهل ایمان مذکور خواهد شد و اهالی آنجا از زمان ناصر الحق که باعث اسلام ایشان بوده تا ظهور
پادشاه صاحب قران مغفور شیعه جارودی بودند و بعد از آن سلاطین آنجا با اکثر اهالی لاهیجان بمذهب فرقه ناجیه اثنا عشریه
در آمدند و مخفی نماند که طایفه جارودیه در قدح خلفای ثلثه و ابطال خلافت ایشان با فرقه امامیه شریکند و بواسطه این مناسبت
که در مذهب خود با امامیه دارند و فقهای امامیه در مبحث وقف ذکر کرده اند که اگر کسی وقف کند بر مسلمانان اطلاق آن
منصرف میشود بشیعه اثنا عشریه و اگر اعیاذا بالله از ایشان کسی نباشد منصرف میشود بباقی فرق امامیه و اگر از ایشان نیز کسی
نباشد منصرف میشود بجارودیه از فرق زیدیه و باقی فرق زیدیه و اهل سنت در حکم مساوی اند **دیلمان** بلادیست جنت نشان
از مضافات گیلان که سلاطین و خواص اهل لاهیجان در بعضی از فصول در آن عرصه دلگشای آنجا اساس و لای خود می‌نهند و اهالی
آنجا از مبدا دخول در اسلام تا الحال مذهب امامیه دارند و نقش محبت خاندان بر لوح خاطر می‌نگارند و در ایامی که ناصر الحق اهل
گیلان را باسلام در آورد اهالی دیلمان بواسطه قرب قزوین و امرای آن حدود که اکثر سنی بودند تقیه می‌نمودند لاجرم ناصر الحق بگمان اینکه ایشان نیز
مذهب اهل سنت دارند لشکر بدیلمان کشید و کار بقتال رسید و چون لشکر امیر اهل دیلمان بود از گیلان که لشکر ناصر
در جنگ میکشتند باعث ایشان را بر قتال یقین نموده فریاد برکشیده و اظهار مذهب حق جعفری نموده از ناصر امان طلبیدند ناصر گفت اگر
پیش از این اشهار مذهب خود را در معرض اظهار ... تعرض من خلاصی می‌یافتید اما اکنون که نایره حرب مشتعل گردیده
و بلا نصرت در اصلاح نظر انجام و زدی یعنی اگر تو نزد من آیی و خود را تسلیم نمایی خلاصی متصور نیست و چون لشکر تسلیم خود را مصلحت
ندیدند همچنان جنگ میکردند تا کشته گردیدند و باقی اهل دیلمان امان طلبیدند و خود را در ظل حمایت رایت ناصر کشیدند والله اعلم بحقیقة الحال

نقل ... ابو الحسن محمد بن احمد بن علی بن ... الانباری ... [illegible]
... ابو الحسن ... العقیقی ... ابو جعفر ... داود
... محمد ... جعفر بن محمد ... [illegible]
... [illegible] ... اشرف ...
... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ...
... المهدی ... محمد ... [illegible]

طبرستان بفتح اول و دوم و کسر راء صاحب معجم گوید آن بلادی وسیع و شهرهای بسیارست که این نام شامل آنهاست و از آن
نواحی جماعه بسیار از اهل علم و ادب و فقه برخاسته اند و از اعیان بلاد طبرستان دهستان و جرجان و استراباد و آمل است که پای
تخت سلاطین آن دیار بوده و ساری که مثل آمل است و شالوس که نزدیک بآن و بعضی جرجان را از بلاد خراسان شمرده اند و طبرستان
صاحب از بلاد معروف بمازندران مشتهر اند و در وجه تسمیه آن دیار بطبرستان وجوه گفته اند و آنچه حقیقت و شاهد احوال
آن دیار می‌نماید آنست اینست که چون در میان اهالی آن دیار حرب و قتال بسیار اتفاق میشود اکثر اسلحه ایشان بحکم تبرست تا آنکه صغیر و کبیر و غنی
و فقیر ایشان همگی تبر در دست میدارند پس از جهه کثرت تبر در آن دیار آنرا تبرستان نام کردند آنگاه از روی تعریب تا را بطا بدل کرده
طبرستان گفتند و حسن بن زید و محمد بن زید در آمل مقام داشتند و از روستاهای آمل است ارم خاست اعلی و ارم خاست ادنی
و مهروان و اصبهبد و نامیه و طمیس و در کتاب الباب که از مؤلفات علمای زیدیه است مسطورست که از کنار آب سفید رود تا آنجا که آن
توابع تنکابن است تا جرجان طبرستان خوانند و از طرف سفید رود تا قومس جیلان خوانند و اکثر بلاد طبرستان شیعه بوده اند و در
از بلاد آنجا ساری شهر آمل هرگز سنی نبوده چنانکه بعد از این مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی آورده اند که ملک مندرانی را با یکی از
اهل سنت کین واقع افتاد و روزی در خارج بعضی از مساجد آنجا بول و براز کرد و خود را از روی تقیه نشست و بر خاست و وضو
غسل رجل کرد و اقرار کشید و با اهل مسجد دست بسته نماز جماعت موافقت نمود لیکن چون آن بیچاره مهارتی در آداب وضو
و نماز اهل سنت نداشت بر حاضران ظاهر شد که او در ارکان دین نو آموزست لاجرم از روی تعصب بر قتلش متهم ساخته در مقام
مواخذه او شدند بیچاره چون آن حال مشاهده کرد بر زبان ساری بندرانی گفت که سبحان الله کون خود را شستم و پا شستم
و اوسار خود کشیدم و دست را بستم به مکر بهتر از من سنی ساختی **آمل** صاحب معجم گفته بضم میم و لام بزرگترین مدینه ایست در طبرستان
و در آنجا سجادهای طبری و گلیمهای خوب می‌بافند و در اول اسلام دو هزار سوار سلح از آنجا بیرون می‌آمدند و بسیاری از علما از آنجا
بیرون آمده اند تا اینکه ایشان را طبری می‌گویند و نسبت ایشان بغیر طبرستان اندکیست و از آنجاست ابو جعفر محمد بن جریر الطبری صاحب
تفسیر و تاریخ که اصل و مولد او آمل است و هم چنین ابو بکر محمد بن عباس خوارزمی که اصل او از آمل است و ابو جعفر طبری را خال خود بود آنگاه
در بیان اصل و نسب خود این شعر گفته **شعر** بآمل مولدی و بنو جریر · فاخوالی ویحکی المرء خاله · فها انا رافضی عن تراث
و غیری رافضی عن کلالة انتهی او در دعوی نسبت خود با ابو جعفر کاذب نیست زیرا که ابو جعفر رافضی بود لیکن حنابله از روی حسد تهمت رفض او
کردند و خوارزمی مذکور برفض و سب صحابه مشتهر بود آن تهمت را صلاح حال خود دانسته اظهار رافضی بودن خال خود نمود و استقلال
آنست که خوارزمی در آن مقاله کاذب نیست و مراد او بنی جریر محمد بن جریر طبری صاحب تاریخ و تفسیر است که از فقهای شافعیه بود
و نواوی در کتاب تهذیب الاسماء شرح او نموده بلکه مراد محمد بن جریر طبری متکلم است که از اکابر متکلمان امامیه بوده و شیخ علامه جمال الدین
حسن بن مطهر حلی قدس سره او را در قسم مقبولان از کتاب خلاصة الرجال ذکر نموده و کتاب مسترشد و کتاب ایضاح در امامت از جمله
تصانیف اوست و بالجمله بر ذهن محققان علمای رجال آن تصریح نموده اند صاحب تفسیر و تاریخ محمد بن جریر بن غالب طبریست
و نسبت او بخصوص بشهر آمل معلوم نیست زیرا که آملی الاصل بغایت نادر است که سنی باشد و صاحب کتاب مسترشد و ایضاح محمد بن جریر بن رستم
طبریست که مولد او آمل بوده و مثل این غلط از خواجه مولای صاصی اصفهانی در شرح کشف الحق و نهج الصدق واقع شده و مثل آن اول
قاروره که شکست در اسلام والله اعلم بحقیقة المرام **ساری** الحال دار الملک ملوک طبرستانست و محبت اهل البیت علیهم السلام چون نقش
در ایمان ایشان ساری و لوح خاطر ایشان از نقوش اعتبار اغیار عاری است **ارم** صاحب معجم گفته که آن بضم اول و فتح دوم بوزن زفر با سکون
دوم بلده ایست نزدیک بساری از نواحی طبرستان اهالی آنجا شیعه اند و در کتاب نقض شیخ عبد الجلیل رازی سطری از ساری تشیع اهالی ارم
و ساری مذکورست اگر خواهی بآنجا رجوع نمایند **جرجان** و آنرا استراباد نیز گویند صاحب معجم گفته بضم جیم و اول ... مدینه ایست مشهور عظیم

اول

در میان طبرستان و خراسان و بعضی اورا از خراسان می شمارند و بعضی ورا داخل طبرستان می دارند و گفته اند که اول کسی که آنرا بنا نمود
یزید بن مهلب بن ابی صفره بود و در جرجان آب بسیار و ضیاع و عقار بی شمار است و در بلاد مشرق از عراق که گذشته بهتر از جرجان در
جامعیت حسن و خوبی نیست و با انگور در آنجا برف می بارد انواع فواکه پیدا می شود و مردم آنجا بحلم و مروت و اخلاق حمیده آراسته اند
و از آنجا بسیاری از مردم صالحین و خطبا بیرون آمده اند و از آنجمله حمزه است که صاحب تاریخ جرجانست اما هوای آنجا اختلاف
عظیم دارد و لهذا صاحب بن عباد در مذمت هوای آنجا این چند بیت گفته شعر نحن والله هو ایک یا جرجان و خطر کربیث بحرها
ینضج الجلود فان هبت شمالا تکدرت بکدر یکیب منافق کلام یوصل الخالد بالصدود و بالجمله اهل جرجان در تشیع مشهور
و بولای اهل بیت جمهور بتصلب در آن مذکور و موید این است آنکه از ملا جامی علیه ما علیه نقل می کنند که روزی هروی غریب او بود و بجار رسید
او را در سید که توجه کی آن مرد گفت سنیدم و طالب علم و استرابادی ملا جامی گفت اختصار در کلام مطلوبست و روایت کرده که
مطلق وجود دارد و ما را از این همه گفت و شنید فارغ ساخت و در کتاب کشف الغمه از کتاب قطب الدین راوندی نقل کرده که او باسناد
از جعفر بن الشریف الجرجانی روایت نموده که گفت در سالی که متوجه حج بودم در سر من رای بخدمت امام حسن عسکری علیه السلام رفتم و چون اقتضا
تا بعضی از اموال همراه کرده بودند که بآن حضرت رسانم لاجرم عزم آن نمودم که در آن باب سخن کنم پیش از آنکه بسخن در آیم
من اطلاع یافتند و فرمودند که آن مال را بمبارک خادم من بسپار پس من چنان کردم و عرض نمودم که شیعه جرجان بشما سلام رسانیده اند
بعد از آن آن حضرت فرمودند که چون از حج فارغ شوی بجرجان معاودت خواهی نمود گفتم بلی آنحضرت گفت از امروز تا یکصد
نود روز دیگر در اول روز جمعه سیوم شهر ربیع الآخر بجرجان خواهی رسید و چون بآنجا رسیدی بایشان که شیعه آنجااند اعلام کن
که من در آخر آن روز بجرجان حاضر خواهم شد انگاه مراد وداع داد و گفت برو که خدای تعالی ترا و هرچه با تست بسلامت بجرجان خواهد
رسانید و پسر ترا که شریف نام است پسری متولد خواهد شد او را صلت نام کن که او بدرجه کمال خواهد رسید و از اولیای ما خواهد بود
پس عرض کردم که یا ابن رسول الله ابراهیم بن اسمعیل الخلنجی از شیعه شماست و احسان او با ولیای شما بسیار است و اکثر در سالی
زیاده از صد هزار درهم بفقرای شیعه صرف می کند آنحضرت فرمودند که خدای تعالی مشکور ساخت احسان ابی اسحق ابراهیم بن
اسمعیل را در حق شیعه ما و آمرزید گناهان او را و او را پسر درست خلقتی داد که قایل بحق باشد روزی کرد او را بگوی که
حسن بن علی ترا پیغام فرستاده که پسر خود را احمد نام نهی انگاه آن حضرت را وداع نموده بحج رفتم و ببرکت توجه حضرت امام حق تعالی
مرا در آن سفر بسلامت داشت تا آنکه بر وجهی که آن حضرت خبر داده بود اول روز جمعه مذکور بجرجان رسیدم و چون اصحاب ما
بر تهنیت من آمدند نوید وصول حضور حضرت امام علیه السلام بایشان رسانیدم و گفتم که مهیای عرض حوایج و مشکلات مسایل خود شوید
و چون ایشان نماز ظهر و عصر گذاردند همگی در خانه من جمع شدند و منتظر قدوم سعادت لزوم حضرت امام معصوم بودند
ناگاه آن حضرت بیخبر ما ظاهر شد و ابتدا بسلام نمودند پس پیش دویدیم و دست مبارک آن حضرت را بوسیدیم انگاه آنحضرت
با آن جماعت خطاب فرمود که من وعده کرده بودم بجعفر بن الشریف که آخر این روز نزد شما خواهم آمد و اینک من نماز ظهر و عصر را در
سر من رای گذارده نزد شما آمده ام که تجدید عهد با شما کنم بشتابید و حوایج و مسایل خود را بر من عرض کنید پس اول کسی که در آن مجلس
در مقام عرض حاجت خود شد گفت که پسر من که نام او ... است نابینا شده می خواهم که دعا کنی تا ببرکت دعای شما بینا شود آنحضرت
پسر او را نزد خود طلبید و دست مبارک بر چشم او کشید تا بینا گردید بعد از آن یک یک مردم از حوایج و مسایل خود سوال می نمودند
و آنحضرت جواب می فرمود تا قضای حوایج همگی نمود و ایشان را دعای خیر گفته همان روز معاودت فرمود و الحق بسبب این کرامت که اهل
جرجان بآن اختصاص یافته اند می سزد که بر اهل قم و کاشان زیادتی جویند الا بر اهالی مشهد و سبزوار و طریق انصاف پویند رستمدار
ولایتی است مشتمل بر آبهای خوشگوار و درختان میوه دار و کوههای فلک مدار و قلعهای بلند استوار که دست وهم از دامن آن کوتاه و پای خیال

در اثنای مسالک آن گردهست قلعه نورش فرمان شاه ... چون بیت المعمور از حوادث دوران دور و اهالی آنجا
در شجاعت مانند رستم و در مذهب تشیع بغایت محکم اند و از متاخرین اذکیای فضلای آن دیار مولانا محمد بن فخر الدین علی
رستمداریست که در مشهد مقدس رضوی منصب خدمت روضه منوره و تدریس بعضی از مدارس آن آستان ملایک پاسبان
باو مفوض بود و در تاریخی که عبدالله خان اوزبک مشهد مقدس را محاصره نمود یکی از فقهای مشهد مقدس کتابتی بخان مذکور نوشت
که خلاصه اش این بود که جناب خان و لشکریان ایشان بچه دلیل و برهان محاصره مشهد مقدس و استیصال مردم آنجا را که اکثر ذریه
حضرت پیغمبر اند صلوات الله علیه و آله بر خود حلال ساخته اند و دست نهب و تاراج و قتل بر جان و اموال و مزارع مردم و اوقاف که
فیض آثار گشاده اند و چون آن کتابت بخان مذکور رسید به افاضل ماوراءالنهر که ملازم رکاب بودند نمود و فتوی باباحت قتل و غارت
اهل مشهد داده بودند گفت که جواب کتابت اهل مشهد نویسند و ایشان جوابی مشتمل بر وجوه فاسده و دلایل کاسده در بیان اباحت خون
و مال اهل مشهد رقم نموده بایشان فرستادند و چون نوشته اهل ماوراءالنهر بنظر مولانا محمد مذکور رسید نامه ثانی مشتمل
بر دفع تمامی دلایل آن افاضل نوشته فرستاد و چون آن نوشته بنظر خان مذکور رسید نظری اجمالی بر آن انداخته با فاضل مذکور
امر نمود که جواب نویسند و ایشان بعد از مطالعه خود را از نوشتن جواب آن عاجز دیدند در جواب خان گفتند که گفت و شنید با این مردم
موجب ضعف اعتقاد دیگران می شود بنا بر این باید که آیات قرآنی که در آن نوشته شده بمقراض بیرون آرند و باقی را در نظر
حاضران بسوزانند و بگویند که سخنان آن طایفه قابل جواب نیست و آخر چنان کردند و مؤلف جهت عبرت ارباب اعتبار بنقل صورت
نامه افاضل ماوراءالنهر و صورت کتابتی که مولانا محمد مذکور در دفع سخنان ایشان نوشته مبادرت می نماید نامه که افاضل ماوراءالنهر
باهل مشهد مقدس نوشته اند پوشیده نیست بر هیچ مومن عاقل که تعرض بمال و نفوس کسانی که گوینده کلمه طیبه لا اله الا الله محمد
رسول الله اند و سالک اسلام که از ایشان افعال و اقوالی که موجب کفر است صادر نشود و عمل بطریقه مرضیه سلف و ائمه اثنی عشر رضی الله عنهم
می نموده باشند جایز نیست اما وقتی که با حکم بمایین کلمه مذهب اهل سنت و جماعت و طریق علما و اتقیا را بالکلیه مهجور کرده متوسل
بامالی اول کنند اشتراطها را طریقه شنیعه شیعه نموده سب و لعن حضرات شیخین و ذی النورین و بعضی از ازواج طاهرات رضوان
الله علیهم اجمعین که کفر صریح است ترویج کنند بر پادشاه اسلام بحکم ... بر امر ملک علام قتل و قمع آنها اعلاء لدین الحق واجب
و لازم است و تخریب ابنیه و اخذ اموال و امتعه ایشان جایز و اگر پادشاه زمان و خلیفه دوران خلد الله تعالی ظلاله الجلالی علی روس
المسلمین الی یوم الدین در جهاد که باتفاق و اجماع علما واجب و طریق حضرت رسالت و اصحاب کرام و اولاد عظام است با وجود
استطاعت و قدرت تساهل نمایند چگونه از عهده جواب و سوال ملک متعال که یوما لا تجزی نفس عن نفس شیئا و لا یقبل
منها شفاعة و لا یؤخذ منها عدل و لا هم ینصرون که بآیه کریمه و لنسئلن الذین ارسل الیهم و غیرها ثابت شده توانند بیرون
آمد بر هر عاقل که بمقتضای عقل دقیقه در آیات و احادیث و اخبار تامل نماید ظاهر می گردد که جماعتی که بشرف صحبت
حضرت رسالت صلعم شده طریقه تبعیه و خدمت مرعی داشته سالها در اعلاء کلمه حق باکفار در رکاب آنحضرت مقاتله نموده
باشند خالی از شوایب نقصان و مستحق جنان خواهند بود خصوصا آنها که بمقتضای آیه کریمه لقد رضی الله عن المؤمنین
اذ یبایعونک تحت الشجرة بشرف رضوان حضرت سبحان مشرف گشته اند اولئک الذین هدی الله فبهدیهم اقتده و شک
نیست که حضرات شیخین و ذی النورین رضوان الله علیهم اجمعین از این جمله اند و بمصاهرت و مجانست آنحضرت معزز و مکرم اند
و صدیق اعظم را حضرت حکیم در کلام قدیم صاحب نامیده که اذ یقول لصاحبه لا تحزن و بمقتضای و ما ینطق عن الهوی ان هو
الا وحی یوحی جمیع اقوال و افعال آنحضرت موجب وحی است و آن حضرت کمال تعظیم و توقیر ایشان می داشته و در توصیف هریک
احادیث کثیره واجب گشته پس منکر کمال ایشان در کمال گمراهی و خذلان و بالحقیقه منکر قرآن و خبر گشته نفس پرور انس جان

بوده باشد و معتقد ایشان مرضی و تابع آن سرور بوده باشد و بنابرآن فرموده **قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ** امید است که بشرف شفاعت و غفران برسند و ایضاً شجاعت و اهتمام امیر المومنین علی رضی الله عنه در اعلاء حق
از آن مشهورتر است که بر کسی پوشیده ماند و آنجناب در زمان متابعت و مبایعت خلفا با ایشان بوده و خود نیز متابعت و مبایعت
نموده پس اجماعت که اثبات نقص آن حضرت می کنند و غافلند از آنکه ثبوت نقص با آنجناب لازم می آید و ایضاً چگونه نسبت کفر به صدیقه
رضی الله عنها با آنکه مشفق علیه است که شرف فراش آنحضرت یافته و محبوبه آن سرور بوده بعضی از شیعه یا شنیده که چنین باشد
و در قرآن مجید واقع است که **الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ** پس ملاحظه
باید نمود که نسبت خبث به او منجر بنسبت خبث بجای می شود و ایضاً زوجه کینه با ذاتیه که نسبه با مرتینی کنند آن با زاینج کمال رحمت
میکرد پس چگونه صاحب فراش خیر البشر را با شاکه بعضی از طایفه شیعه نسبت می دهند نسبت توان داد نعوذ بالله من ذلک
فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَلْبَابِ و اگر بعضی گویند که از امثال این امور واقع نشده و نخواهد شد شک نیست که این جماعت می شوند و سعی کنند
بر ایشان نیز حکم آنها داشته باشند و آنچه نوشته اند که بحکم آیه **وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ** و حدیث لا یحل مال امرء مسلم
الا من طیب نفسه چگونه اتلاف محصولات و زراعات مشهد مقدس حلال باشد جواب آنست که در آیه و حدیث اموال بتخصیص مومن
و مسلم یافته و آنچه بتواتر ثابت شده که جماعت شیعه شیعه می کنند و می گویند از زمره اهل اسلام و ایمان برآمده اند و این آیه شامل ایشان
نخالف که بعضی علما اعتبار کرده اند و آیات و احادیث دیگر که احتجاج بنوشتن نیست دلالت دارد بر آنکه قتل و غارت اموال و سوختن
و ویران کردن باغات و زراعات و عمارات اهل کفر جایز است و هیچ کس را در این خلاف نیست و ایضاً حرب با جماعتی که بیعت پادشاه اسلام
و خلیفه ننمایند و بعد از بیعت عصیان ورزند جایز است باتفاق علما هر چند آن جماعت گوینده کلمه توحید و مسلمان باشند و بر این دالست
حروبی که اسد الله الغالب علی ابن ابی طالب رضی الله عنه در زمان خلافت خود با ایشان کرده اند و از این قبیل است حروبی که اعلی حضرت خاقانی بعضی
از سلاطین نموده و آنچه نوشته اند که زراعات و باغات اطراف مشهد مقدس وقف سرکار مزار فایض الانوار است که آبا و اجداد حضرت ظل الله
وقف کرده اند چون این دیار از جمله دار الحرب و نزد لشکر اسلام سوقوفات ممتاز و معین نیست آن نیز حکم باغات و زراعات دارد و بر تقدیری
که تعیین و امتیاز یابد مصرف آنها از سلاطین خواهد بود و وقتی که عصر فتح نسیم بلکه خلیفه راجایز است که آن را بغازیان و اهل لشکر اسلام
حلال کرداند و آنچه نوشته اند که الکی ساکنان آن دیار ذریه پیغمبر اند بر تقدیر تسلیم گویا آیه **إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ** را نشنیده اند
و آنچه نوشته اند که هر جا الحمد صلاح وضع اسلام است و آنچه نوشته اند که در مکه و مدینه و شام به اهل نجد داشته اند شعر هر که او روی به بهبود
نداشت دیدن روی نبی سود نداشت و آنچه گفته اند که علما تحسین ایشان نموده اند بر تقدیر تسلیم بنا بر عدم اطلاع بر حقیقت فاسده
ایشان خواهد بود و آنچه نوشته اند که رجب از جمله اشهر حرم است و قتال و حروب در آن با جماعتی که در مقام حرب نیستند جایز نیست جواب
آنست که حرمت اشهر حرم منسوخ است بنا بر احادیث صحاح مشهوره و بعضی از غزوات امیر المومنین واقع در قبل آنجناب بتحریر اعادی در این
اشهر دالست بر این و آنچه نوشته اند که آیه **وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ** از محکمات است و در آن شک نیست لیکن نیز شک نیست
که جهاد با کفار از اعاظم عبادات است و ای بر آن جماعتی که ترک لعن صحابه نموده سب و لعن اکابر می نمایند و آن را مجرد ثواب و باعث ثواب می دانند
با آنکه متعین و متیقن است که در لعن کردن شیطان که بنصوص ملعونیت او ناطق است ثواب نیست و عجب است با آنکه در میان ایشان جمعی
هستند که معانی ظاهره آیات و احادیث را می توانستند دریافت و در ترجمه آیات و احادیث مکتوبه الطاف را این معنی نموده اند از این معنی
ظاهر البطلان بری کردند و تعصب نمنعهم من اتباع الحق افی عشر و سلفی نمایند **قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ** و اگر بعضی از متصلبین امراء امور که
از بعضی ائمه سلف بود در تقویت معتقد تقاضای تسامح بر ایشان چیزی رسانیده اند باد آنچه ذکر کرده شد باید که رنجش خود همه را به پیروی
تا آسان داده بالعضی از ملا زمان دکان بعمل یوتسانیاطر نماید باشد که مذهب حق بر هم کس ظاهر گردد والسلام علی من اتبع الهدی

جواب نامه فاضل ما وراء النهر که ملا محمد نوشته نتایج افکار و نفحات اقلام در باب ما فاضل ما وراء النهر هداهم الله و ایانا
سبیل الرشاد و حفظهم و ایانا عن الغفلة والعناد بوقوف پیوسته در آن باب آنچه صواب و موجب اجر و ثواب مذکور می شود بر رای
حکم آرای حضرات عالیات مخفی نیست که حضرت سید المرسلین بر وجهی که در کتب اهل سنت و شیعه مسطور است امت را بمتابعت کتاب الله
و عترت طاهره مامور ساخته و چون حضرت امام الجن والانس سلطان ابو الحسن علی ابن موسی الرضا علیه التحیة والثنا در بلاد عجم غریب واقع
شده اند داعی الی حروف محمد خادم برای احترام خدمت آنحضرت و بواسطه فیوض و برکاتی که از روح مطهر آن حضرت یافته و ذکر آن در صحیفه
مناسب نیست از سایر قریبها خدمت و ملازمت ایشان را اختیار کرده و با قزلباش الفت دارد و مدارا و رابطه که منافی میل و رضا نیست مطلقا
بعد از تفتیش و تحقیق در امور دین تحصیل یقین کرده آنچه بمقتضای حدیث و قرآن موافق بامر حضرت ملک شانست اختیار نموده
از دوری انصاف کلمه چند بعرض می رساند اگر مقبول انظار افادت آثار حضرات عالیات گردد ارشد فهو المراد و الا **شعر** من آنچه شرط بلاغست با تو
می گویم تو خواه از سخنم پند گیر و خواه ملال و مع هذا این معنی که صاحب ادراک کامل و انصاف شامل باشد می تواند بود و آنچه از طایفه ما وراء
النهر که مستمر در این حدود بوده آنست که ثواب عالی حضرت خاقان داراشان برای دو صفت حسن آراسته اند و از امرای ایشان کوکلتاش
بها در وجود دیگر نیز بمزید و فضایل پیراسته اند اما صدیقی که از ایشان الی الان بحکایات علمای ما وراء النهر واقع شده بنا بر اهل ما
که چون تنها بقاضی وی را بی آن معتبر نیست چه فضلای مذهب ائمه اثنی عشر بمجلس عالی ایشان مشرف نشده اند و علمای اهل
جنان خاطر نشان کرده اند که مذهب شیعه مبتدع و مخترع است و اصل ندارد و اگر بعد از تحقیق حال و تفتیش اصول و احوال فریقین
در اختیار احد المذهبین امری فرمایند بحکم کلام الملوک ملوک الکلام مطاع و منقاد خواهد بود مجملاً در طریقه شیعه در کتب
کثیره در حدیث مضبوط شده احادیثی که متفق علیه هر دو فرقه است معتمد است و احتیاط مقتضی آنست که آنچه متفق علیه باشد برای ما
مختلف فیه متروک شود زیرا که اهل اسلام منحصر در این دو فرقه اند چه اگر خلیفه بحق بعد از حضرت پیغمبر بلا فصل حضرت ابوبکر رضی
الله عنه است در رسول الله رای داشته اهل سنت اند و اگر حضرت امیر المومنین را می دانند شیعه اند و ثالث نیست پس آنچه متفق
علیه فریقین باشد مجمع علیه اهل اسلام است و ترک مجمع علیه برای مختلف فیه باطل بعد از تمهید این مقدمات نکویم آنچه مرقوم
قلم افادت رقم حضرات عالیات شده بعد از تنقیح و تلخیص حکم بکفر شیعه آل پیغمبر است بدلایل معدوده دلیل اول آنکه حضرت
پیغمبر صلعم مدح خلفای ثلثه فرموده و سخن آنحضرت بمقتضای آیه کریمه **وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ** است و شیعه که مذمت
ایشان کنند مخالفت وحی می کنند و مخالفت وحی کفر است جواب آنست که از این دلیل قدح خلفای ثلثه و بطلان خلافت ایشان لازم می آید
زیرا که در شرح مواقف از آمدی که از اکابر علمای اهل سنت است منقولست که قریب بوقت رحلت حضرت پیغمبر در میان اهل اسلام مخالفت
واقع شده و مخالفت اول این بود که حضرت پیغمبر در مرض الموت فرموده که ایتونی بقرطاس اکتب لکم شیئا لا تضلوا بعدی و عمر با این ندا نشد
که ان الرجل لیهجر و عندنا کتاب الله حسبنا پس صحابه اختلاف کردند تا آواز بلند شد و حضرت پیغمبر از این معنی آزرده شده
فرمود که برخیزید که پیش من نزاع سزاوار نیست و این حدیث در اوایل صحیح بخاری و در اکثر کتب اهل سنت بعبارات مختلفه مذکور است و مخالفت
دوم آن بود که بعد از قضیه مذکوره حضرت پیغمبر جمعی را مقرر ساخته که همراه اسامه بسفر روند و بعضی از آنجماعت تخلف نمودند و بعرض
رسید آنحضرت مکرر با مبالغه فرمودند که جهزوا جیش اسامة لعن الله من تخلف عنه و مع هذا آن بعض متابعت نکردند پس گوییم امری
که حضرت پیغمبر در باب نوشتن وصیت فرمودند بمقتضای آیه کریمه مذکوره وحی است و منع کردن منع ورد وحی است و رد وحی کفر
علی ما اعترفتم به و علی ما دل علیه قوله تعالی **وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ** و کافر قابل خلافت حضرت پیغمبر نیست
و هر گاه کفر بسلب قابلیت از او ثابت شود بنا بر دلیل شما لازم است که ابوبکر و عثمان نیز خلیفه باشند تا خلاف اجماع مرکب نشود چه بمذهب
اهل سنت هر سه ایشان خلیفه اند و بمذهب شیعه هیچ کدام خلیفه نیستند این که عمر خلیفه نباشد و ابوبکر و عثمان باشند موافق رای هیچ کس نیست

اسلام نیست و نیز تخلف از جیش اسامه بمقتضای دلیل مذکور کفر است و متخلفان خلفای ثلث اند باتفاق و از هر یک از دو روایتین
مذکورتین بوجوه متکثره اثبات مذهب شیعه و نفی خلاف آن لازم می آید و تفصیل آن در این صحیفه می آید والله یحق الحق و هو
یهدی السبیل و چون حضرات در صحیفهٔ شریفه اعتراف نمودند که نقل حضرت نیز صحیح است و الواقع ایضا کذلک پس گوییم اخراج حضرت
پیغمبر صلعم مروان را از مدینه بالنص صحیح است و آوردن عثمان او را بمدینه و تفویض امور باو و تعظیم او کفر است بدو وجه اول دلیل که حضرت
فرمودند وجه دوم قوله تعالی لا تجد قوما یؤمنون بالله و الیوم الآخر یوادون من حاد الله و رسوله و لو کانوا آباءهم او ابناءهم
او اخوانهم او عشیرتهم و دلایل متین برای تحقیق حق و تزییف باطل در مسئلهٔ امامت برهانا و جدلا بسیار است و لیکن بدرجهٔ
مثل است که بوسه به پیغام می باشد اگر هدایت مجیز شود معروض خواهد شد شعر بر جمجمی و صل قوجیم ۰ اعمل الله یجمعوا و ایاک
اما ایشان که ساطع مقدمات علی باشند نزد بعضی و بکرم و قطرات و نیز هر ورود مدح خلفای ثلث از حضرت پیغمبر متفق علیه فریقین نیست
چه در کتب شیعه اثری از آن نیست و آنچه دلالت بر ذم کند مثل روایتین مذکورتین و غیرها در کتب فریقین مسطورات و نیز بعضی
از اهل سنت تجویز وضع حدیث برای مصلحت کرده اند پس اعتماد بر حدیث غیر متفق علیه نیست خصوصا وقتی که ناقل آن تجویز وضع حدیث
کند یا عادل نباشد و خبر متفق علیه دلالت بر خلاف آن کند و مخالفهٔ خبر واحد سیما با خصوصیات مذکوره لازم نیست که کفر باشد و الا
پرده دهم بلکه مسلمان نبود چه مخالفت اخبار آحاد از مجتهدین واقع شده و تعظیم و توقیر حضرت پیغمبر نسبت بخلفای ثلث قبل
از صدور مخالفة ایشان دلالت بر حسن و سلامت عاقبة نمی کند چه عقوبة قبل از صدور عصیان با آنکه معلوم الصدور باشد لایق نیست
لهذا حضرت امیر از عمل ابن ملجم خبر داده و عقوبة نفرموده و روایتی که دلالت بر حسن خصوص فعل کند مفید مطلوب نیست چنانکه
در آیهٔ لقد رضی الله مذکور خواهد شد دلیل دوم آنکه بمقتضای لقد رضی الله عن المؤمنین اذ یبایعونک تحت الشجرة خلفای ثلث
برضوان حضرت ملک منان مشرف شده اند پس سب ایشان کفر باشد جواب آنکه مدلول آیه صدق التوفیق رضای حضرت الله تعالی
است از آن فعل خاص که بیعت است و کسی منکر این نیست که بعضی از افعال حسنه مرضیه از ایشان واقع است سخن در اینست که بعضی افعال
قبیحه از ایشان بوجود آمده است که مخالف آن عهد و بیعت است چنانکه در امر خلافة مخالفة نص حضرت پیغمبر که در کتب فریقین مسطور است
نمودند و غصب خلافة کردند و حضرت فاطمه علیها السلام را آزرده ساختند چنانکه در صحیح بخاری مسطور است و این حدیث در صحیح
مذکور تتمهٔ این روایت فغضبت فاطمة فهجرته فلم تکلمه حتی ماتت و نیز خود در صحیح مذکور شد هجرت کردم و نیز
در صحیح بخاری در مناقب حضرت فاطمه مذکور است که من اغضبها فقد اغضبنی و در مشکاة در مناقب آنحضرت منقول است که من اذاها
فقد اذانی و من اذانی فقد اذی الله و کلام مجید صادق است بحضرت ان الذین یؤذون الله و رسوله لعنهم الله فی الدنیا و الآخرة
ناطق است حاصل که بواسطهٔ این افعال ذمیمه و منع وصیت حضرت پیغمبر و تخلف از جیش اسامه و غیرها مورد مذمت شدند
چه سلامت عاقبت مستبعد شود و بواسطهٔ نقض و مخالفة حکم حضرت پیغمبر مستوجب عقوبت می شود چنانکه آیهٔ کریمه فمن نکث فانما
ینکث علی نفسه و من اوفی بما عاهد علیه الله فسیؤتیه اجرا عظیما بر آن شاهد است دلیل سیوم آنکه حضرت الله تعالی
ابوبکر را صاحب پیغمبر خوانده و صاحب پیغمبر قابل ذم و لعن نیست جواب آنکه آیهٔ کریمه قال له صاحبه و هو یحاوره اکفرت دلالت
بر این که مصاحبت میان مسلم و کافر واقع است و مصاحبت از نسب متوافق الطرفین است هم چنانچه اخوت پس همچنانکه هر یک از برادران
نسبت بدیگری برادر است خواه مسلم و خواه کافر هر یک از همراهان نسبت بدیگری مصاحب و همراه است خواه مسلمان و خواه کافر و آیهٔ کریمه
یا صاحبی السجن ءارباب متفرقون خیر ام الله الواحد القهار نیز موید مقصود است چه صاحب کشاف و بیضاوی تفسیر آیه
صاحبی السجن کرده اند یعنی ای دو صاحب من در زندان پس حضرت یوسف که پیغمبر است دو کس را صاحب خود خوانده که بت پرست بودند
چنانکه تتمهٔ آیه دلالت صریح بر آن دارد پس ظاهر شد که مجرد صاحب پیغمبر بودن دلیل خوبی نیست و بیان حقیقت این مدعا بعلم محمد رقم

حضرات

حضرات در صحیفهٔ شریفه سعر هر که او روی بهبود ندید دیدن روی نبی سود نداشت و اما از حضرات که بلیغ وجوه
و عرضهٔ ادراک دقایق قرآن مجید نمودند بغایت مستبعد نمود که در بیت مذکور هر که را هر که او نیز شرانده رابط مصرع ها را بود اشتراک در
مصرع ثانی نفسه ناتمام گذاشته اند و برای معنی متفطن نشده روح حضرت مولانا الجامی را آزرده ساختند و لیکن چون عادت و قال الآن
برکافهٔ اهل خراسان واقع شده خانها خراب شده و حضرت مولوی نیز از این جا فرموده است اگر یک بیت از او خراب شده باشد باکی نیست
البلیه اذا عمت طابت و از اشعار عرب نیز استشهاد رفت اما اصلاح در ذکر آن نیست اما التماس از حضرات آنست که مجرد ابهام لفظ
بلا تأمل در معنی مسئله لا آل نفرمایند دلیل چهارم آنکه حضرت امیر با وجود کمال شجاعة در وقت بیعت مردم بخلفای ثلث بودند و منع نفرمود
و این دلیل حقیت بیعت است و اگر نه قدح آنحضرت لازم آید جواب آنکه قبل از آنکه حضرت امیر از تجهیز و تکفین حضرت پیغمبر فارغ شود
خلفای ثلث در سقیفهٔ بنی ساعده اکثر اصحاب را جمع کرده برای ابوبکر بیعت گرفتند بوجهی که ذکر آن در این جا نمی گنجد و آنحضرت بعد از آنکه
برای قلت اتباع و بیم هلاک اهل حق با ایشان مباشر حرب نشدند و این دلالت بر حقیت بیعت نیست و حضرت پیغمبر در شجاعة و قوت
از آن حضرت کمتر نبوده چنانکه اخبار و آثار بر این دالست و حضرت پیغمبر با حضرت امیر و سایر صحابه با کفار قریش جنگ نکرده از مکهٔ
معظمه مهاجرت نمودند و بعد از مدتی که متوجه مکه شدند در حدیبیه صلح نموده مراجعة فرمودند پس هر وجهی که برای جنگ نکردن
حضرت پیغمبر و حضرت امیر و سایر صحابه گنجد برای جنگ نکردن حضرت امیر تنها می گنجد مع شیء زاید چه ظاهر است که حقیقت کفار
قریش مطلقا متصور نیست و نزد اهل تحقیق این نقص و وبال الا نیز جاریست چه فرعون در دعوی خدایی چهارصد سال بر مسند سلطنة
و هر یک از شداد و نمرود و غیرهما نیز سالها در این دعوی باطل بودند و حضرت الله تعالی با کمال قدرت ایشان را هلاک نکرده تا خلق
بسیار با اعتقاد فاسد که از ایشان حاصل کردند با آخرت رفتند و هر گاه در ساده خدای تعالی تاخیر در دفع خصم گنجد در ساده بنده
بطریق اولی می گنجد و آنچه فرمودند که حضرت امیر با ایشان بیعت کرد وقوع آن بلا اکراه و تقیه ممنوع است و تحقیق آن در این صحیفه
می گنجد غرض که شارح عقاید نسفی در این که سب شیخین کفر باشد اشکال کرده و صاحب جامع الاصول شیعه را از فرق اسلامی شمرده و صاحب
مواقف نیز بر این رفته و وجوهی که برای تکفیر شیعه وهم کرده اند رد کرده و نزد امام غزالی سب شیخین کفر نیست و شیخ اشعری شیعه بلکه
جمیع اهل قبله را کافر نمی دانند پس آنکه حضرات در تکفیر شیعه فرمودند نه موافق سبیل مؤسسان مذهب و نه مطابق حدیث و قرآن
با آنکه مفهوم تشیع آنست که در صدر صحیفه معلوم شد و سب و لعن در او معتبر نیست می گنجد که نام خلفای ثلث مطلقا بر زبان اهل تشیع
جاری نشود و لعن ایشان واجب نیست اگر جاهلان شیعه حکم بوجوب لعن کنند سخن ایشان معتبر نیست چنانکه جاهلان اهل سنت
حکم بوجوب قتل شیعه می کنند و این حکم اصلا مقتضای افکار سلف و انظار خلف نیست و اما آنکه فرمودند که هر کس استماع بعضی
حکایات کند و منع نکند کافر است عقلا و شرعا دلیل بر این نیست و قال الشیخ ابن سینا من تعود ان یصدق من غیر دلیل فقد انسلخ
من الفطرة الانسانیة و آنچه از خبث و فحش در ساده عایشه نسبت بشیعه کردند حاشا و ثم حاشا که هر گز واقع باشد چه نسبت
فحش بکافهٔ آدمیان حرام است چه جای حرم حضرت پیغمبر اما چون عایشه مخالفة امر و قرن فی بیوتکن نموده ببصره آمد و بجنگ
حضرت امیر اقدام نموده و بحکم حدیث حربک حربی که فریقین در مناقب حضرت امیر روایت نموده اند حرب حضرت امیر حرب حضرت پیغمبر است
و محارب پیغمبر یقینا مقبول نیست بنابراین مورد طعن شده و این ضعیف در کتاب محدثی از کتب شیعه دیده که عایشه در آخر حیات
از حضرت امیر از حرب توبه کرده هر چند قضیهٔ حرب متواتر است و حکایة توبه خبر واحد اما بر تقدیر وقوع بعد از خرابی بصره
و قتل چهل هزار نفس چنانکه گفته اند از صحابه و غیرهم اگر آن توبه مقبول باشد اهل او از برای حرب نباید کرد والله اعلم بحقائق الامور
و هو یحکم بالحق یوم ینفخ فی الصور و آیهٔ کریمه الخبیثات للخبیثین نه این معنی دارد که دو جنس در خبث و طیب من جمیع الوجوه
شریک اند چنانکه اگر یکی از ایشان مستحق بهشت باشد یا دوزخ آن دیگر هم چنین باید بود و الا منتقض شود بحضرت نوح و حضرت

لوط و دو جفا ایشان و بر آسیه و فرعون بلکه می توان بود که ایشان کیست منزل باشد با آنچه در آیه دیگر صریح شده که الزانی لا ینکح الا
زانیة او مشرکة والزانیة لا ینکحها الا زان او مشرک و فیه نظر و له جواب و آنچه در تکفیر سادات عظام که فرزندان سید
الانام اند مذکور ساخته محل تعجب است چه هر کاه محرم پیغمبر بر خلاف امر آنحضرت سفر کند و با کسی که باتفاق کافه مسلمانان خلیفه باشد
و با وجود سابقه آنحضرت از حضرت پیغمبر شنیده باشد و روایت کرده باشد جنگ کند و بواسطه این بحکم حدیث صحیح محارب پیغمبر شود
و باعث قتل چهار هزار نفر از صحابه و تابعین کردد و فرزند پیغمبر بیشتر بکسی که پیش بعضی از مسلمانان خلیفه باشد حق نست کوید حال
آنکه پیش آن فرزند پیغمبر خلافت آنکس ثابت نباشد و بمقتضای دلیل با او چنین ظاهر شده که انکار خلافت حضرت پیغمبر و نقض عهد
آنحضرت کرده و بنا بر این حق فرزند پیغمبر بضرر سالی و بیش بکسی نرسد و اکر آن حق خطا باشد برای آنکس که در حال کویند تو ایجا کسی شود
آیا کدام از این دو عمل افحش و اشنع است و سبیل این که اول مسلما باعث جرح نشود و دوم موجب کفر باشد چه نعوذ بالله بود اکر مضمون مصنوع حدیث
المتحیرین کفر متمسک شوند جواب آن ظاهر شود و اکر چیزی دیگر فرمایند مستفید شویم بهر حال الانصاف مطلوب و منقول در کتب
شیعه چنین است که در وقت حضور این امام بکوم اعمی در خدمت حضرت پیغمبر کسی از اهل حرم آن حضرت عبور نموده حضرت پیغمبر از آن معنی
اعراض فرمودند انکس گفت کیا رسول الله این شخص کور است پیغمبر فرمودند که تو خود کور نیستی و علمای اهل سنت نقل کرده اند که حضرت
پیغمبر عایشه را بکتف خود برداشته اند تا تماشای حبوکند که در کوچه ساز می نواختند و بعد از منتقد فرموده که یا حمیرا اهل شیعه این عمل
بارذل الناس نسبت نمی توان کرد و قباحت این نه مرتبه ایست که تصریح آن متعذر باشد و آنچه لازم این فقیر است اکر کسی اعتقاد کند هیچ شک
نیست که مرتد کردد بهرحال بالعیاذ از حضرت الله تعالی هیچ موجودی را اکمل و افضل و اشرف از حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله نداند و ایر
انتهای حضرات که بواسطه میل و تعصب با حادیث موضوعه شرع و دین را ضایع کرده اند شعر اینک پیش تو گفتم غم دل ترسیدم
که دل آزرده شوی ورنه سخن بسیار است و آنچه در باب فتح نشابور فرموده اند اصل عدم آنست تا ناسخ معتبره که رفع حکم قرآنی تواند کرد
ظاهر شود و محاربه حضرت امیر بر تقدیر تسلیم که در بعضی از این ... باشد بعد از تعدی خصم بوده نه ابتدا بلکه حروب آن حضرت
همه چنین بوده و هر کاه کفر شیعه ثابت نباشد چنانکه از این جواب معلوم شد وجهی که برای حلیت قتل و غارت مؤمنان ساکنان
مشهد مقدس فرمودند نا تمام است و بر تقدیر تسلیم حضرات را اطلاع بر ضمایر و سرایر جمعی که مرکز بدین اند چون حاصل شده و الله
اعلم بذات الصدور و علی ای حال مزاج پادشاهی همچو آتش است و لایق علمای کرام آنست که بزلال مواعظ حسنه تسکین التهاب آن آتش نمایند
تا خلق الله نسوزند نه آنکه بباد دمند آن آتش را مشتعل سازند و اصل و فرع نهال آمال اعمار بندگان خدا را سوختن عجالت (?)
شعر چو آتش پیش شد و سرکش مبادا ⁂ که دود از دل بیالای بر آید ⁂ و ظاهر است که از این فتواها غیر از سلاطین برای سپاهی با مال اهتمام
در استیصال بندگان مالک علام بهم میرسد و استیصال ایشان اکر چه کافر باشند سلام حضرت الله تعالی که در کمال حلم است نیست
چنانکه روایت شده که حضرت نوح در روز قیامت برای هلاک کفار خجالت و آثار و اخبار دیگر نیز برین دال است و تفصیل آن نهادهم (?)
صحیفه می گنجد و هر کاه سپاهی بفتوی علما این کارها کند معظم جواب آن در روز قیامت بر علما خواهد بود شعر هر که روز کرفضل پرسند و قول
اولوا العزم را دل بلرزد ز هول ⁂ بجای که دهشت برند انبیا ⁂ تو عذر گنه را چه داری بیا ⁂ و مخفی نماند که ابن طاووس که از اکابر علمای شیعه و در اصول
و فروع مجتهد بود و مع هذا در فقه تصنیف نفرموده بنابر آنکه حضرت الله تعالی در رساله حضرت پیغمبر که دوست آن حضرت است در دنیا و آخرت
خلق کرده گفته که و لو تقول علینا بعض الاقاویل لاخذنا منه بالیمین ثم لقطعنا منه الوتین فما منکم من احد عنه حاجزین
و هر کاه در شأن حضرت پیغمبر این همه تهدید و مبالغه واقع شده اکر کسی را غلط در فتوی واقع شود چون از عهده بیرون آید بنابر آن
حضرات عالیات طریق تقوای سلف را سلوک داشته سلوک احتیاط را مرعی دارند ظاهر اصلح خواهد بود چه در عرصه عرصات جواب
مظلومان خصوصاً اطفال که بمضمون رفع القلم عن الصبی حتی یبلغ معصوم باشند بغایت صعب است شعر بجز عشق ما اگر کنی چو خلق تو گفت

بحر

شیعت

جوابی چون و یقیان که بی کناهانند ⁂ بهر حال شعر مرا مراد از این جمله نیکی اهو تست ⁂ و کر نه زین همه کتابها چه مقصود است ⁂ چون اکثر مفاسد عالم
بذکر تمام آن بواسطه اغراض نفسانیه است و مناسب آنست که ارباب فضل از این اغراض منزه باشند لایق آن بود که بعد از نظری که افاضل اورده
انهم بحوالی مشهد مقدس تشریف آورند فقیر را بشرف حضور مشرف سازند و اکر بواسطه قهاری نواب خاقان فریدون شان فقیران
از شهر بیرون نتوانند آمد ایشان لوازم حضرت امام بجای آورده بسعادت زیارت حضرت مستسعد شوند و فقیران ببرکت صحبت
ایشان فیروزی یابند و این معنی بوجود نیامد و فتوی به قتل فقیران دادند بارک الله عظم الله اجورکم و اصلح امورکم شعر
مکن مکن که دمی ورد انکار نباشد ⁂ مکن مکن که پشیمان شوی و چاره نباشد ⁂ قاین صاحب معجم کوید شهریست از ناحیه قهستان خراسان
نزدیک بقاین و مخفی نماند که اهالی قاین از قدیم الایام شیعه اثنا عشری بوده اند و اهل قاین و اکثر بلاد قهستان در اوایل حال
شیعه اسمعیلیه بوده اند و نزاری قهستانی که در تخلص شعر نسبت خود را بنزار نموده که یکی از پادشاهان اسمعیلیه بود از آنجا و از آن طایفه
و بعد از آن اکثر اهالی آن ولایت ببرکت ارشاد افاضل و اولیای صاحب کرامات بمذهب شیعه امامیه اثنا عشریه در آمدند رفیع
کل مذهب را آوقام است خصوصاً قاین از وقتی که سید اجل زاهد امیر ... والد ماجد نور الموحدین سید محمد نوربخش
نور الله مرقدهما آن دیار را بنور حضور منور ساخت و بهدایت و ارشاد اهالی آن دیار پرداخت آثار تشیع در آنجا ظهور تمام یافت و انوار
ایمان بر در و دیوار آنجا تافت سبزوار صاحب معجم گفته که آن قصبه بیهق است و بعضی گفته که قصبه آن خسروجرد است
و از آنجا جماعه لا یحصی از فضلا و علما و فقها و ادبا بیرون آمده اند و مع هذا غالب اهالی آنجا مذهب ... فضلا است و ان شهر
آنجا که متهم است بر فقه امام ابوبکر احمد بن الحسین البیهقی است صاحب تصانیف مشهوره اینست کلام صاحب معجم و سابقا در احوال
قم مذکور شد که قطعه که صاحب معجم در باب شیعه قم مذکور ساخته دیگران در باب تشیع اهل سبزوار ذکر کرده اند چنانکه این بیت
مثنوی معنوی بر آن دلالت دارد شعر سبزوار است این جهان بی مدار ⁂ ما چو بوبکریم در وی خوار و زار ⁂ و مؤلف این کتاب وقتی که در مشهد
مقدس بتحصیل علوم و تکمیل نفس بوم اشتغال داشت از بعضی اعیان آن دیار شنیده که چون کمال الواعظین مولانا حسین کاشفی سبزواری
جهت نظم بعضی از مصالح دنیاداری بدار السلطنه هرات رفت و مدتی بعد از صحبت میرعلیشیر بنکوکاری قیام کرد دید و بدام هم دنیا
جای پای بند شد مردم سبزوار بار او بد گمان شدند و چون بعد از مدتی بوطن مالوف مراجعت نمود اهالی آنجا در مقام امتحان او
بودند تا آنکه در روزی مولانای مذکور در جامع سبزوار بر رسم وعظ و تذکیر اشتغال داشت پیر مردی از محبان سبزوار عصا برد
گرفته بر پای منبر مولانا ایستاد و می خواست که از او سوالی نماید که کاشف حال اعتقاد مظنون او باشد اتفاقاً در آن اثنا بر زبان مولانا
جاری شد که دوازده هزار مرتبه جبرئیل بر حضرت نبوت نزول نمود پیر سبزواری چون آن حرف شنید فرصت یافت بمولانا گفت
بگو که جبرئیل چند مرتبه بر حضرت امیر المؤمنین نزول نمود مولانا چون بدگمانی اهل سبزوار را در حق خود فهمیده بود و می دانست
که آن پیر با او در مقام نکته گیری و امتحانست متحیر ماند که اکر گوید که جبرئیل بر حضرت امیر نازل شد بظاهر دروغ گفته باشد و اگر گوید
که نازل نشد سبزواریان که محبان فدائی خاندانند خانه دشمنی بر او خواهند بست و آن پیر عصای ضمیر عصای تعزیر بر سر او خواهد شکست
آخر صفای اعتقاد امداد مولانا نموده در جواب او گفت که جبرئیل بیست و چهار هزار بار بر حضرت امیر نزول نمود دیگر باره آن پیر گفت که جهت
خوش آمد من سخن بر زبان می آوری یا دلیلی براین مدعا داری مولانا گفت دلیل آنست که حضرت پیغمبر علیه السلام فرموده است که انا مدینة
العلم و علی بابها پس هر کاه که جبرئیل دوازده هزار مرتبه بمدینه علم در آمده باشد باید که بیست و چهار هزار بار در رفتن و بیرون آمدن
با آن حضرت که باب مدینه است وارد شده باشد نیشابور شهریست مشهور بمسافت ده فرسخ از مشهد مقدس دور که حضرت امام
رضا را علیه السلام مکرر بر آنجا عبور افتاده و از برکت اشعه حضور او نور تشیع بر ساکنان آن دیار تافته و بسیاری از فضلا و مجتهدان
امامیه از آنجا بوده اند و در مذهب حق امامیه کتب جلیله تصنیف فرموده اند و در کتاب نزهة القلوب مسطور است که نیشابور را

طهمورث دیوبند ساخت و بعد از خرابیش اردشیر بابکان در موضع دیگر آنرا ساخت و شاپور بن اردشیر چون حاکم خراسان بود از پدر
آن شهر را درخواست کرد او مضایقه ننمود شاپور بعد از آن آنرا تجدید عمارت کرد و نیشاپور نام کرد و شاپور ذو الاکتاف در زیادتی آن
شهر سعی نمود و دار الاماره خراسان تا آخر زمان طاهریان در بلخ و مرو بودی و چون دولت به بنی لیث رسید در نیشاپور دار الاماره
ساختند و نیشاپور دار الملک خراسان شد در سنه خمس و ستمائه آن شهر بزلزله خراب شد در آن حوالی شهری دیگر ساختند
و شادیاخ نام نهادند و در بار دوم شهر هزار و پانصد گام بود در سنه تسع و سبعین و ستمائه آن نیز بزلزله خراب شد بگوشه دیگر
شهری ساختند که اکنون ام البلاد خراسانست اینست کلام او و بر واقف بر اعتقاد کلام بنی لیث مخفی نخواهد بود که جریان سلطنت
ایشان در نیشاپور بود باعث عظیم در ترویج مذهب حق امامیه در آنجا بوده چنانکه بعد ازین مجمل از اعتقاد ملوک مذکور که در
مجلس سلاطین مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی **مشهد مقدس رضوی** در اصل دهی بوده که سناباد نام داشت از توابع طوس
و بعد از آنکه مرقد مقدس حضرت امام رضا ع در آنجا واقع شد با مرور ساعت از اعاظم بلاد خراسان شد و شهر طوس منسوخ گشته
مندرس و مطموس گردید و حسب برکات مرقد منور حضرت امام ع و حسن اهتمام سادات رفیع الدرجات موسوی رضوی اهل آنجا
همیشه تابعان دین مصطفوی و ناهجان مناهج مرتضوی بوده اند و شرح رواج و رونق که در زمان پادشاه صاحب قران مغفور در آن
آستان ملایک پاسبان بظهور رسیده حاجت به بیان ندارد **ع** بماهتاب چه حاجت شب تجلی را و در فضیلت مشهد مقدس و ثواب
زیارت آنحضرت روایات بسیار است اگر خواهند بکتب زیارات اصحاب رجوع نمایند **سیستان** صاحب کتاب معجم البلدان
گفته که سجستان که معرب سیستانست نام ناحیه ایست کبیره و ولایتی وسیع که در جنوب هرات واقع است و زمین آنجا اکثر ریگ
وسیع است و همیشه بادهای تند در آنجا وزان و گردش آسیاهای آنجا از آنست و در آنجا نخل بیشمار و خرما بسیار است و در مردم
آن دیار تیزخواسکی و جلادت غالبست تا آنکه در کوچه و بازار بی سلاح براه نمی روند و بازاریان آنجا همانا نیک معامله اند و در میزان
و تسعیر بقدر نقیری دغل و تقصیر نمی نمایند و در فریاد رسی ملهوف و تدارک حال ضعیف مألوف و امر بمعروف اگرچه کار بجرح و سیوف
و حبس انجامد کند خود را معاف نمی دارند و بزرگتر ازین اوصاف که مذکور شد بر وجهی که ذهبی شافعی در کتاب [illegible] ذکر نموده آنست
که در زمان فراعنه بنی امیه بر منابر شرق و غرب و مکه و مدینه دشنام بر علی بن ابی طالب علیه السلام کردند و اهل سیستان از آن امتناع
نمودند تا آنکه در عهد نامه خود با بنی امیه لعن ناکردن آنحضرت را داخل ساختند والحق همین شرف ایشانرا کافیست و در صفای
فطرت اصل ایشان برهانی وافی شافیست و از اکابر آن دیار که بفضل و تقوی اشتهار دارند حریز بن عبد الله است که از اصحاب امام
جعفر الصادق ع بوده و خلیل سجستانی که تاریخ آل محمد علیهم السلام تالیف نموده **کشمیر** چنانچه اشرف الفضلا مولانا شرف
الدین علی یزدی در کتاب ظفرنامه مرقوم خامه مشکین شمامه گردانیده ولایتیست در وسط اقلیم چهارم و عرض آن [illegible]
و از جمیع جوانب محفوفست بجبال بلند کوه جنوبیش بجانب دهلی و بعضی دیگر از بلاد هند اتصال دارد و کوه شمالی بطرف
بدخشان و مواضع خراسان و جبل غربیش پیوسته بمنازلیست که محل توطن اقوام اوغان باشد و شرقیش منتهی میشود ببلاد
اراضی تبت و مساحت طول آن عرصه آنچه هموارست از حد شرقی تا جانب غربی نزدیک بچهل فرسخ است و عرض آن از جانب جنوب
تا حد شمال بیست فرسخ و در نفس آن دشت هموار که در میان کوهسار وقوع یافته ده هزار قریه معمور هست مشحون بچشمهای آب
عذب و بستان و مرغزارهای نضارت مآب و زبان زد خلایق آن دیار آنکه در تمامی آن ولایت از کوهستان و هامون صد هزار قطعه
مزروع است و از امارات جودت آب و هوای کشمیر آنکه حسن رخسار و لطف شمایل خوبان آنجا در السنه و افواه ناطقان سائر و امثال
مثل گشته و در آن معنی بر زبان بلاغت بیان بعضی از شعرای سخن آرای این رباعی گذشته **رباعی** شاه همه دلبران کشمیر قرین خرم دل
آن سیاه کشمیر قرین آن حور که روح را سزد [illegible] گویند [illegible] و در کوه و دشت کشمیر انواع اشجار میوه دار

هست و اثمارش بغایت خوب و بسیار که در کشمیر اگرچه بسبب سردی هوای آن ولایت میوه های گرمسیر مثل نارنج و لیمو و خرما حاصل نمیشود
و لیکن از گرمسیرات نزدیک نقل می کنند و در وسط آن ولایت شهریست سرینگر نام که تختگاه حکام آن دیار می باشد و مانند دجله
بغداد نهری عظیم در میان آن بلده جریان دارد و عجب آنکه چنان آبی فراوان از یک چشمه بیرون می آید و منبعش هم در آن ولایتست
و اهالی کشمیر بر آن نهر نزدیک بیجا جسر بسته اند و راه آمد و شد گشاده و هفت جسر آنچه در نفس شهر است و این آب بعد از آنکه
از کشمیر می گذرد [illegible] مواضع آب [illegible] و چنین میخوانند و آب از بالای مولتان با آب جاره یعنی چناب می پیوندد و از مولتان
و اوچه گذشته در حدود تته به [illegible] می ریزد و از دقایق حکمت الهی آنکه [illegible] در [illegible] از دامان جبال
به پاس آن فضای وسیع المجال کشیده که اهالی آن سرزمین بسبب آن [illegible] از تعرض اعدا فراغت دارند و بکلفت مرمت
و اندیشه آنکه بمرور زمان و آسیب باد و باران بآن راه یابد دیده که معظم شوارع عام آن ولایت سه طریق است یکی بطرف خراسان و آن
راهیست بسیار مضیق و دشوار چنانچه نقل احمال و اثقال از آن راه بر پشت دواب میسر نمیشود و مردم حمال که از آن راه چیزی
بجایی برند آنرا بر دوش گرفته طی عقبات ناهموار نمایند تا بجایی رسند که آنچه داشته باشند بر چهارپای بار توان کرد و دو راه که بطرف
هندوستانست بهمین طریقه باشد و طریقی که بطرف تبت افتاده اگرچه از آن دو راه آسان تراست اما در چند منزل علفزاریست زهردار
و هلاکت [illegible] بردن چهارپای بغایت دشوار والله اعلم بحقایق الاسرار و در کتاب معجم البلدان مسطور است که کشمیر شهریست
در هند که از یکطرف مجاور قومی از ترک واقع شده و نسل ایشان بنسل آن ترکان آمیخته شده و بنابرین مردم آنجا در حسن صورت
احسن خلق الله اند تا آنکه حسن زنان ایشان ضرب المثل شده و کنیزکان ایشان را بدویست دینار و بیشتر [illegible]
تا اینکه شرح مذاهب اهل کشمیر از هیچ کتاب بنظر مؤلف نرسیده و آنچه خود در ایام عبور بآن دیار تحقیق نموده آنست که اهالی
آنجا قریب العهد باسلام اند و هنوز در میان ایشان کفار بسیار اند و از زمانی که سید جلیل عارف سید محمد خلف صدق
سید المتألهین سید علی همدانی قدس سرهما در آن دیار اقامت نموده بعضی از مردم آنجا بمذهب شیعه در آمدند و بعد از آن میر شمس
عراقی که از خلفای شاه قاسم نوربخش بود بکشمیر آمد و در آنجا اقامت نمود و چون حکومت آنجا بطایفه چک [illegible] رسید و در نفوذ
سید مذکور اهتمام نموده مذهب شیعه بیشتر از پیشتر رواج یافت و اکثر سپاهیان آنجا مانند طایفه [illegible] و طایفه ماکری و طایفه
[illegible] و غیرهم شیعه اند و از اهل شهر ساکنان محله حسن آباد و محله زدیبل که مزار و خانقاه میر شمس عراقی در آنجاست همگی شیعه اند
و همچنین اولاد [illegible] که از خلفای میر شمس بود و مریدان ایشان که جمعی کثیرند همگی شیعه اند و از قصبات آنجا اهالی قصبه شهاب الدین
پور که از نفایس مواضع کشمیر است همگی شیعه خالص اند و از پرگنات آنجا پرگنه [illegible] که مشتمل بر دویست ده است همگی شیعه اند
و در دیگر پرگنات دیههای متفرقه هست که اهالی آنجا شیعه اند و تفصیل آن بتطویل می انجامد **تبت** نام دو ولایتست قریب بکشمیر
یکی را تبت کبیر می گویند و ساکنان آنجا همگی کافرند و یکی را تبت صغیر می گویند و در سنه الف میرعلی [illegible] که حاکم تبت است
بتوفیق الهی تبت کبیر را تسخیر نموده رؤسای کفره را بقتل رسانید و بتخانهای آنجا را در هم شکست و اموال و خزاین بسیار بدست آورد
و اهالی آنجا از زمانی که میر شمس مذکور بآنجا رسیده مسلمان شده اند و همگی از عظما و سپاهی و رعیت شیعه با خلاص اند و غلو
ایشان در تشیع بمرتبه ایست که اگر احیانا یکی از سنیان کشمیر بآنجا [illegible] او را [illegible] می گیرند و با آنکه در جوار پادشاه عظیم
الشان هندوستان واقع اند خطبه بنام پادشاه ظل الله ایران [illegible] ایران سریر صفویه موسویه انار الله براهینهم الجلیه می خوانند
و اقسام میوه سردسیری در آنجا بهم میرسد و مشک و طلا و بلور از آنجا
می آورند والله اعلم بحقیقه

الحال

ترکام نام دهی است از ولایت کشمیر ۱۲

مجلس دویم در بیان احوال طایفهٔ چند که بتشیع مشهور

و در سلک اهل ایمان مذکور اند الاوس والخزرج دو قبیلهٔ بزرگ اند از انصار که حال ایشان از غایت استشهار حاجت باظهار ندارد و اخلاص این دو طایفه خصوصا سعد بن عبادهٔ خزرجی و اولاد و احفاد او نسبت بحضرت علی مرتضی بغایت ظهور دارد و شارح دیوان مرتضوی گفته که از سعید بن جبیر مرویست که چون حضرت مرتضی علی متوجه حرب معاویه می شد نود هزار مرد همراه داشت که از آنجمله هشتصد ... بود و نهصد مرد از اهل بیعت رضوان بود و حضرت امیر المؤمنین علیه السلام در بعضی ابیات از اشعار بلاغت آثار خود ایشان را ستوده و اظهار خوشنودی خود از ایشان نموده و فرموده شعر الاوس والخزرج القوم الذین هم آووا فاعطوا ... یعنی قبیلهٔ اوس و قبیلهٔ خزرج آن قومند که ایشان جا دهنده مردمان و پناه بخشیدند با ایشان از خوان انعام ... بخشیده شده باشند والله اعلم خبر طایفهٔ از مردم عرب بادیه اند که در زمان حضرت رسالت صلوات الله علیه مسلمان شدند و رئیس آن قوم مالک بن نویره بود که از اردان ملوک و شجاعان روزگار و فصحای زمان بود و شرف صحبت حضرت رسالت دریافته بود و همگی ایشان از جملهٔ محبان اهل البیت علیهم السلام بودند آورده اند که چون مالک شنید که ابوبکر را خلیفه ساختند آن را نپسندید و از صحرا متوجه مدینه گردید اتفاقا روز جمعه بود و چون بمسجد در آمد دید که ابوبکر بر منبر حضرت پیغمبر صلی الله علیه خطبه می خواند پس با ابوبکر خطاب نمود که اربع علی ظلعک والزم قعر بیتک واستغفر لذنبک ورد الحق الی اهله ما تستحیون ان تقوم فی مقام اقام الله ورسوله فیه غیرک وما ترک یوم الغدیر لاحد حجة ولا معذرة الا انت تسلیمات علی علی بامرة المؤمنین فی حیوة رسول الله صلعم واله مهاجرین ای آل الانصار لقد ترد الحق لیتناقض علیکم الامر یعنی ای ابوبکر بر نفس خود زیاده از قدرت طاقت بار مکن و در گوشهٔ خانهٔ خود بنشین و طلب آمرزش گناه خود بکن و حق را بصاحب حق بسپار آیا شرم نمی داری در جای مقام می سازی که خدای تعالی و رسول از برای دیگری مقرر ساخته اند آیا مکر فراموش کردی سلام کردن خود را در آن روز بر علی بن ابی طالب بدین عبارت که السلام علیک یا امیر المؤمنین ای آل مهاجر و آل انصار اگر حق امیر را اصل قرار ندهید کار بر شما دشوار خواهد شد ابوبکر چون آن سخنان بشنید برآشفت و مالک را گفت خاموش باش که تو از اهل سابقه نیستی و در راه اسلام مجاهده نموده پس مالک گفت تو از مجاهدین چو ضبعی است تا بود دیگری در آن باب افتخار کنی و هیچ آل تیم که قوم تو بودند در جاهلیت و اسلام از اذناب و تابعان دیگر اقوام بوده اند ابوبکر چون آن سخن درشت از مالک شنید حاضران را گفت و در آن وقت ... ایشان ... برداشته پای خود را پس جماعتی مر مالک را ... و او را لکد کاری کرده از مسجد اصحاب بیرون کردند و او در آن ایشان را تهدید می نمود و چون ابوبکر از نماز فارغ شد و بمنزل خود رفت خالد بن ولید را که میانهٔ او و مالک در زمان جاهلیت کینه و عداوتی بود نزد خود طلبید و به او گفت هر قدر مرد که میخواهی همراه بگیر و برو و مالک بن نویره را بهانهٔ منع زکوة بکش و قوم او را اسیر ساز که می ترسم که خلل در کار ما اندازد پس خالد هشتصد سوار برداشت و از مدینه بیرون رفت و چون ببیابان قوم بنی حنیفه رسید و صرفه در جنگ ندید و از شجاعت مالک ... ترسید ایشان را آن نمود که من بجای جنگ ... ایشان همه ... مالک و قوم او اکرام نمودند و ضیافت کردند و چون نصف شب شد خالد بر خاست و ... آمد که بر فراش خود خفته بود و او را هم آنجا بقتل رسانید و بعد از آن لشکر را آواز کرده تا سوار شدند اکثر مردان آن قوم را بکشت و زنان و فرزندان ایشان را اسیر ساختند و مالهای ایشان را بغنیمت گرفتند و همان شب خالد بزن مالک دخول کرد و اسیران و غنیمتها را نزد ابوبکر آورد نقلست که مالک بن نویره در ایام جاهلیت حلیف و دوست عمر خطاب بود و چون قصهٔ کشتن مالک و آوردن اسیران قوم او را بمدینه شنید بمسجد در آمد و دید که خالد جامه پوشیده که از سلاح او زنگ گرفته و سپر بر سر زده و در مسجد از روی خوشحالی و افتخار بکشتن مالک و اسیر کردن قوم او میخرامد پس عمر با او گفت که ای دشمن خدای ... و در مسجد خدا متکبرانه و مستانه می خرامی و حال آنکه تعدی کرده بر مردی از مسلمانان و او را بقتل رسانده و زن او را بحرام مباشرت نموده آنگاه دست

دراز کرده تیرها را از دستار او بیرون کشید بشکست و او را از مسجد بیرون کرد و گفت والله که اگر مرا قدرت بهم رسد ترا بعوض مالک خواهم کشت پس خالد از مسجد گریان بیرون رفت نزد ابوبکر آمد و ماجرای خود را با عمر مذکور ساخت بعد از آن ابوبکر عمر را طلبید و او را نصیحت نمود که خالد را در این واقعه ملامت مکن که او شمشیر ما است و آنچه کرده بامر من کرده و مصلحت در آن بود لاجرم عمر دیگر در آن باب چیزی نگفت تا آنکه چون خلافت بعمر رسید خواست که خالد را بعوض مالک قصاص نماید خالد از او گریخته بشام رفت و در آنجا بمرد و شیخ فاضل محمد بن ابی جمهور در کتاب جمع الجمع باسناد خود از دعبل بن علی خزاعی روایت نموده که گفت روزی از حضرت امام رضا شنیدم که او از پدر خود از جد خود روایت می نمود که گفت روزی جمعی از شیعه که از آنجمله جابر بن یزید جعفی بود بخدمت حضرت امام محمد باقر آمدند و از آنحضرت پرسیدند که آیا پدر تو علی مرتضی با امامت اول و ثانی یعنی ابوبکر و عمر راضی بود آنحضرت گفت اللهم لا گفتند پس چرا خوله حنفیه را که از اسیران ... بود بکنیزی از ایشان گرفت امام محمد باقر فرمودند که جواب این سوال را جابر انصاری باید پرسید پس کسی را فرستادند و جابر را نزد خود طلبیدند و در آن باب از او سوال نمودند جابر گفت من حاضر بودم که خوله را با سایر اسیران بمسجد حضرت رسول صلعم آوردند و چون نظر خوله بر قبر اقدس حضرت رسول افتاد بگریه و فریاد در آمد و گفت السلام علیک یا رسول الله ... که ما را بطریقی که نوبی و دیلم را اسیر کنند اسیر کرده اند و هیچ گناهی جز محبت و میل با اهل البیت تو نداریم بعد از آن با اصحاب پیغمبر که در مسجد حاضر بودند خطاب نمود که ای قوم چرا ما را اسیر کرده اید و حال آنکه ما کلمهٔ لا اله الا الله محمد رسول الله می گوییم ابوبکر گفت بواسطه آنکه از ادای زکوة امتناع نموده اید خوله گفت چنین نیست و اگر چنین باشد که مردان ما از آن امتناع نموده باشند زنان مؤمنه را چه گناه است ... اسیر که خوله ... را که مادر محمد بن حنفیه است بمقتضای ... از ایشان گرفت و عقد و نکاح نمود بالجمله قتل مالک و قوم او و اسیر کردن زنان و اولاد ایشان بسبب منع زکوة نبود بلکه میل و محبت او بجانب حضرت امیر و انکار او از اعتقاد خلافت ابوبکر بود چنانچه از پیش گذشت و غرض او از قتل ایشان ضایع ساختن انصار و اعوان حضرت امیر بود بجهة آنکه اینجماعت که در زمان خلافت ابوبکر تهمت رده بر ایشان نهادند و در مقام اسلام ثابت قدم بودند اما ایشان را استحقاق خلافت اهل بیت رسالت و انکار خلافت ابوبکر می نهادند و موید اینست آنچه احمد بن اعثم کوفی در باب قصه اهل حضرموت از اخبار حارث بن سراقه [illegible] نقل نموده و گفته که چون ابوبکر بعد از کشته شدن مسیلمهٔ کذاب علیه اللعنة زیاد بن لبید انصاری را جهة تقریر خلافت و طلب بیعت خود با اهل حضرموت و کنده ... فرستاد بعضی از آن قبایل مانند اشعث بن قیس که یکی از ملوک کنده بود قبول خلافت ابوبکر کرد و گفت که هرگاه اتفاق تمام اهل اسلام بر خلافت ابوبکر ظاهر شود ما نیز اتفاق خواهیم نمود و بعضی از آن قبایل ... زیاد بن لبید کرده بیعت می نمودند چون روزی چند بر آمد زیاد مردم را جمع کرد و گفت ای مسلمانان صدقات در هم آرید که نزدیک صدیق فرستم که آنجا لشکر انبوهست و اخراجات بسیار و خدای عز و جل بر اهل ردت ظفر داد ... مردمان ادای صدقات آغاز نهادند بعضی از میان دل و جان و بعضی از بیم و رعب و زیاد اموال می ستد و شتر می ستد تا روزی از شتران را داغ صدقات نهاد و در گله شتری حواله کرد جوانی آمد و گفت من این یک شتر را دوست دارم از این بر گذر و دیگری بعوض این بدهم ... زیاد این سخن را اجابت نکرد جوان که نام او یزید بن معویة ... بود نزدیک حارث بن سراقه که یکی از سادات آن بلاد بود رفت و گفت حال زیاد با من چنین است طمع دارم که ... شفاعت این کار کنی تا آن شتر بمن دهد و دیگری از من بستاند ... حارث نزدیک زیاد بن لبید آمد و این معنی با او التماس نمود که کار این شتر سهل است عوض آن شتری دیگر بگیر و این شتر را بر او بازده زیاد انکار کرد که آن شتر بداغ صدقات موسوم شده باز دادن روا نباشد پس سراقه در خشم شد و نزدیک گله شتران صدقه رفت و آن جوان را گفت شتر خویش را ... بسلامت در خانه رو و اگر کسی سخنی گوید بشمشیر مغز از دماغ او بیرون کنم ... رسول خدا صلعم

بودیم و چون اورا فرمان حق رسید اگر از اهل بیت او کسی بجای او بنشیند ابکر را اطاعت داریم پسر ابو قحافه را با ما چه فرمان و با ما
چکار دارد و از این معنی شعری انشا کرد برا اطعنا وانتها بمحاذات مصطفی صلی الله علیه وآله وسلم و بعد از ان ابو بکر و نزد زیاد فرستاد
زیاد چون آن شعر بشنید هراسان و ترسان با یاران خویش راه مدینه گرفت و از دو منزل شعری در معنی تهدید باز پس فرستاد
و از آنجا بقبیله بنی زبید رفت و از بنی کنده شکایت کرد و ایشان را بطاعت ابی بکر خواند ایشان گفتند ای زیاد ما را چرا بطاعت کسی
می خوانی که رسول صلعم بطاعت او کسی را وصیت نکرده و در معنی کار او مثالی نداده زیاد گفت راست می گویید ولیکن جماعت مسلمانان
باتفاق او را اختیار کرده اند گفتند چون اجتهاد می کردید چرا اهل بیت رسول علیهم السلام از میان بیرون نهادید و این کار حق
ایشان بوده بقول خدای عز و جل الحاکم فرموده وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ زیاد گفت مهاجر و انصار
در کار مسلمانان از شما دانا تر باشند گفتند بخدای که حسد کردند و حق از مستحق ببردند و ما را یقین است که رسول صلعم از دنیا
بیرون نرفت تا امت را مقتدای از اهل البیت خویش نصب نکرد اکنون ای زیاد از قبیله ما بیرون شو که دعوت تو بقرار بیعت و
سخنان ترا در حق خویش قبول نخواهیم کرد اینست آنچه ابن اعثم در این مقام از کتاب فتوح ذکر نموده و در بعضی از روایات منقول است
که چون ابو بکر مال زکوة از مالک طلبید مالک بپیغام فرستاد که پیغمبر ما را امر فرموده که زکوة را بتو بدهیم و من ترا امر کرده که آنرا از ما
طلب کنی پس رح الطلب چیزی را بنما که خدا و رسول ترا بآن مامور نساخته اند لاجرم ابو بکر تمام ایشان اهل رده کرد و آن بهانه خالد را
بر سر ایشان فرستاد تا مردان ایشان را بکشت و زنان و فرزندان ایشان را اسیر نمود و شیخ ابن حجر عسقلانی در کتاب اصابه آورده
که حضرت رسالت مالک بن نویره را عامل صدقات قوم خود ساخته بود و چون خبر وفات حضرت رسالت و خلافت ابو بکر باو رسید
آن صدقات را بر فقرای قوم خود قسمت نمود و چون خالد او را بکشت و زن او را متصرف شد و قوم او را اسیر کرد برادر مالک نزد ابو بکر
آمد و در آن باب با ابو بکر سخن کرد ابو بکر اسیران را باو رد کرد و از بیت المال بگذارد روایت نموده که ابو بکر خالد را امر کرد که زن مالک را که
متصرف شده دست از او بکشد و عمر در آن باب غلظه بسیار بخالد نمود اما ابو بکر او را معذور داشت و نیز ابن حجر از ثابت بن قاسم
روایت نموده که خالد زن مالک را که در نهایت حسن و جمال بود دید و چون مالک از آن میل خالد بجانب زن خود فهمید با زن گفت
کشتی مرا و من کشته نخواهم شد الا بسبب تو اینست تمام کلام ابن حجر و بالجمله بنا بر وضوح ارتکاب عظیم عمر بن خطاب خالد را از آن هم
ملامت کرد و نیز روایت است که عمر در ایام خلافت خود جماعتی را که از قوم مالک باقی مانده بودند جمع نمود و از زنان و اموال و اولاد ایشان
آنچه نزد مسلمانان بود گرفته بایشان داد و در بعضی روایات وارد شده که بنا بر اهتمام عمر در آن باب بعضی از زنان ایشان را
که بر خود شوهر برده بودند و حامله شده بودند آورده و بشوهران ایشان سپردند و بالجمله در استرداد اموال و زنان و ذراری
تهمت آلودگان ارتداد بکوشید و امر لازم است یا آنکه تقسیم ابو بکر مستقیم باشد و مسلمانان را در ورطه تناول حرام و مباشرت فروج حرام
انداخته باشد تا مباشرت زنا و تناول اموال حرام نمایند و هر یک از این دو شق را که اولیای ابو بکر و عمر اختیار فرمایند خاکشان مطلق
موالیان خاندان بآن حاصلست و با وجود آن تاریخ خود معتقدند و وجوب حسن ظن بصحابه را که در بسیاری از مباحث گریزگاه اهل سنت
حصار خود ساخته و گفته که چون منصب صحابه بزرگتر از آنست که چنین امور قبیحه از ایشان صادر شود می باید که محامل و مخارج
و تاویلات جهت ایشان پیدا کنند و بنا بر این مقدمه کاذبه کذب را در اصلاح حال کثیر الاختلال خالد مباح داشته و مذاهب که هر آن
سرکه دارالیک قطره چاشنی حکایت نکند و بالجمله در بیان ماجرای خالد با مالک دروغ بسیار گفته که اقوی از آن در کتب تاریخ و سیر ثبت
و با وجود آن همه اهتمام در دروغ و ارتکاب تمحل و تاویل بیفروغ چون معترف است که دروغ گوی را حافظه نمی باشد در آخر سخنان
خود از واقدی نقل نموده که چون خبر کشتن خالد مالک را بابو بکر رسید گفت نخواهم کشت جری توانا بود که او در آن باب تاویل کرده باشد
و در آن تاویل خطا کرده باشد عمر گفت پس او را عزل کن ابو بکر گفت شمشیری را که خدای تعالی از غلاف بیرون آورده است من در غلاف

پنهان نمی سازم و بر این نقل نیز اکتفا نموده اشعاری را که ابو زهیر که در باب شناعت عمل خالد گفته نقل نموده و ابیات اینست شعر
تطاول هذا الليل من بعد مالك ٭ الا قل لحي اوطئوا بالسنابك ٭ بغارتها المرجو نجيب الحوارك ٭ اصيبت تميما غثها وسمينها ٭
عنان الهوى عنها ولا متمالك ٭ فامضى هواه خالد غير عاطف ٭ وكان له فيها هوى قبل ذلك ٭ قضى خالد بغيا عليه لعرسه ٭
ومن للرجال المعدمين الصعالك ٭ فمن لليتامى والارامل بعده ٭ المغرثي ها الكاك لهالك ٭ واصبح ذا اهل واصبح مالك
و مخفی نماند که هر چند که خالد از صحابه است مالک نیز صحابی بوده و هر دو شریک بودند در عدم سابقه در اسلام و عدم حضور در مشاهد
و غزوات حضرت سید انام با آنکه صاحب استیعاب در احوال خالد گفته لا یصح له مشهد قبل الفتح و نیز گفته که بعث رسول
که حضرت رسالت صلوات الله علیه بعث خالدا الی الغمیصا که نام آب طایفه از عرب بود بمهمی فرستاد و او جمعی از مردم آنجا را بنا حق
بکشت و چون خبر بحضرت رسالت رسید آن دو ده شروع فرمود که اللهم انی ابرأ الیک مما فعل خالد و اگر حضرت رسالت خالد را
یکبار بغمیصا فرستاد و از کرده او بیزاری جست مالک را چند سال عامل و حاکم صدقات قوم او نمود تا وفات حضرت رسالت از او تقصیری
بظهور نرسید پس از ارتکاب تمحل و تاویل در خون ناحق ریختن و زنا کردن خالد و ترک تاویل در امتناع مالک از تسلیم زکوة بابی بکر
تحکم محض و مکابره است با آنکه از کلام صاحب اصابه و امثال او معلوم شد که مالک اصل زکوة دادن را ممنوع و حرام ندانسته بود بلکه
تسلیم آنرا با بو بکر حرام می دانست و لهذا نقل نموده که مالک زکوة را گرفت و بفقرای قوم تقسیم نمود و اگر او اصل زکوة را حرام دانستی
بایستی که آنرا پیش صاحبان مال گذاشتی و برای اهل انصاف پوشیده نیست که باعث ضلالی اهل سنت در ارتکاب امثال تمحلات
و تحکمات چیست این همه از آنست که مالک دوستدار خاندان بود و خالد دشمن علیه چنانکه شاعر گفته شعر هر بدی چون ز آل علی باشد مرد
رود بحق و شی گوی بصواب بخطاست ٭ بیگمان گفتن تو باز نماید که ترا ٭ بدل اندر رهضی تخم آل عباست ٭ و چه خوب گفته شیخ اجل
عبد الجلیل رازی رحمه الله که در سینه که بغض پسر ابو طالب قرار گرفت حطر بنماید داشتن که توفیق و هدایت و سعادت و اقبال
و شریعت و کمال بصیرت و صفای اعتقاد از آنجا مهجور گردد تا هر چه گوید و کند همه خطا و ریا باشد خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَٰلِكَ هُوَ
الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ تنبیه مخفی نماند که وجوب حسن ظن بخدا و انبیا و اوصیای معصومین معقول و مسموع است اما بغیر ایشان
که جایز الخطا باشند ممنوع است بلکه از تاثیر حال رجال و استعلام باطن احوال ایشان در نظر ارباب عقل و حکمت واجب نیز
بسیار باشد که حسن ظن بمردم موجب آن شود که یکی از ارباب شعوذه در دام حیله و مکر و غیله و غدر دیگری واقع شود و صاحب کتاب
احتجاج در این باب فصلی بر اصل از حضرت امام زین العابدین روایت نموده که عاقل را در اذعان بصلاح معتقد کافی است
و چون آن کلام اعجاز نظام در رعایت فصاحت و بلاغت بود آنرا نقل بالمسطور نمود قال فی کتاب الاحتجاج و عن الرضا عن ابیه
علی بن الحسین علیه السلام اذا رایتم الرجل قد حسن سمته و هدیه و تماوت فی منطقه و تخاضع فی حرکاته فرویدا لا یغرنکم فما اکثر
من یعجزه تناول الدنیا و رکوب الحرام منها لضعف نیته و مهانته و جبن قلبه فنصب الدین فخا لها فهو لا یزال یختل الناس
بظاهره فان تمکن من حرام اقتحمه و اذا وجدتموه یعف عن المال الحرام فرویدا لا یغرنکم فان شهوات الخلق مختلفة فما اکثر من ینبو
عن المال الحرام و ان کثر و یحمل نفسه علی شوهاء قبیحة فیاتی منها محرما فاذا وجدتموه یعف عن ذلک فرویدا لا یغرنکم حتی تنظروا
ما یعقده عقله فما اکثر من ترک ذلک اجمع ثم لا یرجع الی عقل متین فیکون ما یفسده بجهله اکثر مما یصلحه بعقله فاذا وجدتم عقله
متینا فرویدا لا یغرنکم حتی تنظروا امع هواه یکون علی عقله او یکون مع عقله علی هواه و کیف محبته للریاسات الباطلة و زهده
فیها فان فی الناس من خسر الدنیا و الآخرة بترک الدنیا للدنیا و یری ان لذة الریاسة الباطلة افضل من لذة الاموال و النعم المباحة
المحللة فیترک ذلک اجمع طلبا للریاسة حتی اذا قیل له اتق الله اخذته العزة بالاثم فحسبه جهنم و لبئس المهاد فهو یخبط خبط عشواء یقوده اول باطل
الی ابعد غایات الخسارة و یمده ربه بعد طلبه لما لا یقدر علیه فی طغیانه فهو یحل ما حرم الله و یحرم ما احل الله لا یبالی ما فات من دینه

اذا سئلت لم ريا ستراقي قد يتلى من اجلها فاولئك الذين غضب الله عليهم و لعنهم واعد لهم عذابا مهينا و لكن الرجل
كل الرجل نعم الرجل هو الذی جعل هواه تبعا لامر الله وقواه مبذوله فی رضاء الله یری الذل مع الحق اقرب الی العز الابد من العز
فی الباطل ویعلم ان قلیل ما یحتمله من ضرائها یؤدیه الی دوام النعم دار لا تبید ولا تنفد وان کثیر ما یلحقه من سرائها ان تبع هواه
یؤدیه الی عذاب لا انقطاع له ولا یزول فذلک الرجل نعم الرجل فبه فتمسکوا وبسنته فاقتدوا والی ربکم فبه فتوسلوا فانه لا ترد له دعوة
ولا تخیب له طلبة ودر کتاب انساب سمعانی مذکور است که بنی حنیفه قومی اند که اکثر ایشان در یمامه می بودند و حضرت امیر المؤمنین علیه السلام
خوله حنفیه را در سبی بنی حنیفه از ابو بکر گرفت و محمد بن حنفیه از او پیدا شد و اهل سنت از اینجا استدلال می کنند بر حقیت امامت ابو بکر
و می گویند که اگر امامت او صحیح نمی بود بایستی که قسمت و تصرف او در خمس غنیمت صحیح نبودی و حال آنکه امیر المؤمنین علیه السلام خوله را از آن غنیمت
گرفت و آزاد کرد و عقد نکاح نمود اینست کلام سمعانی و مؤلف را در آن نظر است از چند وجه اول آنکه ائمه ما کثیر منهم صحت قسمت و
چنانکه سابقا وجه آن معلوم شد دیگر آنکه وقوع اعتاق خوله از آن حضرت ممنوع است بلکه چون آن حضرت معتقد صحت ان قسمت و غنیمت
نبود بلکه منکر اصل و خلافت ایشان بود و او را بطریق آزادان عقد نموده زن خود ساخت نه آنکه آن حضرت آن غنیمت را صحیح
و خوله را بنده می دانست و چون عقد موقوف بر آزادی بود او را آزاد نموده عقد نمود دیگر بر تقدیر تسلیم صحت آن غنیمت غیر مغتنم و
تقسیم سقیم می گوییم که امام حقیقی در آن زمان بین حضرت امیر بود پس می تواند بود که آن قسمت و غنیمت را امضا نموده باشد و این
هنگام تصرف او فرع صحت قسمت ابی بکر از آن حیثیه که او خلیفه بود نخواهد بود تا صحت خلافت او لازم آید بلکه فرع تجویز آن حضرت
خواهد بود و نظیر این کلام است آنکه اهل سنت می گویند که حضرت امیر در نماز اقتدا با بو بکر میکرد پس اگر امامت و خلافت ابو بکر حق
نبودی و آن حضرت آنرا منکر بودی بایستی که نماز او درست نبودی و اصحاب ما در جواب گفته اند که بر تقدیر تسلیم آنکه حضرت امیر
در عقب ابو بکر نماز گذارده باشد نیت اقتدا کردن او ممنوع است و دون اثبات خرط القتاد و چون امام حقیقی آن حضرت بوده
نماز ابی بکر و هر کس که بر او تقدم نماید باطل است نه نماز آن حضرت و بر این تقریر ظاهر شد فساد استدلال اهل سنت از وقوع قتال
ابی بکر با جماعه بنی حنیفه که ایشان را اهل ردّه گرده بود بر آنکه آیه کریمه يا ايها الذين آمنوا من يرتد منكم عن دينه فسوف
يأتي الله بقوم يحبهم ويحبونه اذلة على المؤمنين اعزة على الكافرين يجاهدون في سبيل الله ولا يخافون لومة
لائم در شان ابی بکر نازل شده و از جمله تشکیکات و هفوات فخر الدین رازی آنکه در تفسیر آیه مذکوره گفته که این آیه از ادل دلایل
است بر فساد مذهب امامیه زیرا که آنها که اتفاق کردند بر امامت ابی بکر اگر منکر نص جلی بر امامت حضرت امیر شده باشند هر آینه
تمام ایشان مرتد خواستندی بود و بایستی که خدای تعالی قومی را بر ایشان فرستادی که با ایشان محاربه کند و رد ایشان بدین حق
نماید و چون چنین نیست بلکه امر بر عکس است زیرا که فرقه شیعه همیشه مقهور اند جزم حاصل شد بآنکه نص جلی بر امامت حضرت امیر
نبوده و فاضل نیشابوری در این مقام از تفسیر خود بر فخر الدین رازی اعتراض نموده و گفته که کسی را میرسد که نصرت شیعه نموده در جواب
گوید که تواند بود که خدای تعالی بعد از این قومی برانگیزد که با آن جماعت محاربه کنند و دور نیست که مراد از خروج مهدی موعود همان باشد
زیرا که محاربه کسی که تابع دین او باشد در حکم محاربه اوایل است و فاضل مذکور با آنکه اشعری الاصول شافعی المذهب است چنانکه در
تفسیر خود تصریح بآن نموده از متعصبان زمان خود ترسیده و از ایشان معذرت طلبیده و گفته که این را بطریق منع ذکر
کرده ام نه از روی تعصب و میل بمذهب شیعه بواسطه آنکه اعتقاد ارتداد صحابه کرام امری شنیع است والله اعلم و مؤلف گوید که
منع مذکور اگرچه حق است اما سند او خالی از تکلف نیست و اصوب در جواب آنست که مراد از مرتدان در آیه کریمه ناکثین و قاسطین
و مارقین بودند که حضرت پیغمبر صلعم امیر المؤمنین علیه السلام را خبر داده بود از آنکه او با ایشان مقاتله خواهد نمود و اکثر ایشان بلطف ...
در انکار نص جلی و غصب منصب حضرت امیر شریک بودند و مؤید این آنکه از آن حضرت روایت کرده اند که در روز حرب جمل

آیه مذکوره را تلاوت نموده و فرموده که ما قوتل اهل هذه الآیة حتی الیوم یعنی اهل این آیه را تا امروز که با ایشان مقاتله نموده و اینک
من امروز بآن مامورم و ایضا مؤید این است آنکه فاضل نیشابوری در این مقام از شیعه نقل نموده که گفته اند که جمیع آنچه حضرت
پیغمبر صلعم در روز خیبر از اوصاف حضرت امیر ظاهر نمود و فرمود لاعطین الرایة الی رجل یحب الله ورسوله ویحبه الله ورسوله
دلیل آنست که آیه مذکوره بنابر اشتمال او بر آن اوصاف بر شان حضرت امیر نزول نموده و ایضا قول خدای تعالی در آیه کریمه مذکوره که
ولا يخافون لومة لائم مؤید مطلوب است زیرا که در قتال ناکثین و قاسطین و مارقین که بسیاری از ایشان صحابه و شیدا بودند و همگی
متظاهر باسلام بودند خوف از ملامت مردم بجا بود داشت اما مرتدان عرب را در قتال ایشان هیچ ملامت نبود تا خدای تعالی
فاعل و را بعدم خوف از آن مدح نماید والحمد لله علی التوفیق همدان در کتاب انساب سمعانی مسطور است که همدان بفتح ها
و سکون میم و دال المهمله قبیله ایست از یمن که در کوفه نزول نموده بودند و سلسله نسب ایشان بقحطان می رسد و همدان را بطون
بسیار است که از آنجمله سبیع است و یام و شبام و مرهب و ارحب و در هر بطن جماعتی هستند که در موضع خود ایشان را ذکر
خواهیم نمود و روایت نموده که اهل کوفه و اهل بصره با همدیگر در مقام مفاخره شدند تا آنکه بعض بذکر قبایل کشید که در دیار ایشان
نازل شده بودند پس هر قبیله را که اهل کوفه نام بردند اهل بصره ظاهر ساختند که جمعی از آن قبیله در بصره هستند تا آنکه سخن
بقبیله همدان رسید آنگاه اهل بصره ساکت شدند و اعتراف نمودند بآنکه در بصره از قبیله همدان کسی نیست و نیز در انساب مسطور است
که نسبت همدانیه در اهل کوفه بسیار است و بسیاری از ایشان را ذکر نموده و تصریح بتشیع و علم و زهد و ورع ایشان نموده و نیز روایت
که حضرت امیر المؤمنین علیه السلام در شان قبیله همدان فرموده شعر فلو کنت بوابا علی باب جنة ٭ لقلت لهمدان ادخلی بسلام
و در کتاب سفر السعادة که از تصانیف شیخ مجد الدین فیروز آبادی شافعی صاحب کتاب قاموس اللغات مسطور است که روایت نموده بهیقی
باسناد صحیح که چون کتابت حضرت امیر المؤمنین علیه السلام از یمن بخدمت حضرت رسالت صلعم رسید که قبیله همدان در دست او مسلمان شدند
حضرت رسالت صلوات الله علیه از غایت سرور فی الحال سر بسجده شکر نهادند و مکرر فرمودند السلام علی همدان و مخفی نماند
که بیت مذکور که سمعانی نقل نموده مقطع ابیاتی است که حضرت امیر در مقام حکایت حرب صفین و ذکر قبایل همدان و ابراز نمودن فضائل
و مدایح ایشان انشا فرموده اند و آن ابیات در دیوان معجز بیان ایشان مذکور است و این بیچاره جهت اظهار زیادتی اخلاص قبیله
شریفه همدان جمیع آن ابیات را با خلاصه شرحی که قاضی میر حسین میبدی بر آن نوشته نقل می نماید و آن اینست شعر
ولما رأیت الخیل ترجم بالقنا ٭ فوارسها حمر العیون دوام ٭ واقبل رهج فی السماء کانه ٭ غمامة دجن ملبس بقتام
ونادی ابن هند ذا الکلاع ویحصبا ٭ وکندة فی لخم وحی جذام ٭ تیممت همدان الذین هم هم ٭ اذا ناب امر جنتی وسهامی
میفرماید چون دیدم اسبان را که گرفته می شدند به نیزه سواران آن سرخ چشمان که بودند حمله آورنده و روی کرد گرد حرب در آسمان گویا آن
ابری بود برای پوشانیدن آسمان پوشانیده بگرد سیاه و ندا کرد پسر هند ذی الکلاع را و قبیله یحصب را و قبیله کنده را در قبیله لخم
و قبیله جذام آهنگ کردم همدان را که ایشان چون پرسید کاری سخت سپر من و تیرهای منند تتمه وناديت فيهم دعوة فاجابني
فوارس من همدان غير لئام ٭ فوارس من همدان ليسوا بعزل ٭ غداة الوغى من شاكر وشبام ٭ ومن ارحب الشم المطاعين بالقنا
ونهم واحياء السبيع ويام ٭ ومن كل حي قد اتتني فوارس ٭ ذوو نجدات في اللقاء كرام ٭ بكل رديني وعضب تخاله
اذا اختلف الاقوام شعل ضرام ٭ يقودهم حامي الحقيقة منهم ٭ سعيد بن قيس والكريم يحامي ٭ فخاضوا لظاها واصطلوا بشرارها
وكانوا لدى الهيجا كشرب مدام ٭ میفرماید خوانده در میان ایشان خواندنی پس جواب دادند مرا سواران از همدان غیر ناکسان سواران از
که نیستند بی سلاح بامداد جنگ از قبیله شاکر و قبیله شبام و از قبیله ارحب بزرگان دماغ نیزه زنندگان به نیزه و قبیله نهم و قبیله های سبیع و یام
و از هر قبیله بتحقیق آمدند بمن سواران خداوندان شجاعتها در کارزار بزرگان بهر نیزه ردینی و شمشیر که پنداری چون آمد و شد

کنند قومها آتش افروخته می‌کنند ایشان نگاه دارند آنچه را جهت نگاه داشتن آن از ایشان سعید پسر قیس همزه گوا
حمایت کند پس در آمدند درو آن آتش و کرم شدند به آنچه از آن آتش بجست بود نزد کاه چون آشامندکان باده **تتمه**

جزی الله همدان الجنان فانهم * سمام العدی فی کل یوم خصام * لهمدان اخلاق و دین یزینهم * ولین اذا لاقوا و حسن کلام

متی تاتهم فی دارهم لضیافة * تبت عندهم فی غبطة و طعام * الا ان همدان الکرام اعزة * کما عز رکن البیت عند مقام

اناس یحبون النبی و رهطه * سراع الی الهیجاء غیر کهام * فلو کنت بوابا علی باب جنة * لقلت لهمدان ادخلی بسلام

سیفر باید جزا دهاد خدا همدان را بهشتها چه بدرستی که ایشان زهرهای دشمنانند در هر روز خصامت کردن مر همدان راست خویها و دینی
که می‌آراید ایشان را و نرمی چون برسند و خوبی سخن هرگاه که آیی ایشان را در سرای ایشان برای مهمان شدن شب بگذاری نزد ایشان در رشک
و طعام بدرستی که همدان بزرگان ارجمندانند چنانچه ارجمند است گوشهٔ خانهٔ کعبه نزد مقام ابرهیم مردمانند که دوست میدارند پیغمبر
و گروه او را شتاب کنندگان بکارزار نه درنگ کننده چون باشم من دربان بهشت گویم من همدان را درآیید بسلامت **حکایت**
ابن اعثم گوید عمرو بن حصین با لشکر در حرب صفین از عقب مرتضی در آمد و می‌خواست که آن حضرت را بنیزه بزند و سعید بن قیس
او را بقتل آورد و این ابیات گفت **شعر** الا ابلغ معاویة بن حرب * ورجم الغیب یکشفه الظنون * بانا لا نزال لکم عدوا * طوال الدهر ما سمع الحنین
المرنان والدنا علی * ابو حسن و نحن له سیوف * وانا لا نرید به سواه * وذلک الرشد والحظ الثمین * و چون معویه بشنید جمعی کثیر از قبایل
یحصب و کنده و لخم و جذام همراه ذی الکلاع حمیری کرد و گفت اخرج واقصد بهم الی همدان خاصة و چون علم ایشان را بدید فرمود یا همدان
هم گفتند لبیک لبیک یا امیر المؤمنین فرمود علیکم بهذه الخیل فان معاویة قد قصد کم بها خاصة دون غیرکم پس سعید بن قیس
با مردم همدان متوجه شد و حصم را شکست و مرتضی با قبایل همدان گفتا شعر درعی و محی وسنان و جنتی * فلو کانت الجنة فی یدی لادخلکم
ایاها خاصة یا معشر همدان پس این ابیات انشا فرمود و امام غزالی در احیا گوید که آن کریم خلاق گفت امام حسن ... و یرمی کفت
ان حسنا مطلاق فلا تنکحوه مردی از قبیلهٔ همدان برخاست و گفت والله یا امیر المؤمنین ما دختر با او دهیم آن قدر که او خواهد تا
اگر خواهد نگاه دارد و اگر خواهد بگذارد و علی را خوش آمد و بیتی چند از این قطعه خواند **شبام** سمعانی در کتاب انساب گفته که شبام بکسر
شین معجمه و فتح بای موحده و در آخر میم بعد از الف نام مدینه ایست در یمن و اهل آن مدینه همگی از غلات شیعه اند و شبام طایفه ای
از همدان که در کوفه نزول نمودند و عبد الجبار بن عباس شبامی همدانی کوفی محدث از آن طایفه است و در تشیع غلو تمام داشت و ابیات
در دیوان آن حضرت در اظهار ملال و اندوه از قتل اعیان قبیلهٔ شبام و در حرب با عیان اهل اسلام مذکور است **شعر**
وصفت علی شبام فلم یجبنی * بعزمها القیت شبام * سیفر باید مانند زهم بر قبیلهٔ شبام پس جواب نگفتند مرا گفتن بیرون آمده
قبیلهٔ شبام **رباعیه** جمعی که نه‌اند بدلیل که من * هستند جان محمد دیرینه من * کردت باری ز عجایم خارف * دیدم که شکافته چون
سینهٔ من **مذحج** در کتاب انساب سمعانی مسطور است که مذحج بفتح میم و سکون ذال معجمه و کسر حاء مهمله و جیم قبیله ایست از یمن و این قبیله
نیز پیش از زمان خلافت حضرت امیر اظهار هواداری او میکردند چنانکه بعد از این مذکور شود در دیوان اعجاز بیان آن حضرت قطعه ایست
در تحریک سلسلهٔ حرب صفین و باز نمودن هواداری و جان سپاری طایفهٔ مذحج و دیگر قبایل سعادت قرین از آن ابیات این دو قطعه
شعر ما علتی وانا جلد حازم * وفی یمینی ذو غرار صارم * وعن یمینی مذحج القماقم * وعن یساری وایل الخضارم
والقلب حولی مضر الجماجم * واقبلت همدان والاکارم * والازد من بعدهما وعامر * والحق فی الناس قدیم دایم
سیفر باید چیست بازدارنده من و من چابک بیدارم درکار و در دست راست منست خداوند تیزی تیغ برنده و از راست منست قبیلهٔ مذحج و از دست
چپ منست قبیلهٔ وایل بسیار عطاها میان لشکر پیرامون من قبیلهٔ مضر است اصول قبایل عرب و رو کرده است قبیلهٔ همدان و بزرگ
تر ها و قبیلهٔ ازد از پس هر دو راست ستونها و حضرت حق در میان مردم دیرینه همیشه است **ربیعه** در کتاب انساب سمعانی مسطور است

که ربیعه بن نزار نام پدر قبیلهٔ بزرگ وسیع است که در ضمن او قبایل بزرگ است که هریک از آن قبایل بواسطه بزرگی خود مستغنی اند
از نسبت بربیعه و از جملهٔ قبایل ربیعه قبیلهٔ بکر بن وایل بن قاسط بن هنب بن افصی بن دعمی بن جدیله بن اسد بن ربیعه بن نزار است
و نیز بربیعی میگویند کسی را که منسوب بربیعهٔ ازد باشد و ابن درید گفته که ربیعه بطنی است از ازد و شیخ اجل عبد الجلیل قزوینی در کتاب
نقض ایشان را از شیعه باخلاص امیر شمرده و در دیوان اعجاز بیان آن حضرت قطعه ایست در بیان مقاتله قبایل عرب در صفین و غلبه
کردن ارباب حق و اصحاب یقین که کمال شجاعت و هواداری و جان سپاری قبیلهٔ ربیعه از آن مستفاد می‌گردد و آن قطعه اینست **شعر**
لنا الرایة السوداء یخفق ظلها * اذا قیل قدمها حضین تقدما * فیوردها فی الصف حتی یردها * حیاض المنایا یقطر الموت والدما
تراه اذا کان یوم کریهة * ابو فیه الا عزة و تکرما * واحزم صبرا حین یدعی الی الوغا * اذا کان اصوات الرجال تغمغما
سیفر باید مر ماراست علم سیاه که می‌جنبد سایهٔ آن چون گفته شود پیش دار آن را ابو حصین پیش رو می‌شود از قبیلهٔ ربیعه پیش آید پس در آورد آن را در
تا بزیارت برد آن را به حوضهای مرگ تا او خون را آب دهد او را چون باشد روز جنگ که منع کند در خود مگر غلبه او بزرگ با دیگر کند صبر آن هنگام
که خوانده شود چون باشد آوازهای مردم که پست شود **تتمه** و عصبیت عک و لخم * لمذحج حتی اورثوها شدیدا * وتاده عبد الله بالمذحج و حکم
جزی الله شرا ایا کان اظلما * اتانا تقود الله و الحرمات * وما قرب الرحمن منا و عظما * جزنا شقونا فی تلواف لقایهم * لدی الموت قدما ما الفری واکرما
ربیعة اعنی انهم اهل نجدة * وباس اذا لاقوا خمیسا عرمرما * سیفر باید بحقیقت صبر کردند قبیلهٔ عک و قبیلهٔ لخم و قبیلهٔ حمیر مر قبیلهٔ مذحج را تا بسیار
کشته شدند قبیلهٔ مذحج ایشان را بشمار نزدیک بودند که قبیلهٔ جذام که ای قبیلهٔ مذحج و او مر ما را لجز ادها دخا بدهد هر کدام را از ما که با
ستمکاری آیا بی پرهیزکار خدا در زمانها و آنچه نزدیک ساخته است بخشاینده از ما و بزرگ داشته است جزا دهاد دور کش
کردند در کارزار ایشان نزد مرگ در زمان قدیم چه غالبند و چه بزرگ قبیلهٔ ربیعه را قصد می‌کنم بدرستی که ایشان اهل شجاعت
و سختی اند چون ببینند لشکر بسیار در شرح دیوان مسطور است که مرتضی روزی در صفین علم سیاه بر حضین بن منذر رقاشی
قبیلهٔ ربیعه بود داد و او را با پانصد مرد از پهلوانان ربیعه و صد مرد از دلیران مذحج بحرب فرستاد و حضین قصد رایت
معویه کرد و معویه جمعی از قبایل عک و لخم و حمیر را معارض ایشان ساخت و حضین و اصحاب او غالب شدند بر ایشان و معویه
رسیدند و شخصی از قبیلهٔ جذام گفت ویحکم یا اهل الکوفة انا تشقون اشق الحرم و نحن نبوا طالکم فاقصر واقنع الیوم عندنا و من نحو دار
وقت این ابیات فرمود **شعر** لمن رایة سوداء یخفق ظلها * اذا قیل قدمها حضین تقدما ... و ولینا ذی نیرکان بن عطالم * واذ لما کلع
یدعوا کربا والفلا * وعمرا و نعمانا و بسرا و مالکا * وحوشبا والداعی معاویة ظالما * وکرز بن نبهان وابن محرق * وحربا وقیسا اصبلو ظلما
زبرقان بزای معجمه مکسوره و رای مهمله مکسوره و ذو کلاع بفتح کاف و لام و الف از قبیلهٔ حمیر بود از ملوک یمن و در صفین کشته شد
و کریب صغر کرب پسر صباح بن ذی یزن حمیری و او روزی در میدان آمد و مبارزت جست و مترفع بن وضاح خولانی بیش رفت و مقتول
شد پس شرحبیل بن طارق بکری بیش رفت پس حرث بن الحلاج حکمی پس جابر بن مسروق همدانی و هم کشته شدند پس مرتضی بیش رفت
و او را بکشت و انعام نعمت داد و عمرو بن عاص و نعمان بضم نون بن بشیر و بسر بن ارطاة قرشی و مالک بن سهم قضاعی و او در
صفین بدست حجر بن عدی کندی کشته گشت و حوشب بفتح حاء مهمله و شین معجمه و او را ذو الظلیم گفتندی و در صفین بدست
سلیمان بن صرد خزاعی مقتول شد و معاویه برکنار معاویه برای وجه شعر و ظلام بسیار تاریکی شب شدن و کرز بضم کاف و تقدیم راء مهمله
بر معجمه و نبهان بتقدیم نون مفتوحه بر بای موحده و محرق بحای مهمله و راء مشدده و حرث بای مثلثه پسر وداع حمیری و قیس
حارث بن مطلب و این دو بعد از کرب بدست مرتضی کشته شدند و مرویست که مرتضی فرود آمد و بعضی از ایشان را بر بالای بعضی انداخت و گفت
**الشهر الحرام بالشهر الحرام والحرمات قصاص فمن اعتدی علیکم فاعتدوا علیه بمثل ما اعتدی علیکم واتقوا الله
واعلموا ان الله مع المتقین** و عبید عبید الله پسر عمر بن خطاب او بدست عبد الله بن سوار عبدی مقتول شد و بعضی گویند

وهم سعیطم ... ه
... زاده

بدست خلیفه بن خالد و بعضی گویند هلال بن خطاب و بعضی گویند هلال بن عمرو و بعضی گویند محرز بن حصین و حاصل نظم شعر
آنست که میفرماید چنانچه دیدیم پسر هند را تیغ زدن ما و زدن ما بشمشیرهای ما او را پشت کرد و باز ایستاد و پشت کرد در حالی که خواند
زبرقان پسر ظالم را و ذا الکلاع را خواند و کریب را و نعیم را داد و عمرو را و نعمان را و بشر را و ما لک را و حوشب را و خواند مغویر بود و
بنا بریکی ذنب در آمد و خواند کو ذی پسر بهان را و دو پسر محرق را و حیی را و عبد الله و ابو الاعور سلمی را مضر در کتاب انساب سمعانی مسطور است
که مضر بضم میم و فتح ضاد معجمه و راء مهمله نام پدر قبیله ایست معروف که قریش بر او منسوب شد و او مضر بن نزار بن معد بن عدنان ابو ربیعه
بن نزار است و ربیعه و مضر دو قبیله بزرگند تا آنکه گفته اند که در قبایل عرب بزرگتر از این دو طایفه نیست و از این دو قبیله جماعتی از علما
و محدثین از متقدمین و متاخرین بیرون آمده اند و قطعه که سابقا از اشعار اعجاز آثار شاه ذو الفقار در بیان قبیله مذحج مذکور
شد دلالت تمام بر هواداری و جان سپاری قبیله مضر در رکاب ولایت انتساب دارد ازد در کتاب انساب سمعانی مسطور است
که ازد بفتح الف و سکون زاء و کسر دال مهمله نام پدر قبیله ایست از عرب و او ازد بن غوث بن نبت بن مالک بن زید بن کهلان است و حضرت
امیر المؤمنین ع در بعضی از اشعار که سابقا مذکور شده مدح اهل مدینه بر هواداری حضرت امیر ایشان را از قوم خلافت خود خوانده
و در بعضی ایشان را شمشیر خود گفته و در این قطعه بر نظیر در ستایش ایشان سفته شعر الازد سیفی علی الاعداء کلهم وسیف احمد
من دانت له العرب قوم اذا فاجأوا او فوا و ان غلبوا لا یجمعون ولا یدرون ما الهرب سیفرماید که قبیله ازد شمشیر منند بر دشمنان
همه ایشان و شمشیر احمدند آنکه که اطاعت کردند او را تازی زبانان ایشان قومی اند که چون ناگاه کسی را ببینند وفا کنند یا تمام کنند
حق او را و اگر مغلوب شوند سر بگریز ننهند و ندانند چیست گریختن رباعی یاران منند اهل شمشیرهم سایل بجهاد از جهان سیرهم
معنی گریختن ندانند که چیست باشند بروز حرب چون شیرهم نظم هم لبوسهم فی کل معترک بیض رقاق داودیة سلبوا
البیض فوق رؤوس تحتها الیلب وفی الانامل سمر الخط والقضب البیض تضحک والآجال تنتحب والسمر ترعف والارواح تنتهب
میفرماید ایشان قومی اند که لباس ایشان در معرکه شمشیرهای تنک است و زرههای داودی که ربوده اند از اصل خودها بر بالای سر ایشان
در زیر خودها زرههای یمنی و در سرهای انگشتان نیزههای گندم گون از موضع خط و شمشیرها یا تیرهای تراشیده و است شمشیرهای خندان
و اجلهای دشمنان و گریند خون از نیزههای گندم گون بیرون می آید و جانهای دشمنان غارت کرده می شوند رباعی شمشیر ایشان قوم من زره دارند
مصاف دارند تمام تیغ سنگ شکاف از ترک خود تیغ ابو طالب خون پیدا شد است در سر تیغ رعاف نظم فانی یوم من الایام لیس لهم
فیه من الفعل ما دون به العجب الازد از یده من یلقی علی قدم فضلا و اصلاهم قد ما اذا رکبوا میفرماید کدام روز از روزها نیست مر ایشان را
در آن روز از کردار آنچه از این سبب است عجب قبیله ازد فزونترند از هر که بر قدم و بود یعنی افزونتر و بلندترند از روی بزرگی چون
سوار شوند نظم یا معشر الازد انتم معشر انف لا تضعفون اذا ما اشتدت الحقب وفیتم ووفاء العهد شیمتکم ولم یخالط قدیما صدقکم کذب
اذا غضبتم یهاب الخلق سطوتکم وقد یهون علیکم منکم الغضب میفرماید ای قبیله ازد شما جماعتی هستید با حمیت که دست کسی شما را نرسیده
ست یعنی ضعیف نشوید چون سخت گردد بر شما روزگار و وفا کردید و وفای عهد خوی شماست و آمیخته نشد در زمان قدیم راستی شما به دروغ چون
غضب کنید ترسد خلایق از حمله کردن شما و بتحقیق سبک است بر شما از شما غضب نظم یا معشر الازد انی من جمیعکم راض وانتم رؤس الامر لا
الذنب لن ییاس الازد من روح و مغفرة والله یکلؤهم من حیث ما ذهبوا طبتم حدیثا کما قد طاب اولکم والشوک لا یجتنی من فرعه العنب
میفرماید ای جماعت ازد بدرستیکه من از همه شما خشنودم و شما سرهای کار خلافت مید هرگز ناامید نشود ازد از راحت و آمرزیدگان و خدای نگاه
دارد ایشان را از هر جا که روند پاکید شما در حال که بوید چنانکه پاک است اول شما و خار چیده نشود از سر شاخ خار انگور نظم والا تحمونها بعلی شقی
سبقوا او فخروا او غولبوا غلبوا او کوثروا کثروا او صوبروا صبروا او سوهموا سهموا او سولبوا سلبوا صفوا فاصفاهم المولی ولایته
فلم یشب صفوهم لهو ولا لعب هینون لینون خلقا فی مجالسهم لا الجهل یعرفها ولا النصب میفرماید قبیله ازدیح در حق

محمود

که اگر پیشی گرفته شوند پیشی گیرند و اگر فخر کرده شوند فخر کنند و اگر غلبه جسته شوند غلبه کنند و اگر نبرد کرده شوند بر بسیاری قبیله
و اگر نبرد کرده شوند صبر کنند و اگر کر و بیشتر شوند کرو بیند و اگر ربوده شود چیزی از ایشان بربایند صافی شدند پس خالص ساخت
برای ایشان دوست دوستی خود را پس بیامیخت صفای ایشان صرف هفت بامری جز لا و ونه طلب شادی بچیزی نامناسب ایشان
آسان و نرم اند از روی خلق در جایهای نشستن خود نه جهل فرو می آید ایشان را در جایها و نه بانگ زدن نظم انهی الیک انا رضوا س دون ظلمهم
والا شد و تحیهم یوما اذا غضبوا اندی الانام اکفا حین تسالهم وار بط الناس جاشا انهم ندبوا وای جمع کثیر لا تفرقهم
اذا تدانت لهم غسان والنوب فالله یجزیهم عما اتوا وحبوا به الرسول لدینا من صالح کتبوا سیفرماید یاران اکرام خوی شوند
ایشان از این سخن عطای ایشانست و شیران روز نبرد ایشان چون خشم گیرند روزی اکرم خلایق اند باعتبار کفها آنگاه که خواهی
از ایشان عطا و شجیعترین مردم اند آن زمان که خوانده شوند بحرب و کدام گروه بسیار که پراکنده سازند ایشان قبیله آن را چون نزدیک شود مر
ایشان را قبیله غسان یا غیر ان اختلاف بیلک جانب پس خدا با داش دهد ایشان را از چیزی که آوردند و عطا کردند بآن رسول خدا را
و آنچه کسب کردند از عمل صالح رباعی یاران منند بحر احسان و ادب شیران و لایشند در وقت غضب در نصرت دین مصطفی می کوشند
یا رب جز از فیض فضلت یا رب و شجاعت ازد و محبت ایشان با اهل بیت رسالت بمرتبه بود که چون سر امام حسین را نزد عبد الله زیاد
علیه ما اللعنه آوردند مردم را جمع کرد و بمنبر مسجد کوفه رفت و گفت الحمد لله الذی اظهر الحق و نصر امیر المؤمنین یزید و حزبه و قتل الکذاب
بن الکذاب پس عبد الله بن عفیف ازدی بر خواست و گفت ای دشمن خدا تو دروغ گوی و پدر تو و آنکه از قبل او ولایت پسر مرجانه پسر یهود را
می کشی و بر منبر بجای صدیقان می نشینی و عبد الله لعین بفرمود او را بگرفتند و مردم ازد هجوم کرده او را از مردم عبید الله علیه اللعنه
بستدند وایل در کتاب انساب مسطور است که وایل بفتح واو و کسر یاء منقوطه بدو نقطه از تحت نام پدر چند قبیله است
از فروع قبایل دیگر مانند قبیله مضر و قبیله ازد و قبیله هوازن و غیرهم و ظاهر مراد از وایل که سابقا در بعض اشعار
اعجاز آثار حضرت امیر مذکور شده قبیله خواهد بود که در هواداری و جان سپاری در خدمت آن حضرت و جلال زادگی
مانند ازد و مضر باشد خزاعه در کتاب انساب و کتاب صحاح اللغة مسطور است که خزاعه بضم خاء معجمه و فتح زاء که آخر عین
مهمله طایفه اند از قبیله ازد و بنابر آن ایشان را این نام کردند که خزع بمعنی تخلف و جدا ساختن است از کسی و چون قبیله ازد از یمن
بیرون آمدند و خواستند که در بلاد متفرق شوند خزاعه از ایشان تخلف نمودند و در مکه ماندند و شاعر ازد در این باب گفته شعر
فلما هبطنا بطن مر تخزعت خزاعة منا فی حلول کراکر و در احوال عبد الله بن بدیل بن ورقاء الخزاعی از کتاب استیعاب مسطور است
که خزاعه عیبه حضرت رسالت صلوات الله علیه بودند یعنی صندوق اسرار و خزانه اصحاب سید ابرار بودند و هم چنین در این
مقام از کتاب مذکور مسطور است که معویه گفت که محبت قبیله خزاعه با علی ابن ابوطالب بمرتبه ایست که اگر زنان ایشان توانستندی
که با ما جنگ کنند تقصیر نکردندی تا بمردان ایشان چه رسد شیخ اجل ابو الفتوح رازی خزاعی در تفسیر خود گفته که بنی خزاعه مسلمان
و کافر ایشان هواخواه حضرت رسول ص بودند و با رسول عهد داشتند و روایت نموده که ابوسفیان و اصحابش چون از حرب احد باز گشتند
و به روحا رسیدند از باز گشتن خود پشیمان شدند و یکدیگر را ملامت کردند و گفتند ما چه کردیم نه محمد را کشتیم و نه فارغ کردیم بر ما
ایشان قومی را بکشتیم و جماعتی اندک ضعیف را بگذاشتیم باز گردید تا بقیه ایشان را از ایشان بر آریم چون خبر باز گشتن ایشان برسول
رسید خواست تا کافران را بیم ساند و از خویشتن شدت و شوکتی بنماید تا کافران گمان برند که مسلمانان را قوتی هست که از قفای ایشان
می روند باز گردید و بفرمود تا ندا کردند که رسول ص از قفای این کافران بخواهد رفتن و ما را رفتن باید کرد و با آنکه اصحاب آنحضرت
بیشتر رنجور و مجروح بودند جابر بن عبد الله انصاری گوید پدر مرا کشته بودند و او هفت دختر را رها کرده بود من گفتم یا رسول الله چه
فرمایی مرا دان که پدر من هفت عورت بمن رها کرده است و بر سر ایشان مرد نیست و من بخواهم که تو بجهاد روی و من در خدمت تو نباشم

رسول علیه الصلوة والسلام گفت بر ایشان خلیفه بداد و قوی باشید من چنان کردم رسول علیه برخواست و با وجوه صحابه برفت تا بجایی رسید
که آن را حمراء الاسد گویند و از آنجا تا مدینه هشت میل است ابن اثیر روایت کند که مردی از بنی عبد الاشهل گفت من از جمله مجروحان
بودم و برادرم را جراحت سخت تر بود با یکدیگر گفتیم که چه چاره است ما مجروحیم و مرکوب نداریم و قوت پیاده رفتن نیز نیست و رسول
خدای را چگونه رها کنیم آخر عزم مصمم کردیم بر رفتن ساعتی میرفتیم و هرگاه برادر درمانده میشد من او را بر گرفتمی و پاره راه بردمی
و او پاره برفتی تا در حمراء الاسد برسول علیه رسیدیم در اثنای این حال معبد الخزاعی که در آن وقت مشرک بود برسول علیه بگذشت و گفت یا محمد
سخت بر ما این رنج که بتو و صحابه تو رسید اگر آسایشی بودی بهتر بودی و بگذشت و چون در منزل روحا با ابو سفیان رسید و او را
دید که میخواهد که بعزیمت حضرت رسالت رود از او پرسید که بکجا میروی گفت عزم آن دارم که بروم و بقایای اصحاب محمد را استیصال کنم
معبد گفت محمد مردی مجتهد با اصحاب با لشکری دیدم که مثل آن ندیدم همگی ساخته حرب و آنان که حاضر نبودند حاضر شده و شمار حیله
نموده بتعجیل از دنبال شما می آیند و تاسف میخورند بر آنکه چرا شما را رها کرده اند و همانا تا [illegible] شما را [illegible] ابو سفیان را ترس
خوفی عظیم از سخن معبد در دل آمد و با او گفتند که چه میگوئی ما ایشان را مجروح و منهزم و متفرق رها کردیم گفت آنچه دانم که شما چه کرده اید
اما اکنون لشکری دیدم که از شوکت و صفت و حرص ایشان بر حرب شما مرا در دل آمد که بیتی چند گفتم ابو سفیان گفت آن بیتها چیست گفت این است

شعر
كادت تهد من الأصوات راحلتي * اذ سالت الأرض بالجرد الأبابيل
تردی باسد كرام لا تنابلة * عند اللقاء ولا خرق معازيل
فظلت عدوا اظن الأرض مائلة * لما سموا برئيس غير مخذول
فقلت ويل ابن حرب من لقائكم * اذا تغطمطت البطحاء بالخيل
اني نذير لأهل البسل ضاحية * لكل ذي اربة منهم ومعقول
من جيش احمد لا وحش تنابلة * وليس يوصف ما انذرت بالقيل

چون ابو سفیان و اصحابش این بشنیدند بترسیدند و توقف کردند و مثال این ابیات و ابیات مذکوره منقطع میشود با بحمد و دوستی و اخلاص
خزاعه و تعارف و ائتلاف ایشان با حضرت رسالت و خاندان او را در مجمع ارواح و معسکر اشباح بوده و اگرچه آن بودی ایشان در ایام شرک خود با دیگر
مشرکان در صادق آن حضرت شارکه نمودندی با جمله اسلاف و اخلاف خزاعه قرنا بعد قرن از صحابه و تابعین و تبع تابعین همیشه اهل
ایمان و شیعه خاندان بوده اند چنانکه آثار اخلاص و یکجهتی و اختصاص بسیاری از اکابر ایشان در روایح مجالس آینده مذکور خواهد شد انشاء
الله وحده العزیز طی سمعانی گفته که آن نام پدر قبیله ایست از عرب که سلسله نسب او بقحطان میرسد و گفته اند که سه کس از قبیله طی بحج
آمده که نظیر خود نبودند حاتم در جود و داود در فقه و زهد و ابو تمام در شعر و شیخ اجل ابو جعفر طوسی طیب الله مشهده در کتاب امالی
با سناد خود از زید بن جابر جعفی روایت نموده که گفت از حضرت امام محمد باقر شنیدم که گفت حکایت کرد مرا پدر من از جد من که چون حضرت
امیر المؤمنین علیه السلام از مدینه بیرون آمد جهت دفع ناکثان ناکثین متوجه جانب بصره شدند به بنی طی نزول فرمودند و چون از آنجا کوچ
کردند عبد الله بن خلیفه طائی بخدمت آن حضرت رسید در موضعی که آن را قاید گویند و آن حضرت او را نزدیک خود طلبید و پس عبد الله مراسم
خدمت بجای آورد گفت الحمد لله الذی رد الحق الی اهله و وضعه فی موضعه کره ذلك قوم او سروا به فقد والله کرهوا محمدا علیه السلام و نابذوه و قاتلوه
فرد الله کیدهم فی نحورهم و جعل دائرة السوء علیهم و الله لنجاهدن معك فی کل موطن حفظا للحق رسول الله پس حضرت امیر او را فرمود تا نزد
و بپهلوی خود نشاند و چون او از قدیم الایام دوست و هواخواه حضرت امیر بود لاجرم آن حضرت در امور خود با او مشورت می نمود و کیفیت حال
دوست و دشمن خود از او می پرسید تا سخن به ابو موسی اشعری رسید عبد الله گفت مرا با او اعتمادی نیست و گمان آنست که اگر کمی یا و سایه دهد تنها
طریق مخالفت شما با اقدام نهی و فساد جاید آن حضرت فرمود که من نیز با او اعتمادی ندارم و او را بجهة معتقدان آن رها است که پیش من تقدیم نموده و او را
سلطنت و حکومت دادند و من داد او بخلافه خود خواستم که او را از حکومت عزل نمایم لیکن اشتر التماس درخواست نمود که او را چند روزی بحال خود بگذارم
و من از روی کراهت قبول التماس اشتر نمودم و در این سخن بودند که سپاهی بسیار از سوار و پیاده و سوار از جانب کوهسار قبیله طی پیش آمدند حضرت
امیر با اصحاب خود گفت تحقیق نمایید که این سپاه از چه جماعت اند خفاتین سوار شده بجانب ایشان دوانید و بعد از ساعتی مراجعه نموده معروض نمایند

کاین

که این مردم قبیله طی اند که اسب و شتر و گوسفند خود را برداشته آورده اند که صرف راه شما نمایند و بعضی از ایشان استعداد جهاد نموده
میخواهند که در این سفر ظفر اثر در رکاب کلایه انتساب بمراسم مجاهده اشتغال نمایند آن حضرت فرمود که جزاکم الله خیرا و فضل الله
المجاهدین علی القاعدین اجرا عظیما عبد الله بن خلیفه مذکور گوید که چون آن جماعت بخدمت حضرت رسیدند و سلام کردند خوش آمد مرا
جمعیت و حسن هیات ایشان و چون [illegible] درآمدند چشم من بمشاهده ایشان روشن شد و ندیدم خطیبی ابلغ از خطیب ایشان بر عدی
بن حاتم که امیر قبیله طی بود از آن میان برخواست و حمد و ثنای خدای بجا گفت و بعد از آن گفت که من در عهد حضرت پیغمبر مسلمان
شدم و ادای زکوة در عهد آنحضرت نموده ام و با اهل رده بعد از او مقاتله نموده ام و قصد من در آن ثواب و فضل و رحمت ربانی
بود و می دانم که خدای تعالی کامل ثواب خواهد داد و چون درین روزها شنیدیم که جمعی از اهل مکه نکث بیعت تو کرده اند و اظهار مخالفت
می نمایند آمده ایم که از جمله انصار تو باشیم و در رکاب ظفر انتساب تو بهر چه امر فرمایی اقدام نمایم حضرت امیر او را و سایر قبیله
طی را دعای خیر گفت پس سعید بن عبید بحتری که از بنی بحتر بود برخواست و گفت یا امیر المؤمنین بعضی از مردم می توانند که بزبان خود
تعبیر نمایند از آنچه در دل دارند و بعضی قدرت بر آن ندارند و اگر خود را بتکلف بر اظهار آن دارند آخر خجل شوند بعد از آن گفت که من آنچه
که آنچه در خاطر از مهر و وفای تو دارم نمی توانم که بیان آن نمایم لیکن با وجود آن جهد می نمایم که تا [illegible] خود را بر رای منیر تو
ظاهر سازم ان شاء الله تعالی در آن باب توفیق میخواهم و الحال این قدر میگویم که من هواخواه تو ام در نهان و آشکار و با دشمنان تو مقاتله و دشمنی
تو خواهم کرد در کارزار و اعتقاد آن دارم که حقی که تراست دیگری را که پیش از تو بوده نبوده و نخواهد بود از اهل زمان را امروز بهتر از اهل
فضیلت و سابقه جهاد و [illegible] تو در اسلام هست و خویشی تو با حضرت رسول و هرگاه از خدمت تو مفارقت نخواهم نمود تا آنکه ظفر یابی یا در
قدم تو بمیرم آنگاه حضرت امیر او را گفت که رحم خدای بر تو باد که زبان تو ادا نمود که آنچه در ضمیر تو پنهان بود و از خدای تعالی میخواهم که ترا طاقت
کند و بهشت کرامت نماید عبد الله گوید که چون دیگر از آن طایفه سخنان گفتند و عرض اخلاص خود بر حضرت امیر نمودند اما سخن [illegible]
بزرگ بیاد من نماند پس حضرت امیر از آن منزل کوچ فرمود و از بزرگان و سواران طی ششصد مرد با او همراه بودند الصیمریه
در کتاب انساب سمعانی مسطور است که صیمر نهری است از انهار بصره که چند قریه بر کنار آن واقع است و طایفه صیمره خارج دار
الخوارج بصره منزل دارند و از قدیم الایام نقش محبت اهل البیت بر لوح دل می نگارند و در زمان ما زیاده از پانصد خانه و ارند زادهم الله
تعالی الناوریه نام طایفه ایست از اهل ناور و آن دیهی است از بغداد و این طایفه مدتی بسیار است که از آنجا ببصره آمده اند و در
اندرون شهر نزول نموده بعضی بسبب محبت خارجیان و ناصبیان دوی الاذناب گرفتارند و از قدیم الایام مذهب شیعه الیه دارند
و رئیس ایشان در زمان ما حاجی صالح فاضل شیخ ناصر است که هر سال خمس و زکوة مال خود را که مبلغهای کلی میشود بجهت اشراف و کربلا
معلا آورده بسادات و فقرای طلبه آنجا صرف می نماید جزاه الله خیرا عقیلیه طایفه اند که در داخل شهر بصره بسبب محبت اهل
گرفتارند و از قدیم الایام بکوری منافقان در سلک مومنان انتظام دارند تبرا ایشان در ایام این مستهام محبوب القلوب جواهر
موقع است که وجود امثال او در میان اهل ایمان مطلوب بنی شکر طایفه مشکوراند که در خارج شهر بصره منزل گزیده اند و از
خارجیان داخل خارج کرده اند قریب بدویست خانه وارند و همگی از محبان اهل بیت اطهاراند و شکر نعمت محبت بجای می آورند شکر الله
مساعیهم و انجح مسائلهم و دواعیهم مزرعیه طایفه اند که هم وارث تخم محبت اهل البیت در مزرعه دل اخلاص منزل می کارند دویست خانه
وارند که در خارج شهر بصره منزل دارند سقى الله زرعهم و رحم اصلهم و فرعهم مغیریه در اصل از شهر خوزستان ببصره رفته اند و در بیرون
شهر می باشند و بر طبق کلام معجز نظام هذا عذب فرات و هذا ملح اجاج بعضی از ایشان مشرب عذب محبت خاندان رسالت اند
و بعضی شرب مرارت شقاوت و هم چنین عباس کیلیان و جمیع قریهای ناحیه شمال بصره از موضع عشار تا قلعه قرنه که دو روزه راهست
از جانب بحر همگی از قدیم الایام شیعه الله و غرض از تفصیل طوایف شیعه بصره و نواحی آن آنست که بر ناظر این کتاب ظاهر شود که هرگاه

در بعضی جوانب که دیار خاص رجبان ذوی الاذناب این قدر از طوایف شیعه باشد در ولایت مصر و یمن و حجاز و الی الآن که اهالی
آنجا بخروج شهرت یافته اند و سنیان بی تعصب که از آن اند چه قدر از شیعه و لکن داخل ایشان خواهد بود بنی کونه که ایشان از بنی عبید الله
گویند که خانواده بزرگند از سادات علوی رجال که بعلو حسب و حسن نسب مذکورند و در اردوی عراق عرب و کوفه بکثرت حشمت و عدد
مشهوراند و اصل بنی کونه بنی کیکیا است از اولاد شکر الاسود بن جعفر النقیب بن ابو الفتح محمد نقیب کوفه بوده اند و مردم بتحریف
کونه گفته اند و به آن مشهور شده و این از جمله غلطهای مشهور است چنانکه گفته اند میدان میدان سیدان میکون و سید فاضل
نسابه میر محمد قاسم نسابه مختاری سبزواری در بعضی از مولفات خود آورده که جماعت سادات کونه از اکابر نقبای کرام کوفه بوده اند
و از قدیم الزمان نقابت بزرگی سادات عراق عرب خصوصا کوفه در خانواده ایشان بوده و در میان ایشان فضلا و علما بسیار بوده اند
و در زمان سید مرتضی علم الهدی رضی الله عنه نیابت او و لسان او متکفل مرتبه نقابت بغداد و عراق عرب می شده اند و از اکابر
متعینان نقبای آنجا بوده اند و از اینجا معلوم می شود که کسی که در چنین امری مهم مثل سید مرتضی علم الهدی مفوض الیه و معتمد
علیه دانسته باشد سیدی خواهد بود بزرگ فاضل دین دار و عالی شان مطلع طالع المعتقد و همین بس است ایشان را در دلالت بر فضیلت
و صفت سیادت و عظم شان و علو مکان ایشان و سادات که مذکور شد بکونه مشهور از نسل عبید الله رابع اند که منتهی می شوند بعبید الله
ثالث که منتهی می شود بعبید الله ثانی که منتهی می شود بعبید الله اول که عبید الله الاعرج است بن الحسین الاصغر بن الامام الهمام
ابو الائمة الکرام علی زین العابدین علیهم افضل الصلوة و السلام و عبید الله ثالث که ممدوح ابو طیب بوده که او را در قصیده اول دیوان خود
مدح کرده و او را بیست فرزند بوده که از آن جمله هشت فرزند از ایشان نسل و صحت ذکر دارد و مقدم و پیشوا و مالک جمیع کوفه بوده اند
بحیثیتی که مردم چنین می گفته اند که السماء لله و الارض لبنی عبید الله و مراد ایشان عبید الله ثالث و عبید الله اول که عبید الله
اعرج مشهور است در عظم الشان و وفور نقابت مکان معروف و معلوم است و از جمله حکایات او اینست که مشار الیه بصحبت ابی العباس
سفاح خلیفه عباسی رسید و از جمله اکرامی که او را نمود آن بود که ضیعه باقطاع باو داد که هر سال هشتاد هزار دینار حاصل آن بود و آن را
صرف سادات و علویان محتاج می نمود و بخراسان رفته بود و ابو مسلم بغایت تعظیم و احترام او بجای آورد و اهل خراسان نیز نهایت تعظیم
و تکریم او بجای آوردند و از اکابر متاخران آن سلسله علیه سید محمد کونه است که نقیب مشهد نجف و رئیس شیعه عراق بود و در وقتی
که حضرت پادشاه غفران پناه سلطان شاه اسمعیل صفوی انار الله برهانه متوجه تسخیر عراق عرب شدند والی بغداد باریک بیک پرناک
خیال حصارداری بخاطر گذرانید چون از سید محمد متوهم بود او را در سیاه چال کرده از [illegible] محصا کشید و چون آخر دانست که
اکثر اهالی آنجا شیعه اند و در مخالفت او اتفاق خواهند کرد بالضروره فرار نمود و بغدادیان سید محمد را بیرون آورده سکه و خطبه بنام
اعلی شاه غفران پناه کردند و چون رایت نصرت آیات ببغداد رسید سید محمد را بتولیت عتبات عالیات با خیل و حشم و طبل و علم
سرافراز گردانیدند و هنوز متصلا سلسله اولاد و احفاد ایشان باقیست. **بنی مختار** از احفاد زید رسول مختارند نسب شریف
ایشان با بو علی المختار النقیب امیر الحاج میرسد نقابت مشهد منور امیر المؤمنین ع و سادات شیخ الاسلام سلف باکابر آن سلسله
علیه مفوض بود و سید جلیل نقیب النقبای ممالک عراق و خراسان شمس الدین ابو القاسم بن حمید الدین عبد المطلب بن نقیب النقبا
جلال الدین ابو الفضل ابراهیم بن السید العالم الفاضل النقیب عمید الدین عبد المطلب بن شمس الدین علی با خواتست که آخر نقبای بنی
العباس بود و این شمس الدین علی ثانی در زمان سلطنت پادشاه عالیجاه شاهرخ میرزا از نجف اشرف بخراسان آمد و در بلده مؤمنین
سبزوار متوطن شد و از اکابر متاخرین ایشان میر شمس الدین علی بیگ است که بتفویض حضرت پادشاه مغفور صاحب طبل و علم بود و
ولایت سبزوار و اوباد متعلق بود و همچنین سید فاضل میر محمد قاسم نسابه که در سبزوار متوطن است و میر غیاث الدین ابو بکر که در زمان سلطنت
پادشاه مرحوم سلطان حسین میرزا در تاریخ که آستانه بلخ که بحضرت امیر المؤمنین علی ع منسوب است ظاهر شد از سبزوار ببلخ رفت و پادشاه

مذکور نقیب النقبای بلخ و توابع آن را باو تفویض فرموده بعد از وفات پادشاه مذکور و وقوع حوادث نا محصور از آنجا جدا شدند
و بهندوستان رفتند و الحال اولاد و احفاد ایشان در هند اقامت دارند. **موسویه** نسب شریف اعلی شاه دین پناه خلد الله ملکه و سلطانه و سادات
و نقبای مشهد مقدس موسوی باحمد بن محمد الاعرابی بن قاسم ابو القاسم حمزه بن الامام موسی الکاظم علیه السلام میرسد و با محمد نسل احمد
بن محمد الاعرابی مذکور با نجد بزرگ ابو محمد اسمعیل که جد اعلی حضرت شاه دین پناه است و موسی و محمد المحدود در کتب نقبای عظام
موسوی مشهد مقدس رضوی با ایشان منتهی می شود از متاخران ایشان سید النقیب غیاث الدین محمد بن شریف بن نظام الدین علاء
الملة بن عبد المطلب بن نظام الدین عبد الحق بن طاهر بن طاهر بن محمد شاه بن حسین بن طاهر نقیب است و این طاهر در زمان پادشاه مغفور
سلطان خدابنده باتفاق برادر خود سید علاء الدین در راه [illegible] رسید و سید طاهر از پادشاه مذکور نشان نقابت بنام خود گرفت و اول
کسی که از سادات عظام موسویه در مشهد مقدس رضوی نقیب شده او بود و از آن وقت تا این زمان نقابت موسویه در نسل او باقیست. **رضویه**
نسب شریف سادات عظام رضویه مشهد مقدس منوره و سادات رضویه قم بابو عبد الله احمد نقیب قم بن محمد الاعرج بن احمد بن موسی المبرقع
ابن الامام محمد التقی علیه السلام منتهی می شود و سید نقیب امیر شمس الدین محمد که بسیزده واسطه بابو عبد الله احمد نقیب قم میرسد
در زمان سلطنت میرزا شاهرخ از مدینه قم بمشهد مقدس منوره آمده و میرزا ابو طالب مشهور از اولاد احفاد اوست و مدتی بنابر
تفویض پادشاه مغفور بحکومت ولایت [illegible] اشتغال داشت و الحال فرزندان و برادرزادگان او در مشهد مقدس رضوی بالطایر حشمت و [illegible]
ساکنند. **بخاریه** طایفه دیگر از سادات صاحب سعادات که در ولایت هند مانند ملتان و لاهور و دهلی و غیر آن می باشند و جد اعلی
ایشان سید جلال الدین از جانب عراق ببخارا افتاده و چون بعضی از ایام بعد بصحبت مروانیان آنجا گرفتار گردید و دید که در میان اهل
آن دیار اقامت بغایت دشوار است از روی اضطرار متوجه دار الحرب کابل گردید و چون بکابل رسید و دهلی آنجا همراه اشنا اهل بخارا
در مرتبه سنت حاضر اهل مجاورت ایشان نمی پسندید و از غایت حیرت [illegible] **شعر**
قتل عامی کرد ... دانکه از سرحد کابل تا بخارا اکثر است و آخر الامر از آنجا بولایت هند آمد و اهالی آنجا که بعضی عقاید حنفیه بودند
لما عنه [illegible] ببخارائیم و در [illegible] سید مذکور و اولاد احفاد او [illegible] بسیار در سواد هند
روزگار [illegible] و از سلاطین آنجا تعظیم و رعایت می دیدند تا آنکه بسبب استیلای [illegible]
علیه مذهب پدران بزرگوار را کم کرده و بسبب بی باداری و جهل و مصاحبت هندیان نااهل گمراه شدند و بعضی از ایشان که صاحب فضل
و کرامت بودند و شناسند سید را جوحق راحت و جوق بردند ذیل [illegible] ایشان از لوث المرام [illegible] خویش آمد حنفیه [illegible]
و دیان حالشان [illegible] **باحیه** در مذهب [illegible] **بیت** [illegible] **بیت** [illegible]
در خانه [illegible] **انجویه** از اعیان سادات شیرازند و در قدیم تشیع از دیگران ممتاز نسب شریف ایشان بقاسم الرقی بن حسن
بن ابراهیم طباطبای حسنی منتهی می شود و از اکابر متاخرین ایشان که بمین امداد صدارت پناه مغفور میر شمس الدین اسد الله شوشتری
منظور نظر کیمیا اثر پادشاه مغفور شده سید اجل امیر شاه محمود است که شیخ الاسلامی دار الملک فارس بو او متعلق بود و سید فاضل
او [illegible] افضل الفضلای آنجا بود [illegible] و ایشان از آنجا اولاد و احفاد هست و بعضی از بنی اعمام ایشان بولایت هند افتاده اند و در آنجا
[illegible] سلاطین آن دیار معظم و مکرم و صاحب خیل و حشم و طبل و علم اند. **مرعشیه** معنی مرعش و وجهی که از کتب علم
اللغة مستفاد می شود نام بلدیست از جزیره موصل و از کلام سید اجل عز الملة و الدین نسابه چنان مفهوم می شود که آن نام قلعه ایست
میان ارمینیه و دیار بکر و ظاهر آنکه هر دو یکی است و هم چنین در کلام سید مذکور اشارتیست بانکه علی المرعش که جد اعلی سادات مرعشی
منسوب بآن قلعه باشد زیرا که گفته علی المرعش کان امیرا کبیرا و المرعش قلعة بین ارمینیة و دیار بکر و این کلام ظاهر در آنست که علی المرعش
منسوب می دارد بآنکه معنی مرعش را بعد از ذکر علی و وصف او مذکور ساخته و اشاره را معنی نیز داشته لیکن بشهرت رسیده که علی را

از مشهد مقدس بر آمد

قلعه توطن نموده یا در آنجا امیر باشد دیگر آنکه اضافه منسوب بمنسوب الیه و اراده نسبت از آن وضوحی ندارد و اولی آنست که حمل مرعش بر
معنی دیگر کنند که صاحب صحاح اللغة آورده که [illegible] و کبوتر بلند پرواز را مرعش میگویند و چون علی مذکور بعلو شان و رفعت
منزلت و مکان اتصاف داشت توصیف او بمرعش جهت استعاره علو منزلت او بوده باشد و مؤید اینست که اکثر محققان در کتاب انساب
بعد از ذکر مرعش و تفسیر او بر نسبت بلادی از ساحل نقل نموده از احمد بن علی علوی نسابه که مرعش نام شخصی علوی است و در بیان سلسله
نسب کل از سادات مرعشی که در این مقام ذکر نموده چون بعلی نسابه رسیده گفته که علی و هو المرعش بن عبدالله بن محمد الملقب بالشبلی بن الحسن
بن الحسین الاصغر بن علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب علیهم السلام و بالجمله این طایفه علیه چهار فرقه اند طایفه اول سادات عالی درجات
مازندران که بتشیع مشهور اند و در مجلس سلاطین از این کتاب مذکور شوند و فرقه دوم سادات صاحب سعادات شوشتر که در اصل از مازندران
بآنجا آمده اند و سامی جبلت اسلاف و اخلاص آنگروه حالی بیاد در ترویج و اظهار مذهب ائمه اطهار که اشهر من الشمس فی نصف النهار غایت سعی
و اشتهار دارد و از اکابر متأخرین ایشان صدر عالی قدر میر شمس الدین اسدالله الشهیر بشاه میر و بعد [illegible] میر سید شریف
که تشریف کرامت فضل و تقوی بطرز و طرازی که لطف حق تعالی ارادت و خواسته بوده بر قامت استقامت او راست آمده **شعر**
فتادگان سر کوی دوست بسیارند * ولیکن از سر کوی تو چون تو افتاده نخواست * و فرقه سیوم مرعشیه اصفهان که در اصل ایشان نیز از مازندران باصفهان
آمده اند و از افاضل متأخرین ایشان خلیفه اسدالله است که بحسن استعداد امیر شمس الدین اسدالله صدر مذکور منظور نظر کیمیا اثر پادشاه
مغفور گشته منصب جلیل القدر تولیت مشهد مقدس رضوی باو مفوض بود و فرقه چهارم مرعشیه قزوین که از قدیم الایام در آن دیار بکثرت
وجود سنیان مؤمن آن ولایت از روی تقیه روزگار گذرانیده اند و محبت بسیار از اظهار حق کرده اند و در این [illegible] بمذهب حق ائمه اثنی عشر
عمل نموده اند و در این ایام چون حمایه و حسن رعایه سید شمس الدین اسدالله مذکور شمول حال [illegible] گشته بعضی از ایشان مفتی
و متولی آستانه حضرت شاهزاده حسین اند و بعضی در قزوین محتسب اند و از افاضل ایشان در این زمان میر علاء الملک مرعشی است
که از جویبار تربیت قهستان زبان آب خورده و بقدر فهم و استعداد آبی برده و بکار آن دو حرف از آن هوای آن دیار آورده سبب فضل و هنر
طغرای او بر او متعلق است **عقیلی** طایفه مشتمل بر هزار خانه وار از مومنان مروت شعار اند که صحرای [illegible]
ولایت شوشتر و بهترین مواضع آن بوم و بر است محل خیام احتشام ایشان میباشد و در این روزگار از امرای کبار ایشان که خود را بعقیل
بن ابی طالب رضی الله عنهما منسوب میدانند امیر کبیر و عزیز [illegible] عقیلی و جمال الدین [illegible] نبیل میر حسین عقیلی است که در جود و سخا
حاتم زمان است و در شجاعت و مردانگی بهادر قزلباش است و جمع سادات شوشتر را خال و [illegible] محبت [illegible] است **دیلمیه**
این طایفه جلیله از اکابر قزوین اند و خود را از نسل مالک اشتر رضی الله عنه میدانند و از اکابر متأخرین ایشان ملک محمود خان دیلمی است که
در اوایل حال [illegible] اوزون سلطان یعقوب [illegible] اشتغال داشت و بعد از آن بخدمت صاحبقران مغفور سرافراز گشت [illegible]
بخلعت کرامت منصب جلیل القدر مذکور [illegible] و از اعیان این طایفه نیز شاه میر پسر ملک محمود مذکور است که نام او در جریده اهل فضل [illegible]
در اکثر علوم شاگرد مولانا حاجی محمد یزدی است و طبع [illegible] تصرف [illegible] بعد از [illegible] میر بیک [illegible] صاحبقران مذکور رسید
و بعد از اندک روزی ترک آن کرده سلوک [illegible] **گرجیه** در تاریخ گزیده مسطور است که اصل ایشان از نسل ابو دلف عجلی است که [illegible]
هرون الرشید بعجم آمد و شهر کرج [illegible] ساخت و آنجا ساکن شد و فرزندان او بقزوین نقل کردند و احوال ابو دلف عجلی و شرح تشیع او در تتمه
در مجلس امرای این کتاب مذکور خواهد شد و بالجمله آنچه مجملا از بعضی ثقات اهل قزوین مسموع شده آنست که دو طایفه از اهالی آنجا [illegible]
و هشت طایفه حنفی اند و بالکه سواد اعظم اند و دیگران نسبت با ایشان بحسب عدد بسیار کم اند شافعی مذهب اند والله اعلم **بوهره**
طایفه اند از مؤمنان پاکیزه روزگار که در احمدآباد گجرات و نواحی آن وطن دارند و اسلام ایشان [illegible] قبل از این بپانصد سال بتقریب
بارشاد یکی از صلحای فضلا که ملا علی نام داشت و مقبره او در شهر کهبایت از ساحل دریای هند است اتفاق افتاده و تصنیف مولانای مذکور

نسب سادات [illegible] مرعشی [illegible]

مخفی نماند صاحب این کتاب مرحوم قاضی نورالله شوشتری در صفحه [illegible] تعریف نوشته (صفحه ۱۸) [illegible] سادات مرعشی [illegible] ملاحظه نمایند [illegible]

علیه الرحمه بر این وجه بوده که چون کفار آن اهل گجرات کافر بوده اند و ایشان را پیری کهن کبر بوده که بغایت معتقد و مرید او بوده اند لاجرم
مولانا تعبیه در آن دیده که اول بار پیش آن پیر رفته اظهار مریدی نماید و او را بدلایل قاطعه مسلمان کند و با خود متفق الکلمه سازد و آنگاه
در هدایت و اسلام دیگران شروع نماید و بنابراین چند سال در خدمت آن پیر روزگار گذرانید و زبان ایشان را یاد گرفته کتب ایشان را مطالعه
نمود و بر علوم ایشان استیلا یافت و بتدریج حقیقت دین اسلام را بر آن پیر روشن ضمیر ظاهر ساخت و او را مسلمان گردانید و چون او
مسلمان شد بعضی از مریدان بموافقت پیر مسلمان شدند و آخر وزیر پادشاه آن دیار مضمون اسلام پیر را شنید و بخدمت او رسید و بعضی
شایسته و وزیر مسلمان گردید اما [illegible] پیر و وزیر و باقی نو مسلمانان اسلام خود را پنهان میداشتند و از خوف پادشاه همه را اخفای آن
میکاشتند تا آنکه بر وفق مصرع مشهور که ع چه جای محتسب [illegible] * خبر اسلام وزیر بپادشاه رسید و پادشاه در مقام استعلام
حال و شد روزی بحجره خانه او در آمد و او را در رکوع نماز دید و بر او متغیر گردید چون وزیر موجب حضور پادشاه را دانست و تغییر او را [illegible]
نماز کردن و رکوع و سجود بجا آوردن ادراک نمود لطف زبان بتسلی خاطر او گشاده فی الحال بتعلیم الهی گفت که من دیدم مار سیاهی که در زاویه
خانه ظاهر گشته از آن متحیر بودم و حیله در دفع او میکردم و چون پادشاه نظر در زاویه آن خانه کرد باذن الله تعالی ماری در نظر او در آمد
و صدق وزیر مقبول افتاد و رفع [illegible] پادشاه شد و آخر پادشاه نیز در باطن مسلمان شد و بواسطه مصلحت [illegible] حال خود را پنهان میداشت
و چون بوقت وفات او نزدیک رسید وصیت کرد که او را بطریقه کفار [illegible] و بعد از فوت او چون سلطان ظفر که از امرای معتبر سلطان فیروز
والی دار الملک دهلی بود بدیار گجرات ظفر یافت جمعی که از علمای اهل سنت که با او همراه بودند مردم را باسلام و التزام اهل سنت دلالت نمودند
بنابراین بعضی از آن طایفه بوهره نیز بمذهب اهل سنت در آمدند و جمعی همان بمذهب اصل خود ماندند و این جماعت مذهب اثنا عشریه دارند
قریب بده هزار خانه وار اند و همیشه در میان ایشان یکی از صلحای فضلا میباشد که تعلیم مسایل شرعیه بر وفق مذهب اثنا عشریه بایشان میدهد
و اکثر ایشان بکسب و تجارت اوقات میگذرانند چنانچه اسم بوهره که در زبان هند گجرات بمعنی تجارت بر آن دلالت دارد و ایشان خمس اموال
خود را بسادات مدینه طیبه میفرستند و زکوة را [illegible] فاضل از قوم خود میدهند که بفقرای آن قوم قسمت نماید و خاص و عام ایشان
صالح و متقی و پرهیزکار اند و [illegible] بجهت محبت اهل بیت اطهار از ناصبیان ناهموار که در آن دیار حاکم و صاحب اقتدار اند بسیار
و بلیه تقیه گرفتارند **صلیحیه** طایفه اند در ولایت هندوستان از [illegible] صاحب یقین و مریدان سید کبیر الدین که سلسله
نسب خود را باسمعیل بن امام جعفر علیه السلام میرسانند و این طایفه را بسبب تصدیق دعوت سید مشار الیه صدیقی میگویند
اگرچه بحسب ظاهر متبادر از آن بعرف جمهور انتساب بابوبکر بن ابی قحافه است که بر زبان [illegible] این لقب مذکور است [illegible]
مذکور این لقب را از جهت تقیه اختیار کرده باشند اگرچه هرگز فایده آن به ایشان عاید نمیشود چه متعصبان اهل هند که [illegible]
رندند تشیع ایشان را فهمیده اند [illegible] که پانصد سال پیش از این این طایفه اسمعیلی کرده اند بر ایشان تیغ کشیده اند و از روی عناد نسبت
الحاد با ایشان میکنند و چنانچه شیوع دیرینه ایشان [illegible] شد و در استیصال آن بیچارها میکوشند لاجرم سنگ تهمت
بر بام نام و ننگ ایشان میزنند و گواهان دروغ در اثبات کفران ناکرده ایشان بر می انگیزند و [illegible] از خدای تعالی شرم [illegible] از روی رسول [illegible]
آزرم دارند تا آنکه شنیده شد که از چوبی و عقوبتی ملا [illegible] لاهوری مشهور بمخدوم الملک که مخدوم کرم مروان حمار و سلطنت معلوم
و یزید حمار بود خواری بسیار و آزار بیشمار بسادات بزرگوار ایشان رسید و آخر آن سگ سنی نابکار بموجب کلام وحی آثار [illegible]
سکنوا بیتا الا و هو خراب و ساعدوا کلبا الا و هو جرب بحال سگان که خانه اش خراب گردید و در قعر سقر مستقر و مآب [illegible]
و گویا ابو حنیفه که امام آن متعصبان [illegible] این ابیات را که شارح دیوان مرتضوی از او نقل نموده در شان ایشان گفته **شعر**
حب الیهود لآل موسی ظاهر * وولاءهم لبنی اخیه باد * و امامهم من نسل هرون الاولی * بهم اقتدوا و لکل قوم هاد * وکذا النصاری یکرمون محبة * لمسیحهم [illegible] من الاعواد
فمتی یوالی آل احمد مسلم * قتلوهم او سبوهم بالالحاد * هذا هو الداء العیاء لمثله * ضلت حلوم حواضر و بواد * لم یحفظوا حق النبی محمد * فی آله والله بالمرصاد

وبالجمله در ولایت هند و لاهور و دهلی و گجرات قریب سی هزار کس از آن طایفه هستند و اکثر ایشان اوقات بتجارت می گذرانند و خمس
مال خود را باولاد سید کبیر که بیرون از دهلی اند می رسانند و بعد مرید و سادات هم که شیعه موالی باو که محبت علی اند کشف الله عنهم
الضراء وصرف عنهم کید الاعداء **هزاره کابل** طایفه بیشمارند که در میان کابل و غزنین و قندهار مقام دارند و اکثر ایشان شیعه اهل
بیت اطهارند و در این زمان از [illegible] شیعه ایشان میرزا شادمان است که اهل ایمان از وجود او شاد و خارجیان کابل و غزنین از وی
در ناله و فریاد اند **بلوچ سند** اکثر شیعه [illegible] خود و سایر اهل ایمان [illegible] و سید راجو [illegible] در هدایت
ایشان سعی بسیار نموده و الحال اولاد او در میان ایشان می باشند و باصلاح حال ایشان مشغول اند و از مشاهیر ایشان عارف بلوچ
صاحب این رباعی است **رباعیه** عارف بر تیر نی زک خواهم کرد · و ز رشته جان چشم پر خواهم کرد · بر سینه دشمن علی خواهم زد ·
شنجرف ز خون دل وی خواهم کرد ·

تمت بعون الله تعالی

مجلس سیوم در ذکر اکابر شیعه از اصحاب کرام

حضرت سید الانام علیه و آله افضل الصلوات و السلام و آن مشتمل است بر دو طایفه و مجلس آرای [illegible] تقدیم مقدمه چند
مقدمه اول در تعریف صحابی بدانکه صحابی بنابر اظهر اقوال آنست که ملاقات نموده باشد با پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم در حالتی
که ایمان باو آورده باشد و با اسلام مرده باشد و اگرچه تخلل ارتداد در میان ایمان او و میان مردن او با اسلام شده باشد و مراد بملاقات
اعم است از مجالست و مماشات و رسیدن یکی از ایشان بدیگری اگرچه با او سخن نکرده باشد و [illegible] باشد و تعبیر بملاقات اولاست
از تعبیر برؤیت زیرا که اعمی [illegible] مثل ابن ام مکتوم از معرفت بیرون نرود و حال آنکه او صحابی است بلا خلاف و احتراز کرده بقید حالت ایمان
از آنکس که در حالت کفر خود ملاقات با حضرت پیغمبر نموده باشد و اگرچه بعد از رحلت حضرت پیغمبر صلعم مسلمان شده باشد
زیرا که اینچنین کس را از صحابه نمی شمارند و بقید ایمان بآنکه باو آورده باشد احتراز است از آنکه ملاقات پیغمبر صلعم کرده باشد در حالتی
که بغیر او از انبیا ایمان داشته باشد و هم چنین احتراز است از آنکه ایمان داشته باشد بآنکه پیغمبر صلعم بعد از این مبعوث خواهد شد
و ادراک ایام بعثت او نکرده باشد زیرا که پیغمبر صلعم در آن وقت پیغمبر نبوده و بقید مردن با اسلام احتراز کرده از آنکه مرتد شد و [illegible]
مرد چون عبید الله بن جحش [illegible] و بقید تخلل ردة الی آخر شامل است آنکه را که رجوع باسلام در زمان حیات حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه و آله و سلم کرده باشد و کسی را که رجوع بعد از وفات آنحضرت کرده باشد خواه ثانیاً ملاقات آنحضرت نموده باشد خواه نه
و ظاهر می شود فایده این قید در مثل اشعث بن قیس لعنه الله که او بصحبت حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم رسیده بود و بعد از آن
مرتد شد و در زمان خلیفه اول اسیر شد و بر دست او اسلام آورد و خواهر خود را بجهت او [illegible] نام که یکی از قاتلان امام
حسین است از او متولد شد باز در حرب صفین معویه او را بمال بفریفت تا از موافقت امیرالمؤمنین در حرب متوقف شد و او را
بقبول حکمین مضطر ساخت و آخر قبول حکمین را موجب عدول از ملازمت آن حضرت ساخته در نهروان برو خروج کرده مرتبه دیگر
[illegible] رجوع نمود و در نهروان کشته شد و تنبیه نموده بقول خود در اظهار قول بر خلاف که در بسیاری از [illegible] تعریف واقع شده
و از آنجمله قید تخلل ردة است و ایضا بعضی در صحابی [illegible] اعتبار کرده اند و بعضی اقامت یکسال و دو سال و یا غزا او دو غزا
با آنحضرت شرط نموده اند صاحب روضة الاحباب آورده که حصر صحابه در عددی معین معلوم نیست لیکن ضبط عدد ایشان در بعضی
غزوات و اسفار وارد شده مانند تبوک و حجة الوداع در تبوک سی هزار یا چهل هزار یا هفتاد هزار و در حجة الوداع زیاده از صد هزار [illegible]
حضرت رسول بودند و خاتم المجتهدین شیخ زین الدین عاملی در شرح درایة اصول حدیث که از مصنفات علیا است نقل نموده که [illegible]

بعد از وفات حضرت پیغمبر صلعم چهارده هزار یکصد صحابی بوده اند و مؤلف را بخاطر می رسد که آنکس که هفتاد هزار و صد هزار گفته
مطلق صحبت را اعتبار نموده و آنکس که کمتر گفته در تعریف صحابی قیود مخصصه سابقه را کلا یا بعضا اعتبار نموده والله اعلم و صحابه در
مراتب کثیره واقع اند بحسب تقدم در اسلام و هجرت و ملازمت و غزا کردن در رکاب آن حضرت و کشته شدن در محضر او و روایت
از او و مشاهده او و مکالمه و مماشاة با او و اگرچه همگی شریک اند در شرف صحبت و معرفت صحابی حاصل می شود بتواتر و استفاضه و شهرت
و اخبار کسی که وثوق بقول او باشد **مقدمه ثانیه** بدانکه نزد علمای فرقه ناجیه حکم صحابه در ایمان و عدالت و عدم آن حکم غیر
ایشان است و مجرد صحابی بودن موجب حکم بایمان و عدالت و مؤدی بنجات از عقاب نار و غضب پروردگار نمی شود مگر آنکه با ایمان
و خلوص جنان حسن اقوال و افعال و سلامت عاقبت و مآل روزی گردد و اهل بدعت و ضلال که فی الحقیقه اهل سنت و جماعت اند
و بزعم باطل و اعتقاد لاطایل خود را موسوم باهل سنت و جماعت ساخته اند بنظر خفیف و رای ضعیف چنین دیده و دانسته اند که جمیع
صحابه بصفت ایمان و حقیقت و کیفیت راستی و عدالت آراسته اند و بر هیچ یک از ایشان طعن و لعن و تشنیع روا نیست و طاعن کلامی
ایشان آثم و خارج از دایره شریعت و [illegible] واهی ناشی از محض گمراهی زیرا که حقیقت صحابی همانست که در مقدمه اول مذکور شد و ایمان
و عدالت از عوارض کیفیات نفسانیه است و موجب ثبوت ایمان و عدالت صحابی هم چون غیر او ثابت نشود مگر بتحقیق و دلیل و چگونه چنین
نباشد و حال آنکه در عهد حضرت پیغمبر صلعم بسیاری از منافقان بوده اند که با آنحضرت صحبت می داشته اند و هم [illegible] می
نموده اند و مردم ایشان را از صحابه می خوانده اند و بنفاق معروف نبوده اند و حق سبحانه و تعالی در شان ایشان فرموده **ولو نشاء لأریناکهم
فلعرفتهم بسیماهم ولتعرفنهم في لحن القول** و بر تقدیر ثبوت ایمان و عدالت ممکن است زوال آنچه که در بلعم باعور صاحب موسی
علیه السلام واقع شده و چه خوب گفته ملا جامی **شعر** هر که ادنی به بهبود نداشت · دیدن روی نبی سود نداشت · و بعضی از
شعرای شیعه نیز گفته اند **شعر** دون شود از قرب بزرگان خراب · جیفه دهد بوی بد از آفتاب · و تمام کلام در توضیح این مرام آنکه
که روح را که باعتبارات دیگر قلب و نفس مجرد و نور اسپهبد گویند حال هست اصلی که لسان حقایق ترجمان نبوت تعبیر از آن بفطرت
فرموده و تصریح نموده که کل مولود یولد علی الفطرة تا نفس بر صفای فطرت اصلی باقیست محل انعکاس اشراق نور هدایت و مهب نسیم
سعادت شمیم رحمت و عنایت باشد و بی سبب انسداد الهامات ربانی و واردات رحمانی میل او بعالم روحانی بود و مطمح نظر همتش
تکمیل ذات و تحصیل کمالات انسانی و اگر عیاذا بالله از آن فطرت سلیم اصلی انحراف یافت و عنان قصد بجانب لذات جسمانی و زخارف
فریبنده سرای فانی تافت و از تلاطم امواج هواجس نفسانی و تعاقب افواج وساوس شیطانی بغرق دریای غوایت و جهالت و سرگشته
وادی حیرت و ضلالت گشت نعوذ بالله من ذلک **شعر** دام سخت است مگر یار شود لطف خدای · ورنه آدم نبرد صرفه ز شیطان رجیم
و هرگاه حال آدمی بحسب اختلاف احوال فطرت در معرض تبدل و انتقال باشد ناچار است از تتبع احوال و افعال و اقوال صحابه
سید انام تا یقین شود که از ایشان کدام کس گوی ایمان و عدالت از میدان سعادت برده اند و کدام در بیابان کفر و ضلالت بلب تشنگی
سود طاقت مرده و اگر عجب داشته اند آنکه بعضی از صحابه با وجود مجاورت و مصاحبت حضرت رسالت [illegible] نشدند آنکه دیده را
[illegible] طاعت خود را بمنزلت سعادت خواستند باید که عجب نداشته آنکه خود می گویند که عبد الله و عبد المطلب و ابوطالب با مصاحبت و مجاورت
نور مصطفی و مرتضی [illegible] و بنبوت حضرت رسالت کافر بوده اند و با آن هم قرب و قرابت بدوزخ روند و [illegible] در زمان
که بعد از هزار سال بوجود آیند همه ناجی باشند و به بهشت روند و ایضا جز اهل سنت صدور کبایر سهوا و خطا و عمدا از انبیا علیهم السلام
تجویز کرده اند پس حال دیگری چه خواهد بود و هرگاه از قابیل پسر آدم و پسر نوح و برادران یوسف که پیغمبر زادها بودند معاصی [illegible] دیگران
که در فطرت کمتر زاده اند چه آید و اگر مخالفت خلفای ثلث بنا بر عدم احتیاج ایشان در تغلب خود باستعمال تیغ و شمشیر ظاهر نمی [illegible]
عایشه و طلحه و زبیر و معویه و صحابه که با ایشان بودند مخفی نیست پس معلوم شد که آن تعجب و استبعاد از روی عناد و محض تعظیم بنیادات

وبالجمله عقل ونقل حاکمند بر آنکه بمعنای قرابت اصل وگوهر ذاتی دیده دنیا سودی ندارد ومجرد صحبت دلجوی اولیا کسی را بی بهره
نمی آرد پسر نوح اگرچه پیغمبرزاده باشد هالکست ومؤمن آل فرعون که اگرچه پیغمبر را ندیده باشد مسلک نجات را سالکست و هذا اهل
بیت را گویند که بلال حبشی بهتر است از ابوطالب قریشی با آنکه مصاحبت وقرابت ابوطالب بیشتر است وبراین قیاس باید که آیه قال لصاحبه
دلالت بر ایمان یار غار نکند همچنانکه آیه یا صاحبی السجن دلالت بر ایمان یاران زندان نکند وگفتن اخواننا بغوا علینا دلالت بر نجات
باغیان نداشته باشد همچنانکه خواندن کفار را برادر پیغمبران در الی عاد اخاهم هودا والی ثمود اخاهم صالحا واذکر اخا عاد
ومانند آن دلالت بر سلامت ایمان ندارد بلکه کافر بوده ودوزخ رود وهرچند حالش برادر هود وصالح وپیغمبر صاحب ومصاحب کرده
وخارجی بوده ودوزخ رود که اگرچه علی او را برادر خود خوانده وان الذین امنوا که هر مشعر بتعظیم واجلال باشد که اهانت واذلال لکم کفروا
از دنبال نباشد ورضی الله عنهم که هر موجب رضای ابدی بوده ومن نکث فانما ینکث در عقبش بهدی مشعر باشد وقول الخلفا
انکاه دلالت بر محبت ومیل کند که هؤلاء بغوا علینا در ذیل باشد وحدیث حوض که در صحیح مسلم وآنچه بخاری ومسلم هم از این مقوله
در تفسیر آیه که **وکنت علیهم شهیدا ما دمت فیهم** الایه ذکر نموده اند در اثبات مدعای ما برهان کافی شافی است وایضا این
جماعه که هوا وهوس خود داشته وجماعه نام نهاده اند معترفند که اکثر صحابه مانند طلحه وزبیر وغیرهما اتفاق نمودند بر قتل عثمان بن عفان
ونیز جمیع محاربه نمودند با شاه اولیا وحال آنکه پیغمبر در شان اسلم المتقین فرموده است که یا علی حربک حربی وسلمک سلمی ودیگر گفته که یا علی
لا یحبک الا مؤمن ولا یبغضک الا منافق وهم چنین در کتب معتبر مذکور است که از عثمان بن عفان انواع اهانت وایذا وآزار بصحابه کبار
چون ابوذر وعبدالله مسعود وعمار رسید چنانکه عمار از کثرت ضرب آن جبار بمرض فتق گرفتار شد وابوذر را بعد از ضرب واهانت بسیار
از مدینه اخراج کرد وعبدالله بن مسعود از شدت آن عقوبت از دنیا رحلت نمود وظاهر است که بنا بر اصلی که بنیاد کرده اند لازم می آید
که عثمان وهر که کشنده اوست هم بر طریق ثواب باشند وبزینت عدالت آراسته وهم چنین حضرت امیر المؤمنین علی بن ابی طالب ع در کشتن
طلحه وزبیر مصیب بود وهم چنین محاربه طلحه وزبیر ودیگر صحابه با شاه اولیا بطریق صواب باشد وبر هیچ یک از ایشان طعن وتشنیع
روا نباشد وهم بزینت عدالت آراسته باشند واین غایت سفه وعین گمراهی ومحض مکابره است وبر اصحاب عقول وارباب فهم
بطلان این سخن روشنست وچگونه اجتماع حق وباطل در شخص واحد متصور شود **شعر** که هیچ کس ...
وایضا بتواتر رسیده وقرآن وحدیث بآن ناطق است که هلال بن امیه زوجه خود خوله را متهم ساخت بشریک بن سحما وآیه لعان
بر ایشان نازل شد ومیانه ایشان لعان جاری کردید اگر این تهمت واقع بود پس خوله وشریک که از صحابه بودند ارتکاب چنین کبیره کرده
باشند واگر این تهمت واقع نبوده در لعان از هلال وخوله یکی بیقین کاذب بوده ورسول صلعم بر کذب احدهما گواهی داده وخدای تعالی
گواه آورده وگفته ان الله یعلم ان احدکما کاذب فهل منکما تائب وچنین کذب وچنین ایمان سوگند وچنین لعنت وغضب
خدای بر خود که در محضر رسول صلی الله علیه وصحابه او رضی الله عنهم جاری شود وایشان نیز تمکین بر آن کویند هم گناهی بزرگ وجرأتی عظیم
پس هلال وخوله که هر دو از صحابه اند ارتکاب چنین معصیت کرده باشند وایضا اکثر مفسرین حتی صاحب کشاف وفخر الدین رازی
وقاضی بیضاوی در تفسیر سوره حجرات ذکر نموده اند که آیه کریمه **یا ایها الذین آمنوا ان جاءکم فاسق بنبأ فتبینوا ان تصیبوا
قوما بجهالة فتصبحوا علی ما فعلتم نادمین** در شان ولید بن عقبه که یکی از صحابه است وبرادر عثمان بوده واقع شده در وقتی که حضرت
پیغمبر صلعم او را بسوی طایفه بنی المصطلق فرستاد که از ایشان زکات بگیرد وایشان چون خبر قدوم او را شنیدند بتعظیم رسول الله
استقبال او نمودند وهمانا در قدیم الایام میان ولید وآن طایفه کلفتی بود همین که نظر او بر جمعیت ایشان افتاد از غایت تخیل
گمان کرد که ایشان قصد مقاتله با او دارند واز آنجا مراجعت نموده بخدمت حضرت پیغمبر صلعم شد وعرض نمود که آن طایفه مرتد گردیده
واز تسلیم زکات امتناع ورزیدند چون آن حضرت عزم قتال آن طایفه نمود ودر مقام تجهیز لشکر بود که در آن اثنا آیه کریمه مذکوره از آسمان

مع ان الصحیحین وغیرهما مذکوره مجرا از وقوع ارتداد
بعض از صحابه است در این باب البلغا واثبت
م

وحی نزول فرموده وکذب ولید بر همگنان ظهور نمود ونجبتر آنکه با توجه انذار وتحذیر سالک خدیر از تقصیر خود پشیمان
ودلگیر نگردید ودر ایامی که عثمان متصدی امر خلافت بود ایالت کوفه را باو تفویض نمود آن قدر در ارتکاب فسق ومناهی فرود
که عثمان با آنکه در مقام دوانی ودهنات وطغیان او بود از کثرت طعن مردم ملاحظه نموده بیحاسبا او را معزول نمود ودر کتاب بعضه
الاحباب مذکور است که چون بسبب استقلال ولید بشرب خمر در افواه والسنه اهل کوفه افتاد وبمقتضای آنکه گفته اند
فاسقی ومستی ودیوانگی نتوان نهفت * بین الناس شایع گشت ودو مرد در جمعیت مدینه شکایت نموده بعضی این منظوم را بعرض عثمان رسانیدند
شعر دوش از مسجد سوی میخانه آمد پیر ما * چیست یاران طریقت بعد از این تدبیر ما * ما مریدان روبسوی کعبه چون آریم چون * روبسوی خانه خمار دارد پیر ما
پس آن برادر ذو النورین ولید را بمدینه طلبید وتفتیش وتفحص آن کار کرد بعد از آنکه امر مسموع در شان ولید مظنون عثمان شد
در اجرای حد بروی توقف وتانی می ورزید تا از مرتبه ظن بدرجه جزم ویقین رسید ومردم این قدر از عثمان بر مساهله ...
حمل نموده زبان طعن وعیب در شان وی کشیدند وعثمان بغیبت امین در شان وی میکشند تا آنکه الامر عثمان دو مرد را بدار
الحکومه خود طلب کرد واز ایشان پرسید که شما بچشم خود دیدید که ولید از آن شراب خورد گفتند ما خوردن خمر او را ندیدیم لیکن
آب انگور از ناخنها وتارهای سبلت ولحیه وی معصور ساختیم در حالتی که بی شعور افتاده خرقی نموده بود پس فرمود علی مرتضی را
اجرای حد خمر بروی کند جناب ولایت مآب بعبدالله بن جعفر فرمود تا ولید را چهل تازیانه زد وبعضی از اهل تاریخ بر آنند که روزی ولید
بن عقبه بی طاقتی نموده جرعه چند از شراب در جوف خراب کشیده مصداق این منظوم گشته بود **شعر** حافظا خلوت نشین دوش بمیخانه شد
از سر پیمان بگذشت بر سر پیمانه شد * وقت نماز بامداد از خانه خود سرکشان ودامن کشان بیرون آمد ودر محراب ایستاده با آن
مجود بادای فریضه فجر قیام نمود ونماز صبح را چهار رکعت گزارد ودر روی بمردم آورده بجای آورد وگفت زیاده کنم برای شما یعنی
رکعات نماز را ابن مسعود که از جمله مقتدیان بود گفت امروز اول روز ما با تو در زیادتی بودیم واهالی کوفه را این امر بغایت شاق آمد
وزبان ملامت وتعییر او کشیدند وبمضمون این نشید برکشیدند **شعر** روی در کعبه ودل جانب خمار چه سود * خرقه بر دوش کمر بسته بزنار چه سود
هر که او صحبت بر دیو نشاند در خلوت * لا فیمان زدن بوسه بر این چه سود * الی آخر القصه المذکوره سابقا واز عجایب آنکه ابن حجر
عسقلانی در مقدمات کتاب اصابه که در معرفت صحابه نوشته مبالغه بسیار در تعدیل جمیع صحابه شدید ابرام نموده واتفاق اهل
سنت را بر آن اظهار کرده ومخالف را شاذ ومبتدع شمرده ودر اثنای تفاصیل احوال صحابه آن دعوی دروغ را فراموش کرده وجمعی کثیر از
ایشان را بفسق نسبت کرده وگفته که ولید بن عقبه مذکور بموجب آیه کریمه مذکوره فاسق بوده وقصه شرب خمر ونماز معهود او مشهور
ودر صحیحین مسطور است وقیس بن عمرو نجاشی را شاعر هجاگوی شارب الخمر گفته وهم چنین قدامة بن مظعون را شارب الخمر شمرده وفرج
بن هبیره را در سلک مرتدان نام برده ومسطح را که پسر خاله ابوبکر است قاذف خوانده وگفته که حضرت رسالت حد قذف بر او راند وبیکرا
سارق عمر وبدیگری را سارق سپر گفته والحق بزرگان راست گفته اند که دروغگو را حافظه نباشد **مقدمه ثالثه** در تقسیم صحابه
بحسب رد وقبول بدانکه صحابی خالی از آن نیست که اسلام او مسبوق بکفر بوده چنانکه غالب الوقوعست یا مسبوق بکفر نبوده بلکه در فطرت
اسلام نشو ونما یافته وآن قلیل الوجودست مثل حضرت امیر المؤمنین وسبطین او معصومین وعبدالله زبیر وامثال او از مولودین
وهر یک از این دو قسم خالی از آن نیست که کثیر الصحبه بوده اند با پیغمبر صلعم واشتهار باختصاص مجلس خاص آنحضرت داشته اند
یا چنین نبوده اند اگر کثیر الصحبه خالی از آن نیست که نص جلی که در شان حضرت امیر واقع است استماع نموده چنانکه ظاهر
حال اوست یا استماع ننموده اگر استماع نموده خالی از آن نیست که بمقتضای نص عمل نموده وطریق متابعت حضرت امیر پیموده هم چون
مقداد وسلمان وابوذر یا عمل بمقتضای نص ننموده او از معقولست قطعا وآن خالی از آن نیست که عمل نا کردن او بموجب نقض ...
واستکبار بوده یا از جهت اکراه واجبار اضطرار وثانی اگر مسلم فطری بوده لا محال نزد بعضی از طوایف شیعه مرتد فطری شده رجوع

وتوبهٔ او هرگز مقبول نیست و اگر مسلم فطری نبوده پس اگر در ثانی الحال مستبصر گردیده و رجوع بحضرت امیرالمؤمنین نموده
مقبول نخواهد بود والامر بتغیر فطری و مردود ثانی که در صدد متابعت مکره بوده مقبولست بحیثیتی که اگر دیگر شرایط عدالت
متحقق گردد در سلک رجال حدیث صحیح منتظم تواند بود و آن قسم که استماع نص جلی نموده خالی از آن نیست که اعتقاد نموده بدلیل
دیگر غیر نص جلی آنکه خلافت حضرت پیغمبر صلعم بلا فصل حق حضرت امیر است و او را شبهه روی نداده که با آن تجویز حضرت نبی
اعبا و ماید یا اعتقاد این معنی نموده بلکه صاحب شبهه بوده و اول یا صدور لعین حضرت امیر نکرده یا کرده بجهت اکراه یا بجهاد یا از روی رضا
واصل رد و قسم اول مقبول اند و قسم سیوم اگر مسلم فطری نبوده و در ثانی الحال رجوع بحضرت امیر نموده مقبول خواهد بود و اگر مسلم
فطری بوده یا رجوع ننموده مردود خواهد بود و ثانی یعنی آنکه اعتقاد بتعیین حضرت امیر از برای خلافت نموده و گرفتار شبهه بوده خالی
از آن نیست که شبهه او استمرار نیافته بلکه اجتهاد در تحقیق حق نموده و بعد از آن رجوع بمتابعت حضرت امیر نموده یا آنکه شبهه
واستمرار یافته نور هدایت بر صفحهٔ ضمیرش نتافته اول مقبولست قطعا و ثانی نزد بعضی از علمای فرقهٔ ناجیه معذورست بنوعی
که حکم بفسق او نباید کرد و نزد بعضی معذور نیست و محکوم علیه بفسق است زیرا که مطلب نزد این بعض ضروریست و شبهات
این مطلب بادنی توجهی مضمحل می گردد پس در صورت استمرار شبهه را نباید شنید مگر آنکه مدعی بلید و از مرتبهٔ قابلیت خطاب ساقط
و بعید باشد و بالجمله این قسم محکوم علیه بکفر و ارتداد نخواهد بود بلکه بفسق ملاق یا بر ظاهر ضلالت باقیست و قسم ثانی از قسیم اول
یعنی آنکه کثیر العصبیه بوده و استماع نص جلی از حضرت پیغمبر صلعم ننموده خالی از آن نیست که علم بثبوت نص جلی از طریق دیگر داشته
یا نداشته و اگر بمقتضای علم خود عمل نموده مقبول خواهد بود و آن قسم که علم بثبوت نص مطلقا نداشته بعضی از تقسیمات سابقه براو جاری
و انقسام بحسب رد و قبول در او ساری و مقصود از ایراد این مقدمه دفع توهمی است که در اوهام عامه طایفه استقرار یافته که شیعهٔ امامیه
تکفیر جمیع یا اکثر صحابه می نمایند و این معنی را مستبعد شمرده عوام مذهب خود را متنفر از آن از مذهب حق تنفیر نموده اند و چگونه چنین باشد و حال
آنکه افضل المحققین خواجه نصیر الدین محمد طوسی طیب الله مرقده در کتاب تجرید فرموده که محاربوا علی کفرة و مخالفوه فسقة و ظاهر است که اکثر
صحابه با آن حضرت مقاتله نکرده اند بلکه بقوت کثرت خیل و حشم و شوکت استعمال سیف و قلم در مقام مخالفت در آمده با استقلال غصب منصب
حضرت رسول متعال ننموده اند و ایضا خاتم المجتهدین شیخ علی بن عبد العالی قدس سره المتعالی انکار از کسیست که حکم بلعن اعدای اهل البیت
علانیه نموده و در رساله لعنیه که از مؤلفات اوست زیاده از بیست کس از صحابه را نام برده و شیخ نجاشی که یکی از علمای امامیه است در کتاب
رجال خود نزد ذکر احوال محمد بن علی بن بابویه که از اعاظم مجتهدین امامیه است ذکر کرده که ابن بابویه مذکور کتابی مشتمل بر بیان ذکر رجال
مختارین از اصحاب رسول تالیف نموده با آنکه استبعاد مذکور بعد از وضوح حجت وجهی ندارد خصوصا نزد کسی که احوال موسی و ارتداد زیاده از
هفتاد هزار کس از اصحاب او نظر اعتبار و تامل کرده چه هرگاه جایز باشد که هفتاد هزار کس از امت موسی در حال حیات موسی با وجود خلیفه
منصوص منصوب مثل هرون پیغمبر در میان ایشان آنکه موسی در کوه طور بفاصله ده روز زیاده از سی روز موعود توقف نمود مخالفت جانشین
نمایند و قصد قتل وی کنند و معتقد و مرید سامری مرتد و کافر گردیده مرید و گوساله پرست شوند چگونه بطریق اولی جایز نباشد که بعد از وفات
پیغمبر صلعم ده هزار یا بیست هزار از صحابهٔ او مخالفت وصیت و وصی او نمایند و در معرض ارتداد و گوساله پرستی در آیند با آنکه بنی اسرائیل را
از آن گوساله لایق و اتفاقی حاصل می شد و این جماعت را از هر قریش توقع سال و مال بود و چیزی بود که از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام مفقود
بود بلکه انتشار حکم آنحضرت در مادهٔ حقیت او بر غیر مومنان متصعب و ثقیل می بود چنانکه حدیث تارک فیکم الثقلین بآن ناطق است
تنبیه مخفی نماند که بعضی که از اهل سنت بشیعهٔ امامیه منسوب می کنند بیشتر از آن قبیله اند که جهت ترویج متاع خود کاسد چیزی
بر ایشان افترا می کنند و بعضی از آن قبیل اند که چون از مناظره و مباحثهٔ علمای شیعه و مطالعهٔ کتب ایشان احتراز می نمایند لاجرم
بمجرد آنچه از افواه و السنهٔ جهلا که بشیعه موسوم شوند مسموع می شود در وقتی که میدان از مردان خالی باشد قلم بر می دارند و هر رطب

عولت و ازعمل نخوم بسوال الله روی حیاة ملل کرد
ه است و توبه او مقبول ... الرسم خطا رحیم
و مقبول ... بعد و ... واجب ...
ل معتقف نفس نخوم ه

ویابس که بخاطر ایشان می رسد در زدن آن بر صفحهٔ عصبیت می نگارند و چنانچه سنی در این امر شطرنج بازی ماند که چون تنها باشد هم
بازیها سر بیند و با حریف جاهل عاجز و اسیر باشد و نظیر آنست که هرکس که درخواب بیند که دشمن را بکشد تعبیر آن باشد که هرگز
۵ برنخیزد **طایفهٔ اولی** در مشاهیر بنی هاشم و سادات ایشان از طایفهٔ علیه و شیعهٔ علویه که جمیع اعادی ایشان اعتراف بفضل و اعتبار
ایشان نموده اند و در کتب خود مدح و ثنای ایشان نموده اند جهت زیادتی استظهار ذکر اسامی این کتاب سامی را مؤید بفضل و شهادت اغیار
ساخته و الفضل ما شهدت به الاعداء **السید الکبیر المطاع ابوطالب بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبدمناف بن قصی الهاشمی**
القرشی رضی الله عنه عم حضرت پیغمبر و برادر پدر آن سرور از جانب پدر و مادر است بکنیت مشهور شده و در نام سامی او خلاف
بعضی گفته اند که اسم او همان کنیت اوست و حضرت خاتم المجتهدین علی بن عبد العالی قدس الله روحه در بعضی از تصنیفات خویش
حکم بغلط این قول فرموده اند زیرا که اسم آنست که مقترن باب و ام باشد و اشعار بمدح و ذم نداشته باشد و بعضی بر آنند که اسم او عمران
و آل عمران را در بعضی از آیات قرآنی بر آن حمل نموده اند و بعضی گفته اند که اسم او عبد مناف است بمعنی عبد العالی زیرا که بنا و جوهر کلمه
نوف و ماده او بر وجهی که از کتاب صحاح اللغه و قاموس و غیر آن مستفاد می شود دلالت بر علو شرف و ارتفاع و زیادتی می کند و اگر صاحب
قاموس گفته که مناف نام صنمی است بر تقدیر تسلیم تواند بود که از قبیل اعلام مشترک باشد میان صنم و غیر او چنانکه در عبد الله و آله و رحمن
و عمران و این حمل موافق مذهب اهل البیت علیهم السلام که آبای انبیا ع و اوصیا صلوات الله علیهم نزد ایشان از لوث شرک و کفر
پاک و پاکیزه اند و موجب نص صریح فرقانی که وتقلبک فی الساجدین از اصلاب طاهره و ارحام مطهره نقل فرموده اند و شیخ جلیل
الجلیل قرد بیق رازی در کتاب نقض گفته که اصحاب در این باب انست که اعتقاد و بدل و نیت و علم تعلق دارد نه باسم و بجاری الفاظ کفر و ایمان
ثابت نشود و از تواریخ و انساب عرب معلوم است که بعضی از قبایل با بنی کلاب و بنی کلب و بنی نمیر و بنی ضبه و امثال این خوانند که اسمای مذمومه
و منقصه است لیکن در اختیار آن اسامی تبع وضع و قال بوده اند نه باعتقاد وضع آن کرده اند و هم چنین اجداد مصطفی در اجرای نام اصنام
تبع وضع و قال بوده اند و سبب اختیار ایشان مر آن اسامی را آنکه فراعنهٔ الایام و طغات روزگار ایشان حرکتی می خواستند که نور وجود ایشان را قبل از
که بوجود ظهور آن ادیان و ملل متبدل شود و بت پرستی زایل گردد و هم واره در مقام آن بودند که قمع و قلع آن نور کنند لاجرم بزرگان اجداد
مصطفی این اسامی و مناف بر بنان اختیار کردند تا بدان شبهه آن نور منقطع نشود و عجبست که عبد العزی را با اضافه عزی کافر می دانند
آنکه عبد الله را با اضافه الله مؤمن نمی دانند و اسم او را ابوطالب می خوانند که با نیم خواب دروغ و نیمه صواب باشد و ابوطالب با حضرت
رسالت صلی الله علیه و آله محبت تمام بود و بلند قیمتی از دقایق تقویت و نصرت او را فرو گذاشت نمی نمود و از اشعار آن بزرگوار و اخبار ائمه
اطهار فهم می شود که تصدیق نبوت داشته لیکن بنا بر مصلحتی که عنقریب مذکور می شود اخفا می نمود تلفظ بکلمهٔ شهادت می نمود و برهان بر ایمان
او اجماع اهل البیت علیهم السلام چنانکه شیخ ابن ابی جمهور جزری ... در کتاب جامع الاصول نقل این اجماع نموده و گفته که اجمع اهل البیت
علی ایمانه و اجماع اهل بیت حجت است و در جامع کلینی از حضرت امام رضا ع روایت نموده که من اعتقد ان ابا طالب مات کافر فهو کافر
چه ظاهر است که آن اعتقاد مستلزم انکار اجماع ائمه معصومین بلکه مؤدی با انکار عصمت ایشانست پس معتقد آن کافر خواهد بود
و ایضا از حضرت امام رضا ع مرویست که نقش نگین ابوطالب رضی الله عنه این بود که رضیت بالله ربا و بابن اخی محمد نبیا و بابنی علی له وصیا
و بالجمله بوجهی که ابن ابی الحدید در شرح نهج البلاغه ذکر نموده تمام امامیه و اکثر زیدیه و کثیری از معتزله مانند ابوالقاسم بلخی و ابو جعفر اسکافی
و امثال ایشان بر آنند که ابوطالب مؤمن بود و اهل سنت بعداوت امیرالمؤمنین ع و متابعت معاویه لعین بطریق انکار می گویند و آن
شریف بزرگوار را کافر می گویند شیخ ابن حجر عسقلانی در کتاب الاصابه فی معرفة الصحابه او را ذکر نموده و گفته که ولادت او قبل از حضرت
رسول صلی الله علیه و آله بسی و پنج سال بود و چون عبد المطلب را وفات رسید وصیت حضرت پیغمبر با ابوطالب فرمود و او تکفل حال
آن حضرت می نمود و در تربیت او کمال شفقت بجای آورد و در سفر شام او را همراه برد و چون آن حضرت مبعوث شد در تقویت و نصرت

بر بیان مجان بت اطادی را از او دفع می نمود و در چند قصیده و قطعه از اشعار خود او را مدح فرموده از آنجمله در وقتی که اهل مکه
از آن حضرت التماس دعای باران نمودند دید غلام و باران فراوان بارید این قطعه را گفته شعر المرتقل ان ابنا لا مکذب
لدینا ولا یعنی بقول الاباطل ۰ وابیض یستسقی الغمام بوجهه ۰ ثمال الیتامی عصمة للارامل ۰ و از جمله قصیده که در مدح آنحضرت
گفته این بیت است شعر وشق له من اسمه لیجله ۰ فذو العرش محمود وهذا محمد ۰ و از تاریخ بخاری محدث نقل نموده که روزی
قریش ابوطالب را گفتند که برادرزاده تو ما را آزار می رساند و در شکایت او مبالغه بسیار کردند تا آنکه ابوطالب عقیل را بطلب آنحضرت
فرستاد و چون آنحضرت تشریف آوردند ابوطالب با او گفت که بنی اعمام تو گمان کنند که آزار ایشان کرده اگر چنین باشد دیگر آزار ایشان
مکن آن حضرت گفت آزار از آن دارند که ایشان را براه راست دعوت می کنم و من قادر نیستم که خود را از آن باز دارم پس ابوطالب گفت
والله ما کذب ابن اخی قط و ایضا ابن حجر گفته که جمعی از رافضه بر آنند که ابوطالب مسلمان وفات یافته و تمسک ایشان در آن
بر این دو بیت از اشعار اوست شعر ودعوتنی وعلمت انک صادق ۰ ولقد صدقت وکنت قبل امینا ۰ ولقد علمت بان دین محمد
من خیر ادیان البریة دینا ۰ والله لن یصلوا الیک بجمعهم ۰ حتی اوسد فی التراب دفینا ۰ فاصدع بامرک ما علیک غضاضة
وابشر بذاک وقر منه عیونا ۰ و از ابن عساکر نقل نموده که بعضی گفته اند که او مسلمان شده بود و بعد از نقل این اخبار و اشعار صریحه
در ایمان آن بزرگوار در انکار ایمان او اصرار ورزیده و اعتقاد علمای شیعه را در شان ایمان او پسندیده و گفته که در بعضی از تصانیف
شیعه دیده ام که اثبات اسلام ابوطالب بچند حدیث نموده انگاه از روی تعصب و گمراهی بعضی از آن احادیث را واهی گفته
و بعضی را تاویلات بارده و توجیهات خاسره نموده و سند بعضی را صحیح و دلالتش را صریح شمرده اما گفته که معارض است بانچه
اصح از آن و مخفی نماند که بعضی از آن احادیث که علمای شیعی بآن تمسک نموده و ابن حجر حکم بصحت آن فرموده متفق علیه فریقین است
و احادیثی که آنرا معارض پنداشته از موضوعات اهل سنت است و شیعه صحت آنرا قبول ندارند پس چگونه احادیثی که مختلف فیه
اسلام باشد با حدیث متفق علیه بلکه ناقض معارض خواهد شد و از جمله احادیثی که ابن حجر مذکور آنرا معارض پنداشته
حدیث موضوعی است که در شان نزول آن آیه که ما کان للنبی والذین آمنوا معه ان یستغفروا للمشرکین ولو کانوا
اولی قربی الآیه روایت کرده اند و حاصل شان و معارضه ایشان آنست که می گویند که چون ابوطالب را وفات نزدیک رسید
رسول صلعم ببالین او آمد و او را گفت ای عم بزرگوار حقوق پدری و یاری تو در باره من بسیار است می خواهم که مرا در این وقت بکلمه
شهادت یاری دهی ابوجهل و عبدالله بن امیه حاضر بودند گفتند اترغب عن ملة عبدالمطلب ابوطالب گفت انا علی دین عبدالمطلب
و در روایتی دیگر آنست که او را گفتند یا اباطالب ... از تو می شنیدیم که تو گفتی بر ملت ابراهیم خلیل گفت چنین گفتم و لیکن واهم
این بحکم رسول صلی الله علیه و آله و سلم گفت لاجرم استغفار می کنم برای تو و چون استغفار کرد آیه آمد و هرگاه خدای تعالی
بموجب شان نزول آیه مذکوره حضرت رسالت را از طلب مغفرت ابوطالب منع فرموده معلوم شد که او بکلمه توحید قایل نشده
که اگر چنین بودی هر آینه منع آنحضرت را از استغفار او نفرمودی و از جمله آن احادیث نیز حدیثی است که در شان نزول آیه کریمه
انک لا تهدی من احببت درهم باهتمامی و جواب از معارضه اول آنست که در ظاهر آیه دلالتی بر طلب مغفرت جهت ابوطالب نیست
و حدیثی که در شان نزول آن روایت کرده اند صحت سند آن ممنوع است زیرا که در دو جمع که بر تفسیر ثعلبی و غیر آن مسطور شده
راوی آن سعید بن مسیب است از پدر خود از حضرت مصطفی صلعم و شقاوت سعید مذکور و عداوت او با آل ابوطالب ظاهر است
تا آنکه واقدی که از علمای اهل سنت است روایت نموده که بر جنازه حضرت امام زین العابدین علیه السلام نماز نکرد و چون بجنازه حاضر شد و مردم
از هر طرف جهت ادراک شرف نماز او حاضر شدند غلام و حشم با او گفت که ای ابا محمد حاضر نمی شوی بنماز این مرد صالح از خاندان صالح گفت سعید
دو رکعت نماز که بگذارم بهتر است مرا از نماز کردن بر این مرد صالح و ایضا اضطراب و اختلاف که در آن واقع شده بر وضع و فساد آن دلالت

تمام

تمام دارد زیرا که صاحب کشاف یکبار دعا یه نموده که آیه مذکوره در منع استغفار جهت ابوطالب نازل شده و دیگر بار نقل نموده
که در ایام فتح مکه که چون حضرت رسالت بزیارت قبر مادر خود رفتند و از برای او استغفار نمودند این آیه وارد گشته و از بعضی نقل کرده
که در باب استغفار او جهت پدر خود عبدالله فرود آمده و از بعضی روایت کرده که در منع مسلمانان از استغفار جهت پدران کافر ایشان نزول
یافته و روایت دوم را اصح شمرده و دلیل بر آن چنین گفته که ابوطالب قبل از هجرت وفات یافته و این سوره در اواخر عهد حضرت رسالت در مدینه
نازل شده و صاحب تقریب بر دلیل او اعتراض نموده و گفته که جایز است که حضرت پیغمبر جهت ابوطالب استغفار بر سبیل استمرار تا وقت نزول آیه
در مدینه کرده باشد و مخفی نماند که این اعتراض بغایت ناموجه است زیرا که هر گاه استغفار ابوطالب بزعم اهل سنت جایز نباشد هر آینه تقریر
حضرت رسول بر فعل آن در مدت بسیار جایز نخواهد بود زیرا که هر کس از اهل سنت که تجویز صدور خطا از انبیا تجویز کرده گفته که خدای تعالی ایشان را
بر آن تقریر و استدامه نفرماید بلکه گفته اند که بر خدای تعالی واجب است که ایشان را فی الحال بر آن خطا تنبیه نماید و بر ایشان انکار کند همچنانکه
در اذن متخلفان مدینه و اخذ فدیه اسیران بدر بر حضرت رسالت صلعم انکار کرد و عجیب تر از این آنکه فخر رازی با آن همه کاوش این تقریر
اعتراض برد جواهر نموده و گفته که می تواند بود که پیش از نزول آیه استغفار مؤمنان جهت پدران و خویشان کافر جایز بوده باشد و حضرت
رسالت و سایر مؤمنان آنرا علی سبیل الاستمرار کرده باشند و بنزد نزول آیه در مدینه از آن ممنوع شده باشند مؤلف گوید فساد این تقریر
نیز ظاهر است زیرا که نص و ما کان للنبی الآیه بصیغه نفی در ماضی واقع شده صریح است در آنکه حضرت پیغمبر صلعم و سایر مؤمنان را پیش
از نزول آیه استغفار جهت کفار جایز نبوده پس چگونه آنحضرت سالهای بسیار بر چنان خطا استمرار فرموده و بر تقدیر تسلیم
می گوییم که این حدیث دلیل ایمان ابوطالب است نه دلیل کفر او برای آنکه او گفت که من بر دین عبدالمطلبم و عبدالمطلب نزد امامیه و محققان اهل
سنت مانند شیخ جلال الدین سیوطی و امثال او مسلمان بوده و ایشا بروایتی دیگر گفته بر ملت ابراهیم آنگه گویند که این کلمه کفر باشد
باشد برای آنکه خدای رسول را می فرماید که واتبع ملة ابراهیم حنیفا و رسول می گوید که انا علی ملة ابراهیم و از یوسف علیه السلام حکایت
واتبعت ملة آبائی ابراهیم واسحق ویعقوب و تحقیق آنست که آیه برای آن نازل شد که چون حضرت پیغمبر صلعم گفت با
ابوطالب استغفار می کنم و استغفار کرد مسلمانان که حاضر بودند بعد از رسول نگاه کردند و برای پدران مشرک خود طلب مغفرت نمودند
خدای تعالی بعد از آن آیه از استغفار ایشان منع نمود و مؤید این است آنچه در آخر روایت و قصه واقع است که چون ابوطالب گفت انا علی ملة عبدالمطلب
حضرت رسالت جهت او استغفار نمود پس مسلمانان گفتند که چرا ما نیز جهت پدران و خویشان خود استغفار نکنیم و حال آنکه ابراهیم
پدر خود استغفار نموده و اینک حضرت رسول جهت عم خود استغفار نمود و چون آن گروه جهت پدران و خویشان خود استغفار نمودند
آیه مذکوره نازل شد و می تواند بود که در وقت استغفار حضرت رسالت جهت ابوطالب بعضی از حاضران را ایمان ابوطالب معلوم نبوده
و گمان برده باشند که آنحضرت برای مشرک استغفار می کند ایشان نیز جهت پدران مشرک خود استغفار نموده باشند پس خدای تعالی ایشان را
تنبیه کرد بر گمان بد و ظن خطا در باب حضرت رسول و گفت نمی شاید که پیغمبر و آنانکه ایمان آورده اند برای مشرکان استغفار کنند بعد از آن تعالی
جهت دفع سوال مقدر بیان کرد که ابراهیم صلعم چرا برای عم مشرک خود استغفار کرد و علت حسن آن را بجهت تحقیق ظاهر ساخت و گفت وما کان
استغفار ابراهیم لابیه الا عن موعدة وعدها ایاه یعنی نبود استغفار ابراهیم برای پدرش یعنی آزر که عم ابراهیم بود و مربیه
پدر او بود چنانکه اصحاب ما بر آن اند یا پدر حقیقی او یا جد مادری او چنانکه دیگران بر آن رفته اند الا بواسطه وعده ایمان که پدر او با او
و استغفار را دیگر ابراهیم صلعم جهت او نمود مقید بود بان طریق که اللهم اغفر لابی اذا آمن و اگر چه آیه در ظاهر مطلق است اما در نیت مقید
بود و وعده ایمان و صلاح شان ابراهیم را از جهل به آن مسئله قرینه آن توان نمود و قریب به این معنی است آنکه فاضل نیشابوری در تفسیر خود از بعضی
مفسرین نقل نموده که مراد از استغفار ابراهیم جهت پدر خود تضرع اوست بجانب خدای تعالی جهت آنکه او را ایمان روزی کند که موجب غفران باشد اما
مخالفان ظاهر بین از مجرد لفظ و لو کانوا اولی قربی که در آیه مذکوره واقع است و اقتران او بذکر استغفار ابراهیم جهت عم خود اختراع حدیث مذکور را

در شان ابوطالب که از اولوا القربی و عم رسول مجتبی و بمنزله پدر او بود مناسب دین الله و مجوش آمد معلوم و بزید پلید رخت سلاک
در این ورطه شد بد کشید الله دریای اجوبه که مذکور شد می گوییم که حدیث مذکور بر تقدیر صحت او از ادله دلایل است بر ایمان ابوطالب
زیرا که حضرت رسالت پناهی که محیط علوم الهی است چگونه شاید که این مقدار از اصول دین نداند که از مشرکان مصر بر کفر تبرا باید نمود و برای ایشان
استغفار نباید کرد و حال آنکه کبری از انشا او این وسیله را می دانند و از اینجا ظاهر شد که فی الحقیقه آن معارض بخواطر بعضی بحضرت
رسول صلعم و جواب از معارضه دوم آنست که در ظاهر آیه خصم را تمسکی نیست و اگر مسلم داریم که آیه در شان ابوطالب آمده است
اما آیه بیش از این مفهوم نمی شود که بر تو هدایت موصله کامله که موقوفست بر اعطای قدرت و عقل و تمکین و از احدهاء و غیب او لم
و مانند آن نتوان کردن این نوع هدایت بحق تعلق دارد و کار تو دعوت و راه نمودنست و تکفرات که من هدایة نمود عام ابوطالب
و ایضا در لفظ من احببت اثبات محبت رسول الله است ابوطالب را و محبت و موالات کافر روا نیست چنانکه خدای تعالی فرمود لا تتخذوا
عدوی و عدوکم اولیاء پس باید که وی مومن باشد تا مخالفت خدای تعالی لازم نیاید و ایضا رسول خدای فرمود که اوثق عری الایمان
الحب فی الله و البغض فی الله استوارترین رکنی از ارکان ایمان دوستی است با دوستان خدای و دشمنی است با دشمنان خدای تعالی و از حضرت
امام زین العابدین ع روایتست که گفت الحمد لله الذی لم یجعل للفاجر علی ابن الکیلای بر زقه فی قلبی مودة فان مودة الفاجر الی النار یعنی سپاس
آن خدایرا که هیچ کافر و فاجر را بر من دست قصوت نداد تا او را در دل من دوستی باشد که دوستی فاجران مردم را بدوزخ می کشاند پس کجا عاقل
مسلمان روا دارد که حضرت پیغمبر صلعم دوست کافران باشد و اخباری که از طرق سنی و شیعی بر ایمان ابوطالب دلالت دارد بیش از آنست که
بشما در آید از آنجمله حدیثیست که شیخ سیوطی در اثبات اسلام آبای حضرت پیغمبر صلعم بآن تمسک نموده و آن اینست که در تفسیر ابن
جریر بسند او ابن عباس منقولست که مراد از قول خدای تعالی و لسوف یعطیک ربک فترضی رضای حضرت پیغمبر است از آنکه هیچ کس از اهل
بدوزخ نروند و ظاهر است که همچنانکه عبد الله و آمنه و عبد المطلب و بالاتر از اهل بیت آن سرور بودند و بدوزخ نارفتن ایشان دلیل
تحقق اسلام ایشانست هم چنین عم او ابوطالب نیز که داخل اهل بیت اوست و بدوزخ نارفتن او از آن لازم آید چه می باید که مسلمان
از طاهر فتن باشد چه اجماع است بر آنکه غیر مسلمان البته بدوزخ می رود و ایضا شیخ جلال از کتاب ذخایر العقبی روایت نموده که
حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم گفته اند اذا کان یوم القیمة شفعت لابی و امی و عمی ابوطالب و اخ لی فی الجاهلیة و بعد از آن
گفته که این حدیث را در باب ابوطالب تاویل باید کرد زیرا که حدیث دیگر دلالت بر تخفیف عذاب دارد نه رفع عذاب بالکلیه و فساد تقلیل
و بطلان تاویل او ظاهر است و از حضرت امام محمد باقر از پدران او علیهم السلام روایتست که جبرئیل بر رسول آمد گفت ان الله عز و جل
حرم علی النار صلبا انزلک و بطنا حملک و ثدیا ارضعک و حجرا کفلک و در این سخن نیست که کفالت او در عهده ابوطالب و فاطمه بنت اسد بود
و اصبغ بن نباته از امیر المومنین ع روایت کرده که آنحضرت گفت لا و الله ما عبد ابی و لا جدی عبد المطلب و لا هاشم و لا عبد مناف صنما قط
بخدای که پدرم و جدم و هاشم و عبد مناف هرگز بت نپرستیدند بلکه خدای را پرستیدندی و در نماز روی بکعبه کردندی و تمسک
بدین ابرهیم نمودندی و هم از وی روایت کرده اند که روزی آنحضرت در رحبه کوفه نشسته بود یکی او را گفت یا امیر المومنین انت بالمکان
الذی انت به و ابوک یعذب بالنار امیر المومنین گفت مه فض الله فاک خاموش باش که خداوند هانت بشکناد و الذی بعث محمدا بالحق
نبیا لو شفع ابی فی کل مذنب علی وجه الارض لشفعه الله فیهم بدان خدای که محمد را براستی بخلق فرستاد که اگر پدرم شفاعت کند
در جمله گناهکاران روی زمین خدای تعالی شفاعت او را قبول کند ابی یعذب بالنار و ابنه قسیم الجنة و النار و از حضرت امام جعفر
الصادق ع روایتست که گفت اول این نمازی جماعت که در اسلام کردند آن بود که ابوطالب بگذشت رسول را دید که نماز و کرد و علی بجنب
راست او ایستاده و جعفر همراه او بود جعفر را گفت صل جناح ابن عمک او بیامد و برد ست چپ رسول بایستاد و رسول با ایشان
نماز کرد و ابوطالب رضی الله عنه در این باب گفت شعر ان علیا و جعفرا ثقتی • عند ملم الزمان و الکرب • و الله لا اخذل النبی و لا

یخذله من بنی ذو حسب • لا تخذلا و انصرا ابن عمکما • اخی لامی من بینهم و ابی • و ایضا از اشعار ایمان آثار اوست شعر
یا شاهد الله علی فاشهد انی علی دین النبی احمد • من ضل فی الدین فانی مهتد • و از جمله اشعار او که حسین بن بدر کرمانی در کتاب ملح القبایل آورده این
بیت است شعر اترجون ان یسخی بقتل محمد • و لم یختضب سمر العوالی من الدم • کذبتم و بیت الله حتی تعرفوا • جماجم تلقی بالحطیم و زمزم •
و نهضم قوم فی الحدید الیکم • یذودون عن احسابهم کل مجرم • و تقطع ارحام و تنسی حلیلة • حلیلا و یغشی محرم بعد محرم • علی ما اتی من بغیکم و ضلالکم
و طغیانکم فی امر کل مائم • بظلم نبی جاء یدعو الی الهدی • و امر اتی من عند ذی العرش قیم • فلا تحسبونا سلمه و مثله • اذا کان فی قوم فلیس بمسلم •
فهذا معاذیر و تقدمة لکم • لکی لا یکون الحرب قبل التقدم • و در شرح دیوان معجز بیان مرتضوی مسطور است که در سال هشتم از نبوت قریش
اتفاق کردند که با بنی هاشم و بنی مطلب مبایعه و مناکحه و مخالطه نکنند و عهدنامه نوشتند و در کعبه آویختند و آغاز ایذا و زجر مسلمانان کردند
و ابوطالب پیغمبر را صلعم با جماعه مسلمانان بشعب خود برد و محافظت می کرد و کفار تضییق طعام بر اهل اسلام مرعی کردند و سه سال
بر این منوال بگذشت پس مطعم بن عدی بن نوفل بن عبد مناف و هشام بن عمرو بن ربیعه و زهیر بن ابی امیه ابن مغیره مخزومی و ابو البختری
بن عاص بن هشام بن حارث بن اسد نقض آن عهد کردند و مسلمانان خلاص یافتند و ابوطالب در این سه سال محافظت حضرت
پیغمبر صلی الله علیه و آله بر تبه می کرد که شبها در حضور مردم پیغمبر را صلعم می گفت که بر بستری تکیه می فرمودند و بعد از آن جای او را
تغییر می داد و خود بجای او تکیه می کرد و در بعضی از شبها حضرت امیر را می فرمود که بر جای او تکیه میکرد و چون ابوطالب را هنگام
وفات نزدیک آمد وصیت کرد پسران و اقربای خود را بیاری کردن حضرت پیغمبر و در آن باب این ابیات گفته شعر
اوصی بنصر النبی الخیر شهده • علیا ابنی و شیخ القوم عباسا • و حمزة الاسد الحامی حقیقته • و جعفرا ان یذودوا دونه الناسا •
کونوا فدا لکم امی و ما ولدت • فی نصر احمد دون الناس اتراسا • اما شبهه مخالفان از احادیث موضوعه زمان ملوک بنی امیه است که اولیای عزیز
جمعه خوش آمد آن مخزوم ملعون درهم یافته اند و متاخران ایشان بعلت تقلید اسلاف هناد وضع آنرا یافته اند و از جمله آن احادیث
روایت بودن ابوطالب در ضحضاح از نار که همگی مخالفان روایت آن از یک کس کرده اند که آن مغیرة بن شعبه است و بغض و عداوت او
نسبت به بنی هاشم خصوصا حضرت امیر مشهور و قصه فسق او در کتب جمهور مذکور است و این نیز سبب شبهه ایشان تواند بود که
ابوطالب ایمان خود را پنهان داشت و اظهار آن علی رؤس الاشهاد نکرد و ندانستند که ابوطالب در باطن مومن بود و جهة مصلحت
اظهار آن نمی نمود تا حمایت او مر حضرت رسول را از روی حمیت نداند اگر علت آن اتحاد ملت دانند چه اگر چنین بودی حمایت
حضرت آنحضرت کردن و هر آینه سفهای قریش او را نیز با مخالفت منسوب می ساختند و از مرتبه و یا ستش می انداختند و هیبت و اقتدار
خود محو ساخته بدفع حضرت رسالت می پرداختند لا جرم جهة مصلحت وقت حال سید الانام و استحکام بنای اسلام خویش
ایمان خود را پنهان می داشت و فی الحقیقه حال ابوطالب رضی الله عنه در این باب حال اهل کهف است که ابطال کفر خود می نمودند
و اظهار ضد آن از روی تقیه و طلب اصلاح می فرمودند فاتاهم الله اجرهم مرتین و بنابر آنچه مذکور شد چون ابوطالب وفات رسید
جبرئیل ع آمد حضرت رسول را صلعم گفت خدای تعالی می فرماید که از مکه بیرون رو که ترا در اینجا بعد از فوت ابوطالب ناصری نیست و بعضا
دیگر از این اخبار ابن صحیفه را از مستکشف خواهد بود معاسد آنچه شارح مقاصد در این مقام ذکر نموده و گفته که بنای اکثر هر که اصرار نمود
و در عدم اقرار بکلمه توحید با مطالبه بآن باتفاق کافر است زیرا که اصرار علامت عدم تصدیق است لا جرم اطباق واقع شد بر کفر ابوطالب و اکثر
روافض در آن باب مکابره می نمایند و تمسک می کنند در آنکه ابوطالب با آنکه مشهورترین اعمام سید انام بود و اهتمام او در شان آنحضرت بیشتر
و حرص بر حضرت رسالت بایمان او اکثر بود چرا ایمان حمزه و عباس رضی الله عنهما مشهور و بمنابر اسلام مذکور کردند و در باب ایشان
احادیث متواتره شهوره بظهور رسید و سایر مشکوره بظهور آمد و در باب ابوطالب چیزی از آن ظاهر نکردند اینست کلام شارح
مقاصد و وجه ظهور مفاسد او آنست که اولا منع می کنیم اصرار ابوطالب رضی الله عنه بر عدم اقرار او چنانکه مسند آن از پیش گذشت

وبر تقدیر تسلیم وامتناع از تلفظ بکلمهٔ توحید لازم نمی آید که کفر لازم آید غایة الامر آنکه جاری مجرای معاصی باشد که اصرار با ایمان
متحقق می شود چنانکه فاضل نیشابوری در اوایل تفسیر سورة البقرة از حجة الاسلام غزالی نقل نموده و گفته ان من عرف الله بالدلیل
وکان العرفان فمات او وجد من الوقت ما امکنه ان یتلفظ بکلمة الشهادة لکنه لم یتلفظ بها کان مؤمنا وکان الامتناع
عن النطق جاریا مجری المعاصی التی یؤتی بها مع الایمان وهذا حکم الغزالی رحمه الله تعالی انتهی دیگر می گوییم که قول
با ایمان او در کتب سیر واخبار مشهور است چنانکه سابقا از ابن ابی الحدید معتزلی در شرح نهج البلاغه نقل افتاد و حق آنست
که حدیث کفر ابوطالب از موضوعات معاویه واتباع اوست که جهة ازرای شان حضرت امیر و اغوای ناصبیان شام بوضع آن
اقدام نموده اند و لهذا ایمان او در میان عوام الناس چون ایمان حمزه وعباس اشتهار نیافته دیگر مسلم نمی داریم که در شان ابوطالب
احادیث وارد نشده بلکه احادیث وارد گردیده و بواسطه استیلای معاویه و مبالغه ایشان در تکفیر آن حامی حوزهٔ احمدیه بحد
تواتر واشتهار نرسیده دیگر لازم نیست که ابوطالب را مساعی مشکوره نبوده بلکه مساعی او در دین زیاده از آن و این بوده و همیشه ضرر
حضرت رسول را دفع ضرر قوم جهول از او می نمود چنانکه جبرئیل از آن خبر داده و بسبب تقویت او حضرت رسالت قدم در وادی هجرت
نهاده و از عجایب آنکه بروجهی که از کتاب استیعاب منقول خواهد شد مخالفان قبول دارند که عباس اسلام خود را پیش از فتح
مکه بچند سال پنهان می داشت و مصلحت حال حضرت رسالت را در آن می پنداشت و در باب ابوطالب قبول این معنی ندارند
و عجبتر آنکه بعضی از اهل سنت فرض کرده اند که جمهور مسلمانان وکافه یهود ونصاری بر کفر او اتفاق دارند می گویند که مسلمان [illegible]
اسلام او نکرد یا جهت حفظ و هیبت و سیاست خود در نظر قوم ایمان خود را از ایشان پنهان می داشت و در انکار ایمان ابوطالب
نهایة مبالغه و اصرار بجای آورده اند تا آنکه صاحب کتاب فضایح الشیعه که یکی از غلاة اهل سنت است از روی تعصب و عناد گفته
که رافضی ابوطالب را باظهور کفرش مؤمن گوید و علیه السلام نویسد و گوید همه اجداد رسول مؤمن بودند وما ایشان را گوییم نه رسول علیه السلام
گفته است رأیت اباطالب فی ضحضاح من النار ابوطالب را شب معراج در آتش تنک دیدم و محمد بن الحسن در موطا این مسئله
آورده است که لا یرث المسلم الکافر ولا الکافر المسلم و در استشهاد آن آورده است که علی بن الحسین واسامة بن زید گفته اند که چون ابو
طالب بمرد حضرت رسول میراثش را بعقیل وطالب داد و جعفر وعلی را [illegible] زیرا که آن دو کافر بودند ابوبکر وعمر را با همه قدمهای
صدق ایشان و رنج ایشان در دین خدای و شاهای رسول ایشان را کافر دانند و عباس را با آنکه خدای تعالی او را بهمه کرامت مخصوص
کرده است باجماع امت است بزرگی وجاه او را ضعیف رای خوانند و چون عبد المطلب بمرد و صایتها بعباس کرد با آنکه او
کمتر بود بسال از ده پسر که او را بود بسبب جزالت رای [illegible] رافضی او را ضعیف رای گویند و از کرامت وجلالت
خلافت را در فرزندان او نهاد و تا قیامت راعی امت باشند و آل ابوطالب که از ابتدا تا انتها یک روز نتوانستند کشادن
رایتهای قوم داشته اند واین همه دلیل بر جهل رافضی است اینست تمام کلام آن ناصبی غالی و شیخ اجل عبد الجلیل رازی در نقض
آن گفته که جواب کلمات این ناصبی نا اهل که از سینه انصاف و جهل ایراد کرده آنست که اولا گفته است که ابوطالب را باظهور کفرش مؤمن گوید
و علیه السلام نویسند نمی دانم که ظهور کفر ابوطالب خواجه ناصبی را از کجا معلوم شد از آنجا که چون رسول طفل از مادر و پدر بماند
و همه اعمامش از وی بیزاری کردند ابوطالب او را برگرفت و بخانه برد و تربیت کرد و خدمت بجا آورد تا بزرگ شد یا از آنجا که رسول علیه السلام
دعوت کرد میان بنصرت او بیستاد و شر کفار قریش و صنادید مکه ظاهرا وباطنا از وی دفع می کرد یا از آنجا که چون علی م در نماز اقتدا بمصطفی
کرد پسر دیگر خود جعفر را گفت صل جناح ابن عمک تا او نیز اقتدا کرد یا از آنجا که در وقتی که ابوطالب نامه با اهل حبشه می نوشت این ابیات
غرا در حق مصطفی گفته با ایشان نوشت شعر تعلم ملیک الحبش ان محمدا ۞ نبی کموسی والمسیح بن مریم ۞ اتی بهدی مثل الذی اتیا به
فکل بامر الله یهدی ویعصم ۞ وانکم تتلونه فی کتابکم ۞ بصدق حدیث لا حدیث المرجم ۞ فلا تجعلوا لله ندا وسلموا ۞ فان طریق الحق لیس بمظلم

یا از آنجا که در حال حیات و ریاست و حرمت خویش در حضور قریش فرزندان خود را می گوید شعر ان علیا وجعفرا ثقتی
عند ملم الزمان والکرب ۞ والله لا اخذل النبی ولا ۞ یخذله من بنی ذو حسب ۞ لا تخذلا وانصرا ابن عمکما ۞ اخی لامی من بینهم وابی ۞ یا از آنجا
که چون آثار کرامت واجابت دعای او در طلب باران ظاهر شد از غایت خرمی می سرود این ابیات که شعر وابیض یستسقی الغمام بوجهه
ربیع الیتامی عصمة للارامل ۞ یطوف به الهلاک من آل هاشم ۞ فهم عنده فی نعمة وفواضل ۞ یا از آنجا که در مرض الموت چون بجوار رحمت
خدای تعالی میرفت در وصیت حضرت این ابیات نظم فرمود شعر اوصی بنصر النبی الخیر مشهده ۞ علیا ابنی وشیخ القوم عباسا
تا آخر ابیات یا از آنجا که مسلمانان اتفاق کرده اند بر آنکه تا ابوطالب زنده بود حضرت رسالت را امر بهجرت حاجت
نبود و چون آن سید کبیر رضوان مصیر بجوار رحمت رفت رسول مختار را امر بهجرت جاری شد و مکرر این خبر بجواهر مخبر
رسیده است که جبرئیل م مصطفی را بدین عبارت بشارت داد وگفت اخرج [illegible] فقد مات ناصرک [illegible]
کفلک و این خبر دلالت بر ایمان عبد الله وآمنه و حلیمه وابوطالب و زوجه او فاطمه بنت اسد و اگر بتعدید دلالات ایمان ابوطالب
مشغول شدیم کتاب از حد حاجت بیرون رود اما معارضه هست این کلمه را که عجب نیست که رافضی ابوطالب را باچندین منزلت مؤمن
گوید و علیه السلام نویسد طرفه آنست که ناصبی از غایت جهل و رکاکت عقل معاویه را باظهار خصومت علی مرتضی که باجماع امت امام و صاحب
او بود از کبایر آثام است امام حق می داند و امیر المؤمنین خواند آنجا حضرت مصطفی کافر است و ایضا عداوت علی مرتضی امیر المؤمنین است
این همه عناد وبهتان ظاهر افتاد از جهت [illegible] و بعضی علیه انما جواب آنچه گفته است که حضرت رسول م گفت که رأیت
اباطالب فی ضحضاح من النار آنست که این خبری بی اصل است که ارباب عصبیت جاهلیت جهة خوش آمد امویه آن را وضع کرده اند و اگر
تا ابوطالب در دوزخ چرا بود اگر بسبب کفر بود بر خلاف مذهب خواجه مجبره که چون جزا بر عمل نیست و بمشیئت وارادت مالک الملک
تعلق دارد روا باشد که ابوجهل کافر در آخرت بهشت رود و یحیی معصوم بی گناه بدوزخ رود ندانم که پیش از قیامت ابوطالب را
چگونه بدوزخ برده اند با آنکه ممکن است که ابوطالب خود مؤمن باشد اما خدا وی را بدوزخ فرستاده باشد که مالک الملک است بر اصل
خواجه مجبره بهشت رفتن دلالت نباشد بر ایمان و بدوزخ رفتن دلیل نباشد بر کفر ابوجهل اذ آن بمشیئت خدای باشد و روا باشد
که در آخرت او را بهشت برند و [illegible] روا باشد بدوزخ فرستند پس خواجه ناصبی را دست از اصل مذهب باید داشتن
یا چندین محالات ترک کردن تا در یک ساعت چهار بار در لعنت و غضب خدای نباشد واما آنچه گفته است که محمد بن حسن در موطا
آورده که مؤمن میراث کافر نگیرد و کافر میراث مؤمن نگیرد جواب آنست که قول و دلیل صاحب موطا نزد شیعه بی حرمت و سخن او الزام
خصم را نشاید و مذهب علما و اهل البیت علیهم السلام در این مسئله آنست که کافر میراث مؤمن نگیرد اما مؤمن میراث کافر گیرد
که آنجا کفر مانع است و اینجا چون ایمانست مانع نتواند بود اما دروغ که بر علی بن الحسین واسامة بن زید نهاده بغایت ظاهر است
و معروف و مشهور است که دروغست که میراث ابوطالب بر اولاد او قسمت میکردند حضرت رسالت گفتند که تیغ و درع و بغل [illegible]
زیاده از هشت هم چنان کردند [illegible] بطریق دروغ ناقلان حدیث را التفات نباشد واما آنچه در باب [illegible] ابوبکر وعمر [illegible] گفته
پیغمبر گفته که از شیعه [illegible] نیست [illegible] که بعد از آن حضرت بعضی افعال قبیحه از ایشان بوجود آمده که اجماع کنند که آن معاصی
[illegible] و بعهد و بیعت که با رسول ملک متعال کرده اند چنانکه در امر خلافت مخالفت نص حضرت پیغمبر که در کتب فریقین مسطورست نمودند و حق
فاطمه علیها السلام را آزرده ساختند و بواسطه افعال ذمیمه [illegible] که تخلف از جیش اسامه مورد طعن و ذم شدند چه سلامت عاقبت [illegible]
افعال [illegible] وفا کردن بعهد و بیعت رسول متعال است و هر کرا که سعادت سلامت عاقبت روزی شود بواسطه نقض بیعت و مخالفت حکم حضرت پیغمبر
عقوبت می شود چنانکه آیه کریمه فمن نکث فانما ینکث علی نفسه ومن اوفی بما عاهد علیه الله فسیؤتیه اجرا عظیما بر آن شاهد است
واما آنکه نسبت تکفیر عمر وابوبکر بشیعه نموده سخنی است بی اصل که در کتب اصول ایشان از آن اثری نیست بلکه مذهب ایشان همین است که مخالفان مؤمن فاسق اند

و مخالفان او کافر که با علی جنگ و حرب و سلوك سبل خطا هرات که ابوبکر و عمر با علی حرب ننمودند بلکه بی زحمت قتال و بی تکلف استعمال سیف و قتال
بکثرت حیل و مجال حق او را ابطال نمودند و منصب خلافت رسول متعال را از او بودند و اما آنچه گفته است که عباس را با آن کرامت که خدای تعالی او را
مخصوص گردانیده از رای سدید و جاه وسیع رافضیان او را ضعیف رای خوانند و بی جرئت دانند محض بهتان و مخالفت تصریح شیعیان
بلکه نامستیا بجهر او را کم قدر و ضعیف رای و بی جرئت دانسته اند و دلیل آن گفته که اگر عباس را نزد نواصب و اسلاف ایشان قدری و منزلتی بودی بحرف
امامت در غیر او نکردندی و در سقیفه او را با قرب و قرابت از مرتبه خلافت بی بهره نساختندی و غیر او را با او امام نساختندی و با الجمله اگر
از قبل خدا است پس خدای تعالی ابو بکر را امام ساخته پس عباس را خدای تعالی بی قدر و ضعیف رای دانسته باشد و اگر امامت باختیار
امت است ایشان عباس را بی قدر و ضعیف رای دانسته اند نه رافضیان تا خواجه ناصبی گناه خود بر دیگری نهد و جواب جنگ بلی و آنچه گفته است که از
بزرگی قدر و قوت رای عباس بود که پدرش از میان همه فرزندان بدو وصایت کرد جوابش آنکه در این صورت وصایت حضرت رسول را فراموش باید کرد
که در حضور عباس و سایر خویشان و صحابه کبار از مهاجر و انصار وصیت بعلی مرتضی کرد پس اگر عباس بوصایت عبد المطلب بهتر از همه فرزندان
او باشد باید که علی مرتضی بتخصیص وصایت سید اولین و آخرین بهتر از عباس و ابو بکر و عمر و عثمان باشد خواجه ناصبی باید که این حجت را یقین
قول خود قبول کند یا دست از آن قول بدارد که جواب یک جهت راست و یک جهت دروغ نباشد اما آنچه گفته است که آل عباس تا بجهت ... آل
و آل ابوطالب دو بیت ... جوابش آنکه ... الا ... راه ... و الا آنکه ... مفترض الطاعة معصوم
از خطا و زلل و مخصوص بخلعت ... باشند این صفات را با ید دید که در کدام ... و اولاد علی کرده ... باشد که هم
جمله تیغ بر روی ایشان کشاده شد و عباس و غیر عباس از بیم تیغ علی ایمان آوردند شکر ... که ... تیغ کسی ایمان نیاورد
و در قصه ... کیفیت ایمان عباس و تشدید ... ابوطالب بر او ... اعاده ... و شبهه زائل
مؤلف گوید که از مطاوی این نصوص و محاوی این دلایل ... در این مقام بنقض و ابرام آن اهتمام رفت ظاهر شد که کلام اهل
سنت و روایات ایشان در ایمان ... اختلاف و اضطراب عام دارد چه بعضی می گویند که آیه در شان عبدالله است و بعضی می گویند که در
آمنه است و بعضی می گویند در شان ابوطالب و بر ایشان تعدد اختلاف کرده اند بعضی می گویند که آیه در ... نازل
نازل شد و بعضی می گویند که سبب نزول آن بود ... و خلاف دیگر آنکه بعضی می گویند پیغمبر ... بود در ...
در استغفار ابوطالب و آیه ... و جواز آن شد و بعضی می گویند ... بر سبیل سهو و خطا بر فعل آن استغفار می نمود
تنبیه ... آنکه در این باب اخبار متعارضه نقل کرده اند و بر این اکتفا نموده اند اشعار مشهور ابوطالب که در ایمان او
نص صریح است تاویلات بارده و توجیهات فاسده نموده اند و از این مرتبه نیز تجاوز نموده بعضی ابیات که ... آن ...
و مناقضه او با دیگر ابیات روشن و باهرست ... و ... الحاق آن ...
و تفصیل آنکه ... تحصیل ظاهر گردد که ... مخالفان ... در این فرقه ... احوال ... ایشان
محالست ... سید رسل و صادق ... سبیل است تا ... زیاده از ...
با امثال این ... و ... آن ... باطل بوده ...
خورده ... شیخ جلال الدین سیوطی رسید که از متاخران ...
بر زبان او جاری ساخت تا در آن باب رساله ... واقه یحق الحق و یبطل الباطل بیانات آیة ... عبد الحمید بن ابی الحدید
المعتزلی ... ابا طالب و ابنه امیر المؤمنین ... فی شرح نهج البلاغة بهذه الابیات شعر ولولا ابو طالب وابنه لما مثل الدین
شخصا و قاما ... و ... ما ... فقلد ...
فضاء ... و ... تمامه ... و ما ضر مجد ابی طالب جهول لغا او بصیر تعامی کما لا یضر ایاة الصباح من ظن ضوء النهار الظلاما

سید الشهدا ابو عماره حمزة بن عبد المطلب الهاشمی رضی الله عنه عم حضرت رسالت و برادر رضاعی آن ماه آسمان جلالت بوده همیشه
در ملازمت آن حضرت بوده و در سال ... رقم دوستی علی مرتضی بر لوح دل می نگاشته و با وجود آنکه
بمرتبه پدری داشت با معارج سروری اعتراف بتقدم او داشته و در شرح دیوان مرتضوی مسطور است که حمزه در سال ششم از بعثت مسلمان
شد و سبب آن بود که روزی پیغمبر صلی الله علیه و آله در مقام صفا اقامت داشت و ابوجهل بر او گذشت و بنوعی ایذا با آن حضرت رسانید
و حمزه بصید رفته بود و عادت او آن بودی که در وقت مراجعت از صید طواف کعبه کردی چون باز گشت کنیزک عبد الله بن جدعان صورت
حال که میان مصطفی و ابوجهل گذشته بود عرض کرد او در حال به مجلس قریش رفت و بکمان سر ابوجهل بشکست و اظهار اسلام فرمود و از
اشعار اوست شعر حمدت الله حین هدی فؤادی الی الاسلام و الدین الحنیف بدین جاء من رب عزیز خبیر بالعباد بهم لطیف
اذا تلیت رسائله علینا تحدر دمع ذی اللب الحصیف و در کتاب کامل بهائی از حضرت امام محمد باقر روایت نموده که حضرت امیر ...
که خلافت در دست غاصبان بود ... لو کان حمزة و جعفر حیین ما طمع فیها ابو بکر و لکن ابتلیت بجلفین جافیین عقیل و العباس
و از اینجا این معلوم می شود که آن حضرت حمزه را معتقد استحقاق خلافت خود از قبل حضرت رسالت می دانست و بالجمله حمزه نیز
مانند ابوطالب در نصرت و حمایت مصطفی کوشیدی و آخر در حرب احد شربت شهادت نوشید و شهادت او بر این وجه بود که جبیر بن
مطعم که یکی از اشراف عرب بود غلامی داشت حبشی که او را وحشی می گفتند مردی مبارز بود و پیوسته بزوبین حرب کردی و چون لشکر قریش
عزیمت مدینه کردند جبیر وحشی را طلبید و گفت ای غلام دانسته باش که در روز بدر عم من طعیمه را بنا وی ارجمند ... داشتم و محمد ...
دارد حمزه و عباس ... مدینه ... اگر در این حرب حمزه را بقتل رسانی ترا از ... آزاد سازم و مال وافر ... کردانم و وحشی تمام آن کار
در عهده اهتمام گرفت و هند که زن ابوسفیان بود و در قبایل عرب بحسن و جمال شهرت داشت پدر او عتبه روز بدر در چاه هلاك
افتاده بود وحشی را طلبید و گفت اگر تو محمد را یا یکی از خویشان او بجهت پدر من بکشی آن مقصود که ترا از من در خاطر باشد بحصول ...
باید پس وحشی بشادی آزادی و وعده وصل هند در کشتن یکی از خاندان رسالت جازم شد و در روز حرب احد ... بجانبی ...
که سرداران مهاجر و انصار در محافظت سید ابرار غایت اهتمام بجای آوردند و ممکن نیست که کاری توان کرد بجهت وجوی حضرت امیر
در آمد دید که ... میدان ... و خطیب منبر دیوان ... در حرب مهارت تمام دارد و از جوانب ... با خبر ... دانست که با او
ندارد بجانب حمزه روان شد دید که حمزه چون شیر مست شمشیر بر دست گرفته ... قریش در آمده و صف لشکر قریش را در هم شکسته
اتفاقا سباع بن عبد العزی رسید و بر ... حمزه او را بمقر سقر فرستاد و رجز گویان مبارز طلبید که ... و در غضب ...
در میان قوم انداخت و بضرب شمشیر آبدار ایشان را متلاشی و پریشان ساخت و کف بر لب آورده بود و از ... حفظ اطراف داشت و وحشی در کمین
فرصت می طلبید که ناگاه مرکبش بسر در آمد و وحشی از کمین گاه بیرون آمده زوبین بروی انداخت و بر ... آمد که از طرف دیگر سر بدر کرد
حمزه بر خواست و بجانب کمین گاه توجه نمود تا ببیند که زخم ... که زد بروی افتاد و پیشانی بر زمین نهاد و کلمه توحید بر زبان راند و بجان
بجانان افشاند و وحشی صبر کرد تا مردم از نزدیک او دور شدند بیامد و شکم او بشکافت و جگر او بیرون آورده بنزدیک هند برد که اینک
جگر قاتل پدر تست هند آن را گرفت و بخاید و بینداخت و بیرایه که در گوش و گردن و دست داشت بوی داد و گفت چون بمکه رسم دیگر خدمات را
ادا کنم ... در سینه حمزه را در کدام موضع کشتی وحشی ... بر سر حمزه آورد هند کارد برکشید و گوش و بینی و بعضی از اعضای دیگر او را ببرید و در
کشید و با خود ببرد پس حضرت رسالت چون حمزه را ندید از صحابه پرسید که حال عم من حمزه چگونه است ... حارث بن ...
حضرت بطلب حمزه روان شد ... حضرت امیر ... چون حمزه را بدان حال مشاهده کرد ... در آمد و باز گشت ...
سید عالم بیامد و حمزه را بدان حال دید ... و ... گفت ...
گذشت و در آن مصیبت ... فرمودند که لن اصاب بمثلك ابدا یعنی مصیبتی بیچ کس ... آنگاه فرمود که حمزه

کفن نکنند و بهمان جامه خوابی در قبر نهند شعر شهید تست شهیدی که نادبی کفنش ٭ که از نشاط طرب در کفن نمی گنجد صاحب
استیعاب روایت نموده که حضرت رسالت وحشی قاتل حمزه بن عبد المطلب را در وقتی که اسلام آورد گفت غیب وجهک عنی یعنی روی خود را از
من نهان کن بدین که هر گاه حضرت رسالت با آن نفس قدسی طلعت طاقت دیدن وحشی قاتل عم خود که مسلمان شده و از جمیع گناهان سابق
پاک گشته بود نداشت دیگران که در ظلمات کفر و جاهلیت نشو و نما یافته بودند و در رقاد و رات تعلقات دنیای دنی فرو رفته چگونه بعد از
اسلام و صحبت چند روزه سید انام کشندهٔ خاندان آبا و اعمام و اخوان و دیگر اقوام خود را که در دست حوالی ابو طالب کشته شده بودند
بر عرش و عل نتوانند پرداخت و چگونه اولیای آن جماعت آیهٔ ونزعنا ما فی صدورهم من غل را بر حال جمیع صحابه منطبق توانند ساخت
جعفر بن ابی طالب الهاشمی رضی الله عنه صاحب استیعاب گفته که او شبیه ترین مردم بود بحضرت پیغمبر صلعم از روی خلق و خلق
و آن حضرت بسیار او را دوست داشتی و در باب او فرموده که اشبهت خلقی و خلقی یعنی شبیهی مرا در صورت و در سیرت و این تمام
شرفست در وصف وی و جعفر اکبر بود از علی ده سال و عقیل اکبر بود از جعفر ده سال و طالب اکبر بود از عقیل ده سال و جعفر از جملهٔ
اولین بود که بجانب دیار حبشه مهاجرت گزید و در ایام فتح خیبر بخدمت حضرت رسالت رسید و آن حضرت او را استقبال نموده
و در وقت ملاقات دست مبارک در گردن او حمایل ساخت و فرمود که نمی دانم که شادی من بکدام بیشتر است بقدوم جعفر یا بفتح خیبر
و قدوم جعفر در سال هفتم از هجرت بود حضرت رسالت در پهلوی مسجد جهة او خانه مقرر فرمود و آخر در غزای موته شربت شهادت چشید
و بروضهٔ رضوان پرید و در روضة الشهدا مسطور است که در سال هشتم از هجرت که حضرت رسالت لشکری نامزد فرموده بجهت شرحبیل
بن عمرو غسانی فرستاد و جعفر نیز در آن لشکر بود چون بموته رسیدند و آن موضعیست نزدیک بلقا از اعمال شام با لشکر کفار روبرو
افتادند و لشکر حضرت رسالت سه هزار کس بودند و لشکر شرحبیل صد هزار سوار و پیاده بلکه از این صد نیز زیاده بود مبارزان معرکهٔ
جهاد و یلان جهان پاک طینت پاکیزه اعتقاد از بسیاری دشمنان اندیشه ناکرده دست اهتمام در دامن توکل استوار داشتند و پای
ثبات در رکاب وفا در آورده عنان اختیار بقبضهٔ مشیت پروردگار باز گذاشتند شعر در دست ما چو نیست عنان ارادتی ٭
بگذاشتیم تا کرم او چه می کند ٭ و مردانه وار روی بکارزار کفار آوردند و در اثنای قتال که زید بن حارثه رضی الله عنه شهید شد جعفر بن ابی طالب
علم برداشت و از مرکب پیاده شد اسب را پی کرد و اول اسبی که در راه اسلام پی کردند آن اسب بود آنگاه بمحاربه مشغول شد و اعدا دست
راستش میزدند چنانچه از تن وی جدا شد و او علم را بدست چپ گرفت و چون دست چپ او را نیز بینداختند علم را با بازوی خود نگاه
داشت و مردی از آن میان او را زخمی زد که از پای در آمد و در مصابیح اخبار وارد شده که حق سبحانه و تعالی پیغمبر خود را بر احوال اهل
موته اطلاع داد و زمین را مرتفع گردانید تا معرکه و محاربهٔ ایشان را دید و اصحاب را خبر داد از اهل موته و فرمود که زید بن حارثه علم
برداشت و شربت شهادت چشید پس جعفر بن ابی طالب رایت بگرفت و برتبهٔ شهادت رسید پس از آن ابن رواحه لوا برداشت
و جرعهٔ فنا نوشید این سخن می فرمود و قطرات آب از دیدهٔ مبارکش می بارید و فرمود که جعفر به بهشت در آمد و حق تعالی دو بال یاقوت
سرخ عوض دو دست او کرامت نموده بدان بال هر جا که می خواهد طیران می کند و از مرتضی علی منقولست که رسول خدا صلعم
فرمود که جعفر را دیدم در بهشت بمثال ملکی که پرواز می کرد و از این جهة او را جعفر طیار گویند و حضرت امیر المؤمنین ع در بعضی اشعار
چنین فرموده شعر وجعفر الذی یضحی و یمسی ٭ یطیر مع الملائکة ابن امی ٭ یعنی آن جعفری که بامداد و شبانگاه با ملائکه طیران می کند
پسر مادر منست یعنی برادر منست و در بعضی از قصص آورده اند که جعفر را در آن جنگ پنجاه زخم در طرف پیش او رسیده بود و همین که در معرکه
بیفتاد هیچکس از کافران بواسطهٔ هیبت و سطوت که از او مشاهده می رفت گرد او نتوانستند گشت تا سر آن بیرینه حمله کردند و او را
از زمین در ربودند و در این محل که سید طاهر در مسجد مدینه بود و رفع حجاب شده آن معرکه را مشاهده میکرد همین که جعفر را
از زمین برداشتند روی مبارک با آسمان کرد و گفت الهی پسر عمم مرا رسوا مساز حق سبحانه و تعالی در همان ساعت او را در آن [illegible]

تا آن سرها های کافران برو از نموده بروضهٔ فردوس پرید و بنابراین او را طیار و ذو الجناحین گفتند و عمر شریف او در وقت شهادت چهل
یک ساله بود رضی الله عنه عباس بن عبد المطلب الهاشمی رضی الله عنه عم حضرت پیغمبر صلعم از جانب پدر است تنها و از سادات
صحابهٔ آنحضرت و اصحاب حضرت امیر المؤمنین ع بوده و بعد از حضرت ابو طالب تولیهٔ سقایهٔ حج می نموده و حضرت پیغمبر صلعم
او را گرامی داشتی و تعظیم و تبجیل او نمودی و فرمودی که عباس عم منزلهٔ پدر منست و عباس در تخلف از بیعت ابو بکر با سایر بنی هاشم
مرافقت نموده تابع رای صواب نمای حضرت امیر المؤمنین ع بود تا آنکه بعد از فوت پیغمبر صلوات الله علیه بحضرت امیر گفت ابسط
یدک ابایعک حتی لا یختلف فیک اثنان فقال له علی ع هل یطمع فی هذا الامر احد یعنی مگر کسی را با ما در امر خلافت نزاعی بخاطر رسد
در کتاب استغاثه و غیر آن مسطور است که چون عمر الخطاب علیه اللعنه جهة ترویج خلافت فاسد خود داعیه تزویج ام کلثوم دختر فاطمه
حضرت امیر نمود و آن حضرت جهة اقامهٔ حجة مکرر اظهار اباء و امتناع نمود آخر عمر عباس را نزد خود طلبید و سوگند خورده گفت که اگر
علی با ما شادی من داخل نمی سازد آنچه در دفع او ممکن باشد خواهم کرد و منصب سقایهٔ حج و زمزم را از تو خواهم گرفت و عباس ملاحظه
که اگر این شبهه واقع شود آن فظ غلیظ مرتکب چنین امور ناصواب خواهد شد از حضرت امیر التماس و الحاح نمود که ولایة نکاح آن
مطهرهٔ مظلومه را باو تفویض نماید و چون مبالغهٔ عباس در آن باب از حد گذشت آن حضرت از روی اکراه ساکت شدند تا آنکه
عباس آن نکاح تزویج او از پیش خود نمود و جهة تأمین فتنه او را بآن مناکحه ظاهر الاسلام داد و ظاهر است که اینمعنی بواسطهٔ وکالت فضولی داشتن
آنحضرت عباس را بلند دیگر یاران فراق خود رانده در محبت و اسلام تا وقت و چنانکه سابقا در احوال سید الشهدا مذکور شد
آنحضرت از عباس و عقیل بحلیفین تعبیر فرموده اند صاحب روضة الصفا آورده که در وقتی که ابو بکر خلافت را از روی جلادت
نمود عباس بن عبد المطلب چند ابیات انشا کرد که مضمون آن ابیات اینست شعر ما کنت احسب ان الامر منصرف ٭ عن هاشم ثم منها عن ابی الحسن ٭
الیس اول من صلی لقبلتکم ٭ واعلم الناس بالقرآن والسنن ٭ واقرب الناس عهدا بالنبی و من ٭ جبریل عون له فی الغسل والکفن ٭
من فیه ما فیهم لا یمترون به ٭ ولیس فی القوم ما فیه من الحسن ٭ صاحب کتاب استیعاب از ابو عمرو که یکی از اعیان اهل مذهب است روایت
که عباس قبل از فتح خیبر مسلمان شده بود و لیکن اسلام خود را پنهان میداشت و در روز فتح مکه اظهار آن نموده و از بعضی دیگر روایت نموده
که اسلام او قبل از غزای بدر بود و اخبار مشرکان مکه را بحضرت پیغمبر صلعم اعلام می نمود و میخواست که بخدمت آنحضرت مسارعت
نماید آن حضرت باو نوشت که اقامهٔ تو در مکه جهة من بهتر است از آمدن تو و لهذا در روز بدر با اصحاب خود فرمودند که هر کدام از شما
که در معرکه با عباس ملاقات نماید او را نکشید و مخفی نماند که این روایات از آنجمله است که علمای اهل سنت بجوش آمد خلفای عباسیه
در هم بافته اند و از قبیل احادیثی است که شیخ جلال الدین سیوطی و امثال او در عدم انقطاع خلافت ایشان تا قیام مهدی موعود روایت
نموده اند و حکم بصحت آن فرموده اند و الحال اینها است که خلافت عباسیه بآخر رسیده و کلک قضا و قدر مکذب آن گردیده
سن عباس بدو سال یا سه سال زیاده بر سن شریف حضرت پیغمبر صلعم بوده و در رمضان سنه اثنین و ثلاثین قبل از قتل عثمان
بدو سال وفات نموده قبر متبرک او در بقیع است عبد الله بن عباس رضی الله عنه از اعاظم صحابهٔ پیغمبر صلعم و افضل اولاد عباس
و مرید و تلمیذ حضرت امیر المؤمنین ع بوده و در رکاب آنحضرت همیشه با مخالفان مجاهده نموده و در علم تفسیر
و حدیث مشهور و مستغنی از ایراد تفاصیل آن در این مسطورات صاحب استیعاب روایت نموده که حضرت پیغمبر صلعم در باب او
دعا کرده و فرموده که اللهم علمه الحکمة و تأویل القرآن و در بعضی روایات واقع است که اللهم بارک فیه وانشر منه واجعله من عبادک الصالحین
سید المحدثین در تحفة الاحبا آورده که عبد الله عباس در ایام واقعهٔ حرب جمل با زبیر بن العوام گفت که یاد داری که حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه و آله از سفری بمدینه مراجعت فرموده بود و من و برادرم فضل و تو برسم استقبال شتافته بودیم و حضرت بر ناقهٔ خود
سوار بود مرا و فضل را سوار ساخت تا آن حضرت و من و فضل بر یک شتر سوار بمدینه در آمدیم و ترا ترک نموده پیاده بگذاشت

وایضاً آورده‌اند که در وقتی که حضرت امیرالمؤمنین او را جهت مصالحه بسوی طلحه و زبیر فرستاد او را بتوصیف این کلام بهجت فرجام سرافراز ساخت که من کان له ابن عم مثل ابن عباس فقد اقر الله عینه یعنی هر کس که مر او را پسر عمی مثل ابن عباس باشد بتحقیق که روشن کرده باشد خدای تعالی چشم او را و در استیعاب روایت نموده از عبدالله بن صفوان بن امیه که او گفته که روزی در مکه از در خانهٔ عبدالله بن عباس می‌گذشتم جماعتی از طلبهٔ فقه را دیدم که از خدمت او استفاده می‌نمودند و هم در آن روز از در خانهٔ عبدالله بن عباس گذشتم دیدم که مردم گروه گروه در آنجا داخل می‌شدند و بر سر سفرهٔ انعام او نشسته طعام تناول می‌نمودند پس بمجلس عبدالله بن زبیر رفتم که در آن وقت بر بنی امیه خروج کرده بود و با وجود نهایت بخل و جهل دعوی خلافت می‌نمود با او گفتم عجب حالی امروز مشاهده کردم که تو دعوی خلافت می‌کنی و حال آنکه پسران عباس هیچ فضیلتی از برای تو نگذاشته‌اند عبدالله زبیر گفت این چگونه دانستی گفتم روزی در خانهٔ یکی از ایشان گذشتم دیدم که مردم در استفادهٔ علم فقه بر او جمع شده بودند و بر در خانهٔ دیگری عبور نموده دیدم که خوان احسان نهاده و صلای عام در داده بود پس عبدالله زبیر از این معنی درهم شده عبدالله مطیع را نزد خود خواند و گفت که پیش پسران عباس رو و بگوی که امیرالمؤمنین امر فرموده که شما و هر که از اهل عراق بشما پیوسته از مکه بیرون روید و الا چنین و چنین خواهم کرد پس عبدالله بن عباس پیغام فرستاد که ازدحام مردم بر ما از جهت واقعات و بغیر یک نفر که پیش من بتحصیل فقه می‌کند و دو سه نفر دیگر که کار برادرم کفایت می‌کنند دیگر کسی بر ما وارد نمی‌شود و این قصه را ابن عراق در تذکرهٔ خود بین نقل نموده و گفته که در وقتی که عبدالله زبیر آن پیغام بسوی اولاد عباس نمود و منع ایشان از اختلاط مردم فرمود ابوالطفیل عامر بن واثلة الکنانی حاضر بود و بر وفق مقتضای حال این چند بیت انشا نمود شعر

لا درّ درّ اللیالی کیف یضحکنا * منها خطوب اعاجیب و تبکینا
ومثل ما یحدث الایام من عبر * فی ابن الزبیر عن الدنیا تسلینا
کنا نجیء ابن عباس فیقبسنا * علماً ویکسبنا اجراً و یهدینا
ولا یزال عبیدالله مترعة * جفانه مطعماً ضیفاً و مسکینا
فالبر والدین والدنیا بدارهما * ننال منها الذی نبغی اذا شینا
ان النبی هو النور الذی کشفت * به عمایات ماضینا و باقینا
و رهطه عصمة فی دیننا و لهم * فضل علینا و حق واجب فینا
ففیم تمنعنا منهم و تمنعهم * منا و تؤذیهم فینا و تؤذینا
ولست فاعلم باولاهم به * رحماً یا ابن الزبیر و لا اولی به دینا
لن یؤتی الله انساناً ببغضهم * فی الدین عزاً ولا فی الارض تمکینا

مطابق که از ابن عباس در باب خلفای ثلثه خصوصاً عمر واقع شده بیانات و آثار بعد آنکه حجة الاسلام غزالی در کتاب وسیط فقه نقل کرده که ابن عباس می‌گفت هر که در مسئلهٔ عول نزاع دارد با او مباهله کنم جمعی گفتند چرا در زمان عمر این را نگفتی گفت رجل مهیب یعنی مردی درشت صاحب مهابت بود از او ترسیدم و شیخ اجل ابوجعفر طوسی نورالله مرقده در کتاب امالی باسناد خود از یونس بن عبدالوارث روایت نموده که قال رأیت ابن عباس رحمه الله یخطب علی منبر البصرة اذا اقبل علی الناس بوجهه ثم قال ایتها الامة المتحیرة فی دینها اما لو قدمتم من قدم الله واخرتم من اخر الله وجعلتم الولایة والوراثة حیث جعلها الله ما عال سهم من فرائض الله ولا عال ولی الله ولا اختلف اثنان فی حکم الله فذوقوا وبال ما فرطتم فیما قدمت ایدیکم وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون و مخفی نماند که حاصل این کلام ابن عباس بر وجهی که سابقاً اشارت بآن رفت در احوال کمیل بن زیاد اسدی و حکیم خاقانی خواهد آمد آنست که مفاسد سایر بلایا و محن که بر اهل بیت اطهار و متابعان ایشان از اشراف مهاجر و انصار واقع شده اهتمام عمر خطاب بود در صرف منصب خلافت از منصب شاه ولایت مآب و عقد آن از برای ابوبکر خطاب تا آنکه گفته‌اند که واقعهٔ هائلهٔ کربلا بسبب آن بیعت فاسد بود چنانکه گفته‌اند که قتل حضرت امام حسین علیه السلام همان روز بود که در سقیفهٔ بنی ساعده عقد بیعت جهت ابی بکر نمودند و لهذا منقول است که چون کمیت بن زید الاسدی حال ابوبکر و عمر را از حضرت امام محمد باقر علیه السلام سؤال نمود آن حضرت در جواب فرمود که ما قطرت قطرة من دمائنا و دماء شیعتنا الا و هی فی اعناقهما الی یوم القیمة و همچنین منقول است که چون زید بن علی علیه السلام در معرکهٔ قتال از پا در آمد گفت ها انا ذا فی هذا المقام یعنی مرا ایشان باین مقام رسانیدند

وازاینجاست یعنی که یکی از شعرای فرقهٔ ناجیه گفته شعر بر عمر لعنت که این جفا از پیش اوست * قتل مظلومان دشت کربلا از روز اوست

چه ظاهر است که اگر خلفای جهلا فرسا اب ردای خلافت را از دوش اهل البیت علیهم السلام نمی‌ربودند و هضم اقدار ایشان کرده جرات تقدم بر ایشان نمی‌نمودند رذال الحال امثال معویه و یزید پلید را مجال خلاف و قتال با ایشان نمی‌بود و توهم نشود که این سخن محض خیال یا مجرد احتمال است که رذال الحال بسبب ملاحظهٔ ان ملابسات دوری ادعا بیرون ارباب الباب در سببا تحقیق امثال این اسباب حکم بظهور چنین نتایج و ثمرات می‌نمایند و آن از احکام قطعیهٔ عقلیه می‌شمارند مصداق این مقال آنکه صاحب روضة الصفا در اثنای ذکر وقایع روز سقیفه آورده که بعد از آنکه قال انصار چون بشیر بن سعد انصاری مبادرت به بیعت ابوبکر نمود حباب بن المنذر گفت ای بشیر تو را چه باعث شد که ابا به پسر عم خویش سعد بن عباده را ضایع کردی و در تضییع حق او کوشیدی این هم از نتیجهٔ حسدی است که نسبت باوی داری بشیر گفت معوذ بالله که من نسبت با ابن عم خویش در این مقام باشم اما روا نمی‌دارم که حق مسلمانان از دست ایشان بیرون کنم حباب دست بقائمهٔ شمشیر برد و بعضی از انصار دست حباب را گرفته او را تسکین دادند حباب گفت اکنون از شما کسی منع جهل نمی‌کنند که کار از دست شما بیرون رفت و گویا در فرزندان و اولاد شما می‌نگرم که بر در سرای این طبقه یعنی مهاجران ایستاده‌اند و شربت آب می‌طلبند و ایشان نمی‌دهند ابوبکر گفت ای حباب امثال این از ما اندیشی و ابنای جنس من متصور نیست حباب گفت لا والله تا من و تو در قید حیات باشیم در مقام مروت و حیا باشیم لیکن چون دوران بگذرد و نوبت بدیگران رسد احوال بدین نسق نماند و تغییر در اوضاع و اطوار پیدا شود و هم چنین در روضة الصفا مسطور است که ناصر خلیفهٔ عباسی بواسطهٔ آنکه از سلطان محمد خوارزم شاه داشت اراده نمود که چنگیز خان بر تصرف در ممالک او دلیری کند تا خوارزم شاه از معارضهٔ او بخلیفه نپردازد یکی از ندما آن معنی را نپسندید و گفت که ممکن است که چون طایفهٔ چنگیز در ممالک تمکن استقراری یابند فیمابین ایشان و خلافت شرایط غربت و وحشت نگاه ندارند و امری چند از ایشان ظاهر شود که موجب ندامت گردد خلیفه فرمود که تا پنجاه سال دیگر ایشان در ممالک اسلام اقتدار نیابند و بالفعل بنای سورت و صولت محمد خوارزم شاه انهدام پذیرد و آخر خلیفه چنگیز را بر تسخیر ممالک خوارزم شاه ترغیب نمود تا بمستعصم خلیفه که نبیرهٔ او بود و سایر آل عباس رسید آنچه رسید و خلیفه بحقیقت قصد خاندان خود کرد و در قصد رفعت و دودمان خود کوشید شیخ طبرسی در کتاب احتجاج از سلیم بن قیس نقل کرده که در وقتی که معویه بمدینه رفته بود بجمعی از قریش مرور نمود و چون او را دیدند همگی از روی تعظیم برخاستند الا ابن عباس که در آن میان بود در تعظیم او سعی ننمود پس معویه متوجه ابن عباس شد و گفت که تو را مانع نشد از قیام برای من الا کینهٔ آنکه در صفین مقاتله کردم اما این بایستی کرد که من بخون عثمان که او را بظلم کشته‌اند و غرض معویه این بود که او را شما کشته‌اید اما ابن عباس از مقصود او اعراض نموده فرمود که چه باید کرد عمر بن الخطاب نیز مظلوم کشته شد معویه گفت عمر را کافری کشت ابن عباس گفت پس عثمان را که کشت گفت مسلمانان او را کشتند ابن عباس گفت این معنی در ابطال مدعا بغایت حجتی قوی است پس معویه خجل شده سخن را بجای دیگر برد و گفت که ما باطراف ممالک خود نوشته‌ایم که مردم را از ذکر مناقب علی و اهل بیت نهی نمایند باید که تو نیز زبان خود را از ذکر مناقب ایشان نگاه داری ابن عباس گفت آیا ما را از قرائت قرآن نهی می‌کنی معویه گفت نه ابن عباس گفت از تعقل معنی آن منع می‌نمائی گفت بلی ابن عباس گفت پس قرآن بخوانیم و اصلاً تحقیق معنی که خدای تعالی ارادهٔ آن نکنیم و بموجب مضمون آن عمل ننمائیم گفت معنی او را سؤال کن از کسانی که تاویل آن بر وجهی می‌کنند که مغایر تاویل تو و اهل البیت نیست ابن عباس گفت خدای تعالی قرآن را نازل نکرده مگر بر اهل بیت ما پس ما را چگونه سؤال معانی آن از آل ابوسفیان کنیم معویه از این سخن ملزم شده گفت یا ابن عباس اربع علی نفسک و کف لسانک و ان کنت لابد فاعلاً فلیکن ذلک سراً لا یسمعه احد ثم قال سلیم بن قیس فنادی معویة الا برئت الذمة ممن روی حدیثاً من مناقب علی و کان اشد الناس بلیة اهل الکوفة لکثرة من بها من الشیعة و هو بهم عارف فقتلهم تحت کل حجر و مدر و اخافهم و قطع الایدی والارجل و صلبهم فی جذوع النخل و سمل اعینهم و طردهم و شردهم حتی انتزعوا عن العراق فلم یبق بها

احد معروف مشهور فهم بين مقتول او مصلوب او محبوس او طريد او شريد وكتب معوية الى جميع عماله في جميع الامصار ان لا
تجيزوا لاحد من شيعة علي واهل بيته شهادة وانظروا من قبلكم من شيعة عثمان ومحبيه واهل بيته واهل ولايته الذين يروون
فضله ومناقبه فادنوا مجالسهم واقربوهم واكتبوا الي بما يروي كل رجل منهم باسمه واسم ابيه وقبيلته ففعلوا حتى كثرت الرواية في عثمان و
افتعلوها لما كان يبعث اليهم من الصلات والخلع والقطائع وكثر ذلك في كل مصر وتنافسوا في الاموال والدنيا فليس احد يجي من مصر
من الامصار فيروي في عثمان منقبة او فضيلة الا كتب اسمه وقربه واجيز في ذلك ما شاء الله وكتب معوية الى جميع البلدان
انظروا من قامت عليه البينة انه يحب عليا واهل بيته فامحوه من الديوان وكتب كتابا آخر انظروا من قبلكم من شيعة
علي واتهمتموه بحبه فاقتلوه وان لم تقم عليه البينة فاقتلوهم على التهمة والظنة والشبهة تحت كل حجر حتى لو كان الرجل يسقط
منه كلمة ضربت عنقه وحتى كان الرجل يرمى بالزندقة والكفر كان يكرم ويعظم ولا يتعرض بمكروه والرجل من الشيعة لا يامن على نفسه
في بلد من البلدان ولا سيما الكوفة والبصرة حتى لو ان احدا منهم اراد ان يلقي سرا الى من يثق به لاتاه في بيته فيخاف خادمه
ومملوكه فلا يحدثه الا بعد ان ياخذ عليه الايمان المغلظة ليكتمن عليه ثم لا يزداد الامر الا شدة حتى كثر وظهر احاديثهم الكاذبة ونشا
عليه الصبيان يتعلمون ذلك وكان اشد الناس في ذلك القراء المراؤون والمتصنعون الذين يظهرون الخشوع والورع فكذبوا
وانتحلوا الاحاديث وولدوها فيحظون بذلك عند الولاة والقضاة ويدنون مجالسهم ويصيبون بذلك الاموال والقطائع والمنازل
حتى صارت احاديثهم ورواياتهم عندهم حقا وصدقا فرووها وقبلوها وتعلموها وعلموها واحبوا عليها وابغضوا من ردها
وشك فيها فاجتمعت على ذلك جماعتهم وصارت في يد المتنسكين والمتدينين منهم الذين لا يستحلون الافتعال لمثلها
فقبلوها وهم يرون انها حق ولو علموا بطلانها وتيقنوا انها مفتعلة لاعرضوا عن روايتها ولم يدينوا بها ولم يبغضوا من خالفها
فصار الحق في ذلك الزمان عندهم باطلا والباطل حقا والكذب صدقا والصدق كذبا فلما مات الحسن بن علي عليهما السلام
ازداد البلاء والفتنة فلم يبق لله ولي الا خائف على نفسه او مقتول او طريد او شريد فلما كان قبل موت معوية بسنتين
حج الحسين بن علي عليهما السلام وعبد الله بن جعفر وعبد الله بن عباس معه وقد جمع الحسين عليه السلام بني هاشم رجالهم
ونساءهم ومواليهم وشيعتهم من حج منهم ومن ابنائهم والتابعين من الانصار المعروفين بالصلاح والنسك الا جمعهم
فاجتمع اليه بمنى اكثر من الف رجل والحسين ع في سرادقه عامتهم من الصحابة والتابعين وابناء الصحابة فقام الحسين ع
فيهم خطيبا فحمد الله واثنى عليه ثم قال اما بعد فان هذا الطاغية قد صنع بنا وبشيعتنا ما قد علمتم ورأيتم وشهدتم وبلغكم واني اريد
ان اسئلكم عن شيء فان صدقت فصدقوني وان كذبت فكذبوني اسمعوا مقالتي واكتموا قولي ثم ارجعوا الى امصاركم وقبايلكم
ومن امنتم ووثقتم به فادعوهم الى ما تعلمون فاني اخاف ان يندرس هذا الحق ويذهب والله متم نوره ولو كره الكافرون فما ترك
الحسين عليه السلام شيئا انزل الله فيهم من القرآن الا قاله وفسره ولا شيئا قاله الرسول صلعم في ابيه وامه واهل بيته الا رواه وفي
كل من ذلك يقول الصحابة اللهم نعم قد سمعنا وشهدناه ثم يقول التابعي اللهم قد حدثنيه من اصدقه واأتمنه حتى لم يترك شيئا
الا قاله ثم قال انشدكم الله الا رجعتم وحدثتم به من تثقون ثم لم يزد وتفرق الناس على ذلك انتهى مولد ابن عباس در شعب ابو طالب بوده
پيش از هجرت بسه سال ودر وقتى كه حضرت رسالت پناه صلى الله عليه وآله بروضه رضوان خراميد عبد الله بيست ساله بود وكفته اند
كه سيزده ساله بود ودر سنه شصت وهشت در طايف بدار البقا انتقال نمود وعمر او هفتاد ويك ساله بود وبعضى هفتاد ودو كفته اند ومرويست كه چون
عبد الله بن عباس را تكفين كردند مرغى سفيد خوب صورت بميان كفنش در آمد وناپيدا شد واز جمله جوابات حاضر ابن عباس
كه در جواب عبد الله بن زبير كفته آنست كه چون ابن زبير در ايام امارت خود با او كفت قاتلت ام المؤمنين وحواري النبي ص وافتيت بتزويج
المتعة ابن عباس كفت انت اخرجتها وابوك وخالك وبنا سميت ام المؤمنين وكنا لها خير بنين وقاتلت انت وابوك عليا فان كان علي

تجملت تبغلت وان عشت تفيلت
لك التسع من الثمن وبالكل تملكت

مؤمنا فقد ضللتم بقتالكم المؤمنين وان كان كافرا فقد بؤتم بسخط من الله بفراركم من الزحف واما المتعة فانا سمعتها
حجة النبي صلعم يحلها ورخص فيها فافتيت بها وذكر الحديث واز جمله اشعار عبد الله بن عباس اين قطعه بلاغت آيات است
كه در ايام حرب جمل عايشه را بآن خطاب وعتاب نموده شعر تجملت تبغلت وان عشت تفيلت لك التسع من الثمن وبالكل تملكت
يعنى بمخالفت امر پيغمبر نموده از خانه خود كه بموجب وقرن في بيوتكن مامور بودى بيرون آمده كاه بر شتر
وكاه بر استر سوار شدى واكر زنده بمانى بر فيل نيز سوار خواهى بود واين ظلم را نيز بمعونت خلفاى ثلث كردى كه جميع حرم محترم
پيغمبر را صلوات الله عليه وآله ممنوع از ميراث پيغمبر ساختند چنانكه ترا كه عايشه يكى از آن تسع ميرسيد وحال آنكه مجموع خانه هاى
آنحضرت را كرفته وتصرف نموده علامه حلى رحمه الله في اعلى الجنان در كتاب خلاصة الاقوال في معرفة الرجال آورده كه عبد الله
بن عباس محب حضرت امير المؤمنين وتلميذ او بود وحال او در بزركى واخلاص با آنحضرت اشهر از آنست كه مخفى ماند وشيخ ابو عمرو كشى
در كتاب خود بعضى روايات آورده كه متضمن قدح است در ابن عباس وحال آنكه شان ابن عباس اجل واعلى از آنست وآن روايات
در كتاب كبير رجال آورده ايم وجواب از آنها كفته ايم اينست تمام كلام علامه حلى در اين مقام وحاصل جميع قوادحى كه از روايات كشى
مفهوم مى شود راجع ببعضى از افعال ابن عباس است ومؤلف اين كتاب طبع ايمان او اعتقادات واما آنچه شيخ علامه در كتاب كبير ذكر
نموده اند بنظر قاصر اين شكسته نرسيده بلكه بعضى از ثقات معلوم مسموع شد كه كتاب مذكور پيش از آنكه به بياض رود در فتنى
كه بعد از وفات پادشاه مغفور سلطان محمد خدابنده ماضى واقع شد با بعضى از اسباب وكتب شيخ علامه ضايع شد
ومانا به نسخه از آن بنظر هيچ كس از افاضل دوره كارش نرسيده ونشانى از آن نديده اند استدراك چون مسئله اصول از فراض
علم فرايض است واستفاده نصوص بر دعواى ابن عباس رضى الله عنه و تقرير حقيقت جانب او از كتب متداوله فقه امامية با وثوق
عبارات هر كس را ميسر نيست وايضا كاه باشد كه كسى به اين مقام رسد وجهة تحقيق مرام خواهد كه رجوع بكتب فقهاى اين طايفه
عليه كند وكتابى كه حاصل تقرير اين مرام باشد بهم نرسيد لاجرم مناسب ديد مجملى از آن مسئله بيان نمودن ونقاب خفا از چهره
دعواى ابن عباس كشودن پس بدانكه عول در فرايض عبارتست از زيادتى در فريضه و نقصان در نصيب بر عكس تعصيب و نزد طايفه حقه
ممتنع است كه خداوند عالم در مالى فرض نمايد سهام آنچه آن مال بآن وفا نكند وبنا بر اين ابن عباس وساير علماى شيعه برآنند
كه هر يك از صاحبان فرض سهم خود را تمام مى كيرند وبموجب نكته كه مذكور خواهد شد نقص متوجه نصيب بنات واخوات مى شود
و آنها كه سبب تعصيب بر پدر نحو ميراث از ميت مى برند مثلا در صورتى كه از ميت پدر و مادر و دو دختر و زوج يا زوجه مانده باشد
اصل فريضه از شش كرفته مى شود پدر و مادر را سدس مى رسد و زوج را ربع بنابر وجود فرزندان و ربع صحيح بهم نمى رسد پس ربع
حاصل ضرب مى كنيم مخرج كسر آنكه ربع است در اصل فريضه باين معنى كه ربع را در شش ضرب مى كنيم بيست و چهار مى شود چون و سدس
هشت شود و زوج را شش سهم مى دهيم كه ربع بيست و چهار است اگر زوج موجود باشد و زوجه را سه سهم كه ثمن عدد مذكور است
مى دهيم اگر موجود باشد و باقى را كه ده است بر تقديرى و سيزده است بر تقديرى ديكر بآن دو دختر ميت مى دهيم پس نقص
بر ايشان واقع مى شود بنابر آنكه بحسب فرض ثلثين بايشان مى رسيد وثلثان بيست و چهار شانزده مى شود در ده يا سيزده
ليكن چون هر يك از ابوين و زوجين را سهمى اعلى و سهمى ادنى مفروض و مقرر شده و بنت و بنتين و اخت و اختين را نمى باشد
الا سهم واحد پس اولى آنست كه نقص بر ايشان واقع شود تا سهم ادنى بهم رسانند و جميع اولى السهام در تعدد سهم شريك كرده
شوند واما مخالفان پس او نقص را بر جميع ذوى الفروض جارى مى سازند و تعبير بالعول نموده فريضه را بر تقدير وجود زوج زياده مى كنند
تا بسى حصه مى رسانند و اين هنكام بنتين را شانزده سهم مى دهند و پدر و مادر را هشت سهم و زوج را شش سهم و بر تقدير وجود
زوجه فريضه را به بيست و هفت مى رسانند بنتين وابوين را بهمان طريق كه مذكور شد حصه مى دهند و زوجه را سه سهم مى دهند

پس در این صورت نقض بر وجه جمیع ذوی السهام متوجه می‌شود تا آنکه مثلاً که حصه زوجه بود تسع می‌شود زیرا که سه سهم ثمن بیست و چهار است که اصل فریضه بود و تسع بیست و هفت است که مخالفان آن را اعتبار نمود و تفصیل مطالب و دلایل امامیه و بیان دلایل اهل سنت در کتب تفسیر و فقه امامیه بر وجه وجیه مذکور است والله تعالی اعلم **عبدالله بن عباس** از اشراف اصحاب پیغمبر و سادات اصحاب امیرالمؤمنین حیدر است صاحب استیعاب آورده که او از برادر خود عبدالله بیک سال اصغر بوده حضرت امیر در ایام خلافت خود او را حاکم یمن ساخته و سه سال امارت حج را به او مفوض گردانید اما در سال سیوم معویه طاغی یزید را آورده یزید بن شجره را از نزد خود با امارت حج فرستاد و در میان ایشان نزاع واقع شد آخر الامر مصالحه بر آن نمودند که شیبة بن عثمان را که یکی از اشراف قریش بود امامت مردم در نماز نماید و در این خبر اختلاف بسیار در میان اهل سیر واقع است تا آنکه بعضی گفته‌اند که امارت حج از جانب حضرت امیر به قثم برادر عبیدالله عباس متعلق بوده و آخر عبیدالله با آن همه نسبت و قرابت که با خاندان نبوت و طهارت داشت به واسطه طمع زخارف دون و دنیای پر دون آزرم و حیا از میان برداشت و علم بیوفایی امیرالمؤمنین حسن ع برافراشت در کشف الغمه مسطور است که چون معویه بعد از وفات حضرت امیر علیه السلام متوجه تسخیر عراق شد حضرت امام حسن ع بنا بر جهت دفع او لشکر بیرون آمد و لشکری جرار به عبیدالله بن عباس و قیس بن عباده داده به استقبال معویه فرستاد تا مانع از آنکه او به ولایت عراق در آید و مقرر فرموده بود که امیر لشکر عبیدالله باشد و اگر او را حادثه پیش آید امیر قیس باشد و آنحضرت در ظاهر کوفه با گروهی مختلف از لشکریان ساکن بود که بعضی از ایشان شیعه او و شیعه پدر او بودند و بعضی اصحاب فتنه را طمع در غنایم بود و بعضی شکاک و بعضی اصحاب عصبیه و تقلید و تابعیه رؤسای خود می‌بودند و متابعه دین منظور ایشان نبود اتفاقاً در وقتی که آنحضرت آثار ضد و نفاق جماعه را فهمیده بودند و به مکاتبات که میان ایشان و معویه دایر شده بود واقف گشته در مقام اصلاح حال ایشان بودند که ناگاه کتابت قیس رسید مضمون آنکه چون لشکرهای ما و معویه نزدیک رسیدند معاویه کتابی به عبیدالله نوشت و او را به خود ترغیب نمود و با او وعده نمود که هزار درهم به او بدهد نصفی نزد دخول کوفه و نصفی معجل و عبیدالله به آن فریفته شده در نیم شب بی‌خبر کوچ نموده با خواص خود به معویه ملحق شد و چون آن کتابت بحضرت امام حسن ع رسید منافقه لشکر خود را یقین کرده بود و دانست که او را مخذول خواهند گذاشت و خواص و شیعه او آن قدر نیستند که به حرب اهل شام قیام توانستند نمود لاجرم جناب حضرت به صلح معویه و تسلیم خلافت به آن ناپایدار کفر و ضلالت مضطر گردید قال صاحب کشف الغمه یجب ان لن یتخلص لك بما عرفته به ان الحسن ع انما صالح معویه لما علم من تواکل اصحابه و تخاذلهم و میلهم الی معویه و مواصلتهم ایاه و مکاتبتهم و مراسلتهم و دعتهم من حقده و صفوتهم الی اهل الشام و باطنهم مخذلوه کما خذلوا اباه من قبله فصح انخاذلهم و فضایله باخیه من بعده و آل علی فساد عقایدهم و قبح ضمایرهم فی امعنت النظر وجدت اواخرهم قد استهجوا سبیل اوایلهم و هجتهم تاججوا علی سوال ستالهم **شعر**

باسلاف فان لم تق ان یلهاه   اصبح علی الاسلاف ابن ملجم ولهم جمیعاً یوم بطرهبه ما کانوا یکسبون و یحادون بما کانوا یعملون

وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون وفات عبیدالله در سنه ثمان و خمسین بود و بعضی گویند در سنه سبع و ثمانین بود در زمان عبدالملک بن مروان **قثم بن العباس رضی الله عنه** برادر رضاعی حضرت امام حسین ع بوده شباهت تمام بحضرت سید الانام علیه الصلوة والسلام داشته از عبدالله بن عباس منقول است که او آخر العهد بود به حضرت پیغمبر صلعم زیرا که او آخر کسی بود که از پیش پیغمبر بیرون آمد و از عبدالله بن جعفر منقول است که گفته که من و عبیدالله و قثم پسران عباس با هم نشسته بودیم که ناگاه حضرت رسالت پناه به ما متوجه شدند و فرمودند که قثم را بر دارید او را برداشتند پس او را نزد خود ساختند و مرا در پیش روی خود قرار دادند و دعا در حق ما بجا آوردند و در تذکره ابن عراق مذکور است که قثم وقتی والی یمامه بود و داود بن سلیمان که یکی از مشاهیر روزگار بود در مدح او این چند بیت ادا نمود **شعر** یا ناق ادمنی من قثم   بخوت من حل و من رحله   انک ان ادنیت منی نها   خالق البیض خالق العده

و آنکه

فی کفه بحر و فی وجهه بدر و فی العرنین منه من شمم   اصلح من قیل الخناسیم و ناعن الخیر من صمم   یبذ ما لا دیلی قد دری نعما فیها و اما من منها بقهم

صاحب استیعاب آورده که قثم از جانب حضرت امیر والی مکه معظمه بود تا وقوع شهادت آنحضرت با آن امر اشتغال می‌نمود و بعضی گفته‌اند که او والی مدینه بود و آخر در زمان معویه با سعید بن عثمان بن عفان به جانب سمرقند رفته در آنجا به درجه شهادت رسید **فضل بن العباس** در غزوه حنین و در حجة الوداع با پیغمبر صلوات الله علیه و آله بوده و در هنگام غسل آن سرور حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام امداد نموده و در سن بیست و سالگی در طاعون عمواس که در سال هشتدهم از هجرت واقع شد و در آن طاعون هشتاد هزار کس از صحابه و تابعین روی بعالم آخرت نهادند به جنات عدن خرامید **تمام بن العباس** صاحب مطالب گفته که او خوردترین ده پسر عباس و اشد قریش بود در بطش و شجاعت و در آخر گفته که آن ده پسر فضل و عبدالله و عبیدالله و قثم و معبد و عبدالرحمن و کثیر و صبیح و حمیر و تمام و در وجود هفت اتفاق است الا هشتم و نهم که هشام بن کلبی متفرد است به ذکر ایشان والله اعلم **عبدالله بن جعفر الطیار رضی الله عنه** اول مولودی است از اهل اسلام که در ارض حبشه متولد شده و بعد از هجرت نبوی در خدمت پدر خود به مدینه آمدند و به شرف ملازمت حضرت پیغمبر صلعم فایز شدند از عبدالله بن جعفر مرویست که گفته که من یاد دارم که چون خبر فوت پدرم جعفر به مدینه رسید حضرت پیغمبر صلعم به خانه ما آمد و تعزیت پدرم رسانید و دست مبارک بر سر من و سر برادرم فرود آورد و بوسه بر روی من زد و اشکش از چشم روان شد بحیثیتی که بر محاسن مبارکش متقاطر می‌شد و بعد فرمود که جعفر به بهترین ثوابی رسید اکنون تو خلیفه وی باش در ذریه وی به بهترین خلایق و بعد از سه روز باز به خانه ما آمد و همه را بنواخت و دلداری نمود و از لباس تعزیت بیرون آورده در حق ما دعا کرد و مادر ما اسما بنت عمیس گفته غم مخور که من ولی ایشانم در دنیا و در آخرت عبدالله بغایت کریم و ظریف و حلیم و عفیف بود سخاوت بمرتبه بود که او را بحر جود می‌گفته‌اند آورده‌اند که بعضی او را در کثرت سخا عتاب نمودند و در جواب گفت که حق تعالی مردم را معتاد به انعام خود ساخته‌ام از آن می‌اندیشم که اگر انعام خود را از ایشان قطع نمایم حق تعالی نیز عطایای خود را از من قطع نماید در کتاب بهارستان مسطور است که در مدینه طالبی بود فاضل و در جمیع علوم دینی کامل روزی مرور بر دار نخاس کرد کنیزکی دید مغنیه که در حسن صورت غیرت ناهید بود و به جمال صورت غیرت خورشید شیفته جمال و فریفته خط و خال او شد از استماع غنایش رخت هستی به صحرای نیستی برد و با استماع نوایش از مضیق بیخودی راه فسحت سرای بیخودی سپرد **شعر**

خوبرویی و خوش آوازی   می‌برد هر یکی تنها دل   چون شود جمع هر دو در یکجا   کار صاحب دلان شود مشکل

لباس دانایی بیفکند و لباس رسوایی در پوشید و خلیع العذار در کوی و بازار مدینه می‌گردید و دوستان بملامت برخاستند اما هیچ سود نداشت و زبان حالش به این ترانه متکلم بود و بر این زمزمه مترنم که **رباعی**

زین گونه که جلوه آن دلارو می‌کند   عاشق ز بلا چگونه پرهیز کند
با دست ملامت کنان در کوشم   لیکن بادی که آتشم تیز کند

این قصه را عبدالله بن جعفر باز گفتند صاحب کنیزک را طلبید و به چهل هزار دینار کنیزک را بخرید و به آن مرد طالب بخشید آن مرد بر دست و پای عبدالله افتاد و زبان به مدح و ثنای او گشاد و آن دست کنیزک را بگرفت و به خانه خود روان شد عبدالله غلامی را فرمود که چهل هزار درم دیگر بگیر و همراه ایشان برو تا به جهت فکر معیشت غباری بر خاطر ایشان ننشیند و به فراغ خاطر تمتع از یکدیگر توانند گرفت **شعر**

اگر ز دنیا نباشد بهی حاصل   دنیا دهد لنده دو
و اگر گره زد به دل او دوم   نه اسراف پسندید کرم

در سنه ثمانین در مدینه وفات یافت و در آن وقت عمرش به نود سال رسیده بود و بعضی گفته‌اند که در سنه اربع و ثمانین وفات یافته و عمر او هشتاد سال بود و صاحب استیعاب به قول اول رفته و گفته که اکثر بر آنند **محمد بن جعفر الطیار رضی الله عنه** در عهد پیغمبر متولد شد و آنحضرت چنانکه سابقاً در احوال عبدالله مذکور شد چون خبر فوت جعفر رسید به خانه او رفته اولاد را به عاطفت بنواخت و از لباس تعزیت بیرون آورده در حق ایشان دعا کرد و از روی شفقت

زن بود که عمر ... ابوطالب یعنی از آنحیثیت ... بود محمد بن جعفر از زوجات عمر بن الخطاب
بشرف مصاهرت حضرت امیر المؤمنین ع مشرف گشته ام کلثوم را که باعدم کفاءت از روی اکراه در حباله عمر بود تزویج نمود چنانچه
روضة الشهدا آورده که محمد با برادر خود عون در کربلا شهید شد و صاحب استیعاب گفته هر دو برادر در شوشتر شهید شدند
مؤلف گوید قول صاحب استیعاب در باب محمد صوابست زیرا که مزار محمد بن جعفر در بیرون ... که از توابع شوشترست واقع
پس می تواند بود که شهادت او در شوشتر واقع شده باشد یا او را بآن موضع نقل کرده باشند یا اگر در همان موضع شهید شده
باشد اطلاق اسم شوشتر بر آن موضع از آن جهت باشد که دزفول و لواحق آن از توابع شوشترند **عون بن جعفر الطیار رضی الله عنه**
صاحب استیعاب گفته که او در زمان ... شد و در شوشتر شهید گردید **عقیل بن ابی طالب رضی الله عنه** کنیت او ابو یزید است صاحب
استیعاب روایت نموده که حضرت پیغمبر با او گفت که ای ابا یزید مرا با تو محبتست از دو جهت یکی از جهت قرابت و دیگری از جهت محبتی که عم من ابوطالب
با تو داشت عقیل بغایت ظریف و خوش طبع و فصیح و حاضر جواب و عالم بانساب قریش بود و بر بعضی از اسلاف قریش طعنها کردی و ...
ایشان را ظاهر ساختی بنا بر این اخلاف قریش از او ملول خاطر بودند و بر او سخنان مزور می بستند و آن را بحماقت نسبت می کردند و آن را مؤید
می ساختند بحکم کردن او از حضرت امیر و رفتن نزد معاویه و مجالست او و شیخ اجل عبد الجلیل رازی در کتاب نقض گفته که عقیل از
حضرت امیر سالی بود و مکرر از برای آن نزد معاویه رفت تا ابلاغ حجت نماید و فضایل و مناقب مرتضوی در ولایت شام منتشر گرداند نقلست
که روزی معاویه در حضور عقیل میگفت که اینک عقیل اگر نه آنست که من برای او بهترم از برادر او ... آید و ... کرد پس عقیل
در جواب گفت اخی خیر لی فی دینی و انت خیر لی فی دنیای و اسئل الله خاتمة خیر ... و ... آنست که روزی معاویه با حضار
مجلس خود میگفت که اینک عقیل که عم او ابولهب است پس عقیل گفت اینک معاویه که عمه او حمالة الحطب است و با این اکتفا ننموده گفت ای معاویه
در وقتی که با آتش دوزخ درآیی ... ببینی که عم من ابولهب ... بر حمالة الحطب ... پس انصاف ده که کدام یک از ایشان
بهترند فاعل یا مفعول معاویه از انصاف خود پشیمان شد و از این جواب خجل گشت و ایضا روزی معاویه عقیل را گفت ان فیکم شبقا یا بنی هاشم
یعنی بدرستی که در شما ای بنی هاشم حرص و آرزوی شهوت ... است عقیل گفت ... فی الرجال و هو فیکم ... فی النساء یعنی این صفت
ما که بنی هاشمیم در مردانست و در شما که بنی امیه اید در زنان وفات عقیل در زمان معاویه در شام اتفاق افتاد **عباس بن عتبة بن ابی لهب**
در کتاب اصابه مسطورست که پدر او عتبه ... حضرت پیغمبر صلعم ... و در روز وفات آن حضرت او ...
و ... داشت که علم او و فضل بود و شاعری مشهورست و اوست صاحب قصیده مشهوره در حق امیر المؤمنین علیه السلام که مطلع آن اینست **شعر**

ما کنت احسب هذا الامر منصرفا * عن هاشم ثم منها عن ابی الحسن * ولیس اول من صلی بقبلتهم * و اعلم الناس بالآیات و السنن
و آخر الناس عهدا بالنبی و من * جبریل عون له فی الغسل و الکفن * من فیه ما فیهم لا یمترون به * ولیس فی القوم ما فیه من الحسن
ماذا الذی ردکم عنه فنعلمه * ها ان بیعتکم من اول الفتن *

و بعضی گفته اند این شعر از حسان بن ثابت است که در ایام خلافت ابوبکر پیش
از آنکه ... عثمان ... و ... از ... اهل بیت ... آن ابیات ... و قاضی بیضاوی در تفسیر خود ...
در ... بآن تصریح نموده اند و اصح آنست که آن اشعار از ربیعة بن الحرث بن عبد المطلب است که در وقت بیعت مردم با ابوبکر گفته چنانکه حضرت
مرتضی علم الهدی در کتاب ... بآن تصریح نموده و قرینه کذب نسبت او بعباس مذکور آنست که مضمون این مصرع که ما کنت احسب هذا الامر منصرفا
... بیش از انصراف خلافت از حضرت امیر موجود باشد و ... انصراف از آن حضرت خواسته باشد و ظاهرست که عباس مذکور
در زمان انصراف چنان پیری موجود نبود بخلاف حسان که در زمان حضرت پیغمبر بوده و ... از حضرت امیر ... بوده
و ... حسان ... و مخفی نماند که در کلام ابن حجر ... که فضل پسر عباس مذکور ... چنانکه او ... بکر بن
عباس و پسر عتبة بن ابولهب بود چنانکه سید مرتضی ... در کتاب ... تصریح نموده و شعری که از او مشهورست ابیات است که ...

شعر ولید بن عقبه نظم نموده در وقتی که ولید آن را در مدح عثمان و مرثیه او و تحریص مردم بر مخالفت امیر المؤمنین ع گفته بود اول شعر ولید اینست
شعر الا ان خیر الناس بعد ثلاثة * قتیل التجیبی جاء من مصر * و فضل علیه الرحمه در جواب گفت **شعر** الا ان خیر الناس بعد محمد * مهیمنه التالیه
فی العرف والنکر * وخیرته فی خیبر و رسوله * بنبذ عهود الشرک فوق ابی بکر * واول من صلی و صنو نبیه * واول من اردی الغواة الذی ...
فذاک علی الخیر من ذا یفوقه * ابوحسن حلف القرابة و الصهر * و فی الحقیقه ابن حجر و امثال او در امثال این معنی ... ایشان
از معرفت اهل البیت دور و از شناسایی بنی هاشم مهجور اند و اما حضرت امیر مرتضی ... اهل بیت است صاحب ...
در تحفة الاحباب و غیر آن مسطورست که در وقتی که عایشه و طلحه و زبیر و پسر او عبدالله اتفاق بر خروج نمودند و صیت آن اجتماع و اتفاق
شهرت یافت ولید بن عقبه ... اظهار ... و ... وفاق نموده این ابیات در تخویف و تهدید بنی هاشم گفته بمدینه فرستاد **شعر**
الا من للیل لا تغور کواکبه * اذا لاح نجم غار نجم یراقبه * بنی هاشم ردوا سلاح ابن اختکم * ولا تنهبوه لا تحل مناهبه * فان لا تردوه علینا فانه
سواء علینا قاتلوه و سالبه * بنی هاشم کیف الهوادة بیننا * و سیف ابن اروی عندکم و حرایبه * ... ...
غدرتم بعثمان بن عفان ... * کما غدرت یوما بکسری مرازبه * فاقسمت لا ... * و هل ... فضل بن عباس این ابیات
ولید ... جواب ... گفته و ... ارسال نمود و بعضی از آن ابیات اینست **شعر** سلوا اهل مصر عن سلاح ابن اختکم * فهم سلبوه سیفه و حرایبه
و ... سیفه * ... لدی ... صاحبه * و قد شبهته ... و قد کان مثله * شبیها بکسری هدیه و ضرائبه * و کان ولی
الامر بعد محمد * علی و فی کل المواطن صاحبه * وصی رسول الله حقا و صهره * و اول من صلی و ما ذم جانبه * و ان الحجاب الیکم ...
... و اعتقاد این فقیر آنست که ناظم این ابیات فضل بن عتبه است نه فضل بن عباس
بن عبد المطلب اما اول بنابر آنکه اصحاب سیر تصریح کرده اند بآنکه عباس بن عتبه در روز وفات حضرت رسالت کودک بوده ...
که بعد از آن تا کشته شدن عثمان که بیست و سه سالست او بحد بلوغ و ... رسیده باشد و ... رسیده ...
که اشعار ولید بن عقبه را جواب گوید و اما فضل بن عباس بن عبد المطلب بنابر آنکه در احوال او مذکور شده که در سال هشتم از هجرت
وفات یافته و زمان قتل عثمان را ادراک ننموده و ظاهر این غلطی راجع بغلط ابن حجر میشود که صاحب کتاب تحفة الاحباب او را از
محققان اهل حدیث ... دانسته **عباس بن ربیعة بن الحارث بن عبد المطلب** در کتاب کشف الغمه مسطورست که او در حرب
صفین مجاهده و کار زار بسیار ... و در بعضی از ایام حرب یکی از سواران شام ... آمد و بعد از ضرب و طعن
بسیار که در میان ایشان گذشت چون عباس نظر کرد دید که در درع شامی شکافی هست بر همان شکاف شمشیر انداخت و آن سوار را
بدو نیم ساخت پس لشکر حضرت امیر تکبیر گفتند و عباس بر اسب شامی سوار شد چون معاویه آن شجاعت از عباس مشاهده نمود با لشکر
خود گفت کیست که در جواب این جوان هاشمی رود و او را بکشد تا او را مال بسیار دهم پس دو سوار از طایفه لخم برخواستند و گفتند که ما بر جای
او می رویم معاویه گفت بروید که هر یک از شما که در کشتن او سبقت نماید او را آن قدر مال که گفته ام خواهم داد و آن دیگر را نیز همان قدر خواهم داد
آنگاه آن دو نفر در جای که عباس ... آمدند و ... عباس ... و او را بقتال خواندند عباس گفت از صاحب خود اذن طلبیده پیش شما خواهم آمد
آنگاه نزد حضرت امیر آمد تا اذن از او طلبد آن حضرت با او گفت که جامه و سلاح و اسب خود را بمن ده و عباس چنان کرد و حضرت امیر لباس
پوشیده بر اسب سوار شدند و بشکل عباس در برابر ایشان بیامدند چون او را دیدند گفتند که از صاحب خود اذن طلبیدی آن حضرت
جهت خروج از کتب این آیه را خواندند **اذن للذین یقاتلون بانهم ظلموا و ان الله علی نصرهم لقدیر** آنگاه یکی از آن دو مرد ...
امیر شد و آن حضرت ضربتی بر شکم او زد که بدو نیم شد ...
... در آمد ... و ... از آن ... پیش آمد آن حضرت
او را ... زد و ... آن حضرت ... مراجعت فرمود ...

معویه از قراین حال دانست که آن سوار حضرت امیر بود گفت خدای تعالی پشت کرد ابن الحجاج را هرگاه بر آن سوار گشتم معتقد آن شدم چیزی
ظاهر گفت و اشک معتقد و آن دو مرد لخمی می خندیدند معویه گفت خاموش باش که این دو سنان تیرشان [illegible] عمرو گفت اگر این بریان دنیا
هزل نیست پس خدای تعالی بر آن دو لخمی رحم کناد و اگر چه گمان من آنست که نخواهد کرد **ربیعة بن الحارث بن عبد المطلب** صاحب استیعاب
آورده که او به سال بزرگتر از عم خود عباس بن عبد المطلب بود و او پیش از برادران خود نوفل و ابو سفیان در خلافة عثمان وفات یافت و بعضی گفته اند
که در سال بیست سیوم از هجرت در مدینه وفات یافت **نوفل بن الحارث بن عبد المطلب** در اصابه مسطور است که او به سال بزرگتر بود
از جمیع آنها که از بنی هاشم اسلام آوردند حتی از دو عم خود حمزه و عباس و در روز بدر بدست [illegible] اسیر شد پس حضرت رسالت به عباس گفت
که چیزی بده که خود و دو پسر برادر خود نوفل و عقیل را آزاد کنی نوفل بعد از انقضای دو سال از خلافت عمر در مدینه وفات یافت و عمر
در زیر جنازه او رفت **مغیرة بن نوفل بن الحارث** در اصابه مذکور است که در ایام خلافت عثمان قاضی مدینه بود و در ایام خلافت
حضرت امیر با او همراه بود و در وقتی که ابن ملجم با آن حضرت ضربت رسانید مغیره قطیفه خود را در گردن او انداخت و او را بگرفت و بر زمین زد
و شمشیر از او بگرفت و او را در زندان کرد **عبد الله بن ربیعة بن الحارث** در اصابه مذکور است که مادر او ام الحکم دختر زبیر بود و الله اعلم
عبد الله بن ابی سفیان بن الحارث صاحب اصابه از واقدی نقل نموده که او در کربلا با حضرت امام حسین ع شهید شد و روایت نموده
که بسمع عبد الله رسید که عمرو عاص در مجلس معویه مثالب بنی هاشم می بندد و در نقص ایشان سخنان می گوید پس نزد معویه رفت
و با عمرو عاص [illegible] کرد و بعض ایشان [illegible] و از ابن عساکر نقل نموده که عبد الله در مداین بحضرت امیر رسید
و سید اجل مرتضی در کتاب منتقی این دو بیت را از اشعار او در مدح امام ابرار نقل نموده **شعر** و کان ولی الامر بعد محمد علی و فی کل المواطن صاحبه
وصی رسول الله حقا و جاره و اول من صلی و من لان جانبه **عبد الله بن الزبیر بن عبد المطلب** صاحب کتاب اصابه گفته که او در روز جنگ
حنین با علی و عباس ثبات ورزید و نقل نموده که روزی که عبد الله مذکور در مکه بخدمت حضرت رسالت آمد آن حضرت جای او نشاند
و در پهلوی خود جا داد و گفت که او پسر عم منست و پدر او مرا دوست می داشت [illegible] و عبد الله در وقت وفات آنحضرت
سی ساله بود و در غزای روم شربت شهادت چشید آورده اند که اول کسی که از سپاه روم مبارز آمد در دست عبد الله کشته شد و بعد
از آن دیگری مبارز آمد و هم عبد الله او را کشت و آخر عبد الله را دیدند که در معرکه کشته افتاده و در حوالی او ده نفر از اهل روم [illegible]
استیعاب گفته که او عقب نماند **جعفر بن ابی سفیان بن الحارث الهاشمی** در اصابه مذکور است که مادر او دختر ابو طالب بود
او در غزای حنین در واقعه [illegible] و همیشه ملازم حضرت رسالت بود تا در سال خمسین از هجرت در دمشق وفات
یافت **مسلم بن عقیل بن ابی طالب** در کتاب ابن داود مذکور [illegible] که او در هواداری حضرت امام حسین ع پیش آمد
مشهور است **ابو سفیان بن الحارث بن عبد المطلب** در کتاب اصابه مسطور است که او پسر عم حضرت پیغمبر صلعم و برادر رضاعی
او بود و با آن حضرت شباهت بسیار داشت و پیش از شرف اسلام سالها با آنحضرت [illegible] کرد و حضرت پیغمبر را هجو می کرد و چون
مسلمان شد بدرجه از فضل و تقوی رسید که از لسان حقایق بیان حضرت رسالت این کلام سعادت انجام شنید که ابو سفیان بن الحارث
سید فتیان اهل الجنة و در استیعاب در احوال عباس مذکور است که در روز حنین جمیع صحابه گریختند سوای علی و عباس و ابو سفیان بن
الحارث **سعید بن الحارث بن عبد المطلب** احوال او در اصابه مذکور است **عبد المطلب بن ربیعة بن الحارث** در کتاب اصابه مسطور است
که او روایت حدیث از حضرت رسالت پناهی و جناب ولایت مآب نموده و از بخاری نقل کرده که حضرت رسالت نام او عبد المطلب نهاد و او در مدینه
بود تا زمان خلافت عمر آنگاه بدمشق رفت و در سال شصت و دو از هجرت آنجا وفات یافت و محمد پسر او را در آنجا [illegible]
و الله اعلم **عمر بن ابی سلمة بن عبد الاسد** او را از بنی هاشم می توان داشت زیرا که مادر او ام المؤمنین ام سلمه رضی الله عنها بود و او خود ربیب
و پرورده حضرت سید المرسلین بود صاحب اصابه آورده که او در ولایت حبشه متولد شد و در زمان خلافت امیر المؤمنین ع والی بحرین بود

و در حرب جمل با اصحاب آن حضرت مجاهده می نمود و در سال هشتاد از هجرت وفات یافت و علامه حلی در خلاصه بجای عمر بن ابی سلمه
محمد را ذکر کرده و روایت نموده که او و برادرش سلمه در جمیع حروب حضرت امیر المؤمنین ع با او همراه بودند و در وقتی که آن حضرت متوجه
حرب مخالفان بود ام سلمه رضی الله عنها ایشان را گرفته نزد آن حضرت آورد و گفت که ایشان را صدقه تو می کنم که در راه تو کشته شوند و اگر
در شریعت مرا جایز بودی که از خانه بیرون آیم هرآینه با تو همراه می آمدم و در راه تو شهید می شدم و ابن داود از واقدی نقل نموده
که اصح آنست که دو پسر ام سلمه عمر و سلمه بودند نه محمد و سلمه و الله اعلم و در کتاب مستطاب نهج البلاغه مذکور است که عمر بن ابی سلمه مخزومی
از جانب حضرت امیر عامل بحرین بود و در وقتی که او را عزل کرد و نعمان بن عجلان را بجای او فرستاد این نامه را به او نوشت اما بعد فانی قد
ولیت النعمان بن عجلان الزرقی و نزعت یدک بلا ذم لک و لا تثریب علیک فلقد احسنت الولایة و ادیت الامانة فاقبل غیر ظنین و لا ملوم و لا
متهم و لا ماثوم فقد اردت المسیر الی ظلمة اهل الشام و احببت ان تشهد معی فانک ممن استظهر به علی جهاد العدو و اقامة عمود الدین ان شاء الله تعالی
طایفه دوم در ذکر غیر بنی هاشم از اکابر صحابه مرضیه و شیعه مرتضویه که اکثر ایشان [illegible] بوده اند
و در امور دین و دنیا با سید خود موافقت می نموده اند **مقداد بن الاسود** در تاریخ شیخ ابو الحسن مقدسی مسطور است که او مردی [illegible] گندم
گون بود و ضباعه بنت الزبیر بن عبد المطلب زوجه او بود و از جمله شیعه علی بن ابی طالب قدیم الاسلام بوده و در جمیع غزوات در خدمت حضرت
پیغمبر صلعم مجاهده نموده و در صحیح ترمذی مذکور است که آنحضرت فرموده ان الله تبارک و تعالی امرنی بحب اربعة و اخبرنی انه یحبهم و هم علی و مقداد
و سلمان و ابوذر و در جامع صغیر شیخ جلال الدین سیوطی شافعی مسطور است که آنحضرت فرموده ان الجنة تشتاق الی اربعة علی و عمار و سلمان و مقداد
[illegible] و شیخ ابو عمرو کشی که از علمای [illegible] است در کتاب اسماء الرجال باسناد خود از حضرت امام محمد باقر ع روایت نموده که ارتد الناس الا ثلثة
نفر سلمان و ابوذر و المقداد فقلت فعمار قال کان حاص حیصة ثم رجع قال ان اردت الذی لم یشک و لم یدخله شیء فالمقداد یعنی حضرت
فرمودند که جمیع مشاهیر صحابه که [illegible] در باب خلافت حضرت امیر المؤمنین ع نموده بودند مرتد شدند الا سه نفر که آن سلمان بود و ابوذر
و مقداد پس راوی پرسید که آیا عمار بن یاسر باظهار محبت او نسبت با اهل البیت [illegible] حضرت امام فرمودند که اندک
میلی از حق و ترددی در او ظاهر شده بعد از آن رجوع بحق نمود و باز آنحضرت فرمودند که اگر خواهی که بدانی آنکس را که اصلا او را در حقیقت خلافت
و وجوب متابعت او شکی طاری نشد پس بدانکه او مقداد است و از ابان بن تغلب منقولست که گفت از حضرت صادق ع پرسیدم که هیچ کس انکار
کرد ابو بکر را نشستن وی را بر جایگاه حضرت رسول فرمود که بلی دوازده کس انکار کردند از مهاجر مقداد بن الاسود و ابوذر غفاری
و سلمان فارسی و بریده اسلمی و خالد بن سعید و عمار یاسر و از انصار ابو الهیثم تیهان و عثمان بن حنیف و سهل بن حنیف و خزیمة بن ثابت و ابی بن کعب
و ابو ایوب انصاری و ایشان با یکدیگر گفتند چون ابو بکر بر منبر حضرت رسول رود او را از منبر بزیر آوریم و بعضی از ایشان گفتند نشاید کرد
تا با امیر المؤمنین مشورت نکنیم هم یکبار نزد آن حضرت رفته گفتند یا امیر المؤمنین حق خود بگذاشتی و دست تصرف از آن باز داشتی
و رسول در باب تو فرموده است علی مع الحق و الحق مع علی یمیل کیفما مال [illegible] قصد آن داریم که برویم و ابو بکر را از منبر رسول بزیر آوریم و استجازه
از خدمت تو می نماییم آنحضرت فرمود که بخدا سوگند که اگر چنین کنید همه با شمشیرهای کشیده پیش من آیند و گویند بیعت کن و اگر نه قصد قتل تو کنیم
و چون چنین شود هرآینه مرا دفع ایشان باید کرد و رسول خدا مرا خبر داده است که این امت بعد از من با تو غدر کنند و عهد مرا بشکنند و تو از من
بمنزله هارون از موسی چنانکه بنی اسرائیل موسی و هارون را بگذاشتند و گوساله اختیار کردند هم چنین این امت ترا بگذارند و دیگری را اختیار کنند
گفتم ای رسول خدا با ایشان چه کنم رسول گفت اگر یاور یابی با ایشان جهاد کن و اگر نیابی خون خود را حفظ [illegible] تا آنگاه که مظلوم بیرون
آیی و از این روایت مستفاد می شود که امیر المؤمنین بعد از وفات سید المرسلین در سائر امور خود تابع آن حضرت می بود و اقتدا به وصایای او [illegible]
و هر آزاری که آن حضرت از قوم دید [illegible] فرمود [illegible]
اشتغال بجنگ مخالفان [illegible]

وسنگ در خانه بروی خود فراز کرد واگر او از مکه بمدینه آمد این از مدینه بکوفه آمد اگر خانهٔ مکه که او را مهبط ملک بود گرفتند بالعجم شد
این را کسی بغداد نبود غصب کردند اگر مصطفی در اول صلح کرد مرتضی نیز در اول اصلاح کرد واگر نبی دختر بعثمان داد ولی دختر بعمر
فرستاد واگر پیغمبر در آخر قتال کرد بقول حق تعالی که اقتلوا المشرکین حیدر نیز در آخر قتال کرد بقول رسول خدا که یا علی انک تقاتل بعدی الناکثین
والقاسطین والمارقین اگر او در وقت مکه در خانهٔ مغصوب خود نزول نفرمود این در ایام خلافت در باغ مغصوب خود دخل نبود اگر امام
صلح کرد از رسول آموخت واگر جنگ کرد از او دید اگر این در صفین ظفر نیافت این در حنین ظفر نیافت اگر او در فتح مکه ظفر یافت این نیز روز
حرب جمل ظفر یافت اگر او مواساة کرد از جهت مصلحت و مواساة نمود از جهت اسلام واگر او سال و ماه نیز دل مشرکان شد این نیز روز و شب
دلهٔ مجیران گردید والحمد لله المتصل ولیاته والقاهر لاعدائه در سنه ثلث وثلثین معتاد روی بجانب [illegible] نهاد **سلمان الفارسی رضی الله عنه**
از صنفوان صبا در طلب دین حق ساعی بود و نزد علمای ادیان از یهود و نصاری و غیرهم تردد می‌نمود و در شدایدی که از این جهاد می‌رسید
صبر می‌ورزید تا آنکه در سلوک این طریق زیاده از ده خواجه بنوبت فروختند آخر الامر قومی بخواجه کاینات علیه افضل الصلوات رسید و او را
از قوم یهود به مبلغی خرید محبت و اخلاص او بآستان مقدس نبوی بجائی رسید که از زبان مبارک آن سرور بمضمون عنایت مشحون
سلمان منا اهل البیت سرافراز گردید ولنعم ما قیل **شعر** کانت مودة سلمان لهم نسبا • ولم یکن بین نوح وابنه رحما شیخ موحد محیی
الدین محمد العربی از این حدیث استدلال بعصمت وطهارت سلمان نموده در موضعی از کتاب فتوحات فرموده که ولما کان رسول الله
صلعم عبدا محضا قد طهره الله تعالی واهل بیته تطهیرا واذهب عنهم الرجس وکل ما یشینهم فان الرجس هو القذر عند العرب
علی ما حکاه الفراء قال الله تعالی انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت ویطهرکم تطهیرا فلا یضاف الیهم الا مطهر ولا بد ان یکون کذلک
فان المضاف الیهم هو الذی یشبههم فما یضیفون لانفسهم الا من له حکم الطهارة والتقدیس فهذه شهادة من النبی صلعم لسلمان الفارسی بالطهارة
والحفظ الالهی والعصمة حیث قال فیه رسول الله صلعم سلمان منا اهل البیت وشهد الله لهم بالتطهیر وذهاب الرجس عنهم واذا کان لا یضاف
الیهم الا مطهر مقدس وحصلت له العنایة الالهیة بمجرد الاضافة فما ظنک باهل البیت فی نفوسهم فهم المطهرون بل هم عین الطهارة انتهی و با وجود
این حالات واتصاف بکمالات خلفای خلافت مآب جهت بیعت کردن او را چندان زدند که گردنش کج ماند تا وقتی که وفات یافت سید
المتألهین حیدر بن علی الآملی در کتاب کشکول آورده در روایات مشایخ حدیث از عبدالله بن حنیف از زید [illegible] مرویست که سلمان پیش از
ظهور حضرت پیغمبر صلعم بمکه آمده بود و دین حق را جست و جوی میکرد و چون حضرت رسالت مبعوث شد بخدمت آنحضرت آمده بشرف
اسلام فایز گردید و چون آن حضرت کفایت سلمان را در علم و دانش دید با او مشورت نمود که ابتدای دعوت بکدام یک از اهل مکه باید نمود و غرض آنحضرت
آن بود که بر منافق الضمیر سلمان از اخلاص و نفاق در آن مشورت ظاهر شود سلمان بعرض رسانید که ابتدای دعوت بر ابی فصیل عبدالعزی
پسر ابو قحافه باید نمود که او در میان عرب بعلم تعبیر خواب و تأویل منام معروف و در میان عرب بعلم تعبیر [illegible] شده و اعتقاد تمام
دارند و با وجود این از تواریخ وانساب عرب و وقایع واحساب ایشان با خبر است و بین معلم صبیان ایشانست و در معاملات خود با او رجوع
و مشورت می‌نمایند و وساوس او را در قلوب ایشان اثری تمام است و هرگاه این چنین مردی بر دست شما مسلمان شد و بر رسالت شما ایمان
آورد آوازهٔ نبوت شما در میان عرب شایع خواهد شد و مردم از آن اقتدا کرده دلهای ایشان نرم شده از عصبیت جاهلیت فرود آمده
مستعد هدایت خواهند گردید و او بعد از آن تصرف در مزاج ایشان کرده رواج دین اسلام خواهد داد زیرا که چون از کتب سابقه بنبوت
شما اطلاع دارد و محب ریاست و صاحب اخلاق [illegible] و مکنت داران است و مفتون بزرگی و ریاست دنیا و طلب اعتلا و طمع در جاه شما ساعی
جلد بظهور آورد و عرب اطاعت چنین کسی را دلیل حقیت دین شما خواهند دانست واگر ابتدای دعوت از دیگری کنید او عناد خواهد کرد
و عرب را وسوسه و مخالفت شما خواهد کرد و چون [illegible] این رای با حضرت امیر و ابوطالب نمودند ایشان نیز رای سلمان را پسندیدند
و بتدریج دنائت طبع و استدراج او من حیث یعلم ومن حیث لا یعلم میکرد تا آنکه بهمه حال او را بجانب خود مایل ساخت و خاطر او را بحصول

جاه

جاه و بر سفر و دستگاه اشید وارد گردانید تا آنکه بآن طمع مسلمان شد و حضرت رسالت کنیت و نام او را که ابو الفصیل و عبد العزی
بود با بوبکر و عبدالله تبدیل فرمود و همیشه در میان جماعه اصحاب می‌گفتند ما سبقکم ابوبکر بصوم ولا بصلوة ولکن بشیء وقر فی صدره
و مراد آنحضرت از آنچه در سینهٔ ابوبکر نهاده شد حب ریاست است که بآن مفتون شده بود و بآن بازگشت نمود واتباع رضاع اجیال
میکنند که مراد از آن اخلاص و اعتقاد درست بخدا و رسول بوده هیهات هیهات چگونه میان اسلام بخدا و رسول و غصب خلافت حق
زهرا بتوجیع توان نمود چنانکه شیخ سنائی علیه الرحمه فرموده **شعر** مر مرا باری نکو ناید ز روی اعتقاد • حق زهرا بردن و دین پیمبر داشتن
مخفی نماند که بعضی از مورخان انکار ملاقات سلمان با حضرت رسالت در اول بعثت نموده‌اند و این انکار ناشی از جهل بحال سلمان است و قرآن
تصدیق آن نموده چه در آن وقت که کفار عرب در باب آن حضرت گفتند که سلمان او را تعلیم میکند خدای تعالی در رد ایشان فرموده که لقد نعلم
انهم یقولون انما یعلمه بشر لسان الذی یلحدون الیه اعجمی وهذا لسان عربی مبین وقاضی بیضاوی وغیر او از مفسران جمهور سلمان را از
محتملات شأن نزول آیه دانسته‌اند و در عدم اقتصار بذکر او ایشان را شبهه ایست که مقام گنجایش ذکر و دفع آن ندارد ابن قتیبه که از مشاهیر
علمای مخالف است آورده که هشتاد کس از صحابه راضی بودند و سلمان [illegible] شیخ اجل ابو جعفر طوسی نور الله مضجعه در کتاب
امالی از منصور بن رومح روایت نموده که گفت بحضرت امام جعفر الصادق ع گفتم که ای مولای من از شما بسیار ذکر سلمان فارسی می‌شنوم
سبب آن چیست آنحضرت در جواب فرمودند که مگو سلمان فارسی بگو سلمان محمدی و بدانکه باعث بر کثرت ذکر من او را سه فضیلت عظیم است
که او بآن آراسته بود اول آنکه اختیار هوای امیر المؤمنین بر هوای نفس خود نمود دوم دوست داشتن او فقرا و اختیار او ایشان را بر اصحاب
ثروت سیم دوستی محبت او بعلم و علما ان سلمان کان عبدا صالحا حنیفا مسلما وما کان من المشرکین وهم چنین روایت نموده‌اند باسناد خود از
صریحه از پدر خود از حضرت امام محمد باقر علیه السلام که فرمود که جماعتی از صحابه با هم نشسته بودند و ذکر نسب خود می‌نمودند و بآن افتخار میکردند
و سلمان نیز در آن میان بود پس عمر روی بجانب سلمان کرد و گفت ای سلمان اصل و نسب تو چیست فقال سلمان انا سلمان بن عبدالله کنت ضالا
فهدانی الله بمحمد علیه السلام وکنت عائلا فاغنانی الله بمحمد وکنت مملوکا فاعتقنی الله بمحمد صلعم فهذا حسبی و نسبی یا عمر و در کتاب کامل بهائی
مذکور است که چون سلمان بمتابعت آل پیغمبر با ابوبکر بیعت نکرد روزی عمر گفت اگر بنی هاشم تخلف کردند از بیعت برای افتخار ایشان است بسبب رسول
و آنکه ایشان را می‌گویند افضل خلق اند بعد از رسول باری تو را چه افتاد که تخلف می‌کنی سلمان گفت انا شیعتهم فی الدنیا والآخرة
اتخلف بتخلفهم وابایع ببیعتهم و در کتاب کشف الغمه از سلمان روایت نموده که گفت انا بایعنا النبی صلی الله علیه وآله علی النصح للمسلمین والائتمام
بعلی ابن ابی طالب والموالاة و سید طاوس مرحوم در بعضی از رسایل خود آورده که مرتضی در بیان محبت سلمان فارسی چنین فرمود
که هرگز بظاهر و باطن با من خلاف نکرد یعنی هم آن خواست که من خواستم **ع** نامرادی مراد مراد تست وبالجمله اختصاص او بحضرت امیر علیه السلام
و متابعت او در جمیع امور روشن تر از ظهور نور بر شاهق طورات وسلمان بروجهی که شیخ شهید علیه الرحمه در حواشی قواعد از کتاب
صفوة الصفوة نقل نموده از بنی کنده زن خواسته بود و بتحقیق پیوسته که او را دو پسر بوده و از ایشان نسل و نتایج بسیار حاصل شد
و بعضی از ایشان بعد از آن ولایت بودند و همه اهل فضل و دانش بوده‌اند چنانکه کتب رجال بر آن دالست و آنچه بعضی جهال و مقلدان مشهور داشته‌اند
که سلمان محبوب بوده و هرگز تأهل نکرده غلط و مهملست احوال سلمان و عهدنامه که حضرت امیر باشارهٔ حضرت پیغمبر صلوات الله علیهما
جهت برادر سلمان و اولاد او نوشته‌اند در کتاب درج الدرر و تاریخ گزیده مسطور است مدت عمر سلمان بروایت اقل دویست و پنجاه و بروایت
اکثر سیصد و پنجاه بوده و در سنه ست وثلثین از هجرت در مداین وفات نمود و هم چنین مرویست که حضرت امیر المؤمنین علیه السلام در یک شب
از مدینه بمداین رفته سلمان را غسل کرده و در همان شب بمدینه مراجعت فرمودند و قصه اظهار انکار این روایت مستنصر خلیفه عباسی
با جواب آن در احوال سید عزالدین فاخر که از علمای عجم مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی **عمار بن یاسر العنسی رضی الله عنه**
صاحب استیعاب آورده که پدر او مولی و حلیف بنی مخزوم بوده و یاسر چون عثمان او را بزد تا استخوان پهلوی او شکست و [illegible]

فتق و شکاف پیدا شد بنی مخزوم هجوم بر عثمان نموده سوگند خوردند که اگر عمار بمیرد در عوض او عثمان را بکشند عمار در میان اسلام از کفار ایذای بسیار کشیده و مادر او سمیه نام در شکنجه و تعذیب کفار شهید گردیده از جمله مهاجرین اولین و داخل جماعتی است که با حضرت رسالت پناه صلوات الله علیه از مکه بجانب حبشه مهاجرت نمودند و بهر دو قبله نماز گذارده و در غزای بدر و غزوات دیگر که بعد از آن واقع شد حاضر گردیده در هر یک داد شجاعت و مردانگی داده و در حرب یمامه که مسلمانان فرار می نمودند زخمها بعمار رسیده بود و گوش او بریده شده بر زمین افتاده بود و مع هذا فرار ننموده کارزار می کرد و در آن اثنا با اهل اسلام فریاد میکرد و می گفت ای گروه مسلمانان از بهشت می گریزید اینک منم عمار ایستاده پیش من آیید حضرت خیر البشر علیه افضل الصلوة والتحیه در شان او فرموده که عمار از سر تا پای خود مملو از ایمانست و ایضا در شان او فرموده اند که هر که عمار را دشمن دارد خدای تعالی او را دشمن دارد و ایضا باو خبر داده بودند که تقتلک الفئة الباغیة و ایضا چنانکه سابقا از جامع صغیر شیخ جلال سیوطی شافعی منقول شد فرموده اند که بهشت مشتاقست بلقای علی و عمار و سلمان و مقداد و در تاریخ فتوح احمد بن اعثم کوفی آورده که چون عثمان خلیفه شد تا یکسال طریق عدل و انصاف پیش گرفت و قاعده سیاست و سویت میان سپاهی و رعیت بر وجه احسن بجا آورد و بعد از آن از او چیزها در وجود آمد و ظاهر گشت که مسلمانان نه پسندیدند و آنرا کراهت داشتند و با او عتاب می کردند و او دل در آن نبست و ایشانرا خشنود نکرد تا اینکه طایفه از اصحاب مصطفی علیه السلام فراهم آمدند و اندیشه کردند که بنزدیک او روند و کارهایی که نه بر وفق صواب می کند با او بگویند اتفاق کردند و چیزی نوشتند و کارهایی که بجا کرده بود از وقت خلافت او تا هنگام تحریر مکتوب بجمله درج کردند و در قلم آوردند و اگر این کارهای نامناسب را قاعده ترک نکند او را از خلافت بیرون آوریم بدل او کسی دیگر را بنشانیم چون این نامه تمام شد با یکدیگر گفتند همگی نزد او رویم بعد از آن مصلحت دیدند و آن مکتوب را بدست عمار دادند عثمان عمار را دید بر در سرای ایستاده کاغذی در دست او را گفت یا ابا الیقظان هیچ حاجتی هست عمار گفت مرا هیچ کاری نیست ولیکن جماعتی فراهم آمده اند و چیزی نوشته اند عثمان آن کاغذ از او بستد و سطری چند برخواند و در خشم شد و از دست بینداخت عمار گفت این کاغذ را اصحاب مصطفی نوشته اند آنرا از دست میفکن مطالعه فرمای و در آنچه نوشته اند تامل کن و یقین شناس که من نیکخواه توام و این سخن از جهت نصیحت می گویم عثمان گفت دروغ میگویی ای پسر سمیه عمار گفت این سخن نیست که من پسر سمیه ام و یاسر عثمان در غضب شد و غلامانرا فرمود تا عمار را بزدند چندانکه بر زمین افتاد و کوفته شد و خود پیشتر آمد و لگدی چند بر شکم و سینه او زد عمار ضعیف گردید و فتق او ظاهر گشت و عظیم رنجور شد و بیهوش افتاد بنی مخزوم که از خویشان عمار بودند خبر یافتند هشام پسر ولید مغیره با جمعی از بنی مخزوم بیامدند و عمار را برگرفتند و بوثاق او بردند و بر بستر انداختند چنانکه از خویشتن خبر نداشت سوگند بر زبان راندند که اگر عمار را از این رنج وفات رسد عثمان را بکشند عمار بر آن حالت بیخبر و بیهوش افتاد تا بعضی از شب بگذشت نماز پیشین و نماز دیگر و نماز شام و نماز خفتن از او فوت شد چون در میانه شب باهوش آمد برخواست و وضو ساخت و نمازها قضا کرد این مطالبه که پسر عمار یاسر رفت هم از آن جمله بود که صحابه رسول از عثمان نه پسندیدند و در آن کار بروی انکار کردند و این خبر چون به ابوذر رسید و او آن وقت در شام بود زبان بطعن بر عثمان بگشاد و سعود در این باب بعثمان چیزی نوشت تا او را بمدینه طلبید و کار او نیز رسید بآنجا که رسید چنانکه شمه از آن در ذکر ابوذر مذکور خواهد شد مولف گوید که اصحاب یا ایتهم الله بخصوص از آزار عثمان نسبت بعمار استدلال بر ابطال خلافت او نموده گفته اند که هر گاه او عمار را که از مدوحان و مقبولان حضرت رسالت بوده آن قدر زده باشد که کور شد بغیر ظالم خواهد بود و ظالم بموجب الا لعنة الله علی الظالمین مستوجب لعنت و مستحق امامت نباشد و مخالفان گویند که عمار سخن درشتی ادبانه در روی عثمان گفته بود و هر کس که نسبت بخلیفه بی ادبی کند جایز است که خلیفه او را ادب کند و اگر چه منتهی بکشتن او شود و ضعف این جواب بغایت ظاهر است زیرا که مخالفان بجایز داشته اند که مجتهدین بموجب اجتهاد خود مخالفت و منع خلیفه کنند و گناهکار نشوند چنانکه در رساله مخالفه عمر به ابو بکر در مواخذه خالد بن الولید بسبب کشتن مالک بن نویره گفته اند پس عمار بود که عمار

نیز اجتهاد کرده باشد و تجویز کشتن بمجرد گستاخی بچنین خلیفه ایشان قرار داده اند سابقا داود عجلی که در کتاب مصابیح السنه نقل کرده که قال قال رسول الله صلی الله علیه و سلم لا یحل قتل امرء مسلم الا باحدی ثلث کفر بعد اسلام او زنا بعد احصان او قتل نفس بغیر حلال یعنی کشتن مرد مسلمان مگر بیکی از سه چیز یکی آنکه مرتد شود دوم آنکه زنا کند بعد از آنکه زن داشته باشد سیوم آنکه کسی را بناحق بکشد و چون ظاهر است که هر گاه عثمان خود این حدیث را نقل کرده باشد معلوم است که آزار عمار تا آن مقدار که مشرف بر هلاک او شد و اخراج ابوذر بربذه که هر دو تا در آنجا مرگ ناگاه و بعقوبت امانت داشت و ضرب عبد الله بن مسعود بر وجهی که منتهی بقتل او گشت چه صورت دارد مؤلف گوید که آن است آنکه امیر سید المحدثین در کتاب تحفة الاحباء آورده که چون حضرت امیر المؤمنین علی متوجه حرب جمل شد حضرت امام حسن و عمار را جهت جمع لشکر بکوفه فرستادند و ابو موسی اشعری که در ایام خلافت عثمان عامل آنجا شده بود مردم را از همراهی ایشان منع می کرد روزی حضرت امام حسن با او عتاب نمود ابو موسی در جواب گفت که پیغمبر این فتنه را فتنه کبری گفته که اگر در آن فتنه باشید از بهتر بود در آن فتنه بر بود از ایستادن و در آن عمار در جواب او گفت آن فتنه ایست که ایستاده در آن بهتر از نشستن است بعضی از ایستادن در آن و باطل را از حق جدا ساختن بهتر است از نشستن و حق پوشیدن ابو موسی گفت آری آنجا که حق را از باطل ندانند و در آن متحیر باشند نشستن در آن فتنه بهتر است عمار گفت حق در این فتنه ظاهر و باطل روشن گشت ولیکن مانع آن است ضعف بصیرت و بصارت

و شد و در شرح قال من اهل الحال شعر

ای برادر چون به بینی قصر او	چونکه در چشم دلت رستست مو
چشم دل از مو علت پاک دار	وانگه آن دیدار قصرش چشم دار
هر کرا هست از هوسها دین پاک	زود بیند حضرت و ایوان پاک
چون محمد پاک بود زین نار و دود	هر کجا رو کرد وجه الله بود
چون رفیق وسوسه بدخواه را	کی بدانی ثمّ وجه الله را
هر کرا باشد بسینه فتح باب	بیند او بر چرخ در صد آفتاب
دیده بیقی این جهان معدوم نیست	هیچ مر آنکه و قرص شام نیست
تو ز چشم انگشت را بردار هین	وانگهان تو هر چه می خواهی ببین
روی و سرو زر و آب و چشمها	لا جرم نادیده و نادیده اند

و شیخ اجل مقتدی ابو جعفر طوسی نور الله مرقده در کتاب امالی از ابی یحیی روایت نموده که گفت شنیدم که عمار بن یاسر ابو موسی اشعری را عتاب و سرزنش نموده که چرا پیرو تابع شد برانکه در متابعت امیر المؤمنین متوقف شدی و الله که اگر تو شنیده باشی که در حقیقت امیر المؤمنین و وجوب متابعت او هر کس از دایره اسلام بیرون خواهی بود پس ابو موسی با او گفت این همه عتاب با من میکنی که من برادر توام عمار گفت که من برادر تو نیستم زیرا که از حضرت شنیدم که در عقبه با دیگر منافقان در قصد آنحضرت شریک بودی ترا لعنت کرد ابو موسی گفت آنرا نشنیدی که آخر از برای من استغفار نمود عمار گفت لعن را شنیدم و استغفار را نشنیدم و همچنین روایت نموده از موسی بن عبد الله اسدی که گفت چون اهل بصره منهزم شدند حضرت امیر المؤمنین علیه السلام امر فرمود تا طایفه از حضرت خلف خود آنرا چون طایفه آمد نمود که عمار یاسر نزد او رفت و گفت ای نادان شمشیر زدن فرزندان حق را از برای دین چه دیدی طایفه گفت ای عمار الحال الحال شدند در دین مستبصر و بینا شدیم خدا رحمت کند استیفا و بینایی من در دین زیاده از آنست که بسبب غلبه بهم رسد یا بسبب مغلوبیت زوال گردد والله که اگر شما بو را تا سر حد نخلستان هجر براند گرم از اوقی یقین که خواستیم دانست که ما بر حقیم و شما بر باطل پس آن طایفه گفت چنین بجا آورد اکنون تائب شد آنگاه عمار گفت والله که آنچه من اختیار کرده ام نه از روی شبهه و تخییل جمیعی دانسته ام که حضرت امیر المؤمنین از جمیع صحابه پیغمبر اقرب و احفظ است بکتاب خدا و اعلم است بتاویل آن و اشد است در تعظیم داشتن حرمت قرآن با علای قرابت با حضرت پیغمبر است و کرده اند اعظم در اسلام از او بظهور رسیده

تنبیه از جمله غرایب مقالات واهیه و معتقدات فاسده اهل سنت آنست که جماعه او طایفه اهل جمل و کیفیت اجتماع مقاتله و محاربه نمودند و با آنکه کاب و کلاب انتساب شکرانه ما صیحه مقتول شدند ... شهید می خوانند و زیارت قبور ایشان و از جمله اصحاب می دانند با آنکه کالشمس فی رابعة النهار معلوم است که امام نقل آنجماعت معهوده اهل حق بوده اند از طریق حق عدول و انحراف نموده اند و در صحیح حدیث صلح با علی حرب و سلمک سلم ثابت و شبهه ندارند و خبر هدایت اثر علی مع الحق و الحق مع علی را از جمیع صحاح احادیث می شمارند و حضرت که دوستان او جهاد ضد او طلحه و زبیر و عایشه اند بکجا رفتند

در آن بغایه

نیز که راس و رئیس قاسطان و سرحلقهٔ اهل بغی و طغیانست در مخالفت و مقاتله که با حضرت مرتضوی نموده اند معذور میدارند
و از اهل استحقاق و ثواب میدانند و می گویند که ایشان مجتهد بوده اند و در وقایعی که از ایشان وقوع یافته اجتهاد نموده اند غایة
ما فی الباب آنست که ایشان در آن اجتهاد مخطی بوده اند و علماء سالک مسالک ثواب مجتهد مخطی را یک ثواب حاصل است و
مصیب را دو ثواب و بر ارباب عرفان و اصحاب بصیرت و ایقان پوشیده نیست که ایشان را رتبهٔ اجتهاد که استنباط و استخراج
فروع از اصول است نبوده و مقاتلهٔ ایشان نه از روی اجتهاد بلکه از غایت مکابره و عناد بوده و بر تقدیر تسلیم اجتهاد و مخطی
در آن می گوییم خطای ایشان تنها در فروع واقع نشده بلکه در اصل ایشان نیز خطا واقع است **شعر** هر سنگ که در دو جوی باشی بیابی بهر
که هم آهو که تا را است در اصلش خطاست • صاحب استیعاب آورده که در روز حرب صفین هاشم بن عتبه خطاب کرد که
ای هاشم امروز قدم در بهشت با کین سرشت خواهیم نهاد و امروز با پیغمبر خود محمد و حزب او ملاقات خواهیم کرد و الله که اگر این جماعت
اهل بغی ما را تا نخلستان هجر بگریزانند هم چنان علم یقین خواهیم داشت که ما بر حقیم و ایشان بر باطل بعد از آن این ابیات
خواند **شعر** نحن ضربناکم علی تنزیله • فالیوم نضربکم علی تاویله • ضربا یزیل الهام عن مقیله • و یذهل الخلیل عن خلیله • او یرجع الحق الی سبیله
بعد از آن عمار بجانب لشکر مخالف حمله کرد و ابن جزء که یکی از اعیان شام بود در برابر حملهٔ او آمد و عمار بیک ضرب شمشیر سر ابن جزء را
که جزء اعظم بدن او بود از تن جدا کرد و هم چنان مقاتله می کرد تا بدرجهٔ شهادت رسید و آنچه حضرت رسالت پناه خبر داده بود
که تقتلک الفئة الباغیة بوضوح انجامید و حضرت امیر بنفس نفیس بر عمار نماز گذارده بدست مبارک خود او را دفن نمود و سن
عمار نود و یک سال بود و بعضی از مورخان آورده اند که عمار یاسر رضی الله عنه روزی که بسعادت شهادت فایز شد روی سوی آسمان
کرد و گفت ای پروردگار اگر من دانم که رضای تو در آنست که شمشیر بر شکم خود نهاده زور کنم تا از پشت من بیرون رود چنین کنم و بار خدایا
فرموده ای پروردگار من هیچ کاری نمی دانم که برضای تو اقرب باشد از مجاهده با این گروه و چون از این دعا و مناجات فارغ شد پایرا
خود گفت که ما در خدمت رسول سه نوبت با این علمها که در لشکر معویه می بینید با منافقان و مشرکان حرب کرده ایم و این نوبت چهارم است
این رایات جنگ باید کرد و با شما مخفی و پوشیده نماند که من امروز کشته خواهم شد و چون من از این عالم فانی روی بدار جاودانی نهم
کار من حوالهٔ ملطف ربانی کنید و خاطر جمع دارید که امیر المومنین علیه السلام مقتدای ماست فردای قیامت از جهت اجساد ما با شراف مخصوصه
خواهد کرد و چون عمار از نقل این کلمات فارغ گشت تازیانه بر اسب زد و در میدان در آمد و قتال آغاز نهاد و حملات متعاقب
و متوالی حملها می کرد و رجزها می گفت تا جماعتی از نیزه داران شام بگرد او در آمدند و شخصی مکنی بابی الغادیه زخمی بر وی کار زد
و از آن زخم بی تاب و توان شد نصیف خویش مراجعت نمود و آب طلبید شیر غلام و رشد نام قدحی شیر پیش او آورده
و چون عمار رضی الله عنه در آن قدح نظر کرد فرمود صدق رسول الله از حقیقت این حال استفسار نمودند جواب داد که رسول
صلی الله علیه و آله مرا اخبار نموده که آخر چیزی از دنیا که روزی تو باشد شیر خواهد بود آنگاه قدح شیر را بدست گرفته
بیاشامید و جان شیرین نثار جانان کرده بعالم بقا خرامید و امیر المومنین علیه السلام بر این حال اطلاع یافته بر بالین
عمار آمد و سر او را بر زانو مبارک نهاده فرمود **شعر** الا ایها الموت الذی هو قاصدی • ارحنی فقد افنیت کل خلیل •
اراک بصیرا بالذین احبهم • کانک تنحو نحوهم بدلیل • پس زبان بکلمهٔ انا لله و انا الیه راجعون گشاده فرمود که هر که از وفات عمار
دلتنگ نشود او را از مسلمانی نصیب نباشد خدای تعالی بر عمار رحمت کناد در آن ساعت که او را از نیک و بد سوال کنند هر گاه که ذکر
حضرت رسول کردیم ام عمار چهارم ایشان بوده و اگر چهار کرد دیدم ام عمار پنجم ایشان بوده و یکبار عمار را بهشت واجب شد
بلکه بارها او استحقاق بهم رسانیده جنت عدن او را مهیا و مهنا باد که او را بکشتند و حق با او بود و او با حق بود و بعد از آن فرمود که
کشندهٔ عمار و دشنام دهنده و ربایندهٔ اسلاح او با آتش معذب خواهد شد و رضوان الله علیه طویل و حرماب **شعر**

چو شود و کر بهر یار تا زمین میر دلی • چو بباید مرد باری ایضی میر دلی • چون شهید عشق باد دلی و جو معاویه بعد جان گذاری که بآن زمین میر دلی
در کتاب اسکاسل نهایی از تالیف عبد الجبار معتزلی نقل نموده که او در کتاب محیط آورده که علی پیش از قتل عمار هرگز ابتدا بقتال اهل بغی
نکردی و چون از دو بیست و شش عمار را بکشتند حکم قتال بر ایشان اجرا کرد و ابتدا بقتال کرد و در ستّین یا نصد و بیست جا یک حمله و یک
تکبیر که بگفت جنانکه در قتال کافران کنند و علی کوی من اصابه سیفی فهو فی النار و از لطایف مناسب این مقام آنکه بعد از شهادت عمار
ابن عباس نزد ابن نصف معاویه رفت و حدیث تقتلک الفئة الباغیة را که در شان عمار سبق ذکر یافت با وی تقریر فرمود معویه در جواب گفت
که عمار را کشته کاو را بر این معرکه آورده ابن عباس فرمود که بنابراین وجه باید که پیغمبر صلعم حمزه را کشته باشد زیرا که او حمزه را در معرکهٔ کفار برد تا کشتند
آیت الله اکبر و کانما تلقم الحجر صاحب طرایف از محمود خوارزمی نقل کرده که چون حدیث مذکور بغایت صحیح و مشهور بود لاجرم معویه انکار
آن نتوانست نمود و بمقتضای الغریق یتشبث بکل حشیش و اهی تشبث نمود و الله یحق الحق و یبطل الباطل بحیثیات آیاته **خصیصه**
از جملهٔ مقالات واهیه فاسدهٔ اهل خلاف که بصفت معاندت و عدم انصاف اتصاف دارند آنست که معویهٔ ملعون طاغی را که قبایح و رذایل او
متجاوز از حد احصا و خارج از حیطهٔ استقصاست بالکوظالمروما مثیص مخوانند و ولی از شبهه ابن داستند چنانکه زمخشری که از مشایخ حنفیه است در
کتاب ربیع الابرار با آنکه تصحیح نموده گفته که جهار کرد عمری سخنی از او داشته و هر یک از فرقه طلبه نموده انکار نشسته اکثر احلهٔ ایشان بر نعمت و
نکنند و می گویند در لعن او توقف داریم و حال آنکه معنی لعن نیست الا بعد و دوری از رحمت الهی و شک نیست که کسی که متصف باین
اوصاف ذمیمه و صفات قبیحه باشد از رحمت ربانی دور و از سعادت قرب درگاه سبحانی محروم و مهجورست و آیهٔ کریمهٔ الا لعنة الله
علی الظالمین در این باب دلیلی است قاطع و حدیث والزنا لا یفلح دارانی از برهانی است ساطع و مع ذلک چندین حدیث از لسان حقایق بیان
حضرت رسالت پناه علیه و آله صلوات الله در این باب منقولست ان لعین علیه لعنة الله و الملائکة و الناس اجمعین نقل می کنند از آنجمله زمخشری
در کتاب مذکور روایت می کند که حضرت رسول صلعم ایستاده بود ناگاه ابو سفیان از دور پیدا شد بر دراز گوشی سوار و یزید و را از پیش
می کشید معویه از پس میراند چون نظر حضرت رسالت بر ایشان افتاد فرمود لعن الله الراکب و القاید و السایق و هم شاعر ابو الفلاف
الغزنوی قدس سره **شعر** داستان پسر هند مگر نشنیدی • که از او و سه کس او به پیمبر چه رسید • پدر او لب دندان پیمبر بشکست
مادر او جگر عم پیمبر بمکید • او بناحق حق داماد پیمبر بستد • پسر او سر فرزند پیمبر ببرید • بر چنین قوم تو لعنت نکنی شرمت باد
لعن الله یزیدا و علی آل یزید **ابوذر جندب بن جنادة الغفاری** از کبار صحابهٔ سید الانام و قدیم الاسلام بوده چنانکه بعد از سه کس
بشرف اسلام فایز شد صاحب استیعاب آورده که او وعای علم بوده و در زهد و ورع و قول حق گوئی مسابقه از اقران ربوده و حضرت پیغمبر صلعم
کلام اعجاز نظام ما اظلت الخضراء و لا اقلت الغبراء من ذی لهجة اصدق من ابی ذر در شان او فرموده و مضمون ابوذر فی امتی شبیه عیسی بن مریم
فی زهده را در استه و هم چنین نقل نموده که از حضرت امیر المومنین حال ابوذر را پرسیدند آنحضرت در جواب فرمودند که او مردیست که از
علوم دینی و مسایل یقینی آنچه فهمیده حفظ کرده دیگران از فهم آن عاجزند نقل است که ابوذر بعد از اسلام جهت تعلیم احکام ملت علام بقوم خود
میان ایشان رفت و بهدایت و ارشاد ایشان اشتغال داشت با غزای بدر و احد و خندق بفعل آمد بعد از آن در مدینه بخدمت حضرت پیغمبر
توجه نمود و تا وقت وفات آن حضرت در خدمت بود و در زمان خلافت عمر نیت غزا سو جهت بلاد شام کردید و در زمان خلافت عثمان آنجا آرمید
و بنابر آنکه معاویة بن ابی سفیان علیه اللعنه که از جانب عثمان علیه اللعنه و الی آن ولایت بود بتجملات دنیا و تشیید مبانی و عمارات عالیه مشعوف و مایل
بود زبان بتشنیع و سرزنش او گشاده و می گفت اعمال و افعال تو مطابق سنت سنیهٔ حضرت پیغمبر خیر البریه نیست آورده اند که روزی معویه در مجلس گفت
از بیت المال نه بیت مال الله تعبیر نمود ابوذر گفت که بیت مال الله ان لحجة ربی کویند که در روز حساب جواب تو بخلق حق نکند بیت المال
المسلمین باید گفت و از مهمات آن در این دنیا بیرون و نیا آمد و تو بر جواهر که تصرف در بیت المال کرده آن را اعتبار و استحقاق و بیان معویه از
استماع این کلمات رنجیده مکتوبی بعثمان فرستاد مضمون آنکه اگر ترا بولایت شام احتیاج است ابوذر را بولایت دیگر فرست که در آن صورت کدخدای

خلوص این ملکه را نسبت بتو من فاسد کردانند عثمان مانند در باب طلب ابوذر در ولایت شام کردانید و ابوذر رطوبها و کرمها متوجه مدینه
شد و با عثمان ملاقات نمود و آنجا نیز بر سیئات اعمال و افعال عثمان اعتراض می کرد و هرگاه که او را می دید این آیه را بر او می خواند که
یوم یحمی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جباههم وجنوبهم وظهورهم و غرض او از این آیه آن بود که عثمان را آگاه سازد که در آتش
دوزخ ایشان را در آورند و پیشانی و پهلوهای ایشان را داغ کنند و ایضا منقول است که روزی با عثمان از روی تعریض گفت که دهنده زکات
باید که احسان خود را بر اقارب و عشایر خود مخصوص نکرداند و مقصود بوذر از دهنده زکات عثمان بود کعب احبار که یار عثمان بود
این معنی را فهم کرده گفت هر که ادای فریضه نمود حق خدای تعالی از ذمت او ساقط شد ابوذر با او خطاب کرد که یا ابن الیهودیه تو چه
آن کسی که در برابر من سخن گویی والله ما خرجت الیهودیه من قلبک و مقال این مجلس بر او که بود عصا داشت چنان بر سر کعب زد که شکسته
شد القصه عثمان تاب امر معروف و نهی منکر ابوذر نیاورد و حکم بخروج او و اهل و عیال او از مدینه بربذه که بدترین مواضع آن
دیار است نمود و بدین اکتفا نکرده او را از جواب فتوای مسلمانان منع نمود با آنکه حضرت پیغمبر صلعم لا اصدق من ابی ذر در توصیف
او می فرمود و بر این نیز اکتفا نموده در حین خروج ابوذر حکم فرمود که هیچ کس بر تشییع او اقدام ننماید امیر المؤمنین و عمار یاسر
بمشایعت وی بیرون رفتند و مروان بن الحکم در راه ایشان را پیش آمده گفت چرا از شما حرکتی صادر گردد که خلاف حکم خلیفه شما عثمان
باشد و میان امیر المؤمنین علی و مروان گفت و گوی شد حضرت امیر تازیانه در میان دو گوش شتر مروان زد و عثمان نزد مروان
شکایت کرد و چون حضرت امیر و عثمان با هم ملاقات کردند عثمان با حضرت امیر گفت که مروان با تو شکوه می کرد که تازیانه در میان
دو گوش شتر او زدی آن حضرت جواب داد که اینک شتر من بر در سرای ایستاده بفرما تا مروان بیرون رود و در میان دو گوش
او تازیانه بزند با جمله حال ابوذر و اهل و عیال او در ربذه بجایی رسید که در وقت وفات او نه کرباسی داشتند که بکفن او را شاید
و نه جامه و چادر رشتی در بر داشتند که بکار آید تا آنکه بر طبق اخبار حضرت پیغمبر صلعم در آن باب او اخبار نموده جمعی از غیب رسیدند
و او را بتکفین نمودند و در ترجمه فتوح احمد بن اعثم کوفی مذکور است که چون خبر آزار عثمان نسبت بعمار بگوش ابوذر رسید او آنوقت در شام
بود زبان طعن بر عثمان بگشاد معویه در این باب بعثمان چیزی نوشت و آنچه ابوذر در حق او می گفت انها کرد و این مضمون که بعد از
تقدیم مراسم خدمت و دعا معویه بن صخر بخدمت امیر المؤمنین عثمان عرض می دارد و مسموع می سازد که بوذر ولایت شام را بر تو تباه
کرد و دلهای مردمان از دوستی تو بگردانید هر وقت که امیر المؤمنین ابوبکر و عمر را یاد کنند مکارم اخلاق و محاسن اوصاف ایشان
شرح دهد و چون سخن امیر المؤمنین در میان آید در حق او کلمات قبیح گوید و او را بلباس عیب بصورت شین در نظر آرد
مقام او در ولایت شام و مصر و عراق مصلحت نیست چه مردمان این مواضع همان باشند که او دوست دارد و شرفا دوست دارند و اهل
طاعه و جماعه نیستند آنچه حادث بوده نموده آمد هر چه امیر المؤمنین فرماید صواب و صلاح در نظر او مقرون باشد والسلام چون نامه معویه
بعثمان رسید و بر مضمون مطلع گشت جواب نامه معویه نوشت و فرمود بر این جمله که نامه تو رسید و آنچه از حال بوذر نوشته بودی دانسته آمد
چون خطاب بتو رسد و بر مضمون آن ترا وقوف افتد می باید که هم در ساعت او را بر مرکبی درشت روش نشانی و مردی عنیف درشت
با او همراه کردانی چون خطاب بمعویه رسید او را بر شتری بی جامه درشت روش بر نشاند و مردی درشت عنیف را با او همراه کرد
و فرمود تا شتر او را شب و روز بعنف میراند و نگذارد که در راه بهیچ موضع فرود آید و قرار کند تا او را بمدینه رساند و بوذر رحمه الله
مردی دراز بالا و بلند قامت و لاغر جثه بود و آن وقت شیب در او اثری تمام کرده بود و موی سر و روی او سپید شده و ضعیف و نحیف گشته
دلیل شتر او را بعنف میراند و شتر هیچ جهاز و جامه بر پشت نداشت از غایت عنف و ناخوشی که آن شتر می رفت رانهای پای بوذر مجروح
گشت و گوشت بیفتاد و او ضعف گرفته رنجور شد و چون بمدینه رسید و پیش عثمان آمد عثمان در او نگریست و گفت هیچ چشم بدیدار تو
روشن مبادای جندب بوذر گفت پدر و مادرم مرا جندب نام کرده است و رسول خدا مرا عبدالله نام نهاده عثمان او را گفت تو دعوی می کنی

و از زبان

و از زبان پیغمبر می گویی که خدای تعالی درویش است و ما توانگرانیم بوذر گفت این کلمه بر زبان من نرفته است ولیکن گواهی میدهم که رسول صلعم فرمود
که چون پسران ابوالعاص سی نفر شوند مال خدای تعالی را وسیلت اقبال و دولت خویش کنند و بندگان خدای را خدمتکاران و چاکران خویش
گردانند و در دین خدای تعالی خیانت کنند پس از آن خدای تعالی بندگان خویش را از ایشان باز رهاند و خلایق بعد جماعتی که در مجلس حاضر بودند
عثمان از ایشان پرسید که شما هرگز این سخن از رسول خدا صلعم شنوده اید گفتند نشنوده ایم عثمان بوذر را گفت بر رسول صلعم دروغ می گویی
بوذر حاضران مجلس را گفت شما را گمان می افتد که من این سخن دروغ می گویم گفتند ما را معلوم نیست که تو این حدیث راست می گویی یا دروغ عثمان
فرمود ابن ابی طالب را بخوانید علی را چون حاضر کردند عثمان بوذر را گفت حدیثی که این زمان از رسول صلعم روایت می کردی باز گوی تا ابوالحسن بشنود
بوذر آن حدیث که در حق پسران ابوالعاص روایت کرده بود باز گفت عثمان گفت ای ابوالحسن تو هرگز این کلمه را از رسول خدا صلعم شنیده علی
گفت این حدیث از زبان رسول نشنیده ام ولیکن بوذر دروغ نگوید عثمان گفت بچه سبب او را تصدیق می کنی در سخن او باو رسید علی گفت
بجهت آنکه در حق او از رسول خدا شنیده ام که فرمود که آسمان سبز بر هیچ کس سایه نیفکند و زمین تیره هیچ کس را بر نگیرد که راست تر از بوذر باشد
حاضران مجلس گفتند یقین است که بوذر راستگو است بوذر گفت من این خبر که در حق بنو العاص گفته ام از لفظ مبارک رسول خدا شنیده ام و شما
مرا بدروغ منسوب می دارید هرگز گمان نمی بردم که بروزگاری رسم که از شما در حق خویشتن این سخن شنوم که اکنون شنودم عثمان گفت دروغ
می گویی دروغ می گویی و دوست می داری که در میان ما فتنه انگیزی بوذر گفت تو بر سیرت و سنت ابوبکر و عمر رو تا فارغ باشی و کسی بر تو انکار نکند
و در آنچه گویی و کنی انگشت ننهد عثمان گفت ترا با این سخن چکار است بوذر گفت من خویشتن را کاری نمی دانم مگر امر معروف و نهی منکر
خشم عثمان زیاده شد و گفت مرا بگویید که با این پیر کذاب چه کنم که فتنه می انگیزد و میان ما و مسلمانان تفرقه می اندازد علی بن ابی طالب گفت
او را مهجور گذار که اگر او در این روایت کاذب است بلعنت کذب مواخذ خواهد شد و اگر صادق است از آنچه روایت کند حق ظاهر شود عثمان را این سخن
از علی خوش نیامد علی را جوابی داد که این جواب لایق است که می گویی و چه مناسبت که در حق بوذر که دوست رسول خداست می فرمایی قصه
معویه که او بجهت او نوشته است و کلمه ما معلوم که انها کرده و من احوال ظلم و فتنه و فساد و عناد معویه معلوم است عثمان خاموش گشت
و با علی سخن نگفت پس روی ببوذر آورد و گفت برخیز و از شهر ما بیرون شو بوذر گفت چنان کنم که مرا هم لقای تو مرا سخت ناخوش می آید اگر
فرمایی بشام روم عثمان گفت ما ترا از شام باز خوانده ایم که آنجا کلمات قبیح می گفتی و آن ناحیه را بر ما تباه کردانیده بودی آنجا اجازت نفرمایم
بوذر گفت بعراق شوم گفت اجازت نیست که عراقیان مردمانی اند که در حق امرا و ولاة طعن کنند و فتنه و شبهه کنند بوذر گفت هر جا که باشم
سخن حق خواهم گفت تو بگو بکجا فرمایی تا آنجا روم عثمان گفت کدام موضع را دشمن تر داری بوذر گفت هیچ موضع را دشمن تر از ربذه ندارم گفت
برخیز و آنجا رو و آنجا باش و بهیچ موضع دیگر نروی پس مروان را حکم فرمود که بوذر را بر شتری نشاند و از مدینه بیرون برد و نگذارد که هیچ کس
بوداع او بیرون رود و مروان بوذر را بر شتری سوار کرد و از مدینه بیرون برد جماعتی از اصحاب رسول صلعم از آنچه رفت عظیم دلتنگ شدند
و به تشییع او بیرون آمدند چون علی بن ابی طالب و حسن و حسین ابنا علی علیهم السلام و عبدالله بن عباس و عمار بن یاسر و مقداد بن اسود
رضی الله عنهم اجمعین نزدیک بوذر رسیدند و او را دلداری می کردند و صبر می فرمودند مروان بن حکم گفت عثمان چنین فرموده است که هیچ کس
بتشییع بوذر بیرون نرود و او را وداع نکند علی را این سخن خوش نیامد تازیانه در دست داشت بر آورد و در میان دو گوش شتر مروان زد
و فرمود دور شو ای پسر زن فاحشه که باشد که بر آنچه ما کنیم اعتراض تواند کرد فی الجمله بوذر بدان حالت بجانب ربذه روان شد و علی با آنجماعت باز
گشتند مروان بن الحکم پیش عثمان آمد و آنچه رفته بود باز گفت و از علی شکایت کرد عثمان کس فرستاد و علی را بخواند و گفت نه فرموده بودم که هیچ کس
از شما بوداع ابوذر از مدینه بیرون نرود چرا بیرون رفتی و جماعتی را با خود بیرون بردی علی گفت هرچه تو فرمایی بر ما واجب باشد چنانکه
عثمان گفت مروان از تو شکایت می کند که او را دشنام داده و تازیانه در میان دو گوش شتر او زده ای علی گفت اینک شتر من
آنجاست گو بیاید و تازیانه در میان دو گوش او زند اما دشنام دادن که اگر مروان دشنام دهد من جوابا دهم مگر

پس برخاست و بخشم از نزدیک عثمان بیرون آمد و ابوذر را بربذه اقامت ساخت و آنجا روزگاری گذاشت تا در روز حجاج بزرگ
او می رسیدند و او مراعات میکردند و تحفها می فرستادند و تحفه هیچ کس را قبول نمی کرد تا او هم آنجا وفات رسید و تفصیل شداید
و محنی که ابوذر در آنجا بنا بر عثمان کشیده در کتاب استیعاب و غیره مذکور گردیده و ایضا صاحب استیعاب آورده که اعمش باسناد خود
از عبدالرحمن بن اعثم روایت نموده که او گفت روزی نزد ابوالدرداء بودم در آن اثنا مردی از اهل مدینه در آمد پس از او سوال کردند که
ابوذر را در کجا گذاشتی آن مرد گفت او را در ربذه گذاشتم ابوالدرداء گفت انا لله و انا الیه راجعون اگر ابوذر عضوی از من جدا می کرد
او را حمایت کرده بودم بواسطه آنچه از پیغمبر صلعم در فضیلت او شنیده بودم شیخ اجل عبدالجلیل رازی در تفسیر آیه ان الله
اصطفی آدم و نوحا و آل ابراهیم و آل عمران علی العالمین ذریة بعضها من بعض والله سمیع علیم روایت نموده از معروف
بن خربوذ و او از جماعة تابعین که عبدالله بن عباس گفت سالی در موسم حج بر مردم حدیث می کردم و مردی را دیدم که در هیأت اعرابی عمامه
سیاه بر بسته هر گاه من حرفی روایت کردم او حرفی روایت کرد و چون فارغ شد گفت معاشر الناس من عرفنی فقد عرفنی و من لم یعرفنی
فانا انبئه باسمی انا جندب بن جنادة ابوذر الغفاری انا صاحب رسول الله صلعم سمعته یقول فی هذا المکان و الا صمتا اذ نادی
ان الله اصطفی آدم و نوحا و آل ابراهیم و آل عمران علی العالمین ذریة بعضها من بعض والله سمیع علیم و انا الذریة فمن نوح
و الآل من ابراهیم و السلالة من اسمعیل و العترة الهادیة الذریة الطاهرة محمد صلی الله علیه و آله و الصدیق الاکبر علی بن ابی طالب فیها انها
الامة المتحیرة بعد نبیها لو قدمتم من قدم الله و رسوله و اخرتم من اخر الله و رسوله لما عال ولی الله و لا طاش سهم فی سبیل الله و لا اختلف
الامة بعد نبیها الا کان تاویلها عند اهل البیت فذوقوا ما کسبتم و سیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون گفت از رسول صلوات الله
علیه و آله شنیدم که در این موقف این آیه بخواند و گفت از ما ذریه از نوح است و آل از ابراهیم و سلاله از اسمعیل و عترة هادیه ذریه طاهره
از محمد صلی الله علیه و آله و صدیق اکبر علی بن ابی طالب ای امت متحیر از پس پیغمبر اگر تقدیم می کردید آنرا که خدای تقدیم و پیغمبر او تقدیم
می کردند و باز پس می داشتید آنرا که خدای و پیغمبر باز پس میداشتند دوست خدای محتاج نشدی و هیچ تیر در راه خدا خطا نرفتی
و امت بعد از پیغمبر در هیچ چیز خلاف نکردندی الا تاویل نزدیک اهل البیت باشد اکنون بچشید وبال آنچه کردید و بدانند ظالمان
که بازگشت ایشان بچگونه باشد و شیخ ابوالفتوح کراجکی در کتاب کنز الفواید باسناد خود از ابن عباس روایت نموده که قال ابن عباس
رایت اباذر الغفاری متعلقا بحلقة بیت الله الحرام و هو یقول یا ایها الناس من عرفنی فقد عرفنی و من لم یعرفنی فانا انبئه باسمی
انا جندب الربذی ابوذر الغفاری انی رایت رسول الله صلی الله علیه و آله فی العام الماضی و هو آخذ بهذه الحلقة و هو یقول یا ایها الناس
لو صمتم حتی تکونوا کالاوتار و صلیتم حتی تکونوا کالحنایا و دعوتم حتی یقطعوا اربا اربا ثم ابغضتم علی بن ابی طالب اکبکم الله
فی النار قم یا اباالحسن فضع خمسک فی خمسی یعنی کفک فی کفی فان الله اختارنی و ایاک من شجرة انا اصلها و انت فرعها فمن قطع فرعها
کبه الله علی وجهه فی النار علی سید المسلمین و امام المتقین یقتل الناکثین و القاسطین و المارقین و الجاحدین علی منی بمنزلة هرون من موسی
الا انه لا نبی بعدی بریدة بن الخصیب الاسلمی از اخیار صحابه سید ابرار بوده علامه حلی قدس سره در کتاب خلاصة الاقوال فی اسماء
الرجال او را از جمله معتمدین خواص شیعه امیرالمؤمنین شمرده و گفته که از جمله سابقین که بر حضرت امیرالمؤمنین عم رجوع نمودند
یکی او است و دیگری براء بن عازب است صاحب روضة الصفا از مولف غنیه نقل نموده که چون خبر حضرت رسالت پناه به بریده رسید
در قبیله خویش علمی مرتب داشت آورد و بود سرای امیرالمؤمنین علی نصب کرد عمر از این معنی وقوف یافته با و خطاب نمود که خلق
در بیعت ابوبکر اتفاق نموده و از ایشان مخالفت ساکت تو چرا مخالفت می کنی بریده جواب داد که تا بغیر صاحب این خانه بیعت نکنم
ع دولت دراین سرا و گشایش درین در است بعد از آن صحابه مجمع ساختند و بریده را طلب کردند و بطریق تخویف و تهدید او را چون دیگر
از موافقان حضرت امیر داخل ارکان بیعة نمودند بریده در حرب صفین بملازمت حضرت امیرالمؤمنین عم طریق مجاهده پیموده و اصلا از ما

شریف

شریف آن حضرت میل و انحراف بجانب دیگر نموده شعر چنان از جانب ربا بنظری ... عاشق که هر جانب که او رفت باشد جوی لبها
و مروی است که در آخر عمر بعزیمت غزا بطرف فارس رفت و در آنجا بجوار رحمت ایزدی پیوست و بنیل سعادت دارین و دولت منزلین فایز گشت شعر
هر دل که دوستی علی اختیار کرد * او را خدای در دو جهان بختیار کرد * سرمایه سعادت دارالقرار یافت * هر دل که در محبت آن شه قرار کرد
اندر رضای جهل فرو سانده جان بکا * انکو که دشمنی شه ذوالفقار کرد خالد بن سعید بن العاص بن امیه بن عبد شمس بن عبد مناف القرشی الاموی
کنیتش ابو سعید است و از سابقین اولین بوده اسلام او مقدم بر ابوبکر بوده بلکه ابوبکر به برکت خوابی که او دیده بود مسلمان شده و بلعهد
سبب اسلام خالد آن بوده که در خواب دیده بود که بر کنار آتشی افروخته ایستاده است و پدر او می خواهد که او را در آتش اندازد که ناگاه
حضرت رسالت پناه صلعم گریبان او را گرفته بجانب خود کشید و با او گفت بجانب من بیا تا با آتش نیفتی خالد از این خواب هولناک بیدار
شده قسم یاد کرد که این خواب من صحیح است آنگاه متوجه حضرت رسالت شده و در راه ابوبکر با و ملاقات نموده و از حال او پرسید
خالد صورت واقعه را با او بیان نمود ابوبکر نیز با او موافقت نموده بخدمت آن حضرت آمدند و بشرف اسلام فایز گردیدند و در کتاب مطلب
و کتاب اسد الغابه مذکور است که چون خبر اسلام خالد به پدر رسید بقیه اولاد خود را طلبیده و فرستاد و او را آورده ایذای بسیار رسانید
آنگاه او را از خانه خود اخراج نمود و بفرزندان دیگر مقرر داشت که هیچ از او باز گیرند و با او هر زبانی زنند خالد از او تبرا نموده
گفت آنخدای که مرا راه حق نموده خود رزق مرا خواهد رسانید و از آنجا بخدمت حضرت پیغمبر صلعم آمد و در خدمت آنحضرت ملازمت
می نمود و چون از پدر خوف بسیار داشت در وقتی که مسلمانان بجانب حبشه هجرت نمودند خالد با زوجه خود امینه بنت خالد الخزاعی
با ایشان همراه شد و در آنجا پسر او سعید و دختری متولد شد و برادر خالد عمرو بن سعید نیز با او موافقت نموده و در روز واقعه خیبر همراه
با جعفر بن ابی طالب بخدمت حضرت رسالت ملحق شدند و در آن واقعه و در فتح مکه و غزای حنین و طایف و تبوک حاضر بودند
بعد از آن حضرت رسالت خالد را عامل صدقات یمن ساختند و ابان برادر او را عامل بحرین و عمرو برادر دیگر او را عامل تیما و خیبر
و قری عربیه و تا وقت وفات آنحضرت بر عمل خود اشتغال داشتند و چون خبر وفات آنحضرت و خلافت ابوبکر بایشان رسید
مضمون این رباعیه شریف رباعیه کاری که در آن خیر مصلحت دارد * آن به که شریف دست از آن بکشد * ور زخرنا که نزخیال خاصه
او را چو خودی خود چه اندازد * عمل نموده دست از عمل باز داشتند و بمدینه آمدند و چون ابوبکر ایشانرا گفت چرا دست از عمل باز داشتید
خالد گفت بعد از پیغمبر صلعم هرگز خدمت کسی نخواهم کرد و خالد و برادر او اول کسانی اند که از بیعت ابوبکر تخلف نموده دست توسل در دامن
اهل البیت علیهم السلام زدند گفتند یا بنی هاشم انکم لطوال الشجر طیبة الثمر و نحن تبع لکم و بعد از سه روز که حضرت امیر و سایر بنی هاشم
از روی اکراه بظاهر با ابوبکر بیعت کردند و دست بر دست زدند خالد و برادر او نیز بمتابعت ایشان بیعت کردند ابوالهیثم بن مالک بن التیهان الانصاری
از کبار صحابه سید ابرار بوده و در عقبه اولی و ثانیه از سایر نقبا بوده و در سایر مشاهد و غزوات حضرت رسالت پناه طریق مجاهده
با کفار پیموده صاحب روضة الصفا آورده که ابوالهیثم بن التیهان نقیب پیغمبر بوده و از کبار مجاهدان امیرالمؤمنین علی است و در کتاب کامل
بهائی مسطور است که در روز صفین خزیمه بن ثابت و ابوالهیثم و انصار جمعی عظیم می بودند در نصرت علی و آنحضرت فرمود که اگرچه مرا اول
خذلان کردند اما آخر توبه کردند و دانستند که آنچه کرده بودند بد بود و علامه حلی قدس سره در کتاب خلاصة الاقوال آورده که او از سابقین صحابه
است که رجوع بحضرت امیرالمؤمنین نمودند و در حرب صفین بدرجه شهادت رسید و در کتاب استیعاب مسطور است که مالک بن التیهان
بن مالک ابوالهیثم البلوی بن بلی الحاف بن قضاعه ثم الانصاری و قالت طائفة من اهل العلم انه انصاری من انفسهم من الاوس و هو
مشهور بکنیته شهد بدرا و احدا و المشاهد کلها و قتل بصفین مع علی علیه السلام سنه سبع و ثلثین عثمان بن حنیف الانصاری
علامه حلی در کتاب خلاصة الاقوال آورده که او از جمله سابقان صحابه است که رجوع بحضرت امیرالمؤمنین عم کردند ابن ابی الحدید در شرح
نهج البلاغه آورده که او عامل عمر بود بعد از آن عامل امیرالمؤمنین علیه السلام شد عمر او را والی عراق و استیفای آن کرده بود و ایضا ...

براهل عراق کرد پس امیرالمؤمنین او را در بصره والی فرمود و او بخدمت امیرالمؤمنین متوجه گردید سید المحدثین در تحفة
الاحباء آورده که چون عثمان بن حنیف از آمدن لشکر طلحه و زبیر و عایشه واقف شد شخصی بسوی ایشان فرستاد که موجب آمدن
شما باین دیار چیست و مقصود شما ازین سیر و سلوک کیست یعنی شعر چه میجوئید از منزل ویرانه جمعی جواب دادند ازین محمل کیشان
عایشه گفت جمعی از سفهای بلاد و رعاع از اکناف و اطراف و رباع اجتماع نموده اند و قتل عثمان بی گناه کرده اند و من با [illegible] سپاه جمع آورده ام تا از آن جمع انتقام کشم فرستاده عثمان بن حنیف این جواب را به عثمان رسانید و عایشه و طلحه و زبیر در عقب
فرستاده با لشکر آراسته متوجه جنگ را آماده در موضعی که آن را مربد می گفتند بر ظاهر بصره صف کشیدند و عثمان بن حنیف با
بصریان که در تحت حکم او بودند و دم از ولا و ود امیرالمؤمنین می زدند جمع آورده بداعیه محاربه و مقاتله ایشان برابر ایستاد پس طلحه در
میان صفین در آمد و خطبه انشا کرد و مردم را بطلب خون عثمان بن عفان تحریص نمود و مرغبات و مشوقات این مدعا و فضایل و
مناقب عثمان بن عفان را ظاهر و هویدا کرد و زبیر نیز مانند طلحه خطبه خواند مثل آن سخنان و طرق اظهار نهاد و عایشه هم امثال این مرام
در سلک عبارت و رشته اشارت کشیده داد سخن پردازی بداد اهالی بصره چون خطب و مقالات اشخاص ثلاثه مذکوره را استماع نمودند دو
فرقه گشتند طایفه تصویب رای آن سه شخص کرده در امداد و اسعاد ایشان فرو دند و زمره دیگر [illegible] گفتند مراد ایشان ازین حکایات [illegible]
امیرالمؤمنین علی است لاجرم در مقام تعریض و تعرض طلحه و زبیر در آمده گفتند [illegible]
اکنون بهانه طلب خون عثمان بن عفان در [illegible] خلافت [illegible]
بخدا سوگند که کشته شدن عثمان بن عفان بر حضرت رسالت اهون است از آنکه حرم او را در این مکان [illegible] عایشه کردند
و گفتند که اگر تو خود آمدی ما را با تو محاربه باید نمود تا [illegible] در پرده عصمت که پیغمبر صلعم برای تو مقرر فرموده باز فرستیم و اگر [illegible]
و فریب و باطل را در صورت حق [illegible] داده آورده اند [illegible] که چنین کرده اند [illegible] در سلک [illegible] شده
که زنان خود را در پرده عصمت مصون و محفوظ داشته اند و حرم رسول را در صدد مقاتلت و مخالفت با خلیفه بحق را آورده کرد لشکرها در آمدند پس حکیم
بن جبله از سپاه عثمان بن حنیف بر لشکر عایشه حمله برد و از جانبین ضرب حسام و طعن و زخم [illegible] سهام تا قرب شام دایر گشت چون
در رسید هر یک از فریقین بمعسکر خویش مراجعت نمودند و روز دیگر [illegible] محاربه و مقاتله تا نماز پیشین واقع شد و هردو لشکر [illegible]
دست از جنگ باز داشتند عایشه گفت [illegible] و حفظ دماء مسلمانان آمده ایم [illegible] خون ایشان [illegible]
بر ایشان آمده ایم صلاح در آنست که با یکدیگر صلح کنیم عثمان بن حنیف گفت من با تو صلح نکنم مگر آنکه طلحه و زبیر [illegible]
خلیفه بر حق و نکث عهد او کرده اند و چون شب در آمد و مردم تسکین یافتند طلحه و زبیر بر عثمان بن حنیف شبیخون کردند و [illegible]
رسانیدند او را بدست آوردند و قصد قتل او نیز داشتند [illegible] اقارب و عشایر او در مدینه از کشتن او احتراز نمودند [illegible]
و اشفار عینین و شعور شاربین و حاجبین او را نتف نموده [illegible] سر دادند و او [illegible] بجانب مدینه متوجه شد
و در راه بخدمت امیرالمؤمنین رسید [illegible] آنحضرت سلام کرد [illegible] ولایت پناه او را نشناخت [illegible] گفت منم عثمان بن حنیف امیرالمؤمنین فرمود
سبحان الله حادثات ایام اطفال را [illegible] عثمان بن حنیف [illegible]
که از دست ستم اعادی [illegible] امام المسلمین [illegible]
بتعجیل تمام بسوی بصره [illegible] انتقام عثمان بن حنیف کشیده [illegible] **تنبیه** مخفی نماند که عایشه در زمان
پیغمبر [illegible] عداوت حضرت امیر [illegible] بر لوح سینه [illegible] اهل البیت [illegible]
خون عثمان [illegible] خروج بر حضرت امیر ساخت و در ترجمه ابن اعثم کوفی مسطور است که در وقتی که عثمان کشته شد
عایشه بحج رفته بود و چون از حج [illegible] بجانب مدینه بازگشت چون بمدینه نزدیک رسید عبید بن سلمة اللیثی که او را ابن کلاب [illegible]

عایشه

عایشه را استقبال کرد عایشه از او پرسید که ای عبید در مدینه چه خبر است گفت [illegible] عایشه پرسید که آن چیست عبید گفت
که عثمان را بکشتند عایشه پرسید که بعد از آن چه کردند گفت با علی ابو طالب بیعت کردند عایشه گفت کاشکی آسمان بر زمین افتادی تا این روز
ندیدمی و این خبر نشنیدمی بخدا که عثمان را بظلم کشتند و خون او [illegible] بریختند والله که [illegible] عثمان [illegible] بهتر بود [illegible]
تا خون عثمان طلب کنم عبید گفت تو چرا چنین می گویی [illegible] امروز در روی زمین هیچ کس [illegible]
اکنون چرا [illegible] نه هم تو مردمان را بر کشتن عثمان تحریص می کردی و غیبت او آشکارا می کردی [illegible]
که این پیر کفتار را بکشید اکنون چه افتاد که چنین می گویی عایشه گفت در آن وقت این سخن می گفتم اکنون [illegible]
خواستید چون توبه کرد و از گناهان پاک شد او را بکشتید والله که خون او باز خواهم و در این کار خاموش ننشینم عبید گفت [illegible] امیرالمؤمنین [illegible]
که نیک [illegible] و میان مردمان [illegible] عایشه چون این کلمات از عبید شنید بمدینه نیامد و هم از آنجا بجانب مکه بازگشت **سهل بن حنیف الانصاری**
برادر عثمان بن حنیف است که پیش از این مذکور شد صاحب استیعاب آورده که او در جمیع مشاهد و غزوات حضرت پیغمبر صلعم
حاضر گردیده و در جنگ احد که اکثر صحابه فرار بر قرار اختیار نمودند او ثبات قدم ورزیده [illegible] سهام اعدا از حریم سید انام دور می ساخت و بعد [illegible]
در سلک اصحاب امیرالمؤمنین منتظم بوده و آنحضرت در وقت خروج بحرب جمل او را در مدینه خلیفه و نایب خود نموده و در حرب صفین
با آنحضرت طریق مجاهده [illegible] و حکومت فارس نیز بعضی از اوقات بر او متعلق بود پس آنحضرت بواسطه ناسازگاری اهل فارس او را از
آنجا معزول نمود [illegible] صاحب استیعاب گوید که سهل بن حنیف در کوفه وفات یافت و حضرت امیرالمؤمنین بر او نماز [illegible]
شش تکبیر بجا آورد و علامه حلی [illegible] در کتاب خلاصة الاقوال آورده که آن حضرت بیست و پنج تکبیر بجا آورد [illegible] اهل البیت [illegible]
حکیم بن جبلة العبدی در استیعاب مذکور است که او بشرف صحبت حضرت رسالت صلعم رسیده و مردی صالح و مطاع قوم
بوده و عثمان [illegible] روزگار خلافت خود او را بحکومت سند فرستاد و او بعد از آنکه روزی [illegible] عثمان آمد [illegible]
عثمان احوال آن دیار از او پرسید گفت ماؤها وشل و لصها بطل و سهلها جبل ان کثر الجند بها جاعوا و ان قلوا ضاعوا و حکیم از جمله آنها بود
که بواسطه سوء اعمال عمال عثمان بن عفان تشنیع او می نمودند و در وقتی که زبیر و طلحه و عایشه بحوالی بصره رسیدند عثمان بن حنیف که از جانب
حضرت امیر والی آنجا بود حکیم بن جبله را با هفتصد مرد از عبد القیس و بکر بن وایل بمدافعه ایشان فرستاد و حکیم در موضع زابوقه با ایشان
رسید کار به مقاتله انجامید و حکیم در آن روز کوشش و مجاهده بسیار نمود تا شهید شد و روایتی دیگر آنست که چون طلحه و زبیر [illegible]
[illegible] عثمان بن حنیف را گرفتند و با او آن همه آزار و اهانت رسانیدند حکیم جهة انتقام او با هفتصد مرد از
قوم خود با اهل بغی محاربه و مقاتله نمود و جنگی سخت در پیوست تا آنکه ضربتی بپای حکیم رسید و حکیم از غایت دلیری ساق خود را
بریده [illegible] و آخر ضربتی دیگر بگردن او رسید [illegible] شهید گردید و هفتاد نفر از قوم او نیز شهید شدند **حذیفة بن الیمان الانصاری**
صاحب سر حضرت رسالت پناهی و از زمره اصحاب ولایت جاهی بود صاحب استیعاب آورده که حذیفه با پدر خود
صفوان در حرب احد در خدمت حضرت پیغمبر صلعم حاضر بوده و در آن روز یکی از مسلمانان پدر او را بگمان آنکه یکی از مشرکان است [illegible]
شهید نموده و بنابر سری که حضرت رسالت با او در میان نهاده بود بحال منافقان صحابه معرفت تمام داشت بخاری در تفسیر آیه **ان المنافقین
فی الدرك الاسفل من النار** از سوره نسا آورده که اسود گفت که روزی در مسجد مدینه در حلقه درس عبد الله بن مسعود بودم که حذیفه در آمد
و نزدیک عبد الله آمده بر او سلام کرد و او تعظیم حذیفه بجا نیاورد پس حذیفه با او خطاب نموده گفت قد کان النفاق فی قوم کانوا خیرا
منکم یعنی نفاق در قومی که بهتر از شما بودند بسیار بوده اگر در شما باشد عجب نیست و [illegible] الخطاب آیه کریمه ان المنافقین فی
الدرك الاسفل من النار بخواندم عبد الله متبسم شد و بخنده در آمد و حذیفه از او اعراض نموده بطرفی دیگر از مسجد رفت و بنشست
و چون عبد الله از مسجد بیرون رفت اصحاب او متفرق شدند حذیفه سنگ ریزه جهت تنبیه من بسوی من انداخت و مرا پیش خود

طلبید و گفت عجب دارم از سخن تو یا عبدالله و حال آنکه او فهمیده که من چگفتم مؤلف گوید که اگر حذیفه در نسبت عبدالله بنفاق صادق
بود کفر عبدالله لازم آید و اگر کاذب بود فسق حذیفه لازم آید و بر هر تقدیر دعوی عدالت جمیع صحابه بر وجهی که اهل سنت و جماعت
معتقد آن شده اند باطل می شود بلکه از کلام حذیفه معلوم می شود که عمر و امثال او از آن جماعت که مردم ایشان را بهتر از عبدالله می دانسته اند
نیز منافق باشند و العلامة الفاضل صاحب کتاب کشکول قدس الله سره روایت نموده از مفضل بن عمر از حضرت امام جعفر الصادق ع
که آن حضرت که منافقان را در عهد حضرت رسالت صلعم نمی شناختند الا ببغض علی بن ابی طالب ع و حذیفه ایشان را می شناخت
زیرا که چون حضرت رسالت از غزای تبوک مراجعت نمودند در اثنای راه در شبی که آن را لیلة العقبه گویند حذیفه مهار ناقه آن حضرت
می کشید و عمار از عقب آن می راند و چون حضرت رسالت در آن سفر حضرت امیر را همراه نیاورده بود و در مدینه با اهل و عیال خود
خلیفه ساخته بود و منافقان فرصت یافته دفع حضرت رسالت را در غیبت حضرت امیر آسان انگاشته باتفاق در مقام انتقام
کینه دیرینه شدند و از آنجمله عمر با اهتمام تمام در دفع آن حضرت داشت و ترغیب اصحاب خود نموده می گفت فرصت غنیمت باید شمرد
و تا علی بن ابی طالب ع با او سلیح نشده انتقام خون خویشان از او باید کشید و اگر نه هم چنانکه ما را فریب داده از دین خود برآورده
اطفال تابع خود و تابع سایر بنی هاشم و موالی و عبید ایشان کردانیده بعد از این نیز مدتی تا عقب ایشان بر ما باقی خواهد ماند و آنچنانکه
ایشان را فرصت نداد و خایب و خاسر شدند و چون ابوبکر را خلیفه ساختند عمر در مقام سوختن حذیفه شد و می خواست که بهانه انتقام
ساعی که در حفظ حضرت رسالت در لیلة العقبه بجا آورده بود از او بکشد ابوبکر او را از آن باز داشت و گفت مزاحم او مشو که سکوت
در مانع او بهتر از خوض در گفت و چون بعد از ابوبکر عمر را خلیفه ساختند حذیفه را طلبید و با او گفت که شنیده ام که جمعی از اصحاب پیغمبر را
بنفاق منسوب می سازی و می گویی که ایشان ابواب جهنم اند و دعوی خود را بلند ساخت که من او را حذیفه با او گفت که تا کی باشی ای عمر که توئی
بابی از ابواب جهنم و دفع خواهی کرد منافقان را از دخول در آن پس عمر متبسم شد و شروع در خوش آمد حذیفه و اظهار فضایل او نمود حاضران
و مصلحت در غلظت ندید و در کتاب رجال ابن داود و غیره مسطور است که حذیفة بن الیمان یکی از ارکان اربعه است و بعد از وفات حضرت رسالت
در کوفه ساکن شد و بعد از بیعت با حضرت امیر المؤمنین بچهل روز در مداین وفات یافت و در مرض الموت صفوان و سعید پسران خود را وصیت کرد
که با حضرت امیر بیعت نمایند و ایشان بموجب وصیت پدر عمل نموده در حرب صفین بدرجه شهادت رسیدند **خزیمة بن ثابت الانصاری**
ملقب بذی الشهادتین که حضرت مقدس نبوی صلعم گواهی او را بمنزله دو گواه نموده و در غزای بدر و ما بعد او از شاهد حاضر بوده و در کتاب
کامل بهائی مذکور است که اول کسی که انصار را بخلافت سعد بن عباده بود خزیمه بوده که او گفت علی در خانه ساکن شد و بتعزیت رسول صلعم
مشغول شد و قریش دیگر لایق این کار نیست آنگاه انصاریان نزد استماع این کلام روی بسعد نهادند و سعد قبول این معنی ننمود چنانکه
بعد از این در احوال سعد مذکور خواهد شد صاحب استیعاب آورده که در حرب صفین ملازم حضرت امیر المؤمنین بود و چون
عمار بن یاسر بدرجه شهادت رسید او نیز شمشیر کشیده با دشمنان دین کارزار می کرد تا شربت شهادت چشید و این ابیات که شعر بعضی
اعتقاد او است از او مشهور و در کتاب مشتی مذکور است **شعر** اذا نحن بایعنا علیا فحسبنا ۞ ابو حسن مما نخاف من الفتن

وجدناه اولی الناس بالناس انه ۞ اطب قریش بالکتاب و بالسنن ۞ وان قریشا لا تشق غباره ۞ اذا ما جرا یوما علی الضمر البدن
فیه الذی فیهم من الخیر کله ۞ وما فیهم مثل الذی فیه من حسن ۞ وصی رسول الله من دون اهله ۞ وفارسه قد کان فی سالف الزمن
فاول من صلی من الناس کلهم ۞ سوی خیرة النسوان والله ذو منن ۞ وصاحب کبش القوم فی کل وقعة ۞ یکون لها نفس الشجاع لدی الذقن
فذاک الذی تثنی الخناصر باسمه ۞ امامهم حتی اغیب فی الکفن

ابو ایوب بن زید الانصاری اسم او خالد است اما کنیت او بر او غلبه نموده
و در غزای بدر و دیگر مشاهد حضرت پیغمبر صلعم حاضر بوده و آن حضرت در خانه ابو ایوب نزول نموده و در حرب جمل و صفین و خوارج
در ملازمت حضرت امیر مجاهده می نمود در ترجمه فتوح ابن اعثم کوفی مسطور است که ابو ایوب در بعضی از ایام حرب صفین از لشکر امیر المؤمنین ع

بیرون آمده و در میدان مبارز خواست هر چند آواز داد از لشکر شام کسی بجنگ او روی ننهاد و بمیدان نیامد و چون هیچ مبارز
رغبت محاربه او نکرد ابو ایوب اسب تازیانه زد و بر لشکر شام حمله کرد هیچ کس پیش حمله او نایستاد و روی بسراپرده معویه آورد معویه
بر در سراپرده خود ایستاده بود چون ابو ایوب را دید بگریخت و بسراپرده در آمد و از دیگر جانب بیرون شد ابو ایوب بر در سراپرده بایستاد
و مبارز خواست جماعتی از اهل شام روی بجنگ او آوردند ابو ایوب حمله بر ایشان کرد و چند کس را زخمهای گران زد پس بسلامت
بازگشت و بجای خویشتن آمد معویه با روی زرد و رنگی تیره بسراپرده خود در آمد و مردم خود را سرزنش بسیار نمود که سواری از صف علی
چندان تاخت که بسراپرده من آمد لشکر شما را بند کرده بودند و دستهای شما بسته بود که هیچ کس را یارای آن نبود که مشتی خاک بر گرفتی و بروی
اسب او پاشیدی مردی از اهل شام نام او متبرع بن منصور گفت ای معویه دل فارغ دار که من همان نوع که آن سوار حمله کرد و بسراپرده تو آمد
حمله خواهم کرد و بسراپرده علی بن ابی طالب ع خواهم رفت اگر علی را بینم و فرصت یابم او را زخمی زنم و ترا دلخوش گردانم پس اسب برانگیخت
در لشکرگاه امیر المؤمنین علی ع انداخت و بجانب سراپرده او تاخت ابو ایوب انصاری چون او را بدید اسب بسوی او براند چون بدو رسید
شمشیری بر گردن او زد گردن او ببرید و شمشیر بدیگر سو بگذشت و از صافی دست و تیزی شمشیر سر او هم چنان بر گردن او بود و چون اسب او
اسکندری خورد سر او بیکجانب افتاد و تنه او از جانب دیگر بزمین آمد مردمان که نظاره می کردند از نیکویی زخم ابو ایوب تعجبها
نمودند و بروی ثناها کردند ابو ایوب در زمان معویه بغزای روم رفت و در اثنای وصول بآن دیار بیمار گردید و چون وفات یافت وصیت نمود
که هر جا با لشکر خصم ملاقات واقع شود او را دفن کنند بنابراین در ظاهر استنبول نزدیک بدیوار آن بلده او را مدفون ساختند و مرقد
منور او محل دعای استسقای مسلمانان و نصاری است صاحب استیعاب در باب کنی آورده که چون اهل روم از حرب فارغ شدند قصد آن
کردند که نبش قبر او نمایند مقارن آن حال باران بسیار که یاد از آن نمی داد بر ایشان واقع شد و ایشان مستبشر شده دست از آن بداشتند
ابی بن کعب الانصاری علامه حلی و صاحب استیعاب آورده اند که او در عقبه ثانیه با هفتاد نفر حاضر شده و با حضرت پیغمبر بیعت نمود
و بعد از آن در غزای بدر حاضر شده و کاتب وحی و فقیه و قاری صحابه بوده نقل است که چون آیه **لم یکن الذین کفروا من اهل الکتاب**
نازل شد حضرت جبرئیل با حضرت پیغمبر گفت که حضرت پروردگار امر فرموده که بر ابی بن کعب آن را بخوان پس حضرت پیغمبر این معنی را
برای او ظاهر نمود ابی از روی خوشحالی از آن حضرت پرسید که آیا من در عالم بالا و ملاء اعلی مذکور شدم آن حضرت فرمودند که بلی پس ابی گریه
بسیار کرد و در کتاب کامل بهائی مسطور است که ابی بن کعب گفت در عشیه یوم السقیفه بمحله انصار رفتم پرسیدند که از کجا می آیی
گفتم از خدمت اهل بیت رسول گفتند ایشان را چگونه رها کردی گفتم چگونه بود حال قومی که تا امروز خانه ایشان محل آمد شد جبرئیل و رسول خدا
بوده باشد و امروز آن نباشد و حکم ایشان از ایشان بازستده باشند پس ابی و جمله حاضران بگریستند در تعیین زمان وفات او خلاف
بسیار است و اکثر بر آنند که در خلافت عثمان یا در زمان خلافت عمر بن الخطاب بعالم آخرت سرافراز گشت **سعد بن عبادة الانصاری**
سید انصار و کریم روزگار و نقیب رسول مختار بوده و در عقبه و بدر حاضر بوده و در روز فتح مکه رایت پیغمبر بدست او بوده علامه حلی
قدس سره او را در زمره مقبولان ذکر نموده و در بعضی از تواریخ مسطور است که قریش آوازی از کوه ابو قبیس شنیدند که اگر سعد مسلمان شود
محمد از آن پس از هیچ مخالف نیندیشد ایشان پنداشتند که سعد بن زید مناة باشد یا سعد هذیم قضاعی بار دیگر هم آواز آمد **شعر**

فیا سعد سعد الاوس کن انت ناصرا ۞ ویا سعد سعد الخزرجین الغطارف ۞ اجیبا الی داعی الهدی و تمنیا ۞ علی الله فی الفردوس منیة عارف
فان ثواب الله للطالب الهدی ۞ جنان من الفردوس ذات رفارف

پس گفتند سعد عباده بود و سعد معاذ و علی است که فارق و ابو عبیده
پیش در رفتند و گفتند مهمان نمی شویم بشرط آنکه شعر بگویی و او پیش از گفتن و خبر یافتن ایشان کشته بود و چون این حکایت بحضرت رسالت
رسانیدند فرمود که او از خدا ملک جو داشت انتهی مؤلف گوید که ظاهر چنین می نماید که بعد از ...
گشت و در بعضی از کتب بنظر رسیده که سعد بن عباده با جناب شاه ولایت مآب اخلاص و اختصاص تمام بود و در روزی که حضرت رسالت

فاطمه را برادر می داد سعد در ترتیب اسباب که خانه آن حضرت امداد بسیار نمود و خود و فرزندان مراسم خدمت کاری بجا آوردند
شیخ فاضل حسن بن علی بن محمد بن الحسن الطبری در کتاب کامل بهائی که آن را بنام صاحب اعظم خواجه بهاء الدین جوینی رحمه الله نوشته ذکر نموده
که سعد بن عباده رئیس قبیله خزرج و از نقبای انصار بود و چون مردم در بیعت ابوبکر شروع کردند انصار گفتند چون ترک نص خدا و رسول کردید
و اتباع هوای نفس کنید یکی از دیگری اولی است ما که انصاریم سعد بن عباده را رئیس و خلیفه خویش می کنیم سعد چون این سخن شنید گفت من بر زیادتی
نفروشم و بعد از اسلام کافر نشوم و خدا و رسول را خصم خود نکنم و این کفر قبول نکنم تا شما و دیگران پیش خدای تعالی و رسول باشید چون سعد
چنین گفت کار ابوبکر قوت گرفت و مردم میل بجانب او کردند و از سعد بیعت طلب نمودند ابا کرد و گفت این دروغ بخود نخواستم بدیگری هم
نخواهم و از برای خاطر دیگران بدوزخ نروم سعد با ابوبکر بیعت نکرد و بر شاه عمر بن الخطاب بسیار کرد و قبول نکرد و از قوت و کثرت وی بوی
اکراه نتوانستند کرد و زهره اجبار او نداشتند لاجرم با وی بظاهر می ساختند و در تحصیل بیعت او حیلها می پرداختند تا آنکه بشیر بن سعد
روزی عمر را نصیحت کرد و گفت نصیحت من قبول کن و از سر شفقت بشنو که سعد سوگند یاد کرده که بر شما بیعت نکند و اگر او را بیعت بجبر بخواهی کرد قتل الا
بعد از قتل وی و قتل او منوط است بقتل جمله خزرج و قتل خزرج منوط است بقتل اوس و قتل اوس منوط است بقتل جمله بطون یمن و این مقدمه
شما نباشد و بیش از وسع شماست باید که با وی بسازید تا بروزگار عمر سعد بمهمی بزمین شام رفت و خالد بن ولید آن روز در شام بود
سعد از دهی بدهی میرفت خالد این حال دانست و او مردی سخت کامل و تیرانداز بود و با تیراندازی چند بماند و تیراندازی چند دیگر باجرت
و براه سعد برفتند و او را به تیر بکشتند و از خوف خالد مردم جهان فاش کردند که جنیان او را بکشتند و این بیت از زبان جنیان انشا کردند
شعر قد قتلنا سید الخزرج سعد بن عباده ورمیناه بسهمین فلم یخط فؤاده و با محمد باین عهد و حیله اشاع او را از بیعت ابوبکر رحمه الله
بکشیدند و فی الکتاب المؤلف لمحمد بن جریر الطبری عن ابی علقمة عن سعد بن عباده قال ابو علقمة قلت لابن عباده و قد مال الناس الی
بیعة ابی بکر الا تدخل فیما دخل فیه المسلمون قال الیک عنی فوالله لقد سمعت رسول الله یقول اذا انا مت تضل الاهواء و یرجع الناس علی
اعقابهم فالحق یومئذ مع علی و کتاب الله بیده لا تبایع احدا غیره فقلت له هل سمع هذا الخبر غیرک من رسول الله فقال سمعه اناس فی
قلوبهم احقاد و ضغاین قلت بل نازعتک نفسک ان یکون هذا الامر لک دون الناس کلهم فحلف انه لم یهم بها و لم یردها و انهم لو بایعوا
علیا کان اول من بایع سعد و در موضعی دیگر از این کتاب مسطور است که انصار بیان خزرج بر ابوبکر بیعت نکردند و رئیس ایشان سعد
بن عباده در انکار بیعة ابی بکر و عمر متوفی شد و اوس بعضی کردند و بعضی نه و آن جمع که بیعت کردند برای حسد و عداوت جاهلیه
قدیم بود که میان ایشان و میان خزرجیان بود که چون حق تعالی ببرکت رسول تالیف دلهای ایشان کرده بود و چون رسول از دنیا رحلت کرد
ایشان هم صلاح قدیم رفتند و در سقیفه ضغاین جاهلیه تازه شد و دلیل بر این آنکه خزرجی با اوسی گفت بعد از بیعت اوس با ابوبکر که عداله
علی ما صنعت الا حسد لعل ابن عمک سعد علی الرصد الترد در کتاب استیعاب و ابن اثیر در کتاب اسد الغابه آورده اند که سعد به هیچ یک
از ابوبکر و عمر بیعت نکرد و نتوانستند که او را بطریق دیگران الزام کنند زیرا که قبیله بنی خزرج که خویشان او بودند بسیار بودند لاجرم از
فتنه ایشان احتراز نمودند و چون حکومت مسلمانان بعمر رسید روزی در بازار مدینه می گذشت نظر عمر بر او افتاده گفت ای سعد بیعت کن
یا از این شهر بیرون رو سعد گفت که در شهری که تو امیر آن باشی بودن من در آن شهر حرام است با برادر از مدینه بشام رفت و او را قبیله
بسیار در حوالی دمشق بود هر هفته در دهی پیش خویشان خود می بود بعد از مدتی از دهی بدهی افتاد از باغی که براهگذار او بود تیری
بر وی زدند و او را شهید کردند در روضة الصفا آورده که در هیچ زمان از اولاد ابوبکر پیش از آنکه سعد بن عباده با ابوبکر بیعت نکرد و از مدینه بیرون آمده
بجانب شام رفت و بعد از مدتی در آن دیار بجراحت تیری از بعض اشقیا کشته شد و بلاذری در تاریخ خود آورده که عمر بن الخطاب محمد بن سلمه
انصاری و خالد بن الولید را از مدینه بکشتن سعد بن عباده فرستاده بود و هر یک تیری به سینه انداختند و او به تیر ایشان کشته شد و جمهور
اهل سنت و جماعت بر آنند که او را جنیان از برای خاطر عمر بکشتند و بر در خون دفتر بود نه دف میزدند و می گفتند شعر

با قوم خویش م

قد قتلنا سید الخزرج سعد بن عباده ورمیناه بسهمین فلم یخط فؤاده و مخفی نماند که این سخن ظاهر البطلانست چه خصمان رسول و ابوبکر
از قریش و غیر قریش بسیار بودند و دیوان کفار را از بهر رسول صلوات الله علیه و ابوبکر نکشتند مسلمانان را که سید انصار و از اکابر اصحاب
سید ابرار بود چگونه از برای خاطر آن نابکار خواهند کشت و مع هذا شاعر انصار نیز کشف استار آن وجوه غدر و حیله آن قوم
غدار نموده و در انکار این نسبت قتل سید انصار بطایفه جن گفته شعر یقولون سعد شقت الجن بطنه ٭ الا ربما حققت فعلک بالغدر
و ما ذنب سعد انه بال قائما ٭ ولکن سعد لم یبایع ابابکر و در این اشعار اشارتست بآنکه گفته اند که سعد بر پا ایستاده بول میکرد
لاجرم جنیان متعرض قتل او شدند و از جمله غرایب آنکه ایستاده بول کردن را اینجا موجب تعریض جنیان می دانند و بخاری در صحیح خود آن را
از جمله سنن حضرت پیغمبر شمرده فلیضحکوا قلیلا ولیبکوا کثیرا و در کتاب رجال ابو عمرو کشی مسطور است که سعد را شش پسر بود که همگی
در نصرت حضرت رسالت شعار مراسم مجاهده و اخلاص بجا آورده بودند و طول القامت هر یک از سعد و پسر او قیس ده شبر بود با شبر را ایشان
و شبر ایشان برابر ذراع دست ما بود و سعد ابا عن جد در جاهلیه و اسلام بزرگ قوم خود بود و سفره طعام ایشان بطوایف انام عام بود
قیس بن سعد بن عباده الانصاری از کرام اصحاب سید ابرار و کریمان روزگار بود و در آداب حرب و تدبیر گوی سبقت از نظرا می ربوده
صاحب استیعاب از مالک بن انس نقل نموده که منزلت او نزد حضرت سید المرسلین منزله داروغه بود از سلاطین و رایت حضرت پیغمبر
که در روز فتح بدر گاهی بدست پدر او و گاهی بدست او بوده و بعد از آن قیس بخدمت حضرت امیر المؤمنین م می بود و در حرب جمل
و صفین و نهروان از او مقاتله نموده و تفصیل احوال قیس و کرم خانواده او در کتاب استیعاب استیفا یافته و در ترجمه فتوح ابن اعثم
کوفی مسطور است که روزی از روزهای حرب صفین قیس بن سعد انصار را بخواند و گفت ای قوم بحمد الله که ما از آن لشکریم و در سایه
آن علم جنگ کرده ایم که جبرئیل از دست راست آن لشکر بوده و میکائیل از دست چپ و معاویه و قوم او در سایه علم آن لشکر بوده اند
که سرور و سر خیل ایشان ابوجهل بوده است انصار گفتند حق بدست تست و رئیس و پیشوا و سرور و مقتدای ما توئی و ما هرگز بخدمت
تو ایستاده ایم که انقیاد بسته ایم بهر حد تو که فرمائی قیام نمائیم و امثال الحکم تو از لوازم شماریم شعر تو مراد از ده دلیری بین ٭ رو بر خویش حلوان دشیر بین
قیس فرصت وقت نگاه میداشت تا هر جا سوار آراسته از لشکر معاویه در حرکت آمدند و بسوی لشکر امیر المؤمنین م روان شدند قیس گمان
کرد معاویه در میان ایشانست برابر ایشان رفت و بر سواران حمله کرد و خود را در میان ایشان انداخت و بر یکی از سواران زخمی زد پنداشت که او
معاویه است آن سوار بیفتاد و جان بداد در آخر معلوم شد که او معاویه نیست چشم او بر سواری دیگر افتاد که سلاح نیکو پوشیده بود
و قیس گمان کرد که معاویه این است و بر او حمله کرد و او را شمشیری زد و بینداخت و معلوم کرد که این هم معاویه نیست هم چنین بر چند سوار
تا هشتاد حمله کرد و ایشان را بکشت و اسب را هر سو می تاخت و مردی می انداخت معاویه از بالای بلندی تماشا میکرد و تعجب می نمود و آواز داد
که اهل شام این سوار شیر صفت نام است سخن خویش را از او نگاه دارید و از جنگ او احتراز کنید چون قیس را یقین شد که معاویه در میان آن
فوج سواران نیست عنان بگردانید و بصف خویش باز آمد و در روضة الصفا آورده که چون حضرت مقدس امیر المؤمنین قیس بن سعد را
که دوستان حضرت سید کاینات علیه افضل الصلوات صاحب رایت انصار بود و بکمال اصابت رای اتصاف داشت حکومت مصر داد و امر فرمود
که از آنجا متوجه محاربه اهل شام گردد و مهم معاویه مشکل گردید و بیان این دست بدامن حیله و تدبیر زده و خواست که قیس بن سعد را بحسن
تقریر و حیلهای دلپذیر در مخالفت خلیفه بحق هم داستان سازد و بخاطرش خطور نکرد که شعر سوار جهان دیده دستان زبان ٭
بیاد و سر اهد نیارد بدام لاجرم مکتوبی مشتمل بر استمالت و دلالت و وعده حکومت عراق و مانند آن بوی نوشت قیس در جواب نوشت که ای
و غایه کمراه اشارت می کنی بمخالفت شخصی که احق و اولی است از دیگران بخلافت و اقرب است برسول از روی سیرت و قرابت و امر می کنی بطاعت کسی
که بر عکس این اوصاف اتصاف دارد و کلا و حاشا که من عصیان سعادت منزه چنین اختیار کنم و داخل حزب شیطان گردم و با لشکر ابلیس هم
داستان شوم معاویه بعد از یاس از اطاعت قیس مکر و تدبیر پیش آورد و حضرت امیر المؤمنین را هم با او بدگمان ساخت چه در محافل و مجالس

و یکی از ایشان شیر دو

می‌آورد که هرچند قیس بن سعد بحسب ظاهر مردم از ولای امیرالمؤمنین می‌رنجانید در سر مکتوب با معویه می‌نوشت و شرایط نصیحت و اخلاص
بجای آورد و بالجمله بتعاقب مکر و تدبیر که تفصیل آن در روضة الصفا مذکور است کار را بجایی رسانید که ولی حضرت امیر در باب والی مصر
بدگمان شده بعد از مشورت با اطناب خود مثل محمد بن ابی بکر و عبدالله بن جعفر الطیار قیس را از حکومت مصر عزل فرموده و محمد بن ابی بکر را
بضبط و ایالت آن دیار فرستاد قیس از بدگمانی آن حضرت ملول و محزون گشته بمدینه باز آمد و در آن اوان حسان بن ثابت که نقاری از
حضرت امیر در ضمیر داشت با قیس گفت که در قتل عثمان سعی نمودی و حضرت علی ترا معزول کرد و آن جرم عظیم در گردن تو باند الحال
تو نصیحت من بشنو و نزد معویه برو که او ترا عزت و جاه خواهد داد قیس با وی خطاب کرد که یا اعمی القلب و البصر ای مخلص من بی وناد و بحق
سوگند که اگر اندیشه آن نداشتم که میان قوم من و قبیله تو غوغا و مقاتله روی نماید از باز سر کردن تو اسب بی تاختم و مردان حکم ترا این مقوله
سخنان با وی گفت و قیس علی الدوام ایشان از سر قدیم ساخته هر عنان سعادت و اقبال متوجه آن که باز آمد گشته بجانب صفین رفت و معویة
بن ابی سفیان بر این حال اطلاع یافته بمروان پیغام فرستاده که اگر صد هزار شمشیر زن و نیزه گذار را مدد علی می‌فرستادی نزد من آسان تر
می‌بود از آنکه قیس بن سعد را کنار اشتی نزد او آمده و بعد از آن حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام بر حالات اهل مصر و کید معویه در باب قیس
آن حضرت در تعظیم و تکریم او مبالغه فرموده از ارسال محمد بن ابی بکر بجانب آن دیار پشیمان گشت و از اشعار قیس رحمة الله علیه این چند بیت
در تفسیر رئیس المفسرین شیخ ابوالفتوح رازی مذکور است **شعر** قلت لما بغی العدو علینا ٭ حسبنا ربنا و نعم الوکیل
حسبنا ربنا الذی فتح البصرة بالامس والحدیث طویل ٭ و علی امامنا و امام ٭ لسوانا اتی به التنزیل
یوم قال النبی من کنت مولاه ٭ فهذا مولاه خطب جلیل ٭ و بعد از وفات حضرت امیرالمؤمنین هم قیس بن سعد در سلک ملازمان
حضرت امام حسن منتظم گردید و در خدمت آن حضرت نیز شرایط اخلاص و جان سپاری بجای آورد تا لشکر بر وجهی که سابقا مذکور شد
چون معویه عبیدالله بن عباس را که بر مقدمه لشکر امام حسن ع بود بفریفت و عبیدالله که علی الظاهر سردار بود نزد معویه رفت و لشکری
که با او بودند بی سردار ماند قیس بن سعد برخاست و خطبه انشا کرد و در آن اثنا فرمود ای مردمان شما را رفتن این مرد نزد معویه
بر هول و اضطراب نیندازد که او و پدر او هرگز مصدر خیری نبوده اند آنگاه خود متصدی سرداری لشکر گردید و در مجاهده ارباب کفر
و عناد از روی اخلاص و وداد می‌کوشید و چون حضرت امیرالمؤمنین حسن تفویض خلافت بمعویه فرمود قیس از آن معنی آزرده شده
از روی جان سوزی سخنان گستاخانه گفت و از معسکر آن حضرت بیرون رفت اتفاقا هم قیس از آن حضرت مفارقت نمودی و حضرت
امیرالمؤمنین حسن ع همه ایشان از معویه امان گرفت و قیس در مدینه منزوی و بعبادت مشغول گشت و در سنه ستین در اواخر
خلافت معویه وفات او رسید صاحب روضة الصفا آورده که چون حضرت امام حسن ع با معویه صلح نمود با او شرط نمود که جمیع شیعه
آن حضرت از او در امان باشند معویه گفت که کافه برایا از من ایمنند مگر سعد بن عقیل که او را پیش من بهیچ وجه امان نیست حضرت
امام حسن ع پیغام فرستاد که اگر طالب بیعت منی باید که او نیز از رفقا ایمن و مطمئن باشد چون این سخن بمعویه رسید قیس را امان داد
گویند که چون معویه قیس بن سعد را به بیعت خویش دعوت کرد امتناع نمود و گفت من و پدر من به این مفتخر بوده ایم که هرگز بیعت باطل نکرده
نابوده و امام حسن ع او را نصیحت کرده گفت برو با معویه بیعت کن که صلاح در این است قیس عذر بها گفت امام حسن ع در آن باب مبالغه
و الحاح نمود قیس طوعا و کرها نزد معویه رفته با او بیعت کرد معویه گفت ای قیس نمی‌خواستم که این کار بمن رسد و تو زنده باشی قیس گفت من
نمی‌خواستم که تو حکومت کنی حضار مجلس در تسکین فتنه کوشیدند تا حرارت جانبین زایل شد صاحب کتاب احتجاج از سلیم بن قیس
نقل نموده که چون معویه در ایام خلافت خود بجهة مراسم حج بجانب مدینه آمد اهل مدینه او را استقبال نمودند پس نگاه کرده دید که هیچ کس
در آن میان از قریش نبود و چون فرود آمد پرسید که انصار را چه شد که استقبال من ننمودند حاضران مجلس گفتند که ایشان برهنه محتاج
و فقیر شده اند که مرکب سواری ندارند معویه گفت که شتران آبکش ایشان چه شد قیس بن سعد که در گوشه نشسته بود در این وقت بخشم در آمد

وگفت

و گفت در روز بدر و احد و دیگر مشاهد پیغمبر شتران انصار هلاک شدند در حینی که تو و پدر تو از برای تضعیف اسلام بر تیر و شمشیر می‌زدید
حتی ظهر امر الله و هم کارهون پس معویه ساکت شد شیخ اجل ابوجعفر طوسی طیب الله مشهده در کتاب امالی از قیس بن سعد روایت نموده
که قال سمعت علی بن ابی طالب یقول انا اول من یجثو بین یدی الله عز و جل یوم القیمة للخصومة یعنی حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود
که من اول کسی خواهم بود که نزد خدای تعالی بجهة خصومت مخالفان خود زانو بر زمین خواهم زد **سعید بن سعد بن عبادة الانصاری**
بمقتضای کلمه جامعه الولد الحر یقتدی بآبائه الغر با پدر و برادران از اجله غلامان با اخلاص امیرالمؤمنین بود صاحب اصابه
آورده که جمهور ارباب سیر او را در صحابه ذکر نموده اند و ابن عبدالبر در استیعاب گفته که او را صحبتی اندک بود و از جانب حضرت امیر
المؤمنین والی یمن بود **بشیر بن سعد بن ثعلبة الخزرجی الانصاری** صاحب استیعاب آورده که او از اصحاب عقبه بود و بعد از آن
با برادرش سماک بن سعد بغزای بدر حاضر شد و غزای احد و دیگر غزوات که بعد از آن روی داد حاضر شد و گفته اند که اول
کسی است از انصار که در روز سقیفه با ابوبکر بیعت کرد و در ایام خلافت ابوبکر که با خالد بن الولید همراه بودند در موضع عین التمر شهید شد
و علامه حلی احله الله غرف الجنان در کتاب خلاصه او را در قسم رجال مقبولین داخل ساخته و فرموده که بشیر بن سعد انصاری در غزای
بدر حاضر آمده و در عین در ایام خلافت ابوبکر و اتباع خالد بن الولید کشته شد مؤلف گوید که می‌تواند بود که آنکه علامه او را در قسم مقبولین
نام برده بنا بر آن باشد که قصه بیعت او با ابوبکر بر وجهی که در استیعاب و سایر کتب سیر مذکور است نزد او بصحت نرسیده باشد
و می‌تواند بود که او را در آن بیعت معذور دانسته باشد چه سیادت بشیر و اکثر مردم در آن روز در بیعت ابی بکر بنابر حیله بود که عمر و اتفاقان او
و ناگاه خود را بسقیفه بنی ساعده رسانیده در اوهام انصار انداختند که حضرت امیرالمؤمنین در خانه خود نشسته و در پی خود بستگی از
تصدی خلافت که بموجب نص جد او مقرر بود متقاعد است و چون آن خانه لاجرم چون در باب خلافت میان مهاجر و انصار گفت و شنید
بسیار در جهت روی داد قریش بنظر فخر قوی بود و شبهه استحقاق خلافه ایشان بر او مستولی گردید از موافقت سعد بن عباده و باقی قوم عدول
ورزید و بیعت ابی بکر که از قریش بود کرد و هرگاه بیعت بشیر با ابوبکر باشد که مذکور شد هیچ دلالتی بر آن نخواهد داشت که او را طمع بخلافت
ابی بکر بنا بر بود یا او را مستحق حقیقی آن میدانست بلکه محتمل است که بعد از زوال شبهه و انکشاف حیله مذکور از آن بیعت نادم و پشیمان
شده باشد و مؤید این سخن آنکه شیخ فاضل صالح ابوالسعادات حلی رحمه الله در شرح دعای صنمی قریش گفته که انصار در روز سقیفه اول بیعت با
ابوبکر و عمر و اتباع ایشان نمودند و گفتند که ریاست عامه بعلی بن ابی طالب تعلق دارد چنانکه ما و شما همگی مأمور شدیم بانکه مقرون بخطاب
امیرالمؤمنین بر او سلام کنیم ابوبکر گفت راست می‌گویید حضرت رسالت در باب او این امر فرموده اما بعد از آن او را فسخ کرده و گواهی می‌دهم که از
حضرت رسول صلعم شنیدم که گفت انا اهل بیت اکرمنا الله و اصطفانا بالنبوة و لم یرض لنا بالدنیا و ان الله لا یجمع النبوة و الخلافة لنا
عمر و ابوعبیده جراح و سالم مولای حذیفه تصدیق او نمودند و گفتند که ما نیز این کلام را از حضرت رسول شنیده ایم و این کلام فریبکارانه را
مشتبه ساختند در حجت ایشان را قطع نمودند و بیعت از ایشان گرفتند و در کتاب نهج الایمان مسطور است که چون قریش در مقام آن شد
با انصار و ایشان را از آنکه بر قوم خود امیری علیحده منصوب سازند منع نمودند و گفتند که خلیفه از جانب حضرت رسول بر جمیع امت مقرر
ساخت سعد بن عویم بن ساعده گفت ان الخلافة لا تکون الا لاهل البیت النبوة فاجعلوا حیث جعلها الله **جریر بن عبدالله البجلی**
مردی بغایت جمیل طویل بوده تا آنکه طول قامت او شش ذرع بوده و در مقصد اقصی آورده که جریر از قبیله خویش با صد و پنجاه کس بخدمت
حضرت رسالت آمده بشرف اسلام فایز شدند و از جریر منقول است که گفت که چون بخدمت آن سرور رسیدم مرا تعظیم تمام کرد و بتربیت خود
از برای نشستن من ردای مبارک خود را گسترانید تا بر آن نشینم ردا را برداشته بر دیده مالیدم و در آن حضرت نهادم پس آن حضرت بسوی اصحاب نگاه
کرد و فرمود اذا اتاکم کریم قوم فاکرموه و هم از جریر منقول است که چون بنزدیک مدینه آمدم پیرهن جامه‌های خود را پوشیدم و به مسجد آمدم رسول الله صلعم
خطبه می‌خواند بعد از تشرف ملاقات آن اصحاب پرسیدم که پیش از آمدن من آن حضرت یاد من کردند گفتند آری فرمودند که از این در مردی درآید

که بهترین اهل یمن و از فضلای اصحاب می‌باشد و انوار فلک بر جبهه او واضح و آثار سلوک از جبین او لایح باشد پس بشکر الهی بجا آوردم و مادر خدمت آن حضرت بودم همیشه با من بر تبسم و بشاشت ملاقات می‌کرد علامه حلی قدس سره در کتاب خلاصة الاقوال و حسن بن داود
در کتاب خود جریر را از جمله مقبولان شمرده‌اند و گفته‌اند که رسول حضرت امیر المؤمنین هم بود بجانب معویه و صاحب استیعاب گفته
که آن حضرت او را برسالت پیش معویه فرستاد و معویه مدتی طویل او را محبوس ساخت و بعد از آن او را کاغذی نوشته داده معویه بعضی
از مردم خود بجانب حضرت امیر المؤمنین هم فرستاد و حضرت خاتم المجتهدین شیخ زین الدین قدس سره در تعلیقات خود بر کتاب
خلاصة الاقوال ذکر نموده که رسول حضرت امیر را اگرچه دلالت بر مدح او می‌کند اما لا انما مفارقت او از آن حضرت و ملحق
شدن او بمعویه ثابتا او را از زمره مهجوران و مقبولان بیرون می‌برد و خراب کردن حضرت امیر خانه او را در کوفه بعد از لحوق او بمعویه
مشهور است مولف گوید که ابن ابی عقیل ذکر این اخبار داد او را در رجوعی که سابقا مذکور شد در رجیست و الله اعلم صاحب اسد الغابة و صاحب
استیعاب گفته‌اند که جریر قبل از وفات پیغمبر صلعم بچهل روز مسلمان شد و شیخ ابن حجر در کتاب اصابه تخطیه ایشان نموده و گفته او در اوایل
بعثت پیغمبر بخدمت آن حضرت آمد و اسلام آورد و بمیان قوم خود مراجعت فرمود و باز در آخر عهد پیغمبر بخدمت او آمد و حسن بن داود و غیر او آورده‌اند
که جریر در همان سال که حضرت رسالت پناه وفات خواستند یافت مسلمان شد و در سنه اثنی و اربعین از هجرت وفات یافت حجر بن عدی
الکندی الکوفی صاحب استیعاب گفته که او از فضلای صحابه بود و با صغر سن از کبار ایشان بود و مستجاب الدعوة بود و در حرب صفین از جانب
امیر المؤمنین امارت لشکر کنده با او متعلق بود و در روز نهروان امیر لشکر حضرت امیر بود علامه حلی قدس سره فرموده که حجر از اصحاب
حضرت امیر و از ابدال بوده و حسن بن داود ذکر نموده که حجر از عظمای صحابه و اصحاب امیر المؤمنین علیه السلام است یکی از امرای معویه با ولد کرد
که حضرت امیر المؤمنین را لعن کند او بر زبان آورد که ان امیر المو فند امرنا ان العن علیا فالعنوه لعنه الله حجر با بعضی از اصحاب خود
بسعایت زیاد بن ابیه و حکم معویة بن ابی سفیان در سنه احدی و خمسین شربت شهادت چشید در کتاب کامل بهائی مسطور است که زیاد بن ابی
خواست که حجر بن عدی را که رئیس شیعه کوفه بود بکشد رؤسای آنجا را طوعا و کرها بر آن داشت که گواهی دادند که او معویه طاغی شده و ابو برده
بن ابو موسی اشعری محضری نوشت که بسم الله الرحمن الرحیم هذا ما شهد علیه ابو بردة بن ابو موسی اشعری لله رب العالمین شهد ان حجر بن عدی
قلع الطاعة و فارق الجماعة و لعن الخلیفة و دعا الی الحرب و الفتنة و جمع الجموع یدعوهم الی نکث بیعته و خلع امیر المؤمنین معویة بن ابی سفیان
و ما خالف بر زیاد فرموده تا رؤسا بر آن محضر ثبت کردند و معویه حجر را بدین بهانه با یازده شیعه بکشت و در روضة الصفا آورده که سبب قتل
حجر آن بود که مغیرة بن شعبه در زمانی که از جانب معویه والی ولایت کوفه بود در بالای منبر دشنام امیر المؤمنین داد و سایر بنی هاشم را دشنام داد
و از جهة عثمان آمرزش خواست حجر بن عدی بعد از استماع آن کلمات برخاسته گفت ای مرد هر اعدای شما مذمت کرده و من گواهی می‌دهم که مردی
شما مستوجب مزمت و ملامت و هرچه مدح شما است بغیر شما لایق است تا همه مجموع آن شد که در جمعه از جمعات مغیرة بن بالای منبر رفته آماده
خطبه قیام نماید حجر بن عدی با فرقه از اصحاب خود او را سنگ باران کردند و مغیره بی‌رخصه هرچه تمام‌تر از منبر فرود آمده بدار الاماره رفته صلح
بیست هزار درهم بخانه حجر فرستاد و مردم مغیره را بجهة این سر زنش کرده گفتند که اینکار موجب وهن حکومت است جواب داد که این
احسان که با حجر کردم او را بکشتن داد و دلیرتر بعد از من با حکام کوفه همین معامله پیش خواهد گرفت و طایفه کشته خواهد شد و چون مغیره
وفات یافت حکومت معویه حکومت کوفه بزیاد بن ابیه ارزانی داشت و او نیز سب امیر المؤمنین می‌کرد و حجر در مقام منع می‌بود زیاد شش ماه
در کوفه بودی و شش ماه در بصره چون شش ماه از اقامت او در کوفه بگذشت و عزیمت بصره نمود عمرو بن حریث را بنیابت خویش در کوفه بگذاشت و عمرو در روز
جمعه بر منبر رفته چون خواست که خطبه آغاز کند حجر بن عدی با اصحاب خویش او را سنگ باران کردند و عمرو از منبر فرود آمده بدار الاماره رفت و در قضیه را
بنشر عرضه داشتی نوشته زیاد را از فعل حجر بن عدی اعلام داد و زیاد بکوفه مراجعه نموده فرمود تا سرایر او را بمسجد بردند و بعد از آن بر آن موضع رفته بر منبر
نشست و از ملوک از اشراف کوفه نزد او رفت محمد بن قیس بن اشعث کندی بود و چون حجر برو سلام کرد زیاد گفت لا السلام الله علیک همین سال ثابت عمر خود

حجر بن عدی را پیش من حاضر کردان محمد گفت ایها الامیر مرا با حجر اختلاط و مصاحبت نیست تو می‌دانی که میان من و او عداوت بچه مرتبه است
جریر بن عبد الله گفت من حجر را بیاورم بشرطی که او را نزد معویه فرستی تا هرچه خواهد با وی بتقدیم رساند زیاد ملتمس جریر را قبول کرده جریر حجر را
بمجلس زیاد حاضر کرد اسیر و زیاد بحبس او فرمان داده فرمود تا اصحاب او را احضار سازند چون همه را بدست آورد ایشان را با صکوک از معتمدان خود
بدمشق فرستاد و در بعضی از روایات آمده که چون حجر و اصحاب او بچهار فرسخی دمشق رسیدند معویه سرهنگی را بطلب ایشان روان کرده گفت
بگفت آنجا هشت ایشان را توبه و انابت و رجوع از محبت علی بن ابی طالب علیه السلام دعوت کن اگر قبول کنند دست از آن قوم بدارند و الا همه را سیاست کن چون
آن شخص نزدیک شیعه امیر المؤمنین هم رسید یکی از آن میان گفت نصفی از مردم ما بیناست چو رسند و نصفی دیگر نابینا می‌شوند گفتند
که قول این معنی را انکار نمی‌نمی جواب داد که این شخص که بجانب ما می‌آید یک چشم کور است و دیگری بینا و مراد از شما هنوز این حالت آنچه گفتم بخاطر
و چون آن سرهنگ پیشتر آمد ایشان را بر جوع از ولای مرتضوی دعوت کرد بعضی از ایشان ولایت هم تبرا کردند و نصفی دیگر بر موالات اهل
اصرار نمودند و آن مدبر اهل محبت را بوجب فرموده معویه بقتل رسانید و دیگران را بگذاشت و در تاریخ ابو حنیفه دینوری مذکور است که زیاد
بن ابیه ابو بردة بن ابو موسی و شریح بن هانی الحارثی و ابو عبیده قیسی را پیش معویه فرستاد تا بصادرات قتال حجر و اصحاب او گواهی دادند تا بقتل
رسانیدند رحمهم الله تعالی صاحب کتاب احتجاج از صالح بن کیسان روایت نموده که در همان سال که معویه حجر بن عدی و اصحاب او را بقتل
متوجه حج شد و در آن اثنا با حضرت امام حسین هم ملاقات نموده با آن حضرت گفت که آیا خبر بشما رسید که با حجر بن عدی و اصحاب
او که شیعه پدر تو بودند چه کار کردیم آن حضرت فرمودند که بگوی که چه کار کردی معویه گفت که ایشان را بقتل رسانیدیم و غسل و تکفین نمود
بر ایشان نماز نگذاردیم پس حضرت امام حسین هم بر او خندید و فرمودند که آن قوم در روز قیامت خصم تو خواهند بود اما بیان ای معویه
اگر ما شیعه ترا می‌کشتیم نه غسل می‌دادیم نه کفن می‌کردیم و نه نماز بر ایشان می‌گذاردیم و نه در قبر دفن می‌نمودیم قبر مستور حجر و اصحاب او که با او شهید شدند
در موضع عذرا است که بر دو فرسخی دمشق واقع است و از بعضی ثقات بمولف رسیده که چون شیخ اجل سعید ابو عبد الله الشهید
قبر حجر ابن عدی و اصحاب او را در عذرا زیارت کرد این دو بیت را در آن موضع نوشت شعر جماعة بعذرا حلوا فقوا لهم من الله اجلال و اکرام
حجر قبضه صیقل شریکهم و صالح ثمها و کرام عدی بن حاتم الطائی صاحب استیعاب گفته که او از اکابر صحابه است و در دور اسلام او حضرت
رسول صلعم خوش خلق تمام فرموده و ردای مبارک خود را جهة او بگسترانید و بدو زبان معجز بیان کرد اذا اتاکم کریم قوم فاکرموه در حرب جمل
و صفین و نهروان ملازم رکاب ولایت انتساب حضرت امیر المؤمنین بود و در حرب جمل یک چشم او ضایع شد و زمخشری در ربیع الابرار آورده
که معویه کتابتی بعدی بن حاتم نوشت و او را عتابی فرستاد که دلالت نمود بر عنادی در جواب این بیت نوشت شعر یحاولنی معویة بن صخر
و لیس الی الذی یبغی سبیل یذکرنی اباه و خولنی الی الرحمن جلیل روایت است که عدی بن حاتم را بعد از وفات
حضرت امیر المؤمنین هم بمجلس معویه رجوعی شد و در آن مجلس عبد الله بن زبیر که از بقیة السیف حرب جمل و عداوت پیغمبر و رسول خدا در پسر عبد
با معویه گفت که رخصت بده تا سرخ جمول از قریش که در این مجلس با عدی بن حاتم هر یکی کنم که شیعه را که آن آنست که گوی سخن و روی حریف و نیست معویه گفت
که عدی دیدن آوری و عطای جواب چنانست که گویند می‌اندیشم که در سالی که عوض خود را اضایع سازی و مراد از گفته و زحمه انداز شعر ای مکرم تنصر یمنع
منحول او گویند عرض خود بی‌مدد زحمه ما می‌داری عبد الله زبیر و سایر ملاعین قریش با اتفاق التماس نمودند که تو ما را با آن کتاب پس عبد الله زبیر
سیاد و امعان نموده از عدی بن حاتم پرسید که یا ابا طریف کدام روز چشم تو ضایع سالخت عدی در جواب گفت که آن روز که پدر تو از معرکه حرب گریخته و
بدترین حال او را کشتند و اشتر بر کون تو زیرم از ذکر فرار نمودی پس از ایشان ابتدا در نیزه انشا فرموده بر عبد الله خواند شعر لنا والتی و ابن النبی و اتقی
لقیتک یوم الزحف زادت بی خططا و کان اوس عطام ابوک منصحیین لم یرجع دیوهم فقطا و لو رست شیئا صید الصقلو لزمت وابن الزبیر بنا
آنگاه عبد الله گفت که من با شما نگفتم که از هر بازان او احتراز کنید که مرتبه شما در آن محو خواهد بود و مخفی نماند که مراد عدی بن حاتم که معمول لم یبرع
عروه و هم التبطا تعریض است به عبد الله بن زبیر با آنکه پدر و جد او مردی قریشی صحیح الاصل بود تو پیدا و لقیط بودی ما عبد بن انوابه الزمه اذکاری عدا و ثاهل

البیت م از چنین ناکوه آید ولنعم ما قیل شعر هر که هست اهل کینه • در حق خلیفه دارد کینه • خبث در دستش آستین هله
دامن دادن شما زی حسب • ودر کتاب بحر الفواید ودرر القلاید از مؤلفات سید اجل محیی مرتضی علم الهدی قدس سره مسطور است که
چون عدی بن حاتم بعد از شهادت حضرت امیر علیه السلام نزد معاویه آمد بر سبیل شماتت از او پرسید که پسر تو طریف و طرفه و طرفه کجا شدند
چه شد عدی گفت که با علی بن ابی طالب علیه السلام کشته شدند معاویه گفت پسر ابو طالب با تو انصاف نورزید که پسران خود را بسلامت نگاه داشت و پسران
ترا بکشتن داد عدی گفت که من با او انصاف نورزیدم که او کشته شد و من زنده ماندم شعر دور از حریم کوی تو شرمنده مانده ام ٥٥
شرمنده مانده ام که چرا زنده مانده ام • علامه حلی قدس سره در کتاب خلاصه آورده که عدی بن حاتم الطائی از جمله ابطال است که بحضرت امیر رجوع
نمودند و مستبصر گردیدند اسامة بن زید بن شراحیل الکلبی صاحب استیعاب آورده که مادر او ام ایمن است که برکه نام داشت و کنیز
حضرت رسالت پناهی بوده در روز وفات آن حضرت اسامه بیست ساله بود و بعضی نوزده ساله و بعضی هژده ساله و بعد از آن حضرت
اسامه در وادی القری ساکن شد و آخر بمدینه مراجعت نمود و در آخر ایام خلافت معاویه وفات یافت و روایت نموده اند که عمر بن الخطاب
بجهة اسامة بن زید پنج هزار دینار از بیت المال مقرر فرمود و از برای پسر خود عبد الله دو هزار پس عبد الله گفت که اسامه را بر من تفضیل دادی
و حال آنکه من از غزوهای حضرت رسالت [illegible] ام آنچه او شریک نبوده انکاه عمر گفت که بواسطه آن او را بر تو تفضیل دادم که حضرت پیغمبر او را دوست
تر میداشت از پدر تو مؤلف گوید که عمر در تعلیل تفضیل مذکور کاذب است بلکه علت تفضیل او اسامه را آن بود که اسامه را بعد النبی [illegible]
بیم و زر و وعده و فریب داده در متابعت بنی هاشم و قدح در خلافت خود متوقف ساختند و در این باب او منت عظیم داشتند آورده اند
که چون ابوبکر متصدی امر خلافت شد اسامه از روی عتاب با او خطاب نموده گفت ان رسول الله امرنی علیک فمن استخلفک علی بعد از آن
مطالبه و مخاطبه ابوبکر و عمر بصحبت او رفتند و از رضا و تسلیه او کرده در مدت حیوة خود او را امیر گفتند و در بعضی از تواریخ مسطور است
که چون ابوبکر متصدی امر خلافت گشت اسامه را از امارت آن لشکری که پیغمبر ص مقرر داشته بود که بجانب روم رود عزل نمود بجهت
آنکه چون او را گفت لشکر بردار و متوجه طرف شام شو او گفت که آنچه پیغمبر ص در زیر رایت من کرده بود و لعنت کرده بر آنکه از من تخلف کند
نموده تا بشام روم و از آن جمله یکی تو بودی و دوم عمر [illegible] ابوبکر از این سخن منفعل [illegible] او را عزل کرد و خالد بن
ولید را بجای او نصب کرد و اینده بجانب روم فرستاد شعر کی کم عزل کند آنکه از بی شرمی نصب • چکونه میرسد [illegible]
صباح روز قیامت [illegible] • کسی که کرده [illegible] • علامه حلی و حسن بن داود روایت نموده اند از حضرت امام محمد باقر
که آن حضرت در باب اسامه فرموده اند که اسامه آخر رجوع بحق نمود پس مکویید در حق او الا الخیر و هم چنین روایت نموده اند که حضرت امیر
المؤمنین ع در ایام خلافت خود بوالی مدینه نوشت که سعد وقاص را و عبد الله عمر را از سالیانه که میداد از مال خراج و غنیمت چیزی بده
و اسامة بن زید را بدهید که او را در بیعت که برا او بود معذور داشتم لیکن شیخ علامه در آخر تحریر نموده که در طریق این روایت ضعفی هست که بیان
آن در کتاب کبیر خود نموده ایم و گفته اولی آنست که در حدیثی که راوی آن اسامه باشد توقف نمایند ابراهیم ابو رافع یا ابن رافع در خلاصه
الاقوال مذکور است که او آزاد کرده حضرت پیغمبر بود و در غزوات و مشاهد آن حضرت حاضر شده و بعد از آن حضرت دست اعتصام
بدامن معصوم حضرت امیر المؤمنین ع استوار نمود و از خیار ثقات شیعه بود و در کتاب اصابه مسطور است که اسم ابو رافع
قبطی است که مولی حضرت رسالت بود و او بکنیت خود مشهورتر بود و از جمله کسانی که جزم نموده اند بآنکه نام او اسلم بوده بخاری است و شیخ
جلیل احمد بن علی النجاشی است و در کتاب خود تردد کرده در آنکه اسم ابو رافع اسلم بود یا ابراهیم چنانچه گفته ابو رافع مولی رسول الله بود و اسلم نام داشت
و او در اصل غلام عباس بن عبد المطلب بود و او را بآن حضرت هبه نمود و بخشید پس چون بشارت اسلام عباس را بآن حضرت رسانید او را
آن آزاد کردانید و بعد از آن احمد بن محمد حافظ که مشهور است بابن عقده نقل کرده که او در تاریخ خود آورده که اسم ابو رافع ابراهیم است و در مکه
مسلمان شد و بمدینه هجرت نمود و در غزوات حضرت رسالت با او همراه بود و بعد از آن حضرت ملازم حضرت امیر نمود و از خیار شیعه بود

و در جمیع حروب آن حضرت با او همراهی نمود و از جانب او خازن بیت المال کوفه بود و پسران او ابو عبیده و عبید الله و علی کاتبان امیر المؤمنین
بودند و هم چنین روایت نموده از عبید الله بن عبید الله بن ابی رافع از پدران او ابی رافع که گفت روزی بخدمت حضرت رسالت رفتم و آن حضرت را
چنان دیدم که در خواب بود یا وحی بر او نازل میشد و دیدم که ماری در یک جانب خانه است خواستم که آن مار را بکشم تا مبادا آن حضرت
بیدار شود پس میان آن حضرت و میان آن مار خوابیدم تا اگر از آن مار گزندی آید بر من واقع شود نه بر آن حضرت در آن اثنا آن حضرت
از خواب بیدار شدند و شنیدم که این آیه میخواندند که انما ولیکم الله ورسوله والذین آمنوا الذین یقیمون الصلوة ویؤتون
الزکوة وهم راکعون بعد از آن گفتند که الحمد لله الذی اکمل لعلی منیته وهنیئا لعلی بفضل الله ایاه انکاه ببوی من التفات
نمودند و دیدند که در یک جانب خانه خوابیده ام گفتند یا ابا رافع چرا اینجا خوابیده حکایت را بعرض رسانیدم آن حضرت فرمودند که
برخیز و او را بکش برخاستم و او را بکشتم آنکاه آن حضرت دست مرا بدست خود گرفتند و گفتند چه میگویی در شان آن قوم که با علی قتال
کنند و علی بر حق باشد و ایشان بر باطل گفتم خواست در راه خدا جهاد ایشان و هر که استطاعت نداشته باشد باید که بدل منکر ایشان
باشد پس از آن حضرت التماس نمودم که در حق من دعا کنند که چون آنجماعت را دریابم خدای تعالی مرا قوت دهد در قتال ایشان آنحضرت دعا کردند
که اللهم ان ادرکهم فقوه واعنه بعد از آن آن حضرت از خانه خود نزد مردم که در بیرون جمع شده بودند آمدند و فرمودند که یا ایها الناس
من احب ان ینظر الی امینی علی نفسی واهلی فهذا ابو رافع امینی علی نفسی و هم چنین روایت نموده از عون بن عبید الله بن ابی رافع که
چون مردم بر حضرت امیر بیعت کردند و معویه اظهار مخالفت نمود و طلحه و زبیر بجانب بصره رفتند ابو رافع با خود گفت که اینست سخن
حضرت رسالت که میگفت سیقاتل علیا قوم یکون حقا فی الله جهادهم پس خانه خود را و زمینی زراعتی که در خیبر داشت بفروخت و با
آنکه درجه شهادت یابد با فرزندان خود در رکاب ظفر انتساب حضرت امیر از مدینه بیرون آمد و او در آن وقت مردی پیر بود که هشتاد و پنج سال
عمر داشت و در آن اثنا میگفت الحمد لله لقد اصبحت لا احد بمنزلتی لقد بایعت البیعتین بیعة العقبة وبیعة الرضوان وصلیت القبلتین
وهاجرت الهجر الثلاث راوی گوید که از او پرسیدم که آن سه هجرت کدامند گفت یک هجرت با جعفر بن ابی طالب بجانب حبشه و دیگر با حضرت
رسالت از مکه بمدینه و دیگر با علی بن ابی طالب از مدینه بکوفه و همیشه ابو رافع در خدمت حضرت امیر بود تا آن حضرت شهید شد پس ابو رافع
با حضرت امام حسن ع بمدینه مراجعت نمود و زمین مذکوره بوی باز داد که آخر عبید الله بن ابی رافع آن مزرعه را بصد و شصت هزار
درهم بمعاویه فروخت و هم چنین روایت نموده از عبید الله بن ابی رافع در حدیث ام کلثوم دختر مطهر حضرت امیر المؤمنین ع قصه
عاریه گرفتن آن مطهره زیوری بر سبیل عاریت از ابی رافع مؤلف گوید که [illegible] در مجموعه خود اطلاع آن زیور را بعلی بن ابی رافع منسوب داده و تفصیل
بر وجهی که در آن مجموعه مسطور است اینست که علی بن ابی رافع گفت که من خازن بیت المال علی بن ابی طالب و کاتب او بودم و در بیت المال عقد
مرواریدی بود که در روز بصره بدست آمده بود پس دختر آن حضرت کسی نزد من فرستاد و پیغام داد که شنیده ام که در بیت المال عقد مرواریدی هست
و دوست میخواهم که آن را بر سبیل عاریه بمن دهی که در روز عید اضحی آن را زیور کنم پس جواب فرستادم که بطریق عاریه مضمونه میدهم که اگر فوت شود
تاوان آن را بدهی پس آن مخدره پیغام فرستاد که بعاریه مضمونه میگیرم و بعد از سه روز آن را بتو باز فرستم آنکاه آن عقد مروارید را باو فرستادم
و اتفاقا حضرت امیر المؤمنین ع آن عقد را در بر او دیدند و شناختند و با او گفتند که این عقد را از کجا آورده او گفت که از ابن ابی رافع
خازن بیت المال بعاریت گرفته ام که در عید بآن زینت گیرم و بعد از آن باز دهم آنکاه آنحضرت مرا نزد خود خواندند و چون حاضر شدم
خطاب فرمودند و گفتند که آیا تو خیانت میکنی در بیت المال مسلمانان [illegible] گفتم پناه میبرم بخدا از آنکه خیانت کنم در مال
مسلمانان آن حضرت گفتند پس چگونه بعاریت دادی بدختر من عقد مرواریدی که در بیت المال بود گفتم یا امیر المؤمنین دختر شما از من طلب نمود
که در عید بآن آرایش کند من آن را بعاریه مضمونه دادم و بر خود ضمان آن را گرفتم و بر من است که آن را بسلامت بجای خود باز گذارم پس آنحضرت فرمودند
که امروز میباید آن را از او باز گیری و بجای خود بنهی و اگر بعد از این چنین کاری از تو ظاهر شود ترا عقوبت خواهم کرد اگر دختر من آن عقد را

نمبرو حجه طاهره معصومه مرد وده بوکر قصه هر آینه او اول زن هاشمی بود که دست او را در دزدی بریده بود یبحلی تبری ابی رافع گوید که آن
عتاب که حضرت امیر با من کرده بودند بسمع دختر مطهر آن حضرت رسید و چون آن حضرت را دیدند عرض کردند که من دختر قوام
و بانو از قوام سزاوارتر که بود از من پوشیده آن آن عقد بر حضرت امیر با وگفتند که آن دختر بواسطه اشتهای نفس خود از دای حق بوده
مرو مکرم زنان مهاجر و در این عید مثل این عقد عزت شده بودند که تا این با تو آن مرتب شد علی ابی رافع گوید بعد از این گفت و شنید
عقد را کرفتم و بجای خود کذاشتم **براء بن مالک بن النضر الانصاری** علامه حلی و حسن بن داود او را در عداد موثقین و ممدوحین
از صحابه ذکر نموده اند و او برادر انس بن مالک مرد و در کتاب استیعاب مسطور است که براء بن مالک بن نضر انصاری برادر مادری
پدری انس بن مالک است در غزای احد تا بعد آن از غزوات حضرت پیغمبر حاضر شده و یکی از فضلای زمانه و دلیران عرب بود آورده اند
که خود تنها صد مبارز از مشرکان کشته سوای آنها که بر کشتن ایشان با دیگران شارکت نموده و از ابن سیرین منقولست که عمر بن الخطاب
با ولیان خود نوشت که براء بن مالک را در لشکرها و سپاه مسلمانان بجای مضرستید که او مهلکیست از مهالک و همه را بتقلید مرتکب خود
تحریص نموده بکشتن می دهد و ایضا روایت نموده که مسیلمه کذاب را او درهم شکست و از پای در آورد و آنچنان بود که چون لشکر اسلام
و اصحاب او مشرکان یمامه را عاجز ساختند تا آنکه در آن جنگ بیابان جهاد دیوار باغی پناه بردند براء گفت ای گروه مسلمانان مرا بکف خود
بردارید تا بدیوار باغ برآیم و با ایشان مجاهده نمایم چنین او را بر سر دیوار کردند و او از بالای دیوار خود را در میان دشمنان انداخت و با ایشان مقاتله نمود
در باغ را بروی لشکر اسلام بگشود تا بباغ در آمدند و مسیلمه در دست ایشان کشته شد و در آن جنگ زیاده از هشتاد زخم تیر و شمشیر بر بدن
براء رسیده بود براء در زمان خلافت عمر در وقت فتح شوشتر شهید شد و قبر او در آنجا مشهور و از اماکن زیارت جمهور است **البراء بن عازب**
الانصاری الحارثی الخزرجی علامه حلی او را در قسم مقبولین نام برده و او را مشکور شمرده و در کتاب کامل بهائی از اسحق بن جعفر
روایت نموده و او از اعمش روایت کرده که گفت ده نفر از حفاظ را یعنی پیش من گواهی دادند که براء بن عازب گفت که من دیدم و بیزاری کنم از آن
کسان که بر علی تقدیم کردند و بیزارم در دنیا و آخرت از ایشان و در موضع دیگر از این کتاب مذکور است که براء بن عازب و بریده بن حصیب
مدت دهفو از امیر المؤمنین از بیعت ابوبکر خبر با آنحضرت آوردند و صاحب استیعاب گفته که او با حضرت امیر المؤمنین در حرب جمل
و صفین و نهروان حاضر بود و بعد از آن حضرت ساکن کوفه شد و در زمان مصعب بن الزبیر در آنجا وفات یافت **البراء بن معرور بن صخر**
الانصاری السلمی الخزرجی از جمله مقبولانست صاحب استیعاب گفته که او یکی از نقبای عقبه اول و بزرگ انصار است و بنی سلمه که خویشان
او بند می گویند که اول کسی که در شب عقبه بحضرت رسالت بیعت نمود او بود و بعضی گفته اند که او اول کسی بود که رو بکعبه نماز کرد و اول کسی بود که
بثلث مال خود وصیت نمود وفات او در مدینه اتفاق افتاده در زمان حیات حضرت پیغمبر صلعم بیک ماه پیش از آنکه آن حضرت بمدینه تشریف آورند
و چون آن حضرت بمدینه آمدند با اصحاب خود بر سر قبر او رفتند و بر او نماز کردند **بشر بن براء بن معرور الانصاری** علامه حلی او را
در قسم مقبولان از کتاب خلاصه ذکر نموده و گفته که حضرت رسالت برادری داد او را با واقد بن عبدالله تمیمی که حلیف بنی عدی بود و در غزای بدر
و حدیبیه حاضر بود و در روز خیبر با حضرت رسالت از گوشت گوسفند زهرناک خورد و از اثر آن زهر هم آنجا برد **عقبة بن عمرو بن ثعلبة**
الانصاری علامه حلی در کتاب خلاصه او را در عداد مقبولان نام برده و گفته که او از اصحاب حضرت رسالت پناهی بود و در کوفه خلیفه حضرت
امیر بود و صاحب استیعاب گفته که او بکنیت خود ابومسعود مشهور است و اتفاق کرده اند بر آنکه او در بیعت عقبه حاضر بود و اختلاف واقع است
در آنکه در غزای بدر حاضر بود یا نه و اکثر بر آنند که او در غزای بدر حاضر نبود و بعضی بر آنند که در غزای بدر حاضر بوده و چون در موضع بدر ساکن
شد او را بآنجا نسبت می دهند و ابو مسعود بدری می گویند و ایضا گفته که او از اصحاب امیر المؤمنین علی بود و یک مرتبه او را در کوفه خلیفه خود ساخته
بود و بعضی گفته اند که پیش از سال چهل از هجرت وفات یافت و بعضی گفته اند در این سال وفات یافت و حرآنست که بعد از این سال وفات یافته
هم چنین خلاف واقع است در آنکه در مدینه مرد یا بکوفه **حارث بن مرة الانصاری** در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که بغزای بدر آمد

و هم آنجا شهید شد و صاحب استیعاب گفته که مادر حارث ام انس بن مالک بود و او جوان بود که در روز بدر کشته شد پس مادرش نزد حضرت
رسالت آمده اظهار تعلق خاطر خود بحارث نموده آن حضرت او را تسلی دادند و گفتند که خاطر خوش دار که او در جنت الفردوس است
رزقنا الله و جمیع المؤمنین بحق محمد و آله الطاهرین **حارثة بن نعمان بن نفیع الانصاری** در استیعاب مذکور است که او در جمیع مشاهد
و غزوات سید کاینات حاضر بوده و از فضلای صحابه بود و از او نقل می کنند که روزی بخدمت حضرت رسالت پناه رفتم و دیدم که جبرئیل با او سخن
می کند پس سلام کردم و گذشتم چون باز بخدمت حضرت رسالت رفتم گفتند که آیا دیدی آنکس را که با من بود گفتم آری پس آن حضرت فرمودند
که آنکس جبرئیل بود و چون تو سلام کردی جواب سلام ترا باز داد و دیگر فضایل او در استیعاب مذکور است که ذکر آن موجب تطویل می شود
و در خلاصه و کتاب حسن بن داود مسطور است که او دو مرتبه حضرت جبرئیل را بصورت دحیه کلبی دید یک مرتبه که حضرت پیغمبر بجانب بنی
قریظه بیرون رفتند و مرتبه دیگر وقتی که آن حضرت از حنین باز گشت در حرب حضرت امیر رایت اخلاص و جان سپاری بر افراخته و در زمان معاویه
طاقی وفات یافت **حارث بن نعمان بن امیة الانصاری** در قسم مقبولان از خلاصه مذکور است صاحب استیعاب آورده که او عم خوات
بن جبیر است و غزای بدر و احد را دریافته **حارث بن هشام بن المغیرة القرشی المخزومی** در قسم مقبولان از خلاصه مذکور است صاحب
استیعاب گفته که در روز فتح مکه مسلمان شد و از فضلای صحابه و خیار ایشان بود در زمان عمر ابن الخطاب جمعیتی از مردم را همراه گرفته متوجه
جانب شام شد پس اهل مکه با او در حسن سلوکی که از او دیده بودند بمشایعت او بیرون رفتند بمفارقت او می گریستند و او ایشان را تسلی داده می گفت
که این دوری من از شما انتقالست بجانب خدای تعالی نه آنکه معاشرت مردم دیگر را بر شما اختیار نمایم در نواحی شام بمراسم جهاد اشتغال داشت
تا در سال هژدهم از هجرت وفات یافت و بعضی گفته اند که در روز واقعه یرموک کشته شد و آن واقعه در ماه رجب سال پانزدهم بود در کتاب اصابه
مسطور است که حارث مذکور برادر ابوجهل و پسر عم خالد بن الولید و سید بنی مخزوم بود و یکی از صحابه قریب او بود مکر از آنجماعت که در اسلام
سابقه داشتند **حارث بن عزیة الانصاری** صاحب استیعاب گفته که او همان کس است که در روز حرب جمل باواز بلند انصار را تحریض بر متابعت
ارباب ضلالت نموده و می گفت یا معشر الانصار انصروا امیر المؤمنین کما نصرتم رسول الله اولا و الله ان الآخر لشبیه بالاول الا ان الاول افضلها
عرفة الازدی الانصاری در باب عین مهمله از خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که او از جمله صحابه و اصحاب حضرت امیر المؤمنین بود
و حضرت پیغمبر صلوات الله علیه او را دعا کرد و فرمود که اللهم بارک فی صفقة یمینه صاحب استیعاب او را در باب عین منقوطه ذکر نموده
و گفته که در وقتی که او ساکن مصر بود شنید که نصرانی حضرت رسالت را دشنام می دهد او را زد تا بینیش بشکست پس مرافعه ایشان بعمرو عاص
که والی مصر بود افتاد عمرو با او عتاب کرد و گفت ما ایشان را عهد داده ایم تو بد کرده که او را آزار کرده عرفه در جواب گفت معاذ الله که با ایشان
عهد توان داد که اظهار دشنام حضرت سید انام نمایند و این قدر عهد با ایشان می توان داد که ایشان را با کنایس ایشان وا گذاریم و تکلیف ما لا
یطاق ننمایند و اگر دشمنی قصد ایشان نمایند دفع او کنیم و بگذاریم که با حکام دین خود عمل نمایند مگر آنکه بحکم یکی از اهل اسلام راضی شوند آنگاه
در میان ایشان بموجب حکم خدا و پیغمبر حکم کنیم عمرو گفت که از اینجا معلوم می شود که عمرو عاص را شاید در باطن بحضرت پیغمبر علقه بود
و اظهار اسلام را وسیله انتظام امور دنیای خود نموده اند و الا آنها که مسلمان و آنها که محب پیغمبر باشند بتحریص سب و دشنام او ترضی نمایند
و از اینجا معلوم می شود که آنچه بعضی از هندیان اموی شعار از متعدم کربلای مروان حماد و بعضی از رسایل خود نوشته که سب حضرت رسول
موجب استحقاق قتل نمی شود اصلی ندارد و از غرض نفسانی یادگار گذاشته و عجب آنکه این معاند که در زمان خود شیخ اهل بود و در سب شیخین
حکم بقتل می نمود و در آن باب مبالغه و تعصب بسیار اظهار می فرمود تا آنکه بعضی از سادات بتوهم سب شیخین حکم بقتل نمود و ایضا در
استیعاب از عرفه منقولست که گفت مرا در شان حضرت امیر المؤمنین شکی واقع شد در وقتی که متوجه حرب صفین بود زیرا که چون با آن حضرت
بساحل فرات رسیدیم از راه اندک عدول نمود و بایستاد و ما نیز در حوالی او ایستادیم پس بدست مبارک خود اشاره نمود و گفت هذا موضع رواحلهم
و مناخ رکابهم و مهراق دمائهم بابی من لا ناصر له فی الارض و السماء الا الله و چون حضرت امام حسین شهید شد آمدم تا رسیدم بموضع

که آن حضرت را بآنجا شهید کرده بودند پس نظر کردم و دیدم که همان موضع بود که آن حضرت نشان داده بود و احوال برهان و حجر بود که آن حضرت فرمود آنگاه استغفار کردم و دانستم که آن حضرت آنچه می گفت بالهام الهی و تعلیم رسالت پناهی بود و ایضا صاحب استیعاب آورده که عرفه از اصحاب صفه و از انصار بود و حضرت پیغمبر در حق او دعا کرد که ... بر زبان مبارک که فرمایند و صاحب اصابه بر اسناد دعای مذکور قدح نموده و گفته که راویان آن اهل کوفه اند و اهل کوفه اکثر شیعه اند و مخفی نماند که این قدح از صاحب اصابه صواب نیست زیرا که مطلق تشیع نزد نقاد حدیث موجب قدح در روایت نیست چنانکه بعد از این کتاب میزان ذهبی در احوال ابان بن تغلب منقول خواهد شد و لهذا تصریح نموده اند که هفت کس از مشایخ حدیث بخاری شیعه بوده اند و دیگر آنکه حکم نمودن بفساد روایة شخصی بمجرد آنکه حکم نمودن بفساد روایة شخصی بمجرد آنکه مذهب اکثر اهل دیار آنها خوب نباشد نه مطابق عقل است و نه موافق نقل و العلم

عبدالله بن بدیل بن ورقاء الخزاعی در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که او را و برادرش محمد و عبدالرحمن را حضرت رسالت نزد بدیل پدر ایشان بیمن فرستاد و بعد از وفات آن حضرت در خدمت حضرت امیر بودند تا در حرب صفین بدرجه شهادت رسیدند و در کتاب استیعاب مذکور است که عبدالله با پدر خود پیش از فتح مکه مسلمان شدند و او بزرگ خزاعه بود و خزاعه عیبه حضرت پیغمبر بودند یعنی موضع سر آن حضرت بودند و در غزای طایف و حنین و تبوک حاضر بود و او مردی بزرگ تمام بود و در حرب صفین با برادرش عبدالرحمن شهید شد و در آن روز امیر پیادگان لشکر حضرت امیر و از اکابر اصحاب او بود از شعبی روایت نموده که عبدالله بن بدیل در حرب صفین دو زره پوشیده بود و دو شمشیر داشت و اهل شام را بشمشیر میزد و می گفت **شعر** لم یبق الا الصبر والتوکل ۞ ثم التمشی فی الرعیل الاول ۞ مشی الجمال الی حیاض المنهل ۞ والله یقضی ما یشاء و یفعل ۞ و هم چنان شمشیر میزد و مبارز میانداخت تا بمعویه رسید و او را از جای خود برداشت و اصحاب او که در حوالی او بودند متفرق ساخت بعد از آن اصحاب معویه اتفاق نموده او را سنگ باران کردند و تیر و شمشیر در او ریختند تا شهید شد پس معویه و عبدالله بن عامر که باهم ایستاده بودند بر سر کشته او آمدند و عبدالله عامر عمامه خود را فی الحال بر او پوشانید و ترحم بر او کرد معویه بقصد آنکه گوش و بینی او را ببرد فرمود که روی او را باز کنند عبدالله بن عامر قسم یاد کرد که تا جان در بدن من باشد نخواهم گذاشت که باو تعرضی رسانند معویه گفت روی او را باز کنید که ما او را بعبدالله بن عامر بخشیدیم چون عمامه از روی او برداشتند معویه در او نظر بسیار کرد و گریان افتاد گفت بخدای کعبه سوگند که این قوچ قوم خود بود خدایا مرا ظفر ده بر اشتر و اشعث بن قیس که مانند این مرد بر لشکر علی نیست مگر آن دو کس بعد از آن معویه گفت که محبت قبیله خزاعه با علی بمرتبه ایست که اگر زنان ایشان قوت تمیزی که با ما جنگ کنند تقصیر نکردندی تا بمردان چه رسد عده روی عن زید بن وهب الجهنی ان عبدالله بن بدیل قام یوم صفین فی اصحابه فخطب فحمد الله واثنی علیه وصلی علی النبی صلعم ثم قال الا ان معویه ادعی ما لیس له و نازع الامر اهله و من لیس مثله و جادل بالباطل لیدحض به الحق و صال علیکم بالاعراب والاحزاب و زین لهم الضلالة و زرع فی قلوبهم حب الفتنة و لبس علیهم الامر انتم والله علی الحق علی نور من ربکم و برهان مبین فقاتلوا الطغاة الجفاة قاتلوهم یعذبهم الله بایدیکم و یخزهم و ینصرکم علیهم و یشف صدور قوم مؤمنین قاتلوا الفئة الباغیة الذین نازعوا الامر اهله مع رسول الله صلعم فوالله ما هم فی هذه بازکی ولا اتقی ولا ابر قوموا الی عدو الله و عدوکم یرحمکم الله

عبدالله بن حنبل الجمحی صاحب اصابه آورده که پدر او از اهل یمن بود و از آنجا بمکه افتاد و عبدالرحمن و برادر او ... در آنجا متولد شدند و عبدالرحمن شعر را نیکو گفتی و او است صاحب این ابیات که در هجو عثمان بن عفان گفته **شعر** احلف بالله رب العباد ۞ ما خلق الله شیئا سدی ۞ ولکن خلقت لنا فتنة ۞ لکی نبتلی بک او تبتلی ۞ دعوت الطرید فادنیته ۞ خلافا لما سنه المصطفی ۞ ... خلافا لسنته من قد مضی ۞ و اعطیت مروان خمس الغنیمة ۞ آثرته و حمیت الحمی ۞ و مالا اتاک به الاشعری ۞ من الفیء اعطیته من دنا ۞ وان الامینین قد بینا ۞ منار الطریق علیه الهدی ۞ فما اخذا درهما غیلة ۞ ولا قسما درهما فی هوی ۞ و چون ابیات مذکور بگوش عثمان رسید فرمود که او را در خیبر حبس نمودند و این قطعه را در زندان انشا نموده بخدمت امیرالمؤمنین ع فرستاد **شعر** اباحسن اقربک منی صابق(?)

بلاد سدید لا کاین ۞ بحیبرنی قعر الغموم کان بها ۞ جواب قبر عمر لا العظام(?) ۞ لئن قلت حقا او نشدت امانة ۞ قتلت فمن للحق ان مات ناشد(?) ۞ صاحب اصابه گفته که حضرت امیر در باب عبدالرحمن بعثمان گفت ... آخر او را از حبس خلاص نمود و او در حرب جمل و صفین ملازم رکاب آن حضرت بود تا در صفین بدرجه شهادت رسید

اسعد بن زراره ابوامامة الخزرجی الانصاری در خلاصه مذکور است که او از نقبای ثلثه لیلة العقبه بود و ابن داود آورده که معویه جمعی را بر او گماشته بود که پاسبانی او کنند تا نگریزد و بخدمت امیرالمؤمنین ع نرود و او را دو برادر دیانت سیرت بود یکی سعد و دیگری عثمان و در استیعاب مذکور است که کنیت سعد باسم او غالب بود و بآن شهرت یافته و او یکی از نقبای عقبه بود و در عقبه اولی با شش نفر یا هفت نفر حاضر بود و در عقبه ثانیه در دوازده نفر بود و در عقبه ثالثه در هفتاد نفر داخل بود و اول کسی که از نقبای دوازده گانه با حضرت رسالت بیعت نمود ابوامامه بود و آن دوازده نفر سعد بن عباده و منذر و سعد بن الربیع و سعد بن خیثمه و منذر بن عمرو و عبدالله بن رواحه و براء بن معرور و ابوالهیثم بن التیهان و اسید بن حضیر و عبدالله بن عمرو بن حرام و عبادة بن الصامت و رافع بن مالک و ابوامامه و او در سال اول از هجرت وفات یافت و از انصار منقول است که او اول کسی است از مسلمانان که در بقیع مدفون شد اما مهاجران گویند اول کسی که در بقیع مدفون شد عثمان بن مظعون بود

ابوالیسر بن عمرو بن عباد الانصاری در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که او از افاضل اصحاب و از اصحاب امیرالمؤمنین ع بود و در استیعاب مسطور است که او در عقبه و بدر حاضر شد و در روز جنگ بدر عباس را دستگیر کرده نزد حضرت رسالت آورد و چون ابوالیسر مردی کوتاه قد بود و عباس طویل تنومند بود حضرت او را گفتند که ملک کریم در گرفتن عباس ترا امداد نمود و در همان روز جراحت نموده رایت مشرکان را از دست ایشان برد و بعد از آن با حضرت امیرالمؤمنین ع در حرب صفین با اهل دین رایت جهاد می افراخت و در سال پنجاه و پنج از هجرت در مدینه وفات یافت

عمرو بن الحمق الخزاعی در کتاب استیعاب مسطور است که بعد از حدیبیه بخدمت حضرت رسالت رسید و مسلمان شد و مدتی بشرف صحبت آن حضرت فایز بود و حفظ احادیث می نمود و بعد از آن ساکن شام شد پس از آنجا بکوفه آمد و وطن ساخت و او یکی از جماعتی کسی است که بجانب عثمان بن عفان درآمدند و او از شیعه علی ابن ابی طالب ع بود و در جمیع حروب او از جمل و نهروان و صفین حاضر بود و بعد از وفات حضرت امیر در اعانت حجر بن عدی و منع بنی امیه از سب آن حضرت اهتمام تمام می نمود و چون زیاد حکم بگرفتن حجر نمود عمرو گریخته بموصل رفت و در غاری پنهان شد و ماری او را بگزید و همانجا بمرد پس جماعتی که از جانب زیاد بطلب او رفته بودند او را در آن غار مرده یافتند سر او را جدا کرده نزد زیاد بردند و زیاد آن سر را نزد معویه فرستاد و آن اول سری بود در اسلام که از شهری بشهری می بردند و بعضی گفته اند که عبدالرحمن بن عثمان الثقفی که عم عبدالرحمن بن ام الحکم بود در سال پنجاه از هجرت او را کشت و در کتاب کامل مذکور است که در حجة الوداع بشرف صحبت حضرت رسالت رسید و در خدمت آن حضرت می بود و بعد از آن در خدمت حضرت امیر بود و در جمیع حروب آن حضرت مراسم مجاهده و اخلاص ادا نمود و در سال پنجاه از هجرت در موضع حرم(?) بدست عبدالرحمن بن ام الحکم شهید شد و از بعضی شیوخ روایت نموده که او اول سری که در اسلام بر نیزه کردند سر عمرو بن الحمق بود و در کتاب ابو عمرو کشی مسطور است که حضرت رسالت صلی الله علیه و آله سریه بر سر قومی می فرستاد با اهل آن سریه گفت که در فلان ساعت از شب راه گم خواهید کرد پس بجانب دست چپ خود متوجه شوید که در آن اثنا بمردی خواهید رسید که راه بشما نماید او راه را بشما ننماید تا طعام او نخورید پس از برای شما گوسفندی بکشد و طعام پیش آرد تا بخورید آنگاه برخیزد و راه بشما نماید و چون او چنین کند سلام من به او برسانید و به او بگویید که حضرت پیغمبر در مدینه ظاهر شد و چون آن جماعت براه افتادند و بموجب خبر حضرت راه گم کردند بجانب چپ میل نموده میرفتند تا بمنزل عمرو بن الحمق رسیدند و از او جستجوی راه نمودند و او بهمان طریق که حضرت رسالت پناه گفته بود گفت راه بشما ننمایم تا فرود آیید و طعام من بخورید ایشان فرود آمدند و طعام بخوردند آنگاه او برخاست و دلیل راه ایشان شد و ایشان فراموش کردند که سلام حضرت رسالت را به او رسانند و خبر ظهور آن حضرت را بگویند تا آنکه او از ایشان پرسید که پیغمبر در مدینه ظاهر شده ایشان گفتند که آری و سلام رسانیدند عمرو از این معنی خوشحال شد و خود را بخدمت آن حضرت رسانید و مدتی ملازمت

می‌بود بعد از آن حضرت بر او فرمودند که بمیان قوم خود مراجعت کن و در وقتی که امیرالمؤمنین علیه السلام بکوفه رود نزد او رو و عمرو
بعد از وفات حضرت رسالت بجای خود می‌بود تا وقتی که خلافت بحضرت امیرالمؤمنین علیه السلام رسید و بکوفه رفت او را در اخلاف سلحشوری عمرو
در کوفه بخدمت آن حضرت آمد و با او در آنجا اقامت نموده و در جمیع حروب آن حضرت با او بود و بعد از وفات امیرالمؤمنین علیه السلام
معاویه علیه اللعنه جمعی را بطلب او فرستاد و بغاری گریخت و آنجا ماری او را گزید و بعد بغار در آمدند و او را گرفته سر او را جدا کرده بمعاویه بردند
اسید بن الحضیر بن سماک الانصاری الاشهلی در خلاصه و کتاب ابن داود در رجال مقبولان مذکور است و در کتاب استیعاب مسطور است
که او قبل از سعد بن معاذ بدست مصعب بن عمیر مسلمان شد و از جمله جماعتی بود که در عقبه ثانیه حاضر بودند و از نقبای ایشان بود
و بعضی گفته‌اند که او در غزای بدر حاضر نبود و اکثر بر آنند که در غزای بدر و احد و ما بعد آن از مشاهد حاضر بوده و در روز احد هفت زخم بدو رسید
و مع هذا در خدمت آن حضرت ثبات قدم ورزید و چون دیگر یاران ضعیف الاعتقاد نگریخت حضرت رسالت او را با زید بن حارثه
برادری داد او را بسیار خوش آواز بود و قرآن را بسیار خوب می‌خواند تا آنکه در خبر است که ملائکه استماع قرآن او می‌نمودند و در شعبان
سال بیستم از هجرت و بروایتی در بیست و یکم وفات نمود و در بقیع آسوده اوس بن ثابت بن المنذر الانصاری علامه حلی او را از جمله مقبولان
شمرده و گفته که در غزای بدر و در عقبه با هفتاد کس معهود حاضر بود و حضرت رسالت او را با عثمان بن عفان برادر نمود و در استیعاب
مسطور است که او برادر حسان بن ثابت شاعر بود و در غزای بدر و در عقبه حاضر بود و در ایام خلافت عثمان در مدینه وفات یافت اوس بن
ثابت الانصاری علامه حلی او را از جمله مقبولان شمرده و گفته که او برادر حسان بن ثابت است و در غزای بدر و احد حاضر شد
ابی بن عمارة الانصاری در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که او با حضرت پیغمبر صلعم بود و بقبلتین نماز گذارد ابی بن قیس
در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که او صحابی و از اصحاب امیرالمؤمنین علیه السلام بود و در حرب صفین بدرجه شهادت رسید ارقم بن ابی الارقم
المخزومی علامه حلی او را از جمله مقبولان شمرده و صاحب استیعاب آورده که او بعد از هفت کس اسلام آورد و از مهاجرین اولین است
و حضرت رسالت در اوایل حال مدتی در خانه او پنهان بود و مردم را باسلام دعوت می‌نمود تا وقتی که از آنجا بیرون آمد صاحب اعلام آورده
که خانه ارقم در موضع صفا بود و در آنجا چهل کس بشرف اسلام رسیدند و آخر ایشان عمر بن الخطاب بود و چون چهل کس تمام شدند از مکه
بیرون آمدند سال او از هشتاد متجاوز بود و در سال پنجاه و پنج از هجرت وفات نمود ثابت بن زید در خلاصه و استیعاب مسطور است که او یکی
از آن شش است که در عهد حضرت رسالت بجمع قرآن اشتغال داشتند ثابت بن قیس بن شماس الخزرجی الانصاری در خلاصه و استیعاب
مذکور است که او خطیب انصار بود و او را خطیب رسول الله می‌گفتند هم چنانکه حسان را شاعر رسول الله می‌گفتند و در غزای احد و ما بعد
او از غزوات حاضر بود و در یمامه در ایام خلافت ابی بکر شهید شد و روایت نموده‌اند که چون این آیه نازل شد که یا ایها الذین آمنوا لا ترفعوا
اصواتکم فوق صوت النبی الآیه ثابت بخانه خود در آمد و در را بر روی خود بست و چون حضرت او را نمی‌دید کسی بجانب او فرستاد
که از حال او خبری بیاورد او با آن کس گفت که من مردی بلند آوازم و می‌ترسم که عمل من بواسطه آن در درگاه الهی حابط شود پس آن حضرت او را تسلی نموده
فرموده‌اند که تو از آن جماعه که نزول آیه در شأن ایشان است نیستی زندگانی تو بخیر است و مردن تو نیز بخیر خواهد بود و صاحب اعلام روایت
نموده که حضرت رسالت ثابت بن قیس را بجنت بشارت نمود و خاتم المجتهدین شیخ زین الدین علی بن احمد عاملی رحمه الله در حاشیه
خلاصه باین تصریح نموده و فرموده که در سال دوازدهم از هجرت وفات یافت ثابت بن النعمان الخزرجی الانصاری از جمله مقبولان است
در کتاب خلاصه مذکور است که او از آن جماعت بود که با حضرت رسالت در تحت شجره بیعت نمودند و در کتاب کامل و کتاب اعلام مسطور است
که آن حضرت در روز خندق او را ردیف خود سوار نموده او دلیل راه آنحضرت بود وقتی که بموضع حمراء الاسد میرفتند در سال چهل و چهار از
هجرت وفات یافت حریث بن زید الانصاری در غزای بدر و احد حاضر بوده و در قسم مقبولان از کتاب خلاصه مذکور است زید بن حارثه
در کتاب رجال شیخ طوسی مسطور است زید بن ارقم الخزرجی الانصاری در کتاب خلاصه از شیخ اعظم فضل بن شاذان قمی منقول است
که او را

که او از جماعه سابقین اولین بود که بحضرت امیرالمؤمنین علیه السلام رجوع نمودند و در کتاب زهرة العیون و جلاء القلوب که تالیف یکی از علمای
مصر است آورده که در روز سقیفه جماعه انصار متمسک ببیعت ابابکر و نصرت و مجاهده خود شدند و عبد الرحمن بن عوف در جواب گفت یا معشر الانصار
کنتم کما قلتم فلیس فیکم مثل ابی بکر و لا عمر و لا علی و لا ابی عبیدة الجراح زید بن ارقم گفت ما ننکر فضل من ذکرت و ان منا سید الانصار
سعد بن عباده و من امر الله تعالی نبیه صلعم ان یقرأ علیه القرآن ابی بن کعب و من امضی رسول الله صلعم شهادته برجلین خزیمة بن ثابت
و من یجیء یوم القیمة امام العلماء معاذ بن جبل و ان منا من لیس من قریش لو طلب هذا الامر لم ینازعه فیه احد یعنی علی بن ابی طالب علیه السلام
انتهی کلامه و این کلام صریح است در آنکه انصار معترف بوده باحقیت حضرت امیر در خلافه و آنکه ایشان بعد از ملاحظه اعراض امیران امر
در مقام تغییر دیگری شدند و در کتاب استیعاب مسطور است که او در اکثر غزوات حضرت پیغمبر صلعم با او همراه بود و او بعرض آن حضرت رسانید
که عبد الله بن ابی سلول می‌گوید لئن رجعنا الی المدینة لیخرجن الاعز منها الاذل پس عبد الله منکر شد و سوگند خورد و خدای تعالی پیغمبر
خود را خبر داد که زید در آن خبر صادق است آخر زید در کوفه ساکن شد و در محله بنی کنده خانه ساخت و با حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام در حرب
صفین همراه بود و از خواص اصحاب آن حضرت بود و در کتاب روضة الشهداء مذکور است که چون خولی یزید پلید سر مبارک حضرت امام حسین علیه السلام
پیش پسر زیاد ملعون آورد آن لعین را قضیبی که در دست داشت بر لب و دندان شاهزاده میزد زید بن ارقم رضی الله عنه از اصحاب که
در آن مجلس حاضر بود خروش بر آورد که یا بن مرجانه این چوب را از آن لبها دور کن و ترک این ادب کن که بخدای کعبه که در شمار نتوانم آورد که چند بار
دیدم که حضرت رسول بوسه بر این لب و دندان می‌داد آنگاه با آواز بلند بگریست و حضار مجلس نیز بگریه در آمدند ابن زیاد در خشم شد و گفت
ای زید اگر نه آنست که تو اکبر سن دریافته و خرف شده و الا گردنت بزدمی زید از آن مجلس برخاست و گفت ای معشر عرب حق سبحانه از شما خشنود مباد
که پسر فاطمه زهرا را کشتید و ابن مرجانه را بر خود امیر کردید و از دار الاماره بیرون آمد و در سال شصت و هشت از هجرت وفات یافت
رحمه الله تعالی عبادة بن الصامت الانصاری در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که او برادرزاده ابوذر بود و از جمله شیعه
امیرالمؤمنین و از سابقین بود که با آن حضرت بازگشت نمودند و در کتاب استیعاب مسطور است که عباده از جمله نقبا بود و در عقبات
ثلاث حاضر گشته و در غزای بدر و سایر غزوات با حضرت رسالت همراهی نمود و در زمین فلسطین وفات یافت و در بیت المقدس مدفون
گردید و تا امروز قبر او در آنجا معروف است و بعضی گفته‌اند که او در مکه وفات یافت و قول اول اکثر است خباب بن الارت از اصحاب کرام
و اصحاب حضرت امیر علیه السلام بوده حسن بن محمد بن الحسن النجفی مولانا الاسترابادی رحمه الله در تفسیر آیات احکام گفته ذکر صاحب حلیة الاولیاء
فیها امیرالمؤمنین وقف علی قبره و قال رحم الله خبابا اسلم راغبا و هاجر طایعا و عاش مجاهدا و ابتلی فی جسمه احوالا و لن یضیع الله
اجر من احسن عملا و قال الشیخ ابو جعفر طوسی انه مات بالکوفه و صلی علیه امیرالمؤمنین علیه السلام و قبر بها انتهی و صاحب استیعاب گفته که خلاف
کرده‌اند در نسب خباب بعضی گفته‌اند که خزاعی است و بعضی گفته‌اند که تمیمی است و صحیح آنست که تمیمی است در نسب و خزاعی است بحسب ولاء
بنی زهره است و او از فضلای مهاجرین اولین است شهد بدرا و ما بعدها من المشاهد مع رسول الله و آخی بینه و بین تمیم مولی خراش بن الصمة
ثم نزل الکوفه و مات بها سنه سبع و ثلاثین بعد ما شهد مع علی صفین و نهروان و صلی علیه علی ابن ابی طالب علیه السلام و کان سنه اذ مات ثلثا و سبعین سنه انتهی
عبد الله بن خباب الارت صاحب استیعاب گفته که او در زمان حضرت پیغمبر متولد شد پس آن حضرت او را عبد الله نام نهاده
و در خلاصه گفته که او از اصحاب امیرالمؤمنین علیه السلام بود و خوارج پیش از واقعه نهروان او را شهید ساختند عبد الغفار بن القاسم بن قیس
بن قهد الانصاری در قسم مقبولان از کتاب خلاصه مذکور است و صاحب استیعاب در باب قیس بن قهد گفته که او جد ابی مریم عبد الغفار بن
القاسم الانصاری الکوفی است محمد بن عمرو بن حزم الانصاری علامه حلی آورده که او از اصحاب امیرالمؤمنین است و در حروب آن حضرت
با او همراه بوده و در کتاب استیعاب مذکور است که او در سال دهم از هجرت در وقتی که پدر او از جانب حضرت رسالت عامل نجران بود متولد شد
و بعضی گفته‌اند که قبل از وفات آن حضرت بدو سال متولد گشت و پدر او را محمد نام نهاده و کنیه او را ابو سلیمان مقرر داشت و آن مضمون را

بحیثیت حضرت رسالت نوشته عرض نمود پس آن حضرت با او نوشتند که نام او را محمد کند او کنیتش را ابو عبد الملك مقرر داد و با
در آل عمرو بن حزم کسی نیست که محمد نام داشته باشد الا آنکه کنیت او ابو عبد الملك است و محمد بن عمرو بن حزم مذکور فقیه بود و جماعتی از اهل
مدینه از او روایت کرده اند و او از پدر خود و دیگر صحابه روایت دارد در سن پنجاه و سه سالگی در واقعه روز حره با سیزده کس از اهل بیت خود
کشته شد و یقال انه کان اشد الناس علی عثمان المحمدون محمد بن ابی بکر و محمد بن ابی حذیفه و محمد بن عمرو بن حزم اینست کلام صاحب
استیعاب و مراد از واقعه روز حره در کلام او واقعه هایله ایست که در زمان یزید پلید علیه اللعنه در سال شصت و سه از هجرت در آن
موضع نسبت با اهل بیت مدینه طیبه که خلع آن فاسد از خلافت نموده بودند واقع شد و در آنجا اکثر مدینه طعمه تیغ لشکر یزید شدند
و جمعی کثیر از صحابه شهید کشتند و مدینه را غارت کردند و هزار دختر را بکارت بردند پس معلوم شد که واقعه حره در زمان یزید
پلید بوده پس کشته شدن محمد بن عمرو مذکور منافات نداشته باشد با آنکه از علامه حلی منقول است که در حروب حضرت امیر با او
همراه بوده **نعمان بن عجلان الزرقی الانصاری** در کتاب استیعاب مذکور است که او لسان انصار و شاعر ایشان و سید قوم خود بود
و این اشعار او که مشتمل است بر تعریض قریش و تخطئه ایشان در نصب ابو بکر و خذلان امیر المؤمنین علیه السلام از او نقل نموده اند **شعر**
فقل لقریش نحن اصحاب مکة * و یوم حنین و الفوارس فی بدر * و اصحاب احد و النضیر و خیبر * و نحن رجعنا من قریظة بالذکر * و یوم بارض الشام قتل جعفر
و زید و عبد الله فی علق یجری * و فی کل یوم ینکر الکرب اهله * فطاعن فیه بالمثقفة السمر * و نضرب فی یوم العجاجة اوسنا * ببیض کأمثال البروق علی الکفر
نصرنا و آوینا النبی و لم نخف * صروف اللیالی و العظیم من الامر * و قلنا لقوم هاجروا مرحبا بکم * و اهلا و سهلا قد امنتم من الفقر * نقاسمکم اموالنا و دیارنا
کقسمة ایسار الجزور علی الشطر * و نکفیکم الامر الذی تکرهونه * و کنا قبیلا نذهب العسر بالیسر * کان خطاء ما اتیتم و انتم * سواء کان ما الامر جمع و لا نبری
و قلتم حرام نصب سعد و نصبکم * عتیق بن عثمان حلال ابا بکر * و اهل ابو بکر لها خیر قایم * سوانا علیا کان احق بالامر * و کان هوانا فی علی و انه
لاهل لها من حیث ندری و لا ندری * و هذا بحمد الله یهدی من العمی * و یفتح آذانا ثقلن من الوقر * فلولا اتقاء الله لم تذهبوا بها * و لکن هذا الخیر اجمع فی الصبر
و لم یرض الا بالرضا و لربما * ضربنا بایدینا الی اسفل القدر * و در کتاب ابن داود و خلاصه مسطور است که او از بنی زریق بود و ایشان جماعتی اند
انصار و نعمان از جانب حضرت امیر عامل بود در بحرین و عمان **سعد بن معاذ الانصاری** از اکابر صحابه است و در قسم ممدوحین از کتاب رجال
شیخ طوسی و کتاب ابن داود مذکور است **تیم مولی خراش بن الصمة** از اصحاب حضرت رسول است و آن حضرت برادری داد میان او و حباب
مولی عتبة بن غزوان و او در غزای بدر و احد حاضر بود احوال او در کتاب استیعاب در قسم مقبولین از کتب اصحاب مسطور است **ابو سنان**
عمرو الانصاری در کتاب خلاصه مذکور است که کنیت او ابو بصیر روایت نموده که او گفت بحضرت امام ظاهر می شود که آن کلام محول حبیب القرآ
بر کثرت مخالفان و قلت موافقان و اشاره است بر شدت اختصاص آن سرور باخلاص و در کتاب استیعاب مسطور است که ابو عمره
در حرب صفین با حضرت امیر همراه بود و در آنجا بدرجه شهادت رسید **مالك بن نویرة الحنفی الیربوعی** از ارداف ملوك
و شجاعان روزگار و فصحای عرب و صحابه سید مختار و محبان صاحب ذو الفقار بود سطری از احوال خیر مآل او و شهادت
یافتن او بسبب محبت اهل البیت علیهم السلام بفتوای ابو بکر در دست خالد بن الولید و بی حیایی که بر او و طایفه او رفت در مجلس دوم
بر وجه اجمال سبق ذکر یافته و تفصیل آن بر وجهی که از براء بن عازب روایت نموده اند آنست که گفت در اثنای آنکه حضرت رسالت با اصحاب خود
نشسته بودند ناگاه جمعی از بنی تمیم که یکی از ایشان مالك بن نویره بود و جعد زادی حد مستمالك گفت یا رسول الله علمنی الایمان یعنی بیاموز
مرا که ایمان کدام است فقال له رسول الله الایمان ان تشهد ان لا اله الا الله و انی رسول الله و تصلی الخمس و تصوم شهر رمضان و تؤدی الزکوة
و تحج البیت و توالی وصیی هذا من بعدی و اشار الی علی ابن ابی طالب و لا تسفك دما و لا تسرق و لا تخون و لا تاکل مال الیتیم و لا تشرب خمرا
و توفی بشرایعی و تحل حلالی و تحرم حرامی و تعطی الحق من نفسك للضعیف و القوی و الکبیر و الصغیر و عدد علیه شرایع الاسلام یعنی
مالك بحضرت رسالت گفت مرا طریق ایمان بیاموز آن حضرت گفت ایمان آنست که گواهی دهی بآنکه لا اله الا الله و بآنکه رسول خدایم و نماز

پنجگانه بگذاری و روزه ماه رمضان را بجا آری و بادای زکوة و حج خانه خدای روی آوری و این را که بعد از من وصی من خواهد بود دوست
داری و اشارت بعلی ابن ابی طالب کرد دیگر آنکه خون ناحق نریزی و دزدی و خیانت نکنی و از خوردن مال یتیم و شرب خمر بگریزی
و ایمان باحکام شریعت من بیاوری و حلال مرا حلال و حرام مرا حرام دانی و حق گذاری ضعیف و قوی و کبیر و صغیر بجا آری تا که شرایع اسلام و احکام
آن را بر او شمرد تا یاد گیرد آنگاه مالك برخاست و از غایت نشاط دامن کشان می رفت و می گفت تعلمت الایمان و رب الکعبه یعنی بخدای کعبه که احکام
ایمان آموختم و چون از نظر شریف حضرت رسالت دور شد آنحضرت فرمودند که من اراد ان ینظر الی رجل من اهل الجنة فلینظر الی هذا الرجل ابو بکر
و عمر از حضرت رسالت دستوری طلبیدند و از عقب او رفتند و آن بشارت را با او رسانیدند و او را گفتند که چون حضرت رسالت ترا از اهل جنت
شمرده می خواهیم که جهت ما طلب مغفرت کنی مالك گفت لا غفر الله لکما خدای شما را نیامرزاد که حضرت رسالت را که صاحب شفاعت است
وا می گذارید و از من می خواهید که جهت شما استغفار کنم پس ابو بکر و عمر با شرم و سکوت باز گشتند و چون حضرت رسالت نظر بر روی ایشان افتاد
گفت که فی الحق مبغضة یعنی شنیدن حق گاه هست که آدمی را خشمناك و سیه روی سازد و آخر چون حضرت رسالت وفات یافت و مالك بمدینه
آمد و تفحص نمود که قایم مقام حضرت رسالت کیست در یکی از روزهای جمعه دید که ابو بکر بر منبر رفته و از برای مردم خطبه می خواند مالك را طاقت نمانده
گفت که ای برادر تیمی ما نبی کیست گفت مالك گفت چه کار پیش آمد آن وصی رسول خدا که مرا بموالات او مأمور ساخته بود مردمان گفتند ای اعرابی
بسیار است که کاری بعد از کاری حادث می شود مالك گفت والله که هیچ کاری حادث نشده بلکه شما خیانت کرده اید در کار خدا و رسول خدا بعد از آن
متوجه ابو بکر شد و گفت کیست که ترا بر این منبر بالا برده و حال آنکه وصی پیغمبر صلعم نشسته است ابو بکر گفت این اعرابی بوال علی عقبیه را بیرون کنید
از مسجد رسول پس قنفذ بن عمیر و خالد بن الولید برخاستند و با اکراه او را از مسجد بیرون کردند مالك بر شتر خود سوار شد و صلوات بر حضرت
رسول فرستاد و بعد از صلوات این ابیات بر زبان راند **شعر** اطعنا رسول الله ما کان بیننا * فیا قوم ما شأنی و شأن ابی بکر * اذا مات بکر قام بکر مقامه
فتلك و بیت الله قاصمة الظهر **بلال بن رباح** کنیت او ابو عبد الله معتق ابو بکر و مؤذن حضرت رسالت و ملازم او بود در کتاب کامل بهائی مسطور است که بلال
باذان و اقامت برای ابو بکر نکرد و با او بیعت ننمود و شیخ ابو جعفر طوسی روایت نموده در کتاب اختیار الرجال از امام جعفر الصادق علیه السلام از ابن ابی الحجری که گفت
از عبد الله بن الحسن بن الحسین که بلال امتناع نمود از بیعت ابو بکر و عمر جامه بلال را گرفت و گفت ای بلال این است جزای ابو بکر که ترا آزاد ساخت و بیعت او
نمی کنی بلال در جواب او گفت که اگر ابو بکر از برای خدا مرا آزاد ساخت پس مرا از برای خدا بگذارد و اگر از برای غیر او آزاد ساخت اینك من بهای خود ...
بخلیفه رسول خدا او را خلیفه خود نساخته پس عمر با او درشتی کرد و گفت در میان ما مباش لاجرم بلال بشام رفت و این اشعار او در این باب است **شعر**
بالله لا لابی بکر نجوت و لو * لا الله قام علی اوصالی الضبع * الله بوأنی خیرا و اکرمنی * و انما الخیر عند الله متبع * لا تلفینی تبوعا کل مبتدع * فلست مبتدعا مثل الذی ابتدعوا
و صاحب استیعاب گفته که چون آن حضرت وفات یافت بلال خواست که بجانب شام رود ابو بکر او را تکلیف نمود که در خدمت من باش بلال گفت اگر از برای خود مرا آزاد کرده
مرا محبوس کن و اگر از برای خدا آزاد کرده پس بگذار که من بر او خدا بروم ابو بکر او را گذاشت بلال در دمشق بمرض طاعون وفات یافت و در باب صغیر مدفون گردید **خباب**
بن قیس در کتاب خلاصه مذکور است که او از جمله هفتاد مرد بود که در عقبه ثانیه بیعت حضرت رسالت حاضر شدند و در غزای بدر و ما بعد آن از غزوات
حاضر شده و بغزای یاسرین رفته در ایام خلافت عمر فوت شد **حارث بن هشام** در خلاصه مسطور است که او از اصحاب حضرت رسالت بود و در شام وفات یافت
و بعضی گفته اند که در واقعه یرموك شهید شد **عمرو بن ام مکتوم القریشی العامری** ذهبی در کتاب کاشف گفته که او مؤذن حضرت رسالت است رضی الله عنها از قدمای
اسلام است و چند مرتبه حضرت رسالت صلعم او را در مدینه خلیفه خود ساخت و در حرب قادسیه شهید شد **هاشم بن عتبة بن ابی وقاص الزهری**
در کتاب اصابه مذکور است که او از شجاعان مشهور معروف ملقب بمرقال است و او را بآن جهت مرقال گفتند که ... و در روز یرموك
بر خصم ... می کرد ... و از ... نقل نموده که او بشرف صحبت حضرت رسالت رسید و در روز فتح مکه اسلام آورد و در جنگ
عجم با عم خود سعد وقاص در قادسیه همراه بوده و در آنجا آثار مردی و مردانگی بظهور رسانیده و در حرب صفین علمدار لشکر حضرت
شاه ولایت مآب بوده و در آنجا مراسم مجاهده بجا آورده و در ... بقتل رسید و در کتاب اصابه مسطور است که چون خبر کشتن عثمان و بیعت کردن مردم

بالامیر المؤمنین ع بر اکنون شد اهل کوفه نیز این خبر بشنیدند در آن وقت ابو موسی اشعری امارت کوفه داشت کوفیان نزد ابو موسی
آمدند و گفتند چرا با امیر المؤمنین علی ع بیعت نمی‌کنی و مردمان را با بیعت او نمی‌خوانی که مهاجر و انصار با او بیعت کردند ابو موسی گفت
در این معنی توقف می‌کنم و تفکر می‌کنم تا بعد از این چه حادث شود و چه خبر رسد هاشم بن عتبه او را گفت دیگر چه خبر خواهید عمار را گفتند
و مهاجر و انصار بعضی خاص و عام با امیر المؤمنین بیعت کردند از آن می‌ترسی که اگر با علی بیعت کنی عثمان از آن جهان بیاید و خواهد آمد و ترا ملامت
خواهد کرد هاشم این سخن بگفت و دست راست خویشتن را بدست چپ برگرفت و گفت دست چپ از آن منست و دست راست از آن امیر المؤمنین
با او بیعت کردم و بخلافت او راضی شدم و چون هاشم بر این وجه بیعت کرد ابو موسی هیچ عذری نماند برخاست و بیعت کرد و در عقب او جمله
اکابر و سادات و مشایخ و معارف کوفه بیعت کردند و در لطایف مذکور است که هاشم در وقت بیعت این ابیات بر بدیهه انشا نمود بر ابو موسی اشعری
شعر ابایع غیر مکترث علیا ۞ ولا اخشی امیرا اشعریا ۞ ابایعه واعلم ان ساقضی ۞ بذاک الله حقا والنبیا ۞ هاشم در حرب صفین بدرجه شهادت
رسید و بعد از او پسر او عتبه بن هاشم علم پدر برگرفت و با اهل شام حمله کرد و چندان بجنگید که از زخمهای حرب عزم طاقت او نیز شربت شهادت
چشید و به پدر بزرگوار رسید رحمهما الله تعالی ابو سعید الخدری در کتاب ابن داود مذکور است که او از جمله سابقین اولین بود
که بحضرت امیر المؤمنین رجوع و بازگشت نمودند و مستقیم الاعتقاد بود ابو الطفیل عامر بن واثلة اللیثی در کتاب استیعاب
مذکور است که کنیت او ابو اسلم و ابو الطفیل بود در سال غزای احد تولد نمود و از زمان حضرت رسالت هشت سال ادراک کرده بود و او کوفی است
از آنها که حضرت رسالت را دیده بودند و او امیر المؤمنین علی ع را بسیار دوست داشتند و در حروب آن حضرت را با اهل بغی واقع شد
همراه بود و ثقه و مأمون بود و اعتراف بفضل شیخین می‌کرد اما حضرت امیر را تفضیل می‌داد و بر ایشان می‌افزود و در سال صد از هجرت
وفات یافت مؤلف گوید اگر مسلم داریم آنچه صاحب استیعاب با او نسبت داده از اقرار بفضل شیخین محمول بر تقیه خواهد بود چه
بر وجهی که شیخ ابو عمرو کشی تصریح بآن نموده کیسانی مذهب است یعنی قایل بامامت محمد حنفیه بود و کیسانیه یکی از فرق شیعه امامیه
اند و در اصل اعتقاد حقیت خلافت بلافصل حضرت امیر المؤمنین ع و نسبت بحضرت سید المرسلین علیهما افضل صلوات المصلین
و اعتقاد بطلان خلافت آنها که پیش از او متصدی امر خلافت شدند شریکند غایة الامر در تعیین ائمه اثنی عشر علیهم السلام بعد از
حضرت امام حسین ع اختلاف در میان ایشان واقع است و در فتوح اعثم کوفی مسطور است که عامر در حرب صفین امیر پیادگان بود
و در کتاب کشی مسطور است که در وقتی که مختار بن ابی عبید بر آل مروان خروج کرد عامر بن الطفیل در زیر رایت او بود و می‌گفت که از آنها
که در عقبه ثالثه با حضرت رسالت بیعت بذل روح نمودند هیچ کس بجز من نمانده ام و این شعر را می‌خواند شعر وبقیت سهما فی الکنانة واحدا
سترمی به او یکسر السهم کاسره ۞ و در وقت پیری این ابیات می‌خواند شعر یدعوننی شیخا وقد عشت حقبة ۞ وهن من الازواج نحوی نوازع
وما شاب راسی من سنین تتابعت ۞ علی ولکن شیبتنی الوقایع ۞ جابر بن عبد الله بن عمرو بن حرام الانصاری در کتاب ابن داود مذکور است
که او از اصحاب رسول صلعم بوده و در غزای بدر و هشتاد غزای دیگر با آن حضرت همراهی نموده و از حضرت امام جعفر الصادق ع روایت
نموده اند که ایشان فرموده اند که او آخر کسی است که باقی ماند از اصحاب پیغمبر و بازگشت او با اهل البیت بود و در خلاصه از فضل بن شاذان نقل
نموده که او از سابقین صحابه است که بعد از حضرت رسالت بحضرت شاه ولایت رجوع نمودند و این معنی نیز که از اکابر محدثان است به
انقطاع او باهل البیت علیهم السلام و اعتصام بحبل المتین متابعت ایشان تعبیر می‌نموده و او آخر کسی بود از صحابه که در مدینه وفات یافت
و در کتاب استیعاب مسطور است که او در حرب صفین با حضرت امیر المؤمنین ع همراه بود و در کتاب شیخ ابو عمرو کشی مسطور است
که جابر عمامه سیاه بر سر می‌بست و در مسجد مدینه می‌نشست و مردم را بافاده مسایل دینی اشتغال می‌فرمود و در اثنای آن مکرر آواز بلند می‌گفت
یا باقر العلم و اهل مدینه چون آن کلام از او می‌شنیدند با هم دیگر می‌گفتند که جابر پیر و خرف شده هذیان می‌گوید جابر چون این سخن از ایشان
شنید گفت بخدا سوگند که هذیان نمی‌گویم ولیکن حضرت پیغمبر مرا فرموده اند که عنقریب مردی از اهل بیت مرا خواهی دید که نام او نام من باشد

وشمایل او شمایل من باشد یبقر العلم بقرا یعنی بشکافد و بیرون آورد مسایل علم دین را بیرون آوردنی و این کلام معجز نظام که از حضرت سید انام
شنیده‌ام مرا در آرزوی دیدار او بی‌اختیار و بفریاد می‌آورد اتفاقا در آن ایام جابر را بیکی از کوچه‌های مدینه گذار افتاد و بر در خانه حضرت امام
زین العابدین ع پسر سال خوردی را دید ایستاده که شمایل حضرت رسالت از او ظاهر بود و او را نزد خود طلبید آن حضرت نزد او رفت بعد از آن
گفت باز گرد باز گشت پس جابر با خود گفت که این شمایل همان شمایل حضرت پیغمبر است و او را سوگند داد که بگو چه نام داری گفت محمد بن علی بن الحسین
بن علی بن ابی طالب علیهم السلام آنگاه جابر پیش رفت و بوسه بر سر مبارک او زد و گفت پدر و مادر من فدای تو باد جد تو حضرت
رسالت ترا سلام رسانیده پس آن حضرت از استماع خبر جابر متأثر شد بخدمت پدر بزرگوار خود آمد و صورت حال را عرض نمود پدر بزرگوار گفت
ای فرزند آن خبر را بشر نموده فرمود که آخر جابر را ملاقات کردی گفت آری گفت ترا سلام و پیغام کرد گفت آری گفت ای پسر بعد از این در خانه نشین و بیرون
مرو که مردم بتو رجوع خواهند کرد و کار بر تو دشوار خواهد شد بعد از آن جابر در اول و آخر روز تنها بخدمت حضرت امام محمد باقر می‌آمد
و استفاده از او می‌کرد و مردم مدینه از آن تعجب می‌نمودند و این حکایت در خاتمه کتاب روضة الشهدا بر این وجه مسطور است که چشم جابر
بن عبد الله انصاری در آخر عمر پوشیده شده بود روزی حضرت امام محمد باقر در بالای جوانی نزدیک وی آمد و بر او سلام کرد جابر
جواب داد و گفت تو کیستی گفت محمد بن علی بن الحسین گفت ای سید فرا پیش آی و دست بنده امام محمد باقر پیشتر آمد دست بوی داد جابر دست
او را ببوسید و میل کرد که پای وی نیز بوسه زند امام تمکین نکرد جابر گفت یا ابن رسول الله ان رسول الله یقرئک السلام بدو حتی که رسول خدای ترا
سلام می‌رسانید امام فرمود که و علی رسول الله السلام و رحمة الله و برکاته پس گفت ای جابر این حال چگونه بود جابر گفت روزی با حضرت
رسول خدای بودم مرا گفت ای جابر شاید که تو بمانی تا بدان وقت که ملاقات کنی با یکی از فرزندان من که وی را محمد بن علی بن الحسین گویند
خدای تعالی وی را نور و حکمت خواهد داد وی را از من سلام برسان و ایضا در کتاب کشی مسطور است که جابر عصا بدست گرفته در کوچه‌های مدینه
و مجالس مردم آنجا می‌گردید و می‌گفت علی خیر البشر فمن ابی فقد کفر معاشر الانصار ادبوا اولادکم علی حب علی بن ابی طالب فمن ابی فانظروا
فی شان امه یعنی جابر می‌گفت که حضرت امیر المؤمنین حیدر بعد از حضرت پیغمبر از سایر مردمان بهتر است و هر که از قبول این معنی ابا نماید
کافر است و هم چنین خطاب با گروه انصار نموده که ای انصار اولاد خود را بر محبت امیر المؤمنین ع پرورش نمایید و بر دوستی او را
سازید و هر یک از ایشان که از محبت آن حضرت ابا و امتناع نماید نظر در تحقیق حال مادر خود نماید که آن قصور از آلودگی مادر او خواهد بود شعر
محبت شه مردان مجو ز بی پدری ۞ که دست غیر گرفتست پای مادر او ۞ و افضل المحققین خواجه نصیر الحق والدین الطوسی طیب الله مشهده در رسالهٔ
اوصاف الاشراف آورده که جابر بن عبد الله چون در آخر عمر بضعف پیری مبتلا شد حضرت امام محمد باقر بعیادت او رفت و از حال او پرسید
او گفت حالی دارم که پیری را بر جوانی و بیماری را بر تندرستی و مردن را بر زیستن دوستتر دارم پس آن حضرت در مقام تنبیه و ارشاد او شده فرمودند
اما من اگر خدای مرا پیر سازد پیری دوست دارم و اگر جوان سازد جوانی و اگر بیمار سازد بیماری و اگر شفا دهد شفا و اگر بمیراند مردن را
و اگر زنده دارد زندگی را چون جابر این سخن از آن حضرت بشنید دست مبارک او را ببوسید و گفت صدق رسول الله فانه قال انک ستدرک
ولدا من اولادی سمیی یبقر العلوم بقرا کما یبقر الثور الارض یعنی حضرت رسالت صادق بوده در آنکه مرا گفته که عنقریب خواهی دید یکی از فرزندان
مرا که نام او نام من باشد و بشکافد مسایل علوم را چنانکه گاو می‌شکافد و شیار می‌کند زمین را و از این جهت نام او باقر علوم الاولین والآخرین نهاده اند
و از این کلام ظاهر می‌شود که جابر رضی الله عنه در مقام صبر بوده اند و باقر در مرتبه رضا جعلنا الله و جمیع المؤمنین من الصابرین الراضین آمین
بحق محمد و آله المعصومین اینست صد کس از اشراف و اکابر و افاضل و عدول صحابه حضرت رسول مختار از بنی هاشم و غیر ایشان از مهاجر و انصار که بنابر قصد
اختصار اکتفا بذکر احوال ایشان واقع شد و چنانکه از طی تفاصیل مفهوم گردید بعضی از ایشان اصلا متابعت ابی بکر و عمر ننموده اند مانند سعد
بن عباده و اولاد او و اقربای او و بعضی در ابتدای حال متابعت نموده اند و آخر که اهل البیت علیهم السلام و سایر بنی هاشم جبرا و قهرا بیعت نمودند ایشان نیز
بیعت متابعت ظاهری که چاره از دست بدست زدن نبود نمودند مثل مقداد و سلمان و ابوذر و خالد بن سعید اموی و برادران او و بعضی

از آن قبیل اند که پیش از وفات حضرت رسالت تامل تمام در باب خلافت و مستحق آن نموده بودند و چون بموجب کلام عمر که کانت بیعة ابی
بکر فلتة وقی الله شرها عن المسلمین ایشان را فرصت تامل و تفکر در آن امر ندادند و ناگاه ایشان را به بیعت ابی بکر الزام نمودند لاجرم در آن فتنه
افتادند و بتقلید دیگران متابعت ابی بکر را گردن نهادند و آن را حق گمان بردند و آخر از آن متنبه و مستبصر گردیده از آن برگشتند
و باطنا یا ظاهرا و باطنا رجوع بحضرت امیر نمودند و این صنف کسی که احوال ایشان در این تالیف مسطور گشته جماعتی اند که بر اعتقاد خود
مانند ایشان از باقی صحابه ده کس دیگر پیدا نمی شود چه افضل صحابه نزد اهل سنت ابو بکر و عمر و عثمان علیهم اللعنة اند و نزد منصف
متامل ظاهر است که اکثر ایشان بغصب منصب خلافت زینت ظاهری می یافتند و بجهت ترویج خلافت و امارت ایشان احادیث موضوعه
می یافتند و در میان امت می انداختند اهل روزگار ایشان را در مرتبه قنبر و بلال حبشی نمی شناختند چنانکه شیخ سنایی علیه الرحمه فرموده شعر
انکه او را بر علی مرتضی خواند امیر ... بالله ار بر می تواند کفش قنبر داشتن ... اما آن جماعه که بطوع و رغبت با ابو بکر و عمر و عثمان بیعت نمودند همان
صحابه اند که در ثانی الحال با طلحه و زبیر و معاویه بیعت نمودند و بر حضرت شاه ولایت خروج کردند مانند عمرو عاص و مغیرة بن شعبه و ابو هریره
و ابو الاعور سلمی و ابو موسی اشعری و سعد وقاص و بسر ابن ارطاة القرشی و حبیب بن مسلمة القرشی و محمد بن مسلمه و حسان بن ثابت
و سعد بن مالک و اولاد عمر خطاب و عبد الله زبیر و عبد الرحمن بن خالد بن الولید و عتبة بن ابی سفیان و مروان بن الحکم و ضحاک بن قیس
الفهری و امثال ایشان چنانکه در کتب سیر مسطور است که با حضرت امیر از قریش پنج نفر همراه بودند محمد بن ابی بکر که ربیب آن حضرت بود
و جعدة بن هبیرة المخزومی که خواهرزاده او بود و ابو الربیع بن ابی العاص بن ربیعه که پدر او ابو العاص بود سلف آن حضرت و داماد حضرت
پیغمبر صلعم بود و محمد بن حذیفة بن عتبه که خواهرزاده معاویه بود و هاشم بن عتبة بن ابی وقاص که برادرزاده سعد وقاص بود و با معاویه
سیزده قبیله از قریش با خانه کوچ همراه بودند و بر هر کم اندک ظهوری داشته باشد ظاهر است که جمعی که اختیار متابعت معاویه طاغی باغی بر متابعت
حضرت امیر المومنین علیه نمایند ایشان را تمیزی و بصیرتی در دین نخواهد بود و قول و فعل ایشان را اعتبار نیست و با اختیار و احتیاط ایشان اتفاق
و اعتباری نیست و هم چنانکه از اتفاق ایشان بر بیعت معاویه استدلال بر حقیت آن نتوان نمود و هم چنین از اتفاق ایشان بر خلافت ابو بکر
و لاکلام بر حقیت خلافت او نتوان کرد و قس علی هذا فضل و فعل را نیز مخفی نماند که اکثر ارباب صد کرام جمعی از برادران و فرزندان و خویشان
و رسول بوده اند که ایشان نیز صحابی بوده اند و تابعیت عقاید بزرگان خود می نموده اند و اکتفا بر این عدد جهت اکتفا با اصل و رعایت اختصار است
چنانکه مذکور شد و الا متقدمین اصحاب مانند شیخ اعظم محمد بن علی بن الحسین بن بابویه القمی رحمه الله در ذکر رجال اخیار از صحابه
سید مختار نوشته اند اگر چه الحال از آنها اثری نیست و بلوا مسطر سوختن و سستی مخالفان چنین بود و الله اعلم بالصواب

بعون الله تعالی

مجلس چهارم در ذکر اکابر دین و افاضل مؤمنین

از زمره تابعین رضی الله عنهم اجمعین سید التابعین ابو القاسم محمد بن امیر المومنین علی ابن ابی طالب علیه الصلوة والسلام
شارح دیوان مرتضوی گفته که امام زاده محمد پسر مرتضی علیه السلام بوده و مادر او از بنی حنیفه بود بنابر این او را ابن حنیفه می گفتند و شصت
و پنج سال عمر داشت و در سنه احدی و ثمانین وفات یافت لیکن شیعه او بر آنند که او زنده است در کوه رضوی نزدیک مدینه و او مهدی موعود است
و در وقت ظهور او عالم از عدل مملو خواهد شد چنانکه کثیر شاعر که یکی از شیعه اوست با آن اشعار نموده و گفته شعر و سبط لا یذوق الموت حتی
یقود الخیل یقدمها اللواء ... یغیب فلا یری فیهم زمانا ... برضوی عنده عسل و ماء ... در تاریخ ابن خلکان مسطور است که محمد بن الحنفیه
مشهور است زیراکه مادر او خوله بنت جعفر است که از قبیله بنی حنیفه بود و وجه کنیت او به ابو القاسم آنست که در باب او رخصت از حضرت
رسالت مستدعی شده و بحضرت امیر خبر داده بودند که بعد از من ترا پسری بوجود خواهد آمد نام و کنیت خود با او بخشیدم و حلال است برای

از امت مرا

از امت مرا که نام و کنیت مرا با هم اتصاف دهد و محمد مذکور در علم و ورع و شجاعت بسیار داشت و در ایام امیر المومنین ع در حرب جمل و صفین بدست
او بود و بغایت شدید القوة بود و در آن باب اخبار عجیبه در میان اهل روزگار اشتهار دارد و از آن جمله آنکه مبرد در کتاب کامل ذکر کرده که
حضرت امیر المومنین ع زرهی داشت که برقد آن حضرت دراز بود محمد را گفت که قدری معین از دامن آن زره جدا سازد محمد یک دست
خود را بر دامن زره نهاده و دست دیگر بر موضع فصل نهاده و آن را بر وجهی که مامور شده بود قطع نمود و هرگاه عبد الله بن زبیر آن حکایت
می شنید از رشک و حسد آزرده می گردید زیراکه او نیز قوت بسیار داشت و طاقت شنیدن زیاده از مرتبه خود نداشت خصوصا آن زیاد
که در یکی از اولاد امیر المومنین ع باشد و ابن زبیر در ایام خلافت خود محمد بن حنفیه و عبد الله عباس را به بیعت خود تکلیف نمود و چون
از آن امتناع نمودند ایشان را محاصره کرد و ایذا نمود و سوگند خورد که اگر بیعت نکنند ایشان را به آتش بسوزاند و شرح این قصه دور و دراز است
در تحفة الاحبا آورده که در روز حرب جمل حضرت امیر لوای ظفر سیمای خود را بدست قرة العین خویش ولد محمد حنفیه که سر مجموعه بخت
و شجاعت بود داد و با وی فرمود تقدم محمد بموجب فرموده پدر بزرگوار لوا را بر گرفت و لحظه پیش برد آنگاه در اثنای راه متوقف شد و روایتی
انکه گفت هذه والله الفتنة العمیاء پس امیر المومنین بانگ بر وی زد که اقحم لا ام لک تکون فتنة ابوک قایدها و سابقها شعر
اطعن بها طعن ابیک تحمد ... لا خیر فی الحرب اذا لم توقد ... پس محمد حنفیه لوا برداشته حمله بر جانب دشمن برد و بطعن سنان دشمن خوار
خوار دشمنان از روزگار ایشان برآورد چنانکه دوست و دشمن او را تحسین کردند و حضرت شاه ولایت پناه در وی نگاه می کرد و بر ناصیه همتش
آثار جلادت و بسالت هویدا و مصرع الشبل فی مخبر مثل الاسد در محیای او نور شجاعت مشاهده کرده شکفته می شد و شکفتگی می آمد و او یکی
که ساقی محمد بن حنفیه بطعن سنان بر جان دشمنان جولان نموده آنگاه تیغ از غلاف کشیده در میدان محاربه بود و مبادرت داد مردی
و دلاوری بداد و بسیاری از نامداران اصحاب جمل را بضرب حسام خون آشام بصحرای عدم فرستاد و بعد از آن بمستقر خویش باز گشت در کتاب
کشف الغمه و تاریخ ابن خلکان مسطور است که روزی از محمد حنفیه پرسیدند که چونست که پدر ترا در ورطه قتال و مبادرت ابطال و تنگنای
خیل و رجال در می آرد و برادران تو حسن و حسین را در کنف امن و سلامت نگاه می دارد محمد در جواب گفت که ایشان بمنزله چشم اویند
و من بجای دست اویم و مقرر است که چشم خود را بدست خود نگاه دارند و بعضی دیگر در جواب آن سوال گفت که من پسر اویم و ایشان
فرزندان رسول خدایند در کتاب شواهد النبوة و در کتاب خرایج الجرایح مذکور است که محمد بن حنفیه بعد از رحلت امام حسین علیه السلام
با امام زین العابدین ع نزاع کرد که وصایت حق منست که عم توام و بسن از تو بزرگترم امام ع در جواب او فرمود که ای عم بترس از حکم
خدا و ترک این دعوی کن محمد حنفیه ترک نمی کرد و نزاع میان ایشان ممتد شد آخر الامر امام ع در جواب او فرمود که بیا تا برویم نزد
حجر الاسود تا او حکم کند محمد حنفیه گفت کدام حکم امام ع گفت برویم پیش حجر الاسود باتفاق نزد حجر الاسود آمدند امام زین العابدین ع محمد حنفیه را
گفت که اول تو سوال کن که خلافت حق کیست او سوال کرد هیچ جواب نشنید امام زین العابدین ع بعد از آن دست بدعا برداشت
و خدای تعالی را باسمای عظام بخواند و طلب نکرد که حجر الاسود بر سخن در آید بعد روی به حجر الاسود کرد و گفت بحق آن خدای که مواثیق
بندگان خود را بر تو مرتب ساخته که ما را خبر کن که امامت و وصایت بعد از حسین بن علی حق کیست حجر الاسود بر خود بجنبید
چنانکه نزدیک بود که از جای خود بیفتد و بزبان عربی فصیح گفت که ای محمد مسلم دار که امامت و وصایت بعد از حسین بن علی علیهم السلام
حق علی بن الحسین است علیهما السلام آنگاه محمد حنفیه تسلیم نمود و پای حضرت امام را بوسید و ایضا در کتاب خرایج مذکور است
که محمد حنفیه جهت اظهار السکوت و اوهام مستضعفان ایام در مقام اطمینان آن نص و اعلام شروع بود در الحجة الحقیقه در امامت آن حضرت
منازعت می نمود وفات او در مدینه در سال هشتاد و یک از هجرت بود و هشتاد سه نیز گفته اند و در بقیع مدفون گردید و در اخبار کثیره شهیده اثبات
رضی الله تعالی عنه محمد بن ابی بکر بن ابی قحافة التیمی القرشی مادر او اسماء بنت عمیس است که در اصل زوجه جعفر بن عبد المطلب بود و بعد از
آنکه جعفر شهید شد ابو بکر او را بعقد خود در آورد و محمد در سال حجة الوداع از او بوجود آمد و چون ابو بکر بمرد حضرت امیر المومنین ع او را

عقد نمود و محمد ربیب و پرورده آن حضرت بود شیخ ابو عمرو کشی روایت نموده که در مجلس شریف حضرت امام جعفر ذکر محمد بن ابی بکر
می کردند آن حضرت برو صلوات و رحمت فرستادند و نیز از آن حضرت روایت نموده که می فرموده اند که نجابت محمد بن ابی بکر از جانب مادرش
اسماء بنت عمیس است نه از جانب پدر و در همین روایتی دیگر فرموده اند که در هر اهل بیتی یک کس می باشد که بنا بر خود نجیب است و انجب
نجبا از اهل بیت سوء محمد بن ابو بکر است و ایضا از امام محمد باقر روایت نموده که محمد بن ابو بکر با حضرت امیر المؤمنین بر برائت از شیخین
بیعت نمود و مؤید این روایت این اشعار اوست **شعر** یا ابانا قد وجدنا ما صلح ‌ خاب من انت ابوه وافتضح ‌ انما اخرجنی منک الذی
اخرج الدر من الماء الملح ‌ انسیت العهد اذ فی خم ما ‌ قاله المبعوث فیه وشرح ‌ فیک و حقی احمد فی بیتها ‌ ام لمن ابواب خیبر قد فتح
ام بارث من تقمصت بها ‌ بعد ما [illegible] محمل وکشح ‌ ما تری هذی [illegible] ‌ یا لک الویل اذ الحق نفح ‌ وبما لک المصطفی ما جری
من قضایا [illegible] ثم عن فاطمة و ارثها ‌ من دفعت و من فیه قدح ‌ وطلبت الحق من اهل التماه ‌ کلما ماج حمام و صدح
یا بنی الزهراء انتم عدتی ‌ و بکم فی الحشر میزانی رجح ‌ واذا صح ولائی لکم ‌ لا ابالی ای کلب قد نبح ‌ در استیعاب مذکور است که حضرت امیر المؤمنین
علیه السلام محمد را بسیار دوست داشتی و بر او ثنا می کرد و تفضیل او بر اقران می نمود زیرا که متحلی بحلیه عبادت و اجتهاد بود و او در حرب
جمل و صفین با آن حضرت همراه بود و از جمله جماعتی بود که عثمان بن عفان را در خانه او محاصره کردند و بعضی بر آنند که در خون او نیز
شریک بود و بعضی از علمای اهل سنت مشارکت او را نفی کرده اند مؤلف گوید این نفی مشارکت محمد مصلحتی عظیم است که حقیقت آن بر دانشمندان
مطالب اهل فهم مخفی نخواهد بود اما مشارکت او در خون عثمان بر حد تواتر رسیده و سعی در نفی آن بی فایده است چنانکه ثقات
متقدمین تابعین از ارباب سیر و حدیث در اثبات آن با آواز بلند منادی می کنند و در تاریخ احمد بن اعثم کوفی شافعی مذهب و از ثقات
متقدمین ارباب سیر است مذکور است که چون کار محاصره بر عثمان تنگ شد و مردم از هر طرف بخانه او در آمدند محمد بن ابی بکر خود را بعثمان رسانید
و گفت ای پیر کفتار هوش دار عثمان گفت من عثمان بن عفان خلیفه رسول خدا و تو از جمله دروغ گویانی که مرا نعثل می گوئی محمد دست زد و ریش عثمان
بگرفت و گفت چه گوئی [illegible] خدا را در حق خویشتن عثمان گفت خدای تعالی همه وقت با من نکوئی کرده است از خدای تعالی بترس ای برادر زاده دور شو
از محاسن من چه اگر پدر تو ابو بکر زنده بودی هرگز بدان رضا ندادی که تو این حرکت در حق من کردی عثمان دست دراز کرد و قرآن را که پیش او نهاده
بود برگرفت و گفت که این کتاب خدای تعالی است و من بدان [illegible] و بهر وجه رضای شما جویم و مراد و مقصودی که دارید مبذول است شما
در هیچ چیز مضایقه ندارم محمد بن ابی بکر گفت الآنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ و در دست پیکانی بیلک بدست داشت بر گردن
عثمان زد چنانکه مجروح گشت و خون روان شد پس کنانة بن بشر الیعصوبی در آمد و بعمود آهنی بر سر عثمان زد و سودان بن حمران المرادی
شمشیر بر سر او حواله کرد عثمان بر قفا افتاد و دیگران هم از راست و چپ شمشیرها بر او زدند تا از هم بگذشت محمد در وقتی که از جانب شاه
ولایت بامارت مصر رفته بود در دست احزاب معاویه بدرجه شهادت رسید و چون خبر شهادت او بحضرت امیر رسید گریان شد و گفت
و کان لله [illegible] **تنبیه** اهل سنت و جماعت معاویه طاغی را بنام الجبیب خال المؤمنین خوانند برای آنکه خصم
امیر المؤمنین علی است و محمد ابن ابی بکر را هرگز خال المؤمنین نخوانند اگر چه برادر عایشه است اما شاگرد با خلاص امیر المؤمنین است و حضرت شیخ
سنایی در این باب می فرماید **شعر** [illegible] ‌ آن نه خال است آن عم و کابلیس است ‌ هر که را خال الذین شمار بود ‌ مرد را با علی چکار بود
گر همی خال بایدت ناچار ‌ پور بو بکر را بخال انگار ‌ خاله او عایشه بهتر است خواهر او ‌ خال امت بود برادر او ‌ [illegible] ‌ [illegible]
[illegible] گویند که شیعیان کافر و رافضی باشند که انکار امامت ابو بکر و عمر کنند اما سعد او بر مسلمان باشد با انکار امامت
امیر المؤمنین علی کند تیغ در روی او [illegible] ابو بکر و عمر را دوست ندارند هرگز نزد ایشان مقبول نباشد اما یزید که حسین علی را
فرماید که سر از تن جدا کنند نزد ایشان مقبول باشد و [illegible] **شعر** سنیی را که مذهب این است ‌ نیست سنی مخرب دین است
اویس القرنی الیمنی [illegible] قرن بوده از زهاد ثمانیه است که در تابعین زهد با ایشان منتهی گردید و حضرت سید المرسلین

درشان

درشان او نفس الرحمن و خیر التابعین فرموده اند و ادراک زمان شریف حضرت رسالت پناه صلعم نموده و غایبانه بآن حضرت ایمان آورده
اما بواسطه غلبه حال و اشتغال بخدمت مادر پیر پریشان احوال که تعهد حال او و تعظیم شریعت رسول ملک متعال است بحضور آن حضرت نرسید
شتربانی میکرد و مزد آن را صرف معیشت خود و مادر می نمود غوث المتاخرین سید محمد نوربخش نورالله مرقده در نجوم اولیا
که از جمله تالیفات اوست آورده که اویس [illegible] المجذوب قدس الله سره هذا [illegible] و صفه رسول الله صلعم بالولایة و قال انی لاجد نفس الرحمن
من جانب الیمن و قال ایضا وهو سید التابعین فی وصف النبی صلعم الی وصف احد من الامة انتهی سید المتالهین حیدر بن علی الآملی قدس
سره در اوایل کتاب منبع الانوار ذکر نموده که بنابر جلالت قدر اویس قرنی و اطلاع او از روی کشف و ذوق بر اسرار ائمه حضرت رسالت پناه
وقتی که از طرف یمن استنشاق روایح انفاس شریفه او می کرده اند در حق او فرموده اند که انی لاتنشق روح الرحمن من طرف الیمن و در این دو فقره
نیز وارد شده که من ناحیة الیمن و قبل الیمن و منقول است که سلمان از حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله سوال نمود که این شخص کیست که آن
حضرت فرمود که ان بالیمن شخصا یقال له اویس القرنی یحشر یوم القیمة امة وحده یدخل فی شفاعته مثل ربیع و مضر [illegible]
علی السلام و لیا من ان یدعو لی و در کتاب تذکرة الاولیا مسطور است که چون حضرت امیر و عمر خرقه حضرت پیغمبر را حسب الوصیة باویس [illegible]
و عمر او را دید که گلیم شتری پوشیده و سر و پا برهنه ساخته و توانگری هر دو عالم در زیر گلیم پنهان کرده دل از خود و خلافت برداشت و گفت
کیست این خلافت را از من بیک نان جو بخرد اویس گفت ای عمر آن کیست که عقل دارد [illegible] و فروشی بینداز تا هر که خواهد بر گیرد [illegible]
که این کلام اویس صریح است در طعن عمر و انکار ارتکاب خلافت و اعتقاد [illegible] بیع و شری در آن بخلاف عقل نموده زیرا که عقل حاکم است که
نصب امام از جانب خدای تعالی است و خریدن آن از ابو بکر و فروختن آن بر عثمان مخالف عقل و شرع است و ایضا کلام او مشعر است بآنکه عمر
دل از خلافت بر نداشته بود و زبان او را آن دعوی [illegible] و الا خلافت [illegible] موقوف بفروختن آن [illegible] و تملق کرد در آن دعوی مطابق
[illegible]
و اظهار زهد و تجرد می کرد و بنابراین در مقام خریداری نیامدند و دیگر در کتاب مذکور روایت نموده که چون حضرت امیر با مکالمه از اویس فارغ
شد عمر با او گفت ای اویس چرا نیامدی تا پیغمبر را ببینی گفت تو پیغمبر را دیدی گفت بلی گفت مگر جبه او را دیدی اگر دیدی بیا بگو که ابروی او
پیوسته بود یا گشاده عمر در جواب هیچ نتوانست گفت و پوشیده نماند که در این روایت دلالت بر استهزاء اویس با عمر و اظهار جهل و بیگانگی او
از معرفت حضرت پیغمبر [illegible] دیگر نقل نموده که بعد از آن عمر با اویس گفت مرا دعائی کن گفت در ایمان [illegible]
و در هر نمازی در تشهد می گویم که اللهم اغفر للمؤمنین والمؤمنات اگر تو با ایمان بیرون بروی آن دعا ترا دریابد و اگر نه من دعا ضایع نکنم
و در این نقل اشعار است بانکار اویس [illegible] عمر و هذا [illegible] و گفت آنچه گفت و از آنجمله
نیز منقولست که در بعضی شبها می گفت هذا لیلة الرکوع این شب شب رکوع است و یک رکوع شب بسر می برد و در شب دیگر می فرمود هذه
لیلة السجود این شب شب سجود است و یک سجده صبح می رسانید گفتند یا اویس چون طاقت داری که شبهای بدین درازی در یک حال
می گذرانی گفت کجاست شب دراز کاشکی از ازل تا ابد یک شب بودی تا یک سجده با خر بردمی [illegible] **شعر**
بهر شب که هر مست خوابی خوش ‌ من و خیال تو [illegible] و در حبیب السیر مسطور است که در یکی از کتب معتبره بنظر رسیده که روزی اویس
قرنی بر کنار آب فرات وضو می ساخت که آواز طبل بگوش او رسید پرسید که این چه طبل است گفتند آواز طبل سپاه شاه ولایت پناه است
که بحرب معاویه می رود اویس گفت هیچ عبادت نزد من فاضل تر از متابعت علی مرتضی نیست [illegible] بملازمت آن حضرت شتافته ملازم
موافقت بود و دوش داشت تا در یکی از معارک شربت شهادت چشید و بروضه رضوان شتافت سید المحدثین در تحفة الاحبا آورده از عبدالله
عباس که گفت چون در خدمت امیر المؤمنین در موضع ذوقار فرود آمدیم و لشکر کوفه [illegible] حضرت آورده فرمود که امروز
بیعت کنید [illegible] هر یکی بیعت هزار مرد باشند آن سخن در خاطر من مستبعد بود [illegible]

وامر فرمود که در آن صحرا دو ضیع فرو برند تا هر احدی از آحاد که بعسکر حضرت پیکر ملحق کردد از میان این دو ضیع بگذرد
ومردم را فرمود تا از سر تحقیق و احتیاط تمام بعد و احصاء افراد و آحاد کتاب بجانب لاحقین مشغول شوند چون روز قریب بنیمه رسید
از آنجا امیر المؤمنین فرموده بود که کم آمدن افراد کتاب بعرض مظهر العجایب والغرایب رسانیدند فرمود که عدد این سپاه و عدد موعود
تمام نماند ناگاه منعوکم بسر راه ایستاده بودند شخصی را دیدند که می آید در صدد تفحص در آمدند دیدند که پیاده ایست زاد در ده خود و شمشیر بر ظهر بسته
و در کوفه آمده در کردن انداخته ضعیف و نحیف باریک زرد چهره گردی آید **شعر** زاد در ره عاشقان درد است و روی زرد آه واه از این که آسیب الله کرد بحرم راه
چون از گرد راه رسید او را بحضرت امیر المؤمنین آوردند و بعد از ادای شرف تحیت و سلام و جواب یافتن از جانب خلیفة الانام بتعظیم
واکرام در رسیدن از قبیله و نام پرسیدند گفت اویس قرنم یا امیر المؤمنین دست بگشای تا با تو بیعت کنم امیر فرمود که بر چه چیز با من بیعت می کنی
گفت بر آنکه در مصرف و یاری تو خود را بکار زنم و سر در خدمت تو چون گوی بیندازم یعنی **شعر** چون سر از دست من بی سر و پا خواهد شد
همان به که نثار کف پای تو بود پس حضرت امیر المؤمنین بیمن و برکت و دولت با جمع هواداران و یاران از موضع ذی قار متوجه باصحاب جمل
و جمل شدند و قال ابن حجر فی کتاب الاصابه اویس القرنی الزاهد المشهور ادرک النبی صلعم و قال اصبغ العوفی بن سعد القرنی ...
والآیة هو اویس اخبر به النبی صلعم قبل وجوده وشهد صفین مع علی وکان من خیار المسلمین وروی ضمرة عن اصبغ بن زید قال اسلم اویس علی
عهد النبی لکن منعه من القدوم برّه بامه واستشهد اویس وجماعة من اصحاب الرجالة بین یدی علی عم ومن طریق الاصبغ بن نباتة قال شهدت
علیا علیه السلام یوم صفین یقول من یبایعنی علی الموت فبایعه تسعة وتسعون فقال این التمام فجاء رجل علیه اطمار صوف محلوق الراس
فبایعه علی القتل فقیل هذا اویس القرنی فما زال یحارب حتی قتل وروی ... منادی یا خیل الله ارکبی وابشری ...
لهم فانتضی اویس سیفه وقاتل حتی کسر جفنه فالقاه ثم جعل یقول یا ایها الناس تموا تموا لیتمن وجوه لا تنصرف حتی تری الجنة
فجعل یقول ذلک ویمشی اذ جاءته رمیة فاصابت فؤاده فتوفی مکانه کانما مات منذ دهر الصحیح المشهد انتهی ومولانا نور الدین جعفر
بدخشی قدس سره در کتاب خلاصة المناقب آورده که حضرت مصطفی صلعم با کمال مقام خود روی مبارک بجانب یمن کردانید و جامه از
سینه بی کینه مبارک خود دور کرد که انی لاجد نفس الرحمن من جانب الیمن و مراد از آن خواجه اویس بود و خواجه اویس در یمن شتربانی کردی و از
اجرت شتربانی مادر صالحه خود را نفقه دادی و روزی از مادر اجازت خواست تا بزیارت حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله برود
مادرش گفت برو ولیکن اگر آن حضرت در خانه نباشد توقف نکنی و زود بیایی چون بزیارت رفت حضرت مصطفی در خانه نبود زود بجانب
یمن رجوع کرد چون حضرت مصطفی در خانه آمد نوری در خانه دید که هرگز ندیده بود پرسید که در خانه کسی آمده بود جواب شنید که آری
از یمن شتربانی اویس نام آمده بود بخیتی فرستاد و باز گشت پس حضرت مصطفی صم فرمود که آری این نور اویس است که در خانه ما هدیه گذاشته
و خود رفته **مالک بن الحارث الاشتر نخعی** لقب شریفش اشتر بود از ابطال مبارزان جنگ آوران ... چابکتر و جلد
چون طرماح بن عدی از جانب حضرت امیر المؤمنین عم نزد معاویه رفت و معاویه با او گفت با علی بن ابی طالب بگوی که من بعدد دانهای
کاورس شهر کوفه لشکر جمع کرده ام و اینک بجنگ تو می آیم طرماح در جواب گفت که حضرت امیر را دیکی خروسی است که اشتر نام دارد جمیع
آنها را بمنقار در هم خود خواهد چید و معاویه خجل گردید در کتاب خلاصه مذکور است که اشتر جلیل القدر و عظیم المنزلت بود و اختصاص او
بحضرت امیر المؤمنین عم روشن تر از آفتاب که پنهان نماند و آن حضرت بوفات او تاسف بسیار خورد که او از برای من چنان بود که من از برای حضرت
پیغمبر در کتاب ابن داود مسطور است که چون خبر وفات اشتر بحضرت امیر المؤمنین حیدر رسید آه سوزناک از سینه پاک بر کشید و گفت
رحم الله مالکا وما مالک لو کان من جبل لکان فندا ولو کان من حجر لکان صلدا ... یعنی ... که هرگز
از جانب من میل و انحراف نکرد و اگر او در شجاعت یا در حقیقت ... سنگ بود سنگ سخت بود و اگر کوه بود کوهی صاحب شکوه بود و کویند که
خبر فوت او ... اشتر ... اتفاق بر قتل عثمان نمودند و در آن ... کشتند جمعی کثیر از اعیان صحابه

عثمان را بقتل رسانیدند در فتوح ابن اعثم کوفی مسطور است که چون اصحاب محمد بن ابی بکر شمشیرها از نیام بر کشیدند و بر اصحاب عثمان
حمله کردند مغیرة بن الاخنس شمشیری بر کشید و پیش آن قوم آمد و بر رفاعة بن رافع الانصاری حمله کرد رفاعه تیغ بر او زد و بیفتاد
بشمشیر حمله می کردند رفاعه شمشیری بمغیره حواله کرد و او را بکشت پس مروان بن حکم علیه اللعنه شمشیر بر کشید و بر ایشان حمله کرد حجاج بن غزیه
الانصاری قصد او کرد و شمشیر بر گردن مروان انداخت زره او بپرید و شمشیر بر گردن او رسید و او را مجروح کردانید مروان بر گردید و میان زنان پنهان شد
عبد الله بن عبد الرحمن بن العوام پیش آمد ... آن قوم برایستاد و گفت آخر شرم دین و از خدای تعالی ... و قصد قتل عثمان می کنید که
او بر شما فریضه است هنوز این سخن بر زبان داشت که عبد الله بن حنبل الجمحی در رسید و او را شمشیری زد عبد الله بیفتاد و جان بداد پس ...
عثمان و عبد الرحمن بن حنبل حمله کرد اشتر نخعی در آمد او را شمشیری زد و بکشت غلامی دیگر حمله کرد هم اشتر او را بکشت و بر عبید الله بن ... اسود
حمله کرد و او را نیز بکشت ... بن عوف ... در آن ... پس قصد عثمان آمد کرد ...
تا او را بکشد چون او را تنها دید و هیچ سلاحی با او ندید از کشتن او شرم داشت ... مسلم بن کثیر الکوفی آواز داد که ای اشتر عزم کردی که او را بکشی
چون نزدیک او رسیدی بچه سبب باز گشتی اشتر گفت ... ولیکن او را تنها دیدم و هیچ کس نماند که مرا از او دفع کردی شرم داشتم و از پیش او
باز گشتم و در کتاب کامل ... آورده که ... حضرت امیر ... حرب ... ابو موسی اشعری نوشته بود
و معصوب ... محمد بن ابی بکر و محمد بن جعفر را با او فرستاد و آن منافق عثمانی اطاعت ... ابا نمود تا محمد بن ابی بکر ... با او گفت ...
عقب آن ... هاشم بن عتبه ... دیگر رسید ... اهل کوفه شما را معلوم است که ... خلافت حق ...
... خاموش کردیم ... امروز ... مهاجر و انصار با من بیعت کرده ... ابو موسی ...
... تقاعد و تکاسل می کنید ... امام حسن و عمار یاسر فرستاد و ابو موسی همچنان در اطاعت ... و امتناع ...
تا اگر ... ابو موسی ... حضرت امیر المؤمنین ... عبد الله ... گفت یا امیر ...
... مالک اشتر چون آن سخن ... شنید ... یا امیر ... زبان ... کوفیان ...
... حضرت امیر ... ایشان ...
آن حضرت ترغیب نمود ... ابو موسی را از منبر بزیر کشیدند و از مسجد اخراج نمودند و امام حسن ... قرظة بن کعب انصاری ...
حضرت ولایت پناه و والی کوفه ساخته دوازده هزار مرد کار زار ... از کوفه بیرون آمدند ... بخدمت آن حضرت رسید
و ... صاحب روضة الصفا آورده که اشتر روز حرب جمل سه مرتبه بر جمل حمله کرد و حوالی شتر عایشه بودند
حمله نمود و در هر مرتبه ... شتر عایشه را قطع کرد و در فتوح ابن اعثم کوفی مسطور است که روز آخر ایام حرب جمل چون هر دو لشکر برابر
یکدیگر آمدند و صفها راست کردند ... عایشه ... شتر او را پیش لشکر آوردند ... امیر المؤمنین تعبیه
لشکر خویشتن راست کرد مبارزان در میدان آمدند و جنگ آغاز نمودند خلق در آن روز چندان کشته شد که خاک میدان سرخ گشت یاران
امیر المؤمنین ... حجاج بن غزیة الانصاری ... خزیمة بن ثابت ...
... شریح بن هانی الحارثی ... حمله کرد ... زیاد بن کعب ...
... امیر المؤمنین ... راست و چپ
و قلب و جناح حمله کردند ... اصحاب جمل ... مردم کشته شدند ...
عایشه در آن ... بود ... عایشه ...
... کفتند ... شتر عایشه ... گرفتند ...
او کشته شدند و در آن ... اشتر نخعی ... خدای ... عایشه ...

تراو طلبید عمار دست برد مرادان به نیزه این بگفت و اسب بر کرد اند و نیزه بر او داند و ثانی با یکدیگر به نیزه جنگ کردند آخر اشتر نیزه بر او حواله کرد
و از اسبش بینداخت و فرود آمد و بر سینه او نشست عبدالله زبیر حیلها کرد و خود را از او برهانید اشتر آن روز روزه دار بود و پیش از آن سه روز
از جا ری چیزی نخورده بود و الا ممکن نبود که عبدالله از چنگال اشتر خلاص یابد چون یاران امیر المؤمنین از هر سو حملها آوردند و مظفر شدند
و اهل بصره بیشتر بقتل رسیدند باقی طاقت نیاوردند و فرار بر قرار داده پشت بدادند و در فتوح ابن اعثم کوفی مسطور است که چون کار به صفین
استداد یافت تا آنکه عبدالله بن بدیل و هاشم بن عتبه که از سعادت لشکر امیر بودند شهید شدند و بعد از ایشان عمار یاسر نیز جام شهادت چشید
و حضرت امیر از شهادت عمار و سایر دوستان در روزی که شب آن لیلة الهریر است بنفس نفیس متوجه میدان کارزار شد و اشتر نخعی [illegible]
عم و اقربای خویش را آورده و گفت یا آل مذحج اگر شما برضای خدا [illegible] هنوز خدای تعالی [illegible] جاشید امروز روز مردانست
با این قوم گمراه قتال بکوشید تا رضای خدای تعالی حاصل کنید این کلمات بگفت و حمله کرد و خویشان او از قبایل مذحج همراه او حمله کردند اهل شام از جنگ
ایشان متحیر گشتند و دست و پای ایشان از کار برفت و اشتر آن روز بر اسبی سیاه [illegible] بر نشسته بود و شمشیر یمانی بدست گرفته بود و هر گاه آن را
بجنبانیدی گمان افتادی که آن شعلهٔ آتش است و چون دست بر آوردی از شعاع آن چشمها خیره شدی و چنین اسپ سوار حمله میکرد و بجنین شمشیر یمانی میزد
و مردی را میافکند که [illegible] و شمشیر [illegible] افتاد [illegible]
شام را بر انداخت تا نیزه او بشکست و الحق این جنگ به همین منوال میرفت تا آفتاب بنصف النهار رسید و وقت نماز پیشین بگذشت ابن ابی الحدید مداینی
در شرح کتاب مستطاب نهج البلاغه گفته که اگر کسی سوگند خورد که خدای تعالی در عرب و عجم خلق نکرده است مانند اشتر بجز استاد او علی بن ابی طالب [illegible]
در آن سوگند گناهی بر او نباشد و چه نیکو گفته آن عزیز که چون کیفیت شجاعت اشتر از او پرسیدند در جواب گفت چه گویم در وصف کسی که حیات او اهل شام را
منهزم ساخت و ممات او اهل عراق را و سزاوار است آنچه امیر المؤمنین در حق او فرموده که اشتر از برای من چنان بود که من از برای حضرت پیغمبر صلعم و اشتر
در روز سابق بر لیلة الهریر از کثرت اشتغال بقتال اهل ضلال در چهار نماز بجماعت حاضر نشد و بتکبیراتی اکتفا نمود و کشتگان آن روز هفتاد
کس بود ندا اشتر در میان میمنه و میسره چون شیر درّنده به تیغ و سنان حمله میکرد و اهل هر قبیله را بمقاتله مقابل خود تحریص مینمود و لشکر را [illegible]
در کارزار ترغیب مینمود تا آنکه مردم خسته و ملول شدند و دست و پای ایشان از کار ماند و چون او آثار ملالت و سستی از ایشان مشاهده نمود با بلند
[illegible] علم خود را بر زمین فرو برد و در میان کتایب لشکر در آمد و گفت من یشتری نفسه لله و یقاتل مع الاشتر حتی یظهر او یلحق الله تعالی کیست
که نفس خود را در راه خدای تعالی بفروشد و با اتفاق اشتر با اهل دین مقاتله نماید یا غالب گردد یا بخدای تعالی واصل شود شیخ ابو الحسین احمد بن علی
نجاشی در کتاب رجال در ذکر صعصعة بن صوحان از او روایت نموده که چون حضرت امیر المؤمنین مالک را بحکومت مصر روانه ساخت این عهدنامه نوشته
با او داد که من عبد الله امیر المؤمنین الی نفر من المسلمین سلام علیکم انی احمد الیکم الله الذی لا اله الا هو اما بعد فانی قد بعثت الیکم عبدا من عباد الله
لا ینام ایام الخوف و لا ینکل عن الاعداء حذار الدوائر و لا ناکل من قدم و لا واهن فی عزم اشد عباد الله بأسا و اکرمهم حسبا اضر علی الکفار من حریق النار و ابعد
الناس من دنس و عار و هو مالک بن الحارث الاشتر لا نابی الضریبة و لا کلیل الحد حلیم فی الجد رزین فی الحرب ذو رأی اصیل و صبر جمیل فاسمعوا
و اطیعوا امره فان امرکم بالنفر فانفروا و ان امرکم ان تقیموا فاقیموا فانه لا یقدم و لا یحجم الا بأمری و قد آثرتکم به علی نفسی لنصیحته لکم و شدة شکیمته
علی عدوکم عصمکم الله بالتقوی و زینکم بالمغفرة و وفقنا و ایاکم لما یحب و یرضی و السلام علیکم و رحمة الله و برکاته و در کتاب نهج البلاغه آن عهدنامه بر این نهج
مسطور است اما بعد فقد بعثت الیکم عبدا من عباد الله لا ینام ایام الخوف و لا ینکل عن الاعداء ساعات الروع اشد علی الفجار من حریق النار و هو مالک
بن الحارث اخو مذحج فاسمعوا له و اطیعوا امره فیما طابق الحق فانه سیف من سیوف الله لا کلیل الظبة و لا نابی الضریبة فان امرکم ان تنفروا فانفروا
و ان امرکم ان تقیموا فاقیموا فانه لا یقدم و لا یحجم و لا یؤخر و لا یقدم الا عن امری و قد آثرتکم به علی نفسی لنصیحته لکم و شدة شکیمته علی عدوکم و [illegible] الحقیقت این عهد
از کلام آن حضرت در کتابیست که در باب اشتر باهل مصر نوشته اطول عهدیست از عهدنامهای آن حضرت و مشتمل بر لطایف و محاسن بسیار است
و این عهدنامه نیز در کتاب مستطاب نهج البلاغه مذکور است [illegible] با آنکه بحلیه عقل و شجاعت متحلی و فضیلت [illegible] بود چنین

میفرمود

بزیور حلم و زهد و فقر و ورع و خوش خلقی نیز آراسته بود و در مجموعه ورام بن ابی فراس رحمه الله مسطور است که مالک اشتر روزی در بازار کوفه میگذشت جامه
[illegible] کرباس [illegible] عمامه [illegible] یکی از اهل بازار [illegible] بود چون اشتر را دید که بدان وضع و لباس
میرود در نظر او حقیر آمد و از روی استخفاف شاخ بقلۀ بجانب اشتر انداخت اشتر حلم ورزید با او التفات ننمود و بگذشت یکی از حاضران که اشتر را میشناخت
[illegible] امیر المؤمنین [illegible] مالک اشتر بود صاحب
امیر المؤمنین [illegible] لرزه بر اندامش افتاد [illegible] از عقب اشتر روان شد که خود را باو رساند و از او عذر خواهد دید که اشتر بمسجد در آمد
و بنماز مشغول است صبر کرد تا اشتر از نماز فارغ شد و سلام بداد خود را بر پای او انداخت و پای او را بوسیدن گرفت اشتر ملتفت شد سر او را برگرفت
و گفت این چه کار است که میکنی گفت عذر گناهی که از من صادر شد از تو میطلبم که ترا نشناخته بودم اشتر گفت بر تو هیچ گناهی نیست بخدا سوگند که من بمسجد آن
آمده بودم که از برای تو استغفار کنم و طلب آمرزش [illegible] شریف می باید که مظهر [illegible] حضرت امیر المؤمنین ع تواند بود
[illegible] التفات ننموده [illegible] که اشتر را حاصل بوده
[illegible] مکاتیب خود فرموده [illegible] بر قول و فعل [illegible]
رسیده [illegible] حضرت شاه اولیا علیه التحیة و الثنا
بظهور آمده که جمیع دوستان او [illegible]
[illegible] مواضع مستصعب ع [illegible] مسطور است که اشتر از جلادت [illegible] و ابطال
روزگار رسید [illegible] عثمان [illegible] یکی از غلامان عثمان در وقتی که اشتر از جانب حضرت امیر
متوجه امارت مصر بود در راه با او ملاقات نمود و قدری عسل زهرآلود نزد اشتر آورد تا از آن بخورد و زهر آن عسل در او کارگر شد و در همان ساعت وفات کرد و صاحب معجم البلدان
در ذیل احوال قلزم آورده که معویه کسی را فرستاد تا در راه مصر او را ملاقات نمود و عسل زهرآلود بخورد او داد و در بحر قلزم [illegible] و چون خبر بمعویه رسید
مسرور شده گفت ان لله جنودا من عسل و جنازه او را از آنجا بمدینه نقل نمودند و قبرش در آنجا معروف و مشهور است زید بن صوحان العبدی در کتاب خلاصه
مذکور است که او از ابدال و از اصحاب امیر المؤمنین ع بود و در حرب جمل شهید شد و شیخ ابو عمرو کشی روایت نموده که چون زید [illegible] رسید و از پشت
اسب بر زمین افتاد حضرت امیر المؤمنین بر بالین او آمد و فرمود که یا زید رحمک الله کنت خفیف المؤنة عظیم المعونة یعنی خدا بر تو رحم کند که مؤنه و مشقت
تو اندک و اعانت تو بسیار بود [illegible] زید سر خود را بجانب آن حضرت برداشت و گفت جزاک الله خیرا یا امیر المؤمنین فوالله
ما علمتک الا بالله علیما [illegible] ولکن سمعت ام سلمة زوج النبی صلعم تقول سمعت رسول الله یقول من کنت مولاه فعلی مولاه اللهم
وال من والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره و اخذل من خذله فکرهت ان اخذلک فیخذلنی الله یعنی خدای تعالی جزای خیر دهد ترا ای امیر المؤمنین و الله
که ترا نشناختم الا [illegible] باشد بخدا سوگند که بهمراه تو با دشمنان تو مقاتله از روی جهل نکردهام لکن چون حدیث غدیر [illegible]
از ام سلمه شنیده بودم [illegible] داشتم که ترا [illegible]
و فضل بن شاذان روایت نموده که زید از روسای تابعین و زهاد ایشان بود و چون عایشه به بصره رسید باو کتابتی نوشت که من عایشه زوجه النبی صلعم الی ابنها
زید بن صوحان الخالص اما بعد فاذا اتاک کتابی هذا فاجلس فی بیتک و اخذل الناس عن علی بن ابی طالب حتی یاتیک امری یعنی این کتابیست از عایشه
زوجه حضرت پیغمبر صلعم بفرزند او زید بن صوحان خالص الاعتقاد چون این کتابت بتو رسد مردمان را از آن حضرت و همراهی علی بن ابی طالب باز دار
تا دیگر امر من بتو رسد چون زید کتاب را بخواند در جواب نوشت که مرا امر کرده بچیزی که ما بغیر آن ماموریم و خود ترک چیزی کرده که با آن ماموری
و در این کلام اشارتست بآنکه عایشه بموجب آیه کریمه و قرن فی بیوتکن ماموره است بآنکه از خانه خود بیرون نیاید و ما بموجب آیه کریمه اطیعوا الله و اطیعوا
الرسول و اولی الامر منکم و بموجب دعای و انصر من نصره و اخذل من خذله [illegible] مذکور شد ماموریم بنصرت و یاری حضرت امیر المؤمنین علیه السلام
صعصعة بن صوحان العبدی در کتاب خلاصه مذکور است که او از اکابر اصحاب حضرت امیر المؤمنین ع بود و از حضرت امام جعفر صادق ع مرویست که

در میان اصحاب حضرت امیر کسی نبود که حق آن حضرت را چنانکه سزاوار است داند مگر صعصعه و اصحاب او و چنانچه ابن داود گفته که هو ثقة جلیل
در علم لغت و شرف و در کتاب استیعاب مسطور است که صعصعه بن صوحان عبدی در عهد حضرت رسالت مسلمان بود اما آن حضرت را ملاقات
نکرد و از جمله بزرگان قوم خود عبد القیس بود و فصیح و خطیب و زبان آور و دین دار و فاضل و بلیغ بود و او و برادرش زید بن صوحان در زمره اصحاب امیر
المؤمنین شمرده می شوند و روایت نموده که ابو موسی اشعری که عامل عمر بود هزار درهم مال نزد عمر فرستاد عمر آن مال را بر مسلمانان قسمت کرد و چیزی
از آن باقی ماند عمر برخاست و خطبه انشا کرد و گفت ای مردم که از این مال بعد از حقوق مردم فضله و بقیه مانده چه می گویید در آن پس صعصعه
برخاست و او در آن وقت جوان امرد بود و گفت ای امیر المؤمنین مشورت در چیزی باید کرد که قرآن در باب حکم آن نازل نشده باشد و چون قرآن بیان موضع
این مال را بیان ساخته تو نیز آن را بجای خود وضع کن پس عمر گفت راست گفتی تو از منی و من از توام آنگاه آن بقیه را بر درویشان مسلمانان قسمت نمود
مؤلف گوید از اینجا علو ادراک و فضیلت صعصعه را می توان دانست که در آن محل این سخن چگونه اظهار جهل عمر بآیات قرآن و مسایل فرقان نمود که
او در آن سخن عدم استحقاق عمر را در امر خلافت خاطر نشان او می نمود و شیخ ابو عمرو کشی روایت نموده که صعصعه وقتی بیمار بود و حضرت امیر المؤمنین ع
بعیادت او تشریف بردند و در آن حال با او گفتند که ای صعصعه عیادت مرا نسبت بخود زیادتی بر قوم خود مسازی صعصعه گفت بل و الله من آن را منتی
و فضلی از خدای تعالی نسبت بخود می دانم و همچنین روایت نموده که چون معاویه بکوفه آمد و جمعی از مردم آنجا که حضرت امام حسن ع از برای ایشان از معاویه
امان گرفته بود بمجلس او در آمدند و صعصعه نیز چون از آنجماعه بود بمجلس در آمد و چون نظر معاویه بر او افتاد گفت بخدا سوگند ای صعصعه که من نمی خواستم
که تو در امان من در آیی صعصعه گفت بخدا سوگند که من نمی خواستم که ترا بخلافت نام برم آنگاه باسم خلافت بر او سلام کرد و نشست پس معاویه گفت
اگر تو در اعتقاد خلافت من صادقی بر منبر رو و علی را لعنت کن صعصعه متوجه مسجد شد و بر منبر رفت و حمد الهی و درود حضرت رسالت بجا آورد
آنگاه گفت ای حاضران از پیش کسی می آیم که شر خود را مقدم ساخته و خیر خود را موخر داشته و مرا امر کرده که علی بن ابی طالب را لعنت کنم پس او را لعن کنید
لعنه الله اهل مسجد آواز بآمین برداشتند آنگاه صعصعه نزد معاویه رفت و او را از آنچه بر منبر گفته بود اخبار نمود معاویه گفت والله که تو باین عبارت غیر مرا
قصد نموده بودی یکبار دیگر باید بروی و تصریح بلعن علی کرد پس صعصعه باز گشت و بر منبر بر آمد و گفت که معاویه مرا امر کرده که لعن علی بن ابی طالب کنم
اینک من لعن می کنم آنکه را که لعن علی بن ابی طالب کند حاضران مسجد دیگر باره آواز بآمین برداشتند و چون معاویه از آن خبردار شد و دانست که او لعن
حضرت امیر نخواهد کرد فرمود تا او را از کوفه اخراج نمودند و در کتاب کامل بهائی از کتاب خلاصه نقل نموده که معاویه روز جمعه خطبه می خواند [illegible] عظیم
و بادی [illegible] از اینجا شد مردم او را بحال استغفار شدند که آنچنان [illegible] در مقام حضرت رسول آشکارا کرد لاجرم آن شوم
بجای لعین خطبه را موقوف داشته گفت الحمد لله الذی خلق ابداننا و اسکنها الارواح و جعل فیها ریاحا و جعل خروجها للتنفس [illegible]
اختلجت فیها و انفلتت فلا جناح علی من خاف ذلک والسلام صعصعه آنجا حاضر بود برخاست و گفت صدقت یا معاویه ان الله
خلق ابداننا و اسکن فیها ریاحا و جعل خروجها للتنفس راحة و لکن جعل ارسالها فی الکنیف راحة و علی المنبر بدعة پس گفت یا اهل الشام قد خری امیرکم
فلا صلوة لکم یعنی امیر شما بر منبر برید و نماز شما همه باطل گردید و از مسجد بیرون رفته متوجه مدینه شد و در کتاب امالی شیخ ابو جعفر طوسی طاب ثراه
مسنده از صعصعه منقولست که گفت جمعی از اهل مصر نزد عثمان بن عفان جمع شدند و شکوه از ظلم عامل او کردند عثمان گفت که یکی از میان خود را اختیار کنید
که با من سخن گوید آنجماعه مرا اختیار کردند پس عثمان گفت این جوان حدیث السن است لیاقت آن ندارد که با من سخن گوید من گفتم که علم بسن نیست و اگر بسن بودی
هر آینه هیچ یک ... در آن نصیبی نبودی پس عثمان گفت بگو آنچه در خاطر داری من گفتم بسم الله الرحمن الرحیم الذین ان مکناهم فی الارض اقاموا الصلوة
و آتوا الزکوة و امروا بالمعروف و نهوا عن المنکر و لله عاقبة الامور عثمان گفت که این آیه در شان ما نازل شده من گفتم پس امر بمعروف و نهی از منکر بجا آور
گفت این بگذار و سخن دیگر پیش آر پس من گفتم بسم الله الرحمن الرحیم الذین اخرجوا من دیارهم بغیر حق الا ان یقولوا ربنا الله عثمان گفت این آیه نیز در شان
ما نازل شده گفتم پس آنچه از خدای تعالی قرار گرفته بما عطا کن عثمان تشنیع در سخن مرا دید بر او کرد و مرا بعقاب من خطاب نمود و گفت یا ایها الناس علیکم بالسمع والطاعة
فان یدالله علی الجماعة و ان الشیطان مع الفذ فلا تسمعوا قول هذا فان هذا لا یدری من الله و لا این الله پس من گفتم ظاهرا آنچه گفتی که علیکم بالسمع

والطاعة آن می خواهی که فردای قیامت بگوییم که ربنا انا اطعنا سادتنا و کبراءنا فاضلونا السبیلا و اما اینکه گفتی که من نمی دانم
که خدا کیست بدرستی که خوب می دانم فان الله ربنا و رب آبائنا الاولین و اما اینکه گفتی که نمی دانم که خدا در کجاست بدرستی که می دانم
فان الله تعالی بالمرصاد آنگاه عثمان در خشم شد و امر فرمود که ما را بیرون کردند و درها را بستند و هم چنین در کتاب امالی
روایت نموده که در وقتی که از اطراف و جوانب علمای قریش و خطبای ربیعه و صنادید و ملوک یمن بمعاویه گرد آمده بودند و بر منبر
مسجد دمشق بر آمد و خطبه انشا کرد و در آن خطبه گفت که ان الله تعالی اکرم خلفاءه فاوجب لهم الجنة فانقذهم من النار ثم
جعلنی منهم و جعل انصاری اهل الشام الذابین عن حرم الله المؤیدین بظفر الله المنصورین علی اعداء الله راوی گوید که احنف بن قیس
و صعصعه در مسجد حاضر بودند چون آن مقالات مشحون بضلالت معاویه را استماع نمودند احنف به صعصعه گفت که تو جواب
معاویه را در کنار او می نهی یا من برخیزم و آنچه دانم بگویم صعصعه گفت بلکه اگر کفایت این مهم از تو می کنم و سر ای و واو در کار شوم
پس صعصعه برخاست و گفت یا ابن ابی سفیان تکلمت فابلغت و لم تقصر دون ما اردت و کیف یکون ما تقول لعقد علینا قهرا و ملکتنا
جبرا و دنت بغیر الحق و استولیت بغیر اسباب الفضل فاما اطرائک اهل الشام فما رأیت اطوع لمخلوق و اعصی لخالق منهم قوم اشتریت منهم دینهم
و ابدانهم بالمال فان اعطیتهم حاموا علیک و نصروک و ان منعتهم قعدوا عنک و رفضوک آنگاه معاویه شروع در تهدید و وعید نمود
و صعصعه بجای خود نشست و ساکت گردید [illegible] استدراک که توهم نکند که چون احنف بن قیس را محبت بآن مرتبه بود که بعد از
حضرت امیر متصدی معارضه معاویه می شد با وجود مثل صعصعه آیا آن تقرب می نمود با وجود این شرف صحبت آن حضرت [illegible]
و حسنات بجا آورده می باید که از زمره مؤمنان بوده داخل در مجلس ایشان باشد زیرا که می گوییم که مدار حکم با ایمان و اسلام آن نه بر مجرد
اظهار محبت و صحبت و حسن سمعت بلکه موقوف بر [illegible] و حسن خاتمه است و احنف بن قیس بر تقدیر اتصاف او بشرایط
ایمان در بعضی از زمان موفق بحسن خاتمه نگردید و آخر معاویه بطمع دین او را به پنجاه هزار درهم از او خرید و او بدین جهت بمعاویه گرایید
بنابر آنکه نظر بر حسن خاتمه است و مجرد محبت و صحبت کافی نیست چنانچه در کتاب خلاصه گفته که عمرو بن حریث از اصحاب امیر المؤمنین ع
عدو الله ملعون و براین قیاس است حال جمیع خوارج نهروان که در خدمت آن حضرت بودند و در خدمت او مجاهدها نمودند و آخر از او
برگشته در حرب مردود داخل بودند محمد بن ابی حذیفة بن عتبة بن ربیعة بن عبد شمس بن عبد مناف القرشی در استیعاب خاله زاده معویه
مسطور است که او در عهد حضرت رسالت در دیار حبشه متولد شده بود در زمان خلافت حضرت امیر از جانب او متولی مصر بود
و بعد از آن او را معزول نمود و قیس بن سعد را والی آنجا ساختند و او از جمله کسانی بود که سعی و اهتمام در قتل عثمان نمود و بعد از کشتن
عثمان بشام رفت و در آنجا بدست یکی از عمال معاویه کشته شد و در کتاب خلاصه مذکور است که او عامل حضرت امیر المؤمنین علی ع بود
در مصر و معاویه او را گرفته تکلیف نمود که حضرت امیر را دشنام دهد و از دوستی او تبری نماید محمد از آن امتناع نمود و آخر او را معاویه ایذای
بسیار کرد و محبوس ساخت تا اینکه بدشنام امام انام اقدام نماید مؤثر نیفتاد و او را لا تأخذه فی الله لومة لائم در کتاب کشی مسطور است
که محمد مذکور پسر خاله معاویه [illegible] و شیعه حضرت امیر بود و چون معاویه او را بگرفت و می خواست که او را بکشد پس او را در زندان کرد
و در آن ایام روزی با [illegible] گفت که مصلحت می بینید که ابن صفیه محمد بن حذیفه را از ضلالت و گمراهی که دارد آگاه سازیم و امر کنیم که تا
علی ابن ابی طالب را [illegible] نماید و از محنت زندان خلاص یابد حاضران گفتند بلی پس معاویه یکی را امر نمود تا محمد را از زندان بیرون آورد و چون
حاضر شد معاویه با او خطاب کرد که ای محمد وقت آن نشد که از محبت و نصرت علی ابن ابی طالب پشیمان شوی و از آن گمراهی برگردی یا
نمی دانی که عثمان مظلوم کشته شد و عایشه و طلحه و زبیر جهت طلب خون او بیرون آمدند و علی پنهانی امر فرموده بود که عثمان را بکشند و ما حق
او را می طلبیم محمد در جواب گفت که تو می دانی که از همه خویشان تو نسبت بمن نزدیکتر و بهتر از ایشان بحال تو می شناسم معاویه گفت بلی محمد گفت بخدای
سوگند که کشندگان عثمان بغیر از تو هیچ کس را نمی دانم زیرا که چون ترا والی شام [illegible] از اهل ظلم و جور [illegible] مسلمانان [illegible]

خواهرزاده حضرت امیر

اراده درخواست نمودند که ترا و آنها را که بر مسلمانان ظلم می‌کردند و بر سنت پیغمبر عمل نمی‌کردند عزل نماید او از عزل شما ابا و امتناع نمود لاجرم شورش و فتنه و اشباه و امثال آن رسید با آنچه رسید و طلحه و زبیر با آنجماعه بودند که مردم را بر کشتن عثمان تحریص می‌کردند ای معویه کمان می‌دهم که از آن زمان که ما در جاهلیت و اسلام می‌بینیم همیشه بر یک خلق و طبیعت بوده و اسلام در تو از اندک و بیش چیزی تغیر نداده ... آنکه مرا به سبب محبت علی ابن ابوطالب ملامت می‌کنی و حال آنکه جاهلی که با او اتفاق نموده اند منافقان و طلقا و عتقای صحابه اند که تو دین ایشانرا از ایشان بخریده دنیا و درم گرفته و ایشان دنیای ترا گرفته اند والله ای معویه بر تو پنهان نیست آنچه کرده و بر تابعان تو نیز مخفی نیست آنچه کرده اند والله که تا من زنده ام علی را دوست دارم و او را وسیله قرب حق تعالی و رسول می‌دانم پس معویه از آن کلمات در خشم شد امر کرد تا او را از بر منابر بردند و در آنجا بجوار رحمت ایزدی پیوست جعده بن هبیره بن ابی وهب المخزومی القرشی در کتاب فتوح ابن اعثم و کتاب استیعاب مذکورست که خواهرزاده حضرت امیر علیه السلم بود و مادرش ام هانی بنت ابوطالب و آن حضرت او را در اوایل زمان خلافت خود بامارت خراسان مشغول فرمود که بدان جانب رود و آنجا در ولایت خراسان ساخت است که فتح نکرده اند فتح کند و این قطعه از شعر و ست که در بیان شرافت نسب خود گفته شعر ابی من بنی مخزوم ان کنت سایلا * ومن هاشم امی لخیر قبیلا * فمن ذا الذی یبای علی بخاله * کخالی علی ذی الندی وعقیلا * در کتاب بحار کتب مسطورست که روزی ... در حرب صفین عتبه بن ابی سفیان جعده را گفت که این همه دلیری و بهادری که در حرب از تو ظاهر می‌شود از آنجا است که خال تو ... جعده در جواب گفت که اگر خال تو مانند خال من بودی هر آینه پدر خود را از هوش می‌نمودی سعید بن قیس الهمدانی از بزرگان قبیله همدان و فرمانروای همدان بود و در کتاب فتوح ابن اعثم کوفی مسطورست که سعید بن قیس در روز حرب جمل بر سواران میمنه لشکر ظفر اثر حضرت امیر المؤمنین حیدر امیر و سرور بود و در حرب صفین باعبدالله بن بدیل بن ورقاء الخزاعی بر جناح سواران رئیس و مهتر بود حضرت امیر المؤمنین ع در بعضی از ابیات دیوان حقایق بیان خود ذکر فضایل قبایل همدان و مساعی جمیله ایشان در حرب صفین و غیر آن نموده چنانکه در مجلس دویم از این کتاب سبق ذکر یافته و ایضا ابن اعثم کوفی گوید که عمرو بن حصین السکونی در حرب صفین از عقب مرتضی ع در آمد و می‌خواست که آن حضرت را بتیغ زند سعید بن قیس او را بقتل آورد و این ابیات بگفت شعر الا ابلغ معویه بن حرب * ورجم الغیب یکشف الظنون * بانا لا نزال لکم عدوا * طوال الدهر ما سمع الحنین * الم تر ان والدنا علی * ابو حسن و نحن له بنون * وانا لا نرید به سواه * وذاک الرشد والحظ الثمین * و معویه چون این بشنید جمعی از قبایل یحصب و کنده و لخم و جذام همراه ذی الکلاع حمیری کرد و گفت اخرج و اقصد بحرب همدان خاصه و چون علم ایشان بدید فرمود یا همدان هم گفتند لبیک لبیک یا امیر المؤمنین قال علیکم بهذا الخیل فان معویه قد قصد کم بها خاصه دون غیرکم پس سعید بن قیس با مردم همدان متوجه شدند و خصم را شکست و تا در سرا پرده معویه بتاختند و چند مبارز نامدار از ایشان بینداختند و آن حرب تا نماز شام میان ایشان بکشید چون نماز شام شد از یکدیگر جدا شدند امیر المؤمنین ع آن محاربه را پسندیده داشت و سعید بن قیس و آن قوم و لشکر خود بخواند و ایشانرا ثناها کرد و گفت ای آل همدان شما مرا بجای جوشن و خفتان و سپر و سنان و تیر و کارید پیوسته بشما مستظهر بوده ام و از شما حسابها گرفته ام و ای سعید تو مرا بمنزله چشم بینا و دست گیرا بوده همه وقت در همه کارها اعتماد بر شجاعت و دانائی و خردمندی تو کرده ام والله که اگر قسیم بهشت بدست من باشد ای اهل قبیله همدان خوش ترین موضعی و نیکوترین جایی شما را فرود آرم سعید بن قیس گفت ای امیر المؤمنین ما این کارها برای رضای خدای تعالی می‌کنیم و بدان بر تو منتی نمی‌نهیم از باری تعالی ثواب و پاداش آن بخواهیم هر مهمی که داری ما را فرمای و هر خدمتی که دشوارتر باشد ما را بفرمای و به هر جانب که دل تو می‌خواهد ما را می‌فرست که مطیع فرمانیم و از دل و جان ترا دوست داریم امیر المؤمنین ع ایشانرا ثناها گفت و آن قوم خرم و مسرور و مظفر و منصور بوثاقهای خویش شدند ربیع بن خثیم الثوری الکوفی در کتاب خلاصه مسطورست که او از زهاد ثمانیه بود و در کتاب کشی مسطورست که شیخ اجل فضل بن شاذان فی الرّ[illegible] از زهاد ثمانیه

ابو سعید

ما نحله الفاعله

بر شمرده اند گفت چهار ده نفر اند از ایشان ربیع ابن خثیم و هرم بن حیان و اویس قرنی و عامر بن عبد قیس بود که از زهاد و اتقیای حضرت امیر المؤمنین ع بودند و دیگری ابومسلم خولانی و او فاجری مرائی صاحب معویه بود و مردم را بحرب امیر ترغیب می‌نمود روزی به آن حضرت گفت مهاجر و انصار را که بر عثمان خروج کرده بودند بدست ما ده که ایشانرا بکشیم چون آن حضرت از آن ابا نمود گفت الان طاب الضراب انما کان وضع فخا و مسکه یعنی الحال ترغیب قوم بمقاتله علی ابن ابی طالب بر ما خوش آمد و آنچه از این بآن شد ... معلوم می‌شود که قتل عثمان سبب دام حیله بود که او نهاده بود و دیگر مسروق بن الاجدع که متعاجی معویه بود و در اثنای اشتغال آن عمل در صافیه بمرد و قبر او آنجاست دیگر حسن بصری بود و بهر طایفه بمقتضای هوا و هوس ایشان همراهی میکرد و آنرا وسیله کسب دنیوی می‌نمود و با این حال رئیس قدریه بود و دیگری اسود بن یزید و در تاریخ ابن اعثم کوفی مسطورست که آخر با یکی از نواب امیر المؤمنین که در وقت هزیمه ابن عباس بشام رسید ربیع بن خثیم بود که از ولایت ری با چهار هزار مرد مسلح مکمل بخدمت او آمد و چون بملازمت حضرت امیر رسید آن حضرت مردمانرا بر فتن شام و جنگ معویه تحریص میکرد قبر شریفش در کنار رود خانه طوس نزدیک بمشهد مقدس واقع است از ثقات آن دیار مستنبط شد که در وقتی که حضرت امام الانس والجن علی ابن موسی الرضا علیه الف التحیة والثنا با مامون عباسی بطوس می‌بودند بزیارت خواجه ربیع توجه می‌فرمودند کفاه هذا فضلا وشرفا اعین بن ضبیعه بن ناجیه التمیمی الحنظلی الدارمی در کتاب اصابه مذکورست که او برادرزاده صعصعه بن ناجیه است که جد فرزدق بود و ملازمت حضرت امیر را اختیار نمود و در حرب جمل یکپای شتر عایشه را قطع نمود و هم چنین روایت نموده که در وقتی که عبدالله بن الحضرمی بر بصره مستولی شد حضرت امیر المؤمنین ع اعین را جهت دفع او ببصره فرستاد عایشه بعضی را بر آن داشت که او را بطریق حیله و بهانه بکشتند و آن واقعه در سال سی و هشت از هجرت بود عبدالرحمن بن صرد التنوخی در تحفة الاحباب مذکورست که عبدالرحمن بموجب فرموده حضرت امیر یکپای شتر عایشه را بتیغ قلم کرد و شتر به سه پای بایستاد پای دیگر را دیگری قطع کرد تا شتر سینه بر زمین نهاد و گویند مردی تیمی ابن مرتع نام همدان واقعه جمل بعبدالرحمن بن صرد تنوخی رسید و او را بر سید که شتر عایشه را در آن روز تو پی کردی جواب داد که آری و اگر پی نمی‌کردم از اصحاب عایشه یک متنفس جیر بنوع نمی‌ماند که رخواهر دخضیه سوارین و اگر حاجتم خشنود از التوفیق من الملک المعبود طرماح بن عدی بن حاتم الطائی در قسم مقبولان از کتاب ابن داود مذکورست که او مردی جسیم طویل ادیب فصیح زبان آور حاضر جواب بود و در تاریخ ابن هلال که بنام شاه شجاع مبارزی نوشته مذکورست که چون حضرت امیر المؤمنین ع از حرب جمل مراجعت نمود و معویه به آن حضرت نامه بدین عبارت نوشت اما بعد فقد اتبعت ما یضرک و ترکت ما ینفعک وخالفت کتاب الله عز وجل وسنة نبیه صلعم وقد نهی الی ما فعلت بحواری رسول الله صلعم طلحه و زبیر و ام المؤمنین عایشه فوالله لارمینک بشهاب لا تطفیه المیاه ولا تزعزعها الریاح اذا وقع وقب واذا وقب ثقب واذا ثقب لهب فلا یغرنک الجیوش واستعد للحرب چون نامه مطالعه حضرت امیر رسید در جواب نوشت که بسم الله الرحمن الرحیم من عبدالله وابن عبده امیر المؤمنین علی ابن ابوطالب اخی رسول الله صلعم ووصیه وابی الحسن والحسین وقاتل جدک وعمک وخالک الشیبة قومک یوم بدر والسیف الذی قتلتهم به هو معی یحمله ساعدی بثبات من صدری وقوة من بدنی کما جعلت النبی فی کفی ونصر من ربی ما استبدلت بالله ربا ولا بالاسلام دینا ولا بمحمد صلعم نبیا ولا بالسیف بدلا فبالغ فی رأیک واجتهد ولا تقصر فقد استحوذ الشیطان واستغرقک الجهل والطغیان وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون آنگاه آن نامه را بطرماح بن عدی داد و گفت این نامه را بمعاویه بن ابی سفیان بر و جواب بیاور و و ... تا جامه سرخ موی سفید شکم سیاه چشم تیزرو داده داد تا بر آن سوار شود و طرماح مردی مرد انه بود بلند و ... کلام جوهری ذلق طلق ... فلا یکل ... الجواب ... نامه را ستد بر سر نهاد و گفت سمعا وطاعة وحبا وکرامة و سوار شد به تعجیل تمام و ... تا بدمشق رسید اتفاقا در آن روز معویه جهت تفرج و تنزه در بستان بود و ارکان دولت او مثل عمرو بن عاص و مروان الحکم و شرحبیل و ابو الاعور سلمی

ط ... ملحوری

وابوهریرة الدوسی با او بودند اما هر چند نکس بکرشت طوف می کردند ناکاه نظر کردند از پشت دیوار باغ اعرابی دیدند که بر شتری نشسته
ملاقات شدند که طرماح است و قاصد امیر المؤمنین علی علیه السلام است با هم گفتند او را آواز کنیم تا توقف کند و لحظه با او مزاح و سخریه کنیم
عمرو بن العاص پیش رفت و گفت هل خبر عندک من السماء فقال نعم ان الله فی السماء و ملک الموت فی الهواء و امیر المؤمنین فی القفا فاستعد
والمالیة لما حل علیکم من البلایا یا اهل العناد والشقاق پس گفتند که از کجا می آیی گفت اقبلت من عند حر تقی زکی گفتند پیش مرو بروی
و کرام و جاه گفت ارید ان ردی الموذی الذی ترجعون انه امیر که عمرو بن العاص بها انجا ... نوشته اما بعد فقد ... من عند علی ...
له لسان فصیح و حق ابلج ... و چون طرماح دانست که آنجماعة اصحاب معویه اند شتر خود را خوابانیده فرود آمد
با ایشان نشسته هر یک ... تا خبر بمعویه رسید ... و پسر خود یزید پلید را امر کرد تا سرا پرده ها بر پای کردند و مجلس را
آراسته ساختند آنگاه عمرو بن العاص و توابع او با طرماح ببارگاه معویه رفتند و چون طرماح نظر کرد دید که همه مردم ایشان جامهای
سیاه پوشیده بودند چنانکه شعار بنی امیه بود گفت ما القوم زبانیة المالک فی ضیق المسالک و چون نزدیک آمد و یزید را دید
نشسته بود و بر جبین ایشان ضربت داشت و با آواز بلند در شتی که داشت سخن میکرد طرماح گفت من هذا المیشوم بن المیشوم الواسع
الحلقوم المضروب علی الخرطوم گفتند ای مرد گستاخ مکن که این یزید است گفت لا اراد الله مراده و لا بلغه مراده و چون طرماح بر یزید
سلام کرد جواب داد و گفت ان امیر المؤمنین یقرئک السلام طرماح گفت سلام او با من است از کوفه آنگاه یزید پلید گفت حاجتی که داری
با گوی تا قضای آن نمایم طرماح گفت حاجت من آنست که مرا پیش معویه حاضر سازی تا نامه که از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام آورده ام
باو رسانم یزید او را بمجلس خاص معویه برد و چون او نعلین در پا داشت بعضی از سالاران معویه باو گفتند که اخلع نعلیک طرماح
جبین و پیشانی خود ... نموده گفت هذا الواد المقدس فاخلع نعلی آنگاه نظر کرد و دید که معویه بر سریر نشسته و ارکان دولت
بر اطراف و گرد آن جمع گشته از ... نشاط در برابر او بایستاد و گفت السلام علیک ایها الملک العاصی معویه گفت ویحک یا اعرابی ما منعک
ان تسلم بیا امیر المؤمنین طرماح گفت ثکلتک امک نحن المؤمنین فمن امرک علینا پس معویه گفت ما معک یا اعرابی گفت کتاب
کریم معویه گفت بمن ده طرماح گفت مرا خوش نمی آید که پای خود را بر بساط تو نهم گفت بوزیر من ده گفت هیهات ظلم الامیر و خاب الوزیر
معویه گفت پس بدست پسر من ده و اشارت به یزید کرد طرماح گفت ما فرحنا بابلیس فکیف باولاده گفت پس بغلام من ده طرماح گفت
غلام سوء اشتری من غیر حق و اعطی من غیر مستحق معویه گفت پس بچه طریق نامه را از تو بستانم طرماح گفت طریق آنست که تو از جای خود
برخیزی ... یکقدم است ... نامه را از من گرفته ... چون معویه این سخن بشنید از جای خود برجست و نامه را از روی غضب
از او بستد و بخواند و در زیر ... خود نهاد آنگاه گفت کیف خلفت علی ابن ابی طالب طرماح گفت خلفته بحمد الله تعالی کالبدر الطالع
حوالیه اصحابه کالنجوم اذا امرهم ابتدروا الیه واذا نهاهم عن شیء لم یجاسروا علیه و هو ... یا معویه ... شجاع و بطل شجاع
سمیدع ان لقی جیشا هزمه وان ... وان لقی حصنا هدمه ... وان لقی قرنا سلبه و ... وان لقی عدوا قتله واخزاه دیگر معویه گفت
کیف خلفت الحسن و الحسین طرماح گفت خلفتهما بحمد الله شابین تقیین نقیین عفیفین صحیحین فصیحین ادیبین اریبین
لبیبین خطیبین سیدین سندین طاهرین طالبین عالمین فاضلین نورین منیرین شمسین قمرین الکوکبین یصلحان الدنیا و الآخرة
معویه گفت چه بسیار فصیح بوده تو ای اعرابی ... طرماح گفت لو بلغت باب امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب علیه السلام و رایت الفصحاء البلغاء الفقهاء
الظرفاء النجباء الادباء الاتقیاء الاصفیاء لعرفت من نفسک ... یا معویه ... پس عمرو عاص با معویه گفت که این مرد اعرابی بدوی است اگر
جایزه بدهی و صلۀ او حاصل کنی ... آنگاه عمرو عاص با طرماح گفت چه می گوئی در آنکه امیر ترا جایزه دهد آیا از او قبول کنی
طرماح گفت ارید قبض روحه من جسده فکیف لا ارید قبض ماله من یده پس معویه امر کرد که ده هزار درهم باو دهند و بعد از آن باو گفت که خواهی
تا زیاده کنم طرماح گفت زدک الله ولی من زیاده ده هزار دیگر امر نمود و گفت می خواهی که دیگر زیاده کنم طرماح گفت اجعلها وترا فان الله یحب الوتر

معویه

معویه فرمود تا سی هزار درهم از برای او بیارند چون طرماح دید که تاخیری در آوردن می شود سر پیش انداخته ساعتی ساکت شد آنگاه سر بر داشت
و گفت ای معویه مکر تو بر کسانی که بر فراش تو میهمان و شیوه استهزا و استخفاف می کنی معویه گفت از من چه واقع شد که موجب این
قول تو بود گفت این چیزیست که برای من جایزه فرمودی که آن را من نمی بینم ... معویه امر کرد تا بزودی آن مال را آوردند و پیش طرماح نهادند
چون آن مال را بقبض او در آمد ساکت شد و سخن نمی گفت عمرو عاص با او گفت که چون می بینی جایزه امیر المؤمنین را طرماح گفت هذا مال
المسلمین من خزانة رب العالمین اخذه عبد من عباد الله الصالحین آنگاه معویه با منشی خود گفت اکتب جواب کتابه فوالله لقد اظلمت الدنیا
علی بحذافیرها ... منشی قلم و کاغذ برداشت و بفرموده معویه نوشت بسم الله الرحمن الرحیم من عبد الله و ابن عبده معویه
بن ابی سفیان الی علی بن ابی طالب اما بعد فانی موجه الیک ... ما تسع به الارض ... او کالفحل خردل تحت کل خردل الف مقاتل چون
طرماح آن مضمون را فهمید بخندید گفتند سبب خنده چیست گفت والله یا معویه ان علیا کالشمس اذا طلعت خفت النجوم و لدیه
هو الاشتر یلتقط الجیش بجیشه ... ویحفظ فی حوصلته پس معویه در خشم شد و بکاتب گفت ... عمرو عاص با طرماح گفت
که این قضاحتیست ای بدوی که می کناری که جواب نامه تو نوشته شود بعد از آن شرط کرده که دیگر سخن نگوید تا هر چه معویه بگوید کاتب
بنویسد چون نامه تمام شد بستد و بر شتر خود سوار شد و براه افتاد چون طرماح بیرون رفت معویه با اصحاب خود آغاز عتاب کرد و گفت
اگر من جمیع اموال خود را بیکی از شما دهم که عشر عشیر آنچه این مرد از جانب صاحب خود پیغام گذارده بجا آورد نمی توانید والله که این اعرابی دنیا را
بر من تنگ ساخت پس عمرو عاص گفت اگر ترا ای معویه آن قرب و منزلت از حضرت پیغمبر بودی که علی ابن ابی طالب راست و اگر تو بر حق بودی
چنانکه علی بر حق است زیاده از آن اعرابی مراسم رسالت و خدمت بجای آوردیم فقال معویه فض الله فاک و قطع شراسیفک والله لکلامک
اشد علی من کلام الاعرابی یعنی شکناد دهان تو را و قطع کناد استخوانهای پهلوی تو که این سخن تو بر من دشوارتر است از سخن
اعرابی سعید بن جبیر بصفت علم و زهد و عبادت موصوف بود و باطنا بکرامات و خوارق عادات معروف نزد عبدالله بن عباس
... حدیث و تحصیل علم و تفسیر و قرائت نمود یافعی در تاریخ خود آورده که امام کبیر شهیر صالح مقری فقیه محدث مفسر سعید بن جبیر
... از اعلام تابعین بود در شعبان سنه خمس و تسعین بامر حجاج لعین شهید شد در کتاب شیخ ابو عمرو کشی مسطور است که چون نظر حجاج
بر آن سعادتمند افتاد گفت تو ای شقی بن کسیر سعید گفت مادر من آشناتر بود بنام من که مرا سعید بن جبیر نام کرد پس حجاج با کمال شقی
که با و داشت از او پرسید که چه می گوئی در حق ابو بکر و عمر آیا ایشان در بهشت اند یا در دوزخ سعید گفت که اگر در بهشت در آیم و نظر در ساکنان او
اندازم توانم دانست که در آنجا کیست آنگاه حجاج گفت در ... خلفای اربعه چه می گوئی سعید گفت من وکیل ایشان نیستم حجاج گفت
کدام را دوست تر میداری سعید گفت آن را که خدای تعالی از او راضی تر باشد حجاج گفت خدای تعالی از کدام راضی تر است سعید گفت این را علم
با آنکه او بر نهان ایشان داناست حجاج گفت این همه اظهار جهل و تجاهل ... می کنی ... آنست که می خواهی ... و اعتقاد مرا در حق
هریک از خلفا تصدیق کنی سعید گفت بلکه از جهة آنست که می خواهم که ترا تکذیب کنم و بطلان اعتقاد تو ... و ایضا در کتاب کشی مذکور است
که سبب قتل حجاج ورا آن بود که او بر طریقه تشیع مستقیم بود و اقتدا بحضرت امیر المؤمنین ... می نمود و آن حضرت را ... یافعی آورده
که حجاج بعد از شهادت سعید زیاده از چهل روز زنده نبود و در ایام مرض الموت بارها بیهوش می شد و باز بهوش می آمد و در آن اثنا می گفت
که چه میخواهی از من ای سعید بن جبیر و در روایت دیگر آنست که هر گاه بخواب می رفت سعید را میدید که دامن او را گرفته می گفت بچه جهت مرا کشتی ای عدو خدا
... و سط مشهورات اصبغ بن نباتة الحنظلی المجاشعی الکوفی در کتاب خلاصه مذکور است که او از خواص امیر المؤمنین
بود و مشکور است و در کتاب کشی از ابی الجارود روایت کرده که او گفت از اصبغ پرسیدم که منزلت این حضرت امیر در میان شما چگونه است گفت ...
شمشیرها بر گردن نهاده ایم ... و ایضا روایت نموده که از اصبغ پرسیدند
که چگونه حضرت امیر ترا شرطة الخمیس نام نهاد گفت بنابر آنکه ما با او شرط کرده ایم که در راه او مجاهده کنیم تا ظفر یابیم یا کشته شویم و او شرط کرد و ضامن شد

فی اخلاص
یعنی شرطة الخمیس

که پاداش آن مجاهدات سالها به بهشت در آورد و مخفی نماند که خمیس لشکر را می گویند بنابر آنکه مرکب از پنج فرقه است که آن مقدمه و قلب
و میمنه و میسره و ساقه باشد پس آنکه می گویند که فلان صاحب امیرالمؤمنین علی عه از شرطة الخمیس است این معنی دارد که از جمله لشکریان
اوست که میان ایشان و آن حضرت شرط مذکور منعقد شده و چنین روایت کنند که جمعی با آن حضرت شرط نموده بودند شش هزار
مرد بودند و در روز حرب جمل به عبدالله بن یحیی حضرمی گفتند که بشارت باد ترا ای پسر یحیی که تو و پدرت از جمله شرطة الخمیس اید
و حضرت پیغمبر صلوات الله علیه مرا از نام تو و پدر تو خبر داده و خدای تعالی شما را بزبان پیامبر خود شرطة الخمیس نام نهاده و در کتاب
میزان ذهبی که از جمله سنیان ناصبی است که علمای رجال حدیث اهل سنت اصبغ را شیعی میدانند و بنابر این حدیث او را متروک دانسته اند
و از ابن حبان نقل کرده که اصبغ مردی بود که محبت علی ابن ابی طالب عه مفتون شده بود و طامات از او سر میزد بنابر این حدیث او را ترک
کرده اند و بالجمله تشیع اصبغ باتفاق مخالف و موافق ثابت است و آنچه ابن حبان از طامات بایشان نسبت کرده محض دلیل بر نهایت
کمال دوری از عداوت اهل البیت علیهم السلام و شیعه ایشانست **مسلم المجاشعی** در تحفة الاخبار مسطور است که مسلم جوانی بود در شجاعت
و مناعت بین الاقران مسلم و در رعایت مردی و دلاوری بغایت متین و محکم بود آورده اند که چون سپاه شاه ولایت در روز حرب جمل
تصمیم عزم بر قتال و محاربه نمود یک مصحف مجید طلبید و بمیمنه و میسره آیین خویش گرفت و گفت که کیست این مصحف را از من بگیرد
و این جماعت بغاة طغات را بمضمون آن دعوت نماید و باب ارشاد و نصیحت بر روی ایشان بگشاید مسلم مذکور دست پیش برد که
مصحف را بگیرد حضرت امیرالمؤمنین عم فرمود مرا از پیشگاه غیب و بارگاه لاریب چنین مسموع شده که هر آنکه مردانه و فرزانه
که ملتزم و مرتکب این امر گردد دست او را به تیغ بی دریغ قلم کنند و بی محابا و دهشت بدست چپ مصحف را نگاه دارد و او را نیز بهمان دست
از او جدا کنند بعد از آن سر نیزه در سر این کار کند مسلم چون از حضرت امیر این امر خطیر را بشنید از بیم سر و جان ترک گرفتن آن نمود
گفت مرا طاقت وقوع این کار و استطاعت و قدرت این کردار نیست امیرالمؤمنین کلام خجسته انجام را که در آغاز ایراد کرده بود باز تکرار فرمود
همان جوان مسلم نام بار دوم دست پیش برد و حضرت امیر همان کلام وحشت آثار را که در اول بار فرموده بود و جوان ترسیده بود
دیگر بار تکرار نمود چون این نوبه از سر صدق و اخلاص تمام بعرض رسانید که علیک یا امیرالمؤمنین لا علیک یا امیرالمؤمنین فهذا قلیل
فی ذات الله هیچ دردی و المی و غمی بر دل امیرالمؤمنین مرساد ع هیچ دردی بجای پای درنان مرساد آنچه فرمودی که بمن خواهد رسید
در راه رضای حق او بتحمیل بغایت اندک و قلیل است القصه مسلم بر عتبه نارق و مصحف لایق مصحف را بدست راست بگرفت چنانکه
گفته اند ع ایدل ز بیم جنگ در مصحف زد و روی بصف اصحاب جمل نهاده روان گشت و چون نزدیک بایشان رسید گفت ای اصحاب جمل
شما را بدین مائده رحمت الهی و نعمتهای نامتناهی میخوانم دعوت مرا بپذیرید و راه صلاح و سداد پیش گیرید تا اهل رستگاری و شایسته رحمت
حضرت باری گردید طلحه از این سخن متعرض مسلم شد و گفت دروغ می گویی و این از آثار مکر و حیله پسر ابوطالب است و اشارت کرد که یکی از
لشکریان خویش تا این حامل مصحف را بر تیغ بی دریغ مقطوع ساخت مسلم مسلک همت پیموده مصحف را بدست چپ حافظ و معین گشت
دست چپ نیز حکم راست گرفت مسلم بی دست و بازو نتوانست حفاظ مصحف را در سینه مضبوط و محفوظ ساخت و آخر الامر جرعه شهادت نوشید
مسلم مادری پیر داشت بسیار رخته خاطر و رنجور دل گشته روی بسوی آسمان آورد و این رجز خواندن گرفت **شعر** یارب ان مسلما اتاهم
یحکم الکتاب اذ دعاهم • یتلو کتاب الله لا یخشاهم • فخضبوا من دمه لحاهم • وامه واقفة تراهم • تامرهم بالبغی لا تنهاهم • قد کان الحصن
اذا ادهم • بحصف لد سلوا هم • بذعال التی ذراهم • و سنة المرسل ذا هداهم • **جابر بن یزید الجعفی الکوفی** در کتاب خلاصه آورده
که حضرت امام جعفر الصادق علیه السلام برو رحمت می فرستاد و می فرمود که او فضل را از ما میکرد راست و درست بود و ابن جعفر
گفته که جابر ثقه است فی نفسه اما اکثر آنها که از او روایت کرده اند ضعیف اند و در کتاب شیخ ابو عمرو کشی از جابر مذکور نقل نموده که گفت
در ایام جوانی بخدمت امام محمد باقر عه بمدینه رفتم و چون بمجلس آن حضرت در آمدم پرسید که چه کسی گفتم مردی از کوفه پرسید که

ازکدام

از کدام طایفه گفتم که جعفی ام سوال نمودند که بچه کار آمده گفتم بطلب علم آمده ام گفت از که طلب می کنی گفتم از شما گفت بعد از این اگر کسی از تو
بپرسد بگو که از مدینه ام پس به آن حضرت گفتم که پیش از سوال دیگر مسائل از همین سخن که حضرت فرمودند سوال می نمایم که آیا جابر را
مرا دروغ گفتن آن حضرت فرمودند که گفتن آنچه ترا تعلیم نمودم دروغ نیست زیرا که هر که در شهری است از اهل آن شهر است تا وقتی
که از آنجا بیرون رود و بعد از آن حضرت کتابی بمن دادند و فرمودند که بنی امیه باقی اند اگر چیزی از آن روایت کنی لعنت من و آبای من بتو
متوجه خواهد شد و اگر پنهان داری چیزی از آنرا لعنت من و آبای من بتو متعلق خواهد شد پس کتاب دیگر بمن دادند و گفتند این را
بگیر و مضمون آنرا بیان و هرگز بکسی روایت مکن و اگر خلاف آن کنی فعلیک لعنتی و لعنة آبائی و ایضا روایت نموده که چون ولید پلید که از فراعنه
بنی امیه بود کشته شد و جابر فرصت غنیمت شمرد و عمامه خز بر سر نهاده بمسجد در آمد و مردم برو جمع شدند و او شروع در نقل احادیث
حضرت امام محمد باقر عم نمود و در هر حدیثی که نقل می کرد می گفت حدثنی وصی الاوصیاء و وارث علم الانبیاء محمد بن علی بن الحسین و از مردم
حاضر بودند چون آن جرات از او دیدند می گفتند که جابر دیوانه شده است و ایضا از جابر نقل نموده که می گفت که هفتاد هزار حدیث
از حضرت امام محمد باقر عم روایت دارم که هرگز بکسی روایت نکرده ام و هرگز نخواهم کرد و نقل نموده که روزی جابر بان حضرت گفت که بر من بار عظیمی
از اسرار احادیث خود بار نموده اید و فرموده اید که هرگز بکسی از آن روایت نکنم و گاه می بینم که اسرار در سینه من بجوش می آید و حالتی شبیه بجنون
مرا دست می دهد آن حضرت فرمودند که هرگاه ترا این حالت دست دهد بصحرا بیرون رو و گوی بکن و سر خود را در آن کن و احادیث را آنگاه بگو
حدثنی محمد بن علی بکذا و کذا و ایضا نقل نموده که چون هشام بن عبد الملک بر مسند امارت نشست جابر از او متوهم شد و طرح دیوانگی زده
روزها از خانه بیرون آمد شاخ خرمایی در دست و در طریق کودکان بر آن سوار شده بکوچهای کوفه در آمد و مردم حمل آنرا بر جنون نموده خط
دیوانگی بر او کشیدند تا آنکه بعد از چند روز نوشته هشام رسید که جابر را بگیرد و بفرستد و حاکم کوفه چون از حال جابر سوال نمود
مردم کوفه گواهی دادند که او خرف و دیوانه شده و کیفیت دیوانگی او را به هشام نوشتند و هشام دیگر متعرض او نشد و جابر بعد از چند مدت
که خاطر جمع نمود بهمان حالت اصلی رجوع فرمود و شیخ نجاشی گفته که جابر با ابو جعفر و ابو عبدالله علیهما السلام ملاقات نموده و در
سال یکصد و بیست هشت از هجرت وفات یافته و در کتاب میزان ذهبی مذکور است که جابر بن یزید الجعفی یکی از علمای شیعه است
و از ابن مهدی نقل کرده که گفت جابر جعفی صاحب ورع بود در حدیث و من از ورع او در حدیث ندیده ام و گفته که سفیان او را صدوق
خوانده و یحیی بن ابی بکر او را از ثقات الناس شمرده و وکیع او را ثقه گفته و عبدالحکم از شافعی روایت نموده که سفیان ثوری به شعبه می گفت
که اگر تو در حق جابر سخن خواهی کرد من نیز در حق تو سخن خواهم کرد و از جمعی دیگر از اصحاب حدیث طعن در جابر نقل کرده و وجه طعن
ایشان چنانچه از سیاق کلام او مفهوم می شود آنست که او شیعی بوده و سب بعضی از صحابه می نموده **میثم التمار الکوفی** از خیار اصحاب
حضرت امیرالمؤمنین عم بوده و علامه حلی او را در کتاب خلاصه در سلک متقدمین ذکر نموده و در کشی مسطور است که میثم از خانواده
کثیر العدد است که ایشان را بیت التمارین گفتندی و همگی شیعه امیرالمؤمنین بودند و روایت کرده که حضرت امیر با او گفت که ای میثم
چه خواهی کرد که هرگاه تکلیف کند ترا عبیدالله بن زیاد با آنکه از من اظهار بیزاری کنی گفت والله که نخواهم کرد آنحضرت گفت اگر نکنی ترا
بردار خواهد کشید میثم گفت صبر خواهم کرد چه این مقدار عذاب در راه پروردگار بسیار نیست پس آن حضرت فرمودند که چنین کنی
با من در درجه من خواهی بود بعد از آن میثم اولاد و اقارب خود را خبر داد که ابن زیاد مرا بر در خانه عمرو بن حریث بردار خواهد کشید
و در روز چهارم از دو سوراخ بینی من خون بیرون خواهد آمد و در حوالی خانه عمرو بن حریث درخت خرمایی بود که میثم را گاهی بر آن گذار
افتاد و چون بپای آن درخت میرسید دست خود را بر آن می مالید و می گفت ای درخت خرما نشو و نما نیافته الا از برای من و من
نشو و نما نیافته ام الا از برای تو و هرگاه از در خانه عمرو بن حریث می گذشت بعمرو می گفت ای عمرو اگر من همسایه تو شوم با من نیکو همسایگی
کن عمرو گمان می برد که میثم خواهد که در همسایگی او خانه بهم رساند لاجرم در جواب می گفت که کاش این کار می کردی و آخر چون میثم را بیش

ابن زیاد آورده اند او پرسید که تو میثمی گفت آری گفت تبرا کن از ابو تراب گفت ابو تراب را نمی‌شناسم گفت تبرا کن از علی ابن ابی طالب گفت اگر
تبرا نکنم با من چه خواهی کرد گفت ترا خواهم کشت میثم گفت مرا خبر داده بود مولای من که تو مرا خواهی صلب کرد در پیش خانهٔ عمرو بن حریث و زبانم
خون از بیخ من برون خواهد شد آنگاه ابن زیاد امر کرد تا او را هم آنجا صلب کردند و میثم وقتی که بردار بود و هنوز زنده بود مردم را که
حوالی او جمع می‌شدند احادیث بر ایشان می‌خواند و از هر گونه سخنان نیز می‌گفت چون این خبر به پسر زیاد رسید لجامی خاص ترتیب داده
فرستاد تا بر او کردند تا سخن نگوید و ابو خالد تمار روایت کرده که گفت روز جمعه با میثم در رود فرات در کشتی نشسته بودیم که ناگاه بادی وزیدن گرفت
از کشتی بیرون آمد و بعد از امعان نظر به خصوصیات آن باد با اهل کشتی گفت که کشتی را بربندید که این باد دلیل باد شدیدی خواهد بود و علامت
آن است که امروز معاویه مرده باشد و آخر صدق خبر او ظاهر شد در جمعهٔ آینده از جانب شام رسولی رسید و خبر آورد که معاویه بمرد چون تاریخ
که در کلام بود مرد گفت روز جمعه ... از جمله کرامات میثم قرار داشت حبیب بن مظاهر الاسدی ابن ... ابن اوس الاکلبی ...
... در روضة الشهدا مسطور است که حبیب مردی با جمال و کمال و در روز واقعه کربلا پیری هفتاد ساله بود قرآن مجید را با تمام از حفظ داشت
هر شب ختم کلام الله کردی و بعد از نماز خفتن تا سحر جمیع قرآن را تمام کردی و بخدمت حضرت رسالت صلی الله علیه و آله رسیده و از زبان
احادیث شنوده و ملازمت مرتضی علی ... معزز و مکرم بوده و در کتاب کشی مذکور است که حبیب از آن هفتاد کس بود که حضرت امام
حسین را مردی یاری ... ... بوجود خود مواجه ... ...
... اعدای اهل البیت ... ایشان ... ایشان را ... ایشان ... حضرت
چون ... ... امام حسین ... ... آنحضرت ... ...
... حبیب در ایامی که ... کربلا ... کرب و بلا ... ... یزید بن حصین الهمدانی
که ... ... حبیب ... ...
... ... امام حسین ... ...
سرشت با حور العین معانقه ... شعر ... ... الحارث بن
عبدالله بن الاعور الهمدانی در تاریخ یافعی مذکور است که حارث صاحب امیرالمؤمنین بود و بصحبت عبدالله بن مسعود رسیده بود و فقیه
بود و حدیث او در سنن اربعه مذکور است و در کتاب میزان ذهبی مسطور است که حارث از کبار علمای تابعین بود و ... ابن حبان نقل کرده
که حارث غالی بود در تشیع و از ابوبکر ... و ... از علمای اهل سنت است نقل کرده که ... که حارث ... ...
و علم فرایض را از حضرت امیر اخذ نموده ... ... حدیث حارث ... در سنن اربعه ذکر نموده و احتجاج
کرده و تقویهٔ امر حارث کرده و در کتاب شیخ ابو عمرو کشی مسطور است که حارث شبی بخدمت حضرت امیر رفت آنحضرت پرسید که چه
ترا در این شب پیش من آورده حارث گفت والله که دوستی تو مرا یا امیر پیش تو آورده آنگاه آن حضرت فرمودند که ای حارث ...
... ...
الا ... ...
آن حضرت مذکور است شعر یا حار همدان من یمت یرنی • من مؤمن و منافق قبلا • یعرفنی طرفه و اعرفه • بنعته و اسمه و ما فعلا • و انت یا حار
... ...
... ... کتاب کشف الغمه نقل نموده باسناد از حضرت امام محمد باقر و حضرت امام جعفر
الصادق علیهما السلام که این دو امام فرموده اند که حرام علی روح تفارق جسدها حتی تری الخمسة محمدا و علیا و فاطمة و حسنا و حسینا علیهم السلام
... ... حجر بن عدی الکندی در اواخر قسم اول از کتاب خلاصه در سلک اصحاب حضرت امیرالمؤمنین

مذکور است و ذهبی در کتاب میزان مستقیم حدیثا آورده که حبه از غلاة شیعه بوده با وجود این نقل نموده که بعضی از علمای اهل سنت
توثیق او نموده اند و از طرایف نقل نموده که حبه حضرت رسالت را دیده بود و در سال هفتاد و شش وفات نموده رشید الهجری حضرت
امیر او را رشید البلایا نام نهاده بود و از این اشارت بود بآنکه او را بجرم محبت شاه ولایت علی علیه السلام خواهند کشت و در آن بلیه صبر خواهد کرد
و رشید او را در محبت و ریاضت ظاهر خواهد ساخت دیگر آنحضرت او را علم المنایا و البلایا تعلیم داده بود چنانکه هر کرا احوال ... در فلان
موضع و در فلان روز خواهد مرد و چنان می‌شد که او را خبر داده روایت است که حضرت امیر او را خبر داده بود از آنکه پسر زیاد ملعون او را
تکلیف خواهد نمود که از آن حضرت تبرا نماید و چون ابا کند دستها و پایها و زبان او را قطع نماید آخر چون پسر زیاد او را طلبید
آورد و تکلیف تبرا از آن حضرت کرد و او استناع نمود ابن زیاد گفت که آیا صاحب تو ترا خبر داده بود که بچه طریق ترا خواهم کشت رشید گفت بلی
خبر داده بود مرا که بر تبرای او تکلیف خواهی نمود و من ابا خواهم کرد و تو دست و پای و زبان مرا خواهی برید ابن زیاد گفت والله که من صاحب ترا دروغ
گوی خواهم ساخت پس حکم کرد که دست و پای او را ببرند و زبان او را بحال خود بگذارند و چون او را دست و پا بریده از خانهٔ پسر زیاد بیرون آوردند
دختر او از او پرسید که ای پدر از قطع این اعضا المی هست گفت ای دختر الم که از ازدحام و هجوم مردم بر کسی واقع شود بعد از آن مردم در حوالی او جمع
شدند او دوات و قلم طلبید که از برای ایشان بعضی احوال و وقایع آینده را که از معادن علوم استفاده نموده بود بنویسد و در آن اثنا جمعی
در باب پسر زیاد و سوء عاقبت او نیز می‌گفت چون این خبر به پسر زیاد ملعون رسید مقدمه سابقه او را فراموش کرده دیگری فرستاد تا زبان او را
نیز ببرید و بدارش کشید و صدق خبر حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام بوضوح انجامید عبدالعزیز بن حارث الجعفی از اصحاب حضرت
امیرالمؤمنین و از ... ساربانان او در حرب صفین بود ابن اعثم گوید روزی در صفین لشکر معاویه حمله آوردند و هزار مرد از لشکر مرتضی
در میان گرفتند و اصحاب مرتضی ... ...
بن حارث جعفی آمد ... ... شعر
... ...
که مقدار ... ...
آنگاه آن حضرت ... ... امیرالمؤمنین
... ... و تهلیل
مشغول شدند ... ... تکبیر و تهلیل گفتند و حمله کردند و لشکر شام را بشکستند نعیم بن دجاجة الاسدی در کتاب کشی مسطور است
که بحضرت امیرالمؤمنین علیه السلام خبر رسید که بشر بن عطارد ... ... یکی از ملازمان خود را بطلب او فرستاده
و چون فرستاده در راه به قبیلهٔ بنی اسد رسید نعیم بن دجاجه مضمون آن کلام فتیح الملام که از بشر صادر شده بود مطلع گردید
از غایت اخلاص که با حضرت امیر داشت متوجه جانب بشر شد و او را تادیب تمام نموده ... مجروح ساخت پس حضرت امیر نعیم را طلبید
و امر کرد تا او را از روی حد ... ... نعیم بحضرت امیر خطاب کرده گفت ... ...
... ...
... ... سفیان بن ابی لیلی الهمدانی در کتاب
کشی مذکور است که امیرالمؤمنین حسن علیه السلام بعد از آنکه با معاویه مصالحه نمود روزی در پیش خانهٔ خود ایستاده بود در آن اثنا سفیان بر شتری سوار
نزد آنحضرت آمد و ... ... یا مذل المؤمنین پس
آنحضرت او را گفتند که از شتر فرود آی و تعجیل مکن تا حقیقت حال بر تو ظاهر گردد سفیان فرود آمد ... ... آنحضرت او
پرسید که ... ... ای سفیان گفت گفتم السلام علیک یا مذل المؤمنین آنحضرت فرمودند که از کجا دانسته که من مذل مؤمنانم گفت از آنجا که بر

استحقاق متوجه ریاست امت محمد شدی و بعد از آن عار از کردن خود دور کردی و به سطوت طاغی و باکی نداری که بخلاف احکام الهی حکم
می نماید حضرت گفت که من بواسطه آن این کار کردم که از جد خود صلوات الله علیه و آله شنیدم که فرموده ان یذهب الایام واللیالی حتی یلی امر هذه الامة
رجل واسع البلعوم رحب الصدر یاکل ولا یشبع وهو معویة بن صخر باعث شد تا اینکه بر من خطاب درشت کردی سفیان در مقام عذر
خواهی شد گفت محقق که بانو دارم ما بر آن داشت که این کلمه گفتم پس آن حضرت فرمودند که والله دوست ندارد هیچ بنای ما را و اگر چه در میان کار
دولت کرده شما باشد الا انکه محبت ما را و نفع می رساند و محبت ما کنانها او را از زمان جا بکرد یاد بود بر زبان راند محقن بن ابی محقن الضبی
در بعضی از مؤلفات شیخ محمد بن ابی جمهور رحمه الله مسطور است که او از اصحاب حضرت امیر ع بود در وقتی که ولایت شام در مجلس معویه در آمد
و چون معویه را نظر بر او افتاد خوشحال شد و از او پرسید که ای محقن از پیش کی می آیی گفت از پیش ابخل الناس و اجبن الناس و الام الناس و الی
بن معویه با اصحاب خود گفت بشنوید آنچه برادر عراقی شما می گوید آنگاه اهل مجلس او را اکرام نمودند و تحفهای بسیار برا و داد و چون
اهل مجلس متفرق شدند معویه گفت که اعاده کن آنچه قبل از این گفتی محقن گفت نزد تو آمده ام از پیش ابخل الناس و اجبن الناس و الام الناس
ناس در این مرتبه که مجلس خلوت بود معویه گفت والله که دروغ می گوئی ای محقن و چگونه پسر ابی طالب بخیل ترین مردم باشد و حال آنکه
او آنچنان جوان مردی است که اگر خانه از تبر و خانه دیگر از تبن داشته باشد تبر را پیشتر از خانه تبن بمردم می بخشد و چگونه بود لئیم مردم
و حال آنکه او با هیچ کس ... باشد که اجمع از او ... باشد و چگونه لئیم ترین مردم باشد و حال آنکه پدر او ابوطالب شیخ قریش
و سید بطحا است و مادر او فاطمه بنت اسد و برادر او جعفر و عم او حمزه و پسر عم او رسول الله و زوجه او فاطمه بنت رسول الله و اولاد او حسن
و حسین اند والله که هیچ کس را ... نباشد ... و چگونه اجبن ناس ... در حق باشد و حال آنکه او ... است محقن گفت
پس هرگاه که می دانی که او باین فضایل آراسته است چرا با او مقاتله می کنی معویه اشارت بخاتم خود نموده گفت مقاتله می کنم برای این خاتم خود
فرمان وی بر آن روان شود محقن گفت همین کار شاید در آخرت کفایت حاصل بود و باز گشتن با آتش دوزخ خواهد بود معویه گفت ای محقن سکوت
نشینانه ... رحمة الله قریب من المحسنین تنبیه مخفی نماند که این سخن معویه عین جهالت ... صریحست
بانکه رحمت قریب است با اهل احسان ... و حال آنکه او ارتکاب محاربه کسی کرده باشد که بموجب حدیث صحیح حربک حربی
خلافت و در حدیث وارد است که محاربه رسول محاربه حق تعالی است و محاربه حق تعالی هر که را فلاح نخواهد یافت و نیز حضرت رسول الله ص فرمود
که من سب علیا فقد سبنی ومن سبنی فقد سب الله ومن سب الله کبه الله علی منخریه فی النار پس چون باشد حال کسی که او ارتکاب سب آن حضرت
نموده باشد و در محاربه او جماعتی از فضلای صحابه شهید شده باشند مانند عمار بن یاسر که حضرت رسول ص در شان او گفته که عمار جلدة
بین عینی تقتله الفئة الباغیة و بعد از انقضای حرب حجر بن عدی با اصحاب او کشته باشد وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون
ضرار بن ضمرة النهشلی در کتاب کامل بهائی مسطور است که او از اصحاب حضرت امیر المؤمنین ع بود روزی پیش معویه آمد معویه گفت
صف لنا علیا ضرار گفت اوتعفینی من ذلک یعنی مرا معفو کن از این معویه گفت سوگند دهم ترا که بگوئی ... از اوصاف او پس ضرار گفت
چون استعفا قبول نیست ... کان والله بعید المدی شدید القوی ینفجر العلم من جوانبه وینطق الحکمة من لسانه ویستوحش من الدنیا
وزهرتها ویانس باللیل ووحشته وکان طویل الفکرة غزیر الدمعة یقلب کفیه ویخاطب نفسه یعجبه من اللباس ما خشن ومن الطعام
ما خشن کان فینا کاحدنا یجیبنا اذا سألناه ویجیبنا اذا دعوناه ونحن مع قربه منا وقربه لنا لا نکاد نکلمه لهیبته ولا نبتدیه لعظمته فان تبسم
فعن مثل اللؤلؤ المنظوم یقدم اهل الدین ویفضل المساکین لا یطمع القوی فی باطله ولا ییاس الضعیف من عدله فاقسم بالله لقد رایته فی بعض
احواله وقد ارخی اللیل سدوله وغارت نجومه وهو قابض علی لحیته فی محرابه یتململ تململ السلیم ویبکی بکاء الحزین وهو یقول یا دنیا یا دنیا الی
تعرضت ام الی تشوقت هیهات هیهات لا حان حینک غری غیری قد طلقتک ثلاثا لا رجعة لی فیک عیشک حقیر وخطرک یسیر آه آه من قلة
الزاد وبعد السفر ووحشة الطریق قال فوکفت دموع معویة علی لحیته وهو ینشفها بکمه واختنق القوم جمیعا بالبکاء فقال معویه رحم الله ابا الحسن

لقد کان

لقد کان کذلک فکیف کان حزنک علیه یا ضرار قال حزن من ذبح ولدها فی حجرها فلا ترقأ عبرتها ولا یسکن حزنها معویه گفت لکن اصحابی لو سئلوا
عنی بعد موتی ما اخبروا بشیء من هذا صاحب کامل گفته که این حکایت را از تالیف ابو سعید عثمان که یکی از مشاهیر علمای اهل سنت است نقل نموده ام
وانا الهادی قنبر غلام امیر المؤمنین علی بن ابی طالب ع در کتاب کشی مسطور است که از قنبر پرسیدند که تو غلام کیستی در جواب گفت انا مولی من ضرب
بسیفین وطعن برمحین وصلی القبلتین وبایع البیعتین وهاجر الهجرتین ولم یکفر بالله طرفة عین انا مولی صالح المؤمنین ونور المجاهدین
ووارث النبیین وخیر الوصیین واکبر المسلمین ویعسوب المؤمنین ورئیس البکائین وزین العابدین وسراج الماضین وضوء القائمین وافضل القانتین
ورسول رب العالمین واول المؤمنین من آل یس المؤید بجبرئیل الامین والمنصور بمیکائیل المتین والمحمود عند اهل السموات اجمعین سید المسلمین
والسابقین قاتل الناکثین والقاسطین والمارقین والمحامی عن حرم المسلمین والمجاهد اعداءه الناصبین ومطفئ نیران الموقدین وافخر من مشی من قریش اجمعین
واول من اجاب واستجاب لله امیر المؤمنین ووصی نبیه فی العالمین وامینه علی المخلوقین من بعث الیهم اجمعین مبید المشرکین وسهم من
مرامی الله علی المنافقین ولسان کلمة العابدین وناصر دین الله وولی الله ولسان کلمة الله وناصره فی ارضه وعیبة علمه وکهف دینه وامام اهل الابرار
من رضی عنه العلی الجبار سمح سخی حیی بهلول بطحی باذل جری همام صابر صوام مهدی مقدام قاطع الاصلاب مفرق الاحزاب عالی الرقاب اربطهم عنانا
واثبتهم جنانا واشدهم شکیمة باذل باسل صندید هزبر ضرغام حازم عزام حصیف خطیب محجاج کریم الاصل شریف الفضل فاضل القبیلة نقی العشیرة
زکی الرکابة مؤدی الامانة من بنی هاشم وابن عم النبی ص الامام الهادی المهدی الرشاد مجانب الفساد الاشعث الحاتم البطل الجماجم واللیث المزاحم بدری
مکی حنفی روحانی شعشعانی من الجبال شواهقها ومن ذوی الهضاب رؤوسها ومن العرب سیدها ومن الوغی لیثها البطل الهمام واللیث المقدام والبدر التمام
محک المؤمنین ووارث المشعرین وابو السبطین الحسن والحسین والله امیر المؤمنین حقا حقا علی بن ابی طالب علیه من الصلوات الزکیة والبرکات السنیة
ایضا در کتاب کشی مسطور است که چون قنبر رضی الله عنه را نزد حجاج بن یوسف لعین آوردند از او پرسید که کدام خدمت از خدمتهای علی بن ابی
طالب بتو رجوع بود گفت آب وضوی او را من حاضر می ساختم گفت در وقتی که از وضو فارغ می شد چه می گفت قنبر گفت این آیه را تلاوت می نمود که فلما
نسوا ما ذکروا به فتحنا علیهم ابواب کل شیء حتی اذا فرحوا بما اوتوا اخذناهم بغتة فاذا هم مبلسون فقطع دابر القوم الذین ظلموا والحمد
لله رب العالمین پس حجاج گفت گمان من اینست که او این آیه را در شان ما تاویل می کرد قنبر گفت بلی چنین بود
حجاج گفت چون خواهد بود حال تو اگر در بیایم که گردنت را بزنند قنبر گفت آنگاه من از جمله سعدا خواهم بود و تو از حزب اشقیا داخل خواهی شد
پس حجاج ملعون فرمود تا گردن او را زدند و بدرجه شهادت رسید عبید الله بن ابی رافع شمه از حال او و برادرش در ضمن پدر ایشان ابراهیم
بن ابی رافع صحابی گذشت و در کتاب فهرست شیخ اجل ابو جعفر طوسی طاب ثراه مسطور است که عبید الله کاتب حضرت امیر المؤمنین ع
بود و در بیان فضایل آن حضرت کتابی ترتیب داده و هم چنین او را کتابی است در بیان آنها که از صحابه با آن حضرت در حرب جمل و صفین و نهروان
حاضر بودند صیفی بن فسیل ابن داود گفته که او از خواص حضرت امیر است ... که با حجر بن عدی ... معویه درجه
شهادت یافتند تمیم بن حذیم الناجی حذیم بکسر حا و سکون ذال معجمه و فتح یا ... نام پدر اوست و نسبت او بحی است از قریش ناجیه
در کتاب ابن داود مسطور است که او از خواص اصحاب حضرت امیر المؤمنین ع بوده و در مشاهد ثلثه در رکاب آن حضرت ... مجاهد ...
و بعضی از اصحاب بجای حذیم حذلم بلام ذکر کرده اند و این اقرب بصواب و موافق آنست که جوهری گفته که تمیم بن حذلم من التابعین تمیم بن عمرو
کنیت او ابو حبیش است صاحب امیر المؤمنین ع و عامل آن حضرت بود در مدینه تا رسیدن سهل بن حنیف رضی الله تعالی عنه ثابت البنانی
... ابن داود گفته که بنان قبیله است ... بقبیله بنان و کنیت او ابو فضاله ... بود در حرب صفین با حضرت
امیر شهید شد حبة العرنی بضم حا ... بفتح عین ... ابن داود گفته که او از قبیله همدان و از خواص اصحاب امیر ... بود و بعد از آن
حضرت بشرف ملازمت حضرت سبطین و علی بن الحسین زین العابدین علیهم السلام رسید حارث بن الربیع کنیت او ابو زیاد است ابن داود گفته که او از اصحاب
حضرت امیر و عامل او در مدینه بود حارث بن قیس ابن داود از شیخ طوسی و ابو عمرو کشی نقل نموده که او ممدوح است ... در حرب صفین شهید شد

حوات بن جبیر از اهل بدر و از راویان حضرت امیر است و حارث بن هام النخعی ابن داود گفته که او صاحب لوای اشتر بود در روز صفین زیاد بن عبید
عامل حضرت امیر بود در بصره زید بن وهب الجهنی در کتاب ابن داود و در فهرست مسطور است که او از خواص حضرت امیر بوده و خط آنحضرت را
که در اعیاد در جمع و غیر ها بر منبر ادا می نمود در کتابی جمع نموده ذهبی در کتاب میزان آورده که زید بن وهب از جمله تابعین و ثقات ایشان بوده و همه
او اتفاق کرده اند مگر یعقوب فسوی که او خلاف نموده و در تاریخ خود گفته که در حدیث او خلل بسیار است اما فسوی در این قدح مصیب نیست زیرا که
چند روایت را که از او واقع شده دلیل قدح او ساخته از جمله آنکه عمر بعد از سوگند داد که بگو آیا از منافقانم یا نه دیگر آنکه روایت می کرد که هرگاه دجال بیرون
آید تابع او خواهند شد آنها که در سند او عثمان باشند و امثال این روایات موجب قدح نمی شود و اگر طالب و ناموس را بر خود مفتوح سازیم
و آنها موجب قدح در زید دانیم هر آینه بسیاری از سنن ثابته را رد باید کرد و حال آنکه زید مستوی حلیل القدر بود و در آخر ایام حضرت رسالت
صلعم بجانب آن حضرت مهاجرت نمود و او هنوز در راه بود که حضرت وفات یافتند و بلا اصل شناختند و او روایت کرده از عمر و عثمان و علی و مردم
بسیار از او روایت کرده اند و این معنی و غیر او هیچ نموده اند تا آنکه احمد میگفته که هرگاه زید بن وهب کسی بتو حدیثی نقل نماید حکم آن دارد که تو
خود آن حدیث را از آن کس شنیده باشی پیش از سنه ثمانین یا بعد از آن بالمکی وفات یافته اینست کلام ذهبی ذهبی القدر بود اگرچه قدم
مقام روی اعتقاد خود را از تخصص نصب نهفته و سخن از روی انصاف گفته سالم بن ابی الجعد در کتاب ابن داود مسطور است که از خواص حضرت امیر بود
سلمة بن کهیل الزبیری ابن داود گفته که از خواص حضرت علیه السلام مرتضی بود سلیمان بن مسهر بکسر میم و فتح ها ابن داود گفته که او از حضرت امیر روایت نموده
و هم چنین از رشید و بخاء معجمه مفتوحه ابن الحر بجاء مهمله مضمومه و تشدید راء روایت کرده و هم و در مذهب حق مستقیم بودند سلیمان بن زید
در خلاصه و کتاب ابن داود مسطور است که از اصحاب حضرت امیر بوده و در حرب صفین خود و برادران بیکی بعد از دیگری با آن حضرت را بوده دلشان نبکر
بشرف شهادت رسیدند شرحبیل بضم شین و فتح راء و سکون حاء مهمله و باء مفرده و یاء مثناه تحتانیه کشته در خلاصه مذکور است که او و برادر همام
شمیر و کریب و هبیره و برید در حرب صفین کشته شدند یکی بعد از دیگری بعد از آنکه بر لوا اختند تا همگی به درجه شهادت رسیدند ظالم بن سرو
الازدی بضم سین مهمله کنیت او ابو صفره است و او جد مهلب مشهور است ابن داود گفته که او از شیعه حضرت امیر المؤمنین بود و در دو حرب جمل
بخدمت آن حضرت رسید و با او کفت و اتفاق کرمی و تمیم و شرف سلام متوقبل ابن حرب و سیدهم هیچ از دیگری تر و ری به شمشیر کشید
و بعد از آن در بصره وفات یافت و حضرت امیر بر او نماز گذارد عامر بن شرحبیل بضم شین معجمه و فتح راء و سکون حاء مهمله کنیت او ابو عمرو
ابن داود گفته که او مردی همدانی از راویان حضرت امیر بود عامر بن عبد الله ابن داود گفته که او از زهاد ثمانیه بود که در بیان اصحاب حضرت امیر بود
عبایة بن رفاعة بباء مفرده و یاء مثناه من تحت بن رافع بن خدیج الانصاری ابن داود گفته که او از اهل یمن و از راویان حضرت امیر بود عبد الله بن حجل
ابن داود گفته که او از خواص حضرت امیر بود عبد الله بن خباب بخاء معجمه و دو باء مفرده اول از ایشان مشدده بدر او آن تا نام داشت پدر آنحضرت
من فرق مشدده ابن داود گفته که از خواص حضرت امیر بود و خوارج او را بیش از واقعه نهروان کشتند عبد الله بن سلمه ابن داود گفته که او در حرب
جمل در خدمت حضرت امیر بود و چون سعادت ملازمت آن حضرت در حرب صفین میسر نشد تاسف بسیار میخورد و میگفت که دوست
و دارم که در جمیع حروبی که حضرت امیر را واقع شده در خدمت او حاضر بودمی عبد الله بن شداد بن الهاد الليثي ابن داود گفته برادر زاده ابوذر
رضی الله عنه بود و در بصره فرمود و شیعی مذهب بود یعنی از عم و پدر خود آن مذهب را میراث داشت عبد خیر الخیوانی بخاء معجمه
و یاء مثناه تحت ساکنه و واو و نون منسوب بخیوان که قبیله ایست از همدان و دارقطنی که از محققان اهل سنت است تصحیح این لفظ برادر کرده ن
ابن داود گفته که او از خواص حضرت امیر بود عبد الرحمن بن ابی لیلی ابن داود گفته که او عربی کوفی بوده و در جمیع حروب حضرت امیر طرفین
بجا آمده بوده و حجاج بن یوسف لعنه الله او را آن قدر زد که هر دو کتفش سیاه شد علقمة بن قیس ابن داود گفته که او برادر ابی در حرب صفین
به درجه شهادت رسیدند علی بن ربیعة الوالبی الاسدی ابن داود گفته که از راویان حضرت امیر بوده است و از جمله انصار در زمان خود بوده عمرو
بن محصن کنیت او ابو احیحات بجای مهملتین در حرب صفین او را زخمی رسید و در روزی که حضرت امیر متوجه حرب جمل بود بجای آورد

ه داود گفته که از خواص حضرت امیر بود
... ابو ابیها ...
... بجا آوردن ... و برکت ... قدوم
حضرت ... تبارز و معاون ...
... روایت کرده ... علامه
... که ... منیر و قمی
... جنبش صفات ابو الاعور
... برادر ... زهیر ...
... ذهبی در کتاب کاشف
... ثقه بوده و ... در
... عمار بن الصامت

آن حضرت از مال خود دو صد درهم نمود عمرو بن دینار المکی در کتاب ابن داود مسطور است که او یکی از ائمه تابعین است و فاضل و ثقه بوده
القاسم بن سعد ابن داود گفته که در حرب جمل بدرجه شهادت رسید کعب بن عبد الله ابن داود گفته که در جمیع حروب با حضرت امیر
همراه بود کیسان بن کلیب کنیت او ابو صادق است ابن داود گفته که او بخدمت حضرت امیر المؤمنین و امام حسن و امام حسین علیهم السلام رسید
و از ایشان روایت نموده لوط بن یحیی الازدی کنیت او ابو محنف است شیخ ابو عمرو کشی روایت نموده که او از حضرت امیر المؤمنین روایت
و شیخ ابو جعفر طوسی فرموده که نزد من این روایت غلط است زیرا که او با آن حضرت ملاقات نموده آری پدر او یحیی از اصحاب آن حضرت بوده
او را در علم سیر کتب بسیار است از آنجمله کتاب مقتل امام حسین و کتاب اخبار مختار و کتاب مقتل محمد بن ابی بکر و کتاب مقتل عثمان
و کتاب جمل و صفین و کتاب خطبة الزهراء و مانند آن منهال بن عمرو الاسدی منهال و جود شد از منهل بحب علی آل آب خورده و از دولت
حضرت امام حسین ... ابن داود گفته که بشرف خدمت زین العابدین ... رسیده سید فاضل امیر معین الدین شافعی ...
معمر آورده که ابن معین و عجلی منهال بن عمرو را ثقه و عدل گفته اند ثم قال روی حمید بن هلال و قد سئل عنه هو لقه لا یسئل عن مثله و قال
ابن عدی له احادیث لا باس بها اذا روی عن ثقة و روی له مسلم فی صحیحه انتهی و شیخ ابو علی طبرسی در تفسیر مجمع البیان مثل ... القرآن بتقریب که
مراد از نعرة ملعونه در قرآن بنی امیه است که حضرت رسالت صلعم در خواب دیده بود که ایشان بشکل قرده بر منبر او بالا میروند و بزیر می آیند و دو کرت
او را ... و مانند روایت نموده از منهال مذکور که گفت روزی بخدمت حضرت امام زین العابدین رسیدم و گفتم کیف اصبحت یا ابن رسول الله
آن حضرت گفت اصبحت والله بمنزلة بنی اسرائیل من آل فرعون یذبحون ابناءهم و یستحیون نساءهم و اصبح خیر البریة بعد رسول الله صلعم
یلعن علی المنبر و اصبح من یحبنا منقوصا حقه بحبه ایانا و از اشعار منهال که در تعریض با عبادالله واقع شده این دو بیت است شعر
یعظمون له اعواد منبره ❊ و تحت ارجلهم اولاده وضعوا ❊ بای حکم بنوه یتبعونکم ❊ و فخرکم انکم صحب لهم تبعوا ❊ و قریب باین دو بیت است
آنچه ابن سنان خفاجی که یکی از متوسلان ناجیه است گفته شعر و علی المنابر تعلنون بسبه ❊ و بسیفه نصبت لکم اعوادها ❊ و الله لا ابتها و مقعدها فی الرشاد
بنیها الوزیر واد ها ❊ قدامة السعدی از اصحاب حضرت امیر المؤمنین هم بود شیخ ابو الفتوح رازی در تفسیر خود آورده که در مرتبه دوم
که در زمین بابل حلوی شد آفتاب بر طالب امیر باز برآورد تا نماز قضا شود قدامه با آن حضرت همراه بود و در آن باب این ابیات گفته شعر
رد الوصی لنا الشمس التی غربت ❊ حتی قضینا صلوة العصر فی مهل ❊ لا انس حین بدت فقا فتبعه ❊ طوعا تلبیه فعلا علی عجل
فتلك آیته فینا و حجته ❊ فهل لتجمیع الناس من مثل ❊ اقسمت لا ابتغی یوما به بدلا ❊ و هل یکون لنور الله من بدل
حسبی ابو حسن مولای من به ❊ رمز بدان رسول الله فی الاول محنف بن سلیم الازدی ابن داود گفته که او رئیس کوفه از اصحاب حضرت امیر بود
و رسالت او بجانب ابی الفاسقین معویه نمود المسور بن مخرمة الزهری ابن داود گفته که او از اصحاب حضرت امیر بود المسیب بن نجبة کنیت او ابو
سعید است از اصحاب حضرت امیر بود و در وقت وفات وصیت اموره رجوع بآن حضرت نمود المهدی مولی عثمان بن عفان ابن داود گفته که او شیعه
بود و در حضور محمد بن ابی بکر با حضرت امیر بیعت کرد از اصداء تابعین و لاحقین او نمود النعمان بن عجلان از راویان حضرت امیر است و آنحضرت در
حرب جمل که هرکه از مخالفان بخانه نعمان پناه برد ایمن باشد نعمان بن عجلان الزرقی ... حضرت ... جامع ابیات بوده
و ... در معرکه ... نعمان عامل حضرت امیر بود در بحرین و عمان نبیلة الهداب ابن داود گفته که از خواص حضرت امیر بود ابو خلدة بن عبدی
از اصحاب حضرت امیر بود و در حرب جمل یکی از ... عایشه را قطع نمود ابو الجهور ناه بجیم و راء و شین معجمه در کتاب ابن داود مسطور است که حضرت امیر
در روزی که از کوفه متوجه صفین شد رایت خود را باو داد و رایت مهاجرین را بیوح بن حارث بن عمرو مخزومی داد و رایت انصار را به قیس بن سعد و سعد
لیانی عبد الله ... داد و رایت هذیل را به عمرو بن ابی عمرو هذلی داد و رایت همدان را به فاطر بن ابی فاطر همدانی و بر مقدمه لشکر ابو لیلی بن عمرو بود
ابو حمید بحاء مهمله و یاء مثناه تحت طارق بن شهاب الاحمسی از اهل کوفه و خواص ملازمان مشایخ علیه مرتضویه بود ابو یزید مولی عمرو بن حریث بود
و در جمیع حروب حضرت امیر طریق مجاهده می پیمود ابو سعید عقیصا ... ابو شاع الجبلی

اول کسی است از اصحاب حضرت امیر المؤمنین علیه السلام که در حرب صفین بعد از شهادت عمار شهید شد ابو عمرة بن عمرو بن الصباح الحمیری از اهل شام بود
وجمعی از آن طایفه با او همراه بودند در حرب صفین از اهل بغی جدا شده با همراهان خود بخدمت امیر المؤمنین علیه السلام پیوست ابو جبلیان طلاه مهملة
وباء مفرده ویاء مثناة تحت از خواص حضرت امیر المؤمنین علیه السلام بود ابو قرة القاضی الکندی از راویان حضرت امیر المؤمنین علیه السلام بود ابو عمرة
الانصاری از راویان آن حضرت بود ابو عمرو الفارسی نام او زاذان است بنا بر مقالۂ کشی از خواص اصحاب حضرت امیر علیه السلام بود ابو یحیی حکیم بن حکیم
الختعمی از جملۂ شرطة الخمیس بود و معنی شرطة الخمیس سابقاً مذکور شد ابو الاسود ظالم بن عمرو الدؤلی البصری در تاریخ یافعی مسطور است که او از
سادات تابعین و اعیان ایشان بود و صاحب حضرت امیر المؤمنین علیه السلام و با او در حرب صفین همراه بود و او اکمل رجال در رای و عقل بود و او
کسی است که علم نحو را بارشاد آن حضرت تاسیس و تدوین فرمود قال جلال الدین سیوطی فی الطبقات النحات هو اول من اسس النحو علی ما ذکره
فی مقدمات الطبقات الکبری و ذکرنا فیها اختلافاً فی اول من وضعه و فی سببه و الواضح فی ذلک احمد نسبه خلاف کثیر ذکرناه ایضاً فی الطبقات
وکان من سادات التابعین و من اکمل الرجال رایاً و اشدهم عقلاً شیعیاً شاعراً سریع الجواب ثقة فی حدیثه روی عن علی و ابن عباس و ابی ذر
و غیرهم و عنه ابنه و یحیی بن یعمر و صحب علی ابن ابی طالب فی المصاحف قال الجاحظ ابو الاسود معدود فی التابعین و الفقهاء و المحدثین
و الشعراء و الامراء و الدهاة و النحاة و الحاضری الجواب و الشیعة و البخلاء مات سنة تسع و ستین من الهجرة بالطاعون زمخشری در ربیع الابرار آورده
که معاویه هدیه بابو الاسود فرستاد که از آن جمله حلوا بود چون دختر او در نظر او افتاد پرسید که این هدیه از جانب کیست ابو الاسود گفت
بنا معاویه بخدعنا عن دیننا یعنی معاویه آن را فرستاده و میخواهد که ما را فریب دهد و از دین برگرداند پس دختر در بدیهه این دو بیت گفت شعر
ابا الشهد المزعفر یا ابن حرب، نبیع علیک احسابا و دینا، معاذ الله کیف یکون هذا، و مولانا امیر المؤمنینا، استطراد جلیل مقتدی میر میر فخر الهدی
در کتاب غرر الفوائد و درر القلائد گفته که ابو الاسود حاضر جواب شیرین کلام نادره گوی بود تا آنکه شعبی از غایت تعجب در شان او گفت قاتل الله ابا الاسود
ما کان اعظم طرفه و احضر جوابه و از جمله لطایف کلام او آنست که چون در موضع نخیله با معاویه ملاقات نمود معاویه از او پرسید که شنیده ام
که تو ابا جهت حکومت در حرب صفین مذکور مشخص بودند گفت آری معاویه گفت اگر ترا حکم ساخته بودند چه کار میکردی گفت هزار کس از مهاجرین و اولاد ایشان
و هزار کس از اولاد ایشان را جمع میکردم آنگاه میگفتم ای معشر حاضران آیا مردی از مهاجرین احق است بخلافت رسول یا مردی از طلقا
که در حال کفر اسیر مسلمانان شده باشد و او را سر داده پس معاویه او را لعن کرد و گفت الحمد لله که شر ترا از من کفایت نمود نقلست که ابو الاسود
بنا بر اخلاص که بحضرت شاه ولایت داشت التماس نمود که در حکومت داخل باشد در وقت تحکیم با آن حضرت گفت که رای نشود در ابو موسی اشعری
که من او را امتحان نموده ام و آزموده ام و پیشتر او را دوشیده ام و دانسته ام که بی خلاصی با آنکه او ناصبیاً نیست اگر مرا حکم سازی
عقده سازی که حل نشود اگر من حکم شوم آن عقده پیش ایشان بیاورم و اگر سبب آنکه اصحاب من بخاطر جمع قبول حکم بودن کردند مرا ثانی همین ابو موسی باشد
تا حفظ حال او نمایم و لیکن مخالفان هم چنانکه بحکومت ابن عباس راضی نشدند بعد از آن که ابو الاسود نیز راضی نگردیدند و در کتاب حدیقه الشیعه
اجل ابو الفتوح رازی مسطور است که ابو الاسود در بنی قشیر فرود آمد و چون او شیعی بود و ایشان ناصبی مجبور بودند در شب سنگ می انداختند
چون روز شد ابو الاسود ایشان را ملامت کرد گفتند ما نمیانداختیم بلکه الله تعالی بر تو سنگ میزند ابو الاسود گفت لا والله
فلو کان الله رمانی لما اخطانی یعنی دروغ میگوئید اگر خدای من سنگ انداختی خطا نکردی آنگاه او را گفتند تا چند آل علی را دوست داری گفت
دوستی اهل بیت بسیار کردی در جواب ایشان گفت شعر یقول الارذلون بنو قشیر، طوال الدهر لا تنسی علیا، احب محمداً حباً شدیداً، و عباساً و حمزة و الوصیا،
هوی اعطیته منذ استدارت، رحی الاسلام لم یعدل سویا، احبهم لحب الله حتی، اجیء اذا بعثت علی هویا، فان یک حبهم رشداً اصبه، و لست بمخطئ ان کان غیا
او را گفتند شک آوردی گفت بر حق و در شک باشد آنچه گویی ان کان غیاً پس خدای تعالی فرموده انا او ایاکم لعلی هدی او فی ضلال مبین و معلوم است که نبی شک ندارد
مخاطب میباشد نه او شک کرده است که انبیا اصحاب باشد و ایضاً در کتاب مذکور مسطور است که ابو الاسود روزی قشیریان را گفت ای قوم نجیب طالب است که طول
بقای ایشان مرا خوش نمی آید باشد از طول بقای شما گفتند از چه جهت گفت بسبب آنکه هر کاری که شما آن را میکنید میدانم که محض ضلالت و خطاست از آن

حکم آنجا علم

احباب

احباب مینمایم و هر کاری که شما از آن اجتناب میکنید میدانم که عین رشد و صواب است ارتکاب آن مینمایم و ایضاً در مقرر مذکور است که عبید الله
بن زیاد علیه ما علیه اللعنة ابو الاسود را گفت که اگر تو هر سال میخواهی دو هزار درهم بر تو مستحق است میخواهیم ابو الاسود گفت که مرا از بسیاری کثیر کردی میخواهیم
از من بمن آید و اگر عقل و رای مرا میخواهی لطلالی که در وقوع از من بیشتر است از آنچه بیشتر بود و ایضاً در غرر الفوائد مذکور است که نحو و علم و لغت علی ابی طالب
قوی است که مسکی گفت هر طرف آنست که حسن باشد و هر آنچه بود او را زیر دست نگاه دارد و هر طرف که چیزی از او منع کند معیوب است مسلم
علیه امرائه یوما فقال ابو الاسود کلمة مقولة فقال ما ذلک ایها الامیر قال رأیتک اوسع علیک قال فهل صدقت شیئا قال نعم اطعمک الحلال الطیب من ذلک
قال ما رأیت الام ممن یسئل نفسک و سأل رجل شیئاً فمنعه فقال له ما اصبحت حاتمیاً قال بلی قد اصبحت من حیث لا تدری الیس حاتم الذی یقول
شعر احلوی اسائلی قبلی، و اما حاتما لا ینهنهه الزجر، و در کتاب ربیع الابرار مسطور است که روزی زیاد بن ابیه علیه اللعنة ابو الاسود را گفت
دوستی او با حضرت امیر المؤمنین علیه السلام پرسید در جواب گفت که دوستی علی ابن ابی طالب هر روز در دل من زیاده میگردد همچنانکه دوستی معاویه در دل
تو لیکن مرد دوستی علی آخرت را میخواهم و تو دوستی معاویه دنیا و زینت آن را میخواهی و مثل من و مثل تو مضمون شعر عمرو بن معد یکرب است شعر
خلیلان مختلف شأننا، ارید العلاء و یهوی السمن، احب دماء بنی مالک، و راق المعلی بیاض اللبن، مراد او از خلیل و مصاحب خود ابا است
که معلی نام داشت چنانکه در مصراع رابع تصریح بآن نموده و صاحب کشاف در کتاب ربیع الابرار این دو بیت را از ابو الاسود نقل نموده شعر
امفندی فی حب آل محمد، حجر بفیک فدع ملامک او زد، من لم یکن بحبالهم متمسکاً، فلیعترف بولادة لم ترشد، مراد از مفند ملامت کننده است
یعنی ای ملامت کننده من در دوستی آل محمد سنگ در دهن تست خواه ترک ملامت خود کن و خواه آن را زیاده کن و مضمون بیت ثانی آنست که شاعر
فارسی گفته شعر هر کرا باصل بود کینه، در حق شاه جهد دارد نیست، نیست در دو دست آن آستین پدید، دامن مادرش غبار آلود نیست ابان بن تغلب
بن رباح بن سعید البکری الجریری نسب او به بکر بن وایل اهل میشود و قاری طاهر و وجوه قرآن و دلایل آن بود و قرآن بحروف دارد که بر هر ...
مشهور است و در علم تفسیر و حدیث و فقه و لغت و نحو امام اهل زمان خود بود و در کتاب ابن داود مذکور است که او سی هزار حدیث از حضرت
امام جعفر الصادق علیه السلام حفظ داشت و او را تصانیف بسیار است مانند تفسیر غریب القرآن و کتاب الفضایل و کتاب احوال الصفین و بالجمله آن
و در کتاب خلاصه مسطور است که ابان در میان اصحاب ثقه و جلیل القدر و عظیم المنزلت است بخدمت حضرت امام زین العابدین و امام محمد الباقر و امام
جعفر الصادق علیهم السلام رسیده و بالتفات خاطر عاطر ایشان مشرف گردید و حضرت امام محمد باقر با او گفته اند که در مسجد مدینه بنشین
و فتوی ده مردمان را که دوست میدارم که مانند تو کسی از رواة و رجال من باشد ابان در حیات حضرت امام جعفر فوت یافت و چون خبر فوت او
بآن حضرت رسید رحمة بر او فرستاد و سوگند یاد کرد که فوت ابان دل مرا بدرد آورد و وفات او در سنه احدی و اربعین و مائه بود و حضرت امام
او را از وقت وفات او خبر داده بود و شیخ نجاشی روایت نموده که هر گاه ابان بمدینه میرفت خلایق جهت استماع حدیث و استفاده مسایل
بر او هجوم میکردند چنانکه در بستان مسجد که جهت او آن را خالی کرده بودند دیگر جائی خالی نمیماند و هم چنین روایت نموده از عبد الرحمن بن
حجاج که گفت روزی در مجلس ابان بن تغلب بودم که ناگاه مردی در آمد و از او پرسید که ای ابو سعید مرا خبر ده که چند کس از اصحاب پیغمبر با حضرت
امیر المؤمنین علیه السلام متابعت نمودند ابان گفت که میخواهی که فضل علی را بآنها آشنا بینی که متابعت امیر نمودند از اصحاب پیغمبر آن مرد گفت
مقصود من همین است پس ابان گفت والله که ما فضل اصحاب را نمی شناسیم الا بمتابعت حضرت امیر المؤمنین و ذهبی که ذهب الله بنوره در او کتاب
میزان آورده که ابان بن تغلب شیعی صلب بود اما صدوق پس صدق او برای ما و بدعت او بر او باشد و گفته که احمد بن حنبل و ابن معین و ابو حاتم او را
ثقه گفته اند و ابن عدی ذکر او کرده و گفته که غالی در تشیع بود و بعد از آن ذهبی ایراد سؤال نموده و گفته که اگر گویند چگونه حکم بثقه بودن مبتدع توان کرد
و حال آنکه حد عدالت منافی بدعت و در تعریف ثقه ماخوذ است و جواب گفته که غلو در تشیع یا بدون غلو در تابعین و تبع تابعین بسیار بود با آنکه همه آنها
بدینداری و ورع و صدق آراسته بودند پس اگر حدیث این هم مردود باشد بسیاری از آثار نبویه ضایع و مهمل میماند و این مفسده ظاهر است
صاحب نظر بکوید پیشتر از اکابر شیعه تابعین که اکثر ایشان ملازمت حضرت امیر المؤمنین علیه السلام نموده اند و تابع آن حقایق آرای او بوده اند تا آنها که عجیب

حضرات امامین همامین سبطین شهیدین علیهم السلام و دیگر صحابه مرضیه رسیده باشند چه مقدار باشند و این مختصر را جهت رعایت
اختصار از کتاب مجالس مذکور شد میباید و استقصای آنرا متعسر بلکه متعذر دید بوجه نقل رجال نمود چه کثرت شیعه علیه و فرقه ناجیه
اما میان تابعین و تبع ایشان متجاوز از الحد و الغایات است چنانکه ابن اعثم کوفی در کتاب فتوح تصریح بآن نموده و در همین نزدیکی از احوال
ابان بن تغلب از ذهبی اعتراف بکثرت تابعین از شیعه نقل افتاد و جمله ذهبی در تضاعیف کتاب میزان خود قریب بچهارصد کس از فضلای
تابعین شیعه را بتفصیل نام برده و اکثر آنها را صدوق و ثقه شمرده و همچنین در کتاب ... بسیاری از عدول فضلای تابعین
شیعه مذکور است و ایضا امیر صدر الدین محمد شیرازی و مولانا جلال الدین محمد دوانی در تحقیق صفت افضل تفصیل از حواشی جدید تجرید
تصریح بکثرت علمای شیعه در هر زمان از صدر اول تا زمان خود نموده اند و هر چند این دو علامه نحریر چنانکه بعد از این تحریر خواهد یافت
باعتقاد فقیر در باطن شیعی بوده اند اما در تالیفات خود از روی تقیه بر وفق مذهب اهل سنت تکلم می نموده اند و بالجمله بر نهجی که
سابقا تفصیل یافت اکثر آن جماعه که با حضرت امیر در قتال ناکثین و قاسطین و مارقین طریق موافقت پیموده اند از دل و جان شیعه
باخلاص او بوده اند بر وجهی که بعد از این تفصیل خواهد یافت آن جماعه که با سلیمان بن صرد خزاعی و بعد از او با مختار ابن ابی عبیده ثقفی
موافقت نموده بر بنی امیه خروج نمودند همه شیعه تابعی بودند و بخدمت حضرت امیر و دیگر صحابه رسیده بودند و همچنین جماعتی
که در زمان بنی امیه و بنی العباس با اکابر و سادات علویه مانند زید بن علی و ابراهیم امام و محمد و یحیی و غیرهم اتفاق نموده خروج نمودند همه
بودند و ابو سلمه خلال که رئیس اهل عراق بود و بوزیر آل محمد اشتهار داشت و ابو مسلم که از خراسان خروج کرد با همگی خیل و حشم شیعه
خاندان طیبین بودند و کیفیت سلطنت و استیلای خلفای اسمعیلی قریب بسیصد سال در مغرب و مصر و شام و حلب و حرمین شریفین
در کتب سیر و تواریخ مذکور است و همچنین غلبه دیالمه و سلاطین ایشان و آل کاکویه و آل زیاد و آل حمدان و غیرهم و غلبه شیعه بغداد
در زمان خلفای عباسی خصوصا در باب الکرخ بر وجهی که شمه از آن مذکور شده و خواهد شد بر متتبع کتب تواریخ و سیر مخفی نیست و همچنین است
حال سادات رفیع الدرجات حسینی مدینه طیبه که سابقا مذکور شد که از زمان آبای طاهرین خود تا الحال امامی و اثناعشری بوده اند و هستند
و تقیه نکرده اند و همچنین حال سادات شرافت آیات حسنیه مکه معظمه که شیعه جارودی زیدی اند و هرگز اخفای مذهب خود نکرده اند
و اهل سنت چون غلبه ایشان را در مکه که محط رحال مردم اطراف است می دیدند جهت خوش آمد ایشان میگفتند که اعدل مذاهب شیعه مذهب
اصحاب زید بن علی بن الحسین است و همچنین سادات عراق عرب سادات آل کمونه از اولاد عبید الله ثالث و عبید الله ثانی که بیشتر کثرت غلاة
ایشان مردم عراق عجم گفته اند المشاهده و الاعتماد عبید الله و همچنین است حال سادات عالی درجات موسوی و رضوی که از قدیم الایام
نقابت طوس و مشهد مقدس رضوی علی مشرفه التحیة و السلام با ایشان متعلق بوده و همچنین سادات سلطنت آیات مرعشیه مازندران
و آمل و سادات احیاد و مختاره که در عهد بنی العباس امارت حج و تولیت مشهدین مقدسین نجف و کربلا با ایشان مرجوع بود و بعد از آن
تبریز و از آنجا آمدند و همیشه مرجع و مآب اهل خراسان بودند و همچنین سادات علیه مرعشیه شوشتر که تقدیم الایام بر طبق سلاطین خود ارشاد
آمل و مازندران غلام با اخلاص امیر المومنین حیدر و عترت قزلباش سلطان و بوذر بوده اند تا اکثر بر وجهی که مذکور شد در سایر ازمنه و دهور
مشعشعه تشیع چون نور از شاهق طور تافته چراغ این فرقه ناجیه بحرکت ریاح حوادث وقتی تحت اختفا و انطفا یافته ملا سعد الدین
تفتازانی در شرح مقاصد بجهت سوء مذهب ... کذب ساخته از روی مکابره و عناد چنین دعوی یافته که آحاد شیعه مرتبه تواتر نیافته اند
یریدون لیطفئوا نور الله بافواههم والله متم نوره ولو کره الکافرون

بعون الله الملک الوهاب

مجلس پنجم در ذکر بعضی از اکابر متکلمین

و از فضلا

و از افاضل مفسرین و محدثین و اعاظم اشراف فقها و مجتهدین و اولیاء قراء و نحاه و لغویین از تبع تابعین رضی الله عنهم اجمعین **ابو خالد الکابلی**
بکنیت اشتهار داشت و نام او کنکر بود و در بعضی گفته اند نام او وردان بود از اصحاب حضرت امام همام علی زین العابدین علیه السلام در ابتدای حال
کیسانی مذهب بود و قایل بامامت محمد بن الحنفیه رضی الله عنه بود روزی شکی در امامت او بخاطرش افتاد و از روی تضرع و نیاز باو گفت که مرا حرمت
و منزلتی که بر این خاندان هست بنا بر این سوال میکنم از تو بحرمت رسول صلعم و حضرت امیر المومنین ع که مرا خبر ده که آیا تو امامی که
حسین بن علی علیهما السلام تو و آن امامی که طاعت او فرض است بر تمام پس محمد گفت ای ابو خالد چون مرا سوگند عظیم دادی بتو میگویم امام مفترض الطاعه
بر من و بر تو و جمیع انام علی بن الحسین است پس ابو خالد متوجه خدمت حضرت امام زین العابدین ع شد و چون بآن آستان ملایک
پاسبان رسید اذن دخول طلبید و رخصت یافته با خواجه تاشان سعادت و اقبال به مجلس آنحضرت در آمد و چون نزدیک رسید
حضرت فرمود که مرحبا بک یا کنکر ما کنت لنا بزائر ما بدا لک فینا چون ابو خالد نام اصل خود را که بر غیر مادر و پدر او مخفی بود از زبان مبارک
آنحضرت استماع نمود هم آنجا بسجده شکر افتاد و در آن سجده گفت الحمد لله الذی لم یمتنی حتی عرفت امامی یعنی سپاس مر خدای را که مرا نمیرانید
تا امام خود را شناختم پس آنحضرت با او گفتند که چگونه امام خود را شناختی گفت بآن شناختم که بنامی خواندی که پدر و مادرم مرا آن کرده بودند
و غیر از من و ایشان دیگری بآن اطلاع نبود دیگر آنکه عمری در خدمت محمد بن حنفیه بودم و در امامت او شک نداشتم تا آنکه روزی در خاطرم افتاد
که او را بحرمت حضرت رسول و امیر المومنین سوگند داده تحقیق حال از او نمودم و او مرا بخدمت تو ارشاد نمود و گفت که امام تو است و فرض ساخته
خدای تعالی بر من و بر تو و بر جمیع انام طاعت او را پس یقین داشتم که تو امامی که خدای تعالی فرض است طاعت تو بر من و بر هر مسلمان
باشد و در کتاب کشی در ذکر یحیی بن ام الطویل مذکور است که حجاج بن یوسف لعنه الله جمعی از شیعه را که از آن جمله ابو خالد بود طلبید و بعضی
بدست آورد و کشت و ابو خالد بگریخت بمکه رفت و در آنجا پنهان شد و همچنین در آن کتاب مسطور است که ابو خالد بعد از آنکه روزگاری
در ملازمت حضرت امام بگذرانید اراده نمود که بدیار خود مراجعت نماید و چون بحضرت امام سجاد آمد و آنحضرت را دید عرض کرد که شوق من
بخدمت مادر بسیار غالب شده التماس دارم که رخصت من فرمایند و چون عرض حضرت او رخصت داده گفت ای ابو خالد فردا تا وقتی باید
تا خوشی از من را رعایت نماید در این مرتبه که بنا مغرب بیا رود آنحضرت فرمود که صبر کن ای ابو خالد که فردا مردی از اهل شام می آید بطالع
قدر دو سال باشد و دختری همراه دارد که او را اندیشوا آفت رسیده معالجه طلب کند او را علاج نماید و چون بیاید بخون نزد او برو و بگوی که علاج
دختر تو کنم بشرط آنکه چون شفا یابد خونبهای او را که ده هزار درم است بمن دهید و چون شرط میان تو و او منعقد شود نزد من بیا
تا ترا چیزی تعلیم نمایم که سبب شفای او بدست تو شود روز دیگر چنانچه آن حضرت اخبار کرده بود از بزرگان و متمولان اهل شام بود
در آمد و از هر کس طلب طبیبی که علاج آن دختر نماید میکرد ابو خالد پیش رفت و گفت من علاج او میکنم بشرط آنکه ده هزار درهم بمن دهید و اگر
شما آن وفا میکنید شرط میکنم که هرگز آن مرض عود نکند و چون آن شرط میانه انعقاد یافت بخدمت حضرت امام آمد و او را از آن خبر
داد آنحضرت گفت میدانم که با تو عهد خواهند کرد و بشرط خود وفا نخواهند نمود الحال برو و گوش چپ دختر را بگیر و بگو که ای خبیث
میفرماید ترا علی بن الحسین که بیرون رو از این دختر و دیگر باز مگرد ابو خالد رفت و آن کلمات در گوش دختر گفت فی الحال آن خبیث دور شد
و دختر بهوش آمد پس ابو خالد طلب شرط نمود و ایشان وفا بآن ننمودند و او غمگین شد از پیش ایشان بخدمت حضرت امام آمد و چون
آن حضرت او را دید فرمود که ترا غمگین می بینم ظاهر چنانکه من گفته بودم آنگروه با تو غدر نمودند اما خاطر [illegible] ایشان باز بتو رجوع
خواهند کرد و چون بتو رجوع نمایند با ایشان بگو که علاج نمیکنم تا مالی که با من شرط کرده اید نزد علی بن الحسین بنهید چنانکه آنحضرت
خبر داده بود باز مرض دختر عود نمود و رجوع با ابو خالد نمودند و راضی شد که آن مال را نزد حضرت امام بنهند و چون چنین کردند
ابو خالد بفرموده آن حضرت نزد دختر رفت و باز در گوش او گفت که یا خبیث یقول لک علی بن الحسین ع اخرج من هذه الجاریة و لا تعرض
لها الا بسبیل خیر فانک ان عدت احرقتک بنار الله الموقدة التی تطلع علی الافئدة پس آن خبیث بیرون رفت دیگر عود ننمود و آنحضرت

سال مذکور را با ابو خالد داد تا آخر حج را خود کرد و بدیار خود باز گشت **ابو حمزة الثمالی الازدی** نام ثابت بن دینار است و کنیت
او ابو صفیه است در کتاب خلاصه مذکور است که او از راویان امام زین العابدین و امام محمد باقر و امام جعفر الصادق علیهم السلام است
و اختلاف واقع است در آنکه ادراک صحبت امام موسی کاظم ع نموده یا نه شیخ ابو عمرو کشی گفته که بخط ابی عبد الله محمد بن نعیم شاذان
دیدم که نوشته بود که شنیدم از فضل بن شاذان و او گفت که شنیدم از ثقه که گفت شنیدم از حضرت امام رضا ع که می فرمود که ابو حمزه در زمان
خود مانند سلمان است در زمان خود زیرا که خدمت چهار کس از ما نمود علی بن الحسین و محمد بن علی و جعفر بن محمد و موسی بن جعفر را
در بعضی از نسخ او محدثان اهل سنت نیز او را ثقه دانسته اند و از او روایات قبول کرده اند و در سال یکصد و پنجاه از هجرت وفات یافت
و اولاد او نوح و منصور و حمزه با زید بن علی بن الحسین ع کشته شدند و در کتاب نجاشی مذکور است که ابو حمزه ثمالی مولای کوفه ثقه بود
و آل مهلب بن ابی صفره دعوی ولای او می کردند و از ایشان نبود و او در روایت و حدیث از اخیار اصحاب و ثقات و معتمدان ایشان بود و از
مصنفات اوست کتاب تفسیر و کتاب نوادر در حدیث و کتاب زهد و در کتاب میزان ذهبی در ترجمه ابو حمزه مذکور است که ثابت بن ابی
صفیه ابو حمزة الثمالی مولی مهلب بن ابی صفره از انس و شعبی و طایفه روایت نموده و وکیع و ابو نعیم و جماعتی از او روایت نموده اند احمد بن حنبل
و ابن معین گفته اند که او چیزی نیست و ابو حاتم گفته لین الحدیث است و نسائی گفته که ثقه نیست و از عبید الله بن موسی نقل کرده که روزی
نزد ابو حمزه ثمالی بودم که عبد الله بن مبارک پیش او آمد پس ابو حمزه حدیثی در باب عثمان روایت نمود و در آن اثنا شروع در طعن
و مذاهب عثمان کرد پس ابن مبارک برخاست و آنچه از روایات و احادیث او نوشته بود پاره کرد و بیرون رفت و سلیمانی او را در رفض
شمرده اینست کلام ذهبی ذهب الله بنوره و از کلام او نیز ظاهر شد که ابو حمزه از فضلای شیعه و از اکابر فن حدیث بوده تا آنکه مثل
وکیع و ابو نعیم و عبد الله مبارک از او استفاده می نموده اند و هذا هو المطلوب و شیخ ابو علی طبرسی در کتاب احتجاج از ابی حمزه نقل نموده
که او گفت روزی حسن بصری نزد حضرت امام محمد باقر ع آمد و گفت که نزد تو آمده ام تا از تو معانی بعضی از آیات کلام الهی را سوال کنم پس
آن حضرت فرمودند که تو فقیه اهل بصره نیستی حسن گفت چنین می گویند آن حضرت گفت که در بصره کسی هست که تو استفاده علوم از او
می کرده باشی حسن گفت نیست آن حضرت گفتند که پس جمیع اهل بصره از تو اخذ مسایل می کنند گفت بلی آنحضرت گفتند که کاری عظیم را بر گردن
گرفته و من از تو چیزی رسیده نمی دانم که چنانست یا بر تو بد روغ بسته اند حسن گفت آن کدام است آنحضرت فرمودند آنکه می گویند که تو بیان نموده
شنیدم که خدای تعالی بندگان را خلق نموده و امور ایشان را بایشان تفویض فرموده پس حسن ساکت شد پس آنگاه آن حضرت فرمودند
که در کتاب خدای تعالی دیدی [illegible] آیا اگر کسی بعد از ین درد ازین کلام درشان او خوف بر طرف می شود یا نه حسن گفت نه آنحضرت گفتند
که من آیتی را بر تو بخوانم که گمان می کنی که تو تفسیر آن بر وجهی که مقصود از آن است کرده باشی و هرگاه چنین کرده باشی هلاک شده و دیگران را نیز
از معتقدان خود هلاک کرده حسن گفت که آن آیه کدام است گفت آنجا که حق تعالی می فرماید که وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً
وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ تا آنجا که فرموده آمنین ای حسن بمن رسیده که تو مردم را فتوی داده که مراد از این قری مکه است و حال آنکه حجاج مکه را [illegible]
و اهل آن بجا داده و ترسانند مال ایشان را می برند پس چگونه آمن باشند بلکه خدای تعالی در باب ما اهل البیت مثلها زده است و ما هم آن قرایی که
حق تعالی بر ایشان مراجع است یکسان که اقرار بحق و بفضل ما داشته باشند و قری ظاهره اهل علم از راویان ما اند که احکام الهی را از ما اخذ نموده
و بشیعه ما رسانند [illegible] معنی آیه آنست که گردانیدیم میان شیعه اهل البیت و قری مبارکه که اهل البیت اند قری ظاهره را که راویان و مقتبسان
از مشکاة علوم [illegible] علوم ایشان را بشیعه ایشان رسانند و سیر کنایه از علم است یعنی اکثر علوم ما در حلال و حرام و فرایض و احکام [illegible]
لیالی و ایام سیر می کنند بسوی آن [illegible] آمنین آنست که هرکه آن علوم را از معدن خود که ما اهل البیت ایم اخذ نماید ایمن خواهد بود
از شک و ضلال و التباس در حرام و حلال زیرا که علوم آسمان موجب نص الهی بدیشان مصطفی منتهی شده و ما هم آن ذریه [illegible]
فلو قلت لك يا حسن [illegible] يا جاهل اهل البصرة لم اقل فيك الا [illegible] فاياك ان تقول بالتفويض

فان الله جل وعز لم یفوض الامر الی خلقه وهناً منه وضعفا ولا اجبرهم علی معاصیه ظلما **ثویر بن فاخته ابو جهم الکوفی** شیخ حسن بن داود
او را ممدوح گفته و علامه حلی در روایت او توقف نموده و گفته که اخباری که در باب او مذکور شده موجب هیچ یک از مدح و قدح نیست
فهو فی نهایته من المتوقفین و در کتاب نجاشی مذکور است که او از پدر خود ابو فاخته سعید بن علاقه روایت نموده و مولای ام هانی دختر
ابو طالب رضی الله عنها بود و از سیار بن سواد روایت نموده که از یونس بن اسحق که از محدثان طامه بود پرسیدم که سبب چیست که از ثویر
احادیث نمی کنی و حال آنکه اسرائیل که از محدثان زمان است از او روایت می نماید در جواب گفت که ما اصنع به کان رافضیا یعنی چه می کنم بحدیث او
که رافضی است و در کتاب میزان ذهبی مذکور است که ثویر بن ابی فاخته ابو الجهم الکوفی مولی ام هانی بنت ابی طالب و قیل مولی زوجها جعدة
بن هبیرة روی عن ابی هریرة و زید بن ارقم و جماعة وعنه شعبة و سفیان قال یونس بن ابی اسحق کان رافضیا قال ابو حاتم وغیره ضعیف و قال
الدارقطنی متروک قلت اما ابوه ابو فاخته فاسمه سعید بن علاقة کان من کبار التابعین ثقة وثقه العجلی والدارقطنی یروی عن علی و عن
الطفیل بن ابی بن کعب واما ثویر فقال ابن معین لیس بشئ وقال مرة ضعیف وقال مرة لیس بثقة احمد بن مفضل حدثنا ابو مريم الانصاري
حدثنا ثویر بن ابی فاخته عن ابیه سمع علیاً یقول لا یبغضنی الا کافر او ولد زنا انتهی کلام الذهبی **عبد الله بن شریک العامری** در کتاب خلاصه
مسطور است که او از راویان علی بن الحسین و محمد بن علی باقر علیهم السلام و در مختار کتاب کشی مذکور است که حضرت امام محمد باقر ع روزی
در باره او فرمودند که نزدیک می بینم آنکه عبد الله بن شریک عامری عمامه سیاه بر سر نهاده و گیسوان خود را در میان دو کتف انداخته و در جلو
قایم ما اهل البیت با چهار هزار مرد کر و فر کند و در مضمار کارزار با لشکر [illegible] مخالفان می نماید مؤلف گوید که در این کلام شریف اشارت
برجعت که یکی از اصول عقاید ائمه اهل البیت علیهم السلام و شیعه امامیه است و آنکه عبد الله از جمله اهل رجعت خواهد بود و عبد الله از پدر
خود شریک نقل نموده که می گفت که چون حضرت امیر ع اهل جمل را شکست داد فرمود که از عقب گریختگان نروند و جراحت رسیدگان را
و هر که در خیمه خود در آید و در بندد در امن باشد و چون جنگ صفین روی داد امر فرمود که هر کس از مخالف روی بهزیمت نهد او را نیز بکشند
و کار مجروحان ایشان را تمام کنند در این مرتبه ابان بن تغلب با من گفت که چه می گویی درین دو کار مختلف که درین دو کرت از آنحضرت ع
واقع شد پس من در جواب گفتم که چون در حرب جمل رئیس فرقه باغیه طلحه و زبیر بودند و ایشان کشته شدند و فتنه فرو نشست مصلحت
قرار گرفت در کشتن هزیمتیان ما مصلحت ندیدند و در حرب صفین چون معاویه رئیس باغیان زنده بود ترسید که هزیمتیان
و مجروحان لشکر او باز رفته بر فساد او در حل تمام بود لاجرم حکم بقتل فرمود **سعد بن طریف الحنظلی** در خلاصه مذکور است که او را سعد
اسکاف و سعد خفاف نیز می گویند و قاضی بعضی از بلاد بود و بخدمت حضرت امام زین العابدین ع رسیده بود و از امامین همامین باقر
و صادق علیهما السلام و اصبغ بن نباته روایت نموده و شیخ ابو جعفر طوسی او را صحیح الحدیث گفته و بعضی گفته اند که ناووسی مذهب بود و در امامت
بر حضرت امام جعفر الصادق ع توقف می نمود و ابن داود گفته که ابن فتح در باره سعد ثابت نشده و در مختار کتاب کشی مسطور است
که سعد بخدمت حضرت امام محمد باقر ع عرض نمود که من در مجلس خود قصه فضل و ذکر حق شما بر مردم می کنم آیا شما آن را راضی هستید آن
حضرت فرمود که می خواهم که بر هر یک از ذراع زمین مانند تو مذکری باشد که قصه فضایل اهل البیت علیهم السلام را ادا نماید و مردم را به محبت
و متابعت ایشان هدایت فرماید **قاسم بن عوف الشیبانی الخوازی** حال او قریب است از ولایت استراباد و در کتاب مختار کشی و کتاب ابن داود
مسطور است که او از اصحاب امام زین العابدین ع بود و گاهی بخدمت محمد بن حنفیه رضی الله عنه می رسید [illegible] نموده اند که گفت روزی
بخدمت علی بن الحسین ع رفتم فرمودند که بر حذر باش از آنکه چون اهل عراق اینجا آیند تو بتحقیق حال ایشان [illegible] اجزای [illegible]
ما را تعلیم کرده ایم و هم چنین بر حذر باش که آن علوم را دستگاه ریاست خود سازی و خود را در میان مردم مستقل سازی دین
و دنیا داری که آنگاه خدای تعالی ترا [illegible] چیز خواهی ساخت و هم چنین بر حذر باش از آنکه در مال ما خیانت کنی که آنگاه خدای تعالی فقر ترا زیاده خواهد
کرد و بدانکه اگر تو دم [illegible] بهتر از آنکه سر [illegible] هرکه از ما حدیثی فرا گیرد و روایت آن چنانچه از ما شنیده نماید خدای تعالی او را نصرت

تعریض الامام ع الحسن البصری

تفسیر قوله تعالی وجعلنا بینهم وبین القری التی بارکنا فیها الایه

که در شان جعفر فرموده ام

مجتبی م

سکرم

خود نویسد و اگر در آن روایة در حق ما بیند خدای تعالی او را از جمله کتابان نویسد بعد از آن مرا بشارت فرمودند بوجود شریف فرزند
خود علی باقر و مرا بملازمت او وصیت فرمودند مؤلف گوید که از کلام آن حضرت که فرمودند جابر در سال [illegible] اشعار است بآنکه جابر از اصحاب
و کلاء آن حضرت بوده والله تعالی اعلم سالم بن ابی حفصة العجلی الکوفی شیخ نجاشی گفته که او از روات علی بن الحسین و ابی جعفر و ابی
عبدالله علیهم السلام بوده کنیت او ابوالحسن و ابو یونس است و نام پدر او زیاد است در سال یکصد و سی و هفت در زمان حیات ابی عبدالله وفات
یافت و او را کتابی است در حدیث القاسم بن محمد بن ابی بکر بن ابی قحافة التیمی القرشی در کتاب ابن داود مسطور است که او از اصحاب امام
علی بن الحسین زین العابدین ع فقیه و فاضل بود و در کتاب قاضی ابن خلکان شافعی مذکور است که قاسم از سادات تابعین و یکی از فقهای سبعه
که در مدینه بودند و از افضل اهل زمان خود بود و از جمعی صحابه روایت کرده و جمعی از تابعین از او روایت دارند یحیی بن سعید گفته
که ما کسی را ندیدیم که او را تفضیل توان داد بر قاسم بن محمد و مالک بن انس گفته که قاسم از فقهای این امت بود و محمد بن اسحق روایت نموده
که کسی از قاسم بن محمد پرسید که تو اعلمی یا سالم بن عبدالله بن عمر خطاب قاسم گفت او مردی مبارک است و کراهت داشت که بگوید که اعلم
از من است دروغ گفته باشد یا بگوید که من اعلم از او یم تا موهم ترکیه نفس باشد و قاسم پسر خاله امام زین العابدین ع بود و مادر او دختر
یزدجرد شهریار آخر پادشاهان عجم بود و در زمان وفات قاسم اختلاف بسیار است و ترجیح نزد ابن خلکان آنست که در سال یکصد و یک
وفات یافت در حالی که هفتاد سال یا هفتاد و دو سال بود یحیی بن ام الطویل در کتاب خلاصه از کشی نقل نموده که او از حواریین علی بن
الحسین است و فضل بن شاذان گفته که در اول زمان علی بن الحسین علیهما السلام از مخلصان شیعه نبود الا پنج نفر یکی از
آنها یحیی بن ام الطویل بود و از حضرت امام زین العابدین ع روایت کرده اند که می فرمودند که تمام مردم بعد از قتل حسین ع مرتد شدند
الا پنج کس ابو خالد الکابلی و یحیی بن ام الطویل و جبیر بن مطعم و جابر بن عبدالله الانصاری و شنکه که حرم محترم حضرت امام بود
بعد از آن مردم از اطراف ملحق شدند و بسیار شدند و در کتاب کشی مذکور است که حجاج لعین در مقام طلب و مؤاخذه ابو خالد کابلی بود
و اول یحیی را بدست آورد که سب حضرت امیر المؤمنین ع نماید و چون او امتناع نمود امر کرد تا دست و پای او را بریدند و کشته شد و ابو خالد
کابلی گریخته بمدینه رفت و در آنجا پنهان شد و جابر بن عبدالله الانصاری چون صحابی بود حجاج جرات بر قتل او نکرد اسمعیل بن عبد
الخالق بن عبد ربه بن ابی میمونة بن یسار در کتاب خلاصه مسطور است که اسمعیل بن عبد الخالق از بنی اسد است موالی و وجهی است از وجوه
ما و فقیهی است از فقهای طایفه ما و از خاندان بزرگ از شیعه و بنی اعمام او شهاب بن عبد ربه و وهب و پدر او عبد الخالق همه
ثقه بودند و ایشان از ابی جعفر محمد باقر و ابی عبدالله جعفر الصادق علیهما السلام روایت کرده اند و اسمعیل از حضرت امام جعفر و ابی
موسی کاظم علیهما السلام روایت نموده و در کتاب نجاشی و فهرست شیخ طوسی مذکور است که اسمعیل را کتابی است در حدیث که جمعی
آن را از او نموده اند عبد الخالق بن عبد ربه در خلاصه مذکور است که او از موالی بنی اسد و از صلحای موالی است روایت کرده کشی از محمد بن
مسعود از عبدالله بن محمد از [illegible] از اسمعیل بن عبد الخالق که حضرت ابی عبدالله ع ذکر پدر من نمودند [illegible] متوجه من شده
سه بار فرمودند که صلی الله علی ابیک عبدالله بن ابی یعفور در خلاصه مذکور است که کنیت او ابو محمد بود و او ثقه است [illegible]
[illegible] است و قاری بود و همیشه در مسجد کوفه بدرس قرآن و تلاوت آن اشتغال داشت و بغایت عزیز و گرامی بود نزد حضرت امام جعفر ع
و در ایام حیات آن حضرت وفات یافت و کشی روایت نموده از حضرت امام موسی کاظم ع که می فرمودند که عبدالله بن ابی یعفور
از حواری امام محمد باقر و امام جعفر الصادق علیهما السلام بوده و از حضرت امام جعفر نقل است که می فرمودند که ما وجدت احدا
یقبل وصیتی و یطیع امری الا عبدالله بن ابی یعفور و چون وفات یافت حضرت امام ع بر او رحم فرستاد و در مختار کشی مسطور است
که آن حضرت فرمودند که ما وجدت احدا اخذ [illegible] و اطاع امری [illegible] رحمهما الله عبدالله بن ابی یعفور
و حمران بن اعین [illegible] انهما مؤمنان خالصان من شیعتنا اسماؤهم عندنا فی کتاب اصحاب الیمین [illegible] محمد صلی الله علیه و آله

واز

واز عبدالله روایت نموده که گفت روزی بخدمت امام جعفر ع عرض اخلاص خود نموده گفتم والله که اگر اناری را بدو نیم کنی و حکم آن کنی که نیمی
از آن حلال است و نیمی از آن حرام گواهی میدهم که آنچه آن را حلال گفتی حلال است و آنچه را حرام گفتی حرام است پس آن حضرت مکرر بر من
رحمت فرستادند و فرمودند که رحمک الله رحمک الله و در اختیار المختار باسناده الی علی بن الحسین العبدی قال کتب ابو عبدالله ع
الی المفضل بن عمر حین مضی عبدالله بن ابی یعفور یا مفضل عهدت الیک عهدی کان الی عبدالله بن ابی یعفور صلوات الله علیه
فمضی موفیا لله عز و جل و لرسوله و لامامه بالعهد المعهود لله و قبض صلوات الله علی روحه محمود الاثر مشکور السعی مغفورا له مرحوما
برضا الله و رسوله و امامه منی فولادتی من رسول الله ص ما کان فی عصرنا احد اطوع لله و لرسوله و لامامه منه فما زال کذلک حتی قبضه
الله الیه برحمته [illegible] بین المسکین مسکن محمد و امیر المؤمنین علیهما السلام و ان کانت المساکن واحدة والدرجات واحدة فزاده الله
رضی من عنده و مغفرة من فضله برضای عنه الفضیل بن یسار النهدی در کتاب خلاصه گفته که او عربی خالص بصری ثقه عین جلیل
القدر است از راویان باقر و صادق علیهما السلام بوده و در زمان صادق ع وفات نموده و هر گاه آن حضرت او را می دید میفرمود
که بشر المخبتین بالجنة و نیز مرویست که آن حضرت می فرموده که ان الارض لتسکن الی الفضیل بن یسار و نیز می فرموده اند که
فضیل از اصحاب پدر من است و دوست می دارم که کسی اصحاب پدر مرا دوست دارد و کشی گفته که او از جمله آن کسانی است که اجماع کرده اند
طایفه امامیه بر تصدیق او و اقرار نموده اند بفقاهت او در امالی شیخ ابن بابویه از فضیل روایت نموده که گفت در محاربه زید بن علی ع
با طاغیان لشکر شام با او همراه بودم و چون بعد از شهادت زید بمدینه آمدم و بخدمت حضرت امام جعفر الصادق ع رسیدم
آن حضرت از من پرسید که ای فضیل با عمم من در قتال اهل شام حاضر بودی گفتم بلی آنگاه پرسیدند که چند کس از ایشان کشتی گفتم
شش کس را گفتند مبادا ترا شکی در استحلال خون ایشان باشد گفتم اگر شکی در آن می داشتم چرا ایشان را می کشتم آنگاه شنیدم
که آن حضرت فرمودند اشرکنی الله فی تلک الدماء مضی والله زید عمی و اصحابه شهداء مثل ما مضی علیه علی بن ابی طالب و اصحابه
و در مختار کشی از ابی عیلان (?) روایت نموده که گفت روزی نزد فضیل بن یسار رفتم و او را خبر دادم که محمد و ابراهیم پسران عبدالله بن الحسن
بر خلفای عباسی خروج کرده اند گفت که کاری نخواهند کرد و تا سه مرتبه نزد او رفتم و آن خبر را باو رسانیدم و او همان جواب گفت آخر او را
گفتم که [illegible] این سخن میگوئی گفت نزد الله بلکه از حضرت امام جعفر صادق ع شنیدم که می فرمودند که اگر ایشان خروج کنند
کشته خواهند شد و ایضا روایت نموده از شخصی که در وقت موت فضیل را غسل داده بود که گفت در وقت غسل دادن فضیل دست او
در عورت او بر من سبقت می نمود پس این حالة را بخدمت حضرت امام جعفر ع عرض نمودم آنحضرت فرمودند که رحم الله الفضیل
بن یسار و هو منا اهل البیت و در کتاب نجاشی مذکور است که فضیل از حضرت امام جعفر الصادق ع روایت نموده که بضاعت زن یهودیه
و زن نصرانیه به از زن ناصبیه است و او را کتابی است در احادیث اهل البیت علیهم السلام لیث بن البختری الاسدی در کتاب
خلاصه مذکور است که کنیت او ابو بصیر و ابو محمد است و از روایان امامین همامین محمد بن علی الباقر و جعفر بن محمد الصادق علیهما السلام
بوده و حضرت امام محمد باقر ع در شان او فرموده که بشر المخبتین بالجنة یعنی بشارت ده آنکسان را که خشوع از برای خدای کنند بجهة
بهشت و از آنجمله لیث خواهد بود و در کتاب خلاصه و مختار کشی از جمیل بن دراج روایت نموده اند که گفت از حضرت امام جعفر ع
شنیدم که می فرمودند بشر المخبتین بالجنة برید بن معاویة العجلی و ابو بصیر لیث بن البختری المرادی و محمد بن مسلم و زرارة اربعة
نجباء امناء الله علی حلاله و حرامه لولا هؤلاء لانقطعت آثار النبوة و اندرست و ایضا در کتاب کشی مسطور است که ابو بصیر یکی از آنهاست
که اجماع نموده اند امامیه بر تصدیق او و اقرار کرده اند بفقه او و در مختار از بکیر بن اعین منقولست که گفت ابو بصیر را در مدینه دیدم گفتم بکجا میروی
گفت بملازمت مولای خود امام جعفر می روم گفتم من هم با تو همراهی می کنم پس چون بخدمت آن حضرت رسیدیم نظری تیز بجانب ابو بصیر
کردند و گفتند که این سزاوار است که در حال جنابت بخانه پیغمبران و آل پیغمبر [illegible] ابو بصیر گفت اعوذ بالله من غضب الله و غضبک و استغفر الله

او المرادی م

دلالت میکند و از ابو بصیر روایت کرده که گفت روزی بخدمت حضرت امام جعفر صادق رفتم از من پرسید که در وقت موت علباء بن
ذراع الاسدی پیش او حاضر شدی بودی گفتم بلی و او در آن حال مرا خبر کرد که تو ضامن دخول بهشت از برای او شدی و از من استدعا نمود
که این معنی را بیاد شما دهم آن حضرت گفتند که راست گفته است پس من بگریه درآمدم گفتم جان من فدای تو باد تقصیر من چیست که قابل
عنایت نشده ام مگر پیر سالخورده ابو بصیر منقطع بدرگاه دین پناه شما نیستم آن حضرت عنایت نموده فرمودند که از برای تو ضامن بهشت
شدم من گفتم که پدران بزرگوار تو [illegible] می‌خواهم که از برای من ضامن سازی و یک یک را بعد از یکی نام بردم آنحضرت فرمودند که ضامن ساختم
باز گفتم که می‌خواهم جل جلاله مقدار خود را ضامن سازی گفتند که چنین کردم و دیگر بار درخواست نمودم که حضرت حق عز و علا را ضامن سازد
و آنحضرت سلطان [illegible] را در زیر کرده اند و بعد از آن گفتند که این نیز کردم **برید بن معویة العجلی** در کتاب خلاصه مذکور است که او
از حواری باقر و صادق علیهما السلام بود و از ایشان روایت کرده و در زمان حیوة صادق ع وفات نموده و او وجهی است از وجوه و از بزرگان
اصحاب ما و ثقه و فقیه بود و صاحب محل و منزلت بود نزد ائمه علیهم السلام و شیخ ابو عمرو کشی گفته که او از جمله کسانی است که اتفاق ما بر تصدیق
ایشان واقع است و انقیاد بفقه ایشان نموده اند و آنها شش کس اند زراره و معروف بن خربوذ و فضیل بن یسار و محمد بن مسلم الطایفی و ابو بصیر اسدی
و برید مذکور [illegible] زراره بود و [illegible] کشی از جمیل بن دراج روایت نموده که گفت از حضرت امام جعفر ع شنیدم که فرمودند اوتاد ارض
و اعلام دین چهار کس اند محمد بن مسلم و برید بن معویه و لیث بن البختری المرادی و زرارة بن اعین و نیز از آن حضرت مرویست که فرمودند ان اصحاب ابی
کانوا زینا احیاء و امواتا اعنی زرارة و محمد بن مسلم و منهم لیث المرادی و برید العجلی هؤلاء القوامون بالقسط هؤلاء القوامون بالصدق
هؤلاء السابقون اولئك المقربون در کتاب خلاصه مذکور است که وفات برید رحمه الله تعالی در سال [illegible] بوده و او را کتابی است در حدیث

محمد بن مسلم بن رباح الطایفی الثقفی الکوفی کنیتش ابو جعفر است و مردی صاحب مال و [illegible] و در کتاب خلاصه مذکور است
که بحلیه تقوی و ورع آراسته بود و وجه اصحاب ما بود و در کوفه [illegible] و از اصحاب حضرت امام محمد باقر و امام جعفر
الصادق علیهما السلام بود و از ایشان روایت کرده و از اوثق مردم بوده نزد ایشان و او را کتابیست در ابواب حلال و حرام که او را چهار صد مسئله
روایت کرده و کشی از عبدالله بن ابی یعفور [illegible] که گفت بخدمت حضرت امام جعفر صادق ع عرض کردم که هر وقت [illegible] نمی‌رسد که
یکی از اصحاب ما می‌آید و از من مسایل دینی می‌پرسد و جواب هر مسئله او نزد من نیست [illegible] آن حضرت فرمودند که چرا از محمد بن مسلم سوال نمی‌کنی
که او مسایل دینی را از پدرم شنیده و نزد او وجیه و صاحب قدر بوده و از حضرت امام موسی کاظم ع روایت نموده که فرمودند که محمد بن مسلم از حواری
و انصار حضرت امام محمد باقر و امام جعفر الصادق علیهما السلام بود و نیز کشی گفته که اجماع طایفه امامیه واقع است بر تصدیق محمد بن مسلم
و انقیاد او بفقه و از زراره نقل نموده که محمد بن مسلم و ابو کریبه روزی نزدیک شریک که قاضی اهل سنت بود در یکی از مرافعات گواهی دادند
پس شریک در روی ایشان نظری دور و دراز کرد آنگاه گفت فاطمیان جعفریان یعنی این دو گواه از دوستان اولاد فاطمه اند و مذهب امام جعفر
صادق ع دارند و از شیعه اویند چون محمد بن مسلم و ابو کریبه آن سخن از او شنیدند بگریه افتادند شریک گفت چرا گریه میکنید گفتند سبب آنکه
تو ما را نسبت بگروهی کردی که [illegible] از برادران ایشان باشیم بواسطه نقصان که در ورع ما می‌بینند [illegible]
[illegible] شیعه او باشیم و اگر تفضل کند و ما را به بندگی خود قبول نماید منت عظیم و فضل جسیم بر ما داشته باشد پس شریک تبسم نمود و گواهی ایشان
قبول کرد و زراره گوید که بعد از این واقعه بحج رفتم و صورت واقعه شریک را بعرض حضرت امام جعفر ع رسانیدم آن حضرت فرمودند ما لشریک شرکه الله یوم القیمة
بشراکین من نار [illegible]
مسلم روایت نموده که گفت شبی بر پشت بام خود خوابیده بودم شنیدم که کسی در خانه را میزند چون آواز دادم که کیست گفت [illegible]
[illegible]
می‌کنند چه کار باید کرد و حکم صاحب شرع در این باب چیست [illegible] حضرت امام محمد باقر [illegible] آنحضرت فرمودند

کمرده را

السابقون م

کمرده را [illegible] و فرزند را بیرون آرند [illegible]
گفت نزد ابو حنیفه که صاحب رای و قیاس است جهت [illegible] حکم این مسئله رفته بودم او گفت که من در این مسئله چیزی نمی‌دانم نزد محمد بن مسلم
[illegible] حکم این مسئله خبر خواهد داد و هر گاه ترا در این مسئله خبر دهد نزد من آی و مرا از آن خبر ده [illegible]
صباح شد بمسجد رفتم و دیدم که ابو حنیفه نشسته و همان مسئله را با اصحاب خود در میان دارد و از ایشان سوال می‌کند [illegible]
مسئله [illegible] پس از گوشه مسجد تنحنح کردم ابو حنیفه گفت [illegible]
[illegible] ابن ابی لیلی [illegible] بخدمت حضرت امام جعفر ع رفتم آنحضرت فرمودند که شنیده ام که محمد بن مسلم گواهی داده است نزد ابن
ابی لیلی [illegible] باید هر گاه [illegible] می‌خواهم که از روی قیاس جواب آنرا
بگوئی [illegible] اصحاب ما چنین و چنین گفته اند و بعد از آن از او سوال کنی از حکم آنکه کسی شک کند در دو رکعت اول نماز فریضه و از حکم
اگر کسی [illegible]
[illegible] جعفر بن محمد [illegible] پیغام رسانیده که چه چیز باعث شد ترا [illegible] احکام
[illegible]
[illegible] حضرت امام وصیت نموده بود [illegible] مسئله سوال می‌کنم و می‌خواهم که در آن مسایل فتوی از روی قیاس [illegible]
[illegible]
[illegible]

حکم الحسن م

[illegible] امام جعفر [illegible] محمد بن مسلم [illegible] حضرت امام محمد باقر [illegible]
[illegible] حضرت امام جعفر صادق [illegible]
[illegible] امام محمد باقر [illegible]

الفقیر بر

ابن دی دیند ولنا آنچه گفتی از دوستی خود بقرب ما و نظر کرده بر روی ما پس بدانکه خدای تعالی عالم است بآنچه در دل تست و جزای تو بر اوست و در کتاب
خلاصه مذکور است که در سال یکصد و پنجاه وفات یافت رحمه الله تعالی **زرارة بن اعین الشیبانی الکوفی** در کتاب ابن داود مسطور است
که او از راویان حضرت امام جعفر صادق و امام موسی کاظم علیهم السلام بود و او از اصدق اهل زمان خود و افضل ایشان بود و حضرت امام جعفر درباره
او فرموده اند که لولا زرارة لقلت ان احادیث ابی ستذهب [illegible] و در آخر کلام ابن داود مذکور است که حال زراره اوضح از آنست که محتاج
بایضاح باشد و او را دو پسر فاضل بود که یکی حسن و دیگر حسین نام داشت و علامه حلی قدس سره در کتاب خلاصه گفته که او شیخ اصحاب ما بود
در زمان خود و مقدم و قاری بود و فقیه و متکلم و ادیب و شاعر بود و مجتمع شد در او فضل و دین و صادق بود در روایت و در کتاب کشی
از زراره نقل نموده که گفت حضرت امام جعفر صادق فرمود که ای زراره اسم تو در اسامی اهل جنت بی الف نوشته شده است گفتم [illegible]
عبد ربه است و من ملقب خود مشهور بزراره شده ام و از او نیز نقل نموده که می گفت که هر حرفی که از حضرت امام جعفر شنودم ایمان من زیاده شد
و از ابن ابی عمیر که از اکابر فضلای شیعه است نقل کرده که روزی با جمیل بن دراج گفتم [illegible] که این طایفه است [illegible]
محضر [illegible] دارد افاده [illegible] جمیل گفت والله که ما با زراره نبودیم [illegible] صبیان [illegible] معلم [illegible] و از فضل بن عبد الملک روایت
کرده که گفت از حضرت امام جعفر شنیدم که فرمود که دوست ترین مردم از زنده و مرده بسوی من چهار کس اند برید بن معاویة العجلی و زرارة و محمد
بن مسلم و احول و از آنحضرت نیز روایت نموده که فرموده انکه دارم و ابو بصیر و محمد بن مسلم و برید از جمله کسانی اند که خدای تعالی درباره ایشان فرموده
که **السابقون السابقون اولئک المقربون** و نیز از آن حضرت روایت نموده که فرموده [illegible] ذکرنا و احادیث ابی الا زرارة و ابو بصیر
لیث المرادی و محمد بن مسلم و برید بن معاویة العجلی و لولا هؤلاء ما کان احد یستنبط هدی هؤلاء حفاظ الدین و امناء ابی علی حلال الله
و حرامه و هم السابقون الینا فی الدنیا و السابقون الینا فی الآخرة و روی باسناده الی محمد بن عبد الله بن زرارة و ابنیه الحسن و الحسین
عن عبد الله بن زرارة قال قال لی ابو عبد الله اقرأ منی علی والدک السلام و قل له انما اعیبک دفاعا منی عنک فان الناس و العدو یسارعون
الی کل من قربناه و حمدنا مکانه لادخال الاذی فیمن نحبه و نقربه و یرمونه لمحبتنا له و قربه و دنوه منا و یرون ادخال الاذی علیه و قتله
و یحمدون کل من عبناه نحن فانما اعیبک لانک رجل اشتهرت بنا و بمیلک الینا و انت فی ذلک مذموم عند الناس غیر محمود الاثر فاحببت
ان اعیبک لیحمدوا امرک فی الدین بعیبک و نقصک و یکون ذلک منا دافع شرهم عنک لقول الله عز و جل اما السفینة فکانت لمساکین یعملون فی
البحر فاردت ان اعیبها و کان وراءهم ملک یأخذ کل سفینة غصبا هذا التنزیل من عند الله فلا والله ما عابها الا لکی تسلم من الملک و لا
تعطب علی یدیه و لقد کانت صالحة لیس للعیب فیها مساغ [illegible] و انما نحن [illegible] سفینة
صالحة تجری فی لجج بحر الهدی لیأخذها غصبا ثم یغصبها و اهلها فرحمة الله علیک حیا و رحمته و رضوانه علیک میتا و لقد ادی
الی ابناک الحسن و الحسین رسالتک احاطهما الله و کلاهما و رعاهما و حفظهما بصلاح ابیهما کما حفظ الغلامین فلا یضیقن صدرک من الذی
امرک ابی و امرتک به و اتاک ابو بصیر بخلاف الذی امرناک به فلا والله ما امرناک و لا امرناه الا بامر وسعنا و وسعکم الاخذ به و لکل ذلک
عندنا تصاریف و معان توافق الحق و لو اذن لنا لعلمتم ان الحق فی الذی امرناکم به فردوا الینا الامر و سلموا لنا و اصبروا لاحکامنا و ارضوا
بها و الذی فرق بینکم فهو راعیکم الذی استرعاه الله خلقه فهو اعرف بمصلحة غنمه فی فساد امرها فان شاء فرق بینها لتسلم ثم یجمع بینها
لتأمن من فسادها و خوف عدوها فی آثار ما یأذن الله و یأتیها بالامن من مأمنه و الفرج من عنده علیکم بالتسلیم و الرد الینا و انتظار
امرنا و امرکم و فرجنا و فرجکم و لو قد قام قائمنا و تکلم متکلمنا ثم استأنف بکم تعلیم القرآن و شرایع الدین و الاحکام و الفرایض کما
انزله الله علی محمد صلی الله علیه و آله لانکر اهل البصائر فیکم ذلک الیوم انکارا شدیدا ثم لم تستقیموا علی دین الله و طریقته الا من تحت حد السیف
فوق رقابکم ان الناس بعد نبی الله رکبوا سنن من کان قبلکم فغیروا و بدلوا و حرفوا و زادوا و نقصوا فی دین الله فما من شیء علیه
الناس الیوم الا و هو منحرف عما نزل به الوحی من عند الله فاجب رحمک الله من حیث تدعی الی حیث تدعی حتی یأتی من یستأنف بکم دین الله استئنافا

اصحاب [illegible] م

وعلیک بالصلوة الستة و الاربعین و علیک بالحج ان تهل بالافراد و تنوی الفسخ اذا قدمت مکة فطفت و سعیت فسخت ما اهللت به و قلبت
الحج عمرة احللت الی یوم الترویة ثم استأنف الاهلال بالحج مفردا الی منی و تشهد المناسک بعرفات و المزدلفة فکذلک حج رسول الله صلی الله علیه و آله و هکذا
امر اصحابه ان یفعلوا ان یفسخوا ما اهلوا به و یقلبوا الحج عمرة و انما اقام رسول الله صلی الله علیه و آله علی احرامه لسوق الذی ساق معه فان السایق قارن
و القارن لا یحل حتی یبلغ هدیه محله و محله المنحر بمنی فاذا بلغ احل فهذا الذی امرناک به حج التمتع فالزم ذلک و لا یضیقن صدرک و الذی اتاک
به ابو بصیر من صلوة احدی و خمسین و الاهلال بالتمتع بالعمرة الی الحج و ما امرنا به من ان یهل بالتمتع فلذلک عندنا معان و تصاریف
لذلک ما یسعنا و یسعکم و لا یخالف شیء منه الحق و لا یضاده و الحمد لله رب العالمین و روی باسناده الی الحسین بن زرارة قال قلت لابی
عبد الله ان ابی یقرأ علیک السلام و یقول لک جعلنی فداک انه لا یزال الرجل و الرجلان یقدمان فیذکران انک ذکرتنی و قلت فی فقال اقرأ
اباک السلام و قل له والله انی احب لک الخیر فی الدنیا و احب لک الخیر فی الآخرة و انا والله عنک راض فما تبالی ما قال الناس بعد هذا
و در کتاب کشی مسطور است که زراره بعد از وفات حضرت امام جعفر به دو ماه یا کمتر وفات یافت و در خلاصه مذکور است که وفات او
در سال یکصد و پنجاه بود و در کتاب نجاشی مذکور است که او را کتابی است در تحقیق استطاعت و جبر و در کتاب میزان الذهبی مذهب الله
مسطور است که زرارة بن اعین الکوفی اخو حمران بن رفض قال العقیلی فی الضعفاء بنا یحیی بن اسمعیل بنا یزید بن خالد الثقفی بنا عبد الله
بن خلید الصیدی عن ابی الصباح عن زرارة بن اعین عن محمد بن علی عن ابن عباس قال قال النبی صلی الله علیه و آله یا علی لا یغسلنی احد غیرک
ثنا یحیی بن ابی سرو بنا سعید بن منصور بنا ابن السماک قال حججت فلقینی زرارة بن اعین بالقادسیة فقال ان لی الیک حاجة عظیمة
فقلت ما هی فقال اذا لقیت جعفر بن محمد فاقرأه منی السلام و سله ان یخبرنی انا من اهل النار ام من اهل الجنة فانکرت ذلک علیه فقال
لی انه یعلم ذلک و لم یزل بی حتی اجبته فلما لقیت جعفر بن محمد اخبرته بالذی کان منه فقال هو من اهل النار فوقع فی نفسی مما قال جعفر
فقال من این علمت ذاک فقال من ادعی علی علم هذا فهو من اهل النار فقال لک ان لک من جواب المؤمن قلت و ما جواب المؤمن قال عمل بعلم التقیة
قلت زراره قبل ما روی لم یذکر ابن حاتم فی ترجمته سواه قال حمل ابی جعفر یعنی الباقر و قال سفیان الثوری ما رأی ابا جعفر انه هو کان
حمران بن اعین الشیبانی الکوفی برادر زراره است که پیش از این احوال او مذکور شد و او با زراره و دیگر برادران خود مثل
عبد الملک و بکیر و عبد الرحمن مستقیم بوده و در کتاب کشی مسطور است که چهار کس از ایشان از اصحاب حضرت امام محمد باقر بوده اند
و در زمان حضرت امام جعفر وفات یافتند و زراره تا عهد حضرت امام موسی باقی ماند و دیگر آنچه بوده [illegible] بود
بکر حمزه و دیگری محمد و در کتاب کشی مسطور است که حضرت امام جعفر درباره حمران فرموده که او از اهل جنت است و در روایت دیگر
فرموده که حمران مؤمن است و بجدای [illegible] که هرگز از ایمان خود بر نخواهد گردید و از آنحضرت روایت کرده که حمران از روی خلوص اعتقاد و گفت
که در شیعه امامت از شما تا صاحب الامر محمد است و هرگز از آن نخواهد گردید [illegible] و از حمران نقل است که
می گفت دوست دارم که آنچه در دل منست از اخلاص و محبت اهل البیت علیهم السلام در دل کسی که از شیعه ایشان باشد و ایضا
نقلست که حمران با اصحاب خود می نشست و روایات اهل البیت علیهم السلام و فضایل ایشان را مذاکره می کرد و اگر بعضی از آنها در آن اثنا
بذکر چیزی دیگر اشتغال می نمودند باز ایشان را بر سر شنیدن آن روایات و فضایل می آورد تا سه بار این کار را می کرد و اگر دیدار آن فصل
مجلس ایشان مفارقت می نمود و در کتاب میزان ذهبی مذهب مسطور است که حمران بن اعین الکوفی روی عن ابی الطفیل
و غیره و قرأ علیه حمزة کان یقرأ القرآن قال ابن معین لیس بشیء و قال ابو حاتم شیخ و قال ابو داود رافضی انتهی **عبد الملک بن اعین
الشیبانی الکوفی** در کتاب خلاصه از علی بن احمد عقیقی نقل کرده که عبد الملک عارف بود بفضل ائمه اهل البیت علیهم السلام و حق
ایشان و از شیخ ابو جعفر بن بابویه روایت نموده که حضرت امام جعفر الصادق را عطایا خود بزیارت قبر عبد الملک در مدینه طیبه
واقع است آمده بود و در کتاب کشی مذکور است که چون آن حضرت خبر وفات عبد الملک استماع نمود برای او طلب رحمت بسیار نمود

افرام

و در رجال [illegible] زرارة [illegible] وفات [illegible]

فلما رجعت [illegible] زرارة [illegible]

و بعضی از آن حضرت روایت نموده که فرمودند شاید عبد الملک عنقریب [illegible] و عبد الملک را پسری بود ضریس نام و لقب ابو ضریس
کنیت شیخ بود. حمران بن اعین الشیبانی در کتاب ابن داود مذکور است که کنیت او ابو الجهم است و او را شش پسر بود [illegible] ابو
عبد الله و جهیم و عبد الحمید و عبد الاعلی و عمرو و زید و او از اصحاب و راویان امامین همامین محمد باقر و جعفر الصادق علیهما السلام
بود و حضرت امام جعفر بعد از فوت او فرمودند که [illegible] امیر المؤمنین. عبد العزیز بن یحیی بن عیسی
الجلودی الازدی البصری در کتاب نجاشی مذکور است که او شیخ اصحاب ما در بصره و اخباری ایشان بود و عیسی از اصحاب ابی جعفر
محمد باقر ع بود و او را کتب بسیار است در حدیث و فقه و سیر و اخبار از آنجمله کتاب مسند امیر المؤمنین ع کتاب جمل کتاب صفین کتاب [illegible]
کتاب خوارج کتاب حروب علی ع کتاب ما نزل فی الخمسة علیهم السلام کتاب ذکر علی ع حروب النبی علیهما السلام کتاب [illegible] کتاب ما نزل
فی علی من القرآن کتاب خطبه ع کتاب شعره ع کتاب خلافته ع کتاب [illegible] کتاب [illegible] الشوری کتاب [illegible] علی عثمان من الکلام
کتاب [illegible] کتاب آل الشیعه [illegible] کتاب من روی عنه من الصحابة کتاب مواعظه کتاب ذکر کلامه فی الملاحم کتاب ما قیل فیه من الشعر
کتاب مقتله کتاب علمه کتاب قضائه ع کتاب الدعاء عنه ع کتاب اللباس عنه ع کتاب الشراب وصفته و ذکر شرابه کتاب الادب عنه ع کتاب الحکم عنه ع
کتاب الطلاق عنه ع کتاب التجارات عنه ع کتاب الجنایة والدیات عنه ع کتاب القضایا والذبائح والصید والایمان والجراح کتاب الفرائض
والعتق والتدبیر عنه ع کتاب الحدود عنه ع کتاب الطهارة عنه ع کتاب الصلوة عنه ع کتاب الصیام عنه ع کتاب الزکوة عنه ع کتاب ذکر الحج
و فضل اهل البیت علیهم السلام کتاب فاطمه علیها السلام کتاب ابی بکر کتاب ذکر الحسن والحسین علیهما السلام کتاب امر الحسن کتاب ذکر الحسین ع
کتاب مقتل الحسین الکتب المتعلقه بعبد الله بن عباس رضی الله عنه کتاب التنزیل عنه کتاب التفسیر عنه کتاب ما سند عنه کتاب النکاح
والطلاق عنه کتاب الفرائض عنه کتاب تفسیره عن الصحابه کتاب القراءة عنه کتاب البیوع والتجارات عنه کتاب الناسخ والمنسوخ عنه
کتاب فتیه کتاب ما استند عن الصحابه کتاب ما رواه من رای الصحابه کتاب فتیه [illegible] الطهارة کتاب الصلوة والزکوة کتاب [illegible]
والاطعمه واللباس کتاب الفتیا والشهادات والاقضیه والجهاد والعتق وشرائع الاسلام کتاب [illegible] و ذکر [illegible]
الاهوال والطب والنجوم کتاب [illegible] قتال اهل القبلة و انکار الرجعة والامر بالمعروف کتاب فی الادب و ذکر الانبیاء [illegible] کلامه فی العرب
و قریش والصحابة والتابعین ومن بعدهم کتاب قوله فی شیعة علی ع کتاب [illegible] رسائله و خطبه [illegible] کتاب [illegible] و ذکر
نسائه و ولده ع کتاب ابن عباس اخبار التوابین و عین الوردة اخبار المختار بن ابی عبیدة الثقفی اخبار علی بن الحسین ع اخبار ابی جعفر
محمد بن علی ع کتاب اخبار المهدی ع کتاب اخبار زید بن علی ع کتاب اخبار عمر بن عبد العزیز کتاب اخبار محمد بن حنفیه کتاب اخبار العباس
کتاب اخبار جعفر بن ابی طالب کتاب اخبار ام هانی کتاب اخبار عبد الله بن جعفر کتاب اخبار الحسن بن ابی الحسن کتاب اخبار عبد الله بن الحسن
بن الحسن کتاب اخبار محمد بن عبد الله کتاب اخبار ابرهیم بن عبد الله بن الحسن کتاب اخبار من عشق من الشعراء کتاب [illegible] الحکیم
کتاب [illegible] الفقها کتاب من خطب علی منبر بشعر کتاب اخبار [illegible] کتاب اخبار الاعراب کتاب [illegible] والاصنام کتاب [illegible]
[illegible] کتاب الطب کتاب طبقات العرب والشعراء کتاب [illegible] کتاب الشعر کتاب الطیر کتاب زجر الطیر کتاب [illegible]
کتاب الرؤیا کتاب اخبار السودان کتاب العود کتاب [illegible] کتاب المطر کتاب [illegible] والبحر والبر کتاب عمرو بن معدی‌کرب کتاب اخبار امیه
بن ابی الصلت کتاب اخبار ابی الاسود الدئلی کتاب اخبار اکثم بن صیفی کتاب اخبار عبد الرحمن بن حسان کتاب اخبار خالد بن صفوان کتاب
اخبار ابی نواس کتاب اخبار المدمنین کتاب الاطعمه کتاب الاشربه کتاب اخبار الحجاج کتاب النکاح کتاب [illegible] الحکام کتاب اخبار [illegible]
بن الحجاج کتاب ما روی فی الشطرنج کتاب شعر [illegible] کتاب اخبار ابی بکر کتاب من ادعی بشعر [illegible] کتاب من قال شعرا [illegible]
کتاب خطب النبی ص کتاب خطب ابی بکر کتاب خطب عمر کتاب خطب عثمان بن عفان کتاب رسائل ابی بکر کتاب رسائل عمر کتاب رسائل عثمان
کتاب حدیث یعقوب بن جعفر بن سلیمان کتاب الطیب کتاب الریاحین کتاب التمثیل بالشعر کتاب قطایع النبی کتاب قطایع ابی بکر و عثمان

و من ذکره بخیر کتاب من احب علیا و من ابغضه کتاب [illegible] قوم کتاب [illegible] م

والمکاتبه م

[illegible]

اخبار م

کتاب

کتاب الفرس کتاب اخبار ابی ذر کتاب الحساب کتاب الدنانیر والدراهم کتاب اخبار الاحنف کتاب اخبار زیاد کتاب الوفود علی النبی ص
و ابی بکر و عمر و عثمان کتاب محمد بن ابی بکر کتاب السخاء والکرم کتاب الاقتصاد کتاب البخل والشح کتاب اخبار قنبر کتاب [illegible]
کتاب رایات الازد کتاب اخبار شریح کتاب اخبار حسان کتاب اخبار دعبل الشاعر کتاب اخبار سلمان کتاب اخبار حمزه بن عبد المطلب
کتاب اخبار الجن کتاب اخبار صعصعه بن صوحان کتاب اخبار الحجاج کتاب اخبار الفرزدق کتاب [illegible] کتاب الدعا کتاب القصاص
کتاب الذکر کتاب المواعظ کتاب اخبار جعفر بن محمد ع کتاب اخبار موسی بن جعفر کتاب مناظرات علی بن موسی ع کتاب اخبار عقیل بن ابی طالب
کتاب اخبار السید بن محمد کتاب اخبار بنی مروان بن محمد کتاب اخبار العرب والفرس کتاب اخبار ایاس بن معاویه کتاب اخبار ابی الطفیل
کتاب الغارات کتاب [illegible] و شیخ نجاشی بعد از ذکر کتب مذکوره گفته که اینست جمله کتب ابی احمد جلودی که نام آنها در فهرستها دیدم
و بعضی از آن کتب را نیز دیده ام و گفته ابو عبد الله الحسین بن عبید الله که اجازت داد مرا بجمیع کتب او ابو الحسن علی بن عبد الله بن حماد [illegible]
و من نیز ابو الحسن علی بن حماد شاعر را رحمه الله دیدم و خبر داد مرا ابو عبد الله بن [illegible] و گفت که خبر داد مرا جعفر بن محمد که او گفت اجازت داد
مرا عبد العزیز بجمیع کتب خود. محمد بن قیس ابو نصر الاسدی در کتاب نجاشی مسطور است که او از وجوه عرب بود که در کوفه بودند و اختصاص
بنی امیه داشت بعمر بن عبد العزیز و بعد از او بیزید بن عبد الملک و یکی از ایشان او را بطریق رسالت بجانب پادشاه روم فرستاد که بعضی از
مسلمانان را که در دست کفار روم اسیر شده بودند خلاص سازد و از راویان ابی جعفر و ابی عبد الله علیهما السلام بود و او را کتابی است
در بیان قضایای امیر المؤمنین ع و کتابی دیگر در نوادر حدیث. محمد بن ابی الحسن بن ابی سارة الرواسی در کتاب نجاشی مسطور است
که اصل او از کوفه بود اما او و پدر او قبل از این ساکن نیل بودند و او و پدر او از راویان ابی جعفر و ابی عبد الله علیهما السلام بودند و معاذ بن
مسلم بن ابی سارة که بعد از این در رساله جمعی از ائمه نحویه ذکر خواهد شد پسر عم محمد بن الحسن است و ایشان خاندان فضل و ادب
و کسائی [illegible] مشهور در علوم عربیه را از محمد و معاذ مذکور اخذ نموده و کسائی و فراء در کتب خود بسیار از ایشان حکایت می کنند و محمد را
کتابی است در بیان وقف و ابتدا و کتاب همزه و کتاب اعراب قرآن. اسمعیل بن الفضل بن یعقوب بن الفضل بن عبد الله بن الحارث
بن نوفل بن الحارث بن عبد المطلب الهاشمی ابن داود گفته که او از اصحاب امامین همامین محمد باقر و جعفر الصادق علیهما السلام بود
و در کتاب کشی مذکور است که او از ثقات اهل بصره بود. ابو هرون مکفوف در کتاب کشی و کتاب ابن داود مسطور است که او شیخی است از اصحاب
امام محمد باقر ع و او غیر ابو هرون مکفوف مذموم است و در مختار از ابو هرون منقول است که گفت [illegible] حسن بن حسین [illegible]
چون دانست که مرا [illegible] بخدمت امام محمد باقر و امام جعفر الصادق علیهما السلام مرا از خانه خود اخراج نمود و در آن ایام امام محمد
باقر ع بپرسش من آمدند و فرمودند که بمن رسیده که این شخص ترا از خانه خود اخراج نمود گفتم بلی [illegible] فرمودند که شنیده ام
که تو در آن خانه تلاوت کتاب خدای بسیار می کردی و هر خانه که در آن تلاوت کتاب خدای نمایند نوری از آن باسمان بالا رود که آن نور
از دیگر خانه‌ها امتیاز کرده. مسمع بن عبد الملک بن [illegible] در کتاب خلاصه و نجاشی و مختار کشی مسطور است که او شیخ بکر بن وائل
در بصره و صاحب جاه و قدر بود در میان ایشان و بزرگ ایشان و معتمد بود و [illegible] برادر خود عامر بن عبد الملک و او را در بصره
عقب بسیار است و او اندکی از حضرت امام محمد باقر ع روایت نموده و از حضرت امام جعفر صادق ع بسیار روایت کرده و اختصاص تمام
بآنحضرت داشت تا آنکه آن حضرت روزی باو گفت که ای ابا السیار من ترا از برای روز عظیم مهیا و آماده داشته ام و او را بجای
[illegible] نهایت اعتماد آنحضرت اخلاص ظاهر می شود و هم چنین مسمع از حضرت امام موسی کاظم ع نیز استماع نموده و او را اولاد بسیار است. سلیمان
بن خالد بن دهقان ابو الربیع الاقطع الکوفی در کتاب نجاشی و خلاصه مذکور است که او قاری قرآن بود و با زید بن علی خروج کرد و انگشت او
در حرب بشمشیر یوسف بن عمر که امیر لشکر مخالف بود بریده شد و غیر او کسی از اصحاب حضرت امام جعفر ع با زید خروج نمود و از [illegible]
او نقل است که او در آن جنگ [illegible] و چون در آن خروج از جانب حضرت امام محمد باقر ع مامور نبود توبه کرد و بآن حضرت رجوع نمود

کتاب اخبار ابراهیم کتاب [illegible]
کتاب اخبار محمد [illegible] کتاب اخبار [illegible]
کتاب مقتل عثمان م

وا از راویان حضرت امام محمد باقر و امام جعفر الصادق علیهما السلام بوده و در زمان حیات حضرت امام جعفر صادق ع وفات یافت
عیص بن القاسم خواهرزاده سلیمان بن خالد مذکور است و در کتاب کشی از او منقولست که گفت روزی با خالوی خود سلیمان بن خالد
به مجلس حضرت امام جعفر صادق ع در آمدم چون آن حضرت مرا دید از خالوی من پرسید که این جوان کیست گفت این پسر
خواهرزاده منست فرمودند که امر شما را میداند یعنی مذهب شما را میداند گفت بلی آنحضرت فرمودند الحمد لله الذی لم یجعله شیطانا
عبد الله بن میمون بن الاسود القداح در خلاصه مذکور است که از موالی بنی مخزوم بوده و قداح تیر تراشیدن یعنی تیرگر بوده و پدر او از ابو جعفر
و ابو عبد الله روایت نموده و خود از راویان ابو عبد الله علیه السلام است و ثقه بود و در کتاب کشی از عبد الله روایت نموده که حضرت امام محمد ع
مرا گفت ای ابن میمون از شما چند کس در مکه هست گفتم ما چهار کسیم پس آنحضرت فرمودند که انکم نور الله فی ظلمات الارض و این روایت
دلالت بر عدالت او دارد زیرا که آن شهادت معصوم است لیکن اعتماد بر آنست که شیخ نجاشی توثیق او نموده و در کتاب نجاشی مسطور است
که او را کتابی است در بیان احوال مبعث حضرت پیغمبر ص و کتابی در صفت جنت و نار و در کتاب انساب سمعانی مذکور است که میمون
غلام جعفر بود و عبد الله پسر محمد بن اسمعیل بن جعفر در مکتب می بود و چون وفات یافت او دعوی امامت اسمعیل میکرد و چون اسمعیل
وفات یافت عبد الله دعوی نمود که من پسر اسمعیل و خود را ابن او نسبت میداد و حال آنکه او پسر میمون بود مؤلف گوید ظاهر آنست که سمعانی
از روی تعصب در مذهب دعوی حسب مذکور با و نسبت نموده چنانکه از دیگر کلمات که در ترجمه او گفته است معلوم می شود و الا علمای
شیعه اعرفند بحال او و هیچ کلام در مقام جرح و تعدیل او بر دعوی ظاهر الفساد را ذکر ننموده اند عبد المؤمن بن القاسم بن قیس
بن قهد الانصاری الکوفی در کتاب نجاشی مسطور است که او از راویان امامین همامین ابو جعفر و ابو عبد الله علیهما السلام است
و او و برادر او ابو مریم بن عبد الغفار بن قاسم هر دو ثقه اند و قیس بن قهد صحابی بود چنانکه از پیش گذشت و کنیت عبد المؤمن ابو
عبد الله است و او را کتابی است در حدیث و هشتاد و یک سال عمر داشت و در سال یکصد و چهل و هفت وفات یافت اسمعیل بن ابی خالد
محمد بن مهاجر بن عبید الازدی پدر او از امام محمد باقر ع روایت نموده و خود از راویان حضرت امام جعفر ع بوده و در کتاب فهرست
شیخ طوسی مسطور است که هر دو ثقه و کوفی و از اصحاب ما بودند و از تالیفات اسمعیل کتابی است در قضایا که آنرا مفصل بابواب ساخته
حارث بن المغیره النصری از راویان امام محمد باقر و امام جعفر صادق و امام موسی کاظم و زید بن علی علیهم السلام بوده و در کتاب
نجاشی تکرار توثیق او نموده و گفته که او را کتابی است در حدیث رافع بن زیاد الاشجعی الکوفی شیخ نجاشی گفته که از راویان امامین همامین
ابو جعفر محمد الباقر و ابی عبد الله جعفر الصادق علیهما السلام است و از ثقات و عیون ایشان بوده و او را کتابی است ابرهیم بن محمد
بن ابی یحیی ابو اسحق المدنی در کتاب نجاشی مسطور است که از راویان امامین همامین ابی جعفر و ابی عبد الله علیهما السلام بوده و خصا
تمام با ایشان داشته و علمای محدثان اهل سنت بنا بر این او را ضعیف شمرده اند و بعضی از اصحاب ما از بعضی مخالفان نقل کرده اند که کتب
واقدی مشهوره همه کتب ابرهیم بن محمد مذکور است و واقدی آنها را نقل نموده و بنام خود کرده و هم چنین نقل است که ابراهیم را کتابی است
مبوب در حلال و حرام از حضرت امام جعفر صادق ع عبد الله بن علی بن ابی شعبه الحلبی در کتاب نجاشی مذکور است که او از اهل کوفه بود
اما چون او و پدر او و برادران او در حلب تجارت می کردند نسبت ایشان بحلب غالب شد و آل ابی شعبه در کوفه خاندانی بزرگ است از ثقات
روایت کرده و جد ایشان ابو شعبه از امام حسن و امام حسین علیهما السلام و جمیع ایشان ثقه بودند و بقول ایشان رجوع می نمودند و عبد الله
بزرگ ترین آن خاندان و وجیه ایشان بود و او را کتابی است که بعد از تالیف آنرا بر حضرت امام جعفر صادق ع عرض نمود و آن حضرت
او را تصحیح کرد و فرمود مخالفان ما را چنین کتابی نیست و این کتاب در میان متقدمین اصحاب ما مشهور و مستدل بوده این داود گفته
که او را کتبی است از اصحاب حضرت امام کاظم در فقه و حدیث امامیه تصنیف نمود محمد بن علی بن النعمان بن ابی طریف الاحول البجلی الکوفی الملقب بمؤمن الطاق در جودت طبع و سرعت فهم طاق و در تمییز حق و باطل صراف یگانه آفاق بود ضمیر منیر چون نقد خالص ایجا

و خاطر اکسیر تاثیرش صیرفیان نقود امعیار و صاحب عیار عقل در سکه خانه فضل جان نقد دلیل و حق بخش و جوهر شناس فهم الجا
کوهری بی بها بنظر اعتبار در سیحه جواهر بازاریه سامعه خاطر آن صاحب عیار کامل در میزان خرد و نقد و خطری داشت و بیکها
دلایل ایان امتحان صراف طبع نقاد او در چار سوی ضمایر ارباب نظر با برگ قیمتی نادری نبود نقود اصول و فروع که بجهت رواج رما صیرفیان
از دست تقلب پریشان مذاهب نشسته سکه جمهور کاسد در چار سوی زمانه درم و درهم بود بحسن اهتمام ضمیر صاف بیغش آن مستبشر حرم
و سیم روی امد و بدعت و بهتان و نشر بیع قیاس و استحسان که دستکاه دکان داران بی سرمایه و قلابان چار سوی هوا و هوس بود در بوته
امتحان طبع جوهر شناس او بآتش حجت و برهان او سوخته گردید و در کتاب ابن داود و خلاصه و مختار کتاب کشی مسطور است
که او از اصحاب امامین همامین امام جعفر صادق و امام موسی الکاظم علیهما السلام بوده و کنیت او ابو جعفر است و لقب او احول و مؤمن
الطاق و مخالفان شیطان سیرت او را شیطان الطاق می گفتند زیرا که او در حوالی طاق محامل از کوفه دکانی داشته که مردم
در تمیز درهم و دینار باو رجوع می کردند و چون او در تمیز خالص و مغشوش آن مهارت تمام بود بحیثیتی که مردم از آن تعجب میکردند
او را شیطان الطاق می گفتند و نقلست مشهور است که روزی ابو حنیفه با گروهی از اصحاب خود در یکی از مجالس نشسته بود که ابو جعفر از دور
پیدا شد متوجه جانب ایشان شد چون ابو حنیفه را نظر بر او افتاد از روی تعصب و عناد با اصحاب خود گفت که قد جاءکم الشیطان
یعنی شیطان بسوی شما آمد ابو جعفر چون آن سخن بشنید و نزدیک رسید این آیه را برابو حنیفه و اصحاب او خواند که انا ارسلنا
الشیاطین علی الکافرین تؤزهم ازا و شیخ نجاشی گفته که او از خاندان فضل بود و هم پدر او و مسند دین ابی طریف از راویان حضرت
امام زین العابدین و امام محمد باقر و امام جعفر صادق علیهم السلام بودند و پسر عم او حسین بن منذر بن ابی طریف از هر سه امام روایت
نموده و منزلت مؤمن الطاق در علم و حسن خاطر مشهورتر از آنست که احتیاج ببیان داشته باشد و از جمله کتب او کتاب احتجاج است
در امامت امیر المؤمنین ع و کتاب در رد خوارج و کتاب فعل لا تفعل و کتاب در مجالسی که او را با ابو حنیفه و مرجیه واقع شده و او را
با ابو حنیفه حکایات و مقامات بسیار است از آنجمله آنکه روزی ابو حنیفه با او گفت ای ابو جعفر تو رجعت قایلی گفت آری ابو حنیفه
گفت پس پانصد دینار از کیسه خود مرا بقرض بده که هر گاه ما و تو رجوع نماییم آنرا بتو ادا نمایم ابو جعفر در دید به گفت که یکی از احکام
رجعت نزد ما آنست که بعضی از اعدا و مخالفان اهل البیت علیهم السلام در رجعت بصورت سگ و خوک و مانند آن محشور خواهند
شد اکنون ضامنی بمن ده که تو بشکل انسان رجوع خواهی کرد تا بتو مبلغی که میخواهی بدهم و الا میترسم که تو بشکل سگ یا خوک
رجوع کنی و آنگاه وجه قرض خود را از تو باز یافت نتوانم نمود و نیز مرویست که ابو حنیفه روزی با او گفت که اگر علی ابن ابی طالب در خلافت
حق می بود چرا مطالبه حق خود بعد از وفات حضرت رسالت نمی کرد مؤمن الطاق در دید به گفت از آن اندیشه کرد که مبادا جنیان
او را ادای ابو بکر و عمر و امثال ایشان سعد بن عباده بتیر مغیره بن شعبه بکشند و نیز منقولست که روزی ابو حنیفه و مؤمن الطاق
با تفاق در یکی از کوچهای کوفه میرفتند ناگاه منادی ندا در آورد که من یدل علی صبی ضال یعنی کیست که کودکی گمشده را بمن بنماید پس مؤمن
الطاق در جواب گفت که صبی ضال ندیدم اما اگر شیخ ضالی خواهی اینک ابو حنیفه گوی و ایضا نقلست که چون حضرت امام جعفر صادق ع
وفات یافت ابو حنیفه نزد مؤمن الطاق آمد و او را بطریق شماتت گفت که مات امامک مؤمن الطاق گفتم و لکن امامک من المنظرین
الی یوم الوقت المعلوم یعنی امام تو که شیطانست تا روز قیامت نخواهد مرد و هم چنین میان مؤمن الطاق و ابن ابی حذره که از اشباه و امثال
ابو حنیفه است مناظرات لطیفه در باب افضلیت و احقیت امیر المؤمنین ع واقع است و تفصیل آن در کتاب احتجاج شیخ طبرسی علیه الرحمه
مذکور است اگر خواهند بآنجا رجوع نمایند و در مختار کشی از ابو خالد الکابلی منقولست که گفت ابو جعفر صاحب الطاق را دیدم که در مسجد مدینه
نشسته بود و با جمعی از اهل مدینه مناظره می نمود پس نزدیک او رفتم و گفتم که حضرت امام جعفر صادق ع ما را نهی میفرمایند از کلام با اهل عالم
گفت آن حضرت ترا امر کرده که مرا منع کنی گفتم نه لیکن مرا امر کرده که با مخالفان سخن نگویم گفت برو و اطاعت کن آنچه ترا بآن امر فرموده پس نزد

حضرت شاهم آمدم و او را از حال و گفتار صاحب الطاق اخبار نمودم گفتم پس گفت برو و اطاعت کن او را در آنچه ترا بآن امر فرموده آن
حضرت تبسم نمودند و فرمودند که ای ابو خالد بدانکه صاحب الطاق اکثر با مردم بحث می کند و با ایشان مناظره می نماید در زنت مر علی آن
که هرچند بال و پر او را ببرند می خواهند پرید و بر سر مطلب می توانند رسید اما اگر پر ترا ببرند نمی توانی پرید و در کتاب جامع کافی شیخ
المحدثین محمد بن یعقوب الکلینی الرازی رحمه الله از ابو جعفر احول مذکور مرویست که گفت زید بن علی رضی الله عنه در وقتی که از بنی امیه
پنهان شده بود و داعیه خروج بر ایشان در دل داشت کسی فرستاده و مرا نزد خود طلبید چون نزد او رفتم گفت ای ابو جعفر
در انچه کسی از خاندان سازد بما فرستد خود در خروج بر متغلبان بنی امیه دلالت نماید آیا با او همراهی خواهی نمود گفتم اگر آنکس پدر تو یا برادر تو
یا برادر زاده تو باشد با او همراهی خواهم کرد گفت اینک من بر متغلبان بنی امیه خروج کنم و با ایشان مجاهده نمایم پس همراهی کن گفتم
جانم فدای تو باد بهمراهی تو این کار نمی کنم گفت نفس خود را از من دریغ میداری گفتم که حالا یک نفس بیش نیست که آزاد در راه حق صرف باید نمود
پس اگر خدای تعالی را در روی زمین حجتی هست آنکه از همراهی تو تخلف کند ناجی و رستگار باشد و کسی که با تو خروج کند هالک است و اگر حجتی
در روی زمین نیست کسی که از همراهی تو تخلف کند یا کسی که با تو خروج نماید مساویست آنگاه زید گفت که ای ابو جعفر بسیار بوده که با
خود بر سر سفره نشسته بودم و آن حضرت از روی شفقت که با من داشت لقمه طعام را سرد می کرد و بدهن من می نهاد پس چه گمان
داری که کسی حرارت لقمه را بر من نمی پسندید آتش دوزخ را بر من پسندیده و آن حجت را بر تو ظاهر ساخته و از من پنهان کند گفتم جانم
فدای تو باد تواند بود که از غایت شفقت که آن حضرت بر تو داشته ترا از آن حجت خبر نداده باشد و از آن ترسیده باشد که قبول طاعت
او نکنی و وعید الهی بر تو واجب گشته مستوجب آتش دوزخ شوی و او را شفاعت تو میسر نشود لاجرم ترا در معرض نجات مشیت
واگذاشت تا شفاعت تو تواند کرد و مرا که خبر داده بنا بر آن باشد که اگر قبول کنم نجات یابم و اگر قبول نکنم باکی از آن نبود که در آتش دوزخ
درآیم بعد از آن باو گفتم که جانم من فدای تو باد شما افضلید یا انبیا گفت انبیا افضلند گفتم یعقوب به پسر خود یوسف گفت یا بنی
لا تقصص رؤیاك على اخوتك فيكيدوا لك كيدا پس هرگاه یعقوب امارت نبوت پسر خود یوسف را از برادران او پنهان میدارد که با او کید
و مکر نکنند چه عجب که پدر تو امامت ترا از تو با این چنین مصلحتی پنهان داشته باشد آنگاه گفت معلوم است خبر الهام ارکان
و ولایت و حجیت حضرت امام جعفر صادق ع نموده و گفت که صاحب تو در مدینه مرا خبر داده که در این خروج مرا خواهند کشت و در کناسه
مصلوب خواهند ساخت و نزد او صحیفه ایست که در آنجا وقوع قتل و صلب من مذکور است و ابو جعفر گوید که در آن سال بحج رفتم
و چون بخدمت حضرت امام جعفر صادق ع رسیدم او را از مقاله زید و آنچه در باب او گفته بودم خبر دادم پس آن حضرت مرا فرمودند
که اخذته من بين يديه ومن خلفه وعن يمينه وعن يساره ومن فوق رأسه ومن تحت قدميه ولم تترك له مسلكا يسلكه و ایضا مرویست
که چون ضحاک که یکی از خارجیان بود در کوفه خروج نمود و نام خود امیر المؤمنین نهاد و مردم را بمذهب خود می خواند مؤمن الطاق نزد
او رفت چون اصحاب ضحاک او را دیدند بر وی او جستند و او را گرفتند نزد صاحب خود بردند مؤمن الطاق با ضحاک گفت که من مردیم
که در دین خود بصیرت دادم و شنیده ام که تو بصفت عدل و انصاف نظافت داری بنا بر این دوست داشتم که در اصحاب تو داخل باشم
پس ضحاک با اصحاب خود گفت که اگر این مرد با ما یار شود کار ما رواج خواهد یافت آنگاه مؤمن الطاق با ضحاک خطاب نمود و گفت چرا تبرا
از علی بن ابی طالب ع و کینه و قتل و قتال او را حلال دانسته اید ضحاک گفت برای آنکه او حکم گرفت در دین خدای تعالی و هر که حکم گیرد در دین
خدای تعالی قتل و قتال او و بیزاری و ضلالت او مؤمن الطاق گفت پس مرا اصول دین خود آگاه ساز تا با تو مناظره کنم هرگاه حجت تو بر حجت من غالب آید
در سلک اصحاب تو درآیم و مناسب آنست که جهة تمیز صواب و خطای هر یک از من و تو در مناظره کسی را تعیین کنی تا مخطی را در خطای او ثابت
نماید و از برای مصیب بصواب حکم نماید پس ضحاک یکی از اصحاب خود اشاره نمود و گفت این مرد میان من و تو حکم باشد که مؤمن و فاضل است
مؤمن الطاق گفت البته این مرد را حکم می سازی در دینی که من آمده ام تا با تو در آن مناظره نمایم ضحاک گفت بلی پس مؤمن الطاق دیگر

با اصحاب ضحاک نمود و گفت اینک صاحب شما حکم گرفت در دین خدای دیگر شما دانید و چون اصحاب ضحاک آن مقاله را شنیدند بر سر او ریختند
و چوب و شمشیر حواله ضحاک نمودند که هلاک شد و در بعضی از اخبار مفضل بن عمر روایت می کنند که او گفت حضرت امام جعفر ع مرا گفتند
که نزد مؤمن الطاق رو و او را امر کن که با اهل عنادان مناظره نکند پس به در خانه او آمدم و چون او از کنار بام سر کشید با او گفتم که حضرت
امام ترا امر می فرمایند که با اهل عناد بحث نکنی گفت می ترسم که صبر نتوانم کرد مؤلف گوید که این بیچاره مسکین مدتی بسیار صبر کرده بودم
و با اهل عناد تقیه نمودم و از بی صبری بتنگ آمدم و آخر از آنچه می ترسیدم بر آن رسیدم و از عدم بی صبری این کمینه در سلک
تقریر کشیدم اکنون از جوشش دل اختیار بجانب پروردگار پناه میبرم و همین کتاب را شفیع خود می دانم ابو محمد هشام بن الحکم الکندی
الشیبانی الکوفی از اعاظم ائمه کلام و از کبار اعلام است همیشه با فکار رسا و قوت نظار صائبه بتهذیب مطالب کلامیه و ترویج مذهب
امامیه می نمود و سهام ابطال رد وی لا اذناب و مذل اعادی و مطرق احزاب ایشان بود غیر هفتم و بیم ریال و طیبی فطرت و طنطنه
اشتهار او در سیخ حسن بن داود آورده که روزی کسی از او پرسید که هل شهد معوية بدرا هشام در جواب گفت نعم من جانب الکفار
در کتاب خلاصه مذکور است که او از موالی قبیله کنده است و مولد او کوفه بود و در محله بنی شیبان در کوفه خانه داشت و در واسط نشو و نما
یافت و تجارت او به بغداد بود و در آخر عمر ببغداد انتقال نمود و در کوالی قصر وضاح نزول فرمود و همواره نقش محبت اهل البیت بر صحیفه
دل نگاشته و در دولت و دیانت امامین همامین ابو عبد الله جعفر الصادق و ابو الحسن موسى الكاظم عليهما السلام انتظام داشت و در روایه اخبار
صدوق و صدیق بود و در مذهب امامیه اظهار نمود صاحب تحقیق بر صحبت او صفات جمیله او بسیار دارد و قبیله نسبتها و در شان او مدایح جلیله
از حضرت امامین همامین وارد گردیده و نسیم مراحم و عنایات ایشان بر گلزار احوال او وزیده و چون در سال یکصد و نود و نه در کوفه در ایام هارون
الرشید او را وفات رسید و آن چند هشام را حضرت امام رضا ع شنید زبان بنا و کرامت او بر هشام رحمه فرستاده و شیخ ابو عمرو کشی
باسناد خود از داود بن القاسم جعفری نقل نموده که او گفت که من بخدمت حضرت امام رضا ع گفتم جه می گوئید در باب هشام بن الحکم آنحضرت فرمودند
که خدای تعالی او را بیامرزاد که بسیار اهتمام می نمود در دفع شبهات مخالفان از این ناحیه یعنی از فرقه ناجیه و در کتاب مختار کشی از عمر بن یزید
منقولست که گفت برادر زاده من هشام در اوایل مذهب جهم بن صفوان داشت و بغایت خبیث بود و بمن التماس نمود که او را بخدمت حضرت امام
جعفر صادق ع بردم تا با آن حضرت مناظره نماید پس من گفتم که از آنحضرت رخصت طلبم نمی توانم ترا به مجلس او بردن پس بخدمت آنحضرت رسیدم و در خصوص
دخول هشام در مجلس آن حضرت طلبیدم چون آن حضرت رخصت دادند برخاستم و چند قدمی بیرون آمدم و در آن اثنا شوخی و خبث طینت او
در بحث هشام بیاد من آمد لاجرم برگردیدم و آنحضرت را از حال هشام خبر دادم آنحضرت فرمودند که تو ترسی بر من ای عمر و من او گفت خود بمجلس
و پشیمان شدم بیرون آمدم و او را اذن دخول بمجلس آن تو دادم پس او را خبر دادم هشام برفت من بمجلس آن حضرت درآمد و چون تقریر
حضرت او را مسئله پرسید هشام متحیر فرو ماند پس التماس کرد که او را چند روز مهلت دهند تا در آن مسئله تامل نماید آنحضرت او را مهلت داد
آنگاه هشام مضطرب شده بیرون رفت و چند روز در مقام طلب جواب شد و چیزی نیافت پس بخدمت آن حضرت رجوع نمود و جواب
مسئله را از آن حضرت استفاده نمود بعد از آن آنحضرت سوال مسئله دیگر نمودند که متضمن فساد مذهب هشام بود پس غمگین و متحیر
بیرون آمد عمر بن یزید گوید که چون چند روز در آن حیرت بماند از من درخواست نمود که بار دیگر او را بمجلس آن حضرت برم و چون عرض
حال بر حضرت امام ع نمودم فرمودند که فردا فلان ساعت در فلان موضع حاضر شود که آنجا با او ملاقات خواهم نمود پس چون این خبر بهشام رسید شادمان شد
و پیش از آن حضرت بآن موضع رفت و بخدمت آنحضرت مشرف گردید بعد از آن چون هشام را دیدم از آن سوال نمودم که بیان کن در حضرت امام در آن
مقام چه مذکور شد گفت چون بآن موضع رفتم و در انتظار مقدم آن حضرت بایستادم دیدم که آنحضرت بر استری سوار و آمد و چون نزدیک رسید
بر هیبت مهابت او در من اثر کرد که در خاطر چیزی نیافتم که با آن متکلم شوم و زبان من چنان گنگ شد که باز ماند پس آنحضرت زمانی سر پیش انداخته بایستاد
که شاید من با او سخن درآیم و دید که هرچند می ایستد حیرت من زیاده می شود لاجرم عنان شریف بجانب بعضی از کوچه های کوفه سلامت فرمود

شد که آنجا از هیبت او مرا واقع شد از جانب خدای تعالی بود از غایت قرب و منزلتی است که او را نسبت بحضرت پروردگار حاصل است
پس هشام بخدمت آن حضرت رجوع نمود و از مذهب خود برگردید و بجعفر گروید و با خلف وی ... ابو بکر احقا بحضرت امام
قایل گردید و در کتاب مختار کشی از یونس بن عبد الرحمن نقل نموده که گفت روزی با هشام بن الحکم در مسجد بودم که رسول یحیی
بن خالد برمکی آمد و گفت که یحیی میگوید که من مذهب رفضه را بر ایشان فاسد ساختم زیرا که ایشان را اعتقاد آنست که دین قایم نمیباشد الا بامام حی
و الحال که ما امام ایشان را محبوس ساختهایم نمیدانند که امام ایشان حی است یا میت چون هشام این سخن بشنید گفت آنچه در دین ما واجب است آن است
که اعتقاد کنیم که امام زنده است خواه حاضر باشد نزد ما یا غایب و متواری باشد از ما تا خبر فوت او بما رسد و مادام که خبر موت او بما نرسد
بر اعتقاد حیات او باقی خواهیم بود آنگاه مثال آورد و گفت هرگاه مردی با اهل خود نزدیکی نمود و بعد از آن سفر کرد یا در خانه بعضی از اهل
محله و شهر متواری شد بر ما واجب است که قرار بر حیات او دهیم تا خلاف آن ظاهر شود پس رسول یحیی بازگردید و جواب هشام را باز رسانید
یحیی چون آن جواب شنید گفت آخر در الزام هشام بکاری نتوانستیم کرد آنگاه یحیی نزد هرون رفت و او را از جواب هشام خبر داد هرون
روز دیگر بطلب هشام فرستاد و هشام از صورت حال آگاه گشته پنهان شد و فرستادهای هرون او را در خانه نیافتند و باز گشتند
و هشام بعد از دو ماه یا اندکی بیشتر بجوار رحمت ایزدی پیوست و از عقاب و آزار هرون خلاصی یافت و از یونس منقولست که دخول هشام
بر یحیی بن خالد و مباحثه او با سلیمان بن جریر بعد از حبس حضرت امام موسی بود و ایضا در مختار از یونس بن یعقوب روایت نموده که گفت
روزی جمعی از اصحاب حضرت امام جعفر صادق ع حاضر بودند از آن جمله حمران بن اعین و مؤمن الطاق و طیار و هشام بن سالم و هشام بن
الحکم بود و هشام در آن هنگام جوان نو رسیده بود پس حضرت امام هشام را گفت که تقریر کن صورت مناظره که ترا با عمرو بن عبید
رئیس معتزله واقع شده است هشام گفت مرا شرم می آید که در مجلس شما آن سخنان را ذکر نمایم و زبان من از هیبت شما جاری نمی شود آنحضرت
فرمودند که هرگاه من ترا در چیزی رخصت دادم در ادای آن توقف نباید کرد پس هشام از روی اطاعت تمام بخدمت حضرت امام و فرزند
خیر الانام علیه الصلاة و السلام عرض نمود که چون مرا خبر رسید که عمرو بن عبید در مسجد بصره در مسند ... می نشیند و در
مسئله امامت و دیگر مسایل اصول کلام طریقه سلف خود را رایج می سازد متوجه بصره گردیدم و روز جمعه به بصره رسیدم و به مسجد
در آمدم و دیدم که عمرو بن عبید شمله از صوف سیاه پوشیده و شمله دیگر ردای خود ساخته و جمعی در گرد او صف کشیده و از او مسایل
سایل علمی می نمایند پس صفوف مردم را شکافتم و در برابر او جا ساختم آنگاه بدو زانو نشسته او را پرسیدم که ای عالم من مردی غریبم رخصت
میدهی که چیزی سوال نمایم گفت بلی پس سوال نمودم که آیا ترا چشم هست گفت ای فرزند این چه سوال است که از من میکنی گفتم مسئله من اینست پس گفت سوال
کن که هر چند مسئله تو احمقانه باشد گفتم جواب ده مرا از همان سوال گفت بلی مرا چشم هست گفتم که چه چیز بآن می بینی گفت الوان و اشخاص را دیگر پرسیدم
که ترا بینی هست گفت بلی گفتم بآن چه کار میکنی گفت بوی ها را بآن می یابم دیگر پرسیدم که آیا ترا دهان هست گفت آری گفتم آنرا چه کار میفرمایی گفت طعم
آن چشیدن می توانم دیگر پرسیدم که ترا دل هست گفت هست گفتم آن را چکار میکنی گفت بآن تمییز میکنم آن چیزی را که بر اعضای مذکوره وارد می شود
پس گفتم آیا این اعضا از دل بی نیاز هستند گفت نه گفتم چگونه بی نیاز نباشند با آنکه همه اعضا درست و صحیح و سلیم اند گفت ای فرزند هرگاه اعضا شک
شوند در آنچه دیدهاند یا چشیدهاند یا بوییدهاند رجوع بدل کنند و وهم ایشان بیقین تمام میرسد و شک زایل می شود آنگاه من گفتم که پس خدای تعالی دل را جهة تمیز
شک جوارح خلق کرده است گفت بلی گفتم که پس ناچار خواهد بود از وجود دل تا جوارح را یقین حاصل شود گفت چنین است گفتم پس تو قایل می شوی
با آنکه خدای تعالی این اعضا را خالی نگذاشت از امامی که تمییز شک و یقین ایشان و صحیح و فاسد ایشان نماید و این همه خلایق را در وادی حیرت و شک و اختلاف
مقیم دارد و امامی که در شک و حیرت خود باو رجوع نمایند برای ایشان نگذارد پس ساکت گردید و تعمق تأمل کرد بعد از لحظه سر برداشت و گفت
من سلمک مثلی و گفت که تویی هشام بن الحکم گفتم نه گفت آیا با او همنشین بوده گفتم نه گفت پس تو کی و از کجایی گفتم از اهل کوفه ام گفت پس تو هشامی
آنگاه برخاست و مرا در بر گرفت و بجای خود نشاند و دیگر سخن نگفت تا من برخاستم و بیرون آمدم پس چون آن سخن را تمام کرد حضرت

امام خندید و گفت که این را که تعلیم گرفته بودی گفتم ای فرزند رسول خدای تعالی بر زبان من آن را جاری ساخت پس آنحضرت
فرمودند که واقعه مضمون آن در صحف ابراهیم و موسی مسطور است و ایضا در مختار کشی مذکور است که روزی نظام به هشام گفت که اهل
جنت بقای سرمدی ابدی در جنت ندارند زیرا که لازم می آید که بقای ایشان مانند بقای خدای تعالی باشد هشام گفت که از بودن
ایشان در جنت بر وجه تأبید مماثلت ایشان با خدای تعالی در تأبید لازم نمی آید زیرا که ایشان بباقی مبقی موجود خواهند بود و خدای تعالی
بی مبقی باقی و ابدیست پس نظام بسبیل مکابره گفت که البته محال است که ایشان در جنت مؤبد باشند مگر ایشان را بیهوشی عارض
خواهد شد پس گفتم که در قرآن مجید خوانده باشی که آنچه نفس آدمی خواهد در جنت حاصل است کما فرموده و فیها ما تشتهیه الانفس
گفت بلی گفتم پس اگر نفس ایشان بقای ابدی را خواهد و از خدای آن را خواهند باید که حاصل شود گفت خدای تعالی این مطلب را در خاطر
ایشان راه نخواهد داد گفتم پس اگر کسی از اهل جنت ... و میوه ... جایز باشد پس تواند بود که شخص نظر کند بمیوه یکی از درختان
و چون دست کند که میوه را بچیند آن درخت و میوهای آن سر خود پیش آرند پس دست خود را آنجا استوار داشته دست دیگر را بمیوه درخت دیگر
که پهلوی آن باشد برد و در حالت تعلق هر دو دست بآن دو درخت او را حدوث حاصل شود و درختان مرتفع شوند او در آن هیئت مصلوب
ماند و حال آنکه در بهشت کسی مصلوب نخواهد بود پس گفت وقوع این صورت محال است گفتم ای جاهل از جهة چه مستلزم محال مذکور تواند بود
محال نباشد چرا چه که مستلزم محال است محال باشد و در مختار مذکور است که هشام بن الحکم که در مناجات پروردگار خود میگفت
که اللهم ما عملت من عمل خیر مفترض و غیر مفترض فجمیعه عن رسول الله و اهل بیته الصادقین صلوات الله علیه و علیهم حسب منازلهم عندک
فتقبل ذلک کله منی و عنهم و اعطنی من جزیل ثوابک بحیث ما انت اهله و در کتاب فصول منتخبه که از تألیفات حضرت سید اجل
مرتضی علم الهدی قدس سره است از شیخ اجل محمد بن النعمان المفید قدس الله روحه منقولست که هشام بن الحکم از اکابر اصحاب حضرت امام
جعفر بن محمد الصادق علیهما السلام بود و فقیه و محدث و متکلم بود و بعد از فوت آنحضرت در صحبت امام موسی
کاظم ع گردید و کنیت او ابو محمد و ابو الحکم بود و مولای بنی شیبان بود و در کوفه بسر می برد و علو مرتبه او در خدمت حضرت امام
بجایی رسید که روزی در موضع منی بخدمت آن حضرت رفت و در آن زمان جوان نو خط بود و جمعی کثیر از مشایخ شیعه
مانند حمران بن اعین و یونس بن یعقوب و قیس ماصر و ابو جعفر مؤمن الطاق و غیرهم در مجلس آنحضرت نشسته بودند پس آنحضرت
او را بر بالای همه جای داد با آنکه آنها کهن سال بودند و چون آنحضرت از قراین حال استدلال نمود بآنکه آن جماعت را تقدیم هشام ناخوش آمده
روی بآن اصحاب خود نمود و فرمود که هذا ناصرنا بقلبه و لسانه و یده پس آنحضرت از اسماء الله تعالی و اشتقاق آن از او سؤال نمود و او جواب
بر وجه صواب عرض نمود آنگاه آنحضرت او را گفتند که ای هشام خدای تعالی ترا این فهم از برای آن داده که بآن دفع کنی اعدای ما را هشام گفت
ان شاء الله چنان خواهم کرد پس آنحضرت او را دعا کردند و فرمودند که نفعک الله و ثبتک پس هشام از روی تحدث بنعمة الهی گفت تا
که هیچ کس در مباحث توحید مرا مقهور نساخته تا امروز که در این مقام نشسته ام و در کتاب مذکور مسطور است که روزی یحیی بن خالد
برمکی در حضور هرون الرشید از هشام بن الحکم پرسید که مرا خبر ده که حق در دو جهة مختلف می باشد هشام گفت نمی باشد پس یحیی گفت
که مرا خبر ده از دو کس که در حکمی از احکام دین نزاع و اختلاف نمایند آیا هر دو محق اند یا هر دو مبطل یا یکی محق و دیگری مبطل هشام
گفت از جواب سوال سابق معلوم شد که جایز نیست که هر دو محق باشند یحیی گفت پس مرا خبر ده از آنکه در مخاصمه که علی و عباس در
میراث پیغمبر صلوات الله علیه و آله نمودند کدام محق بود و کدام مبطل از هشام منقولست که چون این سخن بر من وارد شد نظر کردم
که اگر گویم علی مبطل بود کافر خواهم شد و از مذهب خود بیرون خواهم رفت و اگر گویم که عباس رضی الله عنه مبطل بود هرون الرشید
گردن مرا بشمشیر خواهد زد و این مسئله پیش از آن بهیچ وجه بخاطر من نرسیده بود تا در آن فکری کرده باشم و جوابی مهیا
داشته باشم در اثنای تفکر یاد من آمد دعائی که حضرت امام جعفر ع در حق من نموده و فرموده که یا هشام لا تزال مؤیدا بروح القدس

ناصرتنا لهما نمك برداشتم که فروبحرام ساند و فی الحال جواب سؤال بر من ظاهر شد و گفتم که هیچ یك از علی و عباس در آن نزاع
مبطل نبودند و با همدیگر خلاف و اختلاف نداشتند و این را نظیری است که در قرآن مجید قصه داود ع با آن ناطق است
که می فرماید وَهَلْ أَتَاكَ نَبَأُ الْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ إِلَى قَوْلِهِ خَصْمَانِ بَغَى بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ پس بگو ای یحیی که کدام یک از آن دو ملك
که برسم مخاصمه و منازعه نزد داود ع آمدند بکلام مخطی و کدام مصیب بودند یا چگونه توان گفت که هر دو مخطی بودند و یا هر دو
هرچه جواب گفتی در این مقام جواب ما است و آنجا پس یحیی گفت که من نمی گویم که آن دو ملك خطا کردند بلکه می گویم که هر دو
بر صواب بودند زیرا که فی الحقیقه با هم مخاصمه و اختلاف در حکم نداشتند و اظهار آن مخالفه جهت تنبیه داود ع بود
بر خطایی که از او واقع شده بود و او را از حکم الهی اخبار می فرمودند هشام گفت من نیز می گویم که علی و عباس فی الحقیقه مخاصمه
در حکم نمی نمودند و اظهار آن معنی جهت تنبیه ابوبکر بر غلطی که در غصب خلافت و منع ارث حضرت رسالت از او واقع شده بود
می فرمودند تا او را از خطای واقف سازند و بر قبح ظلمی که از او بر ایشان در میراث حضرت رسالت واقع شده بود آگاه سازند
پس یحیی ملزم کردید هارون الرشید آن جواب را پسندید و هم چنین در کتاب مذکور مسطور است که هارون الرشید خواست
که استماع کلام هشام با علمای خوارج نماید پس امر فرمود که او را با عبدالله بن یزید اباضی که رئیس علمای خوارج بود در مجلس حاضر ساختند
هارون الرشید خود در موضعی نشست که سخن ایشان را شنود و ایشان او را نه بینند آنگاه به یحیی برمکی گفت که عبدالله بن یزید را
بگوی که از هشام سؤال نماید هشام چون آن سخن شنید گفت خوارج را بر ما سؤالی نیست عبدالله بن یزید گفت که چگونه چنین باشد
هشام گفت زیرا که شما با ما جمع بودید در دوستی او و اقرار بامامت او و فضل او پیش از این متفق بودند بعد از آن ...
در عداوت او و برائت از او پس ما بر همان اجماع سابق می باشیم و شهادت شما دلیل ماست و مخالفت شما ...
نمی رساند و دعوای شما بر ما مقبول نیست زیرا که اختلاف برابری با اتفاق نمی کند و شهادت خصم از برای خصم مقبول
مردود است پس یحیی بن خالد گفت که ای هشام او را بحجت الزام نزدیک رسانیدی لیکن با او ... محاوره نمای ...
جدل سخن را ستم و متسلسل ساز که امیرالمؤمنین یعنی هارون را سخنان تو خوش می آید هشام مضمون این بیت بر زبان آورد که
شعر: در جدل پیش همه خلق تنزل داریم ٭ ور با انصاف بود بر همه فائق باشیم ٭ ای یحیی غرض از مناظره اظهار صواب و مدار آن
بر رعایت انصاف است و کاه هست که سخن بجای غامض و دقیق می رسد که بر بعضی افهام تحقیق آن پوشیده می ماند و آنگاه
یکی از دو خصم در مقام مکابره و عناد در می آید اگر می خواهی که حق ظاهر شود باید که او را بگویی که رعایت انصاف نماید و در میان
من و خود واسطه عدل مقرر فرماید تا هر کاه که از طریق حق عدول نماییم ما را به راه باز آورد و در مقام لجاج نگذارد پس عبدالله بن یزید
گفت بتحقیق که ابومحمد یعنی هشام ما را به راه انصاف می خواند و ما نیز از آنجا تجاوز نمی نماییم هشام گفت این واسطه چه کس خواهد بود
و چه مذهب خواهد داشت از اصحاب من خواهد بود یا از اصحاب تو یا مخالف ما هر دو یا مخالف تمام ملت عبدالله گفت هر کرا
می خواهی اختیار کن که من بآن راضیم هشام گفت که به هر یك از اقسام این تفصیل راضی شدن مشکل است زیرا که اگر آن واسطه
از اصحاب من باشد تو ایمن نخواهی بود از آنکه بر تو تعصب نماید و اگر از اصحاب تو باشد من از او ایمن نخواهم بود و اگر مخالف
هر دو باشد هیچ کدام از او ایمن نخواهیم بود پس مناسب آنست که یك کس از اصحاب تو مقرر شود و یکی از اصحاب من تا باتفاق
نظر در سخنان ما اندازند و از روی عدل و راستی بر ما حکم کنند چون عبدالله این سخن شنید گفت که انصاف دادی یا ابا محمد
و من نیز هم چنین می خواستم پس هشام متوجه یحیی بن خالد برمکی شد و گفت آگاه باش که قطع سخن او نمودم و باندك سعی
جمیع مذاهب او را ناچیز ساختم و هیچ راه سخن برای او نگذاشتم و از مناظره او فارغ شدم و چون هارون الرشید این سخن
بشنید پرده را بجنبانید و یحیی را بجانب خود متوجه گردانید پس یحیی گفت که این متکلم شیعه با آن مرد قرار آداب مناظره داد

وهنوز شروع در مناظره نانموده دعوی می کند که ابطال مذهب او نمودم و از مناظره او آسوده ام با او بگوی که بیان این
دعوی نماید پس یحیی به هشام گفت که امیرالمؤمنین می فرماید که این دعوی که بر این مرد کردی ما را بیان کن هشام گفت این قوم همیشه
در ولایت امیرالمؤمنین متفق بودند تا امر حکمین اتفاق افتاد پس او را بواسطه رضا بحکمین تکفیر و تضلیل نمودند و حال آنکه
ایشان او را بقبول آن مضطر ساخته بودند و الحال این شیخ که مهم اصحاب خود است از روی اختیار نه بر وجه اضطرار از دو مرد
مختلف در مذهب که یکی تکفیر او می کند و دیگری تعدیل او می نماید حکم می سازد پس اگر در این حکم ساختن مصیب است پس
امیرالمؤمنین اولی است بصواب و اگر مخطی و کافر است پس ما را از نظر در حال خود آسوده ساخت زیرا که گواهی بکفر خود داده و نظر
... اولی است اگر نظر در تکفیر او ... حضرت امیرالمؤمنین را پس هارون الرشید آن سخن را پسندید و جایزه لایق
... خود فرستاد و محمد بن عبدالکریم شهرستانی الاشعری در کتاب ملل و نحل گفته که هشام بن حکم
... شیعه است و میان او و ابوالهذیل علاف که از علمای معتزله است مناظرات بسیار در علم کلام واقع است
... مناظرات او با ابوالهذیل آنست که روزی به ابوالهذیل گفت که مناظره می کنم بشرط آنکه اگر من غالب شوم بمذهب من رجوع
... [illegible] تو غالب شوی من بمذهب تو رجوع نمایم کذا نقله الشیخ الاجل ابن بابویه رحمه الله فی کتاب الاعتقادات و بعضی
از آرای ... در کلام باو نسبت داده و گفته که جمعی از اصحاب او منفرد به ترویج آن آرای فاسده بوده اند و ایشان را هشامیه گفته
... که بعد از تسلیم صحت نسبت آرای مذکوره به هشام ظاهر است که آنها از او قبل از ادراك سعادت ملازمت
حضرت امام جعفر صادق ع خواهد بود چنانکه سابقا از بعضی علما مذکور شد که در اصل مذهب جهمیه داشت
... بخدمت آنحضرت رسید و بکلمات هدایات آیات او را آشنا شد از مذهب جهمیه برگردید و بمذهب حق جعفری گروید
معنی مسئله بدا که باو نسبت می دهند مجاز خطاست و مانند آن بر خدای تعالی چنانکه مخالفان خطا پیشه غلط اندیشه فهمیده
و انکار آن نموده اند بلکه معنی دیگر است که لایق انکار نیست چنانکه شیخ ابوالفتح کراجکی در کتاب کنز الفواید تحقیق آن
نموده و چگونه شیعه خطا بر خدای خود جایز دارند که تجویز آن بر رسل و ائمه خود نمی کنند که از جمله بندگان خدایند و ملخص کلام
در تحقیق مرام هشام و ازاله اوهام ناصبیان آغاز و انجام آنکه مفهوم از ظاهر لفظ بدا آنست که آمر نهی کند از آنچه بآن امر کرده بود قبل
از وقوع در وقت آن و مخالفان چون بواسطه قصور فهم با وفور عناد آن نهی را مقصور داشته اند بر آنکه از روی جهل و پشیمانی باشد
لاجرم کاهی می گویند که قائلان ببدا پشیمانی و ندامت بر خدا جایز می دارند و کاهی می گویند که ایشان خطا بر خدا جایز می دارند
و اصلا آن را باصول مقرره مشهوره شیعه نمی سنجند تا قصور رعایا و فهم ایشان خود را ادراك نمایند و بالجمله مراد از بدا آنست که خدا
گاهی بنده خود را بجهت ظهور حسن طاعت او بر دیگران امر کند بامری شاق و چون آن بنده شروع در مقدمات آن
امر نماید او را از آن نهی کند و مصداق این معنی است در افعال الهی قصه حضرت ابراهیم که خدای تعالی او را در کمال بذبح اسمعیل ع
امر فرمود و چون او به موجب امر الهی مبادرت نمود و از هر دو آثار رضا و تسلیم و صبر ظاهر شد خدای تعالی از ذبح منع فرمود
و اجر ایشان را مضاعف نمود اگر کویند که خیال آن نیست که خدای تعالی اراده ذبح کرده بود تا منع بدا لازم آید که خدای تعالی نهی کرده باشد
از آنچه بآن امر کرده و بر آن لازم می آید که امر کرده باشد بچیزی که اراده آن نکرده باشد و هر یک از این دو لازم مخالف مذهب شیعه است
جواب گفته که ذبح فی الحقیقه تفریق اجزاست و مقدمات ذبح از قصد و خوابانیدن و کارد بر دست گرفتن و نهادن آن بر حلق و سائر
آنها را نیز ذبح می گویند بر سبیل مجاز و نظیر این اطلاق نیز بسیار است و این هنگام می گوییم که آنچه خدای تعالی خلیل را بآن امر نمود
از ذبح مقدمات سابقه ذبح از اعتقاد و قصد و خوابانیدن بجهت ذبح و کارد بر حلق نهادن و ... آن کردن و تعبیر از آن بلفظ ذبح
معنی حقیقی ... جواب کردد و آنچه نهی از آن فرمود حقیقت ذبح بود پس لازم نیاید که خدای تعالی امر کرده باشد با آنچه

اراده آن حق داده یا نهی کرده باشد از آنچه بآن امر فرموده و حاصل کلام آنکه اطلاق بدا بر مضمون قضیهٔ مذکوره بمناسبت آن نظیر
حالست زیرا که ظن ابراهیم و اسمعیل در آن قضیه این بود که مراد از ذبح حقیقت اوست و چون در ثانی الحال بر ایشان منکشف شد بسبب نهی
از آن سوی آنچه در ظن ایشان بوده پس ظاهر آن بدا باشد بنابر مشابهتی که این صورت داشت بحال کسی که امر کند بچیزی و نهی کند از آن بعد از
آن اطلاع بر ظاهر او داشته باشد بدون باطن آن والحمد لله و از جملهٔ مصنفات او که در کتاب نجاشی مذکورست کتاب المعرفة و کتاب الجالس
و کتاب الدلالة علی حدوث الاجسام و کتاب [illegible] التوحید و کتاب الجبر والقدر و کتاب المجالس فی الامامة و کتاب التدبیر فی الامامة کتاب فی
امامة المفضول کتاب فی وصیة النبی والرد علی منکریها و کتاب اختلاف الناس فی الامامة و کتاب الرد علی ارسطاطالیس فی التوحید و کتاب الرد علی اصحاب
الطبایع و کتاب الرد علی المعتزلة و کتاب الرد علی الجهمیة والزیدیة و کتاب الرد علی [illegible] و کتاب علل التحریم و کتاب الفرایض و کتاب [illegible]
و کتاب المیزان و کتاب الاستطاعة و کتاب ثمانیة الابواب و غیر ذلک و از جملهٔ مناظرات لطیفهٔ هشام که در کتاب مذکور مسطورست آنست که
روزی ضرار بن عمرو ضبی که از مشاهیر زنادقه بود نزد یحیی برمکی رفت یحیی با او گفت می توانی که در این زمان با هشام که رکن شیعه است مناظره
نمایی ضرار گفت هرگاه خواهی بیار یحیی یکی را بطلب هشام بن الحکم فرستاد و چون حاضر شد با او گفت که این شخص ضرار است که از علمای متکلمین
مخالف شده را اصول دین می خواهم که در مسئلهٔ امامت با او مناظره کنی هشام قبول نموده بجانب ضرار اقبال نمود و گفت ای ابو عمرو مرا خبر ده که ولایت
و برائت بظاهر واجبست یا بباطن ضرار گفت بظاهر زیرا که باطن را نمی توان دانست مگر بوحی هشام گفت راست گفتی اکنون مرا خبر ده که کدام
یک از علی بن ابی طالب و ابو بکر دفع اعدای خود بشمشیر بیشتر کرد و در حمایت خدای در معرکهٔ غزا او بیشتر کشته شد و جهاد از او بیشتر ظاهر
شد ضرار گفت در این امور علی بن ابی طالب بیشتر بود اما یقین ابو بکر محکمتر بود هشام گفت این همان حال باطن است که باتفاق من و تو
در آن گذاشتیم و تو اعتراف نمودی که آراستگی ظاهر علی بولایت خدای و رسول بیشترست از ابو بکر ضرار گفت اینست حال ظاهر هشام گفت
آیا معترف هستی که هرگاه باطن کسی موافق ظاهر پسندیدهٔ او باشد کمال فضل او در آن خواهد بود ضرار گفت بلی هشام گفت تو دانی که حضرت
رسالت علی بن ابی طالب را گفت انت منی بمنزلة هرون من موسی الا انه لا نبی بعدی ضرار گفت بلی دانم هشام گفت پس ممکن است که آن حضرت
چنین سخن در باب علی بن ابی طالب گوید و او نزد آن حضرت در باطن ایمان [illegible] باشد گفت نه هشام گفت پس بنابر این صحت ظاهر و باطن
علی بن ابی طالب ظاهر گردید و هیچ کدام از ظاهر و باطن صاحب تو بصحت نرسید والحمد لله علی ذلک و مخفی نماند که حاصل ایراد ضرار در این مقام همانست
که شارح جدید تجرید که یکی از علمای اهل سنت است بعد از ذکر تعداد فضایل حضرت امیر که مصنف قدس سره العزیز مذکور ساخته
گفته که هیچ سخن در کثرت مناقب و بسیاری فضایل آنحضرت نیست و همچنین متصف بودن او بکمالات و مخصوص بودن او بکمالات ولیکن
دلالت بر آن نمی کند که او پیش خدای تعالی عزت و کرامت و ثواب بیشتر داشته باشد و تفصیل جواب بر وجهی که از بعضی متاخرین اطیاب مضمون
بیان آن شده آنست که بر هیچ عاقل مخفی نیست که موجب کرامت و عزت و ثواب که عوض عبادتست بر وجه تعظیم غیر از این امور نیست
که او قبول کرده که اینها همه در حضرت امیر بیشتر بود و بعضی مخصوص آنحضرت پس معلوم نباشد که دیگری را عزت و کرامت و ثواب بیشتر باشد
و بر تقدیر تسلیم که این توان بود اما عاقل کی تواند بود که قایل شود بعدم امامت و مقتدا بودن این نوع کسی بمجرد آنکه شاید دیگری بهتر
باشد یا آنکه دیگری متصف باین صفات باشد و ظاهرست که عاقل می گوید که حالیا در نظر ما این بهتر و لایق تر بامامتست [illegible]
شود چه معنی دارد که کسی گوید که احتمال دارد مثلا کسی که علمش معلوم نباشد بهتر است از کسی که علمش معلوم باشد و این بسیار ظاهرست
و در نقل که قرآن و حدیث باشد نیز هست مثل قوله تعالی أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهِدِّي إِلَّا أَنْ يُهْدَىٰ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ
تَحْكُمُونَ یعنی آیا کسی که هدایت داشته باشد و عالم باشد بحق بهترست که تابع او شوند مردمان و متابعت کنند او را یا کسی که هدایت و علم
ندارد تا کسی که او را هدایت و تعلیم کند پس چگونه حکم می کنید در این شما که صاحب عقلید و معلوم است و عقل حکم می کند که اول بهترست
و رد و خلاف این مکابره و عناد و عاقل آنست که خود را از تقلید و تعصب معاف دارد و بگوید که علمای شایعه [illegible]

غلط نکرده اند و همچنین پدران ما چه غلط بر انبیا و ائمهٔ هدی جایزاست با آنکه احتمال تقیه و بازی خوردن از شیطان
نیز دارد چه الحال معلومست که پادشاهان در کمال ظلم اند و با وجود آن مردم بنزد ایشان می روند و جمعی ملازمت ایشان اختیار نموده مطیع
ایشان می شوند و اگر مرد صالحی ایشان را گوید که تابع ظالم مشوید بلکه ظالم را تعظیم و دعا می کنید آن مرد صالح را تشنیع و ملامت کنند
و اگر ظالم خبر یابد که آن مرد صالح را بکشند فی الفور بقتلش رسانند و این بسیار رواج خواست و قریب باین [illegible] و در کتاب ایضاح
از مؤلفات محمد بن جریر بن رستم الطبری الامامی آورده که روزی یحیی برمکی از هشام پرسید که مشهورست که علی بن ابی طالب عمر ابن
خطاب را امیر المؤمنین می خوانده آیا در آن خواندن و نام نهادن صادق بود یا نه هشام گفت صادق بود یحیی گفت پس چرا انکار استحقاق او
می کنید هشام گفت خدای تعالی از زبان حضرت ابراهیم وصف کرده اصنام را بالهه در آنجا که فرموده فَرَاغَ إِلَىٰ آلِهَتِهِمْ و حال آنکه آنها فی الحقیقه
آلهه نیستند و در تصدیق خدای تعالی شکی و ریبی نیست پس از این قیاس می توان بود که حضرت امیر المؤمنین وصف عمر با میر المؤمنین کرده باشد
و فی الحقیقه چنان نباشد و مع هذا حجت و صدق حضرت امیر ظاهر شده و مؤلف گوید که اشکال یحیی در اجرای وصف امیر المؤمنین
بر عمر و امثال او بحسب عرف شرع و استعمال صدر اول متوجه است و بجواب هشام محتاج است نه چنانکه توان بود که حضرت امیر اجرای آن
بر ایشان بحسب اصل وضع لغوی کرده باشد یعنی امرکننده بر مومنان چه ظاهر است که این ترجمه اصلا دلالت ندارد بر تعریف فارسیان
بر استحقاق امارت موصوف نیست و ظاهرا بنابر ملاحظهٔ این نکته مرحوم صدارت پناه میر شمس الدین اسد الله شوشتری در ترجمهٔ رساله
نفحات اللاهوت فی لعن الجبت والطاغوت هر جا در روایات اصل رساله مخاطب شدن خلفا با میر المؤمنین واقع شده ترجمهٔ آن
بقول خود که ای امرکنندهٔ بر مومنان نموده بخلاف دیگر مترجمان آن رساله مانند میر ابو المعالی استرابادی و ملا محمد ابو طالب که ایشان
از این دقیقه غافل شده اند و همان لفظ امیر المؤمنین را در ترجمه آن ذکر نموده اند و ایضا در مختار کشی از یونس بن عبد الرحمن منقولست که
چون هشام در اصول فلاسفه طولی بود و مع هذا بواسطهٔ کلامی که در ارث حضرت رسالت بهرون گفته بود بخاطر هرون
سایل ساخته بود یحیی بن خالد برمکی او را بجهت آن و بر او رشک می برد و وقت دفع او می طلبید تا آنکه روزی بعرض هرون رسانید
که من تحقیق حال هشام نموده ام و دانسته ام که زعم او آنست که در روی زمین امامی مفترض الطاعه غیر تو موجود است هرون گفت سبحان الله
یحیی گفت بلی او این زعم دارد و می گوید که اگر آن امام او را بخروج امر نماید بخروج خواهد نمود پس هرون یحیی را گفت که ائمهٔ علم کلام را
جمع نماید و با هم بحث و مناظره نمایند و او از پس پرده سخن هر یک را می شنیده باشد آنگاه یحیی ضرار بن عمرو و سلیمان بن جریر
و عبد الله بن یزید اباضی و موبدان و راس الجالوت را از جهت خود طلبید و مناظره انداخت و بعد از طول مناظره و مشاجره هشام را
که در رفاهیت بود از روی مبالغه طلب نمود یونس گوید که چون رسول یحیی آن خبر رسانید هشام بمن گفت خاطر من اقبال بآن
سوال ادعا کند و از آن می اندیشم که مبادا مقید ساخته باشند که مرا از آن خبر نباشد زیرا که خاطر این ملعون یحیی بن خالد بواسطهٔ
چیزی چند بر من متغیر شده است و من عزم بر آن داشتم که اگر خدای تعالی مرا از این بیماری شفا بخشد بکوفه روم و راه گفت و شنید را بر خود
ببندم و ملازم مسجد و عبادت شوم و دیدار این ملعون را نبینم یونس گفت من او را گفتم که نخواهد بود الا خیر و بقدر امکان
از شر ایشان محترز باش پس هشام گفت که ای یونس تو می پنداری که من احتراز خواهم کرد از امری که خدای تعالی اظهار آن را بر زبان من
خواسته باشد و این معنی چگونه متصور خواهد شد لیکن برخیز بحول و قوت خدای تعالی آنجا برویم پس هشام بر استری که رسول
همراه آورده بود سوار شد و من بر خری که از هشام بود سوار شدم و باتفاق در آن مجلس در آمدیم و مجلسی مشحون بائمهٔ علم و حکمت و کلام
دیدیم پس هشام پیش رفت و بر یحیی و بر دیگران سلام کرد و نزدیک یحیی نشست و من نیز در آن میان نشستم پس یحیی از هشام حکم نمود که در مناظراتی
که میان ایشان گذشته بود و فیصل نیافته بود حکم نماید هشام آخر سخن هر دو گروه را از ایشان تحقیق نمود و از روی استقلال بر بعضی
جهت بعضی حکم فرمود و حسد و کینهٔ یحیی بر خود بیفزود و بعد از آن یحیی هشام گفت که از کثرت مناظره و مجادله امروز ملول شده ام

می‌خواهم که فتنه را اخبار مردم را در تعیین امام باز نمایی و اگر امام منتحل آل رسول است بیان فرمایی هشام عذر خواست و گفت که مرا
از خاطر ساخته از آنچه در این مطلب در آیم و اگر کسی بر من در آن اعتراض نماید از جهت جواب بیرون نیایم یحیی آن عذر را قبول ننمود و مبالغه
در آن باب نمود پس هشام بسخن در آمد و چون سخن را بنهایت رسانید یحیی با سلیمان بن جریر گفت که از ابو محمد یعنی هشام چیزی در این باب
بپرس سلیمان از هشام پرسید که مرا خبر ده که علی ابن ابی طالب مفروض الطاعه بود هشام گفت بلی سلیمان گفت اگر آنکس که بعد از او امام است
امر نماید که با او خروج به شمشیر نمائی اطاعت او خواهی کرد هشام گفت مرا امر نخواهد کرد گفت چگونه امر نخواهد کرد هر گاه طاعت او بر تو فرض باشد
هشام گفت بگذار از سر این سخن که جواب تو ظاهر کردید سلیمان گفت از سخن تو این معلوم می‌شود که در وقتی تو اطاعت او می‌کنی و در وقت
دیگر اطاعت نخواهی کرد هشام گفت که من نگفتم که اطاعت او نخواهم کرد این گفتم که او مرا امر نخواهد کرد پس سلیمان گفت که من بر سبیل جدل از تو سوال
می‌کنم که امر با کردن او مر ترا واجب نیست پس اگر ترا امر کند بخروج چه خواهی کرد هشام گفت که چند در کرد این فرید ننار بگردی و از آن می
اندیشی که اگر بگویم که هر گاه مرا امر نماید بخروج خواهم کرد دیگر ترا مجال سخن نخواهد ماند و بر اقرار وجوب ملزم خواهی شد من نوا
اگر می‌دانم که سال سخن من بکجا خواهد کشید لا ابری بعنا بهچون هارون این سخن از هشام بشنید روی در هم کشید و مردم را
اذن براجعت نمود هشام آن معنی را غنیمت دانسته در بغداد توقف ننمود و از راه متوجه مداین کردید و در آنجا خبر او رسید که هارون
یحیی را گفت که دست از مواخذه هشام در اطلب و باز داشت و فرستاد تا حضرت امام موسی را آوردند و حبس نمودند و هشام در کوفه
مندثر مختفی بود و یحیی در مقام مواخذه او بود و بر او دست نیافت تا هشام بجوار رحمت ایزدی شتافت رحمه الله **هشام بن سالم**
الجوالیقی الجوزجانی الکوفی مولای بشر بن مروان بن الحکم و از سبی جوزجان بود و در خلاصه مسطور است که او از ثقات
امامین همامین جعفر الصادق و موسی الکاظم علیهما السلام بود و در مختار کشی از هشام بن سالم منقول است که گفت بعد از وفات حضرت
امام جعفر من و ابو جعفر مومن الطاق در مدینه بودیم و مردم را گمان چنان بود که عبدالله بن جعفر که پسر مهتر است قایم مقام پدر
و بعد از پدر امامت بر او می‌رسد پس من و مومن الطاق نزد عبدالله رفتیم و دیدیم که مردم نزد او جمع شده‌اند و در امامت او متمسک
بر این روایت‌اند که حضرت امام جعفر فرموده که ان الامر فی الکبیر ما لم یکن به عاهه یعنی امامت به بزرگتر میرسد مادامی که در او عیبی
و عاهتی نباشد پس جهت امتحان از او سوال نمودیم آنچه از پدر او سوال می‌نمودیم و با او گفتیم که در زکات چه چیز واجب است گفت در دویست
درهم پنج درهم دیگر پرسیدیم که در صد درهم چند واجب می‌شود گفت دو درهم و نیم پس با او گفتیم که والله مرجیان این فتوی نمی‌دهند
پس دستهای خود را بسوی آسمان برداشت و گفت لا والله ما ادری ما تقول المرجیه پس از خانه او نا امید بیرون آمدیم و دانستیم که او امام
برای قلت علم او بر نبود پس آنگاه در بعضی از کوچه‌های مدینه گریان و حیران نشستیم و ندانستیم که مسایل که داریم بکه عرض کنیم و بکدام یک رجوع
نماییم و با یکدیگر گفتیم که بر چه رجوع باید کرد و گاهی بقدریه خاطر میل میکرد و گاهی بزیدیه و گاهی بمعتزله و گاهی بخوارج تا آنکه
در اثنای این حیرانی مردی پیر ناشناس دیدیم که از دور با ما اشارت بدست خود بسوی من می‌کند پس ترسیدم که مبادا از جاسوسان منصور عباسی
باشد که در آن زمان مقرر داشته بود که شیعه امام جعفر نزد کدام یک از اولاد او می‌روند و کدام را قایم مقام او می‌دانند
آنگاه با رفیق خود مومن الطاق گفتم که از من دور شو که من از اشارت این مرد بر خود می‌ترسم و چون او مرا می‌طلبد شاید که تو از من
دور شوی خلاص یابی از شر او پس مومن الطاق از من دور شد و چون من آن گمان داشتم که از آن مرد خلاص نخواهم شد با چار با او همراه شدم
و با او می‌رفتم تا در خانه حضرت امام موسی رسید مرا آنجا گذاشت و رفت و خادمی که بر در ایستاده بود مرا گفت بخانه در آی رحمک الله
و چون بخانه در آمدم و حضرت امام موسی را دیدم و آنحضرت چون نظر مبارک بر من افتاد از ابتدا فرمود که لا الی المرجیه و لا الی القدریه
و لا الی الزیدیه و لا الی المعتزله و لا الی الخوارج الی الی الی پس از آنحضرت گفتم که جانم فدای تو باد پدر تو از این عالم در گذشت گفت بلی گفتم که بر او
کذشتند گفت بلی گفتم جانم فدای تو باد پس کیست که بعد از او ما را هدایت نماید گفت اگر خدا می‌خواهد ترا هدایت خواهد داد گفتم جعلت فداک

کاشان م

پس بعد از پدر تو کیست که ما را هدایت نماید دیگر بار فرمودند اگر خدا می‌خواهد ترا هدایت خواهد داد گفتم تو آن هادی گفت من این نمی‌گویم
پس چون دیدم که راه مسئله بر من مفتوح نشد گفتم جعلت فداک آیا کسی بر تو امام هست گفت نه و مقارن این کلام او هیبتی و عظمتی در دل
من از او در آمد زیاده از آنچه از پدر او در خاطر من می‌آمد آنگاه گفتم جعلت فداک دستوری ده تا از مسایل که از پدر تو می‌پرسیدیم از تو بپرسیم
گفت بپرس بخبر دار اما آشکار مکن که اگر آشکارا می‌کنی بیم سر و مظنه خطرات و چون مسایل مشکلات خود از او پرسیدم او را بحر
بیکران دیدم و بر امامت او گرویدیم و چون امامت او بر من ظاهر شد گفتم جانم فدای تو باد شیعه تو و پدر تو حیران و گمراه مانده‌اند
دستوری ده که ایشان را پنهان از نظر اغیار بخدمت بیاورم آنحضرت فرمودند که هر کدام را که آثار رشد و صلاح از او ظاهر باشد از او عهد
بگیر که کتمان حال نماید آنگاه او را پیش من آر که اگر این سر آشکارا شود نخواهد بود الا الذبح یعنی کشته شدن و دست مبارک
خود را بر حلق شریف نهادند پس از خدمت آن حضرت بیرون آمدم و ابو جعفر مومن الطاق را ملاقات نمودم از من پرسید که
چه در پیش داری گفتم هدایة الهی و تمامه قصه خود را با امامت حضرت امام تقریر نمودم و بعد از آن مفضل بن عمر و ابو بصیر را دیدم
و ایشان بخدمت آنحضرت رسیدند و مشکلات مسایل خود را از او پرسیدند و علم قطعی در امامت او بهم رسانیدند پس فوج
فوج از شیعه را بخدمت آن حضرت دلالت می‌نمودم و ایشان می‌رفتند و سخنان او را می‌شنیدند و از روی امتحان مسایل مشکله
می‌پرسیدند و بامامت او می‌گرویدند تا آنکه اکثر شیعه با آن حضرت رجوع نمودند و با عبدالله بن جعفر اندکی از مردم باقی ماندند
و چون عبدالله آن حال را مشاهده نمود دانست که هشام بن سالم شیعه را بجانب حضرت امام موسی ع دلالت نموده و از سابقه او آگاه
فرموده جمعی را در مدینه در کمین داشته بود که هشام را آزار نمایند و از این روایت بنابر شدت تقیه در زمان حضرت امام موسی ع
ظاهر می‌شود تا آنکه بخط والد بن ذکوار خود دیدم رحمه الله تعالی که اصحاب و راویان آنحضرت بواسطه شدت تقیه گاهی بعبد
کنیت و گاهی بعالم و گاهی بفقیه و گاهی بعبد صالح و گاهی برجل از آن حضرت تعبیر می‌کردند **جمیل بن دراج النخعی** در خلاصه
مذکور است که او شیخ ما و وجه طایفه و ثقه بود و از اصحاب و راویان امامین همامین جعفر الصادق و موسی الکاظم علیهما السلام
بود و برادر او نوح بن دراج قاضی کوفه نیز از اصحاب ما بود و مذهب خود را از اغیار اخفا می‌نمود و جمیل بن دراج در ایام حضرت امام
رضا ع وفات یافت و از برادر خود ایوب بن نوح بسال بزرگتر بود و او را کتابی است در حدیث و کشی گفته که او از آن جماعت است که طایفه
امامیه بر تصحیح جمیع روایات او اجماع نموده‌اند و اقرار بفقه او کرده‌اند و در مختار کشی از عبدالله بن مغیره منقول است که گفت
شنیدم که حضرت امام جعفر ع این آیه را تلاوت فرمود که فان یکفر بها هؤلاء فقد وکلنا بها قوما لیسوا بها بکافرین پس بید خود
اشارت بسوی ما کرد و ما جماعتی بودیم که در میان ما جمیل بن دراج ع و دیگر اصحاب بودند پس ما گفتیم اجل والله جعلنا فداک
لا نکفر بها **داود بن زربی الخندقی** در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که اختصاص تمام بهارون الرشید داشت و معتقد
حضرت امام جعفر ع بود و در مختار کشی از داود رقی منقول است که گفت روزی بخدمت امام جعفر ع رفتم و پرسیدم که از اعداد شستن
روی و دست در طهارت چند است گفت آنچه در اصل از جانب خدای تعالی واجب شده بود یکی یکی بود و بعد از آن حضرت رسالت
مرتبه دیگر بر آن افزودند هر که بسیار شستن نماز او باطل خواهد بود و در این سخن بودیم که داود بن زربی از در در آمد و دیگری از زیاد
حاضر نشست و همان مسئله را که من پرسیده بودم از آنحضرت پرسید پس در جواب او فرمود که سه بار باید شست و هر که کمتر شوید
او باطل است پس از استماع آن تناقض لرزه بر تن من در آمد و نزدیک بآن شد که شیطان بر من راه یابد مقارن این حال آنحضرت بجانب من
نگاهی از روی غضب نمودند و گفتند که ساکن باش ای داود که این مقاله است مرتد میان حق و کفر و ضرب اعناق پس از خدمت آنحضرت
بیرون آمدیم و بخانه ابن زربی که در جوار باغ منصور عباسی بود رفتیم اتفاقا قبل از آن کسی بمنصور گفته بود که ابن زربی از شیعه است
و بخدمت جعفر بن محمد آمد و رفت می‌نماید و منصور گفته بود که من طریق طهارت جعفر بن محمد را می‌دانم پس هر گاه ابن زربی طهارت بسازد

از اکمال م

فاضل م

زدوم

خواهم کرد اگر بطریق وضو خواهد ساخت آنچه در حق او گفته اند راست خواهم دانست و او را هلاک خواهم کرد و در این وقت که علی
بن یقطین بخانه او آمدیم منصور در غایت آنکه در اطراف باغ مشرف بر خانه ابن یقطین داشت کمین کرده و تتبع طهارت ابن یقطین میشود
و چون وقت نماز رسید دید که ابن زربی بوضو مشغول است بود و در وضو سه بار سه بار غسل نمود چنانکه حضرت امام ع او را اعلام
نموده بود و چون وضوی او تمام شد منصور کسی فرستاد و او را طلبید و چون داود نزد هارون الرشید رسید با او اظهار لطف
و مرحمت نمود گفت ای داود درباره تو بعضی گفته بودند که تو از آن میل بودی و چون من امروز وضوی تو دیدم دانستم که آن سخن راست نیست
می خواهم که مرا بحل کنی آنگاه فرمود تا صد هزار درم به او دادند راوی که داود رقی است گوید که بعد از این واقعه من و داود بن زربی بخدمت
حضرت امام رسیدیم و داود زربی با آن حضرت گفت که جعلنی الله فداک خون ما را در دنیا حفظ نمودی و امیدواریم که بوسیله این
برکت تو در جنت داخل شویم پس آن حضرت او را گفتند که خدای تعالی ترا و جمیع برادران ترا در جنت جای دهاد اما ماجرای خود را
بداود رقی بگوی تا اضطراب او ساکن شود آنگاه بداود بن زربی امر فرمودند که بعد از این وضو مثنی مثنی بساز و زیاده مکن که نماز
تو باطل خواهد بود و ایضا در مختار از داود بن زربی منقولست که گفت روزی بخدمت حضرت امام موسی ع مالی بردم آن
حضرت بعضی را گرفتند و بعضی را باز پس دادند پس عرض نمودم که چرا این را قبول نمی کنید فرمودند که عنقریب صاحب این امر آنرا از تو
خواهد طلبید و بعد از وفات آن حضرت حضرت امام رضا ع کسی نزد من فرستادند و آن مال را از من گرفتند حماد بن عیسی
الجهنی الکوفی ثم البصری در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که در روایت حدیث بسیار احتیاط می نمود تا آنکه از حضرت
امام جعفر صادق ع زیاده از بیست حدیث روایت ننموده و از امام موسی کاظم و امام رضا علیهم السلام روایتی از او شنیده اند و در
مختار از او منقولست که گفت من و عباد بن صهیب بصری از حضرت امام جعفر صادق ع استماع حدیث می نمودیم پس عباد دویست
حدیث حفظ نمود و من ... و من هفتاد حدیث حفظ نمودم و همیشه مرا در زیاده و نقصان عبارات بعضی از آن احادیث
شک واقع می شد تا اقتصار بر روایت بیست حدیث نمودم که در آن شک ندارم و هم چنین از او منقولست که گفت چون بخدمت
حضرت امام موسی ع رسیدم از او درخواست نمودم که در حق من دعایی کند که خدای تعالی مرا خانه و زن و فرزند روزی نماید و توفیق
حج هر سال کرامت فرماید پس آن حضرت دست مبارک برداشتند و گفتند که اللهم صل علی محمد و آل محمد وارزقه دارا
و زوجة و ولدا و خادما و الحج خمسین سنة و آن دعا در حق من مستجاب شد و چون آن دعا تخصیص به پنجاه حج فرمودند
دانستم که زیاده از آن حج نخواهم کرد پس چون پنجاه حج گزاردم صاحب خانه و زن و فرزند و خادم شدم آورده اند که در حج
پنجاه و یکم در وادی قناة که در آنجا غسل احرام بجای آورد به آب سیل غرق شد زیاده از هفتاد سال عمر داشت و در سال دویست
به جوار رحمت ایزدی انتقال فرمود و در کتب مسطور است که طایفه امامیه اجماع نموده اند بر تصحیح جمیع روایات و اخبار او و اقرار
نموده اند بفقه او و او را کتابی است در حدیث و کتابی دیگر در توحید حمزة الطیار کنیت او ابو عماره است شیخ ابو عمرو کشی
باسناد خود از هشام بن الحکم روایت نموده که حضرت امام همام جعفر بن محمد الصادق ع بعد از فوت او بر او رحمت فرستاد و دعای او
بنضرة و سرور نمود و فرمود که رحمه الله و لقاه نضرة و سرورا فقد کان شدید الخصومة عنا اهل البیت و در مختار از طیار منقولست
که گفت بخدمت حضرت امام جعفر ع عرض نمودم که شنیده ام که ترا خوش نمی آید که ما با مخالفان خود مناظره و خصومت کنیم آن حضرت
فرمودند که اما مناظره امثال تو با ایشان خوش می آید که اگر تو در اثنای مناظره واقع شوی از آنجا طیران میتوانی کرد و هر که چنین باشد
مناظره او مرا خوش می آید و در خلاصه از حضرت امام جعفر ع روایت نموده که فرمودند که حضرت امام محمد باقر ع بوجود طیار مباهات
و افتخار می نمود ابو الصباح ابراهیم بن نعیم الکنانی الکوفی از بنی عبد قیس بوده و در کوفه متولد شده بود و در میان بنی کنانه منزل داشت
بنا بر این او را کنانی می گفتند علامه حلی قدس سره در کتاب خلاصه توثیق او نموده و گفته که حضرت امام جعفر ع بواسطه اعتمادی که براو

در شان او فرموده که انت میزان لا عین فیه یعنی تو ترازویی که در کفه آن هیچ نقص و قصوری و تفاوتی نباشد و در مختار از ابو
الصباح مرویست که گفت روزی سدیر نزد من آمد و گفت که زید بن علی از تو تبرا می نماید پس من از استماع آن سخن خشمناک شدم و لباس خود
پوشیدم و متوجه ملاقات زید شدم و چون بخانه او در آمدم و بر او سلام کردم گفتم ای ابو الحسین شنیدم که تو گمان کرده ای که امامان
چهار نفر از ایشان گذشته اند و چهارم کسی است که قیام بسیف نماید گفت آری چنین گفته ام آنگاه من بعضی از کلمات که سابق بر من
او بود و در زمان حیات امام محمد باقر ع از او شنیده بودم بر او القا نمودم و از پیش او بیرون آمدم و راحله مهیا ساختم و بخدمت
حضرت امام جعفر ع متوجه شدم و ماجرای خود را با زید بخدمت او عرض نمودم پس آن حضرت فرمودند که اگر خدای تعالی زید را مبتلا سازد
بخروج بشمشیر و از خاندان ما دو شمشیر دیگر با او خروج نماید بکدام دلیل قرآن دانست که شمشیر حق کدام است و شمشیر باطل کدام والله
که حقیقت حال آنست که او گمان کرده و اگر خروج نماید کشته خواهد شد و چون از خدمت آن حضرت مراجعت نمودم بقادسیه رسیدم
خبر قتل زید را شنیدم و در کتاب نجاشی مذکور است که او را کتابی است در حدیث سورة بن کلیب در خلاصه مذکور است که او از اصحاب
حضرت امامین همامین محمد باقر و جعفر الصادق علیهما السلام بوده و در مختار کشی از سوره منقولست که گفت روزی زید بن علی مرا گفت
ای سوره چون دانستید که حال صاحب شما بر آن وجه است که ذکر کرده اید گفتم از آنجا دانستیم که ما پیش از این هرگاه در مسایل خود رجوع
ببرادر تو محمد بن علی علیهما السلام میکردیم او بآیات قرآن و احادیث جد بزرگوار خود جواب مسایل ما را ادا می نمود و چون او بجنة المأوی
انتقال نمود پس بسلسله خاندان شما رجوع نمودیم و تو نیز از آن جمله بودی و هیچ کدام از جهت جواب مسایل ما بیرون نیامدید ...
تا آنکه رجوع ببرادرزاده تو امام جعفر ع نمودیم پس او بطریق پدر بزرگوار مسایل ما را ادا فرمود آنگاه زید تبسم نمود و گفت راست گفتی
که کتب حضرت امیر المؤمنین ع نزد اوست معلی بن خنیس الکوفی مولای حضرت امام جعفر صادق ع بود و آن حضرت او را اهل بهشت
خوانده بود و چون مردم را دعوت می نمود که با محمد بن عبد الله ... معروف بنفس زکیه بر بنی العباس خروج نمایند داود بن علی عباسی
او را گرفت و در آن کینه او را کشت و مصلوب نمود و او پیش از آن که کشته شود مردم را گواه گرفته بود که آنچه متروکات اوست از حضرت امام جعفر ع
شیخ ابو جعفر طوسی در کتاب غیبة آورده که او از خدام و وکلای حضرت امام جعفر ع بود و نزد آن حضرت بغایت پسندیده بود و بر منهاج او
عمل مینمود و چون خبر قتل معلی بآن حضرت رسید بپا برخاست و بر داود آمد و گفت ای داود مولای مرا که وکیل من بود در مال و عیال من چرا کشتی
والله که ترا از خدای تعالی آمرزش نخواهد بود و مخفی نماند که معلی در بعضی روایات که در فضیلت روز نوروز و بیان اعمال مستحبه آن از حضرت
امام جعفر صادق ع روایت نموده گفته که حضرت رسول ص در آن روز علی را بوادی جن فرستاد پس عهد و میثاق خود بر ایشان
و بعضی از نواصب آنرا مستبعد شمرده و جهاد کردن حضرت امیر را و کشتن بعضی از جنیان بر آن افزوده و اعتقاد کمان برده که از جمله
محالات شمرده و شیخ اجل عبد الجلیل رازی در جواب گفته که اگر این ناصبی هنوز ندانسته که جنیان نیز مانند آدمیان مکلف اند بفرمان
و احکام پس قرآن مجید پیش باید گرفتن و خواندن این آیه که سنفرغ لکم ایها الثقلان و جای دیگر میفرماید که قل اوحی الی انه استمع
نفر من الجن فقالوا انا سمعنا قرآنا عجبا یهدی الی الرشد فآمنا به و در جای دیگر حق تعالی در تکلیف تقدیم و وعده بر انس میفرماید
یا معشر الجن و الانس الم یاتکم رسل منکم یقصون علیکم آیاتی و ینذرونکم لقاء یومکم هذا و این خطاب بقیامت باشد و
دلالت میکند که ایشان مکلف اند و محمد مصطفی ص رسول است از خدای تعالی بر ایشان و چون مکلف باشند مختار باشند و بعضی مؤمن باشند
و بعضی کافر و بعضی مقر باشند و بعضی منکر و چون کتاب و شمشیر با هم آمده است ... جهاد و
هر دارند و هر دو بر ایشان باشند و اگر سلیمان را وزیر آصف روا باشد که بر جن حاکم باشد مصطفی بهتر است از سلیمان و علی بهتر از آصف
و قرآن مجید از آن حکایت کرده و گفته و الشیاطین کل بناء و غواص و آخرین مقرنین فی الاصفاد پس اگر روا باشد که سلیمان ایشان را
کر داند روا باید داشتن که با ایشان علی جهاد کند و اگر مصطفی و مرتضی بقرآن و شمشیر بر ایشان حکم کنند روا باشد و انکار آن در حکم

انکار قرآن و شریعت باشد و اگر مراد ناصبی مجبر از این سخنها آنست که ایشان اجتهای لطیفه شیعه را ایشان کار نکنند باید که قصه روز بدر
از تفاسیر و تواریخ اصحاب خود بخوانند که جبرئیل نیزه بر کرش اسب نهاده می‌تاخت چون بازگشت حضرت پیغمبر صلعم از او پرسید
که کجا رفته بودی گفت یا رسول ابلیس لعین آمده بود و در پیراهن ابوجهل کافر ایستاده بود و ایشان را فرو می‌داشت و در نظر می‌داد او را این
بر اعلام تا کار در پای ایشان چنان بود من گفتم شما را مهلت داده اید کرتا قیامت بمان گفتم آری آن وعده را اخلاف نیست اما خواستم که ضربتی
زنم تا که از زخم و جراحت آن تا قیامت رنجور باشی این حدیث شنید و بدریا فرو شد و من بازگشتم و قرآن مجید از این خبر داده است که فلما تراءت
الفئتان نکص علی عقبیه بود و در تفسیر ثعالبی سنی این معنی مذکور و مشروحست که ابلیس در این روز بصورت سراقة بن مالک بن خثیم
الکنانی آمده بود پس ناصبی با یکه دعوی شیعه را در جهاد علی با حیله با قصه جبرئیل قیاس کند یا دست از هرزه درایی دارد تا مخالفت قرآن
و اجماع کرده باشد و الحمد لله رب العالمین **یونس بن یعقوب بن قیس البجلی الدهنی** در خلاصه مذکور است که شیخ طوسی طاب ثراه
مشهد به توثیق او نموده و در چند موضع تعدیل او فرموده شیخ نجاشی گفته که او بحضرت امامین همامین جعفر صادق و موسی کاظم علیهما السلام
اختصاص داشت و وکیل حضرت امام موسی بود و در ایام حضرت امام رضا در مدینه وفات یافت و آنحضرت متوَلّی امر تکفین و تدفین
او شد و او در مبادی حال قایل بامامت عبدالله بن جعفر بود و بعد از آن رجوع نمود و در مختار کشی مسطور است که چون یونس
در مدینه طیبه وفات یافت حضرت امام رضا حنوط و کفن و جمیع مؤنت تجهیز او فرستاد و امر نمود موالی جد و موالی پدر
خود را که نزد جنازه او حاضر شوند و با ایشان گفت که یونس اگرچه ساکن عراق بود اما مولای جد بزرگوار من بود باید که قبر او را در بقیع
مهیا سازید و اگر اهل مدینه می‌گویند که او عراقی بود و نمی‌گذاریم که او را در بقیع دفن نمایند در جواب ایشان بگوئید که او مولای
حضرت امام جعفر صادق بود و اگر شما منع خواهید کرد دفن او را در بقیع ما نیز بعد از این منع خواهیم کرد که دفن کنید موالی خود را در آنجا
پس او را در بقیع دفن نمودند و آنحضرت یکی از فضلای شیعه را فرستاد تا بر جنازه او نماز بگذارد و در مختار از صفوان بن یحیی
منقولست که گفت بحضرت امام رضا گفتم که جان من فدای تو باد بسیار خوشحال شدم از التفاتی که در باب تکفین و تدفین یونس
فرمودید آنحضرت فرمودند که لطف الهی در باب او مشاهده نمای که او را از عراق بجوار پیغمبر خود انتقال فرمود و از یونس روایت نموده
که گفت بخدمت حضرت امام جعفر صادق رقعه نوشتم و از او التماس نمودم که در حق من دعا فرمایند که از جمله یاوران دین او باشم پس مضمون
جواب من چیزی ظاهر نبود و من از آن معنی غمگین بودم آخر از بعضی اصحاب شنیدم که گفت من نیز آنچه تو التماس کرده بودی
از آنحضرت التماس نموده بودم در جواب من نوشتند که رحمک الله ربما ینتصر الله لهذا الدین بشر خلقه **معویة بن عمار الدهنی**
در کتاب کاشف ذهبی ذهب الله بنوره مسطور است که دهن طایفه‌اند از قبیله بجیله و دهن بجریک نیز آمده و او از امام جعفر بن
محمد الصادق علیهما السلام روایت نموده و قتیبه گفته که او ثقه است و ابوحاتم گفته که حدیث او قابل احتجاج نیست و در کتاب خلاصه علامه
مذکور است که معویة بن عمار بن ابی معویة خباب بن عبدالله الدهنی بضم دال مهمله و سکون طای آن و نون قبیل از یا کوفی مولای
بنی دهن است که طایفه از قوم بجیله‌اند و او وجه اصحاب ما شود و میان ایشان متقدم و کبیر الشان و عظیم المحل و ثقات و پدر او
در میان طایفه عامه از اهل سنت و جماعت چنین معویه از حضرت امام جعفر صادق و امام موسی کاظم روایت نموده و شیخ ابوعمرو
کشی گفته که عمر او یکصد و هفتاد و پنج سال بود و در سال یکصد و هفتاد و پنج وفات یافت **اسحق بن عمار الصیرفی** شیخ ابوجعفر طوسی
و شیخ ابوالحسین نجاشی فرموده‌اند که اسحق از راویان صادق و کاظم بود و اگرچه فطحی بود اما از ثقات اصحاب بود و شیخ نجاشی گفته
که او و برادرانش یونس و یوسف و قیس و اسمعیل خانواده بزرگی از شیعه و پسران برادر او علی بن اسمعیل و بشیر بن اسمعیل از وجوه اهل
حدیث بوده‌اند و در مختار کشی از اسحق منقولست که گفت روزی بخدمت حضرت امام جعفر صادق بودم که مردی از شیعه در آمد پس آنحضرت
او را فرمودند که تجدید توبه بکن که از اجل تو یکماه زیاده نمانده است از حق آن حضرت مرا تعجب دست داد با خود گفتم که مگر اجل او را

پس آن حضرت سایر اصحاب را یافتند و از روی غضب متوجه من شده فرمودند که ای اسحق چگونه انکار احوال از من می‌کنی و حال آنکه
رشید هجری مردی ضعیف از شیعه ما بود علم منایا و بلایا دانست و امام اولی است بدانستن آن از رشید هجری و اگر هنوز تو شک
هست اینک تو را نیز خبر دهم که از عمر تو دو سال مانده و تفرقه و پریشانی و افلاس عظیم در این زودی بخود و اهل و عیال تو خواهد رسید
و ایضا در مختار از اسحق منقولست که گفت چون مال من بسیار شد دربانی بر در خانه خود نشاندم و با او فرمودم که فقرای شیعه را از آمدن
در خانه من منع نماید و در آن سال بمکه رفتم و چون بخدمت حضرت امام جعفر صادق رفتم و سلام کردم جواب سلام من از روی انقباض
و سرگرانی دادند پس گفتم جان من فدای تو باد چه چیز است که حال مرا در گردن ساختست گفت آن تغییر است که با مؤمنان در گردن ساخته
گفتم جان من فدای تو باد والله که من حق ایشان بحقیقت دین ایشان را می‌دانم لیکن از شهرت اتفاق و هجوم ایشان بر خود می‌ترسیدم
پس آن حضرت فرمودند که مگر ندانسته که چون دو مؤمن نزد ملاقات با همدیگر مصافحه نمایند در میان دو انگشت ایشان صد رحمت
نازل شود که نود و نه از آن با آنکس متعلق باشد که صاحب خود را بیشتر دوست دارد و هرگاه همدیگر را معانقه کنند و در آغوش گیرند
رحمت الهی ایشان را احاطه کند و چون روی همدیگر را از برای خدا بوسه دهند از طرف بالا ایشان گویند که گناهان شما آمرزیده شد
و چون با هم بنشینند و راز دل گویند ملائکه عظام و کاتبان کرام با همدیگر گویند که از ایشان دور باشید که مبادا راز ایشان را مخفی
گویند و خدای تعالی خواسته باشد که ما بر آن اطلاع یابیم و چون کلام حضرت امام بدین مقام رسید عرض نمودم که مگر خدا نمی‌گوید که
کرام کلام ایشان را نتوانند شنید و مع هذا از ایشان جدا شده نشنوند و حال آنکه خدای تعالی فرموده که ما یلفظ من قول الا لدیه
رقیب عتید پس آن حضرت سر مبارک خود را لحظه بزیر انداختند و بعد از آن اشک ریزان سر برداشتند و فرمودند که ای اسحق
اگر کاتبان کرام نشنوند و ننویسند خدای ملک علام که عالم السر و اخفاست می‌شنود و می‌داند ای اسحق پس از خدای تعالی چنان بترس
که گویا او را می‌بینی و مع هذا اگر بخدا معاصی کردی همانست که او را کمتر از جمیع ناظران دانسته تعالی عن ذلک علوا کبیرا شیخ نجاشی گفته
که اسحق را کتابیست در نوادر حدیث **عبدالله بن سنان بن طریف الکوفی** در خلاصه و کتاب نجاشی مذکور است که طریف مولای
بنی هاشم بود و بعضی گفته‌اند مولای بنی طالب بود و بعضی گفته‌اند که مولای بنی العباس بود و خازن منصور و مهدی و هادی و رشید بود
و از اکابر و ثقات اصحاب ما بود از راویان صادق است و بعضی گفته‌اند که از حضرت امام موسی نیز روایت نموده و بثبوت پیوسته
و در مختار کشی از عبدالله منقولست که گفت روزی با پدر خود بخدمت حضرت امام جعفر صادق رفتم پس آن حضرت با من گفتند که خدمت
پدر خود کن که پدر تو بر سالی زیاده نمی‌کند الا بعزلی و از عمر بن یزید روایت نموده که گفت بخدمت حضرت امام جعفر صادق رفتم
آن حضرت عبدالله بن سنان را یاد کردند و فرمودند که اما انه یزید علی السن خیر عبدالله اکنانی که در بیان احکام نماز کتاب عمل
یوم و لیله معروف است کتابی دیگر در صلوة و کتاب در سایر ابواب حلال و حرام **ابوبکر الحضرمی** در کتاب مختار از بکر بن ابی بکر
مذکور و مرویست که گفت خبر رسید به پدرم ابوبکر و برادرش علقمه که زید بن علی می‌گوید که امام در میان ما اهل البیت نه آنست که امامت خود را
پنهان دارد بلکه امام آنست که آشکارا به شمشیر خروج نماید پس هر دو باتفاق نزد زید رفتند و چون بنشستند پدرم ابوبکر گفت که ای زید
تو بودی یا خطاب نمود و گفت ای ابوالحسین مرا خبر ده از علی بن ابی طالب که امام بود و در وقتی که امامت خود را پنهان می‌داشت
و اظهار علم مسالمه می‌نمود یا امام نبود تا آن زمان که خروج نمود و شمشیر خود را آشکار فرمود زید چون جواب آن کلام نتوانست
ساکت ماند پس ابوبکر سه مرتبه آن کلام را بر او القا نمود و جواب نگفت بعد از آن ابوبکر جهة تاکید حجت خود گفت اگر علی بن ابیطالب
در ایام استتار و مطالب مرام خود از اقوام امام بود پس می‌باید که بعد از او نیز باشد که حال خود را مستور دارد و اگر علی در حال
استتار امام نبود پس تو چرا اینجا ابهام آمده و هنوز خروج نکرده دعوی امامت خود و نفی دیگران می‌کنی و ایضا در مختار از عمر
بن الیاس روایت نموده که گفت با پدر خود الیاس بن عمرو نزد ابی بکر حضرمی رفتیم و او در وقت نزع بود پس با پدرم خطاب نمود که ای عمرو

و از سلک شعرا او را اعلام و جمعی از اعیان صاحب شعر شمرده‌اند

در باب احکام صلوة

این وقت وقت دروغ گفتن است بدانکه گواهی میدهم بر امام جعفر الصادق علیه السلام که گفت لایشترک النار من مات وهو یقول بهذا الامر یعنی
آتش دوزخ را نخواهد دید کسی که مذهب امامیه داشته باشد و در روایت دیگر آنست که گفت اشهد علی جعفر بن محمد انه قال لا یدخل النار
منکم احد شعر دارم از الطاف او مستظر فردوس طمع زانکه دریافتن میخانه ولوان کردم ساید بره ادریشم مکن ای کوچ مراد کم ابو نخه میدان قوربرا
کردم مؤلف گوید که در آخر کتاب وافیه که از تصانیف شیخ اجل ابراهیم بن سلیمان قطیفی است قدس الله روحه هیجان حدیث مذکور است
که مشتمل اند بر مضمون این دو روایت و برآنکه فرقه ناجیه ما شیعه امیر المؤمنین علی بن ابی طالب اند و ایشان اولیای خدا و رسول و آل رسول اند
و در آن احادیث مذکور است که ما چون اکمل شکر خدا امیر المؤمنین را علیه السلام تعلیم نماید و ما چون نخواستیم که این مقام از ذکر بعضی آن
احادیث بی نصیب ماند اگرچه رعایت اختصار بذکر سه حدیث از آن اقتصار نمودیم **الحدیث الاول** ما رواه الشیخ العالم العامل
الفاضل الفقیه ابو محمد الحسن بن علی بن الحسین بن شعبة الحرانی فی الکتاب المسمی بالتمحیص عن امیر المؤمنین علیه السلام قال ان من شیعتنا
احد فما رفع الینا فیه عند یموت حتی یبتلیه الله ببلیة یمحص بها ذنوبه اما فی ماله وولده واما فی نفسه حتی یلقی الله عز وجل وما له ذنب
وان لیبقی علیه شیء من ذنوبه فیشدد علیه عند موته فیمحص ذنوبه **الحدیث الثانی** ما رواه عن ابیه قال قلت لابی عبد الله علیه السلام انی لاری
من اصحابنا من یرتکب الذنوب الموبقة فقال لی یا عمر لا تشنع علی اولیاء الله ان ولینا لیرتکب ذنوبا یستحق بها من الله العذاب فیبتلیه الله
فی بدنه بالسقم حتی یمحص عنه الذنوب فان عافاه من بوائق الدهر شدد علیه خروج نفسه حتی یلقی الله وهو عنه راض قد اوجب له الجنة
الحدیث الثالث رواه الاصبغ بن نباتة قال ان امیر المؤمنین علیه السلام صعد المنبر فحمد الله واثنی علیه ثم قال ایها الناس ان شیعتنا من طینة
مخزونة قبل ان یخلق الله آدم بالفی سنة لا یشذ منها شاذ ولا یدخل فیها داخل وانی لاعرفهم حین انظر الیهم لان رسول الله صلی الله علیه وآله لما تفل فی عینی
وانا ارمد قال اللهم اذهب عنه الحر والقر وبصره صدیقه من عدوه فلم یصبنی رمد بعدها ولا حر ولا برد وانی لاعرف صدیقی من عدوی
فقام رجل من الملاء فسلم ثم قال والله یا امیر المؤمنین انی ادین الله بولایتک وانی لاحبک فی السر کما اظهر لک فی العلانیة فقال له علی کذبت
فوالله لا اعرف اسمک فی الاسماء ولا وجهک فی الوجوه وان طینتک من غیر تلک الطینة فجلس الرجل وقد فضحه الله واظهر علیه ثم قام آخر
فقال یا امیر المؤمنین انی لادین الله بولایتک وانی لاحبک فی السر کما احبک فی العلانیة فقال له صدقت طینتک من تلک الطینة وعلی ولایتنا
اخذ میثاقک وان روحک من ارواح المؤمنین فاتخذ للفقر جلبابا فوالذی نفسی بیده لقد سمعت رسول الله صلعم یقول ان الفقر
الی شیعتنا اسرع من السیل من اعلی الوادی الی اسفله ومؤید این احادیث آنچه روایت نموده شیخ ابو جعفر قمی در کتاب عیون المحاسن
باسناد منتهی بحضرت امام رضا علیه السلام از آبای کرام خود علیهم السلام از حضرت رسالت صلعم از جبرئیل از خدای عز وجل فرموده ولایة علی بن ابی
طالب حصنی ومن دخل حصنی امن من عذابی و معنی مطلوب نیز آنکه حضرت امام زین العابدین علیه السلام فرموده شعر ومن سرنا نال منا السرور
ومن ساءنا ساء میلاده ومن فاته زرعنا فاته الاباء ومن فاته حسنا زاده ونظیر این احادیث اضافه بیانی که دافع استبعاد مضمون
حقایق مشحون آن تواند بود در بیان احوال صفوان بن مهران خواهد آمد ان شاء الله تعالی اگر گویند که این احادیث متعدده دارد
که دلالت بر آن دارند که شیعه آنست که عامل بتقوی و متصف بورع باشد و شیعه نیست الا اکر تقی و ورع باید ذکر با اهد مثلها باشد
و مانند آن از اوصاف جواب گوییم چون احادیثی که بتفصیل مذکور شد وارد شده و احادیثی که مجمل آن مذکور شد نیز وارد است بس لیجار
از جمع میان ایشان چه ممتنع است تناقض در میان کلام معصومین علیهم السلام پس حمل باید کرد احادیثی را که اشتراط تقوی و ورع و مانند آن
در آن مذکور است بر تشیع کامل واحادیث دیگر را بر تشیع غیر کامل و نظیر این حالت انکه در باب ایمان قول خدای تعالی انما المؤمنون الذین
اذا ذکر الله وجلت قلوبهم واذا تلیت علیهم آیاته زادتهم ایمانا وعلی ربهم یتوکلون گفته اند که مراد ایمان کامل است زیرا که خوف و زیادت
ایمان و توکل که در این آیه مذکور شده در اصل ایمان شرط نیست بر مذهب اشاعره و بر مذهب ترکیب چه ظاهر است که عمل صالح بر تقدیر ترکیب
در ایمان شرط بآن مرتبه نیست که در آیه مذکور شده والله اعلم **عمرو بن حریث الصیرفی الاسدی الکوفی** شیخ نجاشی توثیق او نموده

وگفته که او از راویان حضرت امام جعفر صادق است و علامه حلی در خلاصه گفته آنچه بر من ظاهر شده آنست که آن عمرو بن حریث است
که از اصحاب حضرت امیر بوده و در آخر خود را داخل حزب سالمین و اعدای رب العالمین نموده و در مختار کشی از عمرو منقولست که
گفت روزی بخدمت حضرت امام جعفر رفتم و خواستم که تصحیح عقاید خود نزد او نمایم بعد از طلب رخصت گفتم ای ادین الله
بشهادة ان لا اله الا الله وان محمدا عبده ورسوله وان الساعة آتیة لا ریب فیها وان الله یبعث من فی القبور واقام الصلوة وایتاء الزکوة
وصوم شهر رمضان وحج البیت من استطاع الیه سبیلا والولایة لعلی بن ابی طالب امیر المؤمنین بعد رسول الله صلعم والولایة للحسن والحسین
ولعلی بن الحسین والولایة لمحمد بن علی ولک من بعده وانکم ائمتی علیه احیا وعلیه اموت وادین الله به فآنحضرت فرمودند که ای عمرو والله که اینست
دین من ودین آبای من که در سر و علانیه بتقرب الهی بیان می جویم اما باید که بهمین اکتفا نکنی طریق تقوی و ورع والتزام نمایی و زبان را
هرچه غیر خیر باشد نگاه داری و عزو رنجو و داد ندهی و نگوئی که من نفس خود را هدایت نمودم بلکه خدای تعالی هدایت نمود پس شکر نعم
الهی بجا آری و از جمله آنکسان مباش که بحضور ایشان آید رو بر و او را طعن کنند و اگر برگردد در قفای او او را طعن زنند و مردم را در گردن
خود سوار مساز و بر خود مسلط مکن که آن در نقل **منصور بن حازم البجلی الکوفی** در خلاصه مذکور است که او ثقه و صدوق
است و از اکابر اصحاب ما و فقهای ایشان و از راویان صادق و کاظم است علیهما السلام و در مختار کشی از منصور منقولست که روز
بحضرت امام جعفر گفتم که خدای تعالی از آن بزرگتر است که او را بخلق بشناسند بلکه خلق باو شناخته می شوند آنحضرت فرمودند که
چنین است بعد از آن گفتم که هر که خدای خود را شناخت باید که بشناسد که او را رضا و سخط هست و شناخته نمی شود مگر بوحی یا ارسال
رسول پس هر که وحی باو نازل نشود باید که طلب رسل نماید و اخبار رسل حجت است و آنچه حجت باشد تمسک دارد شاید و باید
مقد بیان کعبه مرا گفتم که چون ناچار است از تمسک با مری که از جانب خدای تعالی حجت باشد پس بعد از وفات رسول حجت در میان
مناکیست گفتند حجت ما قرآنست گفتم ما می بینیم که هر یک از مرجئی و قدری و زندیق بحکم آنها که ایمان بقرآن ندارند بدان حجت می جویند
و اگرچه اعتقاد به مضمون آن نداشته اند در مقام الزام خصم طریق تمسک بآن می پویند و از اینجا معلوم می شود که قرآن حجت نتواند بود
مگر بقیمی که بیان مقاصد قرآن بر وجهی نماید که احدی را در آن مجال شبهه و احتمال غلط نبود و باید کرد که آن قیم کیست گفتند که ابن مسعود
و عمر و حذیفه و امثال ایشان عارف بمعارف قرآن و واقف بمقاصد فرقان بودند گفتم ایشان عارف بجمیع معارف و مقاصد قرآن بودند
گفتند نه بحکم آنکه کسی که عارف بجمیع بود امیر المؤمنین علی بود گفتم پس هر که مانند قرآن در میان قوم باشد و هر یک از آنها قوم
کسانی که ندانند و دیگر آنچه گوید که من میدانم و کسی انکار دانش او نتواند کرد هر آینه همو امام است و اینک گواهی میدهم که علی قیم قرآن
و امام مفترض الطاعة و حجت خداست بعد از رسول و آنچه در بیان حقایق قرآن فرموده حق است پس حضرت امام فرمودند بعد از آن
گفتم که امیر المؤمنین علیه السلام از دنیا نرفت تا حجتی در میان خلق نگذاشت همچنانکه حضرت پیغمبر صلعم او را در میان قوم حجت گذاشته بود و حجت بعد از او
امام حسن بود و همچنین تا آنکه تا باقی حجج را از آبای او بترتیب ذکر کردم تا بآنحضرت رسیدم و در هر مرتبه که من اظهار حجیت یکی از ائمه
علیهم السلام می کردم او تحسین می فرمود تا آنکه من سر مبارک ایشان را می بوسیدم بعد از آن فرمودند که بعد از این هرچه خواهی از من
بپرس که دیگر انکاری از تو در دل من نخواهد بود و از لطایف منصور کتاب اصول الشرایع مشهور است و کتاب حج نیز **سعید الاعرج الهمدانی**
علامه حلی قدس سره توثیق او نموده و گفته که او از راویان حضرت امام جعفر است و در کتاب مختار از سعید منقولست که گفت روزی در خدمت
حضرت امام جعفر بودم که دو کس اذن دخول در مجلس او طلبیدند و آنحضرت ایشان را اذن کرد تا در آمدند و چون نشستند یکی
از ایشان از اهل مجلس پرسید که آیا در میان شما امامی مفترض الطاعه هست آنحضرت فرمودند که چنین کسی در میان خود نمی شناسیم او گفت که
در کوفه قومی هستند که زعم ایشان آنست که در میان شما امام مفترض الطاعه موجود است و ایشان دروغ نمی گویند زیرا که صاحب ورع و اجتهاد اند
و از جمله ایشان عبد الله بن ابی یعفور و فلان و فلان اند پس آنحضرت فرمودند که من ایشان را باین اعتقاد امر نکرده ام و باظهار آن قرار نداده ام

کتاه من دآن جست و مقاتل این کفتار بر رخسار مبارک او آثار احمرار و غضب بسیار ظاهر شد و چون آن دو کس او را در غضب دیدند
از مجلس برخاستند و چون از مجلس بیرون رفتند آنحضرت به اصحاب خود فرمودند که آیا می شناسید این دو مرد را گفتند بلی ایشان
از زیدیه اند و کمان آن دارند که شمشیر حضرت رسول نزد عبد الله بن الحسن است پس آنحضرت فرمودند که دروغ گفته اند و سه بار بر ایشان لعنت
فرستاد آنگاه فرمودند نه والله که آن شمشیر را عبد الله ندیده و بدست پدر او نیز نرسیده مگر آنکه از دور آنرا حایل علی بن الحسین دیده
باشند و اگر راستگو اند بگویند از ایشان بپرس که آن شمشیر چه علامت دارد که در هر طرف از میان و بنیاد آن شمشیر علامتی است بعد از آن
فرمودند که والله ان عندی لسیف رسول الله صلی الله علیه و آله والله ان عندی الالواح موسی و عصاه والله ان عندی لخاتم سلیمان
بن داود والله ان عندی لطست الذی کان موسی یقرب فیها القربان والله ان عندی التی الذی کان رسول الله صلعم یضعه بین
المسلمین والمشرکین فلا یصل الی المسلمین نشابة ثم قال ان الله عز و جل اوحی الی طالوت انه لن یقتل الجالوت الا من لبس درعک و ملأها
فدعا طالوت جنده رجلا فالبسهم الدرع فلم یملاها منهم احد الا داود فقال یا داود انک تقتل جالوت فابرز له فبرز له فقتله و ان …
انشاء الله تعالی من اقا لبس درع رسول الله صلی الله علیه و آله یملاها و قد لبسها ابو جعفر فخطت علیه و لبستها انا فکانت و کانت
علی بن یقطین الاسدی الکوفی از جمله بزرگان … عراق … مروان حمار پدر او یقطین را بواسطه تشیع می خواست که
بدست آرد و سوخته نماید او گریخت و عیال او که فرزندش متولد شده بود پس بعد از گریختن پدر رشید او علی و عبید برادر او … و بجانب
مدینه گریخت و چون دولت بنی العباس ظاهر شد یقطین جمع نمودند و یقطین در خدمت ابو العباس سفاح و ابو جعفر منصور دوانیقی
می بود و مع هذا شیعی الاثنی عشری مذهب بود و همچنین پسر او علی مذکور در خدمت عباسیه وزیر صاحب جاه بود و اموال بسیار
بخدمت امام جعفر و امام موسی علیهما السلام می فرستاد در رجال صدوق کرده است که چون از حضرت امام جعفر … یشنود
نموده و از حضرت امام موسی ع روایات بسیار نموده و ثقه و جلیل القدر بوده و او را منزلت عظیم نزد امام موسی بوده و در میان
طایفه امامیه بزرگوار بود و در سال یکصد و هشتاد در زمان حیات حضرت امام موسی کاظم در وقتی که آن حضرت محبوس بودند
وفات یافت و آنحضرت چهار سال در حبس هرون الرشید بودند و شیخ ابو عمرو کشی باسناد خود از داود رقی روایت نموده که گفت در روز
نحر بخدمت امام موسی کاظم ع رفتم پس اول بار فرمودند که در وقتی که در موقف ایستاده بودم بخاطرم هیچکس خطور ننمود الا
علی بن یقطین که او پیوسته در خاطر من بود و از خاطر من بیرون نمی شد تا … و در کتاب مختار از عبد الرحمن بن حجاج
روایت نموده که گفت بخدمت حضرت امام موسی عرض نمودم که علی بن یقطین بمن گفته از خدمت شما دعای از برای او التماس نمایم آنحضرت فرمودند
که آن دعا از برای امر آخرت می خواهد گفتم بلی پس دستهای مبارک خود را بر سینه مبارک نهادند و فرمودند که ضمنت لعلی بن یقطین ان لا
تمسه النار ابدا و در روایتی دیگر واقع است که آنحضرت ضامن جنت از برای او شدند و ایضا روایت نموده که چون حضرت امام موسی کاظم ع
بعراق آمدند علی بن یقطین بخدمت آنحضرت رفت … ملالت از گرفتاری خود در خدمت بنی العباس نمود پس آنحضرت فرمودند که
یا علی ان لله تعالی مع اولیاء الظلمة لیدفع بهم عن اولیائه و انت منهم یا علی و ایضا روایت نموده که حضرت امام موسی ع بعلی بن یقطین فرمود
که تو ضامن یک چیز از برای من بشو تا من ضامن سه چیز از برای تو بشوم پس علی گفت جان من فدای تو باد کدام است آن چیز که تا ضامن شوم آنرا
و آن سه چیز که از برای من ضامن آن می شوی آنحضرت فرمودند که آن سه چیز که ضامن آن می شوم آنست که هرگز آسیب تیغ و شمشیر
بهیچ وجه بتو نرسد و ببلای بند و زندان گرفتار نشوی و محتاج نامردان نشوی پس علی گفت که آن یک چیز که ضامن شدم کدام است
حضرت امام فرمودند که ضامن شوی که از اولیای ما و برادران مؤمن تو هر که پیش آید او را اکرام نمایی پس علی بن یقطین ضامن آن
یک مکرمت و حضرت امام ضامن آن سه مکرمت شد و ایضا روایت نموده از بکر بن محمد اشعری که گفت از حضرت امام موسی شنیدم
که گفت دیشب علی بن یقطین را … درخواست نمودم که … بخشید و در حق علی بن یقطین بدل احسان خود …

ما نمود

ما نمود و بنا براین مستوجب کرامت دنیا و آخرت گردید و روایت نموده که بسیار بوده که علی بن یقطین صد هزار درهم تا سیصد هزار درهم بی
خمس بخدمت آنحضرت می فرستاد و آنحضرت آنرا بفقرای شیعه و اهل و عیال خود قسمت می نمودند و ایضا روایت نموده که آنحضرت دو …
کس دیگر را جهت پسر خود را که از جمله آنها حضرت امام رضا بود کدخدا ساختند بعلی بن یقطین نوشتند که مهر آنها را بر تو حواله نمودم
پس علی بن یقطین بوکلای خود امر نمود تا اسباب و امتعه که در سرکار او بود فروختند و مقابل مهر آنها را با سه هزار دینار دیگر از برای
طعام عروسی مهیا ساخته بخدمت آنحضرت فرستاد و مجموع آن سیزده هزار دینار بود و ایضا روایت نموده که در یکی از سالها … حج
سیصد کس یا دویست و پنجاه کس را شمردند که از برای علی بن یقطین تلبیه حج می نمودند و بعضی از آنها را بیست هزار درهم و ده هزار درهم … داد
و ادنای ایشان را ده هزار درهم می داد و ایضا روایت نموده که در یک سال صد و پنجاه کس را از اهل زکات بر او وارد شدند و اقل آنچه بیکی از آنها داد
هفتصد درهم بود و اکثر آن ده هزار درهم و ایضا از اسمعیل بن سلام و دیگری روایت نموده اند که گفتند علی بن یقطین ما را نزد خود طلبید
و گفت دو راحله خریداری کنید و راه مدینه پیش گیرید آنگاه بعضی از اموال و کتابات بما داد که آنها را بحضرت امام موسی برسانیم
و وصیت نمود که محترز باشید از آنکه کسی بر حال شما اطلاع یابد آنگاه بکوفه در آمدیم و راحله بهم رسانیدیم و زاد راه برداشتیم
و از کوفه بیرون آمده راه مدینه پیش گرفتیم و چون به بطن رمله رسیدیم مرکبان خود را بستیم و علف پیش ایشان نهادیم
و خود نشستیم که چیزی بخوریم در آن اثنا سواری آمد و پیدا شد و تیغ شاکری بدست گرفته و چون نزدیک شد دیدیم که حضرت
امام موسی است پس از جای برجستیم و بر او سلام کردیم و کتابات و اموال را بآنحضرت دادیم آنگاه آنحضرت از آستین خود کتابی چند
بیرون آورده بما داد و گفت این جواب کتابهای است که شما آورده اید بخدمت آنحضرت عرض نمودیم که از زاد راه ما … اگر دستوری
فرمایید تا مدینه در آییم و زیارت حضرت رسول صلعم نماییم و زاد راه برداریم … آنحضرت فرمودند بیارید آنچه از زاد شما مانده …
نزد آنحضرت آوردیم آنحضرت دست مبارک خود را بر آنجا در آوردند و آنرا بهم زدند و فرمودند که این زاد شما را بکوفه میرساند و اما زیارت
حضرت رسالت پناه را بدرستی که او را دیدید و بثواب زیارت او فایز شدید و من نماز فجر را با قوم گذارده ام و میخواهم که ظهر را نیز با ایشان
بگذارم بیش از این توقف نتوانم کرد باز گردید در حفظ خدای تعالی و در کتاب خرایج الجرایح و کتاب … القواعد مسطور است که
حضرت امام موسی ع کتابتی بعلی بن یقطین نوشت که مشتمل بود بر تعلیم وضو بر وجهی که ظاهر یعنی مخالفان از اهل سنت بآن اقدام
می نمایند و او را از آن معنی تعجب تمام حاصل شد لیکن چون از امتثال حکم حضرت امام امتناع نتوانست کرد مدتی بهمان
کیفیت وضو می ساخت تا آنکه بعضی از حاسدان او را نزد هرون الرشید سعایت نمودند که شیعی مذهب است و رشید در مقام امتحان حال
او شد روزی او را به بهانه در خانه از خانهای دار الاماره ببعضی از اشغال دیوان مشغول ساخت و چون وقت نماز رسید در بعضی
حوالی آن روزنها که باندرون آن خانه مشرف بود کمین کرد و در مقام تجسس حال وضوی او شد و چون وضوی او را بر وجهی که مامور شده بود
موافق کیفیت وضوی اهل سنت دید از آن بدگمانی نادم گردید و از علی بن یقطین معذرت طلبید و بعد از انقضای آن واقعه حضرت
امام کتابتی دیگر بدو نوشت و امر فرمود که بکیفیت کذا و کذا وضو سازد و وضوی صحیح را بدو اعلام فرمود و مضمون این روایت دلیلست
بر … ارتکاب … بسیار است و فتاوی اهل البیت علیهم السلام مشحونست بتقیه و اعظم اسباب اختلاف احادیث در میان
ایشان آنست و در کتاب خرایج مذکور است که روزی هرون الرشید دراعه خز نفیس زرکار … بعلی بن یقطین بخشید و او آنرا
با مال بسیار بخدمت حضرت امام موسی ع فرستاد پس آنحضرت دراعه را رد نمودند و پیغام فرمودند که آنرا نگاه دار که بآن محتاج
خواهی شد و بعد از اندک زمانی علی بن یقطین بر یکی از خواص خود که او را از فرستادن دراعه بخدمت امام خبر داشت بسبب جنایتی غضب نمود
و او در مقام انتقام شده نزد هرون رفت و گفت علی بن یقطین موسی بن جعفر را امام خود میداند و همان دراعه نفیس که …
بخشیده بودی برای ایشان فرستاد چون هرون این سخن شنید در غضب شد و خواست که تحقیق حال نماید احضار علی بن یقطین

طلبید و گفت که چه کردی آن ده هزار درم که بتو داده بودم علی گفت در صندوق خود نهاده ام هرون گفت بحضرت که آنرا حاضر سازند علی یکی از غلامان
خود را طلبید گفت برو و فلان صندوق را که مهر من است بیار و چون صندوق آوردند و ده هزار درم در آنجا بنظر هرون الرشید رسید
از غضب خود باز گردید و علی را جایزه داد و امر نمود که ساعی را آن قدر زدند که جان بداد و الله اعلم صفوان بن مهران بن مغیرة الاسدی
الکوفی در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که او شتر بسیار داشت و از کرایه آن وجه معیشت خود را بهم میرسانید و لهذا او را صفوان
جمال می گفتند و او دو برادر مؤمن بود یکی حسین و دیگری مسکین و آخر شتران خود را باشارت حضرت امام موسی کاظم فروخت در
کشی از صفوان منقولست که گفت روزی بخدمت حضرت امام موسی کاظم رفتم آنحضرت فرمودند که همه چیز تو خوب و نیکوست الا یک چیز
گفتم جان من فدای تو باد آن کدام است گفت آنکه شتران خود را به این مرد یعنی هرون الرشید بکرایه میدهی گفتم من این کرایه از روی بیری و حرص
و لهو نمی کنم و چون او براه حج میرود شتران خود را به او کرایه میدهم و بنفس خود متولی خدمت او نمیشوم بلکه غلام خود را با او همراه میفرستم پس
آنحضرت فرمودند که ای صفوان کرایه تو بر ذمه ایشانست گفتم بلی گفت دوست داری که ایشان باقی باشند تا کرایه تو را بدهند گفتم
بلی پس آنحضرت فرمودند که هر که بقای ایشان را دوست دارد از ایشان خواهد بود و هر که از ایشان باشد جای او در دوزخ خواهد بود صفوان
گوید که بعد از آن رفتم و جمیع شتران را فروختم و چون این خبر بهرون رسید مرا نزد خود طلبید و گفت که بمن رسانیده اند که شتران خود را
فروخته گفتم بلی گفت چرا این کار کردی گفتم بسبب آنکه مردی پیر شده ام و غلامان من از عهده این کار بیرون نمی آیند هرون گفت هیهات
هیهات من میدانم که باشارت موسی ابن جعفر شتران خود را فروخته گفتم مرا چکار است با موسی بن جعفر گفت بگذار این انکار را اگر نه حسن
صحبت ترا رعایت می کردم ترا می کشتم **ثبارع** روی عن صفوان الجمال انه قال دخلت علی الصادق ع فقلت جعلت فداک سمعتک تقول شیعتنا
فی الجنة و فی الشیعة اقوام یذنبون و یرتکبون الفواحش و یشربون الخمر و یتمتعون فی دنیاهم فقال انهم هم اهل الجنة ان الرجل من شیعتنا
لا یخرج من الدنیا حتی یبتلی بسقم او مرض او بدین او بجار یؤذیه او بزوجة سوء فان عوفی من ذلک شدد الله علیه النزع حتی یخرج من
الدنیا و لا ذنب علیه فقلت لابد من رد المظالم فقال ان الله عز و جل جعل حساب خلقه یوم القیمة الی محمد و علی فکل ما کان علی شیعتنا حسبنا
من الخمس فی اموالهم و کل ما بینهم و بین خالقهم استوهبناه لهم حتی لا یدخل من شیعتنا النار اگر گویند در قتل آدمی و سرقه مال حق
الناس هم هست و در غیبت حق آدمی متحقق است پس مضمون حدیث مذکور مشکل میشود بخلاف آن شیعی که مخصوص داشته باشد
که هرگز هیچ مالی نداشته یا اگر داشته آن قدر نداشته که خمس او واجب شود و اگر آن قدر داشته خمس آنرا داده باشد و همچنین بخلاف آنکه
غیبت کسی کرده باشد که هرگز مالی نداشته و ایضا قتل و غیبت و تصرف در مالی نیست که محاسبه آن از خمس حق امام ع شده باشد چون آنکه
کما لا یخفی می باید که محقق باشد و مسلم نمی داریم که قتل و سرقه و غیبت شیعیان نسبت بجان یا شخاص واقع شود و احتمال آنکه
خمس مال خود را داده باشد و در مال اهل سنت در دست نیست چه ایشان خمس را نمیدهند و بمصرف نمی رسانند و در مال شیعه مسلمانست
انما ائمه معصومین را استیهاب حق بعضی از شیعه از بعضی دیگر ممکن است و احتیاج بمعارضه نخواهد بود و اما استبعاد آنکه قتل و غیبت
از مال خمس مبنی بر توهم آنست که در محاسبه معاوضه بمثل شرط باشد و چنین نیست بلکه بر این وجه تواند بود که یکی از ائمه علیهم السلام با مقتول
یا مغتاب بگوید که ابرای ذمه قاتل یا غیبت کننده خود را تا ما ابرای ذمه تو از مال خمس که ادای آن بر تو واجب بود نماییم و ظاهر است که هرگاه در روز حساب
کسی داند که دخول او در بهشت یا تخفیف عذاب او موقوفست بر برائت ذمه او از خمس اهل البیت علیهم السلام و برائت ذمه او مخصوصست در ابرای ذمه
قاتل و غیبت کننده البته بحصول آن توقف نخواهد کرد در ابرای ذمه ایشان و امتناع نخواهد ورزید از آن با آنکه احتیاج بمعاوضه از مال خمس هم نخواهد
بود که مصرف حیثیت معاقب سیئه باشد و [illegible] ندامت [illegible] ایشان بمثل آن در اصلاح حال او کافیست و بالجمله عدم دخول
مؤمن شیعی اثنا عشری در نار از برکات محبت مصطفی و مرتضی و سایر ائمه اطهار دور از کار نیست و ظاهر حدیث مشهور که ستفترق امتی
ثلث و سبعین فرقة کلهم فی النار الا واحدة با آن مطابق [illegible] است و چگونه محل استبعاد و انکار باشد که قاضی [illegible] سید [illegible]

[illegible] او زر و بده بشد که هرگز مال او مغتاب [illegible] داده [illegible] خمس [illegible] ... و [illegible] حاکم [illegible]

درشرح دیوان اعجاز بیان مرتضوی نقل کرده که شیخ علاء الدوله در کتاب عروه میگوید جمیع فرق اسلامیه اهل نجاتند و مراد از فرقه واحده
در حدیث مشهور ناجیه بی شفاعتست کل یا عبادی الذین اسرفوا علی انفسهم لا تقنطوا من رحمة الله ان الله یغفر الذنوب جمیعا
انه هو الغفور الرحیم انتهی اگر گویند که مضمون روایت صفوان مؤدی بآن میشود که مؤمنان اعتماد بمجرد محبت [illegible] و رسالت و امامت
اهل البیت علیهم السلام کنند و تعطیل اعمال و احکام نمایند گوییم اعتماد بمجرد اعتقاد مذکور که هرگاه باشد که اصلا در میانه زاجری نباشد
و چنین نیست زیرا که آنچه مذکور شد از اخبار ائمه کرام آنکه مؤمن مباشر فسق و آثام مبتلا بامراض و اسقام و [illegible] از شداید [illegible]
ایام خواهد شد در انزجار از معاصی او را کافیست و ایضا اگرچه اظهار منجی بودن بمجرد ایمان و اعتقاد بامور مذکوره نموده اند اما جای
از خوف زوال ایمان بسبب عصیان نیز فرموده اند و ایضا درجات مؤمنان و مراتب ثواب ایشان متفاوتست و ظاهر است که بارتکاب معاصی
و آثام درجات عالیه میسر نخواهد شد و عاقل با تصور محرومی از علو درجات و منازل زاجر کامل است و ایضا عفو و شفاعت دفع
خجالت و شرمندگی عاصی نخواهد کرد چنانکه در بعضی ابیات واقع است حافظ شیرازی مضمون آن اشعار نموده و گفته **شعر** گرچه گناه مکن بر امید
بخشش دوست که گر گناه ببخشد شرمساری هست گرفتم آنکه بهشتم دهند بی طاعت قبول کردن و رفتن نه شرط انصافست و مؤید اشارت
که در تحقیق شبارق مذکوره مذکور شد آنکه ملا قطب الدین شافعی شیرازی در بعضی از مکاتیب خود گفته که اهل علم گفته اند که ایمان محل
اما این نیز گفته اند که خوف از زوال ایمان هست و سبب زوال ایمان نیست الا معاصی [illegible] اهل علم از دست [illegible]
هست می گویند [illegible] بالجهل می شود و چون ایمان بلا عمل بر تقدیر وجود آن سبب نجات نتواند شد [illegible]
نزد مرگ آن [illegible] از آنکه [illegible] علم کرده باشند و در نزع افتند و در [illegible] آن علم با جهل باشد [illegible]
کردید دست از عمل باز داشتید [illegible] لاجرم درخواست کرد از رسول که این اعلام [illegible] یا رسول الله
و عملوا [illegible] هست باید گفت یضل به کثیرا و یهدی به کثیرا و ما یضل به
الا الفاسقین آنجماعت که بچنین سخن گمراه میشوند [illegible] که اگر این سخن [illegible] گمراه می شدند [illegible] و سببی دیگر که البته
هرچه در نهان [illegible] روزی آشکارا شود [illegible] آشکارا [illegible]
که [illegible] باشد آنجماعت [illegible] آخر البته گمراه شوند پس [illegible] برای [illegible] ایشان که [illegible] اهل هدایت را
محروم کنند و هدایت از ایشان دریغ دارند پس [illegible] باید گفت که خدای عز و جل [illegible] هیچ حال گمراهی [illegible] و خدای
مکتوب الیهم را از جهت ایمان کرده اند که هر سخنی که شنوند در ایشان مزید هدایت گردد و نه همچو مردم مریض که هرچه سبب قوه [illegible] گردد
در او سبب مزید ضعف و مرض باشد انتهی مخفی نماند که کلام مولای مذکور ردیست بر خلیفه او [illegible] آن [illegible] استغفر
معتقد فتدبر اگر گویند که غرض از اخبار مذکوره نه تقریر عقاید است بلکه مقصود از آن مجرد ترغیب است بر تحصیل ایمان [illegible]
در کتب عقاید کلامیه امامیه تصریح بمضمون آن اخبار واقع نشده و علامه دوانی در شرح عقاید عضدیه کلها فی النار را مقید
بحیثیت اعتقاد ساخته تا دلالت کند بر آنکه ما سوای فرقه ناجیه من حیث الاعتقاد در نارند و فرقه ناجیه من حیث الاعتقاد در نار
بلکه من حیث العمل جایز است که در نار باشند گوییم احتمال مجرد ترغیب [illegible] ندارد زیرا که اگر غرض آن باشد [illegible] آن بمردم باید
و هرگاه اظهار نمودند خالی از آن نیست که خلاف آن [illegible] ظاهر خواهند کرد یا نه اگر اظهار نکنند اعتقاد لازم خواهند [illegible] اگر اظهار کنند غایت
ترغیب منتفی می شود و اما عدم تصریح بمضمون اخبار مذکوره در کتب عقاید امامیه محل تامل است چه در کتاب اعتقاد شیخ ابن بابویه
که از قدمای علمای امامیه است بآن واقع شده آنجا که گفته و اما الذنب فلا یسئل عنه الا من یخاف کما قال الله تعالی فیومئذ لا یسئل
عن ذنبه انس و لا جان یعنی من شیعة النبی ص و الائمة علیهم السلام خاصة دون غیرهم کما ورد فی التفسیر و کل مخاطب معتقد [illegible] لو
بطول [illegible] انتهی و در قواعد العقاید للمحقق الطوسی و شرحه للعلامة الحلی قدس سرهما اتفق الناس علی ان المؤمن الذی عمل علی

سئلها یدخل الجنة خالدا فیها و اما الذی یخلط عملا صالحا فاختلفوا فیه فقالت التفضیلیة من اهل السنة والامامیة انه لا یعذب
تعذیبهم بل قد یغفر الله تعالی عنهم او یشفع النبی علیه السلام فیهم لقوله ادخرت شفاعتی لاهل الکبایر و استدلال کرده اند
بعضی از علمای متاخرین امامیه بهمان قول حضرت رسول الله ص و بقول حضرت امام جعفر الصادق ع که فرموده والله لنشفعن
یوم القیمة فی عصاة شیعتنا حتی یقول اعداؤنا فما لنا من شافعین و لا صدیق حمیم و کلام قواعد العقاید و شارح آن تصریح است
به مجمل اخبار مذکوره و جمعی که در رضا [illegible] خود متوجه تفصیل شده اند [illegible] نخواهد بود که مجرد ذکر مسئله [illegible]
مفوض است الله الی تفصیل و اما آنچه علامه دوانی در شرح حدیث ستفترق گفته مدخولست با آنچه بعضی از مشایخ ما در رساله
وافیة فی تحقیق الفرقة الناجیة گفته اند که تعلیل خلود بحیثیت اعتقاد مسلم نیست بلکه می تواند بود که خلود معلل بحیثیت اعتقاد
و عمل هر دو باشد چنانکه ظاهر آیه بلی من کسب سیئة و احاطت به خطیئته فاولئک اصحاب النار هم فیها خالدون بر آن دلالت
و آنکه علامه مذکور بعد از آنها بحیثیه گفته که فلا یرد انه لو ارید الخلود فهو خلاف الاجماع فان المؤمنین لا یخلدون فیها و ان ارید مجرد
الدخول فهو مشترک بین الفرق اذ ما من فرقة الا و بعضها عصاة والقول بان معصیة الفرقة الناجیة مطلقا مغفورة بعید جدا لا یبعد
ان یکون المراد استقلال مکثهم فی النار ترغیبا لتصحیح الاعتقاد انتهی مدخولست بانکه نفی خلود ممکن نیست دانجای که برآن نقل
ممنوع است زیرا که جمعی از علما بر آن رفته اند که طوایف محققه کفار بر معتقد در نار و قوله تعالی المؤمنین لا یخلدون مسلم است بلکه ظاهر
در حقیقة مؤمنانند و شیعه بر آنند که ایمان صادق نمی آید الا بر معتقد حق و اصول خمسه که اعتقاد امامت ائمه اثنی عشر آنجمله است و قوله
که دخول مشترکست مسلم نیست و مستند ظاهر است و قوله و کما من فرقة الا و بعضها عصاة مسلم است اما قوله و کذا القول بان معصیة الفرقة
الناجیة مطلقا مغفورة بعید ممنوع است بلکه ظاهر قول مغفرت ایشانست و استبعاد بعید است زیرا که ظاهر حدیث مذکور متفق آنست
اوکه و لا یبعد ان یکون المراد استقلال مکثهم آه از استبعاد سابق او ابعد است زیرا که خلاف آن چیزیست که از حدیث مذکور مستفاد میشود
و حق آنست که معنی حدیث و حکم تکلیف آنست که فرقه ناجیه بالجمله در مقام داخل میکند و غیر ایشان در نار و به سبیل خلود یا مکث بی خلود در جمیع فرق
یا در بعض بخلود و در بعضی بمکث بی خلود و قول ما که فرقه ناجیه داخل نمیکند ایشان شاهد صحیح آنست از احادیث نبویه و اخبار امامیه
تمام تقریر کلام بعضی از مشایخ ما رحمه الله و در آن تصریح است بانکه نجات فرقه ناجیه علی الاطلاق قول علمای امامیه است لیکن این جواب ایجاد
فاتر می رسد که آنچه جناب شیخ در اول دخل خود اراده فرموده که تعلیل خلود بحیثیت اعتقاد مسلم نیست بلکه می تواند بود که خلود معلل بحیثیت
اعتقاد و عمل هر دو باشد که محل نظر است زیرا که مقصود علامه دوانی ترتیب خلود ما عدای فرقه واحده ناجیه است بحیثیت اعتقاد تا منع
تعلیل خلود ایشان در نار به اعتقاد تنها متوجه شود بلکه ظاهر کلام او آنست که استثنای فرقه واحده از دخول نار مقید بحیثیت اعتقاد
چنانکه سابقا اشاره بآن واقع شده و از هیچ کلام بر این وجه منع باید کرد که لا نسلم که عدم دخول فرقه ناجیه در نار معلل بحیثیت اعتقاد تنها
بلکه می تواند بود که عدم دخول ایشان در نار از حیثیت اعتقاد و عمل هر دو باشد والله الموفق للصواب **عبد الرحمن بن الحجاج البجلی الکوفی**
در خلاصه مذکور است که او ثقه ثقه ثبت وجه بود و وکیل حضرت امام جعفر ع و از راویان او بود و امام موسی کاظم ع بود و بعد از حضرت
امام موسی ع باقی ماند و بخدمت حضرت امام رضا ع رسید و در ایام آنحضرت در ایام مامون علیه ما علیه وفات یافت و در مختار کشی از حسن
بن ناجیه روایت نموده که گفت حضرت امام موسی ع عبد الرحمن را یاد می فرمودند و گفتند که او ثقیل است در دل اهل مدینه و ایضا روایت نموده که
آنحضرت او را از اهل بیت گفته بود و او را امیر نموده که با اهل مدینه مخالفت تمام کند و گفت [illegible] دوست می دارم که در شیعیان ما مانند او ببینند و عبد الرحمن
چند کتاب بود که در میان شیعه معمول بود **محمد بن حکیم** در کتاب خلاصه از کشی روایت نموده که حضرت امام موسی ع راضی بود بانکه در مسجد با کلام
با مخالفان مناظره نماید و در مختار کشی مسطور است که روزی آنحضرت امام موسی ع اصحاب کلام را یاد فرمودند پس آنحضرت ع فرمودند که اما ابن حکیم
بگذارید که بمناظره مشغول شود و ایضا روایت نموده که آنحضرت محمد را فرمود که در مسجد مدینه با مردم آنجا بنشین و با ایشان در مطالب کلامی

منقول

مناظره و مخاصمه نماید و هرگاه از مناظره هم فارغ شده نزد آنحضرت آمد آنحضرت از او مراتب سخنان او و جواب ایشان می پرسید و اظهار رضا
از وی می نمود و شیخ ابو جعفر طوسی طیب الله مشهده در کتاب فهرست گفته که او را کتابی است در حدیث **نصر بن قابوس اللخمی** در خلاصه
مسطور است که او خیر و فاضل و از اصحاب امام جعفر و امام موسی و امام رضا علیهم السلام بود و نزد ایشان منزلت تمام داشت و شیخ طوسی قدس سره در
غیبه گفته که او بیست سال وکیل حضرت امام جعفر صادق ع بود و هیچکس نمی دانست که او وکیل است و در مختار کشی از نصر مرویست که گفت
نزد حضرت امام موسی ع در خانه او بودم پس آنحضرت دست مرا گرفته و مرا بحجره در آوردند که حضرت امام رضا ع در صغر سن آنجا بودند
و کتابی در دست داشت و مطالعه آن می نمود پس حضرت امام موسی ع مرا گفتند که ای نصر می شناسی این پسر را گفتم بلی پسر شما است گفتند
که این چه کتابیست که مطالعه آن می نماید گفتم که این کتاب جفر است که اطلاع بر حقایق و معانی آن نمیتواند الا نبی یا وصی پیغمبر و ایضا از نصر
روایت نموده که گفت روزی بخدمت حضرت امام موسی ع گفتم که من از حضرت امام جعفر ع سوال نمودم که امام بعد از تو کیست و او مرا خبر داده بود که او
بعد از تو بوده و چون او وفات یافت اختلاف در میان شیعه واقع شد و بجانب یمین و شمال رفتند و من و اصحاب من بر یقین خود در
تو باقی بودیم پس خبر ده مرا که بعد از تو از پسران تو امام کیست آنحضرت فرمودند که بعد از من پسرم علی امام خواهد بود و این حدیث دلالت
بر کمال عقل و اعتقاد او در کار دین خود **نوح بن شعیب البغدادی** در خلاصه گفته که او از اصحاب ابن جعفر محمد جواد بود و فضل بن شاذان گفته
که او فقیه بود و در مختار کشی روایت نموده که ابو عبدالله شاذانی از ابو محمد فضل بن شاذان پرسید که گاهی با مخالفان خود نماز مغرب را
می توانیم خواند و اعادت آن نماز بخانه خود درویم و اعاده نماز کنیم زیرا که آنها این مضمون را نمی فهمند و چون بنا چار تاخیر واقع می شود نماز شام
و خفتن با هم تداخل می کند فضل گفت چنین کاری را بر خود دشوار مسازید زیرا که هرگاه با ایشان نماز کنید این قدر مجزیست که در یکبار تکبیر
یا پنج تکبیر بگوئید و قرائت الحمد و سوره در هر رکعت بکنید و در رکوع و سجود با امام ایشان صورت موافقت را می دارید و آن امام
و ستون مسجد و دیوار آن را برابر دانید آنگاه ابو عبدالله از او پرسید که از هیچکس از اصحاب ما شنیده که این چنین نماز مجزی باشد
گفت وقتی در عراق بودم و بر من مانند تو دشوار می آمد که نماز در عقب مخالفان بکنم پس شکایت آن حال بر یکی از فقهای آنجا که او را نوح
بن شعیب می گفتند نمودم گفت همین کار کن گفت که بتو گفتم بعد از آن از او پرسیدم که چرا تو دیگری این چنین میگوید گفت آری پس با او به مجلسی در آمدیم
که در بیت یکی از مشایخ ما آنجا بود بسیار درخواست نمودم از نوح که آن مسئله را در میان ایشان مذکور سازد نوح گفت ای حاضران آن
تمکین دارید این مرد خراسانی که بر خود گمان آن دارد که بزرگ است از هشام بن الحکم او از من می پرسد که آیا نماز در عقب مخالفان درست است
ایشان جایز است یا نه پس هر که در آن مجلس بود آنچه نوح با من گفته بود گفتند و خاطر من بر آن قرار گرفت **حسن بن علی بن فضال الکوفی التیملی**
بخدمت حضرت امام موسی ع رسیده بود و از راویان حضرت امام رضا ع است و اختصاص تمام بآن حضرت داشت و جلیل القدر
عظیم المنزلة و زاهد و صاحب ورع و ثقه بود در روایات و در کتاب نجاشی از فضل بن شاذان منقولست که گفت در یکی از مساجد
بعضی از قرا درس می خواندم و در آنجا اتفاق افتاد دیدم که با همدیگر سخنان می گفتند و یکی از آن میان می گفت که در کوه مردی هست که او را
ابن فضال می گویند و او عابدترین جماعتیست که ما دیده ایم و گفت که او بصحرا بیرون می آید و به سجده می رود آنگاه مرغان صحرا بر او جمع
می شوند و او آنچنان از خود محو شده بر زمین می افتد که از دور گمان می شود که جامه یا خرقه ایست و حیوانات صحرا نزدیک او چرا کنند
و از او رمیده نمی شوند بر غایت موانست که ایشان را با او حاصل شده فضل بن شاذان گوید پس من از آن سخن گمان کردم که مگر آنحال اینکه است
که در زمان سابق بوده و بعد از استماع آن سخن جامعه زمانی دیدم که شیخی خوش صورت نیکو سیما با یک جامه بر من می گذرد و بر دوش او رکوه بود
در دیباچه داشت از در در آمد و بر پهلوی من که با او نشسته بودم سلام کرد و پدرم از جهت تعظیم او برخاست پس از آن پدر خود پرسیدم که این شیخ کیست
گفت این حسن بن علی بن فضال است گفتم آن عابد فاضل مشهور گفت همانست گفتم آن نخواهد بود که می گویند که او در کوه می باشد گفت این همانست
که در کوه می باشد باز گفتم که آن نخواهد بود که او همیشه در کوه می باشد گفت چو کرد فضل پیری بود نمی تواند بود که او در این ایام از آنجا آمده باشد
پس آنچه از اهل مسجد در باره او شنیده بودم بر پدر عرض کردم و پدرم گفت آنچه شنیده درست است و این حسن همان حسنست که رکاب

بیش ید رمن می آمد پیش من نزد او رفتم و کتاب ابن بکیر و غیر آن از کتب حدیث را از او استماع نمودم و بسیار بود که کتاب خود او بیک
می داشت و بجهت من می آمد و بر من قرائت آن می نمود و در سالی که طاهر بن الحسین خزاعی که از سپهسالاران مأمون بود بحج گذارد به بلخ
مراجعه نمود و چون تعریف فضایل و کمالات حسن نزد او کرده بودند کسی نزد حسن فرستاد و مرا او پیغام نمود که من چون از رسیدن بخدمت
شما معذورم التماس دارم که شما قدم شریف نیز سوی من ارزانی دارید پس حسن از رفتن نزد طاهر امتناع نمود و هر چند اصحاب او را در ملاقات
طاهر ترغیب نمودند قبول نکرد و گفت مرا با و نسبتی نیست و از آن استغنای او دانستم که اقتصاد او بخانه من از روی دین داری بود
و مصلای او که در جامع کوفه بود نزد ستونی که آن را ستون ابراهیم می گویند و حسن در تمام عمر قایل بامامت عبد الله افطح
بود و در مرض الموت قایل دید و از آن عقیده برگردید و رجوع بحق نمود رحمه الله تعالی و وفات حسن در سال دویست و چهار بود
و از جمله مصنفات او کتاب زیارات و بشارات و کتاب نوادر و کتاب رد بر غلاة و کتاب الشواهد و کتاب درمتعه و کتاب در ناسخ
و منسوخ و کتاب ملاحم و کتاب صلاة و کتاب الرجال **عبد الجبار بن مبارک النهاوندی** در قسم مقبولان از کتاب خلاصه مذکور است
و در مختار کشی از او منقولست که گفت روزی بخدمت حضرت امام محمد بن علی الجواد علیهما السلام رفتم و گفتم جانم فدای تو بادا اید را
بزرگوار تو روایت من رسیده که هر فتنی که اهل ضلال نمایند آنچه ایشان را بدست آید تعلق بامام زمان دارد آنحضرت فرمودند بلی چنین است
گفتم جان من فدای تو باد مرا از بعضی فتوحات که اهل ضلال از او واقع شده آورده بودند و من خود را از ایشان خلاص کرده بخدمت تو آمدم
می خواهم که مرا بر بندگی قبول کنی آنحضرت فرمودند که قبول کردم بعد از آن مراد ستوری دادند که بر وطن خود مراجعت نمایم و چون در سال دویست
سیزده از دیار خود بخدمت او رجوع نمودم سند که خود را بر باد او دادم آنحضرت فرمودند که است حر لوجه الله گفتم جانم فدای تو باد دل
خواهم که عهد نامه در این باب بجهت من بنویسی پس این عهدنامه را برای من نوشتند که بسم الله الرحمن الرحیم هذا کتاب من محمد بن علی
الهاشمی العلوی لعبد الجبار بن المبارک فتاه انی اعتقتک لله والدار الآخرة لا رب لك الا الله و لیس علیك سید و انت مولای و مولی
عقبی من بعدی و کتب فی المحرم سنه ثلاث عشر و مائتین و وقع فیه محمد بن علی بخط یده و ختمه بخاتمه **ابو محمد الفضل بن شاذان**
ابن الخلیل الازدی النیشابوری از اجل شیعه نیشابور و چون نام خود در فضل مشهور است مبالغ براهین عقلیه و موضوع قوانین نقلیه
در حقایق مذهب حق امامیه ظاهر بود و دقایق اصول آن طایفه علیه بر طبع نکرده دلائل ظاهره باهره در کتاب خلاصه و کتاب نجاشی مذکور است
که پدر او از اصحاب یونس بن عبد الرحمن بود و او از راویان امام محمد جواد است و بعضی گفته اند که از حضرت امام رضا روایت نموده و او ثقه و فقیه
و متکلم و در میان این طایفه عظیم الشان بود و امام محمد جواد در مرتبه او صفت بگمان و ترحم فرستاده اند رحمه الله تعالی و در کتاب مختار
مذکور است که عبد الله بن طاهر فضل بن شاذان را از نیشابور اخراج کرد و بعد از آنکه او را پیش خود طلبید و تفتیش کتب او نموده امر کرد او را
که مجموع کتب او را بنویسند پس فضل در مسایل اعتقادیه از توحید و عدل و مانند آن جمیع را نوشت و چون آن بنظر عبد الله رسید گفت این
کافی نیست میخواهم که اعتقاد تو در باب سلف بدانم پس فضل گفت ابوبکر را دوست دارم و از عمر بیزارم گفت از عمر چرا بیزاری گفت بواسطه آنکه عباس را
از شوری بیرون کرد و بسبب القای این جواب لطیف که متضمن خوش آمد عباسیان بود از دست آن فظ غلیظ خلاص یافت و از سهل بن محمد
فارسی روایت نموده که گفت در آخر عهد مصاحبت خود با فضل بن شاذان از او شنیدم که می گفت من خلف جمعی از اکابرم که از پیش گذشتند مثل
محمد بن ابی عمیر و صفوان بن یحیی و حسن بن محبوب و حسن بن علی بن فضال و محمد بن اسمعیل بن بزیع و محمد بن الحسن الواسطی و محمد بن سنان و
بن سهل و داود و حماد بن عیسی و خلیل و ابی داود المسترق و عمار بن المبارک و عثمان بن عیسی و فضاله بن ایوب و علی بن الحکم و ابراهیم بن عاصم و ابی هاشم
الجعفری و قاسم بن عروه و ابن ابی نجران و شیخ نجاشی گفته که او یکصد و هشتاد کتاب تصنیف داشته و آنچه از آنجمله بما رسیده کتاب نقض است بر ابن کرام
و کتاب العروس که مختصر کتاب عین است و کتاب الوعید و کتاب الرد علی اهل التعطیل الی آخر و در کتاب منتخب مسطور است که از فضل پرسیدند که دلیل
بر امامت امیر المؤمنین ع چیست در جواب گفت دلیل آن کتاب خدا و سنت رسول خدا و اجماع مسلمانانست اما کتاب پس قول خدای تعالی است
که یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم زیرا که خدای تعالی در این آیه ما را بطاعت اولی الامر کرده همچنانکه امر نموده

عبد المعتق

ما را بطاعت خود و طاعت رسول خود پس محتاج شدیم بآنکه اولی الامر را بشناسیم همچنانکه محتاجیم بآنکه خدا و رسول او را بشناسیم
آنگاه نظر کردیم در اقاویل امت و دیدیم که اختلاف کرده اند در اولی الامر و اجماع کرده اند در تفسیر این به وجهی که مخصوص است بعلی
علی ابن ابی طالب ع زیرا که بعضی گفته اند که مراد امرای سرایاست و بعضی گفته اند که مراد علماست و بعضی گفته اند که مراد قوام نظام کار زمین
امام امر بامر معروف و نهی از منکرات و بعضی گفته اند که مقصود از آن حضرت امیر المؤمنین علی و یازده امام از اولاد کرام او یند علیهم السلام
و چون ما از فرقه اولی پرسیدیم که آیا علی ابن ابی طالب از امرای سرایا نیست گفتند بلی و فرقه ثانیه نیز گفتند که آنحضرت از اعلام علما است
و فرقه ثالثه خبر دادند که او از قوام نظام کار امام است بامر معروف و نهی از منکر و از اینجا ظاهر شد که مراد از اولی الامر در آیه باتفاق
اهل درایه و روایه حضرت شاه ولایت جز نیست که آیه او را صاحب ولایه امامت و ولایت و وصول از آنحضرت نبوی دیگری محض
ضلالت و غوایت است زیرا که در غیر او اتفاق مفقود و دلالت دیگر موجود نیست و امامت ماست آنکه حضرت رسول آن امام مبین را فاتح
و امیر جیوش و معطل اموال کردانید و او را امر فرمود که تقسیم آن اموال نماید به بنی خزیمه که خالد بن ولید ایشان را بظلم کشته بود
و هم چنین اختیار آن امام همام جهه ادای رسالت ملک علام و ابلاغ و اعلام سوره برات بکفار نمود انجام نمود و هم چنین در بعضی
ایام غیبت خود او را خلیفه خود گردانید و هیچ کس از اصحاب آنحضرت نیست که این نسبت در شان او مقرر و معین شده و ما بیشتر
ستید کاینات در حیات آنحضرت و بعد از وفات هیچ کس را منظور و احتیاج امت بامیری که متصف بچنان سیر باشد
مسلم جمهور است و اما اجماع بدرستی که استدلال از آن بر امامت حضرت امیر المؤمنین بچند وجه است اول آنکه اجماع امت
بر آنکه علی امام بود و اگر چه هم بگرود باشد و در این اختلاف نداشته و بعد از آن اختلاف کردند بعضی گفتند که بعد از نبی افضل بیاد
و در وقت خاص امام بود و بعضی گفتند که بعد از آنحضرت بی فاصله در جمیع اوقات بقای حیات امام بود و اجماع بغیر او واقع نشده
که بعد دیدن چشم زدن او امام باشد دیگر آنکه اجماع کرده اند بر آنکه حضرت امیر المؤمنین لیاقت امامت داشت و بنی هاشم را صلاحیت
آن بود و در غیر خلاف و اختلافست دیگر آنکه اجماعست که حضرت امیر بعد از حضرت رسالت بر ظاهر عدالت که شرط امامت است باقی
باقی بود غایة الامر اختلاف در آنست که بعضی می گویند که مرتبه عدالت مرتبه عصمت بود و بعضی می گویند معصوم نبود بلکه
عادل و متقی بود و ظاهر او از شوایب خطا و زلل پاک بود و بالجمله خلاف ایشان در نفی عصمت اوست و همان جماعت اجماع کرده اند بر نفی
عصمت ابی بکر و اختلاف در عدالت او کرده اند بعضی گفته اند که عادلست و بعضی گفته اند که بواسطه غصب خلافت و دیگر مفاسد از دایره عدالت
خارج شده و ظاهر است که کسی که اجماع بر عدالت و ظاهر باشد و اختلاف در عصمت داشته باشند اولی و احق است بامامت از کسی که اختلاف
در عدالت او داشته باشند و اختلاف در نفی عصمت او کرده باشند و ایضا در کتاب منتقی مسطور است که شخصی از فضل سوال نمود که چه
می گویی در آن حدیث که ناصبیان از حضرت امیر روایت می کنند که گفت لا اوتی برجل یفضلنی علی ابی بکر و عمر الا جلدته حد المفتری یعنی هر کس که بیاورند پیش من
کسی را که او تفضیل من بر ابی بکر و عمر کرده باشد حدی که در شریعه پیغمبری جهه هر مفتری مقرر شده باشد بر او خواهم زد فضل در جواب
گفت راوی این حدیث سوید بن غفله است و اتفاق اهل آثار است بر آنکه او کثیر الغلط بوده و آنکه نفس حدیث متناقض است زیرا که باجماع امت
حضرت امیر در قضایا و احکام دین عدل بود و از عدالت نیست که حد مفتری کسی را زند که افترا نکرده باشد و شیخ اجل مفید
در بعضی از افادات علیه خود جواب فضل را نپسندیده و متوجه توجیه حدیث بوجهی دیگر گردیده و گفته که اگر آن حدیث صحیح باشد
مراد حضرت امیر از آن این خواهد بود که چون تفاضل نمی باشد الا در میان دو کس که متقارب باشند در فضل و مفضول را با افضل
در اصل فضل فی الجمله شارکتی باشد بنا بر این تفضیل آنحضرت بر ابی بکر و عمر مستلزم اظهار مرتبه از فضل جهه ایشان خواهد بود
و حال آنکه ایشان بواسطه انکار نص جلی و اصرار در اظهار دعوی امامت خدای تعالی و دین رسول او از حریم رفیع ایمان را در رو پیدن
فضل نماند که قرب حضرت امیر المؤمنین ع باشند پس هر که تفضیل آنحضرت بر ایشان نماید دعوی فضل عظیم جهه ایشان کرده

وصایه
سنه

الفاق

وظاهر شد که در آن دعوی کاذبست پس خلیفه مفتری کاذب را مستحق باشند خلیفه مفتری را جم قبیح را چنانکه فضل بن شاذان رحمه
وادر قبیل تفضیل حضرت امیر است بر اغیار علایت مصیر آنکه فاضل صالح متقی را بر کافر فاجر خارج از دین تفضیل دهند یا جبرئیل را
با ابلیس و رسول را با ابوجهل بر تفضیل [illegible] نمایند با آنکه اگر آن حدیث صحیح باشد بایستی که [illegible] مفتری را جیبودی
بر حضرت رسول که حضرت رسول امیر را در چندین حدیث بر جمیع خلایق تفضیل و تقدیم داده و در اخوت خود و مباهله و فتح ابواب
خانها و اختیار او در نکاح فاطمه زهرا و ولایت و خواندنش او واجب [illegible] و کردانیده او را نسبت بخود بمنزله هارون من موسی و قرآن
نداد و هم چنین بایستی که حضرت امیر اقامت حد بر خود واجب کردانیدی زیرا که اظهار افضلیت خود از سایر اصحاب رسول نموده و باتفاق
و موالف بر منبر کوفه بمضمون انا الصدیق الاکبر زبان حقایق بیان کشوده و هم چنین جمیع اولاد و ذریه و انصار و اتباع و اهل بیت او که اتفاق
زیادتی فضل او بر سایر اصحاب داشتند تا آنکه از حضرت امام حسن منقولست که در صباح آن شبی که حضرت امیر وفات فرموده بود فرمود
لقد قبض الله فی هذه اللیلة رجل ما سبقه الاولون بعمل ولا ادرکه الاخرون و مخفی نماند که مقصود شیخ چنانکه خود در ذیل این مقاله
بآن تصریح فرموده آنست که این عبارت که امیر المؤمنین افضل است از فلان و فلان بحسب [illegible] لغت و عرف اهل لسان درست نیست
شود که در بعضی آن عبارت تسلیم فضل ایشان از روی جدل یا بر اعتقاد خصم کافیست بلکه غرض او آنست که نظر بتحقیق حال مضمون آن عبارت
غلط و باطل و محال است مؤلف کوید که چنانکه [illegible] بود که [illegible] از آن عبارت بواسطه استلزام مدلول او اثبات فضیلت کسی را
که در واقع از فضیلت عاری بوده بر وجهی که شیخ بزرگوار افاده فرموده [illegible] که از آن [illegible] که مفهوم از آن عبارت
نیز تضعیف کسی است که در واقع افضل بوده چنانکه بعضی از افاضل بر آن اشعار نموده شعر [illegible] فضل علیا علیهم [illegible]
اذا انا فضلت الامام علیهم اکن بالذی فضلته متنقصا الم تر ان السیف یزری بحده مقالة هذا السیف امضی من العصا [illegible] النیشابوری
علامه حلی در کتاب خلاصه توثیق او نموده و فرموده که از اصحاب ابی محمد عسکری است و در کتاب مختار توقیع شریف آن حضرت نقل نموده
که با سحق نوشته اند و در آنجا با سحق و جمیع شیعیان [illegible] بر ترک بعضی از فرایض و سنن فرموده اند شیعیان نیشابور را دلالت
بر طریق هدایت و ملازمت احکام شرع سید انام و مودت ذوی القربی در [illegible] حقوق ایشان نموده اند و حواله [illegible]
موالی بجانب ابراهیم بن عبده که یکی از وجوه شیعه نیشابور است نموده اند و توقیع شریف اینست بسم الله الرحمن الرحیم

التوقیع الشریف

یا اسحق بن اسمعیل سترنا الله و ایاک بستره و تولاک فی جمیع امورک بصنعه قد فهمت کتابک یرحمک الله و نحن بحمد الله و نعمته
اهل بیت نرق علی موالینا و نسر بتتابع احسان الله الیهم و فضله لدیهم و نعتد بکل نعمة ینعمها الله عز و جل علیهم فاتم الله علیهم
بالحق و من کان مثلک ممن قد رحمه الله و بصره بصیرتک و نزع عن الباطل و لم یرتم فی طغیانه فان تمام النعمة دخولک الجنة و لیس من
نعمة و ان جل امرها و عظم خطرها الا و الحمد لله تقدست اسماؤه علیها یؤدی شکرها و انا اقول الحمد لله مثل ما حمد الله به حامد الی ابد
الابد بما من به علیک من نعمته و نجاک من الهلکة و سهل سبیلک علی العقبة و ایم الله انها لعقبة کؤود شدید امرها صعب مسلکها عظیم
بلاؤها طویل عذابها قدیم فی الزبر الاولی ذکرها و لقد کانت منکم امور فی ایام الماضی الی ان مضی لسبیله صلی الله علی روحه و فی ایامی
هذه کنتم فیها غیر محمودی الرای و لا مسددی التوفیق و اعلم یقینا یا اسحق ان من خرج من هذه الحیوة الدنیا اعمی فهو فی الاخرة اعمی و اضل سبیلا
انها یا ابن اسمعیل لیس تعمی الابصار و لکن تعمی القلوب التی فی الصدور و ذلک قول الله عز و جل فی محکم کتابه للظالم رب لم حشرتنی اعمی
و قد کنت بصیرا قال الله عز و جل کذلک اتتک ایاتنا فنسیتها و کذلک الیوم تنسی و ای ایة یا اسحق اعظم من حجة الله عز و جل علی خلقه
و امینه فی بلاده و شاهده علی عباده من بعد من سلف من ابائه الاولین من النبیین و ابائه الاخرین من الوصیین علیهم اجمعین
رحمة الله و برکاته فاین یتاه بکم و این تذهبون کالانعام علی وجوهکم عن الحق تصدفون و بالباطل تؤمنون و بنعمة الله تکفرون او تکذبون
فمن یؤمن ببعض و یکفر ببعض فما جزاء من یفعل ذلک منکم و من غیرکم الا خزی فی الحیوة الدنیا الفانیة و طول عذاب فی الاخرة الباقیة

وذلك

وذلک والله الخزی العظیم ان الله بفضله و منه لما فرض علیکم الفرایض لم یفرض ذلک علیکم لحاجة منه الیکم بل برحمة منه لا اله
الا هو علیکم لیمیز الخبیث من الطیب و لیبتلی ما فی صدورکم و لیمحص ما فی قلوبکم و لتتسابقوا الی رحمته و لتتفاضل منازلکم فی جنته ففرض
علیکم الحج و العمرة و اقام الصلوة و ایتاء الزکوة و الصوم و الولایة و کفاهم لکم بابا لتفتحوا ابواب الفرایض و مفتاحا الی سبیله و لولا
محمد صلی الله علیه و آله و الاوصیاء من بعده لکنتم حیاری کالبهایم لا تعرفون فرضا من الفرایض و هل یدخل قریة الا من بابها فلما من علیکم باقامة الاولیاء بعد
نبیه صلعم قال الله عز و جل لنبیه الیوم اکملت لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی و رضیت لکم الاسلام دینا و فرض علیکم لاولیائه
حقوقا امرکم باداءها الیهم لیحل لکم ما وراء ظهورکم من ازواجکم و اموالکم و ماکلکم و مشاربکم و یعرفکم بذلک النماء و البرکة و الثروة
و لیعلم من یطیعه منکم بالغیب قال الله عز و جل قل لا اسئلکم علیه اجرا الا المودة فی القربی و اعلموا ان من یبخل فانما یبخل علی نفسه و ان الله
هو الغنی و انتم الفقراء الیه لا اله الا هو و لقد طالت المخاطبة فیما بیننا و بینکم فیما هو لکم و علیکم فلولا [illegible] لما اریتکم لی خطا و لا سمعتم
منی حرفا من بعد الماضی علیه السلام انتم فی غفلة عما الیه معادکم و من بعد الثانی رسولی و ما ناله منکم حین اکرمه الله بمصیره الیکم و من
اقامتی لکم ابرهیم بن عبده وفقه الله لمرضاته و اعانه علی طاعته و کتابی الذی حمله محمد بن موسی النیسابوری و الله المستعان علی کل حال
و انی اراکم تفرطون فی جنب الله فتکونون من الخاسرین فبعدا و سحقا لمن رغب عن طاعة الله و لم یقبل مواعظ اولیائه و قد امرکم الله
جل و عز بطاعته لا اله الا هو و طاعة رسوله و طاعة اولی الامر فرحم الله ضعفکم و قلة صبرکم عما امامکم فما اغر الانسان بربه الکریم
و استجاب الله دعائی فیکم و اصلح امورکم علی یدی فقد قال الله عز و جل یوم ندعو کل اناس بامامهم و قال جل جلاله و کذلک جعلناکم امة
وسطا لتکونوا شهداء علی الناس و یکون الرسول علیکم شهیدا و قال الله جل جلاله کنتم خیر امة اخرجت للناس تامرون بالمعروف
و تنهون عن المنکر فما احب ان یدعو الله جل جلاله بی و لا بمن هو فی ایامی الا حسب رقتی علیکم و ما انطوی لکم علیه من حب بلوغ
الامل فی الدارین جمیعا و الکینونة معنا فی الدنیا و الاخرة فقد یا اسحق یرحمک الله و یرحم من هو وراءک بینت لک بیانا و فسرت لک تفسیرا
و فعلت بکم فعل من لم یفهم هذا الامر قط و لم یدخل فیه طرفة عین و لو فهمت الصم الصلاب بعض ما فی هذا الکتاب لتصدعت قلقا
خوفا من خشیة الله و رجوعا الی طاعة الله عز و جل فاعملوا من بعد ما شئتم فسیری الله عملکم و رسوله و المؤمنون ثم تردون
الی عالم الغیب و الشهادة فینبئکم بما کنتم تعملون و العاقبة للمتقین و انت رسولی یا اسحق الی ابرهیم بن عبده وفقه الله ان یعمل بما ورد
علیه فی کتابی مع محمد بن موسی النیسابوری ان شاء الله و رسولی الی نفسک و الی کل من خلفت ببلدک ان یعملوا بما ورد علیهم فی کتابی مع محمد
بن موسی النیسابوری ان شاء الله و یقرأ ابرهیم بن عبده کتابی هذا و من خلفه ببلده حتی لا یسئلون و بطاعة الله یعتصمون و الشیطان بالله
عن انفسهم یجتنبون و لا یطیعون و علی ابرهیم بن عبده سلام الله و رحمته و علیک یا اسحق و علی جمیع موالی السلام کثیرا سددکم الله
جمیعا بتوفیقه و کل من قرأ کتابنا هذا من موالی من اهل بلدک و من هو بناحیتکم و نزع عما هو علیه من الانحراف عن الحق فلیؤد حقوقنا
الی ابرهیم و لیحمل ابرهیم ذلک الی الرازی رضی الله عنه او الی من یسمی له الرازی فان ذلک عن امری و رای ان شاء الله یا اسحق اقرأ کتابنا علی البلالی
رضی الله عنه فانه الثقة المامون العارف بما یجب علیه و اقرأه علی المحمودی عافاه الله فما احمدنا له لطاعته و اذا وردت بغداد فاقرأه
علی الدهقان وکیلنا و ثقتنا و الذی یقبض من موالینا و کل من امکنک من موالینا فاقرئهم هذا الکتاب و ینسخه من اراد منهم نسخه ان شاء الله
و لا یکتم امر هذا عمن شاهده من موالینا الا من شیطان مخالف لکم فلا تنثرن الدر بین اظلاف الخنازیر و لا کرامة لهم و قد وقفنا [illegible]
بالوصول [illegible] و الحمد لله فما بعد الحق الا الضلال فلا تخرجن من البلد حتی تلقی العمری رضی الله
عنه برضای عنه فتسلم علیه و تعرفه و یعرفک فانه الطاهر الامین العفیف القریب منا و الینا فکل ما یحمل الینا من شیء من النواحی فالیه یصیر
آخر امره لیوصل ذلک الینا و الحمد لله کثیرا سترنا الله و ایاکم یا اسحق بستره و تولاک فی جمیع امورک بصنعه و السلام علیک و علی جمیع موالی
و رحمة الله و برکاته و صلی الله علی سیدنا محمد النبی و آله و سلم کثیرا ابرهیم بن عبده النیشابوری در فضیلت او همان بس است که حضرت

توقیع آخر

التوقیع الشریف

امام حسن عسکری در توقیعی که قبل از این مذکور شد او را در میان شیعه نیشابور و نواحی آن از وکیل خود ساخته اند و دیگر این امر ملاحظه
او نموده اند و در مختار کشی توقیعی دیگر نقل نموده که آنحضرت در باب وکالت او بر عبدالله بن حمدویه بیهقی و سایر شیعه نیشابور و نواحی
آن نوشته اند و آن اینست و بعد فقد بعثت الیکم ابرهیم بن عبده لیدفع النواحی و اهل ناحیتک حقوقی الواجبة علیکم و جعلته
ثقتی و امینی عند موالی هناک فلیتقوا الله و لیراقبوا و لیؤدوا الحقوق فلیس لهم عذر فی ترک ذلک و لا تأخیره لا اشقاهم الله بعصیان
اولیائه و رحمهم و ایاک معهم برحمتی لهم ان الله واسع کریم **عبدالله بن حمدویه البیهقی** ابن داود او را از جمله ممدوحان شمرده
مختار کشی توقیع امام حسن عسکری ع که بعبدالله و اهل نیشابور و نواحی آن نقل نموده و آن اینست که و کتابی الذی ورد
علی ابرهیم بن عبده بتوکیلی ایاه بقبض حقوقی من موالی هناک نعم هو کتابی بخطی اقمته اعنی ابرهیم بن عبده لهم ببلدهم حقا غیر باطل
فلیتقوا الله حق تقاته و لیخرجوا من حقوقی و لیدفعوها الیه فقد جوزت له ما یعمل به فیها وفقه الله و من علیه بالسلامة
من التقصیر برحمته **محمد بن احمد بن حماد المروزی المحمودی** ابن داود او را از جمله ممدوحان گفته و در مختار از محمودی مذکور روایت نموده
که گفت بعد از وفات پدرم حضرت امام جواد بمن نوشتند که قد مضی ابوک رضی الله عنه و عنک و هو عندنا علی حالة
محمودة و لم یبعد من تلک الحال و ایضا از فضل بن هشام هروی روایت نموده که گفت چون شنیدم که محمودی حج بسیار کرده از او
پرسیدم که چند حج کرده پس عدد آن را نگفت و گفت رزقت خیرا کثیرا بعد از آن پرسیدم که این حجها که کرده از خود کرده یا از غیر خود
گفت بعد از حجة الاسلام هر حج که کرده ام از برای حضرت رسالت پناه صلعم کرده ام و ثواب آن را با ائمه اهل البیت هدیه کرده ام
و ثواب آن هدیه را بمومنین و مومنات بخشیده ام پرسیدم که نیت این چنین حج را بچه طریق ادا می کنی گفت می گویم اللهم انی
اهللت لرسولک محمد صلواتک علیه و جعلت جزائی منک و منه لاولیائک الطاهرین علیهم السلام و وهبت ثوابی عنهم لعبادک
المؤمنین و المؤمنات بکتابک و سنة نبیک الی آخر لفظه **عبدالله بن یحیی بن خاقان** از مؤمنان خالص الاعتقاد و از [illegible]
همینا از سواد بغداد بوده در کتاب مختار مسطور است که متوکل عباسی علیه اللعنة او را بتهمت تشیع حبس نمود و چون مدت
حبس او امتداد یافت مبلغ سه هزار دینار از عبدالرحمن بن خاقان قبول کرد که او را از حبس متوکل خلاص سازد و چون عبدالرحمن
التماس خلاصی عبدالله از متوکل نمود متوکل او را خطاب نمود که ای عبدالرحمن اگر شکی در باب تو می داشتم می گفتم که تو رافضی
زیرا که عم عبدالله مرا خبر داده که او رافضی است و وکیل فلان یعنی امام علی نقی است و من عزم کرده ام که او را بکشم پس چون این خبر بعبدالله
رسید و از خلاصی خود مایوس گردید رقعه بخدمت حضرت امام نوشت که یا سیدی اتق الله فی امری فقد والله خفت ان ارتد
و چون رقعه او بآن حضرت رسید بخط خود در رقعه او نوشتند و او را وعده نمودند که در باب خلاصی او روی تضرع بدرگاه
الهی خواهند آورد و این واقعه در شب جمعه بوده و روز جمعه متوکل را تب گرفت و مرض او در تزاید بود تا بجایی رسید که اهل و اولاد
روز دوشنبه بر سر او نفیر و نوحه در آمدند پس عبدالرحمن مذکور را امر کرد که نام جمیع محبوسان را برو عرضه دهد تا ایشان را خلاص
سازد و عبدالرحمن هر یک از محبوسان را عرضه می کرد و بواسطه عتابی که سابقا از متوکل نسبت باو در باب التماس عبدالله واقع شده بود
یارای آن نداشت که نام او ببرد تا آنکه در آن اثنا خود متوکل عبدالله را یاد کرد و به عبدالرحمن گفت چرا نام او را بر من عرض نکردی
گفت بخود قرار داده بودم که هرگز نام او نبرم متوکل گفت که همین ساعت او را آزاد کن و از او درخواست کن که مرا بحل کند پس عبدالرحمن
عبدالله را خلاص ساخت و او بامر حضرت امام ع بمکه رفت و در آنجا مجاور شد و متوکل از بیماری شفا یافت **خیران الخادم القراطیسی**
در خلاصه مذکور است که او از اصحاب ابوالحسن ثالث علی بن محمد است علیهما السلام و ثقه است و در مختار کشی از خیران روایت نموده
که گفت در ایام حضرت ابی جعفر محمد بن علی بن موسی علیهم السلام حج کرده ام و از بعضی غلامان آنحضرت که نزد او قربی و منزلتی
داشتند درخواست نمودم که مرا بخدمت آنحضرت برساند انگاه متوجه خدمت آنحضرت شده مرا همراه برد و چون بدر خانه آن

حضرت رسیدم مرا گفت که در این دکان بنشین و خود اذن طلبیده بخانه در آمد و چون دیر شد نزدیک دربان رفتم و از حال او
پرسیدم مرا خبر دادند که بیرون رفت من متحیر ماندم و در اثنای آن حیرت خادمی از خانه بیرون آمد و مرا گفت که تو خیران نام داری گفتم
بلی گفت بخانه در آی پس بخانه در آمدم و آنحضرت را دیدم که بر صفه ایستاده است که فرشی بر آن نیست و در آن اثنا غلامی آمد و جامه
آورد و در زیر پای آنحضرت انداخت تا نشست و چون من نظر بر آنحضرت انداختم هیبت و دهشت چنان بر من کار کرد که خواستم
که بر آن صفه بلند بی آنکه پای بر نردبان نهم بالا روم پس آنحضرت جواب سلام من دادند و دست مبارک خود را بجانب من کشیدند
پس من دست مبارک ایشان را گرفتم و بوسه دادم و بر روی خود نهادم پس آن حضرت مرا بدست گرفته بنشاندند و من از غایت دهشت
دست ایشان را گرفتم و آنحضرت دست خود را بمن گذاشتند و چون دهشت من ساکن شد دست آنحضرت را گذاشتم بعد از آن آنحضرت
بمن سوال نمودند و در آن اثنا بیادم آمد که ریان بن شبیب مرا وصیت نموده بود که چون بخدمت آنحضرت فایز شوی بجد
او عرضه نمای که مولای تو ریان بن شبیب شما را سلام فرستاده و التماس دعا در حق خود و پسر خود نموده چون آن وصیت را
عرض نمودم آنحضرت دعا از برای ریان کرد و دعا از برای پسر او نکرد آنگاه مکرر او را وداع نمودم و برخاستم و چون نزدیک بدر خانه رسیدم
شنیدم که آنحضرت بخادم خود سخنی میفرمودند و مضمون آن را نفهمیدم اتفاقا آن خادم در اثر من بیرون آمد و من از او پرسیدم
که آنحضرت با تو چه گفتند گفت در باب پسر ریان میفرمودند که هذا لا ادری له ولد فی بلاد الشرک فلما اخرج منها صار من هو
شر منها فلما اراد الله ان یهدیه هداه و روایت دیگر ذکر نموده که دلالت می کند بر آنکه خیران وکیل آنحضرت بوده و خیران را [illegible]
در بیان مسایلی که او را از آنحضرت و از امام ابوالحسن ثالث روایت نموده **یونس بن عبدالرحمن الیقطینی** صاحب آل یقطین
و مصاحب زین [illegible] و از آل یقطین و غلام با اخلاص از آل یقطین بود و حضرت امام رضا را وکیل بود و در میان علمای امامیه از قبیل
انبیای بنی اسرائیل است و در کتاب خلاصه مذکور است که او وجه اصحاب ما بود و مقدم ایشان و عظیم المنزله بود روایت از حضرت
امام موسی و امام رضا علیهما السلام داشته و حضرت امام رضا او را از اهل علم و فتوی شمرده اند و جماعت واقفیه او را بمال دنیا [illegible]
که شریک شود با ایشان در قول بانتهای امامت بحضرت امام موسی ع و او از آن امتناع نمود و بر جاده حق ثابت قدم ماند و شیخ مفید
قدس سره روایت نموده از داود بن القاسم جعفری که گفت عرض کردم بر امام حسن عسکری ع کتاب یوم و لیله را که تصنیف یونس بود
پس آنحضرت فرمودند که این تصنیف کیست گفتم تصنیف یونس مولای آل یقطین پس آنحضرت فرمودند که اعطاه الله بکل حرف
نورا یوم القیمة و روایت کرده کشی از عبدالعزیز بن المهتدی که از خوبان اهل قم و وکیل حضرت امام رضا ع و از جمله مخصوصان او بود
که گفت بخدمت آن حضرت عرض نمودم که در هر وقت خود را بخدمت تو نمی توانم رسانید می خواهم که از فضلای اصحاب خود یکی را تعیین
فرمایی که معالم دین خود را از او اخذ نمایم پس آنحضرت فرمودند که از یونس بن عبدالرحمن فرا گیر و در روایت دیگر آمده که حضرت امام
رضا سه مرتبه از برای یونس ضامن بهشت شدند و در مختار از فضل بن شاذان روایت نموده که می گفت در اسلام از سایر الناس کسی
افقه از سلمان فارسی نبود و بعد از او کسی افقه از یونس بن عبدالرحمن نبود و از حضرت امام رضا روایت نموده که فرمودند ابو حمزه
ثمالی در زمان خود هم چون سلمان فارسی بود در زمان خود و ایضا در مختار آورده که یونس را چهل برادر بود که هر روز بسلام ایشان
میرفت بعد از آن بخانه معاودت می نمود و چیزی می خورد و مهیای نماز می شد و بعد از ادای نماز بتصنیف و تالیف کتاب اشتغال می نمود
و از یونس نقل کرده که گفت بیست سال روزه داشتم و بیست سال مسایل مردم را جواب می گفتم و ایضا در مختار مذکور است که شخصی
از فضل بن شاذان پرسید که این حدیث صحیح است که یونس لقیط آل یقطین بود فضل گفت دروغ است زیرا که یونس در آخر زمان
هشام بن عبدالملک متولد گشته بود و یقطین در آن زمان نبود بلکه در زمان دولت پسران عباس بود و ایضا روایت نموده از فضل
بن شاذان که گفت یونس بن عبدالرحمن پنجاه و چهار حج و پنجاه و چهار عمره کرده بود و هزار مجلد در رد مخالفان تالیف نموده و ایضا روایت نموده

پس دو مرتبه دیگر اعاده آن نمودم و از نو خواستم
از برای ریان نمود و دعا از برای پسر او نکرد

و یونس [illegible]

کجمعی بودند کفتند که بسیاری از شیعه قم از روی حسد در حق تو سخنان ناخوش می گویند یونس گفت گواه میگیرم شما را که هرکه با من از محبت
امیرالمؤمنین نصیبی باشد حلال است آنچه در حق من گوید **شعر** مذهب موالی خود دارم نوازم حرکم عفو کردم هرکه تا کان قوم بلعن کرده اند
و فضل بن شاذان گفته که یونس ادراک خدمت امام جعفر (ع) نیز کرده بود اما استماع حدیث از آنحضرت نکرده بود و در آخر عمر بخدمت امام رضا (ع) نیز
موفق گردیده و در سال دویست و هشت در مدینه طیبه وفات یافت در جوار رضاء بقعة الانوار سید الابرار آسوده و از جمله مصنفات یونس
آنچه در کتاب فهرست و در کتاب شیخ نجاشی مذکور است اینست کتاب الدلالة علی الخیر کتاب الشرایع کتاب العلل الکبیر کتاب علل الحدیث
کتاب الفرایض الصغیر کتاب الزکوة کتاب السهو کتاب جامع الآثار کتاب اختلاف الحج کتاب الاحتجاج فی الطلاق کتاب الجامع الکبیر فی الفقه
کتاب التجارات کتاب تفسیر القرآن کتاب الحدود کتاب الآداب کتاب المثالب کتاب علل الحج و تحلیل المتعه کتاب اللباس کتاب نوادر البیوع
کتاب الرد علی الغلاة کتاب ثواب الحج کتاب النکاح کتاب المتعه کتاب الطلاق کتاب المکاتب کتاب الوضوء کتاب یوم و لیله کتاب اختلاف
الحدیث و کتاب مسائل عن ابی الحسن موسی (ع) **صفوان بن یحیی البجلی الکوفی** در خلاصه و کتاب ابن داود مسطور است که او اوثق اهل زمان خود بود
نزد اصحاب حدیث و دیگر ایشان را از راویان حضرت امام رضا و امام محمد جواد علیهما السلام و وکیل ایشان بود و پدرانش از راویان جعفر (ع) بود
و نزد آنحضرت منزلتی عظیم داشت و در کتاب فهرست صفوان الحضرمی کفته اند که ابو عمرو کشی گفته که اجماع کرده اند اصحاب ما بر تصحیح هرچه صفوان
روایت نموده و در علم فقه او را استاد داشته اند و صفوان در مال تجارت شریک بود با عبدالله بن جندب و علی بن النعمان که از جمله مؤمنان بودند و هریک
از ایشان در روزی پنجاه و یک رکعت نماز میگذارد گفتند در بیت الله الحرام با یکدیگر عهد نمودند که هریک از ایشان که بعد از دیگری بماند نماز
او را بگذارد و زکوة او را بدهد و روزه او را بدارد و چون صفوان بعد از ایشان ماند هر روز یکصد و پنجاه و سه رکعت نماز میگذارد و در هر سال
سه ماه روزه میداشت و زکوة مال خود را سه بار اخراج می نمود و هم چنین هر نیکی که از برای خود میکرد از برای ایشان نیز مثل آن بجای می آورد
و ثواب آنرا بروح آن برادران مؤمن اهدا می نمود و ورع او بمرتبه بود که در بعضی سفرها شتری با کرایه گرفته بود و بعضی از همسایگان طرف
و دیعت دو دینار به او دادند که آنرا باهل او بکوفه رساند صفوان از مکاری خود تا اذن نطلبید آن دو دینار را به همیان بار ننهاد و ایضا روایت نموده اند
که حضرت امام رضا (ع) فرموده اند که ما ذئبان ضاریان باضر فی دین المسلم من حب الریاسة بعد از آن فرمودند که لکن صفوان لا یحب الریاسة
و در مختار کشی از علی بن حسین قمی روایت نموده که گفت از حضرت امام محمد جواد (ع) شنیدم که ذکر صفوان بن یحیی و محمد بن سنان نموده
و فرمودند که رضی الله عنهما برضای عنهما فما خالفانی و ما خالفا ابی (ع) قط و صفوان سی کتاب تصنیف داشت اما آنچه در کتاب
نجاشی مذکور است اینست کتاب الوضوء کتاب الصلوة کتاب الصوم کتاب الحج کتاب الزکوة کتاب النکاح کتاب الطلاق کتاب الفرایض کتاب الوصایا
کتاب الشراء و البیع کتاب العتق و التدبیر کتاب البشارات کتاب النوادر **الحسن بن محبوب البجلی الکوفی الزراد** در مختار کشی مسطور است که جد او
که وهب نام داشت غلام جریر بن عبدالله بجلی صحابی بود و صنعت زرادی می دانست پس بخدمت حضرت امیرالمؤمنین (ع) رفت و از آنحضرت
التماس نمود که او را از جریر خریداری نماید جریر را چون خوش نیامد که آن غلام از دست او بیرون رود گفت آن غلام را آزاد کردم و چون آزادی
او متحقق شد خدمت حضرت امیرالمؤمنین (ع) را اختیار نمود و حسن کندم کون و خفیف العارضین چهار شانه بود و ایضا روایت
نموده از محمد بن ابی نصر که گفت بحضرت امام رضا (ع) گفتم حسن بن محبوب زراد کتابی از شما بما رسانید آنحضرت گفت صدق لا تقل الزراد
بل قل السراد ان الله تعالی یقول و قدر فی السرد یعنی از تعبیر بزراد مکن که خدای تعالی در قرآن مجید از داود تعبیر بآن نموده که ترجمه سراد و زراد
هردو یک معنی اند که آن زره گر است و ایضا روایت نموده که اهتمام پدر حسن در تربیت او بمرتبه بود که جهت ترغیب در تحصیل حدیث بازای هر
داده بود که هر حدیث از علی بن رئاب استماع نماید و آنرا بنویسد یک درهم به او بدهد و علامه حلی او را از عمده کفته و نیز کفته که حسن
در زمره ارکان اربعه عصر خود معدود بود و از کشی روایت نموده که اجماع کرده اند اصحاب ما بر تصحیح آنچه ایشان روایت نموده باشند
و اقرار بفقه ایشان نموده اند و عمر حسن هفتاد و پنج سال بود و در سال دویست و بیست و چهار وفات یافت **عبدالله بن جندب البجلی**

در کتاب ابن داود مذکور است که او از راویان حضرت امام موسی و امام رضا علیهم السلام بود و مجتهدی جلیل القدر ثقه بود و حضرت
امام رضا (ع) در حق او فرموده که انی عنه راض رضی الله عنه و رسوله و خبر داده که او از مخبتین است و در کتاب مختار از یونس بن عبدالرحمن
روایت نموده که گفت عبدالله بن جندب را دیدم که از عرفه فرود آمد و چون او مجتهد عصر خود بود او را گفتم که خدای تعالی امروز در آن مقام
نظر اجتهاد تو بوده است از برای یاد طالبی میگفت عبدالله سوگند خورد بخدائی که جز او خدائی نیست که امروز از آن وقت که در موقف
توقف داشتیم تا وقتی که باز گردیدم اصحابی بغیر از من شنیده که بلیغ ترجمه خود دعائی کرده باشم زیرا که از حضرت امام رضا (ع) شنیدم که
میفرمودند الداعی لاخیه المؤمن بظهر الغیب ینادی من اعنان السماء لک بکل واحد مائة الف یعنی کسی که غایبانه جهت برادر مؤمن خود
دعای خیر نماید منادی از آسمان او را ندا کند که هر دعائی که جهت برادر مؤمن خود کرده برای تو صد هزار چنین مقرر داشته الله پس مرا خوش
نیامد که صد هزار خیر و حسنه را که جهت من ضامن شده باشند بجهت یکی که نمی دانم که مستجاب شود یا نه از دست بگذارم **محمد بن ابی**
عمیر الازدی در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که اصل او از بغداد است و در آنجا مقام داشت و کنیت او ابو محمد بود
و بخدمت حضرت امام موسی (ع) رسیده بود و از او استماع حدیث نموده بود و آنحضرت بعضی از آن احادیث تعلیم او نموده و بکنیت او که
مذکور شد با او خطاب فرموده و از حضرت امام رضا (ع) نیز روایت نموده و نزد اصحاب ما و مخالفان ما جلیل القدر و عظیم المنزله بود و او اورع
و اتقی و اعبد اهل زمان خود بوده و جاحظ که از مشایخ معتزله است او را در کتاب فخر قحطان بر عدنان نوشته ذکر نموده و گفته که او از
اهل زمانه فی الاشیاء کلها و محمد بن عیسی کتب و مصنفات صد کس از مصنفان اصحاب حضرت امام جعفر (ع) را او روایت نموده و او را مصنفات
بسیار بوده که ابن بطه نود و چهار کتاب از آن ذکر نموده و مأمون عباسی او را بعد از وفات حضرت امام رضا (ع) محبوس ساخت و او را ضرب بسیار کرد
و محنت عظیم رسید و هرچه داشت از او بگرفت و کتابهای او نیز در آن ایام ضایع شد و چهل مجلد از کتب او در حفظ او ماند که آنها را از بر
کرده بود و در مختار کشی از فضل بن شاذان روایت نموده که پدرم سؤال نمود که تو بسیاری از مشایخ عامه را صحبت داشتی چگونه حدیث از ایشان نشنیدی
گفت از ایشان استماع حدیث کرده ام اما چون بسیاری از اصحاب خود را دیدم که چون استماع علم عامه و علم خاصه کردند هر دو را با هم
مخلوط ساختند تا آنکه حدیث عامه را از خاصه روایت نمودند و حدیث خاصه را از عامه پس کراهت داشتم که مرا این خلط و خبط دست دهد
ترک روایت حدیث عامه کردم و اقتصار بحدیث خاصه نمودم و ایضا در مختار مذکور است که دیدم بخط ابی عبدالله شاذان که نوشته بود که
شنیدم از ابو محمد فضل بن شاذان که گفت در باب محمد بن ابی عمیر بمأمون عباسی سعایت نمودند و گفتند که او نامهای جمیع
شیعه را که در عراق میباشند میداند و مأمون او را تکلیف کرد که نامهای ایشان را بگوید و او از آن امتناع نمود پس فرمود که او را برهنه کردند و آویختند و صد
تازیانه بر او زدند و از محمد منقول است که چون ضرب تازیانه بدویست رسید الم ضرب مرا بی طاقت ساخت و کار بجائی رسید که نام آنها را
بگویم که در آن اثنا آواز محمد بن یونس بن عبدالرحمن بگوش من رسید که میگفت ای محمد بن ابی عمیر یاد کن موقف خود را نزد خدای تعالی پس قوت یافتم
بر آن محن و صبر کردم تا خدای تعالی مرا خلاص داد و دشمن را رسوا ساخت و شیعه را خبر ندادم و از فضل منقول است که گفت محمد بن ابی عمیر را زیاده از
صد هزار درم ضرر رسید و از خط فضل بن شاذان نقل نموده که گفت از پدر خود شنیدم که میگفت محمد بن ابی عمیر را صد و بیست تازیانه در ایام
بسبب تشیع زدند و متصدی ضرب او سندی بن شاهک بود که از اولیاء العبد او بود پس بیست و یک هزار درهم داد و خلاص شد از بند
که محمد بن ابی عمیر صاحب مال بود گفت آری طلب پانصد هزار درهم بود و شیخ نجاشی آورده که جاحظ از محمد بن ابی عمیر روایت نموده در کتاب
و او را در کتاب فخر قحطان بر عدنان نوشته ذکر نموده و در کتاب بیان و تبیین گفته حدثنی ابراهیم بن داحه عن ابن ابی عمیر وکان وجها من وجوه الرافضة وکان حبس
فی ایام الرشید فقیل لیلی القضاء وقیل انه ولی بعد ذلک وقیل بل الدلیل علی مواضع الشیعة و اصحاب موسی بن جعفر (ع) وروی انه ضرب اسواطا بلغت منه فکاد
ان یقر لعظم الالم فسمع محمد بن یونس بن عبدالرحمن وهو یقول اتق الله یا محمد بن ابی عمیر فصبر ففرج الله وروی انه حبسه المأمون حتی ولی قضاء بعض البلاد
و روایت نموده اند که محمد بن ابی عمیر خواهری داشت که در حال حبس او کتب او را چهار سال در زیر زمین دفن کرده بود و بنا بر آن کتب ضایع شد

و بعد از آن مجموعهٔ احادیث را از خط می گفت و تا آنکه از روی کتبی که پیش آن حضرت بود در دست مردم منتشر شد و او را قریب چهار کتاب تصنیف بود
از آن جمله کتاب مغازی و کتاب مبدأ و کتاب احتجاج در امامت و کتاب حج و کتاب متعه و کتاب استطاعت و کتاب ملاحم و کتاب یوم و لیله
و کتاب الصلوة و کتاب ما سلف و کتاب الصیام و کتاب اختلاف الحدیث و کتاب المعارف و کتاب التوحید و کتاب النکاح و کتاب الطلاق
و کتاب الرضاع و نوادر ابن ابی عمیر بسیار است و روایت آنها بسیار است احمد بن محمد بن ابی نصر البزنطی الکوفی در خلاصه مذکور است که او ملاقات
حضرت امام رضا و امام موسی نموده و نزد آنحضرت قدر و منزلت بسیار داشت و اختصاص تمام بحضرت امام محمد جواد هم داشت و اجماع عصابه انعقاد یافته
بر تصحیح هرچه او روایت نموده باشد و اقرار بفقه و اجتهاد او کرده اند و در سال دویست بیست یک بعد از وفات حسن بن علی بن فضال
به هشت ماه وفات یافت و در رجال کشی از احمد منقولست که گفت روزی باتفاق صفوان بن یحیی و محمد بن سنان و عبدالله بن مغیره یا عبدالله
بن جندب نزد حضرت امام رضا رفتیم و چون ساعتی نشستیم برخاستیم پس آنحضرت از آن میان مرا فرمودند که ای احمد تو بنشین پس نشستم
و آنحضرت با من در سخن درآمد و من نیز از آنحضرت سوالها می نمودم و جوابها می شنیدم تا بیشتری از شب گذشت و چون خواستم که برخیزم
رو بمن فرمودند که میروی یا همینجا خواب میکنی گفتم جان من فدای تو باد اگر میفرمائی که بمانم میمانم و اگر فرمائی که باز گردم بر میگردم پس فرمودند که اینجا
خواب کن که دیر وقت شد و مردم در خانها نشسته اند و بجواب رفته اند آنگاه آن حضرت برخاستند و بحرم شریف رفتند و چون
مرا گمان شد که آنحضرت بحرم در آمدند بسجده افتادم و گفتم حمد خدای را که حجت خود و وارث علوم انبیا را از جمیع برادران
با من در مقام انس و عنایت در آورد و هنوز من در سجده بودم که آنحضرت باز آمدند و پای مبارک خود مرا شناختند پس برخاستم
و آنحضرت دست مرا گرفته بمالیدند و فرمودند که ای احمد بدرستیکه حضرت امیرالمومنین بعیادت صعصعة بن صوحان رفت و چون از وی
برخاست با او گفت ای صعصعه زنهار که افتخار مکنی بر برادران خود بعیادت که من کردم از خدای بترس و باش و چون این سخن گفت بحرم
شریف مراجعت نمودند و ایضا از او روایت نموده که گفت وقتی که حضرت امام علی بن موسی الرضا علیهما السلام را فرمودند تا از سندی آوردند
و او را بجانب بصره بردند و بکوفه در آوردند و من در آن وقت در قادسیه بودم پس آنحضرت مصحفی نزد من فرستادند و چون مصحف را
بگشودم در آنجا سوره ای دیدم که اطول و اکثر بود از آنچه در میان مردم است و از آنجا چند آیه حفظ کردم ناگاه مسرور مولای آنحضرت آمد و مصحف را
از من استدند و در دستمال نهاده و آن را مهر کرد پس آنچه از آن مصحف حفظ کرده بودم مرا فراموش شد و هرچند جهد کردم که یک کلمه از آن بیاد آید
میسر نشد عبدالله بن مغیره ابو محمد البجلی الکوفی در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که او از راویان حضرت امام موسی
و ثقه بود و از معاصرین او کسی در دین داری و علم و ورع با او برابر نبود و در اصل واقفی مذهب بود و از او روایت کرده اند که گفت حج کردم
و دست در حلقهٔ باب ملتزم زدم و از خدای تعالی هدایت خود را سوال نمودم پس در دلم افتاد که حضرت امام رضا را ملازمت نمایم
آمدم و بدر خانهٔ آنحضرت ایستادم فی الحال ندای آن حضرت را شنیدم که ای عبدالله بن المغیره درآ چون درآمدم و نظر آنحضرت
بر من افتاد گفت خدای تعالی دعوت ترا اجابت نمود و ترا بدین خود هدایت فرمود پس گفتم خدایا گواهی میدهم که توئی حجت خدای تعالی بر بندگان او
والله اعلم زکریا بن آدم بن عبدالله بن سعد الاشعری القمی در خلاصه مذکور است که او ثقه و جلیل القدر بود و حضرت امام رضا را ملازمت نموده
روایت کرده کشی از زکریای مذکور که گفت بخدمت حضرت امام رضا عرض نمودم که میخواهم از میان خویشان خود بیرون روم که سفیهان بسیار شده اند
آنحضرت فرمودند که چنین مکن که خدای تعالی دفع میکند بواسطهٔ بودن تو از خویشان تو آن سفاهت را چنانکه دفع میکرد بواسطهٔ حضرت امام موسی و ایضا
روایت نموده از علی بن مسیب همدانی که گفت بخدمت حضرت امام رضا عرض نمودم که راه من دور است و همه وقت نمیتوانم خود را بشما رسانید
معالم دین خود را بکدام یک از اصحاب شما اخذ نمایم آنحضرت فرمودند که از زکریای بن آدم قمی که امین است بر دین و دنیا و از جمله سعادات زکریای مذکور
یک آن بود که یکسال با آنحضرت در راه حج از مدینه تا مکه مصاحب بود و شیخ نجاشی آورده که او را کتابیست در حدیث و کتابی دیگر در بیان مسائل
که آنرا از حضرت امام رضا استماع نموده احمد بن عمر بن ابی شعبة الحلبی در خلاصه مذکور است که او ثقه بود و از راویان حضرت امام موسی

و امام رضا علیهما السلام بود و او و پدرش عبیدالله و جد او ابی شعبه و عمران و محمد و علی که پدر ایشان از راویان حضرت امام جعفر صادق
و همگی ثقات بودند و در رجال کشی از احمد منقولست که گفت در موقف منی بخدمت حضرت امام رضا رسیدم و به آنحضرت عرض نمودم که ما
جماعتی صاحب مال بودیم و خدای تعالی آن را بیکبار از دست ما زایل گردانید تا آنکه محتاج شدیم که ایشان را پیش از آن با احتیاج بوده پس آنحضرت
فرمودند که حق سبحانه و تعالی ای احمد پس گفتم جان من فدای تو باد حال من آنست که عرض نمودم آنگاه آنحضرت فرمودند که خوشحال میشوی که بعضی
از آنها روا تمام جباران روزگار بر تو باشد و تمام دینار ایران در عوض گفتم نه یا ابن رسول الله پس آنحضرت سخن پیمودند و روایت نمودند و فرمودند
در گنجی که خدای تعالی از آن خبر داده و فرموده و کان تحته کنز لهما لوحی از طلا بود که در آن مکتوب بود بسم الله الرحمن الرحیم لا اله الا الله
محمد رسول الله عجبت لمن ایقن بالموت کیف یرکن الیها وینبغی لمن عقل عن الله لا یستبطئ الله فی رزقه ولا یتهمه فی قضائه بعد از آن فرمودند که راضی
شدی ای احمد گفتم راضی شدم از خدا و از شما اهل البیت عیسی بن جعفر بن عاصم العاصمی در کتاب ابن داود مذکور است که او ممدوح بوده و در کتاب
رجال از محمد بن الفرج منقولست که گفت رقعه بخدمت حضرت امام رضا نوشتم و از حال عیسی بن جعفر بن عاصم و او حال او استدعا نمودم
پرسیدم پس آنحضرت در جواب من نوشتند که ذکر آن را بشد رحمه الله عاش سعیدا ومات شهیدا آنگاه دعای این بنده فرمود
فرمودند که این بنده را بسبب تشیع و محبت اهل البیت چندان زدند که کشته شد و عیسی را سی صد تازیانه زدند و بدجله انداختند عبدالله
بن طاووس از اصحاب امام رضا و با جماعت آنحضرت عمر او بصد سال رسیده و در کتاب رجال از عبدالله روایت نموده که گفت بخدمت
حضرت امام رضا عرض نمودم که دختر خود را به برادرزاده خود عقد نموده ام و او شراب میخورد و حرف طلاق بسیار بزبان می آرد آنحضرت فرمودند
که اگر او از برادران شیعه یعنی امامی مذهب است بر او چیزی نیست و اگر از آن جماعت یعنی اهل سنت و جماعت باشد دختر خود را از او جدا ساز که قصد
از طلاق جدایی است پس گفتم که از پدران تو علیهم السلام چنین روایت رسیده که فرموده اند ایاکم والمطلقات ثلثا فی مجلس فانهن ذوات ازواج
آنحضرت فرمودند که هذا فی اخوانکم لا فیهم لان من دان بدین قوم لزمه احکامهم و ایضا از عبدالله مرویست که گفت از آنحضرت پرسیدم
که یحیی بن خالد بجد تو زهر داد یعنی موسی بن جعفر صلوات الله علیه گفت آری او را زهر داد در سی رطب گفتم آنحضرت نمیدانست که آن رطبها
زهر آلود است گفت در آن وقت محدث از پیش او غایب شده بود گفتم محدث کیست گفت او ملکی است اعظم از جبرئیل و میکائیل که با حضرت
رسول صلوات الله علیه می بود و او با ائمه می باشد و چنین نیست که هرچه طلبند یابند مولف گوید از اینجاست آنکه گفته اند شاهد
الابرار بین الجهل والاستتار و قال العارف الشیرازی شعر یکی پرسید از آن گم کرده فرزند که ای روشن روان پیر خردمند ز مصرش بوی پیراهن
شنیدی چرا در چاه کنعانش ندیدی بگفت احوال ما برق جهانست گهی پیدا و دیگر دم نهانست گهی بر طارم اعلا نشینیم گهی تا پشت پای خود نبینیم
اگر درویش در یک حال ماندی سر دست از دو عالم برفشاندی یزید بن اسحق الغنوی الملقب بشعر در خلاصه مذکور است که او اول هم بود
بر مذهب واقفیه و برادر او محمد بحیات امام موسی کاظم هم قایل بود پس حضرت امام رضا دعا کرد تا او مستبصر گردید و بحق رجوع نمود و در کتاب
رجال از یزید منقولست که گفت میان من و برادرم محمد در اعتقاد او در باب حیات امام موسی مناظره واقع شد و چون سخن بدور و دراز کشید
مرا گفت که اگر صاحب تو منصب امامت که دعوی میکنی حاصل است از او سوال کن تا در حق من دعا کند که من با آنچه حق است رجوع نمایم پس بخدمت
حضرت امام رضا رفتم و گفتم جان من فدای تو باد مرا برادری هست که او از من بسال بزرگتر است و قایلست بحیات پدر تو امام موسی و با من
مناظره بسیار در این باب می نمود تا آنکه روزی بمن گفت که اگر صاحب تو آنچه از برای او دعوی میکنی از علو درجهٔ امامت حاصلست از او
سوال کن تا در حق من دعا کند که رجوع بقول شما نمایم چون آنحضرت این سخن از من شنیدند روی مبارک بجانب قبله کردند و آنچه خواستند گفتند
بعد از آن گفتند که اللهم خذ بسمعه وبصره ومجامع قلبه حتی ترده الی الحق و بعد از اندک زمانی او رجوع بحق نمود ابو الصلت عبدالسلام
بن صالح الهروی در کتاب ابن داود او را ممدوح گفته و در رجال کشی ابن عباس روایت نموده که گفت شنیدم از یحیی بن نعیم که میگفت ابو الصلت
نقی الحدیث بود و از او دروغ سر نمیزد اما شدید التشیع بود و ایضا روایت نموده از طاهر بن علی بن احمد که او گفته که مولانا ابو الصلت دیندار
بود و نیز گفت که از بندار بن حسن اسفراینی شنیدم که گفت از احمد بن سعید رازی شنیدم که گفت ابو الصلت هروی ثقه بود و مامون در حد

انما محبت آل رسول صلوات الله علیهم بسیار داشت و آن دین و مذهب او بود مثل آنکه گویند که بعضی قدح در شان دین و ایمان ابو الصلت
هروی می کنند ظاهرا افترا است که او در مدینه متولد شد و در هرات مرقد او ... طریق کلیه قرار گرفته ... معصومه ریاحی شهود را که در آنجا
اهل هرات گفته اند باصحبه در شهر هرات خانی نهاد صلاح معروف اینکه و محفوظ ... شش جزو آن شهر باشد صلاح کرده گویند بعضی جمع
شوکند و نکاح **مرزبان بن عمران القمی الاشعری** در خلاصه مسطور است که کشی روایت نموده از مرزبان که گفت بحضرت امام رضا علیه السلام گفتم که
می خواهم که از اهم امور خود از شما سوال نمایم و آن اینست که من از شیعه شما هستم یا نه آنحضرت فرمودند که بلی دیگر پرسیدم که نام من در صحیفه که اسامی
شما در آن مکتوب است آیا هست فرمودند که بلی هست **مسافر** مولای حضرت امام رضا علیه السلام بود در کشی ... کرده اند از او روایت نموده که گفت
آنحضرت وقتی که در خراسان بودند چون آثار شهادت خود را ملاحظه فرمودند مرا امر فرمودند که بروم نزد ابی جعفر محمد جواد که صاحب وقت
عبد العزیز بن المهتدی القمی در کتاب ابن داود مذکور است که او از اصحاب حضرت امام رضا علیه السلام و وکیل او بود و ثقه صالح بود و در کتاب مختار از عبد العزیز
منقول است که گفت بخدمت حضرت امام محمد جواد علیه السلام عرضه نوشتم که ... ... تسلیم ... جواب
نوشته که ... ... والحمد ... و ... **محمد بن سعید بن کلثوم المروزی**
از جمله متکلمین ... بوده است که از اصحاب ... بوده ... روایت نموده که در اصل خارجی بود و بعد از آن شیعه شد **الریان بن الصلت الاشعری**
البغدادی القمی الخراسانی الاصل در خلاصه مذکور است که او از راویان حضرت امام رضا علیه السلام و ثقه و صدوق است و در کتاب مختار از معمر بن خلاد
منقول است که گفت در وقتی که ریان بن الصلت از من درخواست نمود که رخصت دخول او در مجلس حضرت امام رضا علیه السلام از آنحضرت بگیرم و التماس نمود
که جامه از ... بخشد ... ... شریف آنحضرت مسکوک شده بوده باو انعام نماید چون از ریان ... متوجه خدمت آنحضرت
شدم رسول آنحضرت را دیدم که مطلب من می آمد چون بخدمت آنحضرت رسیدم از من سوال نمودند که کجا بودی گفتم نزد شخصی بودم که اورا
ریان بن الصلت گویند گفتند او می خواهد که ... ... گفتم بلی ... ... آنگاه ... ریان ... آنحضرت
برای ... گفتم ... ... آن شخص ... ... آنحضرت فرمودند که مؤمن موفق است ...
و چون ریان ... ... ملازمت آنحضرت رسید ... ... آنحضرت ... ... حضرت ... فرمودند که
بنشین آنگاه ریان التماس ... آنحضرت ... ... فرمودند آنگاه ... ... جامه ... ... و ... ریان
که ... در دست او ... درهم از دراهم ... ... و در خلاصه مذکور است که ... ... و وکیل حضرت امام علی ... بود
علی بن مهزیار الاهوازی در خلاصه و کتاب نجاشی مذکور است که او در اصل از ... ... نصرانی بود و مسلمان شد و بعضی گفته اند که
در حداثت سن مسلمان شد ... ... هدایت ... از حضرت امام رضا علیه السلام روایت نموده و از او تحصیل علم دینی نموده و اختصاص تمام
به امام محمد جواد و امام علی الهادی علیهما السلام داشت و در بعضی نواحی وکیل ایشان بود ... ... توقیعات ... ...
... ... منزلت او دارد و از جمله توقیعاتی که از حضرت امام محمد جواد در باب او ... اینست بسم الله الرحمن الرحیم یا علی احسن الله جزاک
و اسکنک جنته و منعک من الخزی فی الدنیا و الآخرة و حشرک الله معنا یا علی قد بلوتک و خبرتک فی النصیحة و الطاعة ... ...
بما یجب علیک ... ... لو قلت انی لم ار مثلک لرجوت ان اکون صادقا فجزاک الله جنات الفردوس ... ... فی الحر و البرد
فی اللیل و النهار فسال الله اذا جمع الخلائق للقیمة ان یحبوک برحمة ... ... و توقیع دیگر ... ...
امام در جواب کتابی که او نوشته ... ...
و در توقیع دیگر باو نوشته ... ...
... ...
و توسط ... ... نوشته که ...
علیک ... ... بالعافیة ... ...

توقیع شریف

و یصیر بک علی العافیة انه سمیع الدعاء و هو اولی من ... که گفت از آنحضرت ... ... آنحضرت ... ... نوشته که
من ... ...
... ... اسکنک الفردوس الاعلی برحمته انه سمیع الدعاء
و ... ... و در خلاصه مذکور است که علی بن مهزیار در اصل از اهل هندیجان بوده که قریه ایست ...
... ...
برای هر ... ...
که او را تصانیف مشهوره است کتاب الوضو کتاب الصلوة کتاب الزکوة کتاب الصوم کتاب الحج کتاب الطلاق کتاب الحدود کتاب الدیات کتاب العتق
و التدبیر کتاب التجارات و الاجارات کتاب المکاسب کتاب التفسیر کتاب الفضایل المؤمن و برهم کتاب الملاحم کتاب التقیه کتاب الصید
و الذبایح کتاب الزهد کتاب الاشربه کتاب النذور و الایمان و الکفارات و زاد علی کتاب حسین بن سعید کتاب الحروف کتاب القائم کتاب البشارات
کتاب النوادر و رسایل علی بن اسباط **الحسن بن سعید بن حماد بن مهران الکوفی الاهوازی** جد او مهران مولای حضرت امام زین العابدین
بود و حسن دلالت کرد علی بن مهزیار را ... ... حضرت امام رضا علیه السلام و بعد از آن علی بن ریان را بخدمت آنحضرت رسانید
... ...
حسین را بخدمت آنحضرت ... ...
و حسن ... ... کتاب الوضو کتاب الصلوة کتاب الزکوة کتاب الصوم
کتاب الحج کتاب النکاح کتاب الطلاق کتاب العتق و التدبیر و المکاتبة کتاب الایمان و النذور کتاب التجارات و الاجارات کتاب الشهادات کتاب
الصید و الذبایح کتاب المکاسب کتاب الاشربة کتاب الزیارات کتاب التقیه کتاب الرد علی الغلاة کتاب المناقب کتاب المثالب کتاب الزهد
کتاب المروة کتاب حقوق المؤمنین و فضایلهم کتاب تفسیر القرآن کتاب الوصایا کتاب الفرایض کتاب الحدود کتاب الدیات کتاب الملاحم کتاب الدعا
احمد بن داود بن سعید الفزاری الجرجانی شیخ طوسی گفته که کنیت او ابو یحیی است و در اصل از جمله محدثان اهل سنت و جماعت و ... ایشان بود و بعد
خدای تعالی او را بمذهب حق امامیه هدایت نمود ... ... اهل سنت در ... ... احادیث ...
... ...
... ...
خلاف ... ... کتاب در بیان مذهب ... ... کتاب ... ... کتاب الرد علی ... ...
بیان ... ...
... ...
... کتاب الرد علی ... ... **ابراهیم بن سلیمان بن ابی داحة المزنی المدنی**
در خلاصه و کتاب ابن داود مسطور است که او از راویان حضرت امام جعفر صادق علیه السلام بود و از مدینه بکوفه آمد ...
و در آنجا ساکن شد ... ... در فقه و کلام و ادب و شعر ... ...
ابراهیم بن هاشم الکوفی القمی در خلاصه مذکور است که او بخدمت حضرت امام رضا علیه السلام رسیده و تلمیذ یونس بن عبد الرحمن بوده که از اکابر اصحاب
آنحضرت است و اصحاب ما می گویند که او اول کسی بود که حدیث کوفیان را در قم منتشر ساخت و شیخ ابو جعفر طوسی رحمه الله در احادیث ... گفته که او
... ...
ابراهیم بن ابی البلاد و نام ابی البلاد یحیی بن سلیم و از راویان ... ... بود و شعر بسیار
و فرزدق ... ... ابن بابویه در کتاب من لا یحضره الفقیه گفته که ابراهیم از راویان حضرت امام جعفر

و امام موسی کاظم علیهما السلام بوده و عمر بسیار یافت و حضرت امام رضا علیه السلام را دریافته از رجال آن حضرت است و اخبار او را نقل کرده اند و ابو هیم ثقه بوده و او را کتابی است در حدیث اسمعیل بن مهران بن ابی نصر السکونی در خلاصه گفته که او ثقه و معتمد علیه است و روایت نموده از جماعتی از اصحاب ما از حضرت امام جعفر صادق و شیخ ابو عمرو کشی او را از اصحاب حضرت امام رضا ذکر نموده و شیخ ابو جعفر طوسی و نجاشی او را ثقه گفته اند و نسبت غلو به او تهمت بوده بلکه او ثقه صحیح و فاضل بوده و از جمله تصانیف او کتاب ملاحم است و کتاب ثواب القرآن و کتاب الاهلیلجه و کتاب صفة المؤمن و الفاجر و کتاب خطب امیر المؤمنین علیه السلام و کتاب نوادر اسمعیل بن علی بن اسحق البصری از جمله فضلای امامیه است که در عهد می بوده و در کتاب ابن داود و نجاشی مذکور است که او ثقه بود و او را مصنفات بسیار است از آن جمله کتابی است در بیان آنچه طایفه عامه بر آن اتفاق نموده اند از اصول و فرایض که مخالف مذهب امامیه است اسمعیل بن محمد بن اسمعیل بن هلال المخزومی المکی از اکابر فضلای امامیه که در مکه می بودند و در روایات ثقه بود و آخر به عراق آمد و بسیاری از اصحاب ما از او استماع حدیث نموده اند مثل ایوب بن نوح و حسن بن معاویه و محمد بن الحسین و علی بن الحسن بن فضال و از جمله مصنفات او کتاب توحید است و کتاب معرفت و کتاب صلوة و کتاب الملاحم و کتاب تجمل و مروت الحسن بن محمد بن علی بن العباس بن ابی سهل نوبخت از جمله طایفه جلیله بنی نوبخت است این کثیر الاولاد خود از بهرامان که یکی از علمای اهل سنت است نقل نموده که او می گفت که حسن شیعی مذهب بود اما بر من ظاهر شد که او صدوق بود و از شیخ نقل نموده که حسن ثقه بود در حدیث اما مذهب اعتزال داشت و محقق ماند که اهل سنت چون بدروغ میان حق و باطل تمیز نمی کنند لاجرم شیعه و معتزله را یکی می دانند و همیشه از ایشان امامیه دیگری می خوانند الا فرق ما بین الفرقة الفقد و بین الوجود العدم است اسمعیل بن علی بن اسحق بن ابی سهل بن نوبخت البغدادی رئیس متکلمین امامیه بغداد و بزرگ طایفه نوبختیه بود در زمان خود جلالتی در دین و دنیا داشت و جاری مجرای وزرا بود و شیخ نجاشی گفته که از جمله تصانیف او کتاب استیفا است در امامت و کتاب تنبیه در امامت و من این دو کتاب را بر شیخ خود ابو عبد الله خواندم و کتاب جمل در امامت و کتاب الرد علی محمد بن الازهر فی الامامة و کتاب الرد علی الیهود و کتاب در صفات و الرد علی ابن الراوندی فی التوحید و کتاب الخصوص و العموم و الاسماء و الاحکام کتاب الانسان و الرد علی ابن الراوندی کتاب الانوار فی تواریخ الائمة کتاب الرد علی الواقفه کتاب الرد علی الغلاة کتاب التوحید کتاب الارجاء کتاب النفی و الاثبات کتاب مجالس ثابت علی الجبائی فی الاهواز کتاب فی استحالة رؤیة القدیم کتاب الرد علی المجبرة فی المخلوق مجالس ثابت بن ابی قرة کتاب النقض علی عیسی بن ابان فی الاجتهاد کتاب نقض مسئلة ابی عیسی الوراق فی قدم الاجسام کتاب الاحتجاج لنبوة النبی صلعم کتاب حدوث العالم الحسن بن موسی النوبختی در کتاب ابن داود مذکور است که او خواهرزاده ابی سهل نوبخت است که از اکابر این طایفه و صاحب سلسله عظیم بود و حسن متکلم و فقیه و فیلسوف امامی اعتقاد بود و در کتاب نجاشی مذکور است که او در علم کلام بر جمیع امثال و نظایر خود فایق بود پیش از سیصد و بعد از آن نیز بود و او را تصانیف عظیمه است و او را بر حکما اوایل سخنان بسیار است و در آن باب کتب بسیار دارد از جمله کتاب کتاب الآراء و الدیانات در مذهب الشیعه که کتابی بزرگ نیکو است مشتمل بر علوم بسیار و کتاب فرق الشیعه و کتاب الرد علی اصحاب التناسخ من فرق الشیعه و کتاب الجامع فی الامامة و کتاب الموضح فی حروب امیر المؤمنین علیه السلام و کتاب التوحید الکبیر و کتاب التوحید الصغیر و کتاب الخصوص و العموم و کتاب الارزاق و الآجال و الاسعار و کتاب بکیر فی الجزء الذی لا یتجزی فی الجزء و کتاب الرد علی المنجمین و کتاب الرد علی ابی علی الجبائی فی رده علی المنجمین و کتاب الشکوک علی ابن الراوندی و کتاب الرد علی من اکثر المنازله و کتاب الرد علی ابی الهذیل العلاف فی ان نعیم اهل الجنة منقطع کتاب الرد علی الواقفه کتاب اهل المنطق کتاب الرد علی ثابت بن قرة کتاب الرد علی یحیی بن الاصفهانی فی الامامة جوابات لابی جعفر بن قبة رحمه الله جوابات آخر لابی جعفر ایضا مجالس مع ابی عبد الله بن مملك حراسنج فی طبیعیه مستخرجه من کتاب ارسطاطالیس فی الرد علی من زعم ان الخالق جل و علا کتاب فی الملاوا و حجة الرؤیه کتاب فی الخبر الواحد و العمل به کتاب فی الاستطاعه علی مذهب هشام و کان یقول به کتاب فی الرد علی من قال بالرؤیة للباری عز و جل کتاب الاعتبار و التمییز و الانتصار کتاب النقض علی ابی الهذیل فی المعرفة کتاب الرد علی اهل التعجیز و هو نقض کتاب ابی عیسی الوراق کتاب الحجج فی الامامة مختصر کتاب النقض علی جعفر بن حرب فی الامامة مع ابی القسم البلخی کتاب الرد علی اصحاب المنزلة بین المنزلتین کتاب فی الوعید کتاب فی الرد علی اصحاب التناسخ کتاب الرد علی المجبرة

کتاب الرد علی الغلاة مسایل الجبائی و غیر ذلك الحسن بن علی بن زیاد الوشاء البجلی الکوفی در کتاب نجاشی و کشی مسطور است که او خواهرزاده الیاس صیرفی است که یکی از فضلای طایفه امامیه بود و از اصحاب امام رضا و از وجوه این طایفه بود و از جمله جماعتی روایت نموده که چون او را وفات رسید ما را گفت که گواه باشید بر من که این ساعت وقت در وفات است که از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام شنیدم که می گفت و الله لا یموت عبد یحب الله و رسوله و یتولی الائمة فتمسه النار ثم اعاد الثانیة و الثالثة من غیر ان اسئله و از تصانیف او کتاب ثواب حج است و کتاب مناسك و کتاب نوادر و کتاب مسایل الرضا علیه السلام الحسن بن علی بن ابی عقیل العمانی از اعیان فقها و اکابر متکلمین امامیه است و اول کسی است از مجتهدان امامیه که با مالك موافقت نموده در آنکه آب قلیل مجرد ملاقات نجاست نجس نمی شود و بخاطر می رسد که دیگری از مجتهدان این طایفه در این مسئله با او موافقت نموده مگر سید اجل حسیب فاضل امیر معز الدین محمد صدر اصفهانی که در ترجیح مذهب ابن عقیل رساله نوشته و اعتراضات که شیخ علامه جمال الدین بن مطهر حلی قدس سره در کتاب و غیره بر ادله ابن ابی عقیل متوجه ساخته رد نموده و ادله دیگر در تقویت ابن ابی عقیل اقامه نموده و این ضعیف مؤلف کتاب در ایامی که مطالعه کتاب مختلف می نمود و امتحان ذهن خود در استنباط مسایل شرعیه می نمود آن رساله را در نظر مطالعه داشت و رساله علی حده در رد آن نوشته ابن ابی عقیل را مصنفات در فقه و کلام هست و از آن جمله کتاب المتمسك بحبل آل الرسول و آن کتاب در میان این طایفه اشتهار تمام دارد و هر کاروان که از حج از خراسان می رسید طلب آن نسخه می کردند و نسخها از آن می خریدند و شیخ نجاشی گفته که از شیخ خود ابو عبد الله شنیدم که بسیار مدح و ثنای ابن ابی عقیل می گفت و از کتب او است کتاب کر و فر در صحت امامت الحسن بن محمد بن احمد الصفار البصری از مشایخ اصحاب ما است و ثقه بود و از مصنفات او کتاب دلایل خروج صاحب الزمان است و کتاب ملاحم الحسن بن محمد بن یحیی النوبختی از علمای کلام بود و از جمله مصنفات او کتابی است در نقض سعید بن هرون خارجی در حکمین و کتاب احتجاج در امامت و کتاب کافی در فقه الحسین بن محمد بن عمران بن ابی بکر الاشعری القمی یکی از مشایخ شیخ اجل رئیس المحدثین محمد بن یعقوب الکلینی الرازی است شیخ نجاشی توثیق او نموده و از مصنفات او کتاب نوادر است محقق ماند که حسین بن محمد که حقیقی واسطه او عمران باشد چنانکه از کتاب نجاشی در این مقام نقل افتاده در کتب رجال متداوله رجال موجود نیست و در اسناد کتاب من لا یحضره الفقیه واقع شده که حسین بن محمد بن عامر جرح و عبد الله بن عامر و بعضی از فضلای متاخرین در حاشیه کتاب نجاشی متصدی توفیق میان کلام نجاشی و اسناد کتاب من لا یحضره الفقیه گردیده و گفته که شیخ نجاشی در باب عین مهمله در ذکر عبد الله بن عامر گفته که جعفر بن محمد قولویه روایت می کند از حسین بن محمد بن عامر بن عمران بن ابی عمرو الاشعری و نام عبد الله را چنین ذکر کرده که عبد الله بن عامر بن عمران بن عمرو الاشعری چنانکه در کتاب خلاصه نیز واقع است و بنابر این می توان گفت که حسین بن محمد بن عمران که در این مقام از کتاب نجاشی واقع شده همان حسین بن محمد بن عامر بن عمران بن ابی عمرو اشعری باشد به حذف واسطه عامر و آنچه در اسناد من لا یحضره الفقیه واقع شده به حذف عمران و مؤلف گوید که اگر چه این فاضل به توفیق میان کلام نجاشی و کلام من لا یحضره الفقیه موفق گردیده اما از تحقیق که میان در کلام نجاشی هم رسیده غافل گردیده زیرا که خلل حسین بن وجهی که تردد که عبد الله بن عامر مذکور نسبت ابی عمرو اشعری است و بر وجهی که تردد ذکر حسین در این باب اتفاق افتاده ابو بکر اشعری است در خلاصه آورده که او ثقه و کثیر الروایه است و لا بد و بن حجر محمد بن علی بن رزاق بن ماجه در کتاب نجاشی مذکور است که او از جمله ثقات است از پدر و برادر اجازت روایت کتب حدیث و فقه و ملاحم داشت و از تصانیف او کتابی است در رد بر واقفه و کتاب سیرة النبی و الائمة علیهم السلام فی المشرکین الحسین بن عبد الله بن ابراهیم النیشابوری در خلاصه مذکور است که او کثیر السماع بود و عارف به احوال رجال بود شیخ این طایفه است و شیخ ابو جعفر طوسی از او استماع حدیث نموده و جمیع روایات خود را به او اجازه داده و همچنین شیخ نجاشی را نیز اجازه داده و در کتاب شیخ نجاشی مذکور است که غضایری شیخ ما است و او را مصنفات است از آن جمله کتاب کشف التمویه و الغمه کتاب یوم الغدیر المؤمنین کتاب تذکیر العاقل کتاب

کتاب البیان عن جنات الرحمن کتاب النوادر فی الفقه کتاب مناسک حج کتاب مختصر مناسک الحج کتاب یوم الغدیر کتاب الرد
علی الغلاة والمفوضة کتاب تجرید الشکر کتاب مواطن امیر المؤمنین ع کتاب فی فضل بغداد کتاب فی فضل امیر المؤمنین ع الا
انه لم یکن جز هذه الامة و رضف صغیر سنه احدی عشر و اربعمایه تجاشی وروی نجاد احمد بن محمد بن خالد بن عبد الرحمن بن محمد بن علی
البرقی شیخ نجاشی گفته که کنیت او ابو جعفر است و اصل او کوفه است جد او محمد بن علی را اکراد یا عیان کوفه بود یوسف بن عمر حاکم کوفه
قتل زید بن علی ع حبس نموده بود و بعد از حبس مقتول ساخت و خالد در آن وقت خورد سال بود با پدر خود عبد الرحمن که بجهة برقی رود
رفتند و برآنجا منسوب شدند و احمد در حد ذات خود ثقه است اما کاهی از ضعفا روایت می کند و اعتماد بر اسیل مینماید و تصانیف
او بسیارات از آن جمله کتاب جامع محاسن است در حدیث که مشتمل بر صد باب بلکه محتوی بر صد کتابست و تفصیل آن در کتاب نجاشی
و دیگر کتب رجال مسطورات و وفات او در سال دویست هفتاد چهار بود و بعضی گفته اند که در سال دویست هشتاد بود والله اعلم
احمد بن محمد بن عیسی بن عبد الله بن سعد بن مالک بن الاحوص بن السایب بن مالک بن عامر الاشعری شیخ نجاشی گفته
کنیت او ابو جعفر است و اول کسی که از پدران او که در ولایت قم ساکن شد سعد بن مالک بود و سایب بن مالک بعد از زمان متحصن در
صد بکوفه هجرت کرد و در آنجا مقیم شد و با جمله ابو جعفر شیخ قمیان و بزرک و فقیه ایشان بود و او بود که سلطان قم را مورد
ملاقات می کرد و او بحضرت امام رضا و ابو جعفر ثانی و ابو الحسن العسکری علیهم السلام
رسیده بود و او را کتب بسیارات از آن جمله کتاب توحید و کتاب فضل النبی ص و کتاب متعه و کتاب نوادر و آن مرتب و مبوب نبود
تا آنکه داود بن کوره آن را مرتب ساخت و کتاب ناسخ و منسوخ و کتاب اظله و کتاب فضایل العرب و کتاب فی الحج احمد بن محمد بن محمد
بن سلیمن بن الحسن بن الجهم بن بکیر بن اعین بن سنسن ابو غالب الزراری شیخ نجاشی گفته که شیخ طایفه مشهور بود
و ابو غالب در زمان خود شیخ این طایفه بوده و او را کتب بسیارات از آن جمله کتاب تاریخ که آن را تمام نکرده و کتاب دعای سفر و کتاب
افضال و کتاب کبیر در مناسک حج و کتاب صغیر در مناسک و کتابی که بر جد او ابو طاهر فرستاده در ذکر آل اعین مولد او در سال دویست
هشتاد و پنج بود و در سال سیصد و شصت هشت وفات یافت احمد بن محمد بن الحسن بن الحسین بن دول القمی از اکابر فضلا
اصحابست و صد کتاب تالیف نموده و تفصیل آن در کتاب تفصیل شیخ نجاشی مسطورات در سال سیصد و پنجاه وفات یافت احمد
بن الحسن الاسفراینی المفسر الضریر از قدمای فضلای اصحابست و از جمله مصنفات او کتاب مصابیح است در بیان آنچه از آیات قرآن
در شان اهل البیت علیهم السلام نازل شده شیخ نجاشی گفته که آن کتابیست کثیر الفواید احمد بن محمد بن سعید بن عبد الرحمن بن زیاد
بن عبد الله بن زیاد بن عجلان مولی عبد الرحمن بن سعید بن قیس السبیعی الهمدانی الکوفی کنیت او ابو العباس و مشهور به ابن عقده است
علامه حلی او را در قسم ثانی از کتاب خلاصه ذکر نموده و بعد از وصف او به جلالت قدر و عظم منزلت گفته و کان زیدیا جارودیا و علی ذلک
و انما ذکرناه من جملة اصحابنا لکثرة روایته عنهم و خلطته بهم و تصنیفه لهم روی کتب اصحابنا و صنف لهم و ذکر اصولهم و قال الشیخ
الطوسی سمعت جماعة یحکون عنه انه قال احفظ مائة و عشرین الف حدیث باسانیدها و اذاکر بثلثمائة الف حدیث له کتب ذکرناها
فی کتاب الکبیر و کتاب اسماء الرجال الذین رووا عن الصادق ع اربعة آلاف رجل و اخرج فیه لکل رجل الحدیث الذی رواه مات بالکوفة
سنة ثلث و ثلثمائة انتهی کنیت او ابو العباس است و لقب او ابن عقده است و شیخ نجاشی گفته که او از اجله اصحاب حدیث بوده و در
حافظه او مشهورات و در آن باب حکایات بسیارات و او کوفی زیدی جارودی بود و اصحاب ما او را در کتب خود مذکور ساخته
بسبب آنکه با ایشان مصاحبت و اختلاط می نمود و روایت از ایشان بسیار کرده و تصنیف جهة ایشان می نمود و بزرگی و امانت او را اهل فضل
و نیز شیخ نجاشی گفته که جماعتی از علمای شیعه و فضلای اهل سنت او را دیده اند و از او استماع حدیث کرده اند و اجازه گرفته اند و او را
تصانیف بسیارات و تفصیل آن در کتاب رجال شیخ نجاشی مذکورات در کتاب میزان ذهبی و تاریخ یافعی و ابن کثیر شامی مسطورات

کتابو

کنیت ابو العباس کوفی شیعی سید کوریکی از ارکان حدیث و از حفاظ کبار بوده و حدیث بسیار شنیده بود در طلب حدیث سفرها
نموده و از خلق بسیار استفاده فرموده و طبرانی و دار قطنی و جعابی و ابن عدی و ابن مظفر و ابن شاهین از او استماع کرده اند و بالجمله آیتی از
آیات الهی بود تا آنکه دار قطنی گفته که اهل بغداد اجماع کرده اند بر آنکه از زمان ابن مسعود رضی الله عنه تا زمان ابن عقده کسی بهتر از ابن عقده
در حفظ احادیث پیدا نشده و نیز دار قطنی گفته که از او شنیدم که می گفت سیصد هزار حدیث از احادیث اهل بیت و بنی هاشم را کرفته ام و نیز او
روایت نموده که می گفت که صد هزار حدیث را با اسناد آن بیاد دارم و سیصد هزار حدیث را ضبط کرده ام و کتب او ششصد خروار شتر بود
و ذهبی در میزان گفته که بعضی از علما تضعیف ابن عقده کرده اند و بعضی تقویت او نموده اند و ابن عدی گفته که او صاحب معرفت و حفظ
و تقدم در صنعت حدیث بود و جماعتی از مشایخ بغداد او را به بدعت منسوب ساخته اند و بعد از نقل کلام مشایخ بغداد تقویت او نموده و گفته
که اگر نه آن بودی که شرط کرده بودم که در کتاب خود ذکر کنم هر کس را که بر او سخنی رانده باشند او را در این کتاب ذکر نمیکردم بواسطه
ظهور فضل و معرفت و با آنکه ابن عدی در کتاب خود متصدی ذکر منکرات هر یک از ارباب حدیث شده از ابن عقده هیچ حدیث منکر ذکر
نکرده و ذهبی نیز از عبد الغنی بن سعید روایت نموده که گفت از دار قطنی شنیدم که می گفت که ابن عقده می دانست آنچه نزد مردم است و نمی دانست
مردم آنچه نزد او است و ابن کثیر و ذهبی و یافعی روایت نموده اند که ابن عقده در مسجد جامع براثای کوفه مثالب شیخین را بمردم ذکر
میکرد بنا بر این بعضی احادیث او را ترک کردند و الا در صدق و راستی او سخنی نیست و مولف گوید که علاوه اقتحا نموده که هر کس که بر تبه
عالی از فضل آراسته گردید بموجب کلام سلسله کلام ام یحسدون الناس علی ما آتیهم الله من فضله بعضی از اهل زمان که خود از آن بی نصیب
اند حسد می ورزند خصوصا که صادق در دین علاوه آن باشد و سبب ایذای او را نیز ضد او خواهند شد و مؤید این آنکه ذهبی خود در احوال
ابو نعیم اصفهانی گفته که اعتبار نیست کلام بعضی از اقران در باره بعضی دیگر خصوصا که امارات صادق با مخالفت مذهب یا حسد ظاهر شود
که از این امور خلاصی ندارد مگر کسی که خدای تعالی او را نگاه دارد و من نمی دانم که عصری از اعصار از حسد و مانند آن خالی باشد مگر انبیا
و صدیقین و اکر خواهم می توانم که چند جزو در این باب نویسم اللهم فلا تجعل فی قلوبنا غلا للذین آمنوا ربنا انک رؤف رحیم
محمد بن احمد بن محمد بن سعید بن عقده پسر ابو العباس بن عقده حافظ است که قبل از این مذکور شد لیکن او بخلاف پدر امامی
مذهب بود و لهذا علامه حلی او را در قسم اول از کتاب خلاصه ذکر نموده و گفته که محمد بن احمد بن محمد بن سعید بن عقده یکنی ابو نعیم جلیل
القدر عظیم الحفظ روی عن العکبری و سمع منه فی حیات ابیه و کان یروی عن حنبل انتهی احمد بن اسمعیل بن عبد الله ابو علی البجلی
القمی شیخ نجاشی گفته که او از اهل قم است و لقب او سمکه و از اهل فضل و ادب و علم بوده و می گویند که استاد ابو الفضل محمد بن الحسین
بن العمید از جمله شاگردان او بود و ابن جنی استاد شاگردی که دیده و او را چند کتابیست که مثل آن تصنیف نشده و از آن جمله کتابیست در
احوال خلفای عباسیه قریب به ده هزار ورق و کتاب امثال در رسالة که بر ابن عبید فرستاده احمد بن عامر بن سلیمان بن صالح بن وهب
بن عامر بن حسان و هب همان کس است که در کربلا با حضرت امام حسین ع درجه شهادت یافت و حسان که جد او است در حرب صفین
در خدمت حضرت امیر شهید شد و از حسن پسر احمد منقول است که گفت پدر من در سال یکصد و پنجاه هفت متولد شد و در سال یکصد
نود چهار بخدمت حضرت امام رضا ع رسید و از آنحضرت روایت دارد و می گفت که آنحضرت در جلوس هشتدهم ماه جمادی الاولی سال
دویست و وفات یافتند و من ابو الحسن و ابو محمد را دیده ام و پدر من ع مرید ایشان بود و علی بن محمد در سال دویست چهل و فات یافت
و حسن در جمعه سیزدهم محرم از سال دویست شصت و ابو عیسی معقد بن متوکل عباسی بر او نماز کذارد و احمد را پسری دیگر است
عبد الله نام که از پدر خود روایت دارد و پدر او از حضرت امام رضا ع چنانکه از پیش گذشت و عبد الله را کتابیست در شأن فضایل
امیر المؤمنین ع احمد بن علی بن احمد بن العباس بن محمد بن عبد الله بن ابراهیم بن محمد بن عبد الله النجاشی شیخ علامه در خلاصه گفته
که احمد نزد من ثقه و معتمد است و او را کتابهاست مشهور در معرفت رجال الحادیث و کتب دیگر دارد که آنها را در کتاب کبیر خود ذکر کرده ایم

و مؤلف این مجالس در بیان احوال او از کتاب رجال او استفاده نموده تولد احمد در صفر سنه اثنین وسبعین وثلثمائه بود و وفات او
در مطیرآباد در جمادی الاولی سنه خمس واربعمایه و احوال جد او عبدالله نجاشی که از جانب منصور عباسی والی اهواز بود و تولای
اهل البیت و اختصاص و اعتقاد بحضرت امام جعفر الصادق علیه السلام مینموده در مجلس نهم مذکور خواهد شد ابو ایوب بن نوح بن
دراج النخعی شیخ نجاشی گفته که کنیت او ابوالحسین است و او وکیل ابوالحسن و ابو محمد بوده علیهما السلام و عظیم المنزله بوده نزد ایشان
و مامون و شدید الورع و کثیر العباده و ثقه است در روایات و پدر او نوح بن دراج در زمان خلفای عباسی قاضی کوفه و صحیح الاعتقاد
بود و هم چنین برادر او جمیل بن دراج ثقه و صحیح الاعتقاد بود چنانکه سابقا در احوال جمیل گذشت شیخ ابو عمرو کشی گفته که ایوب
از عباد صالحین بود و چون وفات یافت از او سوی یکصد و پنجاه دینار نماند و مردم بواسطه کثرت جود و احسان او گمان میداشتند
که او مال بسیار دارد بسطام بن الحصین بن عبدالرحمن الجعفی شیخ نجاشی گفته که او برادرزاده خیثمه و اسمعیل است و او
بزرگی از اصحاب ما بود و همچنین پدر او و اعمام او و بزرگوارتر از همه اسمعیل بود و ایشان خاندان بزرگی از جعفیان در کوفه و ایشان را
بنی سبره گویند و خیثمه مذکور بن عبدالرحمن صاحب عبدالله بن مسعود بود و او را کتابی است در احادیث اهل البیت علیهم السلام
ثبیت بن محمد العسکری شیخ نجاشی گفته که کنیت او ابومحمد است و او صاحب ابوعیسی وراق مشهور است و حذاقت و مهارت تمام
در علم حدیث و روایه و فقه نصیبی کامل داشت و او را کتب بسیار است از آن جمله کتاب توالیدات بنی امیه در حدیث و ذکر احادیث
موضوعه و کتاب مشهور در نقض عثمانیه که او را با ابوعیسی وراق منسوب می سازند و حال آنکه از ابومحمد است و کتاب اسماء و دلایل
ائمه علیهم السلام و او از راویان حضرت امام جعفر صادق است و از او احادیث در میان اصحاب مذکور است اما سند روایت نشد(?)
جعفر بن بشیر ابو محمد البجلی الوشاء شیخ نجاشی گفته که او از زهاد اصحاب و عباد و ثقات ایشان است و او را در محله بجیله از شهر
کوفه مسجدیست که تا الحال باقی است و من و بسیاری از اصحاب من هرگاه بکوفه می رویم در آن مسجد نماز می گذاریم و نماز در آن بجای
نماز می گذاریم و از ابوالعباس بن نوح نقل نموده که جعفر را قفة العلم می خواندند و او روایت از ثقات کرده و خلق بسیار از او روایت کرده اند
و تفصیل کتب او در نجاشی مذکور است وفات او در دویست و هشت اتفاق افتاد سعد بن عبدالله بن ابی خلف الاشعری القمی
شیخ نجاشی گفته که او شیخ این طایفه و فقیه و رئیس ایشان بوده و بسیاری از حدیث اهل سنت نیز شنیده بود و در طلب حدیث
سفر بسیار کرده بود و از وجوه اهل حدیث حسن بن عرفه و محمد بن عبدالملک دقیقی و ابوحاتم رازی و عباس ترقفی را دیده بود و
بخدمت حضرت امام ابومحمد هم رسیده بود و بعضی از اصحاب ما خبر ملاقات او را با حضرت امام موضوع میدانند و شیخ نجاشی گفته
که سعد را مصنفات بسیار است و آنچه بما رسیده از آن جمله کتاب رحمت و کتاب وضو و کتاب صلوه و کتاب زکوه و کتاب صوم و کتاب
حج کتاب بصایر الدرجات و کتاب الضیاء فی الرد علی المجبرة و المعتزلة(?) کتاب فرق الشیعه کتاب الرد علی الغلاة کتاب ناسخ القرآن
و منسوخه و محکمه و متشابهه کتاب فضل الدعاء و الذکر کتاب جوامع الحج کتاب مناقب رواة الحدیث کتاب مثالب رواة الحدیث کتاب
المنتخب(?) کتاب الرد علی علی بن ابراهیم بن هاشم فی معنی هشام و یونس کتاب قیام اللیل کتاب الرد علی المجبرة کتاب فضل قم و الکوفه کتاب فضل ابی
طالب و عبدالمطلب و ابی النبی کتاب الاستطاعه کتاب احتجاج الشیعه علی زید بن ثابت فی الفرایض کتاب النوادر المنتخبات کتاب المزار
کتاب المناقب(?) الشیعه وفات سعد در سال سیصد و یک بوده و بعضی گفته اند که در سال دویست و نود و نه بوده جعفر بن محمد بن عیسی
شیخ نجاشی گفته که کنیت او ابوالقاسم است و لقب او مسلمه است و از اجلاء اصحاب سعد بن عبدالله الاشعری و از ثقات اصحاب ما و اجلاء ایشان
در حدیث و فقه و از پدر و برادر خود روایت دارد و ایشان از سعد و گفته که از سعد شنیده ام که اجل احادیث هم چنین نجاشی گفته که شیخ
ما ابوعبدالله گفته که جعفر مذکور حافظ بود و از او هیچ برداشته بود و هر قدر که در وصف فضل او گویند کم است و تفصیل
مصنفات او در کتاب نجاشی مذکور است ریان بن شبیب خال معتصم خلیفه عباسی ثقه است از اهل قم است روایت کرده

مسایل صباح بن نصر هندی را که از حضرت امام رضا علیه السلام سوال نموده بود سیف بن عمیرة النخعی شیخ نجاشی گفته که او از راویان
امام جعفر صادق و امام موسی کاظم علیهما السلام است و او را کتابیست در حدیث و ... مهران گفته که سیف بن عمیره از ابان بن تغلب
و غیر او احادیث نموده و از روی گفته که بعضی در باب او سخنان می گویند عبیدالله بن ابی زید احمد بن یعقوب بن نصر الانباری
شیخ نجاشی گفته که کنیت او ابوطالب است و او شیخی است از اصحاب ما و ثقه است در حدیث و عالم است بطریق آن و در قدیم واقفی مذهب
بود و از ابوغالب زراری منقولست که همیشه ابوطالب مذکور با پدر و فقیه مختلط و مصاحب بود و بعد از آن ظاهر شد که اثنا عشری مذهب بود
و اصحاب ما در آن بد گمان با او جفا می نمودند و او حسن العباده و بسیار خشوع بود و ابوالقاسم بن سهل واسطی عدل می گفته
که من ندیده ام مردی که در حسن عبادت و زهادت و تقوی و پاکیزه دامنی و وضیعت مخلوقیت(?) مانند ابوطالب باشد و او در مسجد
از مسجد واسط که ما از او را مشاهده نمایند و از حال او آگاه شوند لاجرم همیشه در اوقات نماز بجایها و کنایس و بیع میرفت و بنماز
اشتغال می نمود و هرگاه که با او در آن موضع دوچار می کردند می دیدند که بهترین حالی در طاعت و نماز می کند از حسین بن عبیدالله منقول است
که گفت ابوطالب ببغداد آمد و هر چند خواستم که اصحاب ما بگذارند که با او ملاقات نمایم ایشان بواسطه بدگمانی که با او داشتند
ملکنا شتند یکصد و چهل کتاب تصنیف اوست و از جمله آنها که در کتاب رجال نجاشی مذکور است اینست کتاب الانتصار المنتج
من اهل البدع کتاب المسایل المفردة و الدلایل المجرد کتاب اسماء امیر المؤمنین کتاب فی التوحید و العدل و الامامه کتاب طرق
حدیث الغدیر کتاب طرق حدیث انت منی بمنزله هرون من موسی کتاب التفضیل کتاب الدعوة(?) الائمه علیهم السلام کتاب فدک کتاب
طرق قسیم النار کتاب التطهیر کتاب الخط و القلم کتاب اخبار فاطمه علیها السلام کتاب فرق الشیعه کتاب الابانة عن اختلاف الناس فی
الامامه کتاب مسند خلفاء بنی العباس در سال سیصد و پنجاه و شش در واسط وفات یافت عبدالرحمن بن احمد بن جبرویه بن محمد
العسکری شیخ نجاشی گفته که او از متکلمان اصحاب ماست و حسن التصنیف و جید الکلام است و محمد بن عبدالله بن مهران
اصبهانی بر دست او از مذهب معتزله بمذهب امامیه رجوع نموده و او را با عباد بن سلیمان و مانند او که در طبقه او بوده اند مناظرات است
و آنچه از کتب او بما رسیده کتاب کامل است در امامت و آن کتابیست نیکو علی بن الحسین بن علی المسعودی الهذلی از تصانیف او کتاب
مقالات است در اصول دیانات و کتاب زلف و کتاب الاستبصار کتاب ... درجات و کتاب ... در اصول دیانات رساله اثبات وصیت
جهت حضرت امیر و رساله دیگر که بابوجعفر محمد بن ... در اخبار امامیه و احوال خالیه کتاب مروج الذهب و معادن
الجوهر کتاب فهرست و ابوالفضل شیبانی می گفته که من با او ملاقات نموده ام و از او اجازت گرفته ام و تا سال سیصد و سی و ...
سیصد و چهل و چهار باقی بود محمد بن عیسی بن عبدالله بن سعد بن مالک الاشعری القمی شیخ نجاشی گفته که کنیت او ابوعلی است
و او شیخ قمیین و بزرگ ایشان بود و نزد مامون خلیفه راه عزت داشت و بخدمت حضرت امام رضا رسیده و حدیث آن حضرت را
شنیده بود و از ابوجعفر ثانی هم روایت داشت القاسم بن محمد بن علی بن ابراهیم بن محمد الهمدانی شیخ نجاشی گفته که او از پدر خود روایت
می کند و پدر او و جد او و جد پدر او از حضرت امام رضا و او و پدرش و جد پدرش و پسر قاسم همگی وکلای ناحیه مقدسه بوده اند و در زمان
در همدان ابوعلی بسطام بن علی و عزیز بن زهیر که از بنی کشود بود با او بودند و هر سه در یکجا بوکالت ناحیه مقدسه اشتغال داشتند و آنچه
رجوع برابو محمد حسن بن هرون بن عمران همدانی میکردند و برای او کار می کردند و پیش از آن برای پدر او ابوعبدالله بن هرون کار می کردند و
و پسر او هرون وکیل او بودند و محمد بن علی را نوادر بسیار است محمد بن مسعود بن محمد بن عیاش السلمی السمرقندی المعروف بالعیاشی
شیخ نجاشی گفته که کنیت او ابونصر است و او ثقه و صدوق و از عیون این طایفه است و از ضعفا بسیار روایت می نموده در ابتدای حال
عامی المذهب بود و بسیاری از احادیث عامه را شنیده بود و آخر مستبصر شد و بمذهب امامیه رجوع نمود و هنوز جوان بود و استماع
حدیث اهل البیت علیهم السلام از اصحاب علی بن حسن بن فضال و عبدالله بن محمد بن خالد الطیالسی و جماعتی از شیوخ کوفه و بغداد و قم نمود

شیخ نجاشی گفته که از قاضی ابوالحسن علی بن محسن شنیدم که گفت ابوجعفر زاهد می گفت که ابونصر سیصد هزار دینار از میراث پدر
خود در تحصیل علم و حدیث صرف نمود و خانه او از کثرت طالبان کتب و مقابله کنندگان و حاشیه نویسان و قاریان مانند مسجدی بود
که از مردم مملو باشد و مصنفات ابونصر بسیار است از آن جمله کتاب تفسیر و کتاب مشتمل بر جمیع ابواب فقه چنانچه در کتاب رجال شیخ
نجاشی تفصیل یافته محمد بن عبد الله بن جعفر بن الحسین بن جامع بن مالک الحمیری القمی شیخ نجاشی گفته که کنیت او ابوجعفر
و او بزرگ و ثقه و کاتب صاحب الامر علیه السلام بود و از آنحضرت سؤال مسایل متعدده در ابواب شریعه نموده و آنها را بجواب و توقیع آنحضرت
رسانیده بود و او را سه پسر بود جعفر و حسین و احمد و هر یک از ایشان را با حضرت امام مکاتبات بود و تفصیل مصنفات او در کتاب
نجاشی مذکور است محمد بن احمد بن ابراهیم بن سلیم الجعفی الکوفی المعروف شیخ نجاشی گفته که او ساکن مصر بود و مذهب
نبیذ داشت و بعد از آن بمذهب ما انتقال نمود و تفصیل کتب او در کتاب نجاشی مذکور است محمد بن عبد الرحمن بن قبة الرازی
شیخ نجاشی گفته که کنیت او ابوجعفر است و او متکلم عظیم القدر ماهر در علم کلام بود و در بدایت حال مذهب معتزله داشت و آخر
بمذهب حق امامیه رجوع نمود و او را چند کتابست در علم کلام از آن جمله کتاب الانصاف در امامت و کتاب مستثبت در نقض کتاب ابوالقاسم
بلخی و کتاب الرد علی الزیدیه و کتاب الرد علی ابی علی الجبائی و رساله المسئلة المفردة در امامت ابوالحسن سوسنجردی که از اعیان فضلا و از
صلحای متکلمانست و او را در امامت کتابیست معروف و پنجاه حج پیاده گزارده بود گفته که بعد از زیارت حضرت امام رضا ع
ببلخ رفتم و در آنجا با ابوالقاسم بلخی مشهور ملاقات نمودم و او مرا می شناخت روزی کتاب انصاف که از تصانیف ابن قبه بود نزد من دیده در نقض
آن کتابی نوشت و آن را مسترشد نام کرد و من کتاب مسترشد را بری بردم و به ابن قبه دادم و او در نقض آن کتاب مستثبت را نوشت بعد از
ببلخ آمدم و کتاب مستثبت را بنظر ابوالقاسم رسانیدم و او در رد آن کتابی نوشت و نام آن نقض المستثبت نهاد و چون بری معاودت
نمودم دیدم که ابن قبه وفات یافته بود مؤلف گوید که رد ابوالقاسم الکعبی در بیان نیست و از روی تاسف گوید این جا رد کجا بود و آرزو که
تا با قلت بضاعت و عدم فهم و استطاعت متوسل بارواح ائمه طاهرین سخن آن نقض او را که بیان بلخی ظاهر سازد و در حق شوم او ورد
انما اشکو بثی و حزنی الی الله محمد بن الحسن بن احمد بن الولید القمی شیخ نجاشی گفته که کنیت او ابوجعفر است و شیخ اهل قم و فقیه
و مقدم و وجیه ایشان بود و گفته اند که او نزیل قم بود و اصل او از آنجا نبود و بهر تقدیر ثقه و عین و مسکون الیه بود و از مصنفات او کتاب تفسیر قرآن
و کتاب جامع حدیث وفات او در سال سیصد و چهل و سه اتفاق افتاد محمد بن ابراهیم بن ابی سمال الکاتب شیخ ابوجعفر طوسی در کتاب فهرست
گفته که کنیت او ابوالحسن است و احمد بن عبدون گفته که او با ابوبکر شافعی آشنا بود که در سال دویست و هشتاد و یک متولد شد و ظاهراً از فقهای
شافعیه بود و در باطن بمذهب اهل البیت عمل می نمود و فقه هر دو مذهب را خوب می دانست و در هر دو مذهب تصنیف دارد و از کتب او که در مذهب
امامیه تصنیف نموده کشف القناع است و کتاب حجه و کتاب استیصار و کتاب نقض قیاسیه و کتاب مفید در حدیث و غیر آن محمد بن احمد بن داود
بن علی بن الحسن القمی شیخ نجاشی گفته که او شیخ این طایفه و عالم ایشان و شیخ اهل قم بود در زمان خود و فقیه ایشان بود و از بعضی فضلا
نقل نموده که افقه و احفظ و اعرف از او بحدیث در میان شیوخ آخر بغداد ندیدم و در آنجا بدرس حدیث اشتغال نمود و کتب بسیار تصنیف نمود
و تفصیل آن در کتاب رجال نجاشی مسطور است محمد بن احمد بن الجنید ابوعلی الکاتب الاسکافی در کتاب نجاشی و فهرست شیخ ابوجعفر طوسی
مسطور است که او از وجوه اصحاب ما و ثقه و جلیل القدر و بسیار تصنیف بود و لیکن در بدایت حال قایل بقیاس بود و در اکثر تصانیف خود
بنا بر آن نهاده و بنابر آن کتب او متروک شد و اعتبار در وی نماند و شیخ نجاشی گفته که از بعضی شیوخ خود شنیدم که می گفت که نزد او مال صاحب
الامر و شمشیری نیز بود و او در آن باب وصیت بجاریه خود کرد و آن مال و شمشیر ضایع شد و تفصیل مصنفات ابن جنید در فهرست و کتاب
نجاشی مسطور است معاصر معز الدوله بن بویه بود و از جمله مصنفات او کتابیست که در جواب سؤالات معز الدوله نوشته محمد بن احمد
بن عبد الله بن قضاعة بن صفوان بن مهران الجمال الاسدی شیخ نجاشی گفته که او شیخ طایفه امامیه و ثقه و فقیه و فاضل بود [illegible]

که از سلاطین آل حمدان بود منزلت بسیار پیدا کرد و سبب آن بود که در سنه اثنا عشر با قاضی موصل که سنی بود در مجلس او مناظره کرد
و چون دید که قاضی از غایت عناد در مناظره مکابره می نماید با او گفت که بیا تا با هم مباهله کنیم تا حق ظاهر گردد قاضی بصباح وعده داد
و چون در مجلس حاضر شدند محمد دست بر کف قاضی نهاد و با او مباهله کرد و بعد از آن از مجلس بیرون آمدند و مقرر بود که قاضی مذکور در یکی
از نوبتها بخدمت سلطان حاضر می شد و چون آن روز بیامد روز دیگر نیز حاضر نشد سلطان بالازمان خود امر فرمود که خبر از قاضی بیاورد
یکی رفت و خبر آورد که قاضی از وقتی که از موضع مباهله جدا شده تب کرده و کف دستی که با آن مباهله نموده بود ورم کرده و سیاه شده
و روز دویم قاضی مسکین بمرد و جان بمالک سپرد و بسبب آن مباهله آوازه ابوعبدالله صفوان مذکور منتشر شد و از سلوک شیعه
تعظیم و منزلت در قلبها بسیار یافت و مخفی نماند که در قرآن مجید طریق مباهله را محک اعتبار حق و مبطل نهاده اند و حضرت رسالت مآب
طریقه با کفار مسلوک داشته اند و ائمه اهل البیت شیعه خود را بآن امر فرموده اند چنانکه [illegible] در
کتاب منتقی باسناد خود از ابی جعفر محمد بن نعمان روایت نموده که گفت قال لی ابوعبدالله الصادق ع خاصموهم و بینوا لهم الهدی الذی انتم علیه
و بینوا لهم ضلالتهم و باهلوهم فی علی ع و مشهور است از ابن عباس که می گفت و کتاب الله ضلالت و [illegible] من شاء باهلته و در احوال
یحیی بن عبد الله حسنی صاحب دیلم خواهد آمد که در مجلس هرون الرشید با عبد الله بن مصعب بن الزبیر مباهله نمود و در همان روز مرد
و محمد بن احمد مذکور را تصانیف بسیار است از آن جمله کتاب ثواب القرآن و کتاب الرد علی ابن رباح الممطور و کتاب الرد علی الواقفه
و کتاب الغیبه و کشف الحیره و کتاب الامامة و کتاب الرد علی اهل [illegible] و کتاب فی الطلاق الثلث و کتاب الجامع فی الفقه و کتاب [illegible]
العالم و آداب المتعلم و کتاب معرفة الفروض من کتاب یوم و لیلة و کتاب غرر الاخبار و نوادر الآثار و کتاب التعریف محمد بن عمر
بن محمد بن سالم بن البراء بن سبرة بن سیار التمیمی المعروف بالجعابی الحافظ القاضی شیخ نجاشی گفته که او از حفاظ حدیث و اهل
علم بود و از مصنفات او کتاب احوال محدثان شیعه و طبقات ایشانست و آن کتاب بزرگیست و کتاب در بیان طرق این حدیث که از حضرت امیر
المؤمنین ع روایت کرده اند انه لعهد النبی الامی الی انه لا یحبنی الا مؤمن و لا یبغضنی الا منافق کتاب ذکر موالاة النبی لامیر المؤمنین ع کتاب الموالی
الاشراف و طبقاتهم کتاب راویان بنی هاشم و موالی ایشان کتاب من روی حدیث غدیر خم کتاب اختلاف ابی و ابن مسعود و لیلة القدر طرق
احادیث آن کتاب اخبار آل ابی طالب کتاب اخبار بغداد و طبقات اصحاب حدیث که در آنجا بوده اند کتاب مسند علی بن ابی طالب کتاب اخبار
علی بن الحسین علیهما السلام و کلای ناحیه مقدسه حضرت [illegible] عثمان بن سعید العمری الاسدی
در کتاب خلاصة الاقوال مسطور است که کنیت او ابوعمرو و لقب او سمان و زیات و عمری بفتح عین است که منسوبست به جد معنوی
و صوری نه بضم عین [illegible] و محقق نماند که سمعانی در کتاب انساب گفته که عمرو بن حریث را از جمله محملات نسبت عمروی شمرده
و چون عمرو بن حریث صحابی کوفی که سابقا در همین مجلس ذکر شد اسدی است پس ظاهر آنست که عثمان مذکور از اولاد او باشد و بابت انتساب
یافته باشد و او شیخی ثقه جلیل القدر عالی مقام از اصحاب امام همام ابی جعفر محمد بن علی الهادی علیهما السلام بوده و او از ده سالگی در خدمت
آنحضرت نشو و نما نموده و آخر بشرف وکالت حضرت امام حسن عسکری ع و حضرت امام محمد مهدی صاحب الامر علیهما السلام فایز گردید
و اول کسی است از سفرا و ابواب که حضرت امام حسن عسکری ع او را بجهت وکالت صاحب الامر ع منصوب ساخت و فرمود که بعد از او وکالت صاحب الامر ع
با ابوجعفر محمد پسر عثمان مفوض باشد و او تا قریب پنجاه سال در ناحیه مقدسه و بخدمت آنحضرت متصدی امر وکالت شریفه بود و
سؤالات و ملتمسات مخلصان عرض می نمود و جواب با صواب در ضمن توقیعات رفیعه از آنحضرت بایشان می رسانید و چون در جمادی الاولی سنه
و ثلثمائه محمد بیمار شد و حال او متغیر گردید جماعتی از وجوه شیعه نزد او آمدند مانند ابوعلی ابن همام و ابوعبدالله بن محمد کاتب و ابوعبدالله
باقطانی و ابوسهل اسمعیل بن علی نوبختی و ابوعبدالله بن الوجنا و غیر ایشان از اکابر و اعیان و با ابوجعفر گفتند که اگر ترا واقعه رسد بجای تو کی
خواهد بود او اشارت به ابوالقاسم بن الحسین بن روح بن ابی بحر نوبختی نمود و گفت که او قایم مقام من و وکیل و ثقه و امین صاحب الامر است در میان شما

تحقیق للوکلاء

و آنحضرت سفیر بود باید که بعد از من رجوع به او کنید و در مهمات خود با او اعتماد کنید که من به آن مامور شده بودم و ایشان املا نمودند
نمودم و چون ابو القاسم بن روح را در شعبان سنه ست و عشرین و ثلثمایه وفات نزدیک رسید در حین وفات وصیت به ابو الحسن علی
بن محمد السمری نموده و چون او را نیز وفات نزدیک رسید و بیمار شد شیعه بر بالین او حاضر شدند و از او سوال نمودند که وصیت
وکالت ناحیه مقدسه بکدام یک از اعیان و وجوه شیعه خواهد نمود او فرمود توقیعی که مشعر منع وصیت بود بیرون آورد و به حاضران نمود
و نسخه توقیع اینست بسم الله الرحمن الرحیم یا علی بن محمد السمری اعظم الله اجر اخوانک فیک فانک میت ما بینک و بین ستة ایام فاجمع
امرک و لا توص الی احد فیقوم مقامک بعد وفاتک فقد وقعت الغیبة التامة فلا ظهور الا بعد اذن الله تعالی ذکره و ذلک بعد طول الامد
و قسوة القلوب و امتلاء الارض جورا و سیاتی من شیعتی من یدعی المشاهدة الا فمن ادعی المشاهدة قبل خروج السفیانی و الصیحة فهو کذاب مفتر و لا حول
و لا قوة الا بالله العلی العظیم حاضران از روی توقیع نسخها بر داشتند و از بالین بیمار برخاستند و چون روز ششم رسید باز آمدند
دیدند که در دم نزع و در آن اثنا یکی از مردم که قصه توقیع او را نوشته بود از او سوال نمود که بعد از تو وکیل کیست گفت لله امر هو بالغه
امری است که او می رساند بهر که می خواهد و این آخر سخن بود که از او شنیدند و در همان روز که منتصف شعبان سنه ثمان و عشرین و ثلثمایه بود
وفات یافت رحمه الله تعالی و او آخر وکلای غیبت صغری است که مدت آن هفتاد سال بوده ابتدای آن تاریخ ولادت شریفه صاحب الامر
که سنه خمس و خمسین و مایتین است و انتهای آن انتهای وکالت و سفارت آنحضرت و هر یک از آن سفرا و ابواب وکالت شریفه توقیعی
از جانب صاحب الامر میمون شده تا به نفوذ دعوی وکالت معجزه بر دست ایشان ظاهر می شد قول ایشان را قبول می کردند و [illegible]
کلام که سزاوار است با اهتمام آنست که حضرت صاحب الامر را علیه السلام دو غیبت دست داده غیبت صغری در زمان معتمد عباسی
در سنه ست و ستین و مایتین و غیبت کبری در عهد راضی بن مقتدر عباسی بعد از ارتحال علی بن محمد السمری در شهور ثمان و عشرین و ثلثمایه
و فرق در میان آن دو غیبت اینست که در غیبت صغری وکلای آنحضرت و صلحای امت در ایصال توقیعات و اوامر و مراجع الطاهره واسطه بودند
و در کبری آمد و شد ایشان منقطع شد و احیانا سعادتمندی بدیدار همایون ایشان مستسعد کردیده است اللهم ارزقنا و فرج کل
که عبارت از ظهور آن حضرت صلوات الله و سلامه علیه در آخر غیبت کبری خواهد بود و فرجهای جزوی نیز هست که از قبیل [illegible]
و قبل از حصول آن بعجایب الالاء پروردگار قادر مختار جل شانه و عظم برهانه انتظام بعمل می آید دعای فرج که ان شاء الله [illegible]
که در حصول فرج کلی که عبارت از ظهور است دخل دارد و در بعضی روایات که وضع فرج در بعضی از ازمنه و اوقات قبل از ظهور واقع شده مراد [illegible]
فرجهای جزوی است چنانکه شیخ اجل محمد بن علی بن بابویه رحمه الله تعالی در کتاب اکمال الدین و اتمام النعمه بآن اشاره فرموده و صور توقیعات
منیفه در کتب شریفه اصحاب بسیار است و هر یک مشتمل بر فواید بی شمار است و از جمله صور توقیعات شریفه که شیخ اجل اکمل ثقة المحدثین
المحدثین سند المتقدمین و المتاخرین محمد بن یعقوب الکلینی قدس الله روحه العزیز از اسحق بن یعقوب روایت نموده آنست که اسحق گفت
التماس نمودم از محمد بن عثمن بن سعید العمری رضی الله عنه و ارضاه که برساند از من بخدمت حضرت مولای ما صاحب الزمان علیه افضل
صلوات الرحمن کتابی که مشتمل بود بر مسایلی که بر من مشکل می نمود وارد شد توقیع رفیع آنحضرت که در آن مذکور بود جواب [illegible]
جلیل اشکالات آن ابواب و از آنجمله در جواب مسئله که در علت غیبت و انتفاع مردم در این حالت مذکور شده بود مسطور است [illegible]
معنی آن باین راجع است اما علت غیبتی که واقع شده پس بدرستی که الله سبحانه و تعالی میفرماید یا ایها الذین امنوا لا تسئلوا عن اشیاء
ان تبد لکم تسؤکم یعنی الله سبحانه و تعالی میفرماید ای آنکسانی که ایمان آورده اید سوال مکنید و مپرسید از چیزها که چون آنها را
ظاهر کرد و بر حقیقت آن اطلاع یابید شما را بد می آید بدرستی که نبوده است هیچ یک از پدران من الا که واقع شده است در گردن او بیعتی از طاغی
کثیر الطغیان که در زمان او بوده و من ظهور خواهم کرد و نخواهد بود بیعت هیچ یک از طاغیان در گردن ما و اما وجه انتفاع و فایده گرفتن از من
در غیبت من هم چون انتفاع به آفتاب است چون غایب سازد و فرو برد آنرا ابرها از چشمها و بدرستی که من امان اهل زمینم همچنانکه ستارها امان اهل

و بعد از آن میفرماید ببندید درهای سوال را از چیزی که شما را بکار نمی آید و کلفت و تعب مکشید در دانستن آنچه شما را کفایت کرده اند
و از شما دانستن آن نمی طلبند و بسیار دعا کنید جهة تعجیل فرج بدرستی که آن فرج شماست و از مضمون این کلام حقایق نظام چیزی
مستفاد می شود که عقل بشری را قابلیت ادراک اسرار الهی نباید و آدمی بدانستن هر چیز مکلف نیست و حکمت در عدم اطلاع بر بعضی تعبدیات
هم چون روزه آخر رمضان که واجب است و روزه عید که حرام است و روزه روز بعد از آنکه مستحب است آنست که بنده بداند که او بنده
و فرمان بردار می باید بود و در پی فضول و خود رایی نباید بود و لازم نیست که عقل ناقص او بکنه و کیفیت هر چیز رسد که مکرر آن
چیزی که بمعرفت آن مکلف باشد در وسع دانش او گنجد و در روایات صحیحه اهل البیت علیهم السلام وارد شده که هیچ مومن نباشد
که سعادت رویت آنحضرت در یابد به غایه ما فی الباب اگر بنابر حکمی و مصلحتی چند که بر حقیقة الامر جز علام الغیوب و اقتضیت آنحضرت را
نشناسد و بر عنوانی که آنحضرت را باید دانست نداند و چون در این غیبت کبری حیرت و دهشت عظیم مردمان را حاصل شود الا من عصمه الله
بلطفه العمیم و عصمه بفضله الکریم و مزلة الاقدام و مسحض عقول و اوهام است لاجرم از آنجا که مزایای الطاف و غایت الطاف آنحضرت جهة
اطمینان قلوب مومنان و رسوم اقدام ایشان و رفع حیرت و دفع تزلزل و دهشت احیانا چنانکه مذکور شد یکی از مخلصان خاص بقبول [illegible]
قرب شرف اختصاص میفرمایند و بر همنمونی توفیق محرم حرم سرای عصمت خود می نمایند تا به صیقل الطاف جلی زنگ دغدغهای شیطانی و شوائب
فاسد نفسانی از خواطر آیینه معتقدان مومن و مومنان مومن زدایند و بر خواطر سلیمه و عقول مستقیمه واضح است که چون بعضا لف
و موالف بنا بر روایات صحیحه صریحه متفق اند بر اینکه در ظهور بهنگام و زمانی دنیا که از نظرها مستور و در تحت زمینها مدفون باشد بروی
زمینها آمده بر حضرت صاحب الامر ظاهر خواهد شد و ظلمه جبابره روی زمین مقهور او خواهند گردید و مملکت عالم بقبضه اقتدار
و حوزه اختیار آنحضرت خواهد آمد و جهان بنور عدل و داد آنحضرت معمور خواهد شد و جمیع این امور چگونه و قدرتیست که خداوند
و تقدیس آنحضرت خواهند داد بنابراین چرا نشاید که در حین این غیبت که در ضمن آن چندین حکمت حضرت رب العزت آن قدرت به آن
حضرت ارزانی فرماید که بآن تواند که جای چند به تصرف خود در آورد که احدی را بر آن اشاره علیا آنحضرت بآن راه نباشد و مطالعه مناسب حال
در آنجا جهة خود و ملازمان خاص و محرمان سرا پرده اختصاص ترتیب فرماید و بلوازم مراسم هر امری چنانکه مقتضای مصلحت دینی و صواب دید
رضای آنحضرت باشد در آنجا قیام و اقدام نماید چنانکه از قصه مشهور بجزایر خضر مستفاد می شود و برهان عظیم [illegible]
عظیم الشان واضح است که این معنی ادنی مرتبه از ایشان بلکه اقل منزله از خادمان مخلص این دودمان است و اکر این محل لایق بود دلایل
عقلیه و شواهد نقلیه در این باب ایراد می نمود و کتاب مستطاب اکمال الدین و اتمام النعمه از مصنفات شیخ اجل اکمل افضل آیة الله فی العالمین
قدوة اهل الحق و الیقین ابو جعفر محمد بن علی بن بابویه القمی قدس سره العزیز که بمطالعه حضرت صاحب الزمان علیه افضل صلوات الرحمن
حسب التماس الداعی مولف شده و کتاب مذکور در باب غیبت باشاره و بشارت آنحضرت که در واقعه بر او امر فرموده تصنیف نموده
مشتمل است بر سی فراید جواهر و عوائد شواهد و از کتب مصنفه اصحاب در این باب از هر جهتی امتیاز دارد اکر جهة استیفای تحقیق این امر
بآنجا رجوع نمایند اولی خواهد بود ابو الحسن علی بن اسمعیل بن شعیب بن میثم بن یحیی التمار الاسدی الکوفی البصری از اولاد اذکیای
روزگار و اکابر متکلمان شیرین گفتار است اگرچه پدران بزرگوار او بهمتا را اشتهار داشتند اما او رطب [illegible]
بتلخ کامان وادی نادانی بار معانی می فرستاد [illegible]
[illegible] شعر [illegible]
مذکور نقل کرده است که [illegible] کلام در مذهب اهل البیت کرام متکلم بود و در آن علم تصنیف فرموده در اصل کوفی بود و در بصره
ساکن شد و از وجوه متکلمان اصحاب ما بود و او را با ابو الهذیل علاف و نظام که از اعاظم مشایخ معتزله اند مناظرات بسیار است احوال بزرگ جد او میثم
که از اجله اصحاب امیر المومنین بود در مطلع [illegible] در این کتاب مذکور است و بالجمله علی بن اسمعیل از آن خاندان جلیل بوده

هلالا آن قرو عرض آن شجره شاهد معتد لعضل جد و پدر است و سمعانی در کتاب انساب گفته که بنو میثم جماعتی اند از شیوخ
شیعه و از مصنفات علی بن اسمعیل آنچه شیخ نجاشی در کتاب رجال مذکور ساخته کتاب الامامت و کتاب مجالس هشام بن الحکم
و کتاب النکاح و کتاب الطلاق و از جمله مناظرات او که با ابو الهذیل علاف واقع شده آنست که روزی از ابو الهذیل پرسید که آیا قبول داری
که ابلیس نهی از هر خیر و امر بهر شری کند ابو الهذیل گفت آری ابو الحسن گفت قبول داری که ابلیس هیچ خیر و شر را نمی داند گفت نمی دانم
ابو الحسن گفت پس ابلیس اعلم باشد از امام تو و ابو الهذیل مبهوت ماند و در مجلسی دیگر ابو الحسن از او پرسید که آیا کسی که دعوی مقامی بجهت
کوفی و شهادت زور خود اقرار نموده باشد جایز است شهادت او بر دیگری در آن مقام ابو الهذیل گفت جایز نیست گفت پس چون بود که
انصار جهت خود دعوی امارت کردند و بعد از آن تکذیب خود نموده در حضور جمهور زبان اظهار بشهادت زور خود کشادند
و اقرار با ستحقاق ابوبکر در آن امر نموده و بر وفق آن گواهی دادند پس چگونه جایز باشد شهادت قومی که خود را تکذیب نمودند و گواهی
بکذب و زور خود در دعوی مذکور ادا نمودند و توضیح این کلام قریب باجمال و ابهام بر وجهی که جناب شیخ مفید رحمه الله مستفید آن
مسئله آنست که هرگاه دلیل مخالفان بر امامت ابوبکر بزعم ایشان اجماع مهاجر و انصار باشد و انصار در آن مقام گواهی که بخود دادند
و زبان اقرار ببطلان دعوی استحقاق امامت خود کشادند پس وجود و عدم شهادت ایشان مساوی باشد و شاهد امامت ابوبکر
بعضی از امت باشند و این هنگام دعوی اجماع کل و امامت آن ذمیم هنر باطل گردد و چون سوانح این کتاب بیگانه از کلمات بهشت
رمضان اولی الحجه را آشیانه است هم وارد در کوی شاهدان پرده نشین نواب خانه می جوید و در دفع دشمنان ناصواب و ابن ذی
الاذناب از دنبال بهانه می پوید لاجرم در این مقام سیدان سخن را اقناع می دهد و سزای دعوی اجماع این سنی هیچ نعاور ادر امامت
در کنار ایشان می نهد و فساد نزاع و کساد متاع ایشان را بطباع سلیمه و اذهان مستقیمه ظاهر می سازد و می گوید که ضعف این دعوی
بر کمال وضوح است زیرا که حضرت امیر بر وجهی که در چند موضع از این کتاب مذکور شده در آن باب نزاع نمود و باعتراف مخالفان تا شش ماه
بیعت نکرد و از ظاهر گواهی و رضا در بطانه و از انجمله گواهان بود گواهی داد دعای بعد از آن تا مریض شد و گواهی دادند زید بن ارقم طلحه زبیر
و بیطای آنحضرت گو رشد و زبیر و سلمان و ابوذر و مقداد و عمار و جمعی کثیر ایشان با ابوبکر مشهور و تخلف سعد بن عباده و اولاد او
از بیعت ابی بکر و هر دو بالسنه جمهور مذکور و در کتب ایشان مسطور است مجملاً بر وجهی که از افاضل اصحاب افاده فرموده اند وجهی
دلیل می خواهد یا قول خصم و خصم که شیعه است امامت ابوبکر را قبول ندارند و دلیل عقل و نقل خود در آن نیست که اجماع را که دلیل
دانسته اند خود دانی و خواهی دانست که باطل است پس امامت ایشان باطل باشد حاصل سخن آنکه ایشان اعتراف کرده اند بانکه دلیل بر
اجماع ندارند بر امامت و اجماع در کتب اصول ایشان مثل منهاج قاضی بیضاوی و مختصر اصول ابن حاجب و شروح آن مبین شده که
عبارتست از اتفاق جمیع اهل حل و عقد یعنی از مجتهدین و علمای مسلمین بر امری در وقت واحد و خود بحث بسیار در آن کرده اند
و بر تقدیر هذا آن در شرح عضدی مذکور است اول آنکه آیا اجماع امری است ممکن یا محال دوم بر تقدیر امکانش آیا متحقق شده یا نه بر تقدیر
تحقیق علم به آن پیدا می توان کرد یا نه بر تقدیر هم پیدا کردن علم اثبات آن می توان کرد یا نه و بر هر جهت در دلیل چیزی می شود یا نه و اگر
حجت باشد بر تقدیری که بنوعی بتواتر برسد حجت و دلیل هست یا نه و در هر اینها اختلاف میان علمای ایشان پس همه اینها را اثبات
باید کرد تا حقیقت امامت او ثابت شود نمی دانم که آنان که باین همه قایل نیستند چون دعوی حقیت امامت ابوبکر می نمایند و در شرح آن میر
و بعد از اینها خلاف دیگر هست در حقیقت اجماع شرط است که هیچکس از جماعتی که اجماع کرده اند نمانند و هیچ کس خلاف ایشان نکنند
تا منقرض شده همه باشند و دیگر خلاف در آنکه آیا اجماع تنها حجت است یا سندی می خواهد که در این ماده که ذکر شده قیاسات که کرده اند
چند ذکر کرده اند که حضرت در وقتی که بیمار بود ابوبکر را اذن داد که امام جماعت شود و نماز کند و گفته اند علمای ایشان مثل ملا علی قوشجی
که هرگاه از برای امر دین حضرت رسالت پناه صلعم ابوبکر را مقتدا کرده باشد و راضی شده باشد پس از برای امر دنیا که خلافت باشد

خواهد بود پس امر خلافت را قیاس کرده اند با امامت نماز و این را سند اجماع دانسته اند و هر کس که اندک وقوفی از اصول دارد فساد این را
می داند چه قیاس ثابت کردن در کمال اشکال است و علما را در آن نیز اختلاف بسیار است و علمای اهل بیت آن را حجت نمی دانند و بر وجود دلیل
عقلی و نقلی دارند چنانکه در کتب اصول فقه مبین گشته و غیر ایشان در اقسام و شرایط آن اختلاف بسیار کرده اند و بر تقدیر ثبوت آن که
از شرایط انعقاد ساختن می باشد که علت باشد در اصل و مساوی باشد فرع بر اصل و اینجا علت نیز ظاهر نیست بلکه فرق ظاهر است
چون نماز در عقب هر فاسق و فاجر نزد ایشان درست است و امامت جماعت امر واحدی است که در آن شرط بسیار نیست و نه چنانکه در تدبیر امر آن
در کار است و خلافت سلطنت و حکومت است در جمیع امور دینی و دنیوی و احتیاج دارد بعلوم و شرایط بسیار که معلوم نیست که آنها
در ابی بکر موجود باشد پس قیاس آن بر آن نتوان کرد و قول ملا علی که آن امر دین است و این امر دنیا غلط محض است چه خود در صدد
امامت از شرح تجرید گفته که خلافت و امامت حکومتی است در دین و دنیا و این ظاهر است که چنین است با آنکه اصل ظاهر نیست چه شیعه
در کمال انکار اند و می گویند که حضرت گفت که مردمان نماز کنند و دختر ابی بکر گفت که ابوبکر امامت کند حضرت بر این معنی اطلاع یافته
فی الحال دستی بر دوش علی و دستی بر دوش فضل بن عباس نهاد و بیرون رفت و ابوبکر را دور کرد و نماز گذارد تا آنکه آن باعث فتنه نشود
با آنکه ظاهر است که امامت از اصول است و لهذا در اصول مذکور است پس اثبات آن بقیاس نتوان کرد بر تقدیر وجود قیاس صحیح
چه قیاس فقهی در فروع می باشد و اگر در مواقف گفته که امامت از اصول نیست غلط است و چون چنین باشد که مثل نبوت و اگر چنین باشد ظن
مجتهد در امامت کافی باشد و تقلید غیر در آن او را جایز باشد پس تخطئه مجتهدین که ظن کرده باشد که ابوبکر امام نیست و مقلدان مجتهد
نتوان کرد و حال آنکه نزد ایشان اگر کسی گوید که من امام حضرت امیرالمؤمنین را می دانم بلاواسطه بظنی که مرا شده است یا گوید بواسطه
تقلید که فلان مجتهد را کرده ام تخطئه اش می کنند بلکه می کشندش و دیگر آنکه اگر چنین باشد نزاع در آن نباید کرد با کسی چون مسئله
از فروع اجتهادی شد نیز در رنگ سایر مسایل شرعیه اجتهادیه خواهد بود که خلاف در آن جایز است و این موجب قدح در کسی نمی شود
و باعث چیزی نیست پس معلوم شد از مقدمات مذکوره که دلیل بر امامت ابی بکر غیر اجماع نیست و معنی اجماع و دلیل بودن او دانستی که چه
صورت دارد و بعد از تسلیم اینها هم معلوم است که اجماع همراه است در یک لحظه در مدینه بر امامت ابی بکر شد و این بسیار واضح است
و احتیاج بتفصیل و بیان ندارد و قطع نظر از آنکه اهل بیت پیغمبر حاضر نباشند و داخل نبودند و اجماع پیش از بیعت خود بهم نرسیده بود
همین در شرح مواقف می گوید و انها یثبت بالنص من الرسول او من الامام السابق و بالاجماع و یثبت ایضا ببیعة اهل الحل و العقد
عند اهل السنة و الجماعة و المعتزلة و الصالحیة من الزیدیة خلافا للشیعة ای اکثرهم فانهم قالوا لا طریق الا النص لنا ثبوت امامة ابی بکر بالبیعة
که سیاقش یعنی امامت ثابت می شود بنص رسول علیه الصلوة و السلام یا امام سابق یا اجماع مسلمانان و به بیعت مردمانی که عالم و مجتهد
و دانا باشند پیش سنیان و معتزله و صالحیه خلاف مر شیعه را که نزد ایشان ثابت نمی شود بغیر نص و ما را دلیل بر آنکه به بیعت نیز ثابت
می شود آنست که ثابت شده است امامت ابی بکر چنانکه خواهد آمد و بعد از آن نقل صحیح دلیل از شیعه بر آنکه ثابت نمی شود کرده و جواب
گفته از جمله آنکه قضا امر جزوی است مثلا ثابت نمی شود به بیعت پس چون ثابت شود امامت با آنکه امر کلی و عظیم است و جواب گفته که قبول نداریم
که قضا ثابت نمی شود به بیعت چه آن خلافت است و بعضی گفته اند که ثابت می شود به بیعت و فساد این مخفی نیست چه بر تقدیر آنکه خلاف باشد
نمی توان شد دلیل بحال آنکه معلوم و مشهور در میان علمای خلاف آنست و دیگر آنکه آن موجب فساد بسیار است چه احتمال دارد که امام
بسیار شود و میان ایشان جنگ و فتنه پدید آید و هر کس بهر که میل داشته باشد بیعت کند و اگر چه فاسق باشد بلکه کافر باشد با آنکه
علما شرط است با جماعت دیگر که عصمت و علم بجمیع مسایل دین بتفصیل تمام نبوی که خاص باشد نزد ایشان احتیاج بنظر
باشد شرط و نیز عدم کفر شرط است و آن شخص که بیعت می کند نمی داند که متصف بود باین اوصاف و جوابهای این هم در وجه گفته که مفسده
در ترک بیشتر است و ما نمی گوییم که بیعت مثبت امامت است بلکه می گوییم که آن علامت و نشان امام است بر آنکه آن شخص مستحق امامت و امام متصف

نیز ابطال است و این کالصفت است وجهی مفسده در تر از این باشد که مذکور شد و دیگر آنکه مفسده ترک مندفع است اگر شرط عصمت [illegible]
و آن در امام از ظاهر شد و بعد از آن منقض ابو بکر تا مجتهدین ولیس در کار ظهور است و دیگر آنکه چه دلیل هست بر اینکه آن علامت
است بر استحقاق آن شخص مر امامت را و اتصاف او بآن با آنکه در اصل اشتراط عصمت و علم تفصیل امتنع کرده و اجماع قبول کرده و بعد از این
جایز نها گفته واذا ثبت حصول الامامة بالاختیار والبیعة فاعلم ان ذلك الحصول لا یفتقر الى الاجماع من اهل الحل والعقد کان فی ثبوت الامامة
ووجوب اتباع الامام علی اهل الاسلام لعلمنا بان الصحابة مع صلابتهم فی الدین اکتفوا فی العقد للامامة بذلك کعقد عمر لابی بکر وعقد
عبد الرحمن بن عوف لعثمان ولم یشترطوا فی عقدها اجتماع من فی المدینة من اهل الحل والعقد فضلا من اجتماع الامة من علماء امصار
الاسلام ومجتهدی اقطارهم هذا مضمون آنکه چون ثابت شد که امامت به بیعت می‌شود ثابت است اگر احتیاج نیست در اثبات امامت به اجماع
علما و آن دلیل نیست از عقل و نقل بلکه یک کس یا دو کس از علما اگر بیعت کنند بکسی کافی است در ثبوت امامت آن کس و او امام می‌شود و واجب
بر همه مسلمانان که مطیع و منقاد او شوند و تحقیق او بشنوند چرا که ما علم داریم با آنکه صحابه با وجود دیانت و صحت که در دین داشتند اکتفا بآن نمودند
مثل آنکه عمر بیعت کرد با ابی بکر و خلافت آن بمجرد او ثابت شد و صحابه همگی او را قبول کردند و بمجرد آن [illegible] داشتند و هم چنین عبد الرحمن
بن عوف بعثمان بیعت کرد و آن ثابت شد [illegible] در عثمان [illegible] رد اول آنکه ایشان چنان مقرر ساختند
و از آنچه ایشان [illegible] موافقت نیز نقل کردیم معلوم شد که دلیل بر امامت [illegible] بالاجماع [illegible] امامت ابی بکر باشد بالاجماع را
اینجا معلوم شد که ثبوت امامت به بیعت می‌شود و امامت ابی بکر به بیعت عمر تنها هم رسیده نه بالاجماع و هیچ دلیل بر این که از برای ثبوت امامت
اجماع می‌باید از عقل و نقل نیست و اینها همه تناقض و اضطراب است دیگر آنکه دانستی که ثبوت امامت بمجرد بیعت شخصی او معنی ندارد [illegible]
یا عقل است یا سمع در عقل و سمع نیست [illegible] و چون چنین باشد و حال آنکه مقرر کرده اند در اصول
که قول مجتهد بمجتهد حجت نیست و هم چنین فعلش بلکه قول اهل مدینه دلیل نیست بر مسئله [illegible] آن کافی است
پس چگونه فعل مثل عمر در محل نزاع عظیم چنین که مسئله [illegible] آنکه حکومت و سلطنت است بر همه مسلمانان در امور دین و دنیا حجت باشد
و دیگر آنکه چون دانستی که ثبوت امامت به بیعت نمی‌شود پس نتوان گفت که صحابه به بیعت ثابت شد بنا بر اجماع ایشان و با وجود آن [illegible] نتوان
کرد اجماع را که دلیل و حجت باشد بر وقوع آن بعد از خلاف که با اجماع شنیده نیز نزاع کلی بوده است و شیعه دعوی کنند
که اصلا و قطعا حضرت امیر و حسن و حسین و فاطمه علیهم السلام و سایر هاشمیین رضی الله عنهم اجمعین راضی نبودند و شیوع شد که حضرت
فاطمه از او بسیار رنجیده بود تا آنکه وصیت نمود بحضرت امیر که ابی بکر را او نماز نکند و جماعتی از صحابه کبار با ایشان متفق بودند مثل
سلمان و ابوذر و مقداد و یاسر و مقداد رحمهم الله تدبیر فکری در عاقبت امر خود باید کرد و [illegible] هر کس اعتماد [illegible] فکر تأمل
باید کرد در کلام و هر کس وجود را از تقلید و انکار معرّی ساخت و در طلب حق جد و اخلاص ورزید تا [illegible] هدایت خواهد
یهدی الله لنوره من یشاء ومن لم یجعل الله له نورا فما له من نور و در کتاب مستقصی مذکور است که شخصی از ابوالحسن مذکور پرسید
که چرا حضرت امیر به خلفا ابوبکر و اقامت نماز با او نماز گذارد گفت که چون امام حقیقی آن قبله اهل ایمان بود اقامت در ان او را داد [illegible]
بمنزله ستون مسجد داشته بود دیگر پرسید که چرا در زمان عثمان ولید بن عقبه را که حد شرب زده نزد گفت بواسطه آنکه اقامت حد
او را بود و برا و تعلق داشت که امام برحق بود و بنا بر این بر او واجب که هر کجا او را ممکن باشد [illegible] اقامت آن نماید دیگر پرسید
که چرا آنحضرت با همه ابوبکر و عمر [illegible] و مشیر ایشان در امور جمهور بود گفت از جهت آنکه می‌خواست که بهر وسیله که تواند احکام
الهی را اجرای قواعد رسالت پناهی نماید هم چنانکه حضرت یوسف طلب نیابت ملک مصر در نظر [illegible] جمهور نمود و مشیر او در سایر امور
و نیز از برای آنکه خلافت روی زمین و حکومت دین سید المرسلین از او بود پس هر کجا او را ممکن باشد که اجرای احکام الهی و امضای اوامر حضرت
رسالت پناهی به نفس نفیس خود نماید بجان خواهد کرد و اگر آن وجه ممکن نباشد ناچار است که توسل جوید در امضای آن بدست کی

قدرت

که قدرت بر آن داشته باشد دیگر پرسید که آنحضرت چرا بقتال آن ستاده اشتغال نمود گفت هم چنانکه هرون هم بقتال ایشان
[illegible] و اصحاب گوساله پرستان اشتغال نمود آن شخص پرسید که مگر حضرت امیر از قتال ایشان عاجز بود گفت حال آن
حضرت در آن روزگار در آن وقت مشابه حال هرون بود که گفت ان القوم استضعفونی وکادوا یقتلوننی و مانند حال لوط بود که گفت انی
مغلوب فانتصر و نظیر حال لوط بود که گفت لو ان لی بکم قوة او آوی الی رکن شدید و شبیه حال موسی و برادرش بود که گفت
رب انی لا املک الا نفسی واخی دیگر پرسید که چرا آنحضرت در شوری داخل شد گفت تا حجت بر ایشان تمام کرد زیرا که می‌دانست که
قوم در حجت او نظر کارند و انصاف پیش آرند تقدیم دیگری با جایز نمی‌دارند و اگر داخل نمی‌شد حجت بر او قایم می‌شد و بسبب آن خلاف [illegible]
و [illegible] آن حضرت در آن روز فرمودند که الیوم ادخلت فی باب اذا انصفته وصلت الی حقی دیگر پرسید که چرا آنحضرت
دختر خود را به عمر ابن خطاب داد گفت بواسطه آنکه اظهار شهادتین می‌نمود بزبان و اقرار بفضل حضرت رسول می‌کرد و در آن باب
اصلاح خلطت و مصلحت او نیز منظور بود و این معامله دشوارتر از آن نبود که حضرت لوط پیغمبر عرض دختران خود بر قوم کافر میکرد
و بمضمون آیه کریمه هؤلاء بناتی هن اطهر لکم فاتقوا الله ولا تخزون فی ضیفی الیس منکم رجل رشید زبان مبارک می‌گشود
و از جمله حکایات نادره و آثار سایره او آنست روزی نزد حسن بن سهل که وزیر مأمون بود رفت دید که یکی از ملحدان از روی تعظیم
در پهلوی خود نشانده و دیگرانرا جای دیگر جای داده از ملاحظه آن حال برآشفت و در مقام ابطال حال آن ملحد درآمد بمجلس
گفت که در بیرون سرای تو عجیب چیزی دیدم حسن پرسید که چه دیدی ابوالحسن گفت سفینه دیدم که مردم را از جانبی بجانبی می‌برد
و لنگر می‌برد و می‌آورد چون آن ملحد سخن ابوالحسن را شنید بیقرار گردید و از روی استبعاد بحسن بن سهل گفت که این مرد مگر
دیوانه است ابوالحسن گوید که من با او گفتم این سخن را بجنون من چه دلالت گفت برای آنکه محالست که چوب جمادی که او را حیله
و قوت و حیوة و عقل و تدبیر نیست مردم را از آب بگذراند و ایشان را از جانبی بجانبی رساند ابوالحسن گفت پس انصاف بده که کدام یک
عجیب‌تر است آنچه من از آن خبر دادم یا آب بحار و انهار که بی قوت و حیات و حیله و افکار بر روی زمین از زمین و بیابان [illegible]
یا نباتات و اشجار که بسبب امطار که از آسمان می‌بارد سر برمی‌آورد و تو را گمان است که مدبری ندارد فبهت الذی کفر وکانه القم الحجر
و از جمله مباحثات او با ابو الهذیل آنست که روزی در مجلس علی بن ریاح از ابوالحسن پرسید که دلیل چیست بر آنکه علی ابن ابیطالب
اولی بود از دیگران بامامت گفت دلیل بر آن اجماع اهل قبله است بر آنکه آنحضرت در وقت وفات حضرت سید کاینات مؤمن کامل
عالم عادل بود و این چنین اجماع در شان ابوبکر نموده اند ابو الهذیل گفت کیست که بر آن اجماع نموده ابوالحسن گفت من و اسلاف من
در سوابق زمان و اصحاب من در این عصر و اوان ابو الهذیل گفت پس تو و اصحاب تو گمراهید ابوالحسن گفت جواب این کلام نیست
الا دشنام و مشت و لطام **رئیس المحدثین الشیخ الحافظ محمد بن یعقوب بن اسحق الکلینی الرازی** صاحب قاموس ذکر نموده
در باب نون در فصل کاف که کلین مثل امیر دهی است از دهات ری دارد آنجا است محمد بن یعقوب الکلینی از علمای شیعه
و در کتاب خلاصة الاقوال مسطور است که محمد بن یعقوب خواهرزاده ابراهیم علان کلینی رازی است که از علمای افاضل بود و محمد
در زمان خود شیخ و رئیس شیعه ری بود و اوثق و اثبت ایشان بود در حدیث کتاب جامع کافی را که مشتمل [illegible] در مدت بیست سال
تالیف نمود و در سال سیصد و بیست و هشت در بغداد رحلت فرمود و محمد بن جعفر الحسنی که از اشراف بغداد بود بر او نماز گذارد
و در مقبره باب الکوفه مدفون شد و شیخ نجاشی گفته که او را غیر کتاب جامع کافی دیگر مصنفات هست کتاب رد بر قرامطه و کتاب
رسائل ائمه علیهم السلام و کتاب تعبیر خواب و کتاب رجال و کتاب اشعاری که در مدح اهل البیت علیهم السلام گفته اند **ابو الحسن علی بن
حسین بن موسی بن بابویه القمی المشهور بابن بابویه** از اعاظم مجتهدان قم و اکابر موالیان صاحب [illegible] ناشر ناموس هدایت
و کاسر ناموس غوایه سپهر ضمیر الهام [illegible] آل بابویه اعلای لوای احکام شرع و کتاب [illegible] حقایق تقریر [illegible] نام

بابویه صدای فتح الباب احباب وصراخ عقاب ذوی الاذناب است در کتاب خلاصه مذکور است که علی بن بابویه شیخ اهل قم بود در عصر
و فقیه و ثقه ایشان بود و او بعراق آمد و بصحبت ابو القاسم حسین بن روح که وکیل ناحیه مقدسه مهدیه بود رسید و از او بعضی از مسائل
دینیه پرسید و بعد از مفارقت کتابی نوشته و بدست علی بن جعفر بن اسود داد و به او فرستاد و او در آن کتابت استدعا نموده بود
که رقعه او را که در آنجا التماس دعای فرزند نموده بود بنظر شریف حضرت صاحب الامر رساند و چون آن رقعه بنظر شریف آنحضرت رسید
در جواب او نوشتند که قد دعونا الله لک بذلک و سترزق ولدین ذکرین خیرین و ببرکت دعای آنحضرت حق تعالی او را دو پسر داد ابو جعفر
و ابو عبد الله و از ابو جعفر منقولست که می‌گفت من بدعای حضرت صاحب الامر متولد شده ام و بر آن افتخار می‌نمود و علی بن بابویه در سال
سیصد و بیست و نه وفات یافت جمعی از اصحاب ما گفته اند که روزی در خدمت ابو الحسن علی بن محمد سمری که یکی دیگر از وکلای صاحب الامر ع
که ناگاه بر زبان مبارک او گذشت که رحم الله علی بن الحسین بن بابویه بعضی از حاضران گفتند که او را چه شد ابو الحسن گفت در همین روز وفات یافت
و آنجماعت ضبط تاریخ نمودند و آخر خبر رسید که در آن روز وفات یافته بود و از جمله کتابات شریفه که حضرت امام حسن عسکری ع بجانب شیخ
نوشته اند کتابیست که صورتش اینست بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله رب العالمین والعاقبة للمتقین والجنة للموحدین والنار للملحدین
ولا عدوان الا علی الظالمین ولا اله الا الله احسن الخالقین والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد و عترته الطاهرین اما بعد اوصیک یا شیخی
ومعتمدی یا ابا الحسن علی بن الحسین القمی وفقک الله لمرضاته وجعل من صلبک اولادا صالحین برحمته بتقوی الله واقام الصلوة وایتاء
الزکوة واوصیک بمغفرة الذنب وکظم الغیظ وصلة الرحم والتثبت فی الامور والتعاهد للقرآن وحسن الخلق والامر بالمعروف والنهی
عن المنکر قال الله عز وجل لا خیر فی کثیر من نجویهم الا من امر بصدقة او معروف او اصلاح بین الناس واجتناب الفواحش کلها وعلیک
بصلوة اللیل فان النبی صلعم اوصی علیا علیه السلام فقال یا علی علیک بصلوة اللیل ومن استخف بصلوة اللیل فلیس منا فاعمل بوصیتی
وامر جمیع شیعتی حتی یعملوا علیه وعلیک بالصبر وانتظار الفرج ولا یزال شیعتنا فی حزن حتی یظهر ولدی الذی بشر به النبی صلعم انه یملأ
الارض قسطا وعدلا کما ملئت ظلما وجورا فاصبر یا شیخی وامر جمیع شیعتی بالصبر فان الارض لله یورثها من یشاء من عباده والعاقبة
للمتقین والسلام علیک وعلی جمیع شیعتنا ورحمة الله وبرکاته وحسبنا الله ونعم المعین نعم المولی ونعم النصیر واز مصنفات علی بن بابویه
کتابیست در توحید و کتاب وضو و کتاب الصلوة کتاب الجنائز کتاب الامامة والتبصرة من الحیرة کتاب الاسلام نوادر کتاب المنطق کتاب
الاخوان کتاب النساء والولدان کتاب الشرایع وهی الرسالة الی ابنه کتاب التفسیر کتاب النکاح کتاب مناسک الحج کتاب قرب الاسناد
کتاب التسلیم کتاب الطب کتاب المواریث کتاب المعراج محمد بن علی بن الحسین بن موسی بن بابویه القمی خلف صدق علی بن بابویه مذکور
وصیت مآثر فضل و اجتهاد او مشهور است کنیتش ابو جعفر و لقبش صدوق و سینه حقایق دفینه اش جواهر علوم دینی را صندوق بود
بالتماس شیعه ری در آنجا اقامت فرمود و بتعلیم مسائل ایشان مشغول می‌بود و شیعه خراسان را بفتوای او رجوع بود و شیخ نجاشی در کتاب
رجال گفته که شیخ ما فقیه و وجه شیعه ری و خراسان بود و در سال سیصد و پنجاه و پنج در عنفوان جوانی بخراسان آمد و شیوخ طایفه
از او استماع حدیث نمودند و شیخ طوسی در کتاب فهرست گفته که ابو جعفر بن بابویه شیخ جلیل حافظ احادیث بصیر بحال رجال و ناقد اخبار
بود و مانند او در میان علمای قم در حفظ و کثرت علم پیدا نشد و قریب بسیصد تصنیف دارد و در سال سیصد و هشتاد و یک در بلده
ری وفات یافت و آنچه از اسامی کتب او در کتاب رجال مذکور شده بدین تفصیل است کتاب دعائم الاسلام فی معرفة الحلال والحرام وهو فی
الشیخ الطوسی کتاب التوحید کتاب النبوة کتاب اثبات الوصیة لعلی ع کتاب اثبات خلافته کتاب اثبات النص علیه کتاب اثبات النص علی
الائمة کتاب المعرفة فی فضل النبی وامیر المؤمنین والحسن والحسین علیهم السلام کتاب مدینة العلم کتاب المقنع فی الفقه کتاب العوض عن المجالس
کتاب علل الشرایع کتاب ثواب الاعمال کتاب عقاب الاعمال کتاب الاوائل کتاب الاواخر کتاب الاوامر کتاب المناهی کتاب الفرق کتاب حق الاخوان
کتاب الرسالة الاولی فی الغیبة کتاب الرسالة الثانیة کتاب الرسالة الثالثة کتاب ارکان الاسلام کتاب المیاه کتاب السواک کتاب الوضوء کتاب التیمم کتاب الاغسال

الرحم ومواساة الاخوان والسعی فی حوائجهم فی العسر والیسر والحلم عند الجهل والتفقه فی الدین

کتاب فضایل الصلوة

کتاب الحیض والنفاس کتاب نوادر الوضوء کتاب فرایض الصلوة کتاب فضل المساجد کتاب مواقیت الصلوة کتاب فقه الصلوة کتاب الجمعة
والجماعة کتاب السهو کتاب الصلوة سوی الخمس کتاب نوادر الصلوة کتاب الزکوة کتاب الخمس کتاب حق الجار کتاب الجزیة کتاب فضل المعروف
کتاب فضل الصدقة کتاب فضل الصوم کتاب الفطرة کتاب الاعتکاف کتاب جامع الحج کتاب جامع علل الحج کتاب جامع تفسیر المنزل فی الحج
کتاب جامع حج الانبیاء کتاب جامع حج الائمة کتاب جامع فضل الکعبة والحرم کتاب جامع آداب المسافر للحج کتاب جامع فرض الحج والعمرة
کتاب جامع فقه الحج کتاب الموقف کتاب القربان کتاب المدینة وزیارة قبر النبی والائمة علیهم السلام کتاب جامع نوادر الحج کتاب زیارات قبر الائمة
کتاب النکاح کتاب الوصایا کتاب الوقف کتاب الصدقة والنحل والهبة کتاب السکنی والعمری کتاب الحدود کتاب الدیات کتاب المعایش والمکاسب
کتاب التجارات کتاب العتق والتدبیر والمکاتبة کتاب القضاء والاحکام کتاب اللقاء والسلام کتاب صفات الشیعة کتاب اللعان کتاب الایمان
کتاب فی زیارة موسی ومحمد کتاب جامع زیارة الرضا کتاب فی تحریم الفقاع کتاب المتعة کتاب الرجعة کتاب الشعر کتاب معانی الاخبار کتاب السلطان
کتاب مصادقة الاخوان کتاب فضائل جعفر الطیار کتاب فضائل العلویة کتاب الملاهی کتاب السنة کتاب فی عبد المطلب وعبد الله وابی طالب علیهم السلام
کتاب فی زید بن علی کتاب الفوائد کتاب الامامة کتاب الهدایة کتاب الضیافة کتاب التاریخ کتاب علامات آخر الزمان کتاب فضل الحسن والحسین علیهما السلام
کتاب رسالة فی شهر رمضان جواب رسالة وردت فی شهر رمضان کتاب المصابیح المصباح الاول ذکر من روی عن النبی صلعم من الرجال المصباح الثانی
ذکر من روی عن النبی صلعم من النساء المصباح الثالث ذکر من روی عن امیر المؤمنین ع المصباح الرابع ذکر من روی عن فاطمة علیها السلام المصباح الخامس
ذکر من روی عن ابی محمد الحسن بن علی ع المصباح السادس ذکر من روی عن ابی عبد الله الحسین بن علی علیهما السلام المصباح السابع ذکر من روی عن علی بن الحسین
المصباح الثامن ذکر من روی عن ابی جعفر محمد بن علی ع المصباح التاسع ذکر من روی عن ابی عبد الله الصادق ع المصباح العاشر ذکر من روی عن موسی بن جعفر
المصباح الحادی عشر ذکر من روی عن ابی الحسن الرضا المصباح الثانی عشر ذکر من روی عن ابی جعفر الثانی ع المصباح الثالث عشر ذکر من روی عن ابی الحسن علی بن محمد
المصباح الرابع عشر ذکر من روی عن ابی محمد الحسن بن علی ع المصباح الخامس عشر ذکر الرجال الذین خرجت الیهم التوقیعات کتاب المواعظ کتاب الرجال المختارین
من اصحاب النبی کتاب الزهد کتاب زهد النبی ع کتاب زهد امیر المؤمنین ع کتاب زهد فاطمة علیها السلام کتاب زهد الحسن ع کتاب زهد الحسین ع
کتاب زهد علی بن الحسین ع کتاب زهد ابی جعفر الثانی ع کتاب زهد ابی الحسن علی بن محمد کتاب زهد ابی محمد الحسن بن علی ع کتاب [illegible] النبی صلعم
کتاب دلائل الائمة ومعجزاتهم علیهم السلام کتاب الرجعة کتاب نوادر الفضائل کتاب الطفل کتاب امتحان المجالس کتاب غریب حدیث النبی وامیر المؤمنین
علیهما السلام کتاب الخصال کتاب مختصر تفسیر القرآن کتاب اخبار سلمان وزهده وفضائله کتاب ابی ذر وفضائله کتاب التقیة کتاب الحذاء والنعال
کتاب نوادر الطب کتاب جوابات المسائل الواردة علیه من واسط کتاب الطرائف کتاب جوابات المسائل الواردة علیه من قزوین کتاب جوابات المسائل الواردة
من مصر جوابات مسائل وردت من البصرة جوابات مسائل وردت من الکوفة جوابات مسائل وردت علیه من المدائن فی الطلاق کتاب علل الشرایع
کتاب فیه ذکر من لقیه من اصحاب الحدیث وعن کل واحد منهم حدیث ذکر المجلس الذی جری له بین یدی رکن الدولة ذکر مجلس آخر ذکر مجلس ثالث
ذکر مجلس رابع ذکر مجلس خامس کتاب الحذاء والخف کتاب الخاتم کتاب علل الوضوء کتاب الشوری کتاب اللباس کتاب المسائل الزکوة کتاب مسائل الخمس
کتاب مسائل الوصایا کتاب مسائل المواریث کتاب مسائل الوقف کتاب مسائل النکاح ثلثة عشر کتابا مسائل الحج کتاب مسائل العقیقة کتاب مسائل
الرضاع کتاب مسائل الطلاق کتاب مسائل الدیات کتاب مسائل الحدود کتاب ابطال الغلو والتقصیر کتاب السر المکتوم الی یوم الوقت المعلوم
کتاب المختار بن ابی عبید کتاب الناسخ والمنسوخ کتاب مسئلة نیشابور کتاب رسالة الی ابی محمد الفارسی فی شهر رمضان کتاب الرسالة الثانیة الی اهل
بغداد فی معنی شهر رمضان کتاب ابطال الاختیار واثبات النص کتاب المعرفة فی الرجال البرقی کتاب مولد امیر المؤمنین ع کتاب مصباح المصلی
کتاب مولد فاطمة علیها السلام کتاب المجمل کتاب تفسیر القرآن جامع کبیر کتاب اخبار عبد العظیم بن عبد الله الحسنی کتاب تفسیر القصیدة فی اهل البیت
علیهم السلام و بعضی از فواید علمیه او که در مجلس ملک رکن الدوله واقع شده شیخ ابو جعفر و یحیی رازی در رساله علیحده جمع نموده و چون این
رساله بغایت کمیاب و مع هذا موشح است باستقصای آن هم شیخ صاحب کمال بود و ما سبق مقصود اصلی این کتاب است ذکر بعضی از آن درین مقام

صورت آن بر وجهی که در رساله مذکور مسطور گشته آنکه چون صیت فضایل تقوی و فضائل آن شیخ طاهر ربانی در میان آفاق بلاد
مشهور گردید و آوازه ریاست و اجتهاد او در مذهب شیعه امامیه بسمع ملک رکن الدوله ملک کور رسید مشتاق صحبت فایض البهجه
او گردید و بتعظیم تمام التماس تشریف قدوم سعادت لزوم او نمود و چون بمجلس درآمد او را بپهلوی خود نشاند و نیازمندی بسیار اظهار نمود
و چون مجلس قرار گرفت بجناب شیخ خطاب نمود که ای شیخ جمعی از اهل فضل که در این مجلس حاضرند اختلاف دارند در کار اصحاب
که شیعه در ایشان طعن می کنند چه بعضی می گویند طعن واجب است و بعضی می گویند واجب نیست بلکه جایز نیست رای حقایق آرای شما در این مسئله
چیست شیخ گفت ای ملک بدانکه خدای تعالی قبول نمی کند از بندگان اقرار بتوحید خود را تا انکار نکنند هر چیز را از خدایان و اصنام باشد
چنانکه کلمه طیبه لا اله الا الله از آن خبر میدهد و هم چنین قبول نمی کند اقرار بندگان خود را بنبوت حضرت رسالت تا انکار نکنند متنبیان را
که در وقت او پیدا شدند مسیلمه کذاب و اسود عنسی و سجاح و اشباه ایشان و هم چنین قبول نمی کند قول امامت حضرت امیر المؤمنین را
الا بعد از نفی هر کس که در زمان آنحضرت متغلب شده متصدی خلافت شده باشد ملک آن جواب را پسندید و شیخ را تشکر کرد و گفت می خواهم
که مرا خبر دهی از حقیقت حال و مآل کسانی که از روی جهالت متصدی خلافت شدند شیخ گفت حقیقت حال و مآل ایشان آنست
که اجماع امت واقع است بر قصه سوره برائت و آن قصه مشتمل است بر خروج متغلبان از دایره اسلام و آنکه او از منسوبان حضرت پیغمبر الانام
نیست و محتوی است بر آنکه ولایت علی بن ابی طالب علیه السلام از آسمان نازل شده ملک پرسید که تفصیل آن قصه چیست شیخ فرمود نقله آثار از
موافق و مخالف متفق اند بر آنکه چون سوره برائت نازل شد حضرت رسالت ابوبکر را طلبید و گفت این سوره را بگیر و بمکه برو در موسم
حج آن را از جانب من باهل مکه برسان ابوبکر آنرا گرفته روانه مکه شد و چون پاره از راه را قطع نمود جبرئیل علیه السلام نزول فرمود و گفت
یا محمد پروردگارت ترا سلام می رساند و می گوید لا یؤدی عنک الا انت او رجل منک یعنی باید از جانب تو سوره برائت را بکفار
مکه نرساند مگر آنکه تو خود متصدی آن شوی یا مردی که از تو باشد پس آنحضرت صلعم حضرت امیر المؤمنین را امر کرد که خود را
با ابوبکر برسان و سوره برائت را از او گرفته طریق رسالت بجا آرد حضرت امیر بموجب فرمان از عقب ابوبکر روان گردید و سوره برائت
از او گرفته در موسم حج آن را باهل مکه رسانید و هرگاه بموجب خبر مذکور ابوبکر از حضرت پیغمبر نباشد هر آینه تابع او نخواهد بود
بدلیل قول خدای تعالی فمن تبعنی فانه منی و هرگاه تابع حضرت پیغمبر نباشد محب و دوستدار او نیز نخواهد بود بدلیل قول ایزدی عز و جل
قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله و یغفر لکم ذنوبکم و هرگاه محب خدا نباشد مبغض او خواهد بود و حجت بی ایمانی او بغض
او کفایت است و همین خبر نیز درست شد که حضرت امیر المؤمنین ع از حضرت پیغمبر است با آنکه دیگر روایات نیز بر آن دلالت دارد از آنجمله
آنکه محدثان در تفسیر قول خدای تعالی افمن کان علی بینة من ربه و یتلوه شاهد منه روایت کرده اند که مراد بصاحب بینه حضرت پیغمبر است
و مراد بشاهد که تالی او باشد امیر المؤمنین است و ایضا روایت کرده اند از حضرت رسالت ع که فرمود طاعة علی طاعة الحق و معصیته معصیتی
و روایت کرده اند که حضرت جبرئیل ع در غزای احد نظر بحضرت امیر انداخت و دید که آن شهسوار معرکه لا فتی و سالار میدان هل اتی
در پیش روی مبارک حضرت رسالت مجاهده می نماید گفت یا محمد این علی بجان سپاری و یاری است که مواسات بحضرت تو بجا می آورد حضرت
پیغمبر فرمود که یا جبرئیل انه منی و انا منه پس جبرئیل گفت و انا منکما پس شخصی که خدای تعالی بجهة رسانیدن آیتی از کتاب خود بر بعضی از مردم
او را امین ندانسته چگونه مصلحت آن دارد که در رسانیدن تمام آیات کریم و امامت جمیع امت رسول عظیم او را امین دانند و لا محاله
چگونه امین باشد در رسانیدن جمیع دین الهی و حال آنکه خدای تعالی از بالای هفت آسمان او را معزول نمود و چگونه مظلوم نباشد کسی که ولایت
از هفت آسمان نزول نمود و دیگری آن را از دست او ربود ملک گفت جمیع آنچه افاده فرمودی واضح و روشن است آنگاه یکی از مقربان ملک
که ابو القاسم نام داشت و نزدیک او بر پای ایستاده بود رخصت طلبید که از حضرت شیخ سؤال نماید چون آن شخص دستوری یافت
گفت چگونه جایز قرار داده بود که این امت بر ضلالت و گمراهی مجتمع شوند و حال آنکه حضرت رسالت فرموده لا تجتمع امتی علی الضلالة حضرت شیخ

جواب

جواب داد که امت در لغت عرب بمعنی جماعت و اقل جماعت سه است و بعضی گفته اند که اقل آن مردی و زنی است و خدای تعالی یک تن تنها را نیز
امت خوانده چنانکه در شان حضرت ابراهیم ع فرموده که ان ابراهیم کان امة قانتا لله حنیفا و حضرت رسالت قس را امتی تنها خوانده
و گفته رحم الله قسا یحشر یوم القیمة امة وحده پس بر تقدیر تسلیم صحت حدیث مذکور می تواند بود که مراد از لفظ امت در آن حدیث حضرت
امیر المؤمنین ع و تابعان سعادت قرین او باشد آن سائل گفت ظاهر و مناسب آنست که حمل آن بر سواد اعظم نمایند که بحسب عدد
اکثر اند شیخ فرمود که اکثر را در کتاب خدای تعالی در چندین جا مذموم دیده ایم و قلت را ممدوح چنانکه در آیه کریمه لا خیر فی کثیر من نجویهم
و قول او که و لکن اکثرهم لا یعقلون و لکن اکثرهم لا یشکرون و لکن اکثرهم لا یؤمنون و لکن اکثرهم یجهلون و لکن اکثرهم فاسقون
و چنانکه در آیه الا الذین آمنوا و عملوا الصالحات و قلیل ما هم و آیه و قلیل من عبادی الشکور و آیه و ما آمن معه الا قلیل و مؤید تحقیق
آنکه خدای تعالی در شان امت موسی فرموده و من قوم موسی امة یهدون بالحق و به یعدلون و در باب امت پیغمبر ما فرموده که و ممن خلقنا امة
یهدون بالحق و به یعدلون و چون کلام باینجا رسید سائل خاموش گردید و امیر رکن الدوله پرسید که چگونه جایز تواند بود ارتداد اکثر
از امت پیغمبر با وجود قرب عهد و زمان ایشان بوفات حضرت شیخ گفت چگونه جایز نباشد و حال آنکه خدای تعالی در کتاب خود گفته و ما محمد
الا رسول قد خلت من قبله الرسل تا بعد از آن فرموده افان مات او قتل انقلبتم علی اعقابکم و ایضا ارتداد ایشان بعد از وفات حضرت پیغمبر
عجیب تر نیست از ارتداد بنی اسرائیل در وقتی که حضرت موسی بمیقات پروردگار خود رفته بود و هارون را در میان آن قوم خلیفه خود گذاشته
و بمجرد آنکه وعده سی روزه با قوم نموده بود و بموجب اشارت الهی و اتممناها بعشر فتم میقات ربه اربعین لیلة بچهل شب امتداد یافت
قوم او صبر نکردند تا آنکه سامری از میان ایشان پیدا شد و از حلی و پیرایهای آن قوم جهت ایشان گوساله ساخت و بایشان گفت اینست خدای شما
و ایشان متابعت سامری نموده گوساله را پرستیدند و هارون خلیفه موسی را ضعیف و زبون ساختند و قصد قتل او نمودند چنانکه آیه کریمه
قال ابن ام ان القوم استضعفونی و کادوا یقتلوننی بر آن دلالت دارد و هرگاه جایز باشد بر امت موسی که پیغمبر اولو العزم بود آنکه در ایام حیات او
بسبب غیبت چند روزه مرتد شوند و مخالفت وصیت و وصی او نمایند و اطاعت سامری و گوساله مرکب او اختیار کنند چگونه جایز نباشد بر این امت که بعد
وفات پیغمبر خود مخالفت وصیت و وصی او کنند و مرتد و گوساله پرست شوند ملک از روی تعجب باستحسان آن سخن گفت ای شیخ می تواند بود
که در این باب حقیقتی از این روشن تر و بهتر باشد شیخ گفت ای ملک این سخن را نیز گوش کن که مخالفان ما نیز قائلند بوجوب وجود امام در میان
امت و با وجود این می گویند که حضرت رسالت از دنیا رفت و هیچکس را خلیفه خود نساخت تا آنکه امت از پیش خود یکی را خلیفه خود ساختند
پس اگر بر وجهی که ایشان می گویند که حضرت پیغمبر بر خود کسی را خلیفه نساخته باید که استخلاف امت که بر خلاف عمل آنحضرت واقع شده خطا باشد
و اگر آنچه امت کردند صواب باشد باید که آنچه حضرت رسالت کرد خطا باشد پس نیکو تامل کنید که صدور خطا از حضرت حق سبحانه و تعالی
لایق است یا از امت با آنکه آنچه اهل خلاف بحضرت پیغمبر نسبت می کنند از ترک وصیت و استخلاف لایق بشان اجلاف نیست زیرا که ما از عقل
روستائی فقیر می دیدیم که بمیرد و وصیت نکند از جهت کسی که بعد از او است و اگر چه از او جز زنبیلی نماند پس چگونه روا تواند بود که حضرت
پیغمبر ع از دنیا رحلت نماید و وصیت خود بکسی نکند و نظام کار ایشان را به یکی حواله نسازد و عجب تر از این همه آنست که ایشان را گمان آنست
که حضرت پیغمبر صلعم خلیفه مقرر نکرد و ابوبکر مخالفه رسول الله کرد در خلیفه کردن عمر و باز عمر مخالفت ابوبکر و حضرت پیغمبر کرده در کار
خلافت را طریق شوری در میان شش نفر ساخت ملک این سخنان را تحسین نموده سؤال نمود که ای شیخ پس بکدام شبهه آن قوم ابوبکر را بر امام
و دیگران تقدیم نمودند شیخ گفت ایشان را گمان آنست که حضرت رسالت در حین مرض او را تقدیم نمود در امامت نماز لیکن این خبر صحیح نیست
زیرا که مخالفان خود در آن خلاف کرده اند پس بعضی چنین روایت کرده اند که حضرت پیغمبر ع عایشه را گفت که بپدر خود را امر کن که امامت
مردم نماید چون حضرت بر آن معنی اطلاع یافت تکیه بر علی و عباس کرده بمسجد رفت و ابوبکر را از محراب دور نمود و خود در محراب ایستاد
و ابوبکر در عقب آنحضرت و دیگران در عقب او نماز گذاردند و بعضی روایت کرده اند که حضرت پیغمبر حفصه را گفت که بپدر خود امر کن که امامت نماز

مردم نماید و اگر خبر مذکور صحیح بودی هر آینه مهاجران آن را با انصار حجت ساختندی در روز سقیفه تمسک بادلهٔ ضعیفه نکردندی
حقیقه و مقدمات سخیفه نجستندی و ایضاً چگونه لازم باشد از قبول خبر جابر بشر و حفظه در جایی که مظنهٔ آن باشد که جز نفع
جهت خود یا پدران خود کنند و حال آنکه ایشان قول فاطمه را در باب فدک لازم نداشتند با آنکه حضرت پیغمبر آن را باو بخشیده بود
و چندین سال از ایام حیات پدر در تصرف او بود و نیز علو شان حضرت سیدة النساء از ارتکاب کذب بر سایر معاصی اولی و اقوی تمام
و چون حضرت امیرالمؤمنین و امام حسن و امام حسین و ام ایمن در آن باب گواهی دادند ابوبکر و عمر گواهی حضرت امیر را از آنجا که جر نفع ساختند
و گواهی او را مردود نمودند و ایضاً چگونه صحیح باشد خبر جابر بشر و حفظه و حال آنکه مخالفان خود روایت کرده‌اند که شهادت دختر در حق پدر
نیست و نیز می‌گویند که قبول گواهی زنان جایز نیست در ده درهم بلکه ... که با ایشان مردی نباشد پس سلطان گفت حق آنست که شیخ ...
و مخالفان اهل خلاف تمام مخالف و باطل است بعد از آن سلطان پرسید که ای شیخ طایفهٔ امامیه از کجا جزم کرده‌اند با آنکه ائمه و خلفا
حضرت رسالت دوازده‌اند شیخ گفت ای سلطان امامت و ... است از فرایض خدای تعالی و هر فریضه که خدای تعالی آن را مقرر ساخته
البته محصور در عدد و مخصوص است ... چنانچه در شبانه روزی هفده رکعت نماز را فرض کرده است و زکوة مفروضه را به چندین ...
از مال معلوم معهود متعلق ساخته و روزه رمضان را در سال یکماه و حج اسلام را در مدت العمر یکبار لاجرم بر هر سؤال عدد ائمه را بعد ...
در سایر ... هم چنانکه در اعمال مذکوره نمی‌توان گفت که چرا عدد رکعات نماز شام از سه زیاده و از هفده و کمتر از آن نیست همچنین در ...
اگر بگویند که عدد ائمه و خلفای حضرت رسالت چرا بیشتر از دوازده و کمتر از آن نیست و همچنانکه خدای تعالی عدد هیچ کس از اعمال
مفروضه مذکوره را در کتاب کریم خود مذکور نساخته و حضرت رسالت در احادیث شریفهٔ خود نقاب خفا از چهره ظهور آن انداخته
هم چنین تعیین عدد ائمه هدی در کتاب خدا مذکور نکرده ... حکم به مجرد امر بطاعت اولوا الامر فرمان رسید و حضرت رسالت ...
کمیّه آن فرموده سلطان گفت این ... که مخالفان با شما موافق‌اند در عدد فرایض مذکوره و موافقت شما نمی‌کنند در عدد ائمه شیخ گفت
مخالفت مخالفان ابطال قول ما در بیان عدد ائمه نمی‌کند هم چنانکه مخالفت یهود و نصاری و مجوس و ملاحده را ابطال اسلام و معجزات
حضرت رسول ... نمی‌کند و اگر چیزی بمجرد مخالفت مخالفان باطل شدی بایستی که بر هیچ خبری تمام حاصل نشدی زیرا که هیچ چیزی نیست
که در او خلاف و اختلاف نباشد سلطان این سخن را نیز پسندید و از خدمت شیخ پرسید که آیا امام صاحب الامر در کدام زمان ظهور خواهد ...
شیخ در جواب گفت که خدای تعالی حضرت امام را بسبب حکمتی و مصلحتی از نظر مردم غایب ساخته پس باید که وقت ظهور او را غیر
خدای تعالی نداند چنانکه در حدیث نیز واقع است که مثل القائم من ولدی مثل الساعة و خدای تعالی در مقام ابهام حال ساعت فرموده که
يَسْئَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً
سلطان پرسید چگونه تواند بود که آدمی در این مدت دور و دراز زنده باشد شیخ گفت این محل تعجب نیست ... شنیده خبر ...
بوده‌اند سلطان گفت شنیده‌ام اما صحت آنها پیش من ظاهر نیست شیخ گفت خدای تعالی در کتاب خود خبر داده که حضرت نوح پیغمبر در میان
قوم خود هزار سال الا پنجاه سال زندگانی کرد سلطان گفت این خبر صحیح است اما در زمان ما احتمال ... عمر دراز نمی‌باشد شیخ گفت
هر چیز را که خدای تعالی و پیغمبر او احتمال داده‌اند محال است و حضرت پیغمبر صلعم گفته که یکون فی امتی کل ما کان فی الامم السالفة حذو
النعل بالنعل والقذة بالقذة و چون در زمان احتمال عمر دراز داشته باشد و جریان سنت الهی تحقیق عمرهای دراز در این امت واجب باشد
مناسب آنست که حصول آن در امام بر اجناس آدمی باشد و هیچ جنسی مشهورتر از جنس صاحب الزمان نیست پس ... بوده ... سنت
در او در امام جاری شده باشد سلطان گفت شما می‌گویید که حضرت امام دوازدهم غایب و پنهان است و حال آنکه احتیاج بنصب امام جهة اقامة
امر الدین و انصاف مظلوم است و هرگاه او غایب و پنهان باشد احتیاج برآورده نمی‌شود شیخ گفت احتیاج بوجود امام جهة بقای نظام عالم
که لولا الامام لساخت ... السموات والارض ولما انزلت السماء قطرة ولا اخرجت الارض ... و خدای تعالی در مقام خطاب به پیغمبر ...

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ و هرگاه ایشان را عذاب نکند مادام که نبی در میان ایشان باشد همچنین عذاب ایشان نخواهد کرد
هرگاه امام در میان ایشان باشد زیرا که امام قایم مقام نبی است در جمیع امور مگر در اسم نبوت و نزول الوحی و اتفاق اهل نقل است
در آنکه حضرت پیغمبر صلعم فرموده که النجوم امان لاهل السماء فاذا ذهبت النجوم اتی اهل السماء ما یکرهون و اهل بیتی امان لاهل الارض
فاذا ذهب اهل بیتی اتی اهل الارض ما یکرهون و قال علیه السلام لو بقیت الارض بغیر حجة ساعة لساخت باهلها و در روایت دیگر آمده
کما ساخت باهلها کما یموج البحر باهله و چون کلام شیخ باین مقام رسید سلطان او را نوازش بسیار نمود و با هرکه در مجلس بود اظهار اعتقاد خود
فرمود و گفت حق آنست که این فرقه دارند و دیگران بر باطل‌اند و از شیخ ... که در اکثر اوقات در مجلس او حاضر شده روز دیگر که سلطان
رکن الدوله بر سریر سلطنت نشست جناب شیخ را یاد کرد و او را ثنای بسیار گفت پس یکی از حاضران گفت که کان شیخ گفته که چون
سر مبارک حضرت امام حسین علیه السلام بر نیزه کردند سورهٔ کهف می‌خواند ملک گفت این سخن را از او شنیده‌ام اما از او هنوز پرسیده
آنگاه رقعه در آن باب بخدمت او نوشت و چون رقعه بنظر شیخ رسید در جواب نوشت که این خبر از کسی روایت کرده‌اند که او از سر
مبارک آن حضرت شنیده که چند آیه از سورهٔ کهف می‌خواند و از جمله ... ام حسبت ان اصحاب الکهف والرقیم کانوا من آیاتنا عجبا بلکه ... حق
... زیرا که هرگاه چنین باشد که در روز قیامت دستهای کافران و پاهای ایشان بسخن درآیند چنانکه در قرآن مجید واقع است که الْيَوْمَ
نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ هم چنین جایز نیست که سر مبارک حضرت امام حسین ع که خلیفه
خدای تعالی و امام مسلمانان و یکی از جوانان اهل بهشت و جدش مصطفی و پدرش علی مرتضی و مادرش فاطمه زهرا باشد بنطق و بیان ...
و زبان بتلاوت قرآن گشاید چگونه انکار آن فی الحقیقة انکار قدرت الهی و فضل حضرت رسالت پناهی است و عجب از کسی است که او ...
صدور این امر را انکار می‌کند از کسی که ملایکه در ماتم او گریستند و آسمانها قطرات خون باریدند و جنیان بآواز بلند بر او نوحه کردند
و هر کس که امثال این اخبار را با وجود تعدد طرق و قوت سند انکار نماید پس می‌تواند که انکار جمیع شرایع و معجزات رسول و جمیع امور
دین و دنیا نماید زیرا که آن امور بمثل این اسانید و طرق بر ما ظاهر گردیده و مضمون آن بدرجهٔ صحت رسیده والحمد لله وحده
الشیخ الاجل السعید ابو عبدالله محمد بن محمد بن النعمان الحارثی الملقب بالمفید افادت پناهی که عقل مستفاد
از قوهٔ قدسیهٔ او مستفید و فکر فلک پیمای او ... بود مجتهدی که هیچ ضمیر مشکلی بر شاهباز ... نیاهنگ
... از سطوت ... اعتزال و حال در باب اعتزال ... مانند خال
... سال و کرم ... در مجموعهٔ ورام بن ابی فراس رحمهما الله تعالی مسطور است که اصل شیخ از عکبری بود ... ایام صبا
از آنجا با پدر خود به بغداد آمد و در خدمت ابو عبدالله معروف بجعل که در درب ریاح بغداد منزل داشت باستفادهٔ علوم مشغول شد
و بعد از آن پیش ابو یاسر که در باب خراسان ... اشتغال داشت رجوع نمود و ابو یاسر چون از عهدهٔ بحث او بیرون نمی‌آمد
با او گفت که چرا پیش علی بن عیسی رمانی که از اعاظم علمای کلام است چیزی نمی‌خوانی و از او استفاده نمی‌کنی گفت او را نمی‌شناسم و کسی
که وسیلهٔ آشنایی او شود ندارم ابو یاسر یکی از اصحاب خود را با او همراه نمود بخدمت رمانی فرستاد و چون مجلس او از اهل فضل
مملو بود در صف نعال نشست و بتدریج که مردم از مجلس پراکندند شیخ مفید نزدیک‌تر می‌رفت ... که استفادهٔ بعضی
از مسایل نماید در آن اثنا یکی از اهل بصره درآمد و گفت که چه می‌گویی در حدیث غدیر و قصهٔ غار رمانی گفت خبر غار درایت و خبر
غدیر روایت است و از روایت حاصل نمی‌شود آنچه از درایت حاصل می‌شود و چون آن مرد بصری نتوانست که سخن رمانی را جواب گوید
بیرون رفت ... سکوت نمایم لاجرم پیش رفتم و گفتم ای شیخ سؤالی دارم گفت بگو گفتم چه می‌گویی در شأن کسی که با امام عادل خروج
و بر او حرب و قتال کرده باشد گفت آنکس کافر است آنگاه استدراک نموده گفت فاسق است گفتم چه می‌گویی در باب حضرت امیرالمؤمنین
گفت او امام است گفتم چه می‌گویی در باب طلحه و زبیر و قصهٔ حرب جمل که بعمل در آوردند گفت ایشان توبه کردند گفتم خبر جنگ ... درایت

و حدیث غدیر روایت کند گفت مگر حاضر بودی آن وقتی که آن مرد بصری از من سوال نمود گفتم آری گفت روایت بر روایت یعنی درایت بر درایت [illegible]
و سوال تو وارد است آنگاه پرسید که تو چه کسی و پیش کدام یک از علمای شهر درس می خوانی گفتم پیش شیخ ابو عبد الله جعل درس می خوانم
پس مرا گفت بجای خود بنشین و در اندرون خانه خود رفت و بعد از لحظه رقعه آورد و سر بمهر و گفت این رقعه را سربمهر بشیخ خود ابو عبد الله
رقعه را برداشته بخدمت شیخ آوردم و او سر رقعه را گشاده بخواندن آن مشغول شد و در اثنای خواندن آن بخود می خندید و بعد از فراغ
از خواندن آن گفت که ماجرایی که ترا با او در مجلس واقع شده نوشته و ترا بمن وصیت نموده و ترا مفید لقب کرده و در کتاب مصابیح القلوب
این حکایت را بوجه دیگر آورده و گفته که روزی قاضی عبد الجبار معتزلی در بغداد در مجلس درس نشسته بود و ائمه فریقین هم حاضر بودند و شیخ
مفید که در آن عصر مجتهد شیعه بود و قاضی نام او شنیده بود اما هرگز او را ندیده بود حاضر شد و در صف نعال نشست و بعد از لحظه خطاب
بقاضی کرده گفت اگر اجازت باشد سوالی دارم بحضور ائمه بپرسم قاضی گفت بپرس گفت این خبر که طایفه شیعه روایت می کنند که من کنت مولاه فعلی مولاه
مسلمست که پیغمبر در روز غدیر گفته یا شیعه وضع کرده اند قاضی گفت لابد خبری صحیح است گفت چون خبر صحیح است بلفظ مولی چه می خواهید گفت
گفت اولی شیخ مفید گفت پس این خلاف و خصومت چیست قاضی گفت این خبر روایت است و خلافت ابوبکر درایت و مردم عاقل از بهر روایت ترک درایت
نکنند شیخ مفید این مسئله فرو گذاشت و گفت چه می گویید در این خبر که پیغمبر علی را گفت حربک حربی و سلمک سلمی قاضی گفت صحیح است شیخ مفید گفت
پس در حق اصحاب جمل چه می گویید [illegible] قاضی گفت ایشان توبه کردند شیخ مفید گفت ای قاضی حرب درایت است
و توبه روایت است و خود در سوال حدیث غدیر تقریر فرمودید که مردم عاقل در ایراد روایت ترک درایت [illegible] قاضی متحیر فرو ماند و سر در پیش
افکند و بعد از آن سر بر آورد و گفت که تو چه کسی گفت من خادم تو محمد بن محمد بن النعمان الحارثی قاضی برخاست و شیخ مفید را دست بر گرفت
در جای خود بنشاند و او را گفت انت المفید حقا شیخ مفید بحقیقه [illegible] علمای مجلس را خوش نیامد و [illegible] و همه در [illegible]
افتاد قاضی ایشان را گفت که ای فضلا و علمای دین این مرد مرا الزام کرد و من از جواب او عاجزم اگر جواب او شما دارید بر خیزید تا برخیزد و بجای خود رود
و بعد از آن این خبر بسلطان عضد الدوله رسید و او شیخ مفید را حاضر گردانید و این ماجرا از او پرسید و مرکب خاص با قلاده زر [illegible]
و سر افسار ذهبی [illegible] و دستار [illegible] و صد دینار زر [illegible] و هر روز ده من نان [illegible] فرمود رحمهم الله
محمد و آله اجمعین و در تاریخ ابن کثیر شامی مسطور است که محمد بن محمد بن النعمان ابو عبد الله المعروف بابن المعلم شیخ روافض و مصنف و حامی
ایشان بود و ملوک اطراف معتقد او بودند بسبب آنکه بسیاری از اهل آن زمان بمذهب شیعه مایل بودند و در مجلس او خلق بسیار از علما
از جمیع طوایف حاضر می شدند و از او استفاده می نمودند و از جمله تلامذه او سید شریف مرتضی و در وفات او مرثیه خوب گفته و ابن ابی طی در تاریخ
خود گفته توفی فی سنة ثلث عشر و اربعمائة عالم الشیعة و امام الرافضة صاحب التصانیف الکثیرة المعروف بالمفید و بابن المعلم ایضا البارع فی الکلام
والجدل والفقه و کان یناظر کل عقیدة بالجلالة والعظمة فی الدولة البویهیة و کان کثیر الصدقات عظیم الخشوع کثیر الصلوة والصوم خشن اللباس
و کان عضد الدولة ربما زار الشیخ المفید و کان شیخا ربعة نحیفا اسمر عاش ستا و سبعین سنة و له اکثر من مائتی مصنف و کانت یوم وفاته
مشهورة و شیعه ثمانون الفا من الرافضة والشیعة و اراح الله منه و کان موته فی رمضان و مخفی نماند که قول او اراح الله منه کلامی است
که از روی تعصب گفته و مقصود او آنست که علمای اهل سنت بموت شیخ مفید روح الله روحه راحت یافتند زیرا که بر جمعی که واقف بر احوال او
و تاریخ و سیر بصریح آن نموده اند که همیشه علمای مخالفین ملزم و مالیده او بودند و جهل و بطلان ایشان بر خاطر شان [illegible] و ایشان
چون از معارضه و مناظره او عاجز بودند و از روی تعصب و تقلید ترک متابعت اسلاف خود نمی نمودند لاجرم در دفع او بدعا و نفرین توسل
می جستند چنانکه ابن کثیر شامی آورده که چون خبر وفات شیخ مفید با ابو القاسم خفاف معروف بابن النقیب که از فقهای اهل سنت بود رسید
از غایت شادی در سرور خانه خود را آراسته ساخت و اصحاب خود را فرمود که او را تهنیت نمایند و با ایشان می گفت که دیگر [illegible]
که مرگ شیخ مفید را دیدم مؤلف گوید که رسم دیرینه اهل سنت است که چون بمقتضای کلام معجز نظام فبهت الذی کفر در اثبات مطالب

خود

خود از خصم مبهوت و عاجز گردند در مقدمات علمی کاری نتوانند ساخت بشمشیر و چوب و قلم تراش با او مناظره نمایند و اگر در آن نیز عاجز گردند
بتهمتی [illegible] سلطان وقت را بر او متغیر سازند و اگر بر آن نیز قادر نباشند مرگ او را بدعا آرزو کنند و منقولست که ابو المعالی جوینی
در رساله که در باب مذهب شافعی نوشته بود آورده که چون شافعی در مجالس متعدده با محمد بن حسن و ابو یوسف که از اصحاب ابو حنیفه بودند
مناظره کرد و ایشان را ملزم ساخت ایشان از روی سعایت و غمازی [illegible] بخلیفه بغداد گفتند که او داعیه خلافت دارد
و چون بعد از بحث و تحقیق کذب آن سخن [illegible] شافعی را [illegible] فرمود که پای محمد بن الحسن را گرفته او را از مجلس اخراج نمودند و بعد از آن محمد و ابو یوسف
همیشه شافعی را نفرین می کردند و مرگ او را [illegible] از خدای خواستند و می گفتند که اللهم امت الشافعی و چون شافعی این معنی را شنید این چند
بیت گفت شعر تمنی رجال ان اموت وان امت فتلک سبیل لست فیها باوحد فقل للذی یبغی خلاف الذی مضی تهیأ لاخری مثلها فکأن قد
و نزدیک بمضمون این دو بیت آنچه فرزدق [illegible] گفته شعر اذا ما الدهر جر علی اناس حوادثه اناخ باخرینا فقل للشامتین بنا افیقوا سیلقی
الشامتون کما لقینا و از جمله علمای اهل ضلال که در دست شیخ مفید عاجز و مبهوت و پامال بودند قاضی ابوبکر باقلانی مشهور است که روزی در مناظره
شیخ چون [illegible] از شاخی بشاخی می پرید [illegible] و شیخ [illegible]
بست و مسایل او را در هم شکست باقلانی را [illegible] که موجب [illegible] شیخ [illegible]
در نظر حاضران شرمنده و رسوا ساخت لاجرم اعتراف بعلو شیخ در فنون علم نموده گفت الک فی کل قدر [illegible]
شیخ در جواب گفت نعم [illegible] ادوات ابیک یعنی خوب کردی [illegible] که از ادوات پدر باقلانی [illegible]
و خجل گردید [illegible] منقولست که روزی باقلانی مذکور با اصحاب خود در یکی از مجالس نشسته بود که شیخ مفید از دور
پیدا شد متوجه جانب ایشان شد و چون باقلانی را نظر بر او افتاد از روی تعجب رو باصحاب خود کرد و گفت قد جاءکم الشیطان
شمار آمد شیطان و شیخ مفید چون آن سخن را شنید و نزدیک رسید این آیه بر باقلانی و اصحاب او خواند انا ارسلنا الشیاطین
علی الکافرین تؤزهم ازا یعنی اگر من شیطانم شما کافرید و ظاهر آنست که [illegible] ابو جعفر مشهور بمؤمن الطاق
میان ابو حنیفه [illegible] ابو جعفر [illegible] که اهل سنت او را شیطان الطاق می گفتند والله تعالی اعلم و از لطایف [illegible] شیخ مفید
آنست که سید مرتضی در کتاب [illegible] حکایت کرده که روزی در خانه ابو عبد الله محمد بن محمد بن طاهر موسوی رحمه الله اجتماع شیخ مفید و قاضی
ابوبکر باقلانی اتفاق افتاد و زیاده از صد نفر از سادات و بنی العباس و سایر اعیان بغداد حاضر بودند پس یکی از حاضران از کیفیت نص
که در شان خلافت حضرت امیر واقع شده استفسار نمود و حضرت شیخ بمقتضای حال جوابی علی الاجمال گفت قاضی ابوبکر آن اجمال را [illegible]
کلام شیخ حمل نموده در مقام استفصال شد و چون جناب شیخ معنوی لغوی را بیان کرد و معنوی اصطلاحی آنرا که [illegible]
فیه است بر سبیل [illegible] تقریر فرمود قاضی ابوبکر گفت بنابراین معنی هرگاه پیغمبر صلوات الله علیه [illegible] امیر المؤمنین [illegible]
پس [illegible] فرض طاعت او نموده است و هرگاه فرض طاعت او نموده باشد محال است که مخفی ماند و حال آنکه ما علم بآن نداریم جناب شیخ فرمود که
اظهار از جانب پیغمبر بی شبهه واقع شده و در حال ظهور بر کسی پنهان نبوده و هر کس که نزد ظهور او حاضر بود او را [illegible] در آن باب
نداشته و سبب فقد انعلم تو در این زمان بر آن [illegible] بمعرفت خود [illegible]
و طریق معرفت آنرا [illegible]
[illegible]
و [illegible] حضرت پیغمبر [illegible]
چیزی [illegible] شیخ گفت [illegible]
کسی [illegible]

بر آن حاصل شود زیرا که فرض آن است که از نظر غایب بود در غایة الامر اگر بحسب اسبابی که عارض می شود و در طریق آن مطلوب حال
استدلال بر آن در غموض و ظهور و صعوبت و سهولت و اشکال مختلف می باشد و بسیار باشد که طریق آن از غوامض شبهه خالی نماند و اهل النظر
شبیه باضطرار باشد تا ناظر را بمطلوب رساند لیکن طریق نص در مانحن فیه از آن قبیل است که امثال آن را بسبب تقلید اسلاف و عدم
تأمل و قصد انصاف تحصیل معرفت آن بی نظر دقیق و طول زمان استدلال متعذر است که حقی چون می خواست که شک شود بود
شیخ واضح نباشد شروع در بحث آن و هر چه در او بیفزود که هرگاه حال بر این منوال باشد که قومی کور و پیرو تجویز باید کرد که حضرت
پیغمبر صلوات الله علیه نص کرده باشد بر پیغمبری دیگر که در زمان او باشد یا پیغمبری که بعد از او قایم مقام او باشد و اطلاع آن کرده باشد
و مانند استشهاد نص بر امیر المؤمنین آن را مشهور ساخته باشد و ما را علم بآن حاصل نشده باشد چنانکه علم بامامت امیر المؤمنین ع
بسبب تعدد اسباب حاصل شده جناب شیخ فرمودند که سبب این معنی چیست آن بی کم که ما را و هر مقر بشرع و منکر آن را علم حاصل است بآنکه
اگر کسی دعوی وقوع آن معنی از حضرت پیغمبر نماید و اگر نسبت آن معنی بحضرت پیغمبر حق بودی هر آینه علم ببطلان آن شامل کافهٔ انام
خلایق از مقر و منکر شرع نبودی و اگر بفرض محال یکی از عقلای سامع اخبار را علم ببطلان آن نبودی محتاج می شدیم در فساد آن بایراد دلیل
علیحده و لیکن چون آن در ظهور بمحال است استدلال مذکور مغنی از دیگر استدلالات و بنابراین فرق میان تجویز تنصیص را بامامت
پیغمبری دیگر و نص بر امامت امیر المؤمنین حیدر بغایت ظاهر است که اگر ما بحق و نظر باده مفوض بودی باینکه جمیع ساکنان عالم
ببطلان آن می بودند و در کسی در آن اختلاف نمی نمودند اعتقاد جماعتی از آن را و علم بشان بآن و اعتقاد جمعی دیگر ببطلان آن را دلیل است
بر فرق میان مانحن فیه و ماده مفروضه که در مقام معارضه مذکور شده دیگر آنکه چرا حکمت تقاضای انصاف نمی کند از خود و التزام
نمی کند در اینجا آنچه در مواضع دیگر او را التزام باید کرد مانند نص رجم زانی و عدد آن و موضع قطع سارق و عدد آن و صفت طهارت
و صلوات و عدد آن و حج و زکوة و صوم و عدد آن که نزاع در این امور نیز واقع است و تحقیق حق و علم بعمل در آن حاصل نمی شود
الا بضربی از استدلال چه که در انشقاق قمر و حنین و حضرت پیغمبر که قاضی قایل است بآنکه در جمیع آنحضرت مشهور و بر اهل عصر او
مذکور بود جماعتی از معتزله و غیر ایشان از اهل ملل و ملاحده نزاع دارند و گمان ایشان آنست که این قصه از جمله موالات اهل سیر
و منقولات مغلابی نا قلان آثر است و حال آنکه ممکن نیست که در آن باب بر مخالف خود دعوی علم اضطراری کنیم بحکم اعتماد در بیان
غلط ایشان بنوعی از استدلالات و اگر چنین باشد چرا نتواند بود که حضرت پیغمبر تنصیص به پیغمبری دیگر که بعد از او مبعوث
و اگر چه علم اضطراری بانکه بوده باشد و چگونه دفع و منع این احتمال اگر شبهه از آن مانع شده باشد از علم به تنصیص آن پیغمبر چنانکه
در صورت مذکوره مانند شبهه حاصل است و چون قاضی مطالب حیله ساز از کلام آن مخبر بصیر پرداز صولت حمله چنگال از دیده بازی دیگر
پرواز نمود و گفت ماده نص را بر امیر المؤمنین مشابهت ندارد با این موادی که ذکر نمودی از اختلاف در نص رجم و قطع سارق و غیر آن زیرا که
ماده نص آنحضرت شامل جمیع مکلفان است و نص رجم و قطع شامل بعضی از ایشان است و اگر آن علم در عموم مانند ماده نص حضرت
امیر بود در آنها اختلاف واقع نمی شد شیخ گفت بنابراین نص منتقض شد جمیع آنچه سابقا بآن اعتماد نموده بودی و الحال بدیگر
سخن اعتماد نمودی زیرا که تو در اول مناظره قرار دادی که موجب علم و سبب ارتفاع خلاف مجرد ظهور چیزی است در بعضی از ازمنه
و استیهار آن در میان اهل آن زمان و چیزی دیگر با آن ضم ننمودی و شرایط موصوف خاص نکرده بودی و الحال که سر آن نقض را منقوض
ساختم و از صلاحیت اعتقاد انداختم از روی عجز بشاخی دیگر رسیدی و عموم بخصوص موصوف متشبث گردیدی و ملاحظه کردی
از دلیل بدلیل دلیل انقطاع سوال و داب مناظره اشارت اختلال مقالت با آنکه اگر عموم خاص با عتراف تو موجب اختلاف در نص
الحال توانند بود پس تو اند بود که حضرت پیغمبر نص کرده باشد بر نبی دیگر که ضبط شرع او نماید و علم بحال او بعضی از قید و فرض باشد هم چنانکه
در مواد مذکوره فرض آن مخصوص بعضی است و چون سخن شیخ بدین مقام رسید قاضی مذکور منقطع و مبهوت گردید متوقف گردید کلام

کلام شیخ در این مقام ظاهر شد که آنچه در کتب اصول فقه سید مرتضی علم الهدی منسوب ساخته اند که در علم بمضمون خبر متواتر
شرط نموده که سامع را شبهه یا تقلیدی که منافی مقتضای آن خبر باشد پیشتر از آن بهم نرسیده باشد از کلام شیخ در این مقام ملخوذ است
و غرض سید مرتضی نیز از اشتراط آن شرط محافظه بر تواتر نص جلی است که در شان حضرت امیر وارد گردیده مانند قول حضرت رسالت
در حالی اشارت بآن شاه ولایت مسند خلافت و امارت که سلموا علی علی بامرة المؤمنین و قوله هذا خلیفتی فیکم من بعدی فاسمعوا
و اطیعوا له و حال آنکه افاده علم نمی کند معتقد آن خلاف آن را از هر که در عروض شبهه چنانکه در خواص اهل سنت و خوارج و از جهة تقلید
چنانکه در عوام ایشان و الحق این شرط ضروری و متوجه است زیرا که ظاهر است که حصول علم از استماع خبر متواتر بروجه ایجاب نیست
بر این طریق که علت موجبه آن باشد بلکه بر وجه عادت و بر این طریق است که افاده می کند نفس را قابلیت افاضه علم بر او از جانب خدای تعالی
هرگاه نقیض مخبر عنه را اعتقاد کرده باشد از روی شبهه یا تقلید چگونه او را آن خبر علم ظاهر خواهد شد و لهذا اخباری که مثلا
از نبوت حضرت پیغمبر یهود و نصاری می رسانند افاده علم ایشان نمی کند اگر گویند بنا بر آنچه مذکور شد لازم می آید که علم حاصل نشود
بوجود بلدان کبار مثل بغداد در عقب خبر متواتر زیرا که جایز است که در آنجا این شبهه قایم شده باشد جواب گوییم که اخبار از بلاد
کبیره و حوادث عظیمه از آن قبیل است که شبهه در نفی آنها روی دهد و هیچ عاقل را باعث بر اعتقاد نفی آنها نیست بخلاف ما نحن فیه
و امثال آن و بالجمله ماده نقض مذکور متحقق نیست واقعا الموفق و از جمله مناظرات شیخ که با فاضل کعبی واقع شده آنست که فاضل
مذکور از او پرسید که دلیل شما چیست بر فساد امامت ابی بکر شیخ گفت دلیل بر آن بسیار است اما من قریب بفهم تو باشد مذکور
و آن اینست که امامت اجماع نموده اند بر آنکه امام محتاج بامامی دیگر نیست و اجماع است بر آنکه ابو بکر بر سر منبر گفت و لیتکم و لست بخیرکم
فان استقمت فاتبعونی وان اعوججت فقوّمونی یعنی من امام شدم در حالتی که بهتر از شما نیستم پس اگر در کاری راستی و مستقیم باشم
مرا متابعت کنید و اگر انحراف و کجی از من ظاهر شود مرا راست سازید و حاصل این کلام اعتراف اوست بحاجت خود به رعیت در افعال
پوشیده نیست که هر که بر عیت خود محتاج باشد احتیاج خواهد بود بامام و هرگاه ثابت شد احتیاج ابو بکر بامام امامت او باطل شد
که منعقد شده در باب احتیاج امام بدیگری امام و چون کعبی عاجز و مبهوت ماند یکی از حاضران که در اثر نام داشت و معتزلی مذهب بود
ایراد نقض و معارضه نموده گفت امت اجماع نموده اند بر آنکه قاضی محتاج بقاضی دیگر نیست و امیر محتاج به امیری دیگر نیست بنابراصل شما
قضات و امرای معصوم از خطا باشند یا از دایره متابعت اجماع بیرون باید رفت شیخ در جواب او گفت که سکوت سایل اول بهتر از این سخن
تو بود که ان مذاشتم که خطای این سخن بر تو پوشیده باشد بنابرآنکه اجماع در این دو مسئله خلاف آنست که تو گمان بردی زیرا که امت
متفق اند بر آنکه قاضی که در رتبه کمتر از امامت محتاج است به امیری که آن امام است مگر آنکه مراد تو بقاضی و امیر نفس امام باشد که او چنین
قاضی و امیر محتاج بقاضی و امیر دیگر نیست بلکه بمقتضای عصمت کمال خود از ایشان بی نیاز است فبهت الذی کفر و القم الحجر و قریب باین
مناظره است مناظره دیگر که جناب شیخ را با ابو عمر شطوی که او نیز از معتزله بود واقع است و آن اینست که از شیخ پرسید که آیا اجماع
واقع نیست بر آنکه ابو بکر و عمر بظاهر اسلام بوده اند شیخ گفت اجماع بر این وجه واقع است که ایشان بظاهر اسلام بوده اند در بعضی از ازمنه
اما آنکه در سایر احوال و ازمنه بر ظاهر اسلام بوده اند اجماع بر آن نیست چه ظاهر است که اجماع واقع است بر آنکه پیش از اظهار اسلام کافر بوده اند
و جمعی کثیر بر آنند که بعد از اظهار اسلام بسبب انکار نص جلی که در شان امیر المؤمنین علیه السلام واقع شده کافر شدند و در زمان حضرت رسالت
آثار نفاق از ایشان ظاهر می شد شطوی اظهار انصاف نموده گفت باین تقریر باطل شد آنچه می خواستم که آن را بنای بحث سازم شیخ فرمود که این
بین فهمیدم که چه خواهی گفت و دانسته راه سخن را بر تو بستم و از جمله مناظرات شیخ آنست که روزی بمجلس شریف بغداد ابو عبد الله محمد بن محمد
طاهر رحمه الله رفت و یکی از متفقهه که نام او را نبرده سخن گفتن خاص شد و از شیخ پرسید که مذهب شما آنست که حضرت رسول معصوم از خطا
و متبرا از زلل و مامون از سهو و غلط و کامل بنفس نفیس و مستغنی از رعیت خود بود و حال آنکه خدای تعالی او را با استعانت در مشورت و رعیت

امر تعلیم خود امر فرموده که وشاورهم فی الامر فاذا عزمت فتوکل علی الله شیخ در جواب گفته‌اند که مشورت حضرت رسالت با اصحاب
نه از جهة احتیاج او برای ایشان و افتقار او بآن بود چنانکه تو توهم کرده بلکه از رهگذر امری دیگر است که بیان آن خواهم نمود چو ظاهر است
که هرگاه آنحضرت معصوم از کبایر باشد باتفاق و مامون از صغایر باشد نزد محققان تو و باتفاق بهترین اکمل خلق باشد و در رای و بهتر و عقل
او افزون و تدبیر او محکمتر باشد و مواد وحی و الهام میان او و خدای تعالی متصل باشد و ملایکه متواتر بر او نازل می‌شده باشند و او را انجلای
امور و مصالح جمهور را اخبار می‌کرده باشند چگونه احتیاج دارد او را حاجت افتد با اقتباس رایی از رعیت خود که بیحد مرتبه
در صفات مذکوره از او کمترند و مقرر است که حکیم کامل از دیگری بطریق استفاده و استعانة مشورت نمی‌باید که بیقین داند یا ظن آن کند
که آن دیگری در رای و تدبیر و کمال عقل از او بیشتر است اما هرگاه داند که پایه او در امور مذکوره از او فروتر است استعانة او از [illegible] ظاهر
وجهی نخواهد داشت و از مضمون آیه کریمه تنبیه بر آنچه گفتیم حاصل است زیرا که خدای تعالی گفت که وشاورهم فی الامر فاذا عزمت فتوکل
علی الله و [illegible] را بعزم آنحضرت منوط ساخته نه برای و مشورت ایشان و اگر امر خدای تعالی بمشورت ایشان بجهة استفاده از رای
ایشان می‌بود هر آینه می‌فرمود فاذا اشاروا علیک فاعمل و اذا اجتمع رایهم علی امر فامض و مانند آن از عبارات که دلالت کند بر معلق ساختن
فعل بمشورت و برای ایشان نه آنکه او را معلق سازد بعزم آنحضرت که مختص باوست و اما وجه امر کردن خدای تعالی حضرت پیغمبر را
بمشورت ایشان چنانچه وجه بیان آن شده بود آنست که مراد حق سبحانه و تعالی آنست که آن مشورت سبب تألیف قلوب ایشان گردد و ایشان
از آنحضرت طریق تدبیر امور را یاد گیرند و بآداب خدا و رسول متأدب شوند نه آنکه آنحضرت را بمشورت ایشان حاجت بود و ایضا می‌تواند بود که
آن باشد که چون خدای تعالی حضرت رسالت را آگاه ساخته بود از آنکه بعضی از منافقان [illegible] در مقام فساد کاری و مدد کفار [illegible]
ظاهر می‌سازند و خلاف آن را پنهان می‌دارند و در مقام بیان شأن و سوء [illegible] ایشان [illegible] آنحضرت [illegible]
بود چنانکه آیه ومن اهل المدینة مردوا علی النفاق لا تعلمهم نحن نعلمهم سنعذبهم مرتین ثم یردون الی عذاب عظیم از آن خبر می‌دهد
و قول الله عز و جل و اذا ما انزلت سورة نظر بعضهم الی بعض هل یراکم من احد ثم انصرفوا صرف الله قلوبهم بانهم قوم لا یفقهون
و بعد از آن فرمود که یحلفون لکم لترضوا عنهم فان ترضوا عنهم فان الله لا یرضی عن القوم الفاسقین و یحلفون بالله انهم لمنکم
وما هم منکم ولکنهم قوم یفرقون و قال عز اسمه و اذا رأیتهم تعجبک اجسامهم و ان یقولوا تسمع لقولهم کانهم خشب مسندة
یحسبون کل صیحة علیهم هم العدو فاحذرهم قاتلهم الله انی یؤفکون و قال عز قائلا و لا ینفقون الا وهم کارهون
و قال جل ذکره و اذا قاموا الی الصلوة قاموا کسالی یراؤن الناس ولا یذکرون الله الا قلیلا و بعد از آنکه مجمل الاحوال ایشان [illegible]
حضرت رسالت ماب را اطلاع داده بود که ولو نشاء لاریناکهم فلعرفتهم بسیماهم و لتعرفنهم فی لحن القول آنحضرت را [illegible]
با ایشان و بسیمای حال ایشان و عادات اقوال و افعال ایشان طریق معرفت حال ایشان ساخته و بعد از این تفاصیل مجمل آنحضرت را
امر بمشورت ایشان نمود تا آنکه [illegible] از ایشان ظاهر شود بر باطن ایشان اطلاع یابد [illegible]
خیر اندیش و منافق [illegible] از تقریر و بیان و فلتات لسان او ظاهر می‌شود و چون خدای تعالی مشورت ایشان را طریق معرفت حال ایشان
و جهت تنبیه آنحضرت بر [illegible] ایشان کرده فرمود که ما کان لنبی ان یکون له اسری حتی یثخن فی الارض تریدون عرض الدنیا والله
یرید الآخرة والله عزیز حکیم لولا کتاب من الله سبق لمسکم فیما اخذتم عذاب عظیم پس [illegible]
متوجه شیخ شد و گفت سبحان الله [illegible] آنست که ابوبکر و عمر از اهل نفاق بوده‌اند حاشا که چنین باشد [illegible]
بر ایشان [illegible]
[illegible] جناب شیخ گفتند [illegible]
[illegible]

تفصیل فرمودی و غفر بر طبق اضطراب خود فرمودی و علی ای حال در ابطال این احتمال استدلال باید فرمود و بحجت و برهان نقضی
از اشکال حاصل و دون خرط القتاد و الجهد [illegible] بان الحق و زهق الباطل ان الباطل کان زهوقا و از جمله حکایات مفید
شیخ رحمه الله آنست که در مجالس خود از ابو الحسین خیاط رئیس معتزله نقل نموده که گفت روزی از شیعه [illegible] نزد من آمد و [illegible]
که رئیس ایشان او را فرستاده که سؤال نماید از آنکه حزنی که از ابوبکر در غار واقع شد حضرت رسالت بقول لا تحزن از آن نهی نمود طاعت بود
یا معصیت اگر طاعت بود پس نهی آنحضرت منع از طاعت باشد و اگر معصیت بود پس عصیان ابوبکر ثابت شود ابو الحسین گوید که چون
آن سؤال را از او شنیدم گفتم که امروز جواب [illegible] پیش آن رئیس خود برو و از او سؤال کن که خوفی که موسی را بود و حکم او را بقول خود
لا تخف منع فرمود طاعت بود یا معصیت اگر طاعت بود پس خدای تعالی نهی او از طاعت کرده باشد و اگر معصیت بود معصیت موسی لازم آید
آن سائل نزد رئیس خود رفت گفتم که رئیس تو از آن سؤال چه جواب داد گفت مرا فضیحت نمود که دیگر با او آشنائی مکن و بعد از نقل حکایت
مذکوره جناب شیخ فرمود که [illegible] بر من ظاهر نیست و دور نیست که این حکایت را ابو الحسین از پیش خود وضع کرده باشد و اگر راست باشد
که کسی از روسای شیعه [illegible] آن سؤال بود هر آینه آن رئیس در دفع معارضه ابو الحسین تقصیر [illegible]
که ابو الحسین جهت آن غرض خود [illegible] خواسته که بوضع این حکایت تقبیح حال اهل امامت نماید و نزد مستفطن [illegible]
و نقص [illegible] ظاهر است زیرا که اگر مجرد نهی خدای تعالی لا تخف در باره موسی و قول لا یحزنک قولهم در باره حضرت مصطفی
و مانند آن از آیات که متوجه بانبیاست علیهم السلام نظر کنیم و قطع نظر از ادله عقلیه خارجه کنیم هر آینه جزم و قطع خواهیم کرد بآنکه
مضمون آن آیات [illegible] انبیا از ارتکاب قبیحی که فاعل آن مستحق ذم می‌شود زیرا که ظاهر آن [illegible] موجب صدور آن
ظاهر شده از ظاهر آن آیات عدول می‌کنیم و هرگاه اتفاق حاصل باشد در آنکه ابوبکر معصوم نبوده واجب است که اجرای نهی که در شأن او
واقع شده بر ظاهر و حقیقت آن که قبح حال ابوبکر است نمایند زیرا که چیزی که موجب صرف از ظاهر باشد چون عصمت یا اخبار
در باره او مخصوص نیست و آنچه کاشف مقصود بیان مذکور تواند بود آنست که متقدمان مشایخ ما رضوان الله علیهم افاده فرموده‌اند که خدای تعالی
هرگز در هیچ جایی که یکی از اهل ایمان با حضرت پیغمبر صلعم بوده انزال سکینه ننموده الا آنکه نزول آن را شامل جمیع ایشان داشت چنانکه
در بعضی آیات فرموده و یوم حنین اذ اعجبتکم کثرتکم فلم تغن عنکم شیئا و ضاقت علیکم الارض بما رحبت ثم ولیتم مدبرین
ثم انزل الله سکینته علی رسوله و علی المؤمنین و در روایت دیگر گفته فانزل الله سکینته علی رسوله و علی المؤمنین و چون با آنحضرت غیر از ابوبکر
در غار نبود لاجرم خدای تعالی آنحضرت را در نزول سکینه منفرد ساخت و [illegible] مخصوص گردانید و ابوبکر را با او شریک ننمود و گفت فانزل الله سکینته
علیه و ایده بجنود لم تروها و اگر ابوبکر مؤمن می‌بود بایستی که خدای تعالی او را داخل [illegible] مجرای مؤمنان می‌نمود و در عموم سکینه داخل می‌فرمود و اگر او را
حزن و اضطرابی بود در غار [illegible] حضرت رسالت از آن نهی نمودی و خدای تعالی او را از فضیلت سکینه محروم نمودی جناب شیخ
فرمایند که چون این حرف را [illegible] اصحاب [illegible] شنیدند باعث حیرت ایشان گردید و در [illegible] حیله خلاصی از آن [illegible] ایشان [illegible] و آنچه ایشان را در دفع آن [illegible]
[illegible] بود که دلالت بر ضعف عقل و سستی پای [illegible] ایشان در ضلالت و گمراهی می‌نمود بعضی از ایشان دعوی نمودند که سکینه
برای ابوبکر تنها نازل شد زیرا که او خایف و مضطرب بود و حضرت پیغمبر [illegible] مطمئن خاطر بود و ظاهر است که خایف بسکینه حاجت دارد و آمن از آن
بی‌نیاز است و جواب این حرف [illegible] آنست که اگر صحیح باشد که آمن از نزول سکینه بی‌نیاز است بایستی که در روز بدر و حنین سکینه بر حضرت پیغمبر
نازل نشدی زیرا که آنحضرت در این دو مقام [illegible] حرکت و اضطرابی نداشت بلکه ایمن و مطمئن [illegible] یقین داشت که فتح و نصرت او را خواهد بود [illegible]
تعالی لیظهره علی الدین کله و لو کره المشرکون و نزول سکینه در این دو مقام [illegible] حضرت سید انام [illegible] کلام [illegible] اعلام نموده
دلیل بطلان آن حرف [illegible] است و اگر دعوی کنند که آنحضرت در این دو مقام خایف بود و اگر چه [illegible]
بر او [illegible] بود گوییم [illegible] آنحضرت [illegible] باشد [illegible] برای نزول سکینه مخصوص او شده باشد و ابوبکر [illegible]

ایشان از فضیلت سکینه محروم مانع باشد و ایضا نفی قرآن ابا دارد از آنکه در آیه فانزل سکینته بر غیر رسول ایضا راجع باشد زیرا که خدای تعالی میفرماید
فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِيْنَتَهُ عَلَيْهِ وَاَيَّدَهُ بِجُنُوْدٍ لَمْ تَرَوْهَا و صریح مضمون آن اینست که انزال سکینه بر کسی شد که موید بلشکرها است بر مرجع ضمیر ایده نیز علیه
بکی باشد و جمیع ضمایر که از اذ اخرجه الذین کفروا ثانی اثنین الی تصدیق اللّٰه ما و ایده بجنود لم تروها است به ارتباط کی باشد که آن حضرت رسالت پناه
بود که اشاره بر دو شخص مغایر باشد چنانکه بر فصیح زبان دان ظاهر است و هرگاه بموجب نقض کلام و اتفاق مفسران اعلام مؤید بلاشکر حضرت رسالت پناه
باشد ثابت شد که سکینه مخصوص آن حضرت نزول یافته و ابوبکر را از آن بهره و نصیبی نبوده و بعضی بکار آن کرده اند بنا بر این شیخ محقق الله مقامه در اصلاح
و دفع اشکال گفته اند که اختصاص سکینه بحضرت سید ابرار دلالت بر نقص و عار بر او ندارد زیرا که محتاج بسکینه رئیس متبوع میباشد نه تابع
و فساد این اصلاح نیز در غایت ظهور و ایضاح است زیرا که این نقص فی الحقیقه رد است بر خدای تعالی که در بدر و حنین در انزال السکینه بر مؤمنین اتباع فرموده
و لازم می آید که خدای تعالی در باب ایشان کرده باشد کار آن مستحق و بی مجاز بوده الله این نقضاً الاجنبی و نحو تعالی عما یقول المبطلون علوا
کبیرا و در کتاب خلاصة الاقوال مسطور است که محمد بن محمد بن النعمان یکنی ابا عبد الله یلقب بالمفید و له حکایة فی سبب تسمیته بالمفید ذکرها فی کتابنا
الکبیر و یعرف بابن المعلم من اجل مشایخ الشیعة و رئیسهم و استادهم و کل من تاخر عنه و فضله اشهر من ان یوصف فی الفقه والکلام والروایة
اوثق اهل زمانه و اعلمهم انتهت ریاسة الامامیة فی وقته الیه و کان حسن الخاطر دقیق الفطنة حاضر الجواب له قریب من مائتی مصنف کبار و صغار
مات قدس الله روحه لیلة الجمعة لثلث خلون من شهر رمضان سنة ثلث عشر و اربعمائة و کان مولده یوم الحادی عشر من ذی القعدة سنة ست
و ثلثین و ثلثمائة و قیل سنة ثمان و ثلثین و صلی علیه الشریف المرتضی ابو القاسم علی بن الحسین بمیدان الاشنان و ضاق علی الناس مع کبره
و دفن فی داره سنتین و نقل الی مقابر قریش بالقرب من السید الامام ابی جعفر الجواد عند الرجلین الی جانب الشیخ الصدوق ابو القاسم جعفر بن محمد
بن قولویه و این چند بیت منسوبست بحضرت صاحب الامر که در مرثیه جناب شیخ گفته اند و در قبر او نوشته دیده اند شعر لا صوت الناعی بفقدک انه
یوم علی آل الرسول عظیم ان کان قد غیبت فی جدث الثری فالعلم و التوحید فیک مقیم والقایم المهدی یفرح کلما تلیت علیک من الدروس علوم
و در کتاب فهرست شیخ ابو جعفر طوسی طیب الله مشهده که از رجال تلامذه اوست مذکور است که شیخ مفید از اکابر متکلمان طایفه امامیه است
و در زمان خود رئیس آن طایفه بود در علم و فتوی و پیشوای علمای اعلام بود در صناعت کلام و در علم فقه مجتهد و فقیه بی نظیر و شبیه بود و فکر
عمیق و فهم دقیق داشت و بی نهایت حاضر جواب بود و قریب بدویست کتاب الصغیر و کبیر تصنیف دارد و فهرست کتابهای او معروفست و ولادت
او در سال سیصد و سی و هشت بود و وفات او سیوم ماه رمضان از سال چهارصد و سیزده و روز وفات او روزی بود که اهل زمان عظیم تر از آن روزی
ندیده بودند بجهت کثرت مخالفان و موافقان در دار السلام که بجهت مراسم تعزیه بجا آوردن و ادراک شرف نماز کردن بر او حاضر بودند و بغداد نالهٔ
و زاری بر فلک آن شیخ مشایخ اهل اسلام می رسیدند و شیخ نجاشی که از تلامذه اوست در کتاب رجال نسب شیخ را بدین وجه کرده که محمد بن محمد
بن نعمان بن عبد السلام بن جابر بن نعمان بن سعید بن جبیر بن وهیب بن هلال بن اوس بن سعید بن سنان بن عبد الدار بن الریان بن قطر بن زیاد بن الحارث بن مالک بن ربیعة
بن کعب بن الحارث بن کعب بن علة بن خالد بن مالک بن ادد بن زید بن یشجب بن عریب بن زید بن کهلان بن سبا بن یشجب بن یعرب بن قحطان رضی الله عنه
بعد از آن گفته که فضله اشهر من ان یوصف فی الفقه والکلام والروایة والثقة والعلم له کتب کتاب الرسالة المقنعة کتاب الارکان فی دعایم الدین
کتاب الایضاح فی الامامة کتاب الافصاح فی الامامة کتاب الارشاد کتاب العیون والمحاسن کتاب الفصول من العیون والمحاسن کتاب الرد علی الجاحظ
والعثمانیة کتاب نقض المروانیة کتاب نقض فضیلة المعتزلة کتاب المسایل الصاغانیة کتاب مسایل النظم کتاب المسألة الکافیة فی ابطال توبة الخاطئة
کتاب النقض علی ابن عباد فی الامامة کتاب النقض علی علی بن عیسی الرمانی کتاب النقض علی ابی عبد الله البصری کتاب فی المتعة کتاب الموجز فی المتعة کتاب مختصر
کتاب مناسک الحج المختصر کتاب المسایل العشرة فی الغیبة کتاب مختصر فی الغیبة مسألة فی المسح علی الرجلین کتاب مسألة فی نکاح الکتابیات
کتاب جمل الفرایض کتاب مسألة فی الارادة کتاب مسألة فی الاصلح کتاب اصول الفقه کتاب الموضح فی الوعید کتاب کشف الالتباس کتاب کشف السرائر
کتاب الجمل کتاب ملح البرهان کتاب مصابیح النور کتاب الاشراف کتاب الفرایض الشرعیة کتاب التذکرة فی مقدمات الاصول کتاب الایمان ابطال الکتاب

الرسالة الی اهل التقلید کتاب التمهید کتاب الانتصار کتاب الکلام فی الانسان کتاب الکلام فی وجوه اعجاز القرآن کتاب الکلام فی المعدوم
کتاب الرسالة العلویة کتاب اوایل المقالات کتاب بیان وجوه الاحکام کتاب المزار الصغیر کتاب النصرة فی فضل القرآن کتاب جوابات الاهل
الدینور کتاب جوابات ابی جعفر القمی کتاب جوابات علی بن نصر العبدجانی کتاب جوابات الامیر ابی عبد الله کتاب جوابات الفارقین فی الغیبة کتاب
نقض الخمس عشرة مسألة علی البلخی کتاب نقض الامامة علی جعفر بن حرب کتاب جوابات ابن نباتة کتاب جوابات الفیلسوف فی الاتحاد کتاب جوابات ابی الحسن
سبط المعافی بن زکریا فی اعجاز القرآن کتاب جوابات ابی اللیث الاوانی الکلام علی الجبائی فی المعدوم کتاب جوابات النصیرین فی الصیام النقض علی الواسطی
کتاب الاقناع فی وجوب الدعوة کتاب المنبر فی الرد علی البرقعی کتاب جوابات ابی الحسن النیسابوری کتاب البیان فی تالیف القرآن کتاب جوابات البرقعی فی فروع
الرد علی ابن کلاب فی الصفات کتاب النقض علی الطلحی فی الغیبة کتاب فی امامة امیر المؤمنین من القرآن کتاب فی قوله فاسئلوا اهل الذکر المسألة
الموضحة عن اسباب نکاح امیر المؤمنین کتاب الرسالة المقنعة فی الوفاق البغدادیین من المعتزلة لما روی عن الائمة علیهم السلام کتاب جوابات مقاتل
بن عبد الرحمن مما استخرجه من کتب الجاحظ کتاب جوابات ابی عمرو الزیدی فی المسألة فی الزیدیة المجالس المحفوظة فی فنون الکلام کتاب الرد علی الجبائی فی الامامة
کتاب الاستبصار فیما جمعه الشافعی کتاب الکلام فی الخبر المختلق بغیر اثر کتاب الرد علی الشیعی بالشوری کتاب اقسام مولی فی اللسان کتاب جوابات ابی
الحسن الحصینی مسایل الزیدیة کتاب المسألة فی افضل الصحابة مسألة فی تحریم ذبایح اهل الکتاب کتاب مسألة فی البلوغ کتاب المسألة فی العتق
کتاب الزهراء فی المعجزات کتاب جوابات ابی جعفر محمد بن الحسن اللیثی النقض علی علام البلوی فی الامامة کتاب النقض علی النصیبی فی الامامة کتاب مسألة
فی النقل الجلی کتاب الکلام فی حدیث القرآن کتاب جوابات المشرقین فی فروع الدین کتاب مقابس الانوار فی الرد علی اهل الاخبار الرد علی الکراجکی فی
الامامة کتاب الکامل فی الدین کتاب الافتخار الرد علی العین فی الحکایة والمحکی کتاب الرد علی الجبائی فی التفسیر کتاب الجوابات فی خروج المهدی
کتاب الرد علی اصحاب الحلاج کتاب تاریخ الشریعة کتاب تفضیل الائمة علی الملائکة کتاب الملة الحنبلیة کتاب فضیلة العقل علی الافعال
مسألة محمد بن المظفر الفارقی کتاب جوابات اهل طبرستان کتاب فی الرد علی الشعبی کتاب جوابات اهل الموصل فی العدد والرؤیة کتاب مسألة
فی تخصیص الایام کتاب مسألة فی معنی قول النبی اصحابی کالنجوم کتاب مسألة فیما رواه العامة کتاب مسألة فی القیاس المختصر کتاب المسألة
الموضحة فی تزویج عثمان کتاب الرد علی ابن عوف فی المخلوق کتاب مسألة فی معنی قولنا ان مخالف فی حکم النعلین کتاب مسألة فی خبر ماریة
کتاب قول الله تعالی انت منی بمنزلة هرون من موسی کتاب جوابات ابی الحمائی کتاب فی الغیبة کتاب فی تفضیل امیر المؤمنین علی سایر الصحابة
کتاب مسألة فی وقوع الطلاقات کتاب جوابات ابن طاهر فی المسایل کتاب جوابات ابن الحداد کتاب الرد علی ابن الراشد فی الامامة
کتاب الرد علی ابن الاخشید فی الامامة کتاب مسألة فی الاجماع کتاب مسألة فی میراث النبی صلعم الاجوبة عن مسایل الخوارزمیة کتاب الرسالة الی الامیر
ابی عبد الله و ابی طاهر بن ناصر الدولة فی مجلس جری فی الامامة کتاب مسألة فی معرفة النبی بالکتابة مسألة فی وجوب الجنة لمن ینسب الامام الی
کتاب الکلام فی دلایل القرآن جواب الکرمانی فی فضل النبی علی سایر الانبیاء کتاب العمد فی الامامة مسألة انشقاق القمر و تکلیم الذراع
کتاب مسألة فی المعراج مسألة فی رجوع الشمس المسألة المقنعة فی امامة امیر المؤمنین کتاب الرسالة الکافیة فی الفقه المسایل الحرانیة
الرسالة العزیة کتاب النصرة لسید العترة مسألة فی المواریث کتاب البیان عن غلط قطرب فی القرآن مسألة فی الوکالة کتاب فی القیاس
شرح کتاب الاعلام النقض علی ابن الجنید فی اجتهاد الرأی کتاب جواب ابی الفرج بن اسحق عما یفسد الصلوة نهج البیان عن سبیل الایمان
کتاب المسایل الواردات من ابی عبد الله محمد بن عبد الرحمن الفارقی المقیم بالمشهد بالتوبند جان کتاب مناسک الحج مختصر علی
المعتزلة فی الوعید کتاب جواب اهل جرجان فی تحریم الفقاع الرد علی ابی عبد الله البصری فی تفضیل الملائکة کتاب الکلام فی ان المکان
لا یخلو من متمکن جواب اهل الرقة فی الاهلة والعدد کتاب جواب ابی محمد الحسن بن الحسین النوبندجانی المقیم بمشهد عثمان کتاب جواب
ابی الفتح محمد بن علی بن عثمان النقض علی الجاحظ فضیلة المعتزلة الشیخ المحقق الخبیر ابو جعفر محمد بن الحسن بن علی الطوسی طیب الله مشهده
از اکابر مجتهدان شیعه امامیه و مشاهیر ایشانست بر کثرت شاگردی کرده و او فقیه شیعه بود و در بغداد بافاده اشتغال می نمود و جواد

چهارصد و چهل هشت بواسطهٔ فتنه که میان سنیان و شیعیان بغداد واقع شد خانهٔ که در باب الکرخ داشت سوخت و کتب
او ضایع شد از آنجا بمشهد نجف آمد و در آنجا بسر میبرد تا در محرم سنه ستین واربعمایه وفات یافت و او را در همان مشهد
منور دفن کردند و در تصنیف مصر و قاهره که تصنیف یکی از اشاعره قاهره است آورده است که ابو جعفر طوسی فقیه امامیه و عالم
ایشان بود و اوست صاحب تفسیر کبیر که بیست مجلدات و تصانیف دیگر نیز دارد در ایامی که مجاور مشهد نجف بود و در آنجا وفات یافت
و رافضی قوی التشیع بود و در کتاب رجال نجاشی مسطور است که محمد بن الحسن بن علی الطوسی ابو جعفر جلیل فی اصحابنا ثقة عین من
تلامذة شیخنا ابی عبدالله له کتب منها کتاب تهذیب الاحکام و هو کتاب کبیر مشتمل علی جمیع ابواب الفقه و مأخذ مسائله من الخلاف
و تحقیق وجه الاستدلال بها و کتاب الاستبصار فیما اختلف من الاخبار و هو یشتمل علی ما اشتمل علیه کتاب تهذیب الاحکام غیر ان
هذا الکتاب مقصور علی ذکر ما اختلف من الاخبار و الاول یجمع الخلاف و الوفاق و کتاب النهایة فی مجرد الفقه و الفتاوی و کتاب
المفصح فی الامامة و کتاب ما یلزم المکلف الاخلال به و کتاب العدة فی اصول الفقه و کتاب الرجال من روی عن النبی و عن الائمة علیهم السلام
و کتاب فهرست کتب الشیعة و اسماء المصنفین و کتاب المبسوط فی الفقه و هو کتاب کبیر لم یصنف مثله و مقدمة فی المدخل الی علم
الکلام و کتاب الایجاز فی الفرائض و مسئلة فی العمل بخبر الواحد و کتاب ما یعلل و ما لا یعلل کتاب الجمل و العقود کتاب شرح
المقدمه و هو ریاض العقول کتاب تمهید الاصول و هو شرح جمل العلم و العمل تلخیص الشافی فی الامامة مسئلة فی الاحوال
کتاب التبیان فی تفسیر القرآن و هو کتاب کبیر لم یعمل مثله رسالة فی تحریم الفقاع المسائل الدمشقیة المسائل الحلبیة المسائل الحایریة
المسائل الالیاسیة المسائل الجیلانیة و له مسائل فی الفرق بین النبی و الامام و له النقض علی ابن شاذان فی مسئلة الغار و له مختصر
فی عمل یوم و لیلة و له مناسک الحج مجرد العمل و الادعیة و له مسائل ابن البراج و له کتاب مصباح المتهجد فی عمل السنة و له کتاب
انس الوحید مجموع و له کتاب الاقتصاد فیما یجب علی العباد کتاب مختصر المصباح فی عمل السنة کتاب الغیبة کتاب اخبار مختار
بن ابی عبید کتاب مقتل الحسین ع کتاب اختیار الرجال کتاب المجالس فی الاخبار کتاب هدایة المسترشد و بصیرة المتعبد و له کتاب
فی الاصول و هو کتاب کبیر خرج منه الکلام فی التوحید و بعض الکلام فی العدل نقلست که بعضی از مخالفان بعرض خلیفه
که معاصر شیخ ابو جعفر بود رسانیدند که او و اصحاب او از شیعه امامیه اند و سب صحابه می کنند و کتاب مصباح او که دستور
اعمال و اوراد ایشان است بر آن گواهی میدهد زیرا که در دعای روز عاشورا از آن کتاب واقع است که اللهم خص انت اول
ظالم باللعن منی و ابدا به اولا ثم الثانی و الثالث و الرابع اللهم العن یزید خامسا پس خلیفه بطلب شیخ و مصباح فرستاد
و چون شیخ با کتاب حاضر شد و باصطلاع مذکور گردید منکر سب شد و چون کتاب را گشادند و دعای مذکور را باو نمودند گفت
که این را چه عذر خواهید گفت شیخ در بدیهه گفت یا امیر المؤمنین مراد از آن عبارت نه آنست که شما از آن گمان برده اند بلکه مراد به اول
ظالم قابیل قاتل هابیل است که بنیاد قتل در دنیا نهاد و لعن بر روی خود گشاد و مراد بثانی عاقر ناقه صالح پیغمبر است و اسم او قیدار
بن سالف بود و مراد بثالث قاتل یحیی بن زکریاست که بسبب بغیه از بغایای بنی اسرائیل اقدام بقتل آن معصوم نمود و مراد برابع
عبدالرحمن بن ملجم است لعنه الله که اقدام بقتل علی ابن ابی طالب ع نمود خلیفه چون آن تاویل را شنید تصدیق نمود و انعام نمود
و از ساعی و نمام انتقام کشید **الشیخ المعظم المدحو خواجه جعفر بن محمد بن موسی بن جعفر ابو محمد الدوریستی الرازی رحمه الله**
نسب شریفش بحذیفة الیمان که از اکابر و اخیار صحابه حضرت سید رسولست منتهی میشود شیخ عبدالجلیل رازی در کتاب نقض الفضایح
آورده که خواجه جعفر مذکور در فنون علم مشهور بود و مصنف کتب و راوی اخبار بسیار است و از بزرگان این طایفه و علمای بزرگ ایشان
و هر دو هفته نظام الملک از ری بدوریست رفتی و از خواجه جعفر سماع احادیث کردی و یادگاری و خاندان او خاندانی بزرگ است که خلفا
عن سلف بعلم و صفت و امانت آراسته بوده اند رحمهم الله تعالی **عبدالله بن جعفر بن محمد الدوریستی** سابقا در احوال دوریست

ازکتاب

از کتاب مجمع البلدان شرح علو نسبت و سمو فضل و حسب او منقول است حاجت بتکرار نیست **الخواجه حسن بن جعفر
الدوریستی** خلف صدق شیخ جعفر مذکور و در تحلی بفنون فضل و کمال مشهور است گاهی بگفتن شعر میل می فرموده اند
و این قطعه از جمله اشعار لطافت شعار اوست قطعه بعض الولی علامة معروفة کتبت علی جبهتها اولاد الزنا من لم یوال من الانام ولیه
سیان عند الله صلی ام زنا و این مضمون کلام هدایت انجام حضرت امام جعفر الصادق ع است که سوال کرد از خالف هذا الامر صلی ام زنا یعنی آیا
مرتکب را که خلاف امر امامت کند انکر نماز کند یا انکر زنا کند **الشیخ الاجل عبدالجلیل القزوینی الرازی** از اذکیای علمای اعلام
و اتقیای مشایخ کرام بوده و در زمان خود بعلو فطرت و جودت طبع از سایر اقران امتیاز داشته تا آنکه چون بعضی معاصران او از اهل
سنیان شهری و ناصبیان وادی ضلالت و غی مجموعه در رد مذهب شیعه تالیف نمود علمای شیعه که در ری و آن نواحی بودند
باتفاق قرار دادند که شیخ عبدالجلیل اولی و احق است بآنکه متصدی دفع و نقض آن شود و آخر الامر بتوفیق الهی کتاب شریف در نقض آن
مجموعه یافت و عنوان آن را بنام نامی و اسم سامی حضرت صاحب الزمان امام محمد بن الحسن المهدی صاحب الامر مزین ساخت
و عبارت او در خطبهٔ کتاب مذکور اینست اگرچه در مجموعه نام مصنف نبود لیکن عبارت کلام او از نام و لقب و فعل و نسل او اعلام کند
که کیست و غرضش از جمع کتاب چیست و معلوم شد که شروع آن از سر بغض و عداوت امیرالمؤمنین علی ع است که مصنف او هم سنا و هم
شقی است که و لا یبغضه الا منافق شقی و بیش از وصول این کتاب بما مکرر هم از خواص علمای شیعه که آن نسخه بدست آورده بودند
در حضرت مقدس مرتضی کبیر سید شرف الدین ملک نقبا سلطان العترة الطاهرة ابوالفضل محمد بن علی المرتضی ضاعف الله جلاله
آنرا که مایهٔ عجب بود دیده بر لفظ گهربار سید السادات برفت که عبدالجلیل قزوینی می باید که در جواب این بوجهی بیش و عیب کند چون
نسخه اصل بما آوردند تامل افتاد عقل چنان اقتضا کرد که اگرچه تقریب در آن بخدای بی عیب و عار و احمد مختار و حیدر
کرار باشد دیباچهٔ کتاب باید که بنام امام روزگار خاتم الابرار مهدی بن الحسن العسکری علیه و علی آبائه الصلوة و السلام باشد که روح
عالم را حوالت به بقای اوست و عقل و شرع منتظر حضور و ظهور و لقای او که در آیة وعد الله الذین آمنوا منکم و عملوا الصالحات
و خبر لو لم یبق من الدنیا الا یوم واحد حجت عصمت و اثبات امامت گواه اوست زین الدین و الاسلام بخروج و ظهور و ملاذ المشارق و المغارب
من نور و چون این عزم مصمم شد دل مژده بجان داد و جان پیغام بزبان و زبان بیان کرد که اگر مرحوم آیه ای عمل لطف کند امید ان
خود کنی صواب آن باشد که دیباچه کتاب بنام آخرین امامان کنی در حال قدم در راه فرمان نهادم و بعد از استخاره تقربا الی رب العباد
و وسیله و ذخیره بیوم المعاد شروع افتاد و باقبال آن امام همام این کتاب بوجهی مرتب شد که خواص را دافع شبهات باشد و عوام را
مستمر دلالات بعبارت سهل و آسان در بر قاعده دیگر مصنفات که دقتی و بلاغتی دارد تا هر خواننده و نویسنده که بخواند و بشنود و بنویسد
از آن بهره تمام بگیرد و فایده بسیار حاصل گرداند و ما توفیقی الا بالله علیه توکلت و هو حسبی و نعم الحافظ المعین والحمد لله رب العالمین
و صلی الله علی محمد و آله الطاهرین و در خاتمه کتاب بعد از کلمه الحمد لله رب العالمین گفته ما را توفیق داد و عز و تمکین بخشید تا جواب این خارجی
بر این وجه که مومنان شرق و غرب تا بقیامت خوانند داده شد و شبهات و دعاوی مجبرانه و باطل آن ملحد مضمحل کرده آمد و از باری تعالی
و آید که اگر خللی یا زللی یا سهوی در قول و قلم آمده است استغفار و عفو کنیم که هر عقب و سبحان من عف که نوشته آمد و سبیل جواب آن بود سبیل
اجتهاد و رضای حق بنقض نقض تقریب بجا آوردیم و بمصطفی و مرتضی و بهمه ائمه هدی تا در روز قیامت از رحمت و شفاعت ایشان بی نصیب نباشیم
و مومنان که در حالت حیات ما و بعد از ممات ما بر خوانند ما را و هم علمای شیعه را بدعای خیر یاد آرند و در خاتمه این کتاب المحاکمة بدعای
بوسیله این آیه از کتاب عزیز ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطأنا ربنا و لا تحمل علینا اصرا کما حملته علی الذین من قبلنا ربنا و لا تحملنا
ما لا طاقة لنا به و اعف عنا و اغفر لنا و ارحمنا انت مولانا فانصرنا علی القوم الکافرین و یا خیر الناصرین و استجب دعائنا و دعاء
جمیع المؤمنین و المؤمنات برحمتک یا ارحم الراحمین و مخفی نماند که لطایف فواید و اخبار نفایس فواید اسرار در کتاب مذکور بسیار است

وما در مواضع متعدده از لطایف کلمات او ذکر کرده ایم و آن را زینت کتاب خود شمرده ایم و چون وجود آن نسخه بغایت نادر است
مع هذا آنچه از نسخ آن بنظر قاصر رسیده بغایت سقیم است لاجرم ذکر شطری از لطایف او را که بعد از تامل و فکر بسیار تصحیح نموده ایم
با محصل آن فهمیده مغتنم دانسته بآن اشتغال می نماید از جمله لطایف سخنان او در کتاب مذکور آنست که گفته در شهور [illegible]
مارود آدینه مسجد رشته بزرگ خود مجلس وعظ بود در آن میانه بر مذهب صباحیان طعن میرفت و مردم بلعنت و نفرین آن قوم شوم زبان
دراز کرده بودند از آن میانه مجبری متعصب برخاست و گفت ای خواجه این قوم در حی علی خیر العمل سر بگریبان فرو برده اند گفتم در خیر العمل سر
بگریبان من فرو برده اند لیکن در وجوب معرفت زبان بدهان فرو برده اند من چه پرهیز کنم با بگریبانی که ایشان سر برنکنند ترا دشوار است که ایشان
از همگان جدا سازی و نظیر این حکایت چون شرف الائمه ابو نصر هیجانی در دولت سلطان مسعود در حضور سلطان و ارکان دین و دولت از وزرا
و امرا و سپاه تقریر کرد که این مذهب شعوبیان مجبر با مذهب باطنیان برابر است در وجوب معرفت خدای تعالی فضولی برخاست و گفت ای خواجه
چون فرق است میان ملحدان و اینجماعت خواجه کرم و ملند گفت ای برادر فرق در دو کار است یکی آنست و دیگر یکی [illegible] باشند از
لطایف او انکه چون آن ناصبی معاصر او در فصلی از کتاب خود نوشته که رافضی مشابه ملحدان حی علی خیر العمل گوید و در شهرهای ایشان تشیع ظاهر باشد
و مذهب [illegible] در جواب گفته که در فصلی که نشسته بیان نموده ام که حی علی خیر العمل در زمان مصطفی زده اند و مذهب زیدیه اینست و [illegible] در
اصول بالخواجه ناصبی مشارکت کرده [illegible] اگر در مسئله فروعی بشیعه مشابهت کرده باشد باکی نباشد که ملحد ملحد باشد با هر شعار که باشد
انا آنچه گفته است که در شهرهای شیعه شرع [illegible] باشد [illegible] در حق [illegible] رسول [illegible]
و در [illegible] و مصطفی [illegible] معرفت خدای واجب باشد و در استرآباد [illegible]
و در [illegible] و قضای خدا نگویند [illegible] اثبات عدل و توحید کنند و بر عصمت رسول و ائمه هدی دلیل [illegible] ارکان شریعت
معترف باشند [illegible] و قیاس و استحسان نگویند [illegible] شارع مصطفی را که [illegible] اسلام [illegible] باشد [illegible]
دین و شریعت [illegible] و خلاف این [illegible] و خصومت خواجه [illegible] با امیر المؤمنین است و لا یحبه الا مؤمن تقی
و لا یبغضه الا منافق شقی [illegible] کلام خیر المرسلین است و الحمد لله رب العالمین و در موضع دیگر گفته
ذکر نموده که شیعه گویند که حضرت رسول ابوبکر را برای آن بغار برد که از شر او ایمن نبود و ابوبکر که با وی میرفت نشان میکرد و ریگ [illegible]
می انداخت و بروایتی [illegible] تا مشرکان بر اثر آن بروند و [illegible] حضرت رسول [illegible] بود [illegible] داشت
تا بگریزد و از این گونه [illegible] ابوبکر نهند جناب شیخ در جواب نوشته که این کلمات [illegible] شبهات [illegible]
بطریق استهزا گویند و بر زعم مصنف اگر رسول [illegible] ابوبکر می ترسید از عمر و عثمان هم می ترسید [illegible]
و آخر ابوبکر [illegible] چنانکه [illegible] دیگران می رفت [illegible] ابوبکر [illegible] ابوبکر [illegible] خدای تعالی
فاما آنچه گفته که ریگ [illegible] الاسرار [illegible] الا این [illegible]
بدانم که ابوبکر [illegible] شب تاریک [illegible] اتفاق آن هم [illegible] حکایت کرده از روزگار
بد [illegible] معقول و [illegible] حضرت رسول [illegible] بود که او [illegible] اگر می ترسید
که [illegible] ابوبکر و عمر [illegible] مرتبه [illegible]
[illegible] اگر [illegible] اگر می ترسید که [illegible] وقت خود
بکر [illegible] رسول [illegible] و از جمله لطایف او انکه چون ناصبی مذکور در کتاب خود
نوشته که اگر بعد از رسول خلافت علی را بودی بایستی که با ابوبکر همان کردی که با معاویه کرد [illegible] رافضی ابوبکر همان و معاویه همان و اتباع ابوبکر
و معاویه یکی اند بلکه [illegible] از ابوبکر بیشتر بود [illegible] و هم بقبیله و هم بمال و هم [illegible] و چنانکه [illegible] با اصحاب جمل کرد

که بیکروز بیست هزار از آن افاضل الناس با طلحه و زبیر کشته آمدند با ابوبکر و عمر [illegible] کرد و حق خود را از دست بداد زیرا که عمر
بود از قبل خدا و رسول این روز همان علی بود جنگ آن روز قوی تر بود که ابوبکر بخلافت نشست زیرا که علی جوان تر بود و در عهد رسول نزدیک تر بودند
رسول در حق علی گفته بود از [illegible] در [illegible] بودند تا سی سال بر آمد [illegible] جناب شیخ فرموده اند که جواب این کلمات
که آنچه گفته بایستی که با ابوبکر و عمر همان کردی که با معاویه کرد لازم نیست از چند وجه یکی آنکه آن روز قوت نداشت که این روز [illegible]
مصطفی که در اول بعثت از مکه بغار می گریخت و آخر کار در تیغ و لشکر کشید و فتح مکه کرد و اگر [illegible] که مصطفی فتح مکه در اول بعثت
میکرد تا در کار او شبهتی نماند دیگر آنکه اگر با ابوبکر و عمر همان کردی که با معاویه کرد چون نکردند نکرد و عجب [illegible] است که امیر المؤمنین علیه السلام [illegible]
خلیفه بود با بغاة و طغاة حرب کرد و مع هذا خواجه مجبر که بعد از پانصد سال تصنیف خود میراو تشنیع می زند پس نعوذ بالله اگر با ابوبکر و عمر
خصومت کردی خواجه او را کافر و مسلمان خوانندی و اگرچه در حرب جمل و صفین [illegible] از کوه می کند آن وقت [illegible] حاجت [illegible] و زبان و قلم
در میدان عداوت افکندی و بهتانها نهادی و بتانها افکندی اما امیر المؤمنین علیه السلام [illegible] نبود بجای صلح توقف و بجای حرب
و اما آنچه گفته است که بنزدیک رافضی ابوبکر همان و معاویه همان بل [illegible] اما مصلحت باوقات تعلق دارد و اما آنچه گفته است که بروز حرب جمل
بیست هزار بود کشته آمدند عجب است که فراموش کرده است این دعوی را که در اول این کتاب گفته است که اگر علی [illegible] ظاهر شد در عهد رسول [illegible]
حضرت رسول بود و بعد از او عاجز در ماند بود و هیچ طرفی نیافت آخر اینجا اعتراف نموده است که بیست هزار [illegible] بیکروز هلاک کرد و [illegible]
و صادق او اینان را افضل الناس خوانده است و می دانم که او را افضل الناس چگونه باشند جماعتی که تیغ در روی امام کشند و او را دشنام دهند
و با ملک [illegible] و گفتند الاتا بالنص [illegible] شرک [illegible] از همه باغیان [illegible] افاضل الناس باشند ای مسلمانان اگر
منکران امامت ابوبکر رافضی باشند منکران امامت علی چرا سنی و بهشتی باشند [illegible] که آنچه رافضیان را لازم است در انکار امامت
ابوبکر و عمر و طلحه و زبیر و عایشه را هم چندان لازم است در انکار امامت علی بیعت و اختیار در هر دو حاصل است و آن دعوی که کنند و دست
[illegible] و دعوی بهم راست نیاید چنانکه گفته اند دست [illegible] و ایضا ناصبی مذکور فصل دیگر [illegible]
[illegible] و گفته که امامت و خلافت بیشتر بود و کار [illegible] است که امت را امام اعظم برای آن کار آید [illegible] حق را بستاند و داد [illegible]
ضعیف از قوی بستاند دوم [illegible] باید تا حق خویش بتواند نگاه داشتن [illegible] خلافت نباشد زیرا که
[illegible] خود را نگاه نتوانست داشت و حق غیر را [illegible] رسانید و [illegible] داشت که [illegible] سلام کند و چون رافضی او را اسیر [illegible]
و مظلوم و محروم نهاده است که هر دو [illegible] نتواند دادن و ابوبکر حق او را [illegible] بردن و خالد [illegible] و عثمان [illegible]
[illegible] و معاویه با او حرب [illegible] و زبیر [illegible] که هر [illegible] حرمت امامت و زعامت
جمهور را عظم [illegible] چگونه جان [illegible] قائم مقام رسول خود داند و رسول او را [illegible] و خلیفه [illegible] خدا را [illegible]
و هم رسول [illegible] و هم علی [illegible] جناب شیخ در جواب فرموده اند که اولا گوییم که [illegible]
خدای تعالی در [illegible] و مثل و مانند و شریک او را [illegible] و جنس [illegible] در حق خدای تعالی روا باشد و رسول و امام [illegible]
و حصول [illegible] در ایشان ممکن باشد [illegible] چگونه روا باشد که خدای تعالی [illegible] و عالم [illegible]
او [illegible] چنانکه خود در کتاب کریم از آن خبر داده که فخرج منها خائفا یترقب [illegible]
مخلوقی عاجز [illegible] و خیل [illegible] خلاص او توقف می کند و [illegible] یک [illegible] و حصول [illegible]
و کشند تا خبر می کند و چون از [illegible] یحیی و زکریا [illegible] عالم [illegible] می کند [illegible] او را [illegible]
انا ایشان بآسمان می برد و چون محمد مصطفی صلعم [illegible] مخلوقات [illegible] که سیفا [illegible]
بر [illegible] می نهد و ابوجهل سنگ [illegible] سنگ بر لب و دندان او [illegible] چون اهل مکه [illegible]

اولا پیش تاریک پنهان از خلق بغار و برنج و خفای بغر بدان باید که حق بر حق داران نگاه دارد و انبیای خود را نصرت دهد و انبیای خود را لابان
نکند همانا که بر آن اصل و قاعده که خواجه ناصبی مجبر آورده است او خدایی را شایسته باشد و نه انبیای او صلاحیت رسالت داشته باشند
و اگر بدین عاجزی باشد خدایی را چگونه شاید و اگر بدین عاجزی و درمانده باشد رسالت را چگونه لایق بود اگرچه آن توقف برای مصلحت
باشد و امامت که درجه سیوم است که امام مخلوق هست نه خالق و ولی است منصب نبی ندارد و این توقف و تقیه برای مصلحت باشد و اگر عجز باشد
که خالد دستار در گردن کند و خود نکرد عجز اصحاب بیشتر باشد که پدر خالد شکسته ناظر برپشت نهد و نهاد و اگر عجز باشد که عثمان چوب
بر سر نهد و نزد و خود کجا قوة و زهره آن داشت عجز اصحاب بیشتر باشد که ابوسفیان سنگ بر دندان زند و دندان اگر علی آن عجز لایق نبود را
نشاید محمد را این عجز رسالت چون و این را نشاید و اگر عجز و توقف بمصلحت نقصان علی کند عجز و توقف همه انبیا در اول بعثت نقصان
رسالت ایشان کند چرا این تاوان اول لحا را باشد که آمد از مدینه و مکه و بیت المقدس شب پنهان باید کرد بعض رسالت موسی و ثانیاً
موسی و عیسی و محمد را باشد که مخفی داشتند که بکاری قیام نتوانستند کردن قبول کنند و ثالثاً جبرئیل را باشد که وحی بکی آورد که اهلیت [illegible]
پس بقول خواجه ناصبی هیچ از این رسالت نبوده الا بحق فهم و عجزهم و خیفتهم والاجوبه در شان ایشان روا است در شان امام که درجه
او کمتر است روا باید داشتن و دست از این طریقه بدبختی و مذهب نامعقول کشیدن و از لطایف او آنکه در موضعی که ناصبی مذکور دیگا
خود افترا نموده و گفته که خروس هم بانگ کند هم باید که معصوم و دور از خطا باشد در جواب گفته که بلی چنین است و چنین که بیاده دلیل اگر
خروسی باشد که بی وقت بانگ کند پیر زن در خانه گوید شام است این را بباید کشتن و از اینجا ظاهر شود که پیر زن خارجی تر باشد از ناصبی
که او گوید اگر خروسی خطا کند و بی وقت خواند بباید کشتن و ناصبی ندانند که شخص ظالم و معصوم باشد با ما مخش قبول باید کردن و از
لطایف او آنکه در موضعی که ناصبی مذکور گفته که عجب که صحابه پاک که مجاوران حضرت نبوت بودند حق ندیدند و ابوجعفر طوسی و ابوجعفر
بن بابویه و علم الهدی و مفید و باقی علمای شیعه که بعد از پانصد سال آمدند بدیدند جواب گفته که من انکار نمی کنم که صحابه حق اند [illegible]
اما این رد بر خواجه ناصبی است که گوید عبدالله و عبدالمطلب و ابوطالب را اینه با نور مصطفی و مجاور درت آن را ندیدند و آنها معجزات قبول
نکردند و با آن همه قرب و قرابت به دوزخ روند لیکن ریمان فروش و شانه تراش و حلاج که بعد از پانصد سال آمدند همه ناجی اند و هم بهشتی
و اگر آن عجب است این عجبتر است تا خواجه بگرید و داند که دست کاری [illegible] عقل ندارد و قیاس کند که ابوجعفر و علم الهدی و مفید
لیس الایشان از علمای شیعه با علمای نواصب مقابل هستند یا نه و چون بهتر مجاهده بکنند که معصیت [illegible] شیخ المفسرین
الشیخ ابو الفتوح الحسین بن علی بن محمد بن احمد الخزاعی الرازی از اعلام علمای تفسیر و کلام و معظمای ادبای انام است از خاندان
فضل و بزرگی و از اولاد امجاد بدیل بن ورقاء الخزاعی است که از کبار صحابه و اکابر خزاعه بوده و سالها در مجلس طوایف مؤمنین و محفل صحابه
عاملین شرح اخلاص بنی خزاعه خصوصاً عبدالله و محمد و عبدالرحمن پسران بدیل مذکور و جانسپاری ایشان در حرب صفین در کتاب
حضرت امیرالمؤمنین ع مسطور گشته و جد او خواجه امام ابو سعید که مصنف کتاب موسوم بروضة الزهرا فی مناقب الزهرا است از اعلام
خود بوده و عم او شیخ فاضل ابو محمد عبدالرحمن بن احمد بن الحسین النیشابوری است از مشاهیر و کار رستم با الجمله آثار فضل و معالی
جبیل او در تفسیر کتاب کریم و ابطال [illegible] سقیم مخالفان [illegible] تا مستقیم مبتدعات رجیم بر همگنان مخفی نیست و تفسیر
فارسی او ظاهر می شود که معاصر صاحب کشاف بوده و بعضی از اشعار صاحب کشاف با وسیله [illegible] کشاف بنظر او رسیده و این تفسیر
فارسی او در [illegible] تحریر و عذوبت تقریر و دقت نظر [illegible] نظیر است فخر الدین رازی اساس تفسیر کبیر خود را از آنجا اقتباس نموده و جهت دفع
توهم انتحال بعضی از تشکیکات خود بر آن افزوده و در مطاوی این مجالس بود سطری از روایات و لطایف نکات و اشارات او [illegible]
و او را تفسیر عربی هست که در خطبه تفسیر فارسی بآن اشاره نموده اما تا غایت بنظر مطالعه فقیر نرسیده و شیخ عبدالجلیل رازی
در بعضی از مصنفات خود ذکر شیخ ابو الفتوح نموده و گفته که خواجه امام ابو الفتوح رازی مصنف بیست مجلدات از تفسیر قرآن و در موضع دیگر

گفته که خواجه امام ابوالفتوح رازی را بیست مجلد تفسیر قرآن تصنیف اوست که ائمه و علمای هر طوایف طالب و راغب آن اند و ظاهر اگر
آن مجلد است از تفسیر عربی او خواهد بود زیرا که نسخه تفسیر فارسی او چهار مجلد است که هر کدام بقدر دو سی قرآن باشد و شاید که هشت مجلد نیز
شاید پس باقی آن مجلدات از تفسیر عربی او خواهد بود وفقنا الله تعالی لتحصیله والاستفادة منه و جده از بعضی ثقات
مسموع شد که قبر شریفش در اصفهان واقع است والله تعالی اعلم عمدة المفسرین امین الدین ثقة الاسلام ابو علی الفضل بن
الحسن بن الفضل الطبرسی ره از نحاریر علمای تفسیر است تفسیر کبیر او که مسمی بمجمع البیان است در جامعیت او در بیان فضل و کمال
بیان کافی و دلیل وافی است معاصر صاحب کشاف بوده و بعد از فراغ از تفسیر کبیر خود چون تفسیر کشاف باشد بنظر او رسیده آنرا پسندیده
و تفسیری دیگر مختصر که جامع فواید تفسیر کبیر خود و لطایف تفسیر کشاف باشد در سلک تالیف کشیده و آنرا جامع نام نهاده و این
دو تفسیر در میان فضلا متداول و مشهور و معتبر و متطولات و تفسیری ثالث احضر نیز هم دارد و او را مصنفات دیگر در فقه و کلام
هست و از کتاب [illegible] دمشقیه در [illegible] ظاهر می شود که مجتهد نیز بود قبر شریفش در موضع مطهر مغسل گاه از مشهد مقدس
رضوی واقع است و فقیر بشرف زیارت او رسیده و از میامن روح شریفش مستفیض گردیده الشیخ المتکلم ابو جعفر محمد بن جریر
بن رستم الطبری الآملی علامه حلی در قسم مقبولین در کتاب خلاصه او را مذکور ساخته که کثیر العلم و حسن الکلام و ثقة در حدیث بوده و او غیر
محمد بن جریر طبری صاحب تاریخ مشهور است چنانکه علامه نیز در قسم مردودین از کتاب خلاصه بآن تصریح نموده زیرا که صاحب تاریخ
مشهور از علمای شافعیه است و نووی که از علمای متاخرین شافعیه است او را در کتاب تهذیب الاسماء در سلک ائمه شافعیه ذکر کرده
و یک ورق در مدح او نوشته و نام و نسب او را بابی وجه ذکر نموده که محمد بن جریر بن کثیر بن غالب الطبری و از اینجا اختلاف این دو محمد نیز
ظاهر می شود و با جمله محمد بن جریر بن رستم از اکابر علمای شیعه است و بعضی بواسطه مشارکت او با محمد بن جریر شافعی در نام خود
و پدر اشتباه کرده اند و خیال کرده اند که محمد بن جریر یکی است و لهذا بعضی از جهال اهل سنت در تاریخ که علمای شیعه از تاریخ محمد بن جریر
[illegible] که منافی اهل سنت است نقل کرده اند در جواب گفته اند که محمد بن جریر شیعی است و بعض او را با مجتهد می شود و ندانسته اند که محمد
بن جریر صاحب تاریخ شافعی است و غیر محمد بن جریر امامی متکلم است و از تالیفات محمد بن جریر متکلم کتاب مسترشد است در امامت
و کتاب ایضاح در امامت و این کتاب در وقت تالیف این مجالس بنظر قاصر رسیده و بعضی از فواید آنرا در سلک انتخاب کشیده ابوالحسن
المثلث بن الحسن المثنی بن الامام الهمام حسن بن امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیهم الصلوة والسلام
در کتاب کشف الغمه و تاریخ جهان آرای مسطور است که حسن مثنی در کربلا مجروح گشته و در میان شهدا افتاده بود اسماء بن خارجه که از [illegible] او
بود او را از معرکه بیرون برده در خدمت امام زین العابدین ع بکوفه رفت و سلامت ماند و در کتاب ابن داود مسطور است که او از
اصحاب و راویان امام محمد باقر است ع و یکی از اولاد امجاد حسن مثلث ابوالحسن علی عابد پدر حسین شهید فخ است و این حسین
در زمان عباسی خروج کرد و جماعتی از سادات علوی با وی بودند هادی لشکر فرستاد تا همه را شهید کردند و از حضرت امام محمد تقی ع
منقول است که بعد از قضیه کربلا هیچ واقعه اهل بیت ما را صعبتر از واقعه فخ نبوده و فخ نام وادی [illegible] نام موضعی است [illegible]
که از مکه برای عمره بیرون آیند و او قریب به دروازه [illegible] در تاریخ یافعی مسطور است که حسین بن علی مذکور در سال یکصد و شصت
در مدینه خروج نمود و جمعی کثیر در بیعت او در آمدند و او با خالد بن [illegible] البربری که والی مدینه بود جنگ کرد و خالد را با بسیاری از لشکر
او بکشتند و آنگاه استعداد تمام بهم رسانید و بمکه رفت و خلق بسیار بر او جمع شدند پس هادی جمعی از امرای خود با لشکر بسیار بر او
فرستاد و در موضع فخ مذکور ملاقات فریقین واقع شد شکست بر لشکر حسین مذکور افتاده و او با بسیاری از اصحاب خود در آنجا
شهید شد و حسن بن عبدالله بن محمد برادر او که در زمان منصور نیز خروج نموده بود در آن روز نیز شهید شد و ادریس بن عبدالله
بن حسن از معرکه بیرون آمده بجانب مغرب گریخت و چنانچه در جلد دوم از مجلس نهم مذکور خواهد شد در آنجا پادشاه شد

هرون الرشید کسی فرستاد که او را بزهر شهید ساخت و ذهبی در کتاب کاشف آورده که حسن مثلث و برادرش عبد الله در زندان
عباسیه وفات یافتند ابو محمد عبد الله المحض بن الحسن المثنی بن الحسن علیه السلام شیخ بنی هاشم بود در زمان خود و بنا بر آن او را محض
گفتندی یعنی خالص که خلاصه دو جهت بود مادرش فاطمه بنت الامام حسین علیه السلام و پدرش حسن بن الحسن علیه السلام و او بغایت شبیه بود بحضرت
رسالت صلوات الله علیه روزی از او پرسیدند که شما از چه جهت افضل مردم مینمایید گفت بسبب آنکه همه کس آرزو دارد که از ما باشند
و ما آرزو نمیبریم که از دیگران باشیم شعر درآرزوی نسبت ما باشند دیگران ٭ ما را بنسبت دگران نیست آرزو ٭ و از لطایف کلام او که صاحب
استیعاب در ترجمه حضرت فاطمه علیها السلام آورده آنست که عبد الله روزی بمجلس هشام بن عبد الملک درآمد و کلبی که یکی از علمای نسابین بود
در مجلس حاضر بود پس هشام از عبد الله پرسید که ای ابو محمد سن فاطمه دختر رسول الله بچند رسیده بود عبد الله گفت سی سال
دیگر بار از کلبی پرسید و او گفت سی و پنج سال آنگاه هشام به عبد الله گفت بشنو که کلبی که صاحب علم تاریخ است چه میگوید عبد الله گفت
ای امیر تو احوال مادر مرا از من بپرس و احوال مادر کلبی را از او بپرس و محمد که بنفس زکیه ملقب است و ابرهیم قتیل باخمری و یحیی صاحب دیلم
از جمله اولاد او بودند عبد الله در حبس منصور دوانیقی درجه شهادت یافت یحیی بن عبد الله المحض در زمان هرون الرشید در بلاد
دیلم و طبرستان خروج کرد و والی آنجا در مقام نصرت و یاری او شد و مردم بسیار از سپاهی و رعایای آن نواحی و اطراف بر او جمع شدند
و چون خبر او به هرون الرشید رسید فضل بن یحیی برمکی را با پنجاه هزار سوار و خزاین بسیار بسر او فرستاد و فضل در طالقان نزول کرد
و کتابی بوالی آن دیار نوشت و وعده مال بسیار باو کرد و کتابت محبت آمیز به یحیی نوشت و تعهد امان او از هرون نمود تا آنکه یحیی از تتبع
اموال و خلعت و هدایا که فضل بوالی دیلم فرستاد هراسان شد که مبادا او را گرفته بدست دشمن سپارد لاجرم اجابت صلح فضل
بشرط عهد و امان نمود و در آن باب کتابی بفضل نوشت و فضل کتابت او را بحضرت هرون فرستاد تا از آنجا عهد نامه مشتمل بر شهادت
قضات و اشراف و اعیان که در خدمت هرون میبودند آوردند و فضل آن عهد نامه را بیحیی فرستاد و یحیی بر آن اعتماد نموده بنزد فضل آمد
و فضل او را همراه ببغداد برد و چون در بغداد او را نزد هرون رسانید هرون تعظیم و تکریم یحیی نمود و مال بسیار بر او فرستاد و او را
خوب منزلی بجهة او مقرر فرمود و مردم را امر فرمود که بزیارت و صحبت او روند و تهنیت قدوم شریف او نمایند تا آنکه اکابر و اشراف
مبارکباد قدوم او گفتند و شعرا در آن باب لآلی نظم سفتند و از آن جمله مروان بن ابی حفصه قصیده گفت که این چند بیت از اول آنست
شعر لعمرک ما ود الغوانی بدایم ٭ ولا لیل من یغوی بهن بنایم ٭ ظهرت خلافت یدی برمکیة ٭ رتقت بها الفتق الذی بین هاشم
علی حین اعیا الراتقین التیامه ٭ فکفوا وقالوا لیس بالمتلایم ٭ فاصبحت قد فازت یداک بخطة ٭ من المجد باق ذکرها فی المواسم
وما زال قدح الملک یخرج فایزا ٭ لکم کلما ضمت قداح المساهم ٭ و بعد از آن روزی چنانکه شیخ جلال سیوطی در تاریخ الخلفا آورده
عبد الله بن مصعب بن الزبیر را کینه دیرینه بر آن داشت که بر یحیی افترا نمود که او مرا دعوت می‌نماید که با او خروج کنم بر هرون الرشید
بر هرون الرشید و یحیی جهة دفع آن تهمت در حضور هرون الرشید با او مباهله نمود و بعد در مجلس او در برده گفت بگو اللهم ان کنت
تعلم ان یحیی لم یدعنی الی الخلاف والخروج علی امیر المؤمنین فکلنی الی حولی وقوتی واسحتنی بعذاب من عندک یا رب العالمین پس زبیری
مضطرب شد و چون چاره نداشت آن کلمات را گفت و بعد از آن پسر یحیی آن کلمات گفته هر دو از مجلس هرون بیرون آمدند و زبیری
در همان روز بمرد و آخر هرون یحیی را با امان خاص ساخت و ابو البختری و محمد بن الحسن الشیبانی صاحب ابو حنیفه را طلبید و با محمد گفت
که چه میگویی در باب این امان آیا صحیح است یا نه محمد گفت صحیح است پس رشید از او روی بگردانید و متوجه ابو البختری شد و آن ملعون
بخوشامد هرون گفت که از فلان وجه این عهد منتقض است پس هرون او را بنواخت و گفت انت قاضی القضاة و انت اعلم بذلک و آنگاه خط
امان را پاره ساخت و ابو البختری آب دهان بر آنجا انداخت و بعد از تمهید این بهانه حکم بحبس یحیی نمودند و در آنجا او را بزهر شهید
ساختند و گفتند که در حبس وفات یافت و اشارة بهمین ظلم و عهد نموده ابو فراس حمدانی رحمه الله در قصیده شافیه آنجا که گفته شعر

یا جاهداً فی مساویهم یکتمها ٭ غدر الرشید بیحیی کیف یکتتم موسی الجون ابن عبد الله المحض در تاریخ الملوک عباسی مسطور است
که طایفه شیعه همیشه مردم را بخلافت او دعوت می‌نمودند و او خود را ظاهر نمیساخت تا آنکه اولیای او در حجاز در میان خطبه بنام او خواندند
و او هم چنان پنهان میبود و میخواست که قلعه محکم بدست آرد و آنگاه ظاهر شود و در اثنای آن منصور عباسی بر او ظفر یافت و هزار تازیانه او را زد
و او آهی بر نزد که شنیده منصور چون آن حالت را دید گفت عجب می‌آید از جماعت دزدان که صبر بر تازیانه‌ها کنند عجب از کسی
که در ناز و نعیم پرورده شده باشد و این چنین صبر نماید موسی چون آن سخن شنید این بیت را بر خواند شعر انی من القوم الذین یزیدهم
جلداً وصبراً قوة السلطان ٭ و بعد از آن گفت اهل الحق اولی ان یصبروا و اهل الباطل فخلفهم من اهل الباطل علی باطلهم و روایة کرده‌اند
که روزی بمجلس هرون الرشید درآمد و پای او بر روی فرش بلغزید و بیفتاد و از مشاهده آن اهل مجلس بخندیدند پس موسی بجانب
هرون رشید کرد و گفت انه ضعف صوم بود نه ضعف سکر و موسی را اشعار خوب بسیار است از آن جمله آنکه گفته شعر
تولت بهجة الدنیا فکل جدیدها خلق ٭ وخان الناس کلهم فما ادری بمن اثق ٭ رایت معالم الخیرات سدت ٭ الطرق فلا حسب ولا نسب
ولا دین ولا خلق فلست مصدق ٭ الاقوام فی شیء وان صدقوا ابو عبد الله محمد بن ابراهیم بن اسمعیل بن ابرهیم المعروف بطباطبا
ابن حسن بن حسن بن علی بن ابی طالب در تاریخ الملوک وغیره مسطور است که او خطیب فصیح بود و شعر را خوب میگفت و در ایام دولت مامون
در کوفه خروج نمود و چنانکه در احوال ابو السرایا از مجالس المؤمنین خواهد آمد میان او و لشکرها که حسن بن سهل از بغداد بدفع او فرستاده بود حربها واقع
شد و ابو السرایا که مقدم لشکر محمد بن طباطبا بود ظفر یافت و در آن اثنا محمد بیمار شد و چون ابو السرایا مرض او را صعب دید التماس وصیت
از او نمود پس محمد گفت الحمد لله رب العالمین وصلی الله علی سیدنا محمد و آله الطیبین اوصیک بتقوی الله فانها الحصن حصنه وامنع جنة
والصبر فانه افضل مفزع واحمد معول وان تستتم الغضب لربک وتدوم علی منع دینک وتحسن صحبة من استجاب لک وتعدل بهم عن الغلو
ولا تقدم اقدام متهور ولا تقصر تقصیر متهاون واکفف عن الاسراف فی الدماء […] واتق الشح
وایاک والمکر فان معها المکر واعلم انک تقاتل […] موصولة بدماء آل محمد صلعم و دماء تختلط بدمائهم وان ملکوا
هلکت فکن علی ان […] احرص منک علی ان […] الناس الخیرة لانفسهم فیمن یقوم مقامی من آل علی فان اختلفوا
فالامر الی علی بن عبید الله فانی قد بلوت دینه ورضیت طریقته فارضوا به واحسنوا طاعته وارایه وباسه و چون وفات یافت ابو السرایا
او را دست بدفن کرد و در مرثیه او این چند بیت گفته که از جمله آن این یک بیت است شعر […]
الخلف زید بن موسی الکاظم المشهور بزید النار مظهر آتش قهر الهی و اخگر […] دودمان رسالت پناهی بود چون ابو السرایا در کوفه
خروج کرد و محمد مشهور بابن طباطبا […] حضرت امام رضا […] زید مذکور را بجهة بصره
فرستاد و زید چون شعله نار بر بصره مستولی شد خانهای بنی العباس را بسوخت و نخلستانهای ایشان را آتش زد و بدین سبب او را زید النار
گفتند و آخر او را گرفته نزد مامون بردند و در آنجا وفات یافت علی بن عبید الله الاعرج بن الحسین بن علی بن ابی طالب علیه السلام
در کتب مسطور است که او بغایت بزرگ بود و ریاست عراق تعلق باو داشت و کنیت او ابو الحسن است و مستجاب الدعوه بوده است
در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که او در زمان خود از عبده زهاد آل ابی طالب بوده و اختصاص تمام بحضرت امام موسی و امام علی رضا علیهما السلام
داشت و حضرت امام رضا او را زوجه صالح نام کرده بود و آخر با آن حضرت بخراسان رفت […] و چون محمد بن
ابرهیم طباطبا خواست که […] ابو السرایا جهة او بیعت بستاند علی از آن معنی امتناع نمود تا آنکه او را احوال محمد بن محمد بن زید
[…] و در کتاب کشی از سلیمان بن جعفر روایة نموده که گفت علی بن عبید الله […] گفت که میخواهم که بحضرت امام رضا […]
[…] و چون بعضی از ایام […] حضرت امام […] بیماری […]
و مردم بعیادت آن حضرت می‌رفتند پس من […] علی بن عبید الله […] آن حضرت […]

آنحضرت آمد و چون آنحضرت او را دید لوازم محبت و تعظیم و تکریم بجا آورد و علی بغایت خوشحال شد و بعد از آن علی بن عبید الله
بیمار شد پس حضرت امام رضا او را عیادت نمودی و من در خدمت ایشان بودم و آنحضرت آنجا نشستند که هرکه در آنخانه بود بیرون رفت
و چون آنحضرت بیرون رفت و من در خدمت او بیرون آمدم خبر داد مرا کنیز من که دختر علی بن عبید الله بود که ام سلمه زن علی بن عبید الله
از پس پرده بحضرت امام می نظر می کرد و چون آنحضرت بیرون رفت او از پرده بیرون آمد و روی خود در موضع جلوس آنحضرت نهاده
آنجا را بوسید و دست بر آنجا کشید و بر روی خود مالید سلیمان گوید که بعد از آن روزی نزد علی بن عبید الله رفتم و او نیز مرا خبر داد از
آنچه ام سلمه در تعظیم مکان آنحضرت از روی اخلاص بجا آورده بود پس من آن صورت را بخدمت حضرت امام عرض نمودم آن حضرت فرمود
که ای سلیمان بدانکه علی بن عبید الله و زن او و فرزندان او از اهل جنت اند ای سلیمان بدانکه اولاد علی و فاطمه هرگاه خدا تعالی این امر یعنی معرفت
امامت ائمه اهل بیت را بایشان روزی کرد اند ایشان چون مردم دیگر نخواهند بود عبد الله بن الحسن بن الحسین الاصغر بن الامام
المعصوم علی زین العابدین علیه السلام از اکابر ذریت حضرت سید المرسلین و در فضل و طهارت شاید جد خود امام زین العابدین ع
و هذا در دست اطاوی بن شهید کردید و نسب شریف او و شجره سید اجل نقیب تاج الملة و الدین علی بن محمد بن رمضان مشهور بابن
الطقطقی که از اجلاء علمای نسب بوده بر این وجه است که مذکور شد و در تحت نام شریف عبد الله نوشته که شهید شد و او را عقب نیست
و در آخر گفته که در شوشتر مدفون است و سید فاضل نقیب محمد بن علی الحسینی نسابه در کتاب بحر الانساب که از مصنفات شریف او است
نسب شریف او را بهمان طریق ذکر نموده و مؤلف کتاب بخط بعض از نسابه دیده که در روضه وصول الوسیله تیمینی نسب نامه سید اجل نقیب
عضد الملة و الدین حسین متولی مزار فایض الانوار امام زاده عبد الله مذکور سلام الله علیه را نوشته و در آنجا نقیب صاحب مزار بن
زین العابدین هم نموده بر این وجه که بعد از نام سید عضد الملة او را به ابن طهارت وصف نموده که متولی مشهد زین العابدین علیه
السلام و از آنجا ظاهر می شود که نام شریفش عبد الله و لقب منیفش زین العابدین بوده بانی اصل عمارت او مستنصر خلیفه عباسی است
که اول بار قبه شریف حضرت امام موسی کاظم و امام محمد جواد علیهما السلام بنا نهاد و بعد از آن متاخران سادات حسینی مرعشی شوشتر
بر آن عمارت افزودند و مساعی جمیله در ترویج آن مزار فایض الانوار که از اشرف و الطف بقاع شوشتر است نمودند شکر الله سعیهم
الحسن بن حمزة بن علی بن عبد الله بن محمد بن الحسن بن الحسین بن علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب علیهم الصلوة و السلام
شیخ نجاشی گفته که او در طبرستان می بود و مرعشی معروف و از بزرگان این طایفه و فقهای ایشان بود آخر ببغداد آمد و شیوخ ما با آ
در سنه ست و خمسین و ثلثمایه ملاقات نمودند و در سنه ثمان و خمسین و ثلثمایه وفات یافت و علامه حلی در خلاصه گفته که کان
من اجلاء هذه الطایفة و فقهائها کان فاضلا ادیبا عارفا زاهدا و رعا کثیر المحاسن ادیبا روی عنه العکبری و کان سماعه منه اولا سنه
ثمان و عشرین و ثلثمایه و له اجازة منه بجمیع کتبه و روایاته و از شیخ طوسی رحمه الله نقل نموده که او گفته که سماع الحطاب ما از او در سنه اربع
و ستین و ثلثمایه بوده و این تاریخ سماع با تاریخ وفات او که از شیخ نجاشی مذکور شد جمع نمی شود و خاتم المجتهدین شیخ زین الدین علی الشامی
العاملی در حواشی خلاصه آورده که آنچه مصنف از شیخ طوسی نقل نموده آنرا در نسخه کتاب شیخ بخط ابن طاوس دیدیم لیکن در کتاب رجال
بنسخه معتبری که از جناب شیخ بود دیدیم که نوشته بود که سماع ایشان از او در سنه اربع و خمسین و ثلثمایه بوده بنابراین دو نسخه تناقض میان
آن دو تاریخ بطرف می شود احمد بن علی بن محمد بن جعفر بن عبد الله بن الحسین بن علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب العلوی
العقیقی شیخ نجاشی گفته که در مکه مقیم بود و روایت حدیث از کوفیان اصحاب ما داشت و خدمت ائمه حدیث بسیار کرده بود و روایت
بسیار داشت و او را تصانیف است از آنجمله آنچه بما رسیده کتاب معرفات و کتاب فضل المؤمن و کتاب تاریخ الرجال و کتاب مثالب الرجل بوگر...
محمد بن علی بن حمزة بن الحسین بن عبید الله بن العباس بن علی بن ابی طالب علیه السلام شیخ نجاشی گفته که او ثقه و عین است
در حدیث و صحیح الاعتقاد و از راویان امام علی النقی و امام حسن عسکری است و بعد از وفات حضرت امام حسن عسکری ع سادر حضرت صاحب

الامر

الامر ع در خانه او بسر میبرد و از تصانیف او است کتاب مقاتل الطالبیین علی بن الامام الهمام جعفر الصادق علیه السلام از راویان پدر بزرگوار
و برادر خود حضرت امام موسی و برادرزاده خود حضرت امام رضا علیهم السلام بود و او را کتابیست مشتمل بر ذکر آنچه از پدر و برادر روایت نموده
و شیخ ابو عمرو کشی روایت نموده آنچه گواهی میدهد بر صحت عقیده او و تادب او نسبت بحضرت امام رضا با آنکه عم آنحضرت و بزرگتر بود
و علامه حلی در کتاب خلاصه فرموده که حال او بزرگتر است از آنکه بوسیله این اوصاف حسین کردد و در رجال شیخ کشی مذکور است
که علی عریضی کنیتش ابو الحسن است عالی بزرگ بوده و در کوچکی از پدر ماند و از برادر خود امام موسی ع علم آموخته و نسبت او بعریض است
و آن منزلیست چهار میل از مدینه دور بود و مختار کشی از علی بن جعفر منقولست که گفت از و اقفیان که بر امامت حضرت امام موسی ع
وقف می نمایند یکی نزد من آمد و گفت که برادرت امام موسی چه شد گفتم وفات یافت گفت او وفات را از کجا دانستی گفتم اموال او قسمت شد
و زنان او شوهر کردند و با حکام او ناطق شد آنکه بعد از او بامامت مقرر بود گفت کیست ناطق بعد از او گفتم پسر او علی رضا گفت او را چه شد
گفتم وفات یافت گفت از کجا آنرا دانستی گفتم قسمت اموال او و نکاح زنان او و نطق الناطق من بعده گفت کیست ناطق بعد از او گفتم ابو جعفر
محمد جواد آنگاه بمن خطاب نمود و گفت ترا شرم نمی آید که با وجود کبر سن و علو قدر و فرزندی حضرت امام جعفر این چنین سخن در حق
خورد سالی میگوئی گفتم کان من آنست که تو شیطانی که باین صورت نزد من آمده آنگاه ریش سفید خود را بدست گرفتم و سر بجانب آسمان
برداشتم و گفتم مرا چه چاره است هرگاه که حق تعالی خود سال را لایق امامت ببیند و این ریش سفید را لایق آن نبیند و از حسن بن محمد بن
جعفر روایت نموده که گفت در مدینه طیبه نزد ابو جعفر محمد جواد ع نشسته بودم و علی بن جعفر نیز حاضر بود که بیرون آمد و پیش رسیدلا
جوان چه کار است و اشاره بحضرت امام محمد جواد ع نمود گفتم ابو جعفر رسول خدا است اعرابی گفت سبحان الله الخلاف و بیست سال است که در...
خدا وفات یافته و این جوان فور رسیده است چگونه در حق رسول خدا بود گفتم این در حق علی بن موسی است و علی در حق موسی بن جعفر و موسی
در حق جعفر بن محمد و جعفر در حق محمد بن علی و محمد در حق علی بن الحسین و علی در حق حسین و حسین در حق حسن و حسن در حق علی بن ابی طالب
و علی در حق رسول الله صلی الله علیه و آله در این اثنا فصاد را حاضر کردند که حضرت امام محمد جواد را فصد نماید پس علی بن جعفر از جای خود
برخاست و با امام محمد جواد گفت که ای سید من دستوری ده که اول مرا فصد نماید تا زهر و حدت نیشتر را پیشتر از تو متحمل شوم آنحضرت
تجویز نفرمودند و خود فصد کردند و چون خواستند که برخیزند علی بن جعفر از جای خود برخاست و کفش آنحضرت را پیش پای او نهاد ابو جعفر
الحسینی از اولاد زید النار و در فضل و کرم مشهور روزگار است ممدوح بدیع همدانی بوده و با ملوک آل سامان معاصر بوده و ابو القاسم
که در شیراز با عضد الدوله بوده از نسل ابو جعفر مذکور است سلیمان بن جعفر بن ابراهیم بن محمد بن علی بن عبد الله بن جعفر الطیار
القاری الجعفری در خلاصه و غیره مذکور است که او از راویان حضرت امام رضا است ع و پدر او از راویان حضرت امام جعفر الصادق و امام
موسی کاظم علیهما السلام است و هر دو ثقه اند و شیخ ابو عمرو کشی روایت نموده که روزی حضرت امام موسی ع با سلیمان بن جعفر گفت که یا سلیمان
ترا نصیب از فرزندی حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله هست گفت آری گفت دو مرتبه نصیب از فرزندی حضرت امیر المؤمنین ع داری پس
گفت پسر جعفر رحمه الله هستی گفت آری آنحضرت گفت لولا الذی انت علیه ما انتفعت بهذا یعنی اگر اعتقاد تو در باره ائمه اهل البیت علیهم السلام
صحیح نمی بود فرزندی ایشان ترا نفعی نمی رسانید السید الاجل الطاهر الاوحد الحسین بن محمد بن ابراهیم بن الامام موسی الکاظم بن الامام
جعفر الصادق الشریف ابو احمد الموسوی پدر میر مرتضی و میر رضی الدین بود و نقابت سادات عالی درجات عراق از روی فضل و استحقاق بار مفوض بود
و آخر خود را از آن معاف داشت و رجوع آن منصب بمیر رضی الدین نمود و در نود و هفت سالگی در سال چهارصد و هجری وفات یافت میر رضی
بر او نماز کرده او را در مشهد کربلا دفن نمودند و میر مرتضی و دیگر اکابر شعرا در مرثیه او قصاید دلپسند گفتند صاحب تاریخ مصر گفته
که کان الشریف ابو احمد سیدا عظیما مطاعا و کانت هیبته اشد هیبة و منزلته عند بهاء الدولة ارفع المنازل و لقبه الطاهر الاوحد
و ذو المناقب و کان فیه کل الخصال الحسنة الا انه کان رافضیا هو و اولاده علی مذهب القوم السید الاجل الفخر التقی ابو زید الحسینی

ابو القاسم الشریف المرتضی علم الهدی علی بن الحسین بن موسی بن محمد بن ابراهیم بن الامام الهمام موسی الکاظم علیه السلام

شریف عراق و مجتهد علی الاطلاق و مرجع فضلای آفاق بود رهنمائی که مدارج هدایة و معارج ولایة علامات قدر و امارات انشراح
صدرش بمرتبه ظاهر گردید که از جد ولایت پناه خود لقب شریف علم الهدی یافت و سید صاحب دولتی که مجاوران مدارس و صوامع
[illegible] از خوان احسان او بهره ور شدند و مسافران مراحل مسایل توشه تحقیق و ادراک معانی تدقیق از خوشه چین خرمن فضل او می [illegible]
طالبان راه ایمان و سالکان مسالک ایقان در مدرسه شرع و محکمه عقل استفتا از ذات روشن او می نمودند و آیینه مشکلات خود را
بصیقل هدایت او زدودند [illegible] که اعظم امور اسلام است بصوم مرتبه خلیفه و امام است لوای ریاست [illegible]
و در حجر [illegible] که مقام رکن امانت مراسم استلام بجا آورده و در عرفات عرفان بقدم صدق نهاده و روی بر صفه صفا و مروه مروت آورده
و چون حاوی قافله مدح گستری قطار [illegible] القاب مستطاب آن شریف عالی جناب در بادیه بیکران اطناب و اسهاب [illegible]
و وصف و [illegible] شرح و بسط در [illegible] باید حتی مبلغ الهدی [illegible] و زمام پیش آهنگ کلام را [illegible] ادراک آن مرام می
[illegible] کشید حق مبلغ الکتاب [illegible] خاطر فاتر و طبع قاصر خود در [illegible] وادی [illegible]
بر می آرد ساربان الجمال کعبه کمالات [illegible] ملقب بعلم الهدی بر وجهی که شیخ اجل شهید در رساله اربعین حدیث
در ضمن آن بیان نموده آنست که محمد بن عبد الحسین بن عبد الرحیم که وزیر قادر عباسی بود در سال چهارصد و بیست بیمار شد و بیماری او ممتد
گردید تا آنکه حضرت امیر المؤمنین را در خواب دید که با او می گوید که با علم الهدی بگوی که بر تو دعا بخواند تا شفا یابی محمد وزیر مذکور گفت از
آنحضرت پرسیدم که کیست علم الهدی گفت علی بن الحسین موسوی آنگاه وزیر رقعه مشتمل بر التماس دعا باو نوشت و [illegible]
و در آنجا همان لقب را که در خواب دیده بود درج نمود و چون آن نوشته بنظر شریف میر رسید از روی هضم نفس [illegible]
و در جواب وزیر نوشت که الله الله فی امری فان قبولی لهذا اللقب شناعة علی و وزیر بعرض رسانید که والله ننوشتم [illegible] آنچه امیر
المؤمنین مرا بآن امر کرده بود و بعد از آنکه وزیر ببرکت دعای میر مرتضی شفا یافت صورت واقعه را بقادر خلیفه عباسی عرض کرد و [illegible]
از آن لقب مذکور ساخت قادر بامیر مرتضی گفت که قبول کن ای مرتضی آنچه جد تو ترا بآن ملقب ساخته و حکم شد که منشیان بلاغت نشان آن را
در القاب او داخل سازند و از آن زمان بآن لقب مشهور شد و وجه توصیف او بثمانینی بعضی از اعلام در ترجمه آن سید عالم آورده و گفته که
السید الاجل الاوحد الطاهر الثمانینی ذو المجدین المرتضی علم الهدی علی بن الحسین الموسوی کان مولده سنة خمس و خمسین و ثلثمایة و حاز من
الفضل و العلم [illegible] و اشهر من ان یذکر و خلف بعد وفاته ثمانین الف مجلد من مقروّاته و مصنفاته و محفوظاته و من الاموال و الاملاک
ما یتجاوز عن الوصف و صنف کتابا یقال له الثمانین و خلف کل شئ ثمانین و عمّر احدی و ثمانین سنة فمن اجل ذلک سمی الثمانینی شیخ نجاشی گفته
کان ابو القاسم المرتضی حاز من العلوم ما لم یدانه فیه احد فی زمانه و سمع من الحدیث فاکثر و کان متکلما ادیبا شاعرا عظیم المنزلة فی العلم و الدین و الدنیا
و یافعی در تاریخ خود گفته الشریف المرتضی ابو القاسم علی بن الحسین بن موسی الحسینی الموسوی کان نقیب الطالبیین و کان اماما فی علم الکلام و الادب
و الشعر و للمرتضی تصانیف علی مذهب الشیعة و مقالة فی اصول الدین و له دیوان شعر کبیر و قد اختلف الناس فی کتاب نهج البلاغة المجموع من کلام
علی بن ابی طالب هل هو جمعه او جمع اخیه الرضی و قیل انه لیس من کلام علی و انما احدهما هو الذی وضعه و نسبه الیه و الله اعلم و له الکتاب الذی سماه
الغرر و الدرر و هی مجالس املاها تشتمل علی فنون من معانی الادب تکلم فیها علی النحو و اللغة و غیر ذلک و هو کتاب یدل علی فضل کثیر و توسع فی الاطلاع
علی العلوم و ذکره ابن بسام الاندلسی فی آخر کتاب الذخیرة فقال هذا الشریف امام ائمة العراق بین الاختلاف و الاتفاق الیه فزع علماؤها و عنه
اخذ عظماؤها صاحب مدارسها و جامع شاردها و آنسها ممن سارت اخباره و عرفت به اشعاره و حمدت فی ذات الله مآثره و آثاره و تآلیفه
فی الدین و تصانیفه فی احکام المسلمین مما یشهد انه فرع تلک الاصول و من اهل البیت الرسول مؤلف گوید که آنچه یافعی گفته که مردم در [illegible]
کتاب نهج البلاغه [illegible] از آن دو برادر است [illegible] از ایشان [illegible]

آن اهتمام [illegible] که از فضلای شیعه پرسند تا جواب صواب بشنوند که جمع سید رضی است رضی الله عنه فان صاحب البیت
ادری بالبیت و انا آنکه نقل نموده که بعضی گفته اند که خطب نهج البلاغه از حضرت امیر نیست و واضع آن یکی از آن دو برادر است اصل ندارد
چه هیچ کس غیر یافعی در هیچ کتاب این سخن را در تمام خطب این کتاب مستطاب نگفته بلکه آنچه نهایت بنظر رسیده آنست که بعضی از جهال اهل سنت
در خصوص خطبه شقشقیه مشهوره منسوبه این تهمت را کرده اند و شارح نهج البلاغه ابن ابی الحدید معتزلی در مسئلة امامت با اهل سنت
شریکست تصحیح آن نموده و در تاریخ ابن کثیر شامی مسطور است که الشریف الموسوی الملقب بالمرتضی ذی المجدین و کان اکبر من اخیه ذی الحسبین
نقیب الطالبیین و کان علی مذهب الامامیة و الاعتزال [illegible] و کان یناظر عنه فی کل مذهب و له تصانیف فی التشیع اصولا و فروعا
و ابن اثیر جزری در کتاب جامع الاصول گفته که مروج [illegible] رابعه بقول فقهای شافعی ابو حامد احمد بن طاهر اسفراینی است و بقول علمای حنفی ابو بکر
محمد بن موسی الخوارزمی و باعتقاد مالکیه ابو محمد عبد الوهاب بن نصر و بروایت حنبلیه ابو عبد الله الحسین بن علی الحامد و بروایت امامیه
انما هو الشریف المرتضی الموسوی و علامه حلی در کتاب خلاصه گفته که حضرت میر را مصنفات بسیار است که ما آنرا در کتاب کبیر خود ذکر کرده ایم
و علمای امامیه از زمان او تا زمان ما که ششصد و نود و سه از هجرت گذشته استفاده بکتاب او نموده اند و او رکن ایشان و معلم ایشانست
قدس الله روحه و جزاه عن اجداده خیر الجزاء و آنچه از کتب او در کتاب رجال شیخ نجاشی مذکور شده کتاب تفسیر سورة الحمد و بعض سورة
بقره است و تفسیر آیه کریمه قوله تعالی قل تعالوا اتل ما حرم ربکم علیکم و رساله در تحقیق معانی آیه و لقد کرمنا بنی آدم و حملناهم فی البر و البحر و تفسیر
قوله تعالی لیس علی الذین آمنوا و عملوا الصالحات جناح فیما طعموا کتاب الموضح عن جهة اعجاز القرآن و هو الکتاب المعروف بالصرفة
و کتاب الملخص فی اصول الدین کتاب الذخیرة کتاب جمل العلم و العمل کتاب تقریب الاصول فی الرد علی یحیی بن عدی کتاب الرد علی یحیی ایضا
فی اعتراضه دلیل الموحدین و حدوث الاجسام و الرد علیه فی مسئلة سماها طبیعة المسلمین مسئلة فی کونه تعالی عالما مسئلة الارادة مسئلة
اخری فی الارادة کتاب تنزیه الانبیاء و الائمة علیهم السلام مسئلة فی التوبة کتاب الشافی فی الامامة کتاب المقنع فی الغیبة کتاب الخلاف
فی اصول الفقه مسئلة فی التأکید مسئلة فی دلیل الخطاب المصباح فی الفقه شرح مسائل الخلاف مسئلة فی المتعة المسائل الطبریات خمس
مسائل المسائل البادرایات اربع و عشرون مسئلة المسائل الموصلیات ثلث فی الوعید و القیاس و الاعتماد المسائل المصریات الاولی خمس مسائل
الثانیة المسائل الرملیات السبع مسائل المسائل [illegible] ثلث مسائل سال عنها السلطان کتاب الغرر کتاب الوصید کتاب الذریعة تفسیر
قصیدة ثم کتاب مسائل انفرادات الامامیة و ما ظن انفرادها به مات رضی الله عنه لخمس بقین من شهر ربیع الاول سنة ست و ثلثین و اربعمایة
و صلی علیه ابنه فی داره و دفن فیها و تولیت غسله و معی الشریف ابو یعلی محمد بن الحسن الجعفری و سلار بن عبد العزیز

السید الشریف الرضی محمد بن الحسین بن موسی بن ابراهیم بن الامام الهمام موسی الکاظم علیه السلام

کنیت شریفش ابو الحسن و لقبش رضی
و معلوم است و ذو الحسبین برادر میر مرتضی علم الهدی و در عصمت و طهارت و کریمه حالات نقیب علویه و اشراف بغداد بحکم قطب فلک ارشاد
و مرکز دایره رشاد بود صیت بزرگی و ارادت او گوش ملک شنیده و آوازه فضل و بلاغت او بایوان فلک رسیده استعاره [illegible]
از دامن فصاحت آراء در شاخ بلند سخن آن نال زده و پای ترقی از حضیض بلاغت گستری بذروه شاهق معجز [illegible] نهاده پایه فضل
و کمال و معالی الفضائل او از آن بلند تر است که زبان ثنا و بیان مدح آن را ادراک کند رفعت آن [illegible] چه ظاهر است که چون جمال [illegible]
بیکاره ماند و چون بزرگی بحد کمال رسد بازار وصافان شکست گردد **شعر** [illegible]
ابن کثیر شامی گفته که میر بعد از پدر نقیب علویه بغداد شد و او فاضل و دین دار بود در علوم علما ماهر بود و سخی و جواد و پرهیزکار و شاعر
بی نظیر بود تا آنکه گفته اند که اشعر قریش بود در ششم محرم سنه ست و اربع مایه وفات یافت و فخر الملک وزیر سلطان بهاء الدوله دیلمی و قضات
و اعیان بر جنازه او حاضر شدند و وزیر مذکور بر او نماز گذارد و بعد از آن منصب نقابت او با دیگر مناصب که آن شریف را بود [illegible]
برادر بزرگ او میر مرتضی مفوض شد و میر مرتضی و ابو العلاء معری و جماعتی از افاضل شعرا در مرثیه او اشعار خوب گفتند و از جمله [illegible]

این یک بیت است شعر بکیر آن حال قران المقل * محبوبان بعزم وطواف و در تاریخ یافعی مسطور است که او در سنه ست و اربعمایه
الشریف الرضی الحسینی الموسوی البغدادی الشیعی نقیب الاشراف ذو المناقب و صاحب الاوصاف صاحب دیوان الشعر ذکره الثعالبی
فی کتابه یتیمة الدهر وقال ابتدأ یقول الشعر بعد ان جاوز عشر سنین بقلیل وهو الیوم ابدع اهل الزمان انشاءا وانجب سادة العراق وافضل
الجهابذة الحذاق یتحلی مع محتده الشریف ومفخره المنیف بادب ظاهر وحظ من جمیع المحاسن وافر وهو اشعر الطالبیین علی کثرة شعرائهم
المفلقین ولو قلنا انه اشعر قریش لم یبعد عن الصدق ومن جملة شعره العالی الذی یرجع الی السلاسة متانة والی السهولة رصانة
ویشتمل علی معان یقرب جناها ویبعد مداها ما کتبه الی القادر بالله الخلیفة العباسی ابو احمد المقتدر قصیدة منها قوله شعر
عطفا امیر المؤمنین فاننا * فی دوحة العلیاء لا نتفرق * ما بیننا یوم الفخار تفاوت * ابدا کلانا فی المعالی معرق * الا الخلافة میزتک فاننی
انا عاطل منها وانت مطوق * و دیوان شعر وی کبیر یدخل فی اربع مجلدات وهو کثیر الوجود فلا حاجة الی الاکثار من ذکره وکان ابوه یتولی نقابة الطالبیین
ویحکم فیهم اجمعین والنظر فی المظالم والحج بالناس ثم ردت هذه الاعمال کلها الی ولده الرضی المذکور فی سنة ثمانین وثلثمایه وابوه حی
و در تاریخ مصر و قاهره مذکور است که الشریف ابو الحسن الرضی الموسوی کان عالما عارفا بالفقه والفرائض واللغة والنحو وکان شاعرا فصیحا
عالی الهمة متدینا الا انه کان علی مذهب القوم اماما للشیعة هو وابوه واخوه و در تاریخ یافعی و ابن خلکان و غیر آن مذکور است که شریف
رضی رضی الله عنه در حوالی سالی که هنوز عمر او به ده سال نرسیده بود نزد ابن سیرافی نحوی میرفت بتعلم نحو اشتغال مینمود روزی سیرافی بطریقی
که در تعلیم طفلان عادت است از او پرسید که هرگاه گویند رأیت عمر علامت نصب در عمر چه خواهد بود رضی در جواب گفت علامت نصب بغض علی بن ابی
طالب است سیرافی و حاضران از سرعت فهم و حدت خاطر او تعجب نمودند و در تاریخ ابن خلکان مسطور است که چون دید [illegible]
شنیده خوشحال شده گفت [illegible] شیخ نجاشی گفته از جمله مصنفات او کتاب حقایق التنزیل است و یافعی گفته که آن کتابی است که
کرده دلالت میکند بر فوق [illegible] او در علم نحو و لغت و غیر آن و کتاب خصائص الائمة علیهم السلام و کتاب نهج البلاغه که جمع خطب و احکام
حضرت امیر است و کتاب تعلیق فقها و کتاب مجازات الآثار النبویه و حاشیه بر ایضاح ابو علی فارسی و غیر آن از کتب و رسایل و از اشعار
شریف رضی رضی الله عنه دو قطعه در این کتاب مذکور میشود شعر خالس زمانک ما استطعت فانما * شرکاؤک الایام والاوقات
لم تقض حق المال الا معشر * وجدوا الزمان یعیث فیه فعاثوا * المال مال المرء ما بلغت به * الشهوات او دفعت به الاحداث
ما کان منه فاضلا عن قوته * فلیوقنن بانه میراث * لا تلاحی من اناس سکوا * بعلائق الدنیا وهم ثیاث * کنزوا الکنوز واقفلوها انهم
فالارض تشبع والبطون غراث * مالی وللدنیا الغرور بحاجة * فلیخش ساحر کیدها النفاث * عاداتها سقوطه وعهودها * منکوثة وحبالها انکاث
طلقتها الفا لاحرم رجعتها * وطلاق من عزم الطلاق ثلاث * [illegible] علی الدنیا وقلت الی متی * [illegible] * اکل شریف
من علی جدوده * حرام علیه الرزق غیر محلل * فقالت نعم یا ابن الحسین رمیتکم * بسهم عناد حین طلقنی علی * و نزدیک بعضی قطعه مذکوره
آنجناب خان احمد آل کیلان در بعضی از قضایا بحود که بپادشاه مغفرت پناه شاه طهماسب انار الله برهانه فرستاده گفته قطعه
مرا رسید ز نقد رسول میراثی * چنانکه نیست حقیقت بهیچ کس [illegible] * عصطفی متعلق نبد [illegible] آن حرام * که روز نامه کم صورتی از دل جانت
وگر نداده ز دیوان دهر اسقاطی * علی که حاوی دین بود و هادی ایمان * بطور شرع نخواهی شود که شود * طلاق داده و الحال فرزندانت
الشریف المرتضی ابو احمد عدنان بن الشریف الرضی الموسوی رضی الله عنهم شریف عطای فضل و کرم و نقیب مشهد [illegible] بود لوای علو شان و رفعت
مکان او بدرجه رفعت و سماک علو نسبت احمدی رسیده و بر خلعت حشمت و احترام او اعلام نزاهت طهارت انما یرید الله لیذهب
عنکم الرجس اهل البیت ویطهرکم تطهیرا کشیده شعر تفاخر نموده با آل هاشم * تظاهر فزوده با آل حیدر * باجداده [illegible]
باسلافها و فخر محراب و منبر * بعد از وفات عم خود میر مرتضی رضی الله عنه متولی نقابت علویه شد و سلاطین آل بویه او را تعظیم بسیار مینمودند
وابن ابی الحجاج شاعر بغدادی را در مدح او قصاید بسیارست ابو الحسن محمد بن الحسن بن علی بن حمزه بن محمد بن الحسن

بن محمد بن علی بن محمد بن یحیی بن زید بن علی زین العابدین علیه التحیة والسلام الحسینی العلوی الافطسی الکوفی
ابن کثیر شامی گفته که او از اولاد زید بن علی بن الحسین علیهم السلام است و او را فصاحت و شعر نیکو بود و در ماه ذی حجه نایب مرتضی بود
و چند سال روی توجه بصوب فلنولینک قبلة ترضیها فول وجهک شطر المسجد الحرام نموده و از سر صدق نیت و صفای طویت طواف
ان اول بیت وضع للناس للذی ببکة مبارکا نموده وفات او در سال چهارصد و پانزده بود ابو الحسن محمد بن علی بن حمزه ابو محمد بن
الحسن الحسینی المعروف بابن الاقساسی ابن کثیر شامی گفته که مولد و منشأ او کوفه بود و او شاعری ماهر و از فضلای ادب و ریاست
و مروت شیوه بود ببغداد آمد و قصاید در مدح مقتفی و مستنجد و پسر او مستضیء و پسر او ناصر گفت و ناصر نقابت سادات عالی درجات حله را
باو داد و او شیخی مهیب بود و عمر او از هشتاد تجاوز نموده در سال پانصد و نود و سه وفات یافت السید الاجل عز الدین بن الاقساسی
الکوفی از اشراف و نقبای کوفه و صاحب فضل و ادب بود و قدرت تمام بر گفتن شعر داشت روایت کرده اند که روزی مستنصر خلیفه
عباسی بزیارت قبر سلمان فارسی رضی الله عنه رفت و سید مذکور با او همراه بود در آن اثنا خلیفه بسید گفت دروغ است آنکه غلات
شیعه میگویند که علی بن ابی طالب علیه السلام در یک شب از یثرب بمداین آمد و سلمان را غسل داده در همان شب بمدینه مراجعت نمود سید
در جواب او این ابیات از روی بدیهه انشا نموده شعر انکرت لیلة اذ سار الوصی الی * ارض المداین لما ان لها طلبا * وغسل
الطهر سلمانا وعاد الی * عراص یثرب والاصباح ما وجبا * وقلت ذلک من قول الغلاة وما * ذنب الغلاة اذا لم یوردوا کذبا * فآصف قبل رد الطرف
منتسبا * بعرش بلقیس وافی یخرق الحجبا * فانت فی آصف لم تغل فیه بلی * فی حیدر انا غال ذا عجبا * ان کان احمد خیر المرسلین فذا
خیر الوصیین او کل الحدیث هبا السید الکریم ابو المکارم حمزه بن زهره الحسنی الحلبی برادر و معاصر سید زهره بود و لایح
و از نجوم طینت و لایت زهری فایح جامع مکارم اخلاق و طیب اعراق و در مذهب امامیه مجتهد علی الاطلاق بود و مصنفات او
بسیار است و چون سابقا شمه از بزرگی و ریاست او در احوال شهر حلب از تاریخ ابن کثیر ایراد نموده بتکرار آن حاجت نیست و از فاضلان
آن خاندان عالیشان [illegible] زاهد اعلام الحق والدین ابو الحسن علی بن ابراهیم محمد بن ابی علی الحسن بن
ابی المحاسن زهره بن ابی علی الحسن بن ابی المحاسن زهره بن ابی المواهب علی بن ابی سالم محمد بن ابی ابراهیم اسحق المؤتمن بن ابی عبدالله جعفر
الصادق بن ابی جعفر محمد الباقر بن ابی الحسن علی زین العابدین بن ابی عبدالله الحسین السبط الشهید بن امیر المؤمنین علی بن ابی طالب
علیهم السلام شعر نسب تضائل المناسب دونه * فضیاء لو اصباح فی فجره * وسیلتنا دالیه معاصر شیخ اجل علامه جمال الملة
والدین حسن بن مطهر حلی بوده و در روایت اخبار و احادیث ائمه و سایر علوم دینیه از او اجازت داشته و جناب شیخ رساله
در اجازت او تالیف نموده و در آنجا اولاد امجاد او را نیز اجازت فرموده السید الحسیب ابو هاشم العلوی از اکابر سادات امجاد
و معاصر صاحب اسمعیل بن عباد بوده و صاحب همواره با او طریقه اخلاص و عبودیت و اختصاص مرعی میداشته در تذکره ابن عراق
مسطور است که وقتی صاحب ابن عباد بیمار شده بود و بعد از آنکه صحت یافت سید ابو هاشم مذکور نیز بیمار شد و صاحب ابن عباد قطعه
گفته بعیادت او فرستاد شعر ابا هاشم مالی اراک علیلا * توقی بنفسی المکرمات قلیلا * لترفع عن قلب النبوة وحشة * وتدفع عن عبد الوصی غلیلا
فما کان من بعد النبیین معجزا * لکشف علی صدق النبی دلیلا * و ابو هاشم در جواب او این قطعه نوشت شعر دعوت اله الناس شهرا محرما
لیصرف عنه الصاحب المتفضل * [illegible] * فها انا مولاکم من السقم منسل * فشکرا لربی حین حول سقمه
الی عافیة من معجل * واسأل ربی ان یدیم علاکم * فلیس سواکم لی امل * و چون قطعه ابو هاشم بصاحب رسید این قطعه که شعر ثانی
و ادبست گفته بابو هاشم فرستاد شعر ابا هاشم [illegible] * وان صحت من ظاهر متطرا * فالعیش الحق ندیم مسلیا
وصرف اللیالی عن فنائک معزل * فان نزلت یوما بجسمک علة * [illegible]
الجسم اسمعیل بن عباد السید الاجل علی بن جعفر بن الحسن بن قدامة الموسوی لوای علو شان او و سمو مکان او بدرجه رفعت

وسادات علوی نسبت محمدی سیرت و بر خلعت حشمت و احترام او اعلام نزاهت طهارت اِنَّمَا یُرِیدُ اللَّهُ لِیُذْهِبَ عَنْکُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَیْتِ وَیُطَهِّرَکُمْ
تَطْهِیرًا کشیده رئیس اهل خراسان و شمع موسویان قاطع دابر سامریان و قالع انیاب ناصبیان بود در تذکره دولتشاهی مسطورست که ابوجعفر
علی بن جعفر موسوی مذکور را از روی تعظیم و تقدیر رئیس خراسان نوشته اند و سلطان سنجر او را برادر خواندی بود و ادیب صابر که از افاضل
شعرای خراسانست در تهنیت او که سلطان سنجر سید را برادر خوانده است گفته **شعر** اگرچه بهتر و خوبتر از این باشد بر کسی که چرخ بنده
خواند سلطان مشرق مسکن و موطن سید نشابور بوده و ضیاع و عقار و احشام او در خراسان بسیار بوده است بغایت سیدی مکرم و بنده
و صاحب ناموس بوده است و ادیب مذکور در مدح او قصاید بسیار دارد و از آن جمله این قصیده بالغت آکارات که شمه ای از معالی آن سید
عالیشان را در آن باز نموده و در مضمار سخن در وی قصب السبق از اقران خود در ربوده **قصیده** نسیم بهار است و لعل بویی همی کند ز من آن [illegible]

نه فزاشد وجهم شهره ... خلاص نیست اسیران عشق را ببذل — هم سلامت دیگر نکاریس دارد عجیب مدار اگر بی وفاست چون دلبر
من و تو هم نکارا که عشق خوبی را زنام لیلی و مجنون برون بریم همی — سلامت از این عشق عشق مجنون غرامت از این حسن حسن و لیلی
منم که کشته ام از هجر و عاشق خود شد تا بیابد سر زلف چنانکه طوبی — از آن قبل که وصال الحلاوت ارسب خدای عزوجل در وصل نهادستی
هوی که تقویت روی تست اندک چو دین که تقویت محمدی شمع هدی — اجل رئیس خراسان شمع موسویان که اوست سالک ره صدق مقتدای هدی
جهت مطلع معالی علی بن جعفر کز علم جعفر صادق همی کند امل — کلام او بدل پند نامه لقمان حدیث او حسد عهد نامه کسری
همی کند هنرش بر زمانه استهزا همی کند هنرش بر زمانه استهزا — بلاق او بجاز الحلال که معجبی خلاف او بدلایی دام حرام شد تجلی
دو نابینند نهدو تو حجر خوش دیجاکرد و نحم او بقبیس و حرا — از آن قبل که تو در زیب مصطفی بکرم فریضه گشت برامت مودت قربی
دفع رای تو بر من نفقه دارد بهمی که بس قسی دارد نی — بذات ایزد و توحید او بجرمت دین بحق کعبه و آنکه کرد کعبه بنی
بزمزم و عرفات و حطیم و رکن و مقام بعمره و حج و مروه و صفا و منی — بسوره سوره تورات و حرف حرف زبور بآیه آیه انجیل و حرف حرف دعا
بآب دیده یعقوب و حزن یوسف پیمبر بذکر یا و طاعت یحیی — بقربت موسی عمران بمصحف داود باختصاص مسیح بپاکی عیسی
بآشنای دین و هوشیاری عقل بفضل شاهی و زهد و پاکی تقوی — بدولتی که جلال از بهر اوست چنان بعمر تو کزن ز این بهر اوست عزی
که هیچ لحظه و ساعت بهیچ وقت بهیچ بهیچ شغل و عزیمتی بهیچ معنی — اگر خلاف تو را من حلال داشته ام حلال داشته ام در حرم کعبه زنی
ز دوری فضل تو که چند لفظ بهیچ کند کرد کند که چنین لفظ شود که — تو مفتی همه شرقی و سید همه عرب بر جواب سوآل من اندرین فتوی
بعقل و شرع چه واجب کند عقوبت من بکن مکن بعقوبت حوالت عقبی — بعون باشه اگر من خیانتی کرده ام طریق عفو جرا بسته شد درین معنی
بحلم و عفو تو لغزی که در کردم بحلم و عفو تو تا هی کند سوی — تو عفو کن که من کنم بحضرت تو چه ما اسیر محالم چو ما اسیر هوی
نصیب قصید و اخوانده بحکم کرم جان مکن که بحیل کردم اندرین دعوی — چنین قصیده که آثار او بصنعت طبع همی رسد روانی مرا کشد مرعی
چو حوضی تو بلطافت همی ز نظم بر آب کوثر و خاک بهشت و باد هوی — مدام از شعرای زمانه یک شاعر که در مدیح تو شعری همی کند انشا
قلم بنام من اندر مکش که نام ترا همی بمدح رساند بشعر چون شعری — بشعر زنده بود نام مهتران بزرگ بشعر جلوه در داد و حلد داوود کی
چو پادشاه که بیاید روز کار تو لی بروزگار تو باشی بذکر شعر او لی — در این قصیده که هنر جرم خود خواهم خدای عفو کند جرم آن درویشانی
روش بجان تو خان اعلی و اعلی بر آسمان برسد از حسنت لحظ الاعلی — همیشه تا زمی فطرت و بر اقصیت بجز صعود که قربان باد در اعلی
هر آنکه کو نخواهد تو لقای ابد کشته باد بتن بجان او بهرک مجی — سرور راحت و نعمت نصیب جان تو باد همیشه باد عدو پیت بر آتش تبلوی
وایضا از جمله قصاید نفیسه ادیب صابر که در مدح آن سید الاکابر گفته این قصیده است **قصیده** ای لطف زند کوهر بجانها تا حق تو بریم که آفتابها
بو شعله لیت تهنیت کم دلرا بدیده ز رخت تربیت کم جانرا — بجان تو که بر سیدا تو جان منت بکیش عشق پرستش روا ست جانانرا
بخاصیت لب تو جان فزون کند دل بی کز دیده خاصیت جان عقیق بخشا — ز بس که در دل او که بجمع شدست نماند جای که دارم هم و بیمانرا

اگر نگاه کنی درد دل من و لب تو * معاینه بتوان دید درد و درمانرا * تو آن کسی که ز راه تو آید دلیل شد * جمال صورت تو منکران یزدانرا
منم که جمع تو آشفته بود این * چو سحر جمال کلاه لاله بر دو روانرا * اگر صانع بارانی ابر خواهی دید * یکی نظاره کن امروز پایه بستانرا
نه در صفا چو من کو کیست دگر * نه در بها چو چرخ رو ضلالت عمانرا * مکن بهار بهاران تجدید دین آمد * که کرد کار بیا داست دهر و دورانرا
بشرط تهنیت از شاخ گلستان بگذر * همین ستو امیر زمان و مهمان را * اجل یعنی سلاطین که حفص او کرد * خدای عزوجل اعتقاد سلطانرا
رئیس صدر خراسان که از جلالت * حسد بر دعراق و عرب خراسانرا * امیر و سید ملوک شریوم جلالت * هزار بار مجلس که حجات عثمانرا
خدای بهتری و مهتری مراد اندا * چو پادشاهی و پیغمبری سلیمانرا * دعا زد مرتبه چون ایمنی و ایمان شد * که عدل او سبب ایمنی و ایمان را
علو قدر تو افلاک را انجم را * شرف بجاه تو آفاق را و ارکان را * اگر عبادت دریابی تو سبیلی رسید * فرشتگان هرخدمت کند انسانرا
عجب نباشد تو دادند چون تو کرد انشا * زجاج باد مملو جهان رستانرا * اگر بهیکل او چرخ چارمین شعاعی * چنین جگر بکشد آفتاب تابانرا
جو ابر برده رخسار آفتاب کند * بزخم نعل کند زمین میدانرا * مراز بان بشکافد تو خو کرده است * زبان بنا تعهد را با ثنای عمانرا
مدیح تو شعرا را نقش بهم * مکر معزی مسعود سعد سلمانرا * مراز عدل باحسان رسان که تو کرد * فریضه کرد خداوند فضل و احسانرا
اگر فدای مودت بسیار تو بود * زاهل بیت بخواهند رسول یزدانرا * همیشه تا که بجزید زیاده برنقصان * بعز دولت تو باد نقصانرا
طرب بروی تو باد ابر جهان بخوشی را * روش بکام تو باد این سپهر گردانرا **وایضا این قصیده است** در این برف و سرما چه چیز است لایق
شراب مروق رفیق موافق * حریف مرق شراب مرو ق * طارم لطیف ستوده سرون لایق * یکی لا مضان چون دو رخ باد بر این ابر گریان چو چشم عاشق
که کس مطلع بیت از راز کینق * چو زاهد چه صد چه سطح چمن * بیار آن شراب با کی لعل * چو رخسار معشوقه چون چشم عاشق
اگر گل برفت و شقایق بیامد * می لعل و آتش گلست شقایق * زلطف لب و زوهر بلبل بر بیک * چو بلبل بمدیح خداوند ناطق
ولی النعم صدر احرار عالم * امیر ممالک کرین خلایق * فرازینده مثل معالی معانی * کشاینده امد مکارم دقایق
بدو نازد کشته رسوم او ایل * و زاو زنده سازند علوم حقایق * ایا آفتابی که بر هفت رایت * ایجرم تو اقبت طناب سرادق
تو مستوجب و جز تو در فضل تابع * تو مسبوق و جز تو در جود لاحق * که ایجون تو هند و م مدوح باشد * اگرچون تو باشد که باشد مسابق
بایمان بقرآن بزمزم بکعبه * برب المشارق برب المشارق * که مدح تو کویم به پیدا و پنهان * سپاس تو جویم بمخلوق و خالق
زمی بنده کران دعت بیاید * که از عهد بیزدان تو بود بیوازق * مدیح تو دارم همیشه تعلق * زعیش تو دارم کسسته علایق
ولیکن جو در حق من زان اکنون * جنان نیسیتی چون که ایام سابق * بتوفیق جد بشریف بیمر * باکرام فایض بانعام وافق
بذدی ذعز بجدلدم بخدمت * چو برکت بود در میان دو شاق * بمیری که تا ابر جهان ابا رد * معطل نکردد نسیم حدایق
عدوت تو ازیں طبیعی بکرد * چنین دان حقیقت بیار باشی و افق * همی تا بهر سپهر روی کواکب * همی تا زمین است بروی خلایق
بشادی همی زی برغم همی حسود * خلایت نکهبان من شر غاسق **السید الرئیس ذو المجدین ابوالقاسم علی بن موسی الموسوی**
نهال اقامت طوبی مثال او در گلزار جویبار اِنِّی تَارِکٌ فِیکُمُ الثَّقَلَیْنِ کِتَابَ اللَّهِ وَعِتْرَتِی افراخته و بنیان اقبال و رخنه قال او از خار اهل ضلال بالا رفته
و بال و حضیض زوال انداخته و جود شریف آن فرزند دودمان موسوی شبهه سامریان صدوری و ناصبیان تا سوی با خلاص فوقی و برهان دعوی
تا ابطال طریق سوای مرتضوی دا بید بیضای موسوی بود ابوالحسن باخرزی با آنکه متعصب و کینه ورزی اورا در کتاب دمیة القصر مذکور ساخته
و فقرات لطیفه در مدایح او پرداخته و گفته هو من ال العترة الموسویة المعصمین منها فی الطریقة السویة اذا علوی لم یکن مثله فی کرم المناسب
وشرف المناصب فما هو الا اخیه النواصب و قد سمعت بنیسابور فی رمضان سنه سبع واربعین واربعمایة فی دسته المطروح سنه للفروج
نعیما و ملکا کبیرا و خیرا و جبرا و فضلا کبیرا کما کانت فی القصیدة التی وردت بعضا منها **شعر** نبال الضیام وما شرته * بقلب فتی و عزو فی
واوجبت للقوم هشم الثرید * علی شرط مصطفاها الثانی * محمد آله الاهی فی العرب * بسطها من جاه مضل * ولولا تشد مکان التی لا یجمع تمام مکان التی

ولو ذهبت اصف ما لقانیه من تفریق وتغریب * واهلی لمرتحیل وترحیب * وحکی فیه من انزو الزل * وخلع عن محله وبالی لموجت من شرط الکتاب والتبهد * من السنة القعاد بهلم الغاب * اما الادب فبوالیه * وسعوذ ارباب الصناعة علیه * واما الحلم فکل نقیصه وکانه منتخب من اخلاق جده * واما العطاء فمنه غیر مانع فیه * واما الحسب فلم لایتم من الوزیر * واما الریاسة فتغدا الصفة الایاله والنقابة فقد شرفت له * رزقها الخضر وعقر بها القلب * وهذا مکان عزیز من کمالاته * وورد من حیاته ملوح علیها احکام النبوة ویخط الیها ما الرتبة * وانشدنی لنفسه بمرو سنة سبع وسبعین واربعمائة شعر رحلت لحیا والرجا وسیله وحسبک سالوان تحییدا حیا * والله ما یبقی علی الحر همه * فخذوا عنتم شکرا علی النعم باقیا

السید ابوطاهر محمد بن یحیی بن طاهر بن اللاحی بن مهدی بن محمد بن محمد بن عبدالله بن محمد بن عمر بن علی بن ابی طالب در کتاب انساب سمعانی مسطورست که او از اهل استراباد و شیخ السادات آنجا و مقدم طایفه و شیخ خود بود و خانواده او همگی علمای حدیث بودند و پدر و جد او در استراباد به درس حدیث اشتغال داشتند و جد او ابوالفضل ظفر به نیشابور آمد و مدتی در آنجا به درس حدیث مشغول بود و جد اعلای او ابومحمد داعی بن مهدی نیز از علمای حدیث بود و من از ایشان استفاده حدیث نموده ام و ولادت ابوطاهر در سال چهار صد و شصت و شش بود

السید القاضی ابوالرضا فضل الله بن علی العلوی الحسینی الکاشانی از سادات عالی درجات کاشان و از زمره فضلا و اکابر ایشانست سمعانی در کتاب انساب گفته که چون به کاشان رسیدم عازم زیارت سید ابوالرضا مذکور گردیدم و چون نظر بر در خانه او جهت انتظار خروج او افتاد دیدم که بر کتابه درگاه این آیه را که مبنی از طهارت و تقوی وی بود نوشته دیدم که انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت ویطهرکم تطهیرا آنگاه بخدمت او رسیدم و او را زیاده از آنچه شنیده بودم دیدم و حدیث از او شنیدم و قطعه شعر از او نوشتم و از جمله اشعار خود که بخط شریف او جهت من نوشت این چند بیت است شعر هل لک یا مغرور من زاجر صون عن جهلک الغامر امس تقضی واذا لم یجی والیوم یقضی لحته الناظر فذلک العمر کذا ینقضی ما اشبه الماضی بالغابر مولف گوید تفصیل اجمال این قطعه لطافت آثار آنست که قطب محیی در مکتوب تخمین الاعمار از اعتبار بدینان اعتماد و مشتبهات بر مدار گفته و چون تفصیل این تفصیل موعظات شامل ... و نظر آن در زجر ... نهایت کراهت ... کار مجلس محفوف ... از آن مواعظ ... و زواجر ... تفصیل اینست که ارباب احوال اعلام آنست که تخمین حاصل خود کنند و حرج بر آن ... اگرچه دانسته که احتمال التطرق آفتی که مستاصل ... باشد هست و احتمال خطا در تخمین بیرون ... اما بنا بر ظاهر حال نهند ... برهمین قیاس باید کرد مردمان تخمین عمر خود بنهند و صرف اوقات خود بر آن ... در حدیث درست ... که اکثر اعمار امتی ما بین الستین الی السبعین وتجربه نیز ... شصت و پنج سال ... اکنون ای آنکس ... بیست و پنج سالست ... اندیشه کن که بیست و پنج سال بسیار نیست تا دیده بر هم زده بگذشته و اگر صدق این ... معلوم کن و اقصا از اوقات خود که بیست و پنج سال بیش از این واقع شده باشد یاد آر و بنگر که گویا دی ... بود چون ... همین مقدار ترا ... باید کرد ... اما آنچه باید کرد شتاب در تحصیل زاد معاد که هرچند هنگام خروج نزدیک میشود جد در استعداد راه زیاده باید کرد که وقت تنگ می شود و کار فراوان مزدحم میگردد ... از پیش می باید شد که چون ... رحیل رسد امان ... زمان نمی دهند واما آنچه نباید کرد اندیشه بسیار در امر معاش برای آنکه بیست و پنج سال بسیار نیست ... و خلجت بزیاده تعمقی ندارد و همین مرتبه ... برای آن ... نیست و خلجت ... و حقی ... باید بود که ... واگر اندیشه برای فرزندانست معلوم دانکه او را اندیشه خود کردن مستغرق شدن برای کسب زاد معاد بسیار اولی است از اندیشه فرزندان برای آنکه فرزندان بخشش خود هستند ...

ندای ایشان کند خدای عزوجل هرکس را چنان آفریده که بخویش خود هست و اینها علاقه فرزند امری اعتباریست و امور اعتباری در زمان رفاهیت و فراغت آدمی را بروای اعتبار آن هست و چون کار بر او تنگ شد کجا بروای آن می ماند و روز قیامت که آدمی را کار با خود افتد و کار رد با ... رسد غیر علاقه با نفس خود که علاقه حقیقی است با و نماند یوم یفر المرء من اخیه وامه وابیه وصاحبته وبنیه لکل امرئ منهم یومئذ شان یغنیه و بجای دیگر ... یود المجرم لو یفتدی من عذاب یومئذ ببنیه وصاحبته واخیه وفصیلته التی تؤویه ومن فی الارض جمیعا ثم ینجیه اگر ایشان بروز قیامت دارد باید که امروز قیامت هم چنان بر خود حاضر داند که آن روز که واقعه ایست و چون چنین کند بالضروره ایثار خود بر ایشان بکند و آخرت خود را فدای ایشان نکند مردمان دنیای خود را برای دنیای فرزندان می کنند آیا آخرت اهون و ادون است از دنیا ... یا مومن و آخرت ... و ای آنکس که تا اینجا ... سال عمر است ترا با پنجاه سال ... یا پنجاه سال ... که چیست ما هر روزی که گذشته انگیز که بیست و پنج سال ... حال آن بود که شنیدی تا خود چه رسد بیدار شو و با حال خود ... هر چون ... و انهرکس ... و پیگیری ... و دیگر ... ذکر خدا و عبادت خدای شو باشد که کلیم خود را از آب بیرون ... فکر همین ... تنها ... خود می باید کرد فکر دیگران بخود شان بار گذار مثل شما ... آدم مثل جماعتی کشتی شکسته که غرق دریا شده ... هرکس را دست و پایی می باید زد که خود را به ساحل اندازد و کسی را خود بکس مشغول نمی باید داشت که تو ... نشنیده ... و ... خود ... هر دو غرق می شوند مگر ملاح شیرمرد که بشناوری خود را ... و آن بجا انجامه که دراین بیماد دستگیری ... کنند ... خدای سلام علیکم ... هم در ... و آن از راه مدد دینی باشد ... و فکر دینی که مردمان را برای ... خود می باشد و ای آنکه ترا شصت سال عمر است تا پنج سال ... حساب ... ساعت ... اندیشه مرگ ... اندیشه ... از اول است ... سال ... دارو کله را تکرار می کنی پنج سال نکویی تا خود هست تا چشم بر هم زده گذشته اگرچه ذکر مرگ تلخ است اما حکم چون این تلخ واقع است ... تغافل ... غافل ... نمی شود هم آن را یاد کردن مگر دل ما بیدار شود و بکار سازی آن مشغول شود اولی شعر ای که پنجاه رفت در خوابی * مگر این پنج روز دریابی * و با این خطابها که کردم شخص معین را نمی خواهم این خطاب عامست با همه بنی آدم و این نامه ایست ... هرکس از فرزندان آدم حساب خود از آن ... دارد و صرف وقت خود بر مقدار عمر خود داند در همه آن تقدیرات که در اینجا کرده ام ... است بحسب الاکثر ... فاذا جاء اجلهم لا یستاخرون ساعة ولا یستقدمون ... باشد و بنای کار خود ... نهد اگر ... که فردا بخواهد مرد امروز چه کار خواهد کرد امروز همان کار کند که شاید ... آن فردا باشد الکیس من دان نفسه وعمل لما بعد الموت والعاجز من اتبع نفسه هواها وتمنی علی الله الامانی و ... بجای العفو و مغفرت و گناه ... در معصیت نکشاید ... اصل که ظاهر حال ... عفو ... احتمال است که چون آن ... مقام استیفای بیان نخواستیم ... هم چنانکه ظاهر حال ... موت اگرچه می باشد که ... امام ... این ... در دهن ... خشنود از آن ... چنانکه هست بماند والسلام علی من اتبع الهدی

السید تاج الدین الاکوی سید فاضل بزرگوار عالی همت صاحب اقتدار بوده در وقتی که سلطان محمد خدابنده از مذهب اهل سنت بمذهب حق اهل البیت انتقال نمود سید مشار الیه را بخدمت خود طلبید و از مقربان مجلس اثر کردانید و سید مذکور در آن واقعه آثار ... بسیار بظهور رسانید و جمعی کثیر از امرا و وزرای آن دولت را که سنی مذهب بودند ... ابطال مذهب ایشان ... تا آنکه بعد از وفات سلطان مغفور مذکور سید مشار الیه را ... با ... آن دولت قصد حیات نمودند به درجه شهادت رسانیدند

السید محسن بن السید رضی الدین محمد بن السید مجدالدین علی بن السید رضی الدین محمد پادشاه الرضوی المشهدی سیدی فاضل عالی مقدار بود و الد بزرگوار او در زمان سلطان

سلطان حسین میرزای بایقرا لازم مشهد رضوی انتقال نمود و او در آنجا بافاده علوم دینی و ترویج مذهب آبای طاهرین اشتغال می‌فرمود
و شیخ محمد بن ابی جمهور بخدمت او رسیده و با او طریقه معاشرت ورزیده و بعضی از تصانیف خود بنام آن سید بزرگوار مزین ساخته
و در ایام مشهد مقدس چون فقرا او با علمای مخالفین بحثهای متین پیش برده و الحال از اولاد ایشان سید عالم متقی عامل معنی امنا ان
کامل صاحب طهارت ملکی ثمره حدیقه فدکی امیر محمد جعفر است که از غایت شرافت ذات و نفاست گوهر مستغنی از مدح این ذره احقر است
شعر نحن لا نحتاج الا من اتی * ولا ینبغی الفلان الا ذوی الفضل شعر بکویم [illegible] * چشم [illegible] شعر
من الله تعالی علینا بطول البقاء * و رزقنا مرة اخری شرف اللقاء احمد بن علی العلوی المرعشی سمعانی در انساب ذکر کرده که او سیدی [illegible] بود
و بجانب حجاز و عراق و خراسان و ماوراء النهر و بصره و خوزستان سفر کرده بود و صحبت بسیاری از ائمه حدیث رسیده میان او و پدر من
قواعد دوستی محکم بود و در دهستان متولد شد و در جرجان نشو و نما یافت و در آخر عمر ساری مازندران را وطن ساخت حکایت کرد که
استماع حدیث در بغداد از ابو یوسف عبد السلام بن محمد بن یوسف قزوینی نمودم و در کوفه از ابو الحسن احمد بن محمد بن جعفر [illegible] و در جرجان از ابو
اسمعیل بن مسعدة الاسمعیلی و در اصفهان از ابو علی الحسن بن علی بن [illegible] وزیر و در نهاوند از ابو عبد الله حسین بن نصر بن [illegible]
و در بصره از ابو عمر محمد بن احمد بن عمر النهاوندی و سید مذکور طالب فضل و خیر بود [illegible] و با آن معروف بود و من [illegible]
خود [illegible] و بعد از آن در ساری بخدمت او رسیدم و بعضی از احادیث را از او نوشتم و شنیدم ولادت او در صفر سنه اثنین
و ستین و اربعمایه بود در دهستان و وفات او در رمضان سنه تسع و ثلثین و خمسمایه بود السید الکامل المؤید ضیاء الدین
نور الله بن محمد شاه الحسینی المرعشی الشوشتری رافع رایات اثناعشری خالع صفات [illegible] متخلق باخلاق حمیده [illegible]
مناقب آداب مرضیه المهدی مرجع آستان [illegible] مفضل سعادت دین و سلطنت دنیا معتکف زاویه الفقر فخری
متوکل آستانه و من الناس من یشری جامع علوم دینی مستجمع معارف یقینی مرجع علما و فضلا [illegible] و صلحا بود و [illegible]
[illegible] آن خجسته ثمر هدایت و ثمر خجسته فضل و درایت [illegible] نور الله بن محمد شاه بن مبارز الدین [illegible] بن الحسین بن نجم الدین
محمود بن احمد بن الحسین بن محمد بن ابی المفاخر علی بن محمد بن ابی طالب ابراهیم [illegible] بن الحسین بن محمد ابی علی بن حمزة بن علی المرعشی
بن عبد الله بن محمد المحتسب السیلقی بن الحسن بن الحسین الاصغر بن الامام علی زین العابدین بن الامام حسین الشهید المظلوم بن امیر
المؤمنین علی المرتضی صلوات الله و سلامه علیهم شعر نسب [illegible] المناسب [illegible] و البدر من نجوم [illegible]
نجم الدین محمود که [illegible] فضل و هنر بود از دار المؤمنین آمل مازندران بعزم زیارت عتبات عالیات بجانب بغداد توجه نمود و از آنجا بشوشتر
آمده بصحبت سید اجل میر عضد الدوله [illegible] که در آن وقت نقیب سادات آن دیار و مقتدای اهالی آن ناحیه میمنت آثار بود رسید
و چون آن سید بزرگوار انوار فضل و نجابت و آثار رشد و نقابت از جبین مبین او مشاهده نمود تکلیف او نموده صبیه خود را
بحباله او در آورد و چون سید عضد الدوله وفات یافت و نسل او منحصر در همان صبیه بود ضیاع و اقطاع که در شوشتر داشت بحسب ارث
و استحقاق بسید نجم الدین محمود مذکور رسید و بعد از آنکه آفتاب حیات آن سپهر کمال روی بمغرب فنا نهاد اختلال [illegible] بحال اهل آن
حوالی راه یافت و [illegible] ریاح حوادث و محن و توالی عواصف [illegible] و استیلای [illegible]
[illegible] علم در آن دودمان منطفی و [illegible] شعر [illegible] السیادة
و لا [illegible] الارادة * [illegible] * [illegible] * [illegible] بتوفیق [illegible] و امداد [illegible] فیض
مواطن اسلاف کرام [illegible] نور وجود فایض الخیر و الجود سید ضیاء الدین نور الله مذکور نور الله تعالی مرقده بمصابیح الغفران و قنادیل الرضوان
منور و مستنیر کردید [illegible] رسید [illegible] توفیق یزدان و تایید آسمان [illegible]
در عنفوان جوانی باتفاق برادر مهتر خود سید زین العابدین علی که از راه شیراز متوجه سفر هندوستان [illegible] بود بشیراز آمد و در آنجا رحل اقامت

انداخت و مطالعه علوم دینی و تحصیل معارف یقینی را وجهه همت والا نهمت ساخته و [illegible] بخدمت مولانا قوام الدین کربالی و دیگر موالی آنجا
که از اعاظم تلامذه سید المحققین میر سید شریف علامه شیرازی بودند باستفاده اشتغال نمود و با اندک روزی قصب السبق از فضلای آن دیار
ربود و چون بعد از استجماع اقسام فضل و کمال بشوشتر مراجعت نمود [illegible] ولایت خوزستان در سلک [illegible]
[illegible] انتظام [illegible] بود و [illegible] ایشان بر فضای آن عرصه [illegible] از [illegible]
و خلاف و شوایب تفرقه و اختلاف [illegible] بود لاجرم اقامت آنجا را که وطن اصلی او بود مناسب شمرده و صبیه [illegible] صاحب اعظم
خواجه حسین شوشتری که [illegible] بود بعقد خود در آورد و [illegible] هدایت [illegible]
[illegible] اهل فساد [illegible] و [illegible] اکابر و اشراف و [illegible] آن صدور و طراف بود [illegible]
[illegible] او [illegible] سید محمد نوربخش [illegible] رسیده و از او تلقین ذکر [illegible]
با جناب شیخ شمس الدین محمد لاهیجی شارح گلشن راز صحبت بسیار داشته و از خدمت درویشان و فیض صحبت ایشان نصیب [illegible]
یافته است و چنانچه [illegible] قدس سره [illegible] پیش از موت طبیعی [illegible]
اسفل السافلین مرتبه حیوان رسته و باوج درجه ملکی پیوسته [illegible]
لاجرم هرگز [illegible] صفات [illegible] التفات نمی‌نمود و [illegible] روان [illegible]
نمی‌آلود بلکه همیشه همت والا نهمت او بر اکتساب باقیات صالحات و اقتباء درجات عالیات مقصور بود و از اسباب دنیوی بقدر ضرورت اکتفا
نموده [illegible] فضایل و مثوبات اخروی می‌فرمود و [illegible] سلاطین [illegible] که حلقه ارادت او در گوش [illegible]
داشتند هر چند منصب جلیل القدر صدارت خود را بر او عرض نمودند قبول نفرمود و بعد از آنکه سلطان سید علی بن سلطان محسن
مبالغه بسیار در آن باب نمود آنحضرت قاضی عبد الله پسر خواجه حسین مذکور را که تلمیذ و فرزند معنوی او بود صدارت ایشان ساخت
و خاطر شریف از وسوسه تکالیف ایشان بپرداخت و چون سن شریف او بحدود هشتاد رسید و قوای ظاهری و باطنی ضعیف گردید
[illegible]
با وجد و سماع هم آغوش بود [illegible] استماع می‌نمود [illegible] اهل فقر [illegible] رقص [illegible] حضرت
پادشاه غفران پناه شاه اسمعیل [illegible] بتسخیر ممالک خوزستان متوجه شدند و چون بعد از کشتن سید علی والی خوزستان
و تسخیر [illegible] بشوشتر نزول اجلال فرمودند سید نور الله با وجود ضعف و پیری [illegible]
آن پادشاه دین پناه [illegible] نمود بنابر آن بعضی از مفسدان آن دیار [illegible] که صدر آن پادشاه [illegible] سید
[illegible] سلاطین [illegible] از استقبال حضرت پادشاه و زمین بوسی درگاه [illegible]
که [illegible] ذات [illegible] مشهور و [illegible] استعمال [illegible]
کواهی آن مفسدان را [illegible] قبول [illegible] در مقام [illegible] حضرت
پادشاه دین پناه در [illegible] در شوشتر نزول اجلال داشتند حکم فرموده بودند که مردم آنجا در [illegible]
از خواص و معتمدان [illegible] مذهب ایشان [illegible] حقیقت مذهب [illegible]
[illegible] مذهب سید نور الله [illegible] حضرت پادشاه در مقام تحقیق [illegible] بعضی از امرای آن پادشاه [illegible]
[illegible] آن سید ولایت دستگاه رسیده بود [illegible] کمال و شرح بیماری و اختلال احوال ایشان [illegible] و مقارن آن حکم [illegible]
صادر شد که او را در محفه [illegible] مجلس [illegible] کردند و چون [illegible] احوال سعادت [illegible] مذهب [illegible]
اطلاع یافتند [illegible] ضیاع و [illegible] او را [illegible] سلطان [illegible] داشتند و آخر در همان ایام [illegible]

و حق نظام که عش بنو عبد المطلب ما طاب لنا بیت الا وقد خرب وما طاب لنا کلب الا وقد جرب قاضی محمد خان خراب که چون سید نفی قامت
کرده بود و با آنکه زینب خاتم انعم عبد المطلب لطلبا بعداوت موجه بنیان انتقام الهی و آتش غضب پادشاهی بجان ساکنان مرد و جان پلید
بزبانیه دوزخ سپرد وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون و از جمله مصنفات ایشان که متداول و مشهور است کتاب صحیح
اصطرلاب که مطرح انظار متعینان هر دیار و مطلع انوار استبصار حکمای روزگار گشته **شعر** عشاق هر کجا رقم کلک آن نگار
یابند بروی از ضرع که وقت نکند * هر کس که رفت حرف ز اعجاز او کار * تقویم جان و جز نه ز آثار او کند * دیگر شرح زیج جدید که مصدر آثار
غرایب کون و مظهر بدایع صنع کن فیکون است دیگر کتاب در علم طب که در معالجات آن موافقت ولایت آب و هوای خوزستان رعایت فرموده
دیگر رساله در آیه کریمه و اذ قلنا للملئکة اسجدوا لادم فسجدوا الا ابلیس ابی و استکبر و کان من الکافرین که آن را القلم یکی از [illegible]
دیگر رسائل تألیف نمود و وفات او در

السید ابرهیم الموسوی المشعشعی شعشعه علم و سیادت از جبین مبینش لامع و آثار فضل و سعادت از ناصیه مشیتش لایح
در عنفوان جوانی بعزم تحصیل علوم دینی و معارف یقینی از خوزستان که دار الملک سلاطین موسوی مشعشعی بود بیرون رفته
با استرآباد رفت و از آنجا بهرات آمده از اهل مجلس سلطان میرزا و از زمره مصاحبان میر علی شیر بود روایت کنند که داماد سید قاسم
نور بخش بهرات رفت روزی سید ابرهیم مذکور در مجلس یکی از امرا نشسته بود که سید قاسم در آمد و خواست که با سید ابرهیم تقدیم
نماید دست سید قاسم را گرفته نگاه داشت و با او گفت سبب اراده تقدیم تو بر من چیست اگر بسبب سیادت است در باهر دو مشترکیم
و اگر باعتبار دعوی مهدویت جمعی است پدر تو دعوی مهدویت کرده پدر من دعوی خدایی نمود و اگر فضیلت است بگو تا بشنوم سید قاسم خجل
گردید بطریقه دیگر رفت و بنای بخش سید ابرهیم بر آنست که یکی از پدران او که سید علی نام داشت در ایام حکومت خود بدعوی خدایی متهم
شده بود و دعوی مهدویت سید محمد نوربخش خود مشهور است **السید علی الواعظ القاینی** از فضلا و ظرفای خراسان بوده در شیوه
وعظ و خطابت ممتاز اقران بود و چون بلبل خوش نوا منطق او از شاخسار منبر زمزمه مواعظ و صفیر تذکیر بدستان بلاغت زدی ارکان
اسرار روحانیان منظم مکاشفات شکفته و بر چرخ فیروزه طیلسان ذیل اعراض کردی و در دیوار تحقیقت مبدا رکنی **رباعی**
چون لفظ خوش تو گوهر افشان گردد * در حلقه بگوش آن بدندان گردد * از زلف [illegible] * چون چهره آفتاب تابان گردد
مشهور است که سلطان حسین بایقرا در سنه ثلاث و تسعمائه در ابتدای دولت خود ساخت که در خطبه نام همایون حضرت ائمه هدی
علیهم التحیة والثنا را ذکر کنند بنابراین خدمت میر سید علی که شیعی امامی مذهب بود مقرر ساخت که خطبه بخواند [illegible]
عوام هرات بر بسته سید که میر از منبر بزیر کشیدند اهانت کردند و حضرت میر [illegible] شعر خصوصا در مدح ائمه اهل البیت علیهم السلام
مبادرت می فرمودند و از جمله آن قصیده ایست که انتخاب آن مذکور می شود **قصیده** خاصکان عالم و جان [illegible] محصور کرده اند

خلوت دل را بنور حق منور کرده اند * شد [illegible] آسمان * دیده [illegible] منظر کرده اند * چشم عقل و رای وهم [illegible]
حاجت [illegible] * [illegible] معنی مقرر کرده اند * شد [illegible] حضرت [illegible] * والکه [illegible] کرده اند
کهف [illegible] معتبر کرده اند * رهنما از [illegible] * کیست بر کوا [illegible] * ای که [illegible] کرده اند
چون [illegible] * یاد ما [illegible] * هست [illegible] کرده اند * [illegible]
ایشان [illegible] * آن [illegible] * هست [illegible] کرده اند * کر [illegible]
باز [illegible] * مرکز [illegible] کرده اند * روز [illegible] * طالب [illegible]
نور باکش [illegible] * شد [illegible] کرده اند * کفت [illegible] * خلق [illegible] کرده اند
نجم [illegible] کرده اند * پیر [illegible] * نور [illegible] * بعد از آن [illegible]

پنجه در پشت بوطالب که حیدر زاده اند * شد یتیم ختم و [illegible] * مرتضی را والد [illegible] محشر کرده اند * ز انبیا تا مصطفی و ز اولیا تا مرتضی
ز آن تعظیم از سها تا مهر انور کرده اند * دین حق [illegible] * کاندرین [illegible] راه مغفر کرده اند * نسبت جرم زنا با مصطفی کردن خطا
عکس [illegible] میراث نبی * برده [illegible] مضطر کرده اند * و انکه [illegible] خلیفه [illegible] کرد * از هوا [illegible] کرده اند
ای عجب [illegible] کرده اند * نعل [illegible] کرده اند * بر وفاق [illegible] مقدم کرده اند * بر خلاف [illegible] موخر کرده اند
خود [illegible] * کش [illegible] کرده اند * کی توان [illegible] علم فضل و عقل داد * کز برای [illegible] مصطفی در کرده اند
یا العجب [illegible] * زان [illegible] کرده اند * [illegible] * چند [illegible] کرده اند
کفر و جهل آخر [illegible] * قول [illegible] کرده اند * [illegible] * با پیمبر [illegible] کرده اند
حکم [illegible] * [illegible] کرده اند * کز [illegible] * آنچه [illegible] کرده اند
[illegible] * [illegible] کافر کرده اند * [illegible] * [illegible] کرده اند
[illegible] * [illegible] کرده اند * مومنان [illegible] * چون ولایت [illegible] کرده اند
[illegible] * خاک [illegible] کرده اند * [illegible] * [illegible] کرده اند
شکر [illegible] * [illegible] * کرده [illegible] خوارج [illegible] * پاک [illegible] کرده اند
[illegible] * از [illegible] کرده اند * [illegible] * قاضیان [illegible] تحقیق منظر کرده اند
یا زده معصوم [illegible] * [illegible] کرده اند * آنچه [illegible] * لشکر اسلام [illegible] کرده اند
کینه کفر [illegible] * [illegible] کرده اند * کافرم [illegible] * [illegible] کرده اند
وقت آن آمد [illegible] * [illegible] کرده اند * حکم [illegible] * جمع [illegible] کرده اند
پاک [illegible] * روی [illegible] کرده اند * [illegible] * [illegible] کرده اند
وعده آمد [illegible] * در [illegible] کرده اند * شاه من [illegible] * دوستان [illegible] کرده اند
کر [illegible] * زانکه [illegible] کرده اند * [illegible] * چون [illegible] کرده اند
[illegible] * [illegible] کرده اند * [illegible] * [illegible] کرده اند
دست در حبل المتین [illegible] * [illegible] کرده اند * [illegible] * [illegible] کرده اند

السید الجلیل امیر اصیل الدین عبد الله الحسینی الدشتکی الشیرازی بصفت اصالت و حسن جلالت و نباهت شان و قدم دودمان موصوف
و معروف بود و بوفور تقوی و دینداری و غایت دیانت و پرهیزکاری از اکثر علمای عالم و سادات بنی آدم ممتاز و مستثنی بود زبان گوهر افشان
مفسر حقایق مصحف آسمانی و بیان بلاغت نشانش مبین دقایق کتب سبحانی باطن خجسته میامنش مظهر آثار ولایت و رشاد و نفحه ملائم خاطرش
مهبط انوار هدایت و ارشاد و شمایل مدح گستری آن مهر سپهر شریعت پروری که در علم تفسیر و انشا و تالیف شبیه و نظیر نداشت و در زمان
سلطان ابو سعید از دار الملک شیراز که وطن اصلی آن جناب است بهرات تشریف آورده رایت اقامت افراشته هفته یک نوبت در مسجد سلطان
مهد علیا گوهرشاد آغا بوعظ و نصیحت خلایق می پرداخت و در ماه ربیع الاول در بیان میلاد باسعادت حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله
طوایف انام را محظوظ و بهره ور می ساخت از مولفات آن سید ستوده صفات کتاب [illegible] الدرج الدرر که مشتمل است بر سیر سید البشر
و رساله مزارات هرات در بیان افاضل اقطاب جهان مشهور است و معتبر روایت و بلاغت صاحب آن [illegible] مذکور است
انتقال امیر سید اصیل الدین از جهان محنت آیین بریاض بهشت برین در هفدهم ربیع الآخر سنه ثلث و ثمانمائه [illegible] و خلف او [illegible]
[illegible] اولاد امجاد انتخاب توجه کرده [illegible] سید مرحوم را با ایشان رعایت فرمود اینست تمام کلام صاحب [illegible] در ترجمه آن سید

سوی سیر و مؤلف گوید که همیشه اسلاف این سلسله رفیعه بنا بر رعایت تقیه کتب احادیث اهل سنت را درس گفته اند و بعلوم دیگر
کمتر توجه می فرموده اند تا آنکه یکی از بزرگان ایشان از تقیه دلگیر شد و بخاطر او داد که بر وجاهت حضرت رسالت توجه باید نمود که اکثر اهم
شود که در این کتب سطری از احادیث صحیحه آنحضرت نخواهد بود همان چند حدیث را منظور داشته بر سبیل استطراد بیان حشد دیگر احادیث موهوم
پردازند و الا همگی موضوع و مفتری است اوقات را بیجا و لها آن ضایع نسازند لاجرم در یکی از شبهای متبرکه نیت نموده بخواب رفت و در آن
جمال با کمال حضرت رسول را صلی الله علیه و آله بخواب دید و کتاب مشکوة را پیش برده از کیفیت صحت و ضعف احادیث مذکوره از آن سرور
آنحضرت کتاب را گرفته ورق ورق یک یک دیده و اکثر احادیث آن که از جمله موضوعات بود انگشت محو کشیدند و الحال آن نسخه در شیراز
در آن سلسله علیه موجود است و هرگاه می خواهند که آن رمحو و آثار انگشت قرشکان آنحضرت ظاهر شود بعد از تقدیم مراسم طهارت و ادای حمد
الهی و درود بحضرت رسالت پناهی مواضع وضع و آثار محو آن متغیر می گردد و اول کسی از آن سلسله که بواسطه مضمون این خواب از مطالعه کتب
اهل سنت اجتناب ورزید و بتحصیل علوم حکمت و کلام اشتغال نمود امیر صدر الدین محمد است چنانکه بعد از این مذکور خواهد شد
و دیگران ساختند آن کتب را وسیله عزت خود در میان اهل سنت ساختند روزگاری می گذرانیدند و صرفه خود را در آن می دیدند
السید الاجل امیر جمال الدین عطاء الله المحدث الدشتکی الشیرازی چهره خال بجمال آن والا نژاد آل از فروغ تعظیم و تبجیل اعلای اشرف
کانبیاء بنی اسرائیل انور و ختم و قامت کمالش مثال او از نشو و نمای عطای محمدیت و اثنای العلماء ورثة الانبیاء برافراخته است مواظبت حقیق
در تفتیش و تحقیق احوال و اخبار و ضبط و تنسیق احادیث و آثار کوشیده و عمر گرامی صرف تتبع و حفظ اقوال و افعال هدایت مآل ائمه
فنون نقلیه از علوم شرعیه را حله ترتیب و تدوین پوشیده و جواهر زلال احادیث مصطفوی پیدا با ساس تیقظ و احتیاط در سلک تحفظ
و انضباط انضمام و التحام داده صحاح و حسان استقصای صالح کرد با تحفة الاحباء و ریاض سیر و شمایل دلپذیرش روضة الاحباب و چنانکه
صاحب حبیب السیر گفته سلسله نسبش ملاذ طوایف اکابر و اشراف انام و رشته علیا نسبش مجمع لطایف لولای امجاد عظام انام بود لوح ضمیر
منیر مهر تنویرش مطرح اشعه انوار اسرار کتب الهی و صحیفه خاطر عاطر ملکوتیش مهبط لوامع حقایق اخبار حضرت رسالت پناهی گنجینه سینه
بجواهر زواهر علوم مشحون و عقود درر کلمات در مخزن باطن خجسته میامنش مخزون نیز شمایل نبوی از ماثر جمال خجسته مآثرش طالع
و مشعشع آثار فضایل مرتضوی از مطالع خصایل ایمن علامه کالشمس لامع رای عالم آرایش کشاف اسرار معالم تنزیل و طبع مشکل کشایش حلال
معضلات موافقت تاویل شعر دانش مظهر اسرار تحقیق ضمیرش مطلع انوار توفیق جمال الدین مزین از اهتمامش علوم شرع حاصل از کلامش
از توضیح بیانش کشته روشن بر اهل علم هر مشکل و هر فن و آنحضرت ناشد همه بزرگوارش میر سید اصیل الدین در علم حدیث بی نظیر آفاق گشته
و در سایر اقسام علوم دینیه و انواع فنون یقینیه از همگنان باستحقاق درگذشته اند چند سال در مدرسه شریفه سلطانیه هرات که
که مقبره حضرت خاقان منصور است و در خانقاه اخلاصیه بدرس و استفاده اشتغال داشته اند و در هفته یک نوبت در مسجد جامع
دار السلطنت هرات بقلم هدایت ازل رقم ارشاد و نصیحت بر الواح خواطر اعاظم اشراف و اکابر می نگاشتند اما الحال بنا بر موجب عزلت
و گوشه نشینی باشاالله امور التفات نمی نمایند و تمامی اوقات خجسته ساعات را مستغرق طاعات و عبادات ساخته باد خار مثوبات
اخروی مشغولی می فرمایند سلاطین ایام و حکام اسلام با قدام ارادت و اعتقاد ملازمت آنحضرت را بر ذمه همت واجب می دانند و در هر
حال و فراغ بال آن مخدوم طالع معاش طریقه اشفاق مسلوک می دارند و چند جا نیز می توانند از مؤلفات فضایل صفات حضرت نقابت منقبت
روضة الاحباب فی سیرة النبی و الآل و الاصحاب در اقطار آفاق و اشتهار تمام دارد و بی شایبه شبهه عقل در اثناء نظر آن کتاب را فاده مآب
آیینه حیاة المرسلین و البشارة و الهادیه شد احمد آنحضرت امیر نسیم الدین محمد که میرکشاه مشهور است ایضا در تکمیل علوم و فنون سیما علم
حدیث یگانه زمانه اند و بموجب تعیین حضرت والد مکان زاده برهان در مقبره منوره مذکوره قایم مقام پدر بزرگوار خود شده بلوازم
درس و افاده قیام می نمایند و زمره از طلبه آن سال طبع نقاد آنجناب مستفید بهره مندی می گردند این است تمام کلام صاحب حبیب السیر در ترجمه

این دو سید بزرگوار و مؤلف گوید که صورت حضرت سید امیر جمال الدین از کتاب تحفة الاحباب خواجه مظفر تبکچی استرابادی
و غیر آن ظهور تمام دارد و هذا الحمد و المنة لله وهوی بعض از نسخ آن کتاب را حکم مسوخت بود و اما خلف صدق او امیر نسیم الدین
میرکشاه اگرچه تصنیفی از او ظاهر نشده که در آنجا تصریح بعقیده خود نموده باشد لیکن در کنار بعضی از نسخ کتاب میزان ذهبی در مشق
شامی که بنظر مطالعه او رسیده بخط شریف او مواضع چند بر حضرات ذهبی ناصبی دیده که تشیع دیگران را حجت آن تا چیز کرده
چه یاد از آن می دهد که به احادیث و رجال و حضرات طالبی اهل سنت هرگز نکرده اند از آنجمله آنکه ذهبی هر جا که نسبت کرده احوال ابراهیم بن عبدالله
الصاعدی نوشته که روی عن ذو النون المصری عن مالک خبرا باطلا متنه اذا غضب الضراط لم یجز احد الامر کانت معرفة لا یحل
انتهی انتهی و جناب میر در تحت قول او که خبرا باطلا بخط شریف نوشته اند که بل الباطل هو الضال المضل الذهبی الناصبی علیه ما یستحقه
انتهی مؤلف گوید حدیث مذکور را ابو المؤید خوارزمی در کتاب مناقب از حسن بصری روایت نموده و حضرت امیر سید علی همدانی در بعض
از مؤلفات خود نیز روایت آن کرده و دیگر محدثین از اهل سنت نیز روایت آن نموده اند نیز حکم ببطلان آن باطل و حکم مکابره بیجا
باشد و مؤید حقیقت این حدیث است که سابقا در احوال ابو السلام از کتاب صواعق المحرقه شیخ ابن حجر متاخر نقل افتاده که آن حدیث
قریب بحسب معنی این حدیث که مذکور شد و مع هذا شیخ مذکور حکم بصحت آن نموده و دیگر آنکه ذهبی در احوال ابراهیم بن یعقوب
ابو اسحق السعدی الجوزجانی از بعضی نقاد رجال حدیث نقل کرده که گفته الجوزجانی کان شدید المیل الی مذهب اهل دمشق فی التحامل
علی علی رضی الله عنه آنگاه ذهبی که دمشقی است از شناعت نسبت نصب و عداوت امیر المؤمنین با اهل دمشق شرمانده شده و بجهة دفع
شرمانگی گفته که قلت قد کان النصب مذهبا لاهل دمشق فی وقت کما کان الرفض مذهبا لهم فی وقت و هو فی دولة بنی عبید ثم عدم
و بقی الحمد لله السنة و فی الرفض خفیا خاملا انتهی و جناب میر رحمه الله در تحت جواب ذهبی که تمهید ذمه اهل الشام بخط شریف
نوشته که قلت کلا بل جمیع اهل الشام ناصبیون و لم یعدم الی الیوم القیمة انتهی مؤلف گوید مؤید حکم جناب میر است آنکه ابن خلکان
که قاضی شام بود در ترجمه علی بن جهم قرشی بعد از ایراد آنکه علی مذکور امیر المؤمنین را دشمن می داشت گفته که محبت علی با تسنن
جمع نمی شود و این کلام ابن خلکان صریح است در آنکه اهل سنت همه ناصبی و مبغض حضرت امیر اند و هذا مکرر اطلاع ملاورا النهر
فتوی نوشته اند که در سال آن واجب است که بعقیده جمع بغض علی بن ابی طالب باشد غایة الامر چون اظهار بغض حضرت امیر خلفا
بنوت امری شنیع است که عوام اهل سنت را نیز از آن انقباض متنفر است مصلحت در اشاعت آن نمی دانند دیگر آنکه ذهبی در احوال احمد
بن ازهر نیشابوری بعد از نقل مدح و توثیق علماء رجال گفته که و لم یتکلموا فیه الا لروایته عن عبد الرزاق عن معمر حدیثا فی فضایل علی
یشهد القلب بانه باطل انتهی و جناب میر در حاشیه آن بخط شریف نوشته اند که الحکم ببطلان الحدیث بمجرد شهادت القلب باطل
عند النقاد و القلب الذی یشهد ببطلان حدیث فی فضایل علی هو قلب شیطان قلاب او محل الهام الوسواس الشیطانیه انتهی کلامه
ذهبی در احوال ابو تمیم این حدیث را با سناد او از ابن عباس نقل نموده که قال کنا نتحدث ان النبی صلعم عهد الی علی سبعین عهدا لم
یعهدها الی غیره آنگاه گفته که این حدیث منکر است و جناب میر در ذیل آن نوشته اند که کلام ذهبی منکر جدا فی هذا المقام یدل علی شدة
الخلافة و نصبه جزاه الله شرا انتهی دیگر آنکه ذهبی در احوال ازهر بن عبدالله الحرازی الحمصی نوشته که تابعی حسن الحدیث بان یرمی
رضی الله عنه انتهی و جناب میر روح الله روحه بشآبیب الجنة در حاشیه آن نوشته اند که اقول المیر رجل نال من علی حسن الحدیث یعنی
من اکذب الناس و اشقهم علیه لعنة الله الی یوم القیمة انتهی دیگر در آنجا که ذهبی ذکر احوال سدی مفسر مشهور کرده گفته و احتلال قطان
رجال را در توثیق و تضعیف او ذکر کرده و اکثر کذب او بسبب نسبت او بتشیع رایج ساخته جناب میر نوشته اند که العجب من الذهبی
اذ من نسب الی التشیع فهو من اکذب الناس عنده و اما من نسب الی النصب فهو من اوثق الناس و اصدقهم عنده فالله المستعان من شناعة
تحامله و انحرافه و نصبه دیگر آنکه ذهبی در ترجمه خالد بن عبدالله قسری بجلی که از امرای معاویه بود و در حرب صفین با حضرت امیر مقاتله کرده

در قضا نفقه خودم

فوائد مختصة علی الجمع مع التسنن

و بعد از آن چندین سال بر سر منابر لعن آنحضرت می‌کرده گفته که هو صدوق لکنه ناصبی بغیض ظلوم و جناب میر رحمه الله در حاشیه
آن نوشته اند حاشا و کلا بل هو من اکذب الکذابین و اظلم الظالمین فان من سب علیا و وقع فیه فالظاهر انه لیس له دیانة و لیس هو
باهل الروایة و کان شدة تحامل الذهبی و غایة بغضه بآل علی حمله علی وصفه بالصدق و انه الهادی انتهی دیگر آنکه ذهبی در احوال سعید
بن جهیر (?) ابن حبیب الرازی هم روایه نموده که حضرت رسالت فرموده اند یا علی انا اخوک فی الدنیا و الآخرة آنگاه حکم کرده که این حدیث
موضوع است و جناب میر در حاشیه آن نوشته اند که کلا و حاشا بل هو حدیث ثابت من طرق کثیرة قبح الله وجهه من حکم بوضع
الاحادیث الصحیحة لکونه مذهب من الخروج و النصب و الحدیث المذکور اخرجه الترمذی فی جامعه و قال هذا حدیث حسن غریب
و اخرجه الحاکم و صححه فما الآفة الا الذهبی انتهی دیگر آنکه ذهبی در احوال سلیمان بن عبد الرحمن دمشقی حافظ گفته که ابوحاتم [illegible] متبرز
در تحقیق حدیث صحیح و ضعیف مانند آن می‌دانسته و آنگاه بسبب آنکه او سلیمان هم شهری او بوده راضی نشده که او را بی تمیز گوید
و بنا بر این خواسته که بی [illegible] حتی تمیزا و کند لاجرم در رد کلام ابوحاتم نوشته که قلت بل والله کان ممیزا و یدری هذا الشأن
بعد از آن گفته کما اخرج له الترمذی عن الولید حدثنا ابن جریج عن عطاء و عن عکرمة عن ابن عباس انه بینا هو جالس عند رسول الله اذا
جاءه علی قال یا رسول الله تفلت القرآن من صدری قال افلا اعلمک کلمات ینفعک [illegible] فی صدرک فقال اجل قال اذا کانت لیلة
الجمعة فقم باربع رکعات تقرأ فیهن یس و الدخان و تنزیل و تبارک ثم تشهد و اذکر الحدیث و هو مع نظافة سنده الحدیث منکر
جدا فی نفسی منه فالله اعلم فلعل سلیمان شبه له و ادخل علیه کما قال فیه ابوحاتم و ان رجلا وضع له حدیثا [illegible] انتهی کلامه
و جناب میر قدس سره در آن مقام که ذهبی نوشته که هو من منکر حدیث منکرات است نوشته اند که انما استنکر هذا الکلام الصادر
من وسواس نفسه الخبیثة و نوع تطرق الغلو و التعصب انتهی و ایضا جناب میر بر آخر لفظ فرموده در حاشیه که این ذهبی
که گفته فلعل سلیمان شبه له و ادخل علیه نوشته اند که قلت اولا یقول بل والله کان ممیز و هنا یقول لعله شبه له و ادخل علیه
کما قال ابوحاتم و ظاهر هذا الکلام ان الذهبی حلف بالکذب اولا فالاعتماد بعد هذا بکلامه انتهی دیگر ذهبی در احوال [illegible]
حدیثی باسناد او از ابوهریره روایه نموده که قال قال رجل یا رسول الله زوجت ابنتی و انا احب ان تعیننی بشیء قال ما عندی شیء و لکن ائتنی
بقارورة و عود شجرة قال فاتاه فجعل یسلت العرق من ذراعیه حتی امتلأت القارورة قال خذها و امر ابنتک ان تغمس هذا العود
فی القارورة فتطیب به فکانت اذا تطیبت شم اهل المدینة رائحة ذلک الطیب فسموا بیوت المطیبین آنگاه نوشته که قلت هذا
منکر جدا انتهی و جناب میر در حاشیه آن نوشته اند که قلت المنکر هو الذهبی حیث حکم بنکارة هذا الحدیث فی طیب عرق
النبی صلعم و ما وجه نکارة هذا الحدیث و قد اخرجه ابویعلی و الطبرانی باسانید متعددة کما یفهم من کلام الشیخ ابن حجر فی شرح
صحیح البخاری و لم ار احدا ضعفه غیره [illegible] من الذهبی و من کلامه هذا کما یدرج اهل السفر انتهی مخفی نماند که بعد
مخفی نیست که ذهبی از اکابر علمای حدیث و رجال اهل سنت است و هرگاه جناب میر او را هدف سهام تعرضات مذکوره ساخته و اعتقاد خود را
در بطلان نقل و روایه مذکوره اظهار کرده باشد ظاهر می‌شود که اعتقاد او در باره مصنفات دیگر محدثان اهل سنت نیز از این قبیل
و از اینجا معلوم می‌شود که این سلسله علیه درس کتب حدیث اهل سنت را از اسباب تقیه و وسایل معاش جلوه ساخته بوده اند
و اعتقادی بصحت آن کتب و حقیت مذهب مصنفان آنها نداشته اند و بالجمله از طی سخنان آن [illegible] تعرضات محض مثال که دماغ
مذهب مزکوم ذهبی ناصبی ضال از دماغ آن پریشان و آشفته حالت و ضمیر منیر شان [illegible]
بوستان خیال نسیم دین اصیل [illegible] بشام جان مشتاق کوی آشنایی می‌رسید شعر انگه [illegible] شرابیست * دانکه مقام ما کجاییست
و العاقل یکفیه الاشارة والله الموفق **السید الامیر غیاث الدین محمد ابن السید یوسف الحسینی المرعی الرازی** شعر
حل شعار و مجمع خصال یوسفی * که این سلاله اوصاف او بود شامل * سپهر قدر محبی که حد همت او * چو شکر واجب تکرار می‌کند قابل

بلند مرتبه‌ای کز رای روشن او * چو روح در همه ماهیتی بود حاصل * سیادت از نسب سربلند او عالی * سعادت از سببهای یوسفی حاصل
خلاصه بدن خاک خراسان بود * که سینه‌ها است خراسان و ذات او دل * بر وجهی که از ابیات مذکوره [illegible] در مدح آن مظهر الطاف ربانی
گفته مفهوم می‌شود که آن سید بزرگوار فاضل دریا دل خوش طبع و پاکیزه روزگار بوده مطبوع نقاد و صراف در معانی [illegible]
[illegible] فقیران وادی پریشانی از شکر ابری است و والد او میر عزیز الدین یوسف در ایام سلطان حسین میرزا به هرات رفته
و آن خلاصه سادات را در آن آب و هوا نشو و نما بوده و به تحصیل علوم مشغول به خدمت ملا شیخ حسین هروی و شیخ الاسلام
تفتازانی نموده و در زمان سلطنت حضرت صاحب قران مغفور در خراسان به منصب صدارت و سیادت قیام می‌نموده و آخر بواسطه
شرارت بعضی از مفسدان به حکم امیرخان ترکمان که حاکم خراسان بود در روز چهارشنبه هشتم رجب سنه سبع و عشرین و تسعمائه
شهید شد گویند در آن محل قطعه گفته نزد امیرخان فرستاده که این بیت از آنست شعر یا حق اجرام کونی و لیک به جز
که عاقبت چه کند با تو چرخ نامحرم * و از لطایف کتاب حبیب السیر است که چون او در ایام غم انجام کشته شود دستار کبود بر سر می‌نهادند تا
میر می‌فرمودند که از آن طرف نیز جمعی کشته شده اند و ایضا از لطایف سخنان او است که چون صاحب قران مغفور ظهور نمود
و تغیر بعد از نمود و بعضی از [illegible] خراب شد روزی شخصی در هرات جناب میر را خبر داد که شاه اسمعیل [illegible]
ابوحنیفه را از قبر بیرون آورده سگی به جای او دفن فرموده میر [illegible] گفت چکار کرد [illegible] و بعضی لطیفه [illegible]
اصفهان نسبت می‌دهند والعلم عند الله **السید راجو بن السید حامد الحسینی البخاری الهندی** بیان اصل و نسب
و کیفیت انتقال او و اسلاف او از بخارا و از آنجا به ولایت هند در مطلع دوم از این کتاب سبق ذکر یافته و سید راجو مذکور سیدی
فاضل عالی همت صاحب کرامت شجاع جواد نیک نهاد بود و در ارشاد اهل هند خصوصا طایفه بلوچ سعی جمیله نموده
و در اظهار مذهب آبای عظام خود تقیه نمی‌فرموده حکایت کنند که چون سید راجو به قصد ملازمت پادشاه مغفور همایون
پادشاه متوجه دهلی شد و پادشاه مذکور چون سابقا صیت بزرگی و کرامت او را از اهل هند شنیده بود بخود قرار داد که هرگاه
نزدیک او آید او را استقبال نماید ملا عبدالله سلطانپوری (?) لاهوری که مخدوم الملک لقب داشت و مخدوم [illegible] و حکومت شرع
هند به حکم او بود چون آن مضمون را شنید در مقام منع پادشاه مذکور شد و از روی عصبیت جاهلیه فضول در قدح سید نموده
و او را برفض و بدعت منسوب ساخت و گفت که تعظیم و استقبال او باعث سلب استقلال شما در ولایت هند می‌شود و در ارکان دولت
خلل می‌افکند پادشاه در جوابش هیچ نفرمودند و روز دیگر که سید راجو نزدیک دهلی رسید پادشاه [illegible]
که به استقبال رود در آن اثنا مخدوم الملک رسید و در استقبال او منع بیش از پیش نموده و اظهار کرد که او مبتدع و بد دین است و تواضع [illegible]
خلاف دین و خلل در دولت حضرت پادشاه چون به تازه فتح ولایت هند نموده بودند و هنوز در امور سلطنت استحکامی نیافته بودند
و با اهل هند در مقام استمالت و مدارا می‌بود لاجرم متوقف گشته فرمودند که من از برای تعظیم دین و ملاحظه آنکه این یکی از اولاد سید
المرسلین است که استقبال او می‌نمودم حالا که شما می‌گویید که استقبال او منافی دین و مخالف آنست [illegible] آخر آن پادشاه [illegible]
بنا بر غایت محبت که بخاندان ولایت داشتند [illegible] سلطنت حقیقی و مجازی جلال الدین محمد اکبر غازی را با بیرم خان که وکیل سلطنت بود
باستقبال فرستادند و [illegible] لایق به اخلاق کریمانه پادشاهانه بود عذرخواهی بسیار نمودند نقل است که چون میر حاجی سیستانی که حاکم لاهور بود
مخدوم الملک را [illegible] حبس نمود در اثنای حبس کتابی به شیخ عزیز الله سلطانی [illegible]
نمود که در خلوت و عقب صلوات جهت خلاصی او توجهی نماید و دعای خیری کند و شیخ مذکور مردی بود فاضل صالح [illegible]
تحصیل فضایل حضرت رسالت را به خواب دیده که دست مبارک بر روی [illegible] روایت کنند از شیخ
مذکور که گفت چون بنا بر التماس مخدوم الملک توجه نمودم دیدم که حضرت رسالت صلی الله علیه وآله وسلم با جمعی از صحابه کرام در موضعی

و مردم هرات [illegible] دستار کبود [illegible]

نشسته اند و سید راجو را بر زانوی مبارک خود نشانده اند پیش رفته سلام کردیم و گفتم یا رسول الله صلی الله علیه و آله مداح شماست
و در این روزها او را حبس کرده اند بفریاد او رسید آنحضرت بجانب سید راجو اشاره نموده فرمودند که حکم کاین فرزند من از دست شیعه
میکریزد و آخر شیخ عزیز الله مضمون واقعه را بآن صدر رسانید اعلام نمود و او را بتوبه و استغفار امر فرمود مشهور است که چون سید
راجو در مذهب خود شیوع تقیه نمی نمود و لهذا آزار بسیار از اعدا کشید روزی کسی از روی نصیحت با او گفت که چون در مذهب آبای شما تقیه جایز است چرا شما از تعرض اعدا نمی پرهیزید و در پناه تقیه نمی گریزید سید راجو گفت می ترسم که تقیه کردن من موجب
شدن فرزندان من شود و الحق این سخنی است لطیف و پسندیده که از زبان عقل صد نقص شنیده و بحدیث
هامو ید کردیده الشیخ حسن بن سید زین العابدین بن سید راجو المذکور چون احفاد سید راجو را خلف بن سالم و
احفاد مخالفان چون اشتغال احوال است و او را با ما حیاتن مقالات چند بر رسایل و رسائل است و این فقیر جهت تنبیه بر کرامت شان تحقیق
مذهب ائمه اطهار و شدت غلو در ترتیب مطالب بعضی از اسوله او را که از احوال سند بعد از الخلاصه لاهور
با اجوبه آن مذکور می سازد **سؤال اول** آنکه بچه دلیل مذهب شیعه اثنا عشریه مذهب حضرت امام جعفر است **جواب** آنست که هر چه
بنقل علمای شافعی مذهب ثابت می شود و بنقل اصحاب حنفی اعتقاد می کنیم که مذهب حنفی آنست که ایشان می گویند همچنین بنقل علما
امام جعفر و مجتهدان و علمای شیعه اثنا عشریه ثابت می شود که مذهبی که دارند مذهب امام جعفر است و اگر اهل سنت و جماعت مذهب امام
جعفر را ندانسته باشند یا گویند که ما نمی دانیم که مذهب شیعه اثنا عشریه مذهب امام جعفر است ضرری بمذهب شیعه نمی رساند همچنانکه
حنفی مذهبان مذهب شافعی را نمی دانند و مخالفت ایشان خللی بمذهب شافعی نمی رساند و همچنین بر عکس و ایضا ملا سعد الدین
تفتازانی که از اکابر علمای اهل سنت و جماعت است در حاشیه شرح مختصر اصول عضدی بتقریب اختلاف که در جواز بیع امهات اولاد و عدم آن
در میان صحابه واقع شده اعتراف بآن نموده که مذهب شیعه مذهب امیر المؤمنین علی است زیرا که در مقام دلیل بر آنکه مذهب حضرت امیر
جواز بیع است گفته که نقل ایجواز از شیعه از آنحضرت نقل کرده اند و مذهب ایشانست و ایشان مذهب آنحضرت را بهتر می دانند انتهی
حاصل کلام مولانای مذکور بیان آنکه جواب اهل سنت و جماعت گویند که ما نمی دانیم که مذهب شیعه اثنا عشریه مذهب حضرت امیر المؤمنین
علی است هم محض مکابره و عناد خواهد بود **سؤال دویم** آنکه اهل سنت و جماعت نیز دعوی می کنند که مذهب ما مذهب امام جعفر است چرا که ابو حنیفه
شاگرد امام جعفر بوده پس این اختلاف از کجاست **جواب** آنست که علمای اهل سنت و جماعت این دعوی نمی کنند و لهذا در بعضی از کتابهای خود
نوشته اند که ابو الحسن اشعری در فلان سال مروج مذهب اهل سنت و جماعت بوده و حضرت امام علی بن موسی الرضا در فلان سال
مروج مذهب اثنا عشریه بوده و ظاهر است که مذهب شیعه غیر مذهب اهل سنت و جماعت است پس چگونه مذهب اهل سنت مذهب
علی بن موسی الرضا و جد او امام جعفر باشد و اگر چنین بودی بایستی که بگویند در فلان سال علی بن موسی الرضا نیز مروج
مذهب اهل سنت و جماعت بوده القصه اینکه مذهب اهل سنت و جماعت که مذهب امام جعفر باشد سخنی است که از روی جهل بر زبان بعضی از
اهل سنت جاری شده الا آنکه از حقیقت مذاهب خبر ندارند این دعوی کنند و پوشیده نماند که از اینکه کسی شاگرد کسی باشد لازم نمی آید که
مذهب آن شخص داشته باشد نمی بینی که ابو حنیفه شاگرد مالک نیز بوده و مذهب علیحده دارد و همچنین احمد بن حنبل شاگرد شافعی بوده
و مذهبی دیگر دارد و ابو الحسن اشعری شاگرد ابو علی جبائی معتزلی نیز بوده و مذهبی دیگر نیز دارد و نظیر این بسیار است و ایضا شاگردی ابو حنیفه
نسبت بحضرت امام جعفر این قدر بوده که از آنحضرت بعضی از احادیث شنیده و چون آنحضرت او را از مردودان دانسته از او تقیه می نموده و
مذهب حق با او نمی نموده و او را مکرر در باب عمل بقیاس تشنیع کرده و الزام نموده و او از آن برنگردیده و تفصیل آنکه آنحضرت در این باب با ابو حنیفه
نموده اند در کتاب حیوة الحیوان که تصنیف یکی از علمای اهل سنت و جماعت است مذکور است **سؤال سیوم** آنکه در مذهب شیعه مجتهد هست
یا نیست اگر هست پس مذهب مذهب مجتهدست نه مذهب امام جعفر و مجتهد که بر صواب است گاهی بر خطا و مذهبی که احتمال خطا داشته باشد حصول نجات نخواهد بود

جواب

جواب آنست که مجتهدان در مذهب شیعه اثنا عشریه بسیار بوده اند لیکن از این لازم نمی آید که مذهب مذهب مجتهد باشد بلکه اصل مذهب
منسوب بامام است و ایشان بقدر فهم و استعداد خود در آن مذهب اجتهاد می کنند همچنانکه اهل سنت مذاهب خود را یکی از شافعی
و ابو حنیفه و مالک و احمد حنبل مستند می سازند و ایشان را امام و مجتهد در المذهب می گویند و مجتهدان در مذهب ایشان را مانند مزنی
و ابو یوسف قاضی و محمد بن الحسن الشیبانی را مجتهد فی المذهب می گویند و نسبت مذهب بایشان نمی دهند و اگر چنین بودی بایستی که
اصول مذهب اهل سنت منحصر در چهار نبودی بلکه متجاوز از چهار هزار بودی و از اینجا ظاهر شد که لازم نمی آید از آنکه مجتهدان شیعه
در فهمیدن کلام امام خود گاهی خطا کنند آنکه اصل مذهب ایشان احتمال خطا داشته باشد و حال آنکه برهان بر عصمت ایشان ثابت شده
و ظاهر است که در مذهب معصوم و افعال و اقوال او خطا نمی باشد بخلاف مذاهب چهارگانه اهل سنت که هر یک از آن چهار امام را با یکدیگر مخالفت تمام
و در ابطال مذهب او طلب تمامست و همچنین جمعی از اصحاب ایشان که در آن چهار مذهب اجتهادات کرده اند با ائمه خود مخالفتها نیز
نموده اند و طریق ابطال فتاوای ایشان را پیموده اند تا آنکه الحال در بسیاری از مسایل بقول اصحاب ایشان فتوی می دهند و فتوای ائمه را
نمی نهند و مع هذا خطای مجتهدان مذهب شیعه که همیشه علم را از مشکات نبوت و ولایت اخذ کرده اند و اجتهادات ایشان بعضد الله
انتظام یافته و بنای کار بر نصوص صحیحه و علم یقینی و آثار منقوله از ائمه اطهار نهاده اند در مرتبه خطای اهل سنت و مجتهدان
ایشان نیست که مبنای حکم و اقوال بر مجرد اجماع و اجماع جمعی از جهال و اعمال قیاس و استحسان و ظن و تخمین مستنبط از اخبار موضوعه
زنادقه بنی امیه و امثال ایشان نهاده اند و لهذا در جایی که مجتهدان شیعه در فهمیدن کلام حضرت پیغمبر و امام علیهم السلام با هم مخالفت کنند
چنانکه یکی گوید سلام در نماز مستحب است و دیگری گوید که واجبست یقین داریم که مذهب امام بحسب ظاهر از این دو بیرون نیست و
بحکم نحن نحکم بالظاهر والله یتولی السرائر بخلاف آنکه دیگری گوید که سلام نه واجبست و نه مستحب و این معنی را اصلا از حضرت امام فهم نتوان کرد
بلکه کلام امام صریح در خلاف آن باشد که این هنگام یقین می دانیم که خطاست و اکثر خطاهای که ابو حنیفه و شافعی و امثال ایشان با علمای شیعه
نموده اند از این قبیل است که مبنای آن بر قیاس و استحسان و مانند آنست و کلام ائمه و احادیث ایشان بر خلاف آن دلالت صریح دارد و از خطاهای
ایشان آنچه مذهب ساخته اند اصلا فهم نمی شود پس یقین خطا باشد **سؤال چهارم** آنکه شیعه بچه دلیل می گویند که مذهب حق
مذهب ایشان است و مذاهب دیگر باطل است **جواب** دلیل آنست که بعد از آنکه مقرر شد که مذهب شیعه اثنا عشریه مذهب اهل بیت حضرت پیغمبر است
در کتب شیعه بدلیل عقل و نقل ثابت شده که ائمه اهل بیت طاهر و معصوم اند از خطا و بی شبهه ثابت می شود که مذهب ایشان حق است
زیرا که مذهب معصوم است و معصوم بر حق است و این نیز ظاهر است که حضرت پیغمبر صلعم بموجب حدیث انی تارک فیکم ما ان تمسکتم
به لن تضلوا بعدی کتاب الله و عترتی اهل بیتی امت خود را بمتابعت کتاب خدا و عترت خود که بعد از آن کتاب عالم اند وصیت نموده و هیچ
دلیل عقل و نقل نیست که ما را متابعت ابو حنیفه یا مالک یا شافعی یا حنبل جایز باشد پس شیعه که تمسک به عترت پیغمبر نموده اند از ضلالت
دور باشند و فرقه ناجیه ایشان باشند و حدیث مذکور در کتب حدیث اهل سنت و جماعت مذکور است و حضرت آن پیش ایشان
معتبر و مشهور است **سؤال پنجم** آنکه هر یک از ائمه اثنی عشر علیهم السلام مذهب علیحده بوده یا همه ایشان یک مذهب داشته اند و اگر همه یک
مذهب داشته اند چرا آن را بحضرت امام جعفر نسبت می دهند و بمذهب آنحضرت شهرت یافته **جواب** آنست که مذهب ایشان همه
یکی است اما چون بعضی از ائمه معصومین که در زمان بنی امیه بودند بواسطه اشتغال بقتال اهل ضلال و بعضی بسبب خوف از اعدا نمی توانستند
که تفصیل مذهب خود را آشکارا بر مردم تعلیم نمایند و معظم وقایع و حوادث مکلفان را بیان فرمایند بلکه از ایشان بعضی از کلیات
مسایل و قلیلی از جزویات آن را تا مرا میسر شد لاجرم آن مذهب بنام ایشان مشهور نشد و چون حضرت امام جعفر در زمان خلفای عباسی بود
و آن خوف که از بنی امیه داشتند از ایشان نداشتند بلکه خلفای عباسیان در باطن هم شیعه بودند لاجرم آنحضرت آشکارا تعلیم
و ارشاد ایشان می نمودند و احادیث بر مردم می خواندند و تفاصیل احکام حوادث مکلفان را اصحاب ایشان ضبط می کردند

مذهب شیعه بنام شریف ایشان نسبت یافت و در تواریخ مذکور است که در کوفه و بغداد و دیار آنحضرت زیاده از هفتاد هزار بوده اند

القاضی ابو حنیفه النعمان بن محمد بن منصور بن حیون المغربی در تاریخ ابن خلکان و تاریخ ابن کثیر شامی مسطور است

که او یکی از فضلای مشار الیه بود و در علم فقه و دین و بزرگی بمرتبه رسیده بود که مزیدی بر آن متصور نبود و در اصل مالکی مذهب بود

و بعد از آن بمذهب امامیه انتقال نمود و او را تصانیف بسیار است مانند کتاب اختلاف اصول المذاهب و کتاب اختیار در فقه و کتاب

الدعوة للعبیدیین و از ابن زولاق روایت نموده که نعمان بن محمد قاضی در غایت فضل و از اهل قرآن و علم بمعانی آن بود و عالم بود بوجوه فقه

و اختلاف فقها و عارف بود بوجوه لغه و شعر فحل و تاریخ بحلیه عقل و انصاف آراسته بود و در مناقب اهل البیت چندین هزار ورق تالیف

نموده بود و او را کتابهاست که در آنجا رد ابو حنیفه و مالک و شافعی و ابن شریح و غیر ایشان از مخالفان نموده و از مصنفات او کتاب اختلاف

الفقهاست که در آنجا نصرت مذهب اهل البیت نموده و او راست قصیده در علم فقه و ابو حنیفه مذکور همراه معز لدین الله خلیفه مغرب

بمصر آمد و در ماه رجب سنه ثلاث و ستین و ثلثمایه در مصر وفات نمود و او را اولاد امجاد بیجای فضلا بود از آنجمله ابو الحسن علی بن نعمان

و ابو عبد الله محمد بن النعمان که در زمان پدر و بعد از آن اقضی القضات مغرب و مصر و شام و حرمین شریفین زادهما الله شرفا و

امامت و احتساب آن ولایات بایشان مفوض بود و ابن زولاق در اخبار مصر گفته که از قضاة مصر کسی را در بنی نعمان مانند محمد بن نعمان

ندیدیم و نه در عراق مثل او قاضی شنیده ایم و آن مرتبه از روی استحقاق دارا است که بعلم و صیانت و اقامت حق و دین داری

حاصل شده بود و چون محمد بیمار شد پسر خود عبد العزیز را در قضای مصر نایب خود ساخت و عزت و مرتبه عبد العزیز بن نعمان

اسمعیل بجایی رسید که در یکی از ایام عید او را با خود بر بالای منبر برد و تفصیل احوال باقی اولاد نعمان و تاریخ وفات ایشان

در تاریخ ابن خلکان سمت تحریر یافته تا آنجا رجوع نمایند **القاضی محمد بن عبد الله المعروف بابن معروف البغدادی**

منصب قضای بعض از نواحی بغداد باو متعلق بود ابن خلکان گفته که از عجایب دنیا بود در سرعت بدیهه و جودت فهم و حاضر جوابی

بود و هرچه از او سؤال می کردند بفصیح ترین لفظ و ملیح ترین نحو جواب دادی و او را مسایل و اجوبه لطیفه است که آن را در کتب ثبت

کرده اند و در میان مردم مشهور است و رؤسای عصر و فضلای دهر همیشه مسایل غریبه لطیفه از وی می پرسیدند و او فی الفور جوابهای لطیف

می گفت و ابو محمد مهلبی وزیر ملک معز الدوله دیلمی جمعی را برآن داشته بود که سؤالات مضحکه وضع می کردند و از وی می پرسیدند و قاضی

بر طبق آن سؤالها جوابهای ظریفانه که طبع هر یک از اهل فضل و ارباب هزل را خوش می آمد می گفت و از جمله جوابهای او آنست که شخصی

کاغذی باو نوشت که چه می فرماید حضرت قاضی وفقه الله تعالی در حق یهودی که زنا کرد بنصرانی و از ایشان فرزندی که متولد شد

مانند آدمی در روی او چون روی گاو است و اطفال ایشان را گرفته موقوف بحکم حضرت قاضی داشته اند قاضی در جواب او از روی بدیهه نوشت

که هذا من اعدل الشهود على الملاعين اليهود بانهم اشربوا حب العجل في صدورهم حتى خرج من ايورهم و ارى ان يناط براس اليهود

راس العجل و يصلب على عنق النصرانية الساق مع الرجل و يسحبا على الارض و ينادى عليهما ظلمات بعضها فوق بعض و السلام و نیز آورده اند

که روزی جوانی ظریف از خادمان وزیر مهلبی در حضور وزیر از قاضی پرسید که حد قفا چیست قاضی در جواب از روی بدیهه گفت

ما اشتمل عليه جربانك و مازحك فيه اخوانك و ادبك فيه سلطانك و باسطتك فيه غلمانك فهذه حدود اربعة بعنی حد قفا

احاطه گریبان و موضع مزاح کردن برادران و ادب کردن خواجگان و دست گرم غلامان و خدام با رکان است اینست جواب و حقیقتا ابن

خلکان گفته که جمیع مسایل قاضی بر آن اسلوب مرضیه واقع است و اگر خوف تطویل نمی بود بسیاری از آن را ذکر می کردم و در روضه که صاحب

ابن عباد بیغداد آمد قاضی او را در خانه وزیر مهلبی دید او را بغایت پسندید و بعد از بازگشت از فضل و کمالات او در بغداد و چون باصفهان رسید

کتابی باستاد ابن العمید و از اشعار قاضی که دلالت بر خفت عقیده او دارد این چند بیت در کتاب کشف الغمه مذکور است **شعر**

یا من یسائل دایبا عن کل معضلة سخيفة ٭ لا تكشفن مغطا فلربما كشفت جيفة ٭ و لرب مستور بدا كالطبل من تحت القطيفة ٭ ان الجواب لحاضر لكنني اخفيه خيفة

لولا اعتداد الفتى سياسة الخليفة ٭ و سيوف اعداء بها ظلمانا تا اليد الحنيفة ٭ لنشرت من اسرار آل محمد جملا ظريفة ٭ تغنيكم عما رواه مالك و ابو حنيفة

و اريتكم ان الحسين اصيب في يوم السقيفة ٭ و لاي حال الحدث و الليل في ظلمة الشريفة ٭ و لما احمت شيخكم عن وطي حجرتها المنيفة ٭ اوه لبنت محمد ماتت بغصتها اسيفة

در سال سیصد و شصت و هفت وفات یافت **القاضی ابو القاسم علی بن محمد بن ابی الفهم التنوخی** از فضلای قضات شیعه بوده و از رجال

آستان سید مرتضی علم الهدی بود ابن خلکان گفته که او از سلاطین زاد هاى تنوخ بود و در علم و فهم و فضل سبقت از اقران می ربود و در علم نجوم

و حکمت خصوصا در فن نجوم مهارت تمام داشت و ثعالبی در حق او گفته که از اعیان اهل علم و ادب و از ارباب کرم و حسن شیم بود

مشرب عنایت عالی و شیوه اخلاق او احلی شهد بود و دیوان شعر بمضمون این کلمات مترنم بود **شعر** ان اردت فاتى سمحته ما سلك

و ان اجبت فالى تقلعة فانك ٭ او لقر حتى الى بلى بعدها ذهب ٭ او اشرب قلق بخيته شارب **شعر** میان زهد و رندی حالتی دارم نمی دانم

که چرخ از خیال من شیخ یا جام و ساز داد چندین سال قضای بصره و اهواز از جانب خلفای بغداد با و مفوض بود و چون او را معزول ساختند

بخدمت سلطان سیف الدوله بن حمدان که از اعاظم سلاطین شیعه امامیه بود رفت و در انتظام مهام خود از او استمداد نمود و سیف

الدوله او را تعظیم و تکریم بسیار فرمود و کتابی در سفارش او بخلیفه نوشت و خلیفه بموجب التماس سیف الدوله او را منصب قضای

بصره و اهواز باز با و تفویض نمود و در مرتبه وظیفه او افزود و وزیر مهلبی و دیگر وزرای عراق بصحبت او مایل بودند و در رعایت و حمایت او نهایت

مبالغه و تعصب بکار می بردند و او را ریحانه علمای شمرده اند و او را احتمالات بی نظیر و اشعار دلپذیر است و ولادت او در انطاکیه در روز

یکشنبه بیست و ششم ذو الحجه از سال دویست و هفتاد و هشت بود و از آنجا ببغداد آمد و بتحصیل فقه و حدیث و قرآن نمود و در سال

چهار صد و دو وفات یافت **القاضی ابو علی المحسن بن القاسم علی بن محمد بن ابی الفهم التنوخی** فرزند فاضل ارجمند

قاضی ابو القاسم است که قبل از این احوال او مذکور شد ابن خلکان گفته که ثعالبی پدر و پسر را در یک باب ذکر نموده انشاید و او را مقدم آورده

و بعد از آن گویم پسر برده گفته که هو هلال ذلك القمر و غصن هاتيك الشجر و الشاهد العدل لمجد ابيه و فضله و الفرع المشيد

لاصله و النائب عنه في حياته و القائم مقامه بعد وفاته **شعر** بدر بدا كالبحار خطرات ٭ مادر بدا كالبحار بيراث ٭ آفتابی که این ها

ماه تابنیست که آسمان وراست ٭ و عبد الله بن حجاج البغدادی در مدح او گفته **شعر** اذا ذكرهم القضاة هم شيوخ ٭ تخرت الشباب على الشيوخ

و من لم يرض لم يصفع لانی ٭ سيدلقاضی التنوخی ٭ و از مصنفات او کتاب فرج بعد الشدت است و او را دیوان شعری است بزرگتر از دیوان

پدر و دیگر مصنفات نیز دارد و از ابو بکر صولی و دیگر علما استفاده فرموده و آخر در بغداد اقامت نمود و تا وقت وفات بدرس حدیث اشتغال

می فرمود و سماع حدیث او صحیح و شرع او فصیح و مهارت او در علم ادبیه آشکارا و صریح بود در اوایل حال از جانب معتضد بالله بقضای عسکر

و ایالت استغال داشت و بعد از آن خلیفه بغداد مطیع لله قضای عسکر مکرم و کیلو جرا باو مفوض داشت و آخر او را مقلد بدیگر

نواحی حکومت ساختند و ابن کثیر آورده که در وقتی که طایع خلیفه بدختر ملک عضد الدوله خواستگاری نمود خطبه عقد اقامت کرد

حوالی ولادت او در رجب یکشنبه بیست و ششم شهر ربیع الاول از سال سیصد و بیست هفت بود در بصره وفات او در روز دوشنبه بیست

پنجم محرم از سال سیصد و هشتاد و سه در بصره بود **القاضی ابو القاسم علی بن المحسن بن علی بن محمد بن ابی الفهم التنوخی**

پسر قاضی ماضی است ابن کثیر شامی گفته که او از اعیان فضلای روزگار بود و ولد بالبصرة سنة خمس و ستين و ثلثمائة و سمع الحديث سنة سبعين

و قبلت شهادته عند الحكام في حداثته و تولى القضاء بالمداين و غيرها و كان صدوقا محتاطا الا انه كان يميل الى الاعتزال و الرفض و ابن خلکان

گوید که از آثار اولین عقد بحز بسته بود که با ابو العلای معری شیوه مصاحبت می ورزید و شعر بسیار از و داشت و ایشان خانواده بزرگ اند

و همگی ادبا و فضلا و ظرفا بوده اند و خطیب او را در تاریخ بغداد ذکر نموده و گفته که او بتحصیل علم نموده بود و در ایام جوانی جمیع حکام او را عادل

و مقبول الشهادة می دانستند و تا آخر عمر مقبول و در حدیث صدوق بود و بعضی اوقات قضای مداین و مضافات آن باو مفوض بوده

و بعضی احیان قضای آذربایجان باو مفوض بود و آن نواحی باو متعلق داشت و ولادتش در منتصف شعبان سنه خمس و ستین و ثلثمایه در بصره

وفاتش در یکشنبه محرم سنه سبع واربعین واربعمائه بود **القاضی ابو تراب بن دویرة القزوینی** از اولاد رشیدهٔ قزوین و فضلاء
سعادت قرین بود شیخ عبد الجلیل رازی قزوینی در کتاب نقض آورده که روزی ناصبی مجبر قاضی را گفت ما شما را کافر میداریم قاضی
در جواب گفت که از آدم تا ساعت همان قدر راهست که از ساعت تا آدم یعنی چنانکه در آن حق نه بیش و نه کم و در اختیار مثیل باهم ما
لطیفه ایست که بر عارف بحال الحال آن دو بلد مخفی نخواهد بود و نزدیکست بجواب قاضی ابو تراب آنکه روزی معاندی بیکی از بزرگان
روزگار گفت که من معتقد شما نیستم آن بزرگ در جواب گفت که هرچه آری بری ع صدق پیش آور که آنجا هرچه آرند آن برند **القاضی**
نظام الدین محمد بن قاضی القضاة اسحق بن المظهر الاصفهانی اقضی القضاة عراق و در فنون فضل یگانهٔ آفاق بود چنانکه
خود در بعضی از رباعیات اشعار بآن نموده و گفته **رباعیه** لایبلغ طالب العلی مرقاتی ان رمت یحیی مدی الفلک طاقتی من العلی یحیی
فروات بهاء الدین زکریا با خواجه شمس الدین محمد صاحب دیوان و برادرش خواجه عطاملک و پسرش خواجه بهاء الدین محمد صحبت داشته
و از ایشان تربیت یافته و در مدح ایشان قصاید دارد که در آنجا ایشان را بمذهب شیعهٔ اثنا عشریه ستوده و اظهار شکر آن نعمت
بجا آورده و بخدمت سلطان المحققین خواجه نصیر الدین محمد طوسی طیب الله مشهده نیز رسیده و در بعضی از قصاید خود اشعار
بمدح او نموده و از جملهٔ قصاید او آنچه افتتاح بمذهب اهل البیت نموده و ختم آن بمدح خواجه بهاء الدین محمد فرموده این قصیده است

قصیده

قد ذکر بالآل تینا … یا انجم الحق اعلام الهدی فینا … لا یقبل الله الا بحبکم … اعمال العبد و لا یرضی له دینا
ارجو النجاة بکم یوم المعاد و ان … جنت یدای من الذنب الافانینا … بل الخفف ایاد المدی بحبکم … بل الثقل له الحشر الموازینا
من لم یوالکم فی الله لم یر من … فحج اللظی و عذاب القبر یکفینا … لا اجد حبکم الاقلال قد خلقت … لولاکم ما القضت الافلاک تکوینا
ساداتی الکرام الاکرام منقبا … اذ جرجر ابلیکم یوم صفینا … طور ایکا بر کم با لسیف مصلتا … نعم و بالسهم یوم فتکم حینا
من ذا کمثل علی فی ولایته … ما مبغضیه اری الامجانینا … ام علی العرش مکتوب ما قتل … من یستطیع له محوا و توهینا
من جعله الله و الحبل المتین … دعوی خیر اولاد الولاة دعینا … من انبیاء و رب صف الجدال … اقام قطعا علی الحق البراهینا
من سطع و رصد الامیان … و موثر کرما بالزاد مسکینا … من لا یبس البدیع یوم الزوع … الا بحسبه وراء الظهر تحسینا
من مثله کان ذا جود و جامعه … لمثل الغیب تدوینا … و من یکرار من موسی اخو … الحق بین خیر الرسل بتبیینا

نقرید جهادیه عند کفوهم … بد العتاق من الحبل البرادینا
من الکواذب اهل الجاهلیة … تری فلانا من طریق العقل مجتنبا … مهما تمسک بالاخبار طایفه … فقولوا دال من والاه یحیینا
یوم الغدیر جری الوادی و فیه جل … قری هم کانوا هم المعادینا … التی علیه و ما استمدت تنفو … یا آل النفس روح القدس تلقینا
شبلاه ریحانتا روض الجنان … فطیب ابوهم است بذلک الریاحینا … من مثل فاطمة الزهرا آه منقبة … من ذا لقیس و اذ ابحرا بنینا
یحوی مناقب اهل البیت حظوتها … لو کان یضبط عدا رمل یبرینا … مهما تواصف حقیقة مدیحهم … فی نظم و فی نثر الجور تضمینا
قل للنواصب کفوا بالحکم … لشیعة الحق با بی الله تهوینا … اطاد صهید سلوک الترک دیتهم … و زادهم بهاء الدین تمکینا
هذا ابن صاحب دیوان الممالک فی … ادوهم کرمنا بال قهیینا … جم المناقب فی قمع النواصب قد … اسعی عزیمته مجری الملاعینا
ازمن کنا عطولا الا مراحب … آراء مهم العقل لا یحتوی التراجینا … عن المنابر یحیی المبغضین لهم … یرعی لاهلیهم بالمنع تحیینا
یری علی ولی الله مذ حرا … المصطفی و ولاه العز المیامینا … یعزی بحب الکون قبر بالغری فلا … یخلو من البر و الاسا کینا
براهاب رسول الله معجزة … من بعد ستمایه و سبعینا … ستار تاریخت من دون مشهده … یبدو لو زینت بالزهر تزیینا
موسی و من کساه برده عطرة … نشر الثنا و آفاد الدهر تحسینا … من اصفهان دانی القاضی ذوان … صلی الاله المنصرم طینا

و ثبتم تربة ذات الثمار منتهر … ما دام با لف ذلتنا لماء و الظما … لا ارخم الله الفاشم تربته … فظلان تحیینها وردا و نسرینا
هذی المودة فی قربی نیلها … فیما تیقنت لاشک و تعمینا … ما الطائفین فی ایام دولتهم … ما استقوا مسلمات القوانینا
ما للاکارم ما اهمو ابل لك … و الاحتوا الملوك علیه السلام … هلی یدع بالحجر زوار المقام لم … ولیبهد فی عظام زوهم قرابینا

و این دو رباعی که از مشرب تشیع او خبر میدهد از نتایج طبع فیاض اوست **رباعیه** لما دعی سوی هوی بنی و طن … لا اتبع الباطل و الحق جلی
فی الشر تراول ابی حرب بطلا … لکن من شیعة مولای علی **ایضا** قالوا اطرح السفر لاجل الحزن … لا لا ابیع بعون الغرب لختار
علی التشیع اصب عین … لا لا و رسالتا النبی العربی **الخطیب ابو یحیی عبد الرحیم بن اسمعیل بن نباتة الجذامی**
اگرچه از طایفهٔ اجزم جلدام بود اما در محبت خاندان کرام تمام بود و اگر یاور بخاری ببین که رجیب آب و هوای کدام دیار و خطیب منبر
کلام کدام شهریار ایمان شعار بود ابن خلکان گفته که ابن نباته صاحب خطب مشهوره در علم ادبیه امام بود و در خطبهای خود که اجماع بر
نظیری آن واقع است کوی سعادت از اقران سبقت در مضمار سعادت ربوده و اصل او از میافارقین بود و در حلب نشو و نما یافت و در ایام
سلطان سیف الدوله بن حمدان خطیب حلب و طبیب نفیس زمان جهاد عظیم بود و بنهایت تقوی و صلاح آراسته بود و دیگر
از رؤیای صالحه حضرت رسالت صلوات الله علیه بخواب دیده بود که آب دهن مبارك در دهن او انداخت و او را بمنصب خطابت
سرافراز ساخت و لادت او در سال سیصد و سی و پنج بود و در سال سیصد و هفتاد و چهار وفات یافت **الخطیب ابو الفضل یحیی بن سلامة**
بن الحسین بن محمد الحصکفی در کتاب انساب سمعانی مسطور است حصکفی بکسر حاء مهمله و سکون صاد مهمله و فتح کاف و در آخر فا
نسبه است بحصن کیفا که مدینه ایست از دیار بکر و از مشاهیر منتسبان آن ابو الفضل مشهور است که خطیب میافارقین بود یکی
از افاضل دنیا بود و در فن شعر امام بارع و جواد الطبع دقیق القول است و نظم و نثر و خطب او مشهور آفاق است و او هرگز از ایات و در فقه
عالی بود چنانکه از اشعار او ظاهر میشود و گفته که من در سال پانصد و پنجاه بخدمت او رسیدم و اجازهٔ جمیع مسموعات خود را بخط خود
جهة من نوشت و از جملهٔ راویان او که جهة من از او روایت کرده اند ابو عبد الرحمن عسکری بن اسامة نصیبی بود در بغداد و ابو الحسن علی بن
مسعود الاسعودی در رقه و ابو الخیر سلامة بن مقیم بن مقیم بود در قلعهٔ جعبر و خضر بن عروان بن منزار ادیب در بلخ و ساعد بن فضایل بیهقی
در نیشابور و بواسطهٔ ایشان از او روایه دارم و ولادت او در حدود سال چهار صد و شصت بود و وفات او در میافارقین در سال پانصد
پنجاه یا شد و در تاریخ ابن کثیر شامی مسطور است که یحیی بن سلام مذکور امام زمان خود بود و در بسیاری از علوم از فقه و ادب و نظم و نثر لیکن
در تشیع غلو داشت و ابن جوزی بعضی از اشعار او را ذکر نموده و از آنجمله این چند بیت است که در بعضی از قصاید خود بعد از نعت آلهی
مدح اهل البیت را گزیر ساخته و گفته **شعر** و سائلی عن حب اهل البیت هل اقر اعلانا به ام اجحد … هیهات ممزوج بلحمی و دمی و هو الهدی و الرشد
حیدرة و الحسنان بعده ثم علی و ابنه محمد … و جعفر الصادق و ابن جعفر موسی و یتلوه علی السید … اعنی الرضا ثم ابنه محمد ثم علی و ابنه المسدد … و الحسن التالی و یتلو تلوه محمد بن الحسن المفتقد
فانهم ائمتی و سادتی و ان لحانی معشر و فندوا … ائمة اکرم بهم ائمة اسماؤهم مسرودة تطرد … هم حجج الله علی عباده و هم الیه منهج و مقصد … قوم لهم فضل و مجد باذخ یعرفه المشرك و الموحد
قوم لهم فی کل ارض مشهد … لا بل لهم فی کل قلب مشهد … قوم منی و المشعران لهم و المروتان لهم و المسجد … قوم لهم مکة و الابطح و الخیف و جمع و البقیع الغرقد
علی بن الحسین الواعظ الغزنوی ابن کثیر شامی گفته که او واعظی خوش تقریر صاحب تصدیق و تالیف بود و در مجلس او جمع کثیر و جم غفیر از اهل زمین و زمن
صغیر و کبیر حاضر میشدند و قبول بسیار از طائفهٔ اهل روزگار او را حاصل شده بود و خاتون زوجهٔ مستظهر بالله بجهت او رباطی با
ازج بنا نهاده و اوقاف بسیار بر او وقف کرده و او را جاه عریض بهم رسیده و ابن جوزی در کتب خود بسیاری از مقالات وعظ او نقل نموده
و گفته روزی شنیدم که میگفت حزمت حزن خوبرمن اعمال العمال العیون یکدست حزن الحق بهتر از هزار رهای عمل و هم چنین گفته که او شیعی بود
و بنابر این جهود در تشیع و سب مبالغه مینمودند بان از آن رعایت سلطان مسعود تعظیم او مینمود و در مجلس وعظ او حاضر میشد و بعد از سلطان مسعود
وفات یافت منع الفتات در مقام اهانت و آزار او شدند و او در همان ایام بیمار شده در محرم پانصد و چهل و هشت وفات یافت و در رباطی که او را بود مدفون شد

گردید المولی الفاضل حسین بن الواعظ الکاشفی السبزواری محیط علوم دینی و سفینهٔ معارف یقینی بود از علوم غریبه مانند
جفر و تکسیر و سیمیا آگاه بود و در فن نجوم صاحب دستگاه بود نفسی با تاثیر و عبارتی دلپذیر داشت و بلاغت فصیح عهد و مسیح مهد بود
و سحبان زمان و حسان بیان بود و در سایر علوم نیز با مثال و اقران دعوی برابری می نمود و با آواز خوش و صوت دلکش امر بوعظ و نصیحت
می پرداخت و عبارات لایقه و اشارات رایقه معانی آیات بینات کلام الهی و غوامض اسرار احادیث رسالت پناهی مبین می ساخت صبح
روز جمعه در مسجد جامع امیر علی شیر در لوازم آن کار شرایط اهتمام بجای آورد و روز سه شنبه در مدرسهٔ سلطان مظفر و همچنین روز چهار
بر سر مزار پیر مجرد خواجه ابو الولید احمد ایضا و او اخر اوقات حیات چند گاه در حضور سلطان احمد میرزا در روز پنجشنبه با تمام میرسانید
و چون مقتضای اجل موعود در رسید در سنه عشر و تسعمایه مهر سکوت بر لب زده عالم آخرت را منزل ساخت مصنفات مولانا کمال الدین حسین
بسیار است و آثار خامهٔ بلاغت شعارش بیشمار از آنجمله جواهر تفسیر و تفسیر مختصر آنکه مواهب علیه و انوار سهیلی و مخزن الانشا و اخلاق محسنی
و روضة الشهدا و اختیارات نجوم در میان مردم مشهور است و کاهی بگفتن شعر نیز میل می نمود از جملهٔ قصاید او که در مدح حضرت امیر المؤمنین
واقع شده دو بیت مذکور می سازد شعر ذره سوال خلیل خدا بخواه ❊ وز لا اله الهی جواب نیکی ادا ❊ کرده نمایان کلامات من لا یقاله
آنرا که بود جسته ز سهو و خطا ❊ و توضیح این مقال اعلی سبیل الاجمال آنست که مطالب و جواب سوال در مس ذرتی و لا ینال عهدی مقام حضرت ابراهیم
از طلب بعالی لیلی است جمیع المثال بر آنکه و طالب کافر و ضال لا ینال است بیت بهیچ حال و تفصیل این استدلال با نقض و ابرام در کتاب
مصابیح المواهب که از مؤلفات این فقیر متهام است سمت تقریر و تحریر یافته و آنجا جمیع نماید و ما جرای که در میان حضرت سید
و اهل بیت واقع شده در احوال اهل بیت و اهل مجلس اول که نشسته اگر خواهند به آنجا رجوع نمایند حمزة بن الحسن الکوفی و عاصم بن ابی
النجود بهدلة الکوفی القاری شیخ ابو علی طبرسی در مقدمهٔ تفسیر کبیر خود گفته که عاصم قرآن را بر ابو عبد الله الرحمن سلمی خوانده
بود و او بر حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام و نیز بر زر بن حبیش خوانده بود و او بر عبد الله مسعود و در کتاب تیسیر جزری مسطور است که عاصم
امام قاریان کوفه بود و بعد از ابو عبد الرحمن سلمی ریاست ایشان با او منتهی گردید و بر جای او نشست و طالبان علم قرآت از هر دیار بر او پیوست
و او جمع کرده بود میان فصاحت و اتقان و تحریر و تجوید و خوش آواز ترین مردم بود و ابو الحسن مشیبی گفته که من یکی بعلم عاصم نیدیدم و عبد الله
بن احمد بن حنبل گفته از پدر خود احوال عاصم را پرسیدم گفت مردی صالح خیر ثقه است و ابن عباس گفته که در وقت احتضار موت عاصم پیش
او حاضر بودم دیدم که این آیهٔ کریمه ثم ردوا الی الله مولیهم الحق بتکرار میکرد بود چنین که گویا در نماز ایستاده است و در تاریخ مسطور است
که عاصم یکی از ائمهٔ قرآت است و صدوق است در حدیث و شیخ عبد الجلیل رازی در کتاب نقض الفضایح آورده که اتفاق است بر آنکه اکثر ائمهٔ قرآت
شیعی مذهب اند مانند کوفیان و مکیان و مدنیان و بصریان و باقی همه از ائمه مجبره و شبهه و خوارج و راویان امیر المؤمنین علی علیه السلام
و مقتدای شیعه اند در قرآت و در موضعی دیگر گفته که حدیث ائمهٔ قرآت عاصم و حمزه و کسایی که شیعی بوده اند و ما قبل کم ساعاته کرد
شده وفات او در سال یکصد و بیست هفت یا بیست و هشت واقع شده و از راویان عاصم حفص که ربیب او و پیرزن او بوده است و اعلم اصحاب او
بقرآت عاصم بود و بتهامت صاحب تیسیر و یحیی بن معین شیخ بخاری مشهور از این مذهب است و لهذا ذهبی دمشقی ذهب الله بنوره گفته
که او در قرآت ثقه و ضابط است و حال او در حدیث بخلاف اینست حمزة بن حبیب بن عمارة بن اسمعیل الزیات الکوفی شیخ طبرسی
گفته که او قرآن را بر حضرت امام جعفر الصادق علیه السلام خوانده و نیز بر اعمش بن سلیمان بن مهران خوانده و اعمش بر یحیی بن وثاب
و او بر علقمه و مسروق و اسود بن یزید و ایشان بر عبد الله بن مسعود و نیز حمزه بر حمران بن اعین خوانده بود و او بر ابو الاسود دؤلی و ابو
الاسود بر حضرت امیر المؤمنین علیه السلام و در کتاب تیسیر مسطور است که حمزه امام اهل زمان خود بود در قرآت بعد از عاصم و اعمش و جهت
نقد و بن زکوار بود و حجت و ثقیم و مجوّد کتاب خدای تعالی بود و عارف بعلم فرایض و عربیه و حافظ حدیث و صاحب ورع و عابد و خاشع بنا
و زاهد و قانت بود و در آن فضایل نظر خود نداشت و بتحصیل معاش خود از روی تجارت میکرد و روغن زیت از عراق بحلوان می برد و پنیر

و چون از آنجا بکوفه می آورد و ابو حنیفه با او گفته که تو در دو چیز بر ما غلبه کرده که در آن با تو نزاع نداریم قرآت قرآن و علم فرایض مولد او
در سال هشتاد و وفات او در سال یکصد و پنجاه و شش بود ابو الحسن علی بن حمزه الکسایی الکوفی شیخ طبرسی گفته که او قرآن را
بر حمزه و بر ابان تغلب و غیر ایشان خوانده بود و در کتاب تیسیر مسطور است که کسایی امام اهل زمان خود بود در قرآت و اعلم ایشان
بقرآن و ابو بکر بن انباری می گفته که در کسایی چند چیز جمع شده که اعلم اهل زمان است در نحو و او واحد ایشانست در عربیه و او واحد ایشانست
در قرآت و اجتماع مردم بدرس او آن قدر می شد که بدشواری اخذ و ضبط می نموده اند و بنابراین کرسی می نهاده و در میان ایشان می نشست
و تلاوت قرآن جهت ایشان میکرد و یحیی بن معین می گفته که کسی ندیده ام که اصدق لهجه باشد از کسایی وفات او در هفتاد سالگی در سال
یکصد و هشتاد و نه واقع شد الخلیل بن احمد بن عمرو بن تمیم الازدی الفراهیدی البصری با اختراع علم نحو که التحو فی الکلام کالملح
فی الطعام خوان خلیل جهت محتاجان ارباب لسان کشاده و بدست یاری فطرت دو در خطا و سهو اصنام شبهات نوآموزان
اهل نحو و ترد و ترد یدرا شکسته گردانیده شعر خلیل اصنام سوز و بزدان پرست ❊ دلیل چراغ هدایت بدست ❊ ابو عبد الله محمد بن خلکان
علوا مش نیشابوری از لیبی جنیدی که خود را از اولاد عجم ظاهر نموده در رسالهٔ فرهنگ که از مؤلفات اوست گفته که خلیل بن احمد در اصل
اولاد ملوک عجم بود که نوشیروان ایشان را بیمن فرستاده و سپهسالاری که نام او وهرز بود ششصد مرد بود نه هزار مرد راه فیروز کرده
و سیبویه نیز از آن نژاد بود خلیل زبان عرب و شعر ایشان را درست کرد بکتاب العین و کتاب العروض و سیبویه زبان عرب را درست کرد
بکتاب نحو پس من این تالیف کردم و زبان عجم را آبان را درست نمودم و در کتاب طبقات النحاة از سیرافی نقل نموده که خلیل در استخراج علم
با علی غایت رسیده بود و آنرا مخصوص بوزن شعر عرب کرد و اول حال تالیف کتاب عین که ضبط لغت با آن منتظم شد
اشتغال نمود و از زهاد دنیا بود و بغیر ملازمت علوم بچیزی دیگر التفات نمی فرمود و این او منقول است که می گفته که اکثر اهل علم از اکثر
بود پس خدای تعالی را در روی زمین ولی نخواهد بود و از ماثر انقطاع او از دنیا آنست که سلیمان بن علی بن مهلب بن ابو صفره از
که والی اهواز بود کتابی از آنجا بر او نوشت والتماس نمود که جهت تادیب اولاد او با هواز توجه نماید خلیل چون کتابت را مطالعه نمود
نان خشکی بیرون آورد و برسول سلیمان نمود و گفت نزد من غیر از این نان نیست و مادام که آن هست بسلیمان حاجت ندارم رسول گفت
پس من از جانب تو بسلیمان چه جواب گویم خلیل در نظم این ابیات شروع نموده گفت شعر ابلغ سلیمان انی عنه فی سعة ❊ و فی غنی غیر انی لست
شحا بنفسی انی لا اری احدا ❊ یموت هزلا ولا یبقی علی حال ❊ الرزق عن قدر لا الضعف ینقصه ❊ ولا یزیدک فیه حول محتال
والفقر فی النفس لا فی المال نعرفه ❊ ومثل ذلک الغنی فی النفس والمال ❊ ابن خلکان آورده که چون آن قطعه بسلیمان رسید ابیات را کسالی قطع
با او قطع نمود و خلیل در آن باب فرمود شعر ان الذی شق فاها من ❊ الی الرزق حتی یتوفانی ❊ حرمتنی خیرا قلیلا فما ❊
زادک فی مالک حرمانی ❊ و چون این قطعه بسلیمان رسید از کردهٔ خود پشیمان گردید و در آن باب معذرت نامه بخلیل نوشته و را
او را بد سوء سابق معزز داشت و خلیل در آن باب گفت شعر و زلة یکثر الشیطان ان ذکرت ❊ منها التعجب جاءت من سلیمانا
لا تعجبن لخیر زل عن یده ❊ فالکوکب الارض یسقی الارض احیانا ❊ و خلیل استاد سیبویه است جمیع آنچه در کتب خود نقل نموده است
و هر جا که گفته سالته یا گفته که قایل او نموده باشد مراد او از آن خلیل است و ایضا سیوطی از دیگران نقل نموده که خلیل از ابو
و عاصم احول و غیر ایشان روایت داشت و سیبویه و اصمعی و نظر بن شمیل از او اخذ نموده اند و او مردی خیر و متواضع صاحب زهد و عفاف
بود بکمال حج میکرد و یک سال العام غزا بجای آورد نقلست که او در مکه دعا کرده بود که خدای تعالی او را علمی کرامت کند که کسی در آن بر او سبقت
نگرفته باشد و چون از مکه مراجعت نمود خدای تعالی علم عروض را بر او مفتوح گردانید و در علم موسیقی نیز مهارت تمام داشت و نظر بن شمیل
منقولست که خلیل در بیع خانه از خص داشت و قدرت بر دو فلس نداشت و تلامذه او بعلم او کسب اموال می نمودند و خلیل اتقی بود در فهم و ذکا
تا آنکه گفته اند که در عرب بعد از صحابه زکی تر از او کسی نبود و از ماثر ذکای او آنست که پیش یکی از اطبا او رکار دوای ارینک چشم بود که مردم

نفع بسیار می یافتند و چون آن مرد وفات یافت روزی خلیل شخصی پیش خلیل اظهار تاسف بر موت آن طبیب نمود و احتیاج خود
بآن دوا تقریر نمود خلیل گفت آیا آن نسخه در میان هست آن شخص گفت نه خلیل گفت ظرفی که آن دارو در آن می ساختند موجود است
گفتند آری گفت آن ظرف را پیش من بیارید و چون آن را پیش او آوردند بو داشته چیزی بو داشت و آنرا بو بید و بقوت شامه او
اجزای آن دارو را استنباط نمود تا پانزده جزو آنرا دانست آنگاه از مقدار آن سوال نمود آن دوا را ساخته بمردم داد و از آن نفعها
و بعد از آن آن نسخه را در میان کتب آن طبیب دیدند و چنان ظاهر شد که اجزاء آن شانزده بود و پانزده از آن همان اجزا که خلیل گفته بود
و از نوادر کمالات خلیل است که آدمی خطای معلم خود را نمیداند تا با دیگری مجالست نماید و در تذکرهٔ عبد الله بن معتز مسطور است
که خلیل بن احمد اعلم مردم است بنحو و عروض او در دقایق آن از همه کس بیشتر است نادرهٔ دهر و استاد اهل عصر بود و او اول کسی است که اختراع علم
عروض کرد و آنرا میزان شعر ساخت و منشا اختراع او آن بود که روزی در بعضی از کوچه کاذران می گذشت از کوفتن کوبین ایشان آوازها
مختلف شنید و با خود گفت که از اینجا اصلی می توان استنباط نمود که کسی بر آن سبقت نگرفته باشد آنگاه علم عروض را بر وجهی
که در میان مردم شایع است وضع نمود و خلیل ذکر صاحب فطرت و عالم با احوال روزگار و احد از اهالی اعصار بود و با این هم شاعر حاذق
و ادیب بارع فایق و در علم موسیقی نیز او را کتابی است معروف و از نفایس تصانیف او کتاب عین است که جمیع اصول کلام عرب را در آن
جمع کرده و از یونس نحوی نقلست که خلیل را ذکا و فطنت در آن مرتبه بود که از لغت عرب سایر لغات را استنباط می کرد و از حسن بن علی
مهلبی روایتست که خلیل را ماذکت بلیث بن رافع بن نصر بن سیار بود و لیث از بهترین منشیان زمان بود و در علوم ادبیه و نحو
و شعر و لغت غریب مهارت عجیب داشت و با آل برمک اختصاص تمام داشت و با انشای دیوان همت می گماشت پس خلیل نزد او رفت و چون
لیث بر حقیقت حال و مراتب فضل و کمال خلیل اطلاع حاصل شده او را رعایت بسیار نمود و بی یار ساخت و خلیل متذکر در آن
فکر بود که تحفه لایق جهت لیث بهم رساند و چه دانست که او اقسام مال چیزی را در نظر لیث موقعی نیست در هیچ چیز آن عقد دلخواه بالکی شود
که نظر امیر کاداب بنابر این اهتمام در تصنیف کتاب عین و اتمام آن نمود و بعد از اتمام آن را بخط خوب و قطع مرغوب ترتیب داده بلیث
فرستاد و لیث از آن کتاب بسیار خوشحال شد و وقعی عظیم در خاطر او یافت و صد هزار درهم بجای خود آن جهت خلیل فرستاد و زبان بر
خواهی تقصیر گشاد و بعد از آن لیث روز و شب اوقات خود را صرف مطالعهٔ آن کتاب می کرد و ملول او افسرده نمی شد و هر چه مطالعه او
می شد آنرا از بر می کرد و چون از خدمت برامکه مراجعت می نمود از آنجا مطالعه می فرمود تا آنکه نصف کتاب را بترتیب حفظ کرد اتفاقا
در آن اثنا لیث کنیزی در نهایت حسن و جمال خرید و در خانهٔ یکی از دوستان خود او را منزل داده و پنهان از خاتون خانه با او می رسید
و چون خاتون دختر عم لیث بود و مع هذا صاحب الدخل بود و پیش از آن محبت بی نهایت با هم داشتند آن معنی را دانسته آتش رشک
از کانون سینهٔ او شعله کشید و سوگند یاد کرد که زیانی عظیم بلیث رساند و چون با خود تامل کرد که لیث ابر هوای زیانی مالی نیست و دید
که با آن کتاب بسیار شغف و رغبت دارد تا آنکه جمیع ملاهی و لذات را از خود نفی ساخته و شب و روز خود را بر بالای آن کتاب ملاحظه
لا جرم کتاب عین را امین الکمال در ساینده سوخت و چون لیث از خانهٔ آل برمک مراجعت نمود در خلال یکی از خادمان فریاد کرد که کتاب را
و چون ظاهر شد که کتاب بسیار نیست نزدیک بود که از غصه هلاک شود و بنابر کمان آنکه خادمان آن را دزدیده اند همه را جمع نموده
در آن اثنا یکی از ایشان گفت که خاتون آنرا گرفته آنگاه لیث نزد او رفت تا او را از آن ساخته کتاب را بگیرد و به او گفت که کتاب ابن لیث را کم چیز
بتو بخشیدم و او را بر خود حرام گردانیدم خاتون دست او را گرفته بجانبی برد که کتاب را در آنجا سوخته بود لیث را چون نظر بر خاکستر افتاد بیهوش
که کتاب را سوخته او را حالی بهم رسید که گویا پسرش مرده بود بلکه بدتر از آن و صفورا که از حفظ داشت بنوشت و چون خلیل مقارن آن وفات
یافته بود و نسخه منحصر در همان یک نسخه بود نصفی دیگر ضایع بماند آنگاه علمای زمان را جمع کرد تا نصف دیگر را بر منوال نصف اول
تالیف نمایند و ایشان در آن باب سعی بسیار نمودند اما مانند آن نتوانستند چنانکه هر که نظر بر هر دو نصف می اندازد تفاوت ...

در اتقان و احکام ادراک میکند و از مختار شعر خلیل این دو بیت است شعر لو کنت تعلم ما اقول عذرتنی ❊ او کنت تعلم ما تقول عذلتکا
لکن جهلت مقالتی فعذلتنی ❊ و علمت انک جاهل فعذرتکا ❊ و روایتست که سلیمان بن قبیصة بن یزید بن المهلب تحفه محقر بار و فرستاد خلیل
آن را رد کرد و در آن باب این شعر گفت شعر و خصلة یکثر الشیطان ان ذکرت ❊ منها التعجب جاءت من سلیمانا ❊ لا تعجبن لخیر زل عن یده فالکوا
کب یسقی الارض احیانا ❊ و در تاریخ یافعی مسطور است که کان الخلیل رجلا صالحا عاقلا حلیما وقورا و کان متقللا من الدنیا صبورا
علی العیش الخشن و در کتاب خلاصه مذکور است که الخلیل بن احمد کان افضل الناس فی الادب و قوله حجة فیه و اخترع علم العروض
و فضله اشهر من ان یذکر و کان امامیا فی المذهب و از ماثر تشیع خلیل آنست که از او پرسیدند که ما بال الناس لم یقبلوا منا بعد علی بن
ابی طالب و یا بعوا ابا بکر و فضیلته علی ظاهرة بعلم الناس و شاهده و نیز خلیل در جواب گفت بهر نور ره نوز هم بغلبه ظهور هم
و الناس اسیل باشکالهم و ایضا الاو پرسید که ما الدلیل علی ان علیا امام الکل فی الکل در جواب گفت افتقار الکل الیه و استغنا
عن الکل دلیل علی انه امام الکل فی الکل و در کتاب کشف الغمه از یونس بن حبیب نحوی مقول نقل نموده که قال قلت للخلیل بن احمد
ارید ان اسالک فی المسئلة فتکتمها علی فقال قولک یدل علی ان الجواب اغلظ من السوال فتکتمه انت ایضا قلت نعم ایام حیاتک فقال سل قلت
ما بال اصحاب النبی صلعم کانهم کلهم بنو ام واحدة و علی بن ابی طالب من بینهم کانه ابن علة فقال ان علیا علیه السلام تقدمهم اسلاما و فاقهم علما و بذهم شرفا
و رجحهم زهدا و طالهم جهادا و الناس الی اشکالهم و اشباههم امیل منهم الی من بان منهم و حاذهم و معنی بیت کتب السعیو القلات الی امر دیر
گویند که از زمان متعددیم رسیده است و ولادت خلیل در سال صد از هجرت بود و وفات او در بعضی در یکصد و هفتاد
پنج بود و یکصد و شصت نیز گفته اند ابو الفتح عثمان بن جنی الموصلی النحوی در تاریخ ابن خلکان و غیر آن مذکور است که ابن جنی
امام بود در علم عربیه و از جملهٔ شاگردان ابو علی فارسی بود و از سلیمان بن فهد بن احمد ازدی موصلی و ابو الفتح اشارت بآن نموده و گفته شعر
فان اصبح بلا نسب فعلمی فی الوری نسبی ❊ علی انی الی قوم سادة نجب ❊ قیاصرة اذا نطقوا ارم الدهر ذو الخطب ❊ اولاک دعا النبی لهم کفی شرفا دعا نبی
آورده اند که در مبادی حال هنوز بسر حد کمال نرسیده بود بدرس و افاده بعضی از طلبهٔ اهل موصل اشتغال نمود اتفاقا روزی ابو علی بحوالی
مجلس درس او می گذشت و چون او را دید گفت در ایام غوره کشی زبیب شدی ابن جنی متنبه شده ترک درس و افاده نموده متمسک بذیل ابو علی از اسلام
شد و از او استفاده نموده تا ماهر گردید و از مشاهیر تصنیف او کتاب خصایص و کتاب سر الصناعة است در نحو و شرح دیوان متنبی و او دیوان ابیات را
پیش متنبی خوانده و متنبی او را دوست می داشت و قال فی حقه هذا رجل لا یعرف قدره کثیر من الناس و لیس لاحد من الائمة الادب فی فتح المقفلات و شرح المشکلات
ما له سیما فی علم الاعراب و کان یحضر مجلس المتنبی و یناظره فی شیء من النحو من غیر ان یجری علیه شیئا من شعره انفة و الکبار النفسه
و المتنبی یقول فیه هذا رجل لا یعرف قدره کثیر من الناس و مصاحبت ابو علی فارسی تصدر ابن جنی مکانش ببغداد و اخذ عنه الثمانینی
و عبد السلام البصری و ابو الحسن السمیمی و ولادت ابن جنی پیش از سال سیصد و سی بود در موصل و وفات او در روز جمعه بیست و هشتم
صفر از سال سیصد و نود و دو بود در بغداد ابو یوسف یعقوب بن اسحق المعروف بابن السکیت النحوی در تاریخ ابن خلکان
آورده که اصل او از دورق خوزستانست و او با پدر خود متوجه تعلیم صبیان اهل بغداد اشتغال داشت و روایت کرده اند که پدر او در حج
رفته بود از خدای تعالی سوال نموده بود که پسر او از ائمهٔ نحو شود لاجرم او را تعلیم نحو و لغت نمود و دعای او مستجاب گشته یعقوب در فضل
و ادب عرب بدرجهٔ رسید و یعقوب مدتی بتعلیم اولاد اکابر اشتغال می نمود و از ایشان چندان نفع حاصل نبود تا آنکه محمد بن عبد الله
بن طاهر خزاعی که قاید و سپهسالار خلیفه عباسی بود او را بتعلیم اولاد خود تکلیف نمود و وظیفه بجهت او را بر پنجاه دینار مقرر کرد
و آخر بهره از دنیا رسید و بعد از آن چون صیت فضایل یعقوب شایع شد بعد از صحبت متوکل عباسی که ناصبی و معلن عداوت
اهل البیت بود گرفتار گردید و مادام که بملازمت و مصاحبت او اشتغال داشت و مشمول عواطف او بود تا آنکه در یک مجلس پنجاه هزار
درهم بیعقوب کرم نمود اتفاقا روزی پسران او معتز و مؤید حاضر شدند پس متوکل از او پرسید که یا یعقوب ایما احب الیک ابنای ...

هذان ام الحسن والحسین یعقوب بدا هزیت دین بحرکت آمد و گفت واقعا ان قنبرا خادم امیر المؤمنین احب الی منک ومن ابنیک
پس متوکل فرمود که زبان او را از قفا بیرون آورده بریدند و او را بآن عقوبت شهید گردانیدند و بعضی گفته اند که متوکل غلامان ترک
خود را فرمود تا لگدها بر شکم او زدند و چون او را برداشته بخانه بردند روز دیگر وفات یافت و متوکل ده هزار درهم به پسر ابو یوسف
فرستاد و باو پیغام نمود که این خون بهای پدر تست و از ابو العباس ثعلب منقولست که می گفته که ابن سکیت در جمیع علوم مهارت تمام
دید او مردی صالح بود از اصحاب ابو الحسن کسائی و از علوم عربیه حظ تمام داشت و هم ثعلب گفته که اصحاب ما را اجماع است بر آنکه
بعد از ابن اعرابی کسی عالمتر از یعقوب در علم لغة پیدا نشد و از جمله مشاهیر مصنفات او کتاب اصلاح المنطق است که بعضی
علما در تعریف او گفته اند که مانند آن کتابی در لغة بر جسر بغداد نگذشته و او را دیگر مصنفات هست که در تاریخ ابن خلکان
تفصیل یافته و وفات او ششم ماه رجب از سال دویست چهل چهار بود رحمه الله **ابو مسلم معاذ بن مسلم الهراء الکوفی النحوی**
پسر عم محمد بن الحسن بن ابی ساره رواسی است که در اوایل این مجلس شطری از احوال او مذکور شده و در کتاب خلاصة الاقوال مسطور است
که معاذ از ثقات راویان حضرت امام جعفر صادق ع بود و شیخ ابو عمرو کشی باسناد خود از حسین بن معاذ مذکور روایت نموده که
در نزد آنحضرت بمن گفت که ای معاذ شنیده ام که در مسجد جامع می نشینی و مردم را فتوی میدهی گفتم بلی چنین است و می خواستم
که پیش از آنکه از خدمت شما بیرون روم معروض دارم که شرایط آن امر را بر این وجه بجا می آورم که اگر کسی که در آن مسجد از من سؤال نماید
می دانم که مخالف شماست موافق مذهب ایشان جواب میگویم و اگر می دانم که از موالیان و محبان شماست با آنچه از علوم شما بما رسیده
جواب می گویم و اگر حال او مرا معلوم نباشد می گویم که فلان چنین گفته و فلان چنین گفته و قول شما را در میان اقوال دیگران مذکور میسازم
پس آنحضرت آن شیوه را از من پسندیدند و فرمودند که من نیز چنین می کنم و شیخ جلال الدین سیوطی در کتاب طبقات النحاة آورده
که معاذ بن مسلم شیعی و از راویان امام جعفر صادق ع و از اعیان نحات بود و اول کسی که علم صرف را وضع کرد معاذ بن مسلم مذکور بود
و آنکه شیخ کافی گفته که واضع آن معاذ بن جبل بود خطاست و چرا انکه او را هراء می گفتند آنست که جامهای هروی می فروخت ابن
خلکان گفته که کسائی از جمله شاگردان او بود و روایت حدیث نیز از او داشته و از او روایت می کرد و در تصانیف خود از او حکایات بسیار
نقل نموده و معاذ را در نحو تصانیف بسیار بود اما چیزی از آن مشهور نشد و او شیعی مذهب بود و شعری مانند نکاه داشت
و در عصر خود بعمر دراز مشهور بود تا آنکه اولاد او مردند و او باقی بود و دعا بنهای خود را بطلا استوار می نمود و بعضی شعرا در باب درازی
عمر او گفته اند **شعر** ان معاذ بن مسلم رجل، لیس لمیقات عمره ابدا، قد شاب راس الزمان واکتهل، الدهر واثواب عمره جدد،
کل لمعاذ ذا امرت بره، قد ضج من طول عمرک الابد، یا بکر حواء کم تعیش بکم، تسحب ذیل الحیوة یا لبد، قد اصبحت دار آدم خربت، وانت فیها کانک الوتد،
تسال غربانها اذا نعقت، کیف یکون الصداع والرمد، مصححا کالظلیم ترفل فی، بردیک مثل السعیر تتقد، صاحبت نوحا وکان دور القرون،
شیخا لو الملک الولد، فارحل ودعنا فان غایتک الموت وان شد رکنک الجلد، و معاذ مذکور بنا بر موافقت مذهب با کمیت بن زید
مصاحب و یار بود و در وقتی که بکمیت خبر رسید که طرماح شاعر نزد خالد بن عبد الله قسری اموی که امیر عراقین بود بواسطه رفتن یک
قصیده که در مدح او گفته بود سی هزار درهم صله باو رسیده لاجرم کمیت جهت تحصیل ثروت از روی طمع خواست که او نیز بجهت او
رفته قصیده بنظر او بکشد معاذ او را نصیحت نموده گفت که نزد خالد مرو که تا با طرماح نسبتی نیست زیرا که او پسر عم خالد است و تو
مضری و خالد یمنی و تو شیعی و او ناصبی اموی و تو عراقی و او شامی و کمیت نصیحت او را نشنید و آخر کار او در صحبت خالد بحبس مخلد گشت
و کمیت بازن خالد که یکی از عقایف بنی امیه بود راست آمد لباس و چادر او را اسلحه پوشیده از خانه که در آن محبوس بود و از نزد
شعر در آن زمان که بودیم جان شکسته مدار، بریوچادر ناهید اگر خزیم ام، و گویند بعضی از زنان ولادت معاذ پرسید گفت که ولادت من
در زمان یزید بن عبد الملک یا در زمان عبد الملک بود و در سال یکصد و هشتاد و هفت که سال نکبت برامکه بود وفات یافت

الحسین بن احمد الهمدانی المعروف بابن خالویه النحوی شیخ نجاشی گفته که او از جمله فضلای مذهب امامیه و دانشمندان علم
عربیه بود و بواسطه موافقت مذهب و اعتقاد و انشراح صدر و استعداد همیشه صدر نشین مجلس سلاطین آل حمدان می بود و از جمله
تصانیف او کتاب آل در امامت حضرت امیر المؤمنین ع و کتاب مستحسن القراآت والشواذ و کتاب در لغة و کتاب اشتقاق الشهور
والایام و در تاریخ یافعی مسطور است که ابن خالویه ببغداد آمد و از اعیان علمای آنجا مانند ابن انباری و ابو عمرو زاهد و ابن درید و سیرافی
استفاده نمود آنگاه بشام رفت و در حلب استقامت نمود در فنون فضل و ادب شهرت تمام یافت و فضلای آن دیار بخدمت او شتافته از برکت
فیض استعداد او بهره یافتند و آل حمدان او را تعظیم و تکریم می نمودند و بیشتر درس می خواندند و اقتباس انوار فضل او می نمودند و او راست
کتابی کبیر که آن را کتاب لیس نام نهاده و بنای کلام در آن بر آنست که لیس فی الکلام العرب کذا و او راست کتابی لطیف که آن را ال نام کرده و در آن تفصیل احوال آل
نموده و بعد از آن ذکر ائمه اثنی عشر از آل پیغمبر علیهم السلام در تاریخ موالید و آبا و امهات ایشان فرموده و از جمله مصنفات اوست کتاب اشتقاق
و کتاب الجمل در نحو و کتاب القراآت و کتاب اعراب القرآن و کتاب المقصور والممدود و کتاب المذکر والمؤنث و کتاب الالفات و کتاب شرح مقصوره ابن درید
و کتاب الاسد و غیر ذلک و ابن خالویه را شعر نیکوست و ثعالبی از جمله اشعار او این دو بیت را در کتاب یتیمة الدهر نقل نموده **شعر** اذا لم یکن صدر المجالس
فلا خیر فیمن صدرته المجالس، و کم قائل ما لی رایتک راجلا، فقلت لهم من اجل انک فارس، و وفات او در سال سیصد و هفتاد بود **محمد بن الحسن
بن درید الازدی اللغوی البصری** ابن خلکان گفته که ابن درید امام ائمه عصر خود بود در لغة و ادب و شعر و مسعودی در کتاب مروج الذهب گفته
که ابن درید در زمان ما از جمیع شعرای بغداد فایق بود و در لغة نظیر خلیل بن احمد بود و بسیاری از لغة جمع نموده که در کتب متقدمین یافت
نمی شود و شعر او بیش از آنست که احصای آن توان نمود از تصانیف او مشهورتر کتاب جمهره است در لغة و آن از کتب معتبره لغت و از جمله
تصانیف اوست کتاب اشتقاق و کتاب السرج واللجام و کتاب الخیل الکبیر و کتاب الخیل الصغیر و کتاب المقتبس و کتاب الملاحن
و کتاب زوار العرب و کتاب اللغات و کتاب السلاح و کتاب غریب القرآن و کتاب المجتنی و کتاب الوشاح و بعضی از علما گفته اند که ابن درید
اعلم علما و اشعر شعرا است و ولادت او در بصره بود در سال دویست بیست سه در آنجا تحصیل علوم نمود و نشو و نما یافت و بعد از آن با
عم خود حسین از آنجا بعمان آمد و در آنجا دوازده سال اقامت نمود پس بیصره رفت و اندک زمانی آنجا بود و از آنجا بنواحی فارس نزد پسران
میکال که از عمال آن دیار بودند رفت و کتاب جمهره را بجهت ایشان تالیف نمود و ایشان او را در اعمال خود صاحب دخل ساختند و او مدایح عظیم
در صحبت ایشان بهم رسانید و اشعار ایشان بغایت باذل و کریم بود و از جمله صلاتی که باو دادند آنست که ده هزار درهم در صله یک قصیده باو دادند و بعد از
عزل پسران میکال و رفتن ایشان بخراسان ابن درید از فارس ببغداد آمد و یکی از اعیان آنجا او را تعظیم نموده و در جوار خود منزل
مقرر ساخت و در آن اثنا خبر وصول او ببغداد و بلوغ او باعلی مرتبه بمقتدر خلیفه رسید لاجرم او را نوازش نموده هر ماه پنجاه دینار
برسم وظیفه او مقرر نمود و آن وظیفه تا حین وفات ابن درید مستمر و جاری بود و قوت حافظه او بمرتبه بود که دیوان شعری یکبار
می خواند بر یاد می گرفت و ... در روایة حدیث نیز دستگاه وسیع داشت و کاهی بشرب خمر اقدام می نمود و در نود سالگی مفلوج شد و در
روز ... علاج آن بتریاق نموده صحت تمام یافت و بدرس و بحث و تصنیف اشتغال نمود و چون یکسال از آن گذشت بسبب ... او را
مرض فالج عود نمود از کمربند تا قدم حرکت ساقین و دستهای او اندک حرکت می کرد و چون کسی او را از دور می دید که پیش او می آید از آمدن او
سخت فریاد می کرد و با این حال ثابت الذهن و کامل العقل بود و هر چه از او می پرسیدند بر وجه صواب جواب می فرمود و از ابو علی ... منقولست
قالی معروف ببغدادی که شاگرد او بود میگفت در آن حاله هر شک که در لغة داشتم از او می پرسیدم و بی توقف جواب صواب از او می شنیدم و چون
در همان روز که او وفات یافت ابو هاشم عبد السلام بن علی جبائی متکلم نیز وفات یافت اهل روزگار می گفتند که امروز علم لغة و علم کلام مرد
و این قطعه ابن درید در مدح اهل البیت از کشف الغمه منقول می شود **شعر** ان النبی محمدا و وصیه، وابنیه وابنته البتول الطاهرة،
اهل العباء فاننی بولائهم، ارجو السلامة والنجاة فی الاخرة، واری محبة من یقول بفضلهم، سببا یجیر من السبیل الجائرة

اجوبدلت المغنین وحنوا، یوم الوقف علی ظهور الشاهد عمر او نود و سال بود و در شب چهار شنبه هشتدهم شعبان سنه احدی
و عشرین و ثلثمایه وفات یافت در بغداد **ابو الفرج علی بن الحسین القرشی الاموی المروانی** علامه حلی در رجال از قسم دوم در کتاب خلاصة الاقوال
گفته که ابو الفرج شیعی زیدی بود و یافعی گفته که او اصفهانی الاصل بغدادی المنشاست و از عجایب اتفاقات آنکه مروانی و شیعی بوده و بخدمت
بسیاری از علما رسیده و علامه زمان خود گردیده بود و در علم تاریخ و انساب مهارت داشت و در کتابت و شعر بغایت قادر بود و از اغانی و اشعار و
اخبار آنقدر محفوظ داشت که مانند آن هرگز کسی ندیده بود و در علوم دیگر مانند نحو و لغة و مغازی و موسیقی و علم جوارح و بیطره و طب
و غیر آن بهره کامل رسیده و شعر او جامع اتقان علما و ظرافت ظرفای شعراست و او را مصنفات بسیار است مانند کتاب اغانی که اتفاق
بر آنکه مانند آن در باب خود مثل هرگز تصنیف نشده و گفته اند که آن را در مدت پنجاه سال تالیف نموده بود و بعد از آن آن را برسم تحفه نزد
سلطان سیف الدوله بن حمدان برد و سلطان هزار دینار باو بخشید و صاحب بن عباد منقولست که صاحب ابن عباد در ایام سفر
سی شتر بار از کتب ادبیه جهت مطالعه همراه داشت و چون کتاب اغانی باو رسید از دیگر کتب مستغنی شد و بعد از آن اکتفا می نمود
و تفصیل باقی کتب او در تاریخ مذکور مسطور است و ایضا در این تاریخ مذکور است که در آخر عمر بوزیر مهلبی که وزیر معز الدوله بن بویه بود ... نمود
و او را در مدح وزیر اشعار رائقه لطیف واقع است و اکثر آنچه در ترجمه ابو الفرج از تاریخ یافعی منقولست در تاریخ ابن کثیر و ابن خلکان
مسطور است و زیادتی که در تاریخ ابن کثیر واقع شده آنست که دارقطنی و غیر او از محدثان اهل سنت روایت حدیث از او کرده اند آنکه
از روی تعصب و تاسف حزر ده که جوا او با این همه کمالات تفضیل مذهب شیعه داشته و در تاریخ مصر و قاهره مذکور است که الامام العلامه
ابو الفرج الاصبهانی الکاتب الاصلی ... سمع الحدیث وتفقه وبرع واستوطن بغداد من صباه وکان من اعیان ادبائها کان
اخباریا نسابة ظاهر التشیع ابن کثیر گفته که ابو الفرج در سال دویست هشتاد و چهار متولد شد و در ذی الحجه سنه ستین و ثلثمایه
وفات یافت **محمد بن عمران المرزبانی البغدادی** یافعی گفته که او از ابن درید و ابن انباری استفاده علوم ادبیه نموده و صاحب تصانیف
مشهوره و مجامیع عربیه و روایه ادبیه و صاحب اخبار و تالیف کثیره و ثقه در حدیث و قایل بمذهب تشیع بود و شعر او اکثر جامع انکت ... یاب
نیکوست و از محاسن شعر او این چند بیت است **شعر** لذا دست لیلی علی البعد انظری، فخطی حسن بی بین الخمال لامع، تقول اشتاقوا الی عطوله
محاسن لیلی من هد ابا المطالع، وکیف تری لیلی بعین تری بها، سواها وما طهرتها بالمدامع، وتلتذ منها بالحدیث وقد جری، حدیث سواها فی خروق المسامع
اجلک یا لیلی عن العین انما، اراک بقلب خاشع لک خاضع، مخفی نماند که مقصود مرزبانی در این ابیات حقیقت معانی از لفظ لیلی شاهد
حقیقی و مطلوب اصلیست و مراد او از بیت پنجم اشعار است بمذهب شیعه که ایشان حق تعالی را منزه و متعالی از ادراک باصره و رویه
مجاهده می دانند مرزبانی در سال سیصد و چهار از این دار فانی بسرای جاودانی انتقال نمود **بکر بن محمد بن حبیب بن بقیه ابو عثمان
المازنی** شیخ نجاشی گفته که او از سادات بنی شیبان بود و سید علمای بصره بود در نحو و عربیه و لغة و از ابو العباس محمد بن یزید منقولست
که ابو عثمان مازنی از علمای امامیه و از خادمان اسمعیل بن میثم است و او را کتابهاست در علم صرف و حکایات در باب آنچه خاصه در آن فن ...
و مقتدای مشهور در نحو وفات او در سال دویست چهل هشت بود **ابو النضر ثعلبة بن میمون الاسدی النحوی** شیخ نجاشی گفته که او از
اصحاب ماست و او فقیه و قاری و لغوی و کثیر الروایه و حسن العمل و بسیار عبادت و زاهد و از راویان عبد الله و ابو الحسن ع بود و از کتابی
در حدیث آورده اند که چون هرون الرشید از حج مراجعت نمود و عبور او بکوفه افتاد و بمحله که معروف ببنی حمان است و در آن وقت ثعلبه
در غرفه که برکنار راه مسجد بود بنماز و استغفار اشتغال داشت هرون شنید که او در نماز خود بعبارت فصیح دعای کند لاجرم در زیر آن غرفه توقف کرد
تا دعای او را بشنود و جهت آنکه از شنیدن آن محظوظ بود کاهی پیش روی آن غرفه ایستاد و کاهی از عقب آن بعد از آن هرون بوزیر خود فضل
بن الربیع گفت که تو می شنوی آنچه من می شنوم و دیگر باو گفت که این مرد از جمله ماست و کوفه **احمد بن محمد بن عبد الله البصری النحوی اللغوی**
شیخ جلال سیوطی در کتاب طبقات النحاة از یاقوت نقل نموده که او از اکابر نحات و شاعر و لغوی و شیعی مجاهر بود و او را با ابن درید مشاعر

و مشاجرات بسیار واقع است و از مصنفات اوست کتاب رجال در شعر و معایب او و کتاب عرائس المجالس و کتاب المنقذ من الایمان
که شبیه کتاب ملاحن ابن درید است و در سال سیصد و بیست وفات یافت و در کتاب مختصر مسطور است که محمد بن احمد ملقب بمنجم
بزرگست و از اعیان اهل لغة و ادب و حدیث و با کثرة مذهب نیکو اعتقاد بوده و او را در مدح اهل البیت علیهم السلام اشعار بسیار است
که در اکثر آنها تامنای ایشان مذکور میسازد و اظهار توجع و تفجع بر قتل ایشان می نماید و لهذا او را بمنجم لقب ساخته اند و از جمله اشعار او که
در اهل البیت او اشعار دارد این بیت است **شعر** ان یکن قبل المفجع شوا، فلعمری انا المفجع سما، و از جمله اشعار او که در باب قصه رد شمس از آفتاب
آسمان دین یعنی حضرت امیر المؤمنین ع واقع شده این چند بیت است **شعر** ردت الشمس بعد ما حان الافول، فالتقی وقت الصلوة حثیثا،
یحول اذا ما الناس سول الله، من حجر وسادا و طیا، اذ جا الجرئیل الاناه، الوحی معنی علیا و مغیبا، قد راخت عن الصلوة ولم، یوقظان کان نحطا،
مد طار بدا فاعجز المیعاد، مکان یوم یدعو ما نیا، قال هذا اخی فاجتنبنی، لم یزل شطر یوم مغتبا، فاردد الشمس کی یصلی وقت، فغدا العشاء بعد
علی بن احمد الفنجکردی الادیب النحوی ادیبی فاضل و لبیبی مؤمن کامل بود و کاهی بنظم مدایح اهل البیت ع اشتغال می نمود
و از جمله اشعار او که در باب روز غدیر گفته این چند بیت است **شعر** یوم الغدیر سوی العید لی عید، یوم یسر به السادات والصید،
نال الامامة فیه المرتضی وله، فیها من الله تشریف وتمجید، یقول احمد خیر المرسلین ضحی، فی مجمع حضرة البیض والسود، فاحمد فیه حمدا لافضا
له الصانع والاطاف والجود، **وله ایضا** لا تنکرن غدیر خم انه، کالشمس فی اشراقها بل اظهر، ... مالها سادات خیر البریة احمد لا ینکر،
فیه امامة حیدر وکماله، وجلاله حتی القیامة تذکر، اولی الانام بان یوالی المرتضی، من یاخذ الاحکام ... **وله فیه ایضا** اذا ذکرت الغرمن آل هاشم،
تنافرت عنک الکلاب النابحة، فقل لمن لامک فی حبهم، خانتک فی مولاک الوالدة **محمد بن احمد بن طاهر بن احمد ابو منصور الخازن النحوی**
در کتاب طبقات گفته که کنیت او ابو منصور است و خازن کتبخانه قدیم است که در محله کرخ بغداد می بود و از ابن جوزی نقل نموده که محمد مذکور
نحوی ادیب فاضل فقیه شیعی خوش نویس بود و از ابو محسن تنوخی و غیر او استفاده نموده و در سال چهار صد و ... متولد شده و در بیستم
شعبان پانصد و ده وفات یافت **ابو اسحق ابرهیم بن اسمعیل بن داود بن حمدان الندیم النحوی** در طبقات النحاة مسطور است که او
شیخ اهل اللغة و رئیس ایشان و استاد ابو العباس ثعلب بود و با وجود تشیع از مخصوصان متوکل عباسی و ندیم او بود و از مصنفات
اوست کتاب اسماء الجبال والمیاه والاودیه و شیخ نجاشی رحمه الله گفته که او امام اهل لغة و رئیس ایشان بود و ابو العباس مبرد نحوی
تلمیذ اوست و احمد از جمله خواص اصحاب امام علی نقی ع و امام حسن عسکری است ع و تفصیل مصنفات او در کتاب شیخ مذکور
مسطور است **احمد بن علی بن معقل الازدی المهلبی الحمصی النحوی** صاحب طبقات النحاة گفته که او ادیب فاضل بود و از ذهبی
نقل نموده که وفات احمد مذکور در سال پانصد و شصت و هفت بود از حمص بعراق توجه نمود و مذهب رفض را از اهل حله اخذ کرد
و علم نحو را در بغداد از ابو البقاء عکبری و وجیه واسطی آموخت و شاگردی دیگران نیز کرد تا آنکه در علم عربیه و عروض سرآمد زمان
خود شد و در آن دو علم تصنیف نمود و چون شعر را نیز خوب می گفت کتاب ایضاح و کتاب تکمله ابو علی فارسی را بنظم کرد و بسیار خوب کرد
و بعد از او بخدمت سلطان مجد رسید و از او رعایه بسیار دید در ماه ربیع الاول از سال ششصد و چهل چهار وفات یافت **علی بن محمد
بن علی ابو الحسن بن زید الاسترابادی المشهور بالفصیحی** در کتاب طبقات النحاة آورده که او شاگرد شیخ عبد القادر جرجانی
و استاد ملک النحاة بود ابو نجیب استاد و شاگردی کرد بعد از آن خطیب تبریزی در مدرسه نظامیه بغداد مدرس بود و چون
او را بتشیع متهم نمودند و حقیقت حال از او پرسیدند گفت انکار مذهب نمی توانم و از رفق تا قدم خود در تشیع ... باهر
او را از تدریس آنجا معزول ساختند و ابو منصور جوالیقی را بجای او تعیین فرمودند و بعد از آن هر کس که پیش او جهة استفاده می رفت
با او می گفت منزلی الآن بالکرخ والخیر والشر ... ترحرحون ... من عرفنا به بمعنی الحال ... من بکر ابطنیه
و سبا داکم شما نیز از وظایف مدرسه دور شوید و چون کسی که در آن مدرسه بجای من منصوب شده درس بخوانید و بعد از آن شیوع

وحدت و عزلت ورزید و از آمیزش اهل زمان دوری گزید و چون او را در آن عزلت معاتب ساختند در جواب این ابیات
گفته شعر الله احمد شاکراً قبلا و حسن جمیل اصبحت مستویا سعاقا بین النعم الجلیل خلوا من الاحزان خف الظهر یقنعنی القلیل
حرا فلا من لحلوق علی لاسیل لم یشتغل حرصی علی الدنیا و لا الامل الطویل سیان عندی الغنی امتلاء و الرحل الضئیل و نفیت بالیاس الموصل عن طاق
المقیل و الناس کلهم لمن خفت مؤنته خلیل شیخ اجل ابو الفتوح رازی در تفسیر آیه فما استمتعتم به منهن فآتوهن اجورهن
الایه آورده که ابن مکرم که یکی از اهل سنت است در طعن شیعه و انکار ایشان نکاح متعه را حلال میدانند و هفتاد طلاق را که یکجا گفته
شود طلاق برابر نمیدانند این چند بیت گفته شعر یا من یری المتعة من دینه حلا و ان کانت بلا مهر و لا یری سبعین تطلیقة
تبین منه ربة الخدر من هاهنا طابت موالیدکم فاجتهدوا فی الشکر والحمد پس خواجه ادیب بن زید فصیحی در جواب او این ابیات
گفته شعر یا ناکح یا سکری متعة الاول راوها رضاها فی دینهم غیر منکر انا ان تمتع معتصم لقول علی عبیدکم فیما یرون مفحوع
و ضلی یسکر لاست کل مصوب لما ق الدرة القاهری ابن مکرم و توضیح معانی قطعه ابن مکرم و جواب آن موقوف بر تمهید
مقدمات است و آن آنست که در مذهب شیعه اثنا عشریه مقرر شده و از ائمه طاهرین نقل کرده اند که نکاح متعه حلال بوده
و از زمان حضرت رسالت تا زمان عمر ابو بکر و از زمان ابتدای زمان عمر مستمر بوده و عطا بر آن عمل کرده اند و عمر در زمان خلافت
منع ایشان نموده و حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله فتح آن نموده و این مشهور و متواتر است که عبدالله بن عباس با سایر اهل البیت
علیهم السلام متفق بوده در حلیت متعه و در نهایه جزری و غیر آن از ابن عباس روایت نموده که میگفته کانت المتعة رحمة من الله تعالی
علی عباده لولا ان نهی عمر عنها ما زنی الا شقی و تحقیق این مسئله در کتب اصحاب مذکور است و توضیح آن در احوال مامون عباسی
از مجلس نهم مذکور خواهد شد یا آنجا رجوع نمایند و اما مسئله هفتاد طلاق دلیل بر بطلان آن از قرآن کریم این آیت که
الطلاق مرتان فامساک بمعروف او تسریح باحسان یعنی طلاق شرعی تطلیق بعد از تطلیق بر وجه تفریق که اگر دو طلاق
یا سه طلاق یا بیشتر یک دفعه گوید بدعت است پس دو طلاق رجعی یا خود گرفتن زوجه است بی رجعت یا استیناف عقد اگر عده
منقضی شده باشد یا رها کردن بی نیکویی یا آنکه او را طلاق سیوم بدهد و آنکه مراجعت یا نماید تا آنکه [illegible] شود پس
خدای تعالی سه بار فرمود باید که گفتن آن یکجا مشروع نباشد چنانکه شهادات لعان اگر یکجا گفته شود مشروع نباشد
و چنانکه رمی جمار به هفت حصا اگر یکبار بیندازد مجزی نبود و دلیل بر آن از احادیث اهل سنت با قطع نظر از احادیث امامیه
حدیث ابن عمر است که گفت قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم انما السنة ان تستقبل الطهر استقبالا فتطلقها لکل طهر تطلیقة
و تحقیق مسئله آنست که طلقات مرسله اگر بطریق وصف واقع شده مجموع باطل است زیرا که وصف ثلث که در صیغه آن واقع شده
شعر است بآنکه مقصود متکلم طلاق موصوف به ثلاث و دانسته شد که آن جایز نیست و اگر بطریق تعداد باشد بآنکه تکرار کند صیغه
طلاق را بی تخلل رجعت و گوید انت طالق انت طالق یا گوید انت طالق ثم طالق ثم طالق طلاق اول صحیح است و ما بعد آن از ضمایم افعال
و بالاتر باطل است زیرا که قصد متکلم بهریک متعلق شده و طلاق اول چون بر محل قابل یعنی شخص متصف بزوجیت واقع شده صحیح است
و آنچه بعد از اوست باطل زیرا که بر محل قابل واقع نشده چه ظاهر است که بعد از وقوع طلاق اول زوجیت نمی ماند پس ذکر آن ضمایم
لغو و باطل باشد و ملا میرزا جان فاروقی شیرازی در حاشیه شرح مختصر عضدی توجیه صحیح ایقاع سه طلاق در صورت تکرار
لفظ بر این وجه نموده که هرگاه گوید انت طالق و هنوز معطوف را که لفظ طلاق دیگر است نگفته باشد آن قول او که انت طالق
در حکم عشر الاخمسه خواهد بود پس همچنانکه در مرتبه گفتن علی عشرة قبل از گفتن الاخمسه اقرار به تمام عشره لازم نمی آید زیرا که اعتبار تمام
کلام است همچنین قول انت طالق در مقابله که تکرار آن خواهد نمود طلاق واحد مستقبل نخواهد بود تا لازم آید که بعد از آن
محل قابل طلاق دیگر نماند پس سه مرتبه ذکر طلاق نمودن در حکم آنست که لفظ ثلاث را یکجا بگویند و فرق میان صورتین بتفصیل

و اجمال خواهد بود محصل کلام مولای مذکور و فساد آن بر محصل صاحب شعور مخفی نیست زیرا که از سخن او لازم می آید که هرگاه
کریم که جاری دید عمر و بکر و دیگر را شاید که تعقیب آن بذکر خالد الحکیم تاکید آن بلفظ ثلث کنیم آن کلام نزد مخاطب تمام باشد و نسبت عجز
بمجموع آن سه شخص بحکم بهریک از ایشان مستقل باشد و بطلان لازم ما بود ثبوت ملازمت ظاهر است و اما نفیه آن عبارت مجموع مشتمله
بر استثنا قیاس است مع الفارق که از مسئله فاروق بغایت دور است چه ظاهر است که عدم اتمام جمله مقرونه با استثنا از تعقیب او به اداة استثنا
که مغیر کلام سابق است مفهوم می شود و عدم اتمام جمله انت طالق از طلاق دیگر که در عقب او مذکور می شود مفهوم نمی گردد و اصلا ثانی را
بر عدم اتمام اول دلالتی نیست یا آنکه این فاضل در این کتاب گفته این تکلف مصداق این مثل مشهور است [illegible]
که تکرار لفظ طلاق را در حکم ایراد لفظ ثلث ساخته و سابقا معلوم شد که آن نیز در لفظ بطلان و تباهی مخالف قانون شرعی و نقض آیه است و حال آنکه
کتاب [illegible] وقع الثلاث آورده که از جمله بدعتهای عمر که بسبب آن فساد عظیم شامل جمیع امت از موالیان عمر و مخالفان او شده بدعتی است
که در طلاق و نکاح احداث نموده زیرا که خدا و رسول طلاق را بر عدت و سنت مقرر داشته اند و عمر گفته هر کسی که در یک مجلس سه طلاق گوید یا یکبار
با آن خود حکم سه طلاق او را لازم است و حجت او در احداث این حکم آنست که زعم کرده که چون مردم آسان ساخته اند بر خود سوگند طلاق را
پس می باید که عقوبت و حشت آن سوگند را بوقوع طلاق بر ایشان لازم کنیم تا از سوگند خوردن بطلاق باز آیند و ترک آن کنند و بنا بر این الزام که عمر
در تعیین با بطلاق و آن را طلاق بدعت نام نهاد و معتقدان خلافت او در این حکم نیز تابع او شدند و انکار اجماع کرده اند بر انکار آن بدعت و محقق
نخواهد بود که ضرر عظیم از این بدعت ناشی شده زیرا که مطلق باین طلاق که قدم خود اجماع کرده اند بر آنکه بدعت است ظاهر است که مطلق نخواهد بود بحکم
خدا و رسول پس زنی که بسبب این طلاق از خانه شوهر خود بیرون آید و به دیگری شوهر کند بیشتر او بحرام خواهد بود پس نکاح نیز بسبب فساد طلاق
فاسد شده باشد و فرج حرام مباح شده و نسل بسبب فساد نکاح فاسد گشته و روایت کرده اند [illegible] از حضرت امیرالمومنین ع تجنبوا
المطلقات فی مجلس فانهن ذات ازواج و ایضا فرموده لا یکون الطلاق طلاقا حتی یجتمع الحدود الاربعه فان نقص منها حد واحد لم یقع
الطلاق الاول ان یکون المرأة طاهرا من غیر جماع وقع بها بعد خروجها من حیضها و الثانی ان یکون الرجل مریدا للطلاق اختیارا و الثالث
ان یحضر شاهدان عدلان و الرابع ان یطلق المرأة یحضر الشاهدین انها طالق و پوشیده نیست که اکثر امت رعایت شرایط حدود مذکوره
در طلاق نمی نمایند با آنکه اجماع است بر آنکه طلاق حد آنست و بنا بر این بعضی از حضرت امیرالمومنین ع در میان مردم امکنه زیرا که نکاح ایشان
فاسد شده بفساد طلاق ایشان و نسل ایشان فاسد شده بفساد نکاح و حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم فرموده که لا یحب
امیر المومنین الا طاهر الولاده [illegible] و حضرت امام جعفر صادق ع فرموده یحبنا الا مخبث و لا ادیب و لا ولد حیض [illegible]
و چون این تعلیل و تحقیق تمهید یافت می گوییم حاصل معنی ابیات ابن مکرم خطاب بشیعه را بآنکه گوی انکار که نکاح متعه را
در دین خود حلال میبینید و اگر چه بی مهر باشد و هفتاد طلاق متوالی را موجب جدائی زوجه و حرمت رجوع بآن و استیناف عقد نمیدانید
چنان کار ایجاست که ورزیدن او طیب طاهر پاک نماید بپایه در شکر گذاری آن مراسم حمد و سپاس بجا آورد و مخفی نماند که آنکه گفته که متعه
که هرچند بی مهر باشد جایز است افترای محض است زیرا که باتفاق علمای شیعه نکاح متعه بدون مهر منعقد نمی شود و صحیح نیست
و حاصل معنی شعر فصیحی خطاب با بن مکرم و سایران اهل سنت که ای منکران نکاح متعه که در صدر اول حلال و معمول بوده بدانید
که حضرات شما در دین خود [illegible] نهاده اند و انکار آن نموده و آن مشغول اند لیکن تمادی انکار آن تابع و بنده و مطیع قول بعضی از مفتیان
جاهل شده اید [illegible] نکاح متعه [illegible] که قول ابن مکرم را می پسندید یعنی اگر نکاح
متعه [illegible] باشد [illegible] و ظاهر آنست که فصیحی متعرض جواب مسئله هفتاد طلاق نشده باشد و اما از شعر او چیزی که
مذکور شد بنظر این خاکسار رسیده آخر در سیزدهم ذی الحجه در سال چهارصد و شانزده وفات یافت ابوالحسن علی بن محمد بن ابوالفرج بن طاهر
الربیعی النحوی ابن کثیر شامی گفته که او در بغداد [illegible] استفاده علوم عربیه از ابی سعید سیرافی [illegible] بعد از او [illegible]

بدعت عمر

ابوالحسن علی الربعی النحوی

سعید بن محمد بن سعید الجرمی الکرمی النحوی

محمد بن الحسن الرضی الاسترابادی

الشیخ العالم المدقق فخر الدین ابو عبدالله محمد بن ... الحلی

الشیخ الفاضل یحیی بن احمد بن یحیی بن سعید الهذلی الحلی

الشیخ المحقق نجم الدین ابو القاسم جعفر بن سعید الحلی

الشیخ الفقیه العلامة جمال الدین حسن بن یوسف بن علی بن المطهر الحلی

كتاب الجوهر النضيد في شرح كتاب التجريد في المنطق كتاب مختصر شرح نهج البلاغة كتاب ايضاح المقاصد من حكمة عين القواعد
كتاب نهج العرفان في علم الميزان في المنطق كتاب الارشاد الاذهان الى احكام الايمان في الفقه حسن الترتيب كتاب تسليك الافهام
و معرفة الاحكام في الفقه كتاب مدارك الاحكام في الفقه كتاب نهاية الوصول الى علم الاصول كتاب قواعد الاحكام في معرفة
الحلال و الحرام كتاب كشف الخفا من كتاب الشفا في الحكمة كتاب معتقد الواصلين في اصول الدين كتاب تسليك النفس الى حظيرة
القدس في الكلام كتاب نهج المسترشدين في اصول الدين كتاب مراصد التدقيق و مقاصد التحقيق في المنطق و الطبيعي و الالهي كتاب
نهج الوضاح في الاحاديث الصحاح كتاب نهاية الاحكام في معرفة الاحكام كتاب المحاكمات بين شراح الاشارات كتاب نهج الوصول الى علم الاصول
كتاب مناهج الهداية و معارج الدراية في الكلام **الشيخ فخر الدين محمد بن الشيخ جمال الدين بن المطهر الحلي** افتخار آل
مطهر و خلف جمال بود در اشتهار و در علوم عقلی و نقلی محقق نحریر بود و در علو فهم و فطرت مدقق بی نظیر حافظ ابرو
شافعی در تاریخ او گفته ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

نسبت بعضی بجناب شیخ بود و در زمان قتل شیخ از بیدمر نام والی شام خواهش کرد و در روزی که شیخ را می کشتند ابن جماعه بر سر شیخ حاضر شد
و در آن اثنا که جلاد مهیای قتل شیخ شده بود آن ولد الزنا صورت مصاحبت و مجالست شیخ که در ایام مشارکت تحصیل او را اتفاق افتاده بود
بخاطر گذرانیده ... [illegible]
دروغ ... [illegible]
نوزدهم شهر جمادی الاول سنه ست و ثمانین و سبعمائة کشته ... [illegible] رحمه الله تعالی و این
چند بیت از اشعار جناب شیخ ... [illegible] شعر

[illegible]

الشیخ العالم الزاهد ابو العباس احمد بن فهد الحلی تلمیذ شیخ فاضل ابو الحسن ... [illegible]

[illegible]

جمال الوری ... [illegible] … العوامض … [illegible] … فهو ... [illegible]
همام اذا ما اهتز للبحث ... [illegible] … لطایف ... [illegible]
وسلیه اذا ... [illegible] … الذی ... [illegible]

الشیخ محمد بن علی بن ابراهیم بن ابی جمهور الاحسائی

صیت فضایل او در میان جمهور مشهور و در سلک مجتهدان امامیه مذکور است ... [illegible]
تحصیل علوم متداوله نزد علمای دیار خود نموده ... [illegible]
علمای آن محال خصوصا شیخ فاضل صاحب کمال شرف الدین حسن بن عبد الکریم ... [illegible]
... [illegible] در سال هشتصد و هفتاد و هفت بعزم طواف بیت الله الحرام و زیارت روضه سید الانام
و مشاهد ائمه بقیع علیهم السلام از راه شام توجه نموده و در اثنای راه مدت یکماه در خدمت شیخ الاسلام ... [illegible]

[illegible]

اهل حل و عقد در روز وفات حضرت رسالت واقع شد مراد ابطال آن دو طریق است یکی طریقی که استقامت آن در مذهب من بیقین پیوسته و اگرچه الزام تو بآن نتوانم کرد و آن اینست که اجماع نزد ما حجت نمی‌باشد الا با دخول معصوم در آن و هر اجماعی که خالی از آن باشد نزد ما حجت نیست زیرا که جایز است خطا بر هر یک از آن آحاد اجماع پس بر کل آنها نیز خطا جایز باشد زیرا که کل مرکب از همان آحاد است پس آن اجماع حجت نباشد دوم ابطال آن بطریقی که نزد شما نیز مستقیم است و آن اینست که اجماع حجت نگشت اتفاق اهل حل و عقد است از امت محمد بر امری از امور و این معنی حاصل نشد در امامت ابی بکر در روز سقیفه بلکه فضلای صحابه در فساد [illegible] و علما و اشراف و سادات غایب بودند و در سقیفه بنی ساعده حاضر نشدند و بالجمله اتفاق است که علی و عباس و پسران عباس [illegible] و زبیر و مقداد و ابوذر و سلمان و جماعتی از بنی هاشم و غیر ایشان از صحابه بمصیبت حضرت رسالت و تجهیز او اشتغال داشتند و چون انصار را اشتغال حضرت امیر بلوازم مصیبت حضرت رسالت و عدم التفات او بامر خلافت آن سرور در خاطر مقرر ساختند و در سقیفه بنی ساعده مجتمع شده جهة نظم امور خود نظر در تعیین امیری انداختند و چون ابوبکر و عمر و ابوعبیده جراح و جمعی از طلقا که با ایشان پیوسته بودند خبر اجتماع انصار را در سقیفه شنیدند بجانب سقیفه دویدند و با ایشان شیوع مجادله و مخاصمه ورزیدند تا آنکه انصار زبان مصالحه بمضمون منا امیر و منکم امیر گشودند و ابوبکر و اصحاب او آن را قبول نکردند و روایت الائمة من قریش بر ایشان حجت نمودند و مع هذا بشیر بن سعد را که یکی از رؤسای انصار و دشمن سعد بن عباده که قطب اختیار انصار بر او افتاده بود گرفتار بود فریب داده با خود یار ساختند لاجرم عمر و ابوعبیده باستظهار بشیر مبادرت نموده به بیعت ابی بکر دست بر دست او زدند و گفتند السلام علیک یا خلیفة رسول الله و از اینجا معلوم می‌شود که بیعت ابی بکر در روز سقیفه از روی مکر و حیله و فریب و جهد و غلبه و قهر بوده و لهذا عمر گفته کانت بیعة ابی بکر فلتة وقی الله المسلمین شرها فمن عاد الی مثلها فاقتلوه و اکثر فضلای صحابه و نقاد و ذوی الاقدار از مهاجر و انصار در آن مجلس نبودند و با ابی بکر بیعت نمودند چگونه اجماعی که مدعای شماست بهم می‌رسد هروی چون این مقدمات شنید گفت آنچه ذکر نمودی مسلم است لیکن آن جماعت که در روز سقیفه حاضر نبودند بعد از آن با ابوبکر در بیعت ابوبکر موافقت نمودند و بخلافت او راضی شدند غایة الامر اتفاق ایشان یکبار واقع نشده باشد و آن در اجماع شرط نیست گفتم حصول موافقت و رضای ایشان بعد از آن که تو گمان برده حجت نمی‌شود زیرا که احتمال اجبار و اکراه و تقیه در آن راه است بنا بر آنکه چون رفقا و اشراف دیدند که متصدیان خلافت عوام کالانعام را که از روی عدم بصیرت پیرو باطل می‌گردیدند [illegible] با خود یار ساختند و [illegible] ایشان در استمالت تقلید امور عمده و تفویض ایالت بلاد [illegible] لاجرم [illegible] حق در سیدند و از روی تقیه و اکراه تابع ایشان گردیدند و متابعت و انقیادی که از روی اکراه باشد با اجماع مبطل اجماع است [illegible] از کجا دانسته که ایشان از روی تقیه و اکراه متابع شدند تا مدعای تو درست شود گفتم در علم میزان مقرر شده که اذا قام الاحتمال بطل الاستدلال و احتمال اکراه در این اجماع قائم است پس باید که باطل باشد با آنکه اکثر امارات در بعض [illegible] از روایات ظاهر شده از آن جمله آنکه ابن ابی الحدید معتزلی که در مسئله امامت موافق اهل سنت است در باب [illegible] نقل کرده که عمر هو الذی شد الامر لابی بکر و [illegible] وقع فی صدر المقداد و کسر سیف الزبیر و کان [illegible] او مجادله و ابرام نمود و بر سینه مقداد افتاد و شمشیر زبیر را از دست او گرفته بشکست و [illegible] کراهت دیگر آنکه ابن ابی الحدید نیز روایت کرده از براء بن عازب که گفت من همیشه محب اهل البیت رسالت بودم و چون حضرت رسالت وفات یافت حزن و اندوه [illegible] بیرون آمدم تا ببینم که مردم چه می‌کنند ناگاه دیدم که ابوبکر و عمر و ابوعبیده در کوچه می‌روند و جماعتی از طلقا [illegible] و هر کس را [illegible] می‌رسند با وی می‌گویند که با ابوبکر بیعت کن [illegible] چون آن حالت را مشاهده نمودم بغایت آزرده گشته نزد امیرالمؤمنین علی رفتم و خبر آن جماعت را باو رسانیدم [illegible] بیعتهم [illegible] بر زمین نهاد و گفت بسم الله الرحمن الرحیم الم احسب الناس ان یترکوا ان یقولوا آمنا وهم

لا یفتنون و عباس آنجا حاضر بود گفت تربت ایدیکم الی آخر الدهر یعنی دست شما از [illegible] بنی هاشم تا انقضای روزگار و این روایت [illegible] بر اکراه او و آنکه علی و عباس توقع خلافت از برای خود داشتند دیگر این روایت مشهور است که چون سعد بن عباده که در روز سقیفه بیمار بود از بیعت ابی بکر امتناع نمود با مردم خود گفت [illegible] سعد را [illegible] و روایت دیگر آنست که گفت اقتلوا سعدا قتل الله سعدا دیگر این روایت مشهور است که چون ابوبکر در اول جمعه از ایام خلافت خود بر بالای منبر رفت دوازده مرد از مهاجرین و شش مرد از انصار بر پای خاستند و [illegible] بر بالای منبر رفتن حضرت پیغمبر انکار کردند و چندان با او در آن باب عتاب نمودند که بر بالای منبر مبهوت ماند و جواب نتوانست [illegible] عمر برخاست و با ابوبکر درشتی کرده گفت [illegible] لا اقوم بحجة فلم اقمت نفسک هذا المقام [illegible] خود نمی‌توانی آورد [illegible] دست ابوبکر را گرفته از منبر بزیر آورد [illegible] و چون روز جمعه دیگر رسید [illegible] سعد [illegible] خالد بن الولید همراه [illegible] لشکر کشید و آن جماعت [illegible] مسجد در آمدند و چون نظر [illegible] حضرت امیر و جماعتی از صحابه مانند سلمان [illegible] افتاد با ایشان خطاب نموده سوگند خورد و گفت والله ای اصحاب علی [illegible] امروز متکلم شود [illegible] در آن روز جمعه متکلم شده بود [illegible] سلمان [illegible] و گفت صدق رسول الله [illegible] حضرت پیغمبر [illegible] در مسجد [illegible] از سکان اهل دوزخ [illegible] و قصد کشتن او کنند پس عمر شمشیر بر کشید [illegible] حضرت امیر دامن او را گرفته بر زمین کشاند و گفت [illegible] ابا اقل عددا و اضعف ناصرا [illegible] حضرت رسالت [illegible] ظاهر می‌شد که کدام [illegible] ضعیف و ذلیل است [illegible] هرگاه احوال بدین منوال باشد ظاهر می‌شود که بیعت ابوبکر از روی اکراه بوده و آنکه جماعتی که در روز سقیفه از بیعت او تخلف نمودند که بعد از آن نیز ترک متابعت نمایند و این هنگام اجماعی که مدعی بود حاصل نشود دلیل بر وجود واسطه میان حضرت پیغمبر و خلافت امیرالمؤمنین حید [illegible] بطلان این دلیل بود گفت دلیل دیگر [illegible] گفتم آن کدام است گفت آنکه حضرت پیغمبر صلعم در مرض الموت خود مردم را امر نمود تا در خلف ابوبکر نماز گذارند و این دلیل است بر تقدیم او بر سایر صحابه زیرا که تقدیم در نماز مقدم است [illegible] گفتم این دلیل از چند وجه ضعیف و علیل است اول آنکه اگر خبر تقدیم ابوبکر بنماز صحیح باشد [illegible] و بر تقدیر صحت دلالت بر ایمان او داشته باشد [illegible] حضرت پیغمبر [illegible] هرگاه [illegible] در باب امامت [illegible] الائمة من قریش [illegible] سقیفه [illegible] دوم [illegible] خلافت [illegible] معلوم شد که [illegible] دیگر آنکه تقدیم در نماز دلالت ندارد بر امامت عامه که عبارت از ریاست در امور دین و دنیا بنیابت رسول خدا زیرا که خاص را دلالت بر عام نیست خصوصا بر مذهب شما که امامت فاسق را در نماز تجویز کرده اید [illegible] در اقتدا [illegible] در امامت عامه عدالت شرط است و نزد شما [illegible] دیگر آنکه تقدیم آنحضرت ابوبکر را در نماز متفق علیه نیست زیرا که آنچه با [illegible] پیوسته آنست که چون بلال آمد و از رسیدن وقت نماز خبر داد [illegible] حضرت رسالت [illegible] مرض [illegible] ابوبکر گوید

که امامت نماز مردم کند و چون بلال [illegible] امر حضرت رسالت [illegible] در آن باب [illegible] و ابوبکر [illegible] ابوبکر پیش ایستاد و تکبیر نماز گفت حضرت رسالت [illegible] آواز تکبیر او را شنید پرسید که این کیست که با مردم امامت نماز می‌کند گفتند ابوبکر [illegible] در مسجد [illegible] در اسلام فتنه عظیم حادث شد [illegible] علی و عباس و فضل بن عباس تکیه کرده بیرون رفت چون بمحراب رسید ابوبکر را دور ساخت و بامامت مردم بنفس نفیس پرداخت و [illegible] اهل سنت که امامت ابوبکر [illegible] از چند وجه اول آنکه اتفاق واقع است بر آنکه امری که در آن باب ببلال رسید [illegible] حضرت رسالت نبود [illegible] بلال قال لابی بکر یصلی بالناس و یا قال الناس یصلون خلف ابی بکر [illegible] آن امر [illegible] حضرت کرده [illegible] بلال [illegible] در حجره حضرت رسالت [illegible] کذب واسطه متوجه گردید زیرا که [illegible] آن واسطه معصوم نبود و هرگاه احتمال کذب [illegible] زیرا که محتمل است که از پیش خود گفته باشد و از زبان مبارک حضرت رسول نشنیده باشد چنانکه [illegible] و عزل ابی بکر و بنفس نفیس خود امامت مردم نمودن بر آن دلالت دارد دوم آنکه اگر امامت ابوبکر بامر حضرت رسالت [illegible] حضرت با شدت مرض و دور کردن ابوبکر [illegible] بنفس نفیس خود [illegible] که لا یؤمن [illegible] صاحب وحی نیست و اگر مسلم داریم که [illegible] فرموده بود می‌گوییم که خروج حضرت پیغمبر و عزل او باطل ساختن [illegible] که منوط بآن اشارت داشت [illegible] می‌گوییم که عزل او بعد از تقدیم [illegible] از برای آن بوده که نقص و عدم صلاحیت او جهة تقدیم در امری از امور بر امت خود ظاهر سازد زیرا که معلوم است که او صلاحیت ندارد امامت را [illegible] نزد شما در آن نماز است [illegible] صلاحیت آن داشته باشد که امام طاهر [illegible] جمیع امم باشد [illegible] نقض برائت و عزل او از آن و نقض فرستادن او بادای سوره برائت [illegible] و فرار [illegible] ظاهر است [illegible] و بیان عدم صلاحیت او امری از امور بوده [illegible] استدلال می‌کنند [illegible] ابوبکر [illegible] معزول شد و [illegible] استدلال می‌کنند بر امامت حضرت امیرالمؤمنین [illegible] که حضرت رسالت [illegible] در مدینه خلیفه خود نمود [illegible] زیرا که [illegible] در مدینه که دار الهجرت آن حضرت است [illegible] زیرا که قایل بفرق نیست و چون سلسله الکلام تا این مقام کشید [illegible] مذکور [illegible] و همگی بطعام خوردن اشتغال ورزیدند و در اثنای طعام خوردن [illegible] رسید از روی حدیث مشهور که من مات و لم یعرف امام زمانه مات میتة جاهلیة [illegible] الفاظ [illegible] گفتم که چه می‌گویی در این حدیث آیا صحیح است یا نه گفت بلی صحیح است [illegible] گفتم پس بگوی که امام تو کیست گفت حدیث بر ظاهر خود محمول نیست بلکه مراد از امام در این حدیث قرآنست [illegible] من مات و لم یعرف امام زمانه الذی هو القرآن مات میتة جاهلیة گفتم [illegible] قرآن [illegible] مردم واجب نمی‌باشد [illegible] هیچ احدی بآن قایل نیست گفت جمیع قرآن مراد نیست بلکه مراد فاتحه و سوره است که قرائت آنها شرط [illegible] نماز و بنا بر این واجب نمی‌باشد [illegible] گفتم که حضرت رسالت در این حدیث [illegible] امام را مضاف بزمان ساخته [illegible] و تخصیص [illegible] دلیل است بر اختصاص [illegible] بزمان [illegible] بلکه مراد [illegible] امام [illegible] تخصیص مذکور [illegible] مطابق مقتضای حدیث [illegible] در مقتضای آن در این زمان گفتم [illegible] که [illegible] بلکه مراد در این زمان [illegible] کما اعتقاد بامامت او دارم و معرفت او [illegible] حاصل کرده‌ام و تو چنین [illegible] و تو را او [illegible] پس گفت که آن امامی که اعتقاد بامامت او داری

هرگز او را نمی‌بینی و جا و مقام او را نمی‌دانی و در دین خود از او نفعی نمی‌یابی و فتوای مسایل خود را از او نمی‌شنوی پس من و تو در این حکم برابر باشیم گفتم که حاشا و کلا که حدیث را دلالت نیست بر آنکه جا و مقام امام را باید شناخت و الحمد لله که من او را می‌شناسم [illegible] و حضور وجود او و وجوب امامت و لزوم متابعت او دارم و منتظر ملاقات او در هر وقت و ظهور او بوجود و [illegible] و آنچه بمقتضای حدیث مذکور بر من واجبست زیرا که حضرت رسالت نفرموده که من لم یاخذ عن امام زمانه الفتاوی و همچنین نگفته که من لم یعرف مکان امامه بلکه گفته من لم یعرف امام زمانه و الحمد لله که من او را شناخته‌ام [illegible] اعتقاد آنست که امام [illegible] و اگر زمان تو از امام خالیست پس من و تو برابر باشیم و چون سخن باین مقام رسید فاضل هروی عاجز گردید گفت من نیز در طلب معرفت امام [illegible] که در ولایت [illegible] مردی دعوی امامت می‌کند و می‌خواهم که خود را باو رسانم تا حقیقت دعوی امامت او را بدانم و آنکه متابع او شوم [illegible] گفتم که [illegible] در این وقت [illegible] در این وقت از اهل جاهلیت [illegible] جاهلیت خواهی مرد با آنکه اهتمام تو در این ایام در طلب ملاقات امام خلاف مذهب تو و اصحاب تو از اهل سنت است زیرا که ایشان قایل نیستند بوجود امام در هر زمان و حکم بوجوب وجود او در هر وقت نمی‌کنند پس ساکت شد و جوابی نگفت و حاضران مجلس از خوردن طعام [illegible] مشغول بودند و هر یک بمنزل خود مراجعت نمودند و فاضل هروی نیز با ایشان رفت احمد بن [illegible] الله الاردبیلی [illegible] رحمه الله تعالی [illegible] سند و از [illegible] ابوحنیفه [illegible] هندو بود و او از مؤمنان [illegible] و شیعیان [illegible] جوانی توفیق هادی طریق رفیق او گردید و از ظلمات مذهب حنیفه [illegible] بنور [illegible] امامیه رسید و کیفیت این توفیق [illegible] که از آن فاضل صاحب تحقیق شنیده آنست که در ایام صبای او عزیزی [illegible] صالح از اهل عراق بولایت [illegible] آمد و چند روز [illegible] جوار ایشان قرار گرفت و ملا احمد [illegible] با او ملاقات می‌نمود و در آن اثنا احوال دیار ایران و عربستان و کیفیت مذاهب و عادات اهل آن [illegible] از او می‌پرسید تا آنکه آن [illegible] گفت که در آن دیار جمعی هستند که ایشان را شیعه می‌گویند و مذهب ائمه اهل البیت علیهم السلام دارند و امام بحق و خلیفه [illegible] حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله امیرالمؤمنین علی و یازده فرزند او را می‌دانند و خلفای ثلاثه [illegible] [illegible] مستقلیه [illegible] جابر می‌دانند و در میان ایشان علما و مجتهدان و کتب معتبره در اصول و فروع هست که در آنها اثبات اصول اعتقادات خود خصوصا اثبات امامت بلا فصل حضرت امیر و بیان خطای اصل و فرع دیگران بادله عقل و نقل [illegible] و حدیث [illegible] چون ملا احمد آن سخنان از عرب مذکور شنید دغدغه و تردد بسیار در خاطرش [illegible] رسید و وادی تحقیق مذهب شیعه نهاد و در اثنای آن رجحت و جو و تفحص [illegible] شبی در خواب دید که حضرت امیر [illegible] تفسیر کشاف در دست مبارک خود گشاده [illegible] تفسیر [illegible] انما ولیکم الله و رسوله و الذین آمنوا [illegible] ملا احمد از خواب بیدار شد [illegible] در مقام تحصیل کشاف [illegible] که میرزا حسن نام داشت [illegible] متوجه [illegible] حضرت امیر را بخواب دید [illegible] از نظر [illegible] مطالعه نسخه کشاف [illegible] میرزا حسن چون از خواب بیدار شد [illegible] کتاب کشاف [illegible] متوجه [illegible] گردید و چون بظاهر شهر [illegible] رسید [illegible] خود [illegible] داده و اسب همراه نموده گفت برو و خانه قاضی شهر را تفحص کن [illegible] میرزا حسن [illegible] و از روی ملاقات [illegible] و اگر غریب [illegible] واقع شود از مکارم اخلاق بعید نیست و چون فرستاده میرزا حسن بخدمت ملا احمد رسید [illegible] مولوی [illegible] سواری نمود و باتفاق جمعی از طلبه و شاگردان [illegible] بیاده بعزم ملاقات میرزا حسن روانه شدند و چون بخدمت میرزا رسیدند [illegible] کتاب کشاف را بیرون آورد و تسلیم [illegible] نمود و صورت واقعه را که بر ظهر کشاف نوشته بود [illegible] فرمود [illegible] مولوی [illegible] که آن رفیقان که همراه بودند چون [illegible]

مجلس ششم در ذکر جمعی از صوفیه صافی طویه که

نزد سالکان مسالک طریقت و سالکان قواعد شریعت و حقیقت مقصود از ایجاد عالم و اختراع بنی آدم بعد از ایجاد جواهر زواهر انبیا و ائمه هدی علیهم صلوات الله الملک الاعلی وجود فایض الجود این طایفه کرام و اصفیای عظام ...

[illegible]

[illegible]

مشتبهان طوایف هشت‌گانه و واصلان و سالکان صوفیه ذکر کرده و هم چنین آنکه خاتم الموحدین شیخ حسین خوارزمی قدس سره
العزیز در مقام کنایه و تعریض با سلسلهٔ مغترطه نقش بندیه بطریق خطاب عام اظهار شکوه از مرشدان گول و مریدان ساده می‌نماید
و حکم دشتادی و طبیب فیصاری از مشایخ روزگار می‌فرموده اند و می‌گفته اند که در ولایت ماوراء النهر هرجا که نام شیخی و گوشه نشینی
و صاحب حالی می‌شنیدم بی توقف بصحبت او می‌رسیدم از هر طریق که بود بنان جمعی خفیه همراه یافتم اگرچه ظاهر خود را بزیب و زینت
اهل الله آراسته می‌داشتند و خود را بزعم خود از مقربان و اهل حقیقت می‌پنداشتند و ظاهر ایشان بین پسندیده ظاهر بیان بود
ولیکن چون بنظر بصیرت تفحص احوال ایشان می‌کردم باطن ایشان از لباس طریقت و حقیقت عریان بود و همه را بجود ممزوج در ادان را استان
طریقت دور و از حالات حقیقت مهجور می‌یافتم و این اسرار محقق من از مکاشفات اسرار و واردات که از فضل و مواهب حضرت ملوک
واضح می‌گشت و چون دانا زین رهگذر بر حقیقت احوال ایشان اطلاع می‌یافتم از صحبتشان بسبب عدم فراز اختیار میکردم رباعیه

مستی و خرابات و رندی باید
تا بر سر کار و راه مردان آید
شیادی و لاابالی و چالاکی
بایدکه رو بدلی ره وا نشاید

محمود مجدد والی در کتاب مقامات شیخ مذکور آورده که آنحضرت بجهت سالکان راه و نجات یافتن ایشان از دام مشتبهات
اهل الله و شیخ صورتان شیطان سیرت کرامکر می‌گفت که طالب در راه طلب تا رند و لاابالی آثار نباشند و خراباتی صفت و بیدل
شعار نباشد از دام اضلال و بند مکر و شید مکاران نتواند رها یافت و اگر ببال همت از دست فتنهٔ ایشان جهد از تمایل او هم
مقصود بچنگ نیاید و بهیچ مطلوب نرسد زیرا که شیخان ناقص ناکس از برای هوی مانند عنکبوت از بهر صید مگس در هوا دام
از هوس بتنیده و بقصد راه زدن طالبان کمین کرده اند و از بر طالبان بی وحیف از تعابلان خبر کرده اند که اشتغال طالب را برده
و طالب بیمرشد از هرجا بسر گردان می‌گردند و انقیاد طلب هرکس و ناکس روی بار دارند اینان را دیدهٔ بصیرت که معرفت نور روشنی
شاید و بصیرت که حق از باطل امتیاز نماید و نه حول و قوتی که بمهوی آن از راه زوار و شیطان راه خبری یابند و نه مشفقی که بار
حقیقت در خود او بیابند و بنور آن انوار ظلمت مکیدات کید نمایند و نه تجربه داری که از دیو رنگ شیادان خلاص گشته خود نمایند
و نعوذ بالله اگر بدام مکاره طامات و اضلال ایشان طالب اعتقاد رغبت افتد و بیانه فریبشان میل کرده گرفتار گردد تسلطات ...
و بهر بالله بتیشه را برکنند زیرا که چون حرارت شوق و طلب ایشان از غلبهٔ برودت زمهریر صحبت آن مبطلان تسکین یافته آتش
و طلب ایشان فرو نشیند و فسرده شود و در بهر روی ایشان حمری بغفلت و کسالت کند را بماند در باطن خود هرگز نور و صفائی نه بینند
و از تخیل هرشان هرگز بوی بجنید لاجرم مذاق جان ایشان از آن تلخ کام گشته در داعیه و طلب ایشان روی تنزل نهاده فتور
پذیرد و از این فتنه طالب مسکین بیکی از چند مهلکه مبتلا گشته بهلاکت رسید چه اگر آن پیشوای وی از مبطلان و ملحدان و زنادقه باشد
اورا در گرداب ضلالت و گمراهی عظیم از الحاد و کفر و زندقه اندازد نعوذ بالله من هذه الحال و اگر مقتدای وی از شیخان سفله نقصان شد
اگرچه از اهل اسلام باشد و ظاهر شرع را کما هو حقه رعایت کند و آن طالب را نیز باوامر و نواهی شریعه منقاد سازد و لیکن بجهل از تعویب
باطن که آن از تزکیهٔ نفس و تصفیهٔ دل و تجلیهٔ سر و تحلیهٔ روح است بهره مند نگشته و تبدیل اخلاق ذمیمه بحمیده نکرده و از حالات
و تجلیات و مراتب و مقامات و درجات و ترقیات سیر الی الله و سیر فی الله و سیر مع الله و سیر بالله خبری و حظی نیافته باشد هر آینه طالب
مسکین برابر سؤال بی ذوق و حال بغفلت کند از آخر الامر یکی از دو حال صورت بندد یا باعتقاد مرتبه شیخی خود در ورطهٔ ضلالت افتد
یا با انکار احوال مشایخ مبتلا گشته در بلای عداوت اولیا افتد زیرا که اگر شیخ او از نااهل و از اسل خود جدید شیخی مقید ساخته
رخصت ارشاد نکرد بسبب اعتبار خلق و خوش آمد نفس و اعتقاد بعضی جهال آن اطلبان یابد بجود اعتقاد کند که من نیز
و شیخ حقیقیم مثل اولیای سابق بلکه بعضی جهال خود را بهتر از ایشان دانند و بخیال آنکه کار همین است مردم را بابرام تکلیف کنند
مرید خود سازند و این ضلالتی بغایت عظیم است زیرا که طالب بهمین صحبت فرو نشیند و بجود اعتقاد فاسد کند و این کلام اورا

ازابی و نظر بیرون آوردن بغایت مشکل است بلکه قریب بمحالست هم چنانکه در زمان کرم کرم و در حیط ... این گرداب بمهلکه
و مهلکه و سرگردان سازد نعوذ بالله من هذه الحال و اگر بعضی از مریدان این طایفه که ... نشان ادراک و فراستی ارند
ایشان را از بیراه رسید رخصت ارشاد شود و بهای مرتبه از آن شیخان مامور کردند چون در احوال مشایخ سابق از آن
شنیده باشد و از کتب دیده باشد تامل نمایند وجود را از آن حالات خالی یابند از این وسوسهٔ شیطان در باطن ایشان انکار
مثل شیخ ما در عالم نیست و کرامات و خوارق می بوده را ما نیز از آن بهره می‌رسید و از این استدلال کنند که در زمان ما مثل مشایخ
زمان سابق نیست و بر این سبب از طلب مرشد محروم مانند و نگویند که بعضی اولیا و اهل ارشاد در آن زمانها بوده و حالا نیستند
و با وجود قرار هستند از غایت قصر که خود که احوال مشایخ این زمان و زمان گذشته بجز حرف و حکایتی چند بیش نیست که اگر مشایخ
حقیقی می‌داشت بیرما را دارایی بود و این نیز ضلالتی عظیم است و بسبب این عقیده در عقیدهٔ انکار اهل الله از جهل فرو ساند اهل
حقیقت و در باب اهل حقیقت محروم و مهجور ماند هر آینه چنین شیخان جاهل از خیل راه زنان دین و اخوان شیاطین
صادق را واجب و لازم است که در این که کار احتیاط بسیار نماید تا با اهل الطریق این جهال نشود و فریفتهٔ گرداب تقلید شان نگردد که چون از
پیروی ایشان فسرده گردید و کرم و سردی پدید گشته حرارت و ندامت ... قابلیت نقصان پذیرفته ضایع گردد رباعیه

پوشیده مرقع اند این خامی چند
نارفته ز صدق و صفا گامی چند
بگرفته ز طامات الف لامی چند
بدنام کنندهٔ نکونامی چند

الشیخ الکامل المکمل کمیل بن زیاد النخعی قدس الله سره از کمل موحدین و صاحب سر امیر المؤمنین علیه السلام بوده و آن حضرت را هم بوده که
چون علوم و اسرار که باطن فیض مواطن او موج زدی و خواستی که گوهری عرفان بیرون اندازد کمیل را پیش خود نشاندی و بر او جواهر اسرار بیفشاندی
آورده اند که روزی آنحضرت بر شتر نشسته کمیل را بر عقب خود سوار کرده بود و در آن اثنا کمیل مبادرت نموده سؤال نمود که یا امیر المؤمنین
ما الحقیقة یعنی چیست حقیقت حقیقة الحقایق و مراد بحقیقة الحقایق وجود حق است سبحانه بنابر آنکه او ثابت و باقی است و ما سوای او فانی
یا بنابر آنکه ذات احدیت جامع جمیع حقایق است و شارح گلشن راز قدس سره گوید حقیقت ظهور ذات حق است بی حجاب تعینات
و محو کثرات موهومه در اشعهٔ انوار ذات شعر یعنی لی و حقیقت بلند قرار توئی انما یکو طلب که وحدت اثار دو
شیخ فاضل کامل عبدالرزاق کاشی رحمة الله علیه در شرح این کلام هدایت نظام فرموده که چون کمیل از اصحاب قلوب بود و طالب علم
و لایت که مقام فنا در ذات احدیت و بود حال او اقتضای سؤال از حقیقت نمود در آنحضرت جواب او بر وجهی که نمود که شعر
آن مقام مقامی عالی است و صاحب قلب بآن متحقق نتواند شد مگر آنکه استعداد کامل و توفیق شامل و این کلام آنحضرت تحریض
کمیل از کمال و ترغیب به سیر و سلوک لایق باهل حال فقال کمیل او لست صاحب سرک یعنی کمیل گفت آیا من صاحب سر تو نیستم قال بلی
و لکن یرشح علیک ما یطفح منی گفت صاحب سر من هستی و لیکن چون دیگ سینهٔ من بجوش می‌آید آبخار سری رشد تو معلوم می‌شود
قال او مثلک یخیب سائلا پس گفت آیا مانند تو کریمی سایل را نومید و محروم گرداند فقال امیر المؤمنین کشف سبحات الجلال من غیر اشارة
یعنی حقیقت کشف انوار و عظمت ذات الهی ظاهر و منکشف کردن بی آنکه بجهتی مقید بود یا بکیفیتی موسوم باشد
انگاه گفت زدنی بیانا یعنی روشن تر کن که دریافتم فقال محو الموهوم مع صحو المعلوم یعنی حقیقت آنست که کثرات که وجود موهوم دارند
در هنگام صحو معلوم یعنی در ظهور نور تجلی حق محو و متلاشی گردند و خرق عادات حقیقت علائم از این مقام است که مرتبهٔ ولایت و
فقال زدنی بیانا قال هتک الستر لغلبة السر فقال زدنی بیانا فقال نور یشرق من صبح الازل فیلوح علی هیاکل التوحید آثاره قال زدنی بیانا
قال اطف السراج فقد طلع الصبح و اگر کسی را ذوق اطلاع بر شطری از حقایق و دقایق این کلام فایق بشرح فاضل مذکور جمع نماید
السید محمد نوربخش نور الله مرقده آن کمیل بن زیاد قدس سره کان صاحب سر امیر المؤمنین و حقایق و مکاشفه ... را سطوره ... شرح
شرح حاله فهو کامل مکمل و سلسلهٔ خرقهٔ ما و فتوت ما بتسلیم بوی میرسد الیه انتهی شیخ ابن حجر عسقلانی در کتاب اصابه آورده که کمیل بن زیاد بن

نهیک مشهور ... اشراف ادراک زمان حضرت رسالت صلی الله علیه و آله دست داده و گفته که ابن خیثمه روایت نموده که او نود سال عمر داشته پس
از ایام حیات حضرت نبوی هژده سال ادراک نموده باشد و از ابن سعد نقل نموده که کمیل شریف مطاع بود و ثقه قلیل الحدیث است
و ابن معین و جماعتی او را ثقه شمرده اند و ابن عمار نقل نموده که او از رؤسای شیعه بود و آورده که جریر از مغیره نقل نموده که حجاج در مقام
شد که کمیل را بدست آورد و او متعرض شد و او فهمید و گریزان شد پس حجاج عطای قوم او را که از سپاهیان کوفه بودند منقطع ساخت و چون کمیل
مشاهدهٔ این حال نمود با خود گفت که مردی پیر و ناتوانم و سزاوار نیست که در آخر عمر سبب انقطاع معیشت قوم خود شوم آنگاه پیش حجاج
آمد چون آن ملعون نظر بر او افتاد گفت می‌خواستم که ترا آشکار ... کمیل در جواب گفت که الحکم از هر ... باقیست ...
که بازگشت من و تو بنزد حق تعالی است و حضرت امیر المؤمنین علیه السلام مرا خبر داده که تو قاتل من خواهی بود حجاج گفت ... عثمان ... حکم کرد
که سر او از تن جدا ساختند و با جمله کمیل بسبب قتل ... در سنهٔ هشتاد و سه از هجرت بحکم حجاج ملعون شرف شهادت یافت **بشر**
الحافی ... قدس الله روحه الوافی ابن خلکان آورده که جد بشر او عبدالله بود بر دست مبارک حضرت امیر المؤمنین ع ایمان آورد اگرچه اصل
او از مرو است اما مولد و منشاء او بغداد بود و او در اوایل حال ... اشتغال داشت پس حق تعالی او را توفیق داد که توبه کرد ...
نمود و در کتاب منهاج الکرامه مسطور است که آنحضرت از پیش خانهٔ بشر گذشت آواز نغمه و سرود شنید و کنیزکی بیرون آمد پس آن حضرت
فرمود که ای کنیز صاحب این خانه آزاد است یا بنده کنیز گفت آزاد است حضرت امام گفت راست گفتی اگر او بنده بود بندگی کردی ...
اندیشه نمودی پس آن کنیزک باندرون رفت و ماجرا را بشر تقریر نمود و بشر از آن کلام هدایت انجام متنبه شد پای برهنه از خانه بیرون
آمد و در عقب حضرت امام شتافت و بر آنحضرت رسید و خود را در قدم مبارک آنحضرت انداخت و بر دست مبارک او توبه نمود و ملامت
بر او راخت و همیشه پای برهنه می‌بود تا بعالم بقا رحلت نمود و بنابر این ملقب بحافی بود از ابو علی ... منقولست که گفت در بغداد
در همسایگی ما ده جوان بودند که باتفاق مرتکب مناهی می‌شدند اتفاقا روزی یکی ... درهم ... فرستادند او ... و ایشان ...
آلود بر او ... کاه ... در آمد ... و حریفان ... گفتند ...
بسیار فرمودی که الحال ... و بیالی ... اگرچه ... عظیم آمدم که بشر حافی را دیدم ...
دست نهاده بود ... ایستادم ... چون یاران او این معنی شنیدند ... ایشان بنویه آن ...
و می‌بوسیدند بر چشم و روی خود ... پس یکی از ایشان گفت که بشر ... و دیگری گفت ... تقوی و عمل صالح
بر این مقام رسید آن شخص ... گفت خدا را گواه ... کریم ... تائب شدم قربة الی الله تعالی ...
با شد و انشاء الله سلوک طریقهٔ بشر خواهم کرد ... از ایشان گفتند ... توبه کردم ... طریقه ...
بازگشت ... بقصد ... نمودند ... شهادت رسیدند ... منقولست که در وقت مرض الموت
بشر جوانان ... گفتند می‌خواهیم که ... ترا بطبیب بریم گفت من ... طبیب ... اراده اوست ...
ایشان گفتند ... طبیب نصرانی ... بشر گفت ... طبیب ... بیمار ...
در آن باب کردند ... طبیب نصرانی ... آنجا
کرد و گفت ... حرکت ... ایشان ... پس یکی از آنجماعت گفتند که ... نظر
و سر ... طایب ... و الحال ... تکرار نظر و تامل ... معرفت ...
در جواب گفت که والله من ... نظر ... حکم ... تعجب ... اگر آب ...
خواهد بود ... اگر آب ... بر ... حافی خواهد بود ...
خواهد مرد ایشان گفتند ... آب ... حافی است و چون طبیب نصرانی این معنی شنید ... قطع ... شهادتی

مسلمان شد آنجا منقولست که چون نصرانی مسلمان شد بسرعت تمام متوجه خدمت بشر شدیم که این بشارت به او برسانیم چون چشم بشر
بر ما افتاد گفت طبیب مسلمان شد گفتیم بلی که شما را این معنی خبر داد گفت چون شما از من جدا شدید بخانهٔ من میان خواب و بیداری ما
حالتی شد در آن حال شنیدم که کسی میگوید که بشر بشارت باد ترا که ببرکت آب تو طبیب نصرانی مسلمان شد و بعد از این سخن بشر
ساله ... بدار الوصال انتقال نمود بعضی گویند که در بغداد از دنیا رفت و بعضی گویند در شوشتر فوت شد و الحال مزار او در قصبه ... که
که از اعمال شوشتر و از جملهٔ اقطاع و سیورغال سادات رفیع الدرجات آنجا ... طوایف و احشام ... مشهور است
آنجد و در مراسم زیارت او ... آورند و چون ... بانتساب او به ائمهٔ اهل البیت علیهم السلام نزد صاحب نفحات متهم برفض بوده در مقام
ذکر او تعصب ... بکار برده و به سه چهار سطر از اخبار او اختصار نموده و این بیچاره ... لا الفقر ... در مقام بیان احوال و مقامات
او طریقهٔ اطناب پیموده هرچند منافی اسلوب این کتاب بود و کان تاریخ وفاته یوم العاشورا من محرم الحرام لسنه سبع و عشرین و مایتین
الشیخ الفاضل الواصل بهلول بن عمرو العاقل روح الله روحه و او ابو وهیب بن عمرو است که از عقلای مجانین بوده و بر جرای او را
دیوانه می‌خوانند و مولد او کوفه است و جامع در تاریخ گزیده مسطور است که از بنی اعمام هرون الرشید عباسی بوده و تلمیذ خاص حضرت
امام همام جعفر الصادق ع بوده و در زمرهٔ مغفیان عصر خود معدود بوده نقلست که هرون بواسطهٔ حفظ ملک عقیم هر وقت دفع و ... مقام
امام واجب التعظیم بود و بهانه می‌انگیخت که آن حضرت را بدرجهٔ شهادت رساند و خاطر از مرور جمع کرد اندیشه کرد در آن علیم حضرت امام را
متهم بداعیهٔ خروج نمود و از مفتیان زمان خود که یکی از آن جمله بهلول بود استفتا در اباحت قتل امام معصوم نمود دیگران فتوی دادند
و بهلول بخدمت حضرت امام رفت و از صورت واقعه خبر داد و التماس نمود که او را در آن باب ارشادی نماید آنحضرت فرمود که خود را دیوانه و مجنون
ظاهر ساز بهلول بمقتضای اشارت امام واجب الاطاعه عمل نمود و خود را از تکلیف هرون خلاص فرمود بهلول را با ابو حنیفه کوفی
مناظرات بسیار است و او همیشه ملزم و ساکت می‌بود و آشته آورده اند که روزی بهلول را بر در خانهٔ ابو حنیفه گذار افتاد استماع نمود
که با تلامذهٔ خود میگوید که امام جعفر صادق ع سه چیز میگوید که من آن را نمی‌پسندم اول آنکه می‌گوید که شیطان با آتش معذب خواهد
چون تواند بود که شیطان از آتش است و بر آتش معذب شود و دیگر میگوید که خدای تعالی را نمی‌توان دید چون تواند بود که چیزی موجود
باشد و او را نتوان دید دیگر آنکه میگوید که بنده فاعل فعل خود است و حال آنکه نصوص بر خلاف آن وارد است چون این سخن تمام شد
بهلول کلوخی از زمین برداشته حوالهٔ ابو حنیفه کرد و بر بخت اتفاق آن کلوخ بر پیشانی ابو حنیفه آمد و کوفته و آزرده شد ابو حنیفه
با تلامذه از عقب او دویدند و او را گرفتند چون خویش خلیفه بود آزار او نتوانستند نمود لاجرم او را بخدمت خلیفه بردند و اظهار شکایت
از او نمودند بهلول با ابو حنیفه گفت که از من چه جستم رسید ابو حنیفه گفت که کلوخی بر پیشانی من زدی و سر من درد می‌کند بهلول گفت درد را
می‌بینی ابو حنیفه گفت درد را چون توان دید بهلول گفت پس چرا اعتراض بر حضرت امام جعفر میکردی و می‌گفتی که چرا معتقد است که خدای تعالی
موجود باشد و او را نتوان دید دیگر اگر تو دعوی داری که آن کلوخ که از زمین برداشتم خاک بود و تو از خاکی پس که خاک از خاک متاثر نشود
و معذب گردد بقیاس اعتراضی که تو بر امام میکردی که شیطان از آتش است چگونه از آتش معذب شود دیگر تو استبعاد در قول امام می‌نمودی
که بنده را فاعل فعل خود گفته و هرگاه که بنده فاعل فعل خود نباشد پس چرا تو مرا پیش خلیفه آوردی و دعوی قصاص میکنی ابو حنیفه چون
سخن معقول او را بر ... نتوانست گفت شرمنده گشت و دعوی خود ترک کرد و شیخ اجل متکلم محمد بن جریر بن رستم الطبری در کتاب ایضاح
روایت کرده که بهلول روزی در یکی از کوچهای بصره می‌رفت جماعتی را دید که چیزی را ... می‌زدند یکی از آن مردم گفت که این جوانان
شبان بیچه را میزدند ... بهلول گفت که ... حقی ... بجهانم ... و الله
علف ... انسان ... و ایشان ... و بعد از آن این ابیات را انشا نمود شعر بی‌شت الی الله من ظالم
لسبط النبی ابی القاسم و دست الی ... و حب النبی ابی فاطم و ذلک حرزی من الشبهات و من کل متهم ظالم بهم ارتجی الفوز یوم المعاد

وآمن من نقمة الماکر و چون آن جماعه حضار او را شنیدند برکردیدند باتفاق نزد او آمده گفتند که ای جماعه مجلس محمد بن سلیمان که پسر عم
هرون الرشید و حاکم بصره است می روند گفت از برای چه پیش او می روید گفتند که عمرو بن عطای عدوی که از اولاد عمر بن الخطاب است [illegible]
در مجلس او حاضر آمده می خواهند که تحقیق رجال و مبلغ فضل و کمال او نمایند و اگر تو نیز با ما موافقت نمایی [illegible] سزاوار خواهد بود
بهلول گفت وای بر شما مجادله با عاصی موجب زیادتی [illegible] عصیان می شود [illegible] آگاه باشند که در [illegible] خدای تعالی
شکی نیست و در حق او اشتباه و التباس نی اگر شما از اهل معارف بودید قناعت می کردید [illegible] و چون آن جماعه
از بهلول نومید کردیدند به مجلس محمد بن سلیمان حاضر کردیدند و قصه [illegible] با بهلول [illegible] ظاهر ساختند آنگاه او [illegible]
امر فرمود که او را حاضر سازید و چون بهلول نزدیک در خانه محمد بن سلیمان رسید عمرو بن عطای عدوی برخاست و از محمد بن سلیمان رخصت
با بهلول [illegible] و چون بهلول بخانه در آمد گفت السلام علی من اتبع الهدی و تجنب الضلالة و الغوی عمرو بن عطا گفت [illegible]
[illegible] بهلول گفت وای بر تو [illegible] و تقدیم [illegible] برکسی که فضل [illegible] بر تو ظاهر است [illegible]
در این باب مشکل است که [illegible] دیگری باشد [illegible] عمرو بن عطا
در جواب [illegible] آنگاه محمد بن سلیمان به عمرو بن عطا گفت که تو می خواستی که با او سخن کویی و چون با او در سخن آمدی ساکت و مبهوت
شدی بهلول گفت ای امیر [illegible] این دشوار نیست مکر نخوانده این آیه فبهت الذی کفر والله لا یهدی القوم الظالمین
پس محمد بن سلیمان گفت که بنشین که مجلس منست [illegible] بهلول او را دعا کرده گفت عمر الله مجلسک و اسبغ نعمه علیک [illegible]
برهان الحق لدیک و اراک الحق حقا و اعانک علی اتباعه و اراک الباطل باطلا و اعانک علی اجتنابه پس عمرو بن عطا گفت که ای بهلول [illegible]
التزام کن و از هزل در باش [illegible] بهلول گفت وای بر تو [illegible] سخن [illegible] می باشد [illegible]
[illegible] بعیب دیگران [illegible] آگاه کردی آنگاه عمرو بن عطا گفت ای بهلول [illegible]
دعوی اطلاع و معارف می نمایی می خواهم که [illegible] سوال [illegible] بهلول گفت [illegible]
بهلول گفت [illegible] سوال کنم [illegible] جواب [illegible] سوال [illegible]
[illegible] حق را باطل [illegible] و امر واضح را بجهل خود پنهان کردانی و این هنگام [illegible]
از مجالسه [illegible] ایشان منع کرده در آنجا که می فرماید و اذا رایت الذین یخوضون فی آیاتنا فاعرض عنهم حتی یخوضوا فی حدیث غیره
و اما ینسینک الشیطان فلا تقعد بعد الذکری مع القوم الظالمین پس عمرو بن عطا گفت که اگر تو [illegible] بکوی که ایمان چیست بهلول گفت
مولای امام جعفر [illegible] فرموده است که الایمان عقد بالقلب و قول باللسان و عمل بالجوارح و الارکان [illegible]
[illegible] صادق دیگر [illegible] بهلول گفت چنین است [illegible]
[illegible] ابابکر را صدیق نام کرد [illegible] صدیق [illegible] بهلول گفت [illegible]
[illegible] والذین آمنوا بالله و رسوله اولئک هم
الصدیقون [illegible] صدیقا [illegible]
صدیق نام کرد [illegible] حضرت رسالت صلعم [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

اظهار می کنی [illegible] که اگر این خبر [illegible] محمد بن سلیمان [illegible] آن کلام [illegible] بخندید
در آمد و با عمرو بن عطا خطاب کرد و گفت که بهلول ترا [illegible] ساخت و در ورطه فضیح و شنیع که تو خواستی که او را بیندازی [illegible]
و چه خوب است که آدمی [illegible] و چه قبیح است که خود را آراسته نماید [illegible] آنگاه یکی
از غلامان [illegible] دست عمرو بن عطا را کرفته از مجلس اخراج نمود پس با بهلول خطاب نموده گفت [illegible]
والمجنون [illegible] ای بهلول [illegible] علی بن ابی طالب افضل است یا ابی بکر بهلول گفت اصلح الله الامیر [illegible]
[illegible]
پرسید که [illegible] اولاد علی بخلافت [illegible] یا اولاد عباس [illegible] بهلول [illegible] ساکت شد [illegible]
بهلول گفت [illegible]
[illegible] محمد بن سلیمان گفت [illegible]
[illegible]
[illegible] اکر مرا اذن [illegible] این طعام [illegible]
خروج نمود آنگاه بهلول آن اطعمه را [illegible] این ابیات بر زبان [illegible] شعر [illegible]
فالزم جنونک و جد من لعب || ایاک من ان یقولوا عاقل فطن || فتبتلا بطویل الکد و النصب || مولاک یعلم من تطویه من خلق
[illegible] پس کودکان بر او جمع آمدند [illegible] در مسجدی که در آن
نزدیکی بود در آمد و در مسجد را بسته بر پشت بام برآمد و این آیه بر ایشان می خواند فضرب بینهم بسور له باب باطنه فیه الرحمة
وظاهره من قبله العذاب چون محمد بن سلیمان ماجرای بهلول را با کودکان [illegible] بخنده در آمد و امر [illegible] کودکان را
از او دور کردند و گفت لا اله الا الله [illegible] علی ابن ابی طالب [illegible] یعنی خدای تعالی [illegible]
[illegible] محبت و ولای علی بن ابی طالب [illegible] نقلست [illegible] بهلول [illegible]
[illegible] ابوبکر و عمر [illegible] بهلول [illegible] اگر این خبر صحیح است [illegible]
[illegible] بهلول به مجلسی [illegible]
[illegible] العفو و العافیة [illegible] سوال [illegible] بهلول [illegible]
[illegible] الظفر علی علی ابن ابی طالب [illegible]
[illegible] الا العفو و العافیة و الظفر علی علی ابن ابی طالب [illegible]
الطوایف [illegible] الظفر علی علی ابن ابی طالب [illegible]
بهلول [illegible]
[illegible] هرون الرشید [illegible]
[illegible] بهلول [illegible]
[illegible] والله لا یحب المسرفین [illegible]
[illegible] والله لا یحب الظالمین نقلست که هرون الرشید روزی بهلول را [illegible]
[illegible] بهلول گفت [illegible]
[illegible] هرون گفت [illegible] بهلول گفت [illegible]

کاری [illegible] هرون الرشید [illegible]
[illegible] بهلول گفت [illegible]
[illegible] هرون گفت [illegible] بهلول گفت [illegible]
[illegible]
بهلول [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] بهلول [illegible] خلیفه [illegible]
[illegible] بهلول گفت [illegible]
واهل مجلس [illegible]
[illegible]
[illegible] والله اعلم بالصواب شیخ العارفین و دلیل المناهج
ابویزید البسطامی نام او طیفور بن عیسی بن آدم بن سروشان [illegible]
[illegible] در کتاب جامع الانوار ذکر نموده که ابویزید تلمیذ حضرت امام جعفر صادق [illegible]
فخر الدین رازی در کتاب اربعین [illegible] ابویزید بسطامی قدس سره [illegible]
[illegible] جعفر الصادق [illegible] شیخ شهاب الدین [illegible]
شهاب الدین عمر سهروردی [illegible]
[illegible]
[illegible] ابویزید بسطامی و ابو محمد سهل بن عبدالله [illegible]
[illegible]
[illegible]
طیفور المعروف بابی یزید البسطامی قدس سره [illegible] الامام الصادق [illegible]
[illegible]
[illegible] الشیخ [illegible] جنید البغدادی قدس سره [illegible]
[illegible]
[illegible] شعر [illegible]
[illegible] قل لا اسئلکم علیه اجرا الا المودة فی القربی [illegible]
[illegible]
[illegible] امام جعفر بن محمد الصادق علیهما السلام [illegible]
[illegible] شعر [illegible]

نال کتاب الاحزان [illegible] ابویزید البسطامی [illegible]
[illegible] جعفر بن محمد الصادق [illegible]
[illegible]
من اجل [illegible] کتاب الطرائف [illegible]
رضی الدین علی بن طاوس [illegible]
العلامة [illegible]

امام جعفر [illegible] شیخ [illegible]
[illegible] شعر [illegible]
[illegible] امام جعفر [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] امام جعفر [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] حضرت امام جعفر [illegible] سلطان بایزید [illegible]
[illegible] سلطان بایزید [illegible]
[illegible] امام علی بن موسی بن جعفر علیهم السلام [illegible]
[illegible] میر سید شریف در شرح مواقف [illegible] ابویزید [illegible]
[illegible] ابویزید [illegible]
[illegible]
[illegible] ابوالفتوح [illegible]
[illegible]
[illegible] صاحب کتاب مقامات [illegible]
[illegible] حضرت امام جعفر [illegible]
[illegible] مولانا [illegible]
[illegible] شعر [illegible] میر سید شریف [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] صاحب معجم [illegible] ابویزید طیفور بن آدم بن عیسی بن علی الزاهد البسطامی
الاصغر [illegible] صاحب معجم [illegible] ابویزید بسطامی [illegible]
[illegible] ابوالفتوح [illegible] ابویزید
زاهد بسطامی [illegible] حضرت امام [illegible]
[illegible] صاحب معجم [illegible] ابویزید [illegible]
ابویزید اکبر [illegible] ابویزید اصغر [illegible] صاحب کتاب مقامات [illegible]
[illegible] شیخ ابویزید [illegible]

وملتمس و بنیاد دقیقه بر سر تربت محمد بن جعفر الصادق ع نهاد و خانقاهی در جوار مزار سلطان العارفین جهت زایران و مسافران بنا فرموده
با طاق و ایوان در پیش تربت هم فرمود و باتمام رسانید و خدمت سلطان ابوالحسن فرزند شیخ ... الدین را که شیخ شرف الدین بود بغایت
تعظیم نمودی و در رعایت فرزندانش ... و محقق ... ارادت و اختصاص آن پادشاه ... شیخ ابویزید و اولاد دلیل
نسبه شیخ است بسنه سنیه جعفریه و انتساب او بمذهب حق اثنا عشریه **الشیخ العارف شقیق بن ابراهیم البلخی**
قدس سره کنیت او ابوعلی است در علو مرتبه او مشهور و مجلی صاحب جامع الانوار فرموده که از تلامذه امام همام موسی الکاظم علیه السلام
است جامع علوم رسمیه شرعیه و معارف کشفیه ذوقیه بوده استاد حاتم اصم و مصاحب ابراهیم ادهم است در سنه اربع وسبعین
ومائه در ولایت ماوراء النهر بتهمت رفض شهید شد و قبر او در ختلان است تفصیل مقامات و بیان کرامات او در کتب مذکور است
کالشمس ... **سلطان ارباب الهدی ابراهیم بن ادهم ...** از طبقه اول و ابنای ملوک
بلخ است سلطان سلاطین ظاهر و باطن بوده و از خدمت امام همام محمد بن علی الباقر استفاده حقایق و معارف نموده ...

اقول ما تخذ حال حين اذكره * خوف الرقيب وما بالعذر من حال شعر چنان در شکیب بر چشم دل هنگام [illegible] * که وجود دم نظر از وجه [illegible]
وگاه مستغرق جمع عذار وکشف استتار است ودر آن وقت می‌گوید شعر الا فاسقنی خمرا وقل لی هی الخمر * ولا تسقنی سرا اذا امکن الجهر
وبح باسم من اهوی ودعنی من الکنی * فلا خیر فی اللذات من دونها ستر شعر دوست دارا سخن با روی تو می‌گویم [illegible] * [illegible]

الشیخ المولی الولی الشبلی قدس سره العزیز از طبقه رابعه وتلمیذ جنید وحسین بن منصور است نام او جعفر بن یونس است و [illegible]
همین نوشته اند که [illegible] او بدین زبان [illegible] واو را بخلیفه [illegible] در کتاب [illegible] مسطور است که شبلی [illegible]
اسروشنه که آنرا اشبیلیه می‌گویند وخال او امیر الامراء اسکندریه بود وآخر در مجلس خیر نساج تایب شد و[illegible] حجاب [illegible]
حاجب او حاکم دماوند بود وبعضی گفته اند که مولد او سامره است ودر بغداد نشو ونما یافته ودر کتاب کامل [illegible] مسطور است که او [illegible]
بود از روستای دماوند ومردی عاقل بود وملک مازندران او را برسالت نزد خلیفه فرستاد وچون به بغداد رسید [illegible]
مقدسه آن دیار [illegible] اعتقاد او ثابت [illegible] واو را با اعراض نمود وآنچه در مجلس [illegible] شبلی [illegible]
غدیر ونکته پردازی او در بعضی از مقامات تقریر یافت وکرامت حضرت امیر سبق تقریر وتحریر یافته در صحیفه [illegible]
دلیلی بر نظر وبیان دلخواه است بآنجا رجوع نمایند شبلی هشتاد وهفت سال عمر یافته ودر سنه اربع وثلثین وثلثمایه [illegible]

الشیخ العارف السیار محمد السوار قدس سره سوار ساحه کرامت و سوار مضمار استقامت بوده است واز طبقه ثانیه [illegible]
معروف کرخی است مولد ومنشاء ومدفن او دار المؤمنین شوشتر است اگرچه [illegible] آشنای او [illegible]
[illegible] وصرفه خود را در آن شناختند [illegible] این نظم [illegible] است که شعر [illegible]
ذلک مثلا [illegible] قال غوث المتاخرین السید محمد نوربخش [illegible] محمد بن سوار قدس الله سره کان من اکابر الاولیاء و
العلماء [illegible] من اهل تستر انتهی واین کلام [illegible] صاحب تذکره وصاحب نفحات چنان مستفاد می‌شود که سوار [illegible]
شیخ باشد وآنچه مشهور [illegible] اهل شوشتر مذکور است که سوار [illegible] شیخ [illegible] سوار محقق [illegible]
بر [illegible] باشد ومی‌گویند که ایشان [illegible] صفت استغال می‌نموده اند والله اعلم بحقایق الاحوال **الشیخ المتاله الشریف سهل بن عبد الله**
التستری قدس سره از طبقات ثانیه است کنیت او ابو محمد است از کبرای این قوم وفضلای این طایفه است [illegible]
در اثنای ذکر احوال شیخ ابو یزید بسطامی سبق ذکر یافته [illegible] خال خود شیخ محمد سوار بوده واز اقران جنید بوده وبا ذو النون مصری
مصاحبت نموده عمر او هشتاد سال بوده وبقولی [illegible] در محرم سنه ثلث وثمانین ومایتین در بصره آسوده [illegible]
[illegible] اهل شوشتر است [illegible] جمعی [illegible] سهل صاحب
مقامات عالیه ومستجاب الدعوه بوده واز عنفوان طفولیت بریاضت وعبادت می‌بوده چنانچه از او منقولست که گفت سه ساله بودم
که شب [illegible] در نماز کردن خال خود محمد سوار [illegible] بود وحولی که دل [illegible]
[illegible] چیزی تعلیم کنی [illegible] بر این نام [illegible] ذکر مداومت نما که الله معی الله ناظری الله شاهدی
که هرگاه شخص معانی این الفاظ [illegible] تقوی خود را [illegible] معصیت [illegible] واستجابة دعای او آنست که [illegible]
[illegible] شد [illegible] معالجه او عاجز شدند گفتند این کاری است که مستجاب الدعوه باشد [illegible]
حاصل شود گفتند سهل بن عبد الله التستری مستجاب الدعوه است او را طلب کردند وآن حال بگفتند سهل فرمود دعا در حق کسی [illegible]
که توبه کند [illegible] که مظلومان در بند [illegible] رها باید کرد وتوبه باید نمود [illegible] آن مظلومان را رها
کرد وخود توبه کرد سهل گفت خدایا چنانکه ذل معصیت او [illegible] بوی [illegible] لباس [illegible]
لباس عافیت در پوشان [illegible] تمام شد [illegible] ومال بسیاری [illegible] هیچ قبول نفرمود وبه دعا آمد

مریدی گفت اگر چیزی [illegible] آن قبول می‌فرمودی [illegible] فرمود ترا از وی باید بنگر مرید نگاه کرد همه صحرا
زر سرخ بود گفت هر کرا با خدای [illegible] چنین حالی باشد از مخلوق چرا چیزی قبول کند اگرچه سهل در احوال صاحب کمال بوده [illegible]
وظاهرا مراد صاحب نفحات از آنکه گفته که در سخن ضعیف است همین خواهد بود که ما گفتیم واز جمله سخنان او که شیخ نور الدین علی عراقی
مصری در تذکره خود آورده چند مقاله است در باب تفضیل سلطان که از آن ظاهر و معلوم می‌شود که مراد از آن سلطان ائمه اهل البیت اند
محمد مهدی صاحب الزمان است [illegible] هو السلطان وهو القطب لولا القطب ما دارت الرحی [illegible] قوام الذین
وظاهرا است که قطب زمان آنحضرت است نه متغلبان بنی العباس وسایر [illegible] حکام جور [illegible] وشیخ محی الدین
اعرابی وغیر او از اکابر صوفیه تصریح کرده اند بآنکه مهدی موعود قطب [illegible] مقتبس است از کلام بلاغت نظام
حضرت امیر المؤمنین که در خطبه شقشقیه فرموده اما والله لقد تقمصها فلان وانه لیعلم ان محلی منها محل القطب من الرحی [illegible]
اقوال او اینست که من لا یری للسلطان [illegible] الاصل فهو [illegible] الفرع [illegible] اولاد سلطانست وظاهر است که
سلطانی که محبت اولاد او جزو ایمان باشد مخلوا از آن نباشد که سادات واولاد رسول وذریه حضرت بتول اند نه اولاد ملوک بنی امیه
وبنی العباس واشباه ایشان واز جمله اقوال مذکوره آنست که صاحب فصل الخطاب نیز از سهل نقل کرده که [illegible]
فرقه اثنان وسبعون هالکه کلهم یبغض السلطان والناجیه هذه الواحده التی مع السلطان انتهی [illegible] ظاهر است که مراد
سلطان خدا ورسول نیست زیرا که صدق [illegible] فرقه دوستی خدا ورسول [illegible] که مراد امام وخلیفه باشد [illegible]
هنگام اگر حمل بر خلفای ثلثه کنیم کاذب می‌شود قول او که کلهم یبغض السلطان زیرا که فرق اهل سنت وجماعت از سلفیه [illegible]
واشاعره وماتریدیه و [illegible] وهم چنین فرق معتزله [illegible] شیعه [illegible] خلفای ثلث را دشمن می‌دارند [illegible] مراد سهل از سلطان
خلیفه برحق وامام مطلق اسد الله الغالب [illegible] ائمه اثنی عشر علیهم السلام خواهد بود زیرا که [illegible] شیعه [illegible]
وغیرهم ایشان را دشمن می‌دارند چنانکه سابقا تحقیق آن در ضمن بیان احوال سید المحققین [illegible]
[illegible] رحمها الله تعالی سمت تحریر یافته اگر گویند هم چنین شیعه امامیه که حضرت امیر و اولاد او را خلیفه برحق می‌دانند
وبر محبت ایشان مقبول اند فرقه منکر اند [illegible] حکم ایشان [illegible] راست شود [illegible]
[illegible] جواب اول آنست [illegible] الامام است و ثانیا [illegible] فرقه ناجیه اثنی عشریه از فرق [illegible]
[illegible] دعوی محبت حضرت امیر و باقی ائمه معصومین کاذب اند زیرا که ائمه اثنی عشر علیهم السلام [illegible]
در حکم انکار [illegible] ایشان منقولست که الزیدیه [illegible] شیعتنا وکلام سهل قدس سره [illegible]
حدیث ستفترق [illegible] ستفترق امتی ثلثا وسبعین فرقه کلهم [illegible]
[illegible] نصلم مثل اهل بیتی کمثل سفینه نوح من رکبها نجی ومن
تخلف عنها هلک [illegible] کلام سهل [illegible] ظاهر خواهد بود [illegible]
در اکثر مقاصد [illegible] حقایق و معارف [illegible]
ناهموار و متعصبان [illegible] شعر [illegible]

البحر المواج حسین بن منصور الحلاج قدس سره سرور اهل اطلاق [illegible] اسرار [illegible]
[illegible] است و در شوشتر نشو ونما یافته [illegible] سهل بن عبد الله [illegible]
در سن هشتده سالگی از آنجا به بغداد آمد وبا صوفیه آمیزش نموده مدتی در صحبت جنید وابو الحسین نوری [illegible]
[illegible] وبعد از سالی با جمعی از فقرا به بغداد رفت واز آنجا بمکه [illegible] به بغداد مراجعت [illegible] جنید رفت واز او مسئله پرسید

وا او جواب نفرمود وبا او گفت که [illegible] سوال مدعی پس حسین از این معنی آزرده شد و بشوشتر آمد ومدت یکسال آنجا
کرد ودر این مرتبه از او وقعی عظیم در دل مردم بهم رسید تا آنکه اکثر ابنای زمان بر او حسد بردند آنگاه پنج سال از شوشتر غایب شد
بخراسان وما وراء النهر رفت واز آنجا بسیستان واز آنجا بفارس رفت وشروع در نصیحت خلق ودعوت ایشان بجانب پروردگار نمود
وجمعی مردم آنجا تصنیف نمود ودر آنجا او را ابو عبد الله زاهد می‌گفتند آنگاه از فارس باهواز رفت و[illegible] بشوشتر
[illegible] طلب [illegible] در مقام اظهار [illegible] کرامت [illegible] مردم [illegible] او را حلاج الاسرار می‌گفتند
تا آنکه ملقب بحلاج شد بعد از آن به بصره آمد [illegible] آنجا بود [illegible] ابو یعقوب [illegible]
با او ملاقات کرد [illegible] مقام [illegible] بصره مراجعت نمود [illegible] بآنجا [illegible] اهواز آمد واز اهواز به بغداد
واز بغداد بمکه رفت وبعد از این سفر بیلاد شرک مانند هند وچین وترکستان در آمد ومردم را باسلام دعوت کرد وبعد از آن باز
بمکه آمد وحج گذارد واز آنجا به بغداد آمد و[illegible] بهم رسانید [illegible] جمعی [illegible]
وخلیفه را نیز با او متغیر ساختند تا آنکه [illegible] وزیر بود قاضی بغداد را که ابو عمر محمد بن یوسف بود با دیگر علما حاضر ساخت
وعلمای [illegible] بکفر وزندقه حسین محضر نوشتند و [illegible] بعرض خلیفه رسانیدند وبعد از دو روز حکم شد
که [illegible] بزنند اگر بمیرد فهو المراد والا اسرار او زیادت [illegible] در بغداد [illegible]
وحسین در هیچ مرتبه آهی نکشید [illegible] احد احد می‌گفت [illegible] وبعد از آن [illegible] سر او را جدا ساختند
آنگاه او را مصلوب نمودند وسوختند وآخر کلمه که بآن متکلم شد این بود که حسب الواحد افراد الواحد له واز ابو اسحاق رازی نقل نموده که
در وقتی که او را مصلوب می‌نمودند [illegible] ایستاده بودم شنیدم که می‌گفت الهی اصبحت فی دار الرغائب انظر الی العجایب الهی انک تتودد الی من
یؤذیک فکیف لا تتودد الی من یؤذی فیک و [illegible] کلام [illegible] که حسین بن منصور [illegible]
[illegible] دعوی یگانگی واتحاد در آن راه سر نهاد ومولانا قطب الدین انصاری صورت تقصیر حسین بن منصور [illegible]
مذکور [illegible] در کتاب مکاتیب مسطور ساخته وگفته که محبت [illegible] دعوی [illegible] انبساط [illegible]
حشمت کشد [illegible] ادب واین مذموم باشد [illegible] جمال خیزد ورضا از استیلای
جلال [illegible] تا انبساط مذموم را دفع کند [illegible] مطلوب حاصل شود واز اینجاست که مشایخ گفته اند هر کس که خدا را بمحبت
تنها پرستد زندیق باشد ملحد وهر کس که خدا را بخوف تنها پرستد حروری باشد جامد وهر کس که خدا را بمجموع حب وخوف پرستد
محقق باشد موحد کما قال سبحانه یدعون ربهم خوفا وطمعا وحسین بن منصور رحمه الله برای آنکه حکم محبت [illegible]
[illegible] در انبساط دعوی یگانگی آغاز کرد لاجرم سوط جلال [illegible] و [illegible] آمد [illegible]
[illegible] حشمت ندارد ودر آداب [illegible] گفته اند هرچند ملک [illegible] تو گردند باید که او
احتشام [illegible] نگاه دارد [illegible] که [illegible] بر خیزد واهل خدای ملوک عالم اند
ایشان [illegible] احق اند وملک الملوک تعالی الحق واحق والله یقول الحق وهو یهدی السبیل وصاحب حبیب السیر آورده که
[illegible] حسین [illegible] سطری چند بخط او بدست [illegible] آورد [illegible]
[illegible] در سرای خود خانه [illegible] نگاه دارد وهیچ کس [illegible] وایام حج آنجا [illegible]
معهود است مناسک زیارت بیت الله بجای آورد وبعد از آن سی یتیم را در آنجا برده بهترین طعامی که دست رس داشته باشد
ایتام را ضیافت کند [illegible] هر کدام ایشان را پیراهنی بپوشاند هفت درم ببخشد [illegible]
باشد وچون حامد وزیر خلیفه این نوشته را دید فرمود تا علما وفقها وقضات را حاضر ساختند وآن صحیفه را بر ایشان خواندند

وقاضی از حلاج پرسید که این کلام از کجا نوشته حلاج جواب داد که از کتاب اخلاص که تصنیف حسن بصری است وبروایتی گفت آنکه
که مؤلف ابو عمرو عثمان است وحال آنکه تصنیف ابو عمرو قاضی گفت که ای کشتنی [illegible] آن کتاب را دیده‌ایم [illegible]
این مقال از قاضی شنید با او خطاب کرد که آنچه گفتی [illegible] قاضی را اول بار از اهل الکفر حامد گفت اگر کشتنی نیست [illegible]
که مخالفت وزیر کند لاجرم با اباحت خون حسین فتوی نوشت وسایر علما [illegible] موافقت نمودند [illegible] شعر [illegible]
لاجرم منصور بر دار [illegible] ومخفی نماند که علمای شیعه حسین منصور را شیعی می‌دانند [illegible]
در رد او [illegible] چنانکه علامه حلی [illegible] کتاب خلاصه از شیخ طوسی نقل نموده [illegible] کلام او [illegible] ظاهر می‌شود
که حسین مدعی نیابت حضرت صاحب الزمان [illegible] و در حاشیه نسخه قدیم از کتاب انساب سمعانی [illegible]
که در کتاب معتبر [illegible] که در زمان [illegible] سمت تالیف یافته مذکور است که حسین منصور مردم را بامام محمد مهدی صاحب الزمان
دعوت می‌کرد وبمردم می‌گفت که [illegible] بیرون خواهد آمد [illegible] وگرفته به بغداد بردند [illegible]
معلوم می‌شود که گناه حسین بن منصور انتساب بمذهب شیعه امامیه واعتقاد بوجود مهدی و دعوت مردم [illegible]
وشورانیدن مردم بر خلفای عباسی بوده [illegible] بهانه [illegible] اصل [illegible] مذکور است شبلی
وابن عطای بغدادی ومحمد بن خفیف شیرازی وابراهیم بن محمد نصر آبادی [illegible] حال وی [illegible]
او را [illegible] فرموده [illegible] کوراست کآنچه [illegible] گفته اند که شیخ جنید [illegible] حلاج [illegible]
خلاف واقع می‌نماید زیرا که [illegible] پیش از قتل حسین بن منصور [illegible] سال شیخ جنید فوت شد
[illegible] صاحب [illegible] شد که وزیر خلیفه [illegible] فتوی [illegible] است که آنچه از این طایفه [illegible]
سکر [illegible] واقع می‌شود محققان علمای شریعت [illegible] پرده [illegible]
بر آن [illegible] شعر [illegible] **شیخ الاسلام [illegible] احمد جام قدس سره**
کنیت وی ابو نصر احمد بن الحسن است واز فرزندان جریر بن عبد الله البجلی است که از صحابه پیغمبر صلعم وخواص شیعه امیر المؤمنین ع بوده
سابقا مذکور شد ودر بیت دوستانگی جریر از جزیات آلهی که حقیقت [illegible] تا [illegible] رسید [illegible]
کشید پدر و مادر [illegible] واز مواضع [illegible] کوه [illegible] ودر آنجا بخدمت حضرت
[illegible] رسید تلقین ذکر یافت هژده سال در کوه بریاضت وعبادت مشغول بود ودر سنه [illegible] شریف [illegible]
رسید بنا بر اشارت [illegible] ولایت جام شد و [illegible] مشغول گردید [illegible]
[illegible] دیوان اشعار شیخ بزرگوار که مشتمل بر مناقب ائمه اطهار است بنظر شریف پادشاه مغفور حضرت سلطان شاه اسمعیل
صفوی انار الله برهانه رسید [illegible] پادشاه ولایت آثار [illegible] از دیوان
کرامت [illegible] در [illegible] این قطعه را دیدند که مشتمل است بر مناقب ائمه طاهرین [illegible] مذهب جعفری [illegible]
[illegible] حیدری شعر ای [illegible] حیدر [illegible] رهنمات [illegible]
[illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] واین قطعه از [illegible] پادشاه مغفور [illegible] مشهود [illegible]
[illegible] ذکر [illegible] اعتقاد [illegible] بعضی از

غزلهای خود درشان ایشان فرموده شعر مستان اگر کشند قفان بر تو بر مسیل * پیری بر اعتقاد از شیخ جام نیست الشیخ
المؤید نشر الفیض والایادی زین الدین علی تایبادی قدس سره نام شریفش همان نام جد او شیخ فاضل مولانا زین الدین
علی تایبادی کنیت او را ابو بکر مشهور در نفحات مذکور است با وجود آنکه آن اسم و لقب را با این کنیت در هیچ جا دیده و در
بخاطر نمی آید غوث المتأخرین سید محمد نوربخش نور الله مرقده در مشجر خود آورده که او از عظمای اولیا و احباب و در علوم
ظاهری کامل و در صفای باطن و کشف و شهود بحری بی ساحل بود همت عالی و هیبتی عظیم داشت مرید ابو طاهر خوارزمی بود و او مرید
عبد الله بید آبادی و او مرید شیخ علاء الدوله سمنانی است جمعی کثیر از علمای ظاهر مثل سید المحققین میر سید شریف علامه
شیرازی و ملا سعد الدین تفتازانی معتقد جناب شیخ بودند و خواجه بهاء الدین نقشبند بخدمت او رسیده و گفته که او را تا
بحری یافتم در معارف و الفضل ما شهدت به الاعداء در رساله بیان احوال و مقامات شیخ که یکی از مریدان او نوشته مذکور است
که شیخ مدت سی سال در تحت تربیت شیخ الاسلام بودند آخر الامر با او گفتند که هر معنی که مرا بود با تو همراه کردم الحال از این باید که
مشهد مقدس منور سلطان الانس والجن علی بن موسی الرضا علیه التحیة والثناء باید رفت تا از آن حضرت باقی فیضها حاصل شود
باشارت شیخ الاسلام متوجه زیارت آستان ملایک آشیان حضرت شاه خراسان شد و چند گاه در آن بارگاه بعبادت و تلاوت
مشغول بود تا فیضهای وافر رسید و مقصودهای کلی یافت و از جناب شیخ نقل کرده اند که می فرموده اند که روزی در مسجد پیر جای
نشسته بودم ناگاه بچشم عنایت بر من نگاه کردند و گفتند که ای فرزند خردمند ترا عزیمت زیارت مرقد سلطان علی بن موسی الرضا
علیه السلام باید کرد و پیاده بطواف آن بارگاه باید رفت و چون توفیق رفیق گردد و آن دولت دست دهد بدان سعادت مشرف
شوی زود باشد که بتو فیضهای بزرگ رسد و بعد از آن مراجعت نمایی که انشاء الله ملاقات میسر شود شیخ گوید که امتثال الامر
والدعوه و بعد از چند روز بطواف بارگاه فلک فرسای سلطان خراسان رسیدم و چند شبانه روز متوجه بودم و اقتباس انوار
فیض می نمودم و از سیاق این کلام مفهوم می شود که والد شیخ نیز از جمله مخلصان اهل البیت علیهم السلام بوده آورده اند که جمعی از
فضلای خراسان و ماوراء النهر که در مجلس امیر تیمور گورکان حاضر شدند در لقا و عدم لقای امیر المؤمنین عم بحضور عثمان اتفاق داشتند
آخر الامر باستصواب امیر تیمور که نسبت بشیخ ارادتی داشت اتفاق بر آن نمودند که بخدمت شیخ که مرجع علمای ظاهر بود و ابواب
مشکلات مسایل بمفتاح کشف و بیان می گشود رقعه نویسند با سکنات حقیقت حال نمایند و هر چه او فرماید اتفاق نموده باب
اختلاف و نزاع با آن مسدود سازند چون آن رقعه بنظر شیخ رسید و بر مضمون واقف گردید بر ظهر آن نوشت که وای بر آن عثمان که
مرتضی بحضور او فتوی داده و زبان حقایق بیان صبا باحمد قال او گشاده باشد شعر … * …
و این رباعی را بعضی بجناب شیخ منسوب می سازند رباعیه گر مستظرف افلاک شود منزل تو * ور کوثر اگر سرشته باشد گل تو
چون مهر علی نباشد اندر دل تو * مسکین تو و سعیهای بیحاصل تو خواجه فاضل عارف ربانی خواجه صاین الدین علی ترکه اصفهانی
قدس الله سره چون سایر اسلاف سلسله رفیعه خود متحلی بحلیه فضل و حکمت بود و در مضمار توحید گوی تفرید از همه ربود و ذکا و در
اکثر فنون علمی مؤلفات عزیزه دارد مثل شرح فصوص الحکم و کتاب مفاحص و رساله اسرار الصلوة و شرح قصیده ابن فارض
از آن جمله است و از اشعار شریفش این بیت عربی است که در مدح حضرت امیر المؤمنین عم و ذم مخالفین او …
وضم عینیهما نجم علی العمی * وفتح عینیک بالصبر باعلی در کتاب مشتات قاضی میر حسین یزدی بنظر آمده مسطور است که
خواجه صاین الدین را تشیع بود و بعضی از متعصبان آن جماعت مذکور را وسیله مؤاخذه او ساختند و چون او از روی تقیه منکر شد و آن
صدر در آن اوان او مستعد بود شروع در تکفیر او نمودند و مستند ایشان عبارتی بود که در رسایل او مذکور است و سلطان شاهرخ نیز
بهرات برده و چون بحضرت یافت جمیع علمای هرات از روی عصبیت جاهلیت نوشتند که مضمون آن در عبارت قدرت مکر مولانا …

داود

داود خوانده شده و صاحب حاشیه تثبیته که در آن باب توقف نموده یکی از آن دو عبارت اینست که هو العابد باعتبار تعینه
وتقیده بصورة العبد الذی هو شأن من شئونه الذاتیة وهو المعبود باعتبار اطلاقه اعلان الشهود الاتم الاکمل فهو اینکه کلما یسمی
مرآت و مجلی و مظهرا و عینا و نحو ذلک لیس سوی تعینات صور احوال الحق علی ما بینها من التفاوت فی الحکم والحق من حیث هو باطن
هویته متجلی فی شخص کل فرد فرد من احواله المتمیزة التی تعینت وظهرت لما نهی و با جمال این طایفه را عبارات و اشارات چندانست
که حضرت ذوق سلیم در نیابد شعر عباراتنا شتی و حسنک واحد * وکل الی ذاک الجمال یشیر * و مولانا محمد شیرین مغربی گفته مثنوی
نمی بینم در این دیوان اشعار * خرابات و خراباتی و خمار * نظر را نغز کن تا نغز بینی * گذر از پوست کن تا مغز بینی * وفات خواجه
در دار السلطنه هرات در چهارم ذی الحجه از شهور سنه هشتصد و سی اتفاق افتاد قطب الآفاق سلطان شیخ صفی الدین اسحق
الاردبیلی قدس سره که جد اعلای طبقه علیه سلاطین صفویه موسویه است شرح مقامات علیه و کرامات جلیله آن حضرت
زیاده از آنست که در این مختصرات بگنجد و در این باب بعضی از ارباب اخلاص و اغراض چون ابن البزاز و غیره خوارق عادات ایشان را جداگانه
باید تفصیل داده اند و آن تالیف شریف را صفوة الصفا نام نهاده و خلاصه احوال فیض مآل آن صفوه آل آنست که ایشان از ذوی طریقت
مرید سلطان الاولیا شیخ زاهد جیلانی اند و او مرید سید جمال الدین تبریزی و او مرید شیخ شهاب الدین اهری و سلسله ولایت
و ارشاد ایشان منتهی بحضرت امیر المؤمنین و قاید الغر المحجلین صلوات الله علیه و آله اجمعین میگردد و شیخ زاهد علیه الرحمه
در سودمرود حوالی شروان مریض گشته عهد جلیل الشأن مرید را … بطلب آن حضرت بجانب اردبیل فرستاده آنحضرت برای … خود سوال
آن مسافت هفت هشت روزه را بیک روز طی کرده تا از خفش ملاقات حضرت شیخ فایز گشته ایشان را نقل بگیلان فرمودند بعد
شیخ در آنجا در شهور سنه سبعمایه بعزم … روان شده در موضع سیاورود مدفون شد و مسند ارشاد را بآنحضرت سپرد
و آن سرور را در باب سداد بارشاد فرق عباد اشتغال داشته اکثر مغول الاولاد او در عظیم با آنحضرت پیدا شد و خلق ببرکات انفاس
قدسیه ایشان از ولایت آن طایفه مصون ماندند از جمله کرامات که مشاهده آن طایفه شد که روزی امیر چوپان سلدوز که امیر الامرا …
بود بعزم شکار بکوهستان طارم رفته … که مقربا ببناق بود بر اسب سرکش سوار کرده …
دولتیه دیگر صاحب او را ضبط نتوانست کرد بیکبار در هوا از قله کوه بر … امیر چوپان را اضطراب عظیم دست داده بر حال خود … در
رسانیده اسب را با آن بار در دید … را بسلامت دید … دست داد و از وی سبب آن سوال کرد وی گفت در حالتی که بر عین الیقین
قطع امید کرده بودم حضرت شیخ را دیدم در هوا که مرا گرفته آهسته بر زمین نهاد لاجرم … بواسطه آن و دیگر امور
غریبه حلقه ارادت آن مهر سپهر سیادت را در گوش کشیده آوازه هدایت و ولایت ایشان بشرق و غرب رسید فوج فوج از اتقیا
بدرگاه ولایت پناهش شتافته دست انابت و استغفار در ذیل آن عالی مقدار می زدند چنانچه یکبار امیر چوپان از آنحضرت سوال کردند که مریدان
شما بیشترند یا لشکریان ما ایشان گفتند که کثرت مریدان ما در ایران تنها بمثابه ایست که در برابر هر یک از اصحاب جلادت صد نفر از ارباب
ارادت هستند تا بدیگر بلاد چه رسد گویند هر جا خصوصا در ولایت سراو که از آنجا تا ایران سر راه ارادت جمع کثیری از مریدان
ایشان هستند زادهم الله تعالی تا آنکه در زمان پادشاه ابو سعید خان بن الجایتو سلطان بعد از نماز صبح دوشنبه دوازدهم
محرم سنه خمس وثلثین وسبعمایه شهباز روح مقدس از آشیانه بدن پرواز نموده بر شرفات جنان … مقعد صدق عند ملیک مقتدر
نشست قطب الاولیا سلطان شیخ صدر الدین موسی قدس سره خلف صدق سلطان شیخ صفی است که مذکور شد بعد از وفات
آنحضرت بر مسند ارشاد او مستقر گردید و … آن عالی مقدار دختر شیخ تاج الدین زاهد قدس سره است مشهور است که در وقتی
که حضرت شیخ زاهد بطریقی که کمی حال شان را تعظیم کند برخواست و نشست و خواص ارباب اختصاص از سر آن استفسار نموده
جواب داد که از این بهره ور … عظیم القدری متولد خواهد شد که سلاطین روی زمین با او در مقام بندگی باشند و چون … قدم فیض

لزوم او بحضرت شیخ بزرگ رسید فرمودند که این انگورست که شیخ ما در مجلس عقد جهت او قیام فرمود از جمله مریدان آنحضرت
میر قاسم انوارست قدس الله سره که انشاء الله تعالی سطری از حالات قدر او بعد از این سمت گزارش خواهد یافت و او چند در مرتبه
آنحضرت گفته شعر صدر ولایت که نقش شیخ صفی بود * قرب نود سال بعد رهبر این راه * جانش بوقت رحیل عطر نمیدکه * یا ملک الموت مهلتی …
حالت او را سلیم و … * گفت که یا شیخ الله بجان الله * سوخته شد سی ترانه خوابگه * صبر کن لحظه فراق صبر تا …
حظیره مقدسه و خانقاه دار الارشاد اردبیل است و سلاطین بنام سلطان بیلخان و پسرش بردی بیلخان اوزبک و امیر تیمور
گورکان بعد از بیان مستدی بدرگاه فلک اشتباه ایشان رسیده خدمات بتقدیم میرسانیده اند قال السید محمد نوربخش فی المشجر
انه قدس سره کان من اوتاد الاولیاء و من انهم و اعیان الاحیاء والاتقیاء سالک مجاهد مکاشف بدل اصحاب البشریة النفسانیة
بالملکیة الروحانیة و کان من اهل الفراسة والکرامة والاستقامة متحلی بالشریعة والطریقة و لکنا لم نقدر علی همته و اطعام الفقراء
والمساکین لقلیله تجلیل العجم عارف اسرار میر قاسم انوار نور الله مرقده قاسم انوار هدایت و خاتم آثار ولایت بوده نام اصلی او
معین الدین علی بن نصیر بن هرون بن ابو القاسم تبریزی است و بچند واسطه بامامزاده هرون بن امام موسی الکاظم میرسد در سالکی
ابواب علوم برو مفتوح گشته چنانچه این دو بیت او از آن خبر میدهد شعر مرا طمع از آن در سینه داوند * عجب حالی و رندی بما دادند *
مرا سه سال حالا گشت معلوم * که شیخ جلیل را دیر طادادند * و چون خوابی دید که شمت انوار کند و صورت واقعه را بعرض شیخ خود سلطان
صدر الدین رسانید بموجب اشارت کثیر البشارت ایشان مسمی بقاسم انوار شد نقلست که چهار بار پیاده بمکه معظمه و مدینه مکرمه
شرفهما الله تعالی رفته و دو بار پای برهنه بوده و در خدمت شیخ خود ریاضت شاقه کشیده از جمله … معین بغیر وقت …
نشسته و موی سر خود را … بسقف خلوت بسته دیوان اشعار او مشتمل بحقایق و اسرار است که انوار کشف و عرفان و آثار ذوق
و وجدان از آن لایح است هر که آنرا مطالعه کند داند که … که در سلوک حضرت میر کرده اند صلاح حال او در آن پوشیده باز سرچشمه
کند و جان را زلال صافی می جوشید حدمت میر در بیان شرح حقایق و معارف بسیار از حضرت امیر علی … اذواق اهل عرفان
نقل می نمود و اکثر اوقات بواسطه شدت تقیه تعبیر از آنحضرت بصدیق اکبر می فرموده اند و هرگاه که صدیق اکبر می گفته و …
اصیار و نسبت بآن عالی مقدار یاد می آورده و … خود را ابیات تقیه مصور می نموده و قطرات عبرات از دیده حزن دیده می ریخته و مریدان کلام
او را حمل بر کرده اند که صدیق اکبر ابو بکر می خواهد و در آن وقت با یکدیگر می گفته اند که جناب میر در مقام ابو بکر نیست و این …
و … چرا ابو بکر را … می نامد سلف بصدیق اکبر شناخته و بغیر از شرذمه ضاله ناصبیه کسی اثبات معرفت و مقامی از برای ابو بکر
بلکه صدیق اکبر در واقع امیر المؤمنین است که بر سر منبر کوفه خود را بآن وصف ستوده اند چنانکه در بعضی از خطب
مستطاب نهج البلاغه واقع است و صاحب کتاب استیعاب که از رؤسای مخالفین … است در باب کنی باسناد خود از ابولیلی غفاری
نقل نموده که قال سمعت رسول الله صلعم یقول سیکون بعدی فتنة فاذا کان ذلک فالزموا علی بن ابی طالب فانه اول من یرانی و اول
من یصافحنی یوم القیمة وهو الصدیق الاکبر وهو فاروق هذه الامة یفرق بین الحق والباطل وهو یعسوب المؤمنین الحدیث آورده اند که
معاویه و اتباع او … کلمات از آنحضرت در بیان علو شان او شنیدند و خود را لایق آن اوصاف … چنان … که هرگاه
آنحضرت در برابر در آید و ابو بکر و عمر را بآن القاب ستایند و از آن وقت بر منابر اهل سنت این اوصاف را در وصف ایشان
… آن دو متغلب جاهل شرم ندارند و … این غزل از خدمت میرست که در مدح
حضرت امیر و اظهار تولای آن بزرگ و سرور … واقع است شعر عهد ولایت تو بی شاه سلام علیک * شمع هدایت تو بی شاه سلام علیک
معدن احسان تو بی مظهر جود و کرم * کاشف قرآن تو بی شاه سلام علیک * آینه حکم تو بی اعلام اکرم تو بی * جام تو بی جم تو بی شاه سلام علیک
صید تو … طالع فیروز تو * … دل افروز تو بی شاه سلام علیک * با همه اشیا آمده در خفا * ظاهر و مصطفا تو بی شاه سلام علیک

لحم لحمی تو کفت تو آن وطی * سرور مردان علی شاه سلام علیک * درج دل آفتی برج مه هلال … * انت ولی الوری شاه سلام علیک *
قاسم مسکین تو بر درت * بنده مسکین تو بی شاه سلام علیک * و مخفی نماند که بیت پنجم اشارتست بحدیث مشهور که بعث الله علیا
مع کل نبی سرا و معی جهرا و معنی آن در کتاب جامع الاسرار مذکور است و در تاریخ حبیب السیر مسطور است که امیر قاسم انوار بعد از تکمیل
کمالات صوری و معنوی از آذربایجان که مولد و منشأ حضرت آن عالیمقام بود بدار السلطنه هرات تشریف برده بارشاد فرق عباد مشغول بود
و باندک زمانی اکثر اکابر و اعیان خراسان در سلک مریدان آستان هدایت آشیانش انتظام یافتند و درگاه فیض اشتباهش مرجع
و ملاذ خود دانسته صبح و شام باهتمام تمام … می شتافتند و چون آنحضرت پادشاه رخ میرزا و اولاد عظامش …
ملاقات می نمود و … چنانچه طمع می داشت ایشان را تعظیم و احترام می فرمود از آن رهگذر … میرزا
بایسنغر … خاطر را اخراج آنحضرت قرار داده … بر میان جان بست اما … مکنون ضمیر خود را اظهار
رسانید و چون در آن اوان احمد لر خاقان سعید را کارد زده … آن مهر سپهر کرامت … بمسجد جامع …
بایسنغر کیفیت حال … رسانید و رخصت اخراج امیر قاسم انوار حاصل کرده …
آنحضرت عزم سفر ماوراء النهر کرده در آن ایام غزلی در سلک نظم کشید که مطلعش اینست شعر ای عاشقان ای عاشقان هنگام آن شد کز …
مرغ دل طیران کند بالای هفتم آسمان * و مقطعش اینست شعر قاسم سفر کن تا بکی … * … چون میر قاسم
انوار طی مراحل و منازل نموده ببلده فاخره سمرقند نزدیک رسید امرا و صدور الغ بیگ میرزا در اندیشه افتادند که جهت ملاقات پادشاه …
او را … سلطنت تشریف آورند … میرزا الغ بیگ … تکلف رفتند و با اصحاب
ملاقات فرمودند و بشرف دیدار فایض الانوار آن مرجع الاسنید الابرار علیه صلوات الله الملک الغفار فایز گردیدند و از زبان گوهر بارش حقایق
درویشانه و کلمات محققانه شنیدند و در همان مجلس حلقه ارادتش در گوش کشیده غاشیه حسن عقیدت بر دوش فکندند چند سال … انوار
در کمال جاه و احترام در آن دیار بسر برده و در اواخر ایام حیات کرت دیگر دیار خراسان را بنور حضور منور گردانید و در شهور سنه سبع وثلثین
و ثمانمایه وفات یافت در خرجرد … مدفون گردید … دیوان غزلیات مشتمل بر اشعار حقایق شعار در سر
فردا فرد انام اشتهار تمام دارد و ایضا مثنوی مختصر انیس العاشقین نام از جمله منظومات آن قدوه اولاد خیر الانام است علیه التحیة
والرضوان من الله الرحیم المستعان المرشد الحقانی امیر نور الدین نعمت الله کرمانی قدس الله سره سلطان ممالک طریقت
و سیاح مسالک حقیقت است گویند مرید ابو عبد الله یافعی بوده و بصحبت صدر الدین شیرازی مبادرت نموده آنجناب را اشعار عالی بود
و از نزد حکام و اهل دنیا هر وارد … نعمتها و هدیه های آمدی … آن می خورد و به مستحقان می رسانید آورده اند که نوبتی شاهرخ
میرزا از آنحضرت سوال کردند که می شنوم که شما لقمه های شبهه آمیز تناول می فرمایید حکمت آن چیست آنحضرت این بیت را نوشته
بخدمت میرزا فرستادند شعر گر سفره خوان … * … حلال الاحلال * شاهرخ میرزا … روز
امتحان بعد از چند روز خوان سالار خود را فرمود که … طعامی ترتیب کن خوان سالار
حسب الحکم از شهر بیرون رفت دید که پیر زن بره فربه برپشت گرفته می رود فی الحال … بره از پیره زن در ربود و … طبخ رسانیده
طعامی ترتیب کرد و سلطان شاهرخ حضرت میر را بصحبت … اتفاق آن طعام را بکار می بردند در آن اثنا سلطان شاهرخ
از حضرت میر سوال نمود که شما می فرمودید که من نمی خورم الا حلال و حال آنکه من این بره را بظلم از عاجزی فرموده ام تا ستانیده اند کیفیت را
تا باخر بعرض رسانید حضرت میر فرمود که ای سلطان عالم بهتر آنکه از این تحقیق حال فرمایید که شاید حق تعالی را درین امر مصلحتی بوده باشد
سلطان شاهرخ فرمود تا آن ضعیفه را حاضر ساختند و از او پرسیدند که این بره را بکجا می بردی و از کجا آورده بودی و از کجا بدست آورده
بودی پیره زن حکایت کرد که من بیوه زنم و رمه گوسفند دارم که از شوهرم بمن رسیده پسری دارم در این هفته گوسفندی …

بجلالی در حق برده بود و خبرهای ناملایم از اوی شنیدیم درین حال خبر رسید که میر نعمت الله از طرف کرمان رسیده بزرگت
و بهرات بر آمده بود نذر کردم که اگر فرزند من بسلامت آید بخدمت میر رسانم و در روز فرزند من آمد بسلامت بمن رسید من
ارشادی بمن [illegible] خان سالار شاه آن بود ازمن نظم گرفته من چندانکه تضرع کردم بجایی نرسید سلطان شاهرخ را معلوم شد
که حق سبحانه و تعالی الطاف و اولیا را اکرام و شبیه محفوظ میدارد و از حضرت میر چند رنجها بوده من بعد کرده استمالت ایشان کرده
آمدن میر بدار السلطنه هرات سبب آن بود که اهل کرمان بسبب علاقه دین ایشان را تهمتها میکردند سلطان شاهرخ در صدد
مواخذه حضرت میر بودند قاضی میرحسین یزدی در رساله منشآت خود بتقریبی ذکر کرده که علمای کرمان [illegible] شاه نور الدین نعمت الله
و ایعرفون نعمت الله ثم ینکرونها و اکثرهم الکافرون و چون بیان نقطه عقیده حضرت میر مستغنی [illegible] شرح و بسط
بنابر رعایت اختصار از اشعار اخلاص آثار آن بزرگوار که در مناقب اهل البیت اطهار و [illegible] اعتقاد واقع است انتخاب کرده
و چند قطعه مذکور میشود **شعر** ای شیر خدا امام اعظم * سالار عطا و مکرم * آموخته علم من لدنی * از تو خضر و شعیب و آدم
از جمله مهاجران انصار * وز جمله عطا [illegible] * آن جا که قنبر [illegible] * حقا که نداشت [illegible] * دوشینه [illegible] * بلبل [illegible]
تا هست علی امام عالیست * در مملکت دو کون عالیست
دوشینه بیاد [illegible] گشودند * اسرار [illegible] * از صیقل عشق [illegible] * [illegible] * آنها که [illegible] * با آل علی [illegible]
آن جمله سفیان جاهل * در دوزخ [illegible] * [illegible] * المقصه [illegible] **تا هست علی امام عالیست**
در مملکت دو کون والاست ما عاشق آل مصطفاییم * پیوسته [illegible] مرتضاییم * داریم وفا [illegible] * [illegible]
بیگانه [illegible] * با آل علی [illegible] آشناییم * [illegible] نعمت الله * [illegible] * [illegible]
تا هست علی امام عالیست * در مملکت دو کون والاست
وله ایضا قدس سره گفتیم خدای هر دو عالم * گفتیم محمد [illegible] * گفتیم ولایت و نبوت * در ظاهر و باطن [illegible] * آن بر همه انبیاست سید
وین بر همه اولیاست مقدم * او صورت اسم اعظم حق * وین معنی حاصل اسم اعظم * [illegible] * [illegible]
در اول آخرش نظر کن * تا در یابی [illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] * [illegible] محمد و علی [illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
هرچند [illegible] * [illegible] آل مصطفی [illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] * ای نور دو چشم نعمت الله * [illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] **وله ایضا قدس سره** دم بدم دم از ولای مرتضی باید زدن * مهر مهر حیدری بر دل [illegible] باید زدن * نقش [illegible]
بر لوح جان باید نگاشت * دم مزن با هر کسی [illegible] * [illegible] باید زدن

دم بدم [illegible] مرتضی باید زدن	[illegible] باید زدن	لا فتی الا علی لا سیف الا ذوالفقار	این [illegible]
در دو عالم چهارده معصوم را باید گزید	[illegible] باید زدن	پیشوای [illegible]	[illegible] باید زدن
کربلا [illegible] شهید کربلا	[illegible] باید زدن	[illegible]	[illegible] باید زدن
دوستان [illegible]	[illegible] باید زدن	[illegible]	[illegible]
سالها [illegible]	[illegible] باید زدن	[illegible]	[illegible] باید زدن

از زبان نعمت الله منقبت باید شنید * هر که [illegible] باید زدن * وفات حضرت میر در شهور سنه سبع و عشرین و ثمانمایه بوده و در روز
سلطان شاهرخ [illegible] از [illegible] کرمان [illegible] و لنگر [illegible] و اطفال [illegible] ایشان از هشتاد و پنج
تجاوز کرده بود که داعی حق را لبیک اجابت گفته [illegible] فرمودند **السید العارف الموحد قطب الدین**
حیدر [illegible] قدس سره نسب شریفش [illegible] از اشعار [illegible] آورده با امام زاده [illegible] بن الامام الهمام موسی الکاظم
می رسد و نسبه سلوکش [illegible] سید محمد [illegible] و نسبه او [illegible] واسطه [illegible] می شود [illegible] از جمله
[illegible] حضرت امام همام مذکور است حضرت میر در [illegible] و تجرید بوده [illegible] ریاضت [illegible]
بسیاری از خوارق عادات از [illegible] ساختن [illegible] چنانکه سید المتألهین میر حیدر آملی در شرح
فصوص الحکم [illegible] تصریح فرموده مشهور است که [illegible] بعزم زیارت آستانه حضرت امیر المؤمنین [illegible]
متوجه شد چون به آن آستان ملائک پاسبان رسید [illegible] روضه منوره [illegible]
و [illegible] اصلا حرکت نکرد و چیزی نخورد و آب [illegible] و منتظر اشارت [illegible] زیارت [illegible]
[illegible] آوازی هایل [illegible] آمد که [illegible] بخواب [illegible] صورت یوم المشهود [illegible]
آوازه [illegible] رسید که فرزند من حیدر را دریابید چون اطراف روضه را تفحص کردند او را دیدند و از نام و نسب وی پرسیدند
دانستند که مراد حضرت امیر اوست لاجرم [illegible] بشرف زیارت [illegible] رسانیدند [illegible]
در احوال [illegible] مسطور است و چون در وقت این تألیف از رسایل که در بیان احوال و مقامات علیه او تالیف [illegible]
نبود در اختصار [illegible] معذور است مقام و قبر منورش در تبریز مشهور است **سید الفاضل المتألهین حیدر بن علی العبیدی**
الحسینی الآملی قدس الله روحه از سادات رفیع الدرجات دار المؤمنین آمل است از آنجا بعزم زیارت [illegible] حضرت
امیر المؤمنین و دیگر مشاهد ائمه معصومین بدار السلام بغداد آمد و در آن دیار رحل اقامت انداخت و با شیخ محقق فخر الدین
محمد بن المطهر الحلی و فاضل مدقق مولانا نصیر الدین کاشانی مشهور بحلی رحمهما الله و دیگر علما و عرفای شیعه [illegible] صحبت داشته
[illegible] سلسله خرقه و ارادت او در اول شرح فصوص [illegible] نقد النصوص که از جمله نفایس مصنفات اوست مذکور است شیخ [illegible]
محمد بن ابی جمهور در شرح بعضی از رسایل کلامیه حضرت میر را بسید علامه [illegible] صاحب الکشف الحقیقی تعریف نموده
او در علوم ظاهری و باطنی از این شرح و تفسیر تاویلات و کتاب جامع الاسرار و منبع الانوار [illegible]
[illegible] محتوی بر قواعد اشراق و اشارات [illegible] مسطور است بر [illegible] در [illegible] مطالب [illegible]
تحقیق و تنقیح تمام فرموده و با مصنف فصوص و شارحان کلام او در کتاب اول و سیوم طریقه مواخذه در بسیاری از مقاصد [illegible]
و بحسب عقل و نقل و کشف [illegible] خلاف آن نموده و گوی انّا فَلَم ما لا تَعْلَمُون وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ [illegible]
جامع الاسرار فرموده که از عنفوان شباب [illegible] از ایام طفولیت تا امروز [illegible] توفیق [illegible] حال کردید [illegible]
اجداد طاهرین خود که ائمه معصومین علیهم السلام اند و تحقیق طریقه ایشان که بحسب ظاهر شریعت است [illegible]
باطن حقیقت است مخصوص بطایفه صوفیه از ارباب توحید و اهل الله مشغول بوده ام قال قدس سره [illegible] بین الطایفتین
و مطابقة کل واحد منهما بالآخر حتی تحققت حقیقة الطرفین [illegible] حقیقة القاعدتین [illegible] حذو النعل بالنعل والقذة
بالقذة وصرت کاصرت جامعا بین الشریعة والحقیقة و حاویا بین الظاهر والباطن و [illegible] بین الاستقامة والتمکین [illegible] لمن کان
من ارباب الیقین واهل التحقیق الحمد لله الذی هدانا لهذا وما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله **شعر** کانت لقلبی اهواء مفرقة
فاستجمعت مذ رآتک العین اهوائی * فصار یحسدنی من کنت احسده * وصرت مولی الوری اذ صرت مولائی * ترکت للناس دنیاهم ودینهم *

غفلا بذکرک یا دینی و دنیای * [illegible] * بل [illegible] نعم الله تعالی والطافه لقوله و اما بنعمة ربک فحدث و تذکرا
بکرم الله تعالی والطافه وذکر فان الذکری تنفع المؤمنین و مع ذلک کله کما اعترف من [illegible] الاقسام [illegible] الکتاب [illegible]
اضعافا مضاعفة [illegible] لا یکون الا [illegible] من جلیل و قطرة من بحر لان نعم الله تعالی خارج [illegible] الاحصاء وان تعدوا نعمة الله
لا تحصوها انتهی و تفسیر تاویلات آن از قبیل است که [illegible] تفسیر مشهور که توفیق تالیف آن یافته و فرموده [illegible]
تفسیر [illegible] قرآن مجید است [illegible] تورية و انجیل و زبور که [illegible] قرآن مجید [illegible] کتابت [illegible]
آن [illegible] تفسیر است و از جمله کتب و رسایل او کتاب جامع الحقایق است و رساله [illegible] توحید و رساله [illegible] که مشتمل است
بر بیان ارکان خمسه یعنی صلوة و صوم و زکوة و حج و جهاد [illegible] شریعت و طریقت و حقیقت و کتاب الکشکول فیما جری علی آل الرسول
و رساله [illegible] در بیان [illegible] حضرت امیر المؤمنین در دفع [illegible] و این رساله را در [illegible]
فخر الدین مذکور [illegible] و [illegible] نفایس مؤلفات جناب میر [illegible]
با شیخ محیی الدین اعرابی اتفاق دارد و حقیقت توحید ذات و صفات و افعال [illegible] سوال [illegible]
لطایف کلام او که در مبحث توحید افعال از کتاب جامع الاسرار و شرح فصوص افاده فرموده آنست که بعضی توهم کرده اند که [illegible]
نسبت جمیع افعال حسنه و قبیحه بخدای تعالی میکنند و لا فاعل الا هو میگویند [illegible] کشف و حال در توحید افعال [illegible]
آنچه اشاعره گفته اند خطای محض است چه مذهب اشاعره را اگرچه بحسب ظاهر عبارت و مقال با [illegible] صوفیه [illegible]
از ایشان می گویند لا فاعل الا هو اما بحسب معنی تفاوت بسیار است [illegible] اشاعره [illegible]
و [illegible] رؤیت غیر خلاص [illegible] و بمقام توحید وجودی که مشاهده وجود حق است [illegible]
و ارباب کشف و حال بعدا [illegible] تفاوت از کجاست تا بکجا **شعر** ولنعم ما قیل
[illegible] نظاهر [illegible] و انکه [illegible] مستغرق [illegible] حقیقت [illegible] لا فاعل الا [illegible]
و از حکایت مناسب این مقام آنست که در زمان که شاه اسمعیل ثانی رحمه الله [illegible] پادشاه شد
و بواسطه [illegible] و استمرار عادت [illegible] حرکت کردن و سواری عاجز و زبون شده بود [illegible]
که دفع منازعه پادشاه روم و ازبکان شام با ظهار موافقت در مذهب نماید [illegible] ایشان حرکت نماید میرزای مخدوم
و ملا میرزا جان [illegible] و [illegible] پسر شیخ [illegible] شیرازی [illegible] بودند
افضل الدین محمد ترکه اصفهانی که در آن عصر از اذکیای فضلای [illegible] صاحب ذوق در مطالب صوفیه بود [illegible]
و چون در مناظره او [illegible] و بیهوت [illegible] بودند روزی [illegible] سوال که دفع آن در نظر ایشان [illegible]
خواجه گفتند که شما مقاصد صوفیه را حق میدانید و حال آنکه ایشان در مسئله خلق اعمال عباد [illegible]
مذهب شما مخالفند [illegible] اشاعره و اهل سنت موافق [illegible] صوفیه و اشاعره افعال [illegible]
الوجود غیر الله [illegible] جواب داد [illegible] صوفیه با شیعه امامیه در این مسئله
موافقند [illegible] از این دو طایفه آنست [illegible] و میان ما [illegible]
و اما صوفیه [illegible] قایلند بوحدت وجود [illegible] ایشان معقولات [illegible] از کتاب گلشن راز و شرح آن [illegible]
می شود که صوفیه قایل بجبر محض اند [illegible] از اشاعره و معتزله موافق نیستند [illegible]
و گفته چنانکه در گلشن گفته **شعر** هر آنکو را که مذهب غیر جبر است * نبی فرمود کو مانند گبر است * و در کتاب سعادت نامه گفته **شعر**
غضب منصب کو بعلت کب * فعل حق از توحیث الاغضب * و از نفایس کلمات حضرت میر که در شرح فص شعیبی واقع شده آنست

که در مقابل که جناب شیخ مصنف اعتقاد معتزله را در [illegible] بمعاقب است رد نموده حضرت میر بعد از نصرت مذهب [illegible]
و تقویت مقال ایشان [illegible] اهل کشف و ادله عقل و نقل گفته و هذا من الشیخ الذی هو رئیس الموحدین عجیب لانه یدعی ان اعتقاده
هو هیولی الاعتقادات کما سبق ذکره مرارا فکیف یتوهم [illegible] فی اعتقاده وافعاله واحکامه و احواله [illegible]
فی جمیع الصور [illegible] سبحان من لا یسهو و جل من لا یغفل ولیس هذا المقام الا المقام الذی تقول [illegible]
الذی هدانا لهذا وفوق کل ذی علم علیم **السید المرتاض المظلوم الامیر المختوم ختم الله له بالحسنی** از سادات [illegible]
مدینه طیبه است جد میر بهاء الدین بعزم زیارت حضرت امام الانس والجن علی ابن موسی الرضا علیهما التحیة والثناء در خراسان
آمد و در [illegible] متاهل شد و میر مختوم در آنجا متولد گردید و بصحبت امیر قاسم انوار نور الله مرقده رسیده در تصفیه باطن کوشید
و بکمالات صوری و معنوی آراسته گردید اهالی خراسان بخدمتش اعتقاد تمام داشتند و اکثر میرزاده های [illegible]
[illegible] و در کتاب مجالس العشاق که از مصنفات سلطان حسین میرزای بایقراست مسطور است که نوبتی مولانا جلال الدین [illegible]
از آن حضرت استفسار نمود که می شنویم که بعضی میرزاده ها مرید [illegible] بخدمت می آیند شما را تعلق خاطر [illegible] رسد از کیفیت آن [illegible]
که آیا عشق همان مرض سوداییست که اطبا بیان نموده اند یا ورای آن چیزیست حضرت میر در جواب فرمودند **شعر** عشق چو فیست کو [illegible]
در دو عالم [illegible] * عنقای عشق جز بر قاف قلب [illegible] خانه در تجرید [illegible] و همای همت [illegible]
[illegible] و آزاد دوان [illegible] * هر بیت [illegible] آن بود که [illegible]
و هر [illegible] حریف این [illegible] که درد او را [illegible]
در [illegible] و هیچ چیز را من [illegible] باشد **رباعیه** زین کرم [illegible] سوخته ساخته * درد او تحسین [illegible] دو جهان [illegible]
[illegible] * بنیاد وجود خود برانداخته * آخر الامر [illegible] میرزا شاهرخ [illegible]
[illegible] و [illegible] ولایت [illegible] را از محبوس [illegible] اخراج نموده [illegible] این چند بیت [illegible]
[illegible] اولیا [illegible] مطلع [illegible] **شعر** منزل آیات حکمت منبع سر وجود * [illegible] * [illegible]
کاشف اسرار غیب * مطلع دیوان [illegible] * [illegible] * صورت معنی [illegible] غیب و شهود
[illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
جناب میر [illegible] امیر قاسم انوار نور الله مرقده [illegible] دارد [illegible] **غزل**
میر مختوم سفر کرد [illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] * [illegible] * میر مختوم [illegible] * [illegible]
الشیخ العارف الموحد ابن الفارض الحموی الاندلسی المقری المصری قدس سره [illegible] و آن مخصوص
خلیفه دوم [illegible] حضرت [illegible] از ایشان بوده [illegible] حسن بن علی بن رشید [illegible]
[illegible] مغرب بوده و در دیار مصر نشو و نما نموده و در علم فرایض فضل [illegible] و بواسطه این مناسبت جناب شیخ [illegible]

اشتهار نموده نه آنکه این شنیده بمجرد احیا و در فرض فارض بوده شرح سلوک شیخ و ریاضات او در کتب متداوله مذکور است
و دیوان ایست مشتمل بر عیون معارف و فنون لطایف که یکی از قصاید آن قصیده خمریه میمیه است و دیگر قصیده تائیه
که قریب به هفتصد و پنجاه بیت است و در این قصیده بعد از ذکر اول و ثانی و ثالث در شان حضرت امیر المؤمنین گفته شعر
و اوضح بالتاویل ما کان مشکلا علی بعلم ناله بالوصیة و در این بیت اشارت با آنکه علوم اهل البیت از آنجهت است که بیان الکلام
الهی و وصایت حضرت رسالت پناهی میسر می شود و فحوای کلام دلالت بر آن دارد که آن علم مخصوص حضرت امیر بود و
مخصوص آنحضرت باشد فافهم و این قصیده در میان مشایخ صوفیه و غیرهم مشهور است و جمعی کثیر از فضلا و عرفا بر آن شرح نوشته اند
و آنجمله سید المتاخرین امیر سید علی همدانی قدس سره در شرح موسوم بمشارب الاذواق در حل بیت دوم از قصیده میمیه نوشته
شاهد عدل است بر تصحیح اعتقاد ابن فارض و ... و ابن کثیر شامی در تاریخ خود آورده که بسیاری از مشایخ
و علما بسبب قصیده تائیه نسبت او بالحاد نموده اند و مؤلف گوید که این حکم را اغماض باید کرد ... قصیده میمیه

[illegible]

فان شئت فيما قلت حتم فقل لهم ابينوا لنا عن حقها بعطية

النور السادس في المبدأ والمعاد واعادة الاشياء كما بدأها وذكر القيمة الصغرى والكبرى

[illegible]

النور السابع في بيان سر هيكلة والقرآن ظهور بعض ببعض

فما فيكم يا معشر الاعراب شر ... لآلات اسرار بطونها بحقيق

ويعلم ما معنى المعاد ... يراد به من ... بعد سفرة

وهل كان بدء الخلق آدم وحده ... من الطين لم يكن من دون نطفة

[illegible]

النور الثامن في تغيير الزمان وانحراف المزاج وظهور فساد الارض

[illegible]

وبلج عزرائيل عند فناءهم ... نصور كبش املح عند ذبحه

فذاك هو العلم المكنون في يوم بعثهم ... [illegible]

[illegible]

النور الثاني عشر في الآداب وحسن الاخلاق والتحضيض على تحصيل الكمالات الانسانية

[illegible]

النور التاسع في معرفة صاحب الوقت وانه وقت ظهوره

[illegible]

النور العاشر في خصوص القرآن هو القطب الاعظم وانه المحتجب

[illegible]

النور الحادي عشر في ذكر القيمة الكبرى وبيان ما بعدها وكمال الناس

وينفخ اسرافيل في الصور نفخة ... فيصعق من في الارض منها بفزعة

[illegible]

او خاتم الموحدین محیی الدین محمد بن علی العربی الطائی الاندلسی

از خاندان فضل وجود بوده واز حضیض تعلقات وقیود باوج اطلاق وشهود صعود نموده و نسبت خرقه او بیک واسطه بخضر می رسد و خضر بموجب تصریح مولانا قطب الدین انصاری صاحب مکاتیب خلیفه حضرت امام زین العابدین است و شیخ ابو الفتوح رازی در تفسیر این آیه که قال فانها محرمة علیهم اربعین سنة یتیهون فی الارض روایت نموده که حضرت خضر ...

زنانکم تعقوبه منها ومن اراد ٭ الیکم من المستعین تحکم ٭ و از بعض ثقات شنیده که در بدایت سلطنت سلطان جلال الدین
محمد اکبر پادشاه غازی چون مخدوم الملک هندی که مخدوم [illegible] بود بکشتن بعضی از آحاد شیعه که در سلامت آباد [illegible]
بود فتوی داد تا اکثر میر [illegible] و میرزا مقیم هروی را کشتند ملا غزالی مشهدی از مشاهده آن حالات خایف و مضطرب شده
بخدمت ملا قاسم کاهی مشهور که صوفی ملامتی بود و طایفه جغتای معتقد او بودند رفت و صورت حال را عرض نمود ملا قاسم [illegible]
جهه خود داد او نمود مولانا قاسم گفت که [illegible] آمد که تو نیز ما [illegible] اظهار تشیع الحاد کن تا از شر این طایفه ایمن باشی و از جمله [illegible]
که مناسب این مقالست آنکه شیخ علاء الدوله از بعض تعلیقات خود گفته که در اثنای مطالعه کتاب فتوحات و مباحث آن باین [illegible]
رسیدم که سبحان من اظهر الاشیاء وهو عینها این [illegible] بر کنار او ان الله لا یستحیی من الحق ایها الشیخ لو سمعت من احد انه یقول
فضلة الشیخ عین وجود الشیخ لا تسامحه البته بل تغضب علیه فکیف یسوغ للعاقل ان ینسب هذا الهذیان الی الملک الدیان
الی الله توبة نصوحا لتنجو من هذه الورطة الوعرة التی یستنکف منها الدهریون و الطبیعیون و الیونانیون والسلام علی من اتبع
الهدی [illegible] کاین تشنیع و تقبیح بوجوه سقیمه مدخول و معلولست زیرا که محتمل است که لفظ عینها بغین منقوطه
و یاء موحده بعد از یای مثناة بصیغه تثنیه باشد و معنی این باشد که سبحان الذی اظهر الاشیاء وهو غیبها و اخفاها یعنی
خدای تعالی ایجاد اشیا و افنای آن میکند و سوی وجه او چیزی نمی ماند کل شیء هالک الا وجهه بر مثال اشتباه الناس و [illegible]
وازدیوار کبریای شیخ گردی برنخاستند و اگر مسلم داریم که عینها با عین مهمله است که او خوانده مسلم نمی داریم که مرجع ضمیر مذکور لفظ الاشیا
[illegible] مرجع ظاهر نیست که از لفظ اظهر مفهوم می شود و مثل این عبارت در کلام فصحا شایع است چنانکه آیه کریمه اعدلوا هو اقرب للتقوی [illegible]
و اگر مسلم داریم که مرجع لفظ اشیاست می گوییم که لفظ عین را معانی بسیار است و چرا نتواند بود که مراد او از عین اینجا معنی دیگر باشد [illegible]
[illegible] باشد و بالجمله لفظ عین را اطلاق می کنند بر مختار از هر چیز و بر عینی که منبع آب است و غیر آن از معانی که اهل عربیه تفصیل آن نموده اند
و هرگاه در این عبارت لفظ عین را بمعنی مختار گیریم اشارت خواهد بود بمعنی که ساری در جمیع ذرات است یعنی مختار و محبوب
جمیع ذرات حضرت باریست و اگر حمل بر معنی منبع کنیم اشارتی می شود بآنچه صوفیه گفته اند که تحقق وجود و این معنی [illegible]
زیرا که مشعرست بآنکه هم چنانکه آب دایم در باقی میماند بسبب چشمه و امداد و هم چنین اشیای ظاهره باقاضه حق تعالی باقی اند و اگر
فیض یک لحظه از ایشان منقطع شود جمادی [illegible] می شوند پس ظاهر شد که منشا ایراد عدم فهم مراد شیخ است که کمال صورت کلام شیخ
بنظر مورد نرسیده و متوجه طرق دیگر گردیده ٭ شعر ٭ صوفی اگر آن روی نبیند بکلاه‌ش ٭ کان مرغ [illegible] که [illegible]
و ایضا معتقد شیخ در وحدت وجود کشف صحیح و ذوق صریح است نه دلیل عقلی یا مقدمات نقلی و حضرت میر سید شریف در حواشی
شرح تجرید می فرماید ان قلت ماذا تقول فی من یری ان الوجود مع کونه عین الواجب غیر قابل للتجزی و الانقسام قد انبسط علی هیاکل الموجودات
فظهر فلا یخلو عنه شیء من الاشیاء بل هو حقیقتها و عینها و انما امتازت و تعددت بتقییدات و تعینات اعتباریة و تمثل ذلک
بالبحر و ظهوره فی صورة الامواج المتکثرة مع انه لیس هناک الا حقیقة البحر فقلت هذا طور وراء طور العقل لا یتوصل الیه الا بالمشاهدات
الکشفیة دون المناظرات العقلیة و کل میسر لما خلق له و اما آنچه شیخ علاء الدوله در آخر گفته اند که اگر کسی گوید که فضله شیخ
عین وجود شیخ است غضب خواهد فرمود و ما عهد نخواهد نمود تمثیل است بغایت ناستوده نفضله نا در ویشی آلوده زیرا که ارباب [illegible]
اگر معیت حق با اشیا چون معیت جسم بجسم دارند این [illegible] لازم آید اما معیت بزعم ایشان چون معیت وجود است [illegible]
و ماهیت ملوثه نیست بخلاف معیت شخص و فضله که از قبیل معیت جسم است مر جسم را و آن ملوث می تواند شد و ایضا حق در نفی
وجودات ممکنات که آثار وجود حق اند و از نفی فضله آن نفی می باشد تا تمثیل و تنظیری که نموده اند درست باشد و هذا اذکر شیخ علاء
الدوله الحق که کتاب عروة الوثقی فضله است عضو جواشی نموده و ما عهد مخدوم زاده ابن نمی فرمود و بالجمله امثال این کلمات بر [illegible]

بعلو شان ایشانست و دیگر چه گوید و چه نویسد درویشی و درویشانست صاحب نفحات آورده که بعضی از اهالی عصر که منکر وجود
شیخ را متتبع بسیار کرده بود و بهر دو اعتقاد و اخلاص تمام داشت در بعضی از رسایل خود نوشته که در حقیقت توحید میان ایشان خلاف
نیست و تخطیه و تکفیر شیخ علاء الدوله شیخ را قدس سره راجع بآن معنیست که وی از کلام شیخ فهم کرده نه بآن معنی که مراد شیخ است
زیرا که وجود را سه اعتبارست یکی اعتبار وی بشرط شی که وجود مقید است و دوم بشرط لاشی که وجود عامست و سیوم لا بشرط شی
که وجود مطلق است و آنکه شیخ قدس سره ذات حق سبحانه را وجود مطلق گفته است بمعنی اخیر است و شیخ علاء الدوله آنرا بر وجود
عام حمل کرده بود در نفی و انکار آن مبالغه نموده با وجود آنکه خود باطلاق وجود بر ذات بمعنی اخیر اشارت کرده است چنانچه در بعضی
رسایل فرموده است که الحمد لله علی الایمان بوجوب وجوده و تنزهه عن ان یکون مقیدا محدودا و مطلقا لا یکون بلا مقید اثر وجود
چون مقید بی محدود نباشد و مطلق باشد که وجود وی موقوف نباشد بر مقیدات تا جار مطلق خواهد بود لا بشرط شی که هیچ
یک از تقیید و عموم مشروط نباشد و تعینات شرط ظهور وی باشد در مراتب نه شرط وجود او و حق آنست که میان شیخ علاء
الدوله و شیخ عبد الرزاق کاشی واقع شده آن نیز از این قبیل تواند بود و بالجمله طایفه صوفیه موحده چنانکه حکم بعینیت اشیا
می کنند هم بآن وجود حق و هستی مطلق می گویند حکم بغیریت اشیا نیز از ایشان واقع است و اشیا را غیر حق گفته اند و نیز گفته اند
که نه عین اوست و نه غیر او چنانکه شیخ در بعضی اشارات باین عبارت اطلاق کرده و مثنوی مولانای روم نیز در بیان این ٭ شعر ٭
گاه کوه قاف و گه عنقا شوی ٭ گاه خورشید و گهی دریا شوی ٭ تو نه این باشی نه آن در ذات خویش ٭ ای برون از وهمها و ز بیش بیش
و چنین می گویند که طریق اعتدال در توحید اینست ٭ شعر ٭ که جهان پرتویست از رخ دوست ٭ جمله کاینات سایه اوست ٭ هر آن چیزی که در عالم
چو عکس ز آفتاب آن جهانست ٭ رباعی ٭ ای جلوه گر از جمال جانان همه تو ٭ مقصود دل از روی جانان همه تو ٭ اعیان همه آیینه عکس رخ خویش ٭ بنموده دگر چیز
اعیان همه تو ٭ و هر یک از این اطلاقات باعتبار یست از تشبیه و تنزیه و جمع و تفصیل و نظر بر بعضی حیثیات نه بجمیع حیثیات و قد
در کلام ایشان تناقض عبارات است کما لا یخفی علی المتتبع لکلامهم و المتفطن لمرامهم و از آن جملست این نظم مرغوب که بعضی از موحدان
گفته ٭ مثنوی ٭ یا من جل الظهور و الاشراق ٭ کیست جز تو در انفس و آفاق ٭ لیس فی الکاینات غیرک شیء ٭ انت شمس الضحی و غیرک فیء
در جهان سایه است نور توی ٭ سایه را ما یه ظهور توی ٭ حرف غیر از من از دل تراش ٭ محو کن غیر را و جمله تو باش ٭ حرف حرف و کلام غیر اینجا ٭
هم ز تو سوی تست سیر اینجا ٭ در بدایت عزت سیر رجال ٭ در نهایت سیر تست تعال ٭ اللهم انت السلام و منک السلام و الیک یرجع السلام
یا فیع درا شاد گوید که شیخ عز الدین عبد السلام دمشقی که فقیه شیخ [illegible] است روزی بعضی یاران او گفتند ما می خواهیم که قطب را ببینیم
او اشارت به شیخ کرد گفتند تو طعن در او می کنی گفت آن برای نگاه داشتن ظاهر شرعست ٭ شعر ٭ کر پیر مغان مرشد من شد چه تفاوت
در هیچ سری نیست که سری ز خدا نیست ٭ در صومعه زاهد و در خلوت صوفی ٭ جز گوشه ابروی تو محراب دعا نیست ٭ و ولادت شیخ محیی الدین
در هفدهم رمضان سنه ستین و خمسمائه بود و وفات او شب جمعه بیست و دوم ربیع الآخر سنه ثمان و ثلثین و ستمائه بود و قبر او در
دمشق در موضعی که الحال بصالحیه موسوم و مشهور است ٭ الشیخ العارف الفاضل صدر الدین القونوی قدس سره ٭ کنیت او ابو المعالی
است جامع بوده میان علوم ظاهری و باطنی عقلی و نقلی میان او و سلطان المحققین خواجه نصیر الدین طوسی سوال و جواب
واقع است و مولانا قطب الدین علامه شیرازی در حدیث شاگرد اوست و با شیخ سعد الدین حموی صحبت بسیار داشته و از وی سوالات
کرده صاحب نفحات گوید که او نقاد کلام شیخ است مقصود شیخ در مسئله وحدت وجود بر وجهی که مطابق عقل و شرع باشد
جز بتتبع تحقیقات او و فهم آن کما ینبغی میسر نمی شود و وی را مصنفات است چون تفسیر فاتحه و مفتاح الغیب و نصوص و نفحات الهیه
که بیان بعضی از واردات قدسیه خود داده و آنجا ذکر کرده و سید المتالهین حیدر [illegible] در جامع الانوار ذکر کرده که شیخ [illegible]
چند کتاب و رساله در اصول مذهب صاحب الزمان نوشته و این معنی از آن کتب که داشته معلوم و ولایت او [illegible]

صلوات الله علیهم آغاز گشت علیه السلام میان شیخ و مولانا جلال الدین رومی قدس سرهما اختصاص صحبت و صحبت بسیار بوده آنکه
روزی مجلسی عظیم بود و اکابر قونیه جمع و شیخ صدر الدین بر صدر صفه بالای سجاده نشسته بود و در خدمت مولوی در آمد شیخ سجاده را
بوی تکلف نمود مولوی بنشست و گفت بقیامت چه جواب گویم که بر سجاده شیخ نشستم شیخ فرمود که [illegible] گوشه جنبش و من بر یک گوشه
بنشینم خدمت مولوی باین نیز راضی نشد شیخ فرمود که سجاده که شما را نشاید ما را نیز نشاید سجاده را برداشت و دور انداخت و مولوی
چهل روز از وفات کرده و وصیت نماز خود بوی کرد رحمة الله تعالی ٭ الشیخ العارف الکاشف العواطف عبد الرزاق الکاشی قدس سره ٭
جامع بوده میان علوم ظاهری و باطنی صاحب جامع الاسرار قدس سره بالاتحق در مواضع که با شیخ محیی الدین مخالف افتاده بعد از آنکه
بر احتلال کشف شیخ عقلا و نقلا و کشفا در فرموده که معلوم کردی که علم عظیم در دنیا این مواضع شیخ عبد الرزاق [illegible] و اعتراف [illegible]
نموده و از خدای تعالی در خواست وصول بمقام او نموده و او را مصنفات بسیار است چون تفسیر تاویلات و کتاب اصطلاحات صوفیه و شرح
فصوص الحکم و غیر آن با شیخ علاء الدوله سمنانی معاصر بوده و میان ایشان در قول بوحدت وجود مخالفات و مباحثات خایبانه واقع شده
و در آن باب بیکدیگر مکتوبات نوشته اند صورت آن کتابات در کتاب نفحات جامی مسطور است و شیخ علاء الدوله بعد از [illegible]
بغیر از تعریض بارد و تحکم فرمودن کاری نکرده از جمله تحکمات ظاهره او آنکه شیخ عبد الرزاق بر برهانی که شیخ علاء الدوله در نفی وحدت وجود
در کتاب [illegible] ذکر کرده اعتراض نموده که آن برهان بر نهج مستقیم و طریق برهان نیست او در جواب در شب پیش آمد و گفته که چون عقل هم
مطابق واقع باشد و عقل را ان اطمینان باید و شیطان بر آنجا اعتراض نتواند کرد مرا کافیست خواه برهان منطقی است باش و خواه مباش
اینست خلاصه جواب او و ظاهرست بر هر که او را در شعور بوده که هر گاه تالیف برهان بر نهج قویم میزان مستقیم باشد قیاس
سقیم خواهد بود و مطلان را بر آن اعتراض می رسد چه جای شیطان و نه مطابق واقع خواهد بود و نه موجب اطمینان و امثال این سخنان
از فقهای جامد سر می زند که علم منطق را بجهت اشتباه بحکما مخالفت شریعت می دانند و نظر در آن حرام می دانند بلکه چنانکه شهرزوری
در تاریخ الحکما از حکیم ابو علی عیسی نقل نموده امثال این سخن صادر می شود الا از کسی که در مقام شرح و طعن بر شریعت باشد زیرا
سال انکار منطق و ابطال قواعد آن در بحث و اسند لال راجع بر آن می شود که شریعت طریقه بحث و تحقیق ثابت نمی شود و آنکه کسی که
شریعتر است منزه آنکه باشد که بجهان انکار دراهمی که در دست اوست ناسخ اسناد نقادان و زرگران و صرافان باز دادن دراهمی که بخشیده باشد
و آن دراهم را بکسی می نماید که او را معرفت نقد جید و زدی و صحیح و سقیم باشد اگر دلیل عقلی باشد که مبادی جید دلیل آورده
از برای استیناس طالبانست نه آنکه بنای مدعی بر آنست و اعتقاد موقوف آنست که این سخنان ظاهر الفساد را [illegible] نامقبول مانعی یکی از [illegible]
و ناقلان کلام است باو نسبت داده و الله اعلم بحقایق الغیب و الشهادة ٭ الشیخ المؤید بالفیض السرمدی شهاب الدین سهروردی قدس سره ٭
اگر چه کنیتش ابو حفص و نام عمرست لیکن از اولاد محمد بن ابو بکرست و سلسله نسب او با محمد بن ابی بکر چنانست که شهاب الدین ابو حفص
عمر بن محمد بن المشهور بن [illegible] بن القاسم بن محمد بن عبد الله بن عبد الرحمن بن القاسم بن محمد بن ابی بکر و انتساب او در تصوف بعم خود
ابو النجیب سهروردی است و بصحبت بسیاری از مشایخ رسیده و مدتی با بعضی از ابدال در جزیره عبادان بوده و خضر را هم دریافته و در
خود شیخ الشیوخ بغداد بود و ارباب طریقت از بلاد دور و نزدیک استفتای حقایق و معارف از او می کردند ابن کثیر در تاریخ خود آورده که دو
خلفای عباسی و ملوک آن زمان بعضی اوقات طریقه رسالت بجایی آورده و او را اموال بسیار جمع شد و آنرا بفقرا قسمت نمود و در [illegible]
حج نمود جمعی از علما و [illegible] او و [illegible] طریقه سروت و لطافت بجا آورده و در تاریخ مذکور [illegible] مسطور است که جمله شیخ روزی
در بغداد وعظ میگفت و در اثنای وعظ این بیت خواند که ٭ شعر ٭ مالی الغضاب اخو وجد تعارضه ٭ حدیث نجد و لا صب [illegible]
و از دور دو قرت که شیخ را از حضور کمال وجد دست داده بود مکرر آن بیت را می خواند و آن اشتعال جانان [illegible] حاضران شیخ فریاد کرد
که ای شیخ تا چند اظهار کمال وجد و نقصان حاضران می کنی و آنکه در این میان بعضی باشند که راضی بهر دو باشند [illegible]

می خوانی ٭ شعر ٭ ما فی الغضاب [illegible] ٭ الا محب له فی الرکب محبوب ٭ کانما یوسف فی کل راحلة ٭ و الحی فی کل بیت منه یعقوب ٭
پس شیخ صیحه زد و از منبر فرود آمد و آن جوان را در رباط او در مقام صدر جا می نشاند تا گاه از نظر او غایب شد و در جای او گوی چون
دیدند که در وقتی که شیخ آن بیت را انکار می نمود آن پیر که از روی غضب پای خود را بر زمین زده بود آن صورت ظهور نموده در رساله اقبالیه
مسطور است که یکی از شیخ پرسید که شیخ محیی الدین عربی را چون یافتی گفت بحر مواج لا نهایة له گفتند شیخ شهاب الدین سهروردی را
چون یافتی گفت نور متابعة النبی صلوات الله علیه و آله فی جبین السهروردی آخر او را تصانیف بسیارست چون عوارف و رشف النصایح
و اعلام التقی که در اکثر از روی تقیه حق کرده و در رساله اعلام الهدی چنانکه از پیش گذشت حال تعجیل از آن سر زده که اکثر متعصبان اهل
سنت آزاد ایل در نفی شیخ ساخته اند بلکه بر وجهی که بعد از این مذکور خواهد شد جمعی از مشایخ صوفیه مثل شیخ ابی محمد جوینی ان
بواسطه خواندن آن رساله و حمل آن عبارت در بلای عظیم انداختند لیکن بالجمله مصنف صاحب شعور که در عبارت مذکور [illegible]
ماید در یابد که حال بر وجه است که مذکور شد و از این قبیل است آنچه شیخ محیی الدین اعرابی در مقام اخفای مذهب و احتراز تعیین
مذهبی از مذاهب مختلفه متخالفه می گوید که نیز قلب هیولی الصور جمیع المعتقدات و الاقاویل که در معتقدات مذاهب مختلفه
تناقض بسیار است و محال بوده اعتقاد حقیقه نقیضین ظاهر و آشکار است و هم چنین شیخ محیی الدین و حجة الاسلام غزالی و شیخ
رکن الدین علاء الدوله و غیر ایشان در کتب خود از روی تقیه و گول زدن اهل سنت و جماعت و درو اندازی ایشان از سر تعصب
بالکل مناسب هیچ کس نمی کنیم چه جای آنکه لعن یا دعای خیر کنیم می گویند که عارف دعای بد برای هیچ کس نکند برای آنکه حضرت و اندیشه که هیچ
میرسد بخدای رسیده و عارف نمی بیند که خدای متألم شود و نزد عاقل بطلان این سخن ظاهرست چنانچه مولانا قطب الدین [illegible]
مکاتیب گفته ما دایم که هر کرا اولاد ائمه مایل از خود باشد دانند که امروز فریبکار دروا نیست بنابر آنکه غالب مطلوب است و الدین معلوم
نباشد و نمی اند بود جناب شیخ شهاب الدین قدس سره نود و سه سال عمر داشته در سنه اثنی و ثلثین و ستمایه وفات یافت ٭ الشیخ الکبیر
العریف ابو الجناب نجم الدین الکبری قدس سره ٭ نجم الکبرا ابن الاقطاب قطب العرفا منبع الآداب بقاله و سولنا که الزری با ارباب هم
است ابو الجناب نام شریفش محمد است و لقبش کبری و صحیح آنست که بنا بر آن ملقب به این لقب شده که در وقت تحصیل با هر طالب علمی که
مکرر می دید غالب می آمد و بنا بر این او را طامة الکبری لقب دادند بعد از آن بسبب کثرت استعمال الطامه را انداختند و کبری گفتند و شیخ ولی
تراش نیز از القاب آنجنابست و سبب آنکه این لقب را بوی اطلاق کردند که نظر شریف او هر که می افتاد بمرتبه ولایت می رسید سلسله شد و خود
نجم الدین سکاکی را سر ور است و کنیت شیخ قدس سره ابو الجناب بود بجیم و نون مشدد اما بر اکابر یسان در رساله که مشتمل است بر حالات
شیخ رکن الدین علاء الدوله سمنانی قدس سره آورده است که شیخ نجم الدین در ایام جوانی جهت استماع اخبار از خوارزم که مولد او بود بهمدان رفت و هم
آنجا الرخصت حدیث یافت و باسکندریه نیز اجازت حاصل کرد در وقت مراجعت شبی حضرت رسالت را صلعم در خواب دید و از آنحضرت
استدعای کنیتی کرد حضرت رسالت فرمودند که ابو الجناب شیخ پرسید که ابو الجناب مخفف حضرت فرمود که لا مشدد چون از خواب
در آمد از معنی آن کنیت چنان فهم کرد که او را از دنیا اجتناب باید کرد لا جرم خود را از علایق دنیوی مجرد ساخته در طلب مرشدی که دست ارادت
بوی دهد آمادنما و در خوزستان نیز بدستان رسید در خانقاه شیخ اسمعیل قصری پهلو بر بستر فراغت نهاده بخشی تو جه شیخ از مرض بجا
[illegible] مرید وی گشت و مدتی در خدمت او بسلوک مشغول بود شبی بخاطر شریفش خطور نمود که علم ظاهر پیش از شیخ اسمعیل زیاده است
و از علم باطن حظ تمام یافته ام این معنی بر شیخ اسمعیل ظاهر گشته آنجناب را طلبید و گفت بر خیز و سفر کن که تو را بخدمت شیخ عمار یاسر باید
[illegible] شیخ نجم الدین دانسته که شیخ اسمعیل بر آنچه بر خاطر شریف خطور نموده اطلاع یافته هیچ نگفت و بخدمت شیخ عمار شتافته مدتی آنجا
مشغول گردید و چند گاه که آنجا بود شبی همان حدیث بر خاطرش گذشت و صباح شیخ او را گفت که بر خیز و بمصر رو پیش روزبهان تا این هستی را
بضرب سیلی از سر تو بیرون برد در نفحات از شیخ نجم الدین منقولست که چون بمصر رسیدم روزبهان را دریدم در خانقاه او دیدم که [illegible]

اندک وضو می بارد بخاطرم گذشت که ظاهراً شیخ می داند که به این قدر آب وضو جایز نیست و چون شیخ از وضو فارغ گشت دست
بروی من افشاند و بسبب قطرات آب وضو که از شیخ بروی من رسید بیخود شدم شیخ بخانقاه درآمد من نیز در رفتم و آنجناب
بشکر وضو مشغول گشت من برپای ایستادم و از خود غایب شدم دیدم که قیامت قایم شده و مردم را می کشند و بآتش می اندازند [illegible]
بیری بزرگ پیوسته نشسته هرکس که می گوید که تعلق بوی دارم او را می گذارند تا کاه مرا بگرفتند و بجانب آتش کشیدند و چون گفتم من از متعلقان
ایشانم رها کردند لاجرم برآن پشته بالا رفتم و بر پایش افتادم سیلی سخت بر قفایم بزد چنانکه بروی در افتادم و گفت بعد از این اهل حق را
انکار مکن بعد از آن از غیب باز آمدم دیدم که شیخ از نماز فارغ شده پیش رفتم و شیخ در تنها دستم چنانکه سیلی بر قفای من زد و لفظ
بر زبان راند و بدان سبب عجب از طبیعت من زایل گشت دیگر باره شیخ [illegible] مرا بخدمت شیخ عمار یاسر باز گردانید و [illegible]
در دل وی بود درست کرد تا من زر خالص ساخته باز پیش تو فرستم شیخ نجم الدین بار دیگر در خدمت شیخ عمار یاسر تربیت یافته چون به
کمال رسید رخصت یافت و بخوارزم شتافته بنیاد ارشاد کرد و چون [illegible] ایشان در زمان اسلام بودند لاجرم [illegible]
بیش عددی [illegible] و چنانکه در تاریخ گزیده مسطور است در مدت عمر بیش از دوازده مرید [illegible] اما هر یک از آنها از اکابر اولیا بوده
چون شیخ مجد الدین بغدادی و شیخ سعد الدین حموی و شیخ رضی الدین علی لالا و شیخ نجم الدین دایه و شیخ سیف الدین باخرزی و شیخ
جمال الدین گیلی و مولانا جمال الدین [illegible] و امثال ایشان و قاضی میبدی در شرح دیوان مرتضوی آورده که نجم الکبری گوید حضرت [illegible]
صلی الله علیه و آله را در منام دیدم فاخذت بیده [illegible] کان سمعت الاخبار عن النبی المختار انه قال من صافحنی
دخل الجنة فجعلت اسال علیه [illegible] هذا الحدیث صحیح هو فکان یقول نعم صدق رسول الله صلی الله علیه و آله [illegible] **شعر**
[illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] * [illegible] نقلست که در [illegible] سپاه مغول بجانب خوارزم توجه نمودند چنگیز خان
و اولادش [illegible] شیخ [illegible] بودند چند [illegible] بآنجناب فرستاده التماس کردند که از میان خوارزم بیرون رود تا آسیبی
بذات فایض البرکات او نرسد اما شیخ آن ملتمس را اجابت ننمود [illegible]
که در زمان [illegible] صحبت ایشان مفارقت اختیار کنیم و چون آن لشکر [illegible] رسید شیخ نجم الدین
اصحاب خود را مانند شیخ سعد الدین حموی و شیخ رضی الدین علی لالا و شیخ سیف الدین باخرزی که زیاده از شصت نفر بودند
که از آن ولایت بیرون روند ایشان گفتند چه شود که حضرت شیخ دعا کند تا این بلا از اهل اسلام مندفع شود شیخ گفت این بلا
[illegible] چنانچه آنجا [illegible] که ما در این سفر [illegible] جواب داد که [illegible] در زمان
خوشی مصاحب بوده ام در وقت ناخوشی از ایشان تخلف کردن [illegible] و بعضی گفته اند که در جواب گفت [illegible]
[illegible] شهید خواهم شد و اصحاب آنجناب را وداع کرده بهر طرف رفتند شیخ نجم الدین [illegible]
گفت [illegible] و نصف [illegible] در سبیل الله [illegible]
[illegible] تمام شد [illegible]
[illegible]
[illegible] **شعر** [illegible] * [illegible] * [illegible] مولانا جلال الدین رومی [illegible]
شعر ما از آن [illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
قال [illegible] الشیخ نجم الدین الکبری [illegible]

المتوطن بمصر و احیا الموصل [illegible] الامام ابی العصر و کان یقول اخذت علم الطریقة عن روزبهان و العشق عن القاضی الامام ابن العصر
الدمشقی و علم الخلوة و العزلة عن عمار بن یاسر و الخرقة عن اسمعیل القصری و کان اکمل الاولیاء المرشدین فی زمانه و اعلم العلماء بین اقرانه
و هو صاحب الاحوال الرفیعة و المقامات و المکاشفات و المشاهدات و تجلیات الذات و الصفات و السیر فی الملکوت و الطیر فی الجبروت
و الفناء فی الله و البقاء [illegible] و مشرب التوحید و الحقایق و التعرف فی الاطوار القلبیة [illegible]
فتشعب من ذیل ولایته کثیر من الاولیاء و اهل الارشاد و هو مجتهد فی علم الظاهر و الباطن [illegible]
[illegible] و قد صنف فی الشریعة و الطریقة و الحقیقة کتباً کثیرة قتل [illegible] فی خوارزم فی صفر سنة ثمان عشر و ستمایه [illegible]
و خمسمایه **الشیخ العارف الکاشف سعد الدین الحموی قدس الله سره العزیز** نام وی محمد بن المؤید بن ابی الحسن بن محمد
حموی است از اصحاب شیخ نجم الدین کبری است قدس سره در علوم ظاهری و باطنی یگانه است و مصنفات بسیار دارد مثل محبوب
الارواح و کتاب محبوب و [illegible] شیخ عزیز نسفی در رسایل خود [illegible]
[illegible] کتاب محبوب او کتابیست مشتمل بر علم حروف و اشارات حروفیه [illegible]
مهدی صاحب الزمان [illegible] صلوات الله علیه مطلقاً [illegible]
[illegible] حضرت امیر المؤمنین و اولاد معصومین او علیهم السلام [illegible] هذا المقال **شعر**
هست [illegible] * [illegible] و قال الشیخ [illegible]
الی جربت الامور [illegible] من اهل خراسان و العراق [illegible]
و دققت فی دیار الشام [illegible]
فی علم الفقه و الخلاف و اللغة و النحو [illegible]
[illegible] ذلک [illegible] الیوم [illegible]
علی ترکه و [illegible] صلوات الله علیهم و التسلیم و الرضا [illegible]
و الحول [illegible] الفضول [illegible] و من العقول [illegible]
سیدنا محمد و آله اجمعین و شیخ عزیز نسفی در رساله تحقیق نبوت و ولایت [illegible] شیخ سعد الدین [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] صلوات الله علیه [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] صلوات الله علیه و آله [illegible] مهدی صاحب الزمان
[illegible]
[illegible] **رباعیه** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

بوستان و حق سبحانه و تعالی را در عین جمع کثرت می خواست بدون خلوت و مرشدی نیازی او [illegible]
حق [illegible]
شصت و [illegible] سال [illegible] **الشیخ العارف الکامل**
مجدود بن آدم السنائی الغزنوی قدس سره از اشراف [illegible] شعرای صوفیه [illegible]
مشرب [illegible] اکابر صوفیه [illegible]
[illegible] مولانا جلال الدین [illegible] شیخ سنائی [illegible] **شعر**
[illegible] * [illegible] **شعر** [illegible]
و مولانا [illegible] **شعر** [illegible] * [illegible]
محیط [illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible] کتاب حدیقة الحقیقه و دیوان قصاید [illegible]
در مذهب حق جعفری [illegible]
بهرام شاه غزنوی [illegible] **شعر**
[illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
[illegible]
[illegible] ان الملوک اذا دخلوا قریة افسدوها [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الفضل الکبیر [illegible]
[illegible]
[illegible] اهل البیت علیهم السلام [illegible]
[illegible] **شعر** [illegible]
[illegible]
[illegible] امیر المؤمنین علیه السلام [illegible] رسول الله صلی الله علیه و آله [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] بهرام شاه بن مسعود [illegible]
[illegible]
[illegible] امیر المؤمنین [illegible]
بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله رب العالمین و الصلوة و السلام علی خیر خلقه محمد و آله اجمعین [illegible]
[illegible]
[illegible] صلوات الله علیه

فرموده ما لعدل قامت السموات و الارض عدل [illegible] سعادت شود [illegible]
[illegible]
[illegible] سلطان
اسلام پادشاه عادل بهرام شاه بن مسعود [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] امیر المؤمنین [illegible]
[illegible]
رسول صلی الله علیه و آله [illegible] ابو سفیان [illegible]
[illegible] ارحم الراحمین
[illegible]
[illegible] صلوات الله علیهم اجمعین و الحمد لله رب العالمین [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
اسلام [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ابو حنیفه [illegible]
[illegible]
[illegible] اهل البیت علیهم السلام [illegible]
[illegible]

و معنی بیت آنکه مراد جناب شیخ از معویه طلحه و زبیر است چنانکه در ذیل همین قصیده تصریح به آن نموده و گفته شعر
با علی کی شود مساوی دوست * که زبیر عوام بابت اوست لیکن بر سبیل دشنام تعبیر از ایشان بنام معویه نموده چنانکه بعضی
عوام تعبیر از اهل ظلم به فرعون و شداد و نمرود و یزید و خوارج نموده می نمایند و ظاهر است که معویه یکی از فراعنه این امت
و از این قبیل است آنکه جناب شیخ در قصیده شهادت عمار یاسر که بعد از این مذکور خواهد شد تعبیر از قاتل او ... کرده و گفته شعر
کرد چون آن ولد کلب تکبیر * سفله مردان برو بزد تیری و ایضا می تواند بود که چون طلحه و زبیر بزعم اهل سنت از عشره مبشره
جناب شیخ جرات بر طعن ایشان صریحا نموده باشد و لفظ معویه را از معنی اصلی که ماخوذ از عوی الکلب است بر ایشان اطلاق

[illegible]

[illegible]

واقل بحث ونزاع است وجواب از ایراد دویم آنست که اگر مراد آنست که از کلام شیخ که قصر هیچ مسلمان حاشا که کنایه که بحضرت
رسالت پناه مستفاد می شود فساد آن بر هرکه سلیقه صحیح دو فهم و ذهن اول داشته باشد ظاهر است واگر مراد آنست که کنایه از این
حیثیة استکه مستلزم افاده این معنی است که چون هیچ مسلمان آنکار نکند حضرت پیغمبر نخواهد کرد واز اینجا بیرون می آید که خلافت
ثلثه باطل باشد حکم با خوش بودن این کنایه مصادره ظاهر است وجواب از ایراد سیوم آنست که حکم بلغو بودن از ذکر
زعم و بیت لغو است زیرا که داماد مذکور که حضرت امیر است هم چون حاجت صوابست که عباس باشد چنانچه بیان خواهیم نمود دیگر
او لغو نخواهد بود بلکه قضیه منعکس است وجواب از ایراد چهارم بر تقدیر تسلیم مقدمات آنست که لفظ دهد در بیت اخیر در مقابل
قول سنیان واقع است که در بیت اول که مذکور شد شعر که پیغمبر چو رفت زعالم ـ میراث خلافت به فلان داد و به فلان
پس لفظ دهد در قول مجیب شیعی در بیت اخیر بطریق مشاکله با لفظ دادند در کلام قایل سنی واقع شده واین هنگام ایراد مذکور حقیقة
بر قایل سنی وارد می شود مگر آنکه گوید که سنیان آن نمی گویند واین بحث دیگر است وجواب از تعجب مجیب که فرموده انکه گفتار
بردم که فخر الدین رازی در آخر فصل خامس از مسئله سی نهم از کتاب اربعین تصریح بآن نموده حضرت پیغمبر تهاست وحضرت
پسر عم شاری پیغمبری بطلا را خلافت در آنکه نزد اجماع این مرد و اول میراث او است یا دوم جمهور اهل سنت برا قدم دیگران
برهان وابن عباس روایت و مذهب شیعه امامیه اینست و چنانکه در احوال هشام بن الحکم از مجلس بحیم گذشت بر دفن هیچ حکم کرد
ابوبکر در میان عباس و حضرات امیر المؤمنین در مقام نزاعی که داشتند بر سر شمشیر و بغله و درّاعه حضرت سید المرسلین

[illegible]

همه بر گفت با آن نور دیده ۞ ز یک نوریم هر دو آفریده ۞ علی چون با نبی باشد ز یک نور ۞ یکی باشند هر دو از دویی دور

چنان در شهر دانش باب آمد ۞ که جنت را بحق بواب آمد ۞ [illegible]

اگرچه سیم و زر با جرمت آمد ۞ [illegible] ۞ که با شیری چنین هم پنجه کرد

چنین گفت او که گر منبر نهندم ۞ بدستوری حق داور دهندم ۞ میان خلق [illegible] جاودانه ۞ کنم حکم از کتاب چارگانه

[illegible] ۞ که گر کشف الغطا [illegible] ۞ خدا را تا نبینم کی پرستم

زهی چشم و زهی علم و زهی کار ۞ زهی خورشید شرع و بحر اسرار ۞ دم شیر خدا برفت تا چین ۞ ز علمش نافه آهو گشت مشکین

[illegible]

[illegible] ۞ اگر علمش شدی بحر مصور ۞ درو یک قطره بودی بحر اخضر

[illegible]

لنقل الصخر من قلل الجبال ۞ احب الی من منن الرجال ۞ یقول الناس لی فی الکسب عار ۞ فان العار فی ذل السوال

[illegible]

[illegible]

و شیخ کتاب اسرار نامه را بوی داد و او همیشه آن را با خود می داشت و نظر تأمل و تتبع در آن می گماشت و در کتاب نفحات مسطور است که یکی
از ابنای دنیا بخدمت مولوی عذر بخواهی میکرد که در خدمت مقصرم فرمود که حاجت باعتذار نیست آن قدر که دیگران از آمدن تو منت دار
[illegible]

خواجه حافظ گفته آنچه بر زبان مبارک شاه میگذرد عین صدق و محض صواب است اما مع ذلک شعر حافظ در اطراف و آفاق شهرت یافته و در نظم
حریفان دیگر پای از دروازه شیراز بیرون نمی نهد بنا بر این کنایه شاه شجاع در مقام ایذای خواجه حافظ شد بحسب اتفاق در آن ایام آنجناب نظم
در سلک نظم کشیده که مقطعش اینست شعر گر مسلمانی از اینست که حافظ دارد ✽ وای اگر از پی امروز بود فردایی ✽ و شاه شجاع این بیت را شنیده
گفت از مضمون این نظم چنان مفهوم میشود که حافظ بقیام قیامت قایل نیست و بعضی از فقهای حسود قصد نمودند که فتوی نویسند که شنیدن
دور بحر الکفرست و از این بیت مستفاد میگردد خواجه حافظ مضطرب گشته نزد مولانا زین الدین ابوبکر تایبادی که در آن ایام عازم حجاز بود
تشریف داشته رفت و کیفیت حال را بایشان عرض کرد مولانا فرمودند که مناسب آنست که بیتی دیگر مقدم بر این مقطع درج کنی مشعر بر معنی
که فلانی چنین گفته تا بمقتضای این مقدمه مشهوره که نقل کفر کفر نیست از این تهمت نجات یابی بنا بر آن خواجه حافظ این بیت را گفته پیش از مقطع
غزل درج ساخت شعر این حدیثم چه خوش آمد که سحرگه میگفت ✽ بر در میکده با دف و نی ترسایی ✽ و بر این واسطه از آن دغدغه خلاص یافت

علیست آنکه بکنه حقیقتش نرسد • بغیر ذات خدا و خداوند متعال

در مدح امام همام گوید

مردود مطرود را از اصحاب کبار می شمارند و در لعن او بین نزاع دارند و این رباعی را بعضی بحضرت شیخ قدس سره منسوب میدارند رباعیه
هر کو بره علی عمرانی شد چون خضر بسرچشمهٔ حیوان شد از وسوسهٔ عادت شیطان وارست مانند علاء دولهٔ سمنان شد و بعضی آن را بخواجه کرمانی
رحمه الله که از جملهٔ مشاهیر مریدان و مریدان شیخ بوده منسوب ساخته اند و بهر تقدیر مؤید مطلوبست الامیر الکبیر الموحد الربانی السید علی
الهمدانی قدس الله سره السبحانی لقب شاه همدان و صاحب عقیدهٔ همدانند یعنی از آن همدانند که علی را همه دانند ما جنبش (?) ...
علو شان حضرت میر واشتهار او در میان اینطایفه و استناد جمیع متاخرین صوفیه از اهل خراسان و عراق و غیرهم بآن حضرت بمرتبه ایست
که از ذکر ایشان بالکلیه سکوت کرده و بنا بر عدا(وت) دینی که با آنحضرت داشته بذکر اندکی از احوال و مقامات ایشان اقتصار نموده و گفته که والد
من شهاب بن محمد الهمدانی است جامع بوده میان علوم ظاهری و باطنی و علوم باطنی برادر علوم اهل باطن مصنفات مشهوره است چون کتاب
اسرار النقطه و شرح اسماء الله و شرح فصوص الحکم و شرح قصیدهٔ خمریهٔ فارضیه و غیر آن مرید شیخ شرف الدین محمود بن عبد الله المزدقانی
است اکتساب طریقت پیش صلحاء الشرف الاقطاب شیخ تقی الدین علی دوستی کرد و چون شیخ تقی الدین از دنیا رفت باز رجوع بشیخ شرف الدین
محمود کرد و گفت فرمان چیست وی توجه کرد و گفت فرمان آنست که در اقصای بلاد عالم بگردی سه نوبت بلاد ربع مسکون را سیر کرد و صحبت هزار
و چهار صد ولی را دریافت بمجلس واحد سادس ذی الحجه سنهٔ ست و ثمانین و سبعمائه در حدود ولایت کرو سواد فوت شد و از آنجا بختلان نقل
کردند انتهی و مولانا نور الدین جعفر بدخشی که از افاضل تلامذهٔ حضرت میر است در کتاب خلاصة المناقب ذکر نموده که نسب شریف حضرت
باین وجه است که علی بن شهاب الدین بن محمد بن علی بن یوسف بن محمد بن جعفر بن عبد الله بن محمد بن علی بن حسن بن حسین بن علی
زین العابدین بن حسین الشهید علیهم السلام و هم فرموده اند که از جانب والده هفدهم پشت بحضرت پیغمبر صلعم میرسد و حال بوده که او و ...
علاء الدین خوانده میشد از اولیا بود بحسن تربیت او در صغر سن هم قرآن محفوظ گشت و در اسود و التحود التفات میکردم و ...
حاکم همدان بوده و سلطنت سلطان بواعوان ایشان بود و نیز فرموده اند که خدای تعالی مرا فوق محبت و نتایج آن عطا و نیز کرامت نمود و حضرت
موافقت ایشان نموده قال صلی الله علیه و آله و سلم ان الله عرض حب علی و فاطمه و ذریتهما علی البریه فمن بادر منهم بالاجابه جعل منهم الرسل
و من اجاب بعد ذلک جعل منهم الشیعه و من اجاب بعد ذلک جعل منهم الاصفیاء و قال جمهم فی الجنه و قال صلی الله علیه من احب ان یحیی
حیوتی و یموت موتی و یدخل الجنة التی وعدنی ربی فلیتول علی بن ابی طالب و ذریته الطاهرین ائمة الهدی و مصابیح الدجی من بعده فانهم
لن یخرجوکم من باب الهدی الی باب الضلالة و قال صلی الله علیه و آله و سلم لما عرج بی الی السماء رایت علی باب الجنة مکتوبا لا اله الا الله محمد رسول الله
علی حبیب الله و الحسن و الحسین صفوة الله و فاطمة امة الله علی محبیهم رحمة الله و علی مبغضیهم لعنة الله و قال صلعم ان الله جعل لاخی
علی بن ابی طالب فضایل لا تحصی کثرة فمن ذکر فضیلة من فضایله مقرا بها غفر الله له ما تقدم من ذنبه و ما تاخر و من کتب فضیلة من فضایله لم تزل الملائکه تستغفر له ما بقی لتلک الکتابه رسم و من
استمع الی فضیلة من فضایله غفر الله له الذنوب التی اکتسبها بالنظر ثم قال النظر الی علی بن ابی طالب عبادة و ذکره عبادة و لا یقبل الله ایمان
عبد الا بمحبته اهل بیتی و قال صلی الله علیه و آله و الذی نفسی بیده لا تزول قدما عبد یوم القیمة حتی یساله الله عن حبنا اهل البیت و قال
عرضت ایة حبکم من بعدکم فوضع یده علی راس علی بن ابی طالب و هو الی جانبه فقال الحجة من بعدی هذا و قال صلی الله علیه و آله
اذا کان یوم القیمة یقعد علی بن ابی طالب علی الفردوس و هو جبل قد علا علی الجنة و فوقه عرش رب العالمین و من سفحه تنفجر انهار الجنة
و تتفرق فی الجنان و هو جالس علی کرسی و هو یجری من بین یدیه التسنیم صلی الله علیه و آله لو اجتمع الخلایق علی حب علی بن ابی طالب
لما خلق الله النار و قال فضل علی بن ابی طالب علی جمیع الصحابة بسبعین مرة و قال صلعم لکل نبی وصی و وارث و ان علیا وصیی و وارثی
و قال صلعم لعلی تقاتل علی التاویل کما قاتلت علی التنزیل اینست بعضی از احادیث که در این مقام بیان است الا آن خلاصه عزت و آل
مذکور کرده و تفصیل آن با سایر مناقب و مقامات علیه او در کتاب خلاصة المناقب مذکور است و این رباعی که مصطفی پی طی
بعضی از احادیث کشته و اتبع شیخ از اشعار آن بزرگوار است رباعیه گر حب علی و آل بتول نبود لم یشفاعت رسول نبود کو طاعت حق

جد بجا آری تو بر مهر علی هیچ قبول نبود و در شرح قصیدهٔ میمیهٔ فارضیه که موسوم بمشارب الاذواق است نزد تحقیق معنی
این ناظم قدس سره که شعر لها البدر کاس و هی شمس یدیرها هلال و کم یبدو اذا مزجت نجم شاید که مراد ناظم این معانی اسرار بوده
بوده و شاید که بدین عبارت مراد نفس خواهد و بر تقدیر اول مراد ازبدر روح محمدی بود که مظهر آفتاب احدیت و و جای حقیقت محمدیست
و مراد از هلال علی باشد که ساقی کوثر شراب محبت ذو الجلال و متعطشان فیافی آمال بوده زلال وصال اوست که انا مدینة العلم و علی بابها
چنانکه هلال جزو بدر است علی جزو ولی بود است سید اولیا را بامهتر انبیا همین حکم است خلقت و انا و علی من نور واحد و علی منی و انا منه
و اوا مزاج احکام شرایع مصطفوی و اطلاع حقایق مستقل بنجوم شاربان ذواق اعیان اولیا ظاهر شده و لکم سید انبیا در حق مهتر اولیا صلوات
فرموده اما و ایت انوا هذه الامه اشارت بدین معنی است زیرا که منبع اسرار معارف توحید و مطلع انوار معالم تحقیق اوست و حصول
کمال درجات اسرار جمیع اهل کشف و شهود از منبع هدایت او بود و هست و خواهد بود که انا المنذر و علی الهادی و بک یا علی یهتدی المهتدون
چون این سر بر تو مکشوف شود دیدی که طوالع انوار حقایق هر ولی مقتبس از مشکاة ولایت علیست و با وجود انام هادی متابعت خیرانام لحوالست
و در یکی از سه موضع متقارب از باب پنجم از کتاب ذخیرة الملوک گفته اند که چون ابو بکر را بخلافت نشاندند الی آخر الحکایه و در دیگری فرموده
که چون عمر را بخلافت نشاندند الی آخر المقال و در دیگری ذکر نموده اند که چون امیر المؤمنین علی علیه السلام بخلافت نشست الی آخر الروایه و بر صاحب هوش
وجه دلالت اسلوب کلام برابن سه مقام بر مقصد و مرام رو پوش نیست هر که اهو تنزل است هر صوی بر تن او که شی است و از فواید انفاس قدسیه
حضرت میر که در کتاب خلاصة المناقب مذکور است آنست که چون خلال از غضب منع دیدند یکی از مریدان و بعضی از اکابر زمان از ایشان سوال نمودند
که شما از کمل اهل طریقتید غضب چرا باشید آنحضرت تبسم نموده جواب فرمودند که اگر ما را غضب نبود باشد غضب ما حجت حضرت مغضوب
علیه زیرا که در اوایل سلوک ما را در هر دو شنبه بخدمت مصطفی علیه الصلوة و السلام صحبت خاص می بود و از غضب حضرت ملاقات و محاوره
لاجرم حضرت مصطفی صلعم فرمودند که مثل امتو که غضب تو بحیث صاحب خلاصة المناقب آورده که در صحبت شریف آنحضرت محقق شده
که غضب او سبب ترقی سالکان می بود و سر این سعادت که در صحبت شریف آنحضرت بجمال جلال ذات آمده بود و در این حدیث
اشارتست قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم خیار امتی احداؤها الذین اذا غضبوا رجعوا و در کتاب ذخیره که از مولفات آنحضرت مسکن است
که در بعض اخبار آمده که کان رسول الله صلی الله علیه و آله یغضب حتی یحمر عیناه و وجنتاه و کان یقول اللهم انا بشر اغضب کما یغضب البشر
فایما مسلم سببته او لعنته او ضربته فاجعلها منی صلوة و هم در ذخیره آورده که امام محقق ... جعفر صادق را علیه و علی آبائه السلام
گفتند انک فیک کل فضیلة الا انک متکبر قال لست بمتکبر و لکن کبریاء الحق قام مقام التکبر یعنی طایفهٔ که اخلاق حق را در نفس خود متمکن
در بازند و حاشاک هستی بادرزاد و بر باد داده اند هر آینه ایشان را بعد از تخلع مراد و تمتع شرع بما چشانند و در بارگاه لقا بعضی را بلباس
حلم و حیا بپوشانند و جمعی را بخلعت تعزز و کبریا مخصوص گردانند پس چون در مقام صحو آثار آن صفات را در وجود این ایشان ظهور
و سلطنت عوام کالانعام آن را از ایشان بتکبر دانند اما عارف محقق میداند که آن تعزز بحق و تجلی سلطنت کبریای مطلق است که در ذات
زاکیه و اجسام ظاهره ایشان بظهور می رسد تا ایشان را در حوزه معارف و نه بارد و قبول لحلول آرامی و نه در ظهور آن صفات اختیار که
و از انفاس قدسیهٔ آن حضرت است فقره چند که بسبیل مناجات با قاضی الحاجات در او اوایل وارادات وارد کردیده ای میم جراحت هر دل
وای موجد و راحت هر درویش ای کرمت دستگیر هر بیچاره وای رحمت پای مزد هر آواره ای خوان لطفت نصاب قدسیان را نمک لحظه
اسرار احوال تو بر دوخته وای عواطف دلفت هزاران شمع صفا در گوشه دل هر شکسته بر افروخته ای آثار نفحات لطفت سرمایه هر فتوحی
وای هبوب نسمات فضلت راحت جان هر مجروحی ای نسیم صبح وصالت امید که سوخته داغ آتش فراق و ای زلال دریای اضافه التحیات فضل
خستگان بادیه اشتیاق ای سوابق الطاف عنایت دست گیر هر بی دل ری وای لطایف عفو تو غایت عذر پذیر هر بی عذری صاحب خلاصة
المناقب آورده که حضرت میر میفرموده اند که هنگامی که زمان قضا چون سفر عطا بار کردند لایق هر وارد پی فواید آن نثار کردند خزانهٔ آن را در حد وجد

که بعد از آن با بقا و رحلت همدان کنیه یافت که از انهام و صفوت سیرت ظهور سطوات جلال الحاجب کالحق رشد و بید ز لطایف جلال
و جمال مجلیر کرد روشن همدان شد و ایضا فرموده اند که علی همدانی تنها در زمین درویش است و ایضا در حال حیات فرموده اند که علاء
الدین حصاری اگر چه خاطر ما را لاحق کرده است اما هنوز از خود بیرون نیامده است بلکه در دید بطلان محتاج است صاحب خلاصه
می گوید که تقریر این نوع کلمات از اهل الله بطریق کبر و عجب نباشد بلکه حاصل این نوع کلمات طلب حالی و ظهور غیرت و دعایت منزلت
و تحدیث نعمت و تنبیه مستعد باشد چنانکه حضرت مصطفی صلی الله علیه و آله فرمود انا سید ولد آدم و لا فخر و کنت نبیا و آدم بین
الماء و الطین و قال ان الله تعالی ادا انعم علی عبد احب ان یری اثر نعمته علیه و قال الله تعالی و اما بنعمة ربک فحدث مثنوی
باد را خود گفتم ای بیارکوی چند گویی بتر ذدن و لبر آرجوی گفت خود آشتم هیم مکن بی تسون کی برد حق صاحب خلاصه آورده که آنحضرت
می فرموده اند که هیچ بلا نبار سید در سفر و حضر بعضی از آن ابتلا بسبب تهنا و طل ارسید و بعضی بسبب ملوک و امرا و بعضی شاید که بسبب
شرور نفس باشد و آن بلاها از حضرت حق تعالی محض عطا بود اگر چه بصورت بلا بود کما قال علیه السلام البلاء موکل علی الانبیاء ثم الاولیاء
ثم الامثل فالامثل گفته اند اگر چه بیارات لنا یکی از آن فتنها آن بود که روزی بنا بر حصار بهر دار مجیح بودم از اهلان نکاه دارند نکی
از آن درق باقی است در سالی یکبار دو روی بیرون شود و ز زرد ایس بود و بار خشک می شود و فتنه ملوک و امرا اگر چه بر بسیار است
اما یکی از آن این بود که در بعضی دیار رسیدم و سلطان آن دیار طالب صحبت آمد و با کرام و اعظام تمام بنزدیک خود طلب نمود و من اجابت
نکردم و آن سلطان را غضب آمد فرمود تا اسپی را بسر سیاختند و آن را برآتش نهادند تا سرخ گشت و بعد بمن فرستاد تا که سترون ایفعته
سلطان بایلک سحده و الا آن را اسب آتش سوار سازند هم چنین تا چهل روز آن اسب را گرم می ساختند و باز خنک میشدند با وجود بهیهه
و و صیدا و من بصحبت سلطان نرفتم و بعد از چهل روز آن سلطان بصحبت من آمد و بادب تمام قیام نمود و عذر ما مضی خواست صاحب
خلاصه آورده که آنحضرت تا بتلو شهید و بلاد مدینه آمده بود که در دیار ماوراء النهر با آنجناب رسید تا بعد از آن سبب جلای وطن ورزید
و صاحب یاد سیادت مآب را اختیار کشید حضرت میر دوازده سال بوده اند که فسلوک طریق حق توجه نموده اند و در سن هفتاد و سه
از دار فنا بدار البقا رحلت فرموده اند مدت توجه آنجناب بحضرت رب الارباب شصت یکسال بوده باشد و چون بیلو صحبت جناب
مبارکش با محل وفات بختلان نقل میکردند بنابر بعد مسافه و گرمی هوا مردم را گمان آن بود که بوی کند و چون با محل رسید استشمام مقصد
بوی مشک بمشام جانهای کسی رسید جان فدا مقرون قطب المتاخرین مسند العارفین سید محمد نوربخش نور الله مرقده
کوکبی درخشنده بود نور بخش دیده مراقبان و مشاهدات غیبی و فروغ افزای بصیرت راصدان مراصد واردات لاریبی در لباس سیاه کسوت مشایخ
سلاسل این دستگاه او بوده مخصوصا بالوئینهٔ التسواد در بر هان و آنجمات داکم در ظلمات نهایت سوال کار عرفان و اطلاع مهر و علوشان
او زجنان حال و مقال او از غایت ظهور چون ملمات نور بر شاهی طور مستغنی از ابراد در این مسطورات بنا اختصار چه حقیقت ...
نسب شریفش بهفده واسطه بحضرت امام موسی کاظم میرسد مولد پدرش محمد بن عبد الله قطیف و مولد حضرتش لحساست و لقبه
در بعضی غزلها لحصوی تخلص نموده و در بعضی نور بخش چه از ابتدا تخصیص داشته از نا یگر دنیا از ایشان مخصوص از اهل حال بوده
محمد و یک سالک و پدرش ترک وطن کرده طریق تجرد و انقطاع پیش گرفته و بعزم زیارت حضرت امام الانس و الجن علی بن موسی الرضا علیهما الصلوة و السلام
بخراسان توجه فرموده و بعد از ادراک شرف آستان بوسی آن روضهٔ متبرکه در قصبهٔ قاین توطن و تاهل اختیار نموده و حضرت میر
نور الله مرقده در شهور سنهٔ خمس و تسعین و سبعمائه در قاین متولد شده اند و در سن هفت سالگی قرآن را حفظ نموده باندک وقتی
در جمیع علوم متبحر گشتند حضرت میر مرید خواجه اسحق ختلانی است که مرید سید علی همدانی بوده و خواجه بو جیهی اهل کرم بوده حضرت
میر را بنور بخش ملقب نموده القصه چون در صبا مرتبهٔ بلوغی استعداد ذاتی که در میر با اندک روزی در فقر و سلوک تمام شد خواجه اسحق خرقه
آخری حضرت میر سید علی همدانی با او حواله کرده و بدست خود بر او پوشانیده و بر مسند ارشاد نشاندند و لسو خانقاه و جمیع سالکان را بجو

با و تفویض کرده این مسئله را بر ملائکه که سالار و بحمیم و آوردن آن با بحمیم و فرموده که هر که از اهل سلوک بخدمت میر رجوع نماید
اگر چه بظاهر او مرید ماست اما در حقیقت مرید اوست و حضرت میر در بعضی از اشعار خود باین معنی اشارت کرده و فرموده که شعر
پیر پیرم بیر خواجه اسحق آن شیخ شهید قطب آفاق محمد بن خواجه محمود سمرقندی که از مریدان حضرت امیر بوده در تذکره بیان احوال
و مقامات شیخ گوشته که چون میر خواجه اسحق از روی کشف و حضور سیادت و علو مرتبه میر ظاهر شد دست بیعت برا او داد و گفت
بیعت میکنیم با فرزند محمد مصطفی محمد نوربخش و این آیه خواند که ان الذین یبایعونک انما یبایعون الله ید الله فوق ایدیهم فمن نکث فانما
ینکث علی نفسه و من اوفی بما عاهد علیه الله فسیؤتیه اجرا عظیما دیگران گفته سر بلند ایم مجان بکدازیم و روی کدازیم مطالب اقرب
پس از مطلع انوار خاطر ایشان سر زد شعر غلام آن کهنهٔ عشقم که از وی بوی خون آید معاذ الله کاین بوده مرا از سر برون آید و از مریدان شیخ
در آن روز دوازده کس بیعت کردند و گفتند که امروز بین چند شریف میکنیم آنگاه خواجه از خانقاه بیرون آمد بابا قطب و بر میادات
تا بیعت کردم شما چه میکنید گفتند هر چه حضرت خواجه اشارت فرماید آخر هم بیعت کردند مگر سید عبد الله مشهدی که یکی از اقطاب خواجه
و او خاضر نبود پس عزیمت خروج کردند نوربخش گفت حالیا استعداد این کار بجا آوردم و باید بجهت در پادشاهی سلطان شاهرخ میرزا کمال ... و قوت
و هیبت و حجم سلطنت و استعداد تام مقاومت نمی توان کرد چون محقق شد که این امر از معتقدات است که خروج چنانکه مناسب شد ظهور
خواهد آمد خدمت خواجه راضی نشد گفت این زمان وقت از خروج است یاد باید آورد که ایشان از روی خروج هیچ استعداد ظاهر نبود
در جمعی چهار دهم سنهٔ ست و عشرین و ثمانمائه بکوه بیرکه از قلاع و لایت ختلان است رفتند و چون خبر بیعت کردن خواجه با امیر نوربخش
بسید عبد الله مشهدی رسید مکرر پرسید که خواجه با او بیعت کرد آنکه گفت که بیعت کرد گفت که اگر خواجه با او بیعت کرد ما آنرا خواجه بر کشتیم
خواجه همان لحظه از گفته سید عبد الله واقف شد و گفت او روی از سید عبد الله برگشت و این زمان خود را بصدد ارشاد و بیعت
او باطل است آخر بعضی از مفسدان سلطان بایزید را که از جانب میرزا شاهرخ حاکم آن دیار بود از داعیهٔ خواجه و میر واقف ساختند و او را
پیش از آنکه اتباع خواجه و میر جمع شوند بر سر ایشان بردند و ایشان را با جمعی از اعیان گرفته بجانب هرات بردند و صورت حال را بمیرزا شاهرخ
عرضداشت کردند چون خبر بمیرزا رسید حکم کرد که خواجه و برادر او و جناب میر را هم آنجا بقتل رسانند چنین گویند که شاه دو میرزا ادرد کم
مرتبه پیدا شد که مولانا حکیم الدین که از مقربان او بود در طب نظیر نداشت از معالجه عاجز ساخته بود و او را آن اثنا بعضی سالکان مسلک حکمت
که بر ربط اهوه مشاهده کرده اند ز هد و تقوی و علم دریاضت و کمالات صوری و معنوی حکم بکشتن او کرده این دل ایزدی رد نماید دو ا تقیر آن حکمت
الطمال نشاه نوشتند که میر نوربخش را مقید بهرات آرند و باقی را آنجا قتل سازند و مقارن آن حال درد شکم میرزا تسکین یافت جو ر تقبه
عظیم حاصل شد و چون قاصد ببلخ رسید خواجه و میر و رفقای ایشان را ببلخ رسانیده بودند هم آنجا خواجه و برادر او را شهید کردند و میر نور بخش
مقیداً بهرات آوردند و چون از کیفیت حال پرسیدند گفت قصد ما چو ک سفید هیچ مسلمانی نکرده ایم و ... کرسی دلخلایم ...
ظهور این معنی مقید بحصار اختیار الدین فرستادند و مدت هشتاد و روز در چاه آن حصار بود بعد از هشتاد و روز از آنجا هم بیرون آوردند
و هم چنان مقید در شیراز روانه کردند و از متعلقان خود جمعی بر او گماشتند که تا بر جانب ملک خود برسانند و چون از شیراز کذرانیدند و تبریز
که از مضافات خوزستانست رسانیدند او را آنجا نگاه نداشتند و بعد از مدتی والی شیراز ابراهیم سلطان حکم کرد که سید ابای او میر را ببرید
کرده جایکه خواهد رود و حضرت میر از آنجا بطرف شوشتر و بصره روانه شدند و از بصره بحله رفتند و مردم آنجا حضرت میر را اطاعت و خدمت
بجا آوردند و از آنجا بر بغداد و زیارت مشاهد متبرکه توجه نمودند پس از آن بکردستان و گیلان و بختیاری آمدند و آنجا خلایق طریقهٔ بیعت و خدمت
بجا آورده در بیعت و اطاعت درآمدند امرا و اکابر آنجا طریق انقیاد و اطاعت پیش گرفتند و منبر و سکه بنام او زدند و خطبه بنام او خواندند
دیگر از آنجا بگیلان آمدند و باز از آنجا بکردستان مراجعت نمودند و در این وقت میرزا شاهرخ در آذربایجان بود چون خبر وصول میر
بکردستان رسید بامرای آنجا ... نوشت که حضرت میر و توابع او را بند کرده روانه او سازند و میر را بار دیگر گرفته بار دیگر

شاهرخ بودند و میرزا اورا بر مجلس طلبید با او عتاب و تهدید بلیغ نمود و چون بر حضرت میر منکشف شد که او را عزم قتل میر بوده لاجرم
بحکم الفرار مما لا یطاق من سنن المرسلین تنها فرار نمود و سه شب در کوههای پر برف بسر میبرد و ماکولی نمی یافت و راه به آبادانی نمی برد
آخر الامر از آنجا بجیلان آمده و والی آنجا او را گرفته [illegible] میرزا شاهرخ فرستاد میرزا فرمود که او را در چاه کردند و بعد از چهار ماه [illegible]
او را از حبس بیرون آورده همراه خود مقید به هرات بردند و چون به هرات رسیدند میرزا شاهرخ بحضرت میر فرمود که روز جمعه
بر منبر باید رفت و ادعای خلافت تبرا باید کرد و در آن باب مبالغه بسیار نمودند و حضرت میر همچنان مقید بر منبر رفته گفته [illegible]
فقیر سخنی می گوید الرحیم والکریم رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ [illegible] خوانده فرود آمد [illegible]
در جمادی الاولی سنه اربعین و ثمانمائه بند از پای وی برداشتند و حکم کردند که من بعد درس علوم دینی گوید و کثرت [illegible]
سیاه [illegible] میرزا شاهرخ [illegible] رمضان حکم کرد که او را به تبریز برند تا والی آنجا او را [illegible]
چون به تبریز رسید از آنجا مکتوبی به هرات فرستاد و در آن مکتوب بود [illegible]
يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ آنجا بند از پای برداشتند و چون بطرف روم رفتن را اشارت
و رخصتی غیبی بود بطرف شروان رفتند و از آنجا بجیلان و در آنجا [illegible]
اشارهٔ غیبی می بودند تا آنجا [illegible]

[illegible]

وصف کمالات سلوک و کشف کرده باشد عرضه این بعد انبیا بر هر مرتبه مرتقی ... در مقابل ... باشد و ... این مقولات
که تنها ... در میان انبیاء ... قایل شده اند همچنین در میان اولیا و اصفیاء ... قایل شده اند
دیگر آنکه ... قرآن کریم ... فرماید ... وَأَنتُمْ ... تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ ...
...
انبیا علیهم السلام ... مناسبت ... تحقیق ... سید محمد نوربخش شیخ بزرگوار ...
...

[illegible]

[illegible]

زیراکه این چنین علم فرض خواسته‌اند تا منتهی باصد عزیمت که سبب ... [illegible] ... چون عمر معلوم
که نتیجهٔ علم اعمال است و نتیجهٔ اعمال قرب حضرت ذوالجلال است چرا طریق عناد و روش کان و پیشهٔ ناپاکان و رسم ... [illegible]
بکرم و همت ... [illegible] ... استغفار علی الله ... [illegible]
... [illegible] ...

شعر

... [illegible] ...

[illegible]

گرچه خوبان جهان فتنه اهل نظرند من از آن فتنه جهان آفت دیگر دیدم و در حین این گرفتاری دور از کار خویش مرا بر سر ساری و بر روی [illegible]
غفلت روی داد از عنایت حضرت ذو الجلال هاتف لطف و جمال در ضمیرم ندا در داد و در خاطر بیمکر این اندیشه افتاد که تا کی بدین رهگذر
که ما کام و پاکباز نهاده در راه و روش عشق بازی عشاق شیطان و نفسان سر نهاده می گردد و سالکان اصحاب بهای نور این نظاره [illegible]
درگاه می گردد بلند پرواز [illegible] چندین هزار مرض در رهسپر و چندین هزار غرض و خطر بهر سوز و گداز و هزاران نشیب و فراز
پیش آید که آن موقف مخاوف مهالک و مکان راهست اگر طالب بطریق حق در این ورطها و عقبات نفسان و مکرهای شیطان مقید شده
بازمانند مردودی و منکوبی [illegible] آن سالک بهالک [illegible] الابیات [illegible]
که این در نظر کرد این عشق مجاز که مرا پیش آمده است از آن مهالکت که محققین گفته اند اگرچه از این مظهر نظرم بر حقیقت [illegible]
از آن خلایق روی می خورد که در قبض و بسط بر روی دل معتقد [illegible] و چون نیک تامل کردم [illegible] آن رسیدم و بدین صدق
نظر کردم و به یقین دیدم و دانستم که این جلوه ظلمات ضلالت شیطانی [illegible] و مدخل اغوای شیطانست
و این شیمه در نفس انسان از جلوه [illegible] اندیشه به عنایت ازلی در خاطر افتاد حضرت مفتح الابواب [illegible]
قفل گران از این فتنه که بر دلم نهاده بود برگشاد و مقلب القلوب والابصار دلم را از این فتنه خلاصی داد [illegible]
و پنبه غفلت را از سمع سرم برگشاد و هاتف غیب در گوشم این ندا در داد رباعیه [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

مجلس هفتم در ذکر مشاهیر حکماء اسلام و متکلمان

اعلام کرام ایشان عالم بفروع و اصول شریعت حضرت رسول امین بوده اند لیکن بسبب کثرت ممارست حکمت و دقایق عقلیه بآن عنوان اشتهار بوده [illegible]

الحکیم الربانی والمعلم الثانی ابونصر محمد بن طرخان الفارابی قدس الله سره [illegible]

[illegible]

اولیای دولت ایشان باینکان خدا هر جور و ستم که می خواهند بفعل می آرند و اگر خلل در احکام دین واقع شود استعداد اصلاح آن
کردن آن ندارند چنانکه عبد الله بن المعتز در این چند بیت بآن اشارت نموده و گفته شعر نبیت الشادی من لیس فانّا وبالطف قتلی ایامنا جمیعها
وما ضیّع الاسلام الا قبیلة تأمّر نوکاها ودام نعیمها واضحت قناة الدین فی کف ظالم اذا اعوجّ منها جانب لا یقیمها و چون خدمت شیخ خلافت
عمر و اهل الحق می داند و حال آنکه کلام شیخ بر مساعد این معنی نیست از دو وجه اول آنکه شرط نموده که خلیفه منصوص باشد از جانب پیغمبر
یا با جماع جمیع اهل حل و عقد بر خلافت او واقع شده باشد بلکه در آخر حکم بر بطلان و وجوب طریق تنصیص نموده چنانکه موافق مذهب ایشان
و گفته که والاستخلاف بالنص اصوب فان ذلک لا یؤدی الی التشعب والتشاغب والاختلاف و بر هر تقدیر ظاهر است که محققان اهل سنت
دعوی وقوع هیچ یک از این دو امر در باب هیچ یک از خلفا نمی کنند و لهذا رئیس المعاندین قاضی عضد ایجی مضطر شده بالتزام آنکه در تعیین خلافت
اختیار یک شخص کافیست چنانکه خلافت ابوبکر به بیعت عمر ثابت شد و بالجمله بعد از تمهید شرط مذکور چون لوازم بود که حکیم در ثانیا
شیخ خلافت عمر را مثال خلافت حقیقی داند مگر آنکه گویند لا مناقشة فی المثال با آنکه شیخ حسین بن عبد الصمد حارثی رحمه الله در
شوارق آورده که شیخ رئیس تصریح نموده و فرموده که اگر نبود درین حضرت امیر نمی بود مع هذا تقدیم ابی جیش با او وصایل و الجبر
دیگر آنکه شرط نموده که خلیفه و ولی باید که عاقل و عارف بشریعت باشد بحیثیتی که اعرف از او نباشد و صاحب اخلاق شریعت مانند شجاعت و عفت
و حسن تدبیر باشد و باتفاق ارباب سیر عمر فظ غلیظ بد خو جاهل بود که در زمان حضرت پیغمبر … نشده بود و خیره …
و در وقت مسئله لولا علی لهلک عمر تکلم نموده اگر گویند که شیخ در همین مبحث گفته که معول اعظم خلق و حسن ایالت و جوز که
متصف بعقل و حسن ایالت بود اگر متصف بعلم و شجاعت و نظایر آن نباشد قدحی در خلافت او نمی رسد گوییم که شیخ متصل
باین کلام گفته آنچه مضمونش اینست که او معول بکمال عقل و حسن ایالت است که صاحب آنها در فضیلت اقرب باشد یعنی آنکه
کما از علم غریب و بجهل قریب باشد با آنکه عارف بحسن ایالت و قانون مصالح باشد الا این خلافت نیست و آنکه اعرف نباشد
کاهل از علم اول است که اعلم مثل او نباشد در صدارت و ایالت پس بر تقدیری که عمر عارف جیلات باشد ولی علی اعلم بود
آنحضرت صاحب مرتبه عالی از عبادات و ایالت بود چنانکه خصم بآن اعتراف نموده و بتواتر رسیده که عمر در مسایل بسیار خجالت
رسوا نموده چندین بار لولا علی لهلک عمر گفته و زبان بعبارت کل الناس افقه من عمر حتی المخدرات فی الحجال گشوده
قرار داد رجوع نموده و ظاهر است که چنین کسی را نهایت بیگانگی از علم و شجاعت بوده با آنکه اتصاف او بعقل نیز محل بحث است
او مسلّم است و آنچه در تدبیر فتح امصار در زمان او واقع شد همگی باشارت و رای حضرت امیر واقع بوده چنانکه در کتب سیر مسطور است
و ایضا این کلام بر تقدیر تسلیم ایهام و ابهام معارض است با آنچه شیخ قدس الله روحه در جواب مسایل ابو الحسن عامری در نیشابور
تصریح نموده چه بعد از ذکر دلیل بر وجوب نصب خلیفه گفته که و انما الشروط المعتبرة فیها فهو ان یعلم انه لما استحال ان یکون سایس البهایم
من البهایم بل وجب ان یکون افضل من البهایم ولم یجز ان یکون سایس الصبیة واحدا من الصبیة بل یجب ان یکون افضل من الصبیة
ولم یجز ان یکون سایس الفساق واحدا من الفساق فکذا لا یجوز ان یکون سایس العلماء واحدا من عرض العلماء ثم الحق ایضا تعیین واحد
لهذه الرتبة السنیة امر قد اکثر فیها المتکلمون والله الموفق للرشاد و هم چنین از شیخ منقولست که امیر المؤمنین علی بن ابی طالب ع در میان
خلایق چون معقولست در میان محسوس یعنی چنانکه معقول بنابر تجرد از ماده اشرف از محسوس است که مقارن بکثافت ماده است
آنحضرت اشرف و افضل است از دیگر مردم و فرق اینجا آن باشد که آنحضرت مانند معقولات که حکما و عقلا بحث می کنند
الا احوال او و دیگران مانند محسوسات جزئیه اند که از حیثیت خارجیه و جزئیه حکما در وجه اعتنای خود بحث از احوال معقولات کنند
که غرض از علوم حکمیه آنست که نفس انسانی را کمال حاصل شود که بقای نفس باو منوط … و جزئیات محسوسه بنابر تغیر و تبدل قابل نیستند
بر آن کلام جامع نظر شیخ اشاره می شود با آنکه مجرد معرفت حضرت امیر تحصیل کمال … و آنانکه سعادت ابدی دریافته اند

که نسیم محبت از آن فضای قلوب احباب میرسد از اشعار دلالت شعار شیخ بر نکوئی اوست رباعیه بر صفحه چهرها خط لم یزلی
معکوس نوشته اند در وصل یک لام دو عین با دو یای معکوس از حاجب و عین و انف با خط جلی اخری تا یاد عشق ریخته اند
و اهل در عشق عاشق انگیخته اند در جان روان بو علی مهر علی چون شیر و شکر بهم در آمیخته اند و در مکاتیب مولانا قطب الدین
شیرازی که خواجه عین القضاة همدانی در مدح شیخ ابو علی اصرار و مبالغه بسیار نموده و در کتاب فصل الخطاب مسطورست که شیخ
در آخر عمر توبه کرد و مال بسیار بفقرا تصدق نمود و رد مظالم بجای آورد و در هر سه روز یکبار قرآن را ختم می نمود تا در جمعه اول
رمضان سنه ثمان و عشرین و اربعمایة وفات یافت و در همدان مدفون گردید و در آخر بعضی از فصول مکاتیب شیخ ابو سعید بن ابی
الخیر جناب شیخ را کلامیست با آنکه او بفروع شریعت معترف بوده و توبه و استغفار از تقصیرات خود می نموده و آن کلام اینست ولیعلم
ان افضل الحرکات الصلاة وافضل السکنات الصوم وانفع البر الصدقة وازکی السیر الاحتمال وابطل السعی المراءات وخیر العمل ما صدر
عن خالص النیة وخیر النیة ما ینفرج عن جناب علم والحکمة ام الفضایل ومعرفة الله تعالی اول الاوایل الیه یصعد الکلم الطیب والعمل
الصالح یرفعه اقول هذا واستغفر الله واشهد به واتوب الیه واستکفیه واسئله ان یقربنی الیه انه سمیع مجیب
والحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد وآله اجمعین انتهی کلامه و در تاریخ یافعی بر حسن خاتمه شیخ مذکورست
حیث قال وقد ذکر انه تاب واشتغل بالنسک وادرکه الله تعالی بسابق عنایته وواسع رحمته رحمه الله تاریخ وفات شیخ
بوجهی که از کتاب فصل الخطاب منقول شد و ولادت او در سال سیصد و هفتاد بوده و تمام عمر او پنجاه و هشت سال بود

الحکیم ابو علی احمد بن محمد بن یعقوب بن مسکویه الخازن الرازی رحمة الله علیه از نوادر حکمای روزگار بوده
و در تحلی باخلاق فاضله و آداب کامله قصب السبق از اقران خود در ربوده در اوایل حال ندیم … دستور معظم ابو محمد مهلبی
وزیر سلطان معز الدوله نشو و نما یافته و رایت علم و حکمت برافراخته بعد از آن بخدمت سلطان عضد الدوله رسید و از جمله مقربان او گردید
و بعد از آن مصاحب اعظم ابن عمید وزیر ابو الفتح و سلطان صمصام الدوله که ملوک و وزرای شیعه بوده اند اختصاص و زیاده از
ایشان رعایت بسیار دید کتاب اخلاق ناصری که از تالیفات سلطان الحکماء والمتکلمین خواجه نصیر الدین محمد طوسی است ترجمه
کتاب اخلاق ابو علی مذکورست چنانکه حضرت خواجه در فواتح کتاب خود اشعار بآن فرموده و در اثنای آن اظهار حکمت و فضل ابو علی
نموده و گفته که در خدمت … ذکری می رفت از کتاب الطهارة که استاد فاضل و حکیم کامل ابو علی احمد بن محمد بن یعقوب
بن مسکویه خازن رازی سقی الله ثراه و رضی عنه وارضاه در تهذیب اخلاق ساخته است و سیاقت آن بر ابلغ
بلیغ ترین اشارتی و فصیح ترین عبارتی پرداخته چنانکه این سه چهار بیت که پیش از این در تقریظ گفته آمده است هم صفت آن کتاب
ناطق است شعر بنفسی کتاب حاز کل فضیلة وصار لتکمیل البریة ضامنا مؤلفه قد ابرز الحق خالصا بتالیفه من بعد ما کان کامنا
ووسمه باسم الطهارة قاضیا بحق معناه ولم یک شاینا لقد بذل المجهود لله دره فما کان فی نصح الخلایق خاینا و شمس الدین
شهرزوری در تاریخ الحکما آورده که ابو علی مذکور بغایت فصیح و بلیغ بود و خطی نیکو داشته و او را در فنون علم حکمت تصانیف جلیله است
و از تصانیف او کتاب جاویدان خرد مشهور است و ایضا روایت نموده که شیخ ابو علی سینا بمجلس درس ابو علی بن مسکویه در آمد
او وقت نشستند و چون شیخ او امتحان فضلا و اظهار مرتبه خود با اکابر طالب بود لا جرم جوزی را با ابو علی مسکویه انداخت و گفت بیان کن
مساحت این جوز را بشعیرات ابن مسکویه جزوی از کتب علم اخلاق بود با و انداخت و گفت که تو اول اصلاح اخلاق خود بکن تا من استخراج
جوز نمایم و در کتاب طبقات الاطبا مسطورست که کان ابو علی ابن مسکویه فاضلا والعلام للحکمة متمیزا فیها خبیر بصناعة الطب جیدا
فی اصولها وفروعها وهو من الکتب کتاب الاشربة وکتاب الطبیخ کتاب فی تهذیب الاخلاق

بقراط الدهر جالینوس العصر ابو الحسن احمد بن محمد الطبری فیلسوف ماهر و طبیب ماهر است تلمیذ ابی ماهر موسی بن سیار و طبیب ملک رکن الدوله دیلمی و برادرش ملک معز الدوله

چنانچه در باب پنجم از مقوله سیوم از کتاب معالجات بقراطیه اشارت بآن نموده و الحق مقدمات کتاب مذکور نسبت بحوادث
حکمت طبیعی و الهی منبع طبع و اتقان مواقف شفا و نجات رسانیده و مقاصد آن بتحریکات انظار او با درجه حکمت طبی
سنجیده و در کتاب طبقات الاطبا مذکورست که ابو الحسن احمد بن محمد الطبری من اهل طبرستان فاضل عالم بصناعة الطب وکان
طبیب الامیر رکن الدوله ومن الکتب الکتاب المعروف بالمعالجات البقراطیة وهو من اجل الکتب وانفعها وقد استقصی فیه ذکر الامراض
ومداواتها علی اتم ما یکون وهو یحتوی علی مقالات کثیرة انتهی

ابو المحارب حسن بن سهل بن محارب القمی رحمه الله تعالی
از اعاظم حکمای شیعه امامیه است در ایام دولت دیالمه نشو و نما یافته در فنون حکمت بر صفحات حال او در تاریخ الحکما مسطورست
که صاحب اعظم سعید بن الحمید که استاد فضلا و عمید وزرای روزگار بود بوجود او افتخار می نمود و می فرمود که اگر از شهر
بیرون آمده باشد ما را کافیست و ایضا در کتاب مذکور مسطورست که او عالم بقوانین سیاست بود و مروت و صفا …
و بسیار دانا بود و حکمت اهل یونان و سیر و احوال ایشان را حفظ کرده بود و می گفت که اینها بارهای زنده اند همچنین جمیع فقرات ارسطو را
که در سیاست نوشته و بر اسکندر فرستاده و در ایشان فهم او بهتر بود حفظ داشت و می گفت که کار زمانه منتهی شده بقوانین و رسوم که
خارج است از آنچه آن حکیم جهت آن پادشاه رسم کرده بود و این بیان آنکه کرده … جامع خیرات عاجل و آجل است
و عهد عقل با آنکه ناظم صلاح خاص و عام است در پرده افتاده اند و رشته حیا را که مانع از ارتکاب مسارعت بفساد و تباهی است
و ظاهر است که زمان اهل او را شعار دین و حلیه عقل و علاقه حیا منسلخ باشند در بقای فنا می خواهد بود اصلاح آن بغیر
بیرون نتواند کرد و حسن مذکور در صحبت حکما و اهل حکمت و کثیر الفضایل و همیشه با اهل فضل و حکمت بسر می برد و با ایشان طریقه
احسان مسلوک می داشت و صاحب اخلاق شریفه و همت عالی بود

حجة الاسلام محمد بن محمد الغزالی الطوسی رحمه الله علیه
کنیتش ابو حامد است و در سنه خمسین و اربعمائه در طوس متولد شد و در اوایل حال در آنجا و در نیشابور نزد ابو المعالی جوینی که بامام
الحرمین مشهور است بتحصیل علوم اشتغال نمود و بعد از آن با نظام الملک وزیر ملاقات نموده از او رعایت و قبول تمام یافت
و با جمعی از افاضل که در خدمت نظام الملک بودند در مجالس متعدد مباحثه و مناظره کرد و بر ایشان غالب آمد و بعد از آن تدریس
نظامیه بغداد را بوی تفویض کردند و در سنه اربع و ثمانین ببغداد رفت و همه اهل عراق شیفته و فریفته او شدند و مدتی در
آنجا بود آنگاه بوطن باز گشت و بحال خود مشغول گردید و از خلق خلوت گزید و کتب متعدد چون کتاب احیاء العلوم و غیر آن
تصنیف کرد بعد از آن بشهر نیشابور آمد و در نظامیه نیشابور درس گفت و بعد از چندگاه ترک آن کرد و بوطن باز گشت و از برای
صوفیه بنای خانقاه کرد و از برای طلبه بنای مدرسه و اوقات خود را بر وظایف خیر از ختم قرآن و صحبت ارباب قلوب و تدریس علوم
توزیع کرد و در تصانیف این احوال چون تعصب بسیار در تخطیه و تجهیل ابو حنیفه می نمود مفتیان حنفی که در زمان سلطان
محمود بودند بقتل او فتوی دادند تا در صباح روز دوشنبه چهاردهم جمادی الآخر سنه خمس و خمسمائه
بجوار رحمت حق پیوست صاحب تاریخ استظهاری آورده که ملک نظام الملک وزیر امام محمد غزالی را در ایام عزلت او بتدریس بغداد
طلب کرد وی در جواب نوشت الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی محمد وآله اجمعین اما بعد خدمت خواجه جهانیان
متع الله المسلمین بطول بقائه این ضعیف را از حضیض خراب طوس باوج دار السلام بغداد …
که خواجه را از حضیض … باوج مراتب ملکوت …
حیوان مسافت … التماس … این فقیر …
بغداد رسید …
الهدی …

مصاحبت رؤسای اهل ضلال از نور ایمان خالی بوده و آخر مؤمن موالی بحکم مشیت عالی گردیده مولانا سایل همدانی در بعضی از
رسایل خود نوشته که در بیان احوال و مقامات اهل سلوک نوشته در آن ذکر احوال احمد غزالی گفته که محققان اهل ایمان در اعتقاد
برادرش و طلبات محبت اهل البیت قدح و طعن کرده اند مشایخ شیعه غزالی را گفته اند چه او وصیتش کرده بعضی از تشیع نوشته
طعن بر عمر شنیده اند و در مسئله عول از ابن عباس نقل کرده اند که او می گفت که هر که در عول … مباهله می کنم … در زمان عمر
تکلم گفت … و محمد بن ابی القاسم طوسی که از تلامذه غزالی است در رساله … آورده که غزالی در اواخر عمر بخدمت حضرت سید
مرتضی رسیده و جهت تحقیق مذهب حق بعضی از مشکلات مذهب را بخدمت میر مطارحه نموده و حضرت میر اصول عقاید امامیه را با ادله
و براهین ساطعه بر او ظاهر ساختند و غزالی از مذهب اهل سنت و جماعت برگردیده بمذهب حق امامیه گروید …
غزالی مستور می داشت … و گفت شنیده ام که … محبت داشته و بعضی از اهل مذهب شیعه اختیار کرده این معنی …
محمد در جواب گفت آنکه در این … اختیار مذهب دیگر نموده بودم … شعر دوستی … ایمان کرده …
کبری … و وقت آنگاه در میان برادران مباحثه منعقد شد … و احمد در روز سیوم …
ارواح … شیخ محقق شهید ابو عبد الله بن مکی قدس الله روحه که از اعاظم متاخرین مجتهدان امامیه است منقولست که ایشان حکم کرده
ملاقات غزالی با حضرت سید مرتضی علم الهدی می نموده اند … چنانکه کتب تواریخ … و وفات حضرت سید مرتضی … در سنه
ست و ثلثین و اربعمائه بوده و تولد غزالی در سنه خمسین و اربعمائه … مؤلف گوید که ملاقات حجة الاسلام با میر ابو احمد …
شده باشد که بعد از عم خود میر مرتضی قدس سره شریف و نقیب علویه بود و چون … آن سلسله همیشه شریف و نقیب …
و مع هذا … تبدیل … صاحب … بعضی از آن … میان …
والله تعالی اعلم و مؤید … از … و انتقال او بمذهب حق آنکه استاد البشر … شیرازی قدس سره …
تتمة الکلام ذکر نموده که قال حجة الاسلام فی بعض رسائله انی کنت مدة علی اقوال السوفسطائیة و برهة علی اقوال المتکلمین والفلاسفة متمسکا
بالدلائل ثم ظهر لی انه لا یفید شیئا من هذه فقذف الله تعالی فی قلبی نورا وصرت بسببها فی العقاید الاسلامیة من غیر شک انتهی
و این عبارت غزالی مقتبس است از کلام حضرت امام همام جعفر بن محمد الصادق ع که در جواب سؤال عنوان بصری فرموده حیث قال لیس العلم بالتعلم
لیس بکثیر التعلم انما هو نور یقع فی قلب من یرید الله تبارک و تعالی ان یهدیه …
الفاشی مستور … و در کلام حجة الاسلام … که مقام اهل کشف است چنانچه بعضی از کلام او …
باشد که حجة الاسلام … و اصلا آن مقام باشد … الموحد … در کتاب جامع الاسرار …
و فرموده که او … قول است … اعتقاد اوست آنچه در عنوان مسئله امامت از کتاب مقاصد گفته که اظهار مسلک حق
و صواب در این باب … از آنچه مسلک معتاد جمهور است … حیث قال … التعصبات والمعرضین …
اسلم من ان … فکیف اذا اخطا … باختتام المعتقدات …
… شدید … و هم چنین … در کتاب قسطاس مستقیم حکم ببطلان …
نام کرده … القیاس … فذلک میزان الشیطان … المعرفة …
… جاهل … و در کتاب منهاج العابدین …
و گفته که … التفویض …
… الفساد و الهلاک …
لذلک … الخیر … والقضاء …

بجمیع الامور من جمیع الوجوه لا یصلح الا الله رب العالمین وحده لا شریک له فلذلک تعالی و ربک یخلق ما یشاء و یختار ما کان لهم الخیرة
اینست کلام غزالی و آن موافق مذهب امامیه است در آنکه می گوید اختیار ائمه و خلفا بعد از … با جمله اهل سنت می گویند که حضرت
رسالت ترک وصیت نمود و تعیین نمود کسی را که در میان امت قائم مقام او باشد تا … امت اختیار چنانکه نمایند و شیعه امامیه گویند
که چگونه اختیار آحاد امت را در باب امامت اعتبار توان نمود … با آنکه کتاب و اخبار ناطق اند بآنکه جمیع انبیا
که ناظر بنور نبوت و بصیرت رسالت و مؤید بمکاشفه الهیه …

[illegible]

[illegible]

[illegible]

آن مسایل برو پوشیده نبوده است شعر آن آفتاب اوج کمال هر روز بیت ماذق ایم والغلط از ذهن کریم حضرت خواجه را اصل
از مواضع جهرود ساوه است اما در طوس متولد شده و از انوار آن بقعه مبارکه پرتو کمال بر صفحات احوال او تافته و بدین سبب
طوسی اشتهار یافته در معارف عقلیه تلمیذ فرید الدین داماد است و او شاگرد سید صدر الدین سرخسی و او شاگرد افضل الدین غیلانی
و او شاگرد ابو العباس لوکری و او شاگرد بهمنیار و بهمنیار شاگرد شیخ الرئیس ابو علی سینا و در شرعیات بر وجهی که از اجازه
شیخ شهید علیه الرحمة مستفاد می شود تلمیذ والد بزرگوار خود بوده و او تلمیذ امام فضل الله راوندی و او تلمیذ سید مرتضی علم
الهدی بود و در اوایل حال که داعیه ترویج مذهب اهل البیت علیهم السلام او را در خاطر افتاد چون در آن زمان مؤید الدین علقمی
که وزیر با استقلال مستعصم خلیفه عباسی بود از اکابر فضلای شیعه امامیه است مناسب چنان دید که دار السلام بغداد را
مقصد ساخته بیمن امداد و تایید مؤید الدین با قصیده عربی که در مدح خلیفه نظم کرده بود ارسال نمود و بنا بر آنکه مؤید الدین
صیت فضایل و کمالات خواجه شنیده بود و دانست که تقرب او با خلیفه مصلحت ندید و ملتمس جناب
او نکرد چون آن نسیم نومیدی بمشام خواجه وزید و دید که در بلاد عراق و خراسان از رهگذر فتنه لشکر چنگیز
و هجوم تاتار متعذر است متفکر وار در هر گوشه و کناری می گذرانید تا آنکه رئیس ناصر الدین محتشم
که از افاضل زمان و از امرای علاء الدین محمد بن جلال الدین حسن پادشاه اسماعیلیان الموت و قهستان بود خواجه را
نزد خود برد و در رعایت خاطر او دقیقه ای فرو نگذاشت و از فواید خواجه بهره مند گشت
و حضرت خواجه کتاب مستطاب اخلاق را بنام او در رشته نظم و تالیف کشید و چون خبر ورود خواجه به قلعه رود بار
حاکم آن دیار علاء الدین محمد رسید از آن سعادت رشک ورزید و خواجه را بحضور طلبید
و قدم او را موجب زیب و زینت دانسته در اعزاز و اکرام او اهتمام نمود و خواجه
می دید که فضای ولایت ایران بواسطه ترکتاز اولاد چنگیز از فتنه و آشوب لبریز است و مع هذا آن جماعت اسمعیلیه در اصل
تشیع با او شریک بودند و اسباب فراغت و مطالعه و وجوه معاش مهیا بود لاجرم مدتی در خدمت ایشان گرفتار بود
تا زمانی که ایلخان هلاکو خان رسید و هلاکو خان خدمت خواجه را منت عظیم دانسته در تکریم و تعظیم او مراسم مبالغه بتقدیم رسانید
و استظهار ... حضرت خواجه بقضای رای حکمت آرای او مفوض کرد و بعد از فتح عراق عرب بصدد رصد بندی در آمد
مؤید استعداد و استجماع اسباب و مصالح آن بر وجهی که وفق مراد بود از خزانه عالی تسلیم نمودند و بموجب فرمان مؤید الدین عرضی را
کاتبی را از قزوین و فخر الدین مراغی را از موصل و محیی الدین اخلاطی را از تفلیس حاضر کردند تا در خدمت خواجه سر رشته بعضی از
حساب و غیر آن را نگاه دارند و مولانا قطب الدین علامه شیرازی نیز که از تلامذه خواجه بود با آن جماعت شریک بود
غالب بود اگرچه حضرت خواجه بواسطه رعایت مرتبه استادی شاگردی نام او را با آن جماعت در خطبه کتاب زیج ذکر نمود
اجل موعود اصلاح بعضی خللها که در زیج ... بود با آن جماعت که از اصلاح آن قاصر بودند حواله نمود ...
ملا قطب الدین ... اصلاح آن خللها داشت ... طرح و اعراض آن جماعت ... در کتاب حبیب السیر
افتاد در خواجه ... اسمعیلیه ... بخدمت هلاکو خان ... مستعصم خلیفه
جناب خواجه روزی چند در ولایت قهستان ساکن شد ... ناصر الدین محتشم ابواب لطف و کرم بر روی روزگار آن
علامه ... گشاده آن جناب در آن ایام کتاب اخلاق ناصری بنام او تالیف نمود و قصیده عربیه در مدح مستعصم خلیفه
در سلک نظم کشیده ببغداد فرستاد و ابن علقمی این صورت موافق مزاج نازک ندید بر پشت آن قصیده بناصر الدین
محتشم نوشت که مولانا نصیر الدین بخلیفه روی نمی آورد مکاتبات و مراسلات نهاده از این اندیشه غافل نباید بود و آن بزرگوار

خود نباید شمرد و چون آن نوشته بنظر ناصر الدین رسید خواجه را حبس فرمود و در وقتی که متوجه علاء الدین محمد بقلعه الموت
با میمون دز رفت آنجناب را همراه برده باو سپرد بنا بر آن علامه زمان چندگاه محبوس بوده در میان ملاحده اقامت نمود
و چون اساس دولت آن طبقه بصدمه سپاه مغول در هم شکست خواجه از میمون دز بیرون آمده بحضرت ایلخان پیوست
و باصناف الطاف اختصاص یافته در سلک خواص و مقربان منتظم شد بنا بر آنکه وفور تعصب مستعصم بر خواجه ظاهر
ظاهر بود هلاکو را بر آن داشت که بصوب بغداد لشکر کشید تا تسخیر بغداد بانجا انجامید که سابقا مذکور شد و از بعضی
فضلا استماع افتاد که چون حضرت خواجه در خدمت هلاکو خان بدار السلام بغداد شتافتند و از استیصال خلفای بنی
عباس و اعدای اهل البیت علیهم السلام فراغت یافتند بعد از زیارت عتبات عالیات ائمه معصومین صلوات الله علیهم
اجمعین بجهت زیارت جناب حجة المجتهدین و وارث علوم سید المرسلین و خیر الوصیین علیهم افضل صلوات المصلین یعنی
شیخ المحققین نجم الدین ابو القاسم جعفر بن الحسن بن سعید الحلی که در آن زمان افضل و اعلم و اکمل مجتهدان شیعه امامیه بود
بجانب دار المؤمنین حله که محل تقرر علمای مذهب امامیه بود و از ترکتاز عساکر تتار محفوظ مانده بود توجه نمود و چون خبر توجه
خواجه بجناب شیخ بزرگوار و سایر علمای آن دیار رسید عزم آن نمودند که با سایر مؤمنان با استقلال استقبال نمایند اتفاقا
این معنی را کسی بحضرت خواجه رسانید و او و از آن حضرت شیخ واقف کرد اینک حضرت خواجه از روی تعظیم و اکرام شیخ
عالی مقام کسی را بتعجیل فرستاده پیغام داد که من خود در الا آن بودم که حضرت شیخ استقبال من نماید التماس دارم که حضرت شیخ
بطور رحل خود مشغول شود که من ایشان را در مجلس درس ایشان زیارت خواهم کرد آنگاه شیخ فسخ عزیمت استقبال نموده مترصد
قدوم مسرت لزوم خواجه می بودند تا یکبار خواجه بمنزل شیخ نزول فرمودند و در اثنای درس کتاب شرایع الاسلام که از مصنفات
شیخ است با او ملاقات نمودند و چون بطرفین لاطفها رسیده فارغ شدند حضرت خواجه از حضرت شیخ التماس نمودند
که بافاده آنچه در میان داشتند مشغول شوند لاجرم شیخ حسب الالتماس بافاده مشغول شدند اتفاقا مبحث قبله در میان
و قاری درس این عبارت را که در بیان قبله اهل عراق واقع است خواند که و یستحب لهم التیاسر حضرت خواجه در بیان عرض نمودند
که و یستحب لهم التیاسر از قبله است یا بسوی قبله اول حرام و ثانی واجب است پس استحباب تیاسر چه معنی دارد حضرت شیخ
فی الفور جوابی مذکور ساختند که مستحسن طبع خواجه افتاد و بعد از مراجعت خواجه بجانب بغداد رساله در آن باب مشتمل بر جواب
متعدده ترتیب داده بخدمت خواجه فرستاد و آن رساله در میان فضلای آن طایفه مشهور و در بعض حاشیه ارشاد صفوة
الفقهاء المتاخرین شیخ ابراهیم بن سلیمان قطیفی رحمه الله تعالی مذکور است و حضرت شیخ علامه جمال الدین حسن بن یوسف
المطهر الحلی رحمه الله در المقاصد در اثنای اجازه نامه که جهت سیاح جلیل ابن زهره حلبی و اولاد او نوشته آورده که در آن روز که حضرت
خواجه بمجلس شیخ نجم الدین ابو القاسم آمد جمعی کثیر از مجتهدین و علمای امامیه در مجلس درس شیخ حاضر بودند و خواجه از شیخ
پرسید که افضل این جماعت کدام است شیخ جواب فرمود که کلهم افاضل و اعیان در فضیلت بعضی علی الاطلاق موجب آزار خاطر بعضی دیگر است
لاجرم در جواب فرمودند که اگر یکی از ایشان در علمی از علوم ممتاز است دیگری در علمی دیگر ممتاز است بعد از آن خواجه استفسار نمودند که کدام در علم
اصول فقه و کلام اعلم اند شیخ بجانب والد من سدید الدین یوسف حلی و بجانب شیخ مفید الدین یوسف بن جهیم اشارت کرد که این دو حکیم
فقیه اند اشارت نمود و آورده اند که در مرتبه دیگر که حضرت خواجه ببغداد توجه نمودند چون مرض الموت ایشان را طاری شد وصیت
بتجهیز و تکفین و غسل و تدفین خود بعضی از فضلای مؤمنین وصیت می فرمودند یکی از حاضران مذکور ساخت که نعش خواجه را مناسب
آنست که بمشهد مقدس حضرت امیر المؤمنین علیه السلام نقل نمایند خواجه از کمال اخلاص فرمودند که مرا شرم می آید که در جوار فایض الانوار
حضرت امام همام موسی الکاظم علیه السلام مرده باشم و از آستان او بجای دیگر که هر چند افضل و اشرف باشد تجاوز نمایم آخر حسب الوصیه او را

در عتبه علیه کاظمیه علیه الف السلام و التحیه مدفون فرمودند و در پایان آستان که قایم مقام لوح مزار خواجه واقع شده بود
این آیه کریمه را رقم نمودند و کلبهم باسط ذراعیه بالوصید و حضرت خواجه در تاریخی که از این قطعه مستفاد می شود بدار
جنان شتافتند شعر نصیر ملت و دین پادشاه کشور فضل یگانه که چو او مادر زمانه نزاد بسال ششصد و هفتاد و دو بذی الحجه
بروز هیجدهم در گذشت در بغداد و در جامع التواریخ خواجه رشید مذکور است که بنا بر وصیت خواجه خواستند که در جوار
مشهد مقدس معلوم مکان کاظمین علی مشرفها الثناء و التحیه مدفون سازند لاجرم در حوالی آن ابتدا معدی متحمل اختیار نموده
آغاز کندن کردند ناگاه سردابه ترتیب و مزین بکاشی ظاهر شد چنانکه تفحص نمودند معلوم شد که ناصر عباسی جهت خوابگاه خود
مرتب ساخته بود و او آن سعادت نصیب شد در این مکان مدفون کردید و چون علامه سعید بهاسیان دنکا معرکه آشنیان
آل عبا الکشف نابوده لهذا موجب و کلبهم باسط ذراعیه بالوصید در آن مکان کثیر الفیض مدفون گردید از مؤیدان کمال
قبول او یکی آنکه سردابه مذکور در روز شنبه پانزدهم جمادی الاولی سنه سبع و تسعین و خمسمائه بانام رسیده و در همان روز
آنجناب بحسب ولادت بعالم شهادت کشید چنانچه عمر شریف هفتاد و پنج سال و هفت ماه و هفت روز بوده باشد و این قطعه
بی نظیر از اشعار دلپذیر آن محقق نحریر در منقبت حضرت امیر است شعر لو ان عبدا اتی بالصالحات غدا و ود کل نبی مرسل و ولی
و صام ما صام صوام بلا ملل و قام ما قام قوام بلا کسل و حج کم حجة لله واجبة و طاف بالبیت حافیا غیر منتعل و طار فی الجو لا یاوی الی احد
و غاص فی البحر ماموناً من البلل و اکرم الیتامی من الدیباج کلهم و اطعمهم من لذیذ البر بالعسل و عاش فی الناس آلافا مؤلفة عار من الذنب معصوما
من الزلل فلیس فی الحشر یوم البعث ینفعه الا بحب امیر المؤمنین علی و تصانیف علیه حضرت خواجه در علوم حکمیه و کلامیه
و کلامیه در مذهب شیعه امامیه بسیار است از آن جمله کتاب تجرید الکلام و کتاب تجرید در منطق و کتاب اساس الاقتباس
در منطق و شرح اشارات و تحریر اقلیدس و تحریر مجسطی و تحریر متوسطات و کتاب زیج ایلخانی و کتاب تذکره در هیات
و رساله زبده و رساله معینیه هر دو در هیات و رساله سی فصل نجوم و رساله بیست باب اسطرلاب و کتاب جامع الحساب بالتخت
و التراب و کتاب قواعد العقاید و شرح محصل و رساله در جبر و قدر و رساله اجوبه سوالات شیخ صدر الدین قونوی و رساله رد
ایرادکاتبی بر دلیل حکما در اثبات واجب تعالی و رساله در مصارعه نامه و ترجمه کتاب زبدة الحقایق عین القضات همدانی
و شرح مواضع مشکله آن بالتماس و تکلیف امیر ناصر الدین محتشم که از اعیان طایفه اسمعیلیه بود و کتاب اخلاق ناصری باسم
امیر ناصر الدین مذکور و شرح کتاب ثمره بطلیموس بالتماس خواجه بهاء الدین محمد بن خواجه شمس الدین محمد صاحب دیوان و رساله در علم
مواریث و رساله در تحقیق نفس الامر و رساله در تحقیق ماهیت علم و رساله اصول در کلام و رساله اوصاف الاشراف و اینها رساله
و بعضی از مواضع رساله الاصول و شرح قصیده سلامان و ابسال که خاتمه کتاب اشارات است معلوم می شود که حضرت خواجه از سالکان
ارباب تصوف و اشراق و نفس قدسی او از لذات دنیوی فارغ و صاحب طالع بوده چنانکه این قطعه از اشعار لطایف آثار او نیز بر آن
دلالت دارد شعر لذات دنیوی همه هیچست نزد من در خاطر از تغیر آن هیچ ترس نیست روز تنعم و شب عیش و طرب مرا غیر از شب مطالعه
روز درس نیست و از جمله مصنفات او رساله ایست مختصر کثیر الفواید در بیان مجمل اعتقادیه که امرا ناصر کرکانی بود که از عصر در سلک تالیف
کشیده و این بیچاره تزیین کتاب خود را به تضمین آن لایق دید و صورت آن رساله اینست اعلم ایها الاخ الصالح العزیز ان اقل ما یجب
اعتقاده علی المکلف هو ما ترجمه قول لا اله الا الله محمد رسول الله ثم اذا صدق الرسول فینبغی ان یصدقه فی صفات الله تعالی
و الیوم الآخر و تعیین الامام المعصوم و کل ذلک مما یشتمل علیه القرآن من غیر مزید برهان اما فی الآخرة فهو الایمان بالجنة و النار
و الحساب و غیرها و اما فی صفات الله تعالی بانه حی قادر عالم مرید متکلم لیس کمثله شیء و هو السمیع البصیر و لیس علیه بحث عن حقیقة
هذه الصفات و ان الکلام و العلم و غیرهما قدیم او حادث بل لو لم یخطر له حقیقة هذه المسئلة حتی مات مؤمنا و لیس علیه تحصیل

الادلة التی حررها المتکلمون بل من خطر فی قلبه التصدیق بالحق بمجرد الایمان من غیر دلیل و برهان فهو مؤمن و لم یکلف
الرسول العرب اکثر من ذلک و علی هذا الاعتقاد المجمل استمر الاعراب و عوام الخلق الا من وقع فی بلد تقرع سمعه فیها هذه المسائل
کقدم الکلام و حدوثه و معنی الاستواء و النزول و غیره فان لم یاخذ ذلک قلبه و بقی مشغولا بعبادته و عمله فلا حرج علیه
و ان اخذ ذلک قلبه فاقل الواجبات علیه ما اعتقده السلف یعتقد فی القرآن الحدوث کما قال السلف القرآن کلام الله مخلوق
و یعتقد ان الاستواء حق و الایمان به واجب و السؤال عنه مع الاستغناء عنه بدعة و الکیفیة فیه مجهولة و یؤمن بجمیع ما جاء
به الشرع ایمانا مجملا من غیر بحث عن الحقیقة و الکیفیة فان لم یقنعه ذلک و غلب علی قلبه الشک و الاشکال فان امکن ازالة
شکه و اشکاله بکلام قریب من الافهام ازیل و ان لم یکن قویا عند المتکلمین و لا مرضیا فذلک کاف و لا حاجة الی تحقیق الدلیل
فان الله لیس لا یتم الا بذکر الشبهة و الجواب عنها و مهما ذکرت الشبهة لا یؤمن ان تتشبث بالخاطر و القلب فیضل فهم عن ذکر جوابها
الشبهة اذ الشبهة قد یکون جلیة و الجواب عنها دقیقا لا یحتمله عقله و لهذا زجر السلف عن البحث و التفتیش عن الکلام
و انما زجروا عنه ضعفاء العوام و اما ائمة الدین فلهم الخوض فی غمرة الاشکالات و منع العوام من الکلام یجری مجری منع الصبیان
عن شاطی الدجلة خوفا من الغرق و رخصة الاقویاء فیه تضاهی رخصة الماهر فی صنعة السباحة الا ان هنا موضع غرور و مزلة القدم
و هو ان کل ضعیف فی عقله راض من الله فی کمال عقله و یظن نفسه ان یقدر علی الغوص عن ادراک الحقایق کلها و انه الاقویاء فربما یخوضون
و یغرقون فی بحر الجهالات من حیث لا یشعرون فالصواب منع الخلق کلهم الا الشواذ الذین لا تسمح الاعصار الا بواحد منهم
او اثنین و من یجاوز سلوک مسلک السلف فی الایمان المرسل و التصدیق المجمل بکل ما انزل الله و اخبر به رسوله من غیر بحث و تفتیش
لا استغال بالتقوی فیه فقد اوقع نفسه فی شغل شاغل اذ قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم حیث رای اصحابه یخوضون بعد
ان غضب حتی احمرت وجنتاه ابهذا امرتم تضربون کتاب الله بعضه ببعض انظروا الی ما امرکم الله به فافعلوا و ما نهاکم عنه
فهذا تنبیه علی منهج الحق و استیفاء ذلک شرحنا فی کتاب قواعد العقاید فاطلبه منه استدراک مخفی نماند که شیخ عثمان فخر رازی
بتشکیک چنانکه سابقا قلم ایراد آن تحریر نموده اگرچه در کوشش معتقدان او رکیک است اما حکیم شهرزوری و جمعی از اذکیا با این ضعیف
شریکست بلکه شهرزوری در تاریخ الحکما او را تعریضات رکیکه از این تناول نموده و گوید اولا او را از زمره محققان حکما خارج
ساخته و از فهم مقاصد حکمای اوایل بی حاصل شناخته و ثانیا گفته که مدار تصانیف او بر جمیع اقاویل مردم و تفریع و تهذیب
و ایضاح آن بوده و کار او ایجاد آنها بی نموده و کار او طریق ضبط آنچه بوده و تصرف در آنها با اختلاف تعبیر و تغییرا از ورق بورق
و از مستوده بمسیضه بوده و ثالثا گفته که اشتهار او از این بحث و جدال و غلبه در قیل و قال بسیار آن بوده که از عایه بد خلقی اهل
فضل را در وقت مباحثه و مناظره دشنام می داده و آزار می کرده و بواسطه علو جاه و تقرب پادشاه کسی را با او در آن معنی یارای مقال
نبوده بلکه گفته که بعضی اوقات با سلطان محمد خوارزمشاه که شاگرد او بود خطابهای درشت ناهموار می کرده و سلطان تحمل می نمود
و رابعا ملامت او بسبب تقلید و متابعت ابو الحسن اشعری نموده و گفته که اشعری مردی بی شعور بوده که نمی دانسته که کلام یک از طرف
و از اراده معقول التجلی بدون عاطل و در ترتیب حکمی و اقامه براهین عاجل بوده بلکه مردی مسکین بوده که در مذاهب جاهلیه خود متمکن
و در آنجا خبطهای بسیار کرده و با جمله بواسطه تقلید بلید اشعری او در ادای محققان حکما بیرون کرده و گفته که آن تشکیکات بر او وارد نبوده
یهودی تعالی منعوده و نیز گفته که عجب تر آن است هرگاه که در بسیاری از علوم که از معرفت آن عاری بوده تصنیف نموده و ظهور این معنی را حواله بنظر کتاب
شرح کلیات او فرموده الشیخ الحکیم المتکلم العارف الفقیه الادیب کمال الدین میثم البحرانی قدس الله سره علامه بحرانی
در جمیع علوم ماهر و عارف بود محقق طوسی او را الحکیم گفته و گوید مدح او بسیار بیان کرده و میر صدر الدین محمد شیرازی در حاشیه
تجرید بخصوص مادر مبحث جواهر از و اعراف او اذن او که در کتاب معراج سماوی و غیر آن از مصنفات او مذکور است استفاده نموده

بموافق آن حکیم محقق استاد جسته و سید المحققین قدس سره الشریف در اوایل فن بیان از شرح مفتاح نقل بعضی تحقیقات
کرده او بوده تعبیر از او ببعض مشایخنا نموده و الحق شرح نهج البلاغه که بنام خواجه عطا ملک جوینی نوشته در علو شان او در حکمت
و تصوف و کلام و سایر علوم اهل اسلام دلیل تمام است و از جمله لطایف اعلام که مشعر از لطافت طبع و … نفس آن
اعلام است آنکه چون او در اوایل در زاویه ریاضت و خمول معتکف بود فضلای عراق به او نوشتند که عجب است که تو با مهارت در فنون
علوم در میان علما … به هم نمیرسد پس او در جواب ایشان این اشعار نظم نموده فرستاد **شعر** طلبت … العلم … بها العمل
فقصرت لما سموت به … تبین ان المحاسن کلها فروع وان المال … هو الاصل **شعر** …
قد … چون آن اشعار بنظر اهل عراق رسید باو نوشتند که تو در این اشعار خود …

[illegible]

وماوراء النهر شایع بود حکم نماید و حضرت میر به پاداری بکار برده چند روز مهلت طلبید تا خبر بابطان شافعی و متعلقان
حنفی رسید و در خفیه بخدمت میر دویدند و زرهای بسیار بر رخ میر کشیدند و در آن ایام سه روز اکابر فریقین در مقام مراد بودند
و میر را جهت ترجیح مذهب خود تطمیع می نمودند و آخر چون اکثر حنفیه امرا و مقربان پادشاه بودند و زر و زور ایشان بیشتر بود بیهان
بوهاه قاطعی که ملا حاجی بر فخر الدین رازی اقامت نموده اند ایشان نیز بر حضرت میر غالب آمدند و چون حضرت میر در توجیه
امرا و لشکری که در حنفی مذهب بشو و نما یافته بودند تامل نمودند و در رها از حنفیه ربوده عالقند و برابر کول ملا سعد الدین تفتازانی
که شافعی مذهب بود بر آن دواعی افزودند و حکم بترجیح مذهب حنفی فرمودند بنابر آن اهل و زکار او را حنفی مذهب تصور
نموده اند و مولفات آنکه حضرت میر همیشه مبتلای حرص جاه بوده و مال و تقرب ملوک و اقبال بوده اما آنست که شیخ فاضل حسن بن محمد بن
الحسن الاسترابادی النحوی در تفسیر آیه و لا تؤتوا السفهاء اموالکم التی از کتاب تفسیر آیات احکام گفته که حکایات کرده اند
که اسکندر استرابادی طالب متبحر بود که از غایت فهم و استغنا از خلق اوقات و تجارت میکرد طلبید روزی میر سید شریف جرجانی
او را در دمشق دید که بیاض لحیه اش که در وقت فروختن آن لحیه او رسیده بود میلکون شده بود پس او را ملامت کرد و سکندر را در
معرض بخدمت میر گفت که این بخش من بهتر از آنست که غبار درگاه ملوک بر آن نشیند و بسبب طمع در صلات و عطایای ایشان معتکف
درگاه باشم و هم چنین بنابر حب جاه و مال قادح بهمه دعوی و اعتراف که همیشه اوقات خصوصا بآن مبتلا بوده اند با التماس فضلا و اعیان
فارس کتاب مواقف را که منسوب بعضد ایجی شافعی است شرح نموده و بمقتضای اشتهای ایشان طریق مبالغه مرعی فرموده و مع
هذا از روی احتیاط انکار معقولات و توضیح و تصویب آن افزوده بلکه شرح غیر ممزوج سیف الدین ابهری امر ممزوج بوده و در کلمات
حضرت میر از آمیزش اهل سنت و جماعت خطبه شرح مفتاح او بیان کافی و برهان وافی است زیرا که در آنجا از صحابه اعلام اولیا
النهی را جمله بلاهای دور کار شمرده و بآن قدر اکتفا نموده اقتدا بسید مرتضی علم الهدی فرموده و در مقام خطاب با اهل آن زمان
که معتقد بودند تداریکی داده که در شان کفار از ملت اقتباس نموده بعد از آن مثال الحمد زعفران جمل بحاصل ایشان از دین نمود
و ظاهر در این معنی شایع نموده اند مگر چون آن جماعت از ایمان و محبت علی ابن ابی طالب که موجب نص آیه ذوی القربی صغار و اجب
است بی بهره مانده اند چنانچه ایمان بخدا و رسول ایشان را نفعی ندارد چنانکه اخبار و روایات صحیحه بر آن دلالت دارد و حضرت
شیخ زین الدین نیابادی مضمون آن اخبار در این رباعی انشا نموده و فرموده رباعیه کو منظر الجلال شود منزل تو و ز کوثر کوثر شراب
کل تو چون مهر علی نباشد اندر دل تو مسکین تو و سعیهای بیحاصل تو و بعد از تصریح حضرت میر بجهل و تکفیر آن قوم ضلالت مصیر
از تحصیل جلیل و حقیر حکم بدخول ایشان فرموده و این بی ظاهر اشارت خواهد بود باینکه از اخبار عمر بن الخطاب اند که بجای محدث
در باب کمال شیطنت او این حدیث صحیح که ما سلک فجا الا و قد سلک الشیطان فجا غیره روایت نموده و شیعه معنی آن را باین نطق
این بیت که بعضی از قدما در شان عمر گفته حمل نموده اند شعر و کان ابلیس اغوی الناس کلهم فاشتد ابلیس حتی صار ابلیسا و بجهت کثرت
تعصبات ارباب مذاهب و تعریضات ایشان در مخاطبات و تالیفات اطلاع یافته سلیقه او معلوم است با آنکه حضرت میر در آن حیث
دلپذیر که آنجا تعرض و تکفیر تقریر نموده ترشح نمی کنند الا از سنی شیعی استرابادی حسب نسبی عادی با سید جرجانی بوده و بجهت
تعصبات اهل استراباد و جرجان در مذهب شیعه مستغنی از بیانست چنانچه در مجلس اول این کتاب مذکور شد اهل سنت و جماعت اهل
استراباد و جرجان را شیعه می دانستند و ایشان را تعصب و تکفیر ایشان می کردند اکثر میر سید شریف را از خبر خود دانسته فی مسلح تو خواهد بود السید
الفاضل امیر شمس الدین محمد بن السید شریف العلامة الجرجانی روح الله روحه بحلیه فیض فضل سرمدی و زیور خلق
عظیم محمدی آراسته بود مولانا محمد لطفی جلودی دارد که از جمله تلامذه اوست در خطبه کتاب شرح بدیع المسرشدین بخصوص عقیده میر استعاد
نموده و بکلمه چون حضرت از حب جاه عاری و منکر طریقه دنیاداری بوده در مذهب آبا و اجداد خود داری مینموده تا وارد مذهب شیعه

نصرت و یاری می فرمود نافل اینجا از اوراق این باب ترجیح نموده آنست که از برای مجرد ذکر اضافی که مذکور خواهد شد بر خطبه متوسط
شرح کافیه که بنابر وضوح عبارت مستغنی از شرح است شرحی نوشته و چون در بعضی از فقرات آن خطبه جهت رعایت سجع تقدیم صحب بر آل
هم چون تقدیم حرام بر حلال واز جمله مصنفات او شرح خطبه مذکور است و شرح هدایه حکمت و شرح ارشاد محقق و شرح فوایدیه
و حاشیه طوالع و حب الاشاع و الدین کواکب و رساله فارسی منطق او که مشهورند بصغری و کبری در صغر سن بقرب تمام بوده و بعد از
ورود مذکوره موسوم ساخته و در شهور سنه ثمان و ثمانمائة تسع عشر صفر از این انتقال نمود قدس الله روحه العزیز المولی المحقق المحقق جلال
الدین محمد الدوانی قدس الله سره السبحانی نسب شریفش منتهی می شود بمحمد بن ابی بکر که قاتل عثمان بوده و در حجر تربیت
اسد الله الغالب امیر المؤمنین حیدر نشو و نما نموده و هم در طریق لکا رخلافت پدر و جلالت عمر بوده و در افتخار حضرت علامی بنسبه
دادن خود بصدیق رمزیست که بر دقیقه شناسان طریق تحقیق مخفی نیست در مبادی حال نزد والد خود ملا سعد الدین اسعد مطالعه
بعنوان مقدمات نموده و بعد از آن بشیراز آمده در خدمت ملا محی الدین انصاری که از اولاد سعد بن عباده انصاری و عظام بوده از فاضل
تلامذه سید المحققین قدس سره الشریف بوده تحصیل سایر علوم دینیه و معارف یقینیه اشتغال نموده و چون در آن غربت قدرت
بر بهای روغن چراغ نداشتند که او از غایت جد و اجتهاد در پیش چراغ کشیکبار در دهلیز عتیق مسجد شیرازی افروختند حضرت علامی
ایستاده مطالعه نموده دماغی می سوختند و آخر الامر کار او بجایی رسید که کاغذ رسالت حاشیه مطالع عش برو دوش و حمایل او حلقه بگوش
در کوشش کشیدند صیت فضایلش باقطار و اکناف رسید و جمعی ساما نثر بسیار کردید لیکن حضرت علامی با وجود آن جامعیت و جمعیت
همچنان در جمع مال که آن از اسباب تزیین علم و ترویج فضل و کمال تواند بود حریص بود چنانکه در بعضی از اشعار خود فرموده شعر
مرا به تجربه روشن شد این در آخر حال که قدر مرد بعلم است و قدر علم بمال و آورده اند که چون صیت فضایل آن طالع بر عظام کرشد والی عراق و فارس و آذربایجان
سلطان یعقوب بایندری ترکمان او را از شیراز بدار السلطنه تبریز طلب نمود و بالطاف خسروانه نوازش فرموده اقضی القضاة ممالک
فارس ایراد و تفویض فرموده اتفاقا روزی در مجلس پادشاه میان حضرت علامی با مولانا شیخ ابو اسحاق تبریزی که از اذکیای فضلای زمان بود
مباحثه علمی واقع شد و با آنکه حضرت علامی در تبحر علوم با او سبق داشت و مع هذا در آن بحث منازع واقع شده بود و منعهای موجه
بتوجه ادله او می ساخت لیکن چون فاضل تبریزی در زبان آوری غالب بود و قدم از دایره آداب بیرون نهاده طریق مشاجره می بود
نزدیک بآن رسیده بود که خدمت علامی را در هم آرد و ما موسوم انقسمات کاو را بحان منزلت سپارد لاجرم قاضی میر حسین یزدی که یکی
از افاضل تلامذه خدمت علامی بود و در صف نعال آن مجلس قرار یافته بود چون حال را چنان مشاهده دید از غایت حمیت و طاقت متوجه
وسو چه سلطان شد و گفت من که بنده تلمیذ حضرت علامی ام ملتمس آنکه بطریق شاگردان ایشان بنده را رخصت مباحثه شیخ ابو اسحاق را امر
کنند تا دید اکرام و الزام نمایم هر کرا در اسلام دار بی سلطان التماس او را مبذول داشت و قاضی میر حسین تمهید آداب مناظره نموده شروع
در مباحثه کرده و هر چند شیخ ابو اسحاق خواست که از راه قوت آداب بیجا و رزگند ازین راه در حیرت بیرون ما ندید نموده براو چنان بساعت تنگ
عالم آمد و بر هکنان رجحان ایشان ظاهر گشته زبان به تحسین کشودند و قاضی صفی الدین عیسی مشهور بمیر یزدی که صدر سلطان بود از مولد
قاضی میر حسین استفسار نمود علامه دوانی فرمودند که از بلاد و اعمال یزد است و آخر از خدمت سلطان التماس نمودند که قضا
دار العباده یزد و توابع آن را باضافی موقوفات آنجا با و مفوض فرمودند و سیور غال و تشریفات شاهانه شفقت نموده روانه دار
العباده یزد کرده بایند نمود با جمله اهل تحقیق را در تشیع علامه دوانی تردیدی نیست و از جمله مؤیدات آنکه از حضرت غفران پناه میر شمس الدین
اسد الله صدر شوشتری که معاصر حضرت علامی بوده منقولست که می فرموده اند که در روزی که بواسطه مهمات خوزستان به شیراز توطن
داشتیم بیع زدن حالت صبیه و از دور شیراز بود که بحاشیه شاه و خانه علامی تردد می نمودم روزی حکایت کرد که چون من از شیعه بودم و
با اهل بیت علامی آشنایی می نمودم در آن مقام شدم که تحقیق عقیده او نمایم لاجرم همیشه کمین می نمودم و مترصد مشاهده احوال

طهارت و نماز او می بودم تا آنکه روزی دیدم که آب وضو برداشت و بیکی از حجرهای خانه خود در آمد و در را بر روی خود بست من از شکاف
در بآن حجره نظر بودم مشاهده نمودم که وضو ساخته پای خود را مسح نمود و از بعضی تلامذه او منقولست که گفتند که در تحقیق
عقیده علامی اهتمام داشتم و آخر روزی مشاهده نمودم که نقطه سیاهی که بناخن پای او واقع شده بود تا دو سه روز باقی بود
و از آنجا استدلال برآن نمودم که مسح می کشد که اگر غسل میکرد باقی که آن نقطه سیاهی در اول روز بباید فرو شد و ایضا منقولست
که از علامی پرسیدند که امام زمان کیست در جواب فرمودند که اگر از شیعه بپرسید می گویند محمد بن الحسن فرزند امام یازدهم الرضا
و اگر از اهل سنت و جماعت سوال کنید می کویند سلطان یعقوب بن حسن بیک ترکمان و سوق این کلام خالی از تنفر از عقیده
اهل سنت و جماعت نیست و اشعار علامی نیز که بعضی از آن مذکور خواهد شد اشعار تمام بر صحت عقیده ایشان اوداد و هم چنین
تصریحی که بر حاشیه جدید خود بر شرح تجرید نسبت به سید المدققین میر صدر الدین محمد شیرازی نوشته نموده او را باینکه التزام
تفضیل ابوبکر بر حضرت امیر سلامت و غیره نموده بر تصحیح اعتقاد او دلالت صریح دارد بلکه آنرا رشیع از لفظ و معنی آن می بارد
حیث قال و العجب من دلو حاله کیف یدعی اطباق اهل السنة علی ان جمیع الفضایل التی لعلی ثم حاصلة لابی بکر فانه قد اراه بجلاله
قدر عامل کالا یخفی علی ذوی الاوهام آری آن قدر رهت که حضرت علامی عقاید عضدی را در سبیل چون بالتماس بعضی از اعیان اهل سنت
و جماعت شرح نوشته و چون با وجود زمان تقیه رعایت مذهب ایشان آن ضعیف در نظر بوده بی تطویل متن و وفق التماس ایشان تقریر مسایل نموده
و بنابر آنکه حضرت استاد البشر میر غیاث الدین منصور شیرازی قدس الله سره مشاهده او را در آن تالیف و تقریر که در الحقیقه آلم نموده
و تحصیل دراهم و دنانیر بود محض تقصیر و مظنه و قیح در نار سعیر دانسته در خطبه محاکمات خود در شان آن علامه تحریر کرده
که و کان فی لنا ربحون و لا نمکیا علی جمیع المال و نعده ما ینفعه فی المال مضراف بقدر المال و مخفی نماند که مصاحب بامعان ترکان
متن که هست که بنابر التزام رعایت مواقف استیفای اسباب چنانکه حضرت خواجه نصیر الدین محمد طوسی قدس سره در شرح اشارات
سلوک فرموده با آنکه در دیگر مصنفات خود رد بسیاری از سخنان حکما نموده و مؤید این آنکه قاضی میر حسین که سابقا سطری از
احوال او بر سبیل استطراد مذکور شد در رساله مسائلات خود آورده که من قایل بترکیب جسم از هیولی و صورت نیستم و در این مسئله مذهب اشراقیان
دارم و خواجه نصیر الدین محمد طوسی قدس سره نیز برانست و اگر چه در شرح اشارات با شیخ در این مسئله مماشاة نموده اند اما آن
مبتنی بر شرط موافقت که در اوایل کتاب تصریح بآن نموده و در متن تجرید که مذهب خاص او ست طریق اشراقیان سلوک داشته
و حضرت حوت المتالهین سید محمد نوربخش در رساله معراجیه آورده که حکمای طبیعی و متصوفه الفقهی از رسیدن در احوال انبیا
و اولیا و معراج و غیره خوض نموده و اگر بصورت نص خود دریابی باعث شود و خوض نماید رحما بالغیب باشد مگر حضرت سیادت پناه
معتقد اهل الله افضل العلماء المتاخرین اکمل العلماء المتبحرین امیر سید شریف شیرازی و موطن او مدفنا رحمة الله علیه رحمة
واسعة که بر سبیل رد لیه از حکما و فقها استماع نموده است و شاید که بابر ملتمس کرده باشد سبقه در آن باب خوض نمود
و هم چنین آن نفرموده اگر فرمودی رجما بالغیب بودی حال آنکه اخلاق و حقانیة و انصاف و دیانتی مقتضی آن بود که بغیر علم یقین
در امری شروع ننماید و این جمیع رایه کتاب الغطوی انتهی و ایضا مؤید توجیه مذکور است آنکه هر کاه ملا حسین کاشفی که از سبزوار بود
و هزار دلیل بر صحت عقیده خود داشت بحسب الامر میر علیشیر تفسیر کلام الهی بعلوم مفسران اهل سنت و جماعت نماید بواسطه تقرب
آن ناصبی آن جناب تقیه بار دیگر آید بجز آن از علامه دوانی و امثال او بطریق اولی و شاید و مهم بین توجه علامی بجانب هنداد
جهت مخصوص آستان ملایک پاسبان حضرت امیر المؤمنین و عتبات عالیات سایر ائمه معصومین علیهم افضل صلوات المصلین
و اختصاص روز بنا او در نجف اشرف با شیخ شرف الدین حسن قتال خادم روضه علیه مرتضویه که از افاضل فقهای شیعه امامیه بوده
و درس گفتن حکمت اشراق و تالیف حاشیه زوراء حسب الالتماس شیخ الیه را از جمله مؤیدات است و از جمله اشعار حقایق شعار علامی

در مدح آن شاه کرامی این سه رباعی از اوست رباعیه در وحدت طلب جمال حق کوکوش و ز کو همه کثرت و وحدت در کش لا یطلع اصلا الیه شاربها
رمزیست در این ولایت و اوکش و لم ایضا در ملک حقیقت آن شاهیست دستطلب اندامن آن شاه است او باب مدینه علوم در آن
نادر ورکن علم و مسند که یاد رباعیه حق سید کاینات بی باه و لی اسلام حق است ایمان اصل کرب بیته در این حق و طلی بنگر زبینات
استدلال و ناظم حالی در شرح رباعی ثالث بعد از توضیح معنی بینات و تحقیق آنکه ایمان نسبت باسلام بمنزله باطنست مخفی نماند که
و لایت باطن نبوت فرموده که این شمه ایست از مفاتیح انوار اسرار که در مطاوی این ریاعی مطوی است و رهنما تکند دانا
صاحب فطانت که از اسلوب رمز و ایما که زبان مرغان حق شناس است با خبر باشد بی حکم و لطایف از خبایای این زوایا استخراج
فواید نمود لیکن این مرتبه ایست عالی و وصول آن متر متمنان خیال بوست را میسر نیست شعر تیر قصد سیمرغ و غضنفر هد هد
کی رسد که شاه بی منطق الطیر شعر تو جهد او زبان مرغان را که ندیده ای سلیمان را شمت حیات علامی بر بحر کو طلبت حلیت البشر
ذکر نموده زیاده از هفتاد بوده و از خطبه محاکمات استاد البشر میر غیاث الدین منصور چنان ظاهر می شود که زیاده بر هشتاد باشد
وفات او در یوم الثلثاء تاسع شهر ربیع الثانی از سال نهصد و هشت در اردوی سلطان ابو الفتح بایندری روی نمود و جسد او را آن
موضع بقریه دوان نزدیک بود نقل کرده آنجا برده دفن نمودند و چون تفصیل مصنفات حضرت علامی و خصوصیات اهل بیت
ظاهر نیست و در دیوان او بعض ارباب سیرا از آن اثری پیدا نه ایراد آن با آنکه مناسب مقام نیست الا تیمنا بدأ قول رسالة الاقدیم در اثبات واجب
که آن را در اوایل حال در سنه هشتصد و نود و هفت بنام یکی از سلاطین نوشته دیگر رسالة الجدید در اثبات واجب تعالی که آن را در اواخر
در خطه لار تالیف نموده و دیگر حاشیه قدیم بر شرح جدید تجرید که در اواسط حال آن را بنام سلطان خلیل بایندری تالیف نموده
و ما لشای مباحث اجسام فلکیه رسیده دیگر حاشیه جدید بر همان شرح که ابتدای تالیف آن در شهور سنه هشتصد و نود و شش بوده
و چند سال در اوان درس و افاده بر کرد آن و گردید و این حاشیه تا اثنای مبحث ماهیه رسیده دیگر حاشیه اجد که تا مبحث وجود
ذهنی رسیده و این ضعیف در این و لا بخط الفقران آن فایز گردیده تالیف آن در سنه سبع و تسعمائه واقع نموده دیگر شرح هیاکل که آنرا
بکیا و بنام بعضی از ملوک هند که عملیات اثنجار اشتهار داشته معنون ساخته دیگر افتتاح آن بنام یکی از سلاطین ایران نموده دیگر حاشیه
تهذیب منطق تا آخر بحث موجهات دیگر حاشیه قدیم بر شرح مطالع و حواشی شریفیه که قریب بمبحث موضوع رسیده دیگر
حاشیه جدید بر آن شرح و حواشی که از اقبال آن حاشیه جدید بر شرح تجرید نوشته و این حاشیه تا اواخر مبحث موضوع رسیده
دیگر حاشیه بر اوایل شرح عضدی بر مختصر اصول ابن حاجب و حواشی شریفیه که در آنجا متصدی دفع اعتراضات فاضل مدقق
ملا علی قراتوطی ازسید المحققین قدس سره الشریف شده دیگر حاشیه بر اوایل کتاب محاکمات دیگر حاشیه شرح حکمة العین
و این هر دو برتنبیه آن مشرف نشده دیگر رساله انموذج العلوم مشتمل بر تحقیق ده مسئله از مطالب اصلیه و فرعیه که آنرا بنام سلطان
محمود گجراتی نوشته در صحبت میر شمس الدین محمد بن سید جعفر بن السید العالم العامل الفاضل امیر شمس الدین محمد بن سید
المحققین قدس سره الشریف که از افاضل تلامذه او بوده آنرا به سلطان مذکور فرستاد سلطان صد هزار درم جهت حضرت علامی
ارسال نمود و آن جایزه در دریا غرق کردید و چیزی معتد به از آن جایزه بایشان نرسید پس حضرت علامی رساله دیگر در تحقیق عدالت
بنام سلطان نوشته فرستاد و در دیباچه اشاره بلطیفه حال آن جایزه نمود و سلطان در او مرتبه پانصد هزار درم بادیگر
تحف و هدایا بخدمت علامی فرستاد و در رساله انموذج العلوم مسئله حدوث عالم که اصل اصیل است از علوم دینیه و مسایل
یقینیه وضوح تمام یافته دیگر رساله زوراء که معنون حال است و آنرا در نجف اشرف که بشکرانه التفاقات در بعضی از نوایای عالم
از حضرت امیر المؤمنین مرقوم در سلک نظم کشیده و در آن رساله جمع میان حکمت یمنی و ذوقی نموده دیگر حاشیه زوراء که آنرا
نیز در آستان ملایک پاسبان بالتماس شیخ فخر الدین حسن قتال که سابقا مذکور شد نوشته اند دیگر حاشیه صغیره که آنرا جهت شیخ فخر الدین

ملا شهاب الدین عیسوی انصاری جرجانی که در خطبهٔ زورا واقع است نوشته اند دیگر رساله در تحقیق تعریف علم کلام که در کتاب مواقف
مذکور است و آنرا بنام میر محب الله که پسرزادهٔ امیر نعیم الدین نعمت الله ماهانی بوده نوشته و به هندوستان فرستاده و در آن رساله مصنف
دفع اعتراضات ملا علی عرب طوسی از شارح آن کتاب سید المحققین قدس سره الشریف نموده دیگر حاشیه بر اوایل شرح جدید
[illegible] و ظاهرا آن حاشیه ناتمام است و بعضی یافته اند که آنرا غیاث الحکما غیاث الدین منصور شیرازی در حاشیه خود نقل
و دفع فرموده دیگر رساله در خلق اعمال که آنرا بالتماس یکی از طلبه در کاشان نوشته دیگر حاشیه بر اوایل شرح شمسیه و حواشی
شریفه شریفیه که تا اثنای مبحث تقسیم علم ببدیهی و نظری رسیده دیگر شرح خطبهٔ طوالع دیگر تفسیر آیهٔ یا بنی آدم خذوا زینتکم
عند کل مسجد وکلوا واشربوا ولا تسرفوا که بنام سلطان شمس الدین محمد بختی صدر سلطان بایسنغر بن سلطان ابو المحسن بایندری
نوشته دیگر شرح عقاید عضدی که آنرا در جزیرهٔ جرون یعنی هرموز بالتماس یکی از معارف آن صاحب جاه نوشته دیگر رساله در حل
مغالطهٔ مشهور بجذر اصم دیگر حاشیه انوار فقه شافعی دیگر شرح اربعین حدیث نووی دیگر شرح رسالهٔ نصیریه در تحقیق معنی
نفس الامر دیگر رسالهٔ قلمیه که آنرا بنام یکی از سلاطین تالیف نموده و در آنجا فنون بصایع بسیاری از فنون بلاغت و انواع تشبیهات بلیغه درج
این بود آنچه از کتب عربیه خدمت علامی دیده یا شنیده و اما فارسیات یکی از آنها کتاب اخلاق است که آنرا بنام سلطان خلیل بایندری
و پدرا و حسن بیک معروف ساخته دیگر رسالهٔ تهلیلیه در شرح کلمهٔ توحید که آنرا بنام سلطان مذکور نوشته دیگر رساله که در عرض
لشکر سلطان مذکور در حوالی بلدهٔ امیری شیراز نوشته و مصحوب میر شمس الدین محمد کسالی مذکور شد بخدمت او فرستاده
دیگر رساله در تحقیق مسئلهٔ جبر و اختیار که آنرا بنام میرزا رستم اعوا اصفهانی نوشته بعضی از این رساله بنظر فقیر رسیده است که بخط آن منتشر
فایز گردد دیگر رسالهٔ خواص حروف که آنرا بنام سلطان غیاث الدین شاه مسعودی نوشته و آنرا مصحوب سید جمال الدین نصر الله برادر سید
شاه میر ساوجی کازرونی که از اولاد سید شمس الدین عرب یزدی بوده اند بخدمت سلطان مذکور ارسال نموده دیگر رساله در شرح غزل حافظ
شیرازی که مطلعش اینست **شعر** در همه دیر مغان نیست چو من شیدائی * خرقه جائی گرو باده و دفتر جائی * دیگر رساله در شرح بیت خواجه حافظ **شعر**
پیر ما گفت خطا بر قلم صنع نرفت * آفرین بر نظر پاک خطا پوشش باد * دیگر رساله در شرح بعضی از ابیات شیخ محمود شبستری قدس سره دیگر شرح رباعیات
که از اشعار حقایق شعار اوست و آنرا بنام قیصر روم نوشته دیگر رساله در دیوان مظالم که آنرا در خطهٔ لار بنام والی آنجا ملک علاء الملک
نوشته دیگر رسالهٔ موسومه بعجالهٔ صدا اینست مجموع آنچه از ماثر اقلام خدمت علامی بنظر این سهام رسیده یا از استادان خود
که تلمیذ ایشان بیک واسطه بوده اند شنیده و او را خطب بلیغه و منشآت رشیقه و اشعار لطیفه هست و از جمله آن اشعار آنچه در این
وقت حاضر بود مذکور گردید **شعر** روی بخاک جهان نخلت انگار گرفت * صیقل آن که مرا آینه زنگار گرفت * نو آن شاه که از کشور حسن چگل
ملک جان و دل این خیل بیکار گرفت * آفتاب آنکه از مشرق در برج جود رسید * هم از آن جهان لمعه انوار گرفت * صدق دعوی گواه بود عجب نیست
منکر از کور دل شیوهٔ انکار گرفت * چون دوای ز تخور دیدم انکار جمیع * هر که جام کف ساقی او دار گرفت **وله ایضا** طاق و جفت از معصیت اهل جهان شد
طاق ابروی تو ناسجده اهل جهان شد * بتر بنیان جهان خاک سر کوی تو شد * غیرت نظر مردم بینا خواهند * قامت دلکش خاک دل اعزوز مکا
اهل عرفان تیر آن تیر مجنون خواهند * خط از قند تو کم جو دوان بازی * عاشقان همه دنبال الف آخوند **وله ایضا** بنور رخسار خود روی بدریه عشق
چراغ مهر دون قنا بجهه نور دهد * اگر چه فیض خدا سلطنت سکندری ست * سعر جبل که تو بینی صدجلوه نور دهد **سید الحکما و المدققین امیر صدر**
الدین محمد الشیرازی اسکنه الله تعالی اعلی غرف الجنان کنیت عالی ایشان ابو المعالی و لقب شریف ایشان ابو الفضل و کمال صدر العلما
و صدر الحقیقه است و چنانکه سابقا در احوال سید جلیل محدث میر اصیل الدین که از بنی اعمام اوست مذکور شد آبا و اجداد ایشان را تا حضرت
ائمهٔ معصومین صلوات الله علیهم اجمعین همگی حافظ الحادیث و حامل علوم شرعیه بوده اند که در اواسط حال یکی از آبا ایشان در دهلی
کتب حدیث اهل سنت دیده بود رغبت ایشان در دو سر کتب مذکوره که از روی تقیه اسرار یافته بود دقیق زیادت و اوائل احوال ایشان که از مطا

کتب حدیث و اصول مشدد متوجه علوم حکمیه و عقلیه گردید بمرتبهٔ اعاظم حکما رسید حضرت میر بود و خدمت میرزا استفاده کثیری از
شرفات ازهد خود میر غیاث الدین منصور و برادر خود میر نظام الدین احمد نموده و شطری از علوم عربیه و فنون ادبیه از پدر بزرگوار
خود میر حبیب الله که وحید زمان خود بود در کرامت فرموده و ما براد بیات و عقلیات را از حکمیه و کلام الرسته فاصل سلام فارسی و جویند
اقتباس نموده که سلسلهٔ تلمذ بعضی از ایشان تا رئیس الحکما ابو علی سینا منتظم می‌شود مثل ملا قطب الدین علامه شیرازی و سلطان
المحققین خواجه نصیر الدین محمد طوسی و سلسلهٔ بعضی دیگر منتهی می‌شود به بعضی ارباب کلام مانند حجة الاسلام غزالی و فخر الدین رازی
و شیخ علامه جمال الدین حسن بن المطهر الحلی و حضرت میرزا با مولانا قطب الدین کرمانی که از اعاظم تلامذهٔ سید المحققین قدس سره
الشریف است مباحثات و مناظرات بوده و در بسیاری از مسایل رد سخنان او یا پدر او نموده و از مآثر اقتدار و نفس قدسی شعار آن بزرگوار
آنکه جمع نموده بود میان ساختن و افاده و طهارت و زراعت و نظم مناظم دنیوی و مصالح اخروی که بیشتر مصالح جمعی از طالب
و دیم ثابت بود هرگز هیچ کس از اقران او را الزام نداده بلکه بر هر کسی در مناظره غالب افتاده و اگر چه علامه دوانی در بحث مجلس خود [illegible]
میر غیاث الدین را در اکثر تصانیف خود متوجه دفع سخنان میر گردیده و بعضی از جانبین بتطویل انجامیده چنانکه از حواشی تجرید و مطالع
ایشان ظاهر می‌گردد حضرت غیاث الحکما میر غیاث الدین منصور در شرح که بر رسالهٔ اثبات واجب آن صدر عالی قدر نوشته ذکر نموده
که مولد شریفش صباح سه‌شنبه دوم شعبان سنهٔ ثمان و عشرین و ثمانمائه بوده و در صباح جمعه دوازدهم شهر رمضان سنهٔ ثلث و تسعمائه
در دست شقاوت پیکر ظلم از اعوان معاویه و یزید یعنی طایفهٔ ترکمان با سید زبیر کرد در اصل ستکند یا بیکی بود الله شهید گردید و در صدر حات
منزل گزید و از جملهٔ آثار او مدرسهٔ منصوریه است در شیراز و حاشیهٔ قدیم و جدید بر شرح جدید تجرید و این دو حاشیه تا اثنای مبحث اعراض
رسیده اند دیگر حاشیهٔ قدیم و جدید بر شرح مطالع و حواشی شریفهٔ شریفیه و این دو حاشیه قدیم او بر تجرید و شرح مطالع مقدم
بر تالیف حواشی قدیمهٔ علامی دوانی دیگر حاشیه شرح شمسیه و حواشی شریفهٔ شریفیه که در آنجا متصدی دفع اعتراضات ملا علی عرب
از حواشی سید المحققین قدس سره الشریف شده دیگر حاشیه بر کشاف و حواشی آن دیگر رساله در مبحث جواهر شرح مطالع دیگر رساله
در حل مغالطهٔ مشهور بجذر اصم دیگر رساله در علم نحو دیگر رسالهٔ فارسی در معرفت جواهر و خواص حجر آن دیگر رساله فارسی در
کیفیت حدوث قوس و قزح که آنرا فارسی کاه دستم نیز گویند دیگر تعلیقات بر تحریر فقه شافعی و از حضرت میر شعر مشهوری نیست ظاهرا
اوقات شریفه ترا آن نمی‌دانسته اند که صرف شعر گردد **خاتم الحکما و غوث العلما الامیر غیاث الدین منصور الشیرازی قدس سره**
اگر ارسطو و افلاطون بلکه حکمای دهور و قرون که در زمان آن قبلهٔ اهل ایمان بودندی مفاخرت و مباهات با خطاطه سلک مستفیدان
و سلالهٔ زمان مجلس عالیش نمودندی چند ایام آوان فضایل او شنیده و فلک باهزار دیده نظیر ایشان ندیده ولادت شریفش در سنه بوده و در خدمت
پدر بزرگوار خود امیر صدر الدین محمد بتحصیل علوم دینی و معارف یقینی نموده و در بیست سالگی از ضبط جمیع علوم فارغ گردیده و در
چهارده سالگی در اکثر مناظرات با علامه دوانی بر خود می‌افزود و مسایل برای انتظام او می‌ساختند در منصب عالی صدارت پادشاه مغفور
با او متعلق بود و در نهایت عظمت و استقلال اشتغال می‌نمود و در مرتبهٔ ثانی که جناب مجتهد الزمانی شیخ علی بن عبد العالی روح الله
روحه از عراق عرب متوجه پایهٔ سریر خلافت مصیر گشت حکایتی که در باب عدم تقیید حضرت میر به احکام شرع اقدس مذکور می‌شد سبب
نقار خاطر شیخ بزرگوار شد و بعضی از مفسدان در مقام افساد در آمده میان نزاع استحکام تمام یافت تا آنکه روزی در مجلس بهشت آیین
مباحثه علمی در میان آمد و آن بحث بخشونت و نزاع انجامید و شاه دین پناه حمایت مجتهد الزمانی نموده حضرت میر رنجیدند و بعد از
روزی چند از منصب صدارت استعفا نموده بجانب شیراز روان شدند و در سنه تسعمائه و اربعین و تسعمائه وفات یافتند از مصنفات
شریفهٔ ایشان اولا آنچه این فقیر بشرف مطالعهٔ آن رسیده در این مقام مذکور می‌شود کتاب حجة الاسلام غزالی شرح و تشنیع بسیار کرده
و آن مبحث قریب بسه هزار بیت است و ان ایضا مبسوط خواهد بود دیگر کتاب محاکمات میان تحریرین علوی یعنی پدر خود میر صدر الدین محمد

و ملا جلال الدین محمد دوانی در حواشی ایشان بر شرح تجرید دیگر محاکمات میان تحریرین و جلیلین بر حواشی ایشان بر شرح مطالع دیگر
محاکمات میان ایشان در حواشی اوایل شرح مختصر اصول عضدی دیگر شرح بر کتاب هیاکل الانوار دیگر شرح بر رسالهٔ اثبات واجب
پدر خود دیگر کتاب تعدیل المیزان بر منطق که خلاصهٔ منطق شفاست با سوانح طبع نقاد ایشان دیگر کتاب معیار الافکار که خلاصه
تعدیل المیزان است دیگر کتاب لوامع و معارج در هیئة در محاذات کتاب تحفهٔ شاهی و آنرا جایی جز در خط کتاب مذکور است در هشت
سالگی نوشته دیگر کتاب تجرید در حکمت که جمیع مسایل حکمت طبیعی و الهی را بعبارت موجز بلیغ مجرد از دلایل ذکر فرموده دیگر رساله در معرفت
قبله دیگر کتاب معالم الشفا در طب دیگر مختصر که آن متضمن اشارات و قطره سازی بتحصیل علم طب آموزان حکیم فاضل حاذق مولانا
عماد الدین محمود طبیب شیرازی خوانده دیگر کتاب سفیر در هیئة دیگر حاشیه بر الهیات شفا دیگر حاشیه بر شرح اشارات دیگر
حاشیه بر شرح حکمة العین دیگر رساله در باب خالق فرق بندار شد حواله میر صدر الدین محمد دیگر خلاصة التلخیص که اختصار کتاب تلخیص
معانی و بیان است دیگر رد بر حاشیه شمسیه علامه دوانی دیگر رد بر حاشیه تهذیب مشار الیه دیگر رد بر انموذج العلوم مشار الیه دیگر
رد بر رسالهٔ زوراء مشار الیه دیگر رساله در تحقیق جهات رسالهٔ مشارق در اثبات واجب کتاب اخلاق منصوری حاشیه بر اوایل کشاف
تفسیر سورهٔ هل اتی الانسان کتاب مقامات العارفین کتاب در تصوف و اخلاق که بنام فرزند ارجمند خود میر شرف الدین علی نوشته رسالة المقاومة
السلطنة اینست آنچه از تصانیف حضرت میر بنظر فقیر رسیده و دیگر تصانیف دارد که بنظر فقیر نرسیده و اسامی آن در کتب ایشان
بتقریب مذکور شده و بعضی از فضلای معاصر اجلا از ذکر آن نموده اند مانند کتاب ریاض الرضوان و کتاب اساس در علم هندسه و غیر آن
و بعضی از تصانیف حضرت میر را ملا رشید فی مطالعه آن اکثر آن رد کلام بعضی از افاضل عصر است مثل ملا ابو الحسن کاشی و ملا میرزا جان
شیرازی که مصنفات حضرت میر را اکثر بواسطهٔ دقت مسایل غیر مطابق بود و بدست هر کس می‌افتاد با آن صنعت می‌کرد ایشان بدست آورده
سخنان خوب را از آنجا و زدیده و جمعی بغلط کردن می‌گفتند که از تصانیف میر غیاث الدین منصور نیز یاد می‌بست و بعضی کتب در
مصنفات متداوله لا حول نام آنرا مذکور ساخته و جوده خارجی نیافته و اکثر اجزا آن کتب بدست طالبعلمی افتاده و بعد از وی ایشان
مطلع شد دعوی نوادر می‌کنند و استاد محقق تحریر روح الله روحه شنیدیم که می‌فرمودند که ملا ابو الحسن شرح دلیل ارتجاله ادر
که در رسالهٔ اثبات واجب ذکر کرده و آنرا از حواشی قدیم خود شرح از شرح هیاکل حضرت میر انتقال نموده بود و در ایامی که بالتماس بعضی
از اعزه وزدی بر رسالهٔ او می‌نوشتم اطلاع بر سرقه و انتحال او کردم آن رساله را متروک ساخته رسالهٔ دیگر تالیف نمود اگر چه آن نیز خالی از
انتحال نیست و از مآثر همایون حضرت میر در فنون ادبیه و طلسمات نقل ذو الفقار حاکم حیدر است که با پادشاه دین پناه مهمی پیش آورد
و تفصیل آن بر السنهٔ جمهور مشهور و مجمل از آن در رسالهٔ قانون السلطنه مذکور است حضرت میر را دو خلف ارجمند بود یکی میر شرف
الدین علی که اکبر و اورع و اتقی بود و دیگری میر صدر الدین محمد که اذکی و افهم و افضل بود و بنا بر این التفات حضرت میر با او بیشتر بود و چون
میر شرف الدین علی با وجود معرفت بسبب صلاح و تقوی که داشت پادشاه دین پناه او را نوازش بسیار فرمودند و از مقربان مجلس بهشت
آیین ساختند روزی یکی از مترددین بخدمت حضرت میر عرض ترقیات میر شرف الدین علی و عنایت حضرت پادشاه بود حضرت
میر در جواب فرمودند که او بسیار خراب است بیش از این هم ترقی خواهد کرد **شعر** هر کجا بی هنری هست بدو می‌بخشند * بیشتر آنکه از آن بیهمتا دارد
و از جملهٔ لطایف میر آنکه روزی میر شرف الدین علی مذکور بخدمت میر رفت و از برادر خود میر صدر الدین محمد شکایت کرد که امشب شراب
بر سر قبر مرحوم مجتهد جد خود میر صدر الدین محمد نهاده و از آن می‌خورد حضرت میر را چون مظنهٔ آن شد که او آن حرف را ازین جهت
که با برادر دارد می‌گوید با او گفت که تو هم بخور بعد از آن میر صدر الدین محمد را بطلبید و از روی تغیر با او گفت که ای ورزنه مرحوم میر قبر
پدران خود مصحف می‌نهند تو خم شراب می‌نهی و ایضا از جملهٔ لطایف اوست آنچه در بعضی از رسایل قیصر روم نوشته و تفصیل آن اینست
که قیصر روم کتابتی بپادشاه مغفور فرستاده و در آنجا اعتراض نموده بود که چرا خلفای ثلث را لعن و دشنام می‌کنید و چرا مردم شما را

می‌کنند و حال آنکه بجای شیر خدای تعالی را کفر است و چون حضرت پادشاه بجانب میر فرمودند که جواب آن مختصر و سهل
بنویسند و در جواب مسئلهٔ اول نوشت که خلفای ثلث از جملهٔ خادمان درگاه حضرت رسالت شما را بر این وکالت فضول چکار است و در
جواب مسئلهٔ دوم نوشت که مردم شجاع ملائی کشند بلکه در وقت ملاقات ما از غایت ستر شجاع شکر خدای تعالی کرده می‌گویند
شکر مر خدا را که این چنین پادشاه سنی نواز شیعی کمان را حامی دین پناه ما ساخته وفات حضرت میر در شهور سنهٔ [illegible]
و تسعمائه بوده و در جوار والد بزرگوار خود آسوده **المولی الحکیم الاکمل شمس الدین محمد الخفری رحمه الله تعالی** از اعاظم تلامذهٔ صدر
الحکما میر صدر الدین محمد شیرازی و در نهایت علو فطرت و بلند پروازی است جامع اقسام حکمت یمنی و ذوقی بود و با وجود افلاطون
و ارسطو خطاب این اعلم تا لا تعلمون می‌نمود ما آن فکر بیش موید احکام نقل و نتایج عقل مستقیمش مشید قانون حسن و قبح
عقل بود نهال فطرت سلیمهٔ وی با آفتاب مهر و ستیم محبت خاندان نبوت پرورده و گلشن عقیدهٔ صحیحه‌اش از کوثر اوداد و سلسبیل
اخلاص دودمان ولایت آبخورده نقلست که در اوایل زمان سلطان شاه اسمعیل انار الله برهانه مشایخ و محتسبان در هر شهر
مردم را تعلیم احکام شرعیه بر طبق مذهب حق اثنا عشری می‌نمودند و هر کرا از مخالفان می‌دانستند تکلیف لعن و برائت نسبت
بخلفای ثلثه که غاصبان حق اهل البیت اند می‌نمودند روزی استاد مولانای مذکور مضطرب الحال نزد وی آمد و بخدمت مولانا
عرض نمود که این جماعت مردم را تکلیف لعن خلفای ثلث می‌کنند چه کار کنم مولانا فرمود که برو لعن یکی کن که دو سه دیگر عالی خلف بودند و از بعضی
افاضل رحمه الله تعالی شنیدم که چون پس از دولت پادشاه مذکور در اقصای شروان و آذربایجان ظهور یافت اکابر و افاضل اهل سنت
که در بلاد عراق بودند جلای وطن شدند و از صولت او بشهرهای دیگر فرار می‌نمودند تا آنکه در کاشان نیز قاضی و مفتی سنی نماند اهل عرفی
اهل کاشان در مدت دو سال و نیم در تحقیق مسایل شرعیه خود بمولانای مذکور رجوع می‌نمودند تا آنکه اوراد کلمه هشتم و اصطلاحات بود
و از کتب شیعه کتابی مبسوط نداشت بمقتضای عقل سلیم آنچه بخاطر او می‌رسید در جواب استفتای ایشان می‌نوشت و چون شیخ
اجل متعالی علی بن عبد العالی بکاشان آمد و با مولانای مذکور ملاقات واقع شد و مضمون افتای مولانا را بر وجه مذکور شنید
حکم فرمود تا جمیع نوشته‌های ایشان را جمع کردند بعد از تامل و مطالعه ظاهر شد که آن فتاوی با موافق معمول فقهای امامیه
یا مطابق یکی از اقوال ایشان است و فرمودند که این موافقت و مطابقت دلیل صحت قاعدهٔ حسن و قبح عقلی است که طایفهٔ امامیه
و معتزله بر آن رفته اند و از جملهٔ تصانیف مولانای مذکور رسالهٔ اثبات واجب است که در بعضی از مواضع آن اشارت و شناسایی و معرفت
نور ذات و علو صفات حضرت امیر المؤمنین نموده دیگر کتاب منتهی الادراک در هیئة که آنرا در برابر نهایة الادراک علامه شیرازی
نوشته دیگر شرح تذکرهٔ مسمی بتکمله دیگر رساله در حل ما لا ینحل دیگر حاشیه بر اوایل شرح تجرید تا آخر بحث وجود ذهنی دیگر
حاشیه بر الهیات شرح تجرید دیگر حاشیه بر شرح حکمة العین مسمی بسواد العین دیگر رساله در علم رمل

السید الاجل الافخر الطاهر شاه طاهر بن رضی الدین الاسمعیلی الحسینی الاثنا عشری طاب ثراه

از اولاد بعضی از خلفای علویهٔ اسمعیلیه است که در زمان دعوت حسن صباح و ما بعد آن از مصر بعراق عجم آمده اند و بخوند نیز
اشتهار یافته اند و احوال خلفای مذکور و تحقیق اختلافی که در نسب و نسبت ایشان با اسمعیل بن الامام جعفر الصادق و قوع شده
در جلد نهم از مجلس نهم ان شاء الله تعالی مذکور خواهد شد و بالجمله شاه طاهر در اوایل حال متوطن کاشان بوده و اکثر کتب
متداوله از حکمت و کلام را از علامهٔ نحریر مولانا شمس الدین خفری استفاده نموده و بواسطهٔ مزید ذکا و تشیع که بجد امید داشت
و رقم حدی که سید اجل فاضل میر جمال الدین عطاء الله استرابادی از او در لوح خاطر می‌نگاشت و بنا بر آن همه بر دفع او می‌گماشت

[illegible]

[illegible]

... کرام الخلاق از عدالت و شجاعت و سخاوت و تقوی و عفت و مروت بود و در شهور سنه [illegible]

[illegible] بجانب عقبی نمود رحمه الله علیه

تمت

مجلس هشتم در ذکر ملوک نامدار

و سلاطین کامکار [illegible] و آن مشتمل بر مقدمه ایست و چند جدول [illegible] **مقدمه**

در ذکر ملوک عرب که بعد از واقعهٔ کربلا [illegible]

[illegible] **سلیمان بن صرد الخزاعی** صاحب [illegible]

[illegible]

درکوفه الا ابن زیاد ابتدا از ایشان کنیم و بر حسن صلاح بر آن دیدند که بشام روند و قاتل اهل حق و قمع ماده فساد عبید الله زیاد پردازند و سلیمان
بن صرد مع آن جماعت از صحن شمرده بود توجه جانب شام یک جهت گشتند و از نخیله کوچ کرده چون قریب بقبر امیر المؤمنین حسین رسیدند
با هم گفتند که سزاوار آنست که نخست بزیارت امام حسین رویم و دست در دامن توبه و انابت زنیم و از روان او عذر خواهیم آنگاه متوجه
مقصد شویم این سخن گفته متوجه تربت مقدسه آنحضرت گشتند و چون چشم ایشان بر مقصد مقدس حضرت امام حسین افتاد
از اسبان فرود آمدند و اضطراب و بی قراری آغاز کردند و فغان و زاری باوج آسمان رسانیدند و چون از مراسم زیارت فارغ گشتند
بر مرکب خود سوار شده در سیر آمدند و بعد از قطع منازل بعین الورده که شهریست بزرگ از بلاد جزیره رسیدند و چون فتنه [illegible]
عبد الملک مروان علیه اللعنه که بعد از پدر بر سریر حکومت نشسته بود توجه ایشان را شنیده عبید الله زیاد را با پنج امیر دیگر از امرای عالی مقدار
نامزد حرب ایشان کرد و مهم آن حوالی بسیف الله سلیمان خطبه کرد و مردم خود را پند بسیار داد و فرمود که اگر من کشته شوم مسیب بر شما
خلیفه منست و بعد از وی عبد الله بن سعد و بعد از وی عبد الله بن وال و بعد از وی رفاعة بن شداد و بعد از فراغ وصیت با مسیب گفت
که لشکر شام بیایند برسم شبیخون متوجه آن جماعت شو که قریب باز فرود آمده اند مسیب چهار صد سوار اختیار کرده بموجب فرموده روانه شد
و در صحرا آواز مردی شنید که بیتی میخواند که مشتمل بر کلمه ابشر بود مسیب فرمود که بشارت آمد آنگاه فرمود تا اعرابی نزد وی آمد و از اعرابی
پرسید که چه نام داری گفت حمید مسیب گفت عاقبت محمود خواهد بود ان شاء الله تعالی باز استفسار نمود که از کدام قبیله گفت از بنی تغلب
مسیب گفت ما غالب خواهیم شد اگر اراده حق تعالی باشد بعد از آن پرسید که از سپاه شام چه خبر داری گفت ایشان پنج امیر اند و کوچ
از همه نزدیکتر با شما شرحبیل بن ذی الکلاع است که از اینجا تا لشکر او قریب یک میل باشد مسیب اعرابی را گفت که تو ببلاغت بر مقصد
بشتاب و مسیب مردم خود را بر چهار قسم کرده روان شد و در سحرگاه از چهار جانب لشکر شرحبیل در آمده شمشیر در آن جماعت نهادند
و بعضی را کشته بقیة السیف منهزم گشتند و هر چه داشتند در آنجا بگذاشتند و سپاه عراق بر اسپان شامیان سوار شده و کوچ خود را
در کوفه کردند و پیش از طلوع آفتاب مراجعت نموده وقت غروب بیاران ملحق شدند و چون خبر این واقعه بابن زیاد ملعون رسید
حصین بن نمیر را با دوازده هزار سوار بحرب سلیمان فرستاد و در عین الورده تلاقی فریقین دست داد و در روز اول جانبین
کشش و کوشش بسیار کردند و روز دیگر ادهم بن محرز الباهلی با ده هزار مرد از شام بمدد حصین بن نمیر رسید و باز دیگر آن هر دو
در صف هیجا صاد فتنه و کرد بلا برانگیختند و چون حصین بن نمیر ثبات قدم و تجلد لشکر عراق را مشاهده کرد پسر خود را با جمعی
از تیراندازان پیاده فرستاد تا بر آن جماعت تیرباران کردند و در اثنای آن حال تیری بر مقتل سلیمان آمده کوفیان مجروح خاطر و دلشکسته
شدند بعد از آن مسیب رایت گرفته چندان حرب کرد که او نیز از پا در آمد آنگاه رایت را عبد الله بن سعد گرفته بعد از تلاش بسیار شربت
شهادت چشید و بعد از آن رایت را عبد الله بن وال البکری گرفت و با ادهم بن محرز با سپاه شام حمله آورد و او را بقتل رسانیدند و رفاعة بن شداد
صاحب علم گشت و آفتاب غروب نمود و رفاعه جمعی چند را پس نهاده با یاران گفت مردم ما اکثر کشته شده اند و اگر ما در این معرکه ثبات قدم
نماییم آنچه سالم اند بقتل رسانند و این مذهب از جهان برافتد ما را اکنون چنین باید کرد عبد الله بن عوف گفت که اگر فردا روی بمنزل خود
کنیم سوی دشمنان بر ما تعاقب نمایند و بقیة السیف نیز در معرض تیغ آیند صواب آنست که لشکر فرود آینده چون شب تاریک شود بر مقصد
متوجه شویم و تا روز نشود اعدا از رفتن ما آگاه نباشند و رفاعه برحسب صوابدید ابن عوف دست از جنگ باز داشته نزول کردند و لشکر
شام نیز فرود آمدند و در جوف لیل رفاعه از رود گذشته پل را خراب کرد و چون روز شد حصین بن نمیر از عقب ایشان عزیمت
هیچ کس را نیافتند مختار بن ابی عبید الثقفی رحمه الله تعالی علامه حلی قدس سره او را از جمله مقبولان شمرده و در محل عقیدت
شیعه را تحقیق نیست غایة الامر چون در بعضی از اطوار و احوال او اصطلاحات داشته اند و راجم و شتم تنا و لی نموده اند و حضرت امام محمد باقر
بر آن معنی اطلاع یافته شیعه را از تعرض مختار منع نمودند و فرمودند که او کشندگان ما را کشته و نام ما پوشیده را تجهیز کرده و شهود

ودر ایام حضرت امام مال بیت المال که در تصرف او بود مبلغهای کلی بسلسله ما فرستاد و منقولست که حضرت امام جعفر الصادق
برادر رحمه فرستاد و شیخ ابو عمرو کشی در کتاب رجال آورده که هرگاه خبر مختار پیش سید کریم آن اعدای امام حسین در خانه خود
یا مقام دیگر است بر سر او میرفت و او را میکشت و خانه و مقام او را ویران میساخت و هر خانه که در کوفه خراب شده بود خراب کرده او بود
و خانه خرابی اهل کوفه از او بجایی رسید که اهل کوفه حال او را ضرب المثل ساخته هر کس که فقیر و پریشان حال میشد میگفتند که مگر
مختار بخانه تو در آمده صاحب روضة الصفا آورده که پدر مختار در زمان عمر بن الخطاب سپهسالار لشکر عراق شده در واقعه
جسر در زیر پای پیل کشته گشت و چون مداین در تحت تسخیر اهل اسلام در آمد عمر امارت آن دیار بسعد بن مسعود که عم مختار بود
ارزانی داشت و سعد در ایام خلافت عثمان و حضرت امیر المؤمنین علیه السلام بدستور سابق در مداین حاکم بود و چون امیر المؤمنین حسن
در نواحی مداین زخم زدند او در قصر ابیض فرود آمد مختار که بعد از قتل پدر ملازمت عم خویش سعد بن مسعود میکرد بعم خود گفت
که صلاح آنست که امام حسن را گرفته با معاویه سپاری مع هم او گفته لعنت بر تو باد که مرا ترغیب میکنی که فرزند رسول آخر الزمان را
بدست دشمنان سپارم و چون شیعه زخم امام حسن را مرهم نهادند انکار مختار را شنیدند خواستند که او را بکشند و مختار را بیم
جان کریخته بکوفه رفت و شیعه عقب هر عار و بر او لعنت میکردند و چون مسلم بن عقیل رضی الله عنهما بجهت اخذ بیعت امیر
المؤمنین حسین بکوفه آمد مختار او را بمنزل خود فرود آورد و بوظایف خدمتکاری قیام مینمود تا آن بدنامی بر وی نماند
و شیعه از این معنی وقوف یافته بعد از آن احوال او مشغول گشتند و گفتند که ظن ما در باره او خطا بود و شیخ اجل عبد الجلیل
قزوینی رازی رحمه الله در کتاب نقض الفضایح فرموده که آن سخن را که صاحب روضة الصفا در باب مختار نقل کرده ناقلان آثار چون
وجهی که نسبت چنین امری بمختار کنند که امیر المؤمنین او را در روزگار طفولیت او دعا کرده باشد و ثنا گفته و مرتضی وعده داده و
بر آن معصوم صد هزار خارجی و باغی را از اعدای آل مصطفی کشته باشد و رخت سعادت بجنت باقی برده چگونه قصد مختار بر نفس خود
در باب حضرت امام حسن چنان بود که چون آن امام معصوم نزدیک سعد که عم مختار و از قبل معاویه والی موصل بود بموصل آمد مختار
از صفای عقیده و وفور مودت بحضرت امام حسن نزد سعد که سالار عم جهت خلوص معاویه آسیبی باو رساند الحرم کریه و غضا ایشان
شریک اعور حارثی بسیوی آمد و گفت چیزی هم که عم من بر این امام بزرگوار که خلیفه متقیان و امام مؤمنان و وارث علم انبیا و اوصیا است
دلی قوی دارد این اندیشه جیست شریک اعور رحمه الله از عقلای روزگار و از بزرگان دنیا و روزگار شناسان جهان بود گفت ای فرزند
بهاد در این کار آنست که تنها در خلوت بیش عم رو و گوی اگر امام حسن را هلاک کنیم ما را پیش معاویه سبب قدر و جاه خواهد بود و در
ملک ما خواهد افزود اگر عم گفت با او ضدی ورزد در آن دوا زیم که اعتقاد در احوال آل علی مر اظهار نمی نماید و اگر عم ظاهر خواهد ساخت
چون جانب او ما را معلوم شود چاره ممکن را از نم و او را لطایف بیرون برم مختار رحمه الله علیه بیامد و این سخن در سر با عم گفت بر چون
خاندان نبوت بود جواب چنان داد که مورخان نقل کرده اند و مختار امین گشت و مطمئن القلب شد و این معنی مختار خبر و ظاهر بود بلکه آنچه
در آن باب با عم خود گفت از غایت حمیت و فرط اخلاص و صفای اعتقاد بود و در بعضی از کتب اصحاب مذکور است که چون ابو الحکم پسر مختار
بخدمت حضرت امام محمد باقر آمد او را اکرام تمام نمود و بمرتبه نزدیک بخود ساخت که و حکم آن بود که در کنار آنحضرت باشد ابو الحکم
خود سوال نمود و گفت مردم سخن بسیار در حق پدر من میگویند سخن حق شما است میخواهم که حقیقت حال او را از خدمت شما تحقیق نمایم
آنحضرت مختار را ستایش کردند و رحمت او فرستادند و فرمودند که سبحان الله مرا جد و پدر من که هر یک از من از آن مثل بود که مختار باو فرستاد
بود و بعد از آن مکرر رحمت بر مختار فرستادند و گفتند که مختار هیچ حقی از ما نزد دشمنان ما نگذاشت کشندگان ما را کشت و طلب خون ما
از ایشان نمود و از حضرت امام جعفر الصادق مرویست که فرمودند که مخدرات اهل بیت ما موی خود را شانه نکردند و خضاب ننهادند
تا مختار سرهای قاتلان حضرت امام حسین را بما نفرستاد و نیز مرویست که چون مختار سر عبید الله بن زیاد بحضرت امام زین العابدین فرستاد

آن حضرت بسجده افتادند و مختار را بنیل جزای خیر دعا نمودند و ایضا در روضة الصفا مذکور است که در زمانی که مسلم بن عقیل از خانه مختار
بیرون آمدن بخانه هانی ابن عروه رفت و از آنجا خروج کرده شهید شد مختار بقریه از قرای کوفه رفته بود بعد از آن واقعه بجرم محبت
اهل البیت در زندان عبید الله زیاد محبوس گشت و بعد از مدتی شفیعی که از موالی شیعه که معلم اولاد یزید بود و التماس عبد الله بن عمر بن الخطاب
که داماد مختار بود از زندان خلاصی یافت و سوگند خورد که چندان از دوستان معاویه و یزید بکشد که امام حسین را بکشتند در ایشان بعوض
مقتولان تعزیت یحیی بن زکریا رسد گویند سبب عزم مختار بانتقام خون شهیدان کربلا و تصمیم عزیمت او بر مطالبه و قتل اهل ظلم
همه آل رسول آن بود که بحضرت رسول صلوات الله علیه بود در این باب با اولاد او منقولست که گفت روزی نشسته بودم ناگاه شخصی بر هیأت ما
در آمد و سلام کرد آنگاه مکتوبی سر بمهر بیرون آورد که انا نیابت از امیر المؤمنین علیه السلام که بمن سپرده و فرموده که بمختار رسان مختار گفت
ترا بخدا که جزاو حال بیت سوگند دهم که آنچه گفتی مطابق واقع است و راست است آن شخص بر قول صدق خود سوگند خورده مختار
مهر از کاغذ برداشته مضمون کتابت را باین وجه دید که بسم الله الرحمن الرحیم اما بعد بدان ای مختار که بیرازی سالک در بادیه ضلالت
و غوایت سیر کرده با شی خدای بعضی محبت ما و اهل البیت را در دل تو خواهد افکند و تو خون ما را از اهل بغی و طغیان بواز تو و عصیان طلب خواهی کرد
باید که خاطر جمع داری و بهیچ گونه پریشان در ضمیر خود راه ندهی مختار بعد از اطلاع بر مضمون این مکتوب قوی دل گشته در قتال دشمنان
مساعی جمیله مبذول داشت چنانکه اولو الالباب خاور روی کوی که عدد کشتگان مختار بچهل و هشت هزار و یا نصد و شصت کس رسیده
و بالجمله مختار در این امر سعی و طلب و چون شنید که عبد الله بن زبیر در مکه اظهار عداوت یزید میکند و مردم را در خیمه بیعت
خویش دعوت میکند از کوفه بمکه آمد و با عبد الله بن زبیر بعد از تردد و تامل بسیار بیعت کرد در ترویج امر او کما ینبغی بمقتضای حصول
مطلوب خود کمان داشت کوشش بسیار کرد تا آنکه چون بعد از فوت یزید و مراجعت لشکر شام از محاصره ایشان دولت ابن زبیر بالا گرفت
حجاز و بصره و کوفه در تحت تصرف او در آمد با مختار بنوال التفات آغاز نهاده بیرا مون مواعید خود نگشت و مختار از ابن زبیر دل برکنده
با خود قرار داد که با وی خروج کند و در این اثنا هانی بن عروه الهمدانی از کوفه بمکه رسید ناخرم بکنارد مختار از وی پرسید که سلیمان
بن صرد و شیعه امام حسین خروج کرده اند یا نه هانی جواب داد که داعیه آن داشتند که چون لشکر جمع شود بطلب خون امام شهید
قیام نمایند مختار بعد از استماع این خبر در جوف لیل از مکه بیرون آمده روی براه آورد و در اثنای سیر شخصی را دید که اهل کوفه او را
سلمة بن کریب میگفتند مختار از وی پرسید که اهالی کوفه با یکدیگر چه شان یکلی اتفاق دارند سلمه گفت چون مرا بکوفه سفید شبان دیدم مختار گفت تسلیم
نموده گفت من داعی ایشانم چنانچه باید رعایة جمیع ایشان بجا خواهم آورد و سلمه را وداع کرده روز و شب از رفتن باز نیاسود تا بقادسیه
که از توابع کوفه است رسید و از راه صدول نموده بکربلا رفت و بر قبر منور امام حسین سلام کرد و بکنار کرفته بگریست و گفت یا سید
بحق جد و پدر و مادر و برادر تو و بحق شیعه و اهل بیت تو که طعام طیب نخورم و آب خوش ننوشم و بر بستر نرم نخسبم تا انتقام تو
بکشم و کشته شوم آنگاه قبر را وداع کرده سوار شد و بعد از طی مسافت طلوع لیل بکوفه در آمده و بر مکتوبات حرز کردم و بر مصلحت
از زبان حضرت امام زاده محمد بن حنفیه رضی الله عنه نوشته بود خفیه باهالی آن دیار رسانید و در آن اوان سلیمان بن صرد بتهیه
اسباب خروج اشتغال داشت و چون مختار در کوفه باخذ بیعت مشغول شد عمر بن سعد بن ابی وقاص علیه اللعنه والی آن ولایت و کاتب
مرجان بود از آن معنی خبردار شد او را با جمعی از دوستان کوفه در زندان کرد و با زبیعی اجیب سیتو منکوب اما التماس عبد الله بن عمر بن الخطاب
خلاص شد و او را سوگند دادند و فرمودند که اگر دیگر حکومت خواهی از او فتنه متوقع گردد هزار شتر بدنه در حرم مکه نحر کند
و جمیع غلامان و کنیزان او آزاد باشند و بعد از قسم مختار بمنزل خود آمد و با نزدیکان و مخصوصان خویش گفت که این جماعت کان برده اند
که من بقول خود وفا خواهم نمود والله که من بر ایشان خروج کرده کفاره قسم و سوگند خواهم داد و من دوست ندارم که هم شیت جایز
و مرا هیچ مملوک نباشد بخدا سوگند که نزد من ده هزار شتر قربان کردن بمراتب اسهل است از ترک کردن خون امام حسین و دیگر چندان توقف

میکنم که به بینم مهم سلیمان بن صرد بکجا منجر خواهد شد بعد از آن مختار پا و در دامن وفا کشید تا سلیمان شهادت یافت و عبد الله بن
مطیع العدوی از قبل عبد الله بن زبیر والی کوفه گشت مختار در این مرتبه اختیار خروج نموده میان او و عبد الله مطیع محاربات عظیما
واقع شد و آخر عبد الله بن مطیع و اصحاب او در دار الاماره محصور شدند و بعد از سه روز از غلبه اضطرار امان خواسته از مختار امان طلبید
ملتمس ایشان با جابت مقرون گشت و مختار بدار الاماره نزول کرده دوازده هزار درم که در بیت المال یافت بر یاران و هواداران خود قسمت کرد و کار
کوفیان بخدمت مختار مبادرت نمودند و بکتاب خدای و سنت رسول خدا و طاعت مهدی یعنی محمد بن حنفیه رضی الله عنه و طلب خون
امام حسین با وی بیعت کردند مختار در ضبط کوفه اشتغال نموده عبد الله بن کامل را بالحکم شهر موسوم گردانید و چون کوفه بقبضه
تصرف مختار در آمد عبد الرحمن بن قیس همدانی را بضبط موصل فرستاد و عبد الله بن حارث را با امارت ارمینیه نامزد کرد و محمد بن عمیر
بن عطارد را بضبط بامارت آذربایجان موسوم گردانید و سعد بن حذیفه را بحلوان گماشت و هم چنین زمام حل و عقد ولایت دیگر
دیگر را بکوچ داشت که بسهولت مسخر خواهد شد در قبضه اقتدار مردم خرد منسکان نهاد و امرا بموجب فرموده عمل نموده بر سر بلاد
خود در رفتند و از خلق بلاد و امصار بیعت مختار رستاندند و بساط معدلت بسط گردانیدند و مختار نیز در کوفه بتاسیس قواعد عدل
پرداخته رسوم ظلم و بیداد بر انداخت و شریح را فرموده تا بقضای آن ولایت قیام نماید و چون شریح را بمحبت عثمان متهم میداشتند
تمارض نموده خود را از آن امر معاف میداشت لاجرم آن منصب بیکی از فقهای شیعه مفوض گردانید و بنفس خویش در دیوان مظالم
هر روز نشسته اهل ظلم و جور را گوشمال بسزا میداد و جزاء الشجرا و بعد از وقوع این امور مروان بحکم عبید الله زیاد را بتسخیر عراق عرب
و محاربه مختار فرستاد و در ربیع فرسخی موصل تلاقی فریقین واقع شد از طلوع خورشید تا قریب بشام از دو روی چندان کوشش
و سپاه شام در وقت اضطرار حمیت چاره خود را منحصر در انهزام دانسته فرار بر قرار اختیار کردند و تیغ سپاهیان عراقیان سر افشانی آغاز
و ابن زیاد لعین با هفتاد هزار کس از عظمای ایشان بقتل آمدند و چون ابراهیم بن مالک الاشتر رضی الله عنه که سپهسالار لشکر کوفه بود بر اعدا
ظفر یافت سر ابن زیاد و حصین بن نمیر و شرحبیل ابن ذی الکلاع و ربیعه بن مخارق و سایر رؤسای شام را بکوفه نزد مختار فرستاد و شیعه
از این صورت مستبشر و مسرور گشته بمراسم شکر باری تعالی قیام نمودند و نذرها و صدقات رسانیدند ابو المؤید خوارزمی گوید که مختار سرها
امرای شام را با فتح نامه و سی هزار دینار بمکه نزد محمد حنفیه فرستاد او شکر الله آن موهبت دو رکعت نماز گذارده امر کرد تا رؤوس شامیان را
بیاویزند و ابن زبیر او را از آن مانع آمده عذر نمود تا آنها را دفن کردند و تسلط و غلبه مختار بر مزاج ابن زبیر دشوار افتاد و جهان
کشاده بر وی تنگ گشت و چون ابراهیم بن مالک بحسن سعی اختصاص یافت خراج جزیره ستانده بعضی از آن با عطای خود قسمت کرد و بعضی را
نزد مختار فرستاد و عمال و لایت کوفه تا مداین و دیار بکر و مصر در تحت تصرف مختار در آمدند تا آنکه عبد الملک مروان بر مملکت
شام و ما زمین مغرب استیلا یافت و حکومت حجاز و بلاد یمن بر عبد الله زبیر قرار گرفت و چون مختار دعوی امامت محمد بن حنفیه کرد
فرمان روا شد کار بشنیع بقتل کشندگان امام حسین پرداخت و محمد حنفیه طایفه از شیعه زبان طعن بر وی دراز کردند
که این مرد دعوی دوستی خاندان طیبین و طاهرین میکند در حق خود صادق نیست چرا که آنجماعت در کوفه آسوده خاطر نشسته اند
و او تغافل و تکاهل را شعار و دثار خود ساخته است و این سخن بسمع مختار رسیده بقصر خود احضار نموده فرمود تا اسامی
اسامی و احوال لشکر بلا را مفصل کرده بعرض او رسانیدند و مختار هر یک از آن ملاعین را بنوعی کشت که شرح آن ماند در اوید او
در کتاب کشف الغمه از منهال بن عمرو کوفی روایت نموده که بعد از واقعه هایله کربلا بحج رفتم و بخدمت امام زین العابدین رسیدم آنحضرت
پرسیدند که ای منهال حرمله بن کاهل الاسدی که تیر او بر گلوی برادر کوچک ما نشست چه شد گفتم که او در کوفه زنده است آنحضرت دست مبارک برداشتند و دعا کردند
که اللهم اذقه حر الحدید اللهم اذقه حر النار و چون بکوفه مراجعت نمودم مختار خروج کرده بود و با او دوستی قدیم بود سوار شدم
و دیدن او رفتم چون فرود آمدم و بر او سلام کردم دیدم که اسب طلبید و میخواهد که سوار شود و چون سوار شد من نیز همراه او سوار شدم

وبا او رهنمای تا بموضعی کنار سر رسیدیم مختار در آنجا توقف نمود چنانچه فهمیدم که از برای کسی منتظر می باشد آخر ظاهر شد که پیش از آن
کسی بطلب حرمله بن کاهل فرستاده بود و چون آن لعین را نزد مختار آوردند گفت الحمد لله که مرا بر تو قدرت داد آنگاه جلاد را طلبید و امر کرد
تا دستهای او را بریدند بعد از آن فرمود تا دو پای او را بریدند آنگاه فرمود النار النار یعنی آتش بیاورید پس آتش آوردند و حرمله را در میان آن
نهادند و آتش در آن زدند تا بسوخت منهال گوید که چون من آن حال را مشاهده کردم گفتم سبحان الله سبحان الله پس مختار بجانب من
التفات نمود و گفت تسبیح گفتن تو چه چیز بود گفتم در سالی که بخدمت حضرت امام زین العابدین رسیدم و آنحضرت
از حال حرمله سؤال نمود و من او را خبر دادم که در کوفه زنده است و آنحضرت دست مبارک به تضرع برداشته گفت اللهم اذقه حر الحدید
اللهم اذقه حر النار پس مختار از آنجا در آمد و گفت الله الله آیا تو شنیدی از علی بن الحسین که این نفرین در حق آن لعین می کرد گفتم والله
که شنیدم پس مختار بی اختیار خود را از بالای مرکب بزیر انداخت و دو رکعت نماز گذارد و سر بسجده شکر نهاد و در آن سجده دیر ماند
و دیگر باره بسجده رفت و دیر ماند آنگاه سر برداشت و روان شد و مرا همراه برد تا بدر سرای من رسید من او را التماس نمودم که کرم نموده فرود آید
و در خانه من چاشت کند مختار گفت ای منهال تو خود مرا خبر دادی که علی بن الحسین از خدای تعالی چند چیز طلبید که آنها بر دست من وقوع
یافت و با وجود این از من سؤال می کنی که پیش تو چیزی بخورم و این روز که بشکرانه این توفیق امروز را روزه باید داشت صاحب روضة الصفا تفصیل
کشتن و مثله کردن اکثر قاتلان حضرت امام حسین را بوجهی تقریر نموده مثل شمر ذی الجوشن کلابی و با عمر بن سعد و قاصی او فرزند او
و خولی بن یزید الاصبحی و عمرو بن الحجاج و قیس بن اشعث و حکیم بن الطفیل الطائی و ابن سلیم و یزید بن مالک و عمران بن خالد و عبد الله
البجلی و عبد الله بن قیس الخولانی و گفته که القصه بطوری ظاهر کرد از آن ظالمان [illegible] بسوخت و در دخان [illegible] که فرار نموده [illegible]
آتش کین و غضب برافروخت و قلم مشکین رقم بتفصیل گرفتن و کشتن آن جماعت ذیل پرداز دیگر که از مقصد باز ماند ظاهرا [illegible]
قاضی میبدی در شرح دیوان مرتضوی از تفسیر حضرت امام حسن عسکری روایت نموده مردم آنجماعت که بدست مختار کشته شدند
هزار و سیصد و سی و سه بودند و روایت آمده که حضرت امیر المؤمنین فرموده سیقتل ولدی الحسین و سیخرج غلام من بنی ثقیف
ویقتل من الذین ظلموا ثلثمائة و ثلاثة و ثمانین الف رجل گفتند این کیست فرمود هو المختار بن ابی عبیدة الثقفی مختار مدت شش سال از کوفه
تا حدود خراسان و نهاوند و حد اصفهان و حدود آذربایجان خطبه و سکه بنام او بود و ولایت و مملکت [illegible] او بود و اسلام
متمکن بود و آخر در محاربه مصعب بن زبیر بدرجه شهادت رسید رحمة الله علیه معاویة بن یزید بن معاویة الاموی که سلالت الرجس
الی الله است بمقتضای کلام معجز نظام یخرج الحی من المیت نیکو سیرت و دیندار و محب خاندان سید ابرار بود [illegible]
گویند چهل روز و چون مانند مؤمن آل فرعون با [illegible] زبان و فطرت صحیح الایمان داشت بود که خلافت حق اهل البیت است بعد از
انقضای مدت مذکوره روز جمعه بر منبر شد و بعد از حمد الهی و درود حضرت رسالت پناه گفت ای مردم بدانید که من [illegible]
و کار خلافت لایق من نیست و با کار خلافت بر من [illegible] و اگر حق بود و اگر باطل آن کار [illegible] ایشانست و جد من و پدر من [illegible]
که وارث استحقاق خلافت [illegible] علی بن الحسین است بروید و او را بیعت نمایید [illegible]
نخواهد بود و بعد از اتمام این خطبه از منبر فرود آمد و بمنزل خود رفت و ابواب اختلاط مسدود گردانید [illegible] تا وفات
یافت و در کتاب کامل بهائی مذکور است که چون معاویة بن یزید بر مسند خلافت نشست بر منبر رفت و لعنت بر پدر و جد خود یزید و معاویه
و از افعال ایشان تبرا کرد مادر او [illegible] و با او از روی عتاب گفت [illegible] معاویه [illegible]
والنساء آخر او را بزهر کشتند [illegible] شیعه بود [illegible] و این دو بیت از اشعار معاویة بن یزید است [illegible]
[illegible] شعر [illegible]
زید بن علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب علیه الصلوة والسلام ظهور کمالات و [illegible] او با مروان [illegible]

صیت

صیت فضل و شجاعت او مشهور و صاحب سیف و سنان او بر السنه مذکور [illegible] در وصف فضل و شجاعت
او گفته در کتاب ربیع الابرار مسطور است شعر [illegible] * [illegible] الاقدام من سنانه *
یطیل حنین الامهات الثواکل * [illegible] * [illegible] زید رضی الله عنه از پدر خود امام زین العابدین
و از برادر خود امام محمد باقر و از امام جعفر الصادق علیهم السلام روایت نموده و در سال صد و بیست و یک از هجرت شهید شد حضرت
امام جعفر الصادق [illegible] و برادر رحمه فرستاد و ابن حجر در کتاب صواعق محرقه آورده که زید امامی جلیل
القدر بود و در صفر سنه احدی و عشرین و مائة بدرجه شهادت رسید و چون او را برهنه صلب کردند عنکبوت [illegible]
بر عورت او تارها تنید تا از نظر مردم مستور گردید و در وقتی که خروج کرد خلق کثیر از اهل کوفه تابع او شدند [illegible]
و در آن اثنا با او گفتند که تبرا از شیخین بکن تا ما با تو بیعت کنیم و چون او از آن امتناع نمود او را گفتند که ترا رفض می کنیم یعنی ترک متابعت
و معاونت تو می کنیم او گفت بروید که شما رافضه اید و از آن زمان نام آنجماعت رافضه شد و نام شیعه او زیدیه شد اینست تمام کلام ابن حجر
که جاهلان قوم او را دعوی [illegible] سبب خذلان زید رضی الله عنه بر وجهی که در کتاب حبیب السیر اشارتی لطیف بر آن واقع است
آن بوده که چون خواست که خروج کند قومی از شیعه بر وی جمع شدند و ظن ایشان چنان بود که خروج زید باجازت حضرت امام جعفر
صادق است و چون ایشان را معلوم شد که حضرت امام او را از خروج منع فرموده بود ترک دیدند زید گفت رفضونی یعنی مرا ترک کردید
و آن قوم که با زید باقی ماندند این قوم را رافضه نام نهادند و ایضا نقیض روایة ابن حجر در کتب اصحاب ما مذکور است چنانکه [illegible]
در کتاب [illegible] از اصحاب تواریخ نقل نموده که چون زید بن علی را یاری نکردند [illegible] شد گفت این [illegible] و عمر [illegible]
[illegible] هذا المقام مکر کسی پیش از این بر سیاه بود که چگونه در حق شیخین لاجرم در خلاف [illegible]
کلام بعضی [illegible] که چون بعضی از این سید که حضرت امام حسین را در کربلا شهید کردند و جواب گفت که او را در سقیفه بنی ساعده
در روزی که ابوبکر را خلیفه ساختند شهید کردند و ظاهر اهل سنت از کلام زید این معنی فهمیدند که جا شد اگر این حال ابوبکر و عمر
بر سید [illegible] که شیعه اگر ابوبکر و عمر را دوست داشتم و سب ایشان نکردم کار من باینجا رسید که گروه شیعه رفض و [illegible]
[illegible] و در کتاب تاریخ الحکما مسطور است که سبب خروج او آن بود که روزی بمجلس هشام بن عبد الملک در آمد و چون سلام کرد
هشام گفت لا سلم الله علیک زید گفت اتق الله یعنی از خدای بترس هشام گفت مثل تو کسی امر می کند مرا بتقوای خدای زید گفت
هیچ کس بزرگ تر نیست از آنکه او را امر کنند بتقوای خدا و هیچ کس [illegible] اگر امر کنند بتقوای خدا هشام گفت [illegible] خلافت داری
و حال آنکه مادر تو کنیزی است زید گفت چنین است مادر آن موجب [illegible] نمی شود [illegible] بنی اسمعیل
موجب [illegible] اسمعیل شدی و خدای تعالی او را پیغمبر ساخت و تا سید اولین و آخرین را از نسل او بیافرید هشام گفت [illegible]
من [illegible] آنگاه فرمود تا زید را از مجلس اخراج نمودند و چون بیرون رفت [illegible] احب الحیاة الا ذل
و هم از آنجا بکوفه آمد و شیعه آنجا را با خود متفق ساخته خروج نمود و در حبیب السیر مسطور است که چهل هزار از اهل کوفه با زید
رضی الله عنه بیعت کردند و زید را [illegible] خروج فرموده [illegible] احوال طایفه از معارف کوفه که دست بیعت بدان [illegible] بودند
[illegible] که در تواریخ مشهور و مسطور است از قبول امامت برگشتند و بیعتش را شکستند گفتند امام زمان امام جعفر الصادق است زید
رضی الله عنه آن طایفه را مخاطب کرده گفت یا قوم رفضتمونی یعنی ای قوم ترک بیعت من نمودید از این طایفه اولین و بنابر این
اسم رافضی بر شیعه اطلاق یافت و آخر زید در شب اول صفر سنه اثنی و عشرین و مائة خروج کرد و بعضی بیعتیان برکت شرف
بیوستند [illegible] آنجماعت از پانصد متجاوز نشد [illegible] سلال [illegible] زید رضی الله عنه [illegible]
[illegible] یوسف بن عمر الثقفی که از جانب هشام بن عبد الملک حاکم عراق عرب بود در اول صباح روز دوم صفر بر سر او ایستاده خروج

[illegible] سپاه [illegible] زید رضی الله عنه فرستاد و آنجناب بمقاتله پرداخته لشکر او را منهزم می ساخت اما چون مخالفان
در غایت کثرت بودند و موافقان در نهایت قلت طاقت یوسف غالب شد و زید بن جرمه و معاویة بن اسحق و زیاد بن عبد الرحمن که از جمله
رؤسای اصحاب زید بودند با شصت و هفت نفر شهادت یافتند و رؤس ایشان را پیش یوسف بن عمر بردند و زید رضی الله عنه با [illegible]
افسرده هم چنان جنگ می کرد و در آن اثنا تیری به پیشانی مبارکش رسید و از دو دیگر زید رحمه الله آنجناب را بر دوش گرفته بجانب [illegible]
[illegible] و رد که [illegible] و چون اوقات حیات زید رضی الله عنه بنهایت انجامیده بود کا [illegible] و روح پر فتوحش [illegible]
[illegible] شیعه پنهان بقبر نمودند [illegible] مطهر او [illegible] و یوسف چند روز سعی نموده [illegible]
[illegible] از غلامان زید را بقتل تهدید کرد آن غلام از خوف جان او را نشان داد و یوسف جسد آنجناب را از گور بیرون آورده فرمود
تا سرش نزد هشام بردند و جسد او را بر دار کردند و زید رضی الله عنه چهار سال [illegible] بر آن جسد نهادند و صلب او چهار رسید
حکم بن عباس کلبی این دو بیت منظوم کرده شعر صلبنا لکم زیدا علی جذع نخلة * و لم نر مهدیا علی الجذع یصلب * وقستم بعثمان علیا سفاهة *
و عثمان خیر من علی و اطیب * این دو بیت را چون بحضرت امام جعفر الصادق علیه السلام رسید فرمود که اللهم ان کان عبدک کاذبا فسلط علیه کلبک
و در آن ایام حکم کلبی متوجه کوفه گشت و شیری او را بدرید و صادق [illegible] گفتا الحمد لله الذی انجز لنا ما وعدنا و [illegible]
آمده که زید بن علی علیه السلام مدعی خلافت نبود و یقین میدانست که مستحق خلافت حقیقی در زمان او حضرت امام جعفر است بلکه مقصود او از
خروج بر متغلبان زمان انتقام کشیدن [illegible] اهل البیت علیهم السلام بود و [illegible] می خواست که مردم را بر خود جمع سازد تا [illegible]
خود بدارد و در آن اوقات هر کس از شرور و ظلم و [illegible] بود خواه سنی و خواه معتزلی با او همراهی نمود و شیعیان که او را [illegible]
بودند و بعضی از ایشان چنانچه مذکور شد قبل از التقام حرب جدا شدند و بعضی اطلاع بر آن سبب داشتند [illegible]
[illegible] شدند [illegible] حرب اعدا کاشتند چون [illegible] او [illegible] بعضی که حسن ظن [illegible]
[illegible] زید بعضی [illegible] شدند ایشان را اعتقاد و شبهه حاصل شد [illegible] موجب قدح در اعتقاد [illegible]
بلکه ایشان [illegible] المؤلفة القلوب [illegible] زید در [illegible] و بعضی که ایشان [illegible]
[illegible] زید [illegible] غالی بودند موافق بودن او را مخالف دلیل اختلال اعتقاد او [illegible] در مقام [illegible]
[illegible] و رؤس الاشهاد تکلیف [illegible] سب شیخین نمودند و چون زید رضی الله عنه [illegible] مصلحت [illegible]
[illegible] لاجرم [illegible] امتناع نمود و آن جماعت [illegible] ناشناس [illegible]
[illegible] میر مرتضی علم الهدی قدس سره در کتاب [illegible] بعضی از اعیان شیعه [illegible]
[illegible] ابوبکر و عمر [illegible] و تقدیم و تفضیل [illegible] ابو بکر و عمر [illegible] آنحضرت و چون [illegible] از مجلس
[illegible] زید رضی الله عنه [illegible] آنجماعت [illegible] ایشان [illegible]
و این ابیات [illegible] شعر [illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible] *
[illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible] *
[illegible] * [illegible] و [illegible] در اواخر رسالة کفایة الاثر فی النص علی الائمة الاثنی عشر
ذکر نموده و بعد از نقل بعضی از احادیث که دال بر امامت ائمه اثنی عشر از زید بن علی علیهما السلام [illegible] قال القائل فزید بن علی علیهما السلام اذا سمع
هذا الحدیث من الثقات المعصومین و آمن به و اعتقده فلم خرج بالسیف و ادعی الامامة لنفسه و اظهر الخلاف علی جعفر بن محمد و هو بالمحل الشریف
الجلیل المعروف بالستر و الصلاح مشهور عند الخاص و العام بالعلم و الزهد و [illegible] ان یکون
بهذا المحل فاقول فی ذلک و بالله التوفیق ان زید بن علی علیه السلام انما خرج علی سبیل الامر بالمعروف والنهی عن المنکر لا علی سبیل المخالفة لابن اخیه

جعفر بن محمد بن علی علیهم السلام و انما وقع الخلاف من جهة الناس و ذلک ان زید بن علی علیهما السلام لما خرج و لم یخرج جعفر بن محمد
علیهما السلام توهم قوم من الشیعة ان امتناع جعفر کان للمخالفة و انما کان لضرب من التدبیر [illegible] الذین صاروا زیدیة
قالوا لیس الامام من جلس فی بیته و ارخی ستره و انما الامام من خرج بالسیف یأمر بالمعروف و ینهی عن المنکر فهذا کان سبب وقوع الخلاف
بین الشیعة و اما جعفر و زید فما کان بینهما خلاف والدلیل علی صحة قولنا قول زید بن علی من اراد الجهاد فالی و من اراد العلم فالی ابن اخی
جعفر و لو ادعی الامامة لنفسه لم ینف کمال العلم عن نفسه لان الامام یجب ان یکون اعلم من رعیته و من مشهور قول جعفر بن محمد
عمی زید [illegible] و انما دعا الی الرضا من آل محمد و انا الرضا و تصدیق ذلک ما حدثنا به علی بن الحسین قال حدثنا [illegible]
الشیرازی بمکة فی ذی الحجة سنة احدی و ثمانین و ثلثمائة قال حدثنی ابو محمد الحسن بن محمد بن یحیی بن الحسن بن جعفر بن عبد الله بن الحسین
بن علی بن ابی طالب قال حدثنا محمد بن مطهر قال حدثنا ابی قال حدثنا عمیر بن المتوکل بن هرون البلخی عن ابیه المتوکل بن هرون قال لقیت
یحیی بن زید بعد قتل ابیه و هو متوجه الی خراسان فما رأیت رجلا فی عقله و فضله مثله فسألته عن ابیه علیهم السلام فقال انه قتل و صلب بالکناسة
ثم بکی و بکیت حتی غشی علیه فلما سکن قلت یا ابن رسول الله و ما الذی اخرجه الی قتال هذا الطاغی و قد علم من اهل الکوفة ما علم فقال نعم
لقد سألته عن ذلک فقال سمعت ابی یحدث عن ابیه الحسین علیه السلام قال وضع رسول الله یده علی صلبی فقال یا حسین یخرج من صلبک
رجل یقال له زید یقتل شهیدا اذا کان یوم القیمة یتخطی هو و اصحابه رقاب الناس و یدخل الجنة فاحببت ان اکون کما وصفنی رسول الله
قال رحم الله ابی زیدا کان والله احد المتعبدین قائم لیله صائم نهاره و یجاهد فی سبیل الله حق جهاده فقلت یا ابن رسول الله
هکذا یکون الامام بهذه الصفة فقال یا عبد الله ان ابی لم یکن بامام و لکن کان من السادات الکرام و زهادهم و کان من المجاهدین
فی سبیل الله و قد جاء عن رسول الله فیمن ادعی [illegible] فقال ابو عبد الله علیه السلام کان اعقل من ان یدعی ما لیس له بحق [illegible]
علیه السلام ادعوکم الی الرضا من آل محمد عنی بذلک عمی جعفر قلت فهو الیوم صاحب الامر قال نعم هو افقه بنی هاشم انتهی و آنچه شیخ
المحدثین محمد بن یعقوب الکلینی در کتاب جامع کافی در باب اضطرار بحجت از مناظره ابی جعفر مؤمن الطاق با زید رضی الله عنه
روایت نموده اگر چه اول آن دلالت می کند بر آنکه زید جاهل یا متجاهل بوده است از استحقاق حضرت امام جعفر الصادق امر خلافت را
و عدم استحقاق خود مر آن امر را لیکن از آخر کلام ظاهر می شود که غرض زید از آن تجاهل در اول امر آن بوده که بمعاونت خود مؤمن الطاق
حریص سازد چون در آخر دید که مؤمن الطاق در دین خود صاحب بصیرت است بمقدمات خطابیه اقناعیه قناعت نمی کند و ایمان باستحقاق
در امر امامت بحق آورد او را مستعد و سزاوار داشت و اظهار اینکه رخصت در خروج از حضرت امام جعفر نموده تا آنکه گفت که آنحضرت مرا خبر داده
که تو کشته خواهی شد و در کناسه مصلوب خواهی گردید اظهار کرد که من از آنحضرت صحیفه دارم که در آنجا قصه قتل و صلب من ثبت است
و تفصیل مناظره ابوجعفر مؤمن الطاق مذکور و مسطور شده بآنجا رجوع نمایند یحیی بن زید رضی الله عنه در مبادی زمان حکومت ولید
بن یزید بطلب یحیی بن زید مذکور رضی الله عنهما که بحلیه فضل و شجاعت اتصاف داشت و بعد از شهادت پدر بزرگوار خویش بجانب خراسان
تشریف برده بود با قصد نفر خروج نمود در نواحی جوزجان باهتمام مسلم بن الحوز المازنی که بفرمان نصر بن سیار بجنگ آنجناب رفته بود
بعز شهادت رسید و این چند بیت از اشعار اوست که در وقت اراده خروج گفته شعر خلیل عنی بالمدینة فاعلما * بنی هاشم منها النهاء و الفخار *
لکل قبیل معشر یطلبونه * و لیس لنا بالعراقین طالب * ستابی تجد للنسیف نالقه کم * و ضیع بلا دام [illegible] عبد الله بن معاویة
بن عبد الله بن جعفر الطیار رضی الله تعالی عنهم در کتاب حبیب السیر مسطور است که عبد الله در سال سنه سبع و عشرین و مائة
که اوایل حکومت یزید بن ولید بود بکوفه تشریف برد و حاکم آن ولایت عبد الله بن عمر بن عبد العزیز آنجناب را تعظیم نموده هر روز خرجی لایق
ارسال [illegible] تا یزید بن ولید وفات یافت و ابراهیم قائم مقام گشت اسمعیل بن عبد الله القسری در آنزمان از ابراهیم دریافت
[illegible] آورد و عبد الله بن عمر را تعظیم [illegible] آن اسمعیل [illegible] ظاهر شود لاجرم اظهار کرد که من سکه و دینار مکرم

بود داد
بود ادام و از سر حکومت درگذشتم آنگاه اسمعیل عبدالله بن معاویه را محبوس گردانید و بعضی از روسای قبایل را با نقابات و انواع احسان
و وظایف را مشمول لطف و احسان ساخت و حوشب بن رویم و عثمان بن جبرئیل و جعفر بن نافع که با ایشان چیزی نرسیده بود
از عبدالله بن عمر که در آن اوان در بصره اقامت داشت و در یک دو سه شب بکوفه رفتند و اظهار مخالفت کرده جمع کثیر با ایشان موافقت نمودند
و عبدالله بن عمر برادر خود عاصم را باستمالت مخالفان مامور ساخت عاصم بکوفه شتافت و هریک از نام بردگان را صد هزار درم داد و شیعه
ابن عطیه را بر ضعف عبدالله بن عمر حمل کرده عبدالله بن معاویه را از زندان بخلاص کرده بیرون آوردند و باتفاق اسمعیل بن عبدالله قسری
و منصور بن جمهور او را بخلافت برداشته بامر مبایعت پرداختند و عبدالله بن عاصم را از کوفه اخراج نموده اسباب مقابله و مقاتله مرتب ساخته
و با سپاه جیزی نهاد و متوجه شده بین الجانبین قتالی شدید بوقوع انجامید عاقبت عبدالله بن معاویه شکست یافته بار دیگر بدر شیعه
ابن زید با آنجناب ملحق گشته از آنجا بمداین شتافت و از مداین لشکر بحلوان کشید و حلوان و جبال و اصفهان و نهاوند و ری را مسخر
گردانید و در شهور سنه تسع و عشرین ومایه ولایت فارس و عراق عجم تا حدود دامغان بتیغ محاربان عبدالله بن معاویه مسخر گشت
و خلق بسیار از بنی هاشم و غیر ایشان از اماجد و افاضل در ظل رایت فتح آیتش مجتمع شدند و عبدالله در اصطخر فارس رحل اقامت انداخته
امارت جبال را ببرادر خویش حسن مفوض ساخت و عمال بولایات ارسال داشته در هر بلده از قبل خود حاکم نصب فرمود و چون
یزید بن عمرو بن هبیره که از قبل یزید والی عراقین بود از استیلای عبدالله وقوف یافت جمعی را تحت علم طاهر بن سنیار و معن بن زایده را
با جنود بلا نهایت فرمود که از دو جانب متوجه مقاتله عبدالله گردند و آن هردو سردار موجب فرموده عمل نموده بعد از تلاقی فریقین
سپاه عبدالله متفرق گشتند و آنجناب بحسب اضطرار فرار بر قرار اختیار کرده با شنیدن آنکه ابومسلم مردم را برضای آل محمد دعوت میکند
بصوب خراسان شتافت و بعد از وصول ببلده هرات مالک بن هیثم خزاعی که در آن زمان از قبل ابومسلم والی آن ولایت بود عبدالله را
با برادرانش حسین و یزید نگاه داشته قاصدی نزد ابومسلم فرستاد و او را از رسیدن ایشان آگاهی داد و ابومسلم حکم کرد که مالک
عبدالله را بقتل رساند و برادرانش را مطلق العنان گرداند صاحب تاریخ الملوک آورده که سبب قتل عبدالله آن بود که ابومسلم جاسوسی
در آن حبس از ایشان مقرر نموده بود تا سخنان اضطراب ایشان را نسبت با ابومسلم معلوم نماید و عبدالله و اطفال او چون از آن معنی خبردار شدند
آنچه در دل داشتند بر زبان میآوردند و میگفتند که ابومسلم کافر است و او را لعن میکردند نقلست که قبل از معاودت قاصد روزی مالک
از عبدالله پرسید که عبدالله و جعفر از جمله اسامی پیغمبران است بخلاف معاویه سبب چیست که پدرت این نام نهاد عبدالله در جواب
جواب داد که روزی جدم در مجلس معویه بن ابی سفیان بود پدر او خبر آوردند که حق تعالی وی را پسری کرامت فرمود و معاویه از جد
التماس کرد که صد هزار درم بگیر و این پسر جدید را موسوم باسم من گردان بنابر آن پدرم بمعویه مسمی شد مالک بن هیثم گفت
بر شوت کرهیده و نام زشتی حاصل کرده القصه چون فرمان ابومسلم بمالک رسید فرمان داد تا سفره بر دهان عبدالله رضی الله عنه
نهاده نفس او منقطع ساختند مدفن آنجناب مصرح هرات است و بمزار سادات اشتهار دارد محمد و ابراهیم ابنا عبدالله المحض
بن حسن بن الحسن بن علی المرتضی علیهم السلام محمد بن عبدالله مذکور از عظمای بنی هاشم بود و همگی او مستظهر بودند و اکابر
او را مهدی میگفتند و بعد از شهادت او را نفس زکیه خواندند بنا بر آنکه او در احجار الزیت که بیرون مدینه طیبه است شهید شد
در حدیث واقع شده که از فرزندان من نفسی زکیه در احجار الزیت کشته خواهد شد [illegible]
سال در بود و چون [illegible]

و جملهٔ متوطنان مکه و مدینه غاشیه متابعتش بر دوش کشیدند و مالک بن انس که فقیه مدینه بود فتوی میداد مردمان که با وی
خروج کنید و با وی مددکاری و هواداری او فرو مگذارید و چون این خبر بگوش ابوجعفر رسید عیسی بن موسی بن محمد بن عبدالله
بن عباس را با لشکر فراوان بدفع محمد نامزد فرمود و عیسی بظاهر مدینهٔ طیبه رفته با محمد آغاز مقاتله نموده جمعی کثیر از جانبین
بقتل آمدند ابن کثیر شامی آورده که سیصد کس با محمد بود و آنچه در دست او بود از لشکر مخالف کشته شد هفتاد کس بود و بالاخره
اصحاب محمد گریخته آنجناب در چهاردهم ماه رمضان سال مذکور شهید گشت و در بعضی از تواریخ مسطور است که محمد در زمان بنی امیه
طلب خلافت میبود و داعیه خروج داشت و منصور در کوهستان حلی پنهان بسر میبرد و گاهی شب او میکرد و گاهی بروز دوری میکرد
و شیعه در یمن و حجاز مردم را با و دعوت مینمودند تا آنکه در زمان منصور کار شیعهٔ او شهرت یافت و منصور او را از پدر و برادران و خویشان
او طلب نمود ایشان در جواب گفتند که مدتها شد که او غایب است و ما از او خبر نداریم منصور پدر و برادران و خویشان او را از حجاز
بعراق آورده محبوس ساخت و محمد مقارن آن حال در مدینه ظهور نمود و منصور مضطرب گشته عیسی بن موسی که برادرزاده و ولیعهد او بود
با لشکری آراسته بحرب محمد فرستاد و محمد در مدینه حصاری شد و چون مدت حصار بدو دراز کشید و محمد دید که مددی از هیچ جا
نمی رسد بجانب حرب رفت و کتابها که امرای اطراف و شیعهٔ او بر او نوشته بودند از صندوق بیرون آورده بر آتش انداخت و گفت اکنون
مرگ بر من آسان شد زیرا که این کتابها از جماعتی بود که با ما سوگند خورده بودند بصدق و ولا و حق رسیدیم که بدست منصور افتد
منصور افتد چون آن شمشیر از نیام بیرون کرده بجهاد مشغول گردید تا بدرجهٔ شهادت رسید و چون سر محمد را نزد منصور آوردند
او را پدر او در زندان بودند و چون نظر پدر بر آن افتاد گفت رحمک الله لقد قتلوک صوامًا قوامًا و این بیت بر زبان او جاری شد
شعر فتی کان یحمیه من الضیم دینه * ویکفیه سوآت الامور اجتنابها * پس آن شخص که سر محمد را آورده بود گفت قل لصاحبک قد مضی
من عمرک فی النعیم ومضی شطر البؤس وقد مضی لنا شطر النعیم و در همین ماه برادر محمد ابراهیم بن عبدالله رضی الله عنهم
باستمداد بعضی از شیعه در بصره خروج کرد و او از اکابر علمای زمان خود بود و قوت او را تا بحدی نقل کرده اند که دم اشتر
[illegible] و چون خروج کرد بسیاری از اکابر و ائمه اعمش و عمار بن مسعود با او
بیعت کردند و بقولی رسیده که ابوحنیفه کوفی نیز در بیعت او بود و در خروج با وی در نصرت و معاونت او فتوی میداد و پنج هزار درم
با چهار هزار درم نزد وی فرستاد و نامه نوشت و در آنجا یاد کرد که حفظ امانات و ودایع مردم که نزد منست مرا از آمدن منع کرد والا بملحق میشدم
و آن نامه بدست منصور دوانیقی افتاد و بر ابوحنیفه متغیر شد و او را ایذا کرد که سبب وفات وی گشت و آورده اند که مخبری نزد ابوحنیفه آمد
و گفت تو فتوی دادی پسر مرا بخروج با ابراهیم و او رفت و کشته شد ابوحنیفه گفت کاشکی بجای فرزند تو من بودمی القصه چون ابراهیم
در بصره خروج نمود سفیان بن معاویه که از قبل ابوجعفر منصور دوانیقی حاکم آن ولایت بود در دار الاماره متحصن شد و آخر الامر
با امان بیرون آمد و کار ابراهیم بالا گرفت و جماعتی قریب صد هزار کس در ظل رایتش مجتمع گشتند و ابوجعفر از استیلای ابراهیم در تحیر
افتاد چه در آن زمان لشکرهایش در اطراف بلاد متفرق بودند و در بیست و هفتم شهر مذکور واقعهٔ محمد بن عبدالله رضی الله عنه سمع ابراهیم رسید
شوکتش کمتر شد و بعد از تقدیم مشورت بجانب کوفه که در آن زمان مسکن منصور بود توجه فرمود و اضطراب ابوجعفر بیشتر گشت
در این اثنا عیسی بن موسی و حمید بن قحطبه از حجاز باز آمدند و منصور ایشان را بدفع ابراهیم فرستاد و بعد از تلاقی فریقین سپاه منصور روی
بانهزام آوردند و لشکر ابراهیم دست بقتل و غارت گشاده در این وقت جعفر و محمد پسران سلیمان بن علی بن عبدالله از بصره بکمک
بعقب عسکر ابراهیم آمدند و این حرکت سبب هزیمت جیش ابراهیم و موجب نصرت لشکر ابوجعفر گشت و در اثنای گیرودار تیری بحلق ابراهیم رسیده
شهید شد و در ذیحجه سنه خمس واربعین ومایه این واقعه روی نمود مدت حیات ابراهیم چهل و هشت سال بود و در کتاب ربیع الابرار زمخشری مسطور است
که در وقتی که خبر شهادت محمد با ابراهیم رسید این چند بیت انشا نمود شعر سابکیک بالبیض الرقاق وبالقنا * فان بها ما یدرک الطالب الوترا

و انا لقوم لا نقبض دموعنا * علی هالک منا ولو قصم الظهرا * ولسنا کمن یبکی اخاه بعبرة * یعصرها من جفن مقلته عصرا
ولکننا نشفی فؤادی بغارة * تلهب فی قطریکتایبها الجمرا. ذکر خلفای آل عباس که ایشان را هاشمیه نیز خوانند عدد ایشان سی و هفت
مدت ملکشان از دوم ربیع الاول سنه اثنی وثلثین ومایه تا شب چهاردهم صفر سنه خمس وستین و ستمایه پانصد و
بیست و سه سال [illegible] اکثر ایشان شیعی بوده اند و خلیفه و امام بحق بعد از حضرت پیغمبر بلافصل حضرت امیرالمؤمنین علی
علیه السلام میدانسته اند اما بواسطهٔ آنکه در زمان هریک از ایشان یکی از ائمه اهل البیت علیهم السلام که مستحق خلافت بحقیقت ایشان بودند
و مع هذا چنانکه در مقدمه مذکور شد اکابر علویه با ایشان در مقام عداوت و معاندت بودند حفظ ملک خود نموده [illegible]
عقاید اهل سنت تجاهر میبودند تا از هجوم شیعه در روگردان ساختن ائمه طاهرین ایمن توانند بود و بعضی از ایشان
مرتکب حبس و قتل بعضی از ائمه طاهرین [illegible] و ابتدای این اطوار و افتتاح قبایح
از منصور ظاهر شد چنانکه در شرح حال او مذکور خواهد شد و در تاریخ یافعی مسطور است که سبب انتقال خلافت ببنی العباس آن بود
که بسیاری از شیعه معتقد امامت محمد بن حنفیه بودند بعد از برادران امام حسین و چون محمد حنفیه وفات یافت شیعه او اعتقاد امامت
پسر او ابوهاشم داشتند و او عظیم القدر بود شیعه او را تابع بودند و چون ابوهاشم را در شام وفات نزدیک شد وصیت خلافت
خود به محمد بن علی بن عباس کرد و او گفت که خلافت در اولاد تو خواهد بود آنگاه [illegible] و شیعه متابعت او نمودند و چون
محمد را وفات رسید پسر خود ابراهیم مشهور به امام را ولیعهد خود ساخت و چون مروان بن محمد که آخر ملوک بنی امیه بود ابراهیم را بگرفت
و ابراهیم بیقین دانست که مروان او را خواهد کشت برادر خود عبدالله سفاح را ولیعهد خود ساخت و او اول کسی است که متولی خلافت شد
از اولاد عباس اینست کلام یافعی و مضمون آن علی رغم انف ملا سعدالدین تفتازانی صریح است در آنکه شیعه را در زمان سلوک بنی امیه
شیوع و کثرتی تمام بوده و در میان ایشان کیسانیه بوده و از زمان محمد بن حنفیه تا زمان خلافت بنی العباس [illegible]
بنی امیه بوده اند باآنکه اکثر شیعه که قایل بامامت محمد بن حنفیه بوده که ایشان را کیسانیه میگویند [illegible]
[illegible] متابعت محمد بن حنفیه و بنی العباس داخل شده اند [illegible]
کرده اند چنانکه سابقاً مذکور شد عبدالله بن محمد بن علی بن عباس بن عبدالمطلب رضی الله عنهم کنیتش ابوالعباس لقبش
سفاح ولادتش [illegible] اول خلفای آل عباس است بیعتش [illegible] ابوسلمه مروزی در کوفه [illegible]
ماه ربیع الاول سنه اثنی وثلثین ومایه صاحب روضة الصفا آورده که صباح جمعه ابوالعباس با اتباع خود سوار شده بدار الاماره
مروان فرود آمد از آنجا بمسجد جامع رفت و بر منبر بر آمده بر پای خطبه خواند بخلاف بنی امیه که ایشان نشسته میخواندند و بنابر آنکه در آن
روز ضعفی داشت بر بالای منبر نشست و عمش داود بن علی از وی یک درجه پایین تر ایستاده خطبه را تمام کرد و آخرین کلام داود بن علی
این بود که میان شما و پیغمبر شما هیچ خلیفه بحق بر این منبر نیامده مگر علی ابن ابی طالب و این امام که بر این منبر است یعنی عبدالله سفاح
و بدانید که این امر بما متعلق شد و از میان ما بیرون نرود تا آن زمان که عیسی از آسمان فرود آید بعد از آن سفاح و داود از منبر فرود آمده بدار
الاماره رفتند و ابوجعفر منصور تا مدتی دیگر باخذ بیعت مشغول بود و چون بیعت تمام شد و بر مسند استقلال نشستند
در استیصال بنی امیه مبالغه تمام نمودند چنانکه در احوال اهل دمشق از مجمل فصیح مذکور شد نقلست که چون خلافت بر سفاح راست شد
بعضی از اولاد خلفای بنی امیه بروی جمع شدند و او ایشان را اکرام میداشت تا آنکه روزی سفاح نشسته بود و جمعی از اولاد آن سلاطین در حضور
او بر کرسیهای زر نشسته و سفاح با ایشان سخن میگفت در آن اثنا شریف شاعر که مداح خاندان بود در آمد و این ابیات برخواند شعر
اصبح الملک ثابت الاساس * بالبهالیل من بنی العباس * طلبوا وتر هاشم فشفوها * بعد میل من الزمان و یاس * لا تقیلن عبد شمس عثارا
واقطعن کل رقلة وغراس * ولقد ساءنی وساء سوائی * قربهم من نمارق وکراسی * انزلوها بحیث انزلها الله * بدار الهوان والاتعاس
واذکروا

واذکروا مصرع الحسین و زید * وقتیلا بجانب المهراس. سفاح چون این ابیات بشنید زرد شد و حاجب را گفت تا دیوان عطا
و چون این قوم حاضر شوند با آواز بلند بگوی که امیرالمؤمنین امروز عطا خواهد داد بر آن ترتیب که پیغمبر صلعم میداد و سؤال کن
که اول کرا میداد و مقدم که را میداشت در عطا [illegible] و قاتلان ایشان را [illegible] روز دیگر
جمع کرد و ندا چنان داد که سفاح گفته بود و او را تعلیم داده گفت کجاست حسن بن علی و حسین بن علی گفتند بنی امیه ایشان را شهید کردند
گفت کجا اند فرزندان حسن و حسین گفتند بنی امیه ایشان را شهید کردند گفت کجاست زید بن علی بن الحسین گفتند بنی امیه او را بکشتند
و همچنان هر چند بزرگی از بنی هاشم که بنی امیه کشته بودند یاد میکردند و میگفتند که بنی امیه
او را هلاک کردند سفاح گفت بنی امیه چه کسان بودند گفتند این جماعه که پیش تو بکرسیهای زرین نشسته اند فرمود تا همه را
بکشیدند و بر آن جماعه نطعها نهادند و هر را بحضور او بکشتند و نطعها بر سر ایشان افکندند و سفاح با اتباع خود بر آن نطعها نشستند
و خوان بکشیدند و طعام خوردند و نیم کشتگان در زیر ایشان می نالیدند و از سر آن نطعها برنخاستند تا جمله بمردند و از جمله اشعار
عبدالله سفاح که در باب انتقام کشیدن خود از بنی امیه گفته این دو بیت است شعر تناولت ثاری من امیة عنوة * وجزت ثلاث الیوم
والقیت ذلا من معارف هاشم * والبستها عزا والطیتها نقدا. وفات سفاح در ذی الحجه سنه ست وثلثین ومایه در انبار او مدینه
هاشمیه انبار است منصور بن محمد برادر مذکورش کنیتش ابوجعفر و لقبش منصور و چون بنا بر خست تا دانگ مضایقه
میکرد بدوانیقی اشتهار یافت و چون در اوایل خلافت او علویه با او در مقام خلاف بودند و شیعه از ستایش او منع نموده میگفتند که خلافت
حق آل علی است ابوجعفر مضطر گردید و تحمل حال خود بر آن دید که با اهل سنت و جماعت موافقت نماید و با امداد ایشان هجوم علویه از خود
دفع نماید لاجرم در یکی از مجالس از روی خشم قسم یاد کرده گفت و الله لارغمن انفی و انفهم وارفع علیهم بنی تیم و عدی یعنی بغیظ خود
علویه را بر خاک خواهم مالید و علی رغم ایشان بنی تیم و بنی عدی را که ابوبکر و عمر باشند بر حضرت امیرالمؤمنین تقدیم خواهم نمود
و اظهار مذهب اهل سنت و جماعت خواهم کرد و آن جماعه را انصار و اعوان خود ساخته دفع استیلای علویه خواهم نمود پس بمقتضای
آن قسم خود عمل نموده در خطبه ذکر خلفای ثلثه را بر ذکر حضرت امیرالمؤمنین تقدیم نمود و دشمنی آل علی را آشکارا کرد و بسیار
از سادات و علویان بکشت و در زیر بنای جامع منصور که در بغداد است بسیاری از بنی فاطمه را زنده دفن کرد و محمد و ابراهیم
ابنای عبدالله بن الحسن بن علی بن ابی طالب علیهم بروی خروج کردند و لشکر فرستاد تا ایشان را بقتل آوردند و اصوب آن بود که نظر
بآن احوال عقوبت مآل که بر شیعه طریق عفو و شفاعت حضرت پیغمبر را و آل او را بر او مسدود ساخته ذکر او را در این کتاب نیارم
و او و امثال او را با اهل سنت از ان گذاریم اما چون مبنای کتاب بر رعایت جانب حقایق بود و مع هذا منصور مذکور در بقای
ملک زوال بنوده اظهار تشیع قولا و فعلا می نمود و چنانکه بعد از این مذکور خواهد شد سید اسمعیل حمیری و امثال او را از
اهل البیت را رعایت و حمایت میفرمود در محافظه شرط کتاب ذکر او را بتکلیف کشانیدیم. وفات منصور در ششم
ذی الحجه سنه ثمان و خمسین ومایه در مکه [illegible] و شهر بغداد است. محمد بن منصور لقبش مهدی است مردی عاقل و کریم بوده در اوایل
بمقتضای کرم [illegible] عطایا میداد تا در آخر که سید اسمعیل حمیری که مداح اهل البیت بود او را
در عطیه دادن بنی تیم و عدی سرزنش نموده از گذشته نادم گردید صاحب طرایف از کتاب الاغانی که تالیف ابوالفرج اصفهانی است نقل کرده
که روزی مهدی صلای عام داد و صلات و عطایا میداد و ابتدا از بنی هاشم نمود بعد از آن بسایر طوایف قریش [illegible] در آن
اثنا سید حمیری در آمد و رقعه بدست ربیع وزیر مهدی داد و گفت در این رقعه نصیحتی است امیر را مطلع گردان و بر آن رقعه
این نوشته بود شعر قل لابن عباس سمی محمد * لا تعطین بنی عدی درهما * واحرم بنی تیم بن مرة انهم * شر البریة آخرا ومقدما
ان تعطهم لا یشکروا لک نعمة * ویکافؤک بان تذم وتشتما * وان ائتمنتهم او استعملتهم * خانوک واتخذوا خراجک مغنما * منعوا تراث محمد اعمامه *

وبینه وابنته علیه مریا ٭ تناثروا من حرانه فیستخلفوا ٭ وکذبنا فعلوا هنالک مغرما ٭ لم تشکروا لمحمد انعامه
افتشکرون لغیره ان انعما ٭ واللّه من علیهم بمحمد ٭ فهداهم وکسی الجلود واطعما ٭ ثم ابدلوا الوصیة ولیه
بالمنکرات فجرعوه العلقما ٭ ابن جوزی گفته که این قصیده بغایت طویل است و بواسطهٔ قبح تعریضات که در آن واقع است باقی قصیده
ذکر نکرده‌ایم و بالجمله چون رقعه بنظر مهدی رسید فرمود که سبب آن رقعه را به ابو عبداللّه وزیر بسپارند و بگوید که عطایای
بخشیم و مقرری قطع نماید و خدمت بستاند و رقعه را [illegible] مجلس مهدی آمد پس چون نظر مهدی به او افتاد خندان شد
و گفت که ای اسمعیل نصیحت ترا قبول کردیم و من بعد با جماعه چیزی نخواهیم داد **هرون الرشید بن محمد الملقب بالمهدی**
از افاضل آل عباس بود و در اوایل دولت او بسیاری از اکابر حجاز را که با علویه متفق بودند به بغداد آوردند و از آن زمره یکی محمد
بن ادریس الشافعی بود و در زمان او یحیی بن عبداللّه بن حسن بطبرستان خروج کرد و او را شوکتی و عظمتی تمام بود رشید فضل
بن یحیی برمکی را با پنجاه هزار سوار بطبرستان فرستاد و فضل چون بآنجا رسید با یحیی بن عبداللّه لطف کرد و کار بجایی رسید
که امان نامه بخط خود سوی یحیی فرستاد و یحیی با فضل بخدمت هرون الرشید رفتند رشید او را اکرام کرد و بعد از آن نقض عهد نموده
او را بکشت و بعضی از حساد امام موسی بن جعفر الکاظم را به هرون عرضه داشتند و گفتند که مردم حمل اموال بسوی او
می فرستند و او را خلیفه بحق میدانند و او نیت خروج دارد هرون الرشید بر حضرت امام متغیر شد و در آن سال بهانهٔ
حج بمدینه رفت و آنحضرت را گرفته مقید ساخته به بصره فرستاد و از آنجا به بغداد آوردند و هرون از رقه یحیی بن خالد را فرستاد
تا او را بکشد یحیی به بغداد آمد و چنان نمود که بمصلحت بغداد آمده است و حضرت امام در خانهٔ سندی بن شاهک داروغهٔ
بغداد محبوس بود چنان نمود که وفات یافت و بعد از آن عدول الکرخ بیاوردند تا امام موسی را مرده دیدند و مقصود ایشان
آن بود که مردم گمان نبرند که او را زهر داده و کشته اند هرون با این اعمال وخامت مآل که بواسطهٔ حب جاه دنیه از او سر زده
در عقیدهٔ تشیع راسخ و از تصرع آن مذهب مسرور بود لاجرم بر هیچ که در مجلس او می گذشت هوای هشام بن الحکم که یکی
از تلامذهٔ حضرت امام جعفر صادق ع بود و صاحب نفس قدسی و جامع کمالات انسی بود با علمای اهل خلاف در مباحثهٔ
مذهب اهل حق و اثبات آن دستگیر [illegible] و ملزم ساختی و بآن مفتخر و مسرور بودی و هشام را جوایز و عطایا
مقرر فرمودی صاحب طرایف آورده که در ترجمهٔ هرون الرشید از تاریخ نیشابور که تالیف حاکم ابو عبداللّه نیشابوری است
مسطور است که روزی ذکر آل ابو طالب نزد رشید می گذشت رشید گفت عوام توهم کرده اند که من علی و اولاد او را دشمن می دارم و اللّه
چنین نیست که ایشان گمان کرده اند و خدای داند که شدت محبت مرا نسبت بعلی و حسن و حسین علیهم السلام و معرفتی که بافضل ایشان
حاصل است لیکن چون ما طلب خون ایشان [illegible] نمودیم و خدای تعالی ما را سلطنت روزی نمی داد و علویه را [illegible]
و بر ایشان مخالطه نمودیم بر ما حسد بردند و از جهت [illegible] بر ما خروج کردند و خواستند که سلطنت را از دست ما بیرون برند
بیارد رفتار نمودند و در کتاب احتجاج از مامون نقل کرده که روزی در مدینه امام موسی ع نزد رشید آمد رشید بجهت
او را استقبال کرد و در صدر مجلس نشاند و در برابر او بنشست پس امام موسی ع بپدر من هارون نصیحت کرد که متوجه حال
فقرای امت شود و بر ایشان احسان نماید و پدرم قبول آن معنی نمود و بعد از آن حضرت امام برخواستند رشید بجهت
تعظیم او برخواستند آنگاه مرا و برادرم امین را امر فرمود که در خدمت عم خود رسید خود بروید و رکاب او را گرفته سوار کنید
و لباس او را بر او راست سازید و مشایعت او تا منزل نمایید پس حضرت امام موسی ع در آن اثنا آهسته بشارت خلافت بمن داد و گفت
هر گاه مالک این امر شوی بفرزندان من احسان کن چون او را بمنزل رسانیدیم بخدمت رشید مراجعت نمودیم و خلوت شد باین
جرات که مرا همیشه بوده گستاخی کرده از پدر خود سوال کردم که بود این مرد که این همه تعظیم و تکریم او بجا آوردی و از برای او برخواستی و استقبال

او نموده در مجلس نشاندی و در برابر او با ادب نشستی و بعد از آن ما را برکاب گرفتن و مشایعت او مامور ساختی در جواب گفت
که هذا امام الناس و حجة اللّه علی خلقه و خلیفته علی عباده پس گفتم یا امیر المؤمنین آیا این همه صفات مخصوص تو نیست در جواب گفت
که من امام جماعتم بحسب ظاهر و بسبب غلبه و قهر و موسی بن جعفر امام حق است واللّه ای پسر که او احق است بمقام پیغمبر از من و از
جمیع خلایق اما بخدا سوگند که با وجود این اگر با من در خلافت نزاع کند چشمهای او را برکنم لان الملک عقیم و هم از مامون نقل کرده
که چون رشید خواست که از مدینه بمکه رود بفضل وزیر خود امر کرد که بدرهٔ مشتمل بر دویست دینار بردار و بخدمت امام موسی ع ببر
و بگوی که امیر المؤمنین می فرماید که وقت ما تنگ بود و کفایتی بیش از این نداشت و بعد از این تلافی خواهد شد چون این حال مشاهده
کردم برخواستم و بر روی پدر خود گفتم که یا امیر المؤمنین تو به هر یک از اولاد مهاجر و انصار و سایر قریش و الکساف که حسب و نسب ایشان را
نمی دانی پنج هزار دینار و بیشتر داده و امام موسی که او را می شناسی و تا آن مرتبه که تعظیم و تکریم او نمودی دویست دینار می فرستی این عطیه
بغایت اندک است و لایق [illegible] ایشان نیست پس هرون بمن گفت که خاموش باش که اگر من عطیه بسیار با او دهم که ضامن آن می شود که او
صد هزار شمشیر از شیعه و موالی خود بر روی من نزند بدان ای پسر که فقر او و اهل بیت او اسلم است برای من و شما از بسط ایدی ایشان
مدت خلافت هرون بیست سال و وفاتش در طوس در غرهٔ جمادی الاولی سنه ثلث و تسعین و مائة **مامون بن هرون الرشید** از افاضل
آل عباس بود و علم و حکمت و فصاحت و سخاوت و شجاعت داشت بفرمود تا حکمتها از زبان یونانی بزبان عربی کردند ابن کثیر شامی در تاریخ
خود تصریح بتشیع مامون نموده و از روی تعصب گفته که مامون در سال دویست و دوازده دو بدعت آشکار کرد که یکی از دیگری
اعظم بود و آن قول بخلق قرآن بود و تفضیل علی ابن ابی طالب ع بعد از حضرت رسول علیه السلام و در بعضی از مواضع گفته که او را
مهارت بعلوم متعدده از فقه و طب و کلام و فرایض و نحو و عربیه و شعر و علم نجوم و سایر اقسام ریاضی بود و زیج مامونی مشهور است
و مقدار درجه از صحرای سنجار را مساحت نموده و علما از عمل او بسیاری حکم اصول ظاهر شد تا در آنجا که مبالغهٔ او را در تشیع
و تکلیف باعتقاد بخلق قرآن ذکر نموده و از روی تعصب و عناد گفته که او را بصیرتی ناقص بود و دیگر بار در مقام ذکر جواب بعضی
از مسایل مشکلهٔ میراث که بسوی نسبت داده گفته که مردم از فطنت و سرعت جواب او تعجب نموده و نیز ابن کثیر گفته که احمد بن حنبل
با جمعی دیگر از فضلای اهل سنت بتهمت بواسطهٔ امتناع از قول بخلق قرآن در حبس مامون بودند و در زمان معتصم حبس
احمد زیاده شد و مامون تا آخر عمر از آن عقیده برنگردید و در وقت وفات برادر خود معتصم را وصیت بتقوی و ترس خدا و رفق
و مدارا با رعایا نمود و آنکه بیان اعتقاد او باشند و با نیکان علویه احسان و از بدان ایشان تجاوز نموده و صلات که جهت ایشان
مقرر ساخته بود بایشان رسانند و در کتاب احتجاج ذکر نموده که روزی مامون با اصحاب خود گفت که می دانید که مذهب شیعه را
از که آموختم گفتند نمی دانیم گفت از پدرم هرون الرشید آموختم گفتند این چون تواند بود و حال آنکه او اهل البیت را می کشت
گفت ایشان را بسبب ملک کشت لان الملک عقیم پس آن حکایت که سابقا در احوال رشید مذکور شد با استشهاد جمعی از اصحاب خود
نقل نمود و در کتاب عیون الرضا و کتاب طرایف بتفصیل و اجمال از اوایل سیر نقل افتاده که مامون چهل کس از اکابر علمای مخالفین را
جمع کرد و بر ایشان گفت که می خواهم که با شما از روی انصاف و عدل در باب تحقیق خلیفه بحق بعد از پیغمبر صلوات اللّه علیه و آله مناظره
کنم که تا حق ظاهر گردد و بعد از آن شروع در مباحثه و مناظره نموده برهان قایم ساخت بر آنکه حضرت امیر المؤمنین علی ع وصی
پیغمبر است ع و خلیفه باستحقاق اوست و دیگران غاصب بودند و آن چهل کس ترک مکابره کرده اعتراف بآن معنی نمودند و مامون را
در این باب اشعار بسیار است از آنجمله این دو بیت ٭ شعر ٭ الام علی شکر الوصی ابی الحسن ٭ و ذلک عندی من عجایب ذی الزمن
خلیفة خیر الخلق والاول الذی ٭ اعان رسول اللّه فی السر والعلن ٭ و بالجمله چون مامون بعد از نظر در دلایل ظاهر شد که امامت
و خلافت حق اهل البیت پیغمبر صلوات اللّه علیهم بوده و در زمان او خلیفه بحق و امام مطلق امام الجن والانس علی بن موسی

الرضا است ع و تجاهل و اغماض از حق او نمودن عین جهل و منافی دعوی فهم و فضل است لاجرم در مقام آن شد که خلافت را بآن
حضرت تسلیم نماید در کتاب عیون الرضا و کتاب کشف الغمه و کتاب فصل الخطاب خواجه پارسا و غیرها مذکور است که مامون مکرر کتابت
در باب طلب آنحضرت از خراسان بمدینهٔ مشرفه فرستاد و آنحضرت بعلل عذر و عدم رضا اظهار می فرمود تا آنکه مبالغهٔ مامون بجایی رسید
که آنحضرت دانستند که آنحضرت دست از طلب نخواهد داشت پس باتفاق فرستادهٔ مامون از راه بصره و اهواز و فارس متوجه مرو شدند
و چون بمرو رسیدند مرویان اصناف تعظیم و تبجیل بجا آوردند یکی از خواص خود را بخدمت حضرت امام فرستاد و پیغام داد که امر خلافت
بتو که مستحق آنی می سپارم پس آنحضرت امتناع نمودند و در آن باب مبالغه بسیار فرمودند و تا دو ماه این گفت و شنید ممتد گردید پس آنگاه
مامون آن حضرت را در خلوت نزد خود طلبید و بعد از تقدیم بعضی سخنان که مشعر بتخویف و تهدید بود با او گفت که چون از قبول
از قبول خلافت مبالغه و الحاح بسیار کردی ترا معذور داشتم اما طوعا و کرها ناچار ولایت عهد را از من قبول باید کرد و آنحضرت در این مرتبه
طلب عفو فرمودند و مفید نیامد پس آنحضرت بنابر اضطرار ولایت عهد او را قبول کرد بشرط آنکه او را در ایام خلافت مامون تکلیف نکند
باقامت امر و نهی و قضا و عزل و نصب حکام و تغییر اموری که از صدر خلافت فرا گرفته این امت تا آن زمان استمرار یافته بود مامون آن شروط
از آنحضرت قبول نموده امر فرمود تا اولاد عباس و سرداران لشکر او با آنحضرت بیعت نمایند و بسیاری از ایشان بر این معنی اقدام نمودند چون
در خزانه بگشادند و مال بسیار با اولاد عباس و سرداران لشکر بدادند تا راضی شدند و بیعت با آنحضرت نمودند و در لشکر که از آن بیعت
تخلف نمودند مامون ایشان را محبوس ساخت و بعد از آن همه را امر فرمود تا تمام سپاه لباس سیاه که شعار بنی عباس بود از خود دور کردند
و لباس سبز پوشیدند و مضمون ولایت عهد آنحضرت را نوشته باطراف ممالک خود فرستادند و در اموال دنانیر بنام نامی حضرت امام ع
زدند و در منابر خطبه باسم سامی او خواندند و چون روز عید نزدیک شد مامون بخدمت امام ع پیغام فرستاد که شما را فردا بعیدگاه
باید رفت و در نماز عید امامت مردم بجا آورد و خطبه خواند پس آنحضرت جواب فرستاد که من با شما در وقت قبول ولایت عهد شرط چنین
کرده بودم که عدم تکلیف باقامهٔ امثال این امور از آن جمله است و الحال این ملتمس چرا است که مرا باقامت این امور تکلیف می نمایید پس مامون پیغام
فرستاد که اقامهٔ نماز داخل امور [illegible] نیست و مع هذا غرض آنست که در ایام حیات من مردم ترا بشناسند و فضایل و کمالات تو بر مردم ظاهر شود
و چند مرتبه رسل و رسایل در میان ایشان در تردد شد تا چون الحاح مامون از حد گذشت آنحضرت با او اعلام نمودند که اگر مرا از این امر معذور داری
بر من خوشتر است و اگر عفو نمی کنی پس رخصت ده که بدستوری که جدم پیغمبر صلوات اللّه علیه متوجه نماز عید میشد متوجه
شوم مامون جواب فرستاد که بهر طریق که خاطر شما خواهد متوجه شوید آنگاه مامون امر کرد تا وقت صبح جمیع لشکریان و سرداران ایشان
بر در خانهٔ آنحضرت حاضر شوند و خاص و عام شهر مرو در راهها و کوچها و پشت بامها ایستادند و زنان و کودکان منتظر ایستادند و چون
طلوع آفتاب شد آنحضرت غسل نمودند و جامهٔ سفید پوشیدند و عمامهٔ سفید بر سر بستند و یک طرف او را بر سینه و یکی را بر میان شانه
دیگر را در میان دو کتف مبارک آویختند و استعمال بوی خوش کرده عصا بدست مبارک گرفتند و موالی و اصحاب خود امر فرمودند که بدستور
آنحضرت عمل نموده حاضر شوند آنگاه آنحضرت پاهای مبارک برهنه ساخته پاسراویل که تا نصف ساق بود و جامه ها را بر بالا کشیده از منزل
خانه بیرون آمد بر در خانه آمدند سر بجانب آسمان برداشته تکبیر گفتند و موالی آنحضرت نیز تکبیر بجا آوردند تا بجایی [illegible]
که امرا و سلاطین بر حوالی آن در که مجتمع شده بودند و منتظر مقدم شریف آنحضرت بودند حرکت فرمودند چون نظر ایشان بر حضرت
امام ع افتاد همه یکبار خود را از اسبان بر زمین انداختند و اکثر مردم از غایت اخلاص و شوق بند نعلین و موزه خود را بکارد و خنجر قطع
دور کردند تا موافقت آنحضرت پا برهنه براه افتادند و آن که در این مرتبه آنحضرت تکبیر گفتند در خیال مردم چنان بود
که آسمان و زمین و در و دیوار روزگار در جواب تکبیر او می گویند و از آن ذکر موافقت می جویند و اهل مرو بیکبار بگریه و فریاد در آمدند و بعضی
صورت حال را با مامون رسانیدند و فضل بن سهل در آن وقت با مامون گفت که اگر حضرت امام رضا ع بر این طریق بمصلی خواهد رسید

تمام مردم فریفتهٔ او خواهند شد و ما در معرض خطر خواهیم بود و می ترسیم که مبادا خون ما بریزند آنگاه مامون از این معنی
اندیشه نموده فی الحال مصحوب یکی از خواص خود بحضرت امام پیغام داد که ما از روی ابرام ترا بنماز عید تکلیف نمودیم و تعب و مشقت
فرمودیم و نمی خواهیم که تو آزار یابی و این همه راه پیاده و پا برهنه بشتابی باید که بمنزل خود رجوع کنید تا دیگری امامت نماز عید نماید پس
آنحضرت موزهای خود را طلبیده بر پا کشیدند و سوار شدند و چندان هرج و مرج در میان مردم ظاهر شد که امر نماز عید در آن روز
منتظم نگردید و در بعضی از تواریخ بنظر رسیده که چون خبر ولایت عهد حضرت امام رضا ع به بغداد رسید عباسیان از این
اندوهناک شدند بهم برآمدند و بر خلع مامون اتفاق کردند و بعم مامون ابراهیم بن مهدی بیعت کردند و از بیم فضل کس [illegible]
نیارست گفتن تا روزی حضرت امام ع بنزدیک مامون رفت و گفت مردم بغداد بهم برآمدند و بسبب تفویض ولیعهدی بمن ترا
از خلافت خلع کردند و بیعت بعم تو تمام شد مامون متحیر گردید حضرت امام ع فرمودند که مردم بسبب من و فضل بن سهل از تو رد
بد کردند ما هر دو را از خود دور کن تا این فتنه بنشیند مامون بعد از آن بمکر و حیله جماعتی را برگماشت تا فضل بن سهل را در گرمابه
بکشتند و حضرت امام را هم زهر داد آنگاه بتعجیل به بغداد آمد و ابراهیم بن مهدی بگریخت و زینب دختر سلیمان بن علی
بن عبداللّه بن عباس زنی بزرگ بود و فصیح و عباسیان او را احترام تمام می کردند پیش مامون آمد و گفت ترا چه باعث شد که خلافت
از خاندان خود بخاندان علی ع نقل کنی گفت ای عمه امیر المؤمنین علی ع چون خلیفه شد با آل عباس شفقتها نموده هر یک را بعملی جلیل
و شغلی خطیر تربیت کرد عبداللّه بن عباس را به بصره فرستاد و عبیداللّه را بیمن و قثم را بمصر فرستاد و از آل عباس هیچ کس آن نیکویی را
مکافات نکرد من خواستم تا در ایشان نیکویی کنم گفت تا تو در این کار باشی بهتر از این نکویی که کردی و بالجمله اکثر علمای شیعه مانند شیخ
ابن بابویه و شیخ مفید رحمهما اللّه بر آنند که مامون حضرت امام رضا را زهر داد چنانکه سابقا ایراد افتاد اما صاحب
کشف الغمه روایت نموده که سید فاضل نحریر رضی الدین علی بن طاوس قدس سره که در فن اخبار و آثار محقق طراز زمان بود
اینها فتوی و اعتقاد نداشت که مامون بزهر دادن حضرت امام اقدام نموده باشد و گفته که آنچه از آثار مهربانی و اکرام مامون نسبت بحضرت
امام ع و اختیار او از میان تمام اقربا و مقابله و نزاع و ابرام عباسیان [illegible] فی رحم القیان [illegible]
و اظهار فضل و شرف آنحضرت در مجالس و محافل و اقتدا با او در فرایض و نوافل از دلایل است بر آنکه مامون بقتل آنحضرت
مایل نبوده و بآن حکم نفرموده و از مؤیدات کلام ابن بابویه آنست که در کتاب عیون الرضا روایت نموده از تمیم بن عبداللّه قرشی که
گفت خبر داد مرا پدر من از احمد بن علی انصاری که او گفت پرسیدم از ابو الصلت هروی که چگونه شد که مامون مایل شد بقتل حضرت امام ع
با آن همه اکرام و محبت و ولایتعهدی که در باب او اظهار می ساخت گفت مامون آنچه از اکرام و محبت و ولیعهد ساختن آنحضرت ظاهر می ساخت
جهت آن بود که بر مردم ظاهر سازد که او راغب دنیاست و اعتقاد مردم را در شان او نقصان سازد و وقع او در خاطر ایشان نماند پس چون دید که
آنحضرت از آن عزت و اکرام و ولایت عهد انحطاطی در وی نمی آید بلکه موجب زیادتی اعتقاد مردم بفضل آنحضرت می شود حکم کرد تا علما را از اطراف
آوردند با او در بحث امامت تا شاید که در مناظره یکی از ایشان ملزم و مجاب منقطع گردد و محل و منزلت او نزد علما پست گردد و نقص
و جهل و عجز او در میان عامه مشهور شود و در این حیله نیز مقصود او حاصل نشد بلکه هیچ کس از علمای اهل اسلام و یهود و نصاری
و صابی و مجوس و براهمه و ملاحده و دهریه با آنحضرت مناظره ننمود که از او عاجز و ملزم نشد و حجت او تمام نشد و چون مردم ظهور حجت
و غلبهٔ او را با خصم مشاهده می نمودند با همدیگر می گفتند که واللّه که او اولی است بخلافت از مامون و خواص مامون سخنان مردم را در شان
حضرت امام با او می رسانیدند و او از آن در خشم و غضب می شد و حسد او نسبت بحضرت امام ع زیاده می گردید و مع هذا در اکرام و احوال آنحضرت
طریقهٔ محبت با مامون و عنایات او تقی و زهد [illegible] ولی نیز باعث زیادتی عداوت او می شد لیکن بنابر مصلحت اظهار آن نمی کرد و آخر چون او را حیله
در اسقاط محل و منزلت آنحضرت از نظر مردم نماند چاره دفع آن امام ع در زهر دادن دید و بعد از مؤیدات کلام ابن طاوس آنست که صاحب کشف

العقد روایت نموده که محمد بن امام جعفر الصادق ع در سال دویست و دو در مکه بر مامون خروج کرد و بیعت خلافت بر او جمع شد
و مامون عیسی جلودی که از امرای او بود بطرف مکه فرستاده جمعیت محمد متفرق نموده او را گرفته بمامون فرستاد پس چون محمد پیش مامون
بود در مجلس نزدیک خود جای داد و جوایز و عطایا فرستاد و هرگاه مامون سوار می‌شد با گروهی از اهل خویش سوار شده بیرون می‌رفت
و با او ... بود و مامون تحمل می‌فرمود و همچنین زید بن موسی الکاظم ع که بزید النار مشهور است در بصره بر مامون خروج کرد
و مردم را بخلافت خود دعوت کرد و خانه‌های بسیار در بصره بسوخت و غارت کرد و چون مامون بر او ظفر یافت او را گرفته پیش مامون بردند
تقصیر او را عفو نمود و با او احسان کرد پس هرگاه که مامون با محمد و زید که بر وی خروج کردند و دعوی خلافت می‌نمودند و انواع خرابی و فساد
در بلاد او کردند عفو و احسان نماید چه گونه تجویز دارد که با حضرت امام رضا ع که اصلا تقصیری از او ظاهر نشده بود و مامون یقین
می‌دانست که آنحضرت داعیه خروج ندارد و بقبول ولایت عهد ... با انکار آنحضرت
به مامون مددهای کلی می‌رسید ... چنانکه چون اهل مرو بر مامون هجوم نمودند و هیزم و آتش
و هیزم جمع کردند که خانه او را بسوزانند و مامون بخانه آنحضرت پناه برد بشفاعت او خلاص یافت ... چون آنحضرت
با امام ... که مامون و فضل ... در حمام بقتل رسانند ... از دخول حمام منع فرمود و مامون
بواسطه متابعت آنحضرت سالم ماند و فضل بسبب مخالفت بقتل رسید والله اعلم بحقایق الامور ...
یافعی شافعی در ترجمه یحیی بن اکثم قاضی از محمد بن منصور روایت نموده که گفت در راه شام با مامون بودیم در آن اثنا امر فرمود که ندا کردند
بتحلیل نکاح متعه چون یحیی بن اکثم این سخن را شنید مرا و ابو العینا را گفت که صباح بگاه نزد مامون بروید و اگر راه سخن یابید
شود در باب تحریم متعه با او سخن بگویید و الا خاموش باشید تا من بیایم محمد بن منصور گوید که صباح باتفاق ابو العینا بخدمت
مامون رفتیم و دیدیم که او مسواک می‌کند و از روی خشم و غضب می‌گوید متعتان کانتا علی عهد رسول الله و علی عهد ابو بکر
و عمر ... از چیزی که حضرت پیغمبر صلوات الله علیه آن امر کرده است آنگاه ابو العینا بسوی
من اشاره کرده گفت که هرگاه او این چنین سخن در باب عمر بن خطاب می‌گوید چگونه با او سخن در باب تحریم متعه توان گفت پس ساکت
شدیم تا یحیی بن اکثم آمد و بنشست و ما نیز نشستیم مامون یحیی را گفت که چرا متغیر می‌بینم گفت غم اهل اسلام بسبب آنچه در اسلام
حادث شده مامون گفت چه چیز در اسلام حادث شده گفت ... امر بتحلیل زنا کرده مامون گفت من ... تحلیل زنا
گفت بلی متعه زناست مامون گفت از کجا می‌گویی گفت از کتاب خدا و حدیث پیغمبر اما کتاب خدا پس حق تعالی فرموده که قد افلح المؤمنون
تا آنجا که فرموده والذین هم لفروجهم حافظون الا علی ازواجهم او ما ملکت ایمانهم فانهم غیر ملومین فمن ابتغی وراء
ذلک فاولئک هم العادون یا امیر المؤمنین زوجه متعه ملک یمین است گفت نه یحیی گفت پس زوجه ایست که عند الله میراث می
و میراث می‌گذارد و فرزند با او ملحق می‌شود و جمع شرایط زوجیت در او پیدا می‌شود مامون گفت نه یحیی گفت پس هر کس که از زوجه
جامع شرایط و ملک یمین بتعدی تجاوز کند در زمره عادون معدود خواهد بود ... زهری از عبد الله و حسن پسران محمد
بن حنفیه از پدر خود از جد خود علی بن ابی طالب ع روایت می‌کند که گفت حضرت پیغمبر امر کرد که ندا کنم بنهی از متعه و تحریم آن
بعد از آنکه امر بتحلیل آن کرده بود پس مامون بجانب ما التفات نمود و گفت ... این حدیث از زهری ...
امیر المؤمنین روایت آن کرده اند جماعتی که از ایشانند مالک بن انس ... آنگاه مامون استغفار کرد و امر بتحریم متعه نمود
ترجمه کلام یافعی در تاریخ او ... مناظره تحقیق پوشیده نیست که اکثر مقدمات که ...
نموده ممنوع و استدلالات و بیاناتی که بر آن متمسک شده مدفوع است و ظاهر است که ظاهر آیات ...
آنچه تقریر نموده الا آنکه ... بر فضیلت و فهم مامون دارد ...

ابن کثیر نقل شده نظر بقوم کار بعید است که کان قاضیا ... بر آن مقدمات سست زبان ندارد و باور نمی‌کند که مسلمی
با وجود مهارت از سایر فنون و تحقیق مسئله متعه از علمای شیعه بدلایل گوناگون و مبالغه او در استحلال آن بمجرد استماع سخنان
سست زبان یحیی بن اکثم دون که بغایت محقق مطعون بوده زبان پشیمانی با استغفار از آن گشاید ...
آری می‌توان بود که بسبب مصلحتی ملکی مانند تالیف قلوب اهل سنت از گفته پشیمان شده باشد چنانکه در احوال معتصم عباسی
خواهد آمد اگر چه موارد ایراد در کلامی که منقول گشته ... بسیاری از جمهور مانند
یافعی کرده بجهة تنبیه ناظران بعضی از آن را در سلک بیان منتظم ساخته می‌گوییم که نزاعی نیست در میان اهل اسلام در مشروع بودن
متعه در صدر اسلام و نزاع در نسخ و عدم نسخ آنست سنی می‌گوید که متعه در صدر اسلام مشروع بود اما بعد از آن منسوخ شد
و سند ایشان آنست که عمر در ایام خلافت خود بر بالای منبر رفت و گفت متعتان کانتا علی عهد رسول الله الحدیث یعنی دو متعه
که در عهد و عصر حضرت رسول علیه السلام حلال و مشروع بود و مردم آنرا بجا می‌آوردند بحکم خدا و رسول اما من در این زمان
آنها را حرام می‌گردانم و منع می‌کنم مردم را از آنها و عقاب و ایذا می‌کنم هر که آنها را ارتکاب کند یکی متعه زنانست و دوم متعه حج
سند ایشان آنست که عمر از حضرت رسالت شنیده است که متعه منسوخ شده و بنابر آن بر بالای منبر آن سخنان گفت و اگر نه
حضرت پیغمبر در نسخ آن چیزی نمی‌شنید این سخنان نمی‌گفت و شیعه می‌گویند مشروعیت نکاح متعه باقی و مستمر است چنانکه
در صدر اسلام بود و اصلا منسوخ نشده و هیچ کس از حضرت رسالت پناه در باب نسخ متعه چیزی نشنید و آنچه عمر بر بالای منبر گفت
از پیش خود گفت چنانکه صریح عبارت او بر آن دلالت دارد و اگر حضرت پیغمبر در وقتی از اوقات نهی آن کرده بودی اسناد آن با آنحضرت
اولی و ادخل در زجر و منع خواهد بود و حال آنکه او اسناد امر و نهی و منع بخود کرد و ایضا اگر در باب نسخ متعه از حضرت پیغمبر
چیزی می‌شنید پیش از زمان خلافه خود اظهار آن می‌کرد چنانکه در زمان خود کرد و حال آنکه او در زمان پیغمبر و در زمان
خلافه ابو بکر چیزی از آن منقول نگشته و ساکت بود و پیش از آنکه او منع کند در آن ... متعه در میان مسلمانان معمول بود
و کسی آنرا منع نمی‌کرد پس چون عمر آن سخنان در زمان خلافت خود با آنجماعت صحابه ادا کرد در زمان پیغمبر و در زمان
خلافت ابو بکر نگفت معلوم شد که از حضرت پیغمبر چیزی نشنیده بود بلکه از پیش خود گفت و لهذا چنانچه در کتب حدیث
و سیر اهل سنت نیز مسطور است عبد الله بن عباس و عبد الله بن مسعود و ابو سعید خدری و سلمه بن اکوع و مغیرة بن شعبه
و جابر و اسماء بنت ابی بکر و جمعی دیگر از فضلای صحابه و تابعین بسخن عمر التفات نکردند و باباحت متعه فتوی می‌دادند و بر آن عمل می‌کردند
و می‌گفتند که چیزی از حضرت پیغمبر نشنیدیم آنچه بود که متعه را حلال کرد ... بر این اعتقاد و عمل بودند تا
رفتند و ثعلبی در تفسیر خود روایت کرده از راویان طریق خود که آیه فما استمتعتم به منهن در مصحف ابن عباس چنین بود که فما
استمتعتم به منهن الی اجل مسمی و ایضا لفظ شرعی در حل حقیقه شرعیه باید کرد چنانچه در اصول فقه مقرر شده و خلافی
در آنکه نکاح مشروط باجل و مهر را متعه می‌گویند و فاعل آنرا متمتع می‌گویند چنانکه کلام جوهری در صحاح اللغه و صاحب صدر
الشریعه در اول کتاب النکاح از مختصر وقایه دلالت بر آن دارد و حمل بر نکاح دوام بمجرد اشتراک ... و اصالت ...
مشترک افاده ... خواهد کرد و ایضا ثعلبی در تفسیر خود و غیر او در غیر آن روایت کرده اند از حضرت امیر
المؤمنین علی ع که فرمودند لولا ان عمر نهی عن المتعة ما زنی الا شقی یعنی اگر نهی نمی‌کرد عمر متعه را هرگز زنا واقع نمی‌شد مگر از بدبختی
و سر آیه کریمه که یحیی بن اکثم بآن استدلال نموده ... این یحیی همان قاضی جاهل ... است که یافعی در تاریخ خود گفته که او بر
هنات ... محسوب بود و در احوال سنه ... و مائتین و ثلاثین گفته که او را از قضا عزل نمودند و مصادره ...
... و در تذکره عبد الله بن معتز ابیاتی در هجو او مذکور است شعر قاضی یری الحد فی الزنا و لا یری علی من یلوط من باس

قاضینا یرتشی و حاکمنا یلوط والراس شر ما راس ولا احسب الجور ینقضی ... الامة وال من آل عباس پس می‌گوییم که آیه بر
دلالت بر مدعای آن جاهل ندارد زیرا که متعه در زوجه داخل است و انتفاء بعضی از احکام مانند ارث نزد بعضی ... تقاضای
خروج او از مسمای زوجه نمی‌کند ... مانند قاتله و کتابیه و ناشزه و مانند آن تقاضای خروج
از مسمای زوجه نمی‌کند و مؤید این است آنکه در کشاف گفته فان قلت هل فیه دلیل علی تحریم المتعة قلت لا لان المنکوحة نکاح
المتعة من جملة الازواج اذا صح النکاح انتهی و با آنکه آن احکام از جمله لوازم زوجه است من حیث انها زوجه بلکه ...
است که ... چون عدم ... و عدم مخالفت دین و عدم مخالفت حکم شوهر ... قاتله و کتابیه و ناشزه
و مانند ایشان میراث نمی‌برند و اما حدیثی که یحیی از زهری نقل کرده با آنکه علمای شیعه حقه آنرا ممنوع می‌دانند معارض است
با حادیثی دیگر که مخالفین روایت آن نموده زیرا که ترمذی روایت نموده در صحیح خود از ابن عمر که مردی شامی از متعه النساء سوال نمود
ابن عمر گفت حلال است شامی گفت پدر تو از آن نهی کرده ابن عمر گفت اگر پدر من از آن نهی کرده باشد و پیغمبر آنرا حلال کرده باشد ترک
سنت او خواهم کرد و عمل بقول پدر خود خواهم نمود و حمیدی در جمع بین الصحیحین در مسند عبد الله بن عباس ذکر نموده که
قال ابو نضرة کان ابن عباس یامر بالمتعة و ابن الزبیر ینهی عنها الحدیث و در حدیث سبرة بن معبد الجهنی از ابن شهاب نقل کرده
که قال اخبرنی عروة بن الزبیر ان عبد الله بن الزبیر قام بمکة فقال ان ناسا اعمی الله قلوبهم کما اعمی ابصارهم یفتون بالمتعة تعرض
برجل فناداه فقال انک لجلف جاف و لعمری لقد کانت المتعة تفعل فی عهد امام المتقین یرید رسول الله صلی الله علیه و آله فقال له
ابن الزبیر فجرب بنفسک فوالله لان فعلتها لارجمنک باحجارک و مخفی نخواهد بود که مراد از آن رجل عبد الله بن عباس است که در آخر عمر
نابینا شده بود و در بعضی از تواریخ مسطور است که چون عبد الله زبیر آن سخنان ... گفت ابن عباس در مقام جواب او شده
گفت انا الاعمی ان الله عز و جل قال فانها لا تعمی الابصار و لکن تعمی القلوب التی فی الصدور و اما المتعة فسل امک عن
بردی عوسجه و چون ابن زبیر نزد مادر خود رفت و از او بردی عوسجه سوال نمود مادرش خجل شده گفت ...
عباس و بنی هاشم ... ایشان جوابهای گلوگیر حاضر دارند ...
آنجواب در گلوی او ... ماند و اما آنکه محمد بن منصور از مالک بن انس روایت نموده معارض است با آنکه شارح مقاصد و صاحب
کتب هدایه فقه حنفی و مؤلف سیر العباد نقل کرده اند که مذهب مالک تحلیل متعه است و تفصیل و تحقیق این مسئله موکول
بکتب مبسوط شیعه امامیه است ... تقریر وهم آنست که یکی از ناصبیان کج فهم در بعضی از مؤلفات
بی مغز خود ایراد نموده و گفته که امام رضا ع قبول ولایت عهد کرد از مامون و در عهدنامه که بخط مامون و خط رضاست مامون را
امیر المؤمنین نوشته و گفته رضی الله عنک و ... و از او عطایا و ارزاق می‌گرفت چنانچه
پدران او و او نیز با خلفای ثلث و بنی امیه و بنی العباس حال بر این منوال بود پس اگر خلافت و امامت ایشان را بود چرا این همه ...
و تنزل ... با ظالمان می‌نمودند و بخلافت ایشان اقرار می‌کردند امیر المؤمنین می‌خواندند ... خلافت
حق ماست بیعت نکردند و ولایت عهد قبول نکردند و اگر ایشان کشته شدندی شهید بودندی مانند زکریا که در درخت
بریدند و جرجیس ... و یحیی که ... کشتند و هیچ کس از ایشان حق را نپوشانید
و بعضی از اهل فهم ... فرموده اند که استبعاد ... تنزل ایشان از ... زمان ...
بسنت الهی در تاخیر اهلاک فرعون و نمرود و امثال ایشان که با آنها دعوی خدایی می‌نمودند و پیغمبران و اولیای او را ایذا ...
کردند و هم چنین ... پیغمبران که ... و توقف در مجاهده ...
و از خوف ... در ... غار مخفی گردیدند و از کلمات سابقه ظاهر شد که حضرت امام رضا علیه السلام

قبول ولایت عهد مامون بعد از اکراه و اجبار نمود و آن بخود اسهل است از آنکه یوسف پیغمبر ولایت عهد از عزیز مصر که کافر بود طلب نمود
و مع هذا مامون در آن مقام انواع تعظیم و تکریم در حق امام رضا ع ظاهر ساخت ...
پس اگر آنحضرت پیش او تواضع کند تا ... از عقل و عرف ... باشد ...
بطریق تواضع و کرم در مقابل تعظیم و تکریم مامون آن کلمات گفته باشد نه نقصان مرتبه رضا باشد و نه زیادتی در مرتبه مامون
اگر صادق ع با شخصی که چندین هزار فاطمی را در دیوار گرفته باشد و با ابو حنیفه که امام اعظم ... آنجا ...
آورده باشد ... مصلحت گوید ... با فرعون ...
کرده باشد که وقولا له قولا لینا ... موسی ع در مقامی که فرعون عتاب و خطاب ... وفعلت فعلتک التی فعلت و انت من الکافرین
... قال فعلتها اذا و انا من الضالین ...
صادق ع در جواب منصور دوانقی با هارون ...
... امیر المؤمنین ...
... مع ...
...
...
از ...
... تاریخ و اخبار انبیا ... که حضرت پیغمبر ...
پیاده ...
... سهیل بن عمرو ...
...
...
بسم الله الرحمن الرحیم هذا ما صالح علیه محمد رسول الله سهیل بن عمرو ...
...
...
...
...
تا اگر کشته شدی شهید بودی ... امام رضا ع ... امیر المؤمنین
... مامون ...
...
...
... امیر المؤمنین ...
...
... امام رضا ...

از دست تو چه باید کردن اگر کو ذریا و برببین که حسین هم آن کرد که جرجیس و زکریا و یحیی علیهم السلام کردند و حسن بن علی همان
و کاظم و رضا علیهم السلام همان کردند که لوط و شعیب و الیاس علیهم السلام و قایم علیهم السلام آن می کند که حضرت مصطفی هم آن کرد در غار و پوشش
در بحر و مهد اقتدا با نبیا کردند و حال ایشان ندا بود و رضاء و آن مجاهد و مساهله مسالمت یافت تا حجت بطبع نباشد و اما آنکه گفته که این
امید و بنی العباس عطایا و ارزاق می گرفتند جواب آنست که ایشان آن را عطایا و ارزاق نمی دانستند بلکه حق ایشان بود که بکرات بعضی گرفته
بودند و بهر طریق که ممکن باشد از ایشان اخذ آن جایز و در آن نقصان عصمت و امامت نباشد والحمد لله رب العالمین هرون بن
المعتصم لقبش واثق مردی مردانه بود و در ایام خلافت خود با آل علی نیکویی بسیار کرد بخلاف پسر او متوکل که بمقتضای کلام معجز نظام یخرج
الحی من المیت ناصبی و معلن عداوت اهل البیت بود و ابن کثیر شامی در تاریخ خود گفته که واثق آن قدر احسان با آل ابی طالب نمود که در روز
مردن او هیچ کس از ایشان مانع بود که فقیر باشد و چون موت او نزدیک شد فرمود که فراش را از زیر پای او برداشتند آنگاه روی خود
بر زمین نهاد و گفت یا من لا یزول ملکه ارحم من یزول ملکه احمد بن الموفق کنیت او ابو العباس و لقبش معتضد … و فضل بود
چون نوبت باو رسید عالم روی در خرابی نهاد و ثغور را مهمل یافت و خزاین را خالی … سعی نمود تا ثغور محکم شد و طمع لشکر
از رعیت منقطع کرد و دست ظالمان و متمردان از رعیت کوتاه کردانید و با آل علی نیکو بود و خواست تا بر منابر لعن معاویه کنند
و صحیفه که مشتمل بر مناقب اهل البیت علیهم السلام و مثالب اعدای ایشان بود … میسر نشد … اهل خلاف بر اجرای آن حق توفیق نیافت
و آن معنی در خاطر او کره شد در سنه تسع و ثمانین و مایتین وفات یافت در تاریخ یافعی مذکور است که قاضی یوسف بن یعقوب بمعتضد گفت
که می ترسم که نزد سماع این صحیفه فتنه برپا شود معتضد گفت اگر عامه حرکت کنند شمشیر در ایشان خواهم نهاد یوسف گفت آنگاه با علویه
از هر ناحیه که با تو خروج کنند چه خواهی کرد بنابراین معتضد در آن باب توقف نمود احمد بن المستضی کنیت او نیز ابو العباس بود و لقب او
ناصر و او از افاضل خلفا بود و خاطر دقیقه دان داشت و در علوم متبحر بود و در شجاعت یگانه روزگار بود تشیع او شایع و احکام ائمه اهل
البیت را چون عم خود معتضد مطیع بود مبارک بن اسمعیل بن احمد … بغدادی … ابن الکتبی در کتاب …
سلوک آورده که بعضی از شاعران ناصر را طعنه زدند که شیعی است و او در جواب این ابیات گفته شعر زعموا التی اجتنبتها صدقوا کلهم …
کل من صاحب النبی و لو طرفه … فلتقل فی مقال کل غوی هو من شیعة النبی بری و ایضا حکایت کرده که ابن … نقیب
طالبیان بود در مدینه موصل کتابی نوشت بنام … و مضمون آن این که ما خبر یافته که … از مذهب تشیع بمذهب …
… باشد … چون نوشته … بناصر رسید جواب او این ابیات گفته فرستاد شعر
… و صاموا و صلوا و الانام نیام * اصاب بهم … * و ناجی بهم موسی و اصبح سالم
لقد کذب الواشون فیما تخرصوا * … چون … صلاح الدین یوسف
که از ملوک آل ایوب بود کتابی بر او نوشت و قطعه گفته در آن جا ثبت نمود که مشتمل بود بر شکایت از آنکه ابوبکر و عثمان که هم برادر او بودند
ملک موروثی او را گرفته اند چنانکه سابقا صاحبان این دو نام خلافت را از علی بن ابی طالب بغصب گرفته بودند ناصر در جواب او این قطعه
نوشته شعر وافی کتابک یا بن یوسف ناطقا * بالصدق یخبر ان اصلک طاهر * غصبوا علیا حقه اذ لم یکن * بعد النبی له بیثرب ناصر
فاصبر فان غدا علیه حسابهم * و ابشر فناصرک الامام الناصر * و تفصیل این سؤال و جواب با قطعه شعر … یوسف در ذیل …
خواهد شد ولادت او در سنه ثلث و خمسین و خمسمایه … رمضان سنه اثنی و عشرین و ستمایه ذکر
در بیان حال ابومسلم فخر الدین رازی در کتاب حقایق الانوار آورده که ابومسلم عبد الرحمن بن مسلم بعضی گفته اند که مروزی بود و بعضی
گفته اند که اصفهانی او در سرای عیسی بن معقل بن عمیر پرورده شد و با فرزندان او علم بیاموخت و عیسی از دوستان شیعه بود پس ابومسلم را
خدمت عیسی با ابرهیم امام رسید و دعوت وی قبول کرد پس ابراهیم او را بخراسان فرستاد و او را امیر شیعه کرد و او دعوت کرد برای رضای آل محمد

ودرآن

و در آن وقت امیر خراسان نصر بن سیار بود و میان او و جدیع بن علی الکرمانی خصومت بود و جدیع در آن واقعه هلاک شد و ابومسلم
نگاه می داشت … بیست هفتم ماه رمضان سال صد و بیست و نه از هجرت بود و خلق
بسیار باو جمع شد و ابومسلم پسر جدیع را … کرد و قصد نصر سیار نمود نصر بگریخت و قصد نیشابور کرد ابومسلم قحطبه را
از عقب او فرستاد قحطبه تمیم بن نصر سیار را دریافت و او را بکشت و لشکر او را غارت کرد و نصر بجانب عراق آمد و بساوه بمرد و ابومسلم
بر خراسان مستولی شد پس نباته بن حنظله الکلبی از لشکر مروان با چهل هزار مرد شامی در جرجان بود ابومسلم با وی مصاف کرد
و او را و پسرش را بکشت و از آن لشکر اندکی خلاصی یافتند و بعد از آن بعراق رفت و مروان حمار معلوم کرد که ابومسلم دعوت برای
ابرهیم می کند ابرهیم را بگرفت و محبوس گردانید و چون ابومسلم شنید ترسید که مروان او را بکشد حیله ساخت و مردی از اکابر …
فرستاد و آن مرد مروان را گفت که یا امیرالمؤمنین من مردی تاجرم و مالی که داشتم با ابرهیم دادم او را محبوس کردانیدی و مال من ضایع
خواهد شد … که او را ببینم تا مال من برگرداند مسکین مروان آن مرد را پیش ابرهیم فرستاد چون ابرهیم را دید گفت ای بنده
خدای مال مرا … تسلیم می کنی گفت برادرم یعنی ابوالعباس سفاح … سفاح … بن عبد الله
بن عبید بن عبد المدان الحارثی بود و بعد از آن ابومسلم لشکر فرستاد بقحطبه تا هفتاد هزار مرد بر وی جمع شد قحطبه از ری باصفهان
رفت و از آنجا بنهاوند شد و بزرگان خراسان را که متعلق نصر بن سیار بودند همه را بکشت پس قحطبه قصد عراق کرد و از فرات … لشکر
او هم عبور کردند و آن شب جنگ شد و یزید بن هبیره که از لشکر مروان بود بگریخت و چون روز شد از قحطبه نشان نیافتند …
گفتند هیچ سبب نیست … و در آن وقت که مروان ابرهیم امام را حبس کرده بود ابوالعباس
سفاح بگریخت با خویشان و … خود بکوفه آمد پنهان بود و بعد از آن ابومسلم متردد شد که خلافت را بکه تسلیم کند که میل او
بجعفر بن محمد بن علی بن ابی طالب و … ابوالعباس سفاح و جعفر را … بود که آن کار … تمام شود … التفات نکرد و …
با سفاح بیعت کرد و بعد از آن عبد الله بن علی که عم سفاح بود لشکر جمع کرد و قصد مروان نمود و مروان از وی هزیمت شد و بیشتر از اکابر
ایشان کشته شدند و بعد از آن مروان را طلب کردند و در دیهی از دیهای مصر یافتند و کشتند و چون خلافت بر عباسیان مقرر شد
ابومسلم هم بر قاعده اول دلیری می کرد و بی دستوری خلیفه کارها می کرد و ابوجعفر منصور که برادر ابوالعباس بود در آن منکر می بود
لیکن ابوالعباس می گفت که من قصد کشتن او نخواهم زیرا که مردم ما را بدان سبب ملامت کنند و چون سفاح بمرد و منصور بخلافت
بنشست خواست که ابومسلم را بکشد و وقتی ابومسلم گفته بود که حال من با عباسیان چنانست که مردی از صالحان استخوان پای شیری را
خالی دید … دعا کرد تا خدای تعالی او را زنده کرد چون شیر زنده شد گفت ترا … حق عظیم است لیکن مصلحت من آنست که ترا بکشم
زیرا که تو مردی مستجاب الدعوتی … بار دیگر دعا کنی که خدای تعالی … سبب مضرت
من شود پس مصلحت من آنست که ترا بکشم پس عباسیان چون قوت از من یافتند مصلحت ایشان در کشتن من باشد القصه ابوجعفر
منصور ابومسلم را بکشت و خلافت بر عباسیان مقرر شد زمخشری در کتاب ربیع الابرار آورده که ابومسلم می گفت بعرفات اللهم
انی تایب الیک مما لا اظنک تغفر لی قیل له فیعظم علی الله غفران ذنب قال انی نسجت ثوب ظلم لا دامت الدولة لبنی العباس فکم
من صارخ تلعنی عند تفاقم الظلم فکیف یغفر لمن هذا الخلق خصماؤه …
… من بنی امیة … و … من بنی العباس … جلد
دوم در مستفیدین از حضرت سادات ولایت که سلاطین اندلس بوده اند ادریس بن عبد الله المحض بن حسن مثنی
بن حسن مجتبی بن علی المرتضی علیهما التحیة والثنا کنیتش ابو عبد الله در واقعه فخ سنه تسع و ستین و مایه فرار نموده بمصر رفت و چون
واضح … صالح بن منصور … بخلافت … هادی عباسی شیعه مخلص بود و او را … کرده باندلس روان داشت و او در آنجا …

مغرب در آمد و راشد غلام او … دعوت کرد جمعی از قوم بربر با او گرویده پادشاه شد هارون از این خبر مضطرب گشت
داود نام شخصی که بشماخ اشتهار داشت بآنجا فرستاد و او بخدمت ادریس رسید و از روی مکر و تلبیس در سلک مخصوصان او …
تا آنکه او روزی از درد دندان شکایت کرد وی چیزی باو داد … ادریس بمرد …
جاریه حامله بود و اولیای دولت تاج خلافت بر شکم او نهادند و او پسری از جهان بیرون آورد و او را ادریس نام نهادند و در اسلام
بغیر از او کودکی را بسلطنت موسوم نکرده حضرت پیغمبر ص در حق او فرموده الله علیکم بادریس فانه نجیب اهل البیت …
در تاریخ الملوک تالیف مبارک بن اسمعیل … بغدادی از صولی روایت کرده که گفت روزی ادریس مرا همراه خود بشکار …
که در آنجا … و چون او … مشغول شد من بر گوشه نشستم که ناگاه جماعتی …
ادریس ایشان را دید گفت این جماعت خارجی اند و بقصد قتل من آمده اند … گفتم پس رخصت من بده که با ایشان حمله کنم
گفت تو بجای خود باش و آنگاه شمشیر و سپر برداشته بر ایشان حمله کرد و هفت کس را از ایشان بکشت و باقی بهزیمت رفتند
و چون برگشت شمشیر خود را بمن داد و این اشعار خواند شعر الیس ابونا هاشم شد ازره * و اوصی بنیه بالطعان و بالضرب
فلسنا نمل الحرب حتی تملنا * و لا نشتکی ما یلاقی من النکب * و حصل لادریس ملک … و استبد و خطب لنفسه بالخلافة
و کان فصیحا شاعرا عمر بن ادریس در مدینه زیتون و توابع آن والی بود چون از او ادریس بن علی قایم مقام کردید بعد از آن عیسی بن
ادریس حاکم گشت در مغرب مدینه موسوم بجبل الکواکب ساخت همچنین سلطنت آنجا از سلف بخلف میرسید تا علی بن
احمد المشهور بحمود بن … بن احمد بن علی بن عبد الله بن عمر در اواخر سنه ست و اربعمایه در دو فرسنگی قرطبه سلیمان بن
عبد الرحمن … او را بکشت و در سنه سبع و اربعمایه در قرطبه سلطنت یافت و ملقب بناصر لدین الله کردید و در بیست هشتم ذی
سنه تسع و اربعمایه بحمام رفته بود بدست غلامان مقتول شد قاسم بن حمود چون از واقعه برادر در قرطبه خبر یافت بیعت کردند و ملقب به
مامون شد آخر یحیی و ادریس برادرزادها با وی تنازع نموده وی در سنه اربع عشر و اربعمایه بدست یحیی اسیر شد محبوس بود تا در
احدی و ثلثین و اربعمایه کشته شد یحیی بن علی در حینی که قاسم از قرطبه باشبیلیه رفته بود در سنه اثنی عشر و اربعمایه …
… کرده در قرطبه در سنه … جمادی الاولی بر تخت نشست و خود را ملقب بمعتلی کردانید و در خلال آن احوال داعیان مامون …
خطبه باسم ایشان خواندند و چون … که ایشان هلاک شدند … الخطبه بنام یحیی خواندند و او در
محاصره اشبیلیه در محرم سنه سبع و عشرین و اربعمایه بدست اهالی آنجا کشته شد ادریس بن علی بن حمود در واقعه برادر …
بود امرای علویه او را طلبیده بپادشاهی برداشتند و ملقب بمؤید بالله شد در سنه اربع و ثلثین و اربعمایه هلاک گشت
ادریس بن یحیی بعد از برادر او را از زندان بیرون آوردند بحکومت نشست ملقب بعالی کردید …
و در سنه ثمان و ثلثین سلطنت … بحکم ایشان در یکی از قلاع محبوس شد و نوبتی دیگر او را بیرون آورده حاکم ساخت
و در سنه ست و اربعین و اربعمایه فوت شد محمد بن ادریس بن علی بسلطنت رسید ملقب بمهدی … و برادر خود حسن را ولی
عهد ساخت و … او را از پیش خود … بجبال غمار رفته با او بیعت نمودند و اهالی جزیره خضرا محمد بن قاسم بن حمود را
بخلافت موسوم نمودند و محمد بن ادریس در سنه خمس و اربعین و اربعمایه وفات یافت … تا زمانی … سلطنت
در آن دودمان بود … احمد معروف بابن عنبه در هفتم صفر سنه ثمان و عشرین و ثمانمایه … جند سیم
در سادات رفیع الدرجات که سلاطین یمن بوده اند یحیی بن حسین مادرش ام حسن بنت سید محمد بن حسن …
بعبد الله بن قاسم رسی بن ابراهیم طباطبا بن اسمعیل دیباج بن ابراهیم غمر بن حسن مثنی در زمان معتضد در سنه ثمانین
و مایتین در هفتاد و هشت سالگی وفات یافت و او را کتابیست در فقه زیدیه موسوم باحکام قریب هفت … مکه معظمه

در شکم مادر بود

خطبه بنام او خواندند در تاریخ الملوک مسطور است که یحیی را شعر نیکو است که بر وفور فضیلت و علو همت او دلالت دارد و از آن جمله
این اشعار است که به بعضی از اصحاب و خویشان او خود نوشته و عتاب نموده با ایشان در آنکه با او وعده موافقت در خروج نمودند
و آخر تخلف از آن ورزیدند شعر نام الخلی و باع الدین ینتهب * عصت علیه ولاة السوء بالحجب * والناس فی غفلة عما …
آل رسول الله فی خیر منتجب * حتی … لدین الله … * والله یعطی جزیلا کل محتسب * اذ لا یری … الدین منتصب
ولا تطلبوا الدین الا فیه ذا غضب * کیف … و قد صارت مظالم * … * ام کیف یرضی بسوم الخسف ذو کرم
من … بالادب * و ایها الراکب المزجی مطیته * نحو … المهری النجیب * ابلغ بنی الحسن الاحیاء … لکم
من ناصح لهم ذی منطق ذرب * عن الخلیل الذی … * یوما … * لکن یود هم للقرب بینهم
و ان تغیب جسما فالقلب لم یغب * اهل النبوة ما شأنی و شأنکم * و کیف آثرتم … * لما … ادعوا الکتاب الی
امر النبی و … فی الطلب * … * … الطلب * یا قوم هذا کتاب الله …
آی الکتاب … * … * … غیر ذی لعب * … فلا تصغوا الی احد
ولا … اکرم الغضب * واستجمعوا فلکم فخر و مقدرة * وانتم … الشعب * … فلا تهنوا
واستنجدوا السیوف … * فقد سمعتم حبیبا قال معترفا * السیف اصدق انباء من الکتب * وله اعاذل اما تناهی …
… من الاعادی * ولا تبعوا هوای … * ولا … لاقتناص * … سیفی
الی اهل المقابح و المعاصی * و له ایضا بنی حسن انی نهضت … * … کتاب الله والحق … * و صیرت نفسی للحوادث عرضة
… الاخوان والاهل … * لادرک ثارا او لا … ظالما * … الاسلام … * بکل رقیق الحد ابیض صارم
و کل ردینی اذا هز کالشطن * فان تنجحوا فهو خیر لکلکم * فان یکن الاخری … و عن محمد بن یحیی کنیت او ابوالقاسم
و لقبش مرتضی … زیدیه … و او فقیه و عالم بود باصول و فروع و او را تصانیف بسیار است ولادتش در سنه ثمان و تسعین و مایتین
و وفاتش در سنه خمس عشر و ثلثمایه آورده اند که یحیی … مذهب حق دعوت می نمود و ایشان از آن ابا می نمودند …
و چون … شد محمد … این ابیات … می خواند … شعر …
… * … المهدی * … الدهر * و اقبل یا آل یحیی لکم
ابن بنت المصطفی خیر البشر * عنده … المهدی و المنتظر * … سهر * …
تا در حرب … احمد بن یحیی که ملقب بناصر لدین الله بود قایم مقام گشت و در سنه اربع و عشرین و ثلثمایه فوت شد حسن
بن احمد ناصر الملقب … یحیی بن احمد ناصر بعد از قتل برادر بحکومت رسید منصور لقب یافت و او … معز الدوله
بن بویه است یحیی بن یوسف بن یحیی بعد از او … محمد داعی … یوسف بن محمد عبد الله بن محمد …
… در تاریخ الملوک مذکور است که عبد الله مردی … صاحب حزم عظیم الشان بود و اهل یمن او را بسیار دوست می داشتند …
دانسته بود که اهل طبرستان … اهل بیت رسالت اند همیشه مراسلات و هدایا بجانب ایشان می فرستاد و ایشان را متعلق خود …
کرد تا آنکه بعضی از آن دیار خطبه بنام او خواندند و آخر بعضی از داعیان او در آنجا طلب … خطبه او در جمیع آن بلاد خوانده شد
و خود در یمن بر سریر سلطنت متمکن بود و از جمله اشعار او که مشعر است بآنکه دعوت او از عراق گذشته بود و بولایت گیلان رسیده این بیت
شعر قل لبنی العباس یا بالکم * لا … * و قد … * … جیلان * …
سال … فرستاد و ایشان …
اطراف … بعد از وفات او … قایم مقام ساختند و چون …

[illegible]

اما معتشل الاختند وخطبه بنام او نخواندند و احمد بن الحسین را که از بنی اعمام عبدالله بود طلبیده امام خود ساختند
وحال او امروز در میان مردم مشهور است و در کمال علم و زهد و عبادت وقت و هرگز در هیچ قلعه قرار نگرفت و همیشه در بیابانها و کوهستان
یمن بسر می‌برد والله تعالی اعلم جند چهارم در شرفا و حکام مکه معظمه جعفر الملکی با ابو محمد بن محمد الامیر بن حسن الامیر
بن محمد الاکبر بن موسی بن عبدالله بن موسی جون بن عبدالله محض بن حسن مثنی بن امام حسن [illegible] ترک
کاشته عز بن اسمعیل پادشاه مصر در سنه ستین و ثلثمایه استیلا یافته بعد از قتل او فوجی [illegible] دیگر بحکومت
نشست و در ذی حجه سنه سبعین و ثلثمایه ارتحال نمود عیسی بن جعفر بعد از پدر قائم مقام گردید حسن مکنی بابو الفتوح بن جعفر
بعد از برادر والی گشت وزیر ابو القاسم مغربی که از اکابر فضلای شیعه اثنا عشریه بود از مصریان گریخته پیش او آمد و او را بخلافت آنجا
تحریض نمود وی نیز در ذی قعده سنه احدی و اربعمایه لشکر بآنجا کشید اعراب بنی طی را با خود متفق ساخت [illegible]
[illegible] ابو الفتوح [illegible] مقصود بر گشت و زیر مغربی [illegible]
[illegible] در سنه اربع و ستین و اربعمایه وفات یافت ابو عبدالله تاج المعالی شکر بن حسن
قائم مقام پدر گشت [illegible] کریم بود [illegible] در کتاب نگارستان واقع شده [illegible]

[illegible]

[illegible]

دست داد آخر الامر قایم ازوی منهزم گشت و ابو یزید قایم را تعاقب نموده در مهدیه قایم محصور گشت و جمعیت ابو یزید دجال نام کرده
حدیثی روایت کردند مضمونش آنکه دجال با مهدی یا قایم خروج کند و درین محاصره قایم مریض گشته درگذشت و پسرش اسمعیل بجای او
بنشست مدت خلافت قایم دوازده سال و هفت ماه بود **اسمعیل** لقبش المنصور بالله چون قایم از پای درآمد اسمعیل اشراف حصار مهدیه
بر منصور بیعت کردند او بغایت شجاع و مردانه و عاقل و فرزانه بود و چون در حین فوت پدرش ابو یزید خارجی با لشکری سنگین برگرد
حصار بود مرگ قایم را پنهان داشت و بحسن تدبیر کار او روز بروز ابو یزید را ظاهر مهدیه کوچ کرده گریزان شد و منصور او را تعاقب نموده
بجایی رسید که از صعوبت مسالک دیگر نتوانست رفت و ابو یزید گریخته بیلاد سودان فرود آمد و این خبر مسموع منصور گشته چون
از اهل جلادت را بتبع او نامزد فرمود و ایشان موجب فرموده از عقب ابو یزید شتافتند و بعد از کشش و کوشش او را دستگیر کرده
نزد منصور آوردند و از موقف خلافت حکم صادر شد که ابو یزید را در قفص آهنین با جمعی از قرین و همنشین کرد ایندند و بعد از چند
با بر فرموده ابو یزید را پوست کنده و آنرا پر کاه ساخته گرد تمام ولایت بر آوردند و فتح نامها باطراف ولایت اسلام فرستاده افعال ناشایست او را
که در ایام خروج از قتل و غارت و غیر آن واقع شده بود باز نمودند و منصور در ایام دولت خویش حسن بن علی بن ابی الحسین کلبی را که یکی از عظما
ملت بود و بداد و دهش آراسته بحکومت صقلیه فرستاد و حسن بحسن معاشرت محبت او در دلها قرار گرفته بضبط و ربط امور مشغول
گردیده بود و در خلال این احوال رومیان متوجه محاربه او گشتند و چون طرفین متقارب شدند آتش محاربه زبانه بفلک اثیر کشید و حسن
منهزم شد و مقارن این حال فرج غلام منصور با طایفه از شجعان بمعاونت حسن رسیده باتفاق روی بلشکر رومیان نهاده جنگ
در پیوستند و اهل روم شکست خوردند بقیة السیف بهزار حیله بقیصر ملحق شدند و ابو جعفر مروزی چند در تهنیت این
فتح مبین انشا کرده معروض منصور کردانید مجرد انکه سمع داریم که با سم همایون قرة العین خلیفه المعز لدین الله کرده ایم عهدت در مکه
و مدینه و رؤس منابر و وجوه دنانیر ثبت گردیده و تحقیق آن در درج خلافت و درج امامت مرتب و محل گردد و ما قبل آنچه بر زبان ابو جعفر
گذشته بود بوقوع انجامید و چون هفت سال از خلافت منصور منقضی شد عالم فانی را وداع نمود مدت حیاتش سی و هفت سال بود
معد بن اسمعیل لقبش المعز لدین الله پادشاهی صاحب رای و شجاع بود و دقایق امور سلطنت و قوانین سلطنت نیکو دانستی و کارهای عظیم بساز
حکومت بجا آوردی و یافعی گفته که کان مظهرا للتشیع معظما لحرمة الاسلام حلیما کریما و هو الذی ینسب الیه القاضی و یجری الامور
علی حسن احکامها در روز وفات پدرش که سلخ شوال سنه احدی و اربعین و ثلثمایه بود بروی بیعت کردند و در سنه سبع و اربعین
بنده خود جوهر خادم را بانواع مواطف پادشاهانه و اختصاص داده با لشکر گران باقصای بلاد مغرب فرستاد و او تا ساحل بحر اوقیانوس
و جزایر خالدات رفته ماهی که بآن بحر منتسب بود در آن ملک معروف صید کرده بپایه سریر خلافت مصیر فرستاد و المعز لدین الله
در ایام حکومت خویش در اسیطاقیه لشکر کشیده آن دیار را فتح نمود و والی آن مملکت را که متغلب بود و خود را شکر الله نام نهاده بود
بود که او را امیر المؤمنین گویند اسیر و دستگیر کرد و بعد از این فتح لشکر عظیم بجزایر روم ارسال نمود میان او و سپاه رومیان حربهای عظیم
واقع شد و معزیه بر مخالفان غالب آمده غنایم فراوان گرفتند و در خلال این احوال خبر وفات کافور اخشیدی که از قبل خلفای عباسیه
بحکومت مصر اشتغال می نمود بسمع معز رسید و بواسطه قحط و غلا عاجز و مضطر گشته اشراف و اعیان مملکت رسولان و نامها فرستاده
از معز التماس نمودند که بنفس خویش حرکت فرماید یا از امرای دولت شخصی را که شایسته ریاست باشد بآن ولایت فرستد و چون معز بر این
قضیه اطلاع یافت فتح و تسخیر مصر مقصود گردانیده جوهر را با بعضی از ارباب صلاح و کیسه های مشحون بانواع اطعمه و الوان اغذیه
که بر اهالی آن مملکت صدقه کند ارسال نمود و جوهر در سنه سبع و خمسین و ثلثمایه تا سکندریه رفته تمام آن بلاد از قطع مغاور و مسالک
بمصر رسید و چشم اهالی آن دیار بدیدار او روشن شد و سورت جوع بصدقات المعز لدین الله تقرار یافت جوهر بنیان اخشیدی را بط
کرده موجب فرموده میان فسطاط و مصر و عین الشمس بنای مصر جدید که بقاهره معزیه اشتها یافته مشغول شد و بسعی جوهر مصر

و اسکندریه و تنیس و دمیاط و صعید و دیار مصر و مکه و مدینه از تصرف عباسیان بیرون رفته در تحت حکم علویه در آمد و در این اثنا یکی از قایدان را با
لشکری گران بجانب فلسطین فرستاد و آن قاید فلسطین را فتح نموده عزم دمشق کرد و بر دمشق نیز مستولی شد و سایر ممالک شام را
بگرفتند صاحب روضة الصفا آورده که بعضی از قرامطه اگر افعال ناشایست از ایشان در وجود آمده مثل قلع حجر الاسود و غیر ذلک
جوهر در مصر چیاست رسانیده و بقایای آن جماعت گریخته در ولایت شام متواری شدند و از سیاق این کلام بوضوح می پیوندد که قرامطه
و رای اسمعیلیه طایفه دیگرند و عباسیان و هواخواهان ایشان از کمال بغض و عناد قرامطه را داخل اسمعیلیان ساخته اند و مؤید
اینست آنکه چون عضد الدوله بر معز رضا بی در بعضی از قضایا بوجود کطعن و تعرض بآل ابو طالب نموده و تعرض بخلفای علویه کرده
نموده بآنکه ایشان قرمطی اند و قرامطه از ایشان اند لاجرم از ایشان در جواب آن ناصحی قصیده گفته و دفع نسبت قرامطه از خود بر این
نموده **شعر** و تنسب افعال القرامطه کاذبا * الی عترة الهادی الکرم الاطایب * و این قصیده بایک بیت از قصیده صلی الله علیه و آله معزیه
احوال الامیر ابو فراس حمدانی در مجلس امرا مذکور خواهد شد و در شوال سنه احدی و ستین و ثلثمایه المعز لدین الله بعزیمت مصر از
هجرت نمود و اولاد و حرمها با خود همراه کردانید و اموال که مصحوب داشت از حیز عد او بیرون بود و بعضی از تواریخ بنظر رسیده که وی آن
سفر با نزده هزار شتر و ده هزار استر و مسکوکات از سرخ و سفید بر کشیده بود و اعیان و اشراف مصر تا اسکندریه باستقبال المعز لدین الله
شتافتند و آن سرزمین بلقای او مشرف شدند و شرح شکایت فراق و تفصیل الام اشتیاق خویش معروض داشته بنوازش موا حالات
اختصاص یافتند و خلیفه علوی چون بمحروسه معز نشین نزول نمود با سرهد دل و رضا و خشنود اشتغال نمود که مزید یی از آن مسطور نشود
گویند که چند صندوق پر زر در پیش بارگاه او نهاده بودند و رخصت داد تا هر روز محتاجان بیایند و در یک آنچه خواهند آن زر نقود بر دارند
و کلید صنادیق بر جا بیست لیکن از آن کرم نشان نماند و چون امور سلطنت استقلال یافت در روز جمعه پانزدهم ربیع الآخر سنه خمس و ستین
و ثلثمایه نقد حیات بقابض ارواح سپرد مدت عمرش چهل و پنج سال بود و مدت زمان خلافتش بیست و پنج سال **نزار** لقبش العزیز بالله
پدرش معد او را ولی عهد کرده بود بعد از فوت پدر روز جمعه پانزدهم ربیع الآخر سنه خمس و ستین و ثلثمایه مؤلف تاریخ مصر و قاهره گوید که
عزیز و کریم و شجاع و صاحب سیاست بود و بار رعیت بر فق و احسان سلوک می نمود و ذهبی نقل کرده که عزیز ادیب و فاضل و حسن الخلق
و الخلق بود و بحیوانات وحشی مایل بود و بصید کردن جانوران رغبت بسیار داشت و ابو منصور ثعالبی در کتاب یتیمة الدهر آورده که یکی از امرا
عزیز در روز عید در وقت وفات و عزیز در آن باب این چند بیت گفت **شعر** نحن بنو المصطفی ذوو محن * یجرعها فی الحیوة کاظمنا
عجیبة فی الانام محنتنا * اولنا مبتلی و آخرنا * یفرح هذا الوری بعیدهم * طرا و اعیادنا ماتمنا * و ایضا ثعالبی گفته که عزیز بغایت فصیح بود
و کتابی که بعضد الدوله نوشته و در مجلس طایع خلیفه عباسی خوانده شد دلالت بر غایت فضل و قوت و شوکت او دارد و سواد آن
کتابت اینست که بعد از بسمله نوشته بود که من عبد الله و ولیه نزار بن ابی المنصور الامام العزیز بالله امیر المؤمنین الی عضد الدوله ناصر
ملة الاسلام ابی شجاع بن ابی علی سلام علیک فان امیر المؤمنین یحمد الیک الله الذی لا اله الا هو و یسأله الصلوة علی جده محمد سید المرسلین
العالمین و حجة الله علی الخلق اجمعین صلوة تامة متصلة دائمة بعترته الهادیة و ذریته الطیبة الطاهرة و بعد فان رسولک
لما حضر امیر المؤمنین مع الرسول المنفذ الیک فاما یحمد من اخلاصک فی ولاء امیر المؤمنین و مودتک و معرفتک بحق امامته
و محبتک لآبائه الطاهرین الهادین المهدیین فسر امیر المؤمنین بذلک و وافق ما کان یتوسم منک و انک لا تعدل عن الحق و ذکر کلاما
کثیرا فی هذا المعنی الا ان قال و قد علمت ما جری علی ثغور المسلمین من المشرکین و خراب الشام و ضعف اهله و غلاء الاسعار و لولا ذلک لتوجه
امیر المؤمنین بنفسه الی الثغور و سوف یقدم الی الحیرة و کتابه یقدم علیک عن قریب فتاهب الی الجهاد فی سبیل الله و در آخر مکتوب
نوشته بود که به یعقوب بن یوسف بن کلس صدر مولانا امیر المؤمنین بر عضد الدوله و جواب او کتابی نوشت و در آن اعتراف نمود بفضل
اهل البیت علیهم السلام و اقرار نمود که حرز آن خاندانست و او را حضرت شریفه مخاطب ساخت و از وزیر او یعقوب مذکور منقولست که عزیز

روزی با عم خود حیدره میگفت میخواهم که مردم را ببینم همگی متنعم بزر و سیم و جواهر و خیل و لباس و ضیاع و عقار و غیر آن
از اقسام نعم باشند و جمیع آن نعمتها از پیش من باشد فوتش در سه شنبه بیست هشتم رمضان سنه ست و ثمانین و ثلثمایه **منصور**
لقبش الحاکم بامر الله پدرش عزیز ولادتش بقاهره پنج شنبه نهم ربیع الاول سنه خمس و سبعین و ثلثمایه بیعتش در روز فوت پدرش
در عهد او در مساجد و اسواق و مصر آن خطبه با سم او خواندند تا صاحب تاریخ کزیده آورده که حاکم حیلی از مصر بمدینه فرستاده تا
نادر خانه او نقب زده تا روضه رسول صلوات الله علیه می خواستند که ابو بکر و عمر را از جوار حضرت رسالت بیرون آورند و آخر
آن معنی بر والی مدینه ظاهر شده آن جماعت را بگرفت و سیاست کرد و گفته این از کرامات ابو بکر و عمر بود مؤلف گوید اگر خلفای اسمعیلیه
این اراده می بود در ایامی که حرمین شریفین در تحت ایشان بود چنان کاری میکردند لیکن چون استعمال کلند و بیل در جوار حضرت سید
ابرار جهت اخراج آن دو بغایت دور بود و نظر ارباب اعتبار از صلاح دین ایشان اقتضا میکرد که آن نشان ندهند و تقدیر تسلیم انکه حاکم متصدی
آن امر شده باشد مسلم نمی داریم که کاشتن او را از آن امر ممنوع گشتند چه این قسم انکار باطل و مکابره محض است از اهل سنت بسیار واقع
تا آنکه ابن کثیر شامی و غیره از ارباب سیر آورده اند که آل عباس در بغداد استیلا یافته جمیع قبور سلوک بنی امیه را نبش کرده سوختند
و خراب کردند و بعد از چندین قرن که دولت عباسیان خلل یافت حجر از اهل سنت که هواخواه این جماعت بودند بموضع نبش قبور ایشان بنا ها
ساختند و بر آن زیارت اقدام می نمایند و هم چنین بر جمیع عالمیان ظاهر است که حضرت سلطان شاه اسمعیل انار الله برهانه قبر ابو حنیفه
کوفی را که در بغداد بود کنده و عظام او را سوخت و سگی بجای او دفن نمود و آن موضع را مزبله اهل بغداد ساخت و چندین سال بدین منوال
گذشت و آخر که سلطان روم بر بغداد مستولی شد خانهای مردم را خراب کرد و بجای آن عمارتی کرد و در اندرون آن صندوقی نهاد
و مردم را بزیارت آن فرمان داد و تا این زمان اهل سنت و جماعت زیارت آن مزبله می نمایند و تعظیم آن بجا می آرند و بر تقدیر تسلیم حکمت
آن انکار می گوییم که چون قبر ابو بکر و عمر بغایت نزدیک بر قبر مطهر پیغمبر بود و با این محمل بود که نقب آن جماعت بحضرت حضرت رسول در نبش
بر نبش قبر آن حضرت منجر شود لاجرم با قتضای مشیت الهی از اتمام آن امر ممنوع گشتند و اگر ابو بکر و عمر را کرامتی می بود لازم بود که در بیت المال ما بعد
و عطار ذر و غیر آن از نقص و عوارض سالم می ماندند و صاعقه غضب الهی که در سنه هجرت بعض احراق ایشان بمدینه مسجد مدفن ایشان فرستاد
سوخت و قصه نزول صاعقه در مسجد مدینه در تاریخ الخلفا از تالیفات جلال الدین سیوطی مذکور است گویند که حاکم مدت بیست
یکسال و یک ماه خلافت کرد و غایب شد و پیدا نیامد و گویند که او در هنگام بچه روفت و فقدان او در شب بیست هفتم شوال سنه احدی عشر و اربعمایه
بود **علی** لقبش ظاهر لاعزاز دین الله و بعضی گفته اند ظاهر لامر الله پدرش منصور ولادتش در مصر دو شنبه دهم رمضان سنه خمس و تسعین
و ثلثمایه بیعتش بعد از پدر بچهل و سه روز در شب دو شنبه عید اضحی و فاتش در منتصف شعبان سنه سبع و عشرین و اربعمایه **معد**
لقبش المستنصر بالله پدرش ظاهر لاعزاز دین الله مولودش در روز سه شنبه سیزدهم جمادی الآخر سنه سبع و عشرین و اربعمایه بیعتش در روز فوت پدر
و فاتش هیجدهم ذی حجه سنه سبع و ثمانین و اربعمایه **احمد** لقبش المستعلی بالله پدرش مستنصر ولادتش در بیستم محرم سنه سبع
و ستین و اربعمایه بیعتش روز عید غدیر سنه سبع و ثمانین و اربعمایه فوتش در سه شنبه هفدهم صفر سنه خمس و تسعین و اربعمایه
منصور لقبش الآمر باحکام الله پدرش مستعلی ولادتش سیزدهم محرم سنه تسعین و اربعمایه بیعتش روز وفات پدرش فوتش شب
یکشنبه چهارم جمادی الآخر سنه اربع عشر و خمسمایه **عبد المجید** لقبش الحافظ بامر الله پدرش محمد بن مستنصر و ابو محمد در زمان پدر
سفر کرده بطرف عسقلان و فرزند او عبد المجید در عسقلان بزاد و ولادتش در بیست سیوم رمضان سنه ثمان و تسعین و اربعمایه
بیعتش در روز وفات آمر و فاتش در جمادی الآخر سنه ثلث و اربعین و خمسمایه **اسمعیل** لقبش الظافر بامر الله پدرش حافظ مولدش در نیمه
ربیع الآخر سنه سبع عشر و خمسمایه بیعتش در یک شنبه پنجم جمادی الآخر سنه اربع و اربعین و خمسمایه و فاتش پنج شنبه سلخ محرم سنه
تسع و اربعین و خمسمایه **عیسی** لقبش الفایز بنصر الله پدرش ظافر مولدش سنه اربع و اربعین و خمسمایه بیعتش در محرم سنه تسع و اربعین

وخمسمایه و فاتش در جمعه هفدهم رجب سنه خمس و خمسین و خمسمایه **عبد الله** لقبش العاضد لدین الله پدرش ابو الحجاج یوسف
بن عبد المجید و لادتش شنبه بیستم محرم سنه ست و اربعین و خمسمایه بیعتش در روز فوت فایز و او در آن وقت نوزده ساله بود و در ایام
او اسد الدین شیرکوه بمصر آمده مصر بدست فرو گرفت و صلاح الدین یوسف که از اکابر اطبا اسد الدین بود بر سلطنت مستولی شد و عاضد او را
عجز او را وزارت داد و بسبب اختلاف وزرای عاضد در کار سلطنت شروع کرد و دست حکم او کوتاه کردانید و باستقلال حکم میکرد عاضد از دیار
با رضای او محبوس شد و در یازدهم محرم سنه سبع و ستین و خمسمایه از دنیا گذشت و اصول آن طبقه منقرض شدند و در خزاین اسمعیلیه
از نفایس عزیزه و امتعه نفیسه چیز ها جمع بود که دیده روزگار قریب بآن ندیده بود از جمله کتب نفیسه معدوم المثل خارج از حد شمار و از جمله
جواهر یکی از یاقوت موسوم بجبل هفده مثقال و یک زمرد طولش چهار انگشت بود **فرع** در حبیب السیر که ایشان را ملوکیه نیز گویند سلطنت ایشان
و ثمانین و اربعمایه تا سنه اربع و خمسین و ستمایه اول ایشان **حسن بن علی بن محمد بن جعفر بن حسین بن محمد صباح حمیری** مؤلف
تاریخ گزیده گفته که حسن صباح از اولاد یوسف حمیری پادشاه یمن شیعه اثنا عشری بود و بعد از آن بشام نزد مستنصر اسمعیلی و پسر او رفت و بیعت نمود
رفت و شیعه اسمعیلی شد و نزار کوچکی از فرزندان خود بجد داد و حسن صباح آن کودک را پرورش کرد و در سنه ثمانین و اربعمایه بر قلعه الموت استیلا یافت
و دعوت بنام مستنصر اسمعیلی کرد و هم چنین دیار و بسیاری از مواضع را که مذکور خواهد شد بدست آورد و خلاصه آنچه مؤلف کتاب در تحقیق حال
علویه اسمعیلیه و فروع ایشان که حمیریه ملوکیه اند از کتاب روضة الصفا و غیر استنباط نموده آنست که خلفای اسمعیلیه که احوال ایشان سابقا سمت گذارش یافت
در اصول شیعه امامیه بوده اند لیکن اسمعیلیه اثنا عشری و در فروع بر مذهب شیعه عمل می نموده اند و آنچه بقرامطه و بعضی از ملاحده ملوکیه نسبت می کنند
ایشان از آن بحسب ظاهر و باطن مبرا اند و از کتاب روضة الصفا سابقا منقول شد که قرامطه و رای اسمعیلیه طایفه دیگرند و عباسیان و هواخواهان ایشان
از کمال بغض و عناد قرامطه را داخل اسمعیلیان ساخته اند و ایضا صاحب روضة الصفا آورده که در زمان الکیا بامر الله که بملحد معروف بود و در یک از اعیا که سید حکم شد
تا هیچ کس بیع و شرای خمر و سایر مسکرات اقدام ننماید و اوانی و ظروف خمر ایشان شکسته و شراب را بر خاک ریختند و مصطبه ها و سایر مواضع فسق و فجور معطل ماند
و کشاده روی و بی حجابی زنان را بعنوان منع کرد و در بعضی از تواریخ مسطور است که چون مردم از شراب خوردن متنبه نمی شدند امر کرد تا سایر و باغات را
خراب ساختند و امر کرد تا جمیع زنان موی سر و ذوایب ایشان ایشان از خانه بیرون نیایند و ایضا حکم کرد تا یهود و نصاری بر اسب سوار نشوند و گوی بر جهار پا سر سوار شوند
از رکاب آهنین اجتناب نمایند و فرمود تا مسدار و سیا کردند و صلوة و قهبا را منسوب ساختند اسباب و املاک و اوانی از آنها وقف نمود و ایضا حسن صباح
که از اجله داعیان ایشان است در فصول شیعه امیر المؤمنین علی را بیعت بوده و در سلک شیعه اثنا عشریه انتظام داشت و آخر الحال از دیلمان سوی مصر و قلعه قمر
اسمعیلیه کرده بخدمت مستنصر بالله که از الطاف خلفای اسمعیلیه بود فایز شد و از مذهب شیعه اثنا عشریه بمذهب شیعه اسمعیلیه انتقال نمود و بعد از
تقرب تمام او را قتیبه که آن امیر الجیوش بلم رسید امرای لشکر او و حسود شدند و چنان کردند که او را ناچار بدیار یمن نموده بود لاجرم حسن بجانب مغرب و در آنجا چند گاه اقامت نموده
عازم بغداد شد و از آنجا بخوزستان رفته و از خوزستان باصفهان آمد و از آن دیار بطرف یزد و کرمان توجه نموده بدعوت اشتغال نمود و باز دیگرباره باصفهان
متوجه گشت و چهار ماه در آن دیار مقیم گشت باز بجانب خراسان رفته در آن دیار رحل اقامت انداخت و بعد از مدت کوتاهی از آنجا ارتحال کرده بدامغان رفت
و در دامغان و حدود آن مدت سه سال بسر برده جمعی کثیر دعوت او را قبول کردند و بعد از آن بشمیران رفت و از آنجا بتاروم توجه نمود و از آن ولایت
بجبال و بعد رفت و از آنجا براه قزوین متوجه دیلمان شد و از آنجا بقصبه که قریب بالموت بود رفته در آن قصبه بزهد و تعبد مشغول گشت و بعد از آن
بعض حسین بقلعه الموت صعود نموده بر معارج سرور و نفاست و از جمله ما آورده اند که بسیار بود که در ایام مقتل یکی از
زنان بقصاص رسانید و دیگری را بتهمت شرب خمر بقتل آورد و ما الصفاء اهل سنت و جماعت می گویند که غرض او از آن اعمال بود که بر جهان روشن شود که
مقصود او از دعوت این صورت بوده که بنیاد شریعت بعد از وی حکومت کنند و در آن مقام کرامی گویند که هرگز در ایام خلافت بر خود را چنان ظاهر کرده که ملحد نشد
باشد این احتمال را راه نبود هم صاحب روضة الصفا آورده که حسن صباح در مدت سی و پنج سال که در الموت اقامت داشت جز از دو نوبت از بام خانه
بیام بالا نرفت و هرگز از قلعه بیرون نیامد پیوسته بتدبیر امور ملک و تحقیق مسایل اشتغال می نمود و ایشان موافق مذهب او بود و داشتها را متوجه نمیشدند

در وقت شریعت را بحسب ظاهر در آن مرتبه بود که شخصی در قلعهٔ الموت نماز خواند بود از قلعه او را بیرون کردند و هر چند شفعا بانگیختند بکرت
بقلعه راه نداد و در زمان دولت ایشان روسای اهل سنت و جماعت که با اسمعیلیه و سایر فرق شیعه در مقام نزاع بودند بزخم فدائیان کشته
و در ایام کیا بزرگ امید که یکی از دعات اسمعیلیه بود ایشان چون بکر از اهل سنت را کشتند یکی از ایشان قاضی القضاة ابو سعید هروی
و دیگری رئیس اصفهان و با مستوفی بخارا و مسترشد خلیفهٔ عباسی و رئیس تبریز و حسن ابو القاسم مفتی قزوین و بعضی چون ایشان
از اعیان قوم بدست فدائیان کشته شد و در زمان کیا محمد پسر کیا بزرگ امید راشد عباسی بدست فدائیان مقتول گردید و بسیار از اعیان
و قضات و علمای اهل سنت و جماعت را بقتل رسانیدند و اسامی مقتولان بتفصیل در بعضی از تواریخ مسطور است
[illegible]

[illegible]

[illegible]

و در حق من چیزها افترا کنند که من از آن بری‌ام باشم و هر بیکری که از من در دین و دعوت صادر گردد بیدینی در میان مردم شهرت دهند
و نام بیشتر بد کنند و اگر من با وجود خصمی نظام الملک و آنکه در حق من بسیار جور کرده و می‌کند بخدمتکاری سلطان مشغول
و دل از کار نظام الملک فارغ دارم چون متابعت عباسیان سلطان را می‌باید کرد و از فرمان ایشان گریز میسر نمی‌شود و سابقه ایشان
سلطان را معلوم است و آنکه در طلب من سعی میکردند تا در آن وقت که من بمصر رفتم مرا بدست آورند بعد از آن در راه امیر مرتضی با
و در عقب من فراوان رسول بمصر فرستادند و امیر الجیوش را خدمتها کردند تا او قصد من کرد و اگر نه عنایت المستنصر بالله بودی که خلیفه
بحق است در آن ورطه فرو رفتمی و آخر آن رسید که امیر الجیوش مرا با فرنگیان در راه دریا نامزد فرنگ کرد که آنجا رود و کفار فرنگ او دوست
کن بفضل خدای تعالی از آن ورطه خلاص یافتم بعد از زحمت و مشقت بسیار که در چندین سال بمن رسید بعراق العجم و ایشان در طلب
من هم چنان سعی می‌نمودند امروز که من بدین مقام رسیدم و دعوت خلفای علوی ظاهر کردم و چند دستگاه در طبرستان و قهستان
و جبال بدست آوردم و مردم بسیار از رفیقان و صوفیان و شیعه علویان جمع شدند و عباسیان بهر نوع از من خایف‌تر باشند
هر آینه مزاج مبارک سلطان بر من متغیر کرده باشند و در قصد و نقصان بجان بکوشند و ممکن که مرا از سلطان طلب کنند آن
هنگام معلوم نیست که کار چگونه دست دهد و بهر گونه که دست دهد از شفقت خالی باشد اگر سلطان اجابت ایشان کند ...
اهمال کرده باشد و در مذهب مروت معذور نباشد و اگر اجابت التماس ایشان نکند بعضی از جهال که مخالف ایشان‌اند گویند
زبان تشنیع سلطان دراز کنند که خاشیه بر دوش انداختن و در سر اسپ پیاده رفتن چه بود و با دادن حسن صباح چه و تحمل ایشان
جانبین مکافحت و مقاومت انجامد و نتوان دانست تا آخر کار چه آید اما حدیث این سر سنگ را که فرمودند که اگر کسی از بروج آسمان
بزمین آورم و در این معنی متهمان این سر سنگ را از حضن محقق دور کنند و وثوق هست که متهم‌های دراز دست ایشان بد نخواهد
که آن تعلق بر عنایت الله دارد و حالا که من در این کوشش نشسته‌ام و آنچه بر من فرض و سنت کرده‌اند بجای آورم و از خدا می‌طلبم
و در می‌خواهم تا سلطان و ارکان دولت بر راه راست آیند و خدای ایشان را از این حق روزی کرداند و فساد عباسیان از میان خلق بردارد
و اگر سلطان را سعادت دین و دنیا همراه بود همچنانکه سلطان اسلام محمود غازی رحمه الله را این کار آسان بود و بدفع شر ایشان
بر خواست و از ترمد سید علاء الملک خداوندزاده را بیاورد و بخلافت بنشاند سلطان نیز بدین کار بر خیزد و این کار بسر
بدست او کفایت شود و شر ایشان از میان بندگان تبارک و تعالی دور کرده اند و الا روزگار باشد که پادشاه طول بیوت کرده و این
کار بکند والسلام نامه از جور برهاند والسلام علی من اتبع الهدی **ذیل در آل ایوب** مخفی نماند که نجم الدین ایوب و اسد الدین شیرکوه
پسران شادی ابن مروان از اکراد آذربایجان بوده‌اند و بعراق رفته بعد از ملازمت بهروز شحنه عراق و انتقال از ملازمت عماد الدین
زنکی صاحب موصل اسد الدین بوزارت عاضد اسمعیل و سیه عاضد صاحب اختیار شد و بعد از فوت اسد الدین صلاح الدین
یوسف بن نجم الدین قایم مقام عم خود گردید و چنانچه سابقا مذکور شد بعد از فوت عاضد حکومت مصر یافت و بنا بر ضرورت
خطبه و سکه بنام مستضی عباسی کرد و در ایام حیات خود تبریز ذکر خود ملک افضل نور الدین علی را ولیعهد خود و سلطنت دارد
خود ابو بکر بن نجم الدین ایوب و جمع دیگر خود عثمان بن صلاح الدین بیعت او کرد عثمان بعد از فوت پدر با هتمام عم خود ابو بکر
نور الدین علی را از مصر و شام اخراج نموده در ممیصات دمشق برد و نور الدین علی مطلقا تسلیم بود و فضاحت بیان بین الاقران امتیاز
داشت انجمله قطعه آبداری که دلالت بر سلطنت صحیح و اعتقاد صحیح او می‌کند در باب شکایت عم خود ابو بکر و برادرش عثمان مناسب
و آن قطعه اینست **شعر** مولای ان ابا بکر و طلحته • عثمان قد غصبا بالسیف حق علی • و هو الذی کان قد ولاه والده • علیهما فاستقام
الامر حین ولی • فخالفاه و حلا عقد بیعته • والامر بینهما والنص فیه جلی • فانظر الی حظ هذا الاسم کیف لقی • من الاواخر ما لاقی من الاول
باهفوی تاریخ مرآة الجنان و قاضی ملحدا تولی در کتاب طبقات الامم آورده که جواب آن قطعه بنظر ناصر عباسی رسید در جواب این قطعه

نوشت **شعر** وافی کتابک یا ابن یوسف ناطقا • بالصدق یخبر ان اصلک طاهر • غصبوا علیا حقه اذ لم یکن • بعد النبی له بیثرب ناصر
فاصبر فان غدا علیه حسابهم • و ابشر فناصرک الامام الناصر • حاصل مرام در این مقام آنکه بعضی از آل ایوب چون نور الدین علی یقین شیعه
امیر المؤمنین علی بوده‌اند و بعضی بحسب فطرت یا بنا بر مصلحت اظهار مذهب باطل اهل جماعت می‌نموده‌اند و تفصیل باقی احوال
افراد این سلسله در تواریخ متداوله مذکور است و بنا بر رعایت اختصار بهمین مقدار اقتصار می‌رود **جلد ششم** در ذکر بعضی از
صاحب سعادات که سلطنت گیلان و مازندران یافته‌اند **حسن بن زید بن محمد بن اسمعیل الحالب الحجاره بن حسن بن زید بن حسن**
مجتبی چون اهالی طبرستان از سلوک کماشتگان طاهریه سیما محمد بن اوس بسیار متنفر بودند کس بری فرستاده سید ابوالبرکات را
آنجا دعوت کردند و در سنه خمسین و مایتین و ماه رمضان سنه خمس و مایتین بالای بیعت نمود ... و او را ملقب بداعی الی الحق کردانیدند
و او در آن ملک شعار تشیع شایع ساخته امر معروف و نهی منکر بجا آورد این کثیر شافعی در تاریخ خود گفته که حسن بن زید کریم جواد
ممدوح بود و بفقه و عربیت عارف بود روزی شاعری در مدح او قصیده‌ای گفت که مطلعش این بود ع الله فرد و ابن زید فرد
حسن چون این مصرع را شنید بر او متغیر گردید و گفت چرا نگفتی که الله فرد و ابن زید عبد بعد از آن از سر فرود آمده سر بر خاک
و رخسار خود را بخاک مالید و آن شاعر را چیزی نداد و دیگری از شعرا قصیده در مدح او گفت که اولش این بیت **شعر** لا تقل بشری و لکن
بشریان • غرة الداعی و عید المهرجان • حسن گفت که اگر مصرع ثانی را بر اول تقدیم می‌نمودی بهتر خواستی بود و باید که دیگر در اول شعر خود
حرف لا نیاوری آن شاعر عرض کرد که چگونه ابتدا بحرف لا نیکو باشد و حال آنکه بزرگترین کلمه قول لا اله الا الله است چون حسن آن
سخن بشنید او را مستحسن افتاده جایزه خوب باو داد پس از آنکه نوزده سال و هشت ماه و شش روز فرمان فرما بوده در شب بیست
سیوم رجب سنه سبعین و مایتین وفات یافت **محمد بن زید** برادرش بحکومت نشست اول کسی که قبه بر سر مرقد منور حضرت
امیر المؤمنین علی ساخت او است و هر سال مبلغ سی و دو هزار دینار پنهان ببغداد پیش محمد بن ورد عطار که یکی از اعیان شیعه بود
می‌فرستاد تا در وجه سادات انفاق کند در سنه اثنی و ثمانین و مایتین شحنه بغداد آن را گرفته نزد معتضد عباسی برد که تا بیرون شود
نمود اما معتضد او را ضبط داده حکم کرد که آن را بهر موده محتی در میان علویه قسمت نمایند در تاریخ ابن کثیر مسطور است که محمد
بن زید فاضل و برد و نیکو سیرت بود و مذهب شیعه داشت روزی دو کس پیش او بمخاصمه رفتند که یکی را نام معویه بود و دیگری را نام علی
محمد چون نام ایشان را شنید گفت حکم میان شما ظاهر است پس آنکه معاویه نام داشت گفت ایها الامیر بنام من مغرور مشو
که پدر من از کبار شیعه بود و بواسطه آنکه در میان بلاد اهل سنت می‌بود از روی تقیه نام من معویه نهاده بود و این مرد را پدر او از کبار نواصب
بود و از روی تقیه نام او را علی نهاده پس محمد تبسم نموده با او احسان فرمود و چون محمد هم داعیه بر انتزاع ملک داشت چون خبر کشته شدن عمرو لیث
بدو رسید متوجه تسخیر خراسان شد امیر اسمعیل سامانی محمد بن هارون سرخسی را بدفع او روان داشت و بین الجانبین قتال شد
در شوال سنه سبع و ثمانین و مایتین جنگ شده بقتل رسید و پسرش زید را اسیر به بخارا بردند و قریب به ده سال مقید بود
پس از آن خلاص شده نزد اسمعیل بن احمد سامانی معزز و مکرم روزگار می‌گذرانید و مکتفی عباسی او را از اسمعیل طلبید و اسمعیل
از آن امتناع نمود و خواهر کرام اعیان ملک بود دختر خود را باو داد و نسب سادات رفیع الدرجات شریفیه شیراز به زید مذکور منتهی
می‌شود و این چند بیت از اشعار زید مذکور در کتاب تاریخ الملوک مذکور است **شعر** و لقد نقول عصا بنی ملعون ...
... من لم یشد یبحر النبی محمد • و بنی قاتلهم فلیس بسلم • عجبا لامة حیدنا بحقوقنا • و بحیرتنا منهم بحال الایلم
حسن بن قاسم بن علی بن حسن بن عبد الرحمن الشجری بن قاسم بن حسن بن زید بن امام حسن در سنه اربع و ثلثمایه فرمان ده شد
و ملقب بداعی صغیر گشت چنانکه صاحب تاریخ جهان آرا بآن تصریح نموده و این تصریح و آنچه در لقب محمد بن زید و حسن بن زید سابقا
از او نیز منقول شد مخالف آنست که خاتم النسابین میر محمد قاسم سبزواری رحمه الله در رساله اسدیه که باسم مرحوم سیادت منصب

پناه امیر اسد الله شوشتری نوشته تقریر نموده زیرا که او حسن بن زید بداعی کبیر تعبیر نموده و از محمد بن زید بداعی صغیر تعبیر کرده
و صاحب اوایل نیز گفته که عقب محمد بن اسمعیل مذکور منتهی می‌شود بداعی الکبیر محمد بن زید بن محمد مذکور و برادر او داعی الصغیر حسن
و عقب داعی الکبیر منقرض است و داعی الصغیر را نسل بوده از ایشان سیدین الفاضلین الحسیبین النسیبین امیر مرتضی و امیر سید
شریف اولاد امجاد السید العالم الفاضل امیر سید شریف صدر شیراز بن تاج الدین علی بن جلال الدین مرتضی بن عبد الله بن حسن
بن عبد الله بن طاهر بن هاشم بن عربشاه بن ناصر بن زید بن عبد الله بن علی بن حسن بن زید بن حسن و هو الداعی الصغیر المذکور انتهی و علی
ای حال حسن بن قاسم که باعتقاد تاریخ جهان آرا ملقب بداعی صغیر بوده و در سه شنبه چهاردهم رمضان سنه ست عشر و ثلثمایه بآل
آسمه و در وقت عصر سه شنبه بیست هفتم ماه مذکور در ظاهر آمل بیاسا او و اسفار بن شیرویه قتال او دست داده بر دست مرداویج بن زیار
کشته شد **محمد بن حسن** که در اصول و فروع متفق بود دستگیر ببغداد از پیش معز الدوله دیلمی بود و تا نوافذ آسا سید چون وی بواسطه رفت متفکر
و او بدیلم رفته بحکومت رسید و ملقب بمهدی بالله شد و فاتش در شهور سنه تسع و ستین و ثلثمایه روی داد در سنه اربع و ثلثمایه **حسن**
بن محمد بن اسمعیل بن محمد بن اسمعیل الارقط بن محمد بن امام زین العابدین علی المشهور بکوکبی در شهور سنه احدی و مایتین خروج نموده قزوین
و ابهر و زنجان را از دست کماشتگان عباسیه بیرون برد و ملقب بداعی الی الحق گردید و در سنه ثلث و خمسین و مایتین در حوالی قزوین با
ابو موسی بن بوغا جنگ شد و وی منهزم به دیلمان رفت و التجا به حسن بن زید برد و بنا بر تحقیق صفر که او و حسن رسانید و صاحب
الحکم او در آرا کی آبدیرفتی شده شعله حیاتش فرو نشست **حسین** الاطروش بن علی بن حسن بن علی بن عمر الاشرف بن امام زین العابدین علیه السلام
در سنه مستعین بن زید بود و در واقعه او صریحا بسیار بوده کرشد و اطروش اشتها رسانید در شهور سنه احدی و ثلثمایه در دیلمان خروج نموده
اکثر طبرستان بحوزه تصرف در آمد و ملقب بناصر الحق گردید و اکثر اهالی آنجا که آن وقت بسعادت اسلام فایز نشده بودند بدو شرف
اسلام یافتند و چون ناصر الحق در فضل بدینه تبحر تمام داشت در آن فن تصانیف نموده جمهور مردم گیلان بدان مذهب که بعینه تا در این ایام
سعادت انجام بمین توجه و شرع پرور پادشاه ظل اله آنجا وضیع و شریف آن ولایت متمذهب گردید شیعه اثنا عشری شدند شیخ نجاشی
گفته که حسین اطروش در مسئله امامت کتابی صغیر و کتابی کبیر تصنیف نموده و از جمله تصانیف او کتابی است در احوال غدک و کتاب خمس و کتاب
فضائل ابو طالب و کتاب مطاری بنو هاشم در آنچه ایشان نسبت کرده‌اند و کتاب انساب ائمه و موالید ایشان تا صاحب الامر علیهم السلام و کتاب
الشهدا و فضل اهل فضل از ایشان و کتاب طلاق آخر ناصر الحق در بیست سیوم شعبان سنه اربع و ثلثمایه در آمل بجوار رحمت پیوست **ابو الحسن** احمد
و ابو القاسم جعفر اولاد ناصر الحق بالقاب در ولایت طبرستان بوده‌اند اما اهالی آنجا از ایشان تغیر بناصران کرده‌اند و مسایر ایشان و داعی صغیر
که بدختر زاده ابو الحسین است بعضی ایام منازع بوده تا ابو احمد در آمل رحل اقامت انداخت در رجب سنه احدی عشر و ثلثمایه ارتحال نمود و ابو القاسم
نیز در سنه نوزده عشر و ثلثمایه بعالم آخرت انتقال فرمود **محمد** بن ابو الحسن احمد ملقب بابو علی بعد از پدر در آمل والی شد و ماکان بن کاکی که
الخاطم امرای اطروش بود دختر زاده خود اسمعیل بن ابو القاسم جعفر بن اطروش را بر دا آشته بر آمل برسلطنت و او را معین ساخته
جیش برادر زاده خود علی بن حسین بن کاکی بجرجان فرستاد و در یکی از شبها علی مست شده خواست تا قصد وی کند قضیه بعکس نتیجه داده
علی کشته شد و دیلم محمد را بسلطنت بر داشتند علی بن خورشید سپهسالاری مقرر کردید و بر امداد اسفار بن شیرویه با ماکان جنگ کرده
طبرستان را از او انتزاع نمود و در سنه خمس عشر و ثلثمایه در میدان گوی بازی از اسب خطا شده وفات یافت و علی بن خورشید نیز فوت
شد ماکان عود نموده طبرستان را از اسفار بگرفت **حسن** بن ابو الحسن احمد الملقب بابو جعفر صاحب قلنسوه برادر بحکومت
نشست و در موضع دلاره در دارالمجان در میان او و ماکان بن کاکی قتال اتفاق افتاد مقتول آمد **حسن** بن ابو القاسم جعفر بن اطروش دختر زاده
ماکان بتخت موروث نشسته و مدار بر ماکان بود تا سادات ابو جعفر قلنسوه یکی از کنیزان او را بفریفت که او را در طعام زهر داده هلاک ساخت و آن
طبقه بدو ختم شد لمؤلفه برقوان و دولت فوجی بر بیشه بلند بحکومت رسید تا سید آل بویه که بتفصیل احوال ایشان مذکور خواهد شد انشاء الله

آل زیار

تعالی و آل زیار که مقدم ایشان **مرداویج** بن زیار بود از ذریه ارغش که در عهد کیخسرو والی گیلان بود و این مرداویج در اوایل سپاهسالار
ماکان می‌کرد و آخر ماکان و اسفار بن شیرویه دیلمی که بر شهر ری و نواحی آن مستولی شده بود در جنگ مرداویج کشته شدند و او قزوین
بری گرفت و برادرش وشمگیر را از گیلان بری آورد و سلطنت او قوت تمام یافت و مرداویج را هاشت که مردم همدان یکی از دیلمان
بکشتند و پنجاه هزار کس بکشت کهیمی از همدان بری برد و این رسم که دامادان را زر دهند از آن وقت از زنان همدان پیدا آمد که مرداویج
و زنان پنجاه هزار بعد از او **وشمگیر** بن زیار بحکومت رسید مظفر و منازع رکن الدوله بن بویه بود و بعد از او **بیستون** بن وشمگیر رکن
الدوله را خواهرزاده بود و بعد از او قایم مقام پدر شد و بعد از آن **قابوس** بن وشمگیر الملقب بشمس المعالی بر مسند حکومت جرجان و توابع آن
نشست و در کتاب خلاصة الاخبار مسطور است که قابوس پادشاهی بود بمکارم ذات و محامد صفات مشرف و نظم و نثر را بتمام ارسال و اقوال فضل
او از اقوال ناشایست و افعال نابایست دور بکتاب منابع مشهور است و حسن خطش خط نسخ و اوراق پوش بر آفاق کشیده و کمال فصاحت
در اطراف و اکناف مشهور گردیده هر که چشم صاحب بن عباد بر سطری از خط او افتادی گفتی هذا خط قابوس ام جناح طاوس و در کتاب تاریخ
الملوک مسطور است که قابوس چهار شعوم سخن بالارفض بود خال فخر الدوله بن رکن الدوله در خانه او بود و در خزانه قابوس در خاتمه فخر الدوله بدایع
این ارتباط در حین قصد برادران بناه بر او برد و قابوس در حمایت او اصلا تقصیری نکرد و آخر بواسطه تند خویی که داشت طبقات حشم از او متنفر
نمودند و وی را گرفته در یکی از قلاع محبوس ساختند و او را در شهور سنه ثلث و اربعمایه کشتند قابوس بهر دو زبان شعر می‌گفت از اشعار
او جهت اختصار باین دو بیت اکتفا می‌نماید **شعر** خطرات ذکرک تستثیر مودتی • فاحس منها فی الفواد دبیبا • لا عضو لی الا و فیه صبابة
فکان اعضائی خلقن قلوبا • و این رباعی از اشعار فارسی وست **رباعی** کل شاه نشاط آمد و میر طرب • زان روی نمی‌نهی بکف عیش طلب
خواهی که در این جهان ای ماه سبب • کل زنک رخت آمد و طرح دولب **منوچهر** بن قابوس ملقب بفلک المعالی از واقعه پدر بسیار متالم شد چون
آراء اهل حل و عقد در ایالت او متفق بود علاجی نیافت لاجرم در زندان حبس پدر و بعد از فوت او بحکومت رسید معاصر سلطان محمود
غزنوی بود و بنا بر مصلحت با او لوای اخلاص می‌افراخت و بعد از او **انوشیروان** بن منوچهر ملقب بشرف المعالی قایم مقام شد
بعد از او **کیکاوس** بن اسکندر بن قابوس سلطنت یافت کتاب قابوسنامه از مؤلفات اوست آخرین این طبقات و در سنه سبعین و اربعمایه رحلت
کرده قلاع او متصرف بر عصر و حسن صلح آمد **جلد هفتم** در آل بویه که ایشان از دیالمه نیز خوانند بنا بر تحقیق بعضی از مورخان از نسل
بهرام گور بوده‌اند ابو علی مسکویه در تجارب الامم آورده که زعم سلوک دیالمه آنست که از اولاد یزدجرد بن شهریارند که آخر ملوک عجم بوده در ربانه و الله اعلم
بعضی از اولاد یزدجرد که ایشان نسب خود با جماعتی می‌رسانند که بخشکیلان رفتند و آل بویه را جهت آن دیالمه گفتند که مدتهای مدید
در دیلمان کیلان اقامت نموده بودند صاحب تاریخ جهان آرا آورده که بویه بن فناخسرو در قریه کلیس دیلمان بود و در ایام معاش
بخدا شناس منسوب داشت **عماد الدوله** علی در بدو حال در خیل مرداویج بود که مرداویج وی را چند مقدم دیگر از سرهنگان ولایت
تفویض کرده بود چون علی بری نزد وشمگیر رفت اسر محمد لشکر و صعیب سعید و بیع در آورد و حسین بن عبید و وشمگیر
بدر ابو الفضل بن العمید آمد تا بهر دو بیت دینار خریدار ری نمود محمد بن قزوین فرستاد و او از آن ده دینار بر گرفته هشتاد را بحضرت ابو الفتح
و حسین مرداویج آمد داشت که حکومت دیلمان ری بلاد را دو مرداویج نامه از برای علی نوشت حکومت دیلمان بویه را و علی اساس امارت
و فضل مرداویج را تفویض بر علی پشیمان شده در کله سوغات ایشان در بر آورده نوشت و مانتهم آن نوشته بنظر حسین رسید کس بر علی
فرستاد و او را از آن خبر آگاه ساخت و در باب دفع او با الفضل صاحب کرم وشمگیر مطالعه حکم پیدا کرد رفقای علی از اینکه داشته
خواست تا کرج رفته او فرستاد حسین ساکن آمد علی چون بمقصد رسید حسن سلوک پیش گرفته اقارب و عشایر با خویش نمود آن امارت
آنجا و شیر بن ثلثمایه قاصد اصفهان کردید مظفر بن یاقوت که حاکم و از جانب عباسیان بود باده هزار کس با او مقاتله کرده روی بانهزام نهاد و
آمد و اصفهان را تصرف نمود و این خبر بمرداویج رسید از او بغایت در حساب شد و قصد اصفهان کرد علی آب سقاوه و شماورده ما شغل

ابوطالب زید بن علی فرزند جلال بعد از پس نهضت نمود به ارجان رفت و از آنجا بشیراز رفت و در همه حال خود در الزام مرداویج نگاه می داشت
تا در سنه ثلث و عشرین و ثلثمایه چون خبر واقعه او را شنید لشکر بشیراز کشید و بعد از حروب و قتال آن دیار را از یاقوت نایب خلیفه گرفت
و خلق کثیر را از لشکر او بکشت و جمعی را اسیر و دستگیر کرده در بند نگاه داشت و چون بر مسند سلطنت فارس متمکن شد آن اسیران را
خلاص ساخته با ایشان احسان نمود و خلعت داد و نواخت و از غایت جود و کرم که طبیعی او بود اموال بسیاری که از اصفهان بدست آورده بود
در اندک روزی بر لشکر قسمت نمود و چون روزی چند بگذشت لشکریان مطالبه وظیفه نمودند و عماد الدوله دید که در خزانه چیزی نیست و امور
سلطنت او اختلال می یابد لاجرم خاطر ملول گردید و روزی از غایت پریشانی در قفا افتاده در کار خود متفکر بود و بسقف خانه نظر می کرد
که ناگاه ماری از سقف آن خانه بیرون آمد و بجای دیگر رفت پس امر کرد که آن خانه را بشکافتند و ماری بیرون آورده بکشتند در اثنای شکافتن
مال بسیاری که قریب بپانصد هزار دینار زر سرخ بود ظاهر شد عماد الدوله لوازم شکر الهی بجا آورده بعضی از آن مال را بلشکر داد و باقی را در خزانه
نگاه داشت و در آن ایام نیز روزی بطریق سیر سوار شده بهر طرف نگاه می کرد و تماشای عمارات سلاطین سابق می نمود از احوال ایشان پند
و عبرت می گرفت که ناگاه دست اسب او بزمین فرو رفت و او امر بحفر آن موضع نمود مال بسیار از آنجا بیرون آمد و از جمله نوادر آنکه
که قماشی چند از سرکار او بخیاطی از خیاطان شیراز داده بودند و خیاط در دوختن تاخیر می نمود پس او را حاضر ساخته تهدید و تهویل کرد
اتفاقا آن مرد کر بود و گوش او نمی شنید خیال کرد که مگر آن تهدید جهت طلب ودایع علی که شیر [illegible] است که نزد او بود
سوگند بر زبان آورد و گفت ودایع [illegible] زیاده از دوازده صندوق نزد من نیست و هیچ نمی دانم که در آنها چه چیز است پس
عماد الدوله امر کرد تا آن صندوقها را حاضر ساختند و سیصد هزار دینار از نقد و جنس بیرون آمد و بعد از این غالب دفاین و خزاین و دفاین
یعقوب لیث صفار و عمرو لیث که پادشاهان فارس و عراق و خراسان بودند و مقدار آن از حد و حصر بیرون بود بدست او افتاد و چون علم کرم
یکبارگی بلوازم سلطنت قیام نمود و حسن و احمد برادران خود را بجانبی فرستاد و خود شیراز را دار الملک ساخت و امیر الامرای خلیفه بغداد
و مال و مملکت عراق عرب که در تصرف او درآمد و نام او را در خطبه بغداد بعد از خلیفه مقرر ساختند و این بدان سبب بود که خلفا از دست غلامان
ترک عاجز بودند و ایشان بر خلفا مسلط گشته بودند و هر که را می خواستند می گرفتند و می کشتند یا معزول می کردند و در آن وقت راضی بالله بیچاره
عاجز و زبان شسته بود چون استیلای عماد الدوله بر مملکت فارس و خوزستان بشنید او را بمدد خود طلبید تا بیچاره را از تسلط ترکان خلاص گرداند
لاجرم عماد الدوله برادر خود معز الدوله احمد را بدفع ترکان به بغداد فرستاد و او را امیر الامرا ساخت و این کثیر شافعی گفته که عماد الدوله از اکابر
ملوک بود و هر واحد از اقران خود صاحب السبق می بود و لقب او امیر الامرا بود و خلفای بغداد با وی [illegible] ام او می بودند و معز الدوله
هم با برادر در بغداد امیر الامرای خلیفه بود و در سال سیصد و سی و شش که معز الدوله باتفاق مطیع خلیفه از بغداد به بصره رفت چون از مهم بصره
فارغ شدند خلیفه او را طلب به بخشش عماد الدوله که در آن وقت باهواز بود توجه نمود و چون به مجلس عماد الدوله درآمد زمین بوسید
و آنگاه در برابر او بقدم خدمت ایستاد هر چند عماد الدوله او را امر کرد که بنشیند نشست و نهایت ادب بجای آورد و ایضا گفته که در سال سیصد و
چهل و چهار اهل قم باصفهان رفتند و سبب غلطی آشکارا کردند و اهل اصفهان از روی تعصب هجوم نموده بعضی از مردم قم را کشتند
و چون این خبر بسمع رکن الدوله رسید بنا بر تشیعی که داشت انتقام اهل قم را از اهل اصفهان کشید و مصادره ایشان بهار بسیار نمود و همچنین
در جمادی الاخر سنه ثلث و ثلثین و ثلثمایه در شیراز فرمان یافت چون فرزندی نداشت عضد الدوله پسر رکن الدوله حسن را ولیعهد ساخت
حسن الملقب برکن الدوله بن بویه برادر او پس از او پادشاه اصفهان و قم و کاشان استیلا یافت و شکر اوهام ورای [illegible] دانسته اکثر در آخر عراق کرم عظیم
بهم آورده رکن الدوله مذکور متعبد بود و یکبار از اسب و شکر از کرامی [illegible] او ابر [illegible] و این العمید وزیر رکن الدوله که سرآمد
فضلای دهر بود در صدر رقعه نامه نوشته الحمد لله الذی کان الوحش من الجیش معالم اه و از مجتهدان شیعه اثنا عشریه شیخ اجل افضل ابو جعفر محمد بن علی
بن بابویه القمی بود و رکن الدوله جهت ترویج مذهب حق [illegible] در شیخ بدار السلطنه نموده صحبت شیخ را طلب فرموده و سلطان در مجلس از سوال چند

کرد تحقیق مذهب حق بخاطر داشت بر شیخ عرض نمود و چنانکه سابقا در احوال شیخ تفصیل یافته و جواب صواب استماع فرموده شیخ را
تعظیم و تکریم تمام نمود و جواب وافی اطلاع مشرد فرمود و از آنجا که غایت فهم و ذکای سلطان و حقیقت مذهب اهل البیت علیهم السلام ظاهر می شد
آخر در محرم سنه ست و ستین و ثلثمایه فرمان یافت و او سه پسر داشت عضد الدوله و مؤید الدوله و فخر الدوله احمد الملقب بمعز الدوله
در زمان برادر خود کرمان و خوزستان بکرده به بغداد رفت و منصب امیر الامرایی یافته پادشاه شد کرد مکتفی خلیفه را از خلافه عزل
و خلع کرد و مطیع را بجای او نشاند و چون بر مسند اقتدار متمکن شد اظهار عقیده صحیح آبا و اجداد خود نموده در تعظیم ترویج مذهب حق
ائمه اثنی عشر علیهم السلام درآمد و امر فرمود تا بر درهای مساجد دار السلام و سایر عمارات آنجا نوشتند که لعن الله معویة بن ابی سفیان و لعن
من غصب فدک و لعن من منع ان یدفن الحسن عند قبر جده علیه السلام و من نفی اباذر الغفاری و من اخرج العباس عن الشوری و چون خلیفه مطیع
امر معز الدوله بود و مع هذا محصور و او نیز مذهب عقیده بود چنانکه سابقا گذشت نتوانست که منع این صورت نماید و شورش عظیم در سنیان
بغداد پیدا شد و چون شب شد بعضی از آن کلمات را که بر دیوارها نوشته و کنده بودند حک کردند و معز الدوله فرمود که باز نقش کردند
و این فتنه بجایی رسید که معز الدوله بر قتل عام اهل دار السلام عازم گردید تا وزیر او محمد بن المهلبی از خدمت او التماس نمود که در لعن حضرت
معویه کسی را نام نبرند و بجای آن کلمات این چند کلمه نوشتند که لعن الله الظالمین لآل رسول الله صلعم و صواب دید وزیر آن عرض را تسکین یافت
معز الدوله بیست و یک سال در بغداد امیر الامرا بلکه خلیفة الخلفا بود و صاحب طبقات ناصری از تاریخ طبری نقل نموده که معز الدوله بجهة انکه
خلافت استیلا گرفت چنانچه مطیع لله را سو حرمتی بود و سلطنت و حل و عقد امور خلافت بدست او بود
و او رسوم نیکو نهاد و جمله و برانیهای بغداد را معمور گردانید و رسوم مذموم که در بغداد به محله می بود برانداخت و در موصل ابهر خود
ابو [illegible] طعمه داد و برادر خود عماد الدوله علی بن بویه را عماد الدوله لقب کرد و دیگر برادر خود حسن را رکن الدوله لقب کرد و روز نوبت
بادشاهی آل بویه بالاتر رفت آخر در ایام برادر خود رکن الدوله در سیزدهم ربیع الآخر سنه ست و خمسین و ثلثمایه وفات یافت و در اوان
مرض تصدقات لا تعد و لا تحصی کرده ممالیک خود را آزاد کرد ابو منصور بختیار بن معز الدوله الملقب بعز الدوله در تاریخ مصر قاهره مسطور است
که او جوانی شجاع قوی بود تا آنکه گاو عظیم را بشاخهای او جانی می گرفت که حرکت نمی توانست کرد این کثیر شامی آورده که ابو الفضل شیرازی
که در سیادی حال وزیر او بود سنی متعصب بود و چون در بعضی از حروب که میان شیعه بغداد و سنیان آنجا واقع می شد و بسمع عز الدوله
که خلیفه ایشان [illegible] و با سواد و زیر مذکور بوده او را عزل نموده عز الدوله را با عضد الدوله منازعات بسیار واقع شد و آخر در شوال ...
سنه ست و ستین و ثلثمایه در جنگ او اسیر شده بقتل آمد و آن دو حرام آل بویه بود و منتهی شد عضد الدوله ابو شجاع فناخسرو بن
حسن عضد الدوله بن بویه سلطان آل بویه بود و نخستین کسی است که او را شاهنشاه گفتند بغایت فاضل و فضیلت پرور و صاحب توفیق بود
و هیچ کس از ملوک جهان در علم و هنر با و نمی رسید و ذکر ماثر و مناقب او مجلدات پرداخته اند و یافعی گفته که اول شهریاریست که شهنشاه
ملقب شد و اول کسی است که بر منابر بغداد بعد از خلیفه نام او مذکور گردید و شیخ جلال صاحب شهاب مطلع حامع ذکر جواد مهیب خود در ربیع الاول
و خراسان بسیار داشت که از آن بلاد و اخبار سلاطین و وزرا بر او عرضه داشته و در میان عرب و عجم کسی مانند او نبود صاحب روضه الصفا
گفته که عضد الدوله شجاع و خلاصه دیلم بود و در ذکر ماثر و مناقب او مجلدات پرداخته اند شیخ جلال سیوطی که از اعاظم متاخرین شافعیه است
او را در کتاب طبقات النحاة ذکر کرده و گفته که او یکی از علمای عربیه و ادبیه و فاضل و نحوی و شیعی بوده و در بیان [illegible] دست
و در فنون عربیه اعجاب حق در ادب او العجب بود و هم او گفته که ابو هشام حموی در کتاب ایضاح از ابو عثمان مازنی نقل نموده گفت که اول
العقل عزیز الفضل حسن الکتابه شدید الهیبه بعیدالهمه و طلحه الکرامه [illegible] و جمیع فضایل و فارش دلیل بوده و در باب ذکر ابو علی ابی آورده
که چون او کتاب ایضاح نحو را تصنیف نمود بنظر عضد الدوله رسانید عضد الدوله آن را پسندید و گفت این ابواب علم کودکان خوبست
و در آن چیزی زیاده از معلومات من که در وقت صبا کسب کرده ام نیست پس ابو علی کتاب تکمله را تصنیف نموده بخدمت او برد چون عضد الدوله

مطالعه آن نمود فرمود که ابو علی از آن حرف ملالت در باب کتاب ایضاح گفته بودیم بتقلید افتاده همان مسایل را در لباس التکمله آورده
که ما را آن را حتی فهیم و نه خود در شرح فهمد و هم شیخ سیوطی آورده که روزی عضد الدوله در میدان سواری از ابو علی پرسید که نصب
مستثنی بچه چیز است گفت بتقدیر استثنی نصب عضد الدوله گفت این جواب سستی بود که گفتم بعد از این رجوع و تامل نموده جواب
منقح بعرض رسانم شیخ از ماثر مرتبه دانی او در مسئله اول سال الله ان احمد الله از شرح کتاب قالست کو است و معلم او ابو علی در شیعه اثنا عشر
شیخ الطایفه المفید محمد بن نعمان الملقب بمفید بود و او شیخ را در اوایل تعظیم و تکریم و صله می نمود و چنانچه سابقا ابراد یافته
که میان شیخ و قاضی عبد الجبار معتزلی در صحبت اسامی واقع شد و شیخ او را الزام نمود عضد الدوله استماع یافته داد و زین و خلعت
نفیس به شیخ فرستاد و جمله یا احوال بغداد بسیار فعال شیخ داد و در تاریخ ابن کثیر و غیر آن مسطور است که وفات عضد الدوله در بغداد
در سال سیصد و هفتاد و سه در سن چهل و هشت سالگی وفات یافت و موجب وصیت صناعی او را بتاج الملک ابو شجاع بن رکن الدوله
احب مجاوره هذا الامام المعصوم لطمعه فی الخلاص یوم تاتی کل نفس تجادل عن نفسها و صلوات علی محمد و عترته الطاهرة
و از جمله ماثر او تجدید عمارت مشهد مقدس حضرت امیر المؤمنین است علیه السلام و دار الشفا و عضد بغداد و قطع بند امیر که شرح و شرح عظمت
آن بیرون از حیز تقریر است علامه دوانی در رساله عرض لشکر سلطان خلیل بایندری والی شیراز که در آن نواحی واقع شده بود
گفته که الحق این موضع از اعجوبه جهان و نادره دوران است چه بحسن صنعت کوه و بیابان در یار تعبیه کرده اند و بر آن کوه اساس حصن
حصین چون بنای فلک محکم و رصین نهاده بر مثال ربع مسکون که از جهات اربعه محاط آب است جز از جهت بیابان که طریق خیر موده
و بکردار قلعه کردون مقری رفیع بر آن محیط گردانیده و چنین متواتر است که این عمارت بدیع از آثار دوله پادشاه دین پناه عضد الدوله
دیلمی است که در عهد خویش جزم سلاطین کامکار و مقدم اساطین نامدار بوده در تقویت دین سید انبیا و ترجیب و تعظیم سادات و علما
قصب السبق از اقران ربوده صفایح زمان بنقوش مناقب و مدایح او مرقوم و صفایح زمین بر آثار ماثر مکارم او موسوم است خیرات
جلیله و آثار حمیده از آثار آن پادشاه دین پناه بر روی روزگار ماندنی و اهل تواریخ در خواص او نوشته اند که کوه در میان دریا بود به آب
کوهی اند آثار اقتدار او ظاهر است و مراد ایشان قلعه سربلند امیر و بنا قلعه اصطخر است که هر دو از بدایع طالعاند مؤید الدوله بویه بن حسن
در ایام پدر در اصفهان می بود چون پدرش رکن الدوله بمرگ آمد و آنجا بجای پدر بود و بفرموده برادر بزرگ خود عضد الدوله فضل ایکا
فخر الدوله کرده او پناه بقابوس برده مؤید الدوله جرجان را از ایشان گرفت دار السلطنه ساخت آخر در سیزدهم شعبان سنه ثلث و سبعین
و ثلثمایه بمرض خناق در آنجا فوت شد علی الملقب بفخر الدوله بموجب وصیت پدر در اصفهان می بود و چون مؤید الدوله بعد از صنیع
عضد الدوله او را اخراج کرد در نیشابور و ضبط می بود چون صاحب بن عباد بعد از مؤید الدوله دیگری را مستحق آن مهم نمی دید بسرعت
نیشابور فرستاده در سیوم رمضان او را بجرجان آورده بر تخت نشاند آخر در قلعه طبرک ری در شعبان سنه سبع و ثمانین و ثلثمایه
وفات یافت از او سه پسر ماند مجد الدوله ابو طالب رستم و شمس الدوله ابو طاهر و بهاء الدوله ابو شجاع مرزبان بن عضد الدوله الملقب بصمصام الدوله
در بغداد بود که پدرش فوت شد او را سلطنت برداشتند بعد از چهار سال و شش ماه برادرش شرف الدوله والی کرمان لشکر به بغداد
کشید و او را بگرفت و در قلعه مقید کرد و بعد از آن خلاص شده نه ماه و شش روز حکومت فارس کرده در ذی حجه سنه ثمان و ثمانین و ثلثمایه
در ده دودمان شیراز گرفتار شده بر دست ابو النصر بن عز الدوله بختیار بقتل آمد شیرزیل بن عضد الدوله مشهور بشرف الدوله ابو الفوارس
در زمان پدر والی کرمان بود و بعد از آن طمع در بغداد کرده در سنه ست و سبعین و ثلثمایه چون بحوالی آنجا رسید صمصام الدوله باستقبال آمده
گرفتار شد و او بحکومت نشست این کثیر شامی گفته که او صاحب خیر بود و امر فرمود تا مصادراتی که در بغداد واقع شده بود برطرف کردند و مدت
سلطنت او دو سال و هشت ماه بود و در شب جمعه دوم جمادی الآخر سنه تسع و سبعین و ثلثمایه بمرض استسقا فوت شد و او را به مشهد نجف
در پهلوی پدرش عضد الدوله دفن کردند خسرو فیروز بن عضد الدوله مشهور است بابو النصر بهاء الدوله بعد از پدر در بغداد

فرمانروا شد قادر عباسی او را به شهنشاه قوام الدین تشریف فرموده و در تاریخ گزیده مسطور است که او با سلطان محمود غزنوی صلح
کرد و از او دختر خواست در پنجم جمادی الآخر سنه ثلث و اربعمایه در ارجان بمرض صرع درگذشت جسدش را به نجف اشرف برده دفن
کردند مدت سلطنتش بیست و چهار سال و عمرش چهل و دو سال و نه ماه و نیم مجد الدوله ابو طالب رستم بن فخر الدوله بعد از پدر پادشاه شد
و برادر خود شمس الدوله را حکومت همدان داد اما مادرش سیده دختر شروین مرزبان والی طبرستان صاحب اختیار بود و در کار سلطنت
شرایط معدلت به تقدیم می رسانید و قواعد جهانداری ممهد می گردانید و وزیر او در هر دو دقیق نسق و ربط بود و در برابر عارض عرض لشکر
و رعیت با حد هر یک محافظت نمودی و چون رسل از اطراف آمدندی بتلخیص کلمی جواب میراندی از جمله سلطان محمود غزنوی
پیغام بدو فرستاد که باید که سکه و خطبه بنام من کنی و خراج فرستی و الا جنگ را آماده باش او جواب داد که تا شوهرم فخر الدوله در حیات بود
من از این معنی اندیشناک بودم که اگر سلطان چنین فرماید تدبیر چه باشد اما اکنون که او فارغم چه آنکه سلطان محمود پادشاهی عاقل است
داند که کار حرب به حیله است اگر بجنگ من آید و مرا مقهور کند نامی نباشد که بر زنی بیوه قادر شود و اگر از من شکست یابد این ننگ تا قیامت از روی
دولت او محو نشود شعر چه از راستی بگذری خم بود چه مردی بود از زن کم بود چو دانم که بحیثیت سبب سلطان به این مختصر بالا بسیف قدر
و باین جواب مسکت پادشاه جبار را از جنگ باز داشت و چون او در سنه تسع عشر و اربعمایه فوت شد مجد الدوله دادمغ پریشان بود
هرج و مرج بحال او راه یافته امرای فرمان او نمی بردند با این که مستدعای سلطان محمود غزنوی فرستاده او در صباح دوشنبه دوازدهم
جمادی الآخر سنه عشرین و اربعمایه در ری نزول فرموده و علاوه ری را مجهور به عقد قصر عهد دانسته او را با پسرش ابو دلف گرفته بخراسان فرستاد
و کسی از ایشان باقی نماند و آن شیعه از آل بویه بدو منتهی شد شیخ عبد الجلیل رازی در کتاب خود ذکر نموده که بعضی نواصب سنیان معاندان
از روی طعن و شماتت می گویند که گرفتاری ملوک دیالمه در دست سلطان محمود از شومی رافضی گری بود و این طعن بغایت از ایشان عجیب است
زیرا که اگر مقتدر خلیفه ایشان در دست بساسیری شیعی گرفتار شود نقصان بخلافت و چون ملکی از ملوک شیعه را سلطان محمود
بگیرد قدح در مذهب شیعه داشتند و اگر مقتدر را ملاحده بکشند حبی و عاری ندانند اما چون زید بن علی را سنیان بکشتند
تا وان و نقصان آن را بر افضیان گیرند تا آن که سنیان چرا تقصیر کردند تا مقتدر گرفته و کشته آمد چرا خلیفه گرفتار و محبوس خلافت را
شاید و امام غایب غیر محبوس امامت را نشاید و طعن که مقتدر را از حبس بساسیری خلاص کند مستحق دعا و ثنا دانند اما سلطان
محمود را که مطاع خلیفه بغداد کند در حق وی زبان دراز کنند و چه مانند است این حکایت با آنکه معاویه را بسبب خواهرش ام حبیبه
خال المؤمنین خوانند برای آنکه دشمن امیر المؤمنین است و رافضیان که خود سلطان باشند کفالت امامت ابوبکر و عمر که شاتمان مؤمن
و مسلمان باشند اگر چه در بیت عصمت و مصاهرت تیغ در روی امیر المؤمنین علی کشیده باشند و رافضیان که ابوبکر و عمر را دوست ندارند
هرگز توبه ایشان قبول نباشد اما یزید که حسین بن علی را بزنا که سر برید توبه او مقبول باشد و او شاب و تایب باشد و عجیب آنکه گویند
تو به منکر انبیا و رسل مقبولست و توبه دشمنان ابوبکر و عمر مقبول نیست تا خطاب به انبیا و رسول باشد و خاک عداوت اهل بیت
مصطفی بر سر و ریش باشد نعوذ بالله من شر الضلال و سوء المقال آوری در رساله که بعض علمای اهل البیت نوشته بجای کرامت عجب باید داشتن
که توفیق و هدایت و سعادت و اقبال و شریعه و کمال و بصیرت و صفای ایشان محجور گردید تا هر چه گویند و کنند همه خطا و ریا باشد و سنت ولاایت
ذلک هو الخسران المبین صاحب روضه الصفا آورده که چون سلطان محمود مجد الدوله را اسیر نمود مکتوبی بخلیفه عباسی فرستاد و در آن
قلمی کرد که ما بری آمدیم و مجد الدوله را گرفتیم و در سرای او پنجاه زن آزاد را یافتیم از آنجمله سی و کسری مادر فرزند شده بودند از وی سوال
کردیم که این زنان را بکدام مذهب نگاه می داشتی جواب داد که مذهب اسلاف من چنین بوده مؤلف کتاب گوید که مراد مجد الدوله از مذهب
اسلاف مذهب حق اثنا عشری است علیهم السلام که نکاح متعه را بنص کتاب و حدیث نبوی صلعم حلال می دانند و در آن جمع میان چهار
و زیاده جایز است و چون سلطان محمود سنی بلکه ناصبی و از جمله تابعان عمر بوده و حرمت متعه را بهمین خود لاجرم از فعل مجد الدوله استبعاد

می نمود و گویا مذهب بود اگر صاحب هدایه فقه حنفی جواز نکاح متعه با آنکه یکی از اعاظم علماء مالکیه اهل سنت و جماعت
نسبت داده و شنیده بود آنچه صاحب استیعاب ابن عبد البر نقل کرده که می گفته اند که متعه رخصتی بود از رخصتهای خدای بر بندگان
واگر عمر آن را منع نمی کرد زنا نمی کرد الا شقی و این بحث باشد و هر که اراده اطلاع بر تفصیل دلیل بر حلیت نکاح متعه نماید و نقل
او بر ابطال مزخرفات اهل سنت را و حجت قصد خود سازد باید که بطالعه این مبحث از مصنفات علمای شیعه بپردازد اگر بعلاوه
او راد رحلیت متعه شبهه باقی ماند آن را عدول نموده بمذهب حنفی نقل نماید و قدری حریر برابر جسد ظرفی مباشرت نماید
بوید تا ایقاع عقد برایشان نماید در نشو برلف حریر و بیم حد و تعزیر درعمل آید و ما مجملی از کلمات شیعه را که در این مبحث ادله
استدلال و بحث ذکر کرده ایم بدو روایتی که از سائر خاطر فاتر است سابقا در احوال مامون عباسی ذکر کرده ایم همانا صاحب فهم
وانصاف را همان قدر کافی ست والله کاشف الغوامض سلطان الدوله ابو شجاع بن بهاء الدوله بعد از پدر پادشاه شد برادر
ابو الفوارس را در کرمان و برادر دیگرش جلال الدوله را به بصره بحکومت فرستاد و آخر در شوال سنه خمس عشر و اربعمایه در گذشت
در شیراز و عمرش بیست و دو سال و پنج ماه بود ابو علی حسن بن بهاء الدوله مشهور بمشرف الدوله در بغداد استیلا یافت و پنج سال
بیست و پنج روز حکومت کرد و در ربیع الاول سنه ست عشر و اربعمایه در گذشت عمرش بیست و سه سال و سه ماه و ولادتش در ذی حجه
سنه ثلث و تسعین و ثلثمایه ابو الفوارس بن بهاء الدوله مشهور بقوام الدوله طمع در ملک کرده میان او و برادرزاده اش ابو کالیجار
تا آنکه در ذی قعده سنه تسع عشر و اربعمایه فوت شد ابو طاهر بن بهاء الدوله الملقب بجلال الدوله بعد از برادرش مشرف الدوله
در بغداد حکومت یافت صاحب تاریخ مصر گفته که جلال الدوله پادشاهی رعیت پرور دوست نیکو سیرت بود و صلحا را دوست داشته
و او بهترین آل بویه بود اگرچه مانند ایشان رافضی بوده و در تاریخ ابن کثیر مسطور است که جلال الدوله در سال چهار صد و بیست از بغداد
متوجه زیارت مشهد نجف و مشهد کربلا شد و اکثر راه را از روی اخلاص پای برهنه رفت و در سنه تسع و ثلثین و اربعمایه وفات یافت
مرزبان بن سلطان الدوله لقبش را بعضی عز الملوک و بعضی عماد الدوله گفته اند کنیتش ابو کالیجار در واقعه که در بصره بود اکثر اوقات
با عمش ابو الفوارس غالب آمده فارس را بحوزه تصرف در آورد و بعد از عم کرمان را ضمیمه ممالک خود ساخت پس از عم دیگر جلال الدوله
حکومت بغداد نیز اضافه کار و بار او شد آخر در جمادی الآخر سنه اربعین و اربعمایه در مدینه حصار کرمان در گذشت
عمرش چهل سال و چند ماه ملکش در بغداد چهار سال و کسری بود ابو منصور فولاد ستون بن ابو کالیجار بعد از پدر در فارس
میان او و برادران سیما ملک الرحیم مخالفت بود و اکثر اوقات مغلوب می بود و چون عادل ابی واهو را که وزیر پدرش بود بکشت
فضلویه شبانکاره که دوست عادل بود مطاوعت بر خواست او در ثمان و اربعین و اربعمایه گرفته در یکی از قلاع محبوس ساخت
و فارس بتصرف شبانکاره در آمد خسرو فیروز بن ابو کالیجار که ملک الرحیم اشتهار داشت بعد از وفات پدر جای خود
بنیابت در بغداد اشاره داده بعد از پدر استقلال یافت و فارس و خوزستان و بصره در تحت تصرف در آورد و آخر در بیست دوم
رمضان سنه سبع و اربعین و اربعمایه بدست سلطان طغرل بیک سلجوقی گرفتار شد و او را بقلعه طبرک بردند و حکومت آل بویه
ختم شد برادرش ابو علی کیخسرو اطاعت سلاجقه نموده نزد ایشان موقر بود و نوبندجان فارس باقطاع او مقرر بود و گاه بنزد سلطان
الب ارسلان سلجوقی آمد و آن را بهلوی خود نشاندی و تکریم او نمودی آخر او در سنه سبع و ثمانین و اربعمایه و ملک الرحیم در حبس
وا اربعمایه فوت شد تمام آن طبقه بالکلیه برافتاد و تلک الایام نداولها بین الناس فرع دیگر که بوئه الکرجه در نسبت ایشان آل بویه
نپیوستند اما بواسطه قرب قرابه ازیشان معدود شدند محمد بن دشمنزیار لقبش حسام الدین علاء الدوله کنیتش ابو جعفر که کویند است و پدر
او پسر خال سیده مجد الدوله بن فخر الدوله بود و خال بلغت دیلم کاکویه است باین سبب بابن کاکویه اشتهار یافت و ابو جعفر در سنه ثمان و تسعین
و ثلثمایه نزد سیده آمد تعظیم یافت و اصفهان در وجه اقطاع او مقرر شد سالها آنجا مقر او بود و ابو جعفر فاضل و فضیلت

دوست و عادل و شاعر بود از جمله شیخ الرئیس ابو علی سینا بواسطه مناسبت مذهب و فضیلت بدو پیوست و اجلاء اشراف و حب
الامر او لوح دربار آن دیار او در حدود ترک قزوین در ششم رمضان سنه اثنی و عشرین و اربعمایه موکب دولت سلطان مسعود کشت جمال مدار
فرار او را آمیخت سلطان مسعود غزنوی خواهر او را خواست و چند مرتبه میان او و علاء الدوله محاربه اتفاق افتاد آخر در محرم سنه
ثلث و ثلثین و اربعمایه در ابهر در گذشت ظهیر الدین ابو منصور فرامرز که اسن اولاد بود قائم مقام شد اما برادر کرشاسف
تنها و مسند وقایع او را اطلاح کرده برادر دیگرش ابو حرب با ابو منصور می بود در حینی که بر سر قلعه نظر رفت که جهات پدرش آنجا بود
ابو حرب خود را بقلعه انداخت و اظهار عصیان نمود و کاه به سلاجقه که در ری بودند ملتجی می شد و نوبتی دیگر ابو حرب پناه با ابو کالیجار
صاحب شیراز برده او را باصفهان آورد آخر میانه برادران صلح شد طغرل بیک فرستاده اظهار ایلی می کرد و در باطن
در ملک الرحیم در خلاف او متفق بود و این معنی بر طغرل بیک ظاهر شده در سنه اثنی و اربعین اصفهان را محاصره کرد و کار بر محصوران
تنگ ساخت تا آنکه در محرم سنه ثلث و اربعین و اربعمایه در عوض آنجا یزد و ابرقو را با وی داده وی بیزد انتقال نمود ابو کالیجار
کرشاسف بن علاء الدوله در زمان پدر صاحب همدان و توابع او بود تا آنکه در سنه سبع و ثلاثین و اربعمایه سلاجقه آن ملک را از او
گرفته پیش فولاد ستون بشیراز رفت و او کرشاسف را بحکومت اهواز فرستاده در آنجا در سنه ثلاث و اربعین و اربعمایه وفات
یافت امیر علاء الدوله بن امیر فرامرز بن علاء الدوله بعد از پدر بحکومت یزد و توابع آن اشتغال داشت و در سنه تسع و ستین
و اربعمایه ارسلان خاتون دختر جغر بیک عم سلطان ملکشاه را که سابقا در حباله قائم بامر الله خلیفه بود بخواست و خاتون
مذکور کاریزی که از آن مسلمانان محفوظند احداث کرده آخر امیر علاء در جنگی که در سنه ثمان و ثمانین و اربعمایه در میانه تتش
و برکیارق واقع شد بود بدست تتش بقتل آمد فرامرز بن علی و الاماش ارسلان خاتون مذکور بعد از
فاضل و فیلسوف بوده او را نزد سلاطین سلجوقیه بتخصیص سلطان سنجر قرب و منزلتی تمام بوده همراه سنجر در جنگ
قراختای بود و در آن معرکه در سنه ست و ثلثین و خمسایه کشته شد و از آثار او سور مشهد مقدس منور علی ساکنها
افضل السلام والتحیات که در سنه خمس عشر و خمسایه ساخت و از او دو دختر ماند و سلطان سنجر نظر بمکافات خدمت
و ملاحظه قرابت یزد را به ستود و وجه اقطاع ایشان مجری ساخت و اتابکی ایشان بلام بوردان و برادرش عز الدین
کار سلار... که کوبر بودند رجوع نمود و ایشان بنیابت بنات مذکوره حکومت یزد می نمودند آخر از سلسله ایشان حکومت
بحکومت رسیدند و تفصیل آن در تاریخ جهان آرا و غیره مذکور است جند هشتم در احوال آل حمدان و نسب ایشان
برای موجب ابو الهیجا عبد الله بن حمدان بن حمدون بن حارث بن لقمان بن راشد بن مسعود بن دلم بن ...
بن سراقه بن خلوف بن مخزوم بن مالک بن وصید بن حبیب بن عدی بن اسامه بن مالک بن بکر بن حبیب بن عمرو بن ثعلبه
بن وایل بن قاسط بن هنب بن افصی بن دعمی بن ربیعه ... عباسی در سنه اثنی و تسعین و مائتین ایالت موصل داده بیغ فساد کرد
بزیدی مأمور ساخت و چون ... در اداء مال از آل حمدان واقع شد مونس خادم بجنگ ایشان رفته در سنه ثلث و ثلثمایه ابو
الهیجاء و برادران او را اسیر ساخته به بغداد فرستاد و ایشان در دار الخلافه محبوس ساختند و در سنه خمس و ثلثمایه خلاص شده
در سنه ثمان حاکم طریق خراسان و دینور گردید آخر در ... خلع مقتدر در سنه سبع عشر و ثلثمایه کشته شد حسن بن عبد الله
لقبش ناصر الدوله کنیتش ابو محمد شیعی و سلسله او و سلسله اوسع ازیشان هم و او از خدمت شیخ اجل محمد بن محمد بن النعمان المفید
استفاده اصول و فروع می نمود و در اعزاز و اکرام او می افزود و جناب شیخ را در مبحث امامت رساله ایست که بنام ناصر الدوله نوشته
چنانکه در مجالس المؤمنین تفصیل کتب شیخ بیان شده و مشهورها الارض ظهور رایات او در احوال دار المؤمنین قم سابقا مذکور گردید
در محرم سنه ثمان و ثلثمایه ایالت دیار ربیعه و اقتدار تمام بهم رسانید میان او و معز الدوله دیلمی بر سر ایالت بغداد اکثر اوقات فتنه

و فساد دست می داد و چون فتنه با اولاد عمّ کبیر وی خلق بود و مع هذا جزایر از برادرش سیف الدوله که بدو رسید از کمال حزن و ملال
مختلط گردید لاجرم پسرش ابو تغلب او را در یکی از قلاع نشاند و جمیع ما یحتاج او را آماده و مهیا ساخت تا آنکه در ربیع الاول سنه ثمان
و خمسین و ثلثمایه وفات یافت غضنفر بن ناصر الدوله کنیتش ابو تغلب و بعد از عدة الدوله پدر را در بست ششم بیست و چهارم
جمادی الاول سنه ست و خمسین و ثلثمایه گرفته و الی ولایت گردید و دختر عز الدوله بختیار دیلمی را بمهر صد هزار دینار بخواست و چون
عضد الدوله قصد بختیار کرد وی بجهت آن وصلت او را لشکر مدد فرستاد عضد الدوله قصد الکای وی کرده ابو تغلب از بیم وی با مصر
برد در اثنای راه در سنه تسع و ستین و ثلثمایه بدست مفرج بن دغفل کشته شد علی بن عبد الله کنیتش ابو الحسن لقبش سیف الدوله
پادشاه عالی جاه شد و بعد از وفات اخشید بر دمشق و حلب استیلا یافته اکثر اوقات بغزای روم مشغول بود و بعلما و فضلا و شعرا
دوست بود لاجرم افاضل ظاهر در اوقات مراعات یافتند از جمله حکیم ابو نصر فارابی که او را معلم ثانی می گفتند روزی که بمجلس او مشرف شد
بصورت مجهول در آنجا آمده در مباحثی که در خدمت او و کلمات غریب نمود و چون کیفیت حالش بر سیف الدوله ظاهر گشت وی را بمزید
بر بخت نشانده بتعظیم و اجلال او مبالغه نمود از آن جمله ابن خالویه نحوی و ابو الفرج اصفهانی صاحب کتاب الاغانی است گویند که سیف الدوله
کتاب را خود مطالعه داشتی چون کتاب اغانی ابو الفرج اصفهانی را بدو رسید با او قناعت کرده از حمل آنها مستغنی شد و متنبی از جمله شعرا و ادبای وقت
و قصاید غرا در مدح او دارد و وفاتش در صفر سنه ست و خمسین و ثلثمایه و ولادتش در ذی حجه سنه ثلث و ثلثمایه در تاریخ الملوک مسطور است که چون
سیف الدوله از برادر خود ناصر الدوله بطلب باز ملک حمدان ناصر الدوله او را گفت که این ملک و ولایت شام بصاحب احتیاج است لشکری بردار و آن ولایت را
بدست آر اتفاقا در آن ولا عثمان بن سعید کلابی از جانب اخشید که والی مصر بود بحلب و انطاکیه حاکم شده بود و چون خوف از عثمان بود ابو حسین ...
لاجرم کنایتی بسیف الدوله نوشت که هر گاه تو ولایات را متوجه این صوب خواهی شد ولایت حلب با تو در تحت تصرف تو در آورم سیف الدوله
چون از اختلاف بنی کلاب و ضعف عثمان مذکور را یقین نمود لشکر بجانب حلب کشید و چون بیک منزل رسید جمیع برادران عثمان با استقبال سیف الدوله آمدند
و چون عثمان دید که مغلوب و کاری نمی تواند ساخت او نیز بخدمت سیف الدوله آمد و چون از قرابت جلالت بر قریه کرمی رسیدند سیف الدوله
نام آن را از عثمان مذکور پرسید و عثمان نام آن را نیز گفت آنکه چون ایشان بدیهی واقع شد که نام آن ابرم بود سیف الدوله پرسید که این چه نام
دارد عثمان گفت ابرم سیف الدوله چون لشکر از آن نامی آن دیهها پرسید بود و در آنجا با ابرام بوده از استماع آن نام کنایتی در دیگر از
دیهها سوال کرد و چون عثمان مشاهده کرد که چند مرتبه دیگر چنین واقع شد و سیف الدوله نام آنها نپرسید مضطر شد که او را لفظ
ابرم کنایتی فهمیده لاجرم در مقام رفع مظنه سیف الدوله شد گفت یا سیدی یا سیف الدوله نرسیم و کنایت که کویم بیش از این چنین واقع شد
نام آن ابرم بود و از هر که خواهی بپرس تا صدق من بر تو ظاهر شود سیف الدوله از ذکاء و فطنت او تعجب نموده چون بحلب رسید او را با خود
بر سریر نشاند و در تاریخ ابن کثیر شامی مسطور است چون معز الدوله بن بویه که امیر الامراء بغداد بود امر فرمود که لعن معاویه را صریحا و لعن دیگر اعدای
اهل البیت را که بر ابواب بغداد نویسند سیف الدوله نیز بواسطه تشیع که داشت امر فرمود که در حلب نیز آن کار کردند رحمه الله تعالی
ابو المعالی شریف بن سیف الدوله قائم مقام پدر شد ملقب بسعد الدوله و بعضی حکومت پدرش در سنه ثمان و خمسین بر او خروج نموده
خلیفه را از او انتزاع نمود و آخر در میانه ایشان در سنه تسع و خمسین صلح شد و بدستور خطبه بنام ابو المعالی خوانده وفاتش در رمضان سنه احدی
و ثمانین و ثلثمایه ابو الفضل الملقب بسعید الدوله قائم مقام پدر گشت چون کودک بود بدر از غلامان خود لولو حاجب سفارش نمود در امر استعمال
طمع در آن ملک کرده لشکر مصر را او فرستاد و لولو متوسل بروم شد قیصر خود متوجه شده مصریان تاب لشکر مصر نیاورده اما که بر ... رسید
رسید خود بهقتنه نموده مطلب سامع گشت آخر ابو الفضل در منتصف صفر سنه احدی و تسعین و ثلثمایه مسموم گشته اولادش ابو الحسن علی و ابو المعالی
شریف را لولو چند روزی سلطنت موسوم ساخته طاقت اخراج نموده بمصر رفتند و آن قوم بدیشان منتهی شد و در تاریخ ابن خلکان
مسطور است که وجیه الدین ابو المطاع ذو القرنین بن ابو المظفر بن حمدان بن ناصر الدوله که جوان ظریف شاعر بود و در ایام ظاهر بن حاکم اسمعیل عمر ...

حکومت ولایت اسکندریه بر او تفویض نمود و او مدت یک سال در آنجا بود و آخر بیک آمد و انتهای فرع آل حمدان اتابک لولو دختر
در حباله سعد الدوله بود و برادرانی چون دیگر هم هذا قصد او کرد دختر پاجار پاش زهری بهم داده او را بکشت و پس از آن مدتی او را خراج
حود استقلال یافت تا آنکه در ذی حجه سنه تسع و تسعین و ثلثمایه وفات کرد ابو نصر منصور ولد لولو بحکومت نشست لقبش مرتضی الدوله بود
و در سنه خمس و اربعمایه بجنگ بنی کلاب رفته فتح نام غلام پدرش را بنیابت در حلب گذاشته و در آن معرکه بدست بنی کلاب گرفتار شد و خود
هم با مال خود را خرید و چون بحلب آمد فتح او را را راه نداد وی بروم رفت و ملک را اسماعیلیه گرفتند و بعد از آن بسعی اندک روزی بنی کلاب متصرف شدند
جند نهم در صفاریه و ایشان چنانکه صاحب کریده در بیان احوال سلاجقه گفته همگی شیعی بوده اند مدت سلطنت ایشان پنجاه و شش سال
و عدد ایشان هفت نفر چنانکه در کتب تواریخ تفصیل آن اختر اول ایشان یعقوب بن لیث الصفار است مؤلف حبیب السیر گفته که در
هیچ ملکی یکیست متولد در باب نسب لیث صفار روایتی صحیح بنظر این ذره احقر نرسیده اما نواب اقدس شهریار مغفرت اما سلطنت پیکر
در زمان دولت میرزا ابا سعید و در ایام سلطنت پادشاه عالیجاه سلطان حسین میرزا سال ها ایالت سیستان بود استماع افتاده که وی گفت
نسب من به ملک صفار می رسد و نسب لیث با انوشیروان عادل منتهی می گردد و از مرویات علو نسب یعقوب آنست که در آغاز نشو و نما
صبی و مبادی احوال نشو و نما که بر یار و بیاران و با امثال احوادث روزگار می بود همیشه بقلم اندیشه نقش جهانگیری بر لوح خاطر می نگاشت و هم در آن
در صغر سن هنگام طالع طفلی لوای جهانبانی می کاشت در ایامی که در قرب جوی جوانان سیستان نشسته بودند و از ظرایف ظاهر چیزی حکایت
و یعقوب در آنجا بود و بهوی طلب ملک بود از آنچه اختر بود در آنجا مردی و مردانگی بغیر اختیار کرد کفت لطیف ترین لباسها اطلس خطایی است دیگری گفت
لطیف ترین تاج طاقیه رومی است دیگری ادا نمود که از منازل لعبستانهای برکار و نعمت ها بهترین است دیگری تقریر نمود که از مشروبات خوشگوار مولو ...
دیگری چنین اظهار نمود که سایه بید سار کار و دیگری چنین سرود که از نغمات و سازها آواز عود ملایم تر دیگری بیان نمود که بوی بدیع محبوبان خوب صورت
خوب صورت شیک سیرت لایق تر چون نوبت به یعقوب رسید گفتند تو هم چیزی بگوی گفت خوب ترین لباسها زره است و بهترین ...
وخوش ترین منزلها معرکه حرب و زیبا ترین شرابها خون دشمنان و لطیف ترین سایه ها سایه پرچم و گرامی ترین مردان مردان کاری معاون
کارسازی و در کتاب لطایف الطوایف مسطور است که یعقوب بن لیث پیش از آنکه پادشاه شود روزی با جوانان قبیله خود جایی نشسته بود
بهم لالا دریای ... رسید گفت ای یعقوب جوان خوب روی رسید نسیه دستیها آن لایق شان کن تا عروسی جهید از اعیان قبیله
برای تو خواستگاری کنم گفت ای پدر عروسی که می خواهم دستیهان او را مهیا کرده ام گفت کدام است یعقوب شمشیر از غلاف بر کشید گفت
من عروس ممالک شرق و غرب را خطبه کرده ام و دستیهان او این تیغ آبدار این شمشیر جوشن کن است شعر عروس ملک کسی در کنار گیرد تنگ
که بوسه بر دم شمشیر آبدار زند و ابتدای دولت یعقوب از آنجا شد که او برادرش عمرو بن اللیث در خدمت درهم بن نضر بودند در بلاد سیستان و در آن
پیوسته با تفرای خوارج مشغول بود و از آن نقل صوایم تمام متابع او بودند و چون درهم بن نضر لشکری جمع کرد و به یعقوب داد نفقات لشکر را یک
که مقابل شراة بود بیرد و یعقوب برفت و بر وی غلبه کرد و آن اطلال بدست خود گرفت و آنجا تو بشن ساخت و مردم را از فرمانبرداری بجهت تاج بخش
شدند و لایت الدار آمد می رد و در آن امر ریاست اتصال می نمود تا مال عظیم حاصل کرد و او باش بسیار بر او جمع شدند و تمکین یافت بیا سید
سیستان را فرا گرفت و بسبب عجز خلفای عباسی و تسلط اتراک بر خلفا و انقطاع عبد الله بن طاهر از خراسان او طمع کرد که خراسان نیز بحکم
کرد آید و در آن وقت امیر خراسان محمد بن عبد الله بن طاهر بود از قبیل خلیفه المعتمد علی الله و محمد بن عبد الله الطاهری با رها حال لشکر
و تسلط یعقوب بن لیث را در رسالت خراسان بدار الخلافه عرض نمود و جوابی نرسید تا آنکه خود بدار الخلافه رفت و احوال او عرض داشت
و خلیفه از اشتغال لهو و لعب دقیان و ملاهی بر هیچ چیز نپرداخت و التفات نکرد و جمله امیر محمد بن عبد الله مذکور در آنجا ماند
و لطایف الحیل می یافت با یکی از خواص خلیفه حال خود باز گفت و گفت تا پیش شاد ان مخنث باید رفت و او را مخل ... کرد تا او کار ترا سامان دهد
محمد بن عبد الله مذکور چنان کرد و در ... بکر از ... اجازه مراجعت نیافت چون بخراسان مراجعت نمود با یعقوب لیث کار بر کرد

نیشابور را مقام ساخت و آنجا می بود در سنه اربع و اربعین و مائتین وفات یافت و از جمله کلام فیلسوف او که در تاریخ ابن کثیر شامی و کتاب
معجم البلدان و کتاب روضة الصفا مذکور است اینست که جمع او رسانیدند که ابو یوسف یعقوب بن سفیان بن معقل الموید [illegible] عثمان
بن عفان طعن می کند یعقوب فرمود که ابو یوسف را حاضر آوردند که تا سیاست کند وزیر گفت ایها الامیر او در عثمان بن عفان سخن
کرد شیخ شماست طعن نمی کند بلکه در عثمان بن عفان مطالب حق می گوید یعقوب گفت او را رها کنید که [illegible]
که در عثمان بن عفان شیخ ما سخن می گوید و از آثار او ترجمه تاریخ ملوک عجمست که دهقان [illegible] که چون ابن بود پهلوان و دهقان نژاد و از کار [illegible]
و بحکمت معروف و بدانش موصوف بود آنرا از تواریخ متفرقه پیشینیان جمع آورده و احوال هرمز بن نوشیروان را تا انجام سلطنت خسرو
پرویز بترتیب نوشته و بدان الحاق نموده چنانکه حکیم فردوسی در آن باب گوید شعر یکی نامه بود از گه باستان ۞ فراوان بدو اندرون داستان
پراکنده در دست هر موبدی ۞ ازو بهره برده هر بخردی ۞ یکی پهلوان بود دهقان نژاد ۞ دلیر و بزرگ و خردمند و راد ۞ پژوهنده روزگار نخست
گذشته سخنها همه باز جست ۞ ز هر کشوری موبدی سالخورد ۞ بیاورد کین نامه را یاد کرد ۞ بپرسیدشان از کیان جهان ۞ از آن نامداران فرخ مهان
که گیتی به آغاز چون داشتند ۞ که ایدون بما خوار بگذاشتند ۞ چگونه سرآمد بنیک اختری ۞ بر ایشان همه روز کند آوری ۞ بگفتند پیشش یکایک مهان
سخنهای شاهان و گشت جهان ۞ چو بشنید از ایشان سپهبد سخن ۞ یکی نامور نامه افکند بن ۞ چنین یادگاری شد اندر جهان ۞ بر او آفرین از کهان و مهان
و چون آن کتاب از خزانه یزدجرد که آخر ملوک عجم بود بدست لشکر اسلام افتاد در وقتی که قسمت غنایم بلشکریان می نمودند حصه اهل
حبشه شد و حبشیان آنرا بجهه ملک حبشه بهدیه بردند و ملک حبشه فرمود تا آنرا ترجمه کردند و بمطالعه و شنیدن آن [illegible]
حبشه مستاول شد تا در خراسان چون دولت به یعقوب لیث رسید کس بهندوستان فرستاد و آن نسخه را بیاورد و ابو منصور عبد
الرزاق بن عبد الله فرخ را که معتمد الملک بود فرمود تا آنچه دانشور دهقان بزبان پهلوی ذکر کرده بود [illegible]
خسرو پرویز تا ختم کار یزدجرد شهریار هرچه واقع شده بود بدان الحاق نماید پس ابو منصور عبد الرزاق مشهور را وکیل ابو سعید بن
منصور المعمری را بفرمود تا آنکه فتحها با تفاق و جهالت [illegible] بن خراسانی از هرات و دوم [illegible] شاپور از سیستان سوم ماهوی
بن خورشید از نشابور و چهارم سلیمان بن برزین از طوس در تاریخ سال سیصد و شصت هجری تمام کردند و در خراسان و عراق نسخها
از آن برگرفتند و چون دولت از آل یعقوب بآل سامان رسید ایشان را نیز باهتمام آن مطالعه تمام شد چنانکه امیر اسماعیل احمد
سامانی دقیقی شاعر را فرمود که آنرا نظم کند و دقیقی یک هزار بیت از اول لهراسپ و گشتاسپ بحث و با ارجاسپ گفته و توفیق اتمام نیافت
بر دست غلام خود کشته گردید تا زمانی که دولت سامانیان سپری شد و سلطان محمود سبکتکین بر تخت سلطنت نشست و چون در دولت
سامانیان و ملازمت و بندگی ایشان نشو و نما یافته بود و طریقه ایشان مرضی و پسندیده او بود لاجرم در جمیع امور اقتدا بآثار حسنه
ایشان می نمود و از آنجمله بمطالعه تاریخ عجم رغبتی تمام داشت و خواست که در آن تاریخ الحاق نماید و یادگاری گذارد که هیچکس از پادشاه
و سامانیان نکرده باشند حکایت دقیقی شاعر و اراده نظم این کتاب در کشته شدن او و ناتمام ماندن او بر خاطرش بود که تمام دا
لاجرم متفقا در دولت آن در دوره [illegible] در سلک نظم داشت و رقم اوی بحکم بر صفحه حال ملک الکلام عنصری [illegible]
بیژن داستان رستم و سهراب را بنظم آورده بود و آخر چنانچه در احوال فردوسی مذکور خواهد شد آن کار بر دست او تمام شد
چون برادرش در گذشت بجای وی بنشست و تمامت ممالک خراسان در تصرف خود در آورد و تا بمجلی مستولی شد که در ربیع الاخر [illegible]
کردند و بیعت [illegible] خلیفه را در خطبه [illegible] در منتصف ربیع الاول [illegible] بقصد استیصال [illegible] متوجه عراق عرب شد
و با لشکری جرار روی بر بغداد نهاد و چون معتضد که خلیفه بغداد بود از آن اطلاع یافت [illegible] و زیر خود عبد الله بن [illegible] دفع
شر عمرو مکید [illegible] بکار برد که در کتب تواریخ مشهور است و بالجمله عرید [illegible] روی بخراسان نهاد و در حوالی بلخ
میان او و امیر اسماعیل سامانی که سپهسالار ماوراء النهر بود مصاف بر واقع شد و عمرو در آن واقعه اسیر شد و او را بر بغداد نزد خلیفه

فرستادند و در حبس وفات یافت و از آثار عمرو مسجد جامع شیراز است آورده اند که عمرو لیث قاعده داشت که هر امیری از امرای او که
هزار سوار مکمل را عرض کردی که زنیت پر یادی در روز مجمع لشکر او عرض کردند صد و بیست امیر را که زنین در دفتر وی نوشته شد
که هر یک هزار مرد مکمل داشتند چون این صورت بعمرو رسید عمرو بن لیث گریان شد و از اسب خود فرو آمد و روی بخاک نهاده [illegible]
[illegible] و بعد از زمانی که بحال خود آمد [illegible] سوال کرد که ای ملک معظم این چه وقت گریه و فریاد و فغان
وقت شادی و بارگاه داشت ملک در ممالک وسیع و امرا و وزرا مطیع کارها ساخته مهمات پرداخته صد و بیست هزار مرد آراسته [illegible]
در بوستان اقتدار پیراسته سبب گریه چه بود عمرو گفت چون لشکر خود را مکمل و مسلح دیدم بخاطرم رسید [illegible]
واقعه کربلا پیش خاطرم آمد و آرزو بردم که چرا آن روز در آن صحرا من حاضر نبودم که [illegible] امام حسین [illegible]
من با این جماعت حاضر شدمی و دمار از دشمنان اهل البیت برآوردمی [illegible]
که تاج مکلل بر سر داشت و [illegible] مرصع [illegible] و بر کرسی [illegible]
دو لمان [illegible] هر چه و است و [illegible] بعد از وفات [illegible]
[illegible] لشکر کردم و [illegible] کربلا [illegible]
در باره آن مظلومان [illegible] صاحب روضة الشهدا علیه الرحمه [illegible]
در دل کسی کند موجب نجات [illegible] شهیدان [illegible] شعر [illegible]
[illegible] و بعد از اسیر شدن عمرو طاهر بن محمد بن عمرو بکر [illegible]
در سیستان و نواحی خراسان [illegible] روزی چند که هلاک شدند و دولت صفاریان در گذشت جند دهم در حکام
بنی عقیل حسام الدوله مقلد بن مسیب بن جعفر بن عمرو [illegible] و [illegible] اعاصر قادر بالله بود و لقب او [illegible]
بوده و سوی طایفه بنی عقیل و طایفه خفاجه سه هزار کس از ترک و دیلم در سلک لشکر انتظام داشت [illegible] حاکم موصل و بعضی از [illegible]
عرب بود [illegible] تاریخ مصر گفته که او را شعر نیکو و [illegible] بود تا آنکه از او نقل است که یکی از حاجیان وصیت نموده بود که چون زیارت
طیبه کند سلام من بحضرت رسول صلوات الله علیه برساند [illegible] اگر ابو بکر و عمر در جوار تو مدفون نمی بودند [illegible]
[illegible] همانا [illegible] در سنه احدی و تسعین و ثلثمائه بدست یکی از غلامان [illegible] کشته شد در تاریخ [illegible] مسطور است
[illegible] معتمد الدوله ابو المنیع قرواش بن مقلد قایم مقام شد و او [illegible]
تاریخ ابن خلکان مذکور است [illegible] شاعر کریم و [illegible] در سنه احدی و [illegible] در دعوت اسماعیلیه در آمده
[illegible] موصل و انبار و مداین و کوفه [illegible] خطبه باسم حاکم لدین الله اسماعیل مصری [illegible] الحمد لله الذی
انجلت [illegible] الغضب [illegible] ارکان النصب و اطلع بنوره شمس الحق من الغرب [illegible]
[illegible] بنی عباس [illegible] خلفای اسماعیلیه [illegible] ارکان [illegible] اهل البیت
که اساس مذهب اهل سنت و جماعت منهدم و ویران [illegible] خلفای اسماعیلیه که سلطان مغرب بوده اند [illegible]
[illegible] اهل سنت و جماعت [illegible]
حکومت کرد و بعد از آن برادرش زعیم الدوله [illegible] موصل [illegible] زعیم الدوله
ابو کامل برکة بن مقلد در سنه [illegible] و اربعمائه [illegible] در سنه احدی [illegible]
[illegible] و در سنه [illegible] در رمضان سنه ثلث و اربعین و اربعمائه [illegible] بدران بن مقلد [illegible]
بود در سنه احدی [illegible] علم الدین قریش بن بدران [illegible] زعیم الدوله حکومت یافته

در واقعه بساسیری و گرفتن قایم [illegible] دار الخلافه همراه بود و [illegible] قایم [illegible] پناه برد و چون او بود
[illegible] و متعصب [illegible] بغداد آزار بسیار رسانیده بود التفات با وی نمود [illegible] آخر قریش در نصیبین
وفات یافت شرف الدوله مسلم بن قریش بجای پدر بحکومت یافت در سنه [illegible] و حلب و موصل و انبار مستولی گردید
و در سنه اثنی و ستین و اربعمائه [illegible] الب ارسلان [illegible] و در سنه ثلث و سبعین [illegible]
بشام کشید و [illegible] دمشق کرد و چون فتح آن نزدیک شد [illegible] خراسان [illegible] ایشان [illegible]
و بعد از آن [illegible] روم [illegible] ابن خلکان [illegible] طایفه بنی عقیل [illegible] سلطنه
[illegible] و در جمیع [illegible] آخر در جنگ سلیمان بن قتلمش سلجوقی که حاکم روم بود در جمعه
بیست چهارم صفر سنه ثمان و سبعین و اربعمائه بقتل رسید و بعضی گفته اند که چون سلیمان [illegible]
[illegible] در کتاب تاریخ الملوک مسطور است که شرف الدوله ملکی کریم فاضل حلیم شاعر بود [illegible]
[illegible] ذکر نموده و گفته که کان لقبه مجد الدین سلطان الامراء و سیف امیر المومنین و او بلاد شام را بصلح و قهر بگشود [illegible]
بر روی اهالی آن [illegible] و کرم او تا بمرتبه بود که بیک قصیده که ابن حیوس در مدح او گفت [illegible] موصل [illegible]
حیوس بعد از آن [illegible] وفات یافت مال و غلام [illegible] دولت صورت احوال
ابن حیوس را بعرض شرف الدوله رسانید [illegible] شرف الدوله [illegible]
تا اگر آن شخص را خواست [illegible] من طمع [illegible] مردم [illegible]
فرموده و چیزی [illegible] ایشان جمع [illegible]
امر نمود [illegible] کردند [illegible] ابو حیوس [illegible] آن مال [illegible]
آخر گفتند که دختر [illegible] و در مدینه حران [illegible] و حکم شد که تمام آن مال [illegible]
ابن حیوس قصد خدمت شرف الدوله نمود [illegible] در مجلس [illegible] گفتند که او شاعری [illegible]
[illegible] میر را [illegible] مدح [illegible] سلطان [illegible]
[illegible] که مدح [illegible] در آنجا [illegible] کرسی که سلطان خود بر آنجا
نشسته باشد [illegible] مدح [illegible] خواهد خواند [illegible] ابن حیوس [illegible]
در آمد و [illegible] ایستاده شروع در خواندن مدح نمود و این قصیده را خواند که [illegible] شعر [illegible]
ان الله [illegible] و چون باین بیت القصیده رسید که شعر [illegible]
شرف الدوله [illegible] فرش [illegible] قصیده [illegible]
[illegible] سوار شده [illegible] و چون شرف الدوله
[illegible] اذا قضیتها [illegible]
حاجت [illegible] از جمله مکارم او آنکه در وقتی که ابن منقذ [illegible]
[illegible] شرف الدوله [illegible] شفاعت [illegible]
آوردند و التماس کردند که شرف الدوله [illegible] قبول التماس ایشان نمود [illegible]
قدرت برگرفتن آن قلعه داشت [illegible] جند [illegible]
ابراهیم بن قریش [illegible] بنی عقیل [illegible]

اما صفیه خاتون بن جعفر بیک [illegible] برادرش را خواست کارش مستقل [illegible] در سنه اثنی و ثمانین سلطان ملکشاه او را [illegible]
[illegible] مقید ساخت و [illegible] سلطان [illegible] بعد از سلطان [illegible] خاتون او را رها کرد و او بموصل
رفته بحکومت نشست تا آنکه تتش بن الب ارسلان قصد [illegible] موصل کرد و در ربیع الاول سنه ست و ثمانین [illegible]
مصنع جنگ شد و ابراهیم کشته شد محمد بن شرف الدوله سلطان ملکشاه او را [illegible] و در سنه تسع و سبعین [illegible]
[illegible] داشت [illegible] خاتون مذکور بعد از سلطان
[illegible] برادران جنگ شده [illegible] ابراهیم [illegible] آخر محمد در جنگ کربوقا
در سنه تسع و ثمانین و اربعمائه کشته شد علی بن شرف الدوله بعد از تتش [illegible] تا آنکه کربوقا
بعد از محاصره [illegible] در ذی قعده سنه تسع و ثمانین و اربعمائه [illegible] صدقه اسدی [illegible] جمادی الاول سنه [illegible]
و اربعمائه در حوالی [illegible] بدست اعراب بنی [illegible] کشته گردید و آن قوم بدو منتهی شد جند یازدهم در ذکر [illegible]
[illegible] این طایفه از قدیم الایام [illegible] امیر المومنین [illegible] در میان اعراب [illegible]
[illegible] و از ایشان [illegible]
[illegible] آل بویه [illegible] ابو الحسن علی بن مزید اسدی در سنه
ثلث و اربعمائه [illegible] سلطان الدوله دیلمی او را خلعت داده [illegible] در ذی قعده سنه ثمان و اربعمائه [illegible]
دبیس بن علی [illegible] الدوله قایم مقام پدر گردید [illegible] خلاف [illegible] در تواریخ [illegible]
که او جواد ممدوح و [illegible] در تاریخ ابن کثیر مسطور است که در زمان قایم بامر الله خلیفه بغداد [illegible]
[illegible] و چون [illegible] دبیس [illegible]
و خطبه خلیفه را [illegible] بعد از [illegible] و هفت سال
هفت سال در سن هشتاد در شوال سنه اربع و سبعین و اربعمائه [illegible] وفات یافت ابو کامل منصور بن دبیس [illegible]
الدوله در ذی قعده سنه مذکوره بخدمت سلطان ملکشاه رفته منصب پدر [illegible] او فاضل و شاعر بوده و آن
[illegible] سنه ست و هفت سال [illegible] عراق عرب کرد آخر در ربیع الاول سنه تسع و سبعین و اربعمائه در گذشت
و در کتاب تاریخ الملوک این ابیات از اشعار او مذکور است شعر
[illegible] ۞ اکرم وان [illegible]
[illegible] ۞ [illegible] ۞ [illegible]
[illegible] ۞ [illegible] ۞ [illegible]
[illegible] ۞ [illegible] ۞ [illegible]
[illegible] ۞ [illegible] ۞ [illegible]
[illegible] ۞ [illegible] سیف الدوله صدقة بن منصور بحکومت نشسته [illegible]
[illegible] دار المومنین و موطن افاضل و مجتهدین شیعه است در محرم سنه خمس و تسعین
و اربعمائه بنا ساخت و [illegible] عرب [illegible] فاضل و عفیف و صاحب [illegible]
بوده و در تاریخ مصر مسطور است که سیف الدوله کریم و عفیف بود [illegible] بغداد [illegible]
[illegible] و فضایل او [illegible]
[illegible] سیف الدوله [illegible]

و هیبت بود صاحب تاریخ جهان‌آرا آورده که جاب بن کجر و دبلی صاحب آمد و در خدمت سلطان محمد ملکشاه اکرام کرده بنابر
[illegible] در فتنه برادر پناه آورد هرچند سلطان او را طلب کرد شنوی نداده بمقاتله انجامید و صدقه با چهار هزار سوار و پیاده در برابر
[illegible] در نهم رجب سنه احدی و خمسمایه در آن معرکه کشته گردید و از جمله اشعار او این چند بیت لطیف است شعر هبنی کما زعمت الواشون [illegible]
[illegible] * و هبك ضاق علیك العفو عن جرم * لم [illegible] العفو والکرم * ما اضیق الحکم [illegible] * [illegible]
دبیس بن صدقه ملقب بنور الدوله قایم مقام پدر شد قاضی ابن خلکان گفته که او جوانی جواد کریم و از علم ادب و شعر نصیبی تمام داشت [illegible]
[illegible] نام او برده و ذکر او [illegible] و چون او با سلطان مسعود بن محمد ملکشاه سلجوقی طریقه موافقت [illegible] مسترشد عباسی
[illegible] میان ایشان بکدورت عظیم رسید مکرر با مقاتله انجامید آخر [illegible] مسترشد را [illegible] در آن ایام بحکم سلطان مسعود
سلجوقی [illegible] یکم ذی حجه در سنه تسع و عشرین و خمسمایه در ظاهر خوی بواسطه فتنه انگیزی کشته شد صدقه بن دبیس را آن طبقه بجای
پدر نشاندند و در سنه احدی و ثلثین که سلطان مسعود به بغداد رفت وی بخدمت آمد و در سنه [illegible] بعد از وفات سلطان با داود بن محمود اتفاق
نموده و در شعبان سنه مذکوره در آن مصاف کشته شد علی بن دبیس بعد از برادرش سرور آن قوم گشت آخر در اسدآباد همدان در شهور سنه
اربع و اربعین و خمسمایه وفات یافت صاحب تاریخ مصر گفته که علی بن دبیس صاحب حله مردی شجاع و کریم بود [illegible]
[illegible] محمد بن صالح را بقصد او متهم ساختند و او از آن بیم فوت شد و آن طبقه با او بانتها رسید جلد دوازدهم در ایلخانیه که [illegible]
[illegible] بوده اند هلاکو خان بن تولی خان بن چنگیز خان در ربیع الاول سنه احدی و خمسین و ستمایه بحکم برادرش منکو قاآن
[illegible] ضبط ایران [illegible] در سنه ثلث و خمسین در کنار [illegible] سمرقند نزول نمود و در شوال آن سال از جیحون گذشت و بنا بر اراده [illegible]
[illegible] علیم المنظر خواجه نصیر الدین محمد طوسی طیب الله مشهده که با اضطرار در قلعه میمون دز که از قلاع ملاحده بود بسر می‌برد
[illegible] در بادی توجه هلاکو خان برسم رسالت نزد خان فرستاده بود [illegible] قلاع ملاحده [illegible] ملاحده بقتل رسیدند و در سلخ
[illegible] سنه اربع و خمسین و ستمایه خورشاه پادشاه ملاحده را [illegible] آورده [illegible] موافق تاریخ [illegible]
[illegible] حضرت خواجه [illegible] رسید که در حرم محترم ایلخان محرم گردید [illegible] در تکلیف اسلام ایلخان [illegible]
[illegible] از اعیان لشکر بشرف اسلام فایز گردانید و چنانچه مشهور است [illegible] و لشکر بعضی از امرا استبعاد
[illegible] از قبیل [illegible] است ولیس هذا اول قارورة کسرت فی الاسلام چه بعضی از [illegible] این خاندان بشرف اسلام فایز شدند [illegible]
[illegible] از پادشاهان [illegible] طبقه مغول [illegible] و در روضة الصفا
[illegible] قاآن بن چنگیز خان دین مسلمانان را بر دیگر ادیان مرجح داشتی و تخم محبت [illegible] در [illegible] کاشتی و هم چنین در احوال منکو قاآن
[illegible] هلاکو خان آورده که او با آنکه تابع ملت عیسوی بود در اظهار شرع مصطفوی کوشیدی و التفات [illegible] اهل اسلام و شیخ عظام
[illegible] آخر حضرت خواجه بعد از [illegible] اسلام ایلخان متکفل [illegible] امور او گردید چون مؤید الدین محمد علقمی قمی که وزیر مستعصم
[illegible] بود شنید که حضرت خواجه در صحبت ایلخان [illegible] بخدمت ایلخان و خدمت خواجه نوشته ایشان را بتسخیر دار السلام و انتقام
[illegible] عترت سید انام علیهم الصلوة والسلام ترغیب نمود و ایلخان با استصواب خواجه عزیمت آن صوب نموده فرمان داد تا لشکریان
اسباب یورش بغداد را مهیا سازند و بعد از طی منازل و [illegible] و وقوع قضایا که تفصیل آن در کتب [illegible] است روز یکشنبه چهارم
[illegible] ست و خمسین و ستمایه خلیفه با امرا و پسران خود ابوبکر و عبد الرحمن و طایفه دیگر از [illegible] و دانشمندان و خواص [illegible]
[illegible] بغداد بیرون آمدند و حکم شد که خلیفه را بپای تخت ایلخان تا سه روز [illegible] و بعد از آن ایلخان [illegible] اعلام خلیفه [illegible]
[illegible] الدین مشورت [illegible] خواجه فرمود که اهل سنت که سواد اعظم اسلام اند او را خلیفه بحق و امام مطلق [illegible]
[illegible] فرمان روا می‌شناسند اگر [illegible] خلاص شود [illegible] لشکرها [illegible] و استعداد حرب [illegible]

کردن

[illegible] احتیاج افتد مرد عاقل فرصت فوت نکرده [illegible]
بهتر از مطلوب عدم تصور نتوان کرد شعر [illegible] ایلخان چون دانست که ضمیر حضرت خواجه
از اغراض فاسده مبراست بقتل خلیفه رضا نداد و در این اثنا حسام الدین منجم که در باطن از هواخواهان بنی العباس بود این خبر شنید بعرض
رسانید که اگر خلیفه کشته گردد عالم سیاه و تاریک شود و [illegible] و علامات قیامت مشاهده رود و در این نوع کلمات هیبت آمیز چند [illegible]
ایلخان متوهم شده در این امر بخواجه نصیر الدین رجوع نمود خواجه در جواب فرمود که یحیی و یحیی معصوم را علیهما السلام بقتل آوردند
هیچ یک از این حالات بظهور نرسید که حسام الدین می‌گوید [illegible] بنی عباس [illegible] معقول نیست [illegible]
اسمعیل و غیرهم بکشتند و فلک دوار [illegible] همچنان برقرار بوده نه آفتاب منکسف شد و نه قمر منخسف و ایلخان از حسام الدین [illegible]
[illegible] از غایت تعصب [illegible] ایلخان [illegible] اشاره خواجه نصیر الدین بر قتل خلیفه جازم شد
و چون [illegible] خلیفه [illegible] معروض داشتند که [illegible] حسام الدین آن دعوت [illegible] احتیاط آنست که شمشیر [illegible]
خلیفه [illegible] و بیکبار او را از پای [illegible] تعلیم حضرت خواجه امر فرمودند تا او را در [illegible] پیچیده
[illegible] اعضا و اجزای آخرین خلفای بنی عباس را [illegible] ساختند [illegible] مستعصم [illegible]
[illegible] ایشان [illegible] عذاب [illegible] چهار شنبه هشتم محرم سنه ست و خمسین و ستمایه حسام الدین
[illegible] که در بغداد [illegible] که اگر خلیفه را بکشند عالم سیاه گردد [illegible] هلاکو [illegible]
المجتهد [illegible] جمال الدین رحمه الله در کتاب کشف الحق آورده که چون حضرت امیر المؤمنین [illegible]
بنی العباس [illegible] ایشان بر دست هلاکو [illegible] سید [illegible] ابن طاوس [illegible]
اکابر و افاضل مشهد نجف و کوفه و حله [illegible] هلاکو نوشتند [illegible] هلاکو [illegible] بغداد
[illegible] کهحضرت امیر المؤمنین علیه السلام [illegible]
بنی العباس [illegible] پادشاه [illegible]
در مقابل او [illegible] هلاکو [illegible]
طریقه لطف و [illegible] اهل مشهد و کوفه و حله [illegible]
[illegible] و حضرت [illegible]
[illegible] خواجه نظام الدین اصفهانی [illegible]
[illegible] احوال [illegible] مدیح اهل البیت [illegible] خواجه بهاء الدین محمد جوینی [illegible] شعر
[illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
از آثار هلاکو [illegible] خواجه نصیر الدین محمد طوسی طیب الله مشهده [illegible] زیج ایلخانی موسوم شد
آخر هلاکو در نهم ربیع الآخر سنه ثلث و ستین و ستمایه [illegible] سلطان احمد بن هلاکو خان در اصل نام او تکودار بود
و چون [illegible] خواجه شمس الدین محمد جوینی مسلمان شد نام او سلطان احمد کردند پادشاهی [illegible]
[illegible] ارغون خان بن اباقا خان که برادرزاده [illegible] خراسان بود [illegible] پادشاهی [illegible]
لشکر کرد و بجانب خراسان رفت [illegible] سلطان احمد [illegible]
[illegible] ارغون خان [illegible] سلطان احمد [illegible]
[illegible] پادشاهی خراسان و لشکر خراسان [illegible]

[illegible] سلطان احمد [illegible] و سلطان احمد ارغون خان [illegible]
[illegible] لشکریان سپرد [illegible] ارغون [illegible]
[illegible] سلطان احمد [illegible] ایشان آگاه شد [illegible]
[illegible] ارغون خان [illegible] پادشاهی [illegible]
[illegible] سلطان غازان بن ارغون خان بن اباقا خان بن هلاکو خان در سن [illegible] سنه اربع و تسعین و ستمایه
[illegible] شیخ ابراهیم حموی [illegible]
[illegible] غازان [illegible] شیخ [illegible] حافظ ابرو در تاریخ [illegible]
[illegible] و سبعمایه از مذهب باطل اهل سنت و جماعت [illegible] مذهب حق [illegible] اثنی عشریه [illegible] خواجه رشید مذکور
[illegible] سلطان غازان [illegible] در تاریخ غازانی [illegible] آورده [illegible] پادشاه اسلام [illegible]
[illegible] و آله [illegible] سادات [illegible] آن بود [illegible] خواجه کاینات [illegible] افضل الصلوات [illegible]
[illegible] امیر المؤمنین علی و امام حسن و امام حسین علیهم السلام [illegible]
[illegible] سلطان [illegible]
[illegible] حصول [illegible]
[illegible] سعادت [illegible] با اهل بیت نبوت علیهم السلام زیاده شد [illegible]
[illegible] زیارت [illegible] و سادات را عزیز و محترم [illegible]
[illegible] خانقاه و مدارس و مساجد و دیگر ابواب البر [illegible] اوقاف معین [illegible]
[illegible] فقها و متصوفه و دیگر طوایف [illegible] سادات [illegible]
[illegible] اصفهان و شیراز و بغداد [illegible] دار السیادات [illegible] سادات [illegible]
[illegible] مصلحت [illegible]
[illegible] رسول الله صلی الله علیه [illegible]
[illegible] اهل البیت علیهم السلام [illegible]
[illegible] حکیم [illegible] کلام خواجه رشید
[illegible] خواجه رشید [illegible] سلطان [illegible]
[illegible] سلطان [illegible] حکیم [illegible]
[illegible] اشعار [illegible] سلطان [illegible] شوال سنه ثلث و سبعمایه
[illegible] سبعین و ستمایه [illegible] شعر
[illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
سلطان محمد خدابنده الملقب بالجایتو [illegible] برادرش سلطان غازان از خراسان آمده [illegible]
[illegible] خمس و سبعمایه طرح شهر سلطانیه انداخت [illegible]
[illegible] حنفی و خواجه صدر الملک شافعی قاضی القضاة ممالک سلطان در باب مذهب مباحثه [illegible]
[illegible] اسلام [illegible] بغداد سلطان [illegible]

[illegible]

و دیگر صحبت شیخ علامه آیت الله علی الخاصة والعامة جمال الملة والدین حسن بن المطهر الحلی [illegible]
اختیار کرده در ابواب جمیع ممالک احکام [illegible] و خطبه و سکه [illegible] حضرات ائمه هدی علیهم السلام [illegible]
[illegible] کلمه طیبه لا اله الا الله محمد رسول الله [illegible]
ائمه اثنی عشر صلوات الله علیهم [illegible] سلطان غازان
و سلطان الجایتو بمذهب حق اهل البیت علیهم السلام [illegible] حافظ ابرو [illegible] در تاریخ [illegible]
و سبعمایه که پادشاه غازان در بغداد بود روزی علوی در مسجد جامع بغداد [illegible]
[illegible] علوی [illegible] کشته شد [illegible] پادشاه غازان
رفتند و این حال عرضه داشتند [illegible] پادشاه [illegible]
خصوصا علوی را [illegible] مذهب [illegible]
امرای [illegible] مذهب شیعه داشتند [illegible] در خدمت حضرت غازان [illegible]
و [illegible] شیعه [illegible] پادشاه غازان [illegible] مذهب [illegible] و چون خاطر پادشاه [illegible]
[illegible] دار السیاده در شهرهای بزرگ
چون اصفهان و کاشان و سیواس [illegible] وقف فرمود و در مشهد امیر المؤمنین علی صلوات الله
[illegible] و پادشاه غازان [illegible]
[illegible] غازان خان [illegible] سلطان [illegible] الجایتو
سلطنت متمکن شد جمعی از ائمه حنفی [illegible] مذهب ابو حنیفه [illegible]
[illegible] مذهب اهل سنت و جماعت [illegible]
[illegible] خواجه رشید الدین مذهب شافعی داشت [illegible] شافعی [illegible]
[illegible] قاضی القضات نظام الدین عبد الملک [illegible]
علوم معقول و منقول یگانه جهان [illegible] خواجه رشید [illegible]
[illegible] سلطان [illegible] مذهب [illegible]
[illegible] حنیفه در حضور سلطان مباحثه کرده [illegible]
[illegible] مذهب امام شافعی [illegible] مولانا قطب الدین [illegible]
[illegible] شافعی [illegible] مولانا [illegible] لا اله الا الله محمد رسول الله [illegible] سلطان
مولانا نظام الدین [illegible] سنه سبع
و سبعمایه [illegible] سلطان [illegible] حنفیه [illegible] مولانا نظام الدین [illegible]
[illegible] مولانا نظام الدین [illegible]
[illegible] مذهب امام شافعی [illegible]
[illegible] نکاح [illegible]
[illegible] مولانا نظام الدین [illegible] شعر [illegible] * [illegible]
ایشان [illegible] سلطان [illegible] و سلطان [illegible]

نبرد

از آن مجلس برخاست قتلغ شاه با دیگر امرا گفت این چه کار بود که ما کردیم و یاسا و یوسون چنگیز خان و پدران خود بگذاشتیم و بدین
عربی آمدیم که بچندین قسم منقسم است و این رسوایی میان ایشان قایم که با مادر و خواهر و دختران خود حرکت می کنند ما دین
اسلام خود می دهیم و میان عامهٔ اردوها و حوالی آن و اصحاب این خبر شایع شد متفرق شدند و هر کس از اصحاب عوام هیچ بر خلاف
می کردند و طبایع عامه از آن اتکار این قضیه نفرت گرفت اتفاقا هم در آن ایام بوقت مراجعت از اران بگلستان رسیدند و بر کوشک که غازان خان
در آن حوالی طرح فرموده بود بعشرت مشغول شدند شب رعد و برق و باران عظیم پدید آمد و چند کس از نزدیکان سلطان از صاعقه
هلاک شدند و سلطان از آن حالت مستشعر و متخوف شدند و بر فور کوچ فرموده بدار السلطنه متوجه شدند و جمعی از امرا تقویت
داشتند که موجب خواص مغول و پادشاه چنگیز خان سلطان را از آتش می باید گذشت و بخشیان اکثر احکام آن فن بودند حضور
کردند بخشیان عرضه داشتند که این واقعه از شومی مسلمانیست که پادشاه ترک آن کرد و از آتش گذشتن مبلغ ... مدت سه ماه
و تذبذب می بودند و سلطان در این فکر و تردد می بود و با ایناقان و فقها می گفت که مدتی است در دین اسلام ادای طاعات و عبادات
کلفت بسیار کشیده ایم ترک اسلام بکلی چون توان کرد در اثنای این حال امیر طرمطاز عرضه داشت که غازان خان که اعقل و اکمل
جهانیان بود بسبب قبح این اعتقادات میل بمذهب شیعه فرمود سلطان از همان اختیار باید کرد سلطان فرمود که مذهب شیعه
کدام است طرمطاز گفت آنکه برفض مشهور است سلطان بانگ بر وی زد که ای بدبخت می خواهی که مرا رافضی سازی طرمطاز بتمهید عذر
مشغول شد و مذهب شیعه را در سمع سلطان تزیین داد و مردی فصیح محیل بود بتقریر مقام تزییف مذهب اهل سنت و جماعت می کرد
و با سلطان گفت شیعه آنست که می گوید که پادشاهی بعد از چنگیز خان از آن اوروغ او باشد که نزدیکان چنگیز خان بوده اند این سخن
چند تقریر کرد و سلطان را نهایت نیکو اعتقادی و میل بطبیعت بدین اسلام و متابعت محمد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم بود
و در اثنای آن حالت سید تاج الدین آوجی با جمعی از ائمهٔ شیعه بحضرت او آمدند و ... در مذهب اهل سنت و جماعت گشودند و
پادشاه را در مذهب شیعه تحریص می کردند و مولانا نظام الدین با ایشان بمناظره و مجادله برخاست و با ائمهٔ شیعه دایما بحث کردی
و شیعیان را ملزم داشتی و ایشان را با او مجال معارضه و قوت مناظره نبودی اتفاقا در آن زمستان ببغداد ... رسیده
شد و پادشاه در این سال سنه تسع و سبعمایه ببغداد فرمود و از آنجا بزیارت مشهد امیرالمؤمنین علی علیه السلام رفت اتفاقا آنجا خوابی دید که دلالت
بر تقویت دین مسلمانی ... صورت واقعه با امرا بازگفت امرا و مشایخ که میل بدان طرف داشتند سلطان را تحریص تمام کردند و سلطان مذهب
شیعه اختیار فرمود و صلواتی عظیم در آن باب می کردند چنانکه سلطان با امرا و ایناقان خود ... کرده تمامی این مذهب اختیار کنند
بعضی رعایت خاطر سلطان را و بعضی از کمال اعتقاد و بعضی بطبع خود مایل بودند بیشتر آن مذهب اختیار کرده و شیعیان را کار بالا گرفت و امرا
سعید چوپان و ایسن قتلغ در مذهب اهل سنت صلب بودند و هرگز در اعتقاد ایشان فتور ظاهر نشد بلکه با امرای دیگر که میل بدان مذهب
بودند که حضرت بودند از ایشان عظیم خایف بودند و بلطایف تدبیر و حیل چندانکه خواستند که ایشان را میل بدان طرف دهند میسر
نشد و حکم رفت که در تمامت ممالک ایران زمین تغییر خطبه کنند و نام صحابهٔ سه گانه از خطبه بیندازند و بنام امیرالمؤمنین علی و امام حسن
و امام حسین علیهم السلام اختصار نمایند و در سنه تسع و سبعمایه تغییر سکه کردند و از نام صحابه بنام امیرالمؤمنین علی اختصار نمودند
و حی علی خیر العمل در اذان اظهار کردند و در تمامت ممالک ایران بحکم اولجایتو سلطان این معنی منتشر شد الا در قزوین و مذهب شیعه
رونق و رواجی تمام گرفت و ائمهٔ این طایفه را از اطراف طلب داشتند شیخ جمال الدین حسن بن المطهر الحلی بحضور آمد و او مردی دانشمند متبحر
از تلامذهٔ خواجه نصیر الدین طوسی و در علوم منقول و معقول مشهور و تصانیف بسیار داشت و چون بحضرت آمد دو نسخه بنام پادشاه تصنیف
کرد برسم تحفه آورد یکی کتاب نهج الحق و کشف الصدق در علم کلام و یکی منهاج الکرامة فی باب الامامة در مذهب شیعه و چون بحضرت سلطان رسید
او را و پسرش مولانا فخر الدین را که جوان بود دانشمند ... مستعد نیکو اخلاق پسندیده ... ملازم کرد و ... دیگر ... جمال الدین در ...

و کمال الدین سنجاری و غیرهم را اجازه فرمود که بوطن خود رفتند و میان شیخ جمال الدین مطهر و مولانا نظام الدین عبدالملک
مناظرات بسیار واقع شد و مولانا نظام الدین احترام او عظیم کردی و در تعظیم او مبالغه نمودی و مباحثات ایشان از روی استفاده
بودی نه بطریق جدل و لجاج و عناد و شیخ جمال الدین بن المطهر هرگز بطریق تعصب بحث نکردی و در تعظیم و توقیر صحابه تعظیما بلیغ
فرمودی و اگر کسی در حق صحابه کلمهٔ بد بگفتی منع تمام فرمودی و رنجش کردی و با سلطان سعید خلوت داشتی و پیوسته در مجالس
حاضر شدی و سلطان را بر محبت صحابه و تعظیم ایشان تحریص فرمودی و کلماتی که شیعیان متعصب گویند بغایت منکر بودی و منع کردی
و بانواع عاطفت و مرحمت و ادرارات و مرسومات و مسامحات در ولایت حله مخصوص شد و در تاریخ سنه اربع و عشرین و سبعمایه در حله وفات یافت
بود و سید تاج الدین نقیب مشهد طوس با جمعی از سادات ملازم سلطان شد و هر چند از سادات بزرگوار چیزی که لایق منصب شرف
ایشان نباشد صادر شدی تا جمعی از ایشان اثارت نایرهٔ فتنه می کردند و مسلمانان را در شهرها آزار می دادند و اهل سنت و جماعت از این
منفعل شدند و در اعتقاد پاک و محبت صحابهٔ مصطفی و مودت اهل البیت و تعظیم امیرالمؤمنین علی و فرزندان او راسخ می بودند و هر چند
از طرفین او تعصبها قایم شد در ... و محاکات و غیره رسید تا بجایی رسید و سلطان سعید بغایت محبت دین و اسلام و دوستی
محمد رسول الله و اهل البیت او داشت با علما در مناظره و مباحثه بود و اهل علم را رونق تمام شد و چنان علم دوست بود که بفرمود
تا مدرسهٔ سیار از خیمهای کرباس بساختند و دایما با اردو می گردانیدند و در آنجا مدرسان تعیین فرمود چون شیخ جمال الدین بن
مطهر و مولانا نظام الدین عبدالملک و مولانا بدر الدین ششتری و مولانا عضد الدین ایجی و سید برهان الدین عبری و قریب صد طالب
علم در آنجا اثبات کرد و ترتیب ماکول و ملبوس و اولاغ و مایحتاج ایشان تعیین فرمودند تا دایم در ملازمت حضرت باشند و در سلطانیه
در ابواب البر مبارک مدرسه انشا فرمود و شانزده مدرس و معید و دویست طالب علم را اثبات فرمود تا چنان شد که در زمان دولت
او بازار علم و فضل رواجی تمام یافت و علت این معانی مساعی جمیلهٔ خواجه سعید رشید الدین بود که سلطان را بر این امور تحریص و ترغیب فرمودی
این است آنچه ... حافظ ابرو در تاریخ خدابنده ... آورده و این حال که در تاریخ خدابنده ... شاه شجاع نوشته ذکر کرده که اولجایتو سلطان محمد
خدابنده روز دوشنبه منتصف ذی الحجه سنه ثلث و سبعمایه بر سریر پادشاهی نشست و قدم بحلیهٔ سلاطین داشت چنانکه در وقت
ولادت چون آثار آن ظاهر شد و آنچنان بود که پدرش ارغون خان در میان مرو و سرخس در بیابانی بی آب فرود آمده بود و مردم از بی آبی در ...
بودند و در طلب آب بهر جانب می گشتند در حالی که او در وجود آمد باران عظیم بیامد و آن صحرا همه پر آب شد و ایشان هفت روز آنجا مقام
کردند بدان سبب نام او را اولجایتو نهادند و بعد از مدتی بنا بر آنکه عادت مغول چنانست که فرزندی که عزیز باشد جهت حصن الکمال نام
بگردانند او را نیز در نام نهادند و بعد از مدتی خربنده نام کردند و بدین نام شهرت گرفت و چون بر سریر سلطنت متمکن شد امرا و ارکان
دولت و اعیان مملکت او را بلقب سلطان محمد خدابنده نام کردند و در ایام دولت او تمامت ممالک ایران معمور و رعایا مرفه و مسرور بودند و تمامت
قبایل جلیل و دنی و امرای ایشان مطیع و منقاد شدند و عرب و عجم ... و رعیت او بودند و ... در جهان ... ابواب الخیر
و مساجد و مدارس و عمارات عالی بسیار ساخت و سادات را بسیار دوست داشتی و با خاندان محمد صلوات الله علیه و آله آشنایی تمام بودی
چنانچه مذهب ایشان اختیار نمود و خطبه و سکه بنام ایشان فرمود و بیشتر اوقات باشتغال جهانداری و مواقع شهریاری بمباحثات علمی
مشغول بودی و پیوسته صحبت با علما و صلحا داشتی و مسایل مشکل پرسیدی و از خود بیت فکرهای نیک کردی و آنچه او را در خاطر
آمدی با علما عرض کردی از آنجمله روزی در جامع سلطانیه در مجلس وعظ نشسته بود و واعظ در فضیلت صلوات ... سلطان پرسید
که چرا با وجود آنکه انبیا ... آل او را در صلوات ذکر می کنند و در صلوات بر ختم الانبیا اللهم صل علی محمد و آل محمد می گویند و آل را در صلوات ... لفظ
در جواب ... سلطان فرمود که مرا در جواب این مسئله دو وجه بخاطر رسیده ... عرض کنم ... و تمام الاغراض ...
و جماعتی ... دشمنان ... که نسل ایشان منقطع شد ... ایشان ... نبود

و ذکر نکنند بخلاف نسل پیغمبر که روز بروز زیاده شود و هرگز ذکر پیغمبر با ایشان نکنند وجه دوم آنکه اولاد انبیا و ملل و رسل
ما تقدم چون در معرض نسخ و زوال و تبدل و انتقال بودند امضای احکام آن ملل الی الدوام نبود و ارث و غیره لازم نبود بخلاف دین محمد صلی الله
علیه و آله که چون تا دامن قیامت بر قرار ... دول و تقلب دوران تغییر در آن صورت نبندد بر سلاطین او لازم است که امضای احکام آن ...
زمان او کنند لاجرم در صلوات ذکر ایشان بذکر او صلی الله علیه و آله مقرون شد تا امت را معلوم شود که حافظان شرع محمدی ایشانند
و متابعت و حرمت ایشان را از جملهٔ فرایض دانند سلطان چون این تقریر جواب واقع شد فضلای مجلس زبان بتحسین و ثنا گشودند و احسن
در ... و تقریر او تعجب نمودند و ایضا ... آورده که سلطان محمد خدابنده ... بود که روزی ... درویشی صاحب دل رسید
آن درویش چنانچه وظیفهٔ او بود بخدمت قیام نمود و تحفه و تبرک پیش سلطان آورد و سلطان می خواست که در حق او التفاتی فرماید
چنانچه طریقهٔ او بود ابا نمود و چون سلطان مبالغه فرمود گفت مرا بزر و سیم و تحف ... احتیاجی نیست اما چون سلطان
مبالغه می فرماید اگر درویشان ... مهمات دیوانی متعرض نشوند مزید بود تا حکم بنوشتند و ...
برادری گرفت و گفت مرا فراموش مکن آن درویش هر سال بنابر عهد ... دوستی ... تبرکی ... و سلطان آنرا
بیکی از مقربان خود فرمود تا بسپردی تا مجموع را ضبط کرده روز وفات در مصالح تجهیز و کفن او صرف کنند و هم چنین روز ...
سلطانیه تخت ... بوده که آن را بانواع جواهر و لآلی آراسته و بامساند حلل و حلی آراسته ... خواتین و شاهزادگان و امرای
ملوک جهان بر تهنیت حاضر بوده سلطان بر بالای تخت رفت و چون در آن زیب و زینت و عظمت آئین پادشاهی تامل کرد از تخت
بزیر آمد و خدای را تعالی و تقدس سجده کرد و گفت خداوندا عظمت و پادشاهی و ملک تراست و من بنده از بندگان کمترینم اما چون تو کلاه
عزت بر سر او نهادی و قبای سلطنت در وی پوشیدی ... که بدان التفات نکند و شکر نعمت تو بجای نیاورد و ... رساله
ترتیب داده است و این چند کلمه از آنجاست پادشاهی کسی را سزد که ... مردان ... و بندگان را بکرم آزاد تواند کرد ...
... راستی است ... هرگز ... خدا شناسی و خود شناسی ...
عالم ترین مردمان آنست که علم او را از ناکردنی باز دارد و عاقل ترین ... آنکه ... شهوت و غضب چون قادر باشد آتش غضب ... آب حلم ...
شهوت شرابی خوش است اما هر که بسیار خورد زود هلاک شود ... حقیقت است که مردم ...
علم توانگری است که خداوند آن بهیچ حال درویش نگردد و در هیچ جای غریب نباشد و جهل درویشی است که صاحب آن اگرچه مال بسیار دارد
درویش بود و در شهر خود غریب ... خدای تعالی ... از قوت غضب و شهوت ...
دوستی مال از دل بیرون کنند و درویشان ... بنوازند و فایدهٔ سفر حج آنکه در آن سفر یاد سفر آخرت کنند و از دیدن ...
و ... قدرت آفریدگار را تعالی و تقدس بدانند و با اهل علم و معرفت صحبت دارند و مکارم اخلاق و آداب پسندیده کسب
کنند و در مناسک و اعمال حج ... احوال القیامة و عقبات آخرت معلوم فرمایند پس هر که پیوسته با یاد ... باشد بمعنی ...
با نماز باشد و هر که شهوت و غضب ... پیوسته روزه دارد و هر که محبت مال از دل بیرون کند و درویشان را بنوازد
و ... بمعنی پیوسته در زکوة دادن و هر که بیشتر اوقات یاد سفر آخرت کند و ... آن سازد و در ...
و ... فکر کند و در کمال قدرت تامل نماید و با اهل علم و معرفت صحبت دارد و ... آداب و مکارم اخلاق کند بمعنی پیوسته
در حج گذارد آخر سلطان در شب عید فطر سنه ست عشر و سبعمایه بجوار رحمت ایزدی پیوست مدت ... سال ...
و ... پادشاهی کرد ... سال ... دوازده ... محرم سنه ... و سبعمایه
بطالع جوزا سلطان ابوسعید بن سلطان محمد بموجب ... آمده در اوایل صفر در سن دوازده سالگی
در سلطانیه بجلوس ... و ملک و مال بدست امیر چوپان بود و سلطان همین اسم سلطنت داشت و ... صبر کرد

چون در ربیع الآخر سنه تسع عشر و سبعمایه بعضی امرا چون قورمشی و غیره به قصد امیر چوپان در برابر سلطان آمدند جنگ
کرده خواجه تاج الدین علی شاه که وزیر سلطان بود او را بر آن داشت که جانب امیر چوپان را رعایت نموده خود در آن معرکه مباشر
قتال گردید و ... بهادرخان ملقب گردید آخر سلطان از استیلای سلطنت ... چوپان رنجیده بفرمود تا امیر چوپان و ولد
او را هلاک کردند و خانه او و اولاد و متعلقان و نوکران و ارکان دولت او را تاراج کردند ... بیرون آوردند و حکم
کرد که در جمیع ممالک ... و مال ایشان را ... بستانند چون پادشاه ابوسعید باستقلال رسید وزارت بخواجه غیاث الدین محمد
بن خواجه رشید الدین ... داد و روزگاری به عیش گذرانید و بساط داد گسترده تیغ کین بنیام و جهان را در بستر راحت بیاسود چنانکه شیخ اوحدی
که از موحدان زمان آن پادشاه جم جاه بوده در کتاب جام جم ... عدل و احسان و تعریف رفاهیت و امن زمان او می گوید مثنوی

دو جهان کو به سایهٔ شاه است * جو ... سایه در ماه است
دو جهان را صلای عید زدند * سکه در نام بوسعید زدند
شاه کشورطراز والاطرز * شاه دانا نواز دانا ورز
اگر این شاه روی در پوشد * هر چه در چرخ ... پیدا ...
... * گر کرامات ...
... * کشته ...
از دلش ... * ملک ...
در چمن ... بلبل و قمری * ... اولوا الامری
جاودان باد بر خوردار بخت * شاه ایران سریر کسری تخت
ایمن ... زآتش * ... * گر چه ...

... مصیب بود * ملکی کو بعهد او خوش بود * ... بود * و چون روزگار معدلتش بکمال رسید او نیز از دست ساقی اجل جام
کل نفس ذائقة الموت کشید و شربت کل من علیها فان چشید ... در سیزدهم ربیع الآخر سنه ست و ثلثین و سبعمایه در ...
و او را بسلطانیه آورده ... آن ... امیر ... علی شاه بن امیر ...
... ولادتش ... هشتم ذی قعده سنه اربع و سبعمایه ...
بیرون آمد و ... ظاهر شد قوم در سلوک سربداران امیر عبد الرزاق بن امیر فضل الله ... و جماعت ... سلطان
ابوسعید ... کرمان فرستاده وی چون عیاش و ... بود ...
... مال ... تلف نموده ... سلطان ابوسعید ... رسید ...
او ... خواجه علاء الدین ... در آن ... خواجه علاء الدین
... در سنه سبع عشر و سبعمایه خواجه ...
چون ... نام ... برادرش وجیه الدین مسعود ...
و ثلثین امیر وجیه الدین مسعود بجای برادر سرداران قوم شد ... خراسان ... طوس ...
... ابیورد ... هزار ... و پیاده ...
و ... آوازه ... در ربیع الآخر سنه خمس و اربعین ... کشته شد آقا محمد آیتمور که ...
امیر وجیه الدین مسعود بود ... حکومت رسید ... سنه سبع و اربعین و سبعمایه ... خواجه علی شمس الدین ...
کلو اسفندیار ... در جمادی الآخر سنه تسع و اربعین و سبعمایه مقتول گردید امیر شمس الدین فضل الله برادر
مسعود ... هفت ماه حکومت کرده ... سنه تسع و اربعین
خود را خلع کرد خواجه علی شمس الدین ... خواجه شمس الدین ...
... و ... هزار ...
... سنه ثلث و خمسین و سبعمایه ... خواجه یحیی کرابی ... طوس ...

جاه و جوانان چند برده و معدودی چند با روی خطا پیوستند مردم چون در خانه را خالی دید بهتر و در زیج خانه را بگشت و کار بزرگ را
جماعت از پیش برد آخر علاء الدوله برادر [illegible] قصد او کرد و در روزی که خواجه بد [illegible] رسید و بکتار [illegible]
نشسته خنجر را وزد و خواجه نیز [illegible] هر دو خواجه وار بر زمین افتادند و جان بدادند **خواجه ظهیر** برادرش قایم مقام
گشته چون او بمشرب و کردار بود و [illegible] در رجب سنه ستین و سبعمائه [illegible]
معزول شد **خواجه حیدر قصاب** پس از او بحکومت رسید [illegible] در اسفراین با او عصیان ورزید حیدر با [illegible]
بجا طرح او رفتند سربداران او را در آنجا سنه احدی و ستین بکشتند **امیر لطف الله** بن خواجه مسعود مشهور به میرزا بسوخ
حسن دامغانی و نصر الله باستینی بر مسند موروثی نشسته و روزی حسن مذکور و با او دشنام داد و کینه در دل گرفته شب بر سر او
او را بگرفت بقلعه دست جردان فرستاد و در آخر رجب سنه اثنی و ستین او را قصد نمود **پهلوان حسن** دامغانی با شش هزار [illegible]
امیر ولی شکست یافت در آن اثنا خواجه علی مؤید با او یاغی شد باهزار سوار در سبزوار رسید و چون متعلقان سالاران خود
همگی در سبزوار بودند از آن جهت سر او را بر بیش خواجه علی مؤید فرستادند **سلطان علی مؤید** بسلطنت نشسته اهل ...
و بغایت کریم و مشفق و بر هیزکار و مروج مذهب حق اثنا عشری علیهم السلام بود و بامر او شیخ شهید قدس سره که از اعاظم مجتهدان
شیعه است مکاتبه و مراسله بود تا آنکه میر شمس الدین محمد مکی را از اعیان صلحا بود با تحفهای لایق و کتابتی مشتمل بر اظهار نیاز مندی جود
جمیع شیعه خراسان بطلب حضرت شیخ بشام فرستاد و در آن کتابت ملتمس جنان بود که شرع الطاف آن شیخ که در خراسان کسی نیست که مردم حکم
شرعیه بفتوای او عمل نمایند بتما واجبست که متوجه این دیار شوید و اهل این دیار را ارشاد فرمایید و الآن در ای قیامت مرجع جمیع شیعه
خراسان در حضرت حضرت پیغمبر و ائمه هدی صلوات الله علیهم از تو شکایت خواهیم نمود چون حضرت شیخ بر مضمون کتابت مطلع شد
بر توجه جانب خراسان اقبال ننمود اما کتاب لمعه دمشقیه را بنام سلطان تالیف نموده مصحوب میر شمس الدین محمد بخراسان فرستاد و در جواب
احتجاج سلطان نوشت که از همین کتاب که مشتمل بر فتاوای متنت احکام شرعیه شیعه انتظام ... و وجوب توجه من بآنجانب ساقط
می شود و معذور خواهد داشت در کتاب حبیب السیر مسطور است که چون سلطان علی مؤید ... بر مسند شهریاری
نشست در اظهار شعایر مذهب علمای امامیه مبالغه نموده با قصی الغایة در تعظیم سادات عظام کوشیده با مشهد طوس صاحب الزمان
هر صباح اسبی کشید لطف و کرم او را نهایت نبود در حفظ طایفه شرع شریف هرگز بدینک شرب اقدام نمی فرمود و چون امیر تیمور در شهور
سنه اثنی و ثمانین بخراسان آمد سلطان بقدم اخلاص پیش او رفت و میر عالی الکای سربدار او بدستور با او گذاشت و در ملازمت او بود همانجا
همراه بود تا در سنه ثمان و ثمانین در حرم آباد لرستان زخمی خورده بجانب آن گذشت و آن فرقه بدو منتهی شد رحمهم الله تعالی **دیلم**
در ذکر بعضی از سلاطین ترکان قراقوینلو مخفی نماند که جمیع سلاطین این طایفه علیه بحکم سایر محدودات ایشان شیعه با خلاص بوده اند
چنانکه نقش نگین آغا پیر بیگم والده سلطان دختران اسکندر بن قرا یوسف بر آن دلالت دارد چو نقش نگین یکی اینست **نظم**
در مشغله دنیا و معرکه محشر ... از آل علی کافی رایم اسکندر ... و نقش نگین دیگری این بوده **نظم** بود از جان مریدآل حیدر ... اورق سلطانیست ...
و نقش نگین میرزا ابراهیم بن میرزا جهانشاه بن قرا یوسف این بوده که **نظم** نام بداغ و بنده باداغ حیدرم ... هیچ جا شوالست در هر ما ...
اما چون قدمای ایشان ... مجال آن نیافتند که در ترویج مذهب حق اثنا عشری ظاهر سازند لاجرم بذکر
احوال میرزا اسپند که جوان دین دار و صاحب آثار بوده اقتصار و ... **میرزا اسپند** بن قرا یوسف بن قرا محمد **شعر** شاه ...
عدو ولایت ... مالک ملک عراق ... ان روز در ... بر مرتضی ... اسپند ...
دسیده که بحرم کردان ... آسمان ... جلال ... سوز ... خاندان و ... ملکه ...
از امرای سلطان احمد جلایر است ... سلطان بود و ... سلطان ... و بعد از ... و مقدم ... دیگر ...

حمایت در خیال او در آسیا خود را پناه و تمسک کردند و ... مستخلص بر موصل و ... قرا یوسف
یوسف بغایت دلیر و مردانه و بهادر و فرزانه بود چنانچه با امیر تیمور مکرر مخالفت نموده و با اتفاق سلطان احمد جلایر بروم رفت و از آنجا بشام
و پادشاه آنجا ملک اشرف با یزید او را بخاطر امیر تیمور رهین دوا بند کرد و قرا یوسف بعد از وفات امیر تیمور از قید خلاص شد و هزار سوار
که با او در آن ولایت آسیا بودند بر او گرد شده مجتمع شدند و از آنجا فرار نموده تا کنار آب فرات بکصد و هشتاد جنگ با سپاه ...
و مستخلصان کرد و هم وقت غالب آسیا و در غره جمادی الاولی سنه تسع و ثمانمائه در حوالی نخجوان با میرزا ابا بکر بن امیر تیمور جنگ کرده ظفر یافت
و چون نوبتی دیگر با او مصاف کرده میرزا میرانشاه را بکشت و بالکلیه بر آذربایجان و عراق عرب و بعضی از عراق عجم استیلا یافت میرزا شاهرخ
پادشاه هرا ... بعزم دفع او متوجه شد و حافظ قرآن که با میرزا شاهرخ بودند بجهت استیصال خصم دوازده هزار نوبت سوره انا فتحنا
ختم کردند تا آنکه قرا یوسف بیمار شد و با شدت مرض از کمال غیرت از تبریز با وجان آمد و آنجا در روز پنجشنبه هفتم ذی قعده سنه ثلث
و عشرین و ثمانمائه وفات یافت و بعد از او قرا اسکندر بن یوسف که در غایت شجاعت و نهایت جود بود از واقعه پدر بسلطنت نشست و در روز
دوشنبه بیست هفتم رجب سنه اربع و عشرین و ثمانمائه در موضع ... با میرزا شاهرخ دو شبانروز مصاف داده کمال جلادت
و بهادری بجا آورد آخر با سلطنه کریکی از امرای شاهرخی بکار برد شکست یافته بروم رفت و بعد از مراجعت میرزا باذربایجان آمده
بر سریر سلطنت نشست و یکی از ظرفا در آن باب املا نموده **شعر** سکندر خود شه ما راز دو بخت ... شه ما مملکت بگرفت و بگریخت
و کرت دیگر میرزا بقصد او لشکر کشیده در روز دوشنبه هفتم ذی حجه سنه اثنی و ثلثین در ظاهر سلماس قتال شد اسکندر دو روز کوشش
بهادرانه نمود و چون بخت مساعد نبود باز شکست یافته متوجه روم شد و در غیبت میرزا آذربایجان استیلا یافت و در شهور سنه تسع
و ثلثین که میرزا باید هذا او برکید میرزا جهانشاه بن قرا یوسف محمد ... رسید ... نظر تربیت کرد و دفع شر اسکندر را با او
حواله کرده بر گردید **مصرع** ... جهانشاه ... بجو ... میرزا شاهرخ والی آذربایجان گشت برادرش اسکندر
از روم برگشته تبریز را متصرف شد و جهانشاه که در قشلاق قره آغاج ... بود ... صف ... در اوایل سنه
اربعین و ثمانمائه در صوفیان بر تبریز جنگ ... اسکندر ... پسرش ... برادر زاده را اقطاع
کرده در تمام آذربایجان و ... ماند ... عراق عرب در دست برادرش میرزا اسپند مذکور بود و ... بیک ...
الوند بن اسکندر بود و میان او و ایشان محاربات بسیار واقع شد چنانکه در کتب متداوله اهل تاریخ مسطور است و بالجمله میرزا اسپند
که برادر مادری ... اسکندر بود بعد از ... برادر بحکومت عراق عرب متمکن شد و او بخلاف سلاطین سلسله خود بغایت ...
و در ... تشیع ... اکتفا نموده بود ... که آبا ... شرب ... و آقا ... میرزا اسپند ...
شعر ... ... از جمله چون چند از جمله آنکه ... میرزا شاهرخ جهت دفع اسکندر ... آذربایجان کشید
در اواخر رجب سنه اربع و عشرین و ثمانمائه ... قشلاق ... و ... آن لشکر قیامت ... میرزا اسپند ...
متواتر ... میرزا شاهرخ ... شاهرخ ... کشید ...
... اسپند ... میرزا شاهرخ ... بمقتضای الحرب خدعة در مقام تدبیر ... میرزا شاهرخ بود
و ... لشکر ... میرزا اسپند ... که میرزا اسپند در ... افتاد ... و میرزا اسپند دوازده سال بحکومت
بغداد و ... باستقلال نموده و در سال هشتصد و چهل هجری ... شیعه ... سنی بغداد ... و چون علمای شیعه در ... حقیقت مذهب اهل البیت علیهم السلام نمودند اسپند

میرزا ترویج آن مذهب نموده امر کرد تا خطبه و سکه بنام نامی دوازده امام علیهم السلام کردند و در همین سال السید محمد بن فلاح
موسوی که اول سلاطین مشعشع است ظهور نمود و میرزا اسپند را در ایام حکومت بغداد با برادران و برادرزادهها و بعضی از امرای
قراقوینلو که در آن سرحد بودند مخاصمه و منازعه بسیار واقع شد و در اکثر ظفر او را بود تا آنکه جهانشاه برادر او که والی آذربایجان بود
با آن همه عظمت از عهده او بیرون نمی آمد و در بعضی اوقات که از او خایف بود کتابتی بجانب شاهرخ میرزا نوشت مشتمل بر استغاثه و التماس
از مقاومت اسپند میرزا و در آن کتابت این بیت را که یکی از شعرای عجم او گفته بود نوشت **شعر** ... بسوی بغداد باید کوکبش
بهر دفع درد سر اسپند باید سوختن آخر در یوم الثلثا آخر شهر صفر از سال هشتصد و چهل هشت ... فوت یافت و از غرایب آنکه
از آن زمان که بغداد را بنا کرده اند تا زمان وفات اسپند میرزا هیچ خلیفه و سلطان سوای اسپند میرزا در آنجا وفات نیافته و در ...
در جانب دجله در باغ عیش آباد در گنبدی که خود در ایام حیات جهت مدفن خود مرتب ساخته بود دفن نمودند **جند سیزدهم** در شاخ
سلاطین علویه گیلان غفر الله لهم سلفهم و ابقا اخلافهم که ایشان را سلطان معظم کارکیا خوانند **سید علی** که نسب شریفش بدین سوال
بر حضرت ... علویه انتها می یابد **علی کیا** بن امیر کیا و او را ... سلطنت شد حکام گیلان در صدد قصدش بودند بنابر آن بود
با اهل بیت بر سمند ارفقند در شهور سنه ثلث و ستین و سبعمائه در آنجا وفات یافت بن حسن کیا بن سید علی ... قوام ...
نقل نموده ساکن گردید بن سید احمد بن سید علی الغزنوی ... و بنابر آنکه چند گاه در مدرسه مولانا ... بتحصیل ... اشتغال
بدین لقب موسوم گردید بن محمد بن ابی زید کما ... گیلان نقل نموده در ... قیام ... بن ابی محمد حسن بن احمد
الاکبر المشهور ... بن ... بغایت فاضل و عفیف بوده ... ساکن
بن علی بن حسن الاصغر بن الامام الهمام علی بن الحسین زین العابدین علیه السلام با اتفاق اخوان باز ... سید ... الدین ... آنجا
... تمام ... زمان امیر تیمور گورکان ... گیلان ... لشکر ... با اتفاق ...
مهدی کیا ... در سنه تسع و تسعین و سبعمائه ... گیلان ...
بدو رفت و در زمان او ... برادرش مهدی کیا متعلق بود و بالجمله سید علی کیا بحلیه فضل و صلاح ... و ...
و جوه کتابت مشهور که او در جواب امیر تیمور گورکان نوشته بود از دلایل فضل ... مناسب نمود که آن
دو کتابت را در این مقام نقل باید **سواد کتابت امیر تیمور** سید علی کیا ... فراوان مخصوص ... بر تمهید
قواعد اشتیاق ... معلوم دانند که چون ... موافقت ...
مخالفت ... کمال ... که ... تحصیل ... الطاعة ... متابعت ... نوشته
می شود ... مطاوعت و متابعت ... حضرت ... کمال ...
بودی ... انقیاد و امتثال ... معلوم ...
افتاده باشد که ... بصوب ممالک ایران نهضت نموده ... حال ...
دستور ... احوال ملک عز الدین ... پادشاه ... کردستان ... شروان و شکی و ملک ... تفلیس
که هر یک طریق مخالفت ورزیدند ... پادشاه اسلام ... سلطان ... مطاوعت ...
نمودند ... حضرت ... ملک ... خراب ...
... ملک ... ملوک کردستان ... لشکر ...
و مواعظ ... عزم ... شروان و ولایت ... ترتیب
بودند مشهور گشتند ... بدیشان ... اختصاص یافتند

ملک بقراط و تفلیس که ... مدتی ... باستقلال ... تمام ... سلطنت دیار تفلیس و ... کرجستان ... بود و بر غلظت
و سطوت و شوکت او ... تمام داشت او را باسلام و اطاعت دعوت کرده شد تقاعد و ممانعت نمود ولایت او را خراب کرده او را گرفته ...
عالم پناه آوردند و با وجود عدم قبول اسلام و اظهار مخالفت و ... او را امان داده شد و بعد از آن چون قبول دین محمدی صلی
الله علیه کرد و شرایط امتثال و اذعان نموده تربیت و ... کرد و بر سر ممالک خودش فرستاده شد ... بدو ... آمد
آسمد ... ذکر ... مواضع و ولایت و نواحی و قلاع ایشان از حد و دجیلان ... بهر حال ...
المرام ... چون ایشان شرایط اطاعت قیام نمودند و فرمان ... پادشاه اسلام خلد الله تعالی ملکه و سلطانه بجا آوردند
... ایشان ... اهل ... ایشان را ... احوال ... تخصیص ... خود
عبرت ... اولو الالباب ... که اطاعت نمودند چون سادات مازندران و کوهستان برقرار بر سر ممالک خود متمکن اند و شفقت
و ... ایشان روز بروز زیاده ... استراباد و ملوک رستمدار که مخالفت کردند و عصیان نمودند ... صورت ...
انجامید ... ماکان ... موجب ... احوال ولایت خراسان و خوارزم و تبریز پوشیده ...
... نفاق و خلاف ورزیدند و نصیحت قبول نکردند ... الامر مخذول و مقهور شدند جزاء بما کانوا یعملون مقصود از تقدیم
این مطالب ... حضرت رسالت صلوات الله علیه
... قتل و قتل کردن و شرایط ... موجب ... و فتنه ...
کل ... طریق مطاوعت و مخالصت ... انواع ... ذکر ...
بود مفتوح داشتن ... نظام واستقامت احوال خود ...
... شاهانه ... حضرت ... متوجه ...
... العفو ... جرایم ... الکاظمین الغیظ والعافین عن الناس
از افعال و حرکات ... داشته شود ... نصیحت قبول نکنند و از احوال
دیگران ... متوجه ...
صحیفه ... مواعظ و نصایح ... و ملاطفت قبول نکرده باشد ...
هر آینه آنچه واقع شود ... باشد والسلام **سواد جواب مکتوب امیر**
تیمور که سید علی کیا نوشته الواثق بالملک الغنی علی بن امیر الحسین ... ارباب ... عقل و فراست ...
... آن ... بشریت ...
... سوال ... تفاوت ... فضل رب الارباب ...
... یرزق من یشاء بغیر حساب ...
... در میان ایشان ...
... ولکن ... تقدیم ...
... و لو بسط الله الرزق لعباده لبغوا فی الارض ...
... طغیان و عصیان ...
... سلطان ... انما المؤمنون
اخوة ... اجتناب ...

برجواب مکتوبی که امیر تیمور نوشته و آن مشتمل است از سخاهر بسیار و تخویف و تهدید تمام و کلمات [illegible] و عبارات نااندیشیده
مطلقا دعوی ربوبیت کرده هر شخص که بصفات اوله نطفه و آخره جیفه موصوف باشد و هر روز دو بار یا کل و شرب محتاج باشد
و بر آنجا احتیاج دارد حکم خطاب وما کنا معذبین حتی نبعث رسولا گویان [illegible] و اضافه مغفرت و احسان و عفو و رضوان با نفس
ضعیف خود که محل زلل و نسیان و قابل فنا و نقصانست کرده [illegible] انا کذلک نجزی المحسنین بدهد و از جناب [illegible] عز و جلاله
[illegible] و رقم [illegible] اشارت خلق الانسان ضعیفا و انه کان ظلوما جهولا کشد چندانکه در این باب تامل رفت [illegible]
روی نمود و چون رعایت ادب کردن بر کافه انام از خواص و عوام واجب و لازم است و اگرچه [illegible] هندوستان و درم خریدگان باشد حرفی
سفیهانه و جزاف [illegible] از طعن و خلل خالی [illegible] بزبان قلم رانده است [illegible]
مغفرت [illegible] جرایم او کشیده شود [illegible] و احتیاجات [illegible] و با علم و اکرام او مخصوص گشته
[illegible] واقع شود در این خطاب [illegible] کرد و این غایة عتاب [illegible] نوشته و بالجمله [illegible]
چشم [illegible] باشد [illegible]
[illegible] مطلق است [illegible] آیه کریمه قل لا اسئلکم علیه اجرا الا المودة فی القربی [illegible]
[illegible] در توقیر و احترام اولاد حضرت رسول [illegible] بنابر حدیث صحیح حضرت رسول که انی تارک
فیکم الثقلین کتاب الله و عترتی اهل بیتی [illegible] و آزار سادات [illegible] اکرم [illegible]
ترک اکرام ایشان نکردی و باهانت ایشان قیام و اقدام نمودی و با ایشان [illegible]
[illegible] مکتوب [illegible] و وعید [illegible] مواعظ [illegible]
[illegible] معلوم شد و چون [illegible] خواجه شمس الدین [illegible]
مشتمل بر کیفیات از آمدن [illegible] سادات [illegible]
[illegible] من الشمس و ابین من الامس است [illegible]
و [illegible] در حالت [illegible] با وجود اعتقاد
[illegible] موافقت [illegible]
[illegible] از جهة مصالح دین باشد [illegible] سلاطین اطراف [illegible]
بظهور آورده است از قتل و غارت و سوخت و تاخت [illegible] معلوم شد [illegible]
[illegible] باشند [illegible] جایز نیست و انبیا و اولیا [illegible] سلاطین [illegible]
[illegible] دین محمدی علیه افضل الصلوات [illegible] اهل اسلام [illegible]
و مطیع و منقاد شرع بوده [illegible] قتل و غارت و استیصال [illegible]
[illegible]
[illegible] سادات [illegible]
[illegible]
[illegible]
لا العار و المنیة لا الدنیة [illegible]
[illegible]

تعالی شانه و توالی احسانه منشور وتعز من تشاء و توقیع تؤتی الملک من تشاء [illegible] اخیار موجی از بندگان پروردگار
به قبضه اقتدار این ضعیف روزگار داده [illegible] و امکان [illegible] اعلام دین و امضای احکام شرع مبین و اتباع امر سید
المرسلین صلعم کوشید و [illegible] اخلصا لوجه الله تعالی
[illegible] فکم من فئة
قلیلة غلبت فئة کثیرة باذن الله و الله مع الصابرین [illegible] اعتبار
[illegible] خوارزم و هرات و سیستان و خراسان و عراق و شروان و اران و نواحی آن [illegible]
[illegible] و کذلک نولی بعض الظالمین بعضا بما کانوا یکسبون او یلبسکم
شیعا و یذیق بعضکم باس بعض [illegible]
[illegible]
[illegible] آل رسول [illegible]
[illegible] قاتلوهم یعذبهم الله بایدیکم
و یخزهم و ینصرکم علیهم و یشف صدور قوم مؤمنین [illegible] و من یتوکل علی الله فهو حسبه [illegible]
[illegible]
[illegible] و لنبلونکم حتی
نعلم المجاهدین منکم و الصابرین [illegible] والله یؤید بنصره من یشاء و ما النصر الا من عند الله [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
کارکیا [illegible] بن علی کیا [illegible]
[illegible] کارکیا سید محمد [illegible]
[illegible]
[illegible] در قلعه الموت [illegible] جمادی الاولی سنه سبع و ثلثین و ثمانمایه [illegible]
[illegible] کارکیا امیر کیا بن امیر سید [illegible]
[illegible] ذی قعده سنه احدی و خمسین و ثمانمایه کارکیا سلطان محمد بن کارکیا ناصر کیا [illegible]
[illegible] سلطان ابو سعید [illegible]
[illegible] ثلث و ثمانین و ثمانمایه کارکیا میرزا علی بن سلطان محمد [illegible]
[illegible] شاه
شاه اسمعیل [illegible] کارکیا سلطان حسین بن کارکیا سلطان محمد [illegible]
[illegible] کارکیا میرزا علی [illegible]
[illegible] سلطان حسین [illegible]

برسر او ریخته قتلش نمودند و در همین شب پنج شنبه پنجم رمضان سنه احدی عشر و تسعمایه که آن سید عالیشان [illegible]
[illegible] امرای سلطان حسین از آن حادثه واقف شده [illegible] کارکیا [illegible]
پنج شنبه پنجم رمضان مذکور [illegible] در جمعه [illegible] رمضان سنه سبع و اربعین و ثمانمایه [illegible]
[illegible] سلطان حسین [illegible] کارکیا سلطان احمد بن کارکیا سلطان حسین [illegible]
[illegible]
[illegible] سنه ثلاث و ثلثین و تسعمایه [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] سنه ست و ثلاثین [illegible]
[illegible] سنه اربع و تسعین و ثمانمایه [illegible] کارکیا سید علی کیا [illegible]
[illegible] کارکیا سلطان حسن [illegible]
[illegible]
[illegible] کارکیا سلطان حسن
[illegible]
[illegible] کارکیا خان احمد بن سلطان حسن [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] شعر [illegible]
[illegible] شعر [illegible]
قطعه [illegible]
[illegible]
[illegible] قطب الدین علامه شیرازی [illegible]
[illegible]
[illegible] فقطع دابر القوم الذین ظلموا و الحمد لله رب العالمین [illegible]
[illegible]
کارکیا سلطان حسن [illegible]
[illegible] سلطان خلیل [illegible]
[illegible] سلطان خلیل [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] سید حیدر چهاردهم در سلاطین علویه [illegible] امیر قوام الدین المشهور به میر بزرگ [illegible]

[illegible] موجب سید قوام الدین بن سید صادق بن سید عبدالله بن سید محمد بن سید ابو هاشم
بن سید علی بن سید حسن بن سید علی المرعش بن سید عبدالله بن سید محمد الاکبر بن حسن بن حسین الاصغر بن الامام
زین العابدین علیه السلام [illegible] خراسان رفته [illegible] سید عز الدین [illegible]
[illegible] سنه ستین و سبعمایه [illegible]
[illegible] سنه احدی و ثمانین و سبعمایه [illegible]
[illegible] سید فخر الدین [illegible] سید کمال الدین
[illegible] سید کمال الدین [illegible] سنه اربع و تسعین و سبعمایه امیر تیمور گورکان
[illegible] ذی حجه [illegible] امیر تیمور
[illegible] سید کمال الدین [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] سید کمال الدین [illegible] امیر تیمور [illegible]
[illegible] سید علی بن سید کمال الدین [illegible] امیر تیمور
[illegible] سنه خمس و ثمانمایه [illegible]
شمس الدین [illegible] میرزا شاهرخ [illegible] شمس الدین
[illegible] سید علی [illegible]
[illegible] سید مرتضی ابن سید علی [illegible]
[illegible]
[illegible] سنه سبع و ثلثین و ثمانمایه وفات یافت سید محمد بن سید مرتضی [illegible]
[illegible] ربیع الاول [illegible]
[illegible]
[illegible] سید محمد [illegible]
[illegible] سید محمد [illegible] سنه ست و خمسین و ثمانمایه [illegible] سید عبدالکریم
بن سید محمد [illegible]
[illegible] میر عبدالکریم [illegible] ربیع الآخر
[illegible] سنه خمس و ستین و ثمانمایه وفات یافت سید عبدالله بن سید عبدالکریم [illegible]
[illegible]
[illegible] سید عبدالله [illegible]
[illegible] سید زین العابدین بن سید کمال الدین بن سید محمد [illegible] سید عبدالله [illegible]
وفات یافته بود [illegible] ربیع الاول سنه اثنی و سبعین و ثمانمایه [illegible] امیر زین العابدین

به تغلب حکومت یافت تا آن الکا را از دیوان محسن بیک حصه و جیب خرج از ابریشم مقطع نموده [illegible] میر عبد الکریم
سازنده بود و کار او [illegible] تا آنکه در شهور سنه [illegible] وفات یافت میر شمس الدین برادر سید زین العابدین
پس از او بحکومت رسید امیر عبد الکریم ادا الخراج نموده او پیش سلطان یعقوب آمد الکا را [illegible] میر عبد الکریم بود [illegible]
با برادر لشکر برداری بکر بیک موصلو صاحب [illegible] میر عبد الکریم [illegible]
و سید شمس الدین [illegible] کیلانیان به یعقوب بیک نوشت و او سلطان [illegible] لشکری ساخت [illegible]
از آن جهه [illegible] بپادشاه رسید [illegible] سید شمس الدین آقا رستم روزافزون [illegible]
آخر سید [illegible] در قلعه محبوس ساخت آخر سید در شهور سنه [illegible] وفات یافت میر عبد الکریم بن سید عبد الله [illegible]
بود [illegible] سلطان ابو سعید بود [illegible] کیا سلطان محمد [illegible]
او و سید زین العابدین [illegible] در آخر سنه ثمانین و ثمانمائه آن الکا را [illegible] سید زین العابدین [illegible]
در آنجا ساکن گردید و آخر [illegible] سید شمس الدین در آن ولایت [illegible] وفات میر عبد الکریم در سنه اثنی و ثمانین [illegible]
بود میر شاهی بن میر عبد الکریم در الکای مذکور [illegible] بحکومت رسید آقا محمد روزافزون [illegible] ادا الخراج نموده [illegible]
[illegible] احکام حکومت [illegible] آقا محمد در سنه تسع و تسعین [illegible]
میر عبد الله بن میر سلطان محمود بن میر عبد الکریم [illegible]

[illegible]

جلال الدوله اسکندر بن تاج الدوله زیار بن کیخسرو بعد از برادر حکومت یافت در ایام او امیر مسعود سربدار در آن دیار کشته شد
مردم آنجا که تا غایت [illegible] و جلال الدوله [illegible] سه شنبه بیست یکم ذی حجه
سنه ست واربعین وسبعمایه قلعه کجور را طرح انداخته بنا ساخت و بعد از بیست هفت سال حکومت در سنه احدی وستین وسبعمایه
کشته شد صورت حال آنکه او را ملازمی بود [illegible] در اثنای صحبت میان [illegible] اهل مجلس [illegible]
از هم بر آمد چراغ فرو نشست ملک خواست تا بیرون رود [illegible] رسید و این معنی [illegible] ظاهر [illegible] کرد که سلطان را زخم زدند
و مقارن این [illegible] بر پهلوی وی [illegible] فخر الدوله
شاه غازی بن زیار بعد از برادر بحکومت رسید در سنه ثمانین وسبعمایه وفات یافت سعد الدوله طوس بن تاج الدوله زیار بعد از
قتل برادر حاکم شد [illegible] امیر تیمور [illegible] ملک کیومرث بن بیستون بن کستهم بن تاج الدوله زیار [illegible]
در سنه سبع وثمانین وسبعمایه [illegible] کشته شد [illegible] قلعه نور بود و چون [illegible] اسکندر [illegible]
در واقعه عصیان اسکندر امیرزاده رستم بن عمر شیخ ملک را گرفته نزد وی فرستاد اسکندر [illegible]
[illegible] محمد عمر شیخ [illegible] در آن [illegible] رستم [illegible] بقلعه [illegible]
یافته و ملک [illegible] شیراز [illegible] بحکومت [illegible] مذهب حق ائمه اثنی عشر علیهم السلام [illegible]
رستمدار را که اکثر ایشان تا آن وقت سنی بودند بمذهب حق دعوت نمود [illegible] و ملک [illegible] در رجب
سنه سبع وخمسین وثمانمایه وفات یافت بعد از وی ملک در میان دو پسر وی منقسم شد [illegible] قلعه نور و توابع [illegible]
قلعه کجور و مضافات ملک [illegible] و از ایشان هشت نفر [illegible] بحکومت نشسته اند ملک کاوس بن ملک کیومرث قایم مقام پدر [illegible]
او بود بحکم پدر برادران که هفت نفر [illegible] بحکم او [illegible] بواسطه [illegible] خلق [illegible] ملک اسکندر
برادرش [illegible] در سنه احدی وسبعین وثمانمایه ملک جهانگیر بن ملک کاوس در قلعه نور بجای پدر [illegible]
[illegible] اسکندر [illegible] سلطان محمد [illegible] در سنه احدی وثمانین وثمانمایه [illegible] آخر در شهور
اربع وتسعمایه وفات یافت ملک کاوس بن جهانگیر [illegible] آخر [illegible] برادرش [illegible] کشته شد ملک
کیومرث بن جهانگیر [illegible] برادر قلعه نور [illegible] برادرش ملک بیستون [illegible]
بر دست او کشته گردید ملک بیستون بن جهانگیر بعد از قتل برادر [illegible] بحکومت رسید [illegible]
[illegible] در سنه [illegible] وتسعمایه [illegible] قلعه [illegible] آخر در بیست ششم صفر سنه ثلث عشر
وتسعمایه در وقت [illegible] ملک کشته شد [illegible] ملک بهمن [illegible]
[illegible] سلطان احمد خان [illegible] میر عبد الکریم
والی مازندران [illegible] سنه سبع وخمسین وتسعمایه وفات کرد [illegible]
تاریخ است [illegible] ملک کیومرث بن بهمن بجای پدر [illegible]
[illegible] میر عبد الکریم ملک اویس بن ملک کستهم بن ملک بیستون [illegible]
ملوک کاوباره است اکنون در بعضی از نواحی آنجا [illegible] والله اعلم ملک کجور و از ایشان [illegible] بحکومت
رسیده اند ملک اسکندر بن ملک کیومرث [illegible] ملک کاوس [illegible]
ملک تاج الدوله بن اسکندر [illegible] ملک اشرف ابن تاج الدوله [illegible] بحکومت
رسیده [illegible] ملک کاوس را در قلعه [illegible]

[illegible] و بعد از واقعه ملک بیستون [illegible] ملک کاووس [illegible] آخر در شهور سنه احدی
وعشرین وتسعمایه وفات یافت ملک بیستون ابن ملک اشرف [illegible] و ادراک و اطلاع بر احوال سلاطین [illegible]
[illegible] و در زمان خود بیستون [illegible] آخر در شهور سته خمسین وتسعمایه [illegible] ملک جهانگیر [illegible]
و بیشتر ملک اسکندر [illegible] دختر زاده سلطان احمد خان بود [illegible] آن دیار [illegible]
ملک کیومرث را بحکومت برداشتند ملک کیومرث بن ملک کاوس [illegible] آخر [illegible]
افزون [illegible] آخر [illegible] ذی قعده سنه ثلث وستین وتسعمایه فوت شد ملک [illegible] بن ملک کاوس بعد از
برادر بحکومت رسید [illegible] روضه رضا علیه التحیة والثنا [illegible] و ملک بهمن بن کیومرث حاکم [illegible]

جند شانزدهم در سادات مشعشع والی خوزستان سید محمد بن سید فلاح بن هبة الله بن حسن بن
المرتضی بن سید عبد الحمید [illegible] بن ابو علی فخار بن احمد بن ابی الغنایم بن ابو عبد الله الحسین بن محمد بن ابراهیم
المجاب بن محمد صالح بن امام موسی الکاظم علیه الصلوة والسلام است مسقط الراس او واسط [illegible] شیخ
احمد بن فهد که از اکابر صوفیه و اعاظم مجتهدان شیعه اثنا عشریه است [illegible] خلف شیخ [illegible] دختری داشت [illegible]
آن کتاب را [illegible] سید محمد [illegible] اعراب حدود خوزستان [illegible]
و ایشان را ذکری [illegible] کیفیت [illegible] ایشان [illegible]
[illegible] شمشیر [illegible] و دیگر اشیای عجیبه [illegible] خود را [illegible] مهدی [illegible]
و در سنه هشتصد و بیست [illegible] خوزستان چون شوشتر و دزفول و حویزه [illegible] و تفصیل احوال سید
محمد بن فلاح [illegible] در تاریخ [illegible] آورده آنست که سید محمد در سال هشتصد و بیست [illegible]
نموده دعوی مهدویت کرد [illegible] در آن سال [illegible] چنین [illegible] آن سال آن بود
[illegible] میرزا [illegible] بن قرا یوسف ترکمان که والی عراق بود فقهای شیعه را طلبید [illegible] بغداد [illegible]
و چون فقهای شیعه [illegible] مذهب شیعه [illegible] دوازده امام [illegible] اولاد عبد الله
بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین بن امیر المومنین علیهم السلام است [illegible] طلب علوم اشتغال داشت [illegible]
بخدمت شیخ احمد بن فهد [illegible] مجتهد شیعه [illegible] استفاده [illegible] سید محمد [illegible]
کرد و مهدی موعود [illegible] سید محمد [illegible]
[illegible] جامع معقول و منقول بود [illegible] و مکاشفه بود [illegible]
[illegible] مکاشفه [illegible] جامع کوفه معتکف شد [illegible]
[illegible] سید [illegible] حال [illegible]
[illegible] واسط است [illegible] شعر
اقامتنا بارض العراق بواسط * مدینة اهل العلم والحلم [illegible] و [illegible] هرگاه ایشان [illegible]
تکلیف [illegible] جنگ [illegible] خواهم کرد [illegible] میان اهل [illegible]
[illegible] مهدی موعود [illegible] و تقسیم بلاد و قری [illegible]
[illegible] امیر منصور [illegible] قتل [illegible]
[illegible] امیر منصور رسید سید محمد [illegible] سید [illegible] شیعیان [illegible]

و قصد کشتن من می کنند [illegible] امیر منصور [illegible]
از آن [illegible] بموضع کسید مراجعت نمود [illegible] طایفه معدان که در آن نواحی بودند [illegible]
[illegible] طایفه عرب [illegible] و سودان [illegible]
[illegible] دجله بغداد [illegible] ایشان [illegible] من مهدی [illegible] خارق عادات در میان ایشان ظاهر کرد
و چون از آن موضع کوچ نمود بموضع [illegible] حصانت [illegible] حاکم آن نواحی [illegible] خلق بسیار [illegible]
کشت و اسیر ساخت [illegible] در اوایل سال هشتصد و چهل و چهار بود [illegible] ایشان واقع شد [illegible]
[illegible] مراجعت نمود [illegible] طایفه [illegible] در میان [illegible] دجله و حویزه [illegible]
نمود و چون در آنجا قرار گرفت [illegible] سید علی [illegible] عظیم [illegible]
نموده [illegible] طایفه [illegible] بودند [illegible]
جنگ [illegible] ایشان [illegible] تمام شد بجانب [illegible]
از قرای حویزه حرکت کرد [illegible] روز جمعه هفتم شهر رمضان سنه هشتصد و چهل و چهار [illegible] حویزه
خلق بسیار کشته شد [illegible] امیر فضل [illegible] حاکم جزایر بود [illegible] واسطه [illegible] میان او و برادران [illegible]
از جزایر بحویزه آمده بود [illegible] مردم او [illegible] اهل جزایر [illegible] اهل حویزه [illegible]
شدند و سید محمد [illegible] مراجعت نمود [illegible] سید محمد [illegible]
[illegible] لشکری [illegible] بجانب واسط رفت [illegible] امرای مغول [illegible] جنگ شد [illegible]
از مغولان کشته شد و بالآخره هزیمت نمودند و سید محمد [illegible] آنجا [illegible]
[illegible] غارت [illegible] و این قضیه در [illegible] شهر شوال از سال مذکور بود و بعد از آن [illegible]
سید محمد لشکر بجزایر کشید و چون در آن زمان [illegible] میان [illegible] جزایر واقع بود [illegible] جزایر بود
با [illegible] بخدمت سید محمد [illegible] سید محمد [illegible]
و ایشان [illegible] اهل جزایر [illegible] ایشان [illegible]
ساخت آنگاه [illegible] واسط فرستاد [illegible] هشتصد [illegible]
[illegible] ایشان [illegible] و چون [illegible] سید محمد [illegible] جزایر [illegible] حویزه آمد [illegible]
در اول رمضان سال هشتصد و چهل و پنج بود [illegible] آنجا [illegible] سلطان بن میرزا ابراهیم بن میرزا شاهرخ [illegible] جلال الدین بن
شیخ ابو الخیر بن شیخ محمد جزری [illegible] جلال [illegible] در شیراز بود [illegible] سلطان
عبد الله [illegible] سلطان [illegible] شیخ ابو الخیر [illegible]
[illegible] جمع نمود [illegible] حویزه اقامت نمودند و سید محمد [illegible]
[illegible] سید محمد [illegible]
[illegible] ایشان [illegible]
[illegible] شیخ ابو الخیر [illegible] میرزا [illegible]
حویزه [illegible] سید محمد [illegible] ایشان [illegible]
کشت بعد از آن بحویزه مراجعت کرد [illegible] حویزه [illegible] میرزا [illegible] بغداد رسید

لشکر خود را جمع نموده متوجه حویزه شد و چون بواسط رسید امرای حویزه [illegible] امیر [illegible]
[illegible] سید [illegible] اهل قلعه حویزه [illegible] مشعشع [illegible]
[illegible] میرزا [illegible] ایشان همراه کرده [illegible] حویزه فرستاد [illegible]
[illegible] شیخ ابو الخیر لشکری جمع کرد و لشکر [illegible] میرزا چون بحوالی حویزه رسید [illegible] لشکر سید محمد جنگ
واقع شد [illegible] سید محمد [illegible] بحوالی حویزه کوچ نموده [illegible]
[illegible] میرزا اسپند بر قلعه حویزه در آمد [illegible] حرکت کرد [illegible]
مشعشعیان [illegible] سید محمد [illegible] شیخ ابو الخیر [illegible] میرزا اسپند فرستاد [illegible]
طلبید [illegible] میرزا اسپند [illegible] سید محمد فرستاد [illegible]
[illegible] میرزا اسپند سید محمد بحویزه آمد [illegible] میرزا اسپند [illegible]
[illegible] مشعشعیان [illegible] میرزا اسپند [illegible] بصره [illegible]
[illegible] اسپند میرزا [illegible] بغداد آمد و در آن اثنا سید محمد [illegible]
واسط لشکر کشید [illegible] میرزا اسپند [illegible]
نواحی [illegible] سید محمد [illegible]
بر سر بصره لشکر کشید [illegible] قلعه [illegible] بغداد بجانب شیراز رفت
و [illegible] سید محمد بجانب واسط حرکت نمود [illegible]
[illegible] اهل واسط [illegible]
بر بصره [illegible] مولی علی [illegible] در سال هشتصد [illegible]
بعد از آن مولی علی [illegible] نجف اشرف رفت [illegible] بغداد رفت [illegible] اقامت نمود [illegible]
و قتل و اسیر نموده [illegible] جهانشاه میرزا [illegible] بغداد [illegible] مولی علی بحویزه مراجعت نمود [illegible]
بولایت کوه کیلویه [illegible] قلعه [illegible] مولی علی [illegible] وفات یافت [illegible] در سال
هشتصد و [illegible] بعد از وفات مولی علی [illegible] لشکر بغداد [illegible]
جمع [illegible] سید محمد [illegible] واسط [illegible] در میان ایشان جنگ [illegible]
و سید محمد غالب آمد [illegible] کشته شد [illegible] سید محمد
در [illegible] سال هشتصد و هفتاد وفات یافت مولی علی [illegible] ایام پدر [illegible]
[illegible] حضرت امیر المومنین [illegible]
[illegible] عراق عرب [illegible]
[illegible] سلاطین [illegible]
[illegible] مهدی [illegible] مولی علی [illegible]
و [illegible] سید [illegible] سلطان حسین میرزا [illegible]
[illegible] بن جهانشاه پادشاه [illegible]
[illegible] کوه کیلویه [illegible] مولی علی [illegible]

اورا به تیر بزند اتفاقا تیر این تدبیر صائب آمده و در آن موضع بقتل رسید و پدر او از تعییر و سرزنش مردم خلاص گردید
سلطان محسن بن سید محمد بعد از پدر و برادر سلطنت کرد و مکارم اخلاق او بطبقه اعلا گرفت و ولایت جزایر و اکثر نواحی بغداد در تصرف
او در آمد و امرای احشام کرد و بختیاری و غیر ایشان در مقام متابعت او در آمدند و چون او کریم و فضیلت دوست بود علمای شیعه کتب
و رسایل بنام او نوشته از اطراف فرستادند مولانا شمس الدین محمد استرابادی که معاصر میر صدر الدین محمد شیرازی و مولانا جلال الدین
محمد دوانی بوده چون دید که حاشیه جدید خود را بنام سلطان ایلدرم بایزید روم کرد و ملا حاشیه قدیم خود را بنام سلطان
یعقوب بایندری نمود او حاشیه خود را که متضمن دفع مطاعن [illegible] باسم سلطان محسن کرد سلطان مشار الیه [illegible]
ملا شمس الدین محمد فرستاد و ایضا از مآثر کرم او منقولست که روزی یکی از افاضل سادات فارس که ندیم سلطان بود و بطریقه سادات
متشرع جامه‌ها با آستین فراخ در بر می نمود در مجلس سلطان حاضر بود در آن اثنا یکی طبق بزرگ پر از نارنج برسم تحفه بخدمت
سلطان آورد سلطان از روی ظرافت آن نارنجها را یک یک در آستین جامه سید مذکور انداخت تا تمام نارنجها در آن گنجید
و هیأت عجیبه و شکل غریب سید را بهم رسید آنگاه سید التماس نمود که پیش سید چه بود که حمل آن نارنجها تواند نمود
و مع هذا طمع در اسب و زین مرصع که همیشه در برابر دیوان سلطان مهیا بود نمود و این مثل مشهور را که لا یحمل عطایاکم الا مطایاکم
بر زبان راند و سلطان را این جواب خوش آمده آن اسب را با زین مرصع بدو بخشید و امر فرمود که آن نارنجها را بر اسب محمول ساخته
بمنزل سید مذکور رسانند سید علی و سید ایوب اولاد سلطان محسن مرحوم اند [illegible] میان ایشان سید بزرگوار
سید نور الله مرعشی که سابقا شمه از مآثر فضل و بزرگی او مذکور شده مراسم شریعت مصطفویه و مآثر طریقه مرتضویه در میان
ایشان رواجی عظیم داشت و صدر ایشان نیز چنانکه سابقا مذکور شد قاضی عبد الله شوشتری بود که بکمال فضل و دین و جلال
آراسته بود و وکیل السلطنه ایشان برادر او صاحب اعظم شیخ محمد بود که از آثار او در شوشتر طاق سنگی است که در برابر در دولت
امام زاده واجب التعظیم واقع است و بر کتابه او این بیت نوشته شده شعر تمام گشت بحمد الله این بنا که شد بسعی صاحب
اعظم محمد بن حسین و بانی و مؤسس الجماعه که برادر کهتر ایشان شیخ حسن داشت سپهسالاری لشکر به او متعلق بود و الحق هر یک
از آن سه برادر در کار خود بی نظیر بودند و اهل شوشتر بوجود ایشان افتخار می نمودند و چون آفتاب دولت عظمی و نیر سلطنت
کبری از مشرق دودمان سلسله علیه صفویه ظهور نمود و بعضی از ارباب غرض به سامع جاه و جلال حضرت شاه غفران پناه
رسانیدند که ایشان [illegible] در وقت یورش بغداد [illegible]
بودند بدان صوب نهضت می نمودند و سید علی [illegible] بخدمت پیوست و چون غلو و الحاد آن طایفه در [illegible]
اشرف قرار یافته بود هر دو برادر با جماعت آن طایفه در شهر ربیع عشر و تسعمایه مقتول شدند و حویزه و شوشتر و سایر الکای
خوزستان بحیز تسخیر اولیای دولت در آمد سید فلاح بن سید محسن قایم مقام شد بعد از نهضت شاه غفران پناه از
شوشتر بجانب فارس خروج نموده حویزه را در تحت تصرف در آورده تحفه‌های لایق به رکاب جهان پناه فرستاد و ولایت حویزه را برای
مفوض داشتند سید بدران بن سید فلاح در شجاعت و کرم یگانه روزگار بود پس از پدر قایم مقام گردید و [illegible]
شاه را مطیع و منقاد بود سید سجاد بن بدران حاکم حویزه و سایر عربستان است [illegible]
مردمش بهمان آل سلاطین که تابع والی روم اند حال شوشتر و دزفول را [illegible] بدیوان اعلی فرستاد
[illegible]

مجلس نهم در ذکر امرای نامدار و سپه

سالاران عالی مقدار که در میدان روزگار و شاه سواران مضمار کارزار بوده اند الامیر الشجاع المظفر و اللیث الغضنفر ابراهیم
بن مالک الاشتر رضی الله عنهما شانشه بر ما مور شجاعت رستم با زهادت ابراهیم ادهم منضم داشت و مجاهدات جلیله
و تدبیرات جمیله او در دفع اعدای خاندان اطهار بمرتبه‌ای بود که از غایت اشتهار مستغنی از اظهار است و چنانکه در کتاب مختار
نامه مسطور است [illegible] فرعون نژاد که تابعان یزید پلید و عبید الله زیاد بوده اند بضرب تیغ ذوالفقار
آثار او از هم فرو ریختند و در وادی خذلان و بوادی بوار گریختند بقعاقع حملهای گران و رشق سهام و ضرب حسام خون آشام
او سر و سینه طاغیان شام را می شکافت و سرهای شوم ایشان را در فضای هیجا می انداخت تا بعیون حاضران تمامی آن فریق
بی توفیق را طعمه [illegible] و ضجیع تراب و اکیل غراب ساخت و بر وفق آیه کریمه رب لا تذر علی الارض من الکافرین دیارا
ساحت دیار عراق عرب را از لوث وجود آن قوم نابکار بپرداخت و صدای [illegible] در گوش سیعلم الذین ظلموا ای منقلب
ینقلبون در گوش اهل هوش انداخت فقطع دابر القوم الذین ظلموا و الحمد لله رب العالمین و از جمله حسن تدبیر او که در
مقابله طاغیان شام لشکر اسلام را [illegible] آراسته و یمین و یسار [illegible] اهل
استبصار را [illegible] و امداد [illegible] بخمسة الاف من الملائکة مسومین پیراسته آنست که صاحب کتاب
لطایف الطوایف آورده که چون ابراهیم بن مالک الاشتر بحرب ابن زیاد ملعون میرفت در خلوت چند کبوتر سفید دست آموز
بر محرمی که بر او اعتماد کلی داشت سپرد و گفت چون مشاهده کنی که لشکر من روی بضعف نهاده و لشکر خصم غلبه کرده کبوتران
در لشکرگاه سر ده چنانچه هیچ احدی بر آن مطلع نشود پس به لشکر خود گفت که در کتب آسمانی خوانده‌ام که در این محاربه حق تعالی
مدد خواهد نمود در صورت کبوتران سفید از آسمان بنصرت ما نازل خواهد شد و اهل لشکر آن بشارت شنیده [illegible] بودند
و خوش دلی می نمودند تا وقتی که تنور حرب برتافت و ضعف بر لشکر ابراهیم راه یافت و نزدیک شد که شکست بر لشکر ابراهیم آید و لشکر
روی بگریز نهد آن محرم چون حال چنان دید آن کبوتران را پنهان سر داد و ایشان بالای سر آن دو لشکر بپرواز در آمدند چون
لشکر ابراهیم آن حال مشاهده کردند به یکبار تکبیر گفتند و با دل قوی حمله آوردند و ابراهیم گفت هان یاران بکوشید که مدد ملائکه
عظیم رسید و در آن حمله اول [illegible] و لشکر خصم را شکستند و سر ابن زیاد ملعون را برداشتند ابو السرایا
سری بن منصور الشیبانی در هدم قواعد مخالفان ضلالت مبانی قهر آسمانی و بلای ناگهانی بود و در سال [illegible]
با خود متفق ساخته و محمد بن ابراهیم بن اسمعیل بن ابراهیم بن الامام حسن علیه السلام را پیشوای قوم خود ساخته خروج نمودند و مردم را
بامامت امام رضا و عمل بکتاب و حدیث دعوت کردند و اعراب نیز که در نواحی کوفه بودند با ایشان موافقت نمودند و در آن وقت
حاکم کوفه از جانب حسن بن سهل سلیمان بن منصور دوانیقی بود و چون آن خبر بحسن بن سهل که از جانب مامون خلیفه در بغداد
بود رسید کتابی بسلیمان نوشت و او را ملامت و سرزنش بسیار نمود و ده هزار کس با زهیر بن المسیب داده [illegible]
نمودند و اموال ایشان بدست کوفیان افتاد و روز دیگر [illegible] که مشهور بابن طباطبا بود [illegible]
و ابو السرایا جوانی از سادات [illegible] بجای او بنشاند دیگر باره حسن بن سهل عبدوس بن محمد را با چهار هزار کس بمدد او فرستاد
و ابو السرایا ایشان را منهزم ساخت و تمام لشکر ایشان با عبدوس کشته شدند و در این اثنا علویه جهت نصرت ابو السرایا از اطراف
عراق جمع شدند و او در کوفه درهم و دینار بنام حضرت امام رضا زد آنگاه لشکر بواسط و بصره و مداین فرستاد و نایبان خلیفه
که در آن بلاد بودند گریختند و آن ولایات بدست فرستادگان ابو السرایا افتاد و شوکت او بسیار شد و علویه خانهای عباسیان را که در
کوفه بود غارت کردند و ضیاع ایشان ضایع و خراب ساختند و بسیاری از بازماندگان ایشان را کشتند و زید بن موسی بن جعفر

بن محمد بن علی بن الامام حسین علیه السلام که به بصره در دست او بود آن قدر از خانهای عباسیان و اهل بصره را بسوخت که او را
النار نام نهادند پس از آن چون موسم حج رسید ابو السرایا حسین بن حسن افطس بن علی بن الامام حسین را با اهل مکه فرستاد
که اقامت مراسم حج جهت ایشان نماید و حاکم مکه داود بن موسی بن عیسی بن موسی بن محمد بن علی بن عبد الله بن عباس که از جانب مامون امیر مکه بود
خبر آمدن او را شنیده از مکه گریخته متوجه عراق شد و حسین بن الحسن الافطس بمکه آمده مناسک حج بجا آورد و بعد از آن در
مقام نشسته امر فرمود که جامه‌ها که بنی العباس در کعبه پوشیده بودند دور نمودند و دو جامه زرد که اسم ابو السرایا بر آن نوشته بود بر کعبه
پوشانیدند و خزانه کعبه را با اموال بنی العباس و اتباع ایشان که در مکه می بودند بدست آورده بر لشکریان قسمت نمود و چون خبر کشته
شدن ابو السرایا در جنگ حسن بن سهل باو رسید از مکه فرار نمود الامیر المؤید باللطف الخفی و الجلی ابو دلف القاسم بن عیسی
العجلی از خاندان جود و کرم و اعاظم امرای مامون و معتصم خلفای زمان و سلاطین جهان رسوم سلطنت و جهانداری از او
جهان آرایش اقتباس می نمودند و اساطین فضلای ذوی الالباب و فحول بلغای نکته دان در حقایق امور حکمت از اشارات طبع صحت کشایش
استیناس می فرمودند با وجود انتظام عیش و کامکاری صحبت اذکیای انام را از اهم مهام خود می شمرد و با وفور لوازم سلطنت
و جهانداری در سپهسالاری از حصه درویشان و [illegible] ایشان بهره تمام می برد زبان سنان صاعقه آثار غضنفر آیات فتح و ظفر
دیباجه دست گوهر پاش محرک اقلام فضلای دانشور و شعرای مدح گستر بود و انعام و افضال او از وجوه حلال بود نه از مال مظلومان
بر خلاف حال جبابره طغات و [illegible] اهل روزگار است که دودی از مطبخ ایشان انگیخته آید که آتش در خرمن صد مسلمان زنند [illegible]
[illegible] که خرواری بر جراحت دل یتیمی افشانند
و چوب هیمه [illegible] ایشان [illegible] در پهلوی درویشی کوبند آثار [illegible] او مشهور و اخبار کرم و جود او بر السنه
مذکور و در کتب جمهور مسطور است ادیب فاضل و موسیقی دان کامل بود و از مصنفات او کتابی است در معرفت باز و صید و کتابی در
سیاست سلوک و غیر آن و اکابر شعرای زمان مانند ابو تمام طائی و ابوبکر بن نطاح و علی بن جبله مداح او بوده‌اند و این دو بیت از ابوبکر در
مدح او واقع است شعر یا طالبا للکیمیاء و علمه مدح ابن عیسی الکیمیاء الاعظم لو لم یکن فی الارض الا درهم و مدحته لاتاک ذاک الدرهم
ابن خلکان روایت نموده که ابو دلف بجهت صله این دو بیت ده هزار درهم با بوبکر داد و او آن دراهم [illegible] بر ابله خرید و بعد از آن
روزی نزد ابو دلف آمد و این دو بیت را بر او خواند شعر بک ابتعت فی نهر الابلة ضیعة علیها قصیر بالرخام مشید الی جنبها اخت لها یعرضونها
و عندک مال للهبات عتید ابو دلف از وی پرسید که بهای آن دیگر چند است گفت ده هزار درهم ابو دلف ده هزار درهم دیگر داد
و گفت بدان ای ابوبکر که بر ابله نهری عظیم است و در آنجا دیههای بسیار است و هر دیهی خواهد [illegible] در پهلوی او واقعست
زنهار که دیگر فتح این باب نکنی که نهایه نخواهد داشت ابوبکر تبسم نموده آن زر را گرفت و بکار خود در رفت و از آثار شجاعت او آنست که جمعی
از بهادران کرد را که در ولایت او قطع طریق می نمودند روزی [illegible] در صحرائی تنها [illegible] دچار شده با ایشان در آویخت یکی
از ایشان را بنیزه زد و سنان نیزه از سینه او بیرون آمده در پشت دیگری که پیش او می رفت جا گرفت و هر دو از اسب بیفتادند و ابوبکر
شاعر مذکور در این باب گوید شعر قالوا و ینظم فارسین بطعنة یوم الهیاج و ما تراه کلیلا لا تعجبوا فلو ان طول قناته میلا اذا لنظم
الفوارس میلا در تاریخ یافعی مسطور است که احمد بن ابی صالح که یکی از موالی بنی هاشم بود با وجود کراهت منظر بلای فقر گرفتار شد لاجرم بر
موجب این مصرع که [illegible] روزی با او گفت که فضل و ادب را [illegible] شمشیر [illegible]
بردار و بر اسب سوار شو و همراه مردم بغزا رو شاید که خدای تعالی از غنیمت چیزی به تو روزی کند پس احمد این ابیات در جواب او انشا کرد شعر
[illegible] حمل السلاح و قول الدارعین قف امن رجال المنایا خلتنی [illegible] امسی و اصبح مشتاقا الی التلف یمشی المنایا الی غیری فاکرهها
فکیف امشی الیها بارز الکتف ظننت ان نزال القرن من خلقی او ان قلبی فی جنبی ابی دلف و چون این اشعار و ماجرای او [illegible]

هزار دینار بدو فرستاد گویند که ابو دلف بسبب عطایای بسیار قرض بسیار بهم رسید و کثرت قرض او مشهور شد و در آن اثنا یکی از شعرا
نزد او رسید و این ابیات بر او خواند شعر ایا رب المنایح و العطایا و یا طلق المحیا و الیدین لقد خبرت ان علیک دینا فزد فی رقم دینک و اقض دینی
و ابو دلف او را صله جود فرمود و دین او را ادا نمود و شاعری دیگر بر وی در آمد و این ابیات بر او خواند شعر الله اجری من الارزاق اکثرها
علی یدیک فیعلم یا ابا دلف ما خط لا کاتبا فی صحیفته کما خط لا فی سایر الصحف [illegible] حتی [illegible] وقف
و ابو دلف او را نیز مبلغی کرامند بخشید گویند که روزی ابو دلف بخدمت مامون آمد و مامون با او گفت که تو آن کسی که شاعر در حق تو گفته شعر انما الدنیا ابو دلف
بین بادیه و محتضره فاذا ولی ابو دلف ولت الدنیا علی اثره ابو دلف گفت من این شعر یاد ندارم ای امیر المؤمنین لیکن من یاد دارم که همان شاعر
در شان من گفته شعر ابا دلف یا اکذب الناس کلهم سوای فانی فی مدیحک اکذب مامون را حسن ادای او خوش آمد و از جودت فهم و ذکای او
تعجب نمود و او را آفرین [illegible] بسیار فرمود نقلست که روزی ابو تمام بخدمت ابو دلف رفت و گفت که قصیده در مرثیه محمد بن حمید بن قحطبه
طائی گفته‌ام بر من بخوان ابو تمام شروع در خواندن آن نمود و چون بدین ابیات رسید که شعر توفیت الامال بعد محمد و اصبح فی شغل عن السفر السفر
و ما کان الا مال من قل ماله و ذخرا لمن امسی و لیس له ذخر [illegible] کان بنی نبهان یوم وفاته
نجوم سماء خر من بینها البدر ابو دلف بگریه در آمد و گفت دوست می داشتم که این ابیات در مرثیه من بودی ابو تمام گفت حق تعالی امیر را زندگانی دراز
دهد و او را از آن نگاه دارد ابو دلف گفت هر کرا در مرثیه او چنین ابیات گفته اند او نمرده است در تذکره ابن معتز از علی بن جبله که یکی از ارباب ادب بود منقول است
که گفت چند بار بزیارت ابو دلف رفتم و هر گاه بمجلس او در آمدم به شگفتگی و بشاشت تمام کشاده پیشانی ملاقات نمود و هر گاه از مجلس او بیرون آمدم
خرجی لایق از عقب من فرستاد و چون آن احسان او در حق من بسیار شد از غایت شرم دیگر تا چند روز پیش او نرفتم پس برادر خود معقل را
پیش من فرستاد و او گفت که امیر می گوید چرا ترک صحبت ما نمودی و از آمدن پیش ما تقاعد فرمودی اگر تقصیری واقع شده ما معذوریم
که بعد از آن تلافی و تدارک خواهیم نمود و در زر و احسان تو خواهیم افزود پس من این ابیات در جواب او نوشتم شعر هجرتک لم اهجرک من کفر نعمة
و هل یرتجی نیل الزیادة بالکفر و لکننی لما اتیتک زائرا فافرطت فی بری عجزت عن الشکر فالآن لا آتیک الا مسلما ازورک فی الشهرین یوما او الشهر
فان زدتنی برا تزیدت جفوة فلا نلتقی طول الحیوة الی الحشر و چون معقل که ادیب و شاعر بود و در علوم ادبیه از ابو دلف بهره یافته نظر بر آن ابیات
انداخت گفت بسیار خوب گفته این ابیات را [illegible] معانی آن [illegible] در آورد و چون آن ابیات را به ابو دلف رسانید بسیار پسندید
و این ابیات را نوشته پیش من فرستاد شعر الا رب ضیف طارق قد بسطته و آنسته قبل الضیافة بالبشر اتانی یرجینی فما حال دونه
و دون القری و العرف من نائلی ستر وجدت له فضلا علی لقصده الی و برا یستحق به شکری فلم اعد ان ادنیته و ابتدأته ببشر و اکرام و بر علی بر
و زودته مالا یقل بقاؤه و زودنی مدحا یدوم علی الدهر و مصحوب آن ابیات غلامی با هزار دینار فرستاد آنگاه آن قصیده غرا که در
مدح او مشهور شده و دو بیت از آن اینست در مدح او گفتم شعر انما الدنیا ابو دلف بین مغزاه و محتضره فاذا ولی ابو دلف
ولت الدنیا علی اثره نقلست که چون به مامون رسید که علی بن جبله این اشعار از همان قصیده در مدح ابو دلف گفته که شعر
کل من فی الارض من عرب بین بادیه الی حضره مستعیر منک مکرمة یکتسبها یوم مفتخره مامون برآشفت و در خشم شد و گفت وای بر این
[illegible] آنگاه امر باحضار علی بن جبله نمود علی بن جبله صورت واقعه را
دانسته بجانب جزیره موصل گریخت مامون بعمال نوشت تا او را گرفته آوردند و چون او را در پیش مامون حاضر ساختند [illegible]
گفت که در مدح ابو دلف چنین و چنین گفته و ما را از مستعیران مکارم او دانسته علی بن جبله گفت ای امیر المؤمنین [illegible]
بامثال او اشکال ابو دلف نسبت نداده‌ام و شما را خدای تعالی بواسطه فضل و شرف و اختصاص بخاندان نبوت و کتاب و حکمت و پادشاهی [illegible]
خود ممتاز ساخته و از این مقوله سخنان بسیار گفت تا مامون را غضب فرو نشست و او را عفو نمود و بعضی گفته‌اند [illegible]
بر او گفت که ترا بسبب این شعر مواخذه نمی کنم اما بسبب [illegible] در شعر دیگر که هم در مدح ابو دلف نظم کرده

شعر انت الذی تنزل الایام منزلها * وتنقل الدهر من حال الی حال * وما مددت مدی طرف الی احد * الا قضیت بارزاق وآجال * پس امر فرمود تا زبان او را از قفا بیرون آوردند و بعد از آن کشتند عبد الله معتز گوید که روایت اول نزد ما اصح است و عبد الله [illegible] و کشته نشد و از مآثر شجاعت ابودلف که در تذکره ابن معتز مسطور است یکی آنست که قرقور نام جوانی بغایت شجاع بود که در اصفهان و ولایت که در تحت حکومت ابودلف بود قطع طریق میکرد و یک مرتبه مال عظیم که تجار ابودلف می بردند گرفته بود و جمعی از سپاهیان ابودلف که همراه مال بودند کشته بود و هر چند ابودلف میخواست که او را بدست آرد میسر نمی شد بواسطه آنکه او هرگز در یک جا قرار نگرفتی تا کسی از مقام او خبر نتواند یافت و بر سر او نتواند رفت بلکه شام در جائی و صباح در جائی دیگر می بود و [illegible] و نزد وی کس اعتماد نداشت و با این ابودلف در کار او حیران و طلبکار مانده بود تا آنکه روزی ابودلف شکار رفت و در عقب جانوری [illegible] از لشکریان خود دور ماند و چون در آن اثنا بدامن کوهی رسید ناگاه قرقور مذکور با جوانی بلند بالا [illegible] از دور پیدا شد و چون ابودلف او را دید در اول مرتبه [illegible] بر آنکه او تنها بود و قرقور با آن چند سوار [illegible] ابودلف [illegible] لیکن چون ابودلف دانست که اگر او روی برگرداند کشته خواهد شد بناچار بر قرقور حمله کرد و فریاد بر آورد که ای جوانان کمین از زمین بیرون آیید قرقور چون گمان کرد که سواران کمین کرده رسیدند روی بهزیمت نهاد ابودلف در عقب او [illegible] نیزه چنان بر پشت او زد که از سینه اش بیرون آمد آنگاه سر او را از تن جدا کرده بر سر نیزه کرد و بشهر کرج که از اعمال او بود در آورد [illegible] آن قصیده [illegible] که سابقا بعضی از ابیات آن مذکور شد در مدح ابودلف گفت و در بعضی از ابیات آن اشعار بکشتن قرقور نیز نمود و ابودلف بجایزه آن قصیده مال جزیل بوی داد و از مآثر جود و کرم طبع ابودلف آنست که در تذکره ابن معتز آورده که چون بکر بن نطاح [illegible] نزد ابودلف [illegible] آنچه پیش از این گفته که شعر ومن یفتقر منا یعش بحسامه * ومن یفتقر من سائر الناس یسئل ابوبکر خجل شد [illegible] سر در پیش افکند آنگاه سر بر آورد و گفت [illegible] فرمود که تمام [illegible] دینار [illegible] آنگاه [illegible] ابوبکر از مجلس ابودلف بیرون آمد [illegible] ابودلف [illegible] جمعی از سواران [illegible] ابودلف [illegible] ابوبکر [illegible] ابودلف گفته این بیت است شعر فکفک قوس والندی وترها * وسهمک فیها الیسر فاصمم عسیرها * واین دو بیت نیز شعر ولقد ضربت فی البلاد وفی المجد * لحد سواک الی المکارم ینسب * فاصبر لعادتنا التی عودتنا * او لا فارشدنا الی من نذهب * [illegible] در مدح ابودلف این چند بیت است شعر [illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible] در تذکره عبد الله بن معتز مذکور است [illegible] روزی علی بن یحیی [illegible] آمد روزی علی بن یحیی بن هارون [illegible] اتفاقا در آن اثنا که ابودلف [illegible] علی بن یحیی رسید شاعری [illegible] مضایقه آورده [illegible] در بیاید و از آن طعام بخورد

و او پیش در آنجا [illegible] و از مآثر علو ابودلف تشیع آنست که روزی در مجلس خود می گفت که هر که در تشیع غلو نکند ولد الزنا است پسر ابودلف گفت من غلو ندارم گفت در روزی که مادر ترا خریدم استبرا نکرده با او مباشرت نمودم [illegible] و ابن کثیر شامی در تاریخ خود گفته که ابو نصر بن ماکولا صاحب [illegible] از اولاد ابودلف بود و قاضی جلال الدین قزوینی خطیب دمشق [illegible] از اولاد او است [illegible] ابن کثیر بنا بر ما جرای ابودلف و پسرش که در باب حلال زادگی گفت [illegible] جلال الدین مذکور دانسته و بمقتضای مشرب ابودلف جزم بعضو نسب قاضی نکرده بلکه گفته که [illegible] و غیر او روایت کرده اند که در وقتی که ابودلف را مرض الموت طاری شد بود ده کس از سادات خراسان که بقصد [illegible] رسیده بودند چند روز در جوار او رسیدند و بواسطه بیماری او ایشان را به ملاقات او نمی بردند و چون در آن اثنا خبر ملاقات ایشان به ابودلف رسید بر فراش چون دانسته ایشان را نزد خود طلبید و چون بخانه او در آمدند با ایشان بطریق تعظیم و محبت و تکریم پیش آورد و از دیار و احوال و سبب قدوم ایشان پرسید گفتند که چون بواسطه حوادث روزگار حال ما پریشان و درهم شکسته بود و صیت فضل و کرم و آوازه اخلاص ترا با اهل البیت مطهر و مکرم شنیده بودیم بقصد ملاقات تو متوجه شدیم یکی از کیزان خود را امر نمود تا صندوق بیرون آورد که در میان آن بیست کیسه بود و هر کیسه هزار دینار و به هر یک از آن سادات صاحب سعادات دو کیسه داد و بعد از آن هر یک را بعد رخرج راه مبلغی دیگر داد و بایشان گفت که در آن زرها که در کیسه هاست تصرف مکنید تا وقتی که به اهل و عیال خود سلامت رسید و این مبلغ را مصالح راه خود سازید آنگاه با ایشان گفت که القاس دارم که هر یک از شما بخط خود بنویسید که او فلان بن فلان است که جد او امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب علیه السلام و ذکر جده خود فاطمه بنت رسول الله که در ضیق معاش و پریشانی حال از دیار خود رسید و قصد ملاقات ابودلف عجلی نموده و او بواسطه کرامت تو و طلب رضای تو و امید شفاعت تو ده هزار دینار دیگر داد و پس هر یک از ایشان بموجب التماس آن معصوم زاده آن رقعها نوشتند و بدست ابودلف دادند و ابودلف بیاورد و وصیت نمود که هرگاه بمیرد آن رقعها را در کفن او بنهند تا آنگه چون با حضرت رسالت ملاقات نماید آن رقعها را بعرض ایشان رساند وفات ابودلف در بغداد در سال دویست و بیست و شش اتفاق افتاد الامیر الاعظم ابو فراس الحارث بن ابی العلا سعید بن حمدان التغلبی فارس میدان عقل و فراست و مبارز مضمار شجاعت و ریاست بود سلطان سیف الدوله حمدانی عم زاده و وشاح مجالس آل حمدان قلاده بود ثعالبی در وصف او گفته که کان فرید دهره و شمس عصره ادبا و فضلا و کرما و مجدا و بلاغة و براعة و فروسیة و شجاعة و شعر او بحسن وجودت و سهولت و جزالت و عذوبت و فخامت و حلاوت بیگانه و در دقت حکیمانه و عزت ملکانه مشهور و مذکور است و جمع معانیش چون عارض نیکوان مهوشان و دلربا و مضمون الفاظ لطافت مبانیش چون نکهت معشوقان خطا و ختا [illegible] ابن وصاف پیش از او کسی جز عبد الله بن معتز [illegible] انشا نکرده شعر ابو فراس را اشعار او می دانند و صاحب بن عباد گفته که ابتدای شعر از ملکی شد و اختتام آن بملکی شد و مراد از ملک اول امرء القیس بن حجر و از ملک دوم امیر ابو فراس مذکور و متبرع با آن فضل و کمال و اشعار و لجه سیف الدوله بتقدیم او در فن شعر معترف بوده و جرات بر تسوی برابری او [illegible] و بنا بر غایت مهابت و اجلال که از ابو فراس در خاطر متمکن قرار گرفته بود جرات بمدح او نمی داشت و همگی جمع از آل حمدان که بغیر ابو فراس باشند مدح نموده و از قصاید خود ایشان را ستوده و سیف الدوله نیز با وجود فضایل و محاسن و علو همت و بلندی فطرت ابو فراس معترف بود و او را بر سایر خویشان تقدیم می نمود و در غزوات همراه می برد و در حکومت بعضی از بلاد او را خلیفه خود می کرد و از جمله اشعار لطافت شعار ابو فراس که دلالت بر علو همت او و [illegible] او میکند این دو بیت است شعر ونحن اناس لا توسط عندنا * لنا الصدر دون العالمین او القبر * تهون علینا فی المعالی نفوسنا * ومن یخطب الحسناء لم یغلها المهر * ابو فراس دو مرتبه در غزای کفار گرفتار گردید و مرتبه اول سیف الدوله او را بمال الجزیه فدیه کرد و مرتبه دیگر از اسب خود سوار شده او را بعکه در آورد و از بالای قلعه که در آنجا محبوس بود خود را سوار در رود خانه که در زیر قلعه جاری بود انداخت و نجات یافت از ابن خالویه روایت کرده اند که چون سیف الدوله وفات یافت ابو فراس طمع در ولایت حمص کرد و چون خبر او به ابو المعالی

بن سیف الدوله رسید جمعی را بجهت تسکین فتنه او روانه حمص ساخت و ایشان بعد از استعمال حرب و ضرب او را گرفته و گویند که سر او را بریدند و بعضی گویند که بعد از آن که زخمها داشت و ابو المعالی از کشتن او پشیمان و بعیادت او آمد [illegible] و آخر از آن زخم فوت شد و واقعه او در سال سیصد و پنجاه و هفت بود ابو فراس را در مناقب اهل البیت علیهم السلام و مثالب اعادی ایشان قصاید بسیار است از آن جمله قصیده میمیه مسمی به شافیه است که در آن تشفی خاطر خود و مایل میل منکر سادات [illegible] نموده و قصیده شنیعه عبد الله بن معتز عباسی را که در تقدیح سادات آل ابی طالب گفته جواب تنها داده و سر آن که تناقض معیوب آن در کار او نهاده و قصیده این است قصیده الحق مهتضم والدین مخترم * وفیء آل رسول الله مقتسم * والناس عندک لا ناس فیحفظهم * سوم الرعاة ولا شاء ولا نعم * انی ابیت قلیل النوم ارقنی * قلب تصارع فیه الهم والهمم * وعزمة لا ینام اللیل صاحبها * الا علی ظفر فی طیه کرم * یصان مهری لامر لا ابوح به * والدرع والرمح والصمصامة الخذم * وکل مائرة الضبعین مسرحها * رمث الجزیرة والخذراف والعنم * وفتیة قلبهم قلب اذا رکبوا * یوما ورأیهم رأی اذا عزموا * یا للرجال اما لله منتصر * من الطغاة وما للدین منتقم * بنو علی رعایا فی دیارهم * والامر تملکه النسوان والخدم * محلئون فاصفی شربهم وشل * عند الورود واوفی ودهم لمم * فالارض الا علی ملاکها سعة * والمال الا علی اربابه دیم * وما السعید بها الا الذی ظلموا * وما الشقی بها الا الذی ظلموا * للمتقین من الدنیا عواقبها * وان تعجل فیها الظالم الاثم * لا یطغین بنی العباس ملکهم * بنو علی موالیهم وان زعموا * اتفخرون علیهم لا ابا لکم * حتی کأن رسول الله جدکم * وما توازن یوما بینکم شرف * ولا تساوت بکم فی موطن قدم * ولا لجدکم مسعاة جدهم * ولا نثیلتکم من امهم امم * قام النبی بها یوم الغدیر لهم * والله یشهد والاملاک والامم * حتی اذا اصبحت فی غیر صاحبها * باتت تنازعها الذؤبان والرخم * وصیروا امرهم شوری کأنهم * لا یعرفون ولاة الامر اینهم * تالله ما جهل الاقوام موضعها * لکنهم ستروا وجه الذی علموا * ثم ادعاها بنو العباس ملکهم * وما لهم قدم فیها ولا قدم * لا یذکرون اذا ما معشر ذکروا * ولا یحکم فی امر لهم حکم * ولا رآهم ابوبکر وصاحبه * اهلا لما طلبوا منها وما زعموا * فهل هم مدعوها غیر واجبة * ام هل ائمتهم فی اخذها ظلموا * اما علی فقد ادنی قرابتکم * عند الولایة ان لم تکفر النعم * هل ینکر الحبر عبد الله نعمته * ابوکم ام عبید الله ام قثم * بئس الجزاء جزیتم فی بنی حسن * اباهم العلم الهادی وامهم * لا بیعة ردعتکم عن دمائهم * ولا یمین ولا قربی ولا ذمم * هلا صفحتم عن الاسری بلا سبب * کما صفحتم عن الاسری بلا سبب * للصافحین ببدر عن اسیرکم * هلا کففتم عن الدیباج السنکم * وعن بنات رسول الله شتمکم * ما نزهت لرسول الله مهجته * عن السیاط فهلا نزه الحرم * ما نال منهم بنو حرب وان عظمت * تلک الجرائم الا دون نیلکم * کم غدرة لکم فی الدین واضحة * وکم دم لرسول الله عندکم * انتم له شیعة فیما ترون وفی * اظفارکم من بنیه الطاهرین دم * هیهات لا قربت قربی ولا رحم * یوما اذا اقصت الاخلاق والشیم * کانت مودة سلمان له رحما * ولم یکن بین نوح وابنه رحم * یا جاهدا فی مساویهم یکتمها * غدر الرشید بیحیی کیف ینکتم * لیس الرشید کموسی فی القیاس ولا * مأمونکم کالرضا ان انصف الحکم * ذاق الزبیری غب الحنث وانکشفت * عن ابن فاطمة الاقوال والتهم * باؤوا بقتل الرضا من بعد بیعته * وابصروا بعض یوم رشدهم وعموا * یا عصبة شقیت من بعد ما سعدت * ومعشرا هلکوا من بعد ما سلموا * لبئسما لقیت منهم وان بلیت * بجانب الطف تلک الاعظم الرمم * لا عن ابی مسلم فی نصحه صفحوا * ولا الهبیری نجا الحلف والقسم * ولا الامان لاهل الموصل اعتمدوا * فیه الوفاء ولا عن غیهم حلموا * ابلغ لدیک بنی العباس مألکة * لا تدعوا ملکها ملاکها العجم * ای المفاخر امست فی منابرکم * وغیرکم آمر فیهن محتکم * وهل یزیدکم من مفخر علم * وفی الخلاف علیکم یخفق العلم * یا باعة الخمر کفوا عن مفاخرکم * لمعشر بیعهم یوم الهیاج دم * خلوا الفخار لعلامین ان سئلوا * یوم السؤال وعمالین ان علموا * لا یغضبون لغیر الله ان غضبوا * ولا یضیعون حکم الله ان حکموا * تبدو التلاوة من ابیاتهم ابدا * وفی بیوتکم الاوتار والنغم * منکم علیة ام منهم وکان لکم * شیخ المغنین ابراهیم ام لهم * اذ تلاوا سورة غنی امامکم * قف بالطلول التی لم یعفها القدم * ما فی دیارهم للخمر معتصر * ولا بیوتهم للسوء معتصم * ولا تبیت لهم خنثی تنادمهم * ولا یری لهم قرد ولا حشم * الرکن والبیت والاستار منزلهم * وزمزم والصفا والخیف والحرم * صلی الاله علیهم کلما سجعت * ورق فهم للوری کهف ومعتصم * و از جمله لطایف اشعار ابو فراس که از حاصل اسیری گفته بجهت سلیمان [illegible] آن استیفا شود [illegible] این دو بیت است شعر علی الربع العامریة وقفة * لیملی علی الشوق والدمع کاتب * ومن مذهبی حب الدیار لاهلها * وللناس فیما یعشقون مذاهب * القاید ابو الحسن جوهر بن عبد الله المعروف بالکاتب الرومی جوهری بود غیر عزیز [illegible] جلالت و علو منصب و حصافت عقل و متین مغز

اسمعیل را که یکی از نظر سپاهیان الاری و رای و تدبیر بود در تاریخ یافعی مذکور است که چون کافور اخشیدی والی مصر وفات یافت سپاه بواسطه قحط سال و فقدان اموال کار لشکریان با اضطراب و اختلال کشید جمعی از روسای ایشان بکتابت معز لدین الله خلیفه اسمعیل که در افریقیه مغرب بر مسند خلافت نشسته بود نوشتند و التماس نمودند که یکی از امرای خود را بفرستد تا دیار مصر را بدو تسلیم نمایند پس معز جوهر مذکور را مامور فرمود که لشکری آراسته ساخته متوجه مصر شود و جوهر امرکرد که مصالح آن لشکر را از مال و اسلحه و سایر اسباب آماده ساخت جوهر حسب الفرمان با زیاده از صد هزار سوار و بیشتر از هزار صندوق درهم و دینار بیرون رفت و معز لدین الله بجهت وداع او از شهر بیرون رفت و او لاد خود را امر کرد که بجهت وداع جوهر از اسب فرود آیند و بمتابعت ایشان جمیع ارکان دولت از مرکب فرود آمدند و معز در آن وقت بر بالای اسب خود از جهت جوهر که پیاده و جوهر پیش رو بقدم خدمت ایستاده بود پس معز او را گفت که سوار شو جوهر حسب الامر سوار شد و صاحب جوهر را دعا گفت با لشکر روانه شد و چون معز بقصر خود مراجعت نمود لباسی که در بر داشت و اسبی که در زیر کار او بود با آنچه در سر بر داشت سوی لشکرگاه [illegible] و سرا و پل هدیه بجوهر فرستاد و مکتوبی نوشت بقلم خود [illegible] که حاکم آنجا بود جوهر را استقبال نماید و وقت ملاقات دست او را ببوسد افلح بسبب تکبر و نخوت که در سر داشت صد هزار دینار از معز قبول نمود که او را از دست بوس جوهر معاف دارد و قبول نیفتاد و در وقت ملاقات جوهر را [illegible] و چون خبر آمدن جوهر به اهل مصر رسید لشکر اخشیدیه مضطرب شدند و از جعفر بن فرات وزیر مصر التماس کردند که کتابتی بجوهر نویسد و طلب امان جهت ایشان نماید و از سید اجل ابو جعفر مسلم بن عبد الله الحسینی نیز التماس نمودند که در باب شفاعت ایشان سعی بلیغ نماید و رسولی که جوهر را ملاقات نموده مکتوب ایشان بر او بیاید و در حوالی اسکندریه برابری جوهر رسید و ادای رسالت نمود جوهر سید را تعظیم و تکریم نموده ملتمسات ایشان را قبول فرمود و عهد نامه جهت ایشان نوشته مصحوب سید فرستاد و چون جوهر نزدیک مصر رسید امرای اخشیدیه بترسیدند و از عهد و پیمان برگردیدند و بر عزم قتال لشکر کار در و دست کشیدند لاجرم جوهر نیز آماده قتال ایشان شد و چون بحوالی جیزه رسید دید که لشکر اخشیدیه بجهت اظهار خصومت حال خود از محافظت جسر شناخته اند و راه بر او مسدود ساخته اند جوهر نیز بناچار از آب عبور نمود و بر ایشان حمله کرد و ایشان را [illegible] چند کس را کشتند و چند کس دیگر را اسیر کردند و بعد از آن جوهر دید که هنوز لشکر را جسر متعذر است بجعفر بن فلاح که یکی از امرای معز بود [illegible] خطاب کرد که معز ترا از برای این چنین روزی تربیت کرده بود که چون [illegible] آب نیل [illegible] جعفر نیز که او چون جوهر سینه را از جوهر اخلاص پر ساخته و [illegible] دولت خواهی در دفع جمع اخصاص [illegible] با لشکری [illegible] در آمد و مانند [illegible] بر [illegible] و بهمین [illegible] [illegible] حسب مفاد کلما اوقدوا نارا للحرب اطفاها الله بآب تیغ و حسام و تیرباران سهام [illegible] حباب بر سر آب [illegible] و چون شب [illegible] کالمثل بالقلیل لا الذی کلامند [illegible] اجتماع آن [illegible] کالجراد المنتشر رو بافتراق نهادند [illegible] بمصر آمدند و اهل و عیال و بعضی از اموال خود را برداشته آهنگ راه عراق نمودند روز دیگر شریف ابو جعفر با وزیر و جمعی از اشراف و علما و اکابر مصر باستقبال جوهر بیرون آمدند و چون نزدیک رسیدند منادی جوهر ندا کرد که سوای شریف و وزیر هر که باشد از اسب فرود آید و حسب الفرموده از اسب فرود آمدند و یکی بعد از دیگری سلام کردند و جوهر سواره می ماند و شریف و وزیر از شمال او می رفتند و چون وقت زوال بشهر مصر رسیدند جوهر بشهر در نیامد و لشکر اردو [illegible] خود با لشکر در موضعی که الحال بقاهره مشهور است نزول نمود و در همان شب [illegible] با معنی [illegible] ساخت و چون اهل مصر روز دیگر بجهت تهنیت بخدمت جوهر آمدند [illegible] جوهر [illegible] تمشیت [illegible] فتح [illegible] ضربتی در روز فتح نامه مصر را با سرهای کشتگان [illegible] خود فرستاد و حکم [illegible] خطبه را [illegible] لباس سیاه را از [illegible] لباس سفید [illegible] و چون روز جمعه رسید امر کرد که در خطبه جمعه بگویند اللهم صل علی محمد المصطفی وعلی علی المرتضی وعلی فاطمة البتول وعلی الحسن والحسین سبطی الرسول الذین اذهب الله عنهم الرجس وطهرهم تطهیرا اللهم صل علی الائمة الطاهرین آباء امیر المؤمنین و در جمعه دیگر امر کرد که حی علی خیر العمل در اذان بگویند آنگاه [illegible] مسجد جامع قاهره شروع نمود و بعد از چهار سال با تمام رسید [illegible]

مصر توجه نمود و او را بجهت لشکری فرستاد و جوهر ولایت شام و حلب و حرمین شریفین و اکثر عراق عرب را مسخر نموده و بانبار که قصبه ایست

از سواد آن رسید و خطبه معز در آنجا خواند و اراده داشت که به بغداد آید و خلیفه را محاصره نماید در آن اثنا مصلحتی دیگر روی نمود و از آنجا باز گردید

و وفات او در سال سیصد و هشتاد بود الامیر جعفر بن فلاح الکتامی از اعاظم امرای معز لدین الله خلیفه فاطمی بود و در صحبت

در احوال جوهر مذکور شد چون ولایت مصر بسعی و اهتمام جوهر و جعفر در تحت تصرف معز در آمد و معز از مغرب بمصر توجه نمود جعفر را

بتسخیر ولایت شام فرستاد و در تاریخ مصر و قاهره مسطور است که جعفر بن فلاح ...

[illegible]

[illegible]

مذکور است مسطور است که صدر الله از جانب منصور پادشاه والی اهواز بود و در ایام حکومت خود کتابی بخدمت حضرت امام نوشت و از آنحضرت دستور العملی که متضمن نجات باشد التماس نمود و آنحضرت رساله‌ای که برساله نجاشیه مشهور است جهت او نوشتند

الامیر محمد بن جعفر بن ... الشیبانی در یکی از کتب معتبره دیده که او از امرای سیف الدوله بود و در کتاب رجال نجاشی مسطور است که او امیر بنی شیبان بود در عراق و نزد سلطان قدر و منزلت بسیار داشت و صحیح المذهب بود و او را کتابی است در امامت امیر المؤمنین و تفضیل او و اهل البیت علیهم السلام بر سایر ائمه محمدی علیه الصلوة والسلام و آن را کتاب حقایق التفضیل فی تاویل التنزیل نام نهاده و در کتاب کشی مذکور است که

الامیر جمال الدوله فارس بن ... از اعاظم امرای شیعه است و فضلا از صحبت او استفاده ... در کتاب ... مسطور است که در ایامی که بواسطه موانع روزگار ... از شرف زیارت ... محروم و مهجور بود ... و طغیان بود و می‌خواست که عرض حال خود ... نوشته مصحوب یکی از اعوان خود فرستد ... ابیات در احوال ایشان مذکور از مجلس شعرا مسطور خواهد شد

امیر ... ** شهباز فضای فضل و کمال و شاهین تیزپرواز هوای محبت آل بود از امرای اعاظم سلطان غازان و سلطان محمد خدابنده است رحمهم الله و چنانچه سابقا در احوال سلطان محمد از تاریخ حافظ ابرو منقول شد امیر مذکور حامی اهل ایمان و ماحی رسوم اهل کفر و طغیان بود ... حقیقت ما ظهر ایشان بر جمیع احوال او ناقد ... باعث بر تشیع سلطان مذکور و طلب علمای شیعه از مزدیک ... منصور ... ایشان با علما ... **الامیر الاعظم محمد ... خان سلطان ... خان بن ... از دودمان ... ایشان در دولت ... از مجلس هشتم مذکور ... میرزا شاهرخ ... میرزا جهانشاه ... مسطور است ... سلطان حسین میرزا ... سلطان ابوسعید ... بود که ... پادشاه مذکور ... اصل بارکان سلطنت او ... دار السلطنه تبریز آباد

علیین آشیان شاه طهماسب انار الله برهانه ملاقات فرمود خان مغفور با ایشان همراه بود و چون پادشاه علیین آشیان خان مذکور دیده بنجابت و استعداد و اصالت ... آباء و اجداد آگاه گردید در مقام آن شد که او را از خدمت همایون پادشاه باز دارد ... استعفا نمود و از صاحب خود ... **شعر** ... و این معنی باعث از دیاد و ... حسن اعتقاد پادشاه علیین آشیان ... سفارش بسیار نمودند ... شاهانه و طبل و علم ... خان مغفور ... المرام اعلام علم معاودت ... در ممالک هندوستان ... جمیع امور ملک و سپاه بخان مغفور ... صوری ... سبحانی ... قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى ... **قطعه** ... **مثنوی** ... **شعر** ... ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ ... امیر المؤمنین حیدر علیهم صلوات الله الملک الاکبر ... بسیاری از اشعار آبدار ایشان ... در منقبت حضرت امیر المؤمنین ع

واقع است و حسب الوصیة در لوح قبر مبارک ایشان مرقوم کردیم مذکور کردد **شعر** ...

الفضلی مغفور در شهور سنه ... بمشهد مقدس ... شهید شد موافق تاریخ است ... آن مشهد متعالی ... سال تاریخ ... **الامیر الشجاع الکریم ... شهید** خلف ارجمند حیدر سلطان ... در خدمت پادشاه علیین آشیان شاه طهماسب انار الله برهانه ... صلوات الله علیهم ... **مثنوی** ...

محیط ...	یک دست کوه ...	بکوه جهان ...	...
کوهر ... در این کارگاه	حسن قبول ... ولایت پناه	هر دو ... ولایت سرا	هر دو ... ولایت دهند
آن بخراسان ...	وین ...	آن ...	وین ...
آن ... تاج	وین ...	آن ...	وین ...
...	...	...	...
خان زمان ...	بیش ...	آنچه ...	...
دولت ...	...	...	...
تیغ ...	...	...	...
تا ...	...	...	...
کربی ...	عرش ...	...	...
داد کر ...	ظل ...	...	...

...	تاج ...	...	تیغ ...
کشف ... بوستان	... هندوستان	...	صورت ...
...	چرخ ...	...	...
...	...	...	...
...	هرچه ...	...	...
...	طبع ...	تا قلم ...	...
...	...	...	...
...	عرض ...	طبع ...	...
...	آن هم ...	تا ...	...
انجم ...	نام ...		

... **شعر** ... و الله تعالی اعلم

مجلس دهم در ذکر وزرای عظام و کاتبان کرام

مقدمه مخفی نماند که از ... سلطان ... وزیر ... ایشان ... خواجگان خراسان اکثر شیعی و مؤمن بوده‌اند ... حضرت رسول ... ابوطالب عم حضرت رسول ... ایشان ... آنحضرت ... اهل البیت ...

و چون امام جعفر بن محمد الصادق هم آمد و گفت یا ابن رسول الله مرا مهمی است پیش سلطان وقت و وسیله در آن درگاه ندارم بخدمت تو
آمدم تا تدبیری در آن باب فرمایی آن حضرت فرمود برخیز و بدرگاه سلطان رو و فرصت نگاه دار تا مردی چنین و چنین بیرون آید
که از جمله حجاب خاص سلطان است و جهد کن تا در خلوت حقیقت احوال بدو بگویی آنگاه بگوی که امام جعفر مرا نزد تو فرستاده و فرمان بود تا
کار مرا که در این درگاه دارم بسازی و چون آن شخص خود را بحاجب رسانید و پیغام حضرت امام را ادا نمود آن حاجب امتثال آن را علی بوده
در انجام آن مرام اهتمام بجای آورد و چون آن شخص مقضی المرام بخدمت حضرت امام مراجعت نمود گفت یا رسول الله آن حاجب که تو مرا
پیش او فرستادی چون نام ترا شنید از فرح و نشاط نزدیک بود که بیهوش شود و در حال پیش آن جبار رفت و کار مرا بساخت و چنانکه
مطلوب من بود مثال حاصل کرد دوستی چنان بر درگاه دشمنان شما چه کار دارد حضرت امام هم گفت حق تعالی بکرامت فرموده که هیچ
سلطان و حاکمی نباشد الا که بعضی از موالیان ما بر درگاه او ملازم و مقرب باشند تا چون بعضی دیگر از موالیان ما را آنجا مهمی
هایل حادث شود بمهمات آن قیام نمایند ابو سلمه بن سلیمان الخلال الهمدانی طایفه همدان را خلق نیکو نظیر و آل محمد را وزیر
روشن ضمیر بود بلکه خادم و غاشیه بردوش و غلام حلقه بگوش بود و هم واره از می محبت ایشان چون خم در جوش و خروش بود
و لقب او بخلال نه از آنست که سرکه فروش بود بلکه محله سرکه فروشان محل نزول آن مایه نوش بود و چگونه سرکه فروش باشد که نوش
داروی اهل هوش و انگبین کام ناکامی محتاجان نکامی کوش بود سرکه که بخیلان در هنگام نزول مهمان در پیشانی آن زنهار و دمانی
سکیلو حول داشتی و آن گره که سفلگان بوقت سوال سائلان در ابرو دارند او بر جبین درهم و پیشانی دینار نگاشتی صفرای
تلخ کامان زاویه فقر بسکنجبین لطف و شکر و عطای ... جمیع ایشان بر ... جود او صورت تسکین ... عطای احسان
ابو سلمه خلال در سلک اکابر زمان خود انتظام داشت و پیوسته رقم محبت اهل بیت رسالت بر لوح دل می نگاشت و در آن ایام
که ابو مسلم مروزی ... خود را وسیله خروج بر مروانیان ساخت و بعضی از امرای خراسان را ... نامزد کرده
مکتوبی با ابو سلمه نوشت و در آن کتابت از دعوی خود بر آل محمد تعبیر نمود ... ولایات عراق ... آورده بکوفه
رسید حسن بن قحطبه که امارت لشکر ابو مسلم باو مفوض بود با ابو سلمه ملاقات کرده نامه ابو مسلم را ظاهر ساخت و ابو سلمه
اکابر و اشراف کوفه را در مسجد کوفه مجتمع گردانید و آن نوشته را بر مردم خوانده عمال اطراف ... ولایات تعرض ... مشتغل شد
در این اثنا ابو العباس سفاح و برادرش ابو جعفر منصور که تا آن زمان از وهم مروانیان ... پنهان ... بکوفه رسیدند
و ابو سلمه آنجا ... وصول ایشان را با امرای خراسان در میان ننهاد زیرا که میل او با اولاد علی بن ابی طالب ... داشت
بخلافت ... بابو ... سه مکتوب نوشته و التماس قبول خلافت کرده ... تا اهل البیت فرستاد اول امام جعفر الصادق بن محمد
الباقر بن علی زین العابدین بن امیر المؤمنین حسین علیه السلام دوم عبدالله بن حسن بن حسن بن علی بن ابی طالب سیوم عمر بن زین العابدین علیه السلام
اما هیچ یک از این سه بزرگوار ملتمس ابو سلمه را قبول ننمودند بلکه امام جعفر الصادق نامه او را ناخوانده بسوخت و ...
قاصد ابو سلمه امرای خراسان ... عباسیان برده ایشان را از کنج اختفا بیرون آورده ابو العباس سفاح را بر سریر خلافت نشاندند و چون
زمام مهام اهل اسلام در کف کفایت ابو العباس قرار یافت بنابر میل خاطر ابو سلمه خلال باولاد امجاد علی ... و ...
قصد قتل او نمود اما ... ابو مسلم ... که بر آن اقدام نماید لاجرم برادر خود ابو جعفر منصور را جهت رخصت قتل او
بخراسان فرستاد و ابو جعفر منصور چون بمرو نزدیک رسید ابو مسلم شرط استقبال بجا آورده ... ابو جعفر روزی
چند آنجا بسر برد و کیفیت حال را در خلوت بسمع ابو مسلم رسانید ... جواب یافت که من ابو سلمه ... امیر المؤمنین اگر ...
خود بیرون نهیم قتل بر شما واجب است و ابو جعفر از خراسان ... چون بکوفه رسید ابو سلمه ... کرده بود و بعضی
گویند قبل از وصول ابو جعفر سفاح او را بقتل رسانیده بود والعلم عند الله العفو الودود یعقوب بن داود بن طهمان

در کتاب حبیب السیر و غیره مسطور است که او در سلک دبیران نصر سیار انتظام داشت و بعضی ... یحیی بن زید علوی ...
سادات حسنی و حسینی در طریق محبت و اخلاص سلوک میکرد و چون امام یحیی از دست اتباع نصر سیار بشرف شهادت رسید
و ابو مسلم خروج کرده ... داود ... صاحب المنصور ...
فوت داود ... پسران او که یعقوب بود در وقتی که ابراهیم بن عبدالله بن حسن بن حسن بن ... بر ابو جعفر دوانیقی خروج کرد یعقوب
در سلک ... بود و بعد از شهادت ابراهیم یعقوب بدست ابو جعفر منصور گرفتار گشته محبوس شد و چون ... مهدی بن منصور
بخلافت ... را اقدام نموده بر مسند خلافت نشست او را از حبس بیرون آورده در سلک ملازمان خاص انتظام داد و بنابر آنکه یعقوب
مردی ندیم ... شیرین سخن بود ... دیوان گشته ... تقرب ... محسود اقارب شد آخر بواسطه آنکه مهدی یکی
از علویان ... یعقوب ... رها کرد و این معنی بر مهدی ظاهر ... یعقوب را در چاه زندان کرد و ... سال
در زندان ماند تا چون ... هارون الرشید رسید او را از چاه بیرون آورد یعقوب چون در آن موضع ... بامر ...
بود در وقتی که بر پیش هارون آوردند گفتند که امیر المؤمنین سلام کن چون سلام کرد پرسید که کدام امیر المؤمنین سلام کردی
گفت بر مهدی گفتند او بر حمت حق پیوسته گفت بر هادی گفتند او نیز ... گفتند بر هارون الرشید ...
هارون با یعقوب گفت حاجتی بخواه یعقوب گفت میخواهم که در مکه ساکن باشم هارون گفت این حاجت روا باشد دیگر چه میخواهی
یعقوب جواب داد که کار من از آن گذشته است که چیزی دیگر خواهم آنگاه او را بحرم محترم فرستادند و چون بمکه رسید بعد از اندک
فرصتی از عالم انتقال نمود و در تذکره عبدالله بن معتز مسطور است که بشار ... اهل سنت است این قطعه را که شعر
بجهت ... و استقلال یعقوب بن داود ... وزارت ... گفته شعر بنی امیه هبوا طال نومکم ان الخلیفة یعقوب بن داود
ضاعت خلافتکم یا قوم فالتمسوا خلیفة الله بین الزق و العود و چون این ابیات بمهدی رسید ... یعقوب ... بقتل
او فرمود ابوالحسن علی بن محمد الفرات بمقتضای کلام سالت علام که هذا عذب فرات و هذا ملح اجاج ... بعد از ...
وزارت مقتدر عباسی گرفتار بود و او از اکابر وزرای عرب و جامع اقسام فضل و ادب بوده و بحتری که از افاضل شعرا ...
... در تاریخ الوزرا مسطور است که مقتدر بعد از کشته شدن عباس بن حسین وزارت را بابو الحسن بن فرات تفویض نموده و در سنه
تسع و تسعین و مأتین رقم عزل بر صحیفه حالش کشید و ابو علی محمد بن عبدالله ... خاقان را وزیر گردانید و صاحب کتاب
فضایح الروافض در مقام طعن بعضی از اکابر شیعه گفته که چون مقتدر در سنه ... خلیفه کرده ... حکم ... ابو
الحسن فرات وزیر بود و در سنه خمس و ثلثمایه تا سنه ثلث و عشرین و ثلثمایه که مقتدر را کشتند وزارت کرد و او ...
که باطلاع ... گردند ... کفتند که قرار ... و هفت هزار ... ثلث ...
و جمال ... بود و در آن چند سال که او وزیر بود ... باور ... سرا ... بدان خلعتش ...
کارش می فرستاد ... سولان ... می فرستاد و ایشان را ... میکرد ... جمع ...
... عبد الجلیل رازی در دفع آن ... فرموده که ... در باب خلافت مقتدر و حکم کردن ... بطعن ...
خلافت او از اهل شرع ... شود زیرا که باجماع عقلا و خواص مذهب اهل سنت ... خلافت ...
منعقد شود که او را عقل باشد و علم و رای و اجتهاد و چون ... ابو الحسن فرات باشد ... که او رافضی ... بود ...
... و مرضی و مقبول ... باجماع ... ناقص عقل ... حق خلافت ... ابن طالب علیه ...
آنکه از سر ... مقتدر تا وقت بلوغ ... باشد و اتفاق است ... که در عهد مقتدر در جای دیگر خلیفه
ظاهر شود پس اگر این ... سال ... حکم صد و دویست سال ... باشد ...

بایجاب بغداد ... درگاه وزارت گفتند که ... که چهل سال است که من در ...
شعر چون خاک ... تا چون ... سد ... آب ... جهان ...
بالجمله انوشروان تا آخر ایام حیات بفراغت و ... در عین ... کتاب نفثة الصدور از جمله مصنفات
اوست مؤید الدین محمد بن محمد بن عبد الکریم القمی ... گفته که او وزیر خلیفه مستنصر بوده آخر او را با برادرش حسن
و پسرش فخر الدین احمد بن محمد و سایر ... گرفت و حبس نمود ... احمد بن محمد ... سو ... و در تاریخ
الوزرا مسطور است که مؤید الدین محمد قمی بعد از فوت مؤید الدین ... وزارت شد و چون ناصر خلیفه از این مرحله ...
گذشت و الظاهر بامر الله بر مسند خلافت ... در ... دولت و مؤید در زمان المستنصر بالله روزی چند
... وزارت ... مؤید الدین ابو طالب محمد بن علی بن محمد العلقمی از اکابر وزرا و اعاظم فضلا و ... بوده ...
اسلام ... کتب نفیسه تالیف نموده ... و ... در مدح او قصاید لطیفه نظم فرموده ابن ابی الحدید معتزلی شرح نهج البلاغه را در ده
مجلد بنام او نوشته و ... با خلعت لایق و اسب ... آن یافته و شیخ ابو الحسن صغانی که از علمای
اهل سنت است کتاب ... بنام او نوشته و در خطبه آن فصلی که ...
وزیر ... ذکر نموده ... مولانا ... الوزیر الاعظم الصاحب الکبیر المعظم العالم العادل المؤید المظفر المنصور المجاهد
سید الصدور ... مؤید الدنیا و الدین عماد الاسلام و المسلمین عضد الدولة تاج الملة رکن الملک ظهیر الخلافة المعظمة ...
المکرمة ملک الوزراء ... الشرق و الغرب غیاث الوری ابو طالب محمد بن السعید المرحوم کمال الدین ابی العباس احمد بن محمد بن علی العلقمی نصیر
امیر المؤمنین ذو الفضایل المشهورة و الفضایل المشکورة و المناقب ... و المآثر ...
فی حراسته ... منه ... و ...
... شعر ... الا الوزیر محمد بن العلقمی الذی ...
وکان ... العلوم ... الاسلام ...
الامال ... الادب ...
... العلوم ...
شعر ... الاسلام ...
...
...
...
...
...
...
...

که این طاهر ناصبی در چند موضع از کتاب خود زده است که مهدی کجاست ... خلیفه باشد ساقط کرده و اگر ابو الحسن را
نسبت با ... ظاهر خواهد بود که ... سال ... حکایت کرده و شرح داده ...
که مال حلال بود یا حرام اگر مال حلال بوده ... و ... باشد و چون ... باشد ... گردد
و اگر مال حرام بوده که در مدت دوازده سال ... ظلم ... شده ... خلیفه ... باشد که ...
... ...
...
...
...
...
...
...
...
...
باشد و هر که خلیفه ... است انکار کرده ... هبة الله
محمد بن علی المعروف بابن المطلب بعد از فوت ... المستظهر بالله ... وزارت ... خلیفه ...
کردانید و در جامع التواریخ مذکور است که ... سلطان محمد بن ملکشاه بوزارت او ...
و رسل و رسایل ...
...
...
...
...
ایام حیات در دیوان ... سلطان محمد ملکشاه اوقات ... شرف الدین انوشروان بن خالد بن محمد القاشانی الفینی
ابن کثیر شامی گفته که او وزیر خلیفه مسترشد و وزیر سلطان محمود ... بود و او مردی عاقل ... شیعی مذهب بود
و حریری کتاب مقامات را باشارت او بنام او نوشته ...
مذکور است که شرف الدین مذکور در اقسام فضل و ادب ...
علوم معقول و منقول صرف نموده ...
چند گاه بوزارت سلطان محمود و مسترشد ...
بن ملکشاه ...
...
... شعر ...
...

ابو القاسم الحسین بن علی بن الحسین بن محمد بن یوسف بن الوزیر المغربی

ابو الفضل محمد بن الحسین المعروف باستاد ابن العمید القمی

الصاحب الجلیل کافی الکفات ابو القاسم اسمعیل بن ابو الحسن عباد بن احمد بن ادریس الطالقانی

یا سیدی وابن سادتی ضحکت • وجوه دهری بغیر تعبیس • لما رایت النواصب انتکست • رایاتها فی غضون تنکیس
صدحت بالحق غیر مکتتم • والحق مذ کان غیر منحوس • یابن النبی الذی به قمع • الله ظهور الجبابر الشوس
وابن الوصی الذی تقدم • فی الفضل علی البر الی ابنا میس • وحائز الفخر غیر منتقص • ولابس المجد غیر تلبیس
ان بنی النصب کالیهود وقد • یخلط تهویدهم بتمجیس • کم دفنوا فی القبور من نجس • اولی به الطرح فی النواویس
عالمهم عند ما نباحثه • فی جلده مثل روسک جاموس • اذا تاملت شوم جبهته • عرفت فیها اشتراک ابلیس
لم یعملوا والاذان یرفعکم • صوت اذان ام قرع ناقوس • انتم حبال الیقین اعلقها • ما وصل الغر حبل تلبیس
کم فرقة فیکم تکفرنی • ذلک عالما تها بتغطیس • ثقتها بالحجاج عاقرت • تجعل عنی بطیر منحوس
انا ابن عباد استجار بکم • فما یخاف اللیوث فی الخیس • کونوا ایا سادتی وسایله • یفسح لها الله فی الفرادیس
کم موجه فیکم یحبرها • کانها حلة الطواویس • وهذه کم یقول قاریها • قد خرجت من بنات قراطیس
یملک رق القریض قایلها • ملک سلیمان عرش بلقیس • بلغه الله ما یؤمله • حتی یزور الامام فی طوس
وابن قطعه نیز از او روایت کنند • یا زایرا قد نهضا مبتدرا وقد مضی کالبرق اذا ما ومضا • ابلغ سلامی زکیا بطوس مولی الرضا
سبط النبی المصطفی وابن الوصی المرتضی • من حاز عزا اقعسا وشاد مجدا ابیضا • وقل له من مخلص یری الولا مفترضا • فی الصدر لفح حرقة ترک قلبی حرضا
من ناصبین غادروا قلب الموالی مرضا • صرحت عنهم معرضا ولو اری معرضا • نابذتهم ولم ابل ان قیل قد ترفضا • یا سیدا رضی لمن یابه کل الرضا
ولو قدرت زرته لو علی جمر الغضا • لکننی معتقل بقید خطب عرضا • جعلت مدحی بدلا من نصرتی ومعرضا • اماته سوورده علی الرضا المرتضی
وام ابن عباد بابیات نفیس [illegible] شعر ...
قالت اسکت یاز اینه • قالت اساءت جوابنا • فاصوت فی ابیه • ما زاینه بلیت الهوی الیه • ...
وعلی سیه ثانیة • وبالجمله تشیع صاحب ابن عباد واهتمام او در ترویج مذهب عدل و توحید بغایت اشتهار دارد تا آنکه اهل اصفهان
مذهب تشیع را باو نسبت داده اند ... در ایام حکومت صاحب ابن عباد در اصفهان واهتمام ترویج ...
روزی شیخی از اهل اصفهان مردی را دید که با خلق ... خاطر او ...
لاجرم در اثنای ... القضاء والقدر ...
...
ابن عباد را اختیار ...
یا قوت مسطور است که صاحب ابن عباد در شب جمعه بیست و چهارم شهر صفر از سال سیصد و هشتاد و پنج در ری ...
او را باصفهان نقل کردند ... ابو القاسم ابن ابو العلاء ... شاعر اصفهان نقلست ...
دیدم ...
زیرا که ...
فضایل او کرده ام ... شعر ...
فقلت ... فقال ... فقلت ...
فقلت ... شعر ...
الحواسل ... فما الحاجی للعباد سعاد • ابو محمد الحسن بن محمد بن هارون بن ابراهیم بن عبد الله
بن یزید بن حاتم بن قبیصة بن المهلب بن ابی صفرة الازدی المهلبی • وزیر باستقلال معز الدوله بود ابن خلکان گوید که اتفاق چنین

دکرد

وکثرت فیض وجود او مشهور است علم وادب واهل آن را بغایت دوست داشتی وهمیشه همت عالی بر احراز موجبات ذکر جمیل که اشتی و پیش
از آنکه بخدمت معز الدوله رسد احوال او بغایت پریشان بود تا آنکه در یکی از اسفار او را آنجه بود خوردن کوشت شد وقت دستیر بهای ...
نداشت واز غایت شدت محنت خود این ابیات نظم فرموده شعر الا موت یباع فاشتریه • فهذا العیش ما لا خیر فیه • الا موت لذیذ الطعم یاتی
یخلصنی من الموت الکریه • اذا ابصرت قبرا من بعید • وددت بانی مما یلیه • الا رحم المهیمن نفس حر • تصدق بالوفاة علی اخیه
وبعد از تقلب احوال بوزارت معز الدوله رسید واعتبار واختیار تمام پیدا کرد ولادت او در بصره در محرم سال احد وتسعین ومایتین بود
وفات او در سال سیصد و ... در راه واسط اتفاق افتاد واز آنجا به بغداد آوردند ودر مقابر قریش در مقبره نوبختیه که خانواده اهل
فضل وصلاح واز شیعه امامیه اند ورا دفن کردند وابن الحجاج بغدادی که یکی از فضلای شعرای امامیه است وذکر او در مجلس ...
عرب خواهد آمد در مرثیه وزیر این ابیات گفت شعر یا معشر الشعراء دعوة موجع • لا یرتجی فرج السلو لدیه • عزوا القوافی بالوزیر فانها
تبکی دما بعد الدموع علیه • مات الذی امسی الثناء وراءه • والعفو عفوا منه بین یدیه • هدم الزمان بموته الحصن الذی • کنا نفر من الزمان الیه
فلیعلمن بنو بویه انه • فجعت به الایام ایة فجعة • الوزیر ابو طاهر محمد بن محمد بن بقیه در تاریخ ابن کثیر شامی مسطور است که ابن بقیه در اوایل
بر پریشان حال بود واز مطبخ کیاست ... در ایام حیات معز الدوله اشراف مطبخ عز الدوله باو رجوع شد وبعد از آن ترقی بدیگر
حدمات نمود وچون معز الدوله وفات یافت وعز الدوله در سلطنت استقلال یافت او را عطایا ... تربیت کرد تا آنکه جود ...
ظاهر شد که وزیر او ابو الفضل شیرازی مذهب اهل سنت داشت ودر یکی از وقایع که میان شیعیان بغداد وسنیان آنجا واقع شده بود
حمایت اهل سنت نموده او را عزل نمود ومحمد بن بقیه را بجای او نصب فرمود وبعلو جاه ووسعت دستگاه بجایی رسید که هر شب هزار
شمع در سرکار او می سوختند ... وتکلفات او چنانکه باید ... سرکار صاحبان ... بود وآنکه
که میان عز الدوله وعضد الدوله بر سر امیر الامرایی بغداد نزاع بود عضد الدوله کتابتی به ابن بقیه نوشته دولت ...
متوجه ساخت ابن بقیه بنوشته او اقبال نمود ودر جواب نوشت که خیانت ... از اخلاق رجال نیست ومع هذا ... آمد ...
کلام خشن ... در باب عضد الدوله ... لاجرم چون عضد الدوله متوجه بغداد شد وعز الدوله در جنگ کشته شد ...
طلب ابن بقیه شد واو را بدست آورده تشهیر نمود وبعد از آن در پای فیل انداخت تا فیل او را هلاک ساخت آنگاه او را در ...
صلب نمود وابو الحسن محمد بن عمر بن یعقوب انباری که مصاحب وندیم ابن بقیه بود او را بدین ابیات لطایف سمات مرثیه گفت شعر
علو فی الحیاة وفی الممات • لحق انت احدی المعجزات • کان الناس حولک حین قاموا • وفود نداک ایام الصلات • کانک قائم فیهم خطیبا • وکلهم قیام للصلاة
مددت یدیک نحوهم احتفاء • کمدهما الیهم بالهبات • ولما ضاق بطن الارض عن ان • یضم علاک من بعد الممات • اصاروا الجو قبرک واستنابوا
عن الاکفان ثوب السافیات • لعظمک فی النفوس تبیت ترعی • بحفاظ وحراس ثقات • وتشعل عندک النیران لیلا • کذلک کنت ایام الحیاة
رکبت مطیة من قبل زید • علاها فی السنین الماضیات • وتلک فضیلة فیها تأس • تباعد عنک تعییر العداة • ولم ار قبل جذعک قط جذعا
تمکن من عناق المکرمات • اسأت الی النوائب فاستثارت • فانت قتیل ثأر النائبات • وکنت تجیر من صرف اللیالی • فعاد مطالبا لک بالترات
وصیر دهرک الاحسان فیه • الینا من عظیم السیئات • وکنت لمعشر سعدا فلما • مضیت تفرقوا بالمنحسات • غلیل باطن لک فی فؤادی
یخفف بالدموع الجاریات • ولو انی قدرت علی قیام • لفرضک والحقوق الواجبات • ملأت الارض من نظم القوافی • ونحت بها خلاف النائحات
ولکنی اصبر عنک نفسی • مخافة ان اعد من الجناة • وما لک تربة فاقول تسقی • لانک نصب هطل الهاطلات • علیک تحیة الرحمن تتری
برحمات غواد رائحات • ابن عساکر در تاریخ دمشق آورده که چون ابو الحسن این مرثیه را نظم نمود بر کاغذی نوشته در کوچهای بغداد انداخت چون مردم آن را
گرفتند وبخاطر نقل ... خبر بعضد الدوله رسید وچون آن ابیات را بر او خواندند ... آن ابیات آرزو کرد که ...
آن مصلوب ... تا آنکه جزو ...

بصاحب ابن عباد رسید واو جهه ملاطم آن شعر او را ... وچون ابو الحسن مذکور ... صاحب شنید اعتقاد نموده ...
او آمد وچون صاحب وی را دید گفت تویی قایل ابیات مرثیه ابن بقیه گفت آری صاحب گفت بخوان آن را بر من ابو الحسن شروع در
خواندن آن نمود وچون بدین بیت رسید شعر ولم ار قبل جذعک قط جذعا • تمکن من عناق المکرمات • صاحب برخاست ...
کرد ... وابو سعید ... اسباب سفر او را مهیا ساخت ... حضرت عضد الدوله ساخت چون بمجلس عضد الدوله او را در آوردند
با او خطاب کرد که چه چیز ترا بر آن داشت که از برای خصم من مرثیه گفتی گفت سابقه حقوق ...
ودل را مضطرب ساخته ... آورد ... عضد الدوله ... وزد واسب ... که ابن خلکان ...
علمای فن شعر ... ابن بقیه تا وفات عضد الدوله مصلوب بود ابو العلاء بن بطه شیخ عبد الجلیل
رازی گفته که او وزیر عضد الدوله وشیعی صحیح الاعتقاد بود ... در مدح اهل البیت علیهم السلام دارد که از آنجمله این بیت است شعر
سیشفع لابن بطة یوم یبلی • علا سید التراب ابو تراب • ابو غالب فخر الملک محمد بن علی بن خلف الواسطی ابن کثیر شامی گوید که پدر او ...
صیرفی بود وآخر کار او وزیر بهاء الدوله بن عضد الدوله شد واموال بسیار بهم رسانید ... در بغداد بنیاد نهاد وآن را فخریه
موسوم ساخت واو بغایت کریم وجواد وبلاد ... وکثیر الصلات والصدقات بود تا آنکه هر روز هزار فقیر ...
گفته است که در شب نصف شعبان ... بود ودر سال چهارصد و هفت سلطان ... الدوله او را ...
واز اموال او مبلغ ششصد هزار دینار جمع شد سوای ... ودر آن وقت ... چند ماه ... بود ودر ... تاریخ
الوزرا مسطور است که ابو غالب وزیر شرف الدوله بود وچون شرف الدوله در بغداد خطبه بنام خود خواند ... سلطان
الدوله ... از شرف الدوله رخصت طلبید ... اهواز رفت ... متعلقان ... در اهواز ... بغداد آورد ... شرف الدوله ...
داده ابو غالب ... نتوانست ... وچون ... باهواز رسید ... شرف الدوله ... سلطنت ...
بقتل ابو غالب مبادرت نمود الحسن بن الفضل بن سهلان ابو محمد الرامهرمزی در تاریخ ابن کثیر شامی مسطور است که او وزیر سلطان
الدوله بود واو مشکر سور حایر شریف حضرت امام حسین را علیه السلام بنا نهاد ودر سال چهارصد و ده شهادت یافت ودر کتاب تاریخ الوزرا مسطور است
که ابن سهلان در سلک وزرای دیلم استظام داشت ... مکر ... دقیقه مهمل ونامرعی نگذاشت چند نوبت بسبب او میان سلطان
الدوله ... وبرادرش بهاء الدوله جنگ ونزاع ... آخر الامر ... صلح کرده ... دادند که ... ابن سهلان ...
... مشرف الدوله ... عراق عرب ... مملکت فارس واهواز مخصوص بسلطان الدوله باشد ...
الدوله از عراق عرب متوجه اهواز گشت چون بشتر رسید ... ابن سهلان را وزیر کرد ... لشکری ...
مشرف الدوله فرستاد ... شرف الدوله بعزم قتال ... استقبال کرده بعد از ... ابن سهلان منهزم ...
ومشرف الدوله او را ... ابن سهلان ... آمد ...
... مشرف الدوله ... سلطان الدوله ...
کشته ... جلال الدوله ... سلطان الدوله ...
سهلان را کرفته میل کشیدند عمید الملک ابو نصر کندری ابن کثیر شامی گفته که عمید الملک وزیر طغرل بیک ودر ... مذهب بود
وشرا ... وزیر خلیفه وسنی متعصب بود ... ودر تاریخ الوزرا مسطور است که عمید الملک
ابو نصر بعقل وفراست ... فضل وکیاست موصوف ومعروف بود ...
مراسم جود ... ودر ایام ...
طغرل بیک ... سال ... باستقلال ... چون ... سلطان الب ارسلان

فادکرد

قرار کرفت آن وزیر صایب تدبیر را مقید ومحبوس ساخت خواجه نظام الملک طوسی که از کار کیاست ... عمید الملک
خایف بود با تفاق بعضی امرا در قتل او شرایط اهتمام بتقدیم رسانیدند ... بریشان ...
عمید الملک ... ابو نصر ... گفت چون ...
از زبان من بعرض سلطان الب ارسلان رسان که ... طغرل بیک ... حکومت ...
مرحمت ... شهادت ...
حاصل کردید ... وزیر صایب تدبیر ... سلجوقیان ...
در حق اعقاب واخلاف ... عمید الملک ... نظام الملک ... شعر
اودست ... سعد الملک رازی اصل او از آوه بوده ...
نوشته اند ... سلطان محمد سلجوقی ...
وچون سلطان تاج ... سعد الملک ...
می پرداخت شیخ عبد الجلیل رازی در کتاب نقض ... سعد الملک ... صحیح الاعتقاد بود ...
دولت سلطان محمد سلجوقی ... سلطان ...
... سعد الملک ...
بر خواند قطعه ... سعد ...
سعد الملک ... ابو سعد ... سلطان ... سعد الملک ...
پس ... سعد الملک ...
... قطعه ... سلطان ... شیخ عبد الجلیل مذکور ...
ظاهر شد که آنچه صاحب جامع التواریخ ... سعد الملک ... صاحب تاریخ الوزرا ...
وحضرت صاحب جامع التواریخ ... شیعه امامیه ... صاحب تاریخ الوزرا ...
واز ... معین الدین احمد
کاشانی ... صدر الدین ... ابو سعید ... نظام الملک
که صاحب جامع التواریخ ... سعد الملک ... صحیح الاعتقاد ...
نظر ... مجد الملک ابو الفضل اسعد بن محمد بن موسی
البراوستانی القمی صاحب معجم البلدان گفته که براوستان ... مجد الملک ابو الفضل اسعد بن محمد براوستانی
که وزیر سلطان برکیارق بن ملکشاه بود ...
واز سلطان ...
واورا شهید ساختند ... سلطان ملکشاه ... نظام الملک
... منصب وزارت ... ابو سعید ... مجد الملک ابو الفضل ...
... برکیارق ... مجد الملک ...
... سلطان محمد بن ملکشاه ... سلطان محمد ...
تا لشکر فراهم آورده در شوال سنه اثنی وتسعین واربعمایه ... برکیارق ... در اثنای راه ...

امرای او قصد مجد الملک که منصب استیفا داشت می‌نمودند بسبب آنکه مجد الملک در صدد کفایت اموال دیوان شده ابواب منافع
مقربان درگاه را مسدود کرده بود و مجد الملک چون سیل بلا را متوجه خود دید بکشتی عاطفت برکیارق پناه برد و امرا که بجهت
خود را در دولتخانه پادشاه انداخت و امرا او را تعاقب نموده بحوالی سراپرده طال صف زدند و کس نزد برکیارق فرستاده مجد الملک را طلبید
و او دست رد بر سینه ملتمس ایشان نهاده امرا لوای مخالفت برافراختند و بسبب آن پادشاه در آن سر مجد الملک را پاره پاره کردند
از این جهت هلال ... داده دامن خیمه برداشت و از قتل او ... شیخ عبد الجلیل رازی آورده که خواجه مجد الملک شیعی
معتقد مستبصر عالم عادل بود و آثار خیرات او در حرمین مکه و مدینه طاهره و در مشاهد ائمه طاهرین و سادات فاطمی
او متواتر است و احسان او تا آن مرتبه بود که بیک قصیده که امیر معزی برای او گفته هزار دینار زر سرخ داد و ... سید سعید
فخر الدین شمس الاسلام الحسنی روایت نموده که گفت روزی در پیش مجد الملک بودم در دیوان درگاه غریبی در آمد ... حلوی شیعی
و دیگری با ... که همراه بود از خزانه زر نقد بدادند و حلوی ... بسیار از شهرها ساختند ... فراش حاضر بود گفت ای
خداوند این عجیب است که هر دو را تقدیم دهید و عطا بخشید گفت ... این کار را جهت آن کردم که جاهلان بدانند که در پادشاهی
تعصب روا نباشد و ... روایت او این سخن را شامل بود و ایشان را ... عطا دادی و مراعات کردی و تمکین فرمودی ... الحق
طایفه علیه شیعه و سادات ایشان را در آنجا که حکمی باشد بجان و ... نصیب فرمودی ... قرائت ... باشند
خود و دیگران ... استطاعت بخشند و دهند چنانکه این شیوه مرضیه ایشان بر ... معلوم اهل
روزگار است ... از دیگران اگر آن آثار ظاهر شود ... سیرت و سنت طریقه ایشان ... ظاهر شد ... صاحب کتاب فضایح
الروافض گفته که چون ابو الفضل براوستانی در عهد برکیارق و سلطان محمد بر مسند وزارت استیلا یافت روزی کاردی ... ابو بکر
بنام کار را ابو بکر بود ... چون او را پیش مجد الملک بردند گفت ... حاضران گفتند ای خداوند مردی مؤمن است
گفت شما گفتید ابو بکر نام دارد و هر آینه ابو بکر کشتنی باشد ... که هیچ پادشاهی ملک مشرق و مغرب ... کودکی را
بجرم آنکه ابو بکر نام داشته باشد هلاک سازد و این سخن چه صورت دارد که در حواشی و خدم او هزاران ابو بکر و عثمان ... بوده
و مقصد ... اگر حنفی و سنی بودند و از آثار مجد الملک ... درهمی که علی بن الحسین زین العابدین و محمد باقر و جعفر
الصادق و عباس بن عبد المطلب علیهم السلام در آنجا آسوده‌اند و ... عثمان بن مظعون که اهل سنت ... اند که ...
بر عمارت او بنا کرده و مشهد امام موسی کاظم و امام محمد تقی علیهما السلام در مقابر قریش در بغداد هم او فرموده است و مشهد سید
عبد العظیم حسنی در شهر ری و غیر آن از مشاهد سادات علوی و اشراف فاطمی علیهم السلام از آثار اوست و از جمله آثار حسن خاتمه اوست
که بعد از ... شهادت در جوار ... حضرت امام حسین ... قرار یافته **استاد ابو منصور آوی** شیخ عبد الجلیل رازی
گوید که استاد ابو منصور و برادرش ابو سعید وزیران محترم صاحب جاه و مکنت بودند و رفعت ایشان از آفتاب ظاهرتر است و اعتقاد ایشان
معلوم است که جز شیعی نباشند ... در مدح آن دو برادر بیست هفت قصیده غرا گفته است صاحب جامع الحکایات گفته
که استاد ابو منصور در سلک وزرای سلطان طغرل منتظم بود و پیوسته با دای وظایف طاعات و رواتب عبادات قیام می‌نمود و هر صباح
بعد از گزاردن فریضه با مداد بر سر سجاده نشسته تا وقت طلوع آفتاب اوراد خواندی و بعد از آن سوار شدی و خود را بملازمت سلطان
رسانیدی روزی پادشاه را مهمی روی نمود بکاه ترکی بطلب او فرستاد و ابو منصور بدستور بقرائت اوراد مشغول بود و فرستاده را جواب داد
و چون انتظار بسیار صاحب اختیار ... جمعی از اهل غرض و سعایت زبان بغیبت وزارت منقبت گشاده بعرض رسانیدند
که پیوسته ابو منصور ... بحکم حضرت ... انجام مهام را در ... کذاشته ... می‌کرد از استماع این سخن سلطان بغضب رفته و چون وزیر ... سلطنت مصیر رسید ... پادشاه ...

جواب داد که من بنده پروردگار عالمیانم و چاکر شهریار جهانیانم و با خود عهد کرده‌ام که تا هر صباح اوراد یکی بجا نیاورم بدرگاه کریم کارساز نپردازم
خود را در سلک ایستادگان درگاه پادشاه منتظم نسازم ... از استماع این کلمات آثار ... ظاهر شد
تافت **شعر** ای خوش آن دل که پیش دلدار ... کاه ... خوش می‌زند ... شاه را آوی ... **تاج الملک ابو الغنایم قمی**
در تاریخ الوزرا مسطور است که مزاج سلطان ملکشاه در ایام ... با خواجه نظام الملک متغیر گردید و چون سبب آن تغییر
رنجش ملکه ... سلطان ترکان خاتون بود لاجرم فرمان شد که تاج الملک قمی که دیوان خاتون مذکور ... بود با خواجه
عداوت ... بود بتحقیق مهمات دیوان اشتغال نماید و بعد از اندک روزی ابو طاهر ... خواجه نظام الملک را
بکاردی ... کذرانید ... تاج الملک وزیر باستقلال شد **شرف الدین ابو طاهر بن سعد القمی** در اوایل ایام شباب ...
طریق مسافرت ... کرده بعد از آن شتافت و در سلک ... سلطان ملکشاه انتظام یافت ...
مرو ... خواجه نظام الملک آن شغل را ... شرف الدین کرد و در منشور ...
تا نام او را ... نوشتند و او قریب چهل سال در بلده مرو بدان مهم اشتغال داشت بعد از آن ...
الاسلام وفات یافت کوکب اقبال شرف الدین ... انتقال کرده بمنصب وزارت سلطان رسید و ...
بود و در کار ... وزارت مشغول بود ... سه ماه ... بر ... آیه یا أیتها النفس المطمئنة ارجعی الی ربک
راضیة مرضیة ... **شعر** همین جویدار این چرخ ...
... **صاحب جامع التواریخ** گوید که مرقد شرف الدین در جوار روضه ... امام هشتم علی بن
موسی الرضا ... در ... مشهد مقدس ... **ابو الحسن جعفر بن محمد بن فطیر** ...
که او یکی از وزرای ... عراق و شیعی ... بود و چون ...
للمؤمنین ... بخواب دیدم ... ابن فطیر ... کی ده دینار ... ابن فطیر اندیشه نمود که مبادا آن شخص
جهت ... باشد لاجرم جهت تحقیق حال از او پرسید که این خواب را در چه وقت از شب دیدی گفت در اول شب ابو الحسن
گفت من آن حضرت را در آخر شب بخواب دیدم و مرا گفت که هرگاه مردی بدین صفات نزد تو آید از تو چیزی طلب نماید او را چیزی ده
پس آن مرد دیگر ... نمود و ... خانه خود نهاد ... امام ... صدق ... رسید او را طلبید
و نوازش نمود ... این چند بیت مذکور می‌شود **شعر** ...
... **معین الدین ابو نصر احمد الکاشی** شیخ عبد الجلیل رازی
در کتاب نقض الفضایح او را از وزرای شیعه شمرده و گفته که آنچه از آثار خیرات او ... از مدارس و مساجد ...
و مشاهد ... مظالم ... واقعات این کتاب احتمال آن ندارد ... معین الدین ... شهید شد و در کتاب تاریخ الوزرا مسطور است
که معین الدین ابو نصر کاشی ... انواع فضایل ... کمالات ... بوده و از افعال ...
... ابو طاهر اسمعیل که در سلک ... انتظام داشت ...
عطا و مروت ... سلطنت سلطان ملکشاه خواجه نظام الملک ...
... عزیز المحضر از درجه بدرجه ترقی نمود ...
... برکات خلیلی ...
... در کاشان ... سلطان ملکشاه ... سلطان برکیارق تاج
... امیر ... عزیز المحضر ...

والد معین الدین ابو نصر اکثر اوقات عزیز باصناف طاعات و عبادات صرف می‌نمود و هم ورع او اولاد را از تکفل امور دیوان و ملازمت
درگاه سلطان منع می‌فرمود معین الدین بمقتضای کلمه الولد الحلال یشبه الخال بملازمت سلاطین مشغول گردید در زمان سلطان
محمود بن محمد بن ملکشاه منشی و مستوفی ممالک شد و روز بروز قربا و ازدیاد می‌پذیرفت در آن اوقات که سلطان سنجر از ممالک عراق
خراسان بازگشت حکومت بلاد ری تعلق بمعین الدین گرفت و چون او از شیوع کفایت و استخراج اموال دیوانی از رعیت و ... داشت
متعاقب و متواتر نقود نامعدود و اجناس ... بخزانه سلطان می‌فرستاد و بارسال تحف و هدایا جانب خاطر خواتین می‌کرد
و چون سلطان رقم عزل بر صحیفه حال محمد بن سلیمان کشید فخر الدین طغان بیگ را باحضار معین الدین نامزد کرده آید و فخر الدین
بمملکت ری رفته معین الدین را بموافقت سلطان و صنوف عواطف خاقان مستظهر و امیدوار ساخت و معین الدین حسب الحکم
متوجه خراسان گشته بهر ولایت که رسید اهالی آنجا را مشمول لطف و احسان کرد ... و بعد از وصول بمرو شاهجهان سلطان
با او خلوت کرده در باب بعضی از مهمات و مصالح مملکت طریق مشورت مسلوک داشت و معین الدین بکمال کیاست هر یک را جواب
گفت این معنی موجب ازدیاد عقیده سلطان شد **شعر** جانا چه زد و خنده ولب بگشودی مهری که ...
... سیوم حکم همایون صادر گشت که معین الدین در منصب وزارت دخل نماید معین الدین از آن امر خطیر استعفا نموده سلطان نظام
الدین محمود بن ... و ... نزد او فرستاده پیغام داد که ظاهرا قرار منصب وزارت بدان سبب استعفا می‌نمائی
که من بعضی از وزرای سابق را مغضوب کردانیده‌ام صورت حال آنست که من در اوایل ایام سلطنت این منصب با فخر الملک بن نظام الملک دادم
و در نظم امور ملک و مال از کفایت او نهایت ... بحسب تقدیر ایزدی ... شهید شد ...
... مقام کردم و مدت یازده سال ... باستقلال ... و چون ...
... خصوصا در خزاین ... نظام الملک ...
عبد الرزاق ... وفات یافت ... شرف الدین ابو طاهر که ...
بود این مهم را تعهد نمود ... وزارت ... محمد بن سلیمان وزیر گشت چون ...
بر ظالمیان ... واجب نمود اکنون بحمد الله ...
و ... کفایت ...
نوع ... **شعر** ...
... معین الدین ...
... سلطان ... دوات زرین
و طبل و علم ... معین الدین بر تنظیم امور ملک و مال بر سبیل استقلال پرداخته با رتفاع ...
و انخفاض ... مهمات ... مدارس و خوانق و بقاع ...
... معین الدین ...
بر سبیل ...
...
سلطان ...
فرستادند ...
وزارت ...
اختاجیان ... سلطان ...

و آن اسبان با یکدیگر ... کرده چون خدام وزیر محمد اکرده ... مشغول شدند ... خواجه نصفت ...
بر ... شهادت رسانیدند **شعر** فلک کرد ...
نهاده بر ... هزاران داغ ...
و مخفی نماند که صاحب تاریخ الوزرا اهتمام خواجه معین الدین مذکور را در قلع و قمع ملاحده مبنی بر ... در مذهب اهل سنت و جماعت داشته
و گفته که چون آن وزیر صاحب تدبیر در مذهب اهل سنت و جماعت راسخ بود پیوسته سلطان را در قمع و قلع ملاحده ترغیب می‌نمود
که این سخن او در حق آن خواجه ... که صاحب تاریخ الوزرا در ...
و چون آن تغییر محال ...
در صدد قمع و قلع ملاحده شود ...
... **فخر الدین طاهر بن الوزیر معین الدین الکاشی** از اعاظم
سلطنت سلطان ارسلان بن طغرل بن محمد بن ملکشاه بر مسند وزارت نشسته در انجام مهام ...
استقامت ... امیر علی یار و معین الدین ...
... شمس الدین ... فخر الدین طاهر ...
اطلاع یافته ...
... امیر علی یار ... معین الدین ...
داشت ...
... **شعر**
در این ... **معین الدین بن الوزیر فخر الدین** ...
انجام مهام دیوانی ... آل سلجوق ... سلطان تکش خوارزم شاه ...
... سلطان طغرل ... و تلک الایام نداولها بین الناس **الصاحب الاعظم شمس الدین محمد**
الجوینی الملقب بصاحب الدیوان رحمه الله تعالی ...
نظام الدین اصفهانی ... **شعر** ... صاحب الدیوان ...
...
آیه یخرج الحی من المیت ...
خواجه شمس الدین محمد ... سلطان ... سلطان جلال الدین ...
... خواجه بهاء الدین محمد ...
...
... خواجه شمس الدین محمد ...
...
... **شعر**
آصف ...
در محافظت دین مبین ... **شعر** ...

وچون هلاکوخان فوت شد و سریر خانیه بوجود اباقاخان ازدیاد سواد استعداد یافت انوار اقبال بر جبهه حال او می تافت امضای
حشم بهرام انتقام و اجرای خامه عطارد انتظام بدستور سوابق ایام بحسن اهتمام او مقرر داشت و تمامت ممالک و مال در تمامت احوال او
صواب نما و فکر مشکل گشایش باز گذاشت و آن جناب با وجود جلالت قدر و نفاذ حکم نسبت با ارباب علم و فضیلت در غایت تواضع و تملق بود
و در تعظیم و اجلال اصحاب درس و کمال اهتمام بلیغ می فرمود و از منحات سحاب انعامش چمن آمال این طایفه در چمن اقبال بشکفت و از رشح
غمام افضالش نهال آمال این طبقه دیگر باره روزگار نشو و نما پذیرفت اسباب افاضل از اراذل و دونان از جاهل در زمان او از قحط بی مایگی
و یمن احسان و حسن اهتمامش سپهر مهر انتسا بنای فضلا و فصحای عهد بجا بود گشت شعر نهال باغ دولت در بر آمد
جفای خار محنت بر سر آمد و تمامت ممالک ایلخانی جهت ضبط اموال و متوجهات دیوانی نواب کافی تعیین نمود و ارباب ابواب
صلات و صدقات بر ارباب استحقاق و اصحاب حاجات امر فرمود لاجرم درگاه معظم پناه او امرا و حکام اطراف و اکناف خراسان و عراقین
و آذربایجان و شام و روم ملاذ و ملجا ساختند و هم کنان آستان اقبال آشیان او را مقصد حاجات و کعبه مرادات و کار و ساز اهل نیاز
و قبله هر صاحب نیاز شناختند شعر جنابهم مثل روضات الجنان و منه نیل الغایات الامانی از سر اقبال آن جهان و گرد گیتی دوران
هر کس که با او دم مخالفت زد و قدم از شارع موافقت بیرون نهاد قوت دولت صاحبی او را غرق دریای حیرت ساخت و روزگار پاداش کردار او را
گوشمال بسزا داد شعر چو هر تیغ که با تو تند داشت طاقت خود از تیر تو چه هدف خاکسار یافت آورده اند که تا خواجه بهاء الدین
الظهیر و عضد الیمین صاحب دیوانی در لباس حیات بود جناب صاحبی را استقلال روزگار و کدخدایی و چون خواجه بهاء الدین را
از سلال انتقال نمود منصب صاحب دیوانی روی در تراجع نهاد و روزگار دست ابواب پریشانی و ضایعه بر روی آن جناب و برادرش
علاء الدین عطا ملک بگشاد شعر بر جویبار روضه امید تا منم سر سبز و تازه هیچ نهالی نیافتم مهر سپهر داد و مه ستیز را
بی وجهه مجاعت و زوال ... کیفیت آن واقعه چنان بود که مجد الملک یزدی ... مجد الملک که در سلک وزیرزادگان اتابکان یزد انتظام داشت
بسبب ... از اتابک یوسف شاه یزدی رنجیده با صفاهان شتافت و ملازمت خواجه بهاء الدین محمد اختیار کرد و چون او را بغایت
مزاج و تند خوی یافت بخدمت خواجه شمس الدین مبادرت نمود و صاحب سعید بعضی از اعمال و اشغال دیوان در عهده او کرده مجد الملک
جانب مجد و دیده بسر انجام آن مهام اشتغال نمود تا آخر جناب صاحبی امارات تعلق در ناصیه احوال او مشاهده فرمود و سعایت حاسدان
شدت حیاد اعتماد و حظ اعتقاد وزیر نیکو نهاد نسبت باو تغییر یافت مجد الملک هرچند شفعا انگیخت و عرضه داشتها نیاز نمود
بجایی نرسید و دیگر منظور نظر التفات جناب صاحبی نگردید شعر مردم فتنه جوی اهرکز هیچ هیچ سر نداشت مردم چشم کرده
فی المثل از نظر توان انداخت با جمله مجد الملک قرین یاس و حرمان شهری و دوری ... و نزد ولی آمد و شد نمود اساس
ستمکاری کرد ... در مجالس زبان بمدح سلطان مصر بگشاد ... شهریاری اشتغال ...
تا مجد الدین را ... کرفته در شکنجه کشیدند و بعد از آن هرچند کاه ... مجد الملک ... او را تسلیم صاحب دیوان کرد
جناب صاحبی بعضی از مجد الملک ... شکایت ... ضبط اموال سیواس کرده ... انعام فرمود
مجد الملک بنابر آنکه مباشر آن حرکت شنیع شده بود ... صاحب اعتماد نکرد ...
انتظار فرصت می کشید و با صاحب سعید محبت و مودت می ورزید تا در زمانی که اباقاخان متوجه خراسان گشته بهرمز و پروانه
و شاه زاده ارغون خان ... مجد الملک ... شاهزاده انتظام داشت ...
بعرض رسانید که هر سال آن مقدار مال که از مجموع ممالک محروسه بخزانه عامره می رسد حاصل املاک خاصه دیوانست که بر سبیل خیانت از اموال
پادشاه جمع ... سلاطین مصر و شام ... اخلاص ... برادرش علاء الدین عطا ملک ملک
بغداد و عراق عرب را ملک خود تصور کرده و بدستور ملوک ذوی الاقتدار ... مرتبه تربیت

سر افراز گردانید صاحب دیوان ثابت می سازم که قریب چهار هزار تومان از اموال پادشاهی املاک بنام خود خریده و از نقود و جواهر و کله و رمه قریب
هزار تومان دیگر در تحت تصرف دارد و بنابر آنکه اطلاع بر معایب او اطلاع دارم اینک منشور ضبط و حکومت سیواس بنام من نوشته
و سلوک کرامت بر سبیل دستور شاه زاده ارغون خان این سخنان را ... بسمع رضا اصغا نموده در خلوتی بعد از این معنی بعرض
پدر رسانید اباقاخان بر زبان آورد که با فشای این سر مبادرت ممانعت باید و در این مهم شروع کرده شود شعر
سخن در مهمی که داری شتاب زدایی ... کار آن کاری که زبان گیرد ز تعجیل بسیار خجلت کشید و بعد از آن ملک زمانی در وقت
قیل و قال مجد الملک در مجلس پادشاه با استقلال ارادت و اسطرلاب ... معروض رسانید و تقریر مجد الملک در حضور پادشاه
جایگیر شد مزاج همایون نسبت بصاحب سعید تغییر پذیرفت و مجد الملک منظور نظر کیمیا اثر کردید اباقاخان در آن مجلس اورا
در باعطا ... داشت و از احوال تمامت ممالک و خرابی آبادانی هر ولایت دیار استفسار فرمود او بعبارت روشن کیفیت آن حالات را
خاطر نشان خان گیتی ستان کرده یرلیغ نافذ شد که مجد الملک مشرف جمع و خرج ممالک محروسه بوده باشد چندانکه مفرغ دارد
و از شاهزادگان و امرا و مقربان هیچ کس در مهم او دخل ننماید و علاوه این احکام که پیش از این بهیچ یک از سلاطین داده بودند
القصه مجد الملک در یک لحظه کر عبوظ ... بروی افتاد و رشحه صفات از حضیض انحطاط روی بذروه ارتفاع نهاد و طنابها
پریوش با جامهای زرکش ... و بادپایان تازی و بادیه پیمایان شاهوار حجازی سوار شاخت و بارگاه چهل پری و خرگاه اطلس نشین
آسمان و ایوان کیوان بر افراخت شعر زدوده کارد هیچ خاتم ببند آمد که خوب و زشت و بیم... دیدم بر این حقیقت
نگاشته سخن خوش آید ... که ای بدولت ده روزه گشته مستظهر مباش غره ... جهت استحضار و کلا و نواب صاحب دیوان
که در پی بر بودند ایلچیان هم عنان باد و برق بشتافتند و صاحب سعید و دولتخواهان او از تیر مکر و کید دشمنان که بر هدف مراد
ایشان آمده بود خبر یافتند لاجرم کوه اندوه بر خاطر کردون شکوه جناب صاحبی استیلا یافت و روی از تحمل امور دیوان و سرانجام
مهام سلطان بیکبارگی بتافته در این اوقات مجد الملک این رباعی گفته نزد آنجناب فرستاد رباعیه در عجز و عنا خواهم جود ...
یا عز قسیدن یا کم آوردن حقی تو بر هر چه بخواهم کردن یا روی بدین سرخ کنم یا کردن صاحب دیوان جواب آن رقعه مطالعه نموده
این رباعی در سلک نظم انتظام داد رباعیه بر عز ... چون شاید بردن بر غصه روزگار باید خوردن ای آنکه بادی در سیاست داری
هم سرخ کنی روی و هم کردن القصه چون صاحب دیوان قرب وحشت و دهشت نظر اباقاخان رسید پادشاه زبان عتاب گشاده گفت که
سالها که خدمت بر میان بسته پدر ما را کوچ دادی و منظور نظر عنایت گشتی و چون تخت سلطنت بوجود ما مزین یافت بیشتر از پیشتر
در باب تو عاطفت بجهت ظهور رسانید ضبط اموال جمیع ممالک محروسه را برای و درایت تو مفوض گردانیدیم و امروز مجد الملک تقریر
می کند که تصرف و تقصیر تو بسیار است و خرابی مملکت خان و تضییع اموال سلطان بیشمار صاحب دیوان که جام جهان نمای اقبال او از نخوت
مقال بر صعوبت احوال استدلال نمود و مجال تکذیب بهانه ندانسته بتلقین ملهم سعادت و تایید عقل و مرشد هدایت تیغ جان
و فصیح بیان زبان برگشاد که سر و مال و زن و بچه خان و مال فدای جان خان باد و فرزند و اولاد پادشاه جهان پناه توان دانست
ذرع پرور و خورشید اصیا کستر با بود که توان انکاشت هر آینه در دولت ابد پیوند من و برادر و فرزندان سلیم بوده ایم و بنا شیم و نهاده
و خورده ایم و دیده ایم و چیزی در حمایت درگاه سلطنت و چیزی جهت صدقات ثبات دولت صرف کردیم و آنچه امروز در تحت تصرف انبیاع و عقار
و املاک و اسباب و نقود و دواب و عبید و اثار خواه انعام پادشاهست و هر چه خطور خاطر بندگان درگاه عالم پناه باشد بجنب عز صمیم
القلب بآن راضیست شعر خواه صلای جود ده خواه بیاد تاب ... هرچه مراد تو بود هست مراد من همان هرگاه فرمان شود و هر چه که
مصلحت باشد به هر که اشارت نافذ گردد تسلیم رود و بهیچ وجه در هیچ حال توقف و اهمال ننماید و ما از زلال حیات حظ نمود هرکدام
بیک قربانی بخدمت بسته زبان دعا گشاید شعر تلطام اجل ... سایه من دست من و دامان تو و باقی عمر اباقاخان ...

چون این سخنان دلنشان استماع فرمود نسیم عنایت از گلشن مرحمت وزیدن گرفت و غبار نقار از خاطر پادشاه محو نمود و اسباب الطاف
خسروانه در باره خواجه شمس الدین محمد تازه گردانید و منصب وزارت بدستور معهود بدو مفوض داشت و دیگر جناب صاحب
بدرجه اعتبار رسید و صاحب سعید سجدات شکر بجا آورده با ایفای نذور و صدقات قیام نمود و رسولان باطراف بجهت بشارت
از تجدید عنایت اباقاخان اعلام فرمود و از جمله رقعه که ببرادر عالی گهر خود خواجه علاء الدین عطا ملک نوشته مصدر بدین آیه ساخت
قوله تعالی یا لیت قومی یعلمون بما غفر لی ربی و جعلنی من المکرمین و این بیت را ردیف آیه کرد که شعر امروز بحمد الله فارغ دلها
کاشانه دل تیک مرحومیت یکجهت القصه چون مجد الملک دید که حیله او در شان صاحب آصف نشان چندان تاثیری نکرد در غرض
برادرش علاء الدین آمده آغاز تحریر کرد و فرستاده اباقاخان را بغداد رفت و بر عطا ملک کشت چون خواجه شمس الدین محمد از آن مهم
مشاهده نمود برادر پیغام داد که هرچه مقدور توانی کوشید و بهیچ وجه سخنان ایشان التفات منمای و بعد از گفت و گوی بسیار صاحب
علاء الدین محمد مبلغ سیصد تومان قبول فرمود و مع هذا معاندان خورسند نگشته شغل در میان آوردند که محصلان او را بیاستان
و املاک که در بغداد بر می آوردند و بانواع شکنجه و عقاب معذب می داشتند تا هرچه قول کرده بود و او بعجز خود ساخته بروجهت و بها
تسلیم نمود و معاندان بمجرد مطالبه اکتفا نکرده صاحب عطا ملک را ... و مواقعت مصر و شام متهم گردانیدند و بمکر و کید آن مومن
و حدت در خواری افتاد و در آن اوان اباقاخان بهمدان شتافته مجد الملک از غایت اعتبار و اختیار کس به بغداد فرستاد تا صاحب
علاء الدین را با اردو آرند و محصلان او را با بند گران همراه داشته متوجه گشتند در آن اثنا در عشرین ذی حجه سنه ثمانین و ستمایه
اباقاخان وفات یافت و در ربیع الاول سنه احدی و ثمانین نکودار بن هلاکوخان که ملقب بسلطان احمد بود بر تخت خانیه نشسته انواع
عدالت بر وجنات اهل اسلام تافت و اول حکمی که فرمود این بود که ایلچیان بهمدان فرستاد تا خواجه علاء الدین عطا ملک را از قید خلاص
داده با اردو آورند و زمام امور ملک و مال بر سبیل الاستقلال در کف کفایت صاحب سعید خواجه شمس الدین محمد نهاد و او را بیشتر
از پیشتر بعواطف خسروانه و عوارف پادشاهانه نوازش نمود و گرت دیگر بنای بغض و حسد در کانون درون مجد الملک اشتعال یافته
بار دیگر عنوان عرضه داشت که صاحب دیوان بدین کار شاهزاده ارغون را هلاک ساخت و چون ... که من از آن سر وقوف یافتم اکنون قصد
سر من دارد سعد الدین برادرزاده مجد الملک بر مضمون این عریضه مطلع گشت و بنابر آنکه از قوم خود رنجیده بود بخدمت خواجه شمس الدین
محمد آمده صورت مکایده اظهار نمود و این حدیث بعرض سلطان احمد رسید حکم فرمود که مجد الملک را مقید و مغلول گردانیدند
و اوضاع بر لیغ نافذ گشت که آنچه در زمان اباقاخان بخواجه علاء الدین عطا ملک گرفته بودند باز دادند خواجه علاء الدین بجمع اشرف و اهالی سادات
که هر معنی که با او برادران در مدت سلامت با فقیر از حواصل صدقات حضرت سلطانیت و حالا من بی هیچ دانی قربانی می کنم
وایشان کرد که تا آن اموال بی قیاس که بار دوم آورده بودند حصار درگاه پادشاه از یک دیگر ... جلال الحکم لا دم الاشان ...
یافت که امرای عظام بپرسش مهم مجد الملک اشتغال نمایند و ایشان بموجب فرموده عمل نموده در آن اثنا در میان امتعه و اقمشه مجد
الملک مقداری از پوست شیر بیرون آمد که بر صفحه آن بشنجرف سطری چند نامعروف بر آن نوشته بودند و چون ... منکر ...
از آن نوشته حایف گشته در آن محافل و مقال قیل بسیار واقع شد آخر الامر باستصواب قاضیان و بخشیان بر آن مقرر گشت که تعویذ را
با آب آغشته عصاره آن را مجد الملک بیاشامند تا نتیجه خود ظاهر گردد مجد الملک از قبول این معنی ابا و امتناع نموده او را کاه بود
که آن نوشته را شیخ عبد الرحمن دوست صاحب دیوان در میان متاع او پنهان کرده و در رجعت آن کید دولت القصه گناه بر مجد الملک ثابت گشت
انالسونجاق پهلوان ... و بضاعت او و مقاربان ... انالسونجاق بهلو بر ... شیخ عبد الرحمن بعبادت او رفته ...
تا سونجاق بکشتن مجد الملک دل خوش شد تا اکنون او را بملازمان خواجه علاء الدین سپردند خواجه علاء الدین محمد از غایت سلامت نفس و حسن
خلق ... العفو عند الامتحان ... مجد الملک ... شعر

چون سلطان دو کردار بخش از کرم لطف و داد بخش بیش تو هر کس که گناهکار بود عفو کنامار بتو سزاوار تر اما جمعی از حضار با حمیت
وانصار و اعوان صاحبی گفتند بر همگنان روشن است که این مدبر در ایام احیاء هیچ دقیقه از ایذا و آزار مهمل نکذاشت و در روزگار
اعتبار مطلقا جانب حق و خلق را مرعی نداشت امروز اگر خلاص او صورت بندد هر آینه با زهی در ... ظلم و ستم بجوی کوشد
فرصت فوت نباید ساخت و اصلاح آن را از بنیاد باید برانداخت شعر سنگ بر دست و مار بر سر سنگ خیره رای بود هر که روا دارد
ناگاه اعوان صاحبی مجد الملک بزدوی را از مجلس بیرون آوردند و بیک طرفة العین بزخم شمشیر و خنجر او را پاره پاره کردند و هر عضوی از
اعضای او را بمملکتی فرستادند و قلوب رعایا و مجروحان که از دست ظلم او بجان آمده بودند تسلی دادند سر او به بغداد رسید و در آن
اعتبار بود و پای آن شوم قدم را بشیراز ... با عراق بود و یکی از فضلا این بیت نظم نمود شعر می خواست که او دست برد عراق
دستش نرسید لیک دستش برسید نقلست که یکی از زبان مجد الملک را بصد دینار خرید و به تبریز بود این دعا خوانیکی از اهل تبریز در ...
بسلک نظم در آورد رباعیه روزی دو سه سر دفتر تزویر شدی چون سلک ممالک توفیر شدی اعضای تو هر یکی گرفت اقلیمی
فی الجمله بیک هفته جهانگیر شدی و مرد عاقل آنست که بسبب جاه و حشمت و نیل چند روزه که مرادی در دولت خود دارد و در طرق هلاکت نیفتد
و در دار دنیا نفس خود را هدف تیر ملامت و در سرای عقبی بعد عز ... مستحق عقاب و عذاب نسازد شعر گرفتم که رسیدی بآنجا که خواهی
گرفتم که شدی آنجا که گوید ... هر چه هست کمال از پیش بود نقصان هر چه داد ستد باز چرخ سیاه القصه چون مجد الملک رخت هستی
بباد داد سلطان احمد بار دیگر صاحب علاء الدین را بحکومت بغداد فرستاد و خواجه عطا ملک هرچند با خود قرار داده بود که بقیه عمر
در گوشه متروی بوده پیرامن امور سلطنت نگردد و بعد از ایام گذشته و تدارک عوض آنچه گذشته بجای آورد شعر چند روزی که در این مرحله
مهلت داری خوش بر آسای زمانی که زمان این همه نیست اما چون عواطف پادشاهانه و عوارف خسروانه او را از دو مرتبه یکی شماتت اعدا
و دیگری هلاکت نفس رهانیدن داد و خلاص ساخت و خصم حاسد و دشمن معاند را با هرچه از اموال او گرفته بود و آنچه در مدت
حکومت حاصل کرده با و حواله فرموده از بنیاد برانداخت هر آینه در مذهب شریعت و مروت و فتوت رد فرموده و منع آن جایز نبود
بنابر آن از اصابت آن امر خطیر و خطب کبیر احتراز و اجتناب نتوانست نمود و با جمله خواجه شمس الدین محمد صاحب دیوان و برادرش
بار دیگر از دوی تمکین و استقلال زمام امور ملک و مال را بدست آوردند و در تقویت دین مبین و تمشیت مهام علمای شریعت
سید المرسلین سعی و اجتهاد موفور کردند نسبت با اهل فضل و هنر لطف و مکرمت بی نهایت اظهار نمودند و مجموع رعایا و برایا بعدل
و احسان خوش دل و شادمان گشته در مهاد امن و امان غنودند شعر آرام یافت در کنف عدل او جهان آسوده گشت در حرم امن او زمان
در خلال این احوال شاهزاده ارغون خان چاوشی را بدرگاه سلطان احمد فرستاد و قصه تحریر مجد الملک و استعمال ... غضب اباقاخان بر جهت
دولت صاحب دیوان داد ... خواجه شمس الدین محمد بجلکا داده که از نقد و جنس و ضیاع و عقار هرچه در قبضه ملک
و اموال او ... دارد هر کاه که فرمان شود و هر وقت که مصلحت باشد بهر که اشارت نافذ گردد ...
اکنون التماس از مخصوصان کریاس پادشاهی آنست که صاحب ... بدین جانب فرستند تا آن سخن بوسیله و سلاح ...
آن دیده بتشکیان از حقیقت حال بواجبی استفسار نمایند سلطان از استماع این سخنان دانست که غرض ارغون خان سال صاحب دیوان
نیست بلکه قصد جان او دارد در جواب فرمود که انهات مهمات مملکت ... و وزیر در ... کفایت می دارد اکر او را از درگاه
عالم پناه غیبت نماید مصالح ملک و مال در محل اهمال و معرض اختلال می آید و بر رسول و نامه مطلقا التفات نفرمود و جون قرین
یاس و حرمان با آستان ارغون خان مراجعت نمود این حکایت موجب شکایت کشت و صورت عداوت ارغون از پرده ...
باطراف ممالک فرستاد که اسباب صاحب ... ایجاب کرد ... اورا ... در مهمات و معاملات آن ...
و چون شاهزاده طایفه در حوالی عراق اقامت داشت عراقیان ... هر کس از وکلای صاحب آنچه در قبضه اختیار او بود ...

کاشته ارغون خان بازگشت وشاهزاده بنفس نفیس بجانب مدینة السلام بغداد خرامید وعمال و متصرفان اموال
آن دیار را از چاشنی انتقام جرعه چشانید در اوایل سنه اثنی وثمانین وستمایه بالشکر خاصه عازم بلاد شد
بلاد علیه فتنه وفساد بر آن بلاد کوشت هم وقت در این اندیشه که سریر سلطنة پایدار از قبضه اقتدار عم نامدار بچه تدبیر بیرون آید
وشب وروز در این فکرت چنان سودی قرار که سلطان احمد را چه سان از میان بر دارد وچون بعهد این معانی بر ضمیر انور سلطان احمد
سنه مذکور به جمع اخذ وقید کشان ارغون خان الجهان به بغداد فرستاد وصاحب دیوان بکار سازی جنود حضرت نشان مشغول
فرمود و بیاری از اسباب وادوات جنگ حصار وحرب والات ایام طعن وضرب ترتیب نمود وشاهزاده ارغون در ایام صفر سنه ثلث وثمانین
وستمایه متوجه آذربایجان گشته ودر صحرای اق خواجه میان او والیناق که مقدمه سپاه سلطان بود مقابله ومقاتله افتاد ولشکر ارغون
خان شکست یافته شاهزاده بجانب [illegible] فرار نمود کلاتجرم [illegible] والیناق متعاقب بدان نواحی رسید وشاهزاده را
که از قلعه پایان آمده بود دیده اسب خنک بطریق پیشکش گذرانید باتفاق بقلعه رفته [illegible] الیناق ارغون خان را
از جانب سلطان ایمن گردانید چون شاهزاده بغیر از تسلیم راهی ندید [illegible] معصوب الیناق بطرف اردو شتافت
عوجان باستان سلطنت آشیان رسید سلطان بعد از انتظار دیدار شاهزاده را بار داد واورا در آغوش مهربانی کشیده روی
روی او نهاد وبحکومت مملکت خراسان امیدوار ساخته جهت سکون برادرزاده خرگاهی تعیین فرمود [illegible]
سوار بمحافظت آن خرگاه امر نمود روز دیگر سلطان مایل بجهت حرم محترم گشته [illegible] الیناق را جهت کوچ دادن اردوی
حیات شاهزاده ارغون خان بصوب [illegible] معین گردانید **شعر** [illegible] نقش بند قضا • در پس پرده نقشها دارد • بعد از دو روز
سلطان بوقا بقوت برادر خود که [illegible] داشت [illegible] شاهزادگان وامرا گماشت که احمد اوغول چنگیز خان را [illegible]
[illegible] سلطان را بتعلیم صاحب دیوان تا ایوان کیوان بر افراخت [illegible]
[illegible] در این مهم [illegible] که ارغون خان [illegible] مقرر شد که چون [illegible]
اهل عصیان سیاه کرد [illegible] **ع** چو چرخ [illegible] ارغون خان [illegible]
چون حجاب شرم وآزرم برداشت ارغون [illegible] استراحت باضطراب [illegible] موسم وداع حیات [illegible]
وبوقا دست او را گرفته از خرگاه بیرون آورد [illegible]
بر باد پایان برق رفتار سوار گشتند [illegible] بجانب اردوی الیناق تاختند [illegible]
آن شب [illegible] اکثر خواص ومقربان سلطان احمد کشته شدند [illegible] سلطان شتافته
در وقتی که [illegible] ارغون [illegible] روزگار وقتل اعوان وانصار
شمه بیان نمود سلطان از این خبر موحش مضطرب ومشوش شده روی بجانب [illegible]
قونجی از امرا وسرداران [illegible] **شعر** هرکو [illegible] • زمحنت [illegible]
وصاحب دیوان چون بهاجرم رسید [illegible] بر جناح استعجال متوجه اصفهان گردید اشراف واعیان آن بلد
استقبال بجا آورده [illegible] وجناب صاحبی [illegible]
پیوست که ارغون خان [illegible] سلطان احمد را بدست آورده [illegible] اهل اسلام [illegible]
خلافت [illegible] صاحب دیوان [illegible] اصفهان [illegible]
وروزی چند که از حیات باقی باشد در آن مملکه [illegible]
عرقاب فنا [illegible] ایذا وعتاب [illegible]

باقوام صحیح

مدت سی سال در کمال عظمت واستقلال [illegible] ایام شباب [illegible]
موجب [illegible] وسیل جفاکاری [illegible] تدبیر [illegible] کشاید
که دست امید در دامن توکل [illegible] پادشاه [illegible] عالم پناه [illegible]
[illegible] ارغون خان [illegible] **ع**
[illegible] **ع** والا [illegible] خاطر [illegible]
[illegible] اردوی ارغون خان روان گشت [illegible] یوسف شاه وسلطان الدین
[illegible] ارغون خان [illegible] صاحب دیوان [illegible] پادشاه جهانیان [illegible]
چون [illegible] جمیع ارباب جرایم را بخشیده
ورقم عفو واغماض [illegible] صاحب دیوان [illegible]
[illegible] دهم رجب سنه ثلث وثمانین وستمایه [illegible]
[illegible] ارغون خان صاحب سعید [illegible] وصاحب دیوان
حرمت [illegible] چون روزی چند [illegible]
[illegible] شمس الدین محمد [illegible] صاحب الاعظم
[illegible] صاحب دیوان [illegible]
چند [illegible] **شعر** دشمن چو بدست آمد وفرصت داری
زنهار که از دست خودش بگذاری • [illegible] • [illegible]
[illegible] ارغون خان [illegible] پادشاه [illegible]
[illegible] **شعر** [illegible]
[illegible] ارغون خان حکم فرمود که صاحب دیوان [illegible]
[illegible] صاحب دیوان [illegible]
[illegible] شمس الدین محمد
در جواب اهل بغض وحسد [illegible]
[illegible] **شعر** [illegible]
[illegible] **ع** [illegible]
[illegible]
[illegible] إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا
تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ لاجرم خاطر از علایق فارغ ساخته [illegible] **ع** [illegible]
[illegible] دوشنبه چهارم شعبان سنه مذکوره [illegible]
[illegible] **شعر** [illegible]
[illegible]
عراق وفارس [illegible] شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی [illegible] شیخ سعدی

[illegible] **رباعیه** [illegible]
[illegible] **قطعه**
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **الصاحب الفاضل العادل علاء الدین خواجه عطا ملک**
الجوینی برادر خواجه شمس الدین محمد صاحب دیوان [illegible]
[illegible]
[illegible] **شعر** [illegible] بغداد [illegible]
[illegible]
[illegible] **رباعیه** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ارغون خان [illegible] خواجه شمس الدین محمد [illegible]
با سلطان احمد [illegible] علاء الدین عطا ملک [illegible]
[illegible] ذی الحجه سنه احدی وثمانین وستمایه [illegible] خواجه شمس الدین محمد [illegible]
[illegible]
الصاحب الامیر الرشید بهاء الدین محمد بن صاحب الدیوان [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] بهاء الدین محمد [illegible]
[illegible] الاسلام والمسلمین [illegible]
[illegible] اهل البیت علیهم السلام [illegible]
[illegible] تُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ [illegible]
[illegible] فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ [illegible]
فَأَغْرَقْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ جَمِيعًا [illegible]
[illegible]
[illegible] قاضی نظام الدین اصفهانی
[illegible] خواجه بهاء الدین [illegible] **شعر**
[illegible]

او هو [illegible] عن المنابر [illegible]
[illegible]
الدین محمد [illegible] بحکومت اصفهان [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] اصفهان
[illegible]
[illegible]
[illegible] عراق واصفهان [illegible] **شعر**
[illegible] • [illegible] • [illegible] • [illegible]
صاحب دیوان [illegible]
[illegible] خواجه بهاء الدین [illegible]
ع [illegible]
[illegible]
شعر [illegible]
[illegible] خواجه بهاء الدین محمد [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] بهاء الدین محمد [illegible] صاحب دیوان [illegible]
در سلک نظم کشید **رباعیه** [illegible]
[illegible]
[illegible] قاضی نظام الدین اصفهانی [illegible] **قصیده**

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

مجلس یازدهم در ذکر شعرای عرب که مستند

ارباب ادبند کعب بن زهیر بن ابی سلمی ربیعه بن رباح المزنی از صحابه حضرت سید المرسلین و شیعه امیر المؤمنین علی علیهم
افضل صلوات المصلین بوده و صلة کعب در فصاحت و بزرگی بر همه اول و صعب ظاهر و هویداست نقلست آنانکه روایت کرده اند
که کعب قبل از آنکه بشرف اسلام فایز گردد زبان به هجو بعضی از خدام عتبه رسالت و عاکفان کعبه جلالت سلوک کرده بود و حضرت
رسالت خون او را مهدر ساخته بود و چون کعب از این معنی خبر یافت دانست که از آسیب آن حضرت جز [illegible] که بحکم
وما ارسلناک الا رحمة للعالمین ذات دو عالم را شامل است پناه نتواند آورد قصیده [illegible] نعت آن حضرت
ختمیت شعار مشتمل است ترتیب نمود و به رسم عرب بر شتری [illegible] سوار شده طی مراحل کرد و خود را به آستان ملایک آشیان رسانید
بعد از سلام ابتدا به انشاد قصیده نمود و در آن اثنا تمهید معذرت و استعفا مندرج بود چون حضرت را استماع فرمود
[illegible]

فرزدق آنجا حاضر بود چون تجاهل هشام را ملاحظه نمود شعر گفت من می‌شناسمش بگو * ز وجه بی‌چون من کن رو *
و در جواب بقصیده‌ای در تعریف و مدح حضرت امام انشا نمود و آن اینست قصیده هذا الذی تعرف البطحاء وطأته

والبیت یعرفه والحل والحرم * هذا ابن خیر عباد الله کلهم * هذا التقی النقی الطاهر العلم * هذا ابن رسول الله ...
اذا رأته قریش قال قائلهم * الی مکارم هذا ینتهی الکرم * ...
یکاد یمسکه عرفان راحته * رکن الحطیم اذا ما جاء یستلم * ...
یغضی حیاء ویغضی من مهابته * فلا یکلم الا حین یبتسم * ...
ینشق نور الهدی من نور غرته * کالشمس ینجاب عن اشراقها الظلم * ...
من جده دان فضل الانبیاء له * وفضل امته دانت له الامم * ...
الله شرفه قدما وعظمه * جری بذاک له فی لوحه القلم * ...
سهل الخلیقة لا تخشی بوادره * یزینه اثنان حسن الخلق والشیم * ...
حمال اثقال اقوام اذا فدحوا * حلو الشمائل تحلو عنده نعم * ...
ما قال لا قط الا فی تشهده * لولا التشهد کانت لاؤه نعم * ...
من معشر حبهم دین وبغضهم * کفر وقربهم منجی ومعتصم * ...

[illegible]

و می‌خواند و فرزدق چون از روی صدق و صفاء دین ... مدح خود ... شعر ...
آزرده شد و آثار کدورت ... ظاهر گردید ... مدح ...
[illegible]

[illegible]

از قصاید او در بر داشته اند و از کلام شیخ ابو عمرو کشی مستفاد می شود که سید حمیری واقفی است که بد رسالت او را ذکر کرده اند زیرا که روایت
نموده که چون حضرت امام جعفر الصادق ع سید مذکور را دیدند با او التفات نمودند و فرمودند که سمتک امک سیدا و وفقت
فی ذلک فانت سید الشعراء و سید در مقام افتخار باین کلام حضرت امام ع می گوید شعر و لقد عجبت لقایل لی مرة * علامة فهم من الفهماء
سماک قومک سیدا صدقوا به * انت الموفق سید الشعراء * ما انت حین تخص آل محمد * بالمدح منک و شاعر بسواء
مدح الملوک ذوی الغنی لعطائهم * والمدح منک لهم لغیر عطاء * فابشر فانک فایز من حبهم * لو قد وردت علیهم بجزاء
ما تعدل الدنیا جمیعا کلها * من حوض احمد شربة من ماء * و عبد الله بن معتز در تذکره خود آورده که سید حمیری شاعری
جسیم مطبوع خوش اسلوب محکم شعر بود و با این حال حاذق ترین و ماهرترین مردم بود در فنون اخبار و احادیث و مناقب و فضایل حضرت امیر
المؤمنین ع هر چه یافته آن را در اشعار خود مذکور ساخته اگرچه فضایل آنحضرت از حیطه احاطه نظم و نثر بیرون است و در تذکره مذکور
آن مسطور است که پدر و مادر سید حمیری هر دو ناصبی بودند و او در بعضی از اشعار خود ایشان را [illegible] و زجر کرده
که از سید پرسیدند که چگونه شیعه شدی و حال آنکه از شهر شام و طایفه حمیری سید در جواب گفت که صبت علی الرحمة صبا فکنت
کمؤمن آل فرعون یعنی بطریق مؤمن آل فرعون یکبار رحمت بر من ریخته شد و در این کلام سید اشارت [illegible]
طایفه حمیری از اتباع و انصار بوده اند و ذو الکلاع حمیری در حرب صفین [illegible] لشکر او بوده [illegible] اهل البیت علیهم السلام
در تواریخ و سیر مذکور است و در بعضی [illegible] کتاب مسطور است که ابن کثیر شامی در تاریخ خود گفته که اصمعی در باب سید اسمعیل گفته
در اشعار خود سب بعضی از صحابه [illegible] شاعر [illegible] و اگر [illegible] اصمعی [illegible] بیت
[illegible] رسالت [illegible] اصمعی [illegible]
رسالت بوده لاجرم [illegible] سید [illegible]
اصمعی نسبت [illegible] رسالت مشهور است و از ابن قطان [illegible] معلوم می شود که شیخ نور الدین علی بن عراق مصری در تذکره خود نقل نموده
و گفته که ابو العیناء گفته که ابو قلابه جرمی را دیدم که در جنازه اصمعی می گفت شعر لعن الله اعظما حملوها * نحو دار البلی علی خشبات
اعظما تبغض النبی و اهل * البیت الطیبین و الطاهرات * و بالجمله سید مشار الیه در اصل کیسانی مذهب بود و در ترویج امامت
محمد بن الحنفیه رضی الله عنه مبالغه می نمود و بر طبق این اشعار [illegible] واقع کردید [illegible] آخر چون [illegible] حضرت
ناطق جعفر بن محمد الصادق علیهما السلام رسید از مذهب کیسانیه برگردید و بمذهب حق جعفری گروید [illegible]
روایت نموده که سید حمیری در ایامی که خمر می خورد و مذهب کیسانی داشت بیمار شد و من بعیادت او رفتم دیدم که روی او سیاه شده و چشمهای
او فرو رفته و تشنه جگر و پریشان حالت نزد حضرت امام جعفر صادق ع که در آن وقت از پیش منصور [illegible] آمده بود
رفتم و حال [illegible] آن حضرت عرض نمودم آنحضرت [illegible] آنحضرت سوار شده متوجه [illegible]
شدند و من همراه شدم تا آنکه نزد سید آمدیم [illegible] آنحضرت [illegible] پس سید چشم [illegible]
و [illegible] آن حضرت [illegible] آنحضرت [illegible]
دعا [illegible] جعلنی الله فداک [illegible]
که در وقت [illegible] آنحضرت فرمود که قل الحق [illegible]
از مذهب کیسانی بمذهب حق جعفری رجوع نمود [illegible]
در تذکره خود از سید اسمعیل روایت نموده که چون سلیمان بن حبیب بن مهلب که از روسای شیعه بود [illegible] تعظیم سید [illegible]
سید از کوفه باهواز رفت و سلیمان او را اکرام و اعزاز نموده و چون سلیمان خمر می خورد [illegible]

سید نیز در آن ایام که در اهواز با او می بود در مقام موافقت بود و از تجرع شراب امساک می فرمود و آن امساک در بعد سبب
تغیر لون بدن او شد تا آنکه روزی سلیمان از او پرسید که سبب چیست که ترا مزاج آن قوت [illegible] تا از آن امساک
[illegible] از آن [illegible] شراب [illegible] و آن موجب هضم طعام [illegible] بواسطه موافقت شما از آن امساک
[illegible] اکنون اگر حیات مرا می خواهی [illegible] آب حیات [illegible]
شعر بیش آور آن [illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]
ثابت شود [illegible] * [illegible] پس سلیمان [illegible]
که هرگاه بواسطه [illegible] شراب [illegible] و چون سلیمان [illegible]
کرد [illegible] معروف [illegible] شراب [illegible] لاجرم [illegible]
یعنی [illegible] سید اسمعیل [illegible] ابو هاشم است [illegible]
الامیر [illegible] سلیمان گفت [illegible] سید [illegible]
از آنها [illegible] سلیمان [illegible] آنچه مقصود او بود نوشته
بدست او داد و ایضا در تذکره مذکور مسطور است که شیعی و سنی در باب تفضیل علی و ابوبکر با هم نزاع کردند و چون [illegible] سید
[illegible] اتفاقا سید حمیری [illegible]
[illegible] سید [illegible]
و من [illegible] که علی بهترین مردم است بعد از پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم سید تمام ماجرا را از آن کلام [illegible]
دلالت [illegible] اشعار که در وقت رجوع بمذهب حق گفته این چند بیت است شعر تجعفرت باسم الله والله اکبر
وایقنت ان الله یعفو و یغفر * ودنت بدین غیر ما کنت دایناً * به ونهانی سید الناس جعفر * فقلت فهبنی قد تهودت برهة
والا فدینی دین من یتنصر * فلست بغاد ما حییت وراجعا * الی ما علیه کنت اخفی واضمر * ولا قایلا قولا بکیسان بعدها
وان عاب جهال مقالی واکثروا * ولکنه مما مضی لسبیله * علی احسن الحالات یقفی ویوثر * و این چند بیت در مدح اسلام بیان
و بیان جهات تقدم او بر سایر اصحاب در کتاب استیعاب مذکور است شعر سایل قریشا بها ان کنت ذا عمه * من کان اثبتها فی الدین اوتادا
من کان اقدمها سلما واکثرها * علما واطهرها اهلا واولادا * من وحد الله اذ کانت مکذبة * تدعو مع الله اوثانا وانداداً
من کان یقدم فی الهیجاء ان نکلوا * عنها وان بخلوا فی ازمة جادا * من کان اعدلها حکما وابسطها * حلما واصدقها وعدا وایعادا
ان یصدقوا قولک فلا تعدوا اباحسن * ان انت لم تلق للابرار حسادا * ان انت لم تلق من تیم اخا صلف * ومن عدی لحق الله جحادا
و در کتاب مستطرف مذکور است که در ایام منصور عباسی سوار بن عبد الله که یکی از متعصبان اهل سنت و جماعت است قاضی بغداد بود روزی سید
اسمعیل بجهة گواهی بمجلس او رفت و چون نظر سوار بر اسمعیل افتاد با او گفت که تو اسمعیل بن محمد معروف بسید نیستی اسمعیل گفت بلی پس
سوار گفت چگونه شهادت ترا قبول نمایم و حال آنکه من می دانم که اکابر سلف را دشمن می داری اسمعیل گفت خدای تعالی مرا نگاه دارد از آنکه مرا او لیای
دشمن نام آنگاه سوار در خشم شد و گفت ای فقیر حقیر بحقیقت ... که شهادت تو را بست نیست پس اسمعیل از مجلس قضا برخاست
و در بعد بیرون آمد این دو بیت را گفته با رفیقان خود انشاد نمود شعر ابوک ابن سارق عنز النبی * وامک بنت ابی جحدر * ونحن علی رغمک الرافضون
لاهل الضلالة والمنکر * و بعد از آن سوار را هجوی کامل نمود و آن را در رقعه نوشته بر یکی از نایبان دار القضا داد تا آن را در میان صکوک
و سجلات نهاده بنظر سوار رسانید و عبد الله بن معتز در تذکره خود این ماجرا را بر این وجه روایت نموده که شخصی بر دیگری دعوای ملکی کرد و مدعی
بن عبد الله قاضی و سوار از او گواه طلبید و او گواهی طلبید سید حمیری و مردی دیگر خواست لاجرم ایشان را حاضر ساختند که گواهی دادند پس سوار گفت

که ما شهادت سید را قبول کردیم لیکن در شهود باید افزود پس سید چنان گمان کرد که سوار شهادت آن مرد دیگر نمود و
چون از مجلس بیرون رفت آن مرد با سید گفت که سوار رد نکرده مگر گواهی ترا و از خوف زبان تو تصریح بآن نکرد و خاطر نشان سید کرد که
بواسطه سوال آن پس سید در غضب شد بر سوار و اورا هجو نمود و این روایت بر هم قرار نقیضه اقرب است زیرا که خوف اهل زمان از دست و زبان
سید حمیری زیاده بر آن بود که مثل سوار شهادت او را آشکارا تواند کرد و روایت کرده اند که چون سوار بر آن هجو وقوف یافت بتاب شده
فی الحال بجهة شکایت سید اسمعیل متوجه خدمت منصور شد اتفاقا اسمعیل پیش از او بمنصور رسیده و سوار سبقت کرفته بخدمت منصور
رفته بود و سوار وقتی رسید که اسمعیل بر بساط قرب نشسته این ابیات بر منصور می خواند شعر یا امین الله یا منصور یا خیر الولاة
ان سوار بن عبد الله من شر القضاة * نعثلی جملی لکم غیر مواة * جده سارق عنز فجرة من فجرات * والذی کان ینادی من وراء الحجرات
یا هناه اخرج الینا اننا اهل هنات * فاکفنیه لا کفاه الله شر الطارقات * سن فینا سننا کانت مواریث الطغاة * اطلبوا الا تبائی وقومی الصلاة
هر چند منصور از هجو مذکور مسرور بود اما چون دید که سوار که ورد بیان اظهار می کند میان ایشان
مصالحه داد آنگاه اسمعیل بیتی چند در مدح سوار مبرا ... فی هجو با بدکر [illegible] اسمعیل بیتی چند [illegible]
انشا نمود در صادق او را باخود افزود و در تذکره ابن معتز مذکور است که قضیه مذکوره در بصره واقع شده بود و سوار ابیاتی که سید
در هجو او گفته بود از آنجا بمنصور فرستاده در زیر آن نوشته که یا امیر المؤمنین سید را نصرت [illegible]
منصور در جواب او نوشت که ما ترا قاضی ساختیم نه غماز و ساعی و سوا در ملاز قضای بصره معزول نمود و علی را مر بصره از آن امر بصره جهت
تحصیل معونت سید تعیین فرمود باقی معارضات اسمعیل با سوار در کتاب مذکور است و بعضی از مناقشات او با اولاد ایشان و
در شرح احوال ایشان ... از این کتاب مذکور و بالجمله چنانکه علامه حلی احله الله فی ریاض الجنان در کتاب خلاصة الاقوال اشارت
نموده جلالت شان و علو مکان سید اسمعیل بیش از آنست که بواسطه تحریر این فقیر تقریر قلیل از کثیر آن صورت پذیر باشد
بصالح بن محمد که یکی از روات اخبار اهل البیت علیهم السلام است در بیان حالات و مقالات او کتابی تالیف نموده و شیخ نجاشی در کتاب
رجال خود بآن اشارت فرموده شاید اگر آن کتاب بدست آید سطری از احوال خجسته مآل او مطلوع نماید و الله الموفق شیخ ابو عمرو کشی قدس سره
که از مجتهدان شیعه امامیه است در کتاب رجال از سهل بن ذبیان روایت نموده که او گفته روزی بخدمت حضرت امام علی بن موسی الرضا ع
رفتم پیش از آنکه دیگری از شیعه او حاضر شود که پس دیدم که فرمودند مرحبا ای ابن ذبیان همین ساعت رسول من طلب تو می کرد من گفتم که جهة چه
بود یا بن رسول الله فرمودند که خوابی دیده ام که مرا در اضطراب ... انداخته آنگاه فرمودند که دیدم که گویا نردبانی صد پایه
از برای من نصب کرده اند و من بر بالای آن رفته از آنجا بگنبدی سبز در آمدم که از غایت لطافت بیرون آن از اندرون ظاهر است
پس دیدم که حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله نشسته و از جانب راست او جوانی خوبروی بر سر زانو در جوی نشسته که از غایت نیکوی موی ...
حاجب با صلح او سبز بود و آن آقا اسمعیل بن محمد حمیری بود پس حضرت رسالت پناه گفتند که سلام کن بر پدر خود علی بن ابی طالب امیر المؤمنین
پس سلام کردم دیگر فرمودند که سلام کن بر پدران خود حسن و حسین پس سلام کردم دیگر فرمودند که سلام کن بر شاعر ما و صاحب ما و مادح ما در دنیا
و آخرت اسمعیل بن محمد حمیری پس سلام کردم آنگاه آن حضرت بآن مرد که اسمعیل بود متوجه شده فرمودند که اعاده نمای آن چیزی که بآن مشغول
بودیم پس اسمعیل این قصیده را انشاء نمود شعر لأم عمرو باللوی مربع * طامسة اعلامه بلقع * و چون باین بیت رسید شعر
قالوا له لو شئت اعلمتنا * الی من الغایة والمفزع * حضرت رسالت فرمود که توقف کن یا اسمعیل آنگاه دست مبارک خود بجانب آسمان برداشته
و گفتند الهی و سیدی انت الشاهد علیهم و علی انی قد اعلمتهم ان الغایة والمفزع الیه و اوما بیده الی امیر المؤمنین ع و قال ابن الرضا حفظ هذه
القصیدة ولم یشبعا بحفظها فمن حفظها ضمنت علی الله الجنة قال الرضا و لم یزل بحیث یکرر علی و یردها حتی حفظتها و هذه قصیدة
لأم عمرو باللوی مربع * طامسة اعلامه بلقع * تروع عنها الطیر وحشیة * والوحش من خیفته تفزع * رقش یخاف الموت من نفثها

والسم فی انیابها منقع * برسم دار ما بها مونس * الا صلال فی الثری وقع * لما وقفت العیس فی رسمها * والعین من عرفانه تدمع
ذکرت من قد کنت الهو به * فبت والقلب شج موجع * کأن بالنار لما شفنی * من حب اروی کبدی تلذع
عجبت من قوم اتوا احمدا * بخطبة لیس لها موضع * قالوا له لو شئت اعلمتنا * الی من الغایة والمفزع
اذا توفیت وفارقتنا * وفیهم فی الملک من یطمع * فقال لو اعلمتکم مفزعا * کنتم عسیتم فیه ان تصنعوا
صنیع اهل العجل اذ فارقوا * هارون فالترک له اودعوا * وفی الذی قال البیان لمن * کان اذا یعقل او یسمع
ثم اتته بعد ذا عزمة * من ربه لیس لها مدفع * ابلغ والا لم تکن مبلغا * والله منهم عاصم یمنع
فعندها قام النبی الذی * کان بما یأمره یصدع * یخطب مأمورا وفی کفه * کف علی ظاهر یلمع
رافعها اکرم بکف الذی * یرفع والکف الذی یرفع * من کنت مولاه فهذا له * مولی فلم یرضوا ولم یقنعوا
وصل قوم غاضهم فعله * کانما آنافهم تجدع * حتی اذا واروه فی لحده * وانصرفوا عن دفنه ضیعوا
ما قال بالامس واوصی به * واشتروا الضر بما ینفع * وقطعوا ارحامه بعده * فسوف یجزون بما قطعوا
وازمعوا غدرا بمولاهم * تبا لما کانوا به ازمعوا * لا هم علیه یردوا حوضه * غدا ولا هو فیهم یشفع
حوض له ما بین صنعا الی * ایلة والعرض به اوسع * ینصب فیهم علم للهدی * والحوض من ماء له مترع
یفیض من رحمته کوثر * ابیض کالفضة او انصع * فیه اباریق وقدحانه * یذب عنها الرجل الاصلع
یذب عنها ابن ابی طالب * ذبا کجربی ابل شرع * والعطر والریحان انواعه * ذاک وقد هبت به زعزع
ریح من الجنة مأمورة * ذاهبة لیس لها مرجع * اذا دنوا منه لکی یشربوا * قیل لهم تبا لکم فارجعوا
دونکم فالتمسوا منهلا * یرویکم او مطعما یشبع * هذا لمن والی بنی احمد * ولم یکن غیرهم یتبع
فالفوز للشارب من حوضه * والویل والذل لمن یمنع * والناس یوم الحشر رایاتهم * خمس فمنها هالک اربع
فرایة العجل وفرعونها * وسامری الامة المشنع * ورایة یقدمها ابکم * عبد لئیم لکع اکوع
ورایة یقدمها نعثل * لا برد الله له مضجع * ورایة یقدمها حیدر * کأنها الشمس اذا تطلع
امام صدق وله شیعة * یرووا من الحوض ولم یمنعوا * هذا لمن والی بنی احمد * والخیر فیهم لا ینفع
بذاک جاء الوحی من ربنا * یا شیعة الحق فلا تجزعوا * الحمیری مادحکم لم یزل * ولو تقطع اصبعا اصبع
و از روایع اشعار سید قصیده ایست که او را از غایت نفاست مذهبه می گویند و این چند بیت از آنست شعر این التطرب بالولاء وبالهوی
الی الکواذب من بروق الخلب * الی امیة ام الی شیع التی * جاءت علی الجمل الخدب الشوقب * تهوی من البلد الحرام فنبهت
بعد الهدو کلاب اهل الحوأب * یحدو زبیرها وطلحة عسکرا * یا للرجال لرای ام مشجب * یا للرجال لرای ام قادها
ذئبان یکتنفانها فی ذاب * ذئبان قادهما الشقاء وقادها * للحین فاقتحما بها فی منشب * ولقد سری فیما یسیر بلیلة
بعد العشاء بکربلا فی موکب * حتی اتی متبتلا فی قائم * القی قواعده بقاع مجدب * فاتوا فلیس بحبسه الا طامس
غیر الوحوش وغیر اصلع اشیب * فی مدمج زلق اشم کانه * حلقوم ابیض ضیق مستصعب * فدنا فصاح به فاشرف ماثلا
کالنسر فوق شظیة من مرقب * هل قرب قائمک الذی بوئته * ماء یصاب فقال ما من مشرب * الا بغایة فرسخین ومن لنا
بالماء بین نقا وقی سبسب * فثنی الاعنة نحو وعث فاجتلی * ملساء تلمع کاللجین المذهب * قال اقلبوها انکم ان تقلبوا
ترووا ولا تروون ما لم تقلب * فاعصوصبوا فی قلعها فتمنعت * منهم تمنع صعبة لم ترکب * حتی اذا اعیتهم اهوی لها
کفا متی ترم المغالب تغلب * فکأنما کرة بکف حزور * عبل الذراع دحا بها فی ملعب * فسقاهم من تحتها متسلسلا * عذبا یزید علی الالذ الاعذب

حتی اذا اثروا اجبار ارضها ⁘ ومض تحت مکانها لم تغرب ⁘ لاخی ابن فاطمة الوصی ومن یقل ⁘ فی فضله وفعاله لا یکذب

ابن معتز گفته که این قصیده چون مشهور است بهمین چند بیت از آن اقتصار نمودیم و از اشعار دیگر سید نیز اکتفا بر این چند بیت است

شعر ان تحسا والحسین المتقی ⁘ وقد برنا الصوح بلعبان ⁘ فضمهما وفعلاهما کانا المدیر ⁘ بلبات المکان وطلبا نجمها

منعم المطلبین والزاکیات ⁘ ابن معتز گفته که چون این قصیده او نیز مشهور بود بذکر این چند بیت اقتصار واقع شد و از اشعار سید این

ابیات است شعر اسی یعزة هذا القلب محزونا ⁘ مستودعا سخطة اللب مکنونا ⁘ یا غر بالعقور صادقا وشتی ⁘ قول الوشاة و من بعلمهم

ونصبح الحبل من جبهم ⁘ کلفت والقوم یخلق اهل المقتیا ⁘ تترک زیارتکم من غیر مقلیة ⁘ ان کان لا ترکها ساعفتنا ⁘ اقول للمارایات المارقة

وکان فی ماء العلم یتیهونا ⁘ من ناکثین ومارق وقاسط ⁘ دا لوبینا اموسی وبحیینا ⁘ ان ادی بهادان الوصی به ⁘ یوم الخریبة من قتل المحلین

وما بردا ان یوم النهروان ⁘ من شارکت کفیه کان مصفینا ⁘ وفی صفین سفک رسا کم ⁘ والی امه المقسط الموازینا ⁘ تلک الدما معا یا رب فی عنق

ثم اسقوا بعدها آمین گفت ⁘ ابن معتز بعد از ذکر این ابیات گفته که هیچ چیز در خصومت با بهره این ابیات نیست هیهات لقد تقطعت دونها النظر

و این قطعه نیز در بیان کرامت حضرت امیر در رد شمس از اشعار سید است شعر ردت علیه الشمس لما فاته ⁘ وقت الصلوة وقد دنت للمغرب

حتی تبلج نورها فی وقتها ⁘ للعصر ثم هوت هوی الکواکب ⁘ وعلیه قد ردت ببابل مرة ⁘ اخری وما ردت لخلق معرب

الا لیوشع اولمن بعده ⁘ ولردها تاویل امر معجب ⁘ و این چند بیت نیز از او در کتاب کشف الغمه مسطور است شعر

یا بایع الدین بدنیاه ⁘ لیس بهذا امر الله من این ⁘ ابغضت علی الرضا واحمد کان ⁘ من الذی احمد من بینهم

یوم الغدیر المحکم ناداه ⁘ اقامه من بین اصحابه وهم حوالیه ⁘ هذا علی بن ابی طالب مولی لمن قد کنت مولاه ⁘ فوال من والاه یا ذا العلی وعاد من قد کان عاداه

ولدایضا ان امام الحضر ابو حسن ⁘ لکاذب الرای فی لحضر ⁘ لا یقبل الله من معذرة ⁘ ولا یلقنه حجة المعلج

و این چند بیت از اشعار سید نیز در کتاب بدیع الاخبار مسطور است شعر انی امرؤ حمیری حین تنسبنی

جدی رعین واخوالی ذوو یزن ⁘ ثم الولاء الذی ارجو النجاة به ⁘ یوم القیامة للهادی ابی الحسن ⁘ واذا الرجال توسلوا بوسیلة

فوسیلتی حبی لآل محمد ⁘ مولای مولی المؤمنین ابو حسن ⁘ فلست من حبه بمشتغل ⁘ دست لدینی اصطلی سقة

لو نال ما تال اسیان قرنه ⁘ اذا ابتذلت نعمة بذلکا ⁘ فلا تهتکت ذا العز یذل ⁘ ایا رب انی لم ارد بالذی به

مدحت علیا غیر وجهک فارحم ⁘ در کتاب کشی مسطور است که روزی در خدمت امام همام جعفر صادق ذکر سید اسمعیل و کفر

آنحضرت فرمودند که رحمه الله یکی از اصحاب گفت که من دیدم او را که شراب میخورد باز آنحضرت فرمودند که رحمه الله اگر تو مرد

که رحمت فرستادن آنحضرت برا و در مرتبه دوم بنابر آن خواهد بود که از نبیذ نبیذ حلال فهمیده اند عرض نمود که مراد من از نبیذ

خمر حرام و شایانست باز آن حضرت فرمودند که رحمه الله و ما ذالک علی الله ان یغفر لمحب علی یعنی آنقدر گناه در جنب محبت امیر

المؤمنین هیچ قدر ندارد که خدای تعالی او را نیامرزد مؤلف گوید نظر اینست آنچه صاحب کتاب استیعاب که از علمای اهل سنت

روایت کرده که نعمان بن عمرو انصاری که از صحابه است در مبادی اسلام روزی چند شرب خمر مبتلا شده بود در روز او را

پیش پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم آوردند آنحضرت او را زنانه زد چهار نوبت این عمل از او صادر شد و یکی از صحابه او را لعن کرد

حضرت رسالت بر آن صحابی غضب نمود و او را از لعن نعیمان منع فرمود و گفت هم چنین مگو که او خدا و رسول را دوست میدارد و بعضا

در ترجمه ابو بکر حضرمی و صفوان بن مهران کوفی از مجلس نجم اخبار و آثار که در نجات محبان حضرت پیغمبر و ائمه اطهار از عذاب

نار اشعار دارد با دفع شطری از سوانح اوهام و افکار مذکور شد اگر شبهه بخاطر رسد با آنجا رجوع نمایند شیخ نحریر ابو جعفر طوسی

رحمه الله در امالی خود آورده که سید حمیری را در مرض موت پیش از وفات بیکساعت بیهوشی دست داد و در آن بیهوشی رنگ روی او

سیاه کردید و بعد از آن بیهوشی بهوش آمد و رنگ روی او بغایت سفید و نورانی گردید و مضمون قول خدای تعالی که وکذالک نجزی المحسنین

و جوههم

وجوههم فی رحمة الله هم فیها خالدون بوضوح انجامید و در بعضی از کتب اصحاب اینست که آنرو

سیاه گردید و در این دنیا انتقام آلهی بود و بنابر انکار او تا اول حرمی نمود و ایضا ذکر نموده اند که چون روی سید اسمعیل در وقت مرض

موت سیاه شد و مؤمنان حاضر غمگین شدند و ناصبیان شادی کردند و شماتت می نمودند در آن حال حضرت امیر المؤمنین ع بر او

ظاهر شد و چون سید دیدار مبارک آن حضرت را فرمود که شعر یا حار همدان من یمت یرنی ⁘ من مؤمن او منافق قبلا

حضرت در نظر آمد از غایت اضطراب گفت هکذا یفعل باولیائکم یا امیر المؤمنین بعد از آن روی او نورانی شد و در آن ساعت چشم گشود و این

ابیات بر زبان راند شعر احب الذی من مات من اهل وده ⁘ تلقاه بالبشری لدی الموت یضحک ⁘ ومن مات یهوی غیره من عدوه

فلیس له الا الی النار مسلک ⁘ اباحسن اهدیک نفسی واسرتی ⁘ ومالی وما اصبحت فی الارض مالکه ⁘ اباحسن انی بفضلک عارف

وانی بحبل من هواک لممسک ⁘ وانت وصی المصطفی وابن عمه ⁘ وانا نعادی مبغضیک ونترک ⁘ موالیک ناج مؤمن بین الهدی

وقالیک معروف الضلالة مشرک ⁘ ولاح لحاک فی علی وحربه ⁘ فقلت لحاک الله انک اعفک ⁘ و بعضی این ابیات را از بود در آنحال روایت

نموده اند شعر کذب الزاعمون ان علیا ⁘ لا ینجی محبه من هنات ⁘ قد وربی دخلت جنة عدن ⁘ وعفا لی الاله عن سیئاتی ⁘ فابشروا الیوم اولیاء علی

وتولوا علی حتی الممات ⁘ ثم تولوا بنیه واحدا بعد واحد بالصفات یعنی دروغ گفتند زعم کنندگان که علی نجات نخواهد داد دوست

محب خود را از عیبها و بدیها و تحقیق که در آمدم در بهشت عدن و عفو فرمود حضرت معبود از گناهان و سیئات من ای دوستان

علی مژده دهید امروز و دوستان خود را ای دوستان علی که تا قول لا کنید به علی تا وقت وفات و بعد از آن دوستی نمایند به پسران عالی مقدار او که یک

بعد از دیگری هر کدام که بدان صفات و شیمه باشند آنگاه کلمه شهادت عرض کرد و جان بحق تسلیم نمود و مخفی نماند که اشعار سید مجرد

قلب را طوا ر باز آرد خود از سایر محبان در حال احتضار بنابر عموم اعدای جاهل سیاه دل کوتاه انظار بود و الحق مبادا ایشان اکثار

جاها اینها او حال خواند و آمد از زمان تو ابو طاهر محمد ابو بکر و عمر داشت چنانکه از مولانا حیرتی مروی مرویست که وقتی بعضی از تقصیرات او را

بعرض پادشاه صاحب قران معغفور رسانیدند وجود او را به مجلس بهشت آیین حاضر ساختند و از قرار در دانست که عتاب متوجه او

خواهد شد بی تاب گشته پیش از توجه عتاب ابتدا بخطاب پادشاه ولایت انتساب نموده گفت زنهار تا با من عتاب نکنی که سنیان شهر قزوین

خواهند گفت که باطل تو حریت را داد و بنابر این پادشاه معغفور تقصیر او را عفو فرمود و چگونه باعث سید مذکور به اطلاع آن اذاد مزبور توهم

شماته جمهور باشد مطالب الکم او نیز با توسل بطلعت حیدری و کمال وثوق بتیل شفاعت پیغمبری خاطر جمع بود از آنکه آن سیاهی حال مانع

سفیدی نامه اعمال او باشد و چهره آمال او را با خر احتمال لخراشد چنانکه عین القضات همدانی در کتاب زبده رباعی که متضمن عدم مبالات

قلندران کوی عرفان و محبان عالی خاندان نبوت و سید این جهانست از شیخ یوسف عامری نقل نموده و هو هذا رباعیه

در کوی خرابات چه درویش چه شاه ⁘ بر کنگره عرش چه خورشید چه ماه ⁘ در راه یکانگی چه طاعت چه گناه ⁘ رخسار قلندر چه روشن چه سیاه

وایضا در امالی شیخ ابو جعفر طوسی از امام همام محمد باقر ع مرویست که فرموده ای ساخت الله تعالی حب علی ابن ابی طالب فی قلبه قدم لا یثبت

قدم اخری یعنی خاصیت محبت علی ابن ابی طالب آنست که هر کس که خدای تعالی آنرا در دل او جلوه داده اگر یک قدم او بلغزد قدم دیگر او بجای خود

ثابت ماند چنین اگر پای عمل سید حمیری بسبب تناول خمر لغزیده در تمکین پای اعتقاد او بکسر موخلل نبود و مدار در حوادث دین و محبتی که سابقا

فوز و نجات ابدی بر معرفت خدا و رسول و امام می باشد مطلق عمل را در جنب اعتقاد صحیح و مذهب درست قدری و وزنی نباشد چنانکه

گفته اند شعر بی مذهب درست عبادت درست نیست ⁘ زاهد اگر چه خمر حرام است هر که ⁘ ونیز گفته اند شعر محال دان عمل اما نیفتد درست

اگر چه سیف انتشر کنند پشان و از لطایف متعلقه باین مقام آنست که روزی یکی از مستعدان باطل بعزیزی از اهل حق گفت که سبب چیست که

طایفه شیعه با آنکه خود را از اهل حق می گویند در طریق عبادت کمتر می کوشند و اهل سنت را که باطل می شمارند توفیق عبادت بیشتر دارند

یعنی در ادای سنن و مستحبات مبالغه تمام بجا می آرند آن عزیز در جواب گفت که چون اصل اعتقاد خود را که بنیاد کار است بالتمام از شیطان

الا تبینه تعرض خود خاطر جمع ساخته لاجرم شیطان بعبادت ایشان کاری ندارد و همت بر وسوسه ایشان در آن میگمارد

و چون بر عقیده شیعه خلل نمی تواند انداخت در آن کاری نمی تواند ساخت بالضرورة رخنه در عبادت ایشان می اندازد و بتجرد

آن عقیده سلطنت خود در امثال می سازد و بی شایبه مبالغه و مجاز آنچه در دیوان کریم کار ساز سایر فرو مایه تو اند بود اعتقاد درست

طراز دیوان کار است توفیق زیادت عبادت روزه و نماز چنانکه واصل شعرای اهل الله طوری بحسن ادا گفته شعر ستدی زار ده کو توفیق طاعت

خال عصیان بر رو توفیق جای دیگر است و بالله التوفیق در سال یکصد و هفتاد و سه در بغداد یا جوار رحمت ایزدی انتقال نمود و اکابر و اشراف شهر

که در کوفه بودند هفتاد کفن فرستادند و هرون الرشید ارسال خود او را کفن کرد و کفنها که اهل کوفه فرستاده بودند باز پس فرستاد و مهدی

عباسی بر او نماز گذارد و چنانچه طریقه شیعه امامیه است پنج تکبیر بجا آورد و بخط شیخ کفعمی در حاشیه کتاب کشف الغمه بنظر رسیده

که مولد سید در سال یکصد و پنج بود و وفات نیز در سال یکصد و هفتاد و سه و الله اعلم تفصیل احوال و اشعار او که در مطامن خلفای عباسیه

گفته در تاریخ ابن جوزی مذکور است با آنجا رجوع نماید دعبل بن علی الخزاعی رحمه الله تعالی احوال خجسته مآل او بتفصیل و اجمال

در کتاب کشف الغمه و کتاب عیون الرضا و سایر کتب شیعه امامیه مذکور است و دولتشاه سمرقندی در تذکره خود بیان احوال او بنوعی

جمع نموده که دعبل بن علی الخزاعی فضل و بلاغت زیاده از وصف داشته و متکلم و ادیب و شاعر و عالم بوده و در روزگار هرون الرشید

از دیار عرب به بغداد آمد و هارون او را محترم داشت و همراه حضرت امام الانس والجن علی ابن موسی الرضا علیه التحیة والثنا بخراسان

آمد حضرت امام را شیخ محمد بن اسلم طوسی در یکجا ملازم و انیس بودند و اسحق بن راهویه الحنظلی مهار شتر می کشید و در آن سفر دعبل او را بسوال

و امثال و اشعار مشغول می کردانید دعبل مرثیه ایست در حق امام موسی کاظم شبی آن مرثیه را پیش امام رضا ع میخواند چون

بدین بیت رسید شعر وقبر ببغداد لنفس زکیة ⁘ تضمنها الرحمن فی الغرفات ⁘ امام ع گفت یک بیت دیگر من بگویم بدین قصیده الحاق کن

تا قصیده تو درست شود و آن بیت که امام فرموده اینست شعر وقبر بطوس یا لها من مصیبة ⁘ توقدت فی الاحشاء بالحرقات دعبل

گفت امام این بیت بغایت وحشت انگیز است و این قبر که خواهد بود فرمود که این قبر منست و دیر نباشد که در طوس قبر من مقصد شیعه

و احباء و عظام من شود دعبل بکریست حضرت امام نیز در گریه شد دعبل صاحب دیوانست مشتمل بر لطایف و قصاید و دیوان او شهرت

و خواجه حمد الله مستوفی قزوینی که صاحب تاریخ گزیده است اشعار او را در تاریخ خود بایراد آورده اینست تمام کلام دولتشاه لیکن

مخفی نماند که آنکه گفته که دعبل در سفر خراسان همراه حضرت امام بود مخالف آنچیزیست که در کتب مذکوره مسطور است از جمله در کتاب

کشف الغمه از دعبل نقل نموده که چون قصیده موسومه بمدارس آیات را نظم نمودم قصد آن کردم که بخدمت حضرت امام ابو الحسن علی بن

موسی الرضا ع بخراسان روم و آن قصیده را بعرض ایشان رسانم پس چون بخراسان رفتم و بخدمت آنحضرت مشرف گشتم و قصیده

برایشان خواندم تحسین بسیار نمودند و فرمودند که نامس برا مگو این قصیده را بکسی مخوان تا اگر خبر آمدن من بمامون رسید و مرا نزد خود

طلبید خبرها بپرسید آنگاه گفت که قصیده مدارس آیات را بر من بخوان من انکار معرفت آن قصیده کردم پس یکی از خادمان خود گفت که

حضرت امام رضا را طلب نماید و بعد از ساعتی آنحضرت تشریف آوردند چون مامون با آنحضرت گفت که از دعبل استدعا نمود که قصیده

مدارس آیات را برما بخواند انکار معرفت آن نمود آنحضرت بمن امر فرمودند که ای دعبل آن قصیده را بخوان پس بخواندم آنرا و مامون تحسین

بسیار نمود و پنجاه هزار درم کرم نمود حضرت امام رضا ع نیز بان مبلغ انعام فرمود پس من با آنحضرت گفتم که توقع آن داشتم که از جامه های

بدن مبارک خود جامه بمن کرم نمائی تا در وقت مردن کفن خود سازم فرمودند که چنین کنم و بمن جامه بخشیدند که خود آنرا استعمال نموده بود

و مشتقه لطیفه بمن شفقت نمودند و فرمودند که این نگاهدار که ببرکت آن محفوظ و مصون خواهی بود و بعد از آن فضل بن سهل در ایوانیکه

که وزیر مامون بود صله بمن داده و اسب ترکی راهوار با زین و یراق بمن فرستاد و چون سفر عراق آمد معاودت عراق در خاطر جلوه گر گشت

و در اثنای راه بعضی از قطاع الطریق بر ما بیرون آمده مرا و رفقا را بالتمام غارت کردند چنانکه برهنه من بغیر آن جامه و نیمه که حضرت بمن عطا فرموده بود چیزی نماند

سوال ٣٩

ومن تاسف بر هیچ چیز از اسباب خود نمی خوردم الا بر آن جامه و مشتقه که حضرت امام ع بمن انعام فرموده بودند و تفکر کرده بودم

در آن سخن که بمن گفته بودند که این جامه و مشتقه را حفظ کن که ببرکت آن محفوظ خواهی ماند ناگاه یکی از آن گروه حرامیان را دیدم که

که فضل بن سهل بمن داده بود سوار شده برآمد و برابر ایستاد و این مصرع شعر مرا میخواند که مدارس آیات خلت من تلاوة و بگریه افتاد

چون من این حال را از او مشاهده کردم تعجب نمودم که در آن میان شخص شیعی دیدم و بنابر این طمع در استرداد جامه و مشتقه حضرت امام کرده

بر آن شخص گفتم که ای مخدوم این قصیده از کیست گفت ترا با این چه کار است گفتم این پرسش من سببی دارد که ترا از آن آگاه خواهم کرد گفت این

قصیده را شهرت فضیلت صاحبش بیش از آنست که مخفی ماند گفتم آن کیست گفت دعبل بن علی شاعر آل محمد جزاه الله خیرا پس گفتم والله

که دعبل منم و این قصیده از منست آن شخص از جای در آمد و گفت این چه سخن دور از کار است که می گویی گفتم از اهل قافله تحقیق نمایید

پس بفرستاد و جمعی از اهل قافله را حاضر ساخت و از حال من سوال نمود همگی گفتند که این دعبل بن علی الخزاعی است چون سواری آن شنید

گفت جمیع مال اهل قافله را بخشیدم آنگاه منادی کرد در میان اصحاب خود تا جمیع اموال را که ربوده بودند باز پس دادند و مرا بسلامت

رسانیدند و سر آنچه حضرت امام رضا ع از آن خبر داده بود ظاهر گردید و جمیع اهل قافله ببرکت جامه و مشتقه آنحضرت سالم ماندند

و در کتاب عیون الرضا مذکور است که چون دعبل از آن وطن حال معاودت یافت و چون بشهر قم رسید شیعه قم بخدمت او آمدند و التماس

خواندن قصیده مذکوره نمودند دعبل ایشان را همراه خود به مسجد جامع برد و بر منبر رفت و قصیده را بر ایشان خواند و اهل قم مال

و خلعت بسیار بر او نثار کردند آنگاه چون خبر جبه مبارک آنحضرت که بدعبل داده بود بگوش اهل قم رسید از او التماس نمودند که آنرا

بر ایشان بفروشد دعبل از آن امتناع نموده دیگر باره التماس نمودند که بارها آنرا بهزار دینار بایشان بفروشد آن نیز در جواب

نیافت و چون دعبل از قم بیرون رفت بعضی از جوانان خود رای که در آن نواحی بودند خود را بر او رسانیدند و جبه را از او بزور گرفتند

پس دعبل بقم بازگردید و از اهل قم التماس نمود که جبه را بر او پس دهند آن جوانان از آن امتناع نمودند و امتثال امر مشایخ و اکابر خود

نکردند لاجرم دعبل را گفتند که جبه بدست تو نمی آید همان هزار دینار را بستان دعبل قبول نکرد و آخر چون از آن نومید گردید التماس

کرد که پاره از آن جبه نیز بما و بدهند آن جماعت قبول این معنی نموده پاره از جبه را با هزار دینار بما و دادند و دعبل بوطن خود معاودت نمود

و چون بوطن رسید دید که دزدان خانه او را بالتمام غارت کرده اند و چون در وقت مفارقت از حضرت امام ع آنحضرت صره

مشتمل بر صد دینار نیز با و داده بودند و فرموده بودند که این را نگاه دار که بآن محتاج خواهی شد دعبل آنرا بشیعه عراق هدیه نمود

و در عوض هر دیناری صد دینار باو دادند چنانچه از آن مبلغ هزار دینار بدست آمد و مقارن اینحال چشم جاریه دعبل که با او محبت عظیم

و رمی عظیم پیدا کرد و طبیبان را بر سر او حاضر ساختند چون در چشم او نظر کردند گفتند که چشم راست او معیوب شده است و ما

علاج آن نمی توانیم نمود و چشم چپ او را معالجه می کنیم و امید می داریم که خوب شود دعبل از این سخن غمناک شد و گفت بسیار بیتابی نمود آنگاه

پاره جبه حضرت امام که همراه داشت او را بیاد آمد آنگاه او را بر چشم جاریه مالید و چشم او در اول لیل بعصابه از آن بست و چون

صباح شد ببرکت آن چشمهای او بهتر از ایام سابق شد و قصیده مذکوره اینست قصیده تجاوبن بالارنان والزفرات ⁘ نوایح عجم اللفظ والنطقات

یخبرن بالانفاس عن سر انفس	اساری هوی ماض وآخر آت	فاسعدن او اسعفن حتی تقوضت	صفوف الدجی بالفجر منهزمات
علی العرصات الخالیات من المها	سلام شج صب علی العرصات	فعهدی بها خضر المعاهد مالفا	من العطرات البیض والخفرات
لیالی یعدین الوصال علی القلی	ویعدی تدانینا علی الغربات	واذ هن یلحظن العیون سوافرا	ویسترن بالایدی علی الوجنات
واذ کل یوم لی بلحظی نشوة	یبیت بها قلبی علی نشوات	فکم حسرات هاجها بمحسر	وقوفی یوم الجمع من عرفات
الم تر للایام ما جر جورها	علی الناس من نقض وطول شتات	ومن دول المستهترین ومن غدا	بهم طالبا للنور فی الظلمات
فکیف ومن انی یطالب زلفة	الی الله بعد الصوم والصلوات	سوی حب ابناء النبی ورهطه	وبغض بنی الزرقاء والعبلات

فرستاد و چون بزرگشتم دعبل این ابیات رسید و بود که **شعر** الم يبق حي من الاحياء نعلمه * من ذي يمان ولا بكر ولا مضر
الا وهم شركاء في دمائهم * كما تشارك ايسار على جزر * قتلا واسرا وتحريقا ومنهبة * فعل الغزاة بارض الروم والخزر
ارى امية معذورين ان قتلوا * ولا ارى لبني العباس من عذر * قوم قتلتم على الاسلام اولهم * حتى اذا استمسكوا جازوا على الكفر
ابناء حرب ومروان واسرتهم * بنو معيط ولاة الحقد والوغر * اربع بطوس على قبر الزكي بها * ان كنت تربع من دين على وطر
ما ينفع الرجس من قرب الزكي ولا * على الزكي بقرب الرجس من ضرر * هيهات كل امرئ رهن بما كسبت * يداه فخذ ما شئت او فذر

وچون قصیده تمام شد مامون عمامه خود در زمین زد و گفت صدقت الله یا دعبل و شیخ اجل ابو الفتوح رازی در تفسیر آیه شهد الله انه لا اله الا هو الآیه آورده که چون دعبل در مرض الموت این ابیات گفت **شعر** اعد لله یوم یلقاه * دعبل ان لا اله الا هو * یقول لها مخلصا عساه بها * یرحمه في القیمة الله * الله مولاه والنبي ومن * بعدهما الوصي مولاه * و وصیت کرد که با او در کفن نهند چون جان کرد … و چون او را دفن کردند کسی او را در شب بخواب دید و از او پرسید که ما فعل الله بك خدای با تو چه کرد گفت رحمني بتلك الابيات بآن ابیات بر من رحم کرد رحمة الله علیه و در آخر کتاب روضة الشهدا از کتاب عیون الرضا نقل نموده که پسر دعبل خزاعی روایه کرده که چون پدرم را وفات رسید زبانش بسته شد و رویش سیاه گشت من از این واقعه بترسیدم و این صورت را از مردم پوشیدم و گفتم که تا پنهان او را بشستند و دفن کردند و از جهت وی بسیار ملول بودم شبانه وی را بخواب دیدم که با روی روشن و جامه سفید بود گفتم ای پدر در وقت مرگ حالات عجیب بر تو ظاهر شد گفت آری روی من و گرفتگی زبان من از آن بود که خمر میخوردم چون بمردم …

الدوله را که بحلیه فضل و براعت و زیور عقل و ریاست آراسته است مدح نگفته در جواب گفت که من شان او را در بزرگی و فضل بالاتر از آن اعتقاد دارم که شعر خود را لایق مدح او شمارم و بدیهه عقل حاکم است با آنکه هرگاه متنبی نسبت با بی فراس که یکی از اکابر سیف الدوله بود ملک علامی از غلامان سالک مسلک نبوت و صاحب حلیه مرتضویست در این مقام باشد مقام آن حضرت را در مرتبه بیان اجل و اعلی از آن باید شمرد مگر نام نامی ایشان را بعد از تقدیم مراسم تعظیم بهزار خجلت بیم زبان خواهد بود شعر هزار بار بشویم زبان بمشک و گلاب هنوز نام تو بردن مرا نمی شاید شیخ اجل عبد الجلیل رازی در کتاب نقض الفضایح این قطعه را که شعر از صفات ضمیر ایست در مدح حضرت امیر واقع است نقل نموده شعر ابا حسن لو کان حبک مدخلی جهنم کان الفوز عندی جحیمها وکیف یخاف النار من کان موقنا بان امیر المؤمنین قسیمها و در کتاب کشف الغمه بزیادتی یک بیت در اول و تغییر در باقی ابیات مذکور است شعر رضیت بان القی القیامة [illegible] وبا نفوس جارتیک حبوبها ابا حسن ان کان حبک مدخلی جحیما فان الفوز عندی جحیمها وکیف یخاف النار من بات موقنا بانک مولاه وانت قسیمها و مخفی نماند که متنبی پیش از آنکه فرصت جمع دیوان خود یابد او را شهید ساختند و بعد از او جمعی اشعار او را بنظم و نثر آن پرداختند و آنچه موافق مشرب و مذهب ایشان نبود آن را الحاق ساختند و لهذا در نسخهای دیوان خواجه حافظ اختلاف بزیاده و نقصان بسیار است و در تاریخ یافعی مذکور است که چون متنبی از فارس متوجه گردید و بر نواحی بغداد رسید جمعی قطاع الطریق از اعراب [illegible] آمدند و قصد او نمودند و او نیز با پسر خود محسن نام و جمعی از غلامان که همراه او بودند در مقام مدافعه شد و چون گروه اعدا بسیار بودند پسر او را با بعضی از غلامان هلاک نمودند و او در مقام هزیمت شد در آن اثنا یکی از غلامان با او گفت [illegible] کجا می روی و حال آنکه تو در مطلع این بیت شعر الخیل واللیل والبیداء تعرفنی والحرب والضرب والقرطاس والقلم متنبی چون آن بیت را شنید از طلاق موی شجاعت خود را ننگ پسندید و بر گروه اعدا حمله نموده رئیس ایشان را بیک طعن نیزه بر خاک هلاک انداخت و آخر آن گروه هجوم نموده او را از پای در آوردند و بخاک فنا سپردند و ابن کثیر آورده که چون عضد الدوله آن عطایا و انعام نسبت بمتنبی بجا آورد شخصی که با متنبی اختصاص تمام داشت بر آن داشت که در خلوت از او سوال نماید که صلات سیف الدوله بهتر بود یا عطایای عضد الدوله و چون آن شخص این سوال از متنبی نمود او در جواب گفت که عطایای عضد الدوله بیشتر است اما در آن تکلف هست و عطایای سیف الدوله اگر چه قلیل بود اما از روی اقبال طبع و عدم تکلف بود و چون این معنی بسمع عضد الدوله رسید آن را مکروه داشت و آن طایفه اعراب را بر آن داشت که او را هلاک سازند مولف گوید که هر که بر علو شان و کثرت فضل و احسان عضد الدوله اطلاع دارد می داند که این سخن واهی و مصنوع متعصبان طریق ضلالت است [illegible] عضد الدوله یکی از بزرگان اهل [illegible] خود را [illegible] او و استاد او ابو علی فارسی با او افتخار می کرده اند چه این قدر سخن تا کشتن همراه باشد شعر دوست اگر این قدر بفروخت [illegible] بیکی کلیم نتوان سوخت [illegible] پوشیده نخواهد بود که کلامی که ابن کثیر در مقام نسبت بیان عطایای سیف الدوله و عضد الدوله از متنبی نقل نموده مشتمل بر مبالغه است و مذمت تکلف [illegible] زبان مخفی نخواهد بود [illegible] که دور باد [illegible] ظاهر است که اهل استغفار [illegible] آن تا چه مرتبه خاطر [illegible] شد ابو الحسین مهیار بن مرزویه الکاتب الشاعر الدیلمی الفارسی شیخ عبد الجلیل و ابن کثیر شافعی و یافعی در تاریخ خود آورده اند که او در اصل مجوسی و از اولاد انوشیروان عادل بود و بر دست سید رضی الدین رضی الله عنه که شریف و نقیب کوفه بود در بغداد مسلمان شد و شعر متین نیکو بطوق مذهب شیعه مشتمل بر طعن و قدح در خلفای ثلثه و اتباع ایشان از او سر میزد تا آنکه ابو القاسم بن برهان که یکی از اهل سنت بود روزی با او گفت ای مهیار [illegible] دیگر از آن آسودی زیرا که مجوسی بودی و الحال که مسلمان شده سب صحابه می کنی مهیار در جواب گفت [illegible] حال خسران [illegible] علیهم السلام آتش دوزخ بر من سرد و سلام [illegible]

شعر اسئلوا زمن الجحیم فانی کنت من اهلها ومن ساکنیها ما وجدت العذاب الا [illegible] منع الطهر ارثها من ابیها [illegible] گفته که دیوان شعر او چهار مجلدات و صاحب کتاب دمیة القصر گفته که در تحت هر کلمه از اشعار مهیار شاهدی معنویست انتهی و ابن الجوزی در تاریخ خود بعضی از اشعار او ذکر نموده و گفته که چون همه اشعار او خوب بود بهمین قدر اقتصار واقع شد و چون از اشعار مهیار که در مناقب اهل البیت اطهار و مثالب اعدای ایشان واقع شده بود وقت تحریر نزد مولف حاضر نبود لاجرم چیزی از آن بجز این قطعه از قصیده لامیه او که در کتاب کشف الغمه منقولست مذکور نگردید شعر سل قریشا ما ذا [illegible] عهدها [illegible] و طالبتک بقدیم حقدها بعد اخیه بالثارات والذحل [illegible] واستشهدوا الرای [illegible] ولیس منهم قادح بریبة [illegible] ولا قاض علیک [illegible] بکینه تبدیل می نمودند و بعد از [illegible] اجماع و شوری ایشان در [illegible] درست باشد [illegible] حضرت رسالت اشتغال می نمودی و حال آنکه پیش از وفات حضرت رسالت هیچ یک از ایشان شک و ریبی در شان تو نداشتند و غلط و سهو و نقصان در باب تو محال می انگاشتند و ظاهر همین قصیده لامیه است که شیخ حسن بن داود که [illegible] جمال الدین احمد بن موسی بن طاوس علوی حسنی صاحب کتاب [illegible] شرح آن نوشته و آن را کتاب الازهار فی شرح لامیه مهیار موسوم ساخته در سال [illegible] و صد و بیست هشت [illegible] رسید ابو الحسن علی بن احمد بن منصور بن نصر بن بسام الشاعر رحمه الله تعالی سائر فصاحت و بلاغت و مشهور در لطایف سیر مسطور است ابن کثیر آورده که او هجو بسیار می گفت و هیچ کس در زمان او نبود که هجو او ننمود تا آنکه پدر خود را نیز هجو نمود و چون متوکل عباسی علیه اللعنه امر بهدم قبر مطهر حضرت امام حسین علیه السلام نموده فرمود تا جمیع منازل که در جوار آن آستان ملائک پاسبان بود خراب کردند و آن سر زمین را شخم زده مزروع ساختند ابن بسام این قطعه را در هجو آن ناصبی [illegible] گفت شعر تالله ان کانت امیة قد اتت قتل ابن بنت نبیها مظلوما فلقد اتاه بنو ابیه بمثلها هذا لعمری قبره مهدوما اسفوا علی ان لا یکونوا شارکوا فی قتله فتتبعوه رمیما در سال [illegible] و سیصد و سه وفات یافت عبد الله بن ابی طالب القمی رحمه الله تعالی از فضلای شعرای فرقه ناجیه و در اشعار طبع نادر حاضر بود مصابیح کلام او در مشکات اشعار ذکر می شد [illegible] مقال او در شکل و دلال [illegible] صاحب کتاب دمیة القصر آورده که نقش نگین خاتم او این بیت اخلاص قرین بود که شعر اعد للبعث ابی طالب حب علی ابن ابی طالب و این قطعه نیز از اشعار دلالت آثار اوست شعر ما شک فی فضل آل فاطمة الا امرؤ للائمة یعذل [illegible] وکیف یهوی ذو الهدی [illegible] آل فاطمة اذا [illegible] و در ایامی که امیر حسام الدوله فارس بن عنان که از امرای شیعه است امارت داشت بواسطه موانع و [illegible] از شرف زیارت نجف اشرف محروم مانده بود و شوق او بجانب کوی آن آستان ملائک پاسبان در تزاید بود و می خواست که بزبان حال او بیتی چند گفته شود تا آن را مصحوب یکی از اصحاب فرستد [illegible] ابو طالب مذکور چون مصاحب و ندیم امیر مذکور بود در حسب الاستدعای او بگفتن این ابیات مبادرت نمود شعر بمحمد و بحق آل محمد علقت وسایل فارس بن محمد یا آل احمد یا مصابیح الدجی ومنار منهاج السبیل الاقصد لکم الحطیم وزمزم ولکم منی وبکم الی سبل الهدایة نهتدی [illegible] ان ابن عنان بکم کبت العدی [illegible] رقاب الحسد ولئن تاخر جسمه عن زورة فالقلب منه مخیم بالمشهد یا زائرا [illegible] سلم علی الامام السید بلغ امیر المؤمنین تحیتی واذکر له حبی وصدق تودد [illegible] قاموا [illegible] ولو انی [illegible] ابدا [illegible]

وبشر [illegible] السلام علی الهدی وعلی التقی وعلی الذکی السودد وبالعسکرین [illegible] وبقائم بالحق یصبح فی غد یجلو الظلام بنوره [illegible] ان سعدت بحبکم [illegible] بحبکم و آل احمد یسعد مستبصرا [illegible] الطرفا العبیدی رحمه الله تعالی مطالعه رؤس ذوی الاذناب و سمار ابصار مخالفان ذوی الاذناب بود و اصل [illegible] در مذهب شیعه [illegible] باب استحباب تختم [illegible] زمخشری در کتاب محاضرات این قطعه که مشتمل است برد اهل سنت در انکار تختم بیمین از او نقل نموده شعر قالوا تختم فی الیمین وانما [illegible] وتقربا منی لال محمد وتباعدا منی لکل منافق [illegible] اسم النبی [illegible] والخالق و مراد [illegible] از قطعه مذکور حضرت امام جعفر صادق [illegible] که فرموده اند علامات شیعه پنج است تعفیر الجبین والتختم بالیمین وزیارة الاربعین وصلوة احدی وخمسین والجهر ببسم الله الرحمن الرحیم یعنی علامت شیعیان پنج است [illegible] در سجده و انگشتری بدست راست داشتن [illegible] صفر زیارت حسین و شهیدان کربلا [illegible] پنجاه و یک رکعت نماز در شبانه روزی از فریضه و سنت [illegible] اگر چه قرات آهسته کنند [illegible] زمخشری در کتاب ربیع الابرار ذکر نموده که حضرت رسالت و آل او و اصحاب او تختم بیمین می نمودند و اول کسی که تختم بیسار نمود معویه بود و اهل سنت و جماعت که فی الحقیقه اهل سنت معویه و جماعت یزید [illegible] صاحب کتاب هدایه [illegible] استحباب تختم بیمین نموده و از روی تعصب جاهلیه گفته که هر چند مشروع تختم بیمین است [illegible] بیسار شعار خود ساختیم [illegible] حضرت رسالت [illegible] اهل سنت و شیعیان را اهل بدعت می دانند [illegible] و از همین باب است آنکه اهل سنت در وضو [illegible] دست شویند [illegible] و مع هذا [illegible] اهل سنت [illegible] شیخ اجل عبد الجلیل رازی در نقض آن فرموده که هر گاه [illegible] استحباب [illegible] شیعه [illegible] الرسول والائمة [illegible] باشد و چون حق تعالی در نص کلام گفته یا ایها الذین آمنوا اذا قمتم الی الصلوة فاغسلوا وجوهکم وایدیکم الی المرافق [illegible] معلوم و مفهوم [illegible] دست [illegible] شویند [illegible] انامل [illegible] در وضو [illegible] چون ناصبیان [illegible] خلاف [illegible] مصطفی [illegible] در وضو [illegible] عکس کرده است [illegible] والحمد لله رب العالمین مولف گوید که از جمله فضایح اهل سنت که از سنت تختم بیسار [illegible] ایشان [illegible] کرده باشند [illegible] و اوراد [illegible] ایشان [illegible] سال [illegible] وجمعی که بحکم وانزلنا من السماء ماء طهورا المطهر [illegible] و سنت [illegible] نقل است که در زمان سلطان حسین میرزای گورکان مردی [illegible] بمذهب حنفی [illegible] بود بمذهب شیعه انتقال نمود [illegible] در مقام [illegible]

سلطان گفتند که این مرد کار را افضی شده است و بموجب فتوای علمای حنفی واجب القتل گشته سلطان از روی تحقیق او را طلبیده خواست که در کار او تاخیری واقع شود از او پرسید که بکدام حجت و دلیل از مذهب حنفیه بمذهب رفض انتقال نموده مرد گفت بعرض رسید که بدان دلیل که در این روز کار [illegible] که مشغول بودم هیشه [illegible] ابو الحسین [illegible] احمد بن منیر الطرابلسی رحمه الله و از آن شیعیان [illegible] یافعی آورده که او شاعری مشهور و صاحب دیوان است رافضی [illegible] بود و میان او و ابن قیسرانی شاعر که خود را نسبت بخالد بن ولید می [illegible] معارضه و مهاجات و مکاتبات بر وجهی که میان فرزدق و جریر بوده واقع بود [illegible] و در تاریخ قاضی ابن خلکان مذکور است که احمد بن منیر الطرابلسی که لقب او مهذب الملک و عین الزمان بود شاعری است مشهور [illegible] شعری دارد [illegible] در حال طلب حفظ قرآن و کسب علوم لغت و ادب نمود [illegible] و از طرابلس بدمشق آمده ساکن شد و او رافضی بسیار هجو بود و چون ابن قیسرانی که معاصر او بود هجو نمود ابن قیسرانی در جواب هجو او این قطعه گفت شعر [illegible] سید ابو الرضا که نقیب اشراف و مرجع شیعه اطراف بود غلامی [illegible] داشت [illegible] بر او قصیده نظم نمود [illegible] سید مذکور [illegible] اهل سنت [illegible] و چون آن قصیده بسید مذکور رسید [illegible] قصیده [illegible]

بالمشعرین [illegible] وبحرمة البیت الحرام [illegible]
والبیت آل امیة الطهر المیامین الغرد [illegible]
واذا جری ذکر الصحابة بین قوم واشتهر [illegible]
واقول [illegible]
واقول ان اخطا معویة فما اخطا [illegible] واقول ام المؤمنین [illegible]
وان الصلح [illegible] المسلمین [illegible]
واقول ان یزید ما شرب الخمر [illegible]
وبکیت عثمان الشهید [illegible]
وازور قبرها [illegible]

و بنا بر این حکایت است در تخویف [illegible] انتقال از مذهب شیعه بمذهب اهل سنت [illegible] و زیر خود را [illegible] شعر اشکو الی الله ما لقیت [illegible] ولو علی جیفة [illegible] از اشعار ابن منیر [illegible] مناقب و مثالب باشد [illegible] ابیات [illegible] و در تاریخ یافعی و تاریخ ابن خلکان مسطور است که ولادت ابن منیر [illegible] در سال [illegible] و [illegible] در طرابلس [illegible] چهل و هشت [illegible] در دمشق وفات یافت والله اعلم کثیر الخزاعی رحمه الله [illegible] یافعی مسطور است که نام عبد الرحمن [illegible] کثیر است [illegible] بن حفصه که یکی از بنی حاجب بن غفار بود عشق [illegible] و او را [illegible] عزه [illegible]

ادبای آل ابی طالب و عبد الملک مروان عتیبه او بود و در آنجا که او بجری چون رسید یا شعری از او می طلبید به او می گفت که بحق علی ابن ابی طالب که از فلان چیز ما خبر ده یا فلان شعر را بر من بخوان و صاحب حبیب السیر گفته که با وجود اتفاق مورخان بر آنکه شیعی مذهب بود مع ذلک به بنی امیه مصاحبت می نمود و ایشان به سبب حسن طبع و جودت ذهنی که داشت متعرض وی نگشتند مؤلف گوید بنا بر کلام موافق و حبیب السیر آنست که کثیر عزه شیعی اثنا عشری بود اما نه چنین است بلکه بر وجهی که در کتاب مستوفی از کتاب سید مرتضی علم الهدی مذکور شده در احوال محمد بن حنفیه از تاریخ ابن خلکان سابقاً منقول است کیسانی بود و معتقد حیوة اعتقاد با مامت و مهدویت محمد بن حنفیه داشت و او را اکنون مستظهر و در جبل رضوی مقام روی زمین غایب انگاشته و این اشعار در مذهب کیسانیه از اوست **شعر**

الا ان الائمة من قریش ٭ ولاة الحق اربعة سواء ٭ علی والثلاثة من بنیه ٭ هم الاسباط لیس بهم خفاء ٭ فسبط سبط ایمان و بر ٭ وسبط غیبته کربلاء ٭ وسبط لا یذوق الموت حتی ٭ یقود الخیل یقدمها اللواء ٭ تغیب لا یری فیهم زمانا ٭ برضوی عنده عسل وماء ٭

و شیخ عبد الجلیل رازی قزوینی در کتاب نقض فرموده که او بحد مجبان و مداحان اهل البیت علیهم السلام بود هدایت کرده و عبد الملک مروان را مدح گفته بود و چون حضرت امام محمد باقر علیه السلام او را دید و گفت ای کثیر چگونه مطمع قوت و اقبال بود با آنکه دشمن ما را مدح کردی در جواب گفت ای مولانای من او را مدح امام الهدی نگفتم بلکه او را شجاع گفتم و شجاع مار است و اسد گفتم و اسد کلب است پس آنحضرت تبسم فرمودند و ایضاً روایت کرده اند که روزی کثیر سواره بر راهی می گذشت و حضرت امام محمد باقر پیاده می آمد و کثیر آنحضرت را دید و پیاده شد و تقبیل دست آنحضرت نمود در آن اثنا شخصی با او گفت که ای فاسق سواره می روی و حضرت امام پیاده و بود کثیر در جواب گفت که آنحضرت مرا به سواری امر کرده و حال آنکه من به سبب اطاعت و فرمان برداری او در سواری افضل است این حال بجا آورده و پیادگی را بر جواب اسئلة الجمل مضبوط میر مرتضی علم الهدی در رسالة جوابات خاص منتظم ساخته و وفات کثیر در سنه خمس و مایه بود رحمه الله

ابو تمام الطائی نام او حبیب بن اوس است در کتاب خلاصه مذکور است که ابو تمام امامی مذهب بود و اشعار بسیار در مدح اهل البیت علیهم السلام دارد و از آنجمله است که در آنجا ذکر ائمه اهل البیت تا امام ابو جعفر محمد جواد علیهم السلام دارد زیرا که او در ایام حیات آن حضرت وفات یافت و جاحظ در کتاب حیوان گفته که ابو تمام طائی از رؤسای رافضه بود و از تالیفات اوست کتاب حماسه و کتاب مختار شعر قبایل و عبد الله بن معتز در تذکره خود بعضی از قصاید او را ذکر نموده و گفته که اگر تمام او ایل قصاید خوب ابی تمام را ذکر کنیم بیت بخش این کتاب خود در آن مشغول باید ساخت و اگر هم بیت مصرع از اوایل آنها اکتفا کنیم و نیز گفته که اشعار او ششصد قصیده و هشتصد قطعه است و اکثر آنها خوب است و شعر بد ندارد مگر آنکه در بعضی از آنها الفاظ مغلق باشد اما آنکه در شعر او چیزی باشد که از معانی لطیفه و محاسن و بدایع خالی باشد نخواهد بود و نیز گفته که چه خوب انصاف داده بحتری چون سؤال از شعر ابی تمام و شعر او نمودند در آنکه گفت که شعر خوب او بهتر از شعر خوب منست و شعر بد من بهتر از شعر بد اوست و در تذکره مذکور مسطور است که یکی از آشنایان ابی تمام گفت که نزد ابی تمام در وقتی که بقزوین بود رفتم و در حوالی او دفتری چند بر مرتب دیدم که او در میان آنها غایب بود و گویا مرا نمی دید پس ساعتی توقف کردم و او به واسطه استغراق در میان آن کتب و اشعار ایستاده آن از آمدن من خبردار نشده بود و بعد از ساعتی سر برداشت و چون نظر او بر من افتاد سلام کرد پس من گفتم که ای ابا تمام بسیار در مطالعه می کوشی و صبر و طاقت بسیار در این محنت بکار می بری گفت بخدا سوگند که مرا بغیر کتب الفتی نیست و لذتی از غیر آن حاصل نمی شود و من نیست که اکثر اوقات مطالعه بغیر مدیول شویم گفتم که از این کتب که در اطراف تو جمع شد الحال کدام خاصه اهتمام داری گفت این کتب که در یمین منست همه روضه و آنچه در یسار منست سارقه است من از ایشان سرقه می آموزم پس من نگاه کردم که آنچه در یمین او بود شعر مسلم بن ولید صریع الغوانی بود و آنچه در یسار او بود شعر ابو نواس بود و در تاریخ ابن خلکان مذکور است که ابو تمام اوحد عصر خود بود در لطافت لفظ و صنعت شعر و حسن اسلوب و از تالیفات او کتاب حماسه است که دلالت می کند بر دقت و اتقان معرفت او در حسن اختیار شعر و او را است کتاب دیگر که آنرا فحول الشعراء نام کرده و در آنجا جمع کرده میان طوایف بسیار از شعرای جاهلیه و مخضرمین و اسلامیین و از ملتقطات اوست کتاب الاختیارات من شعر شعرا و آن قدر شعر که او حفظ داشت هیچ کس نداشته تا آنکه گویند که چهارده هزار ارجوزه

از شعر عرب یاد داشت سوای قصاید و قطعها و ابو تمام مدح خلفا و امرای زمان خود بسیار نمود و از ایشان جوایز و صلات یافت از آنجمله قصیده بائیه در مدح امیر ابو دلف عجلی انشاد کرد و ابو دلف او را مستحسن افتاده پنجاه هزار درهم بار داد و از او معذرت طلبید گفته و از انشاد آنکه این مبلغ بقدر مرتبه مدح تو نیست و بعد از آن به او گفت که آنچه در این قصیده گفته مانند ندارد مگر همان آنچه تو گفته در مرثیه محمد بن حمید طوسی ابو تمام پرسید که کدام مرثیه است که پسند خاطر امیر واقع شده گفت قصیده رائیه تو که مطلع آن این است **شعر** کذا فلیجل الخطب ولیفدح الامر ٭ فلیس لعین لم یفض ماؤها عذر ٭ و مقارن این حال گفت که من آرزو دارم که این مرثیه در وفات من گفته شده بودی ابو تمام در مقام نیاز گفت بل عمر تو امیر دراز باد و خدای تعالی پیش از او بمیراند ابو دلف گفت کسی که در مرثیه او آنچنان شعری مذکور شده باشد مرده نیست و بعضی گفته اند که از قبیله طی کسی بیرون نیامد که هرکدام در باب خود متفرد بوده اند حاتم طائی در جود و داود طائی در زهد و ابو تمام در شعر و شعر ابو تمام بعد از وفات او مثل مرتبه نبود تا آنکه ابو بکر صولی آنرا جمع نمود و ولادت ابو تمام در سال یکصد و نود و دو بود در یک دهی از اطراف دمشق و در دمشق نشو و نما یافت و ابو نهشل پسر حمید طوسی بر سر قبر او گنبدی بنا نموده آورده اند که سبب جمع ابی تمام کتاب حماسه را آن بود که چون او در وقت توجه از پیش عبد الله بن طاهر بعراق عرب بولایت همدان رسید زمستان شد برف راه را مسدود ساخت در آن اثنا ابو الوفا محمد بن عبد العزیز که او یکی بود از اولاد رؤسا و شعر نیز می گفت ابو تمام را بخانه خود برده بخدمت او مشغول شد و چون مدت توقف ابو تمام به واسطه زمستان امتداد یافت کتب خوب را نزد ابو تمام آورد و ابو تمام از آنجا التقاط ابیات حماسه نمود و مختصر نزد ابو الوفا ماند تا آنکه کتب ابو الوفا به دست شخصی از اهل دینور افتاد که او را ابو العواذل دینوری می گفتند و او در ایام کمال محبت بغداد دو دیت هفتاد و کری بکتابت بود نقل سقیم مصحف آن برداشته باصفهان برد و بعضی از مشایخ اصفهان به آن خلل و قصوری که در آن نسخه بود نقل برداشته در سال سیصد و هجری ابو مسلم محمد بن بحر صرف عنایه خود در تصحیح آن نمود و مردم مراد در نقل آن نسخت در بود و ابو بکر جبلی او را جمع تحقیق مشغول ساخت که ما خذ کتاب حماسه بود باطراف بلاد فرستاد و هوشیار در مقام اصلاح آن بود تا چنان شد که مردم از مطالعه آن به حیرت افتند و محقق ماند که حال مؤلف این کتاب در نقل اکثری از اشعار شعرای عرب بود به سوال الحال شعرای اصفهانست در نقل کتاب حماسه از آن نسخه سقیم غیر مستقیم واشید و اراسته توفیق صحیح و تحقیق آن روزی کردد والله الموفق

ابو عباده الولید بن عبید بن یحیی البحتری الطائی رحمه الله تعالی سمعانی گفته که بحتری طائی بغدادی است اما نطق و بحتری مقام منوکل بود ودر منبج شام مقام داشت و در تاریخ یافعی مسطور است که بحتری امیر شعرای عصر و رئیس فضلای دهر خود بود و شعر او را سلسله الذهب گفته اند و در طبقه علیاست تولد بحتری در منبج شام بود و در آنجا نشو و نما یافت و بعد از آن بعراق عرب رفت و مدح متوکل و جمعی کثیر از خلفا و اکابر وزرای بغداد کرد و در آنجا مدتی بسیار اقامت نمود و بعد از آن به شام مراجعت کرد و از او نقل کرده اند که گفت اول مرتبه که آنجاشد که چون او تمام بحمص آمد بخدمت او رفتم و شعر خود را بر او عرض کردم و مقرر چنان بود که او در موضعی می نشست و جمیع شعرای آن نواحی بخدمت او می آمدند و عرض شعر خود بر او می نمودند و چون شعر مرا شنید بجانب من اقبال نمود و دیگران التفات نفرمود و بعد از آنکه آن جماعت از مجلس او برخاستند متوجه من شد و گفت که شعر تو از شعر این جماعت بهتر است آنگاه از حال من پرسید و من شکایت فقر حال خود نمودم پس کتابتی مشتمل بر سفارش من با اهل معره النعمان نوشت و در آنجا حاضر شعر او در شعر اظهار کرد و از ایشان التماس نمود که در رعایت حال من نهایت کتابت را گرفته بمعره رفتم و اهالی آنجا چون بر مضمون کتابت اطلاع یافتند مرا تعظیم و اکرام نمودند و چهار هزار درهم بمن دادند و آن اول مالی بود که بدست من آمد و هم از او منقولست که گفت در اول بار که شعر خود را بر ابو تمام خواندم او این بیت اوس بن حجر را بر من خواند که الا مقرب

 بخط نابی فیا آخر مقرم ٭ و بعد از خواندن آن گفت که خبر مرگ من بمن رسید گفتم بخدا پناه می جویم از این سخن پس گفت که عمر من دراز نخواهد بود آوریده گفت ٭ که هر گاه مانند تو شاعری فصیح در طایفه طی نشو و نما یافت عمر من دراز نخواهد شد مگر نشنیده که خالد بن صفوان منقری چون شبیب بن شیبه را که از طایفه او بود دید و فصاحت او را پسندید بدو گفت ای فرزند این کلام تو خبر مرگ من است زیرا که ما اهل آن خاندانیم که هر گاه خطیبی بلیغ از ایشان نشو و نما یافت آنکه قبل از او بوده نمی ماند و آخر ابو تمام بعد از یکسال وفات یافت

نقلست که ابو العلاء معری را پرسیدند که کدام یک از ابو تمام و متنبی و بحتری اشعرند گفت ابو تمام و متنبی حکیمان بودند و شاعر بحتری است و شعر بحتری بی ترتیب سابق بود تا آنکه ابو بکر صولی آن را بر ترتیب حروف مرتب ساخت و ولادت او در سال دویست و دو بود و بعضی گفته اند در سال دویست و پنج و ابن جوزی گفته که عمر او به هشتاد سال کشید و ذهبی گفته که به هشتاد سال نرسید و وفات او در سنه اربع و ثمانین و مایتین بود و بعضی گفته اند که بعد از آن بود و بعضی گفته اند که در سنه ست و ثلثین بود والله تعالی اعلم شیخ الجلیل عبد الجلیل رازی او را در سلک شعرای شیعه مذکور ساخته و چون از اشعار او که دلالت بر تشیع صریح او کند در وقت تالیف چیزی حاضر نبود لاجرم به همین مقدار از احوال او اقتصار نمود

ابو القاسم علی بن اسحق بن خلف البغدادی رحمه الله تعالی ابن خلکان آورده که او در زاهی معروف بود و وصاف شیرین سخن بود و در تشبیهات قدرت تمام داشت و عمید الدوله ابو سعد عبد الرحیم او را در طبقات شعرا ذکر نموده و گفته که تولد او در روز شنبه بیستم صفر از سال سیصد و ده بود و وفات او در بغداد روز چهارشنبه بیستم صفر از سال سیصد و پنجاه و نه بود و در مقابر قریش او را دفن کردند و اکثر شعر او در مدح اهل البیت علیهم السلام و مدح سیف الدوله و در زیر مهلبی وغیر ایشان از سلاطین و وزرا و اعیان شیعه امامیه بود و در جمیع فنون سخن شعر دارد و بعضی از اشعار لطیف او در تاریخ ابن خلکان مسطور است

الادیب الظریف الخلیع اللطیف ابو عبد الله الحسین بن احمد بن محمد بن جعفر بن الحجاج البغدادی رحمه الله تعالی ابن خلکان گفته که ابن ابی الحجاج شاعر مشهور صاحب مجون و خلاعه و سخف است در شعر و در آن فن متفرد است و کسی پیش از او بر آن طریق قدرت نیافته با عذوبت لفظ و سلاست نظم که مانند ندارد و جمع دیوان او ده مجلد است و غالب اشعار او هزل است و در جد نیز متفنن حوبه دارد و بعضی اوقات محتسب بغداد بود و او را در شعر بمرتبه امرء القیس نهاده اند و گفته اند که در میان ایشان مانند ایشان کسی پیدا نشد زیرا که هر یک از ایشان مخترع طریقی خاص اند که بر ایشان اختصاص دارد و روز سه شنبه بیست و نهم جمادی الآخر از سال سیصد و نود و یک در نیل که موضعی است میان کوفه و بغداد وفات یافت و جنازه او را به بغداد آوردند و وصیت کرده بود که او را پایین پای حضرت امام موسی علیه السلام دفن کنند و بر قبر او بنویسند و کلبهم باسط ذراعیه بالوصید و نیز ابن خلکان گفته که او از کبار شیعه بود و سید اجل شریف میر رضی الدین موسوی علیه الرحمه او را مرثیه گفت و در بعضی از کتب بنظر رسیده که سبب اختیار ابن الحجاج آن فن معهود را در شعر آن شد که می گفته که پدرم را دکانها و مستغلات بود متصل بخانه ما که مردم غریب و سفله و روستا در آنجا بسر می بردند و من می شنیدم آنچه در میان ایشان از سخف و دشنام وغیر آن در میان ایشان می گذشت و آنها را در حفظ می نمودم و چون به حد رشد رسیدم و از تفکر آنها معنی آنرا نمی یافتم و متتبع آن ایام که خود را صرف آن کردم تا لغات ایشان را آموخته و اصمعی آن را با ادب ساخته و از آنجاست این نظم شعر من که می شنوید و اکثر اشعار او در مناقب اهل البیت علیهم السلام و مثالب اعدای ایشان و در مدایح شرفای بغداد و سلاطین آل بویه و وزرای ایشان واقع است و چون از فضلای او که در مناقب اهل البیت اطهار واقع است نزد مؤلف این کتاب چیزی حاضر نبود لاجرم به ذکر قطعه که در مثالب یکی از اهل حجاز که در میان حلال زاده و آنها یک عمر اقتصار نمود **شعر**

من جوانح خاله و والامه ٭ ولامه اخته و عمته ٭ لحید ابن مغمل الیهود من ٭ بحبه یوم الغدیر بیعته ٭ و بر وجهی که محمد بن شهر آشوب مازندرانی و غیر او از علمای انساب و سیر بیان نموده اند آنست که صهاک کنیزکی حبشی بود از عبد المطلب که بعضی از شتران او را چرانید روزی نضیل بجراگاه شتران رفت او را دید و عاشق گردید و آخر با وی دیگر خود مخطاب مشغول گردید و چون به او عالم شد و نظر او بر حرمت مادر افتاد بمان در افتاد و آخر مادر را بنهاد و چون او آبستن شد و دختری که مسماة بحنتمه شد از او متولد گردید و از ترس موالی خود آن را در صحرایی رها کرد نیستان حوالی مکه انداخت اتفاقاً هشام بن مغیره بن الولید به آنجا رسید و چون آن دختر را دید برداشت و بخانه برد و هدایت نمود که او را تربیت نمایند و نام او حنتمه کرد و چون آن دختر بحد بلوغ رسید خطاب او را دید و رغبت در نکاح او ظاهر کرد پس او از هشام او را بنکاح طلبید و چون به عقد او در آمد و مدتی از حال او بر آمد عمر به وجود آمد و بنا بر این نسبت ظاهر لازم می آید که خطاب جد و خال

نسب معاویه و عمرو عاص علیهما اللعنه

وختیمه مادر و خواهر و پدر آن ولد الحلال باشد و روایتست که عبد المطلب خطاب را کرفت و عقب سر او را با حرارت کوش داغ کرد و میان هر دو چشم او را داغ حمیق کرد و صهاک را از مکه اخراج نمود و او در طائف برد و الحق آخر الامر عمر حلال زادگی خود را بظهور رسانید و در انتقام داغ کردن پدر خود اولاد عبد المطلب بداغ فقر و نکال و پریشانی اختلال مبتلا گردانید و از جمله اخبار مناسب این مقام قصه حلال زادگی معاویه لعین و عمرو عاص نیز دیدن است که صاحب کشاف در کتاب ربیع الابرار مذکور ساخته و گفته که کانت النابغة ام عمرو بن العاص امة رجل من عنزة فسبیت فاشتراها عبد الله بن جدعان فکانت بغیا ثم عتقت ووقع علیها ابو لهب بن عبد المطلب وامیة بن خلف وهشام بن المغیرة وابو سفیان بن حرب والعاص بن وائل فی طهر واحد فولدت عمروا فادعاه کلهم فحکمت فیه امه فقالت هو للعاص لان العاص کان ینفق علیها وقالوا کان اشبه بابی سفیان وفی ذلک یقول ابو سفیان بن الحارث بن عبد المطلب **شعر**

ابوک ابو سفیان لا شک قد بدت ٭ لنا فیک منه بینات الشمائل ٭ وکان معاویة یعزی الی اربعة الی ابی عمرو بن مسافر والی ابی عمارة بن الولید والی العباس بن عبد المطلب والی الصباح مغن اسود کان لعمارة قالوا وکان ابو سفیان دمیما قصیرا وکان الصباح عسیفا لابی سفیان من الصباح ایضا وانها کرهت ان تضعه فی منزلها فخرجت الی اجیاد فوضعته هناک وفی ذلک قال حسان **شعر** لمن الصبی بجانب البطحاء فی الترب ملقی غیر ذی مهد ٭ نجلت به بیضاء آنسة من عبد شمس صلتة الخد ٭ انتهی کلامه و محقق شد که امیه که بنی امیه منسوب بدو اند پسر عبد الشمس بن عبد مناف نبود بلکه او غلامی بود از روم و چون خلیفه عبد الشمس بود بدو منسوب کردید چنانکه عوام به رزبر بجز و ولد بلکه غلام خود را پسر خوانده بود با و منسوب کردید و دلیل بر این که بنی امیه از صلب قریش نیستند بلکه ملحق اند آنست که چون معاویه در بعضی از کتابات خود بحضرت امیر علیه السلام نوشته بود انا بنی وانتم بنو عبد مناف آنحضرت در جواب او نوشت که لیس المهاجر کالطلیق ولیس الصریح کاللصیق و معاویه انکار آن نتوانست کرد و نسب شریف ذبیر بن عوام در احوال عدی بن حاتم الطائی در مجلس سوم سبق ذکر یافته اما انساب طلحه بن عبید الله که یکی دیگر از مقتدایان اهل سنت و جماعت است بر وجهی که هشام بن محمد سائب کلبی در کتاب مثالب ذکر نموده آنست که صعبه دختر حضرمی که مادر طلحه بود از جمله بغایا و فواحش بود که از غایت شهوت و رغبت فسق بمباشرت او از عین بر در خانه خود بر پای کرده بود و در آن اثنا ابو سفیان بن حرب با او واقع شد و مقارن آن عبید الله بن عثمان تیمی او را نکاح نمود و بعد از شش ماه از تزویج عبید الله طلحه متولد شد و بنابر آن ابو سفیان و عبید الله هر دو آن فرزند را با خود نسبت می دادند و تنازعه نمودند و آخر صعبه که مادر او بود در میان حکم ساختند و او طلحه را ملحق به عبید الله ساخت و چون مردم صعبه را عتاب نمودند و گفتند که طلحه بابی سفیان چگونه او را ملحق به عبید الله ساختی گفت عبید الله کریم است و ابو سفیان بخیل نخواستم که با او باشم و نسب یزید بن معاویه علیهما اللعنه بر این وجه است که مادر او با غلام پدر در افتاد و یزید از نطفه او بهم رسید و نسبت بکری که از علمای اهل سنت است این شعر را در بیان نسب او ذکر نموده **شعر** فان یکن الزمان اتی علینا ٭ بقتل الشرک والموت الوحی ٭ فقد قتل الدعی وعبد کلب ٭ بارض الطف اولاد النبی ٭ و مراد بدعی عبید الله بن زیاد است که مادر ابن زیاد که سمیه نام داشت مشهور به زنا بود و در فراش ابو عبید عبد بنی علاج از طایفه ثقیف متولد شد پس معاویه دعوی کرد که زیاد از زنای ابو سفیان با مادر او متولد شده و زیاد برادر اوست و بدین سبب او را مقرر ساخت و عایشه هم به سبب تعیین او بزیاد بن ابیه می نمود زیرا که او را پدری معروف نبود و مراد شاعر به عبد کلب یزید است که از صلب عبد بجدل کلبی بود و نسب عمر بن سعد و قاص که در مقاتله حضرت امام حسین علیه السلام آمد و حرام زاده شریک بود بر این وجه است که نسبت سعد پدر او به وقاص درست نیست بلکه او از نطفه یکی از بنی عذره است که صد یق و دوست امیه بود و دلیل بر این آنست که وقتی سعد بمعاویه گفت که من از تو بر او ارثم بخلافت معاویه با او گفت که بنو عذره این دعوی ترا قبول نمی کنند و مقارن آن به جهت استهزا بر او گوئی رها کرد و سید اسمعیل حمیری نیز اشعار در این مضمون نموده و گفته **شعر** قوم تداعوا زنیما ثم سادهم ٭ لولا خمولهم سعد لما سادوا ٭ ولهم مالیحیل الشان بجولاء شاء لهم من ابکار لیس المؤمنین **شعر** محبت شهر مردان مجوزی بود ٭ که دست خیر گرفتش پای بادرای ٭ و از جمله اشعار لطیفه او که صاحب کتاب عطر الفقه دارد آنحضرت بمعجزه نقل نموده

نسب یزید بن معاویه و عبید الله بن زیاد علیهما اللعنة

که دختر بجدل کلبی بود

نسب عمر بن سعد وقاص علیه اللعنه

اینست شعر المجبرون یجادلون بباطل * وخلافنا یجهدون فی القرآن * کل مقالة الا الکاصلی ولادو ما کان عنه بمانی * لتقول ابطل الطلاق
وجهلوا یحتجهم علی العصیان * ان تقع ذا فعلوا ذاس ربکم * وذروا تعوذکم من الشیطان * مخفی نماند که شکر این قوم جبری بوده‌اند
وقرآن کریم آن ملحد اسرائیلی برداشته بود و چنانکه مشهور است که العدل و التوحید علویان و الجبر و التشبیه امویان مغویین
و بزید علیهما ما یستحقانه در عهد خویش احیای آن کردند و اهل زمان ایشان تابع ایشان شدند و غرض اصلی ایشان از آنکه می‌گفتند
شقاوتی و جمله اشقیا را دات الله تعالی است آنست که چون دیدند که بعضی از صحابه و تابعین بر خاندان مصطفی صلوات الله علیه و سلم
ظلم کردند و حق ایشان باز ستدند و ظلم و طغیان فتوی بخون اهل بیت دادند و طامه اجرات برا استحقاق ایشان می‌بودند و عقلا
بر این افعال ملامت ایشان می‌کردند برای دفع ملامت این مذهب را رواج دادند که بنده را فعلی نیست و جمله فعل حق است و از چنین خرافات
و تقدیر چنین رفت که چنین باشد تا مردم زبان طعنت از ایشان کوتاه کنند و اقوای شبهه ایشان آنست که در عبارات شایع دیده‌اند
که خدای تعالی خالق خیر و شر است و ندانسته‌اند که مراد از شر فعل قبیح نیست بلکه چیزی است که بحسب ظاهر مشتمل بر مضرت بود مثل
سباع و حشرات مثل قحط و وبا هرچند متضمن مصلحت و حکمت باشد ابراهیم بن علی بن سلمة بن هرمة القرشی رحمه الله در تذکره
ابن معتز مذکور است که حجازی و ساکن مدینه طیبه بود و او را در مدایح منصور قصاید بود و مداح عبد الله بن حسن بن حسن بن علی بن
ابی طالب و یزید بن حسن علیهما السلام قصاید بسیار است روزی در ایام خلافت منصور که ایام فتنه ابراهیم بود کسی از روی تعریض او گفت
که آیا تو آن قایل این ابیات که شعر ومهما الام علی حبهم * فانی احب بنی فاطمة * بنی بنت من جاء بالمحکمات * وبالدین والسنة القائمة
او گفت که قایل آن کس است که مشربظن مادر خود کرده باشد پس ابراهیم را گفت که ای پدر تو این ابیات را در فلان روز گفتی فرزند
مشربظن مادر بهتر است که کشته شدن در دست حمید بن قحطبه که از سرهنگان عباسیان است و ابیات در تذکره مذکور است که استاد
حکم بن عبد المطلب بود و حکم از اعیان زمان خود بعد از وفات حکم روزی یکی او را گفت که شعر تو بیش شد در جواب گفت که شعر
من بیش نشد بلکه بعد از حکم مکارم اخلاق بیش شد سدیف بن میمون المکی القرشی عبد الله بن معتز گفته که او شاعری زبان
و ادیبی براعت نشان و خطیب فصیح البیان بود و از جمله موالی بنی هاشم بود و همیشه از ایشان استمداد می‌نمود در ایام دولت بنی امیه
همیشه بر طی فنای ایشان اشتغال داشت و چون دولت ایشان بسر شد و خلافت بر ابو العباس سفاح عباسی رسید بواسطه آنکه
که با او داشت از مکرم و محل مشار الیه شد و این قصیده را که در تهنیت خلافت او گفته بود و در ضمن آن تحریض او بر هلاک بقیه
بنی امیه نموده بود بر او خواند و بعضی از ابیات آن قصیده اینست شعر اصبح الملک ثابت الاساس * بالبهالیل من بنی العباس
فاذکروا مصرع الحسین و زید * وقتیلا بجانب المهراس * والقتیل الذی بحران امسی * ثاویا بین غربة وتناس * ذلها اظهر التودد منها
وبها منکم کحز المواسی * انزلوها بحیث انزلها الله * بدار الهوان والاتعاس * و در مجلس دیگر که سفاح بر اخلاف بنی امیه بود این ابیات
بر ابو العباس خواند شعر لا یغرنک ما تری من رجال * ان تحت الضلوع داء دویا * فضع السیف وارفع السوط حتی * لا تری فوق ظهرها امویا
تا آنکه در اثنای خواندن آن قصیده یکی از اکابر بنی امیه که در مجلس خلیفه حاضر بودند با سدیف دشنام داد و خلیفه از آن در غضب شد
و فرمود تا آنجماعت را چنانکه در احوال سفاح تفصیل یافته کشتند و فرش بر بالای آن کشتگان انداخته با طعام خود
بر طعام چاشت اشتغال نمود آورده‌اند که سفاح در میان طعام خوردن سدیف را دید که بدستی نان می‌خورد و دستی دیگر
در پس پشت خود بر زمین می‌مالید سفاح گفت یا سدیف چه می‌کنی گفت از این ملعونان یکی هنوز کشته نبود گلوی او را فشارم تا بمیرد
سفاح بخندید و او را نوازش نمود و چون نوبت خلافت به منصور رسید و ابراهیم بن عبد الله بن الحسن در بصره بر او خروج کرد سدیف از آن
گریخته تن داد و رفت و فضایح بنی العباس آشکارا کرد و چون روز جمعه ابراهیم بر منبر رفت که خطبه بخواند سدیف در برابر او ایستاد و این
ابیات با آواز بلند بخواند شعر ایها ابا اسحق مسلکا * فی عصمة منک وفی طیل * اذکرها الله وصل الاولی * سریهم فی معنیل الکفر

و بعد از

و بعد از کشته شدن ابراهیم سدیف بگریخت و مدتها پنهان بود آخر پیدا شد و بحضور منصور در دست عم او کشته شد و بعضی
گفته‌اند که او را نزد منصور بردند منصور فرمود تا او را زنده در گور نهادند منصور بن سلمة بن الزبرقان النمری رحمه الله تعالی
در تذکره ابن معتز مذکور است که از اهل راس العین است و کنیت او ابو الفضل بود و از حبیب طائی متقدم است و بعد از عتبی نزد هارون الرشید
گرفتار بود و در باطن از محبان اهل البیت علیهم السلام بود ابن معتز آورده که میان نمری و عتابی که یکی از شعرای عصر او بود در امری بسبب
آن نزاع بعداوت کشید تا آنکه در وقتی که نمری از مجلس هارون الرشید غایب شد عتابی بعرض رسانید که منصور نمری
سادات دشمن و رافضی کیش است و در آن اثنا قصیده نمری که در مدح اهل البیت علیهم السلام و ذم اعدای ایشان
گفته بود بر او خواند این چند بیت از آن قصیده است شعر شاء من الناس راتع هامل * یعللون النفوس بالباطل * تقتل ذریة النبی و یرجون
خلود الجنان للقاتل * ویلک یا قاتل الحسین لقد * حیث بحمل ینوء بالحامل * ای حباء حبوت احمد فی حفرته * من حرارة الثاکل * بای وجه تلقی
النبی * وقد دخلت فی قتله مع الداخل * هلم فاطلب غدا شفاعته * او لا فرد حوضه مع الناهل * ما الشک عندی فی حال قاتله * لکننی قد اشک فی الخاذل
نفسی فداء الحسین یوم غدا * الی المنایا غدو لا قافل * ذلک یوم انحی بکلکله * علی سنام الاسلام والکاهل * حتی متی انت تعجبین الا تنزل
بالقوم نقمة العاجل * لا یعجل الله ان عجلت وما * ربک عما ترین بالغافل * اعاذل انی احب بنی احمد * والترب فی فم العاذل
قد دنت ما دنتم به فلقا * رجعت من دینکم الی الباطل * دینکم جفوة النبی وما * الجافی لآل النبی کالواصل * و چون بدین بیت رسید که مضمون آن
که ابو بکر و عمر ظلم کردند بفاطمه علیها السلام در غصب فدک و بیت اینست که شعر مظلومة والنبی ابوها * تدیر ارجاءها مقلة حافل
هارون الرشید برسید که ای عتابی این شعر کیست عتابی گفت یا امیر المؤمنین این شعر صدیق منصور نمری که ترا گمان آنست که او دوست
تست بعد از آن تتمه ابیات قصیده را خواند تا باینجا رسید که مشتمل بر بیان هتک عباسیه و ترغیب قوم بر دفع ایشان بود آنگاه رشید
راست بنشست و گفت ای عتابی این ابیات که مردم را در خروج بر من ترغیب می‌کند و موالات ما را ظاهر می‌سازد و عداوت ما را نهان دارد
و حال آنکه سالهای بسیار از من انعام یافته و مسرات و مقدار او پیش من زیاده از اقران و امثال او بوده ابن معتز گوید که حقیقت حال نمری آنست
که او در سومنتین بدین نامیده بود و مدح آل رسول علیهم السلام می‌گفته و در شعر خود متعرض عتابی و سلفی می‌شد و رشید از حقیقت
حال او آگاه نبود تا آن شب که عتابی آن قصیده را بر او خواند و هم چنان از اشعار دیگر نمری در حق آل ابو طالب گفته بود بر هارون خواند
تا هارون بی‌طاقت شد و ابو عصمه که یکی از سرهنگان دولت او بود پیش خواند و با او گفت الحال بجانب رقه برو و منصور نمری را بگیر
و زبان او را از قفا بیرون آر و بعد از قطع دست و پا کردن او را بزن و سر او را پیش من فرست و بعد از آن جابا دیار او بس ابو عصمه
بیرون آمد و چون بدروازه رقه رسید جنازه نمری را دید که بیرون می‌آوردند لاجرم معاودت نموده نزد هارون آمد و او را از حال
نمری واقف گردانید و آن محب خدایی به برکات محبت اهل البیت از عقاب و نکال هارون خلاص گردید و بدار الوصال الخلد شتافت
و حضرت سید الاجل مرتضی علم الهدی در کتاب غرر و درر با اسناد خود از جاحظ روایت نموده که گفت منصور نمری با هارون الرشید
نفاق می‌ورزید و نام هارون را در شعر خود ذکر می‌کرد و مراد او از آن صاحب منزلت هارونی یعنی حضرت امیر المؤمنین می‌بود تا آنکه عتابی
شاعر که از اعدای نمری بود فرصت یافته حقیقت نفاق او را بر هارون عرضه نمود و اشعار او را که در مدایح آل ابی طالب گفته بود
بر او خواند و هارون کمر بر آن داشت که نمری را بکشد و او دو سه روز پیش از آن به اجل طبیعی درگذشت و ببرکت محبت خاندان نبوت
مضرت هارون به او نرسید و از جمله ابیات که در آن ذکر هارون کرده و اراده صاحب منزلت هارونی نموده این بیت است شعر
آل الرسول خیار الناس کلهم * وخیر آل رسول الله هارون * رضیت حکمک لا ابغی به بدلا * لان حکمک بالتوفیق مقرون
و از جمله اشعار او که در شان آل پیغمبر واقع شده این ابیات است شعر آل النبی ومن یحبهم * یتطامنون مخافة القتل * امن النصاری و الیهود هم
من امة التوحید فی ازل * ابن معتز گفته که اشعار او در مدح آل رسول صلعم بسیار است و آن هم از جمله مدایح صحبت که در شان ایشان گفته

و از جمله ابیات که از روی خوف و تقیه در شان بنی العباس گفته این چند بیت است شعر یا ابن الائمة من بعد النبی و یا ابن
الاوصیاء اقر الناس او دفعوا * ان الخلافة کانت ارث والدکم * من دون تیم و عفو الله متسع * لولا عدی و تیم لم تکن وصلت
الی امیة تمریها و ترتضع * وما لآل علی فیها ولا لکم * حق ولا لهم فی ارثکم طمع * یا ایها الناس لا تعزب حلومکم
ولا یضعکم الی کفرانه البدع * العم اولی من ابن العم فاستمعوا * قول النصیحة ان الحق مستمع * مخفی نماند که آنکه گفته که ما لآل علی
و لا لکم حق حقیقت زیرا که ولایت ما طلب بنی العباس حق و سزاوار حق اهل البیت علیهما السلام و قول او که ولا لهم فی ارثکم طمع و بیت
مشابه که صدق آن از ذهن که نقلد خود موضوع است زیرا که آل عباس از حضرت پیغمبر میراث نمی‌رسد چنانکه بیان آن خواهیم نمود
و اما آنکه گفته که عم اولی است از ابن عم مسئله‌ای است که فقهای دولت عباسیه جهت خوش آمد ایشان اختراع کرده‌اند و علمای اسلام
علی الاطلاق آن را قبول ندارند و از جمله بدع و خرافات می‌دانند و ظاهر نمری در باطن استهزای عباسیه بآن می‌نماید و تحقیق این مسئله آنکه
ابن عم پدر و مادری مانند حضرت امیر هم اولی است در میراث از عم پدری تنها مانند عباس در ترجمه شیخ سنائی علیه الرحمه سمت
تفصیل یافته بآنجا رجوع اولی است با آنکه سخن در خلافت و مذهب شیعه امامیه آنست که امامت و خلافت بعلم و عصمت و نص است
بدون نسب و میراث که اگر شیعه در امامت بنسب قایل بودندی بایستی که در اولاد امام حسن که پسر بزرگ امیر المؤمنین علی و فاطمه است
قایل بامامت شدندی و ظاهر است که هیچ کس دعوی امامت در ایشان نکرده و از فرزندان امام زین العابدین هم در غیر امام محمد باقر دعوی
امامت نکنند و زید پسر امام زین العابدین را بواسطه فقد نص و عصمت بامامت قبول نکنند و بدین تقریر ظاهر شد که آن مدح از نمری
سخن است ظاهری که از روی تقیه جهت خوف عباسیه در هم بافته و از شر ایشان خلاص یافته ابو الحسن علی بن عبد الله بن وصیف
الناشی رحمه الله تعالی در کتاب انساب سمعانی مسطور است که ناشی بفتح نون و در آخر شین معجمه و ناشی کسی را گویند
که در وقتی از فنون شعر نشو و نما یافته باشد و مشهور به این نسبت علی بن عبد الله شاعر مشهور است که در زمان مقتدر عباسی
در افق بود و او در اصل بغدادی است و در مصر ساکن شد و در کتاب رجال نجاشی مذکور است که او متکلم و شاعر بوده و در باب امامت
کتابی تألیف نموده و ابن کثیر شامی گفته که او متکلم بارع از کبار شیعه بود و او را تصانیف عدیده و اشعار صحیح هست و ابن خلکان
گفته که او شاعری مشهور معروف بناشی اصغر و از شعرای پسندیده بی‌نظیر است و در مدایح اهل البیت علیهم السلام قصاید بسیار دارد
و متکلم بارع بود و در علم کلام تلمیذ ابی سهل اسمعیل بن علی بن نوبخت متکلم است که از اکابر شیعه بوده و او را تصانیف بسیار است
و در سال سیصد و پنج بکوفه رفت و در جامع کوفه املای شعر نمود و در ایام صبی در جامع کوفه به مجلس متنبی می‌رسید و از اشعار او وجهه
خود می‌نوشت و بعد از آن بخدمت سلطان سیف الدوله ابن حمدان بحلب رفت و از او رعایت بسیار یافت و در شعر او معانی نیکو
بسیار است و در شعر او مقاصد نیکو بسیار است در سال سیصد و شصت و شش روی بعالم بقا نهاد در بغداد

ابو دهبل بن وهب بن زمعة الجمحی القرشی ابو تمام طائی شعر او را بغایت نفاست در کتاب حماسه ذکر نموده و در کتاب غرر و درر
مسطور است که او از شعرای قریش بود و از اشعار خالص آثار او که در مرثیه حضرت امام حسین علیه السلام گفته این چند بیت است شعر
تبیت النشاوی من امیة نوما * وبالطف قتلی ما ینام حمیمها * وما ضیع الاسلام الا عصابة * تأمر نوکاها و دام نعیمها
واضحت قناة الدین فی کف ظالم * اذا اعوج منها جانب لا یقیمها * و از غزلیات او این چند بیت مشهور است که بعضی آن را به مجنون
عامری منسوب می‌سازند شعر اترک لیلی لیس بینی و بینها * سوی لیلة انی اذا لصبور * هبونی امرأ منکم اضل بعیره

له ذمة

له ذمة ان الذمام کبیر * وللصاحب المتروک اعظم حرمة * علی صاحب من ان یضل بعیر * عفا الله عن لیلی الغداة فانها * اذا ولیت حکما علی تجور
مروان بن محمد السروجی صاحب کشاف در کتاب ربیع الابرار آورده که او اموی شیعی بود و از اشعار او که در مدح اهل البیت علیهم السلام
واقع شده این چند بیت را ذکر نموده شعر یا بنی هاشم بن عبد مناف * اننی منکم بکل مکان * انتم صفوة الاله ومنکم * جعفر ذو الجناحین الطیار
وعلی وحمزة اسد الله * وبنت النبی والحسنان * فلئن کنت من امیة انی * لبری منها الی الرحمن عبد الله بن غالب الاسدی رحمة الله علیه
در خلاصه مذکور است که او از اصحاب حضرت امام محمد باقر و کنیت او ابو علی است و از حضرت امام محمد باقر و امام جعفر صادق و امام موسی
کاظم علیهم السلام روایت حدیث نموده و ثقه و معتمد است و اختصاص بمداحی خاندان داشت و حضرت امام جعفر صادق در شان او فرموده که ان
ملکا یلقی الشعر علیک وانی لاعرف ذلک الملک یعنی یکی از ملائکه القای شعر بتو میکند و من آن ملک را میشناسم و ظاهر مراد به آن ملک
روح القدس است چنانکه از حدیث حضرت رسول در باب مداحی حسان مفهوم می‌شود که لا زلت یا حسان مؤیدا بروح القدس ما نصرتنا
بلسانک و مولانا محسن کاشی در بعضی از مدایح خود نیز به این معنی اشعار نموده و فرموده شعر انتظار این معنی که کس چون کند
مدح آن خورشید بی روح القدس لیکن تنبیه مخفی نماند که حضرت رسالت صلوات الله علیه دعای حسان را به آن مشروط ساخت
که سوء عاقبت او را در مخالفت امیر المؤمنین علی علیه السلام می‌دانست چنانکه تفصیل آن در طی احوال قیس بن سعد بن عبادة الانصاری گذشت و اگر
این نبودی آنحضرت دعای او بر سبیل اطلاق می‌نمودی و مانند اینست آنکه حق تعالی در قرآن مجید مدح ازواج حضرت پیغمبر را مشروط ساخته
بواسطه علم بتغیر حال بعضی از ایشان بعد از صلاح احوال در آنجا که فرموده یا نساء النبی لستن کاحد من النساء ان اتقیتن الآیة
و در مقام مدح اهل البیت علیهم السلام و اکرام ایشان بعد ایثار ایشان مسکین و یتیم و اسیر را بر خود قطع بجزای ایشان فرموده و بنا بر علم
ازلی باستقامت احوال ایشان آن را مشروط بشرطی و وقتی ننموده چنانکه می‌فرماید و یطعمون الطعام علی حبه مسکینا و یتیما و اسیرا
انما نطعمکم لوجه الله لا نرید منکم جزاء ولا شکورا انا نخاف من ربنا یوما عبوسا قمطریرا فوقاهم الله شر ذلک الیوم ولقاهم نضرة
وسرورا وجزاهم بما صبروا جنة وحریرا سلیمان بن قتة الخزاعی رحمة الله علیه از طایفه دعبل مداح امام رضا علیه السلام
و این چند بیت در مرثیه حضرت امام حسین علیه السلام از اوست شعر مررت علی ابیات آل محمد * فلم ارها امثالها یوم حلت * فلا یبعد الله الدیار واهلها
وان اصبحت منهم برغمی تخلت * الا ان قتلی الطف من آل هاشم * اذلت رقاب المسلمین فذلت * وکانوا غیاثا ثم اضحت رزیة * لقد عظمت تلک الرزایا وجلت
جمال الدین المطهر الموصلی رحمه الله تعالی پدر او حاکم موصل و ناصبی و دشمن خاندان نبوت بود و چون مادر او را که ایضا ناصبیه بود
مستولی شد بمقتضای عقیده شوم خود نذر کرده بود که اگر خدای تعالی او را پسری روزی کند او را بکمین دارد که همیشه زایران
حضرت امام حسین را که از بلاد شام و جبل عامل می‌آمدند و عبور ایشان بر موصل واقع می‌شد قتل نماید و چون لطف الهی
متعلق بهدایت آن گروه شیعه بود بعد از آنکه متولد جمال الدین مبتلی گشت و چون بمرتبه رجال رسید پدر او را از عقیده نذر خود آگاه
ساخت لاجرم او بر موجب نذر در صفت جماعتی از زوار کربلا که در آن ولا از موصل عبور نموده بودند رفت و چون به مسیب که موضعی است نزدیک
کربلا رسید تصادف آن سرزمین بشام او در آمد و دید که زوار از آنجا گذشته بودند و در آنجا خواب کرد تا در وقت معاودت زوار ایشان را
بکشد و در آنجا ببرکت وصول غبار آنخاک پاک در خواب دید که قیامت قایم شده و او را بدوزخ می‌برند و چون بدوزخ بردند آتش دوزخ
در تصرف او مستولی نمی‌شد و مالک دوزخ با آتش خطاب کرد که چرا سوختن او نمی‌کنی او در جواب گفت که غبار راه کربلا بر او نشسته و مانع است
او را حاکم اگر او را بسوزد من در او تصرف نتوانم کرد لاجرم هیبتی او سیادت نموده بار آنجا الهی آن غبار بقای او از دوزخ شد در این مرتبه بیدار
چون آتش در او تصرف ننمود دیگر بار مالک بر آتش خطاب عتاب کرد و او همان جواب سابق گفت آخر جمال الدین از آن تا از هول عقاب
بیدار شد و از عقیده ضاله رفض خاندان برگشت و مؤمن گردید و خلع لباس اهل طاغوت نمود و در آستان ملائک آسای امام حسین علیه السلام معتکف شد
و چون طبع او قدرت تمام در شعر داشت مبدل بمداحی اهل البیت علیهم السلام اشتغال نمود و از جمله قصاید او که در مدح حضرت امیر گفته اینست قصیده

شادت بانوار علمك المنبر ٭ وحدثت عن جلالك السور ٭ والتابعون المخبرون علوا ٭ وبالعوالي شأنك واعتذروا
وعظمتك التورية والصحف الا ٭ ولى اتى الانجيل والزبور ٭ واحكم الله فى المحكمات الآيات ٭ واستبشرت بك العصر
والانبياء المكرمون ودوا ٭ فيك وشاهدوا وشادوا عمروا ٭ وذكر المصطفى فاسمع من ٭ الفتى لم اسمع وهو متكررا
مجلية نعتهم فاقبلوا ٭ ولا استقاموا لركا امروا ٭ واستافوا وحسنا الصلاة ٭ اشرقت ببهجة الهدى غررا
واختلفوا فيك انها النبا ٭ الاعظم الامر دبر لم ينظروا ٭ فعشر آمنوا فزادهم الله ٭ بيانا ومعشر وكفروا
واكنوا الغل فى صدورهم ٭ واطبقوا على العناد واشتهروا ٭ وانت نحو الطاء فاطم وروى ٭ فى سمعها الارث ذلك الخبر
اسماؤك المشرقات وابهر ٭ القرآن فى كل سورة غرر ٭ سماك رب العباد هشرية ٭ من حيث عزو كانهم حجر
والعين والجنبات والوجه ٭ والهادى لسبيل الصلاة معكر ٭ يا صاحب الآية الغدير وقد ٭ تحجج لما وليته عمر
لو شئت ما اسند حبتر بدع ٭ لما ولا تاه الحكمة زفر ٭ لكن تابعت الامور ولم ٭ تحتمل عليهم وانت مقتدر
طويت فى ذلك حكم ولك الحكم ٭ تطوى طورا وتنتشر ٭ رفقت فيما من اولى المتبوق الطهور ٭ علما بهم وما ظهروا
لو لم تغث نوح عند شدته ٭ ما حملته الالواح والدسر ٭ وباسمك الاعظم الخفت نار ٭ ابراهيم بردا وروضها خضر
ولو دعاك الكليم مبتهلا ٭ لم يتلقف عصاه ما سحروا ٭ وصنك وذى المرجحين ناع ٭ ميتا فقلباه عظمها النخر
يا صاحب الكرة المنوه للقوم ٭ جاد لحبك القدر ٭ وصاحب الرجعة المطهرة الزهر ٭ منها المحسود ينفطر
يا راكبا ظهر سلهب اجرد ٭ لا يعتريها اين ولا الحجر ٭ يطرين شدتها الاقدام ٭ يا جواد الهيا كانه شرر
وتشرب الخمر والعين لها ٭ تنجز ثم المشيم محتضر ٭ يحثها قاصد امزار فتى ٭ برتال اللقاء والظفر
ملقه عن صبح الشام وقل ٭ والدمع من مقلتيك منهمر ٭ يا حاضر الا تغيب عن نظرى ٭ دعاك يا عمر بحثنا البصر
لو ادركوكنه ملحضضت ٭ قلت لك المعجزات والقدر ٭ آن بان تحمل الحدود بان ٭ يظهر من كان عنك مستتر
قلت قد دنت بان يخرج ٭ الانقال والسكرهم الحضر ٭ واقربت ساعة انتقالك من ٭ شانيك وانشق طوعك القمر

ابوالحسن علی بن عبد الله بن حماد العدوی البصری رحمه الله تعالی شاعر ادیب فاضل بوده و شیخ نجاشی در کتاب رجال ذکر ابو احمد عبد العزیز بن یحیی بن احمد بن عیسی الجلودی الازدی البصری که از اکابر محدثین امامیه است ذکر علی بن حماد نموده و گفته که بعضی از استادان من الجازه کتب جلودی را علی بن حماد شاعر داشت و شیخ ابو الفتوح رازی در تفسیر خود چند جا شعر او را باستشهاد آورده و از جمله اشعار اخلاص او این قطعه است شعر اعزک لما لا الانام لمرتضی ٭ علیه و من شان الامام الرضی حاصل ولو شاء نال العدا علیهم ٭ لنا مدع عن ذلک الحیل والاجل ٭ ولکنه ابقی علیهم لعترة ٭ لو قتلهم لاتبقی لانقطع النسل و حاصل کلام در این ابیات آنست که حضرت امیر علیه السلام ترک جهاد با غاصبان خلافت نمود تا نطفه‌های صالح که در اصلاب آن معاندان و اتباع ایشان قرار گرفته بود در مقام حضرت صانع تلف نشود پس بنابر استخلاص آن نطفه‌های صالح و ذریه مومن ایشان که از انصار حق خواستند بود آنحضرت از جهاد ایشان عدول نموده صبر بر آزار ایشان فرمود و از طلب حق خود تقاعد ورزید و نظیر اینست آنکه از حضرت امام حسین علیه السلام در واقعه کربلا نقل نموده‌اند که هرگاه بر لشکریان ابن زیاد علیهم اللعنه حمله کرد بعضی را میکشت و بعضی را وا میگذاشت با آنکه هر دو برکشتن آنها اینمی داشت و چون بعضی از اطیاب آنحضرت سر آن معنی را از او پرسیدند در جواب فرمود که حجاب از پیش نظر من برداشتند تا چون در صلب بعضی نطفه مومنی مشاهده نمودیم بجهة استخلاص وی ترک او را کرده باشم و در صلب هر کدام که نطفه مومنی نبود او را هلاک ساختم و اصل کلام ابن حماد ماخوذ است از آنچه علی بن ابراهیم رحمه الله در تفسیر خود روایت نموده که مردی سوال کرد از حضرت امام جعفر الصادق علیه السلام که چون حضرت امیر المومنین را قوت دل و تیغ آسمان بود چرا دفع مخالفان در اول امر خود نکرد و کار حق را از پیش نبرد حضرت امام در جواب فرمود

که مانع آنحضرت آیتی بود از کلام الهی گفت کدام آیتست گفت لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا منهم عذابا الیما و تحقیق مطلب این آیه در سوره فتح واقع است آنجا که حق تعالی میفرماید هم الذین کفروا وصدوکم عن المسجد الحرام والهدی معکوفا ان یبلغ محله ولولا رجال مومنون ونساء مومنات لم تعلموهم ان تطؤهم فتصیبکم منهم معرة بغیر علم لیدخل الله فی رحمته من یشاء لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا منهم عذابا الیما و خلاصه معنی آنست که کفار مکه سبب انکه شما را از حج منع کرده بودند و قربانیهای شما را نگذاشتند که بمحل خود برسد مستحق قتال و استیصال هستند و لیکن ما شما را از این سال از قتال ایشان باز داشتیم جهة رعایت حال گروهی که در مکه هستند از گروه مردان و زنان ایمان آورده در مکه که شما بواسطه اختلاط ایشان با کفار و ندانستن ایشان را پایمال میکردید و مقصود بود که شما ایشان را در اثنای قتال پایمال میکردید و یعنی بکشید و هلاک سازید پس بسبب شما از جهة هلاک ایشان مکروهی از روی نادانستگی از زخم و امثال آن بقتل مومنان یا زیان چون کفارة و دیه هر آینه مادامت شما را از قتال ایشان نمیکردیم لیکن منع کردیم شما را از قتل اهل مکه جهة نگاهداشت آن مومنان و مومنات و این برای آنست تا داخل کند حق تعالی هر که را خواهد در رحمت خود یعنی توفیق زیادتی خیر یا دین اسلام هر که را خواهد اگر جدا شدندی آن مومنان از کافران و در مکه نبودندی هر آینه عذاب میکردیم آنها را که کافر شدند از اهل مکه عذابی دردناک موجع بقتل و نهب و مراد حاصل جواب امام آنست که حق سبحانه و تعالی ودایع نهاده مومنان را در اصلاب کافران و منافقان و چون امیر المومنین علیه السلام در اوایل حال آنجماعت را نکشت تا بیرون آیند آن ودایع از ایشان و از این جهة نیز قایم آل پیغمبر صلی الله علیه و آله ظاهر نمیشود تا ودایع تمام مخرج شود و چون چنین شود ظاهر گردد و بعضی از ایشان را بر قتل آورد اللهم عجل فرجه و سهل مخرجه بحق محمد و آله الطاهرین و هم چنین از اشعاری که شیخ ابو الفتوح رازی به ابو الحسن علی بن حماد بن عبید البصری نسبت داده این چند بیت است که در منقبت حضرت امیر علیه السلام واقع است شعر ورثت الهدی عن خیر ٭ فسامیت بی شمل شما ٭ ونجلیک سبطی نبی الهدی ٭ و در نظم مولف آنست که ابن حماد بن علی بن حماد بصری مشهور است که از متاخرین بوده چه ظاهرا بعضی اشعار او که در بعضی از مجموعات منظر قاضی رسید آنست که او ازدی و بصری بوده بهر حال چون در وقت تالیف مجال تحقیق حال نبود ونیز تقدیر هر دو الفاضلان و منال حال آل رسول اعتقاد او انحصار در بعضی از مجموعهای اشعار منسوب بعلی بن حماد بنظر قاضی رسید در سلک ایراد کشیده و از آنجمله این قصیده است که آن را منسوب بعلی بن حماد الازدی البصری دیده قصیده الا هو فطر لاهیبتها ٭ تنزی وغیره قولا تذکر
تاری الحوادث ثم تشوق مضطر ٭ حتی تعدلوا کل آت ذاهب ٭ هذا القیاس علی العقول فانطلق ٭ عاداتها دوب
زمن تتود رقا الرسا دات ٭ فیرو تعف بن الاسود ثعالب ٭ ویقول واذا لحق حلک باطل ٭ ویقول اذا الصدق هو الکاذب
هذا بمحرتنا واشاعرها ٭ فالامر فیما بینهم متقارب ٭ للناس فی کل الامور مارب ٭ ولهم علی کل الوجوه مذاهب
فاهرب من بلد المشوم فرنخ ٭ فیه مکانا فهو منه ذاهب ٭ فی ای ارض شئتها لک منزل ٭ وبای قوم حللت فهم صاحب
بلد بها ان تقیم میمن ٭ یعصی الانام تعمد ایعاقب ٭ فکانما اهلوه حیات علی ٭ آل النبی صرته وعقارب
وجمیع من تلقاه حین تزورهم ٭ وتجنبهم یلقاک وهو مغاضب ٭ بای واقی بلدة لا یجری ٭ فیها علی اهل التشیع ناصب
حرم لربک آمن من حله ٭ ظفرت یداه بکل ما هو طالب ٭ واذا بدت الثقة الفضائل ٭ فیها لکل المومنین رغایب
فاضرع لربک وادع دعوة شاکر ٭ نعم الاله الرحمن منه مواهب ٭ واعلم بان ولاء آل محمد ٭ رزق لنا من ربنا وسواهب
سفن لنا من نیل الحق بهم ٭ افلا نواصل شکرنا ونواظب ٭ وعلی الصراط المستقیم وقفنا ٭ والخلق عند سلسوا لها کب
فلذ لنا ان ذکرنا انی فیکم ٭ وهواهم فینا مقیم لازب ٭ وتری النواصب حین نحن بذکرهم ٭ فعلی وجوههم سواد راکب
طابت موالدنا بحبنا نعمة ٭ هم طاهرون من العیوب اطایب ٭ وسوالدا النصاب قد خبثت فهم ٭ ها شبهة معروفة وشوایب
ابلیس اشرک فیهم ابواهم ٭ فلحبتهم لا بطاله لازب ٭ واذا انتبت الی الغوی معادیا ٭ فی کل عام زاید امتواهب

طفحوا لشیعته وعقر بونه ٭ حتی بک والقمر دمعان ساکب ٭ وقل السلام علیک یا من حبه ٭ فرض علی کل البریة واجب
یا من یری زواره ویجیبهم ٭ باللطف لم یحجب عنهم حاجب ٭ واهدنا المنیة الفضیل لشیعه ٭ کلا ولا فی المکرمات مقارب
یا عالما کان او هو کاین ٭ ما عنک شی فی الحقیقة غارب ٭ شاهدت معلومة ولست بغایب ٭ لکن لباسک کل شی دایب
ما زلت تعلیة للحروب مظفرا ٭ فیها وما لک قط عنها غالب ٭ شیدت عن محمد ما شاسه ٭ مثل الاسایل یستر وهی لهب
یا سیف رب العرش سیف قاطع ٭ فی کل معرکة وسهمک صایب ٭ للبیض فی کل یوم بدیل مشارق ٭ ومن العوابق الحرور مقارب
زوجت فاطمة لانک کفوها ٭ والنور للنور المضیء مناسب ٭ واشهدوا الله نهار فی عرشه ٭ والزوج جبرئیل الامین الخاطب
فالبدر والشمس المنیرة انتما ٭ وبنوکما للعالمین کواکب ٭ انا الذی یرجوا مکانک فی اهل ٭ لسواک وکل البریة خایب
بهرت ولایتک العقول لانها ٭ محض وهل الترسل بویل المطالب ٭ ردت علیک الشمس بعد مغیبها ٭ وهوت کما روی الشهاب الثاقب
والعین اذا ابطنها فی ضیح ٭ فتری فیها رما رآه الراهب ٭ ودعوت میتا فی صراه مصیر ٭ وحدیث دعوته عجیب عاجب
وبابل للحدیث بحجة فنا ٭ زالت بجیلک ظالمه ونحاط ٭ وضربت بالعود الفرات بجود ٭ طما ولا ابدا لک الماء فیزاضب
اعطیت یا مولی الانام فضایل ٭ وقیامنا مثلهن مناقب ٭ ترکت صافیک المناقب کلها ٭ ان عوضت بحملة وهی شایب
ویل النواصب یحطون علی الذی ٭ والوی وهو عذاب علیهم خاطب ٭ ظنوا وعزهم سراب لامع ٭ فتعدت فیهم وهو کواذب
وسامح فی نهر لی مشفق ٭ احنو علی یا امری ویعاتب ٭ یتبعون شالک القضیة قبل ٭ انا من سماعی النصیحة تایب
یا حسن او حاصن لطریقه ٭ فیها النجاة ولست عنها ناکب ٭ هیهات ان یهدی لحق رشده ٭ اهوی عن الحق المبین مواریب
والله لا یلقی شفاعة احمد ٭ لحد لفاطمة البتول ابن حماد علی ٭ نعمائه وهو الکریم الواهب ٭ ارجوا علی الوحی مولی الشابت
ولمن تولاهم من المحارب ٭ و این قصیده نیز از اشعار علی بن حماد بصری رحمه الله است قصیده بقاع فی البقیع مقدسات ٭ واکناف بکوفان کربلا و فی کوفان آیات عظام ٭ تضمنها القوی الموثقات ٭ وسامرا وطوس ٭ شاهدات لکل من فیها الباقیات
ظواهرها لجود دارسات ٭ بواطنها بدور لامعات ٭ جبال العلم فیها راسیات ٭ بحار الجود فیها زاخرات
معارج تعرج الاملاک فیها ٭ وهن بکل امرها بطات ٭ ولیست بالعشی رکم ولکن ٭ مواقع للنجوم معظمات
بها الرحمن اقسم لو علمتم ٭ فی القرآن هن مسمیات ٭ بیوت تبین کروا اسم الله فیها ٭ بجال بالسجود لهم سمات
وهم حجج علینا سابغات ٭ وهم نعم علینا سابغات ٭ وحبل الله فیهم مستکون ٭ وحبل الله لیس له شتات
وهم معنی الصراط فان عبد ٭ علی ذاک الصراط له ثبات ٭ محاریب الوری الا الیها ٭ وجوه ذوی العلی متوجهات
وآدم آدم انوار قدس ٭ بجاهم عرشه متلالئات ٭ خلایف ربها الارض تحلو ٭ بها منه الدیاجی المظلمات
رسول الله والهادی علی ٭ وفاطمة وسبطاها الهداة ٭ لهم نادی منادی الحق شا ٭ الا بین الارائک والعفات
اناسلهم اذا وکفت بداها ٭ بیادهم بالمذاهب مزریات ٭ یرون صلاتهم بالجود ظنا ٭ ولیس لهم اذا سیوا صلات
اناس تقبل الحسنات منا ٭ بحبهم وتمحی السیئات ٭ ولا تقبل الصلوات الا ٭ بحبهم ولا ترکوا الزکات
فان صدق لنا وحب هوم ٭ بهم اعمالنا متقبلات ٭ فان المرتضی الهادی علیا ٭ وقد هبت الیه الذاهبات
علیه القدیر رب العرش نصا ٭ جلیا وعیده ما نزلت برات ٭ فولاها رسول الله فینا ٭ وقد عظم الولی من الولات
وبناه ولا هم الا لکیلا ٭ علیا قسترتب بها الطغات ٭ فاوحی الله ان ارسل علیا ٭ ولیس لنا حکمت معقبات
حکمت بان تؤدی عنک منک ٭ وسنک انکما الکماة ٭ ولیس لنا لیهدی الله قوم ٭ الهم سواء او سنات
فلما انزلت فیهم لولت ٭ وجوههم فهن متنکرات ٭ هناک تعاهدوا الا یطیعوا ٭ علیا ما اتت بهم الحیات

فجاء محمدا جبریل حقا ٭ واعلم باعتدا الطغات ٭ بانهم قد اعتدوا جمیعا ٭ بکتب صحیفة فیها هبات
فان ایام اهل الحرب عنت ٭ وایام الوحی مسهرات ٭ فاحله لم یجد فیها علیا ٭ ولا غزت له فیها قنات
وخیبر حین فر القوم عنه ٭ فرار العیر ضاق بها الفلات ٭ فرد الیهم الهادی علی ٭ فغادرهم واسیهم شتات
وفی الاحزاب حین غشوا الحروب ٭ وقد خروا کانهم الموات ٭ ولم یبرز لها الا علی ٭ وهل یحیی الحیا الا الحیات
وعند عسکر الحمراء قاسیل ٭ لتحریک البنان السابلات ٭ وسل صفین هل جند واحله ٭ وهل یبلی الصفون محربات
فلو ما مواا لنزال الفارس شیئا ٭ یروا الا المنایا نازلات ٭ ویشکو الظالم والاحداق منه ٭ وتکرا السیوف المرهفات
تری اسیافه یضحکن ضحکا ٭ بها هام الفوارس باکیات ٭ یجود وکل بایله بشیء ٭ وما الکدی اذا کل العلات
وبات علی الفراش یقی اخاه ٭ وقد هبت بکیده الطغات ٭ وقد سکرته بالجوا العطایا ٭ وتشکره الشیوخ المصطفات
حوی علم الشریعة فهو یقضی ٭ بعلم لیس یعلمه القضات ٭ وعلمه بذاک العلم علم ٭ یفوت العالمین ولا یفات
ویصبر بالسماء و لم ینال ٭ بها الاملاک شوق معجزات ٭ وایده بروح القدس ربه ٭ فلا الفینا علیه المعجزات
صلوات الله والاملاک تتری ٭ علیه ما حدی العیس الحداة ٭ تعنفنی علی حبی علیا ٭ وشعری فیه ما حیا الغوات
فقالوا انت عالی فی علی ٭ فقلت لهم الا لعن العلات ٭ فاقسم بالذی فی الجو یجری ٭ تعید به الجوار المنشات
لو ان الخلق داموا ان تعدوا ٭ فضایله الذی هو موریات ٭ لما قدروا عدا ولکن ٭ فضوا من قبل ان یحصوا و ماتوا
فلولا ان تقول الناس فیه ٭ کما قد قیل فی عیسی المقالات ٭ لقلت لهم مقالا فیه صدق ٭ یخص العلم معناه الرواة
وکانت الکلم یخبلان ٭ اذا اصغی علی الصم الاثبات ٭ فقد لاحت ولایلنا وعدنا ٭ واعلام لنا متقدمات
ونحن نرید تعجیل الامان ٭ ولکن الامور مقدرات ٭ قیام القایم المهدی فینا ٭ لان قیامه للحق انبات
یثور وحوله عصب کرام ٭ کانهم الاسود المخدرات ٭ تقدمهم کعفت اهل البید ٭ بایدیهم سیوف مرهفات
فواصب کالقواضب محدقات ٭ الی سفک الدماء معطشات ٭ صقورا فی المعالی زاخرات ٭ معاقلها الجیاد الضامرات
ولیس لناصب منه نجاة ٭ باستاد الیقین محیلات ٭ لعل الله یشفی القلب منه ٭ ونامن موسمون ومومنات
وینصب عدله فی الارض حتی ٭ لیانی الماء سرحان وشات ٭ یجوز کما اهل البیت ممن ٭ لهم ریحوا قباح معبقات
اتدفع فاطم عن ارث حق ٭ لها حجج علیهم بینات ٭ ستلقی فاطم من ذاک تشکو ٭ وتاتی وهو باکیة الظعات
اذا اولو اتیهم مهلکات ٭ فنقتلهم وتحرقهم جهارا ٭ وآها ما فی النواصب مرهات ٭ فلا والله ما قصرت نوحی
اذا ما طلی یا نوح الحداة ٭ ولا انفک اهجوهم الی ان ٭ یقوم علی یا نوح النجات ٭ بدینکم اعتدیت وناذرکم
دفنت به وفی محبتکم نجات ٭ وتلک هبات رب العرش عندی ٭ وارجو ان یتم لی الهبات ٭ وارجوا منکم ان تشفعوا لی
صدا احسنت فعل الماسات ٭ وان تستوهبون من الهی ٭ لانی فی محبتکم لجات ٭ وقد نظم ابن حماد قریضا
فاتوه ضرا تمته النجات ٭ ولی فیکم قصاید من زمان ٭ اذا ابدا الزمان مسیرات ٭ وقد امو الرواة عیون شعری
وکم شعری تدقه الرواة ٭ و این بیت نیز در بعضی از قصاید ابن حماد واقع است شعر ظلل العین وصد هامصید ٭ نامتمسکا لا تبالی اوشا
ومقصود او از آن تعریض بابو عبیده جراح است که او را امین امت میگفتند و در غصب خلافت از حضرت امیر علیه السلام با اغیار موافق بود و چون آن حضرت در آن باب با قوم اعتراض نمود او عذرهای ناموجه پیش آورده در اصلاح خلافت فاسد ابوبکر باستصواب طایفه از اهل رای علی بن ابو طالب اسم در مجلس خاص طرح انداخت و چون جناب ولایت پناه خاموش گشت مجمل دید مشغول بوجوه مهاجر و انصار در محل مناسب نشسته استفسار فرمود که سبب طلب من چیست در جواب دادکه موجب خواندن قرآنست

کرباسایر اصحاب رسول الله صلعم موافقت نمایی و چنانچه ایشان ابوبکر را بخلافت بیعت کردند تو نیز بیعت کنی علی ع فرمود که شما اول
بقرابت پیغمبر حجت بر انصار در افکندید و ادعای تا امر خلافت بر ابوبکر قرار گرفت و من اکنون همان وسیله می سازم حقی از روی انصاف بگویید
از اهل ظلم که آن حضرت اقرب است از خدای عز و جل بترسید و بهانه مکنید و چون انصاف یافتید انصاف بدهید عمر گفت ترا رها نکنیم
تا بیعت نکنی و بخلافت ابوبکر با دیگران هم داستان نگردی علی ع فرمود [illegible]

[illegible]

[illegible]

جبال الذا سا المضب دکت جبالها ⁘ یحیوا اذا ما الارض عادت محولها ⁘ کالمحتخر الا آل و العترة التی ⁘ محبتها معنی قلیل شکورها

و در قصیده دیگر که در نعت حضرت رسالت صلوات الله علیه و آله و سلم واقع است این چند بیت نیز در مدح آل اطهار ائمه اطهار می گوید **شعر** و لوانی وفیت وصفک حقه ⁘ فی الکلام و ضاقت الاوزان ⁘ فعلیک من ربک السلام ⁘ و الفضل و البرکات و الرضوان

و علی صراط الحق آلک کلما ⁘ هب النسیم و مالت الاغصان ⁘ و علی بن عمک وارث العلم الذی ⁘ ذلت لسطوة باسه الشجعان

و اخیک فی یوم الغدیر وقیل ⁘ فی دا الهدی و تاحت الاخوان ⁘ و علی صحابتک الذین تتبعوا ⁘ طرق الهدی فهداهم الرحمن

...

...

آمد و در دفاتر ثبت می نمایند لیکن ... السموات و الارض لیقولن الله و لهذا اجماع مشرکان و علمای یهود و نصاری بر جحد حضرت رسول ... کردند و بآن را اخفا نمودند جماعة نیز بآن از مساعدت امیر المؤمنین علیه السلام را ابها داشتند و بانکه ان مساعدت او را بر ابوبکر و عمر و عثمان افتخار کردند و بآنان بستند و سیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون

تمت

مجلس دوازدهم

در ذکر شعرای عجم **حسان العجم استاد ابو القاسم فردوسی طوسی نور الله مشهده**

یکه شاه فارس میدان سخن فردوسی ⁘ که در معار ... ⁘ بر آن زمین که قدم ... تخلص

... نام او حسن بن اسحق بن شرفشاه است و بعضی گفته اند که او منصور بن فخر الدین احمد بن مولانا فرخ الفردوسی است ... سلطان محمود ... تخلص بفردوسی ... فردوس ... سلطان فرموده ...

بدر او در خواب دید که ابوالقاسم بربام طلب برشد و روی بجانب قبله کرد و نعره زد و از آن طرف جوابی آمد و هم چنین بطرف
یمین و یسار نعره ها زد و از هر جانب آوازها شنید بامداد از شیخ نجیب الدین معبر که از مشاهیر معبران آن زمان بود کیفیت این
واقعه پرسید شیخ گفت تعبیر این آنست که این پسر تو سخن گوینده شود که آوازه او بچهار رکن عالم رسد و آن جواب که از هر طرف
شنیدی علامت آنست که همه اطراف و اکناف سخن او را بقبول تلقی و استقبال نمایند و چون فردوسی بسن تعلیم رسید بتحصیل
علوم مشغول شد و در انواع دانش و کمال از اقران و امثال درگذشت و کتاب شاهنامه بر پادشاهی او در اقلیم فضل و کمال دلیل واضح
و برهانی لایحست چنانکه حکیم انوری که ملک الشعرای زمان خود بوده و در فنون فضل بحکم گوی سبقت از اقران ربوده استغفار
نموده و فرموده **شعر** آفرین بر روان فردوسی * آن همایون نهاد فرخنده * او نه استاد بود و ما شاگرد * او خداوند بود و ما بنده *
و حکیم خاقانی که خاقان کشور فضل و سخنوری بوده گوید **شعر** شمع جمع هوشمندانست در دیجور غم * نکته که خاطر فردوسی طوسی بود *
زادگان طبع پاکش جملگی حوراوشند * زاده حوراوش بود چون مرد فردوسی بود * گفته اند که آنچه از اشعار حکمت شعار در آن کتاب لطایف آثار
مندرج است چنانچه در کتاب بوستان شیخ سعدی است بلکه فی الحقیقه سخنان آن حکیم بیکبار از احوال مبدا و معاد دنیا است
و قصه پادشاهان عجم مجرد بهانه ظاهرا در لباس افسانه و باطنا ترانه عاشقانه و هرچند حکیمانه و موحدانه است بصورت تاریخ
پادشاهان عجم است و بمعنی فهرست جهات مدح و ذم **شعر** حدیث پادشاهان عجم را * حکایت نامه ضحاک و جم را *
سخن ابن هوشمند نیک فرجام * ثنا یکرد ضایع خیره ایام * مکر کردی به یکان بند کرد * ولیکن نام بدان عبرت پدید کرد *
در تذکره دولتشاه سمرقندی مسطور است که اکابر و افاضل متفق اند که شاعری در مدت روزگار اسلام مثل فردوسی از کتم عدم پای بعرصه
وجود ننهاده والحق داد سخنوری داده و شاهد عدل بر صدق این دعوی کتاب شاهنامه اوست که درین پانصد سال که گذشته از شعرا و
فصحای روزگار هیچ آفریده را یارای جواب شاهنامه نبوده و این حالت از شاعران هیچ کس را مسلم نیست و این معنی عنایه حق ... بود
در حق فردوسی اینست کلام دولتشاه سمرقندی در بیان فضل فردوسی طوسی و الفضل ما شهدت به الاعداء آورده اند که فردوسی
بعد از تحصیل علوم و تکمیل نفس هر روز بمواظبت ... کیت بودی و اوقات خود بدیوان مصروف کردی و در طوس ضیعه و منزل
متعلق او در کاریز بود که آب شهر را بر بود و آب از آنجا منقطع می شد احوال فردوسی بغایت مشوش گشت و هر روز آرزو کردی
و گفت بزرگ سلطانی باشد که آن میسر شود که بند آب شهر را که بجار و خاشاک می بندند بگچ و سنگ محکم شود چنانکه سیل آن
خواهد برد و التزام نموده بود که هرچه در نظر وی در آید نگاه دارد تا در آن بند صرف کند چون بهال وجود ش از جویبار تحصیل کام
بارور گشت و در روضه ضمیر شریف او که بدایع منظومات و حدیقه خاطرش بنوباوه غرایب و نوادر روایات حاصل کردید بحکم آنکه هرچند
درسیم بر کرد و در بستان ... لیکن خار کسوف و خسوف بر رخسار شمر ... بواسطه ظلم و تعدی ... حاکم طوس از اهل
و وطن جدا گشته بغزنین رفت تا بدست یاری قوت بازوی معدلت سلطان محمود سبکتکین تطاول جور و طغیان او بر تابد و اشعه
آفتاب انصاف و استعطاف سلطان بسر ایای احوال آن عزیز ... بسر کردان نتابد لاجرم بولایت غزنین توجه نمود و چون بشهر
در باغی فرود آمد و کس بشهر فرستاد تا بعضی از دوستان را از مقدم او اعلام نماید چنانکه مشهور است اتفاقا حسان آن روز شعرای
غزنین عنصری و فرخی و عسجدی هر یک با جوانان خوش صورت از حد مسکر بخته بخلوت در باغی عشرت می داشتند چون فردوسی خواست
که نزدیک ایشان رود متوجه شد حریفان چون وضع روستایانه دیدند و از تراع نهد خنکی از ... بیات او کردند با خود
این اهد خشک واجب الدفع است چو رونق عیش ما ... خواهد برد و خاطر خرم ما را منغص خواهد کرد ... گفت بهتر است که تا ... کنیم
عنصری منع نمود گفت بر همکر ولی ... تا ید کرد او را بشعر امتحان کنیم اگر ... عیار آید صحبت داریم و اگر نه عذر خواهیم پس ...
نظامی عروضی صاحب چهار مقاله عنصری گفت ای برادر ما شاعرانیم و در مجلس شعر ... بهت تا هر یک مصرعی بگوییم ... مصرع ...

پاسار ابوقت خوش خود بخش پس عنصری گفت * چون عارض تو ماه نباشد روشن * عسجدی گفت * مانند رخت گل نبود در گلشن *
فرخی گفت * مژگانت همی گذر کند از جوشن * فردوسی گفت * مانند سنان گیو در جنگ پشن * همگان از حسن کلام او تعجب کردند
عنصری گفت ای برادر همانا عنصری او را در ابیات و اشعار مشکل امتحان کرد فردوسی را در شیوه سخنوری قادر یافت گفتا ای برادر سعادت
دان که ما ترا نشناختیم و فضل ترا ندانستیم و او را مصاحب خود ساخت و چون سلطان عنصری را بنظم تاریخ ملوک عجم امر فرموده بود
و بر او مشکل بود از فردوسی پرسید که تو قادر بر نظم آن تاریخ هستی گفت بلی انشاء الله تعالی پس عنصری سخن ترا بسمع الطاف عرض بتا ...
و درایه بساط سلطان برد و شمول نظر عاطفت کردید و این بیت در مدح سلطان بگفت **شعر** چو کودک لب از شیر مادر بشست *
بگهواره محمود گوید نخست * سلطان را این بیت بغایت خوش آمد و فردوسی را در مجلس سلطان قبول بوده اند و گفته اند که چون فردوسی
باغ نزد شعرا رسیده او بحضور در آمدند و فردوسی بنزد ایشان از هر در جانب سخن کرد که شعرا از او متحیر شدند در مجالس
ایشان گفت و گو بجایی رسید که با فردوسی طعنه آغاز کردند تا ... و صرف می بردند و با او بر هیچ بخود در یاسدند بالاخره فردوسی از مجلس
ایشان آزرده خاطر بیرون رفت گویند سلطان را ندیمی بود ماهک نام در آن حالت بفردوسی رسید و با او زبانی بحضور در آمد
ندیم او را فصیح و دانشمند یافت صحبت او در دل گرفت بر سبیل ... او را بخانه برد و بعد از استیناس از او پرسید که از کجا
و چه مقصود داری فردوسی تمام احوال را از طوس و ظلم حاکم و آمدن بغزنین بجهت دادخواهی بیان کرد و ندیم حکایه کتاب سیر الملوک
و تکلیف سلطان شعرا را بنظم آن ... نقل نمود فردوسی را بغایت خوش آمد و خرم گشت و گفت اینک در نظم گفتن طبعی
شایسته دارم اگر در محل فرصت بعرض سلطان رسانی ندیم گفت هم چنین کنم و روز دیگر فردوسی را در محلی نشاند و خود بملازمت
سلطان رفت تا شاید احوال او را بعرض رساند مجال نیافت و تا یک هفته برین منوال گذشت و چون ندیم بر کمال فضل و ... او
اطلاع یافته بود هر شب که از ملازمت سلطان مراجعت نمودی تا بامداد به عیش و طرب با فردوسی ... فردوسی از ماهک
التماس نمود که او را در نظر سلطان جلوه دهد تا بدستیاری پایبوس سلطان بلند همت نائل گردد ... سالی ماهک گفت
امروز شعرا در مجلس سلطان بودند و شعری که از هریک در نظم تاریخ ملوک عجم سر زده بود بعرض رسانیدند و عنصری داستان
رستم و سهراب را نظم کرده بود و بسبب دو بیت که چون تو دیگر از سپهر طبع وقاد او طلوع نموده بود فرمان شاه دریافت که اتمام نظم
آن کتاب در عهده او حسن اهتمام او باشد فردوسی گفت آن دو بیت کدام است ماهک گفت چون رستم بر سهراب ظفر یافت سهراب
اندیشه آن بود که چون او را زنهار دادم او نیز مرا زنهار خواهد داد چون رستم خنجر برکشید و امان سهراب نداد سهراب خنجر
گفت **شعر** هر آنگه که تشنه شدی تو بخون * بیالودی آن خنجر آبگون * زمانه بخون تو تشنه شود * بر اندام تو موی دشنه شود *
سلطان از این دو بیت محظوظ افتاد پس فردوسی با ماهک گفت داستان رستم و اسفندیار را نظم کرده چنانکه ماهک واقف بود
وابتدایش آن بود **شعر** کنون خورد باید می خوشگوار * که می بوی مشک آید از جویبار * هوا پر خروش و زمین پر ز جوش *
خنک آنکه دل شاد دارد بنوش * درم دارد و نقل و نان و نبید * سر گوسفندی تواند برید * مرا نیست این خرم آن را که هست *
ببخشای بر مردم تنگدست * بیا این بلبل بنالد همی * گل از ناله او ببالد همی * شب تیره بلبل نخسپد همی *
گل از باد و باران بجنبد همی * پس ماهک گفت بیشتر از این تاریخ عجم را استادان صنعت سخن نظم نموده اند بنای نظم آن را
استوار نهاده اند ماهک گفت ممکن نباشد فردوسی گفت داستان از آن کتاب پیش من هست که جواهر منظومه آبدار آن از در کلام
عنصری گرانبهاتر و هیاکل محجوبه ابکار آن از کواعب اتراب خاطر او زیباتر است و داستانی که گفته بود با ماهک داد تا ملازمت سلطان
رساند چون آن در در نظر شاه مسلطان رسید القصه او شرف بیان جلی جای داد و از ماهک سوال کرد که این کوکب تابان
از برج فکر کدام روشن رای طلوع کرده ماهک گفت شخصی بواسطه ظلم عمال طوس که مسقط الراس اوست روی بدرگاه سلطان جهان پناه

آورده بحکم شاطر معرفت ازلی مین تنبع را با اوایل اساس موافقت و مطالعت متوکل افتاد و چون قضیه تکلیف نظم تاریخ ملوک عجم معلوم او
کردید گفت این کتاب را چنان لایق در سلک نظم کشیده ام و داستان رستم و اسفندیار را بمن داد که بنظر اقدس شریف رسانم سلطان را بغایت
خوش شد و بر احضار او مثال داد که از او استفسار رود که اگر این کتاب را بتمامی نظم درآورد احتیاج بجمیع مؤنت نظم و ... نخواهد
و زمین خدمت بوسید و چند بیت در مدح سلطان بخواند چنانکه سلطان بسیار پسندید **شعر** ز یزدان ابر شاه باد آفرین
کز او زیبد تاج و تخت و نگین * خداوند دانش خداوند گنج * خداوند شمشیر و خفتان و رنج * که گنجش ببخشش بنالد همی
بزرگی تاج سر ببالد همی * ز دریا بود پاسبان و رمه * جهان زیر فر کلاه و رمه * بگیتی بگاه نبرد و رزم ماند
که مشتری ز مهر ش در آید بخواند * ابوالقاسم آن شاه بیدار بخت * نهاد از بر تاج خورشید تخت * جهان آفرید تا جهان آفرید
چو او مرزبانی نیامد پدید * زخاور بیاراست تا باختر * پدید آمد از فر او کان زر * بیاراست روی زمین را بداد
همانا که دلخسته تاج بر سر نهاد * جهاندار محمود شاه بزرگ * به آبشخور آرد همی میش و گرگ * ز کشمیر تا پیش دریای چین
بر او شهریاران کنند آفرین * چو کودک لب از شیر مادر بشست * بگهواره محمود گوید نخست * ز فرش جهان شد چو باغ ارم
بزرم اندرون هم چو شیر دژم * بیزم اندرون آسمان وفاست * برزم اندرون تیز چنگ اژدهاست * بتن ژنده پیل و بجان جبرئیل
بکف ابر بهمن بدل رود نیل * و دیگر ابیات هست که بواسطه تطویل ترک شد و بعد از اقامت مراسم دعای سلطان عزیز کرد که مردی غریبم از ولایت
طوس و از ضرب سهام تعدی و جور ایام اهل و وطن گذاشته بحکم السلطان ظل الله یاوی الیه کل مظلوم و ملهوف بظل معدلت
سلطان خزیده و در سایه مرحمت خاقانی از آسیب ظلم ظالم آرمیده ام و چون قصه این کتاب معلوم کردم این داستان بنظم آوردم سلطان را
بسیار خوش آمد و احوال طوس و اهالی آنجا از او پرسید و در اثنای استفسار بود که طوس آبادان کرده است فردوسی گفت طوس شهری قدیم است
و سبب آن بود که هنگامی که کیخسرو طوس بن نوذر را بزم افراسیاب بتوران فرستاد و با او گفت که زنهار براه کلات نروی که برادرم فرود که از دختر
پیران ویسه است در آنجاست و جوانی سودایی مزاجست مبادا اندیشه جنگ آورد و بر دست تو ضایع شود چون طوس به سر حد آنجا
رسید این سخن کیخسرو را کار نکرده براه کلات رفت میان ایشان جنگ قایم گشت و سرانجام فرود کشته شد کیخسرو از این حرکت در غیرت و
غضبناک شد چه او را فرستاده بود که خونخواه پدر خواهد برادرش را نیز بکشت القصه چون طوس از توران بازگشت نتوانست که نزد
کیخسرو رود در خراسان رحل اقامت انداخت و در آن موضع شهری طرح کرد و بنام خود موسوم ساخت که تا آن شهر باقی باشد نام او برجا
بود چون فردوسی این سخن بعرض شاه رسانید وقوف او بر کما هی تاریخ ملوک عجم معلوم سلطان کردید و سلطان شعرا را طلب داشت اشارت
بفردوسی کرد که این مرد شاعر است و دعوی شعر می کند و از داستان بنظم آورده بزرگان و شاعران بغایت متحیر شدند و سلطان او را
خلعت داد و دیگر باره فرمود که اکنون شما چهار شاعرید هر یک یک مصرع در مدح بگویید تا معلوم شود که کدام در فصاحت و بلاغت
جا گیرند شاعران انگشت بر چشم نهاده هر یک یک مصرع در مدح سلطان گفتند **رباعیه** چون عارض تو ماه نباشد روشن *
مانند رخت گل نبود در گلشن * مژگانت همی گذر کند از جوشن * مانند سنان گیو در جنگ پشن * چون فردوسی مصرع چهارم بگفت
شعرا گفتند سنان گیو در جنگ پشن چگونه بوده است فردوسی داستان گیو و پشن در مجلس سلطان و شاعران و بزرگان بیان کرد
بنوعی که گرانتر نشنیده بود سلطان بغایت خرم شد و بپسندید و بزرگان و شعرا آفرین خواندند و چون عنصری که مقدم شعرا بود
لطایف شعر فردوسی و دقت طبعش مشاهده نمود و روزی بیشتر نیز معرفت او حاصل کرده بود اساس بنیان فطرت ترا از ل بنیاد
ارکان طبعش متضعضع شده گفت ممکن نیست که کسی در این روزگار چنین سخن تواند گفت مگر که بهترالیه کسی که هیچ کس یارای آن نیست
و چون درج گوهر عنصری از گوهر الفاظ گرانمایه و شاهد طبع او از جواهر نفایس و حلی یا شاهوار پیرایه بود بلوازم اعتداد و لب اعتذار بر گشود
فردوسی داد گفت اگر چه سخن از چرخ بلند فرود آمده اما طبع ارجمند تو بلند پرواز و اگر چه عنصری شاعر شهنشاه ملک نظامست ... و از کرسی کشیدنگ

بستر بردرگاه فطرت آگاه قوای چندی دارد و سایر شعرا زبان بتحسین و آفرین گشاده بقدم اعتذار پیش آمدند و سلطان نظم
کتاب سیر الملوک را در عهده فطرت ارجمند او نهاد و در این حال سلطان از شعرا دو بیت در حسن و عجب ایاز القماس نمود شعرا اتفاق
اشارت بفردوسی کردند و وی در بدیهه این رباعی گفت **رباعیه** مست است بتا چشم تو و تیر بدست * بس کس که ز تیر چشم مست تو بخست *
گر پوشد عارضت زره عذر بجست * کز تیر بترسد هر که چشمش مست است * سلطان را بغایت خوش آمد و گفت ای فردوسی که مجلس ما را
چون بهشت فردوسی ساختی پس آنگاه او را بانواع عنایت و نوازش اختصاص فرمود و به صیقل تربیت پادشاهانه زنگ کدورت ایام از آینه
ضمیرش بزدود و نظم تاریخ معهود را بدو تفویض فرمود و بفرمود که در پهلوی قصر سلطان حجره بجهت او خاص جا کرد و گشاده منزل
فرح افزا از برای او مهیا ساختند و بموجب التماس او تمام آلات حرب و صورت پهلوانان و خانوادان از اسب و فیل و شیر و پلنگ و غیرها
در چهار طرف دیوار آن مصوران شیرین قلم رنگین رقم تصویر نمودند و صورت پادشاهان ایران و توران و دیگر بزرگان را مابین یکدیگر
باصلاح جنگ مصور نمودند و در آنجا بگفتن شاهنامه مشغول گشت و غیر از ایاز خاص و یک خواجه سرا دیگری را ره آمد و راه نبود
و هر داستان که بنظم آوردی بعرض سلطان رسانیدی و سلطان فرمودی که بارها این داستان شنیده ام اما نظم فردوسی چیز دیگر است
پس خواجه حسن میمندی را فرمود که هر هزار بیت که بنظم آورد هزار مثقال طلا بدو بدهد و فردوسی بجهت تمام و صولا کلام بگفتن
شاهنامه مشغول گشت و خواجه حسن در هر هزار بیت که فردوسی تمام می کرد هزار مثقال طلا بدو می داد و وی قبول نمی کرد و نشستن آن داشت
که همه را بیکدفعه بستاند و بر بنای بند آب طوس صرف کند و در بعضی از رسایل نظامی عروضی مذکور است که استاد ابوالقاسم از دهاقین
طوس بود از دیهی که آن دیه را باژ خوانند از ناحیه طبران و فردوسی در آن دیه اسباب تمام داشت و از عقب یک دختر بیش نداشت و شاه
نامه را بشعر میکرد و همه همت او آن بود که از صله آن جهاز دختر خویش بسازد بس این کتاب تمام کرد و نساخ او علی دیلم بود و راوی نامه او
ابودلف و وزیر شکر حسین قتیب که عامل طوس بود و فردوسی را رعایت بسیار می نمود و در خراج مساهلت می فرمود و نام این سه کس را
بعضی از ابیات شاهنامه مذکور ساخته آنجا که می گوید **شعر** از این نامه از نامداران شهر * علی دیلم و بودلف راست بهر *
نیامد جز احسنتشان بهره ام * بکفت اندر احسنتشان زهره ام * حسین قتیب است از آزادگان * که از من نخواهد سخن رایگان *
نیم آگه از اصل و فرع خراج * همی غلطم اندر میان دواج * پس شاهنامه را علی دیلم در هفت مجلد بنوشت و فردوسی ابودلف را برگرفت و روی بغزنین نهاد و بپای مردی خواجه بزرگ حسن میمندی
کتاب عرضه کرد و قبول افتاد و محمود از آن جماعت مشورت کرد که فردوسی را چه دهیم گفتند پنجاه هزار درم و این خود بسیار باشد
که او خود مردی رافضی است و این ابیات را بر رفض او دلیل آوردند که در توحید گفته **مثنوی** به بینندگان آفریننده را *
نبینی مرنجان دو بیننده را * و در مقام نعت حضرت پیغمبر و آل مطهر علیهم السلام گفته **مثنوی** بگفتار پیغمبرت راه جوی * دل از تیرگیها
بدین آب شوی * چه گفت آن خداوند تنزیل و وحی * خداوند امر و خداوند نهی * که من شهر علمم علیم درست * درست این سخن گفت پیغمبرست
گواهی دهم کاین سخن راز اوست * تو گویی دو گوشم بر آواز اوست * منم بنده اهل بیت نبی * ستاینده خاک پای وصی *
حکیم این جهان را چو دریا نهاد * بر انگیخته موج از او تندباد * چو هفتاد کشتی در او ساخته * همه بادبانها برافراخته *
یکی پهن کشتی بسان عروس * بیاراسته همچو چشم خروس * محمد در او اندرون با علی * همان اهل بیت نبی و ولی *
خردمند کز دور دریا بدید * کرانه نه پیدا و بن ناپدید * بدانست کو موج خواهد زدن * کس از غرق بیرون نخواهد شدن *
بدل گفت اگر با نبی و وصی * شوم غرقه دارم دو یار وفی * همانا که باشد مرا دستگیر * خداوند تاج و لوا و سریر *
اگر چشم داری بدیگر سرای * بنزد نبی و وصی گیر جای * گرت زین بد آید گناه منست * چنین است و این دین و راه منست *
بدین زادم و هم بدین بگذرم * چنان دان که خاک پی حیدرم * ابا دیگران مر مرا کار نیست * جز این در مرا هیچ گفتار نیست *
دلت گر براه خطا مایلست * ترا دشمن اندر جهان خود دلست * هر آنکس که در دلش بغض علیست * از او خوارتر در جهان گو که کیست *

بکرنا غاری باری جهان * نه بر کردی از نیک پی مرحبا * اگر این بود در سخن چند دانم همی * همانا که کارش ندانم همی
محمود مردی متعصب بود این تخلیط در او گرفت این اعتراض مسموع افتاد و در جمله هفتاد هزار درم بفردوسی رسید فردوسی از غصه
این حقارت رنجور شد و بعد از آن بگرمابه رفت و چون بیرون آمد فقاعی بخورد و آن سیم میان فقاعی و حمامی قسمت کرد و محمود را هجو
گفت و در شب از غزنین برفت و بهرات نزد اسمعیل وراق پدر ازرقی آمد و شش ماه در خانهٔ او متواری بود تا فرستادهای محمود
که بجست و جوی او مأمور بودند بطوس رسیدند و هر چند طلب فردوسی کردند نیافتند و باز گشتند و یکی دیگر از موجبات ملال
سلطان محمود آن بود که فردوسی در وقتی که بنظم شاهنامه مشغول بود هر داستان که بنظم آوردی سخن او را باطراف بردندی
و از اکابر هر که اهل تمیز و مروت بودی صلات بفردوسی فرستادی و او اعتماد بر وعدهٔ سلطان کرده از آنها هیچ ذخیره نهادی تا آنکه
کیو داستان رستم و اسفندیار را پیش ملک فخر الدوله دیلمی بردند پانصد دینار زر بجهت فردوسی فرستاد و پیغام داد که گر این
جانب رغبت کنی وظایف اعزاز و اکرام بنوعی بتقدیم رسد که مزیدی بر آن متصور نباشد و ملوک دیالمه چنانچه سابقا دانسته شد
هم شیعه بودند و خصومت سلطان با ایشان و ایشان با سلطان استحکام تمام داشت اتفاقا سخن وظیفهٔ فردوسی و تکلیف او بدعوت
در غزنین شهرت یافت و بسمع سلطان رسید و توان گفت که عمدهٔ اسباب توحش خاطر سلطان از فردوسی این قضیه بود و بالجمله چون
فردوسی از جست و جوی فرستادگان سلطان محمود ایمن شد از هرات روی بطوس نهاد و شاهنامه برگرفت و بنزدیک شهریار بن دارا رفت
که پادشاه طبرستان و از اولاد کیقباد بود و از شیروان بود چنانکه سابقا در چند جا ذکر رفت و هجو محمود را در این
براو خواند و گفت این کتاب را از نام محمود بنام تو خواهم کرد که این همه آثار و اخبار پدران تست شهریار او را بنواخت و در مقام اصلاح
در آمد با فردوسی گفت ای استاد صاحب غرضان محمود را بر این داشتند و کتاب ترا بشرط عرض نکردند دیگر آنکه تو شیعهٔ
خاندان پیغمبری و هر که تولا بخاندان پیغمبر کند او را کار دنیا از پیش نرود محمود پادشاه من است تو شاهنامه بنام او رها کن و هجو او را بمن ده
تا بشویم و ترا در برابر آن چیزی دهم و یقین دانم که محمود ترا باستحال تو خواهد نمود و رضای تو خواهد طلبید و چنین کتابی ضایع نماند
دیگر روز صد هزار درم نزد فردوسی فرستاد و گفت هر بیتی بهزار درم خریدم آن صد بیت هجو محمود بمن فرست و محمود را با تو بعد
با او دل خوش دار فردوسی بیتی بمضمون این بیت که شعر مذهب مولای حیدر را بهتان جز کرم * عفو کردم آنچه اهل ظلم با من کرده اند
عمل نموده خود را از انتقام محمود در کنار دانید و آن ابیات را بشهریار فرستاد و او فرمود تا بشستند و محمود در این خدمت که شهریار او را کرد
از او ممنونها داشت مؤلف گوید بظاهر اشتهار آن ابیات در میان اهل روزگار از پیش سلطان محمود و خاصان او شد و بواسطه که چون
آن ابیات را در غزنین بر کنار دیباچهٔ شاهنامه که در خزانهٔ محمود بود نوشت و کریمی که این کرده بکه فردوسی با فدوا اشتهار آن خواهد
در اخفای آن و این نخواهد بود لاجرم از برای علو منزلت سلطان از آنجمله که آن هجو بدانستان او شنیدند در اخفای آن و بانواع
زبان خود در افسانهٔ اهل روزگار دیدند قطعه خوش بد شناسی که چون بخیل بهیر * که تیر جادو از آن کرد عاقبت فی
گذشت لوسر محمود در زمانه نماند * جز این فسانه که نشناخت قدر فردوسی * و بعضی گفته اند که چون ماجرای فردوسی محبت تمام داشت
در آن حین که فردوسی بولایت قهستان رسید کوه بعرض ناصر لک رسانید بر جمعی از محرمان خاص او فرستاد تا فردوسی را باعزاز تمام بر
قهستان بردند و خود نیز استقبال نموده اکرام بسیار کرد و فردوسی در خاطر داشت که در باب شرح قصهٔ خود و سلطان و ظلم وزیر
نظمی گوید که در روی روزگار بماند و اگر آن مذمت باشد وجوه ناصر لک از دو قصه آگاهان سلطان و مرد صاحب کمال بود فردوسی را
گفت مذمت و بدگویی بطور اهل کمال نیست خصوصا نسبت بپادشاهان و آنچه موجب تسکین و تسلی خاطر او بود بجا آورد
و مبلغ صد هزار مثقال نقره باو داد و التماس کرد که هیچ سخن در شکایت سلطان نگوید و نفرستد و نگاه دارد و ناگوید
و شنیده بود در آن ایام فردوسی نیز از وی قبول نموده ترک دو سه شعر از ضمیر بیرون کرد و از آن ابیات که گفته بود پشیمان شد

وپس از آنکه این شکایت مذکور از سلطان و حسن میمندی کرده بود این ابیات گفت مثنوی بغزنی مرا گر چه خون شد جگر * ز بیداد آن شاه
بیدادگر * که آن هیچ شد رنج سی سالهام * شنید آسمان از زمین نالهام * همی خواستم تا نشانها کنم * بگیتی از او داستانها کنم
بگویم نداردش و نیز اندیش * نترسم بغیر از خداوند عرش * فکنش آنکه جهان را بیاد از یخت * که تو لفاتم از ایچ آن پشت
چو دستم نبد دلیل از دست پار * بی تیغ نتافل کم پوست باز * و لیکن بدر برده محتشم * نخانم که این بیش بر جوان کشتم
فرستادم از گفتهٔ داستم * بتر دیده چو هیچ نگداشتم * اگر باشد این گفتهها ناصواب * شوبان در آتش بشوران در آب
گذشتم ایا سرور نیک رای * از این داوری تا بدیگر سرای * رسد لطف یزدان بفریاد من * ستاند بمحشر از او داد من
علی الجمله ناصر لک او را با عزاز تمام روانه ساخت و از غایت حریت و کتابی و دولت خواه سلطان داشت کتابتی نوشت و عرضه داشت
کرد که عیبی است از بندگان سلطان که فردوسی را بعد از سی و پنج سال محنت که در نظم شاهنامه کشیده و آن طور یادگاری بنام سلطان در روزگار
بنا بر انشاد هر گونه اندیشهٔ صاحب غرض از درگاه جهان پناه بار محنت نومید کردانیدند و این قصه در زبان خاص و عام افکندند
و هر چند سود و کدا د بحر و نیاز بود و در داغ کار فردوسی شاهد موزه بوده بتقریری و ترجمه این قسم در عرضه داشت نوشت و این
دو بیت آخر فردوسی را در آن درج نموده بفرستاد که شعر گذشتم ایا سرور نیک رای * از این داوری تا بدیگر سرای * رسد لطف یزدان
بفریاد من * ستاند بمحشر از او داد من * اتفاقا آن روز جمعه سلطان به مسجد رفته بود و دو بیت که بعد از این مذکور خواهد شد
از آنچه فردوسی در وقت خروج از غزنین بر دیوار مسجد نوشته بود خواند و بسیار متغیر و متفکر شد و چون سلطان از مسجد
بار گاه آمد و عرضه داشت محتشم مذکور به نظر او رسید از مطالعهٔ آن بیکبار دگر متألم و متأثر گردید از آن دو بیت که محتشم در نامه
نوشته بود خوف در دل سلطان پیدا شد و جمعی مقربان الحضرة که دولت خواه سلطان و نفس امری معتقد فردوسی بودند در این
مجال سخن یافته و در این وقت فرصت غنیمت دانسته عرض کردند که از حسد جاهی که میان صاحب غرض خلاف و مکارم
شنیع بفردوسی رسید و تا انتهای ایام این نام نیکو و حکایت بر زبان خاص و عام باقی ماند و بعد الیوم بدستانها دشمنان این حکایت را
باز گویند و حمل بر بخل و خست کنند و سودی نداشته باشد و شصت هزار مثقال طلا که در خزینه که چندین هزار آن باشد هر آینه
جز زیان رسانیدی و همان روز با زمین آن ابیات سابق با که داشته بود و سلطان بغایت آزرده خاطر و پشیمان گشته و بدان خاطر
که خیانت فردوسی کرده بودند که فی الحقیقه نتیجه بدی آن تعویض نام سلطان سرایت کرده بود غضب بسیار فرمود و حسن میمندی
بخطابات غریب مخاطب ساخت و بعد از اذیت و جفا به غیر جام حکم فرمود که طومار حیات او را در حریم اموات ثبت کردند و بعد از
هر چه تمام تر بقتل آوردند لاجرم شامت خبث و بخل و لجاج و حسد کار هم آن بزرگ کار را بکجا رسانید چه ما که فردوسی آنحال
در پریشانی و بی عجز و بی سامانی و در بدر و شهر بشهر افتادن کشید و حسن میمندی بقتل رسید و خست و حسد و نفاق گریبان حرمت
و دامن ناموس و کرامت و سلطان بر این هجو رکیک و شهرت بخت و بخل شنیع که از امهات رذایل است و بدگوهری و کم اصلی
و انواع معایب تا روز قیامت بر زبان علامت خاص و عام افتاد و این که جمعی کثیر غیر آن که تتبع نوشته اند که فردوسی از غزنین بهندوستان
رفت غلط و غیر واقع است و این که دیگری نوشته که خواجه حسن میمندی مربی فردوسی بود و او از بالا و دشمن وی بود و این افترای
و آزار او را با فردوسی رسید محض غلط و غلط محض است و قابل نوشتن و نام بردن نیست و بالجمله آنچه نظامی عروضی السمرقندی
نقل نموده که در ایامی که سلطان محمود را کار بیکی از قلعهای هندوستان افتاد فرصت یافته بتقریبی که سابقا مذکور شد
آن بیت فردوسی را بر سلطان خواند شعر اگر جز بکام من آید جواب * من و گرز و میدان افراسیاب * معارضی بچه مرد و ذات
بانکه بعنوان محققان ارباب سیر نقل آن بعضی بر وجهی دیگر کرده اند و خوانده که آن بیت را بیکی از مخنثیان سلطان فرستاده و گفته
که سلطان از وی با ایلک خان که حاکم ماوراء النهر و بعضی گویند با بغوا الوستات ترک که از ترکستان بخراسان آمده بودند و چون نوشته اند

که با حاکم دخل عار بخواسته بود و کتابتی در باب مطالعه و اشتراط بعضی شروط او می نویسانیدی یکی از منشیان گفت که در
تهدید با ایشان چه جواب نوشت گفت آنچه ابو القاسم فردوسی گفته است شعر اگر جز بکام من آید جواب * من و گرز و میدان افراسیاب
سلطان را حال محنت چندین ساله فردوسی و محرومی او بخاطر رسید متأثر گردید و گفت آن بیچاره از ما متضرع نشد و ما اشعار او را
اسوال او تو در شپتار سال او منعکس گشت و بی از مروت دور بود پس بفرمود تا شصت هزار مثقال طلا با یک دست خلعت پادشاهانه
بخدمت او بطوس برند و عذر گذشته از او بخواهند فردوسی در آن زمان از بغداد بطوس معاودت نموده بود روزی در بازار طوس بر
می گذشت شنید که کودکی این بیت او را می خواند که شعر اگر شاه را شاه بودی پدر * بسر بر نهادی مرا تاج زر * فردوسی از غایت حرمان
و مکاره زمان که مبتلی گردیده او را یافته بود آهی زد و غشی کرد چون او را بخانه بردند مرغ روحش از قالب قفص پرواز کرده بود
و در آن هنگام که فردوسی را به مقبره می بردند بعد خراب المصر صلهٔ سلطان رسید و شتر بطوس در آوردند فردوسی را دختری بود
و گویند خواهری صله را پیش وی بردند از قبول آن امتناع نمود و التفات بدان نکرد و بعضی گویند خواهر وی گفت برادرم را همیشه
عزم آن بود که بند آب طوس را از سنگ و آهک بسازد و آن چیز از او یادگار بماند آن وجه صرف آن باید کرد القصه بعد از عرض
این واقعه بسلطان سلطان حکم کرد که چنان کنند که خواهرش گفته بود و آن بند معروفست بند طایفه فرح شد و گویند
هنوز آثار آن باقیست و جمعی گفته اند که از آن وجه رباطی عظیم ساختند رباط چاهه بود که آن در نصف راه بهرد و وفا کرده باشد هم
و هم رباط و ایضا بعضی از نقلهٔ آثار روایت نموده اند که در ایام نظم شاهنامه ارکان دولت سلطان محمود از شهر و نواحی فردوسی
انواع خلق و هیبت کرم بودند و فردوسی در مدح ایشان سخن گفت و حسن میمندی از این سبب با فردوسی کینه ورزیدی
در میان ایشان الحضرت شده بود و بهیچ وجه چنانچه فرموده سلطان بود خواجه با او بجا نیاورد تا جندی که فردوسی گفت حسن
خوش غرضانه در ازل جهان تقدیر کرده که این کتاب بر زبان من تمام شود و مراد رسانی سلطان و بجاه و نقد حسن میمندی
احتیاج ندارم و این سخن را بعرض سلطان خواهم رسانید و گویند که خواجه حسن مرتبطمع خارج بود و فردوسی شیطرسر و بلند همت
بالطبع بود و او را عظیم الرجوع بودند و کامکاری و تشنیع لطیف با او می کرد از آنجمله گفته مثنوی بلا هر که بفضل کرد جای
زمانه در بود عیب آن تیره رای * که شاه داده بود حسن شاه * اگر چند باشد بر ایوان شاه * ز میمندی آئین مردی مجوی
ز نام شاهش سخن کتت کوی * قلم بر سر او بزن همچو من * که کرد نامش بر او انجمن * و پنهان سخن چینان و بخشان سخنان
مقولات او را بخواجه حسن می رسانیدند و خواجه منتظر فرصت می بود تا انتقامی کشد و آخر آنچه توانست بجا آورد و میان سلطان
و فردوسی لجاج و انجلی رسانید که آنچه سلطان بجهت او فرستاده بود بحمامی و فقاعی بخشید و سلطان و خواجه حسن را هجو کرد
شعر ستم نامه بجائی رساند سخن * که ویران کند خانمان کهن * و تفصیل ماجرای فردوسی با سلطان و وزیر آنست که چون فردوسی
شاهنامه را بشصت هزار بیت رسانید از سلطان التماس عرض نمود و سلطان فرمود که بیاورند فردوسی اوراد تا پیش برد چون بنظر
رسید عظیم مستحسن افتاد و خواجه حسن میمندی را فرمود که پیل واری زر سرخ بفردوسی دهد چو از ابتدای وضع صانع شعر
تا اکنون کسی باین طرز و اسلوب و سلاست الفاظ و دقت معانی سخن نگفته بود و هیچ جوهری رشته باز از سخن بلالی کلام موزون
بثقب فکر و تامل بیان و تبیین نکرده حسن قبیح فعل از غرض حسد بحرکت آمده عرضه داشت که هر چند پیل واری زر در خور
احسان عطارت بلند سلطان بوده و مخصوص چند ایشان در فضای معمور جهان نگنجد اما چون
روشنست که شادی بافراط چون غم بی اندازه هادم بنیان حیات است واکنون بیم آنست که اگر این صله که سلطان بسیر احسان
بیان فرمان داده بوی رسد حوصلهٔ تنگ او گنجایش آن نخواهد داشت و هر آینه موجب هلاک او گردد بلکه هرگاه که
شاعر را پیل واری زر که موازی شصت هزار مثقال طلا است بدهند پس اگر سلطان احسان با امرای بزرگ او فرماید این انعام چند

در نظر آورده آید هر آینه مقدار آن در خاطر او خوار و بی مقدار نماید و خزانه با انعام احسان سلطان وفا نماید اگر صلاح باشد
شصت هزار مثقال نقره بوی داده آید سلطان نیز با این سخن هم داستان شد فرمان داد تا شصت هزار مثقال نقره در وجه
چند کرده در صحبت ایاز نزد فردوسی فرستاد وی در حمام بود چون بیرون آمد ایاز سلام کرد و کیسهها در نظر او جلوه داد فردوسی
بتصور آنکه این مبلغ وافی زر سرخ است بغایت خرم و خوشدل شد و چون دانست که نقره است بغایت غمگین و اندوهناک گشت
و با ایاز گفت که سلطان بچنین فرموده بود ایاز حکایت سلطان و خواجه حسن را چنانچه گذشته بود نزد فردوسی بر طبق عرض نهاد
فردوسی چون این بشنید عرق حمیت او بحرکت آمده بیست هزار مثقال نقره با ایاز بخشید و بیست هزار با بحمامی و بیست هزار دیگر
بفقاعی که بر در حمام شربت فروشی کرد بخشید و یک پیاله شربت گرفته بنوشید و با ایاز گفت که تا آنچه دیدی بعرض سلطان رسانی
تا بداند که آن مال بر دیگری که در این کار کشیدم نه از بهر آن خار درم و دینار بود فکیف آن محقر که در آن هنگام که چراغ ضمیر را با فکر
برافروختهام اضعاف آن شمع معنبر سوختهام بلکه بنای آن بر تخلید ذکر و تایید ناموس و نام نهاده ابواب تمنا و جیل بر چهره
خود گشاده ام چون ایاز این سخن بعرض رسانید سلطان از این معنی بر حسن میمندی خشمناک شد و بر او خطاب و عتاب عنیف
و معاتب ساخته فرمود که بواسطهٔ حرکت ناصواب تو عرض ما در معرض توبیخ و وقیعهٔ شعرا ساختی و بانواع نکوهش و عیب جوی بدگوی
در زبان تمام زبان آن طایفه انداختی حسن بجا کرد او گفت که صلهٔ پادشاهان از یکدرم تا صد هزار دینار برابر بیت یک اگر
مستحقان را بحضرت سلطان بدو فرستادندی تا بیگی از روی اعزاز و اکرام بجای تو نیاید در دیده بینا کشیدی و رفاهت
و حماقت را بجهة ادب و رعایت درنوردی شعر عطا گر چه از تو ده پادشاه * بسیار بیش کرد باید نگاه * که باران بود قطره
و لیکن شود سیل از انتها * چون حسن میمندی این سخن را از روی غرض مسندی بعرض سلطان رسانید خاطر سلطان را
فردوسی گران کردید و فرمود که فردا آن قرمطی را در پای پیل اندازم و عقوبت او را عبرت سایر شاعران سازم ناقلان حکایت غضب
سلطان را بفردوسی رسانیدند فردوسی آن بغایت بترسید و بی تحیر و سد هوش کردید و تا فرد و سود در حریم حرم سلطان بود
بلند اذان چون سلطان بعزم رفتن طهارت بجای بیا نجیر در آمد فردوسی فرصت غنیمت دانسته در قدم سلطان افتاد و جزع
که حاسدان در خدمت سلطان چنان نموده اند که سخن از قرامطه و رافضیست حاشا که خلاف نموده اند که صلهٔ سلطان
باز نگرفتم بغایت سلطان و بر تعلق مذهب چون در ممالک سلطان ده هزار کبر و جهود و بت پرست مستمند
و جزیه می گذارند من بینوا هم یکی از آن طایفه انگار چون فردوسی این جزع و اضطراب نمود از تقریر وی صورت مستی برکرد در آن
ضمیر سلطان مرتسم شده بود منتفی کردید و التهاب نیران عنف و قهر بزلال لطف و عفو منطفی گشت و از اندیشه سیاست باز آمد
پس فردوسی زمین ادب بوسید و از بارگاه آهسته راه نمود و چون بمنزل اصلی خود معاودت کرد چند هزار بیت دیگر که گفته بود و هنوز
بر بیاض نبرده مسودات را پاره کرد و در آتش انداخت و بموجب ورد آن ابیات گفت شعر ز الا ایوان الحمرا که نظم ماه در آتش
اگر چه شود کشته آتش بآب * و لیکن شد آن ابیات آتش خراب * و چون عازم شد که از غزنین بیرون رود در مسجد جامع در شد و در موضعی که
سلطان روز جمعه می نشست این قطعه بر دیوار نوشت قطعه خجسته درگه محمود زاولی دریاست * چگونه دریا که آن را کرانه پیدا نیست
چو غوطها زدم و اندرون ندیدم در * گناه بخت منست این گناه دریا نیست * پس از مسجد بیرون آمد و کتاب شاهنامه را با جمله از کتابدار گرفت
و گفت یک داستان مانده است که نوشته شود می آنجا خواهم کرد و هجو محمود در گفته در آنجا الحاق کرد و بدست کتابدار داده بیرون رفت و گفت بعد
که چون خواست که از غزنین بیرون رود استطاعت زاد و راحله نداشت و او را با ایاز سابقهٔ دوستی محکم بود مکتوبی سربسته داد و گفت ای
فرزند چون بیست روز از این تاریخ بگذرد در هنگامی که سلطان خوش حال و فارغ البال باشد این نوشته را بوی ده و دست ورزی همی بکو
وداع نمودند و فردوسی برفت و چون بیست روز از آن تاریخ گذشت ایاز آن نوشته را بعرض سلطان رسانید چون مهر از وی برداشت ابیات هجو

سلطان در آنجا فرو شده بود **مثنوی** ایا شاه محمود کشورگشای * ز کس گر نترسی بترس از خدای * که بی دین بکشتی جوان مرا * منم شیر نر میش خوانی مرا

مرا سهم دادی که در پای پیل * تنت را بسایم چو دریای نیل * نترسم که دارم ز روشن دلی * بدل مهر آل نبی و علی

اگر در رکاب پای پیلم کنی * تن ناتوان هم چو نیلم کنی * برین زادم و هم برین بگذرم * ثناگوی پیغمبر و حیدرم

منم بنده هر دو تا رستخیز * اگر شه کند پیکرم ریز ریز * چو سلطان دین بندگی و علی * جز الحق و شان یلی

گر از مهر ایشان حکایت کنم * چو محمود را صد حمایت کنم * اگر شاه محمود ازین بگذرد * مر او را بیک جو نسنجد خرد

بسی رنج بردم از شهریار چنین * که مرگیش داده مرا این غم دین * نمیدید قوانین خاطر بزمین * نبشتی اگر تیغ خونریز من

چو فردوسی اندر زمانه نبود * بدان بود که بخشش جوانه نبود * نکردی درین نامه من نگاه * بگفتار بدگوی گشتی ز راه

هر آنکس که شعر مرا کرد پست * بنازش کرد دون کرد دنی دست * بگفتم چنین نامه پر ز هزار * سخنهای شایسته آبدار

بسی سال اندر سرای سپنج * بسی رنج بردم به امید گنج * ز ابیات غراء دو ره سی هزار * مر آن جمله در شیوهٔ کارزار

جهان کرده ام از سخن چون بهشت * کز این بیش تخم سخن کس نکشت * کلال دو لب بخش آن نظم پاک * در آتش فکند و باد و در باک

اگرچه شود کشته آتش ز آب * و لیکن نشد آب نظمش خراب * چو صیون بناها که ایوان تمام * سراسر همه زنده کردم بنام

یکی بند کردم ای شهریار * که ماند ز تو در جهان یادگار * بناهای آباد گردد خراب * ز باران و از تابش آفتاب

پیفکندم از نظم کاخی بلند * که از باد و باران نیابد گزند * برین نامه بر عمرها بگذرد * بخواند هر آنکس که دارد خرد

نه زین گونه دادی مرا تو نوید * نه این بودم از شاه گیتی امید * بد اندیش را روی نیکی مباد * سخنهای نیکم ببد کرد یاد

بر پادشه صورتم زشت کرد * فروزنده اخگرم چون انگشت کرد * نرست بدان پادشاه می زهد * که از من گر این سخنها شنفت

چو حق لشکر او چو بوستان بخ * حدیث فقع را نوشتم بریخ * فقاعی نیرزیدم از گنج شاه * از آن من فقاعی خریدم براه

چو دیهیم دارش نبد در نژاد * ز دیهیم داران نیاورد یاد * گرش مصطفی بودی از باستان * بر اندیشه کردی درین داستان

بگوی که من زو نهادم سخن * بدادستم از طبع داد سخن * جهان دار اگر پیش بنگذشت * مرا بر سر گاه بودی نشست

بدانش نبد شاه را دستگاه * و گرنه مرا بر نشاندی بگاه * اگر شاه را شاه بودی پدر * بسر بر نهادی مرا تاج زر

وگر مادر شاه بانو بدی * مرا سیم و زر تا بزانو بدی * چو اندر تبارش بزرگی نبود * نیارست نام بزرگان شنود

چو بی سال بودم بشنامه رنج * کشاهم ببخشد بپاداش گنج * مرا زین جهان سرفرازی دهد * میان یلان سرفرازی دهد

بپاداش من گنج نابر گشاد * بمن جز بهای فقاعی نداد * ز بد اصل چشم بهی داشتن * بود خاک بر دیده انباشتن

پرستار زاده نیاید بکار * اگر چند دارد پدر شهریار * که سازد دو نیابد راسو نژاد * جهان را چنین است آیین و ساز

ستاند ز خاک و نماند بتخت * کند یار سنگ کند بیرون بخت * بد اندر نکویی شود ناسپاس * نباشد خداوند را حق شناس

سر ناسزایان بر افراشتن * و زایشان امید بهی داشتن * سر رشتهٔ خویش گم کردن است * بجیب اندرون مار پروردن است

درختی که تلخ است وی را سرشت * گرش در نشانی بباغ بهشت * وز از جوی خلدش بهنگام آب * ببیخ انگبین ریزی و شهد ناب

سر انجام گوهر بکار آورد * همان میوهٔ تلخ بار آورد * بعنبر فروشان اگر بگذری * شود جامهٔ تو همه عنبری

وگر تو شوی نزد انگشت گر * از او جز سیاهی نیابی دگر * ز بد گوهران بد نباشد عجب * نشاید سیاهی ستردن ز شب

بناپاک زاده مدارید امید * که زنگی بشستن نگردد سفید * بزرگی سراسر بگفتار نیست * دو صد گفته چون نیم کردار نیست

منم تا جهان باشد دورگار * بیاوی فرستم بر شهریار * که فردوسی طوسی پاک جفت * نه این نامه بر نام محمود گفت

بنام نبی و علی گفته ام * گهرهای معنی همی سفته ام * کرم گشت بیرون بر شاه گنج * بعقبی شدآباد گنج برنج

بنزد خداوند جان آفرین * بنی می برم زین جهان آفرین * شفیعم محمد امام علیست * برهوردن جانم وفق ولیست

مگر دوست داری تو آل رسول * که دین پیشتر کند بر محک قبول * شایش بود گفت من یاد گیر * مبادا القصاص آباد گیر

چو آباد داری بعقبی سرای * چو خواهی ز دنیای مردم ربای * حذا یا تو این دا ورودست گیر * بجشای تقصیر این مرد پیر

روان کن براد رسقلم صفا * فرود آید بر روضهٔ مصطفا القصه چون فردوسی مکتوب تسلیم ایاز کرد و از غزنین بیرون آمد و هیچ زاد و زادله سفر نداشت ردا بر دوش افکند و عصا بر دست گرفته پیاده و تنها روی براه نهاد و بسیاری از بزرگان و معتقدان و دوستان او با تمشیت علوفه وحمین تعقیب کرد از اکابران زمان و معتقدان و مربی فردوسی بودند خواستند که از عقب وی روند و خوستانی معرفت بجای آرند و اسباب سفر مرتب کردانند اما از غضب پادشاه و تحریک وزیر خایف و هراسان بودند و فردوسی در آخر شاهنامه ابیاتی بحقوق ایشان کرده در آنجا که میگوید **مثنوی** چو بگذشت سال از برم شصت و پنج * فزون کردم اندیشهٔ درد و رنج * بزرگان با دانش آزادگان * نوشتند یکسر همه رایگان

از او یم خور بود پوشش و سیم و زر * از او یافتم جنبش و بال و پر * همی دارد آن مرد روشن روان * بهم وار مکارم بخوبی روان

بنم آگاه از اصل و فرع و خراج * همی غلطم اندر میان دواج ولیکن ایاز از تعصب فردوسی چنانچه شایستهٔ مردی و مروت بود اسباب معیشت و مرکب فرستاد چنانکه هیچ کس بر آن اطلاع نیافت و هم در آن روزها احوال فردوسی و بی التفاتی سلطان و ظلم وزیر حاسد در اطراف شهرها دریافت و هر کس از اهل انصاف و قدرشناسی بود از آن ملامت داشت و میگوید که عظیم تر اختلاف که راویان اخبار در ذکر فردوسی بوده آن است که بر وجهی که از تفاصیل گذشته ظاهر شد نظامی عروضی و جمعی بر آنند که ابتدای کتاب شاه نامه در طوس شد و بعضی بر آنند که افتتاح آن در شهر غزنین در خدمت سلطان محمود شده و هر یک از آن دو روایت محل نظر و تامل است اما روایت اول بنا بر آنکه قطعه که نظامی خود با سنتشهاد آورده دلالت بر آن دارد که علاوه بر ابو دلف از امرای نامدار باشند تا آنکه بیکی کاری خوش گوی و دیگری مغنی خوش آواز باشند دیگر آنکه استاد اسدی کتاب گرشاسب نامه را معنون بنام ابو دلف کرده و فصلی بر اصل در مدح وی بر گفته و تقریر ساخته و ظاهر آن است که مراد فردوسی از ابو دلف همان ابو دلف باشد که امیر نامدار و سخن پذیر بود تا بود که شاه نامه را بر نغمهای بم و زیر میخواند دیگر آنکه ابیاتی که در ظهر حسن بن محمد پایان فردوسی منقول است منافی روایت است اما روایت دوم وجه نظر در آن است که مضمون این مصرع فردوسی که در مقام مدح حسین قتیب گفته ع نیم آگاه از اصل و فرع و خراج صریحست در آنکه افتتاح شاه نامه در طوس شده زیرا که خراج دادن فردوسی در طوس بوده نه در غزنین و محل اخراج برخرج و در نزد مردم آنکه روز در نزد می نیست لفظ اصل و فرع ابیای تمام آن دارد زیرا که اصل و فرع در مطالبات دیوانیات عظام شایسته نه در اخراجات چاشت و شام دیگر آنکه فردوسی در هجو سلطان گفته **شعر** که فردوسی طوسی پاک جفت * نه این نامه بر نام محمود گفت * بنام نبی و علی گفته ام * گهرهای معنی همی سفته ام و این کلام دلالت بر آن دارد که افتتاح شاه نامه در طوس بنام علی کرده و بعد از آن خواسته که کتاب را بنام سلطان محمود بکند از الله نام او را الحاق نموده و از اینجا نیز میتوان دانست که در اصل کتاب شاه نامه نام خلفای ثلثه نبود و بعد از ارادهٔ عرض آن بر سلطان چند بیتی که در بعضی از نسخ مشتمل بر مدح ایشان است از روی تکلف خوش آمد سلطان و اصحاب او ملحق ساخته و آنکه فردوسی در اوایل نصف دوم از کتاب شاه نامه دو سه بیت در لطف و ارتباط خود با سلطان محمود آورده منافات ندارد با آنکه افتتاح کتاب در طوس شده باشد چه می تواند بود که آن نیز مانند ابیاتی که در صدر کتاب در مدح سلطان و دیگران آورده ملحق باشد دیگر آنکه اگر سلطان محمود شاه نامه را هیچ از وصول بغزنین بود دریافته مجلس سلطان محمود و اطلاع بر تعصب او و اصحاب او نظم می نمود ذکر ابیاتی که مخالف تعصب محمود و جمهور اهل سنت واقع شده از حکمت دور بودی و منافی شیوهٔ تقیه نمودی لیکن بر تقدیری که ابتدای شاه نامه در طوس در وقت عدم احتیاج بارتکاب تقیه کرده باشد و بعد از آنکه از اطلاع حاصل کشتن می کند که در شان الحال الحاق نموده باشد و گذارد زیرا که هرگاه قبل از استعلام کیفیت تعصبات سلطان محمود و اصحاب او این ابیات داده اول مرتبه او آورد مجلس ایشان ساخته باشد و مع هذا قبل از آن بر اثبات اهل طوس و خراسان مذکور و مشهور شده باشد در دیگر دن آن ابیات از کتاب بی فایده و نیاید مگر آنکه گوییم که فردوسی

از غایت غلو محبت خاندان عقیده موافقت نموده و عزت دین خود را دادن آن بر دانست چنانکه نظر آن در بعضی از مواضع این کتاب مذکور شده لیکن این منافی ابیاتی است که در بعضی از نسخ شاه نامه در مدح خلفای ثلثه واقع شده دیگر آنکه ابیاتی که در اول کتاب شاه نامه در باب مشورت با دوست خود گفته دلالت بر آن دارد که ابتدای آن در طوس شده باشد آنجا که گفته **مثنوی** بشهرم یکی مهربان دوست بود * که با من تو گفتی بیک پوست بود

مرا گفت خوب آمد این رای تو * به نیکی گراید همی پای تو * نبشته من این نامهٔ پهلوی * به پیش تو آرم مگر نغنوی

نبشته یکی دفتر پهلوی * به پیش تو آرم مگر نغنوی * گشاده زبان و جوانیت هست * سخن گفتن پهلوانیت هست

شو این نامهٔ خسروان باز گوی * بدین جوی نزد مهان آبروی * چو آورد این نامه نزدیک من * برافروخت این جان تاریک من

و هم چنین ابیاتی که در مدح والی طوس ابو منصور اسفکین گفته مشعر است بآنکه او چون بعضی از نظم شاه نامه را مطالعه نمود تحسین فراوان نمود و اهتمام تمام در تکمیل آن نظم کرد و التزام کفایت جمیع مؤنات او کرد و فردوسی بدان نظم در طوس مشغول کردید چنانکه بعد از ابیات سابقه که در مدح دوست خود گفته **مثنوی** بدین نامه چون دست بردم فراز * یکی مهتری بود گردن فراز

جوان بود و از گوهر پهلوان * خرد مند و بیدار و روشن روان * خداوند رای و خداوند شرم * سخن گفتن خوب و آوای نرم

مرا گفت از من چه باید همی * که جانت سخن بر گراید همی * بچیزی که باشد مرا دسترس * بکوشم نیازت نیارم بکس

همی داشتم چون یکی تازه سیب * که از باد نامد بمن بر نهیب * بکیوان رسیدم ز خاک نژند * از آن نیک دل نامدار ارجمند

بچشمش همان خاک هم سیم و زر * بزرگی بدو یافته زیب و فر * سراسر جهان پیش او خوار بود * جوانمرد بود و وفادار بود

چو آن نامور گم شد از انجمن * چو در باغ سرو سهی از چمن * دریغ آن کمربند و آن گردگاه * دریغ آن کی برز و بالای شاه

گرفتار زو دل دو شد ناامید * روان لرز لرزان بکردار بید * نه زو زنده بینم نه مرده نشان * بدست نهنگان مردم کشان

چنین گونه بگذشت بکذاشتم * سخن را نهفته همی داشتم و آنچه قبل از این در آخر احوال دقیقی شاعر گفته **مثنوی**

دل روشن من چو بگذشت ازوی * سوی تخت شاه جهان کرد روی * که این نامه را دست پیش آورم * ز دفتر بگفتار خویش آورم

بپرسیدم از هر کسی بیشمار * بترسیدم از گردش روزگار * مگر خود درنگم نباشد بسی * بباید سپردن بدیگر کسی

و دیگر که گنجم وفادار نیست * همین رنج را کس خریدار نیست و دلالت بر آن دارد که ابتدای نظم شاه نامه در حکومت سلطان محمود شده باشد غایة الامر دلالت بر آن کند که در طوس اتمام یافته باشد و تتمه را در حضرت سلطان گفته باشد و مخفی نماند که از اینجا توفیق لطیف میان آن دو روایت متنافی حاصل می شود **تنبیه** مخفی نماند که فردوسی در اصل کتاب شاه نامه نام خلفای ثلثه نبرده و بعد از اراده عرض آن بر سلطان محمود چند بیتی که متضمن مدح ایشان است از روی تقیه و خوش آمد سلطان ملحق ساخته و آخر آنها را از فقره خود دور ساخته و آن ابیات بر وجهی که در بعضی از نسخ بنظر رسیده برین وجه است **مثنوی** چه گفت آن خداوند تنزیل وحی * خداوند امر و خداوند نهی

که خورشید بعد از رسولان مه * نتابید بر کس ز بوبکر به * عمر کرد اسلام را آشکار * بیاراست گیتی چو باغ بهار * پس از هر دو آن بود عثمان گزین * خداوند شرم و خداوند دین

چهارم علی بود زوج بتول * که او را بخوبی ستاید رسول * که من شهر علمم علیم در است * درست این سخن قول پیغمبر است

و مخفی نماند که آنچه در مدح ابوبکر گفته بحسب ظاهر اشارت بحدیثی که اولیای ابوبکر از زبان حضرت رسالت صلوات الله علیه جعل و وضع کرده اند که فرموده ما طلعت الشمس ولا غربت علی احد بعد النبیین افضل من ابی بکر لیکن حکیم بر وجهی ادای آن کرده که احتمال معنی دیگر که دلالت بر فضیلت نداشته باشد چه ظاهر معنی حدیث آن است که آفتاب بر کسی که افضل از ابوبکر باشد نتابیده و در شعر حکیم تفضیل که از لفظ به مفهوم می شود محتمل است که متعلق بر تابیدن آفتاب باشد نه با بوبکر و این هنگام شعر مذکور دلالت بر فضیلت ابوبکر نخواهد بود و هم چنین آنکه گفته عمر کرد اسلام را آشکار در احتمال دارد یکی آنکه اسلام دیگران بحمایت و معاونت او آشکارا و ظاهر شد چنانکه اولیای او دعوی می کنند و احادیث موضوعه در آن باب نیز روایت مینمایند دیگر آنکه او اسلام خود را آشکارا کرد و در این چندان فضیلتی نیست

زیرا که جمیع منافقان اهل اسلام در آن شریکند و آنکه بعد از آن در مدح حضرت امیر گفته ع که او را بخوبی ستاید رسول بآنکه رد و انکار کرد در ستایش دیگران کرده اند حق نیست بلکه افترا و باطل است و این قصیده بلاغت آثار از نتایج طبع سخن آفرین فردوسی در مدح حضرت امیر واقع است **قصیده** اگر بجز زلفنا بجاه انگشت * ز ذوالفقار خویش برآری بر نهاد انگشت * مگر شما این ذوالفقار که کنند انگشت

گر کرده در حرم زنان قفل شمار انگشت * کرم کرد و سخن از گنبدی جان ختم انگشت * چو کرده ماه زلف سیاه نزد نگار انگشت * بحرف فضل من انکشت کشش نماد دوان

سر فدای تو زین حرف بر ملا انگشت * سرای شهد شهادت شهید عشق بود * چو بار بستیغ بر آورد دلاور آبدار انگشت * بی نظام شکن هلال او هر ماه

کشد مهر تو از این نکوی حصار انگشت * دل جوی شد بیکدل آهوان نهو * ز بیم آورد روی بغض خود برآر انگشت * بگو که بود که شد فتح بار خیبر او

کر کرد بود از آن قلعه استوار انگشت * که باز کرد بکین تعلق تیغ گهر * بیک وار که زد بر دو طایر سلام انگشت * علی عالی اعلا که دست قهر او

هزار بکه در چشم ذوالفقار انگشت * ز دست تیغ تو جان بدر جهان آمد * هزار بکه کرد چو بیع استوار انگشت * همی کرد با بدوانکشت بدر خیبر کند

بجان در شد و دشمن جبار انگشت * ز دست تیغ تو جان بد دل بر آورد * بی شهادت بدین تو ذوالفقار انگشت * کسی که حبّ تو اش نیست تا بروز شمار

بهر زبان کوید تسبیح و شمار انگشت * کجا که دست بداشان حیدر کرار * نه در بنکر بدین عیان کند فکار انگشت * شها تو است مسلم کرم که گاه رکوع

کند برای تو انگشتری نثار انگشت * کنیت چاکر مداح است فردوسی * همیشه باطلش کشید سیار انگشت * قبول کرده مضلای کنبر تو جهات

نهاده از شرم بر چشم اشکبار انگشت * بزرگوار خدایا بحق حیدر کرار * بدان نظر که روی خود را بکار انگشت * موالیک علی با زد روی لطف و کرم

ز هول روز جزا بر قرار انگشت * شها غلام غلام تو ام مرا مگذار * برای فاقه بر آرم بر نهد انگشت وفات فردوسی در شهور سنه احدی عشر و اربعمائه بوده و الیوم مرقد او با خراب طوس صوب او و بران خارج او بنام عیسی بجانب اوزیک خصوصاً متحصن و معتبر است و جمهور انام خصوصاً شیعه امامیه بزیارت او بجا می آیند و مولف کتاب نیز بشرف زیارت او فایز شده و در تذکره دولتشاه سمرقندی مسطور است که شیخ ابو القاسم کرکانی بر فردوسی نماز نکرد که او مدح مجوس گفته آن شب در خواب دید که فردوسی را در بهشت عدن در جات عالیست از او پرسید که این درجه بچه یافتی گفت بدان یک بیت که در توحید گفتم **شعر** جهان را بلندی و پستی توئی * ندانم چه هر چه هستی توئی **الاستاد ابو نصر علی بن احمد الاسدی الطوسی طیب الله مشهده** در بیان لا فرهنگ که از تالیفات اوست نام خود را برین وجه مذکور ساخته و گفته که نسب من به پادشاهان عجم منتهی می شود و دولتشاه سمرقندی آورده که او از جملهٔ مستقدمان شعر است و فردوسی شاگرد اوست و در روزگار سلطان محمود استاد فرق شعرای خراسان اسدی بوده و او را بر کرات تکلیف نظم شاه نامه نموده اند و او استعفا کرده و پیری و ضعف را بهانه ساخته حالا دیوان او متعارف نیست اما در مجموعها سخن او مسطور است و مناظرها بغایت نیکو گفته و از طرزها و معلوم می شود که مرد فاضل بوده و فردوسی با دایم بنظم شاه نامه اشارت می کرده و وی گفته که این کار بدست تو درست خواهد شد نقل است که چون فردوسی از غزنین فرار کرد بطوس آمد از طوس بر سمت دار طبرستان رفت و بعد از چند که از آنجا مراجعت کرده بوطن مالوف آمد چون زمان رحلت نزدیک رسید و قوت ضعف اسدی را طلب کرد و گفت ای استاد وقت رحیل در رسید و از شاه نامه قلیلی مانده است بی تتمه که چون من رحلت کنم کو با قوت این کمالات در قید نظم در آورد استاد گفت ای فرزند غمگین مباش که اگر حیات باقی باشد بعد از تو من این شغل را با تمام رسانم فردوسی گفت ای استاد تو پیری مشکل که این کار بدست تو کفایت شود اسدی گفت انشاء الله که شود و از نزد فردوسی بیرون شد همان شب بعضی ابیات گفت هنوز فردوسی در حال نزع بود که آن ابیات را بر او خواند او بر دهر مستقیم استاد آفرین کرد و آن نظم از اول استیلای عرب بر عجم در آخر شاه نامه و آمدن مغیره بن شعبه بر رسالت نزد یزدجرد شهریار و حرب سعد بن وقاص و تمام ملوک عجم و ختم کتاب و فضلا بر آنند که آنچه که نظم فردوسی آخر شد و نظم اسدی رسید ظاهر ابن است معلوم می توان کرد و از جملهٔ آثار حکیم اسدی کتاب گرشاسب نامه است اگرچه آن کتاب علیحده است از اخوان شاه نامه بوده باشد و لیکن آن کتاب بر هان قوی است بر وفور فضل و قوت طبع او و چند رباعیات اختصار آنچه در خطبهٔ آن کتاب از حمد و نعت و منقبت آورده مذکور می سازد و آن این است **حمد باری تعالی** سپاس از خدا ایزد رهنمای * که از کاف و نون کرد گیتی بپای

روایت کرده اند که سلطان محمود غزنوی بهر قصیدهٔ او هزار دینار صله دادی و مسعود سعد سلمان جرجانی در قصیدهٔ لامیه که در مدح
سلطان مسعود گفته اشعار بآن نموده در آن ابیات که می گوید **شعر** چون دولت سلطان ... * بمدح گویان بروضهٔ النبی اموال
عضایری که اگر زنده باشد ای امروز * بشعر من کند او فخر بهر احوال * بهر قصیده که از شهر ری فرستادی * هزار دینار زر ... زحلال

ملک الکلام بندار رازی رحمة الله علیه شاعر مجد الدوله دیلمی بود در عربی و فارسی و دیلمی ... و از قهستان ری است صاحب اسمعیل بن عباد
که کریم جهان و کریم جهان کرم بود و مربی بندار است ... در فضیلت خود و ستایش بندار این دو بیت گفته **شعر**
شعر بندار تو گوی بحقیقت ... * آن حقیقت ... * در نهان خانهٔ طبع تماشا بنگر * تا زهر تاره عرضه دهم بنداری
و این قطعه از بندار مشهور است **قطعه** ... * روزی که قضا باشد ... * روزی که قضا باشد کوشش نکند سود
روزی که قضا نیست ... از بعض ثقات شنیده که وجه تسمیهٔ او به بندار آن بود که او در اوایل حال بغایت مفلس و پریشان حال بود

[illegible]

[illegible]

[illegible]

بعنایة کتاخوانیشاد در قرب جوار آنحضرت و در تشبیه ایشان به دو لام الله رمزاست به دو وی ایشان از آنحضرت بحسب حقیقت
چنانکه الف الله را که عبارت از آنحضرت می شود بنی و بطلان ایشان و این نظر آن حکایت مشهور است که روزی حضرت امیر المؤمنین
در میان ابوبکر و عمر ایستاده بود و آنحضرت میانه بالا بود و ایشان بلند بالا و در آن حال یکی از ایشان بر آنحضرت گفت که تو میان
ما مانند حرف نون در کلمهٔ لنا آن حضرت فرمودند که لولا انا لکنتما یعنی اگر من نباشم شما لا می شوید یعنی باطل و هالک می شوید چنانکه
کلمهٔ لو لا نون لهالک عن اعتراف مضمون آنست و مراد از یک نهاد آنست که در یکجا نهاده شده اند اگر مراد اتحاد طبع و نهاد ایشانست
و از یک راه بودن نظر آن مرادست بلکه مراد از هر صورت صورت قرابت بعضی قوی با ایشان به یک نهاد و یک راه یعنی یک جهت واقع اند
مانند صورت الف و هر دو لام الله و چنانکه در ترجمهٔ حکیم فردوسی و غیره سبق ذکر یافت [illegible] این کلام قیام قرینه
احتمال تقیه است که بمنزلهٔ دلیل عقلی است و در تاویل متشابهات کلام سلف علیهم والسلام و از جمله مؤیدات ظاهر این قطعه مشهور
اوست شعر علوی دوست باش خاقانی * گر ز شیره علیت فاضلتر * بدشان به نعرهٔ بنکو * نیکشان از فرشته کاملتر
و ایضا مؤید محبت عقیده اوست آنکه در کتاب تحفة العراقین در ستایش مشهد منور و مرقد معطر حضرت امیر المؤمنین و امام المتقین
گفته شعر [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

هر کس از احمد ختم رسل القصید

ای یقین مصطفی تا دیده ای ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

و توقف او در طلب خلافت لازم می آید خروج او از شرع [illegible] او تابع ایشان بود [illegible] تا وقتی که نوبت خلافت به او رسید
و اما اختیار شق ثانی که مولف کریم کرده لازم می آید از آنکه در باب خلافت ابوبکر و عمر مثلا قولی از خدا و رسول نباشد آنکه ایشان بمیل
رای خود کار کرده باشند چه اجماع و اختیار اهل حل و عقد که از جمله حجج شرعیه است در خلافت ایشان منعقد شده بود و مولف
گوید که جواب مذکور مبنی از سوء فهم مراد کاتبی است چه مراد او [illegible] حضرت امیر تخلف اوست از بیعت ابوبکر چنانکه
در صحیح بخاری و غیر آن مسطور است و حاصل مضمون قطعه مذکور و حاصل الزام اهل سنت است بآنکه اگر خلافت ابوبکر حق بود
تخلف و امتناع حضرت امیر از بیعت او باطل است و اگر تخلف آن حضرت حق بود پس بیعت ابوبکر باطل باشد و این ایرادی است وارد که
جواب آن مردود و [illegible] در برابر آن غلطی بغایت بارد است و اما آنچه در اختیار شق ثانی گفته که خلافت ابوبکر باجماع اهل حل و عقد
و اختیار ایشان بود مدفوع و مردود بوده است بآنچه در مجلس [illegible] از ابطال این اجماع به تفصیل مذکور شده و بجمله محققان اهل
سنت چون صاحب مواقف و امثال او اعتراف کرده اند که اجماع در آن باب منعقد نشده زیرا که جمعی از اکابر صحابه مانند سعد بن عباده
و اولاد او در مدت حیوة خود و حضرت امیر و سایر بنی هاشم و موافقان ایشان مانند سلمان و مقداد [illegible]
بیعت نکردند و اختیار بعضی از اهل حل و عقد در آن باب حجت نیست [illegible]
[illegible] شعر [illegible]

[illegible]

[illegible]

دیوان فصیح البیان خواجو زیاده از بیست هزار بیت است مشتمل بر قصاید و غزلیات دل‌آرا و این تذکره زیاده از این که نوشته شد تحمل نکند وفات خواجو در شهور سنه اثنین و اربعین و سبعمایه بوده رحمه الله

افصح المتکلمین خواجه سلمان ساوجی رحمه الله

در شیوهٔ فصاحت نشان و در اخلاص خاندانه و لایتمالک بود و سلمان بوده در تذکرهٔ دولتشاهی مسطور است که از اعیان شهر ساوه و از اکابر شعراست و خاندان او همیشه سلاطین مکرم داشته‌اند و لقب او جمال الدین است و پدر او خواجه علاء الدین محمد ساوجی از جملهٔ وزرا بوده و فضیلت خواجه سلمان مشهور است در شعر و شاعری سرآمد روزگار خود بوده است و شیخ رکن الدین علاء الدوله سمنانی می‌گفته است چون نامه‌ها و شعر سلمان در هیچ جا نیست قصیدهٔ مصنوع خارج دیوان او بر قوت طبع او گواهی عدلست حکایت کنند که خواجه سلمان از ساوه عزیمت بغداد نمود و در آنجا بملازمت امیر شیخ حسن نویان رسید اتفاقا روزی امیر شیخ حسن تیر می‌انداخت و سعادت تماشای از غلامان او می‌دوید و تیر می‌انداخت او در بدیهه این چند بیت گفت **مثنوی**

چو در باد جاجی کمان زد شاه ۔ تو گفتی که در برج قوس است ماه
دو زاغ کمان با عقاب سپهر ۔ بدیدم بیک گوشه آورده مهر
نهادند سر بر سر دوش شاه ۔ ندانم چه گفتند بر گوش شاه
چو از شصت بگشاد خوش کره ۔ برآمد ز هر گوشه آواز زه
شها تیر در بند تدبیر تست ۔ سعادت دوان در پی تیر تست
بعهدت زگردون بلا بر نخاست ۔ بغیر از کمان کو بلا در رواست
که در عهد سلطان صاحب قران ۔ بکردست کس زور الا کمان

و امیر شیخ حسن را این ابیات مستحسن افتاده در بند تربیت خواجه سلمان شد و شاه اویس که قرة العین امارت و سلطنت بود و پسر بزرگ امیر شیخ حسن است همواره در تعلم شعر از خواجه سلمان تعلیم گرفتی خواجه سلمان بدولت شاه اویس و مادر او دلشاد خاتون مرتبهٔ اعلی یافت و سخن او در اقطار ربع مسکون شهرت گرفت چنانکه در این معنی گوید

مثنوی من از یمن اقبال این خاندان ۔ گرفتم جهان را به تیغ زبان ۔ من از خاوران تا در باختر ۔ ز خورشید گردم مشهورتر

و خواجه سلمان با شاه وقت سلطان اویس و دلشاد خاتون اکثر قصاید در ظهور را جوابهای دلپذیر گفت و صلهٔ آن قصاید چند دیه از ولایت ری گرفت صاحب کتاب بهارستان گفته که خواجه سلمان شاعری فصیح و سخن گزاری بلیغ است و در سلاست عبارات و دقت استعارات بی‌نظیر افتاده است و در جواب استادان قصاید دارد بعضی از اصل خوب‌تر و بعضی برابر و بعضی فروتر و اسماء خاصه بسیار است و بسیاری از معانی استادان بتخصیص کمال اسمعیل در اشعار خود ایراد کرده و چون آن را به صورت خوبتر و اسلوب مرغوب‌تر گردانیده محل طعن و ملامت نیست **شعر** معنی نیک بود شاهد پاکیزه بدن ۔ که بهر چند در او جامه دگرگون پوشند
هر نیست اگر کهنه خرقه فرسوده ز تن ۔ بدآرند او اطلس اگر بپوشند

و او را دو کتاب مثنوی است یکی جمشید و خورشید و در آن چندان تکلف کرده که او را از چاشنی بیرون برده و دیگری فراقنامه و آن کتابی بدیع و نظمی لطیف است و غزلیات وی نیز بسیار است مطبوع و مصنوع اما چون از آتش عشق و محبت که مقصود از غزل آنست خالی است طبع ارباب ذوق بر آن اقبال نمی‌نماید انتهی کلام بهارستان والفضل ما شهدت به الاعداء استاد [illegible] تصرف در معانی استادان بخواجه سلمان اسناد نموده و از روی شفقت [illegible] فی الحقیقه در لباس شریکی بجهة خود می‌تراشد و تهمت دزدی بجهة دزدیهای سواد خود می‌باشد و آنکه گفته که طبع ارباب ذوق توجه بغزلهای سلمان نمی‌کند [illegible] مشتریان در دیهٔ خود خبر ندارد یا اصحاب ایشان [illegible] از شعر خود نمی‌شمارد و مناسب این مقام است آنچه مولانا نظام استرابادی در خطبهٔ دیوان خود آورده که شبی در واقعه دیدم که بجایی با صفا تفرج افتاده و در فکر افتاده [illegible] دانستم که نیک پیش رفتم و سلام کردم سر برآورد و علیک گفت گفتم که شما خواجه سلمان ساوجی نیستید گفت هستم فقیر را التفات نموده پیش طلبید و معانقه و مصافحه کرد و گفت رحمت باد بر تو که وادی قصیده را [illegible] و دست بر کتف من نهاد و مشفقانه توجه نمود با وجودی که او چنین ملاطفت مرعی داشت فقیر گفتم که بیشتر از اهل زمان شما اعتقاد بسیار است لا و حال شما می‌دانم که شما اشعار مردم را تصرف کرده‌اید و اشعار بعضی دیگر را سرقه می‌گویند گفت کجا گفتم بمجلد در تعریف [illegible] گفته‌اند **شعر** [illegible] ۔ لو یکت الجبال و انشقت السماء

در معرفت مصطفی المکرم ... | گشت منزل بهر ...
می کنم اقرار ... | در ره دین ... مصطفی
کنیت ... | مدحت ...
قدر ... | قوت ...
یک مثال ... | کر ...
| ختم شد ...

در سلیمان ... | آینه ...
بازبان ... محمد آشکار | **لا فتی الا علی لا سیف الا ذوالفقار**
... | دست و طبعت ...
... | ...
... | ...
... | ...

ای منم ... | وی منم ...
ای منم ... | در سواد ...
این منم ... | ...
این منم ... | ...

[illegible]

همرنگ تا حشر از کوثر و شراب بود * که مؤمنان همه را جرعه [illegible] * هر فرق باده ز ظل ساقی کوثر * که طوطی [illegible] او بهشت داشت

و از آن جمله این قصیده است که انتخاب آن مذکور گردد **شعر** ای دل ایمن ز دست او بیرون کن * آباد سال کعبه و خیبر خراب کن

حال نعمت و باده از کرده دلاش * ورد ذکر تیغ او چگونه خصم آب کن * با هر که آفتاب [illegible] * ور هر که احتیاج بود [illegible] کن

شیخ صفا خارجی که [illegible] * در کردن سگان [illegible] طناب کن * سر چشمه کرم بحر اسد الله است * [illegible] کن

شاها [illegible] ولایت * آهوی چرخ را همه تن مشک ناب کن * بر دار تیغ [illegible] * وان [illegible] کن

کر جان [illegible] * دوزخ بیا و [illegible] کن * در چرخ [illegible] * در دم [illegible] کن

ای فوج اهل بیت [illegible] * طوبی [illegible] کن * ای پادشاه خیل عرب [illegible] * لشکر کشان [illegible] کن

ای شهسوار معرکه آخر الزمان * از دست رفته معرکه یاد [illegible] کن * تو یوسفی نقاب [illegible] * [illegible] کن

ای خواجه [illegible] * چند بر گناه [illegible] کن * انگور [illegible] * میخانه قبله [illegible] کن

آن حرف که [illegible] * گر چوب نخل وادی ایمن رباب کن * آتش پرست [illegible] * ور زبان دل اسد الله کباب کن

سیم [illegible] ساقی کوثر اکر دولت * [illegible] طهور احتساب کن

مولانا لطف الله نیشابوری رحمة الله علیه [illegible]

در تذکره دولتشاه مسطور است که مولانا دانشمند و فاضل بوده و در فنون سخن وری نظیر خود نداشته و گویند که از شاه ولایت نصیبی تمام داشته و بکار دنیا کم التفات نمودی و از این سبب است که گویند مولانا ضعیف طالع بوده است چه هر کس که از دنیا معرض باشد دنیا از وی [illegible] خواهد شد چنانکه یحیی بن معاذ رازی قدس سره فرموده است که از دنیا منصف تر ندیدم که اگر بدو مشغولی او نیز بتو مشغول است و چون ترک او کردی او نیز ترک تو می کند و جناب مولانا خود نیز در بعضی از آن اشعار خود فرموده که

شعر طالع [illegible] * ور روم سوی بحر بر گردد * [illegible] * آتش از یخ فسرده تر گردد

ور ز کوه الماس سنگ کنم * سنگ نایاب چون گهر گردد * بهمه حال شکر باید کرد * که مبادا از این بتر گردد

این همه حادثات پیش آید * هر کرا روزگار بر گردد * و ظهور مولانا لطف الله در روزگار دولت پادشاه صاحب قران [illegible] گورکان بودی و مدح میرزا امیرانشاه [illegible] صاحب قران قصاید غرا دارد و میرزا امیرانشاه او را رعایت کردی و زر دادی و مولانا [illegible] روزی آن زر را [illegible] و در آخر عمر نهایت پیری مولانا بشهر نیشابور [illegible] امام رضا مشهور است نقل فرموده [illegible] در آنجا [illegible] و با مردم کم اختلاط کردی روزی جمعی عزیزان بزیارت مولانا رفتند دیدند که در حجره [illegible] است چندانکه در بزدند مولانا جواب نداد گمان بردند که مولانا [illegible] جواب نمی دهد یکی از آن جماعت بر سر بام رفت دید که مولانا سر بسجده نهاده فرود آمد و در سرا بگشود عزیزان در آمدند و مولانا سر بر نداشت شخصی سر مولانا را بر داشت دید که مرغ روح بزرگوارش از قفس بدن پرواز کرده یاران چون باران اشک خویش در فراق آن [illegible] ریختند و مولانا را بعد از شرایط اسلام در [illegible] امام معصوم دفن کردند و در دست مبارک مولانا این رباعی را یافتند بکاغذی نوشته **رباعی**

دی [illegible] صفای [illegible] * در میکده آن روح فزای دل من * جامی بمن آورد که [illegible] * گفتم نخورم گفت برای دل من

و مولانا بنهایت پیری رسیده بود وفات او در شهور سنه عشر و ثمانمائه روی نمود و خدمت مولانا در نعت سید انبیا و مناقب ائمه هدی علیهم صلوات الله الملک الاعلی قصاید غرا است و از آن جمله این [illegible] است **قصیده** [illegible]

امیر المؤمنین حیدر [illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]

[illegible] * [illegible] * [illegible] * مکن [illegible]

ز حق چون [illegible] * اکر تفصیل [illegible] * و کر ترجیح [illegible] * تو کز طاعت [illegible]

کو رند معتقد [illegible] * تو بوجهل [illegible] * چو زندیقی [illegible] * [illegible]

[illegible] * ایا ملک [illegible] * [illegible] * عطای [illegible]

[illegible] * یقین [illegible] * بسمع [illegible] * بجای [illegible]

[illegible] * از آن بحر کرم [illegible] * شفیع [illegible] * مکر [illegible]

[illegible] و از آن جمله این قصیده است که در مذمت دنیا گفته و در ذیل آن در مدح و ثنای حضرت شاه اولیا و آل اطهار او

قصیده جهان [illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]

چنین است [illegible] * چنین است دوران [illegible] * بیاد [illegible] * نعیم خزان و نسیم بهارش

نه راحت وصال [illegible] * [illegible] * [illegible] * بیک جرعه زهر [illegible]

رخ دل ز معشوق [illegible] * مکن منتظر [illegible] * که هست [illegible] * [illegible]

[illegible] * اگر [illegible] * دل آزردن [illegible] * [illegible]

همه [illegible] * همه [illegible] * [illegible] * که خواهی [illegible]

قرار از دل [illegible] * که تو دل [illegible] * [illegible] * [illegible]

[illegible] * [illegible] * [illegible] * [illegible]

[illegible] * [illegible] * [illegible] * دل [illegible]

[illegible] * قبول [illegible] * قبول [illegible] * شه اولیا صاحب ذو الفقارش

سلام خدا [illegible] * بر او باد و بر اولاد و آل و تبارش

[illegible] امیر شاهی روح الله روحه

مولد شریفش سبزوار و نسبش منتهی می شود بملوک سربدار صاحب تاریخ حبیب السیر آورده که چون او از شیعه شاه ولایت پناه بود شاهی تخلص می نمود و میرزا بایسنغر این معنی را فهمیده روزی با او گفت مناسب آنست که این تخلص را بگذاری و اشعار خود را به تخلص دیگر [illegible] امیر شاهی آن معنی را [illegible] و بنا بر آن حضرت بایسنغر [illegible] و در تذکره دولتشاه مسطور است که فضلا متفق اند که سوز سخن و نازکیهای کمال و صفای سخن حافظ در کلام امیر شاهی موجود است [illegible] ملک جمال الدین فیروز کوهی است و اجداد او از بزرگان سربدار بودند و او از جمله [illegible] خواجه علی موید است بعهد میرزا شاهرخ گورکان [illegible] شاهزاده [illegible] دیوان [illegible] سلطان بایسنغر [illegible] جمال الدین [illegible] روزگار [illegible] روزی شاهزاده بایسنغر [illegible] هرات [illegible] پادشاه و امیر شاهی [illegible] امیر شاهی [illegible] در انواع هنر نظیر نداشت و کتابت استاد بود و در تصویر [illegible] و این بیت مناسب حال او است **شعر** [illegible] و در علم موسیقی [illegible] **قطعه** شاها [illegible]

لولوی او بیاشد و خاشاک بود دیر * بحریست علم و بحر حلال * ایها اللطیفه ایست بدانم من ای فلک * کرد بر دست هر کسی نکو فنانیم

و عمر امیر شاهی از هفتاد متجاوز بود که در سنه استرآباد در عهد دولت سلطان بابر بهادر وفات یافت و نعش او را به سبزوار نقل کردند و بجانب مقبره
اجداد او ساختند امیر بیرون شهر سبزوار بجانب نیشابور و کان ذلک فی شهور سنه سبع و خمسین و ثمانمائه و شیخ آذری و خواجه فخرالدین
مستوفی و سلاح سلیمی ... معاصر امیرشاهی بوده اند رضوان الله علیهم اجمعین صاحب حبیب السیر گفته که از ثقات استماع افتاد که امیر
شاهی در مدت حیات دوازده هزار بیت در سلک نظم کشید و از آن جمله هزار بیت که در میان فضلا مشهور است دیوان ساخته تتمه را آب
انداخت و خواجه اوحد سبزواری در مرثیه آن فارس میدان سخن گفته که این بیت از آنست شعر کو شیوه نو و تیر از شاه آمد
ز انکه شهر شاهی و شاهی آیینه کار **وحید الزمان خواجه اوحد سبزواری علیه الرحمه** در تذکره دولتشاه مسطور است که حکیمی
فاضل بوده و در فنون علوم خصوصاً علم طب و حساب و احکام نجوم نظر تمام داشت و در علم شعر و شاعری سرآمد عصر بود و در خط
و انشا و تاریخ مشارالیه مستعدی یکجهت بود در روزگار بوده و خواجه از اعیان سبزوار است و خانه و ادای ایشان امروز ... خوانند
و ذکر آن مردم در تاریخ بیهق مذکور و مسطور است و خواجه فخرالدین اوحد با وجود حکمت و فضل و کمال مشرب تجرد و درویشی حاصل
شده بود و همیشه در صحبت او جمعی از ظرفا و مستعدان باستفادۀ علوم مشغول بودند ... کتابی بخط خود جمع نموده از عربی
و فارسی و غیر ذلک و آن کتاب را بخط مبارک خود اصلاح و تنقیح و مقابله نموده و در جهان ... نکته از آن کتاب ... و بخط
خیر و کتاب چند یادگاری میراث ... امرای اطراف و وزرای آن او خدمات پسندیده و همه خواجه روان کرده ... امروز
و خرج جلیلان و مستعدان موقوف و الیوم منزل و مکان آن آزاده زمان مقصد فضلاست و جناب فضایل مآب حکمت ایاب
ارباب الفضل و الحکم مولانا ... الملة و الدین محمد دام الله فضله که جالینوس اگر زنده بودی در حکمت از او استفاده نمودی
حق گذاری بجای آورده و صله رحم مرعی دارد و جانشین خواجه است و در منزل شریف آن بزرگوار بر قاعده ... شریف او بحکم
با صفا و آن درس و افاده منتظم است **شعر** زنده است کو که در دیارش * ساله خلق یادگارش * محجوب با وجود فضایل خواجه اشعار او
مکمل است و دیوان شریف او مشتمل است بر قصاید و مقطعات و غزلیات مختار و رواج تمام دارد یک قصیده و یک قطعه در این تذکره
ثبت نمودن و این قصیده خواجه راست در منقبت امام الانس و الجن علی ابن موسی الرضا علیه التحیة و الثنا **قصیده**

و ز پرده های دیر بنفشه کحلی * صبح منعل چو خوبان شوخ چشم * پرده ز رخ فکنده بروی آسمان * نظاره کرده مطلع ...
صد لعبت سمن بر سیمکون نقاب * مصباح صبح چون فروز الظلوم * چون بر شیب شعله زنان دود ... * سیمین طرف الکشت ...
بدره سرای چرخ که بعض بر طناب * هر کو کبی بشعشعه شده ... المثل * حیران شده ... عقل ... * ...
طفلان نجوم چرخ از او شده ... * کیوان که کوی ... * میل ... آهنک اضطراب * بر جبیس ... شکیب
آری چگونه صبر کند ... * رفته ... برق ... چرخ * چون تیغ ... * یوسف دمی ...
بر ... * از ... * افغان ... * تا جیب ...
تا که سپر ... * کف الخضیب ... * بر اوج آسمان ... * ... دراست
کامد ... * ... * کامد ... * هم سلک ... شعبان
کین سیم ... * قلب الاسد ... * با ... * ...
زان رو ... * دلو ... * و ... * طفل ...
کرد ... * کر ... * واجب ... اهل الحساب * ظلم ...
هر گوشه ... * در پرده ... * چون ... * کشته ...

... معلی سلطان دین ... * سر حیل اصفیای مکرم ... * این در خاندان کرم کرده انتخاب * شاهنشه کلیم کلام خلیل خلق
مکرم طالبی ... هاشمی ... * سلطان جعفری ... * کو برده بر سران جهان ... * علام علم دین علی موسی الرضا
حضر ... شاه ... * در راه شرع ... * در باب علم ... * ...
اقوال ... * بر باد داده خاک ... * آتش فکنده خاک ... * آب ...
و ... * کردون ... * اختر ... * با حلم ...
با عزم ... * یا ... * آری ... * ملک ...
بحر کرم ... * شاهان ... * ... * ...
حاصل ... * ... * ... * ...
زین ... * ... * ... * ...
تنبیه ... * ای ... * ای ... * حرف ...
کلک قضا رقم زده ... * این دست ... * کامحاس ... * لعل ...
هر دم ... * کاه ... * کاه ... * ...
سر کشکان ... * کر ... * عاقل ... * کشته ...
بدکیش ... * ... * بر سر ... * ...
آری ... * ... * ... * با ...
کر ... * ... * ... * ...
یک ... * کامستند ... * بود ... * دریا ...
بحر ... * ... * ... * ...
زین آستانه روی ... * ... * ... * این ...

آنم که دست ... لطف ... و خواجه راست ... که به هشتاد و یک سال رسید ... از خاکدان ... در
و معمور ... خراسان ... و ستین و ثمانمائه و خواجه ... اولاد ... حاله ... سعادت
مصون بوده **شعر** عمر ... * باز ... * و خواجه راست ... کردند و در ...
این قطعه انشا فرموده **قطعه** ... * ... * ... * هم ...
هر با ... * مریم ... * چون ... * مرد ...
تا ... * ... * ... * ...
کر ... * وصل ... * روح ... * ...

من سخن ... **امیر یمین الدین فریومدی ادرکه الله بلطفه السرمدی** در تذکره دولتشاه مسطور است که وجود
شریف ... امیر ... است که این یمین ... مردی ... و صاحب فضل بوده و اصل او از ترک ... و در ... سلطان محمد
خدابنده در فریومد بوده و صاحب خواجه علاءالدین محمد فریومدی که در روزگار سلطان ابو سعید ... خراسان بوده
و خواجه محتشم بوده است امیر یمین الحق ... کرده و پسر امیر یمین الدین و پسر او امیر محمود شاعر بوده و مردی فاضل
و خوش گوی بوده اند ... امیر یمین الدین ... امیر محمود ظاهر ... است امیر یمین الدین ... محمد

نوشت رباعی دارم ز عتاب فلک بوقلمون * وز کردش دور کار حسن دیگرگون * چشمی چو کنار صراحی پر اشک * جانی چو پیاله همه پر خون

وامیر محمود در جواب گفت **رباعی** دارم ز جفای فلک آینه گون * پیوسته دل کسستان از او کرده چو خون * روزی به هزار غم به شب می‌آرم * تا خود چه بلا زاید ازین چرخ زبون * و مکاتیب منظم و نثر امیر یمین الدین که بفرزند خویش امیر محمود از ری نوشته شهرتی عظیم دارد و این قدر که محتمل آن باشد و این مثنوی از اشعار اوست **شعر**

بر دو کو ای جان پاک بتر سینه آمان * که علم حکم تو را مایه دل آمد ایشان * بهار عارفان سرای زمسلمی است
کز هیچ دل نبرد ره بشکال سال ایشان * برادر لحظه دیوان عالم قریب * که مرغ وهم نزد بال در محل ایشان * فیوز الله بیچارگان و بی‌روبات
کز حرز تو کس نبرد بحق بطال ایشان * بی‌نیازی دیوانگان خلد دارند * که زمره عشق بود نالد سلاسل ایشان * شاهدان معانی که چشم کوشه تربیت
نظر نکاه عمر ازاد رخابل ایشان * باب روی چو آنان تو سیه و بود * که نقش ماظهر لااله نه تصاویر ایشان * باب دیده پیران ازو بپوش عزت
که نیست جز تو کسی نبود بر نه سایل ایشان * نجون آن شهیدان عشق دار دشت * که هیچ دیده ندیدست مقاتل ایشان * بعزم قربت تو کان عالم پاک
که هیچ روح مقدس شد مقابل ایشان * مال امثله بمثال آل عبایست * که شد دلیل بر کان دین دلایل ایشان * که با وجود بغی دو فرخ یاسا شد
رها بر دامن او ناشی بر شمایل ایشان * بر دکو ای جلیلیا نکو نیست که مرافق * دراین جریده مقصود ساز داخل ایشان * ولیک جو کلی بر جنگ دو سوج حوادث
رسان تو مخضر جان مرا به ساحل ایشان *

امیر محمود مشهور به ابن یمین الدین حشره الله فی الخطاب الیمین وهو محمود بن یمین الدین طغرائی **شعر**

جان نوی پدری کو یجاز بود فرزند * چنین بود و گر چنین بود چه عجب * در تذکره دولتشاه مسطور است که امیر محمود از فضلای عهد خود بود و خلق حسیب و سیرت پسندیده داشت طبع و نظم و شعر خاطر کرد دارد و بتخصیص مقطعاتش که نقل مجالس سلطان و وزیر و صغیر و کبیر است و از آن جمله این قطعات که در مدح حضرت امام رضا علیه التحیة والثنا نظم نموده و در آن اشارت به قطعه که از ابو فراس مشهور است فرموده **شعر**

به سند ابن یمین گفته دمی کم نوشت * که شعر تست که بر گلستان سدره شد * چو اسیع سرای رضا همی شنوی * که در جهان نبود کس چون کهن بکفتش که بیارم ستود دانا یا * که جبرئیل امین بود خادم در گهش * و این قطعه حکمت آثار که بطعن اغنیا و حکام از بیکاری استغنا و داد از اشعار اوست

قطعه دو قرص جو کر از خفر مال ساله * مر تقوی یا جه تفاوت که بود فرزند * سالها باید بود ابن یمین ما طلب * کر فرق یک زمان شود در هم و شادی مفلک علم دارد نه ما د به علم مقادری مدد روم * شد یک هفتم و جاود کرو یکنحط * و امیر محمود مداح جماعت سربداران بوده است و در شهور سنه خمسین و سبعمایه در مهد استراحت خفته و در وقت استراحت این رباعی گفته **رباعی** منگر که دل ابن یمین پرخون شد * بنگر که ازین سرای فانی چون شد * مصحف بکف و چشم بره روی بدوست * با پیک اجل خنده زنان بیرون شد * و مرقد منور او در فریومد در صومعه والد او است در پهلوی پدر **امیر حاج الحسینی الجنابذی** از جمله سادات جنابد خراسانست و در علو سیادت اصل و لطافت طبع مستغنی از تحدید و بیان دو نخست او مذکور است که انقطاع و تجرد کرش در مرتبه بود که روزی میر علیشیر بحجره او در آمد و آن متبرک را لحوه محروم اسرار خاطر اهل دل او مطالعه خالی دید لاجرم تفقد بخاطر آورده جمیع ما یحتاج از نقد و جنس سامان نمود به آنجا فرستاد و حضرت سید چون بر آن حجره آمد آن اسباب و براق را ملاحظه نمود در آن حجره را فراز کرده بجای دیگر تحویل نمود و خود را از بار منت اغنیا و تجویز نفرمود از فنون شعر به قصیده و غزل میل بیشتر داشت و همیشه خاطر به مداحی اهل بیت رسالت می‌گماشت در حبیب السیر مذکور است که تخلص حضرت میر در دیوان قصاید میر حاج و در غزلیات امیری بود و قصه لیلی و مجنون را بنظم آورده به این بیت افتتاح نمود **شعر** ای عشق تو را جهان طفیلی * مجنون تو صد هزار لیلی * و از جمله قصاید او که در مدح حضرت امیر المؤمنین واقع است اینست **قصیده** ای دل حکایه از شه خیبر کشا بکن

در مطلع سخن سخن از کفا بکن * بهرایه عروس ثنای جمال او * از جوهر معانی ام الکتاب کن * از برق تیغ حادثه شور حکایتی
با دوستان بکو ولایت سیمایی کن * ای جان زبان نطق خویش را دو * وصف ثنای آن شه عالی جناب کن * ای آفتاب برج ولایت جواب
از پیش اهل مطلع صبح جدایی کن * روی زمین ز بحر کف ابر موهبت * چون قعر بحر معدن در خوشاب کن * هم چون حصار خیبر اساس عدو
با خاک برج قلعه به صد استخراب کن * طاوس دیده ملک سپهر آشیانه را * از کرد خیل خویش چو بال غراب کن * از آتش مقابله شیر حرم را

بر تابه بر سپهر مه و زر کباب کن * چشم فلک ز کرد مراکب سیاه ساز * روی زمین ز خون مخالف خضاب کن * ای چرخ سال خورده جهان دیده ای که
ارسش مسیله او کلشاب کن * خان بعمر چو سینه سبیل کن * در دین مثال هیچ چو در خواب کن * شاها لب آمفت جهان او وزکرفت
مشتین در رون بره معزم از نکاه کن * هم بسته سینه شعار بها دساز * هم بوشش نشانه شیلی ثواب کن * نصیب لوای سعد طلوع مصدق شد
ای شهسوار معرکه یاد رکاب کن * افتاده چون ظلال افتان کمکتان * از دست شرع رایه بیضا شهاب کن * رود در روانه سار بشکل شفق زخون
موجش فراز لجه الحجاب کن * آمد که هم چو بیکش قرات بیت * از خنجر شرر د بیم چو بی‌عتاب کن * از کرد جیش ماه خورشید ماه
در شاه راه سطعتر برشاه نمازکن * بر روی جاه یالش عصمت قرار کیر * و انکه بیان حکمت فصل الخطاب کن * چندین قطره مسئله بر عقل مشکلست
آغاز روی علم الله جواب کن * درخشان سالجود یلموامیدا * مستغنی از عطای سحاب و بحار کن * میر حاج عهد سبح ثنای الله کرد
یارب دعای خسته دلان مستجاب کن **وله ایضا** مرا دلیست اسیر چه زنحدانکش * شکسته بسته تر از طره پریشانش * ز کریه چون مرغ آبی انس سکاه هنوز
به بیخ تاج کند روز کار هجران کش * هلال نیمه جکر دو زد لر است تم * کم بود عیش از لب خشات یکانش * بکرد عارض مطلعان او نوشته خط
که هر که شیفته است ولی به جانش * بجام زینت جو د داد سر روه آمد * بجلوه یوسف ایچه ز نحدانش * برآتش لب لعل خط شعله بسر
که هر نفس اثر دیگر است بر جانش * تم که رتبت سوزان ز روغش بکداخت * نماند قوت فریاد و زور افغانش * کدام سینه که شقت تو خنجر بلا
کدام دیده که حسن خط خجر آسم * مبادش دربن آزار آن نکرفتاری * که نیست قبله جان عزیز شهر اسانش * ابو الحسن علی موسی آن شهنشاهی
که خوانده اند سلاطین دهر سلطانش * مرسه کرامت سپهر ایج شرف * که نافت برهم کسی آفتاب تابانش * امام دین و دین داوری که از سر مهر
سپهر کرده مطیع انقیاد فرمانش * نهال باغ و رم سر کلشن تقوی * که مرغ روح سر زده منزل بستانش * باعتقاد خرد دامن مطهر اوست
که نیست کرد غبار و فجر بعصیانش * فرو که سایه لطف کستر دتسرد * هلال کیسه سیح خرابات تانش * نثار چیر خرکاه اوست هاله ماه
که دیدی عاشق زوفتر و وای کوانش * ایا سپهر مای کحان ذر که تو * هزار بار به از سرتبر پا هانش * کهن جواد تو بر بیت بر کسخ فقرا
نه جز لسان مقصود نیست یارانش * محیط همت تو لجراید در هم شهی * شمیده میده خواص عقل یابانش * صحیفه عمل هر که سمت دارد
بدست راست دهد رو نجیر بزادش * کسی که بدر قه لطف اوست هر به او * بسوی جاه سلالت نبرد شیطانش * سرای جاه تو ز آن شمع نور وحدانک
که برفروخته الله از چراغ ایمانش * کدام مسئله کین ز فرخ تو تیغ کند * که نیست جمع بر جبین نشکل سوفانش * اگر کند خنکی از تو نیست عجب
که شالحت خاطر دم سردچون بندگانش * بد شمنان تو هرکس که هم زبانی کرد * بسنگ حادثه بشکست چرخ دندانش * شها غلام تو میر حاج بی دل محتاج
که در محبت تو محکمست پیمانش * ستایش تو و اجداد پاک را است * وسیله ای که خلاصی بود هنروانش * چو خوان لطف نهادی بکوی به نظم
کنار مسیه کردان نجبین جوانش **مولانا محمد بن حسام لحضه الله دار السلام** در میان فرق انام با ابن حسام اشتهار دارد و طبع او در نظم اشعار قوتی قوی بوده در تذکره دولتشاه مسطور است که حضرت مولانا با وجود شیوع شاعری از اهل فضل و قناعت و انقطاع بود و مولدش قصبه خوسف است من اعمال قهستان خراسان و از دهقنت نان خوردی و کاو بستی و صباح که بصحرا رفتی تا شام آنچه از اشعار گفتی بر بیل دسته نوشتی و بعضی او را ولی حق شمرده اند در نعت رسول مجتبی و مناقب ائمه هدی قصاید غرا دارد که در بلاد ایران مشهور و بر السنه محبان آل عبا مذکور است از آن جمله این قصیده است که در نعت و منقبت گوید **قصیده**

ای خاک آستان تو رضوان آستین * جاروب فرش مسند تو زلف حور عین * باد صبا ز نکهت زلف تو مشک بیز * خاک عرق ز نخه زلف تو عبیرین
از لعل آبدار تو یاقوت را شفا * وز زلف تابدار تو حبل المتین متین * نام فلک ز رفعت قدر تو تاجدار * کام هوا ز شربت لعل تو شکرین
ذات تو هم چو نام شریف تو مصطفی * حسن تو هم چو خلق عظیم تو نازنین * ماه منیر مملکت آرای طاوها * شاه سریر مسند اعلای یاسین
بابای مهربان تو آدم شفیع * فرزند آدم از همه نیکی خلف ترین * پا بر سریر کت مبتیا نهاده * آدم هنوز بوده بکر بیا وطین
ای بره روان راه حریم اکبریا * شرع تو نابرو نماید شارع مبین * رو بر در آسمان صادرت معلم * دربانی آسمان تو سرو داستین

یا رب چاره در حضرت با احترام تو ترک جهان با اش قصر چهار بین
نام تو بر نگین سلیمان نوشته‌اند بهر نفاذ ملک بخط زبرجدین
فیروزی جمال لا ینبغی یافته تا کند نقش خاتم لعل تو بر نگین
مطلع قرآن مهدیت [illegible] انگشتری که با تو قرین شد [illegible]
شاید که شاید [illegible] آبروی خویش بر خاک آستان تو [illegible] جبین
در عهد [illegible] نبودی جمال خویش هیهات [illegible] بود هین
آب حیات خضر [illegible] آمده تشنه گیتی [illegible] کشته دفین
وقتست کرد دون سرا پرده حرم بیرون [illegible]
وقت خروج [illegible] بیت خلل چرخ فلک [illegible]
بکشای [illegible] برون [illegible] بنفشه [illegible] یاسمین
[illegible] تا دست برد [illegible]
سودای خاطرم [illegible] کشید [illegible] [illegible]
حال شکسته [illegible] از طره معنبر [illegible] بعد از این
بکشای تیر غمزه ز ابروی چون کمان غمازی [illegible] در هر کوشه در کمین
دین [illegible] خاندان تو [illegible]
[illegible] اهل بیت تو [illegible] هم آسمان گواهی [illegible]
دریا [illegible] اصل [illegible] [illegible]
بوجهل [illegible] کلام مجید را [illegible]
[illegible] آدم [illegible] ابلیس [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] عقل [illegible]
[illegible] [illegible]
فرعون [illegible] [illegible] آهین
از حیلهای [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
تیغ زبان [illegible] آتش و آب [illegible] آب آتشین
[illegible] [illegible]
شاید که [illegible] هاروت [illegible] آفرین
[illegible] [illegible]
وسنها ساقی بزم [illegible] شکت مهر [illegible] در قدح [illegible] شکت
[illegible] شکت
طوطی [illegible] بان [illegible] شکت
کنبد [illegible] سقف [illegible]
[illegible] ماه [illegible] شکت
[illegible] دفتر [illegible] شکت
مطرب بزم [illegible] جلوه [illegible] شکت
خسرو [illegible] تاج مرصع [illegible] شکت
صدر [illegible] خامه [illegible] شکت
[illegible] **وسنها** [illegible] شکت
یا رب [illegible] شکت
[illegible] لذت [illegible] شکت
جشم [illegible] قامت [illegible] شکت
[illegible] [illegible] شکت
طلعت [illegible] [illegible] شکت
حال [illegible] سوخته [illegible] شکت
دوش [illegible] [illegible] شکت
عطر [illegible] [illegible] شکت
خاک زمین [illegible] روح [illegible] شکت
[illegible] [illegible] شکت
حیدر [illegible] انکه [illegible] شکت
صیقل [illegible] لمعه [illegible] شکت
که [illegible] [illegible] شکت
[illegible] بازوی [illegible] شکت
خنجر [illegible] [illegible] شکت
خنجر [illegible] غنچه [illegible] شکت
فتح بازوی [illegible] [illegible] شکت
[illegible] انکه [illegible] شکت
نقش [illegible] [illegible] شکت
تیغ [illegible] باد [illegible] شکت
صبح [illegible] شام [illegible] شکت
حیدر [illegible] قلب [illegible] شکت
ضابطه [illegible] رابطه [illegible] شکت

لات عزی [illegible] هر دو [illegible] شکت
انکه [illegible] جنبش [illegible] شکت
[illegible] نام [illegible] شکت
شعشعه [illegible] زلف [illegible] شکت
[illegible] تاب [illegible] شکت
انکه [illegible] روشنی [illegible] شکت
[illegible] معجزات بر طبق [illegible] شکت
طاعت [illegible] [illegible] شکت
خطبه [illegible] منطق [illegible] شکت
از [illegible] [illegible] شکت
غیرت [illegible] خامه [illegible] شکت
کرد [illegible] عاقبت [illegible] شکت
[illegible] خواهد [illegible] شکت
جب [illegible] باد [illegible] شکت
وسنها [illegible] آفتاب
خطبه [illegible] بر جهارم [illegible] آفتاب
تا دست [illegible] هر [illegible] آفتاب
[illegible] جار [illegible] آفتاب
[illegible] کشتی [illegible] آفتاب
فضلا [illegible] بر [illegible] آفتاب
خاک [illegible] [illegible] آفتاب
[illegible] کرده [illegible] آفتاب
مسند [illegible] آسمان کلک [illegible] آفتاب
سال [illegible] بر [illegible] آفتاب
در جهان [illegible] صورت [illegible] آفتاب
[illegible] آنجا [illegible] آفتاب
هیبت تیغ [illegible] [illegible] آفتاب
از [illegible] دیو [illegible] آفتاب
[illegible] [illegible] آفتاب
[illegible] بر کشد [illegible] آفتاب
[illegible] قبضه [illegible] آفتاب
خنجر [illegible] بر رخ [illegible] آفتاب
[illegible] بر [illegible] آفتاب
[illegible] کر [illegible] آفتاب
[illegible] [illegible] آفتاب
تا [illegible] زان [illegible] آفتاب
[illegible] رشد [illegible] آفتاب
مهد [illegible] مهر [illegible] آفتاب
یا امیر المؤمنین [illegible] کان [illegible] آفتاب
[illegible] آسمان [illegible] آفتاب
ای شهرستان علم مصطفی [illegible] [illegible] آفتاب
ای تو مولی المؤمنین [illegible] من [illegible] آفتاب
اندر آن [illegible] [illegible] آفتاب
صورت [illegible] هر [illegible] آفتاب
در پناه [illegible] جون [illegible] آفتاب
وسنها [illegible] احضری از [illegible] جعفری
[illegible] [illegible] خاوری
اسر [illegible] [illegible] عبهری
[illegible] دارای [illegible] سکندری
تزیین [illegible] هم [illegible] دلبری
از [illegible] [illegible] عبهری
بطارم [illegible] [illegible] معصفری
خلق [illegible] تزیین [illegible] [illegible]
دیبای [illegible] قرمزی [illegible] زیوری
[illegible] [illegible] هنگام [illegible] گوهری
این [illegible] سالار [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] زرگری
بام [illegible] میوه [illegible] عبقری
بر خوان [illegible] [illegible] [illegible]
بر سر [illegible] سلطان [illegible] سروری
شمشیر [illegible] [illegible] جون آفتاب [illegible] حیدری

الملح مجتبی و سلالهٔ حوریه | ای باد اگر بجانب آن بیضه بگذری | ای مهتری که داده همه مهتران دم | در پیش کمترانه تو اقرار کهتری
مجموع منزلات و کمالات انبیا | موجود در وجود تو الا پیمبری | باکبریای قدر تو مسکین بجان الفلان | چون معجزات حرکلیم است ساحری
بوسند جلالت دعوت ز دو قدر | شاهنشه سریر و سزاوار افسری | فضل ابی علم بحلم و خلق خاصه | انگه کجا که با تو زند لاف همسری
از عهد مصطفی و سلالهٔ مجتبی | مسند حرام مسجد و محراب منبری | ای آفتاب جیب تو ماه در کف | در گلستان فضل ز تو نعمت تری
سرو حدیقهٔ چمن کرامای عصمتی | ایوان نشین گلشن زهرای زهری | دلشاد مصطفی و دعوی پیمبری | زوج بتول و والد شبیر و شبری
قسمت کنندهٔ نعم هشت جنتی | لطف نجی که مفتی هر چار دفتری | قاضی شاه بو سر منبر توی شرع | دارای دادگستر و بالکیو نری
ساقی خشک کاروان زمجنی | ساقی تشنگان بیابان محشری | بالاشین صدر نشینان سدره | مسند خرام روضهٔ فردوس اکبری
ساقی خوش لقای حیاض ریاض خلد | فیاض آب چشمهٔ کافور و کوثری | در درج معدلت جو گرانمایه گوهری | بر برج منزلت جو فروزنده اختری
صاحب لوای رایت اعلام احمدی | پیغمبر رسول خدا را برادری | نخل حیض صحیحهٔ و سخت کری | ضربت رسان کردن کردان سروری
انگه کرم بهره ز عطای تو برد ید | گوی شرف نبرصه فضل و هنری | ابن حسام نامه در انعم تو یافت | بگرفت ملک شعر به تیغ سخن وری
شاها بید ولت تو شد اکنون بهتر | شعر حیات بخش باو کاه خاطری | دوشیزه کان بدهٔ نشین جمالی | کو آب مکرم آب حیات سخن وری
ها روت طبع خاطر من در جهان | به سبق جادوی بابل ابلوری | اشعار من شایق دلشاد مصطفی | زن ابجود طینت ما را مجرّی
هذا عبید ن عطر بخی مذهبی | یارب بدین عقیده بمحشر آوری | طوبی لمن جو تابی ممر هدی | بامهر اهل بیت بخاکم چو بنگری

وازجملهٔ مثنویات ابن حسام کتاب خاوران نامه است که بروزن شاهنامه در سلک نظم کشیده این چند بیت که مشتمل بر نعت و منقبت آل است
در قصهٔ معراج از آن کتاب مذکور میشود **مثنوی** کسی را که باشد سلیمان ندیم | ندیو رسد بیم کار از رجیم | چو با کشتی نوح باشد مآب

بریق نطوفان و دریای آب | کر آتش بگیرد جهان ای سلیم | تو چون با خلیلی ز آتش چه بیم | ره از ازدها و ازدها زن بیالاید
تو با شارع شرع دو بال بینت | نخواهی که در رهروی با بال | بر مجانب مصطفی جوی راه | بزرگی نه رجب جوی و فضول
کتاب خدا جوی و آل رسول | نخواهی که باشی ز کر هر دو کان | مزن دست در دامن آلودگان | مگیر از دست زراه صفا

بجز دامن عترت مصطفا وفات ابن حسام در شهور سنهٔ خمس و سبعین و ثمانمایه بود رحمه الله **مولانا کمال الدین غیاث شیرازی رحمه الله تعالی**
در دولتشاه در تذکره خود گفته که او مردی دانا و حکیم مورخ و خوش طبع و معرکه گیر و شاعر بپهلوان بود و در قصاید خاندان طیبین و طاهرین
قصاید غرا دارد و اشعار او مشهور است و رسید ه سعادت و میکو شیراز نقار دیگر با علی ابو بکر و عمر و در مناقب خوان مشعر ایشان اشارت بود
و در تشیع مثل ابن بابویه خود بیت و اعتدال دعائم کند روزی ابراهیم سلطان گورکان از مولانا پرسید که از مذاهب کدام مذهب بهتر است گفت
سلطان ظالم پادشاه بود در درون خانه نشسته است و این خانه چند دروازه زهره کدر آی پادشاه را توان دید توجه کن تا قابلیت حضرت پادشاه مطالعه
کنی از در سخن مکن و ما نصد رنشان جوی شهزاده دیگر پرسید که مذهب کدام مذهب افضل گفت صالحان مرقوم و هر مذهب سلطا خدا
خضا ز مولانا خوش آمد و او را تعظیم و اکرام فرمود و فاضل سمرقندی در این مقام از تذکرهٔ او چند جزو اظهار نصیحت و پند برده فرموده اند که کفر را
کمال اند و توقف ارتکاب معرفت هست از قول او ره خود را دور بود ارد و یقین شد اند که اما الزیدی فضولی بتاویل التخصیص بقول و رد اصحاب رسول الله
که کفر طریقت و شریعت الاّ هر ابتدا و فاضل او است و برحق داشت و در این باب حضرت شیخ عطار علیه الرحمه فرموده **مثنوی** الا یا ده تعصب جان برفت
کتا مخلوق در دولت بفته دل از ابلهی بر ذوق ممکر کرفتار علی بودی و بوبکر کر این یک بود نزد تو مقبول کر آن یک بود از کار معزول
کر این بهتر و آن بهتر چه آجر که تو چون حلقه بر در تو اجر همه حرفت در این بعث و تشنیع تمام نا خبر از کی جو سبق یقین دانم که در بابیش حلقه
یکی کردید هفتاد و دو فرقه جه کویم که هر آن شان کو نید جه کویم کر کر بجز ای کو الهی نفس سرکش را زمان کن فضول از دل جمله برون کن
دل مارا بخود مشغول گردان تعصب جوی را معزول گردان و مراد کیای ائمه محقق باید که آن رشته که مسلسله پیوند داین نصیحت فرجه مقاصد

مقاصد کلاولیت خام بحاصل که مرشد آن کمال نقشبند و مشایخ سلوک بخارا و سمرقند بسبب عجز از تحقیق این مطلب از چند آنزا دام
فریب عوام دردمند و دانه قناعت ابهام طالبان حاجتمند ساخته اند و الا بر طارف مغارف اصول و کلام وضوح تمام دارد که چرخ
تعدیل اصل استحلیل که مدار مجتهدان احکام و حکّام اسلام در تحقیق رجال احادیث سید انام و ترکیه شهود در هر مقام در آفت
بس اگر این ناصح مشفق از عالم معنی کشف و ذوق میخواهد هر آینه تحقق خواهد بود بحاصل و از حیله معنی فاطل زیرا که ما را نیان ارباب
مسئلا ارباب فقه و اصول اند و ایشان بظاهر شرع ماموروم مشغول اند چو وظیفهٔ فقها تمسک بظاهر قرآن و اخبار است نه توسل باطن شیخ
عطار و خواجه احرار و اگر از آن معنی مدلول حدیث و قرآن محصول دلیل و برهان میخواهد لا نسلّم که در ردّ و قبول باقیام دلیل
معقول و منقول و معقول باشد چه بموجب حدیث صحیح حضرت رسول که من مات و لم یعرف امام زمانه مات میتة جاهلیة امامت یکی
از اصول است و نظر در آن متابعت امام او رسول و اما اگر گفته که نظر در ردّ و قبول عطایه رسول که طریقه و شریعت اگر این طریقه طریقهٔ صوفیه
آل رسول مانند شبلی و بایزید و بهلول میخواهد لا نسلّم که سخن در ردّ و قبول عطایه رسول در طریقه ایشان که فرزند معقول باشد و مستند
منع هیچ دیوان معنوی مولوی و حدیقه شیخ سنایی غزنوی است و اگر از آن طریقه طریقه زاهدان کور ابقس بدخود دامی خواهد آن فضیحت بدجنبان
ساده و خواجه زادگان آن خانواده راسو دمند نیست و هم چنین اگر از شریعه مذهب میخواهد مطاد رهاست و اگر قلم تر میخواهد نهایة
مکابره آنچه از اولیا حضرت شیخ عطار با ستظهار آورده بعد از اعماض از حال آن به تقیه و تسلیم حال آن بر آنچه او از ظاهر آن فهمیده مطارحات
بدیگر ایات شیخ که در بیان احوال الوسیق ذکر یافته با انکه مراد شیخ از این ابیات نفی تعصب است و مراد بتعصب استعمال سب و شتم جاهلانه است
نه تمیز و تحقیق و استدلال بلکه روی سخن شیخ به متصوف است که اقرار به اعتقاد دارد و کاهی علی و کاهی ابوبکر روی آرد و در عقیده مرسوم لاکلا
و بتحصیل تعیین ندارد و عمر خود را ببحث تردد مصروف کرده اند و اطلاق فضول در کلام شیخ مونیا نیست در آنکه از اهل علم و استعداد خود
امثال این مواد حکم در دقایق مبدا و معاد در پی صواب و سداد است و حکم حضرت شیخ شفقه در رد و قبول از تعصب غیر معقول اداد و نظر هم کرد
در آن فضول خوانده و حال آنکه خود در بیت ششم رد و قبول از سر داده و در رسالت تفرقه ناجی از هالک تاکید ه و بموجب حدیث الکبر شده
و احوج مقتضای مقدمهٔ الناس لیا امناق و ما سکا فرار هفتاد و سه فرقه ملت محمدی هفتاد و دو فرقه را هالک حکم داده و دست رد بر سینهٔ ایشان زده
و الله ولی الالهام و الافاده **مولانا نظام استرآبادی رحمة الله علیه** از دار المؤمنین و از جملهٔ ارباب فضل و سداد است چون سالها در اشعار
بر معما سبق داشت در اوایل حال اوان تحصیل گذشت و در اواخر که ختم المدققین میر حسین نیشابوری دقت طبع خود را جلوه داد و معما را
بر طاق بلند نهاد و خدمت مولانا بالاتفاق سایر ارباب معما خاطر از آن صنایع پرداخت و آنرا بجانب میرزا کور رسم داشت و از غایت خلوص محبت
و صفای طویت مبل اهل بیت رسول علیهم السلام روی توجه و اهتمام بنا دور و رای صالحه که سابقاً از او در زمره خواجه سلمان نقل افتاده منوکان
افتاد از محبان اقلام بلاغت نظامش ریاض سخن وری نضارت پذیرفت و از برکات خطاب افادت مسکنش گلها و گلبرگ در عجاب جای تربت کرد
و کاهی کتب مثنوی بنظر میاورد و در خود و کتاب به بلقیس و سلیمان از جملهٔ مثنویهای اوست در سال الحدی و عشرین و تسعمایه در دات یافت و چون
دیوان قصاید او که به مدح اهل البیت علیهم السلام مقصور است در میان جمهور و اهل ورع کالا و سندا او مشهور و لاجرم بذکر انتخاب بعضی از آن قصاید
می نماید این قصیده از آنجمله است **قصیده** کن شعر رفعا که در سرای جهان | مقدم سنه نجم تا ز دوحه آن

دمنظر شعشعهٔ آفاق او مراحم جهان | که سرفکنده بپیش جو گوهرش تاج | سمند سرکش عرم کند مراحل قطع | خیام دار در دستر بوبه استغنا
در این معرکه عالی الساس بنگاری | که چشم عقل نظاره از خیره جران | مراجه کار که خالیست کشور دو سخن | مراجه کار که خالیست منظر سلطان
مراجه کار که بر کشت بخت ذاتیم | مراجه کار که بر خواسته ولد خانان | مراجه کار که کار ایران است خط سرسلم | مراجه کار که آتش نجسته کان
مراجه کار که رضا قد نبشه در شیراز | مراجه کار که کلم جموع ایشه دوران | مراجه کار که کویم حریص طالبها | که بر جهان جو بدی که بجات جهان
مراجه کار که به سلوک عهد قدیم | مدیح مسیح بگو بد شاه شروان | مراجه کار که در مدحت شه بغداد | نصفحت مدح قصاید سلمان

مراچه کار که جان بخشد اهل معنی را | سخن برای معانی بکار اصفهان | مراچه کار که در تفتیش نظم نظام | ز بالله داده برون از خزانه جرجان

من و محبت آل علی که در دل من | نمانده است بغیر از محبت ایشان

شب جمال تو کشوری ز گیسو انداخته | ز قامتش فتنه ز سر طناب انداخته | از شفق کرده سرخ انگشت شهادت | تیر که مه زان شب تیر شهاب انداخته

کرده ام زین ره شکوه سایه نخل | کاهکشان تا فلک بر سر نقاب انداخته | چرخ دال تر سرفتاده در ره | چشم بر ایوان قصر تو آب انداخته

قصر حلوه شمش داد عکس | زانکه کند بر تو آن پیچ و تاب انداخته | از دم تیغ جهان سوز تو | خویش را در خط سلک جان انداخته

بخل ابر نوبهار از آنکه دارد بر قدم | رشک دست جود او در اضطراب انداخته | کشته اند از چشم مردم دریا | گوشه چشمی به رکن از جبل انداخته

اگر از قهر او مشتری باشد | که برای آب جود او سراب انداخته | ای کشته بیتر از سحاب | تا عرش دان طرح رسم انقلاب انداخته

مجمل خصم تو بر کعبه مقصد | بس که کرا او از هیبت پیچ و تاب انداخته | گر نشد خصم تو ز دنیا مال | کز کار این کار باز بهم انداخته

اگر نقش طلعت تو کرد تنها | چنبر بوده کمان در شاهیت انداخته | بر نظام افکن نظر شاها که چرخ آفتاب | مادر دهر بخت بختی جهان خراب انداخته

وله ایضا حسود اگر بود بخت من بود معذور | که روز قسمت روزی نبود بخت چو خور | ماندم بر حکم آن که بخت سرشته | بخت بلند شاه کشید که چرخ آسمان مشهور

بخاطر ملک رد سیم و برق ازدحام | چنانکه عکس کواکب کند در آب عبور | خدید شهد و کاهجان زحیج کر زنست | بهر طرف چه جمال تا شاه بود نور

شاه بخت سپهر اجلال الله | که هیچ نیست دلیلی جو به سبب نور | ز ذره مهر و دراین بزم کرات آینه | که چون ز شاه تماشا کند کجا اندر دور

بنام خوش جهان که کبوتر آتش | چنین که یافته جنبش شد باد غرور | چو دهر خاست کین از مه یکی دگر | بهار این سو از ساخت خویش را مجبور

سری بدان که تاثیر بحر بلکه دریا | که زیر آب توان بود تا جهان مستور | بیمن خاطر او دل اهل زمان | که بر زنده دو دیوانه بکامل معمور

بکان نیم شاه خاک در زمین آتش | رکعه سیم چو کار و رنج و شیرین منصور | برون خاموش بر جهان از کرداند | که کینه نیست ترا بر غیر ظهور

دل حسیر حامکان که سیل جو کند | که چشمه استطیعه ز هر مفید مقبول | زمانه داشته دستور جو تا بوده | برون تر بوده کو سپهر دستور

دم بپای او مجوئیت در خاطر | که بهترین عمل جیست شاه که شود | نداد سید عالم نظام سلطنت | که ای کجا منزوم المحادیث محصور

بیار محبت سلطان اولیا بشود | زهی عمل که شود بر صحیفات مسطور | علی امام معالی هاشمی که بود | سواد منقبتش به سیاه دیده حور

شهی که بلکه هم جو او شهنشاهی | بکشتند نظر الطاف ایزدی منظور | امام کاظم مسلمین ولی الله | که شمع دولت اکثر عید را باید مصور

وصی احمد مرسل که در محبت او | برون تر خبر نکرده انبیا مغفور | برای بیعت مسکن بنام مهر شناس | سپهر مهر که گردش مظاهر سپهر ستور

زخلق دست برون حلم از الطاف | اسیر معفرت از تو لا بر الغفور | شفیع محشر محمد بن محمد در محشر | مکا شفات مجید بر اصل منصور

ز دل سواد معاصی برون برد بیش | جانکه سایه بر ظلمات شب دیجور | مکو که از نظر خاک تاریک در آخر روز | شود بر زمین مهر خاوری مستور

که هر شمع سحرگاه مخلوق شام | کنیز شکر از آنکه نهان مقصود | علی است بیکار که آخر اید بر دین | نشانه در قدمش مسند لولو منشور

به تیغ خود شاه دلیر از صفی قوی | کشاده سحگاه داران تاریک کور | بخشه بر نجم حکم او نسیم غلط | مدح آیت کرم او عبادت مور

دهر بعلم از آن که تا جدار کرده | مکانت فرقدیت مشکلات بود | فروغ مهر تو در منبع هدایت خلق | سپید آتش و بی اثرت در ساغر طهور

به حکومت قمری برخاک سیاه رنگ | تو شنه لب ز دیوان سرمدی مغفور | بیوی لطف تو کرده انبیا بر خوش | حدیث کوثر تو ساقی شراب طهور

اگر فتد ز طلیعه شریعت عصمت | بدهر اگر آتش طبیعت که هور | بود بشر فراغت شاه در نام | میان عالم نهر تو ولی فرد در سور

فتاده جو بر جهان لطف تو خلق | مسند مهر بحر جان لب لیس سود | کلید عکس جلال السکر را به بغل | مکر که بحر عطای تو است کجور

مباند بحر در ایام دو لب مشکل | که بوده علم تو حل مشکلات سود | عمار شام جلالم احتران کیرد | سپهر اگر شود خادم تو امن دور

نسیم لطف تو کرد بشام خالی دود | بر آورده سر ازین جهان اهل فتور | کشیده سر فلک از شاه قدر تو | لوای دولت خاقان رو سپید مقهور

جانش به نصرت بر مراتب نیک | شاه ساه جهان تا به کشود مرور | اگر نه ذات تو بودی غرض ز خلق آدم | ز کتم غیب نهادی قدم بعرصه ظهور

بهر فکنده لباس سپهر ماتیان | ز مقدم تو آراسته که کعبه شد بیعود | مهابت تو مگر در دل بلاد که شست | وکر نه بهر چه گردد زمین نیشابور

مراچه غم ز غم دوزکار بهر کسل | که لذت مهر تو ام کشته حلوه کاسه | صبا رسیده نظیر سرتاش صفا | صبا دمیت مدیحت چنین نه چه بود

بهر چه حکم تو باشد قضا بود محکوم | بهر چه امر تو باشد قدر بود مامور | شوید شاه سعد دولت تو شد دوام | ندیم آیت عصمت صبا رجیم بود

تو آن خجسته شعاری که دوازده امام | برای شعر مدیح تو داده اند شعور | بود بدید ولی صبح تو در سراپرده مشهور | ز عکس قلم نقش عرض بهای قصور

شدم ز نعمت تو آن کامیاب بخش | که خامه ام کند از قطره بحر بحور | شکست تیغ زبانم نشد نیست کس | که زود جو هر الماس که شود مکسور

نظام جو نکر ز حال عدم شو | ز کاسهای سر بزم معصیت مخمور | برای دفع خمارش برحمت جای | کرم نمای ز خشم اثر ش ابطهور

برحمت نظری کن که در کرد دکر | ز پا فتاده ام از دست روزگار ستور | دهد لقای تو جانا ز غرغ دوش شاد | شب ز دو لب شتاب من جو به حور

جز این دعا نبود اهل حال ز ابر بان | که باد بخت ابدیه موالیت مقصود

شود کو باز که چرخ را بخت نام | که جهان که تیغ تو سرکشد هر آب | نصد به سفر تحقیق کرده حمراد | بیان ما الحظ حل مشکلات بجای کتاب

نظر او نبود در کو جز این کوید | بود معالی چو بر خشم احوال کذاب | عجب حکم آلهی زده الحاتیش | نبود جلد برون به حیات بر ختا

ز هو شوکه آن بادی جرخ را نبود | برای طفل نظیر تو نطفه در اصلاب | هنوز ملک بر لب سو آل سائل‌ها | مبتلای جود از هشت کرفته جواب

بدوش تو کر خلق جمع کشته نکی | بروز حشر نبود غم حساب و عقاب | مورد نقوبود اصل فرع اهل نجات | محبت تو بود از وجود تو به ثواب

تو آن شهی که کرکوه المدینه الواقع | خلاف طرف تو لطاف دای ز خطاب | کنار حبسه اعدا کشیده دامن | کشنده امر حق ز دوانه از سر خلاف

بکور خفته هر انگه که جز حق بشو تو تمام | بود برای امانت شاه در محراب | شهادت صحیفه نظم نظام بخش امام | بود بجن مدیح تو در روز الاحباب

سلطنت ای بخش که هم چون خادم | ز دور معکوس چرخ کشته خیره ناب | کشیده سر که سپهر بانغم شکر کن | اسیر جاه بلاد از رحمت رباب

بر فکاز آسمان عاجز کش | جو مو که کشته کهنا در زیر پای دواب | خدا کواست که هیچ اختیار نیست مرا | اگر مدیح تو نبود طالب نظم طاب

وله ایضا

اتان که در جهان بخاک تو مراد | چو سرود کسی کو دهر نه این | فیاض علم ضمیر تو شود دست و بکر | آید بحر سنه زخرکو هر شین

جان یافت از جان و لای تو حق | جون از وصال یار دل عاشق غمین | فر الحاتی و که تو باشد نجات نظام | ستاح آل و شیعه اولاد طیبین

وله ایضا

امیر صفدر غالب علی ابو طالب | وصی احمد مرسل ولی حق قدیر | حمید طالع طلعت چو دی او بودی | هنوز نار فضیلت بخوانده سر فطیر

شهنشه صفت ذات اشرف تو بود | برون ز کنه آلهی تحیر تقدیر | بدست قهر اکر چرخ را بیفشاند | چکد ز خوشه بدین بوی خاک جمیر

شکست رونق بر شد ز بهجت کرده | جو اهل بعید شکسته عهد رو نشد | محبت آل تو راجع به غزان ذات | صد ولی بنا کوش دشمن تو ز دین

وله ایضا

شهاجو عزم کرده روزی از اختر خاین | رواج یافت مباز لعل و دود | بدیکرانکه ز آب و هر تافته | کر هیچ واید اشت باید از نعمت

بابا فغانی علیه الرحمة مولد شریفش شیراز و از اکثر سخنوران در فن غزل امتیازات دارد اول احوال بخدمت سلطان یعقوب افتاد

واو را از تعینات کل دست داد آن زمان او را بابای شعرا میگفته اند و بعد از وفات پادشاه مذکور در زمان صاحبقران مغفور بخراسان افتاد و در شهر

ابیورد سالکی شد حاکم آن دیار که از امرای صاحبقران مغفور بود او را تربیه بسیار می نمود و سالها عیش ملا را مهیا و فرمود و در آخر بمشهد مقدس شد

[...] تا سیکر دید و در شهور سنه خمس و عشرین و تسعمائه جرعه کل نفس ذائقه الموت کشید دیوان غزل او با انتخاب خسرو دهلوی با

سلیاله ساختر و قطعه منقبت شعارش بخشد و دیوانها موس انتخاب انداخته و از جمله قصاید او که در مدح حضرت امیر المؤمنین واقع است یکی اینست

قصیده زبان خامه ندارد سر قوم و رسوم | که شرح مناقب ز انیس مقدس معصوم | محیط علم الهی که ذات مقدس او | رسیده از ره معنی به منتهای علوم

مگر حجاب نماند که زیر از در وصف — بصد کتاب نکرد مقام او معلوم
زهی اسلام که باشد نگاه می دارد — بوقت نیت از اندیشه خاطر پاکم
حباب وار بحر وجود این همه دو — بد و سبق تو موجود کرده معدوم
نجات بین تو جهان صادقت کردنیت — میان ذات تو و عقل کل خصوص عموم
بتاب یا اسد الله بچیره ظالم — که دست ظلم دراز است بر سر مظلوم
هزار خنجر زهر آب داده در دل ما — از آن که کرد جگر گوشه ترا مسموم
زمین بود دل ما اگر کنی نسب آب دریغ — برآید برادر تلخ باد هر چه بود مقسوم
رسید وقت که شیر آید و کند — نجوی عدو ایچ باغ خارم کنی برد بوم
شود نطالع سعد تو کار دو جهان — که هیچ دم نبود بخت و هیچ نافتخم
امید هست که این فتنه تمام — ببکا تو بسا اند فغان محروم

ولد ایضا

قسم بخالق و جود و بصد و بید اتام — که عید شد که بزن جد و دست اسلام
امام اوست که بحکم خداو قول رسول — که مستحق امانت بود سخن کلام
امام اوست که قوام بود بحجت حق — چراغ خاو دیت از دیگری بکرد دوام
امام اوست که اورد چون باو صدکتب — روان نطق لسان هفت سبع کردم
امام اوست که بخشید سر بروز نطاق — بدان امید که بیگانه را بر آید کام
امام اوست که داند رموز منطق طیر — مرا اگر رهزن مردم شود بدانو دام
امام اوست که دست بریده کرد درست — مرا اگر دو حت بصد بحیل صراد ام
امام اوست که خلق جهان علام ویند — مرا اگر از هوس افکند به بند علام
نوای که اهل حسد را اسلام مرده — کشای چشم بصیرت اگر نه سر سام
کدام زاده دو سر رسیکانه دهر لقبضا — نهاده ای ما نطاق آشنای کام
کدام زاده دو سر دو حوائلکی — بعلم و فضل و هنر دادخصم الزام
من آن امام بخواهم که بهر باغ ملک — کند ز حرص هنر بند مصطفی ابرام
من آن امام بخواهم کامش او ورند — بر آستانه صدر الکلام کفت انام
من آن امام بخواهم که در خلا و ملا — بربند تا باید مرد مش بلعنت نام
حدیث خاوتی مکار بیعه احرام — حبا اقتدا ربقول زن و نقض بطام
حتی اگر بکر بیند ناقص الزحمل — سطح او شوان شد بالصبار عوام
بکرد خوان مروت چکونه ره یابد — سگ گر آدروی نفس کرده کرده خام
کل مرا نکجا شکند زهر دل — ترا که بوی محبت نمی رسد بمشام
میان حق و باطل چگونه فرق نهد — مقلدی که نداند حلال را ز حرام
اسیر جاه طبیعت کجا خبر دارد — که سطلات کلام است و لجان کلام
چو خبر دهد ازو سر نا اهل دهقان — یکی گسته مهار و یکی فکنده لگام
در آن زمان که شریعت بسلیمان — ملک کار شریعت کجا گرفت نظام
دو روز مهلت ایام آن سیه بختان — نااقضای زمان بود و گردش ایام
هزار شکر که آن اقتدا و مسیا باد — چو عمر گوشه دون فغان نیافت دوام
خبر شاه که او بهاد آن شریف ذات — که ذکر خارجی ناصبی همیکنیم مدام
وگر نه تاباخکر شود دمی صد باد — نبود تیغ زبانم سپهر آینه فام
زند معاویه در آتش جهنم سر — چو ذو الفقار علی سر آورد ز نیام
بیبد حی که سهای اسم اسمی اوست — بنور معرفت ذو الجلال و الاکرام
بگوهر صدف کاینات یعنی دل — بانبیای عظام و باولیای کرام
که در حریم لولاک بندرادش — فروغ روشنی مهر اهل بیت مقام
فغان ازان لا ادره مهر حیدر داد — بجود سلختر از بهر القصاعوام
سفینه دل از مدح شاه پر گهر است — گواه حال بدین علم عالم العلام
بطوف کعبه اسلام تا چو اهل صفا — کبوتر از حریم بکشد مقام
حدیث باد قدح خارجی چو خط دلال — شکسته باد دل ناصبی چو کردن لام

ولد ایضا

چمن شکفت جهان پر ز سوسن و سمن — بصد هزار زبان روز گل در سخن
نهال سوخته را آورد سنبل — دمید لاله و سوزش هنوز در کفن
رسید نفحه گشا باد صبح دم گویا — روان ز دامن صحرا و راح ختن
چو لاله ند رقم روی تو جام جان روز — بطرز تاقه عنبر نیست بوی کفن
دو آن چمن که شود قامت تو سرو روان — چو جای جلوه شمشاد در نقص ناز و ثن
هوای کوی تو دارد صبا ز کوی چمن — جوان غریب که میلش بجانب وطن
نجات کند شتم بهر جمال کعبه جان — در این رو اگر زهو کن شعار سنن
بیاد شاه فردان روضه بهشت آیین — که بین عبارت نقل آبروی زمن
چو جای کشش عالم کرد هشت بهشت — طفیل روضه سلطان دین ابو الحسن
علی موسی جعفر امام کاشف و حی — که طوف ازکس از فرایض و سنن
زمین سایه اقبال فلک قرینه او — همای ساطه تا ظر بکجو پر وفن
بگرد روضه او کر بقیم هشت بهشت — شود نثار بکایک بجای خویشتن
فروکرفت جهان را چراغ دولت تو — چو آفتاب که خنجر کشد و تیغ زنی
کل کراچی بکبریای تو سر زد — شکسته باد که چشم چراغ انجمن

فغان ز مکر تو ای ناصبی نکو آخر — که این چه فتنه ولا و مسوق زدنت
زجلسه ای کوثر کجا شوی سیرآب — تن اکه کاشه سر هوای دو دنت
در این چمن که ز آسیب باد خزان — هوا سیه از بیلبل ای که رحمت است
حق کرده اند که اگر بودم بجهت ساحت — چو خورشید از کتر کی بکرد نش سنت
فنا زر بعاد و سر پرده شیر — حکایتیست که در دزدان مرد و زنت
زهی چراغ دولت شمع هفت پرده دل — خیال نخل قامت ز بیچاره بهشت
قبای سبز تو قایع زجان اد لرزه چو — نگون تعلقو از دست لوحت
کند ولای تو رنگ موالیان چو عقیق — طلوع مهر تو هم چون سهیل در یمنت
سپهر داس بریع تو افسر شرفت — زبانه داد و تیغ تو بالغ فتنه است
بآب دیده فغان چو سر مه خوشت — سواد کاغذ شعر نیک دست
همیشه تا بمطلوب باد غنچه کل — نسیم بی مدد و باد صبح صف شکند
حسود جامه ته در پرده حیات باد — چو عنکبوت که بیچ جینی پرده تنت

مولانا اهلی شیرازی علیه الرحمه در سلک شعرای کرام و فضلای عظام انتظام داشت و فقر و مسکنت و قلت احتلال او با اهلی باشتهر تمر از آنست که احتیاج به نوشتن داشته باشد و از اکثر سالکان مسالک سخن وری بوفور مهارت در فن شعر امتیاز داشت و در علم قافیه و عروض و معما کامل بود و در جمیع اصناف شعر ید یکه مثنوی کفته هم ذبحر بی بحر و قافیتین که هنقل از او متجاوزات و قصیده مصنوع خواجه را [illegible] باسم میر علیشیر اتصاف داده که بهتر از سلمان کفته دیوان غزل او مسلم ارباب نظر و چاشنی شعر سعدی در کلام او مضمرات قصیده

[illegible]

ولد ایضا

سر زدم از خواب صبحی کردیم دیدم که — شیعی بخیر بن شمع فشی از میر
باد صبح بر دو بطالع فوج فوج و موج موج — کاروان در کاروان منزل بمنزل است
تکه سجاده عالم انفاد عالم پهلو است — عالم جان آفرین شخص جان آفرین
کفتم این بوی مشک باشد که آید از فلک — عنبر افشان از کنار و مشک ریز از آستین
یا فلک را اقلیم شد بوی صبح دم — کل شکفته است مهر و کوکب یاسمن
یا مکر مشکین دم عیسی نمو انفاس او — جار فشان آمد چو خیچ هار مین سوی
یا مکر بند قبای ناز یوسف بر کشاد — بوی مد بوی خوش پیراهن آن نازنین
تا مکر مشاط گیسوی جهان بکشاد — صد هزاران نافه مشکین ز زلف حور عین
عقل گفت اینها که می گویی همه بادست — بوی جانسا این که بر می خیزد از خلد برین
کفتمش مکن نباشد در جهان بوی بهشت — جز نسیم روضه پاک امیر المؤمنین
سرور مردان علی ابن ابی طالب که هست — هم امیر المؤمنین و هم امام المتقین
کاشف علم القرآن کی بود مانی او کشف — دیده را بهر دو کون از دیده علم الیقین
کعبه زان شد سجده گاه انبیا و اولیا — کامد انجا د و جود آن علی اعلای دین
شهر علم مصطفی و اعلی بابها — از در شهر آو شهرستان علم الله بدین
مصطفی را نیست دامادی علی شاه یکرخ — شاه مردان اسد و خیر القضاء المرسلین
جرخ اطلس پشت عالم علوم نه سر علوم — یک گوهر فشان دریا بخشش ز رالمنعین
رشته مهر تو کی نجات بود تسلیم مرتضی — ذریح را حفظ شفاعت مهر شه حبل المتین
با تو چون برابر او انجمن جبل را از انبیا — سال بود دهر که با شر جفا آرد کمین
مرد که جانت نمکر و تسوید شاه — مکر خیچ جانو سند و الله خیر الماکرین
هرکه با خصم تو در جنگ حیله او فرو — روضه تو یا رست و محفش با وید مجتمین
که ز بجا اهل العقل باشد مالک — نقره خنگ کشتی تو آورده در زین
بآ علی جشمی مکن بر بنده دیرین که تو — بهترین عالمی اهل اعلام کمترین
بحست الحمد الله چو زر قبان — تا شدم ز درد کرده صادق پر اینها و معین
این زبان را سکه نظم جور زر کن — تا شود نقد روان در روز بازار جنین

تا فلک باشد جهان بادا بکام آل تو ‏ دوستانت شادکام و دشمنانت خوار و دون
طالع دست دعا از ما بسوی آسمان ‏ استجب نحو دعائی یا اله العالمین

وله فیه ایضا

آن شهنشاهی که جز لا فتی او گوهرست ‏ محمد مصطفی شاه ولایت حیدرست
ذاتش از جنس نبی ایکو نیست مکن ‏ زانکه این آب حیات از چشمهٔ آن کوثرست
معنی قول انت منی بها آن شاه دین ‏ کاین حدیث صحیح از معنی آن بهترست
در شب هجرت بجای احمد بخسپید او ‏ زانکه جای مصطفی هم جای او اندر خورست
پیش لطفش هشت جنت ... ‏ نزد قهرش هفت دوزخ توده خاکسترست
حاکم احکام تا کاهد ز دیر ساز او ‏ قطره ای از بحر علمش ...
از خطا کاری که او کرد ... ‏ کرده آهوی شکین ... لشکرست
کرد از شاه ولایت ... ‏ آب کردد ز نیغ او که هم شیر نرست
هر که را کین علی ... بود ‏ کر برادر باشدم کویم که او مادرست
گر ندوی مقبل ... غلام شاه بود ‏ من سگ آن بحشاه که او غلام قنبرست
با امیر المؤمنین آن که کرو ... ‏ نیست جز جشن عدیان مؤمنان ...
هر که بر خط محبت ... ‏ آتشش بایی زند کر خود هم خود ...
چون فشو زد ... دل ... ‏ چون ال ... که کین هر ...
خطبه بر نامه ... بلبل روح القدس ‏ کلبن طوبی ... منبرست
کو اهل جان ... شهید کربلا ‏ در مقام ... کوثرست
کر حسود ... دشمن ... ‏ غم ندارد ... یاورست
آیا آل علی ... ‏ شایه ... کر برای آفتاب محشرست

قطعه

بزد کوا خدایا من آن ... ستم ‏ که جمله ... ام هیچ
بجوش ... کرم بیوا ‏ که من نکاشته ام ... کار ... ام هیچ
بنو بیار کنم ساخته ... کاری ‏ زکار دو ... که کار ... ام هیچ
نجات ... که از محبت شان ‏ متاع هر دو جهان ... ام هیچ
بجز محبت این خاندان میر زمین ‏ که جز محبت این خاندان ندارم هیچ

رباعیه

یا رب بیک کوی مقبل ساز مرا ❁ آیینه ز عشق مجمل ساز مرا ❁ اقبال جهان مرا چوی نیست بکوی ❁ مقبول محمد و علی ساز مرا ❁

در کبر سن در شهور سنه اثنی واربعین و تسعمایه در شیراز وفات یافت و ملا میرک در تاریخ فوت او این قطعه لطیف داده

قطعه

در میان شعرا و فضلا ❁ بیربا صدق و صفا بود اهلی ❁ رفت با مهر علی از دنیا ❁ بی و آل عبا بود اهلی ❁ سال فوتش ز خرد جستم گفت ❁ پادشاه شعرا بود اهلی

مولانا لسانی علیه الرحمه در اصل شیرازیست اما اکثر اوقات در بغداد و تبریز بسر برده شاعر متین و نکته دان سخن آفرین بود از بعضی ثقات استماع افتاده که اشعار مولانا لسانی زیاده از صد هزار بیت است اما بواسطهٔ بی پروائی که در جمع آن می نمود اکثر آن ضایع گردید و اشعاری که شریف شاگرد او که مشهورست و موسوم بسهو اللسان گردانیده از روی ستم ظریفی است و از اکثر آنها او را خبری نیست بسیار فقیر و درویش نهاد بود و بواسطهٔ اخلاصی که با ائمهٔ اثنی عشر علیهم السلام داشت تاج دوازده ترک شاهی را در خواب و بیداری از سر نمی نهاد تا آنکه در وقتی که سلطان سلیمان رومی متوجه دار الملک تبریز بود چون خبر قرب وصول او بمولانا رسید اتفاقا در آن وقت مولانا در مسجد جامع تبریز بتعقیب نماز مشغول بود چون استماع آن خبر نمود دست برداشت و دعا کرد که خدایا این متغلب به تبریز می آید و من تاج از سر نمی توانم نهاد و مشاهدهٔ استیلای او را بچشم دیگر نمی توانم داد مرا بمیران و بدرگاه رحمت خود واصل گردان این معنی گفت و سر بسجده برد و در آن سجده جان بجانان سپرد و از جملهٔ قصاید او که در منقبت واقع شده این قصیدهٔ غراست که بطریق ... آورده در نجف اشرف گفته

قصیده

سیرم از گرد راه رقص کنان چون صبا ‏ باد چون در دماغ خاک سپرد هوا
بر سر من ریخته سنگ جفا آسمان ‏ سیر رخ من ریخته گرد دیار بلا
پای بدنیا زده و نر سود ازده ‏ قبه بد و شجا نوشدا فنا
گوهر نظیم در صدف آسمان ‏ دانه رو تم در دهن آسیا
سینه ز بیداد دیده هم او در هد ‏ چاه ملالت بحیله دیده عقل از قفا
سوده گوری بچشم چند طفل گرفتی ‏ دست ملامت بجای ...
غیر گناه از ... ‏ کرده غلط بر غلط گفته خطا بر خطا
دوش که عشاق ... گوشه ... ‏ عزم سفر داشتم تا در دولت سرا
بار که داشتم تیز بدین هوش ‏ هم چو فلک تند رو هم چو قمر تیز پا
هم چو خطا شک تیز هم چو ...

در حرکت ناشکیب چرخ هلال رکیب ‏ صورت او دو قریب سیرت او دو لوبا
تا بعقل اقبال من چون بحنین مرکبی ‏ زین سعادت نهاد ... صلا
پا برکاب طلب کردم و بیرون شدم ‏ باد بر جون بیشت پیش رو آمد مرا
سنبل او مشکبار لاله عقیق مذاب ‏ آب طبرزد مزاج خاک زبرجد گیا
ریگ بیابان او سرمهٔ عین الحیات ‏ خار مغیلان او گلبن جنت سرا
گل ز حیا بر عرق ریخته زرد بطوق ‏ فاخته را هم نشین بلبل دستان سرا
خضر بهر کو بود چون رخ آتش زدود ‏ دایرهٔ اسکندری ای ظلمات فنا
کشت حصاری پدید کرد سواد جدید ‏ چون خط گل عارضان کرده ...
سر زده چون آب خاک کعبه ... پاک ‏ شعله صفت تابان شمع صفت ...
گوشهٔ محراب او قبلهٔ ارباب صدق ‏ حلقهٔ ابواب او دیدهٔ اهل صفا
من متحیر ز شوق کین چه بهشت است ... ‏ ور بمثل کعبه است کعبه کجا ... کجا
هاتف آواز داد کای خلف پاک زاد ‏ کعبهٔ اهل صفاست از در دولت در آ
صحن حرم کیان در شدم الله بر شدم ‏ زاین حیدر شدم حیدر خیبر گشا
واقف اسرار دین کاشف علم الیقین ‏ دیدهٔ او پاک بین دامن او پارسا
عالم از او فشانده آدم از او نطفه ‏ از همه کس پیشتر بر همه کس پیشوا
تیغ او بچو الماس او برق ... ‏ صرصر اقبال ماش و باد مخالف ربا
حلقهٔ بار درگه او کوی زمین را کمر ‏ دعوت با هوی او ... فلک را صدا
دادن سر پیش او فکر خیال اندیشه اش ‏ بخشش او بیغرض طاعت او بی ریا
هم زده بر قلب کفر حلقهٔ میم محک ‏ هم زده بر فرق نجل ارهٔ سین سخا
گوشه هم چون رکاب از خط کیوان ... ‏ نقش سم دلدلش ساغر کیبی نما
قاطع دست اجل قاتل اهل جدل ‏ صحبت او منبه بدل گوهر او بی بها
یک قدم از نامراش راز دو رو بیرون ‏ یک اثر از خامه اش نقش خلا و ملا
ای بقیاس خرد بی همه ... تو ‏ کثرت طاعت قلیل بقدر عبادت هبا
با همه سر کشتها ... ولای تو ام ‏ با همه سنگین دلان ... ربا
از سر کردن کشی خادم بار تو ام ‏ شمع منور ز کلاه چرخ مرصع قبا
لفظ تو آب حیات لطف تو راه نجات ‏ روی تو در شان دل کوی تو دار الشفا
باحسان تو گهر باد کران تمام جود ‏ باد رخات تو شنک باد کران التجا
گوهر دریا دلی قلزم بی ساحلی ‏ لطف تو نه ابتدا جود تو بی انتها
یا اسد الله ز شوق ... ‏ بار دگر باقم روضهٔ پاک ترا
دادم از آن آب خاک ... ‏ دیدم از آن خاک پاک دیدهٔ دل را جلا
ریخت دو آن منزل ... کرد گنا ... ‏ ایمنم از احتراق فارغم از ابتلا

من نه دراین یکه و روز شاکی ابن وجه ام	شاکی این بکتر بود جان در ابتدا
چشم جهان کو ستدیده ز رخ بر هکن	خلوت باطن بس اشارد ر دظاهر دنا
دست غضب برفشان چون ازو گشتگان	تا بقدم بیستکاند تق سپهر بقا
این شریعت بیار تخم طریقت بکار	بکسرو برباد ده خرمن چون و چرا
تا نکر لسان یجان بنوع غفران ثبت	تا درجات حسش بکند ش از ناجرا
واسطه کن رحمتش تا در دار السلام	بد رقه کن همتش تا در دولت سرا

وله رباعیه

کر هند لسانی کسی از سبدش	و رحال شود وجود حاجتمندش
باشد که ز شرقه دلش سر بر زند	جرم بر هاو بار کله قرزندش

خاتمه در وصایای مؤلف با ناظران نکته طراز که این مجالس را بشرف مطالعه خود نوازند و نظر اعتبار روا مینازد در نظم و ترتیب آن اندازند **اول** آنکه چون بعضی از این مجالس در ایام فراغبال و انتظام احوال ترتیب یافته و سطری از آن در ایام ملال و اشتغال بصحبت ارباب جاه و جلال و حضور عدم صفا تمام و استکمال در هم یافته اگر در فصاحت مفردات نحوی و عالی تر یا در بلاغت عبارات آن اختلاف و تفاوتی ظاهر شود حمل بر قصور و جهل این فقیر معترف به تقصیر نمایند که مقصود از این تألیف تقریب بحضرت پروردگار و وصول مختار و اظهار و تقریب معانی آن بفهم سایر مستحقان روزگار است نه اظهار فضیلت و فصاحت که تا در معنی مقصود به زبان که ظاهر شود و به هر لباس عبارت که جلوه نماید مقبول خاطر مشتاقان کوی انتظار خواهد بود **شعر**

عباراتنا شتی وحسنک واحد ۰ وکل الی ذاک الجمال یشیر **نظم** بجبّه یقبا هر چه باشی بیاتی ۰ که من جز همه اقسام بهر لباس شناسم

دیگر آنکه چون این مجالس را توفیق تحصیل بعضی از کتب که کاشف حال عقاید و سرایر بسیاری از اکابر مؤمنان باشد میسر نشده اگر احیانا اطلاع بر احوال بعضی از ایشان یابند اضافه و الحاق آن بحاشیه این اوراق نمایند **دیگر** آنکه حکم بتکرار الفاظ و معنی در آن نکنند که اگر چه بعضی از کلمات آن در اول نظر مکرر نماید اما بعد تأمل و امعان نظر ظاهر می شود که در آن حکمتی و سری و نکته هست چنانکه بعضی از جهال توهم تکرار در قرآن کریم نموده اند و حال آنکه آن منزه از تکرار است و در تحت هر کلام چندین نکته و اسرار است **شعر**

اعد ذکر نعمان لنا ان ذکره ۰ هو المسک ما کررته یتضوع **دیگر** آنکه بر وجهی که سابقا در ذیل احوال ابو تمام طائی از مجلس یازدهم مذکور شد چون بعضی از کلمات واقع در اخبار و اشعار منقوله در این کتاب بحال از تنقیح و ارتیابی نیست اگر اصل صحیح آن اخبار و اشعار بدست آرند در تصحیح آن اتفاق دریغ ندارند **دیگر** آنکه تخصیص این کتاب بذکر جمعی از اکابر مؤمنان که قبل از ظهور دولت ابد اقتران سلاطین صفویه انار الله براهینهم بالجلیه بوده اند بی وجه نداشتند زیرا که چون مقصود اصلی از این کتاب بیان قدم این طایفه و دفع حجاب و عدم ازنکاب تشنیع بطریق اجبار و ایجاب و دفع معاندان ایمان اکابر این زمان را از مقتضیات آن دولت ابد اقتران و حاشیه جبر و اکراه ایشان دانند آن دفع معاندت اسلوب از قبیل مصادره بر مطلوب خواهد بود و اگر گاهی یاد بعضی از بزرگان آن دولت یا معاصران ایشان را در بعضی از مجالس این کتاب ملکور ساخته بنابر آنست که توهم تفرقه آن دولت در ظهور ایمان ایشان نماید دور آن یا آنکه دیگر کتابی مثل در آن مقام ظاهر شود منظور است **دیگر** آنکه چون غرض از تألیف این مجالس اطلاع بر احوال اکابر و علما و مشاهیر فرقه ناجیه و دفع وهم تجدد و عدم تقدم مذهب ایشان است و این مقصود از مجموع مجالس مراد داده که از خاصل می شود ملول از فضلا دهر و ناسخان هر عصر آنکه طریق اختیار بعضی از مجالس آن را مسدود سازند و مخلل در صورت مقصود و معنی مقصود آن نیندازند **دیگر** چنانچه دأب بعضی از قاصرانست بمجرد آنکه بیانی کتابی بنام خود سازند و انتقاد و اختصار آن نپردازند و از غضب پروردگار و ... [illegible] ... که این کتاب بنام نامی و اسم سامی او تألیف و انتظام یافته محترز باشند **دیگر** آنکه این کتاب را از مخالفان و سایر اهل الهواء مستور دارند که مبادا از آنجا بر احوال بلاد شیعه و طوایف ایشان اطلاع یافته بآنچه این فقیر محقر کرده دیار اغیار و اقع شود تا آنکه رسالت [illegible] تعرضی بزیارات اسلاف ایشان نمایند **دیگر** آنکه چون بعد از اتمام هفت نسخه از این مجالس و مقابله آنها با اصل مسوده آن این فقیر مستعجلم باشاعت آن اقدام نموده بنابر این تا مول از الطاف اخوان کرام که از آن نسخ نقل بردارند **دیگر** آنکه بر تصحیح و مقابله آن همت گمارند تا چنانچه در اکثر کتب تاریخ و سیر بنظر می رسد

بتحاذب نقل ز مرور روزگار

نسخهای سقیم خاطر آزار

بر دوی کار نیاید و مطبوع

لطیف طباع ناظران را

از مطالعه آن

ملالت نیفزاید

قد وقع الفراغ من اتمامه بید فقیر الحقیر نجم الدین بن سید محمود

بن سید قطب الدین الشوشتری

غفر الله ذنوبهم فی یوم الثلثا

هفتم شهر محرم الحرام

سنه ثمان و عشرین

الف

[illegible]

کیف اقتنی ... ملک الملک ... لعله

حرره العبد المذنب ابو ... الراجی الی ... المغفور ...

یوسف بن ... بن ابی المواهب ...

فی ... حامدا و مصلیا